

OECONOMIA BIBLIORVM

SIVE PARTITIONVM THE- OLOGICARVM LIBRI QVINQVE: QVIBVS

SACRAE SCRIPTVRAE DISPOSITIO, SEV ARTIFICIVM ET VIS
atque ratio, in tabulis velut ad viuum exprimitur, & ita ob oculos po-
nitur, vt non modò absolutissimam complectantur vniuersę
Theologię SVMAM atque Methodum, sed Com-
mentarij etiam vice haberi queant.

OPVS MAGNO STUDIO ET LABORE CONGESTVM, ET AD SOLIDAM DIVI-
narum literarũ cognitionem, artemq; cęlestis philosophiæ recte perdiscendam accommodatissimũ:
Quod non iniuria quis vel aureã Catenam, vel Clauem dicat totius doctrinę Christianę.

AUTHORE

D. GEORGIO EDERO L.C. FRISING. DIVORVM IMPP. FERDINANDI
Augustissimę memorię I. & nunc Cęsarıs Maximiliani II.
Consiliario Aulico Imperiali.

HIS ADIECIMVS ETIAM, CVM PROPTER ARGVMENTI SIMILITVDINEM,
tum vt studiosus Lector, quis sacre scripturę sit vsus, viuum habeat exemplar, Partitiones
CATECHISMI *Catholici Tridentini, eodem D. GEORGIO EDERO auctore.*

CVM Indicibus duobus, nunc primũ additis: altero in *Oeconomiam Bibliorum*, altero verò
in *Partitiones Catechismi Catholici Tridentini*.

COLONIAE AGRIPPINAE

Apud Geruinium Calenium, & heredes Iohannis Quentelij, Anno M. D. LXXI.

Cum gratia & Priuilegio Imperiali in decennium.

2 400 40
Heller
MADE IN GERMANY

OECONOMIA BIBLIORVM

SIVE PARTITIONVM THE- OLOGICARVM LIBRI QVINQVE: QVIBVS

SACRAE SCRIPTVRAE DISPOSITIO, SEV ARTIFICIVM ET VIS
atque ratio, in tabulis velut ad viuum exprimitur, & ita ob oculos po-
nitur, vt non modò absolutissimam complectantur vniuersę
Theologię SVMAM atque Methodum, sed Com-
mentarij etiam vice haberi queant.

OPVS MAGNO STUDIO ET LABORE CONGESTVM, ET AD SOLIDAM DIVI-
narum literarũ cognitionem, artemq; celestis philosophiæ recte perdiscendam accommodatissimũ:
Quod non iniuria quis vel aureã Catenam, vel Clauem dicat totius doctrinæ Christianæ.

AUTHORE

D. GEORGIO EDERO I. C. FRISING. DIVORVM IMPP. FERDINANDI
Augustissimę memorię I. & nunc Cęsaris Maximiliani II.
Consiliario Aulico Imperiali.

HIS ADIECIMVS ETIAM, CVM PROPTER ARGVMENTI SIMILITVDINEM,
cum ve studiosus Lector, quis sacra scriptura sit vsus, viuum habeat exemplar, Partitiones
CATECHISMI *Catholici Tridentini, eodem D. GEORGIO EDERO auctore.*

CVM Indicibus duobus, nunc primũ additis: altero in *Oeconomiã Bibliorum*, altero verò
in *Partitiones Catechismi Catholici Tridentini*.

COLONIAE AGRIPPINAE

Apud Geruinium Calenium, & heredes Iohannis Quentelij, Anno M. D. LXXXI.

Cum gratia & Priuilegio Imperiali in decennium.

PIVS PAPA V.
DILECTO FILIO GEORGIO EDERO
Iur. Vtriusque Doctori, Cæsareæ Maiestatis Confilario.

DILECTE fili, salutem ac apostolicam benedictionem. Librum tuum, cuius est titulus Oeconomia Bibliorum sive Partitionum Theologicarum, quem tu nobis, & charissimo in Christo filio nostro Maximiliano in Imperatorem electo nuncupasti, cum primum nobis datus est, & suscepimus libenter, & libentius etiam lecturi fuimus, si per occupationes nostras, quibus in hoc onere Apostolicæ seruitutis nobis imposito, multis vndique vrgentibus distinemur, illum prius legere licuisset: à quibus occupationibus in his natalitijs Domini nostri diebus festis, cum ideo paulominus premeremur, quia celebranda tantæ festiuitatis causa, aliqua negotiorum intermissione vix volebamus, nacti sumus tempus legendo tuo libro aliquando magis idoneum: cuius sanè lectione, quæcum in tantis angustijs temporis licuit, in Domino delectati sumus, operamque tuam bene positam iudicauimus, tumque pro fide Catholica zelum, deuotionemque in Domino commendauimus, quod in ista scilicet prouincia, in qua tantoperè ab hæreticis Romana oppugnatur ecclesia, religionis Catholice causa suscepta, ea scripturis, quæ non solum propter doctrinæ Christianæ summam, in quadam quasi tabula ante lectorum oculos propositam, Catholicis prodesse possunt, sed etiam quibus propter hæreticorum fallacias locis suis aptè detectas, illi ipsi hæretici, si modo velint, neque per eos steterit, fidei Catholice veritatem agnoscere, atque ad sanctæ matris ecclesiæ gremium redire valeant. Illud verò nullo modo, dilecte fili, credere debuisti, aut debes, laborem atque operam qualemcunque tuam nimis gratam, acceptamque fuisse, propterea quod propter occupationes nostras seruis tibi à nobis aliquid de tuo libro significatum sit, nos enim cum omnes, qui vbi que errarum sunt, Catholicos doctosque viros paterna dilectione prosequimur, quemadmodum ipsa à nobis communis patris suscepta persona postulare videtur, cum te ipsum inter eos & amamus vehementer, & laudamus, & quanquam in eadem fidei Catholice defensionis perseverantia constanter maneat, bonamque illam tuam voluntatem erga sanctam hanc sedem conserues, de qua ad nos dilectus filius noster Ioannes Franciscus Cardinalis Commendonius legatus noster scripsit, propterea hortandus non videaris, quod huius tam Catholici libri editione, fidem etiam tuam quasi quibusdam vadibus datus obstrinxeris: tamen, ut eundem pietatis, deuotionisque zelum non solum retinere atque augere ipse velis, sed etiam ut eos, qui à veritate aberrarunt, quantum per te fieri potest, ad lucem à tenebris reuocare studeas, magnoperè te in Domino hortamur: daturi quoque operam, ut tuos istos viles labores aliqua ratione remuneremur. Quod verò ad eas pertinet laudes, quibus nos in tua nuncupatoria epistola affecisti, cuperemus nos quidem talem esse, qualem nos descripsisti, bonam tamen nobis adesse voluntatem agnoscimus. Sed hanc quoque à Deo nos accepisse intelligimus, qua quidem bona impulsu voluntate, pro sanctissima Dei, atque omnium Christi fidelium matre ecclesia non modò nullos labores, sollicitudines, vigiliisque recusamus, sed si occasio tulerit, sanguinem ipsum profunderè parati sumus. Tibi verò, pro tuo isto diuini honoris zelo, charitatis nostræ signa quacunque cum Deo poterimus, libetè semper impertiemur. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die secundo Ianuarij M.D. LXXVIII. Pontificatus nostri

Anno Tertio.

T. Aldobrandinus.

Severdis de Orden del Consejo

R. D. Maurerius

S V M M I S
CHRISTIANÆ REIP.
MONARCHIS ET PRINCIPIBUS, SANCTISSIMO ET BEATISSIMO PATRI AC D. N.
DOMINO PIO V. PONTIFICI MAXIMO:

CATHOLICO INPRIMIS, EIDEMQUE POTENTISSIMO PRINCIPI AC D. DOMINO MAXIMILIANO
II. Romanorum Imperatori &c. Hungariae Bobemiæ Regi &c.
Archiduci Austriae &c. Veræ auitæque Religionis Protectori &c. Dominis suis clementissimis,

SALVTEM ET FELICITATEM IN CHRISTO
IESV PRECATVR IMMORTALEM.

QUOD APVD PLEROSQUE OMNES, QUI Lucubrationes suas sub Principis alicuius viri nomine & patrocinio in lucem edere studet, in solenni more positum videmus, ut tam scriptio nis, quàm dedicationis suæ causas diligenter exponant, Beatissime PATER, IMPERATOR, inuictissime, id mihi rem neque tritam, neque vulgarem adgressuro, sed scripturæ Diuinæ methodum quãdam, sub vestra potissimum tutela edituro, nulla ratione aut pretermittendum aut dissimulandum esse sentio. Nam etsi de innata illa & apud omnes peruulgata SANCTITATIS ac MAIESTATIS vestræ clementia & humanitate liberaliter mihi pollicear omnia, quæ ab optimis & prudentissimis Principibus fideli subdito sunt expectanda, nec in re per se honesta opus longa sit excusatione: ex eo tamen quod alijs, qui me multis nominibus antecelant, in pari studio plerumque accidere solet, ut in hominum linguas reprehensionesque incurrant, facile animaduerto, non defuturos qui laborem hunc meum, quantumuis candidè susceptum, citius etiam sibi carpendum sumant, quàm vel utcunque cognorint. Alijs enim hæc opera mea idem fortassis videbitur superuacanea, quod faciendi plures libros nullus sit finis, & dum ad scribendum nimia facilitate ac temeritate plerique prorunt, nihil ferè effecerint aliud, nisi quod fidei Catholice dogmata non pauca, etiam incertiora apud multos sint reddita, quàm aliàs ferè villo vncquam fuerint tempore: Nonnulli etiam indignum esse clamitabunt, res Diuinas ab alijs tractari, quàm ab ipsis sacræ Theologiæ professoribus, nec me hominem aulicum, Iuris titulotenus consultum, & iam per annos viginti versatum in foro, falcem meam in segetem alienam mittere debuisse. Alij demum, quibus nisi quod ipsi fecerint, placet nihil, suspicabuntur nescio quid, cur hoc opus non vni, nec alijs quàm vobis supremis

Reipub. Christianæ Monarchis nuncupare voluerim. Quæ cogitatio cum multos exagitare, & me non improbis tantum odiosum, sed apud alios etiam temeritatis reum efficere possit: equidem iuxta præclaram D. Petri sententiam, illis omnibus, quantum in me situm est, paratus sum eius, quæ in me est, spei simplicem quidem, at puram tamen atque veram reddere rationem. Nam primum si quis sapientis verba, quibus studium plures scribendi libros, inter cæteras vanitatum numerat vanitates, accuratius expendat: facile intelliget, eum neque salutarem fidei doctrinam, neque necessariam veritatis defensionem unquam aut vetare, aut reprehendere, sed inutilis & noxias tantum contentiones, & quiduis conscribendi libidinem, castigare atque coercere voluisse. Deinde si temporum quoque aliqua est habenda ratio, tria fortassis assignari queant, quibus Ecclesia librorum copia aut carere potuisset, aut non usque ad eum indiguisset videatur: Vnum, quo hominum tanta fuit pietas, ut per se quisque sibi quod fieri vellet, id ipse etiam præstaret alijs: Alterum, quo multitudinis credentium cor unum & anima erat una in Domino: Tertium, quo apud omnes sua costabat sacre scripturæ autoritas, eiusque vigeat sana & catholica interpretatio. Quod si inter nos quoque eadem esset in fide unitas, in moribus pietas, & in doctrina integritas: super sedendum certe à tot scribendis libris potius videbatur, quam ut vel margaritæ mitterentur ante porcos, vel mædana & importuna alioqui ingenia, ad novos subinde furores concitarentur: Præsertim cum tot iam antè sanctorum Patrum præclara egregiaque de rebus ad salutem necessarijs extant monumenta, ut nihil penè dici possit amplius, quod non sit dictum prius. Verum cum longè alia nunc sint tempora, alij mores & studia planè diuersa, nunquam propè Ecclesia Catholica doctorum hominum ingenijs, opera, industria perinde atque nunc in tanta rerum omnium perturbatione, indiguisset videtur. Porro si roget aliquis, quæ illa tanta sit scribendi necessitas, cum D. Paulo teste, oporteat esse hæreses, nec vlla fuerit ætas, quæ non aliquid semper tulerit mali: is mihi perpèdat, quæso, quàm multæ, quàm variæ, quàm perniciosæ extremis hæc temporibus in Ecclesia Dei grassentur sectæ, quæ in tot tamque diuersas dissectæ sunt particulas, ut de grauissimis etiam Christianæ religionis capitibus tot penè sententiæ sint, quot non modò prouinciæ aut vrbes, sed quot omnino sunt teçta, & quot propemodum sunt homines. Nullius autem secta tam vel impia est, vel absurda & ab omni ratione aliena, quam non illius studiosi pro se quisque incredibili tudentur peruicacia. Quàm verò facinus hoc fuerit indignum, dum aduersarij tot furiosis clamoribus, tot exitiosis descriptionibus, tot abominandis erroribus totum implent orbem terrarum, nos interea oscitabundos ad impias quasque blasphemias reticere, actacendo tantum non victos illis dèdere, illorumque impietati non solum non ire obuiam, sed propè etiam concessisse videri? cum potius in contrarium nitendum esse, ut confundantur & erubescant, qui dicunt nobis, Eugè eugè, ubi est Deus eorum, ipse nos moneat Christus. Neque enim mysterio caret singulari, quod is in monte Oliueti, Iuda proditore

cum

cum armata furiosorum hominum turba, ipsi pessima queque machinate, tam acriter discipulos dormientes à somno excitauit. Ea enim re proculdubio nos docere voluit, æquum non esse, ut sectarum authoribus studijs tam improbis in Ecclesiæ perniciem inhiantibus, in vtriusque aurem dormiant illi, qui Christi fideles & dici velint & haberi. Oportet quidem esse hæreses, ut qui probati sunt, manifesti fiant in nobis, quemadmodum necesse est ut veniant scandala: at nihilominus comittendum non est, ut nostra ignauia & negligentia increpant, sed summo opere conuenitendum est, ut modis omnibus hæreses extirpentur. Auferte matum ex vobis, ait Apostolus: & in Apocalypsi angelus Pergami ecclesiæ à Deo reprehenditur, quod toleraret apud se Nicolaitas hæreticos, quos profligatos oportuit: itemque angelus Thyatiræ ecclesiæ, quod permiserit mulierem Iezabel, quæ se prophetissam diceret, docere & seducere seruos Dei. Etsi verò pia mater Ecclesia suos semper habuerit aduersarios, fuit tamen id non raro eo tolerabilius, quod ei cum vno aut altero plerumque homine vesano esset negocium, cuius conatus quantumuis improbi, usque ad eum nihil obfuerunt vniuersitati, ut ipsa Ecclesia Catholica veluti lilium inter spinas, eo & speciosior & augustior existeret semper, quo esset infestius & impotentius oppugnata. Hoc autem infelici seculo non tantum in numero grassantur sectæ, neque solum quotquot vlla fuerunt tempestate hæreses iam olim damnatæ, turmatim omnes veluti ab Orco reuocatæ sunt, sed quotidie nouæ sparguntur blasphemix & errores prophani. Cogimur hodiè non alio quam sacrosancti Euagelij loco habere, quod palam docetur, Fidem amitti per quodlibet peccatum mortale, Deum peccati esse authorè: Opera nostra ad salutem nobis plus obesse, quam còducere: iustum in omni opere bono peccare: Adulterium Dauidis, æque opus Dei esse, ac conversionem Pauli: Nullum esse peccatum mortale, nisi solam incredulitatem: Sacramenta non conferre gratiam, Missam cultum esse idololatriæ: Christum in cruce desperasse, ac ob id esse damnatum: Ordinem Ecclesiasticum, Antichristi esse regnum: & principes Catholicos, idolorum cultores. Quæ quidem omnia à nouis noui euangelij præconibus non impune tantum, sed magno etiam multorum applausu hodiè pro puro puto Dei verbo miseris obruduntur. Omitto hinc & prudens sciensque prætereo alia monstra penè innumera, quæ inter pios ne quidem nominari conueniat. Sed inquiet aliquis, Quis te horum constituit iudicem? aut quis tibi hanc fecit alios damnandi potestatem? Ego verò nullas iudicis mihi sumo partes, sed iudicant illos ipsa scripta diuina, iudicant sacri Apostolorum Canones, iudicant Oecumenica sanctorum Patrum concilia, ac vniuersa iudicat Ecclesia: quam dum illi temerè negligunt atque contemnunt, ab ipsius præpotentis Christi se disjungunt corpore, & à propria damnantur conscientia. Quamuis autè vnus idemque semper hæreticis omnibus propositus hic sit scopus, ut orthofoxam Romanæ & Catholicæ Ecclesiæ fidem & unitatem penitus extinctam & dissipatam velint, fraudes tamen & machinæ, quibus illi, quantum in se est, id efficere conantur, mille inter se modis dif-

2 3 ferunt.

ferunt: Nullorum verò impudentia & improbitas fuit minus tolerabilis, quam illorum, qui Ecclesiæ Romanæ & scripturam sacram ipsam, & germanam eius interpretationem, fraudulenter è manibus excutere conantur. Quorum alij libros aliquot scripturæ Diuinæ à sacro excludunt Canone: Quidam falsas obtrudunt versiones, ex quibus suas instruunt hereses, & impia fulciunt dogmata: Multi scripturam totam frustatim in mutilatas disceperunt sententias, quas nomine specioso Locos vocant Communes: quibus nouas induunt appellationes, antea neq; in templis, neque in scholis vsuam auditas. Plerique ius sibi sacræ interpretandi literas pro sua libidine violententer vsurpant, quæ potestas semper vnus fuit Ecclesiæ Catholicæ, cuius doctor & magister est Spiritus sanctus. Patrum denique scripta hi omnes, qui se nouos appellant Euangelicos, sic lacerant atque deprauant, vt nullus ferè bonus sit author, quem non prophanis & impuris manibus suis contaminarint atque corruerint. Quibus artibus effectum est sanè, vt recepta hæc hactenus sacrorum Bibliorū translatio, multis in locis iam dudum explosa, & sanctorum patrum doctissimi commentarij exulare iussi sint: horum verò loco impij quotidie spargatur nuge & blasphemie, quas nusquam nõ pro vero venditant Euangelio, idque adeo impudenter, vt illorum ex numero quidam deploratæ cecitatis & amentia, non sit veritus palam scribere, ad eruditionem spiritualem, & sapientiam illam Ecclesiæ peculiarem, & mundo ignotam, de gratia Christi & iustitia fidei rectè intelligendam, longè plus conducere vnicum Luteri in epistolam ad Galatas Commentarium, quam omnia Hieronymi, Basilij, Cyrilli, Origenis, Nazianzeni, Epiphaniij, Hilarij & plerorumque Patrum opera in vnum conflata. Mirum est profecto, cur eundem ipsum, quem iam dudum inter se alij Eliam, alij Ioannem Baptistam, alij Euangelistam, alij Prophetam, alij plus quam Prophetam, virum DEI, & sanctum dicere non dubitarunt, tandem non etiam ipsis præferant Euangelistis & Apostolis, cum is, dum viueret, doctrinam suam ne ab angelis quidem voluerit iudicari, persuadere nimirum hominibus volens, carnalia sua dogmata esse supra angelos, supra Ecclesiam, & tantum non supra scripturam ipsam, immò id solum habendum pro Euangelio, quod is sibi Euangelium somniasset furore suo plus quam satanico. Atque hinc sanè stupenda & execrabilis illa in ipsum Spiritum sanctum profecta est blasphemia, qua turpissime sibi mentita est profligata iniquitas, Euangelium verum hæc hactenus semper sub scamnis delituisse, at nunc demum ab ipsis in lucem esse prolatum atque restitutum. Nam primum, quod obsecro tandem est, si non hæc est blasphemia insignis, superiorum ætatum Ecclesiæ hanc inexpiabilem inurere notam, quod illa nunquam verum habuerit DEI verbum? Deinde cum eadem ipsa Ecclesia pro sincero DEI verbo sacra semper venerata sit Biblia, quid hoc aliud est dicere, quam in Biblijs nõ contineri purum putum Dei verbum? Quasi verò vanus aut fallax fuerit Christus, quædò se discipulis suis spiritum sanctum missurum promisit, qui eos doceret omnem veritatè: aut quasi ipsa Ecclesia, quam suo proprio acquisiuit sanguine, à CHRISTO Domino

& spon-

& sponso suo aut deferta fuerit aut illusa, aut quasi denique maiores nostri quotquot ab Apostolorum temporibus hæc hactenus exitere, nunquam veram tenuerint fidem aut religionem. Qua quidem in sanctissimos Maiores nostros & omnium seculorum Christianos homines intoleranda prorsus contumelia nihil neque atrocius dici, neque indignius fingi potuit vel excogitari. Iam verò & si modis omnibus detestanda sit hæc tanta, tamque immanis dementia, multo tamen magis illud dolendum est atque miserandum, quod mala iam grassantia non pauci aut dissimulare, aut certè nõ sentire videantur, quod non leue quidem extremæ ac penè desperatæ miseræ & infelicitatis nostræ est argumentum. Nam quando ægrotum aliquem ea vis morbi occupat, vt iam ipse ægritudinem non sentiat suam, id medici plerumque certissimum volunt esse mortis imminentis indicium atque signum. Cum itaque abominatio illa, quam Saluator noster tandem venturam esse prædixit, vt vbi ipse in hunc redierit mundum, vix aliquam reperturus sit fidem, iam nunc præ foribus esse conspiciatur, ac tanta ubique ferè sit confusio, vt si fieri possit, ipsi etiam seducatur electi, fati (opinor) patebit cuiuis, nos iam in ea incidisse tempora, in quibus necessitate ac vi quadam impelli videamur, vt quisquis saluam & integram velit religionem Christianam, stultis quidem, vt ait Sapiens, iuxta stultitiam, improbis verò secundum malitiam suam respondeat, & Ecclesiæ Catholicæ vnitatem, tot miseris laceratam modis, quacunque potest ratione tueatur. Sed perget Momus: Quorsum ista, quæso? quid sibi tam longa vult quærela? aut quod tu hoc opere malis istis omnibus adfers remedium? Dicam sanè, & breuiter dicam. Proxima est atque efficacissima ad respiscendam viam, redire vnde fueris digressus. Hæc enim dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum: Habeo aduersum te pauca, quod charitatem tuam primam reliquisti: Memor esto itaque vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Certus est in Ecclesia Catholica scripturæ diuinæ Canon, & genuina semper fuit eiusdem interpretatio. Quin & regula rectæ interpretationis certa fuit semper & indubitata, magisterium videlicet Spiritus Sancti, qui nec falli, nec fallere potest vnquam. Dum Maiores nostri sacrum hunc amplexi sunt Canonem, quam diu Patrum inhæserunt vestigijs, & in illis permanserunt Traditionibus, quas ordinaria successione ab ipsis acceperat Apostolis, tam diu etiam sana & integra fuit fidei doctrina. Sed postquam homines importuni & in res nouas auidi, ipsos fontes deserere, priuatasque opiniones suas sectari cœperunt: ex vno mox in alium deuoluti errorem, in eum tandem inciderunt labyrinthum, ex quo se facile extricare non possunt. Nec illis remedium aliud etiam nunc relictum video vllum, quam vt hac grauissima angeli cælestis admonitione excitati, diligenter aduertant vnde exciderint, & prima faciant opera: hoc est, vt relictis suis adinventionibus, ad fontes, ad sacrosancta videlicet redeant Biblia, & in approbatis sanctorum Patrum acquiescant sententijs & interpretationibus. Ad quam rem ego has collegi rerum in sacris Biblijs compræhensarum Partitiones:

Quibus

AD PONTIFICEM, ET IMPERATOREM ROM.

Quibus diuinæ scripturæ dispositio & veluti summa quædam in tabulis exprimitur, & ob oculos ponitur, vt non modò illius scripturæ suam quandam peculiare methodum complectantur, sed in non paucis etiam commentarij vice haberi queant. Nec est quòd librorum aliquis mihi obijciat multitudinem: Quo enim plures extant in sacras Literas Còmentarij, quibus legentium animos fortasè distrahi, atque memoriæ vigorem tanta rerum copia debilitari posse existimant, eo magis necessaria hæc nostra iudicari debet Oeconomia, cuius ille non postremus scopus est, vt quæ disiuncta videntur & propè infinita, in pauca & certa redigantur capita. Videmus enim hac tempestate, à sacrorum librorum lectiõne plurimos, vel hoc potissimum nomine deterreri, quòd inter tot egregios, immò præclaros ac Diuinos commentarios, vix vllus tamen extet liber, quantum quidem ego aduertere potui, qui totius scripturæ summam quædam & methodum per singulas partes, perpetuo quodam ductu, atq; vno in corpore, ad oculum quasi ostenderet ac repræsentaret. Cuius rei causa & me aliquandiu ab his studijs remoratum fuisse, diffiteri non possum. Atque hoc illud est, quod olim optimos mouit principes, quandò iam eò vsque multorù progressa erat quiduis scribendi & commentandi licentia, vt esset quasi infinita librorum moles, publico vt cauerent edicto, nè quis porrò vllas sacras in leges scriberet commentarios, nisi vel notas, aut breuia quædam paratitla, quæ summam rerum in primis necessariarum capita tantum præcipua, veluti sedes ac genera causarum, perstringerent, eorumque cum ordinem, tum continuationes exprimerent. A quibus præceptis cum me in hoc opere toto, quàm fieri potuit, minimum discessisse sperem, est quod mihi pollicear, fore vt si quandò similis cautio, etiam in diuinis exponendis Literis videatur adhibenda, nè quis posthac superfluo scribat còmentarios, hæc ipsa Oeconomia, quæ eiusmodi continet rerum sacrarum, hoc est, titulorù siue Locorù Communium, quasi paratitla, nihilominus & in scholis, & in templis suum habitura sit locum, ità fanè, vt hic liber vnus haud secus atque directorium quoddam, multorum vice commodè legi possit & haberi. Quòd si cui hæc opera mea non aded præstans videbitur aut magnifica, quàm ipsius argumenti tam præclari postulat ratio atque dignitas, mihi sat erit, quòd inutilis nulli, multis verò etiam còmoda & opportuna esse queat. Ac vt nulla mihi pro his laboribus alia debeatur gratia, id saltem sperare licebit, neminem futurum neque tam iniquum rerum estimatorem, nec vsque adeò ab omni humanitate alienum, qui non vel tantum mihi concedat, me propter hoc tam pium Ecclesiæ iuuantè studium, nullius viri boni dignum esse inuidia, vt qui neminem suo honore defraudare, omnibus autem quantum in me fuit, prodesse voluerim. Atq; hæc enus quidem illis primùm, qui mihi librorù scribendorum licentiam obijcere poterant, abundè satisfactù esse puto. Longè minùs verò negocij nobis erit cum illis, qui res ad fidem & religionē pertinentes, non nisi à Theologis rerù sacrarum peritis, tractari volunt. A quibus ego vsq; adeò nihil dissentio, vt idem affirmauerim semper, quod illi sentire videntur, immò quod

EPISTOLA NVNCVPATORIA.

quod sanctissimi Patres, & maximè D. sensit Hieronymus, cuius grauissima extat ea de re querela: Quod medicorum est, inquit, Promittit medici, tractant fabrilia fabri. Sola scripturarù ars est, quam sibi passim omnes vendicant. Sic etiã illis haud facillè me opposuero, qui rerù theologiarù tractationem, Aulicis hominibus non admodum conuenire autumant. Quin illud etiam addere ausim, Religionis causam tum quidè non potuisse non miseram & calamitosam videri, quandò ea temerè in forum contentiosum protrudi, & à leguleijs quibusdam in disceptationem & controuersia vocari cœpit. Sed hæc tum demùm videntur habere rationem, quotiès homines rerum diuinarum imperiti, propria autoritate seu potius temeritate quadam, non verentur noua & perniciofa subindè cedere dogmata. Cæterum si quis ea, quæ certam ac firmam semper habuerunt interpretationem, vel sanctorum Patrum atque Conciliorum autoritate certa tueri, vel in ordinem & Methodum quandam redigere studeat, id à nullius vel mediocriter docti ac pij viri, nedùm Iuris periti, officio prorsus alienum vel etiam absurdum esse puto: maximè cum tanta sit harum facultatù coniunctio, sacræ, inquam, Theologiæ & saluberrimæ Iuris prudentiæ, eius præsertim, quæ à Christianæ disciplinæ regula, & piè ac religiosè viuendiratione, Ius dicitur Põtificium siue Canonicum, vt neutrius cognitio perfecta sine alterius ope acquiri posse videatur. Quo quidem nomine, multi insignes & præstantes viri, qui cum Iuris cognitione etiam rerum diuinarum coniunxerunt inuestigationem, præclare ferè semper de Ecclesia sunt meriti: id quod doctissima illorum post se relicta testantur scripta, & perpetua ingeniorum monumenta. Ego certè, vt citra inuidiam quod res est fatear, prius Theologiæ quàm Iuris prudentiæ operã dare cœpi, ac licèt consilium hoc paulò post, casu nescio quo mutare fuerim coactus, nunquam tamen in totum diuina deserui studia, sed sacra semper anteposui phanis: in reliquis studijs non alio vnquam versatus sum animo, quàm vt essent mihi ad rerum diuinarum cognitionem ac æternam salutem consequendam, quædam quasi adminicula seu instrumenta. Neque etiam cuiquam mirum videri debet, si ego an num nunc agens quadragesimum propè quintum, ad ea me conuertam studia, quæ non senectutem tantum iucundam, sed mortis etiam expectatiõem mihi reddere possint expeditiorem. Satis enim diu & plus satis mihi molestissimum hoc rixarum forensium saxum voluisse videor: quare quod reliquum fuerit à publicis occupationibus ocij, id totum in religionis Catholicæ defensionem impendere decretum est. Quod vt faciam, non solùm quasi voti me quædam mouet religio, sed ipsa etiam miseræ & afflictissimæ Ecclesiæ propè cogit necessitas. Defenduntur nunc maximis sæpè viribus homicidæ, adulteri, periuri, seditiosi, & pacis publicæ hostes aperti: nec vllum crimen ferè est tantum, quod non suos inueniat aduocatos & Patronos: vna Ecclesia Catholica est relicta illa orphana, cuius calamitate ità, vt par erat, afficiuntur pauci, in quam infestissimis & armis & animis incurrunt multi, & quã nunc maior ferè pars Europæ nostræ deseruisse viderur. Sed nè post-

hæc mihi Catholicæ unitatis oblatret hostis aliquis, me falcem in segetem mittere alienam, priusquam alia religionis antiquæ adgréderer patrocina, hoc præmittere voluit quasi specimen, ut iudicent illi, an sacra scriptura mihi planè messis sit aliena. Vt sit autem, neminem mihi bonum iurè succensere posse sat scio, si contra tam varias horum temporum sectas, illius veræ & vnicæ Ecclesiæ suscipiam aliquando defensionem, in qua natus, in qua religione Christiana initiatus, in qua nutritus, in qua educatus sum, in qua omnia mea & ponere & conseruare, in qua & pro qua tuenda etiam mortem ipsam oppetere sum paratus, in qua denique sola vnicuique vera speranda est salus. Atque hæc mihi satis iustæ videntur meæ cum scripturæ, tum editionis esse causæ, quas nisi inuidia corruptus, iurè nemo possit repræhendere. Hoc autem posito causæ meæ veluti firmamento, erit tandem eo infirmior etiam ratio illorum, qui id porro vitio mihi vertere videntur, quod vestræ potissimum Sanctitati ac Maiestati hæc lucubrationum mearum primitias præ cæteris consecrare voluerim. Quod ut facerem, nulla me duxit vel commodi priuati cura, vel vanæ gloriolæ aucupanda studium, vel alterius rei cogitatio ambitiosa: sed illa potissimum impulit reuerentia & obseruantia singularis, qua magistratum suum optimus quisque & colere debet & complecti. DEO nanque primùm, ac deinde vobis etiam primitiæ illorum debentur operum, quæ ex Dei benignitate & vestro patrocinio fidei cuique obueniunt. Ac ut aliam huius dedicationis causam habuissim nullam, poterat vel hæc mihi sola iustissima esse defensio, quod publicè inter sit & referat maximè, nè liber vllus, in religionis præsertim negotio, sine vestro nutu vel auspicio in hominum manus emittatur. Quod utinam rectius hodiè perpenderent illi, qui quod furiosè somniant, mox ab omnibus legi ac ut idolum aliquod adorari volunt: haberemus proculdubiò in omni Repub. Christiana & concordie plus, & omnis generis perfidie minus. Ad hæc cum mihi optimè sim conscius, hoc opus totum, cuius ego non tam author sum, quam collector, per se ipsum esse eiusmodi, quod ad magni ac præpotentis illius DEI pertineat gloriam, & communem Reip. Christianæ spectet vtilitatem, in spem erigor non vulgarem, nec ut opinor vanam, S. ac M. V. id officij genus quod non tam mea, quam vestra mihi causa susceptum est, ingrati videri haud posse. Nota est enim, Beatissime Pater, atque toti orbi cognita Pietas tua singularis, qua dies noctesque nihil aliud meditari, nihil prius aut antiquius habere vidèris, quam ut restaurata illa vitæ ac morum sanctimonia, quæ in primitiæ ecclesiæ hominibus suspicimus & veneramus, ipsa religio reflorescat: castigatisque malis moribus, profligatisque hæresibus, orbis Christianus ad pacem & tranquillitatem reuocetur: fiatque tandem, quemadmodum olim fuisse legimus, multitudinis credentium cor vnum & anima vna in Domino. Id quod abundè satis testantur virtutes tuæ præclaræ & innumere, conatusque sanctissimi ac laudatissimi, quas indiès posteritati & immortalitati commendant illi, qui nostrorum temporum conscribunt annales, & quæ ipsis etiam aduersarijs videntur esse terrori. Quanto autem studio

studio & pietate, Inuicissime Cæsar, tua quoque Maiestas in hoc iam diu tota sit, ut integra & inuiolata sit Catholicæ religionis sinceritas, & fidei animorumque optatissima coniunctio, & concordia restituitur & confirmetur, vberimè declarant tot ac tanti tamque heroici labores, quos huius conciliandæ concordie causâ ea perfert in fracti animi cõstantia, ut in spem non dubiâ adducamur, Maiestatem tuâ voto suo minimè frustratû iri: præsertim cum huius rei cura vsque ad eò discrucari videatur, ut non rarò lachrymas illi exprimat, atque ipsam etiam corporis valetudinem afficiat: quin & in illam subindè vocem cogat prorumpere, tanto quidem principe & Catholico Imperatore dignissimam, quòd si sanctissima illa veræ & Catholicæ religionis unitas atque concordia, proprii sanguinis effusione tibi redimenda & recuperanda esset, te nihil vnquam tibi parciturum. Facit profectò vestrum vterque officium optimo principe dignissimum, ac Deo quidem gratum, toti verò Reip. Christianæ his maximè exulceratissimis temporibus perq̃ necessarium. Tuæ nanque, Pater Beatissime, Sanctitati istius ouilis cõmissa est cura, quo nihil Deus Optimus Maximus, neque in cælo, neque in terra charius habuit, pro quo Christus Dominus preciosissimum suum voluit fundere sanguinem, quod spiritus sanctus vsque gubernat & sanctificat. Tuæ, inquam, curæ, ad quam pleraque mysteria illa diuina, quæ sub Aaronico latitant sacerdotio, quod tui nobis Pontificatus typum quandam exhibuit, immò ad quam Christi ipseus, veri & primi Ecclesiæ suæ Pontificis, dicta pertinent & facta: Tuæ verò, Augustissime Cæsar, Maiestati veræ illius Catholicæ religionis pia demandata est tutela atque defensio, quam à Christo primùm & Apostolis eius, ac deinde etiam à succedentibus inuicem Ecclesiæ pastoribus per manus veluti traditam accepimus, & quam in hodiernum vsque diem, veram, integram & incorruptâ, quidquid de moribus obganniant aduersarij, sola Romana Ecclesia non absque singulari præpotentis Dei beneficio cõseruat ac proficitur: Tuæ, inquam, protectioni, cuius figurâ quandam nobis præbet dux Israëliti populi insignis ille Iosue: quæ præ cæteris maximè decet eam propugnare religionem, pro qua tot sanctissimi pótifices, tot potentissimi reges & principes, tot omnium ordinum & ætatum, tot vtriusque sexûs inuicti martyres, proprium sanguinem fundere non dubitarunt. Vobis denique hæresum extirpatio grauissimè demandata est, ad eò ut sanguinem ouium suarum Deus vestris ex manibus feuerissimè sit exacturus. Atque hoc certè est vnum, cur seditiosis quibusdam hominibus, qui vineam Domini depascuntur, non vestra tantum sanctissima Monarchia, sed omnis penè Magistratus auctoritas tam sit exosa, ut neque in Ecclesiastico, neque in politico regimine Romanum nomen amplius ferre posse videantur. Non enim religionis aut Iustitiæ diuinæ tanta est fitis, quam sceleratis suis prætexunt conatibus, sed vel Monarchiam vtranque sublatam, vel certè vinculum illud sanctissimû, quo Imperium Romanum cum Romana, id est, verâ & Catholica, Ecclesia cõiunctum est, omninò cupiunt dissipatû ac dissolutum, ut sic tandem coliberius prophanos suos errores simplicioribus obrudere, & impunè

grassari queat, donèc vniuersam euertant religionem. Quæ illorum deplorata nequitia & effrenis audacia vtrinq; nō ad eò nota iam sit ac manifesta, vt eius exempla iam Vrbi & Orbi cognita, non tam referenda, quàm plangenda atque etiã seuerè comprimenda sint. Nōrunt enim illi optimè, ac totiès iam re ipsa sunt experti, neq; Ecclesiæ dignitatem absq; Imperij præsidio, neq; Imperij vires sine Ecclesiæ concordia satis constare, seque tueri posse. Cùm em̄ duo hæc totius Reip. Christianæ capita & luminaria magna sit inter se, vt animã cum corpore, sint coniuncta: quàm miseranda, quæso, tum erit eius Reip. facies, si quod homines quidam improbi & seditiosi non obscure machinari videntur, quædã inter ea, in religione præsertim, existat dissensio? Satis apertè id in vtranque partem testantur infinita penè historiarum exempla, & varij rerum maximarum euentus. Quàm diu enim hi duo Monarchæ, inter se concordēs fuerunt, tam diu etiã Reip. status saluus māsit & incolumis. Vbi verò vel paululùm ab hac discessum est concordia, in extremum sæpè discrimen Resp. adducta est. Neq; enim temerè est, quod Christus hac de re multò antè pronunciauit: Omne regnum, inquiens, in se diuisum, desolabitur: notumq; est illud Salustianũ, Concordia res paruas crescere, discordia etiam maximas dilabi. Nunquàm verò vana aut ociosa erit amplissima illa promissio Diuina, cōtra hanc vestram atque ad eò totius Ecclesiæ Catholicæ sanctissimã concordiam, nec inferi quidem portas vnquàm præualituras: quod nō ignorans malus dæmon, per suos administratos vasa perditionis, nihil tam studet, quàm religionis dissidia excitare, quibus nihil potest Reip. esse perniciosius. Ad eam verò vnitatem in Rep. Christiana arctiùs retinendam, Deus Optimus Maximus Ecclesiæ suæ primùm veram patēfecit religionem, sacris cōtentam Biblijs. Deindè nē hominibus peruersis vlla relicta esset licentia, verba illa, quibus diuina expressa est voluntas, in alienos atque impios detorquendi sensus, grauissima authoritate sacrarum literarum adhibita est interpretatio: Cuius iudicium & potestatem omnem Pater dedit filio, filius Apostolis, Apostoli legitimè succedentibus sibi Episcopis: quorum operã vera religio hæc tēnens conseruata, & ad nos vsq; perducta ac propagata est. Idque Spiritu sancto haud dubiè efficiēte, quem Christus Ecclesiæ suæ & promissit & misit, mansurum cum illa in æternum, Testantur id satis superque tot illius stupenda, nec vnquàm satis prædicanda miracula, tot illustria sanctorum Martyrum trophæa, tot denique sanctissimorum Patrum scripta doctissima, quibus catholica fides mirificè hæc tēnens & illustrata & propugnata est. Ob id enim Christus quosdam quidem dedit Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores, ad consummationem Sãctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, donèc omnes occurramus in vnitatem fidei &c. Quæ vnitas dubio procul certissimã & infallibilem habet voluntatis diuinæ & cognoscendæ & interpretandæ promissionem. Vndè D. Augustinus non veritus est dicere: Ego verò Euangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoueret authoritas. In qua Ecclesia quæ illum ad mortem vsque

Contra epistolam
Machi
nichæi c. 5.

vsque retinuerint, idem ipse disertis testatur verbis: Multa sunt, inquit, quæ in Ecclesiæ gremio me iustissimè teneant. Tenet consensus populorum atque gentium: tenet authoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata: tenet ab ipsa sede Petri Apostoli, cui pascendat oues suas post resurrectionem Dominus commendauit, vsque ad præsentem Episcopatum successio sacerdotum: Tenet postremò ipsum Catholicæ nōmē, quod non sine causa inter tam multas hereses sic ista Ecclesia sola obtinuit, vt cùm omnes heretici se Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, vbi ad Catholicam conueniatur, nullus hæreticorum vel basilicam suam, vel domum audeat ostēdere. Ab hac Catholica Ecclesia, vt idem Augustinus habet Epistola 152. quisquis fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter se viuere existimet, hoc solo scelere, quod à Christi vnitatem disiunctus est, non habebit vitam, sed ira Dei manet super eum: nec habebit Deum patrem, qui Ecclesiam noluerit habere matrem. Quæ cùm ita sint, & in rebus arduis etiã pius laudandus sit conatus, omni qua possum animi submissione oro & obsecro, vestra sanctitas atque Maiestas, hanc voluntatis meæ subiectissimè significationem ea vt suscipiant clementia, qua honestas bonorum virorum occupationes semper accipere soletis. Deindè si grata cuique illa debet esse opera, quæ ad Dei maximè spectat gloriam, non ingratum vobis sit opus hoc non tam meum, quàm sanctissimorum Patrum, ex quorum Diuinis lucubrationibus est collectũ: quod quidem vt Saluatoris nostri ipsa prima fronte humanam præ se fert imaginem, ita totum ad diuinæ Maiestatis eius pertinet laudem & honorem: Si denique illorum in primis iuuandi ac fauore prosequendi sunt labores, qui non priuato, sed publico & vestro maximè student commodo, vestrum quæso aduersus obtrectatorum liuidos morsus & virulentas calumnias defendendum suscipite Ederum, filium deuotissimum, eundemq; subiectissimum seruitorem, qui pro Ecclesiæ Catholicæ amabilissima pace, pro sanctissima vestra authoritate, & pro iustissimo vtriusque imperio, si sit opus, etiam extrema quæque perpeti, tam promptus est atque paratus, quàm id ab homine syncerè Catholico & pietatis & fidelitatis ratio postulare videtur. Deus Opt. Max. Sanctitatem ac Maiestatem vestram ad totius orbis Christiani perpetuam salutem diutissimè tueatur & conseruet incolumes. Quibus infimus ego & me ipsum, & fortunam atque studia mea, ad pedum vsque oscula, quàm humilimè cupio esse commendata. Data Viennæ Austriæ IX. Calend. Februar. Anno salutis M. D. LXVIII.

Sanctitat. ac Maiestat. V.

Obsequentissimus & humilimus seruitor & cliens

Georgius Eder.

PROLEGOMENA AD LECTOREM STUDIOSUM.

DE SACRAE SCRIPTURAE METHODO:
ET PRIMUM, DE HUIUS OECONOMIAE PER-
scribendae occasionibus.

Scientias
omnes sacra
Theologia
longè esse
inferiores.

HTSI Iuris illius Civilis, quod Romani olim Principes ex antiquissimis virorum prudentum responsis & oraculis, in vnâ ac perpetuâ quâdam consonantiam redigi curauerunt, tanta sit prudentia, vt nihil eo ipso quibusdam aut dignius videatur, aut diuinius: ego tamen huius siue artis, siue sapientiae penetralia vixdum ingressus, facile animaduerti, cognitionem eius, absque Theologiae Sacrosanctae studio, non mancam tantum, minusque vtilem, sed plerumque etiam vanam esse atque perniciosam. Cum enim Legum Politicarum omnium & anima, & scopus praecipuus ferè ac penè solus, aequitatis sit ratio: aequitas autem vera, in Dei potissimum ac proximi versetur amore: non videbam profectò, quomodo aut aequitas sine charitate subsistere, aut humana illa Philosophia, nomen suum tam gloriosum, tamque superbum, sine hac Diuina scientia vilo vnquam pacto rectè posset tueri. Est enim imbecilla admodum acies rationis illius humanae, cui tantoperè civilis innititur prudentia, atque adeò deprauata miserè est natura hominis, nisi diuini numinis vero illustretur lumine. Porro si caecus caecum ducat, quid aliud futurum arbitrari licet, quam vt turpiter ambo in foueam, hoc est, in tenebras Cammerias perniciosissimorum incidant errorum?

Theologia
Iuris pruden-
tiae merito
anteferen-
dam.

QVIBVS rebus diligenter expensis, prius ego Diuinarum literarum, quam Iuris prudentiae studia, duxerã mihi esse capeffenda. Ac licet me paululum progressum, ab his vt cunquè feliciter caeptis, non tam ratio constans, aut voluntas aliqua firma, quam partim iuuenilis consilij imbecillitas, partim verò sumptuum necessarium inopia, & melioris fortunae captandae blanda quaedam expectatio ad Iuris peritorum abstraheret scholas, sic tamen legum admiratus sum prudentiam, vt potiorẽ semper Diuinarum literarum haberem cognitionem: Sic legi Iuris consultorum placita, vt interim tamen sacrae scripturae praecepta neuiquam mihi negligenda putarẽ: Sic etiam in forensibus verborum consilijs, vt legum peritiam ad retinendam rerum politicarum aequabilitatem, inprimis quidem vtilem, sed rerum diuinarum pietatisque studium, ad consequendam animae salutem, longè magis putem esse necessarium.

Methodi
vt in alijs
disciplinis
omnibus,
icã in sacris
etiã literis
vtiliter ad-
hiberi.

VERVM ab eo ipso tempore, quo cum speciosa boni & aequi arte illa, veram caelestis Philosophiae doctrinam coniungere caepi, atque sic propbanis sacrae praepone- da esse didici, nulla in re neque frequentius occupatus, neque diuinius fui sollicitus, quam vt, quae facultatis vtriusque summa esset, certa quadã via tenerem atque Methodo. Nam vt, quae facultatis vtriusque summa esset, certa quadã via tenerem atque Methodo. Nam simul in sita sunt natura, per pauca primum & exigua quidem fuerint initia: vbi tamẽ haec eadem in publicum produci, ac singula diligentius discuti caeperunt: ibi tum infinitis ferè sapientum opinionibus, ita paulatim sparsa pleraque sunt & confusa, vt quid in disciplina quauis primum, aut quid vltimum esset, vix pauci rectè possent intelligere. Quam ob rem necessaria sunt omnino studiosis praepcepta illa communia, quibus variè lateq; diffusa, ad certa quaedam capita & proprios suos fontes reducuntur.

Sic

AD LECTOREM STUDIOSUM.

Sic veterum Iurisprudētum consulta, populo quondam Romano, de rebus ambiguis longo tempore propofita, in tantam excresuisse legimus varietatem atque multitudinem, vt versuum tricenis centena essent millia, qui libris vix tribus millibus contineri poterant. Et quidem apud Ciceronem Crassus de legum civilium atque boni & aequi confusione iterum restituenda, & in artem redigenda, primo de Oratore libro, tale post se reliquit iudicium: Si enim aut id mihi, inquit, facere licuerit, quod iam diu cogito: aut alius quispiam aut me impedito occuparit, aut mortuo effecerit, vt primum omne ius civile in genera digerat, quae per pauca sunt: deinde eorum generum quasi quaedam membra differtiat, tum propriam cuiusque vim definitione declaret, perfectam artem iuris civilis habebitis, magis magnam atque vberem, quam difficilem atque obscuram.

Constitutio de
Theologia
in Metho-
dum redi-
genda.

Methodi
utilitas.

QVIBVS sanè verbis optimus ille huius rei artifex, perfectissimam, non tam Iuris prudentiae, quam alterius cuiuscunque disciplinae in artem redigendae rationem tradidit, quae nihil neque ad memoriam inuandam commodius, neque ad res maximas proprie explicandas efficacius excogitari potuisset. Vt enim quae confusè traduntur, nec intelligi exactè, neque diu memoria teneri possunt: ita quae ordine discuntur, & facilius percipi, & haerere firmitus, atque sic paulatim in naturam quasi abire solent, vt nulla ferè vnquam aegritudine possint euelli. Nec etiam aliud nobis rerum tam multarum artes propè innumerae, quas prisca secula quondam omnino putarunt esse infinitas, à Maioribus nostris per manus veluti traditae, ac Dei beneficio nunc factae sunt finitae, quam quod optimi & doctissimi quique viri, ad vnicè studuerunt semper, vt quae in omni doctrinarum genere essent praecipua, ea Methodica ratione in certa capita colligerent, ad quae cetera referri possent omnia, quaecunque illis de rebus, quas sibi vti necessarias tractandas quisque statuisset, vel ante fuissent dicta, vel etiamnum dici posse viderentur.

Theologia
sua quadã
Methodo
explicari
& posse, &
debere.

QUOD cum hoc nostro in primis seculo, in omni propè genere scientiarum à multis maximis viribus tentatum, à quibusdam magna etiam cum laude sit perfectum, soleo sepe non absque dolore admirari, cur scripturae diuinae nunc penè soli, prorsus eueniat contrarium. Nam quatum in alijs disciplinis hucusque insudatum est ferè semper, vt certa essent professionis vniuscuiusque placita: tantum hodie in id plerique vnium ex professo, & data quasi opera incumbere videntur, vt nonas in dies de rebus etiam certissimis excitent controuersias, quibus omnia penè in dubium vocare, & incerta reddere nituntur, quorum in Ecclesia catholica certa semper fuit interpretatio & auctoritas: cum tamen illud ipsum in hoc augustissimo diuinarum literarum campo, multo rectius quam in vlla alia doctrina fieri & possit & debeat, vt videlicet certissima ratione constare omnia existimentur, quae in sacro bibliorum corpore sparsim sunt tradita. Quis enim tam est in spiritum sanctum blasphemus, vt eum, in tradendis caelestis doctrinae mysterijs, singulari neget vsum fuisse artificio? Aut cur non potius quod res est fateatur, diuino scilicet instinctu sic sanctam ab eo traditam esse scripturam, vt non modò peculiari quadam arte & ratione nos ad praepotentis Dei perduceret cognitionem, sed vt ipsa aliarum artium omnium suo quodam modo forma esset atque regula? quod tamen non aliter accipi velim, quam vt receptus apud Theologos hisce de rebus loquendi modus habet.

POSTRA-

oeconomia
huius per-
scribenda
occafio.

POSTEA QUAM ergo ad meum mihi vsum in praecipuis vtriusque iuris Titulos ad Methodum iam olim à Crasso apud Ciceronem praescriptam, & ab optimo Imperatore Iustiano quam diligentissime obseruatam, breuissima quaedam collegissem partitula, eaque commodis ad hanc rem Partitionibus sic fueram complexus, vt non tantum viam germanae ac verae Iuris prudentiae imaginem, sed absolutissimam vniuersi orbis Christiani Politiam exhibere viderentur, coepi hinc etiam de sacrorum Bibliorum artificio summam explicando diligentius inquirere. In qua cogitatione cum, vt par est, diu multumque versatus essem, en mihi non fortuitò, sed quod constanter credo, nõ absque Dei quodam nutu, in manus venit libellus reuera aureus, postscriptus primum à probatissimae eruditionis & sanctitatis viro Petro Aureolo, postea vero à doctissimo viro Iacobo Vimpbelingo, magno Germaniae Theologo D. Ioanni Eckio dicatus: qui quod toties mihi euenire optaueram, prima statim fronte pollicebatur, Compendium videlicet Bibliorum, hoc est, vtriusque testamenti, atque adeo totius sacrae scripturae epitomen.

Libellus Petri Aureoli de Compendio Bibliorum.

Libelli eiusdem artificum atque dispositio.

QUO semel atque iterum perlecto, magna cum voluptate cognoui, diuinum hunc virum illud prorsus ipsum, quod olim apud Ciceronem Crassus de ipsa Iuris prudentia proposuit, in hac nostra Theologia Christiana, non tantum pari dexteritate conatum, sed maiori etiam cum laude affectum fuisse, quam ab illo ferè potuerit expectari. Nam sacrosanctum illud diuinæ scripturae corpus ferè totum in suas primum partes, ipsas deinde partes in certos libros, hos in capita siue genera, capita vero in versiculos tanquam generum species, & tandem versiculos in singula saepe paulò grauioris ponderis verba, tanquam specierum differentias, tanto artificio partitus est, vt tam huius terrenae, quam illius aeternae & immortalis Ecclesiae formam atque adeo Bibliorum non summam tantum comprehendisse, sed etiam artem quandam tradidisse videretur. Mirabar profectò vehementer vtilissimum hoc opus, adeo nostris hominibus esse incognitum, quòd ferè nullam antea audiuissem neque authoris, neque libelli tam excellentis fieri mentionem. Qui dignissimus erat meo quidem iudicio, vt eum exercitatus aliquis Theologus, quasi postliminio reductum, in perfectiorem paulò restitueret formam, & summis illustraret eloquentiae viribus.

Vt ipsius Aureoli Compendium ab autore in tabulas fuerit redactum.

CUM itaque ob id fortasse, huius scripti & lectionem & elucidationem negligi conicerem, tum quòd stylus ingrati quaedam redoleret, non dico barbariem, sed simpliciorum paulò illius aetatis dictionem: tum quòd distinctiones ille, quibus perpetuò quodam vtitur ductu, in oratione continua nec vsque adeo sint grate, neque à quibusuis facile percipi & intelligi queant: ego, ne tantus thesaurus diutius latitaret, totum hunc librum in breues, ac, vt spero, dilucidas tabulas congressi. In quibus etsi authoris vsque secutus sum filium, non tamen parum multa commodiori à me ordine ad praesentem Ecclesiae statum accommodata, pleraque etiam adplicatis vbique ferè ipsis sacrae scripturae & verbis & sententijs copiosius reddita, omnia vero purius multo, quae erant antea, esse tradita & explicata, me etiam tacente, facile ipsa probabit veritas, & aequus quisque Lector iudicabit.

Qua opera praestiterit in supplementis ijs quae ipsi Aureolo ad

VNVM, quod ego tum temporis desiderabam, illud erat, quòd hic author Partitiones suas à Salomonis ferè auspicijs sit libris, quos vulgò appellauerunt Sapientiales: Pentateuchi vero codices quinque, & historiae sacrae libros, inter ipsa quidem numeret

meret diuinæ legis volumina: sed de proprijs istorum partibus, aut partium earundem membris, nec vllum quidem verbum fecerit, contentus solam eorundem indicasse significationem generalem. Quamuis autem suspicari minime deceat, nostrum hunc aureum Aureolum, aut tam fuisse recordem, vt laborem etiam in his partibus excolendis subterfugeret: aut adeo imperitum, vt quòd in plerisque potuit, non etiam posset in alijs praestare monumentis: aut ita posteris hanc felicitatem inuidisse, vt mollet tantum bonum orbi Christiano esse commune: sed vero longè videatur similis, singulari hoc ab eo factum fuisse consilio: vel quòd sibi in tanta actionum humanarum varietate, quae in historicis continetur libris, tam stricta ordinis ratio minime videretur esse necessaria: vel quòd existimaret lectorem piū atque diligentem, artificium illud diuinum, quòd praecipua edisseruit capita, in reliquis minori posse negocio addiscere: vel quòd etiam alijs ea de re altius cogitandi, aliquam relinquere voluerit ansam: mihi tamen Reip. Christianae plurimum interesse visum fuit, vt isti etiam libri, ab eo praetermissi, simili quadam industria tractarentur.

pleniorē facere scripturę Methodū deesse videbantur.

QUOD maluissem equidem ab alijs rerum Theologicarum peritioribus tanta factum esse dignitate, quanta ab ipso Aureolo cetera mihi pertractata videntur. Sedenim quando nunc id oneris in me potissimum recidit, ne prius à semel cepto desisterem opere, quam id locis non paucis multo esset absolutius, & ego non stupida prorsus mihi affectus viderer coniectura, quos ille in tradendis Partitionibus suis secutus esset auctores, inter quos celebriores inueni Glossæ Ordinariae compilatores, & alios Patres sanctos, qui scripturam sacram doctissimis suis illustrarunt Commentarijs, eorundem in scriptis vestigijs, primum antedictos Pentateuchi & historiae Biblicae libros, eodem ferè partitus sum modo & ordine, quo ille explicauit & prophetas & Apostolos. Deinde quia de libri cuiusque Biblici argumento, auctore, partibus, ordine, collocatione, vsu, fide, intentione & authoritate, inter viros doctos etiam & Catholicos varia saepe, & plerumque vtilis minimeque contentiosa incidunt disputationes, singulis sacrae scripturae & partibus & libris, ex praeclearissimis & probatissimis sanctorum Patrum monumentis, pia sanè ac vtilia quaedam prolegomena siue paratula, quae doctissimas eorum penè omnium, quae de illis rebus solent queri, continent decisiones. Atque sic omnis scriptura sacra tribus nobis absoluitur libris, quorum primus de legis antiquae partibus, secundus de ipsius Evangelij summa, tertius de doctrinae apostolicae traditionibus est institutus.

Totius Oeconomiae distributio in tres libros separatos.

PORRÒ cum haec quoque scientia diuina, vt aliae disciplinae plerumque omnes, sua quaedam habeat principia, sine quorum cognitione ad fastigium eius summum nemo facile unquam possit peruenire, de his ipsius Theologiae Principijs & elementis librum Bibliorum tractationi praemisimus singularem, qui ad ipsam scripturam sanctam vtilissimam continet Isagogen, id est, quaedam siue praecognitionem, siue introductionem generalem, quae veram monstrat viam, ad consequendam solidam diuinarum literarum notitiam atque scientiam. Denique vt nihil, quòd ad perfectissimam pertinet Theologiae Methodum, à quouis iure possit desiderari, his etiam quintum subiecinus librum, qui locorum huic professioni communium succinctam proponit distributionem, hoc est, totius doctrinae Christianae compendiarum tradit summam, ex toto illo Bibliorum corpore collectam, quae verum nobis, non istarum tantum Partitionum, sed totius scripturae

Novus liber ab autore collectus de Principijs Theologiae.

Alius liber authoris de Summa doctrinae Christianae.

ptur a diuine legitimum ostendat vsu, qui potissimum ex rerum sacrarum applica-
tione ad Ecclesie gubernationem perspicitur. Interea mihi neque volenti, neque spe-
ranti, hoc opus in hanc neque propositam antea, neque expectatam, in isti voluminis
magnitudinem excreuit. Quod opus sanè non eo susceperam animo, vt mox in publicum
ederetur, sed vt doctissimorum hominum id prius subijcerem calculo.

Vrbanus
episcopus
Gurcensis.

Christianus
episcopus
Neapolit.

Matthias
Zittardus.

Matthias
Wertwein.

INTER quos vt non vberioris tantum fidei, sed gratæ etiam memoriæ causa nominè
saltem aliquos, præcipuus est reuerendissimus Princeps & Dominus D. Vrbanus
Episcopus Gurcensis, S. Rom. Cæs. Maiestatis Consiliarius & c. Viennensis Ecclesie
administrator, vir singulari pietate conspicuus, & vitæ sanctimonia verè illustris, ac
verbi diuini præeco præ cæteris, quos habet Germania, ad miraculum vsque potès atq;
disertus. Alter est Reuerendissimus item Dominus, D. Christianus noue ciuitatis Au-
strie Episcopus dignissimus, propter summam pietatem, & rerum sacrarum, ac eloquē-
tiæ diuine peritiam incomparabilem, decus & ornamentum Episcoporum singulare.
Ad hos accessit testis oculatissimus magnus ille felicis recordationis athleta Reuerē-
dus D. Matthias Zittardus, optimorum Imperatorum Ferdinandi gloriosissime me-
moriæ primi, ac postea Augustissimi Cæsaris nostri Maximiliani II. optimus & Ec-
clesiastes & orator diuinus, Catholicæ veritatis propugnator, quandiu vixit, acerrimus.
Neque hic mihi cum propter egregiam hominis doctrinam, tum propter frater-
nam, quæ mihi cum illo est, amicitiam, prætereundus est reuerendus Dominus Mat-
thias Wertwein, sacræ Theologiæ Doctor, Viennensis cleri & præpositus, & Cancel-
larius & c. Brixinensis Ecclesie Cathedralis Canonicus, vir auitæ religionis & antiq;
pietatis tenacissimus. Quorum omnium suffragijs etiam alij tam pietate quam erudi-
tione clarissimi aliquot viri subscripserunt, quos hic tum breuitatis, tum modestiæ gra-
tia præterire cogor: quibus sanè, vt citra iactantiam quod res est fatear, labor hic qua-
liscumque tantoperè probari visus est, vt ex illis me nō pauci, neq; semel ad editionem
operis hortarentur necdum perfecti.

Cur passus
fuerit au-
thor has
partitiones
prodire in
publicum.

EGO verò etsi metuerem, nè mihi hoc studium, his maxime temporibus, apud mul-
tos plus & inuidiæ & emulationis possit conciliare, quam vel æstimationis vel
authoritatis, tamen vt tam honestis obtemperarem consilijs, non me illorum tantum,
quos sciebam integerrimos, mouit authoritas, sed animi etiam mei propriaque conscien-
tiæ testimonium. Videbam enim nihil in hoc opere positum, quod non cum ipsi sacræ
Theologiæ studiosis, tum in vniuersum omnibus veræ & Catholicæ religionis aman-
tibus, omni locò & tempore futurum sit vtilissimum: Tum me illud etiam solatur plu-
rimum, quòd nulla hic neque periodus, neque sententia, sed & vix vlla sit vocula, quæ
non vel ex sacris Biblijs, vel sancti aut Catholici alicuius viri monumentis sit desum-
pta, & cui non modò authorum, sed etiam locorum, ex quibus singula sunt veluti mu-
tuò accepta, vbique ferè sit annexa demonstratio. Quòd verò ad ipsos pertinet istarum
partitionum fontes & authores, equidem verè ac (si sit opus) sanctè possum affirmare,
me in eis colligendis nullius omnino vsu fuisse consilio, qui non cum fidei ortho-
doxæ, tum sanctimonie perspectæ inter ecclesie Catholice doctores integerrimum habe-
ret testimonium: nisi quandoquæ sic hominis alicuius hæretici fiat mentio, vt eius indi-
centur errores, quòd cautius ab eorum fermento pius sibi Lector possit præcauere.

Epilogus.

At que hæc omnia eiusmodi esse videntur, vt ijs diligenter expensis, facile æquus
æstimet

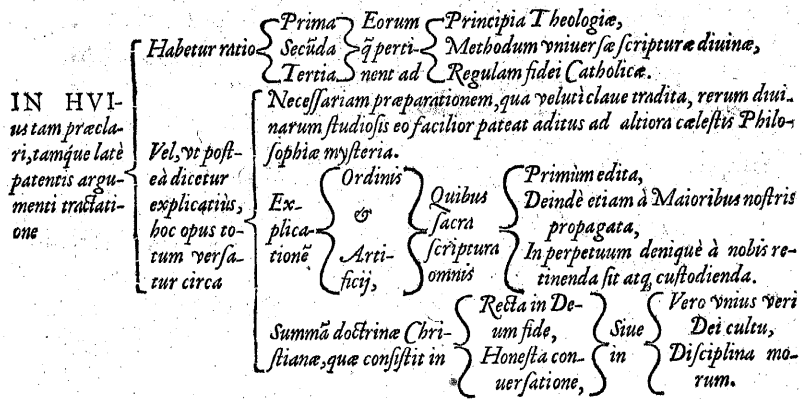
æstimet lector, quæ mea ab ineunte etate de toto hoc studio Theologico fuerit senten-
tia, quo, vt ita dicam, fato, quibus ve occasionibus in hoc scriptiois genus inciderim,
quorum studijs & vigilijs in argumenti huius tractatione sim adiutus, quid in toto ope-
re sit meum, quid alienum, & quæ me tandem impulerint causæ, vt simplicissima hæc
Theologiæ rudimenta in lucem venire sim passus. Etsi verò iterum atque iterum esset
optandum, quòd eximius aliquis Theologus hunc laborem suscepisset, qui hanc ipsam
Theologiæ Methodum suis numeris omnibus rectius absoluere potuisset. Verum quã-
dò celebriores illi Theologi, sunt hoc seculo turbulentissimo studijs magis necessarijs
occupati, quam vt eiusmodi Tyrocinijs cōmodè incumbere queant, non puto illos mihi
iure succensuros, quòd eos aut hoc tædio, quòd mihi deuorandum fuit, subleuare, aut
certè stimulum adhibere vluerim hæc fusijs aliquando pertractandi.

Nam etsi hac diligentia mea quantulacunque aliud efficiam nihil, quam vt docti-
or aliquis rerum sacrarum interpres, hac mea simplici descriptione excitatus, tandem
perfectam nobis sacræ scripturæ summam atque Methodum efformet, operam hanc
satis me feliciter posuisse arbitror. Interea verò Deum Opt. Max. id precor solum,
& ex animi viribus oro atque obsecro, vt hic labor, suo imprimis auspicio & susceptus,
& confectus, sic Ecclesie suæ gratus sit ac utilis, vt ego hinc laudem venor aliam pro-
fectò nullam, quam solius Dei immortalis æternam gloriam, & verum sacrarum stu-
diorum profectum. Qua in re si quid mihi in foro magis, quam in choro, vt dici solet,
versato imprudentius forte exciderit, quòd minus videatur Catholicum, id non solum
pertinaciter tueri nolum, sed potius & me, & hoc opus vniuersum, atque adeo omnem
animæ meæ salutem Catholice illi subijcio Ecclesie, cuius primarium in terris pasto-
rem, Romanus pontificem, sacrosancta œcumenica Concilia & profitentur, & reue-
renter agnoscunt.

ARGVMENTVM OPERIS.

CORPVS vtriusque testamenti totum bis Partitionibus in iustos primùm to-
mos distribuitur: deindè tomi in certos libros: libri in sua capita siue tracta-
tus: capita verò in versiculos, hoc est, præcipua rerum Theologicarum genera,
quæ vulgò Locos vocant Communes: ac ipsi denique versiculi, non raro in singula pe-
nè verba, quæ varias eorum generum continent species atque differentias, eo artificio
secti, membraque singula tam breuiter, tamque dilucidè & connexa sunt, & explica-
ta, vt vel hinc protinus quiuus, non tantum quid omnino sit hæc ipsa, in qua vitæ &
salutis nostræ posita est authoritas, sacra videlicet scriptura: sed etiam quæ certa
ad eam sit via, & quis tandem verus eius in Ecclesia sit vsus, absque ne-
gocio quidem magno, sed non sine fructu maximo, & videre
possit & cognoscere.

AD LECTOREM STUDIOSUM.
PARTITIO EIVSDEM GENERALIS.

CVR AVTHOR IN HIS IPSIS ARTIFICII

Theologici demonstrationibus, tabulis vti maluerit,
quàm oratione cōtinua.

SI vlla in re perniciofa est fucata battologia, in rebus proculdubio sacris est perni-
ciosissima. Veritatis enim, quæ totius sacræ scripturæ & basis est & scopus, sim-
plex est oratio. Quam autem dictionis temperantia sine moderata dicendi ratio, Deo sit
grata, satis aperte præclara illa Sapientis docet sententia, quæ in diuinis Prouerbis re-
citatur: In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur labia sua, pruden-
tissimus est. Dum etiam Saluator noster ipse Christianorum sermonem non fucatum,
neque sesquipedalibus verbis phaleratum, sed sincerū & rectum esse voluit: Sit sermo,
inquit, vester, est est, non non: quod autem bis abundantius est, à malo est. Hinc rectè
D. Hieron. græde dixit esse periculum in Ecclesia loqui, nè fortè interpretatione per-
uersa de Euangelio Christi, hominis fiat Euangeliū: aut quod peius est, diaboli. Ac eam
quidè ob causam Maiores nostri, nè pios lectores rebus onerarent non necessarijs, exco-
gitauerunt rationē, qua res latissimè patentēs, in vnā cōtrahuntur quasi tabulā: cuius
ductu quodam naturali, quæ & quot rei cuiusque non tantum partes, sed etiā quæ sin-
gularū partiū essent differentia, faciliè quiuis vel vnico mox intuitu cognoscere possēt.

Frouer. 10.

Matth. 5.

Hieron. in
cap. 1. ad
Galat.

Tabularū
vius.

Methodus
duplex.

MAXIMÈ verò illi tunc eiusmodi tabulis vsi videntur, quotiès artium præcepta
diligentiùs paulo tradere, ac methodo quadam ad captum animorum magis ru-
dium, quàm ad ostentationem ingeniorum, explicare conati sunt. Siue enim disciplinā
aliquam ex fundamentis construere quis studeat, quam Methodum vocant syntheti-
cam: siue compositam in partes, quæ Methodus est analytica, resoluerè cupiat, accom-
modatissimæ semper sunt tabulæ, quibus capita artis cuiusque necessaria, à non neces-
sarijs & inutilibus distinguuntur quæstionibus. Ipsæ autem distinctiones, siue artifici-
um illud, quo singula singulis connecti solent, ex oratione cōtinua aut egrè admodum,
aut magno sæpè discernitur cū labore: quod alioqui à lectore non omnino segni aut stu-
pido, etiam primo statim ad spectu depræhendi faciliè, & perfectè potest dydicari.

Duo tabu-
larū genera

PORRO cum duo sint tabularum genera: vnum, quo præcipua tantum indicantur
rerum causarumque veluti capita: alterum, quo singulis capitibus accommodatæ
etiam

AD LECTOREM STUDIOSUM.

etiam adhibentur explanationes: nos hic secundo genere ob id potius vti maluimus,
quàm primo, quòd illo doctis tantum videatur esse consultum, vt quæ prius habuerunt
cognita, vel memoria teneant percepta, vel reuocent oblita: hoc verò instruantur eti-
am illi, qui rerum hic comprehensarum antea fuerant omnino ignari. Continent itaq̄
hæ tabulæ non tantum indicem generum, hoc est, locorum Theologiæ communium, sed
singulorum etiam generum complectuntur distributionem in suas species, ac singula-
rum penè specierum proprias explicant differentias. Quibus vbiquè ferè integræ ad-
iectæ sunt sacræ scripturæ definitiones atque sententiæ, eo quidem ordine, quo singula
inter se commexa sunt: ac ita prorsus, vt has perlegens tabulas, vnā quādam & per-
petuam narrationem legere videatur. In quam cogitationem idèo lubentius hic inten-
dimus, vt si quem tabulæ delectent minus, is hæc omnia citra vllum propè negociū ad
continuum, si lubet, orationem queat reducere. Quibus omnibus diligenter expensis,
eadem opera lector studiosus id etiam sentiet, vt spero, faciliè, nihil ferè in his tabu-
lis, neque vt neglectum aut obmissum desiderari, neque vt superfluum aut ociosum posse
reijci. Id quod tum quisque cognoscet rectius, si & quæ totius Oeconomiae huius in-
tentio, & quis Partitionum in ea positarum verus sit vsus, penitus intelligat.

Nihil ferè
in hoc ope-
re, quod ad
Methodū
attinet, aut
prætermis-
sum aut su-
perfluum esse.

DE OECONOMIAE HVIVS SCOPO

& intentione.

EARVM rationum, quibus me ad Oeconomiam huius & collectionem & editionem
non tam voluntate ductum, quàm Ecclesiæ Catholicæ necessitate quadam impul-
sum fuisse sentio, scopus fuit is ferè vnicus, vt Partitionum siue distinctionum in ea cō-
prehensarum commoditate non ipsos tantum Theologiæ Tyrōnes, sed aliarum quoque
disciplinarum alumnos, cum ad diligentiorē & religiosam sacræ scripturæ lectionē,
tum ad magis seriam inuitarem rerum ad animæ salutem pertinentium tractationem,
hoc est, ad eam excitarem doctrinam, quæ aliarum omnium facile princeps est & cap-
put. Nam quanto angustior est præ cunctis humanæ philosophiæ partibus diuinæ scri-
pturæ maiestas, tanto equidem mirandum est magis, nullum discipline genus, hæc qui-
dem tempestate à plerisq̄ excoluminis, quàm id, quo vera diuinarum rerum asscisci-
tur notitia, & vitæ immortalis æterna paratur gloria. Sic enim non paucos videmus
esse cōparatos, vt doctrinæ magis studeant, quàm pietati: atq̄ hinc docti potius, quàm
vel pijs, vel religiosi, & videri velint, & haberi. Vnde permulti illis per discendis arti-
bus, quas Maiores nostri ratione quadam dixerunt liberales, maximos impendunt la-
bores, qui tamen quod liberalem deceat animum, ne extremis quidem digitis attingūt.

Scopus huius
operis est,
allicere stu-
diosos ad sa-
cræ scriptu-
ræ religio-
sam lectio-
nem.

Multis do-
cti magis
pijs videri
volunt.

ALIQUITANQUAM oracula diuina, rerum naturalium causas suspiciunt, qui, quod
omnium est turpissimum, totius naturæ ignorant authorem, ipsum videlicet De-
um, qui in B. Apostoli & Euangelistæ Ioannis Apocalypsi rerum omnium & prin-
cipium se dicit & finem. Pars maxima vocis non tantum humanæ, sed rerum etiam
inanimatarum delectatur harmonia, quorum tamen sæpè mores improbi per omnem
disonant vitam. Omnes autem vim Romanæ illius eloquentiæ, veluti dominam ac re-
trixem rerum publicarum admirantur: cum sint paucissimi, qui vbi aut pro religione,
aut pietate differendum esse summa Ecclesiæ afflictissima postulat necessitas, vel de
rei veritate mutare ausint, vel etiam quod sentiunt, liberè velint eloqui. Denique nulla
in rebus humanis disciplina momenti tam est exigui, quæ non suos in maxima copia et
alumnos habeat, & exornatores.

Peruersa ho-
minum stu-
dia.

Apo. 1. 21.
22.

Paucos esse
qui Theolo-
giam, & qui-
bus id fiat
ex causis.

SOLA verò ars artium illa, & scientiarum omnium præstantissima, quæ Dei Opt. Max. voluntatem mortalibus patefacit, & diuinarum rerum cognitionem veram proficitur, ac ob id nomine conuenientissimo sacra dicitur Theologia, est nunc ea, quam vix millesimus quisque iudicat dignam, cui vel minimam tribuat operam, nisi hoc vel obiter fiat, vel horis tantum subsistit: non quidem ut meliorem mentem aut sanum intellectum ex sacra scriptura capiat, sed potius ut illius scripturæ interpretationem, per fas & nefas, & qua-id-cunque possit ratioe, ad suum sensum detorqueat. De quibus omnibus rectè admodum magnus ille gentium doctor D. Paulus conqueritur:

2. Tim. 3.

Semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes. Eius verò pestis due mihi cause inter cæteras videntur esse præcipuæ: præpostera studiorum nostrorum obseruatio, & opinio de tota hac doctrina peruersa. Nam si verum fateri liceat, quæ nunc, quæso, apud plerosque, licet Christianos, alia in hunc vsque diem studendi ratio obseruatur, quàm quæ olim ab ethnicis usurpata est hominibus?

Præpostera
studendi ra-
tio.

PRIMUM ipsi Christianorum infantuli, quos ad se statim duci iubet Christus, & quorum gratia is quoque factus est puer, ad Aesopi aniles fabulas perducuntur, quibus totam male consumunt pueritiam. Deinde facti iam ephebi, linguas à prophætanis discunt auctoribus, mores ex obscenis poetarum formant figmentis, reip. rectè administrandæ prudentiam ex ethnicorum monumentis petunt. In quibus ubi diu multumq. fuerint versati, tandem etiam viri in spinosis illis philosophorum altercationibus plerumque inutilibus ita consensescunt, ut se illinc per omnem postea vitam extricare nequeant. De ipsa interim Theologia tam altum ferè apud quosdam est silentium, ut vel nulla eius omnino habeatur ratio, vel non nisi diebus festiuis aliqua tantum Euangelij legatur particula: adeo ut ex multis vix reperiatur vnus, qui per annos vitæ suæ quantumvis diuturnæ omnes, vel semel & obiter saltem ea qua decet animi pietate & religione, integra Biblia perlegerit. Cum non ista tantum omnia, putà rerum ad bene beateque viuendum vtilium cognitionem & præcepta morum, quæ foris plerumque admodum dissolutis & sanctiis, quàm in sacro illo Bibliorum corpore, neque aliunde hauriri possint largiis atque vberius, modò tamè adsit animus purus & sincerus, quàm ex his ipsis inexhaustis diuinæ sapientiæ fontibus. Quo nomine vel solo hac ipsa scriptura diuina, quæ in se thesaurum continet tam virtutum quàm scientiarum incomparabilem, totus hic or bis Christianus non habet ferè aut diuinius aut preciosius quicquam: sine quo thesauro nemo neque verè doctus dici potest, neque beatus. Quid enim scire is se iactare poterit, qui ipsum Christum ignorat, qui ipsissima via est, & veritas, & vita? Aut quid, quæso, homini proderit quantumlibet Christiano, si totum mundum lucretur, animæ autem suæ patiatur detrimentum?

Ioan. 14.
Matth. 16.

Pietatis fū-
damēta ex
fontibus
potius, q̄
vel ex riuu-
lis ethnico-
rum, vel ex
lenocinijs
verborū ef-
se petenda.

QUAE cum ita sint, & vita vnus Christi vel sola, exemplar omnis & Sapientiæ & pietatis proculdubio sit perfectissimum, quod qui hactenus imitati, aut pro virili saltem exprimere conati sunt, illi nunc ut sancti & coheredes Christi coluntur in caelis, optandum sanè est vehementer, ut nos quoque sapiamus tandem vel semel, efficiamusque ut pubes Christiana veræ pietatis rationem & scopum ex sacris posthac potius doceatur literis, pro suo tamen captu & modulo, quàm vel ex turbidis ethnico- rum riuulis, vel excruciatas verborum lenocinijs, quæ incaute inuenti sub specioso

elo-

eloquentiæ pallio ita nunc à quibusdam solent obrudi, ut mox velut absurdum & indignum non sine nauasea reiciant, quicquid non vel Demosthenis, vel Ciceronis redeat eloquentiam: sicque sermonis elegantiae & puritatis studeant, ut morum vitæque puritati prorsus nullam nauare velint operam.

Et quæ sanè tam peruersa & docendi & discendi ratione, de hac ipsa nunquam factis predicatarum Theologicarum sapientiæ, à quibusdam absurdissimæ conce- ptæ sunt opiniones. Cum enim quæ diuinis continentur scriptis, plerumque verborum præ se ferant simplicitatem, plurima verò sub simplicis literæ cortice, maxima habeant recondita mysteria: innocentissimæ huic sacrarum rerum doctrinæ eam quasi notam inuere non verentur, quod eius cognitio non tantum difficilis sit, sed etiam obtineri vix possit. Cuius rei timore etsi vanissimo permultos à lectione sacrarum literarū vel in primo statim limine deterritos, vel à medio sepe cursu constat esse reuocatos. Alij contra humili simplicitate illa dictionis offensi, prius eam veluti rem leuissimam & per se abundè satis manifestam, neglegere, atque adeo fastidire incipiunt, quam mysteriorum, sub ea verborum facilitate comprehensorum, vllum gustum perceperint. Vtrique certè in grauissimo & pernicioso sunt errore. Quantum enim illi animos studiosorum in detestabilem desperationem concyunt, tantum hi scripturam ipsam sacrosanctam indignissimum pertrahunt in contemptum.

Opiniones
falsæ de sa-
cræ scriptu-
ræ lectione.

ATQUE sic mali huius, quantum equidem intelligo, prima quidem fuit causa neglecta verè studendi ratio, cui demè successit, nunc nimie difficultatis, nunc facilitatis opinio falsa, quæ tandem omnia maximis & perniciosissimis ille insecutus est contemptus. À quibus calumnys ut falsissimas, ita etiam improbisissimas, quomodo sanctissima hæc Theologia, quæ ad nostram imprimis vtilitatem perscripta est atque doctrinam, iustissime iudicari & debeat, & possit, id planissimum faciet hæc ipsa totius Biblicæ scripturæ dispositio & Oeconomia: in qua vno veluti ostenditur exëplo, immò re ipsa demonstratur, in tota scilicet scriptura sancta nihil aut tam esse obscurū, quod non aliquo saltem modo explicari possit: aut adeo difficile, quàm labore & industria reddatur facilius: aut ita humile siue depressum, sub quo non diuina latent mysteria: quæ sine præceptoris manu ductione fideli, rectè nunquam possunt neq. tradi aut doceri, neque perfectè perspicui. Sic itaque huius Oeconomiae Partitiones institutæ sunt, ut habeant diuinarum literarum studiosi quasi artem quandam seu viam atque comperiduum, quibus rebus & obscura pleraque facilius intelligere, & difficilia comodiùs inuestigare, at que etiam ex ijs, quæ prima fronte videtur minutissima, ingen- tem multuariæ possint & sapientiæ & pietatis colligere thesaurum.

Vtriusque
sententiæ re-
prehensio.

Alius toti
operis sco-
pus & inté-
tio.

DE OPERIS HVIVS FRVCTIBVS.

LONGVM esset hic operis huius vtilitates omnes enumerare. Sunt enim eæ cum di- uinæ scripturæ fructibus omnino communes: cuius hæc tabulæ Summam quãdam atq. Methodū complectitur. Cum enim pietas, ut piè admodum à D. Paulo dictū est, ad omnia sit vtilis, sacræ aut scripturæ vis omnis ferè in pietatis maxime studio verse- tur, facile pius quisque per se intelligit, verū diuinarū tractatione, quibus prima debetur pietatis cura, non tantum ad vitam rectè instituendam, sed etiam ad consequendā im- mortalitatis gloriam magnas habere opportunitates. Quare nobis hoc loco, cæteris ob- missis, id solum breuissimis perstringere visum est operæ precium, quid diligens Par- titio-
tionum

Tim. 4.

AD LECTOREM STUDIOSVM.

titionum in hoc opere comprehensarum discussio, sacrae Theologiae studiosis & publicè, in Ecclesia videlicet ac scholis, & priuatim domi, pro Christiana religione synce-
rè imbibenda, commodi sunt allaturæ.

QVIS HARVM PARTITIONVM VSVS
esse possit in scholis.

AD scholas hoc docendi genus, quo in his colligendis Partitionibus vsi sumus, quæ maxime pertinere, non inficior: quin illud etiam concedo facile, me in hoc opere toto id spectasse primum, ut quæ optima sit scripturam sanctam & docendi & discendi ratio, aliqua certa à me formula traderetur. Perfectior autem doctrinae Christianae forma tradi haud potest, quam est illa, qua ipsi primum Apostoli, ac deinde etiam viri Apostolici patresque sancti & eruditi ad hæc nostra usque tempora, in diuinis interpretandis literis & semper & ubique vsi sunt penè omnes. Ex quorum æternis & sanctissimis monumentis nos huc ea tantum transtulimus præcepta, quæ ad Summam atque Methodum diuinæ pertinent scripturæ, & quorum cognitio ad faciliorem Theologiae notitiam plurimum conducere videtur.

I.

PRIMUM, ut intelligant rerum sacrarum studiosi, quæ sint ipsius scripturæ partes, quo ordine sacri Bibliorum editi sint libri, & quo artificio singula inter se cohererent, quæ ad humani generis salutem in illis, veluti thesauro quodam amplissimo, sunt recondita.

II.

DEINDE, ut ordinis ratione perspecta, id porro vel citra negocium aduertant, quæ propria sit partis cuiusque natura, quæ causæ, & qui effectus: ex quibus tandem liceat earum rerum, quæ ad perfectionem Christianam sunt necessariae, non exiguam assequi scientiam.

III.

POSTREMO, ut veram inde colligant diuini cultus rationem, siue communem quandam formulam, qua Deus pie rectèque sit colendus, & ad quam referri possint aliquo modo omnia, quæ de rebus diuinis humano generi sunt reuelata.

ATQUE hæc talia sunt ac tanta, sine quorum obseruatione singulari, neque ipsi sacrae Theologiae professores munus suum pro dignitate tueri, neque literarum diuinarum studiosi egregium aliquem fructum ex suis studijs & laboribus, quantumuis alioqui arduis ac improbis, unquam percipere possint.

QVID ECCLESIAE CONFERAT HARVM
Partitionum dispositio.

PRÆTEREA non vulgaris erit harum Partitionum vsus, ad sacras Conciones pie rectèque formandas. In quibus tria maxime sunt spectanda, quæ in bono & idoneo requiruntur Concionatore.

I.

QVORVM principem locum illud sibi merito vendicat, ut quæ primo aut secundo,

AD LECTOREM STUDIOSVM.

do, quæ ve illo aut alio loco tradenda discendaque sunt, & ipse intelligat ecclesiastes, & fidelis populus per manus veluti accipere atque tenere possit.

II.

ALTERVM est, ut quæ cum ipsius scripturæ diuinæ, tum sanctorum Patrum de singulis Christianæ fidei articulis, qui extremis hisce temporibus ab hominibus inquietis in controuersiam rapiuntur ferè omnes, vera & Catholica sit sententia, breue quoddam habeamus veluti promptuarium, vnde firma Ecclesiæ dogmata, quoties id ratio exegerit necessaria, non aliter quam ex penu quodam vberimo possimus in medium producere.

III.

TERTIVM est, si quando aut lectio prophetica, aut Apostoli diuini Epistola aliqua pro concione publicè sit edifferenda, ut eius, quam sancti patres in ijs rectè tradendis secuti sunt, sententiæ certam quandam habeamus regulam atque compendium.

QUAE quidem omnia in his tabulis, veluti quodam in speculo, tam proponuntur luculenter atque disertè, ut illis adiutus quasi præceptis, immò viuis veræ & antiquæ pietatis exemplis, facile quis magna cum dignitate ac omnium laude in Ecclesia Dei versari queat.

VT EARVNDEM PARTITIONVM PRÆ-
sidio rectè quis studio etiam priuato, non vulgarem possit rerum
diuinarum acquirere cognitionem.

ET SI verò hæc non contemnenda sint istarum Partitionum commoda, maiora tamè existimanda sunt illa, quæ ex earum lectione frequenti, ad eos præcipue redundare possunt emolumenta, qui extra scholas sæpè, & absque præceptoris idonei copia in his sacris & arduis alioqui studijs versari coguntur. Nam si quis huius Oeconomiae partes eo ordine & artificio, quo hic distributæ sunt & explicatæ, vel semel tanta perlegerit diligentia, quantam ipsius rei dignitas, hoc est, rerum diuinarum requirit indagatio, vberimos proculdubio & amplissimos sentiet harum lectione fructus, ex quibus haud aliter, quam ex viua totius scripturæ diuinæ imagine, hæc quæ sequuntur, omnia vnico veluti intuitu, ac per se quidè facile deprehendere poterit atque discernere:

I.

Quæ totius scripturæ diuinæ sit summa.

II.

Quæ habeat principia, quem ostendat progressum, & in quem finem tendat ac scopum.

III.

Quot eius partes, & quæ singularum partium vis sit atque differentia.

IIII.

Quot & quibus vniuersa scriptura sancta libris contineatur.

V.

Vt hi libri olim ferè fuerint amissi.

VI.

Cuius opera iterum sint restituti.

VII.

Quo ordine primum à Spiritu sancto dictati seu reuelati, atque per prophetas & Apostolos per scripti fuerint.

VIII.

Quam auctoritatem veteris testamenti libri habuerint apud Hebræos, qui apud illos certi habiti fuerint semper, & quos illorum aliqui inter apocrypha scripta numerauerint.

IX.

Quos ex his Catholica in suum Canonem receperit Ecclesia.

X.

Quis noui testamenti sit Canon, hoc est, qui libri ab omnibus semper pro vero habiti fuerint Euangelio, quos ve aliqui temerè oppugnauerint, & quod Catholice Ecclesie de vtriusque testamenti libris iam olim fuerit iudicium.

XI.

Quibus rationibus occurrendum illorum sit calumnijs, qui diuinos aliquot libros, quantum in se fuit, ex sacro canone & ab Ecclesia excludere improbè conati sunt.

XII.

Certam & firmam esse sacram scripturam, eiusque auctoritatem sanctam & inuiolabilem.

XIII.

A quibus singuli sacrorum Bibliorum libri vel scripti sint, vel restituti.

XIII.

Vbi, quando, per quos, & qua occasione singuli editi fuerint libri sacri.

XV.

Quod & quale cuiusque sit Argumentum.

XVI.

Quomodo hi libri non temporum tantum serie, sed argumentorum quoque ratione inter se cohereant.

XVII.

Quæ libri vniuscuiusque summa sit, & quæ non tam auctoris, quam ipsius Spiritus sancti, veluti totius scripturæ Magistri, ac eius interpretis Ecclesie Catholice precipua fuerit intentio.

XVIII.

Quæ potissima sint libri seu argumenti cuiusque capita, ad quæ reliqua omnia plerumque referri aut debeant, aut possint.

XIX.

Quid singula, cum ad fidei regulam, tum ad morum disciplinam sint profutura.

XX.

Quæ vera semper eorum interpretatio, & quis Catholicus dogmatum fidei ubique fuerit

fuerit consensus. Quod tum rectè intelliget quisque, si illorum Patrum adhibuerit scripta, quorum aperta hic singulis ferè in tabulis adducuntur testimonia.

XXI.

Quibus, ut decet, diligenter expensis, tum alia etiam multa intelliget impiger harum Partitionum lector præclara diuinarum literarum mysteria, quæ nunc vix dignè satis prædicari, aut verbis rectè concipi possint.

XXII.

Vtrum certè hoc spero certissimum fore, ut qui hos libros vel semel tantum aperuerit, ac vnicam perlustrauerit tabulam, is eleganti, quæ hic continetur, inuitatus harmonia, etiam plura legere & velit, & gestiat.

XXIII.

Hic enim operis huius usus erit non postremus, ut si quis librum aliquem sacrorum Bibliorum perlegere cupiat, is primum per breues has in eundem librum editas peruideat tabulas, ex quarum diligenti inspectione, non id tantum consequetur, ut absque villo ferè commentario alio, summam quandam illius percipiat: sed tanta etiam afficietur voluptate, ut non prius à cæpto desistere velit opere, quam totum librum perlegerit, vberiore illius expositionem ex sanctis deinde patribus petiturus.

XXIII.

Neque verò hæc ideò minùs vera esse videri debent, quòd tam diligens artificij huius demonstratio, non pari ratione, in omnibus sacre scripturæ libris obseruata sit. Nam in quibusdam, ut in historicis, singula persequi, operis erat penè infiniti, neque admodum necessarij, cum ipsa historia rectius disponi haud queat, quam ut in ipsis descripta est autographis, cuius nos hic summa tantum veluti digito demonstrauimus capita, quæ in singulis ætatibus & imperiorum mutationibus celebriora, & notatu magis digna videbantur.

XXV.

In prophetis certè & Apostolicis scriptis, necessaria quæque doctrine Christiane fundamenta, tanto digesta sunt artificio, ut nihil ferè quod ad methodum à nobis institutam pertinet, sit prætermissum. Ac ut maxime quædam alicubi desiderentur, ea tamen eiusmodi plerumque sunt, quæ assiduus lector, horum præceptorum ductu, etiam per se possit inquirere.

XXVI.

Maximè verò tunc vnusquisque sacre Theologie studiosus harum tabularum usum intelliget esse amplissimum, si non contentus fuerit eas semel tantum perlegisse, sed secundo etiam atque tertio repetere non grauetur, ita ut omni die vnus libri excamine net artificium atque dispositionem.

XXVII.

Deinde id etiam operæ precium erit, ut qui hæc Partitiones iterum atque iterum diligentissimè perlegerit, statim ipsum adgrediatur Bibliorum textum, eumque cum hisce conferat tabulis, ac singula illo perlegat ordine, quo hic ex sanctorum Patrum sententia sunt per scripta. Quòd si hoc modo primum vnoquoquo triduo, deinde biduo, ac postremo singulis diebus integrum reuoluerit librum vnicum, intra biennium tota Biblia

blia, paruo quidem labore, at fructu ferè incomparabili, poterit absoluere.

XXVIII.

Atque hac ratione futurum est dubio procul, vt non artificium tantum atque Methodum quandam rerum diuinarum percipiat, sed illud etiam consequatur commodum, vt quoties aliqua de rebus in diuinis libris traditis incidat dubitatio, facilius possit diiudicare, vbi ijs de rebus in Biblicis agatur scriptis, quid ve de illis ibidem statuatur.

XXIX.

Breuius, si dimidiu facti, qui bene caput, habet: non parum habebit is, qui hanc studendi rationem secutus fuerit: aut si quæ sibi ad perfectam diuinæ huius scientiæ Methodum deesse videbuntur, minori negotio ea poterit cognoscere.

XXX.

Nec est sanè, quod me quispiam nimis gloriose aut arrogantius de hoc opere pronuntiare suspicetur, cum & sciam optimè, & fatear libenter, præcepta quæ hic continentur omnia, nõ à me inueta vel excogitata, sed ex optimis quibusque sanctoru patrum monumentis collecta esse atque congesta, eorum maxime, quos spiritu diuino afflatos fuisse, & Catholicum consensum habuisse, dubitare nemo neque debeat, neque possit.

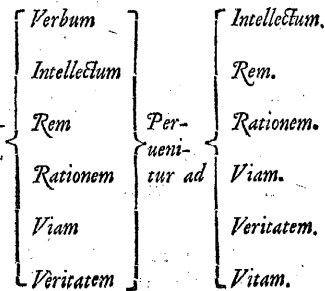
XXXI.

Breuius quando vix ardentius aliquid ab huius scientiæ studiosis desiderari videmus, quam modum quandam ac rationem compendi ad eius cognitionem perueniendi, erit hæc non tam Bibliorum, quam totius ferè Theologiæ Oeconomia, vel eo saltè nomine, vt spero, gratissima, quod non tantum modum quendam de rectè formando Theologico studio præscribat: sed eo etiam ipso modo & ordine, qui huic doctrinæ sit commodissimus, locis non paucis sacram edisserat aperiatque scripturam.

ORDO GRADVVM, QVIBVS NON TAN-

tum ad perfectam ascendimus Theologiam, sed etiam ad vitam & salutem pertingimus æternam.

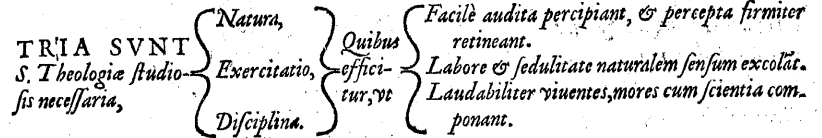
VERBUM DEI EST SAPIENTIA & intelligentia nostra. Deuteron. 4. Porro per

DE RE

DE REBVS AD COMPARANDAM DIVINARVM

literarum scientiam necessarijs, ex Hugon. lib. 3. Didascal.

ITEM EX GALENO.

GALENVS IN STUDIOSO
homine septem desiderat necessaria ad omnium rerum inquisitionem & cognitionem:

- Primum scilicet, ingenium sagax & docile.
- Deinde assuetudine & exercitationem ab ineunte ætate in omni disciplinarum genere.
- Tertiò assiduitatem.
- Quartò, vt præceptores audiat præstantissimos & celeberrimos.
- Quintò, inexplebile desiderium veritatis.
- Sextò, cognitionem eius Methodi & normæ, qua verum discernitur à falso.
- Ultimò autem, exercitium & usum eiusmodi Methodi.

CATALOGVS AVTHORVM, EX QVIBVS OECONOMIA Bibliorum collecta est.

<p>A
Ambrosius Catharinus.
Ammonius Alexandrinus.
Athanasius.
Augustinus.
Ambrosius.
Anselmus, Areta.
Alphonfus de Castro.
Albertus Nonicampian.
Antonius Fonsca.</p> <p>B
Beda.
Bernardus.
Bartholomæus Caranza.</p> <p>C
Canones Apostolorum.
Nicum.
Carthaginense.
Laodicense.
Constantinopolitanum.
Toletanum.
Ephesinum.
Chalcedonense.
Florentinum.
Tridentinum.</p> | <p>Catechismus Romanus.
Clemens.
Cyrillus.
Compendium Theologiæ veritatis.
Cornelius Iansenius.
Claudius Guillaudus.
Cælius Pannonius.
Chrysostomus Lauellus.</p> <p>D
Dionysius Areopagita.
Dionysius Rikel Carthusianus.
Dominicus Soto Segabiensis.</p> <p>E
Epistolæ Decretales.
Euthymius.
Epiphanus.
Eusebius Cæsarens.
Enchiridion Colonienfe.</p> <p>F
Franciscus Sonnius.
Franciscus Ruitzius.</p> |
|--|---|

Felicianus Ninguarda.

G

Gregorius Nazianzenus.

Glossa Ordinaria.

Gratianus.

Gregorius Papa.

Gelasius.

Gotfridus Viterbiens.

Gilbertus Pictaviens.

Gerardus Matthisius Gelriens.

H

Hieronymus.

Hilarius.

Hippolytus.

Hugo de S. Victore.

Hadrianus Cardinalis.

I

Iustinus Martyr.

Isidorus.

Iosephus.

Ioannes Damascenus.

Ioannes Hentenius.

Irenaeus.

Imilius.

Imocentius III.

Ioannes Chrysostomus.

Ioannes Ludouicus Vives.

Iacobus Faber Stapulensis.

Iacobus Peres.

Ioachimus Perionius.

Ioannes Driedo.

Ioannes Viquerus.

Ioannes Hofmeisterus.

Ioannes Gropperus.

Ioannes Heßelius.

L

Lactantius.

Leo I.

Ludouicus Carbaiala.

Laurentius à Villauicentio.

M

Marcus Marulus.

Melchior Canus.

Michael Medina.

Methodus Cosefionis.

N

Nicephorus Callistus.

Nicolaus Lyranus.

O

Origenes.

Oecumenius.

P

Petrus Aureolus.

Petrus Lombardus.

Petrus Comestorius.

Petrus de Natalibus.

Petrus à Rosenhaim.

Petrus Canisius.

R

Remigius.

Ruffinus.

Rabanus.

Rainerus Snoius.

Richardus à S. Victore.

Rupertus Abbas Tuitiensis.

S

Sanctes Pagninus.

T

Tertullianus.

Theophylactus.

Theodoretus Cyrensis. Episcopus.

Ticonius Alexandrin.

Thomas Aquinas.

Thomas de Vio Caietanus.

Toring.

V

Victorinus.

Vincentius Lirinensis.

W

Wuilhelmus Durandus.

Wuilhelmus Damasi Lindanus.

Præ cæteris verò bonam huius operis partem D. Petro Aureolo acceptam referimus.

CHRISTIANO AC PIO LECTORI NEC

non omnibus sacre Theologiæ Candidatis, hoc præsens volumen reuoluntur, salutem precatur & optat frater Theodoricus Buscoduceus, inter sacre Theologiæ professores minimus, ac Conuentus fratrum Prædicatorij Ordinis in Colonia humilis Prior, ac Apostolicus Inquisitor.

Quæritur in proverbio est, vino vendibili suspensa hedera opus non sit, cum proba merx facile reperiat emptorem: nihilominus humanissimus vir ac consultius iurisprudens, Licentius D. Geruimus Calenus, Typographus diligentissimus, institit apud me ac rogauit, ut præsens volumen, iam recens prælo commissum ac typis excusum, & à viris quibusdam insigniter doctis ac pijs examinatum, & non paruis encomijs per scripta mihi commendatum, dignaret meo calculo ac censura apposita approbare, & quid de eo sentiam, omnibus facere testatissimum. Memori igitur mei officij, nec debui nec potui tam honestè ac iusta petitioni deesse aut refragari. Non enim oscitater legisse, sed prudenter respexisse videtur ad decreta Oecumenici concilij Tridentini, in quo visum fuit Spiritus sancto & patribus ex omni natione, quæ sub celo est, congregatis, & cautè, & sub pena anathematis omnibus librorum impressoribus feriosissimè prohibitum, ne quid in lucem edant ad res sacras & religionis negotium pertinens, nisi examine præuio Theologorum approbetur, ut videre licet in quarta sessione ante annos ferè duodecim habita sub piæ recordatiõis Paulo III. Anno videlicet 46. octaua die Aprilis. Quod decretum si opera & diligentia diœcesanorum ac magistratûs politici (quod summè optandum esset) executioni mandaretur, iam magna ex parte adhiberetur Antidotum, ac præsentissimum remedium obiectum grassanti ac latius indies serpenti pestiferæ hereticorum doctrinæ: quæ nunquam tam altas iecisset radices, nec tam longè lateq; per vniuersum orbem se diffudisset, nisi Typographorum quorundam avaritia fuisset adiuta & promotâ: Qui animas suas habentes venales, spe quæstus, nihil attento periculo ac dispendio salutis animarum, eisdem lætale venenû melle plerunquè circumcumbunt propinquant. A qua suspitione alienissimus est Dominus Licentius præfatus, ex cuius officina nihil prodixisse memini unquam quod labe hæreseos esset infectum, seu maculatum, aut suspectum, ac doctrinæ sanæ repugnans. Quid enim prodesse homini, inquit ipsa Veritas, si vniuersum mundum lucratur, & anima suæ detrimentum patiat? Hanc ob rem ut in eodem contineatur officio, nec pertranscat terminos, quos posuerunt patres nostri, libentius acquieui & annui petitioni eiusdem. Vt ergo quod sentio, ingenie profitear, dum volumè istud aperio, ac penitus introspecto, atq; à capite ad calcem vsq; diligenter perlustro, ac succisuis horis quantum breui temporis spatio fieri potuit, ac per occupationes licuit, volo & reuoluo, Deum immortale, quam gratissimè & suauissimè odoris fragrantia nates animi mei oppleuit: & quo diuini oculos hinc inde circumgyro, eo plus vndique percipio oblectamenti. Omnia siquidem reperio Catholice fidei ac sanæ doctrinæ conformia, nihil verò eidem repugnans, quod hæresim sapiat, aut suspectum, aut prauum aurium offensiuum. Auctoris enim est si facies sit mihi ignota, animum tamen candidissimum & erga auitam religionem tuendam & propagandam, ac iuuanda piorum studia propensissimum ac instructissimum facile deprehendo. Vnde eundè veneror, suspicio, & sincero affectu amplector, nec sine animi stupore & applausu in summam admirationè raptior, dum huius auctoris (absit verbo aduatio) in medijs turbis & forensibus negocijs ver sanctis confidero & mecum expendo nobile ac fecundum ingenium, tenacè memoriâ (est enim multæ lectiois) ac infatigabile studium, quo tam artificiosè, ordinatè, ac methodicè sine compendio ea tradit, quæ in sacrarum literarum vtriusq; testamenti myriothecijs, ac sanctorum patrum, qui à temporibus apostolorum diuersis ætatibus ac locis in hunc vsq; diem floruerunt, cõmentarijs ac monumentis, sacrarum quoque conciliorum sanctionibus sparsim cõfusius habentur. Quæ admodum enim apes argumentosa ex diuersis floribus mel colligit, atq; collectum ad aluearia aduehere solet: ita & hic (saluo Iurisprudentiæ studio) è præcis scripturarum spiritualia mella collegit olim, quæ nunc hoc edito volumine pro catholicorum pastu diffudit abudè, sciens se non sibi natum, sed patriæ, & imprimis Ecclesiæ Dei. Olim apud paganos, D. Hieronymo referente, vnus reperitus est, qui ut toti mundo immortesceret, ac nomen suum immortalitati consecraret, audax aggressus est facinus. Incendit siquidè templum Diana, in toto orbe nominatissimum. In quo extruèdo, ut auctor est Plinius, plusquam ducentis annis laboratum est. At hodie prob dolor hoc corruptissimo seculo (in quo cum D. Polycarpo rectè exclamare possumus, O Deus, in quæ tempora me referas?) inter Christianos non vnus, veriam (quod gemens scribo, & vnam mētiam) aliquot myriades reperitur, qui ut turrim Babel extruant, & in ea sua idola, id est, ut Vincētius Lirinensis exponit, suas opiniones, somnia, scolia, & adulterinas Scripturarum interpretationes adorent, templum Dei, vni, Ecclesiam videlicet Christi sanctam, Catholicam ac Apostolicam, vni ex lapidibus

lapidibus ante annos plus mille quingentos constructam, ac fundatam supra firmam petram, ausu temerario incendere, euertere, deuastare, frustra licet, non tamen impune conantur. Et quid dico, inter Christianos? cum non tam Christiani vocabulo appellandi sint, quam Antichristi satellites, ac eiusdem cerissimi praeursori: immo nec homines dicendi, qui viperarum more, matris Ecclesiae, quae ipsos genuit, pia viscera discernunt, lacerant ac dirumpunt: ac Iudaeis peiores, qui tunicam Domini inconsumibilem, quam illi integram seruauerunt, hodie in mille partes discindunt. Qui omnes tanquam incendiarij milites, ut potest Anabaptista, Sacramentarij, Iconoclastae, Hugonista, Geusij, ex vno Lutero veluti equo Troiano profuderunt. Quorum flamma depopulata est non modo magnam Germaniae partem, verum etiam igniuomas scintillas ad florentissima Galliarum & Angliae regna transfusi: Vt interim taceam de diuonibus inferioribus, ac mea miserabili patria ciuitate Buscoducensi, vbi sacrilegi ac impij Iconoclastae ac Sacramentarij suam rabiem ac plusquam beluinum furorem ac tyrannidem inhumaniter exercuerunt. Verum bona nobis affulsit spes, Catholicissimum Hispaniarum regem Philippum, optimi Imperatoris Caroli V. (cuius memoria in benedictione est) huius, haeredem bonorum & fidei, Aegiae illud stabulum, Christi ope adiutum, qui facile dissipat consilium Achiophelis, propediem quod feliciter cepit, repurgaturum. Et quia hoc incendium, à Lutero doctrina exortum, nondum extinctum est, & furiam & faces huius incendij nondum quiescere experientia testatur, quin potius videmus suppositum dudum ignem crescere, & iam ad culmina ferè flammam eius peruenisse, ipsosque haereticos noctes atque dies nouos errores tanquam ignis materiam tanquam ignis incedio oleum infundere, sintq; multi etiam nobiles (hac tamen in re plusquam ignobiles, nè dicam infames) qui Neromus parricide exemplo non è curri Meccenatica, vt ille, sed Babylonica hoc incendium prospiciant, pulchri iudicij flammam vehementer delectati: & quemadmodum Nero urbem incendit, quo noue urbis condendae, & cognomento suo appellandae gloriam quereret: destinauerat enim Romam Neropolim nuncupare: ita Sectarij omnes in uerbum conatur suis prauis ac venenatis dogmatibus incendere ac funditus perdere, vt vetere appellatione Christianis detracta, nouam inducant ex suo nomine, & vel Lutherani, vel Calviniani, vel Geusiani appellari gaudeant: Tantum valet ingeniosa perfidia, & inconsulta aeternitatis perpetuaeque fame cupido. Cum igitur tot sint incendiarij, nemo pius sinistrè interpretari debet, quod ad hoc commune incendium restringendum operis huius confarcinator & collector piensissimus, nisi non ex professo rheologus, tamen Christianus accurrerit, male alioquin auditurus, si talentum sibi concreditum, terrae infossum cum seruo pigro abscondisset. Omnium siquidè cuiuscunque sint status aut conditionis, interest istuc manus adferre auxiliatrices, & aquas lacrymarum in deuotis precibus, quod ad simplicem populum pertinet: aut aquas doctrinarum in publicis conuentionibus aut scholasticis disputationibus, quod doctorum est & pastorum: aut deniq; in priuatis exhortationibus siue conferentijs aut scriptis, quod omnium est eorum, qui exercitatus habet sensus: quorum est reddere, iuxta diuini Petri sententiam, rationem de ea, quae in eis est, fide & spe, submitendo semper sua dicta & scripta iudicio Romanae Apostolicae & Catholicae Ecclesiae. Vnicuique enim mandauit Deus de proximo suo: tantum abest, vt quis qui alterum instruere potest, & ad viam veritatis, pacis & salutis errantes reducere, dicat cum perditissimo Cain, Nunquid ego sum custos fratris mei? Immo B. Iacobi sententia ad omnes pertinere dinoscitur cap. ultimo, non ex stramimbus, quod Lutherus mentitur, sed afflatu diuini spiritus prolata: Fratres mei, si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum, scire debet, quoniam qui conuerit fecerit peccatorem ab errore viae suae, saluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum, non ergo auctor operis temerè quicquam aut praesumptuosè egisse dici debet, qui nil aliud querit, nisi gloriam Dei, fidei defensionem & propagationem, & salutem & profectum proximorum. Quin potius sua laude & commendatione fraudandus non est, sed habenda gratia, quod in gratiam studiosorum, qui aut carent iudicio, aut librorum copia destituti, aut temporis inopia prolixis commentarijs vacare non possunt, tantum subierit molestiarum. Propter quos exanillatos labores, & in posterum perferendos ad eorum numerum pertinebit, de quibus apud Danielem dicitur: Qui docti fuerint, fulgebunt sicut firmamentum: & qui ad iustitiam eruduerunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternitates. Haec in laudem auctoris dicta in eum sine vobis, vt opus reddatur commendatus: Quod non ex angulo, aut haereticorum cryptis, sed ex aula pietissimi ac auitae religionis propugnatoris inuictissimi Imper. Maximiliani II. prodijt. Tu igitur, amice Lector, huius alienis laboribus fruere, & volumen hoc tanquam inestimabilis precij preciosissimam margaritam vili pecuniario precio tibi compares, cum iudicio & non perfunctorie legas, lecta pectoris siue memoriae scripto fideliter recondas. Fieri nequit, vt haec fecisse vnquam peniteat: quin potius breui temporis spatio magnum sapientiae salutaris fructum sine difficultate magna consequeris, quod omnibus largiri dignetur Deus benedictus in secula. Datum Coloniae ex nostro Mss/20, 31/30 die diuini Thomae Aquinatis doctoris Angelici, 1568.

INDEX CVM RERVM

TVM VERBORVM IN PARTITIONVM

Theologicarum libros quinque Doctissimi & clarissimi viri
Georgij Ederi, copiosissimus.

A Aron officium quodnam fuerit 118. eius punitio 126.
aron cum filijs vt in sacerdotem consecratus sit 118.
aron filiorum grauis punitio ibid.
Abdiz origo 263.
abiu filij Aaron punitio 118.
abraham ante Abram dictus, 100.
abrahæ filij qui & vnde dicantur 100.
abrahâ cur pater multarum gentium dictus 100.
abraham vt imitandus 100.
abrahæ fidei descriptio 99.
Acedia definitio, eiusq; filia 699.
acediae remedium 350.
acta Apostolorum quid tractent 30.
acta Apostolorum qui rejiciant 4.
actuum, Apostolorum praesentia & multiplex utilitas 403.
actuum Apostolorum quis Auctor 399.
Adamus Hierusalem & Antiochiam recuperat 601. Adæ significatio mystica 97.
aduentum Domini sollicitè praestolandum 373.
adulteræ historia in dubium vertitur 31.
Aegyptiorum Reges 308.
aegyptium domus Nabuchodonosor 167.
aegyptiae plagae quae & quot 110.
aenigma quid 186.
aequanimitatis proprium quid 513.
aetas mundi 310.
Affabilitas 201.
afflictorum preces cur non semper exaudiantur 289. afflictionum variae causae 288.
Aggaei propheta 273.
Alexander Magnus 308.
alexandri Magni Monarchia in quot partes diuisa sit 291.
alexius Orientis Imp. 598.
allegorica S. Scripturae interpretatio quae dicatur 55. Alleluia quid sit 181.
alleluia vnde profectum 274.
alogiani negabant filium Dei esse verbum 4.
Aman cur suspensus 169.
ambitio fugienda 367.
amicitia vera 201.
amicorum fides 202.
amor mulieris inexplabilis 186.
amor proximi 202.
amoris diuini conditiones 657.
amos quis fuerit 261.
amos cur se prophetam negarit ibid.
Anagogica S. Scripturae interpretatio quae 55.
andreae Euangelium suspectum 5.
angusta via Regni caelorum 388.
animalia quae prohibita in veteri lege 119.
animas purgatas non dormire vsque ad iudicium 708.
anni solaris diuisio 667. & singularum partium ad Ecclesiae usum applicatio 668.
anthimus vt Ecclesiam conturbaret 577.

antichristi persecutio 610.
antiquae legis onera deponenda 267.
anuum institutio 486.
Aphthardocitarum haeresis 576.
apocalypsis significatio 547.
apocalypsin qui rejiciant 4.
apocalypsis interpretes qui 553.
apocalypsis liber num Authenticus 550.
apocrypha quae hodie dicantur 37. 38.
apocrypha quae hodie dicantur, & cur 30.
apocrypha Euangelia 5.
apocrypha quae sint & dicantur 16. 19. 29. 163.
apocryphos quos & cur pro Authenticis habeat Ecclesia 21. & 31.
apostasiae remedium 350.
apostoli cur constituti 398.
apostolorum quot genera 400.
apostoli instrumenta sunt S. Spiritus 10.
apostolorum varia nomina 399.
apostolorum vocatio 362.
apostolorum nomina, vbi praedicant, & quo modo mortui 400.
appetitus triplex 686.
Aquilae verbae qualis 65.
Aristoteles quid figent 281.
arithmetice utilitas 70.
arma Christianorum 460.
arrius vt Ecclesiam turbaret 569.
arrianae sectae distractio 570.
artaxerxes cui successerit 273. 166.
artificum opera, eorumq; utilitas 203.
artium vsus quis 69. 70.
Astronomia an Theologo utilis 71.
athanasij de Apocryphis censura 37.
athanasij de S. Librorum interitu iudicium 29.
athanasij sententia de varijs Bibliorum versionibus 65.
Auaritia detestatio 270. 368. quid sit 202. eiusq; filia 699.
auaritia incommoda 517.
augurium somniorum prohibitum 202.
august. de gradibus reuelatae Scripturae censura 9.
augustinus quot ponat veteris Testameti libros 23. 26.
august. Sapientiae librum à Iesu Sirach scriptum aliquando dixit 23.
augustini honor in libris Canonicis 39.
augustini catholica doctrina, quod sola fides non iustificet 644. 645. 646.
august. partitio librorum veteris Testamenti 23.
augustini iudicium de Orthodoxorum scriptis 39.
augustinus ad Angliam conuertendam missus 579. miracula ibidem patrat 580.
authentici libri qui dicantur 19.
auctores Sacri qui legendi 73.
B Aal, dum esset augur, prophetauit 216
babylonicae captiuitatis causa 273.
babylonica captiuitas quot annos durarit 306.

INDEX IN SEQUENTEM

balduinus secundus Hierosolymitar. Rex 605.
 balduni Regis victoria contra Turcam 606.
 607.
 baptisimi sacramentum quæ habeat à quolibet
 Christiano credenda 703.
 baptisimus quid 678.
 baptisimus triplex ibidem.
 baptisimi efficacia 356.
 baptismo omnia peccata tolli 703.
 barbarisimus quando viguerit 310.
 bartholomæi Euangelium apocryphum 5.
 baruch à Catholicis quibusdam rejicitur 21.
 baruch quis fuerit 245.
 baruch quid signet ibid.
 baruch liber num authenticus 246.
 basiliides epistolæ ad Timoth. Titum & Hebræos non veneratur 4. Epistolam Iacobi rejicit
 ibidem.
 Beatitudines Euangelicæ 697. earundem gradus
 ibidem.
 Biblia quid 7.
 bibliæ vniuersæ partitio methodica 2.
 bibliorum variz versiones 65.
 bibliorum significaciones 84.
 Bona opera nõ suis tantum Authoribus profunt,
 sed alijs etiam 707.
 bonorum præmia 702.
 bonorum operum merita 707.
 bonifacius Archiepiscopus Moguntinus 586.
Cærimoniz quæ in Missa adhibentur 684.
 Caius quis fuerit 544.
 calipha pontifex Saracenorum 586.
 calixti Papæ & Henrici S. Imp. concordia 607.
 caluinus vt fidem definiërit 641.
 canonicæ Ecclesiasticæ quot classes 17.
 canon duplex 163.
 canon Hebræorum in quot ordines diuidatur
 16.
 canonicæ Ecclesiæ in librorum sacrorum ordine
 vetustas 36.
 canon Ecclesiæ librorum veteris Testa. 34.
 canon Ecclesiæ librorum Noui Testamenti 35.
 canon cur Scriptura sacra dicatur 7.
 canonica quæ dicantur 9. 38.
 canonica epistolæ vnde dictæ 507. 398.
 canon S. Scripturæ quis & quotuplex 15.
 canon veteris Testamenti duplex 15.
 canonicæ vtriusque distributio 18.
 cantici Author quis 174.
 canticum quid 173. 174. & 181.
 cantica canticorum qua ætate legenda 191.
 cantica canticorum cur sic dicta 190.
 cantica canticorum theoricæ respondent 185.
 & 190.
 cantica quotuplicia 191.
 cantus ecclesiasticus qualis esse debeat 184.
 captiuitatis Babylonica causa quæ 273.
 carnis opera 455. 288.
 carolus Magnus 592. 593. 594. 595. à Leone Papa
 coronatus Roma. Imp. 596.
 carpocrates vniuersum vetus Testamentum re-
 jicit 4.
 carthaginensis Concilij quarti Diuisio Veteris
 testamenti 23.
 castitas 201.
 castitas coniugio potior 441.

castitatis votum in iure dispensandum 707.
 catholicus verus quis 713.
 catholica religionis nota 713.
 causæ ob quas impij diuinitus puniuntur 602.
 causæ quæ & quot S. Scripturæ 10.
 Cerdon totum vetus testamentum explodit 4.
 cerdon tantum Lucæ Euangelium suscipit 4.
 ceremonialia præcepta quæ dicantur 113.
 cerinthus tantum Matthæi Euangelium recipit
 4. Acta Apostolorum rejicit ibidem, 353. 533.
 certitudo gratiæ an esse possit 647.
 Charitatis vis 659. effectus ibidem.
 charitatis laudes & fructus, ibidem.
 charitatis definitio, forma ibidem.
 charitatis præstantia 638. 656.
 charitas fidei & spei iungenda 656.
 charitas in quo consistat 536.
 charitas cur fidei præferatur 657.
 charitatis gradus 658. fructus 538.
 charitatis erga Deum & proximum coniunctio
 658.
 charitatis in proximum conditiones 658.
 charitas Christi 558.
 charitatis erga Deum conditiones 657.
 charitas quid præstet omnibus virtutibus & do-
 nis Dei 658.
 charitati contraria vitia 689.
 chori principes & cantores in veteri lege quot
 fuerint 174.
 chori cantorum cur instituti 174.
 chrisma in Confirmatione adhibendum 704.
 christus vt est sacerdos in eternum 500.
 christus filius Dei esse ostenditur 354. & seq.
 christus cur nihil scripserit 326.
 christus legem vt impleret, non soluerit 314. &
 315.
 christi beneficia 467.
 christus verus Messias esse probatur 329. & seq.
 & 346.
 christi conatus in seruandis animabus 349. do-
 ctrina, ibidem.
 christi patientia 360.
 christi duplex generatio 361.
 christi peregrinatio 395.
 christus declaratur esse Rex & dominus 339.
 christum 46. anno passum qui asserant 71.
 christi & Ioseph comparatio 106.
 christi aduentus sollicitè expectandus 374.
 christiani vnde dicti 408.
 christiani hominis officium 408.
 christiano quæ virtutes necessariæ 468.
 christianorum arma 460.
 christiani Saracenisimum quando labefactarint
 598.
 christianorum contra Turcam miraculosa victo-
 ria 607.
 chrysoctomi iudicium de gradibus reuelatæ S.
 scripturæ 9.
 Cibi qui mundi & immundi fuerint 119.
 cithara quid 174.
 Classes Canonis Ecclesiastici 17.
 clementis Itinerarium 5.
 clericorum vita qualis esse debeat 479.
 Cæcitas Spiritualis 341.
 cælibatus cur matrimonio prælatus sit à Chri-
 sto 367.

commu-

D. GEORGII EDERI OECONOMIAM.

communione vtriusque speciei non esse præ-
 ceptam 704.
 comedia quid 226.
 conjunctionis partes 481. 72.
 concordia 201.
 concubinus, sacerdotibus interdictus 597.
 concupiscentiam non esse peccatum 703.
 confessio quid 174. 678. 705.
 confirmatione esse sacramentum 703.
 confirmatio quid 678.
 confirmationis effectus. ibid.
 coniugum officia 524.
 conscientiæ integritas vt seruetur 517.
 consuecandi ritus veteris legis 118.
 consilia Euangelica 693.
 consiliarius probus quanti faciendus 203.
 consilium bonum 203.
 consolationes luctuorum afflictorum 374. &
 289.
 constantia in amicitia retinenda 201.
 constantinus Papa 589.
 constantini Magni in Christianam fidem pietas
 566.
 consuetudo duplex 672.
 contritio quid 678. 705.
 conuersio ad penitentiam 201.
 conuuiorum apparandorum ratio 350. 369.
 corinthij vnde dicti 438.
 corinthiorum epistolæ argumentum 437. eiusque
 scribendæ occasio 438.
 cosdrox persecutio 581. 582.
 Crescentij Rom. patricij rebellio 596.
 crescentius impietatis suæ luit pœnas 597.
 cretenes qui fuerint 484.
 crucem quot modis tollere dicamur 289.
 crucem Dominicam Cosdroas sustulit 581. re-
 cuperauit Heraclius 584.
 Cultus Dei in quibus consistat 116.

Dæmonum Confessio de Christo 340.
 danielis origo 248. mors 250.
 daniel continentia exemplar 249.
 danielis liber an authenticus 250.
 danielis librum quis rejiciat 250. & 252.
 danielis varij interpretes ibidem.
 danielis historia 146. 256.
 dauidis origo 178. admirabile robur 179.
 dauidis regnum cur diuisum 148.
 dauid num propheta 219.
 Decalogi præcepta 691.
 decimas persoluit Abraham 99.
 dei cultus, summa est Catholica religionis
 172.
 delectus ciborum veteris legis 119.
 deuteronomij quis Author 131.
 deuteronomium vnde appellatum 130.
 deuteronomij liber quando & vbi scriptus
 131.
 deuteronomium cur meditatorium legis di-
 ctum 132.
 deuteronomij partes quæ 133.
 deus inspector cordis 356.
 Dialecticæ, vtilitas 70.
 djaplasma quid sit 174.
 dierum festorum celebratio 120.

differentia librorum noui Testamenti 31. 32.
 diluuij descriptio 98.
 disciplina filiorum 202.
 discipulorum ambitio reprehenditur 367.
 discipuli Christi 401. & 402. 364.
 diuinationis & prophetiæ differentia 209.
 diuisio operis totius 2.
 diuisio terræ sanctæ 139.
 diuitias vix absque peccato comparari 202.
 Doctoris Christiani officium 71.
 doctorum hominum impietas 233.
 doctorum improbitatem non officere sanæ do-
 ctrinæ 373.
 doctrina Christi 349.
 doctrina falsa nihil perniciosius 217.
 doctrinarum genera quæ & quot 68.
 dominica in albis cur dicatur 666.
 D. Dominicus 610.
 dominorum officium 460. 468.
 dona Spiritus sancti 696.
 Duces Iudeorum 305. & 307.

Ebionitarum scelestus error 553. 532.
 ebion Pauli epistolæ repudiat 4.
 ebion solum Matthæi Euangelium, alijs re-
 iectis, amplectitur 4.
 ebrietatis detestatio 270.
 Ecclesiastica Iurisdictio 480.
 ecclesiæ constantia 417.
 ecclesiæ præcepta retinenda 706. 710.
 ecclesiæ quid 706. 710.
 ecclesiæ præcepta quot sint 693.
 ecclesiæ status distributio 558.
 ecclesiæ præcepta quanti faciendæ 693.
 ecclesiæ prima persecutio 562. secunda 563. plu-
 res 564. 565.
 ecclesiæ cur Apocryphos quosdam pro Authen-
 ticis habeat 21. 31.
 ecclesiæ persecutio sub Anthimo facta 577.
 ecclesiæ primitiæ fusa descriptio 404. & se-
 quent.
 ecclesiæ veteris status quotuplex 94.
 ecclesiæ ætates quot sint 88.
 ecclesiæ secundus status 567. & seq.
 ecclesiæ status tertius 579. & seq.
 ecclesiæ status sub Carolo Magno 593. & se-
 quent.
 ecclesiæ status quintus 599.
 ecclesiæ status vltimus 612.
 ecclesiæ Catholicæ dogmata de præcipuis fidei
 articulis 703.
 ecclesiastes quid signet 189.
 ecclesiastes naturali philosophiæ respondet 187.
 & 189.
 ecclesiastici Canonis quot classes 17.
 ecclesiasticus ordo anniuersarius 664. & se-
 quent.
 ecclesiastici quis Author, an Authenticus 198.
 185. 193.
 ecclesiasticum cur non recipiant Iudæi 198.
 ecclesiasticum à Iesu Sirach scriptum dixit ali-
 quando August. 23.
 Educatio liberorum 202.
 Efficientis causæ sacræ scripturæ distinctio
 11.

INDEX IN SEQUENTEM

Elcheſaitæ omnes Pauli epiftolas rejiciunt
 4
 elemoſynæ definitio 694. 201.
 elemoſyna quo modo eroganda 383.
 Encænorum inſtitutio 295.
 enoch liber 545.
 Ephelij qui 456.
 ephelioſ quis primùm docuerit 457.
 epiſcopi quales ordinandi 486.
 epiſcopi munus in quo conſiſtat 477.
 epiſcopi exciſis linguis adhuc loquuntur 573.
 epiſtola in S. literis quid ſignificet 423.
 epiſtolæ quædam cur Canonicæ vocentur 398.
 epiſtola ad Romanos cur omnibus alijs præpo-
 natur 429. vnde ſcripta 430.
 Eſaiæ ſanctitas & mors 225.
 eſaias quis fuerit 224.
 eſau cur Edom dictus 264. 170.
 eſau quo modo genitus 101.
 eſdras quid ſignificet 159.
 eſdras quis fuerit 158.
 eſdras ſcripturæ ſacræ reparatur 9. 87. 92.
 eſdræ librorum quis Author 159. 160. 161.
 eſdræ qui ſibri ab eccleſia reſecti 34.
 Ethnicorum ſcriptis. vſus Apoſtolus Paulus
 545.
 Euangelij dignitas 318.
 euangelij appellationes 318.
 euangelij definitio ibid.
 euangelistarum ſcripta vnde fidem Euangelij ha-
 beant 326.
 euangelistarum diſſenſio 325.
 euangelistas concordandi regula 326.
 euangelistarum quatuor myſterium 322.
 euangelia quot ſint, & quæ ibidem 321.
 euangelia vbi, quando, & quibus literis edita
 ibidem, & cur conſcripta 320.
 euangelium quod quæ præcipue ſpectanda pro-
 ponat 320.
 euangelij virtus in quo ibidem.
 euangelij ſinis & caput ibid.
 euangelistarum conſenſus 325.
 euangelij Matthæi inſcriptio 327. & quando edi-
 tum ibidem, & 328.
 euangelium quæ bona nunciet 319.
 euangeliorum harmonia 361. & ſeq.
 euangelista qui 321. eorundem typi 323.
 euangelia ab Hæreticis corrupta 30.
 euangelia Apocrypha 5.
 euchariftia quid 678.
 euchariftiæ inſtitutio 351.
 de Euchariftia quæ credenda ſint 704.
 euchariftiæ conſeruatione 704. adoratio & depor-
 tatio ibidem.
 eutychnæ hæreſis perturbatio 570. 571.
 Excommunicatio 443.
 excommunicationis grauitas 706. 70.
 exhortationes ad S. ſcripturæ ſtudium 81.
 exodus vnde dicta 108. 626.
 exploratorum populi Iſraelitici numerus & or-
 do 125.
 extrema Vnctio 679.
 extrema Vnctionem Sacramentum eſſe 707.
 Ezechie Regis amjci pſalmos ſelegerunt 29.
 ezechie vita quot annos prorogata 151.

ezechiel quis fuerit 247.
 ezechielis interpretatio ibid. mors 248.
 ezechielis prophetiæ difficultas 248.
 ezechielis vilio de animalibus quatuor, quid de-
 notet 324.
 ezechielis ſcripta quæ intercederint 29.
Fama honeſtæ acquiſitio & conſeruatione 203.
 familiam gubernandi prudentia 201.
 Felicianæ hæreſis 595.
 felicitas regni Iſraelitici 240.
 felicitas vera in quo ſita 383.
 feſta veteris legis 120.
 feſtum Purificationis B. virginis quando inſtitu-
 tum 579.
 Fides Catholica duobus potiffimum erroribus
 obſcuratur 644.
 fidei Catholicæ regulæ aliquot 703.
 fidei Catholicæ laudes 651.
 fidei effectus 643.
 fidei deſcriptio 640.
 fidei definitionis explicatio 640. & 641.
 fidei Chriſtianæ & antiquæ conuenientia ibi-
 dem.
 fidei partitio 642.
 fidei noſtræ à Dæmonum diſtinctio ibidem.
 fides quid 689. eius partes & actus ibid.
 fidei neceſſitas 639. etymologia & ſignificatio
 ibidem. 41.
 fidei propria opera ad ſalutem neceſſaria 604.
 fidei alienæ vis & efficacia 363.
 fidei nouitæ conſutatio 647.
 fidei datæ violatorum pœna 301.
 fides ſpecialis 709.
 fidei ſpecialis euerſio 641.
 fidem ſine operibus non iuſtificare 644.
 fides ſpecialis temeritas eſt 705.
 fides perſeuerantiæ expolitur 648. 649.
 fidem operibus probari 469.
 fides ſine operibus mortua 642.
 fides & ſpes iuſtificans 661.
 fides nada non requiritur in Chriſtiano
 458.
 fides ſola ad impij iuſtificationem non ſufficit
 705.
 fides vt iuſtificet 662.
 fidem mortali peccato non tolli 707.
 fiducia quid 649.
 fiducia in Denm 201.
 filiorum munus 460. 468.
 finalis cauſa ſacræ ſcripturæ quæ & quatuorplex
 12. 10.
 finis Theologiæ qualis 75.
 finis omnium cauſa 183.
 Formalis cauſa ſacræ ſcripturæ in quibus ſita
 10. 12.
 fornicatio 202.
 fortitudinis definitio 688. partes, ibidem.
 S. Franciſcus 610.
 fructus multiplices S. ſcripturæ 14.
Galata qui dicuntur 451.
 galli cur Galata aliquando dicti 451.
 gallorum rex religionem ingreditur 590.
 591.

galloſ

D. GEORGII EDERI OECONOMIAM.

gallorum reges nūquam à fide catholica diſceſ-
 ſiſſe 594.
 Genetiſ vnde dicta, quando ſcripta 94.
 geneſis libri dignitas 107.
 geneſis ſummaria explicatio 95.
 gentilium ſcriptorum à S. ſcriptura differentia
 13.
 gentilium authorum contemptus 13.
 gentilium ſcripta quarens ad mittenda 69.
 gentes conuerſæ quid Indæis exprobrarint 430.
 geographiæ vſus 71.
 geometriæ vtilitas 70.
 Godefridus rex Hieroſolymitanorum 603.
 gog & Magog quid ſignificent 610.
 gothorum rex vt Chriſtianus afflixerit 578.
 Gradus ad veram ſapientiam perueniendi qui
 ſunt 61.
 græciſmus quando vigerit 310.
 græcorum defectio 588.
 grammatice officium quodnam 69.
 gratiæ diuine ſigna 650. 651.
 gratitudo 202.
 gregoriij 7. papæ ſanctitas 597.
 gregorius papa quot erexerit monaſteria 580.
 Gulæ definitio eiusque filia 699.
Hagiographa quædam quæ referenda 27.
 hagiographa quæ Hebræis ſunt 16.
 hagiographa quæ & cur ſic dicta 18. 22.
 hæreſis quæ ſunt cauſæ 531. 54.
 hæretici qui dicuntur 706.
 hæreſibus recentibus vt occurrendum ſit 713.
 714.
 hæreſum extirpandarum ratio optima 713.
 hæretici vitandi 486.
 hæretici quorum olim ſcripta reiecta ſunt 388.
 hæretici quibus rebus comparentur 546.
 hæretici quinquam dubitent an S. ſcriptura ſit 411.
 hæretici qui partem noui teſtamenti ſolum re-
 cipiant 4.
 hæreticorum libri non retinendi 39.
 hæreticorum mores & vita 531.
 hæreticis ne Aue quidem dicendum 542.
 Hebræi qui ſunt 490.
 hebræis quot literæ, tot ſunt libri 16.
 hebræa quædam verba cur non translata 71.
 hebraicarum literarum interpretatio 237.
 hebræis quæ Apocrypha vocentur 16. 19. 29.
 hebræis qui Apocryphi, ex his nonnulli authenti-
 ci eſſe probantur 20.
 hebræi quid legis nomine comprehendant 16.
 hebræi vnde dicti 311.
 hebræorum canon quot & quos complectatur
 16. 16.
 hebræorum epiftolæ author 490.
 heliodor quomodo & cur diuinitus correptus
 298.
 heliſæus vbi ſepulchus 263.
 helkeſaus quis fuerit 268.
 henrici Quinti Imp. renunciatio 607.
 heraclius crucem Domini recuperat 581.
 heraclius Coſtrotam fugauit 582. occidit 584.
 heraclius in hæreſim prolabitur 585.
 heſter libri qui author 166.
 Hieremie parentes, natiuitas 231. mors 232.
 hieremie libri concremati 232.

hieremie epiftola à Catholicis quibuſdam rej-
 citur 21.
 hieronymi translatio qualis 65.
 hieronymi quærela in eos qui S. ſcripturæ facili-
 tatem prætendunt 51.
 hieroſolymitanorū regis ſecundi ſucceſſus 605.
 hieroſolymitanus rex primus 603.
 hieroſolymitani patriarchæ vaticinium de Sa-
 racenorum ſtrage 606.
 hieruſalem quando Saracenis erepta 601. 603.
 hieruſalem capta à Saladino 608.
 S. hiftoriæ vtilitas, & quomodo legenda 134.
 hiftoria ſacra quot conſtet libris 135.
 hiftoriæ ſacræ ſumma 135.
 hiftoria adulteræ in dubium vocatur 31.
 hiftoriæ cognitio quàm neceſſaria 71.
 hiftoriæ ſacræ partes 618.
 hiftorica Theologia quibus libris abſoluatur 2.
 hiftorica S. ſcripturæ interpretatio que 55.
 Homo cur à Deo creatus 661.
 holophernis hiftoria 168.
 hominis lapſus & mors 661.
 hoſtia pacifica quæ olim fuerit 681.
 hoſtia pro peccato quæ dicta 681. quid ſignet
 ibidem.
 holocauſtum quid ſit & quid ſignat 681.
 Hugonis deſcriptio S. ſcripturæ 8.
 humana lex quæ ſit 85.
 humilitas 201. 350.
 humilitas Chriſti 333.
 hunnorum perſecutio 572. 573.
 Hypocriſis remedium 350.
 hymnus quid ſit 173. & 174.
Iacob quomodo genitus 101.
 iacob hiftoria 103.
 iacob vnde dictus 104.
 iacob quot filios habuerit & quos 304.
 iacob appellatus Iſrael, & vt imitandus 104.
 iacobi epiftolæ author 508.
 iacobi epiftolam qui contemnant 4.
 iacobi epiftola Lutero ſtraminea fuit ibidem.
 iacobus apoſtolus quis fuerit 509.
 Idumgi vnde dicti 264. 170.
 ieiunium triplex 694.
 ieiunaffe filios Iſrael ſtato tempore 278.
 ieiunium quo pacto inſtituendum 383. eius vis
 388.
 ieroboam impietas 153.
 iefu nomen quotiès à B. Paulo uſurpatum 506.
 Imagines ſanctorum venerationes 708. 710.
 impedimenta vitæ æternæ 362.
 imprudentiæ ſpecies 687.
 Indulgentiarum vſus 707.
 inſantiæ Saluatoris liber apocryphus 5.
 infernus inſatiabilis 186.
 inferni deſcriptio 701.
 infidelitatis ſpecies 689.
 ingratitude 202.
 iniuſtitie partes 687.
 inſpiratio diuina quot modis fiat 206.
 inſtitutio Principis 129.
 inſtitutio Chriſtiani hominis 671.
 inſtrumentales cauſæ S. ſcripturæ quot ſint 10.
 inſtrumentum cur dicatur S. lex 7.
 inſtrumentum diſtinctum quàm teſtamentū 7.
 inſtrumentorum muſicorum nomina 175.

INDEX IN SEQUENTEM

intemperantiæ species 688.
 inuidiæ definitio, & filix 699.
 iob quid noter 171.
 iob amici improbos solum in hac vita affligi vo-
 lebant 171.
 iob libri quis author 170.
 iob quis fuerit ibidem.
 iohannes antipapa 596.
 ioannis epistolæ duæ posteriores num authen-
 ticæ 540.
 ioannis Baptistæ mors 362.
 ioannes Baptista vbi sepultus sit 263.
 ioannis Damasceni diuifio librorum veteris te-
 stamenti secundum argumenta 22.
 ioannis Damasceni partitio veteris testamēti 23.
 ioannis Euāgelistæ cap. 8. in dubium vertitur 31.
 ioannis Euāgelistæ origo 352. vita, dignitas ibid.
 miracula, mors 353.
 iohel quis fuerit 260.
 ionē origo 264.
 ionathæ Machabæi gesta 296.
 ioseph historia 105. vt imitandus 106.
 ioseph & Christi comparatio 106.
 iosiæ regis laus 151.
 iosua quæ regna subuerterit 138.
 iosuæ liber cur ita dictus 136.
 iosue quis & qualis fuerit ibidem.
 iosuæ libri author quis ibid. eius quæ sint partes
 137.
 iouis Ammonis templum à quo dirutum 167.
 iræ remedium 351.
 iræ definitio eiusque filia 699.
 isaac vnde dictus 102.
 isaac historia 101.
 israelitici regni felicitas 240.
 israelitici populi distributio 121.
 israelitarum ingressus in terram sanctam 137.
 israelitici populi mansiones 128. præsidia 129.
 israelitarum gubernandi modus quotuplex 140.
 israelitici regni exterminatio vnde facta 149.
 isidori iudicium de S. scripturæ vario fructu 67.
 Italia maior Græcia aliquandò vocata 451.
 itinerarium D. Petri 5.
 Iudæi vnde dicti 311.
 iudæi conuersi quid gētibus cōuersis obiecerint
 430.
 iudæi profelyti 520.
 iudaicæ reipub. forma prima 141. 619. secūda 143.
 619. tertia 158. 620. quarta 621.
 iudaismus quādò cœperit, eiusdemque diuifio 310
 iudæ epistola an canonica 545.
 iudæorum error de prophetis 214.
 iudæorum erga libros suos reuerentia 34.
 iudæos præter omnes gētes veram fidem habu-
 isse 310.
 iudæorum insignis laus 311.
 iudæi quor annis sub regibus gentium fuerint
 306.
 iudæ Machabæi gesta 295. & 300.
 iudæorum obiectio contra librum Tobie 164.
 iudæorum error de interitu vñtionis Regum
 suorum 301.
 iudæorum cæcitas quibus parabolis significetur
 335.
 iudæorum duces & iudices 305. Reges 306. Pon-
 tifices 307.

iudæi exorcistæ lacerantur à dæmone 413.
 iudæi quādò ad Christum redituri 257.
 iudæi nouum testamentum reijciunt 4.
 iudæorum reges alienigenæ 308.
 iudæi Christum quo modo expectent 279.
 iudicat filius Dei, non pater 357.
 iudices veteris Legis quo modo regnârint 618.
 iudicij extremi forma 611.
 iudicialia præcepta quæ 112.
 iudices veteris legis cur in reges translati sint
 145.
 iudices Hebræorum 305.
 iudicij diem sollicitè expectandum 373.
 iudicij extremi signa 474.
 iudicium extremum 708.
 iudicium Christi quale sit 333.
 iudicium triplex 701.
 iudicium temerarium vitandum 383.
 iudicium quis numerus, ordo & imperium 141.
 iudicium liber vnde sic dictus, quis eius author,
 quod argumentum 140.
 iudicium veteris legis potestas quæ 141.
 iudith libri quis author, & num authenticus sit
 166.
 iudith commendatio 167.
 iudith viduitatis obseruans 168.
 iunilij sententia de vtriusque testamēti dictio-
 nis specie 33.
 iunilij sententia de vtriusque testamēti differen-
 tia 33.
 iustinus Imp. Arriane perfidie hostis 575.
 iustinianus vt ex hac vita migrârnt 576.
 iustiniani opera Vandali in Africa extincti 573.
 iustitia 201.
 iustitiæ Christianæ præcipua opera 694.
 iustitiæ moralis definitio 687.
 iusto vt lex non sit imposita 478.
 iusti cur interdum patiantur 289.
 iusti dum affliguntur, quid pio considerandum
 289.
 iuuenum officia 202.

Lamentationum Hieremiæ mystica inter-
 pretatio 136.
 laodicense concilium quos libros præter-
 miserit 36.
 latinorum partitio vtriusque testamēti 25.
 laodicensis epistola 424.
 Lectio sacræ scripturæ fonti assimilatur 44.
 legis antiquæ præstantia 500.
 legis antiquæ onera deponenda 267.
 legis diuifio 85.
 legum diuersitas à tempore sumpta 90.
 legis nomine qui libri ab Hebræis censeantur 16.
 legis nouæ successio 315.
 legis nouæ suaui consilia 267.
 legis scriptæ causa 42.
 leo papa III. à quibus in carcerem missus fuerit
 595.
 leuitarum consecratio, officium, numerus, & vi-
 ctus 124.
 leuiticus quid signet 115. quæ complectatur 116.
 leuiticus discipulus diaboli 37.
 lex vetus cur infirma & clausa 7.
 lex quomodò data fuerit 91.
 lex vt iusto non est imposita 478.

D. GEORGII EDERI OECONOMIAM.

lex Pentateuchus appellatur 18.
 Libatio quid proprie dicatur 117.
 liberalitas 201.
 liberalitas Christi 333.
 liber Domini quis dicatur 7.
 liberorum educatio 202.
 libertas Euangelica vera quæ sit 706.
 libertatem peccantibus qui promittant 531.
 libertatis spiritus in carnis libertatem cōuersio
 435.
 liberum arbitrium 709. 705.
 libri gentilium cauendi 13.
 libri nonnulli S. scripturæ interierunt 15.
 libri sacri cur interierint 29.
 libri noui testamēti qui & cur vitati 30.
 libri noui Testamēti qui in dubium vocentur
 31.
 liber vitæ quis sit & quotuplex 7.
 libri Magorum exusti 438.
 librorum veteris testamēti in ordine varietas
 27.
 librorum veteris testamēti interitus 28.
 librorum veteris testamēti in numero varie-
 tas 26.
 librorum noui testamēti distinctio 31. 32.
 librorum veteris testamēti partitio 19.
 librorum noui testamēti ordo 30.
 librorum sacrorum quis vsus 35.
 linguarum cognitio Theologo necessaria 71.
 lingua curialis 201.
 lingua cœcœna 515.
 literarum vtilitas 70.
 Longobardorum imperij finis 592.
 longobardos quis fugârnt 579.
 loquacitatis remedium 515.
 lotharius ab Innocentio coronatus 608.
 louanienfis Academia confessio catholica 708.
 Lucæ Euangelij quis author 344.
 lucas quis & qualis fuerit 344. & quo tempore
 Euangelium scripserit 345.
 Lucæ Euangelium qui tantum admittant 4.
 S. luciani versio 65.
 luteri dictum de fide speciali 648.
 luteri Iacobij epistola straminea habetur 4.
 luterus Moisen reijcit 4.
 luterus cur Machabæorum libros neget canoni-
 cos 4.
 Luxuria quid, & quæ eius filie 699.
Macedoniana hæresis 569. 570.
 macedonici Regni diuifio 600.
 machabæorum historia quis Author 290.
 machabæorum libri cur exhibet Luterus 4.
 machabæorum qui libri Apocryphi 34.
 machabæorum historia quādò gesta 285. an au-
 thentica 286.
 machabæorum fratrum nomina 286. eorū cor-
 pora vbi seruentur ibid.
 machabæorum mystica interpretatio 286.
 magorum libri cremati 438.
 mahumetismus dissectus 586.
 mahumet nouæ sectæ inuentor 585.
 mahumetani vtrunque testamentum contami-
 nârnt 4.
 malachias quis fuerit 281.
 malachiam angelum fuisse quis putârnt ibidem.
 malachias prophetarum vltimus 17.

malachim volumen 147.
 malorum pœnæ 701.
 malum omne vnde procedat 697.
 manassæ impietas 225.
 manichæi totum vetus testamēti eliminant 4.
 manichæi quibus vtantur Euangelij 37.
 mansionum numerus & ordo 128.
 marci Euangelistæ caput 16. in dubium venit 31.
 marcion solum Lucæ Euangelium amplectitur
 4.
 marcion epistolæ ad Timoth. Titum & Hebræ-
 os canonicas negat 4. item Iacobi epistolam
 ibidem.
 marcionis hæresis 533. 316.
 marcionistarum error de epistola ad Ephesos
 456.
 marcus quid interpretetur 337.
 marci euangelium quo auctore editum 337.
 marcus quis fuerit, & vbi Euangelium scripse-
 rit 338.
 marci Euangelium cur tam paucos habeat enar-
 ratores 339.
 maritorum officium 460. 468.
 martinus papa 588.
 matthiæ gesta 294.
 materia multiplex S. scripturæ 11.
 materialis causa S. scripturæ 10.
 matthæi Euangelium tantum qui admittant 4.
 matthæus cur Euangelium suum scripserit 328.
 matrimonij gemina consideratio 679.
 matrimonij indissolubilitas 389.
 matrimonij vinculum indissolubile 707. 710.
 matrimonium quare institutum 706.
 matrimonio cœlibatus præfertur 367.
 Mena in Anthimi hæretici locum substituitur
 577.
 messias vêturi certa signa 329. ac singulorum de-
 claratio 330. & sequent.
 Michæas quis fuerit 266.
 ministrorum Ecclesiæ officia 32.
 miraculorum quodnam potentissimum 43.
 miraculorum ex Actis Apostolorū summa 418.
 misericordia quid sit 694.
 misericordiæ virtus 363.
 misericordiæ opera duplicia 694.
 missa quid sit 682.
 missæ distinctio à crucis hostia 682.
 missæ sacrificium quibus conferat 682.
 missæ catholice partes 683.
 missæ ceremoniæ 684. ritus 685.
 missam pro mortuis offerri Apostoli docuerunt
 708.
 missa pro quibus rebus celebranda 705.
 missa priuata 705.
 missæ sacrificium quibus proficit 704.
 Modestia seruanda 202.
 modus quis perdiscendæ sacræ scripturæ 74.
 monasteriorum institutio 580.
 monasticam vitam reges eligunt 590.
 montani error 214.
 moralia præcepta quæ dicantur 111.
 mortale peccatum quod sit 698.
 mortem qualis preparatio præcedere debet 203.
 mortis recordatio amara 203.
 mors quadruplex, eiusque definitio 701.
 mortuos Missæ sacrificio, & viuorum pijs operi-
 bus

INDEX IN SEQUENTEM

bus iuuari posse 708.
 mortuorum tria genera 708.
 mortuorum purgatas animas non dormire vsq;
 ad iudicij diem 708.
 moisis origo, mors, & laus 93.
 moises quos reges debellârît 138.
 moises vndè dictus, eiusq; variè appellationes
 92.
 moises instrumentum spiritûs sancti 10.
 moisis Pentateuchus quibus designetur 92.
 moisen rejicit Luterus 4.
 Mulier bona & mala 202.
 mulieri docendi provincia negata 478.
 mulierum amor inexplabilis 186.
 mulierum officia 524.
 mundi interitum què signa præcedent 373.
 mundi vanitas in quo fita 190.
 musicę utilitas 70.
 Mystica S. scripturę explicatio quotuplex 55.
N Adab filij Aaron punitio 118.
 Nahum quis fuerit 268.
 Nares Patricius Roma. Totilam Regem
 Gorthorum stravit 579.
 Nehemij significatio 160.
 nehemias quis fuerit ibidem.
 nestorij somnium 571.
 Nicodemi Euangelium apocryphum 5.
 nicopolis vrbs 485.
 ninivę civitatis comminationes 265. & 269.
 Noę significatio 98.
 non omnia scriptis tradita 44.
 notarij vndè dicti 70.
 nouę legis suavia consilia 267.
 noui testamenti diuisio 547.
 Numerorum liber vndè dictus 617.
 numerorum liber quid significet, eiusq; diuisio
 121.
 numerus de nouo genitorum in deserto 127.
 numerus librorum veteris testamenti 34.
 numerus librorum veteris testamti varius 26.
O Blatorum numerus & ordo in veteri lege
 123.
 oblatio quid sit propriè 117.
 Ocij remedium 350.
 ociosi verbi reddendam esse rationem 364.
 Ode quid 174.
 Oecdnomię distributio 2.
 œconomię methodus què sit 84.
 œconomia S. scripturę què sit 2.
 Onesimus quis fuerit 487.
 Opera propria fidei ad salutem necessaria 604.
 opera ad salutem necessaria 646.
 operis diuisio 2.
 operum bonorum triplex genus 694.
 operum spiritualium fructus 695.
 Orandi ritus 478.
 oratio quid 174. 181. 694.
 oratio vt efficax sit què requirit 371.
 oratio quo modo fundèda 383. eius vis 386. 388.
 391. 392.
 orationes afflictorum cur non semper exaudiã-
 tur 289.
 orationis Dominicę partes 675.
 ordinis librorum veteris Testamenti diuersitas
 27.
 ordinum Ecclesiasticorum diuisio 705.

ordo legendę S. scripturę quis 73.
 ordo librorum noui Testamenti 30.
 S. ordo quid 679. 705. eiusq; gradus 705.
 orientales de Apocalypsi dubitant 33.
 origenis iudicium de librorum quorundam in-
 teritu 29.
 originis error de Malachia 281.
 originalis peccatum quodnam sit 698.
 Osee origo 256. mors 257.
P Arabolę Euangelicę 364. 368. 369. 371. 372.
 373.
 parabolę quid sint 186.
 paralipomenon & Regum librorum differen-
 tia 155.
 paralipomenon quid significet, quis author, qd
 argumentum ibidem.
 paralipomenon Hebręis vnus est liber 16. 18.
 parentum officium 460. 468.
 parisiensis academia à quo instituta 594.
 parisiensis Academię confessio 711.
 parcemia quid 186.
 pastoris officium 478.
 pastoris veri condiciones 387.
 pastoribus obtemperandum 443.
 patientia 418. 201. 446.
 patientia Christi 360.
 S. patres instrumenta spiritûs sancti 10.
 patribus quatenus habenda fides 38.
 patriarchę Hierosolymitani vaticinium de Sa-
 racenorum strage 606.
 patrum familiãs institutio 202.
 paulinarum epistolarum numerus 423. eiusdem
 ratio 424. quandò editę 425. utilitas 428.
 pauli epistolam ad Timotheum, Titum & He-
 brasos qui rejiciant 4.
 pauli Apostoli tituli 420.
 pauli nomen 420. origo 421.
 paulum antea præfiguratum esse ibid.
 pauli miracula ibid. mors 422. laus 421. 422. 427.
 428.
 pauli epistolam qui rejiciant 4.
 paulus quandò scribere incepit 429.
 paulus Ethnicorum scriptis vsus est 545.
 Peccati definitio 698.
 peccata omnia cauenda 202.
 peccatorum alienorum exempla 700.
 peccata in spiritum sanctum què sint ibid.
 peccata in cælum clamantia ibid.
 peccati detestatio 201.
 peccatum triplex 698.
 peccatorum alia partitio 698. 699.
 peccatum omne vndè fluat 697.
 peccatum adiaphorum quiddam esse, quiddam
 dixere 544.
 pelagiana hresis 570.
 pentateuchum què res significârint 92. quid tra-
 ctet 94.
 peregrinationes 710. 712.
 perlarum Reges 308.
 persecutorum utilitas 289. earum ad salutem
 necessitas ibid.
 persecutiones quenam profint ibid.
 persecutionum quot genera 287. earundem cau-
 se 288.
 persecuciones Christianorum 562. 563. 564. 565.
 persecutio piorum 287.

perfe-

D. GEORGII EDERI OECONOMIAM.

perseuerantię fides eliminatur 648. 649.
 personarum respectus cur perniciosus 514.
 petri Apostoli varia nomina 519. eiusdem origo,
 vita, mors ibidem.
 petri miracula 520.
 petri apocrypha què sint 520.
 D. Petri itinerarium 5.
 Phariseorum notatur impietas 372. 373. 365.
 philemonis epistolę multiplex utilitas 488.
 philippenses qui fuerint 461. laus eorum 462.
 philippici Imp. impietas 589.
 philosophi infideles vt futura prænuñciârnt 206.
 philosophię partes 622.
 philosophia quatenus Catholicę fidei seruiat 69
 phoca Gregorium Papam Mauricij metu libe-
 rat 580.
 physicę utilitas 71.
 Pietas erga parentes 201.
 pietas doctrinę præmitrenda 183. & 186.
 pigritiã hostis strenuitas 202.
 pij ab impijs cur opprimantur 270.
 pipinus Gallorum rex 591.
 Plato quid significet 281.
 Pœnę malorum 701.
 pœnitentia 201. 678. 705.
 pœnitentię partes quæ 516.
 pœnitentię instituentiã admonitio 350.
 pœnitentię utilitas 70.
 pontificum Hebręorum numerus & ordo 307.
 porphyrius Danielis librum rejicit 250 & 252.
 Præcepta decalogi 691.
 præceptorum diuisio 111. 114.
 præcepta Ecclesię seruanda 706. 710.
 præcepta leuiora haud esse contemnenda 693.
 præceptorum distinctio 114.
 prædestinationis vis immobilis 436.
 prædestinationis argumenta 650. 651.
 præmia bonorum 702.
 præparatio ad mortem 203.
 præsidiorum populi Israelitici numerus & ordo
 129.
 præstigia prohibita 202.
 præguarantium in præca lege numerus & ordo
 126.
 prophete multiplices 213.
 prophete minores cur dicantur 253. eorum offi-
 cia 255.
 prophete instrumenta spiritûs sancti 10.
 prophete veri & falsi differentia 216.
 prophetę cuius distincti locuti 214. cur præmi-
 si 215.
 prophetarum scripta 157.
 prophetarum scripta an omnia extent 219.
 prophetarum oracula quo tẽpore & ordine edi-
 ta 220.
 prophetę maiores & minores vndè dicti 223.
 prophete quo tempore vixerint 222.
 prophetę maiores 623. minores 624. 18.
 prophetę & vatis distinctio 214.
 prophetę priores quinam 18.
 propheta quis & vndè dictus 211.
 prophetę veri qui 212. eorum officia 215.
 prophetarum lectio què aduertenda iubeat 220.
 prophetas post Christi ascensionem extitisse 214.
 prophetarum epilogus 284.
 prophetia quid 206.

prophetiã spiritus improbis subindè collatus
 209.
 prophetię finis 210. & 216.
 prophetia quandò primum cœperit 210.
 prophetię gradus 210.
 prophetię origo 206. eiusq; varię diuisiões 207.
 & 208.
 prophetię à diuinatione distinctio 209.
 prophetia linguarum dono melior 206.
 propheticus spiritus in quo consistat 209.
 prophetiarum diuisio 223.
 prophetię pœticę diuisio 173.
 principia substantialia S. scripturę 3.
 profelyti qui dicantur 520.
 proueria morali philosophię respondent 185.
 prouerbiorum quis author 187.
 prouerbiorum liber cur sic dictus 186.
 prouerbium quid 186.
 prudentia Rempub. administrandi 201.
 prudentia familiam gubernandi 201.
 prudentię definitio 687. partes ibidem.
 prudentia propria non nitendum 203.
 prudentię verã & falsã distinctio 202.
 Psalmus quid 173. 174. & 181.
 psalmi quandò cœpti cantari 179.
 psalmi & cantici distinctio 190.
 psalmorum varię inscriptionis explicatio 183.
 psalmorum virtus & laus 184.
 psalmorum lectio quot & quæ habeat confide-
 randa 182.
 psalmus quis 174.
 psalmorum numerus quantum imminutus 29.
 psalmorum liber thesaurus doctrinę Christianę
 179.
 psalmorum numerus, eiusq; mysteria 180.
 psalmorum author quis 176. 177. 178.
 psalmos qui selegerint 29.
 psallendi tempus & ordo à quo institutus 178.
 psalterij varia nomina 175.
 psalterij figura 175.
 psalterium propriè quid 176.
 psalterij author 17.
 psalterij & citharę differentia 174.
 psalterium cur soliloquiorum liber dictum 173.
 psaltes quis dicatur 174.
 psalmodus quis sit 174.
 pseudoapostoli qui 403.
 pseudoapostoli cur seuire permittantur 403.
 pseudoprophetarum enumeratio 217.
 pseudopropheta cur permittat Deus 217.
 pseudopropheta & veri prophetę differentia 218.
 pseudoprophetarum notę & pœnæ 218.
 pseudoprophete qui, eorumq; origo 216.
 Ptolemę varij 308.
 Pugnantium in veteri lege numerus & ordo 122.
 purgatorium agnouisse apostolos 708. 711.
 purificationis leges 119.
 purificationis B. virginis festum quandò institu-
 tum 579.
R Echabitarum obedientia in non bibendo
 vino 134.
 reges Hebręorum 306.
 reges Iudeorum alienigenę 308.
 reges qui religionem ingressi sunt 590.
 regna quæ contra Ecclesiam dimicârunt 600.
 regnum Dauid cur diuisum 148.
 *f. regnum

INDEX IN SEQUENTEM

regnum Christi quale sit 334.
 regum libri cur ita appellati, quis eorum author, & quod argumentum 143.
 regum Israel nomina 254.
 regum epitome qui perpetuo Iudæos affixerunt 291.
 regum librorum distinctio 144.
 reipub. Iudæicæ forma prima 141. secunda 143. tertia 158.
 religionem ingressi reges qui 590.
 religionis mutatio quam noxia 585.
 religionis que summa 613.
 religionis mutatio periculosa 450.
 religionum varietas ante Christi ortum 310.
 reliquias sanctorum honorandas 708.
 remedia contra mortis metum 203.
 remedia contra peccata capitalia 676.
 rempub. administrandi prudentia 201.
 repudij libellus reprobatur 342.
 resurrectionis Dominicæ prophetiæ 336.
 resurrectionis probatio 443.
 resurrectio Christi 351.
 reuelatio origo sacræ scripturæ 6.
 Rhetorica quatenus utilis 70.
 Roboam auctor celsi regni Israelitici 148. 150.
 romæ urbis obsidio 578.
 romani Cæsars cum quibus Hebræis res fuit 309.
 romanum imperium quando ad fidem conuersum 280.
 Ruth liber cur sic dictus 142.
 ruth cuius typum gesserit ibidem.
 ruth libri quis author, quod argumentum, quæ partes 142.
Sacra studia capeffenda esse 81.
 sacra scriptura cur humili stylo edita 13.
 sacræ scripturæ quis vsus 35.
 sacræ scripturæ lectio Thesauro comparatur 44.
 sacrorum studiorum quis finis 75.
 S. scripturam interpretandi potestas penes quos 60.
 S. scripturæ certitudo quibus constat 43.
 S. scripturæ cur traditæ 42.
 S. scriptura quid sonet 7.
 S. scripturæ iudicium quibus regulis contineatur 40.
 S. scriptura an philosophia sit 45.
 S. scripturæ duplex definitio 6.
 S. scripturæ definitio propria quotuplex 8.
 S. scriptura explicita que 8.
 S. scriptura implicita 8.
 S. scripturæ variaz appellationes 6.
 S. scripturæ materialis causa quotuplex 10.
 S. scripturæ principalis causa quæ 10.
 S. scripturæ causæ instrumentales quæ 10.
 S. scripturæ origo duplex 6.
 S. scripturæ interpretatio num licita 53. & quarè 54.
 S. scripturæ descriptio 8.
 S. scripturæ verus vsus in quo lateat 14.
 S. scripturæ autoritas quanta 46.
 S. scripturæ obscuritas vnde profecta 47. & seq.
 S. scripturæ reuelatæ gradus quot sint 9.
 S. scripturæ vis in quibus consistat 14.
 S. scripturæ sensus quotuplex 55.
 S. scripturæ omnia compræhendunt 44.
 S. scripturæ materia varia 11.
 S. scripturæ interpretationis variaz diuisio.

nes 56. 57. 58. & 59.
 S. scripturæ potestas in quo sita 14.
 S. scripturæ a gentiliū prophanis literis distinctio 13.
 S. scripturæ nomine que propriè contineatur 5.
 S. scripturam qui prorsus reijciant 4.
 S. scripturæ principia naturalia que & quot sint 3.
 S. scripturæ generalis distributio 3.
 S. scripturæ laus vnde spectanda 77. 78. 79.
 S. scripturæ dignitas 77. autoritas 78. Eloquentia 80.
 S. scriptura quas & quot habeat circumstantias 3.
 S. scriptura vnde facilior euadat 66. 52.
 S. scripturæ quot sint proprietates 5.
 S. scriptura an sit, hæretici quidam, ambigunt 4.
 S. scripturæ finis quotuplex 10.
 S. scripturæ legendæ modus 73.
 S. scripturæ retinendæ modus 74.
 S. scripturæ libri omnes quot modis differant inter se 19.
 S. scripturæ vsus ecclesiasticus 663.
 S. scripturæ varij effectus 14.
 S. scripturæ fructus multiplex 14. 76. 79. 67.
 S. scripturas interpretandi quis modus 61. 62. 63. & 64. regulæ 62. 63. 64.
 S. scripturæ causæ quotuplices 10.
 sacerdotibus antiq. legis vinum interdictum 118.
 sacerdotum potestas & autoritas 159.
 sacerdotum summorum antiq. legis ordo 292.
 sacerdotum improbitas haud nocet sanæ doctrinæ 373.
 sacramenta veteris legis que dicebantur 677.
 sacramenta veteris legis quid a nouæ legis differant ibidem.
 sacramenta nouæ legis que sint ibidem.
 sacramenta per quoscunq. ministros administrata, efficacia esse 703.
 sacramentorum numerus & ordo quam rationem habeat 680.
 in sacrificijs prisce legis que attendenda 117.
 sacrificia prisce legis cur instituta 116.
 sacrificia veteris legis triplicia 681.
 sacrificia veteris legis que dicta 681.
 saladini in Christianos crudelitas 608.
 salomon quid signet 185. & 188.
 salomon prophetauit 185.
 salomō de omnibus rebus disputauit 186. & 187.
 salomonis historia 156. 185.
 salomonis scripta que desiderantur 29.
 salomonis status descriptio 148.
 samaritanus quando ortus, eiusq. diuisio 310. 154.
 samariæ regnum quando finitum 154.
 samaritanæ mulieris viri quid signent 90.
 samuelis voluminis quis author 144.
 samius Pythagoras 221.
 sanitas corporalis vt tuenda 203.
 sapientia Christi 359.
 sapientia Salomonis prophetis libris non annumeratur 22.
 sapientia secularis Christi doctrina euacuatur 13.
 sapientie libri quis author 193. an authenticus 194.
 sapientie origo & præstantia 197.
 sapientie studiose que requirantur 197.
 sapientie fructus 197.

sapientie

D. GEORGII EDERI OECONOMIAM.

sapientie laus 200.
 sapientie liber cur ita dictus 193.
 sapientia liber à nonnullis Philoni Iudæo ascribitur 18.
 sapientie libri quis author 185. & quando scriptus 292.
 sapientiam à Iesu Sirach scriptam afferuit aliquando August. 23.
 sapientiam veram assequendi quot gradus 61. sapientum exempla 203.
 saraceni vtunque testamentum reijciunt 4.
 saracenicæ secte impietas 600. diuisio 601.
 saracenisinus grauius attritus 598.
 saracenorum clades à Christianis illata 609.
 saracenorum pontifex summus quis 586. 598.
 saracenorum tyrannus in Christianos 586.
 sarsinactio quid 678. 705.
 saulis improbitas, eiusdemq. punitio 145.
 saxones opera Caroli Mag. fidem suscipiunt 594.
 Scandala vitanda 389.
 scenofactoria ars 412.
 scientie præmittenda pietas 183. & 186.
 scholastica theologia que appelleret 2.
 scythismus quando viguerit 310.
 securitas nimis remedium 350.
 securitas salutis nulla nobis 707.
 feruorum officium 523. 460. 468. 486.
 senum institutio 486. 202.
 septuaginta interpretes Ptolemæo quis trāsmissi ferit 293.
 septuaginta interpretum versio 659.
 sergius Nestorianus 586.
 seuerus totum vetus testamentum contemnit 4.
 seuerus acta Apostolorum respuit 4.
 seuerus omnes D. Pauli epistolas reijcit 4.
 Signa gratiæ diuinæ 650. 651.
 signa venturi Messisæ 330.
 simonis Machabari acta 297.
 Societas honesta 201.
 solenniorum leges 120.
 solitarij multi sine libris viuunt 14.
 somnijs non fidendum 203.
 somniorum augurium prohibitum 202.
 sophistica ars vitanda 70.
 sophonæ origo 271.
 sophonias Hieremiæ contemporaneus 232.
 Speculatio in quo sita 12.
 spei Christianæ que vitia obstant 655.
 sperare quis dicatur 652.
 spes in quo sita 537. 538. 539.
 spei veræ scopus 653. necessitas 652.
 spei gradus 654. effectus 654.
 spes quid 689. quotuplex sit ibid. 652.
 spes à fide quid differat ibidem.
 sperandarum rerum condiciones 702.
 spiritus verè Apostolicus quis 370.
 spiritus ex Deo qui sint 217.
 spiritus sancti dona 696.
 spiritus sancti fructus 696.
 spiritus sanctus S. scripturæ principalis causa 10.
 spiritus opera 455. fructus 288.
 Stupri crimen 203.
 Summa librorum vtiusq. testamenti 35.
 summus pontifex D. Petri successori 706.
 superbia detestanda 516.
 superbiæ definitio, eiusq. filij 699.

superbiæ remedium 350.
 superbos verum Euangelij sensum capere non posse 264.
 superstitiosorum genera quot 68.
 supputatio temporum vsque ad Christum 310.
 suspicio fugienda 202.
 Symboli significatio 674.
 symbolum Apostolorum 673.
 synderefis quid 686.
 symmachus qualis fuerit 65.
 syriæ reges 309.
Tabernaculi veteris legis partes 501.
 tabule Decalogi 691.
 taciturnitas 201.
 tatianus nullam Pauli epistolam admittit 4.
 Temperantiæ definitio 688. 202.
 temporum direptor vt diuinitus corripitur 298.
 temporum partitio 663. & seq.
 temporum supputatio vsque ad Christum 310.
 tentationes homini ad salutem necessarias esse 289.
 tentationum authores qui 288.
 terræ S. diuisio 139.
 testamenti vtiusque libri distionis specie quomodo differant 33.
 testamentum cur dicatur 7.
 testamenti vtiusq. diuisio vulgaris 25.
 testamenti vtiusque certitudinem vt probent Catholici 4.
 testamenti diuisio 86. 89.
 testamenti veteris librorum ordo prior 15.
 testamenti veteris librorum partitio 19.
 testamenti veteris partitio ex D. Aug. 23.
 testamenti veteris libri vt argumento differant inter se 22.
 testamenti veteris libri vt tractatione differant 24.
 testamenti veteris libri quomodo autoritate differant 19.
 testamenti veteris libri cur ab Ecclesia retenti 87.
 testamenti veteris significatio 87.
 testamenti veteris cum nouo conuenientia & vtiusque distinctio 316. & 317.
 testamenti veteris defectus 28.
 testamentum verus quequam contineat 15.
 testamentum vtunque que reijciant 4.
 testamentum vetus qui omnino repudiant 4.
 testamenti noui librorum differentia 312.
 testamenti noui variaz appellationes 315.
 testamenti noui ordo 30.
 testamenti noui scripta vitata 30.
 testamentum nouum que tradat 15.
 testamentum nouum cur ita nuncupatum 614.
 Theodorionis versio qualis 65.
 theologia quid 8.
 theologia scholastica que sit 2.
 theologiæ finis quis 75.
 theologiæ principia cognitua necessaria 2.
 theologiæ studiose quis modus seruandus 67. 72.
 theologiam historicam qui libri absoluant 2.
 theologicarum questionum solutiones vnde petendæ 40.
 thessalonicenses qui fuerint 469.
 Timor Dei 201.

*f 2 timo-

INDEX IN SEQUENTEM D. EDERI OECONOMIAM.

timotheus quis fuerit 476. & cur à D. Paulo circuncisus ibid.
 titus quis fuerit 484.
 Thomæ Euangelium Apocryphum 5.
 Tobiz liber an & cur habendus authenticus 164.
 tobiz studium in mortuos 165.
 tobiz libri quis author 163.
 tobias vt imitandus 165.
 Traditio origo sacræ scripturæ 6.
 traditio quid sit 672.
 traditiones 404. 239. 44.
 traditiones Apostolicæ retinendæ 706. 710.
 tragœdia quid 226.
 tribulatorum preces cur non semper exaudiantur 289.
 tribulationes huius vitæ vt breues sint 374.
 tribulationum variegatæ causæ 688.
 tribus Israeliticæ quæ & quot 122.
 tribuum decem regnum quandò finitum 256.
 tribuum particio 301.
 tribuum Israel authores qui 304.
 tristitia huius mundi vt breuis sit 374.
 tropologica S. scripturæ interpretatio quæ 55.
 troporum vsus quis 70.
Vandalorum persecutio 572. 573.
 vandolorum regnum quandò deletum 573.
 vanitas mundi in quibus sita 190.
 vatis & prophetæ distinctio 214.
 Veniale peccatum quod sit 698.
 verbi diuini obseruatio omnibus anteponenda 363.
 verbi diuini diuisio 672.
 verborum omnis contumelia prohibita 202.
 verbum breuiatum quod sit 637.
 verbum Dei quid sit 672. 7.
 veteris legis in nouam mutatio 315.
 vetus testamentum cur sic dictum 614.
 verecundia decora & indecora 203.

verecundie rectæ & confusiois differentia 203.
 veritas 201.
 veritatis laus 159.
 veritatis prædicatio odium & persecuciones gignit 134.
 versiones variæ Bibliorum 65.
 versus, librorum vtriusque testamēti tam ordinem quàm argumentum continentes 633.
 Via lata ducens ad interitum 698.
 vincentij Lirinensis censura de S. scripturæ interpretatione 54.
 vindicta prohibita 202.
 viduitatis exemplum Iudith 168.
 vinum qui non biberint 234.
 visionum genera quot 214. 548.
 Vocatum esse non satis est 544.
 votorum leges 120.
 votum castitatis non soluendum 707.
 virginitas matrimonio præferenda 441.
 viri & vxoris legitima coniunctio 203.
 virorum officium 468. 460.
 virtutes Cardinales cur sic dictæ 687.
 virtutes acquisite aliquandò infusæ dicuntur 686.
 virtutis definitio 686.
 virtutum præcipue differentie 690.
 virtutum generalis particio 686.
 virtutum Theologicarum vinculum 638.
 virtus perfecta quæ 686.
 virtus imperfecta quæ sit ibidem.
 virtus moralis quæ sit 686.
 virtutes Theologicæ cur Christianis necessariæ 660.
 viuendi bene formula 685.
 vitæ humanæ tempora 663. & seq.
 vitæ humanæ miseria, eiusque remedia 203.
 vitia quæ spei Christianæ officunt 655.
Zacharias quis fuerit 275.
 zacharias plures extitisse ibidem.

INDICIS IN OECONOMIAM SIVE PARTITIONES THEOLOGICAS D. GEORGIJ EDERI, CÆSAREÆ MAIESTATIS CONSILIARIJ, FINIS.

INDEX

INDEX ALIVS IN EPI-
 TOMEN SEV TABVLAS CATECHISMI
 Catholici Tridentini, per eundem D. Ederum Oeconomiæ
 suæ adiectas.

Abbatibus plerisque minores ordines conferre permiffum 63.
 abraham patientiæ exemplum 114.
 Accidentia sine subiecto in V. Sacramento coherent 48.
 acolytorum munus 61.
 accusatores quid obseruare oporteat 89.
 Aduersæ res quibus modis vincendæ 118.
 aduentus Christi triplex 17.
 aduocati partes 89.
 adulterium quid sit 82.
 Amen quid designet 119. eiusque fructus ibid.
 amones à communione prohibendi 44.
 Articuli fidei vnde dicti 4.
 Ascensionis Christi causæ & commoda 16.
 ascentatores qui sint 88.
Baptismi ceremoniæ 36. 37.
 baptisimi proprii ministri 33.
 baptisimi natura & substantia quæ sit 31.
 baptisimi materia & forma 32.
 baptisimi fructus 35. 36.
 baptisimi à Confirmatione differentia 38.
 baptismo nõ omne poenarum genus tolli 35.
 baptisimus non iterandus 36.
 baptizandorum qualitas & differentia 34.
 baptizandos vt affectos esse oporteat 35.
 baptizati, ab vno vel duobus suscipiendi de Baptismo ibid. 33.
 Blasphemia scelus maximè detestandum 74.
 Beatæ animæ dotes 23.
 beatitudo duplex 25.
 beatitudo vera quibus in rebus consistat 25.
 beatorum gloria 24.
 berengiarum hæresis 48.
Cædes quæ vitæ 80.
 ceremoniarum in Sacramentorum administratione vsus 30.
 Character quid sit 29.
 Cibis spiritualis duplex 108.
 chrisimatis significatio 39.
 Confirmandorum ætas 39.
 confirmationis effectus 40. tempus ibidem.
 christi nomen quale sit, quibusque competit 9.
 christi passio n. mors & sepultura 12.
 christi munera præcipua ad decorandam Ecclesiam 17.
 christi aduentus duo sunt 17.
 christi ad inferos descensus & aliorum differentia 14.
 christus cur surrexerit 15.
 christiani hominis militia 113. 118.
 christianorum & infidelium preces vt differant 116.
 clerici vnde appellati 61.
 communitio vtriusque speciei cur antiquata sit 44.
 ad communionem sacram præparatio 43.
 communicandi variæ rationes 44.
 communicandi tempus & ritus 44.
 communionis sacræ fructus 45.
 concupiscentia in Baptizatis non est peccatû 35.
 concupiscentia stirps ac semen malorum oim 92. 93.

concupiscentiæ definitio 92.
 concupiscentia triplex, ibid.
 concupiscentiæ vitia 93.
 concupiscentiarum noxiarum remedia 93.
 concupiscentiæ incommoda ibidem.
 confessio quid sit 52.
 confessionis conditiones, ibidem.
 circumstantiæ peccatorum in confessione aperiendæ 53.
 ad confessionem quæ pertineat 53.
 confessionis institutio & minister, ibidem.
 confessarium quibus rebus præditum esse oporteat ibid.
 confessionis vtilitas & necessitas 54.
 contentis ceremoniæ & mores 55.
 confirmatio vnde dicta 38.
 confirmationis & Baptisimi differentia ibidem.
 confirmationis origo ibid. effectus 40.
 confirmatio nunquam iteranda 40.
 confirmationis partes 39. ritus 40.
 confirmandorum ætas 39.
 coniugum officia 67.
 coniugij bona 67.
 coniugium vnde dictum 66.
 consecrationis forma 43.
 contritio quid sit 51.
 contritio vera quæ requirat, ibidem.
 contritionis fructus ibidem.
 ad contritionem vt se quisque exercere possit 51.
 corona tonsuræ primæ quid significet 61.
 Credendi actus quas habeat regulas 5.
 credere quis dicatur 5.
 Cultus verus vnus Dei 69.
 cupiditatis vitia 92.
Dæmon cur dicatur malus 118.
 dæmon quibus rebus vincatur 115.
 dæmon cur tētor in S. Literis dicat 114.
 Debitorum nomine in oratione Dominica quid significetur 111.
 decalogus summa est Iegum omnium 68.
 in decalogo quæ sint spectanda ibid.
 dei cultus verus 69.
 detrahendi pestifera libido 88.
 detraCTOR quis dicatur ibidem.
 detraCTio quæ capitalior ibid.
 deum laudandi varij modi 72.
 deus 6.
 deus cur pater dicatur 7.
 deus in cælis quomodo esse dicatur 102.
 Diaconi officium 62.
 diuites quo pacto quotidianum panē petāt 109.
 diuitibus necessaria Regula 109.
 Dotes animæ beatæ 23.
Ecclēsia Catholica qui excludantur 21.
 ecclēsiæ significatio 20.
 ecclēsiæ à synagoga & alijs rebus publicis differentia ibidem.
 ecclēsiæ diuisio ibidem.
 ecclēsia militans duo hominum genera complectitur

plectitur ibidem.
 ecclesiarum veræ signa ibidem.
 ecclesiarum Catholicarum variae appellationes 20.
 Eucharistia cur instituta 40.
 eucharistia vt est sacrificium 48.
 eucharistia quam apertè sub panis & vini specie administratur 43.
 in Eucharistia veritas corporis & sanguinis Christi 46.
 eucharistiarum nomina 41.
 eucharistiarum effectus 45.
 eucharistiam Sacramentum esse 42.
 eucharistia à reliquis Sacramentis distinctio ibidem.
 eucharistia quæ nobis indicet ibidem.
 eucharistiarum materia quæ sit 42.
 Exorcistarum officium 61.
 extrema vnctio vnde dicta 58.
 ad extremam vnctionem quæ requirantur 58.
 extremæ vnctionis caeremonia 59.
 extremam vnctionem iterari posse ibidem.
 extremæ vnctionis fructus 60.
Festi dies quomodo celebrandi 77.
 festi dies sunt delicia Domini 76.
 fidei assensus quæ depositat 5.
 Fratres omnes sunt fideles 101.
 Furti nomine quæ peccata contineantur 84.
 furti quinam participes sint 86.
 furtorum genera 85.
 furtorum excusationes 87.
Gratia quid sit 104.
 gratia diuinæ præstantia 27.
Hæretici Dæmonis emissarii sunt 114.
 Homicidia quæ prohibita 80.
 homicidio contrariæ virtutes 81.
 homines omnes esse peccatores 110.
 hoies quinā ab Ecclesia catholica excludantur 21.
 honorare quid sit 79.
 hostes Christiani nominis 113.
 Hypocritis prorsus repudianda 88.
Iesus quid significet 9.
 Imaginum cultus 71.
 Incarnationis Christi mysterium quo studio recolendum 11.
 inferni significatio multiplex 14.
 infideles quomodo à malo liberari petant 116.
 iniuriarum remissio 81.
 inuocatio Sanctorum 70.
 inuocatio Sanctorum qua ratione fiat 97.
 Iudicandi temeritas 88.
 iudicij generalis necessitas & causæ 18.
 iudicium extremum 17.
 iudicium officia 89.
 iuramentum licitum & illicitum 72.
 iurifurandi formulæ varieg 73. genera duo ibidem.
 iuramentum licitum quæ requiratur 73.
 iuramento quæ consideranda ibidem.
 iuramentum aliquod licitum esse probatur ibidem.
 iurifurandi origo & finis ibidem.
 iurationis falsæ genera 74.
 iurantium falsò pœna 75.
Laudandi Deum varij modi 72.
 Lectoris prouincia 62.
 legis obseruatæ necessaria 68.
 legis obseruatæ fructus ibidem.
 Libidinis remedia 83.
 Luxuriarum remedia 83.

Luxuriarum peccatum turpissimum ibidem.
Mandatorum Dei obseruatio necessaria 68.
 mala quæ sunt deprecanda 117.
 matrimonij significatio 66.
 matrimonij vsus quis 67.
 matrimonij bona 67.
 matrimonij vinculum indissolubile ibidem. 66.
 matrimonij instituti causæ ibidem.
 Mendacium omne fugiendum 88.
 mendaciorum incommoda 90.
 mendaciorum excusationes vitandæ ibidem.
 mendaces quo modo sint admonendi ibidem.
 mentientium excusationes ibidem.
 metropolitani vnde disti 63.
 Militia Christiani hominis 113. 118.
 missæ communes 48.
 missæ ab Eucharistia Sacramento distinctio 48.
 missa quo modo in Sanctorum honorem fiat ibidem.
 missæ sacrificium est propitiatorium, ibidem.
 Mors Christi 12.
Nomen Dei vt sanctificari petamus 103.
 Nuptiarum vnde appellatæ 66.
Obedientia erga Dei voluntatem 106.
 Ocium maxime fugiendum 83.
 Olei in Sacramentis significatio 58.
 Oratio nuncia desiderij nostri 102.
 oratio quorum non exaudiatur 96.
 orationis modus 94. vtilitas 119. 95.
 orationi quæ adijcienda sint 99.
 orationis absidua vs ibidem.
 orationis partes & gradus 96.
 orationis diuisio 99.
 orationum via quædam 98.
 orationum fructum quæ impediunt ibidem.
 orandi ratio quæ sit 99.
 orandus quisnam sit 97.
 orandum pro quibus 97.
 orandi necessitas 94.
 oranti quid cauendum 99.
 orantes cum Deo colloquuntur 119.
 orantibus quæ petenda sint 96.
 ordinis significatio 60.
 ordinem esse Sacramentum, ibidem.
 ordinis sacri effectus 65.
 ordinandorum qualitas 64.
 ordinum sacrorum gradus, officia, & minister 63.
 ordinibus sacris qui excludantur 64.
 ordines minores qui conferre possint 63.
 ordinum numerus & gradus 61.
 ordines minores qui, ibidem.
 ordines sacri maiores, ibidem.
 Ostarum cura 61.
Panis duplex 108.
 panis & vini species in Eucharistia quid significant 42.
 panis quotidiani petendi causa 109.
 parasiti qui dicantur 88.
 parentibus mortuis quæ officia tribuenda ibidem.
 parentes vt sint honorandi 79.
 passio Christi 11. eiusque commoda 13.
 passio Christi quæ maxime cõsideranda pponat 13.
 patientiæ singulare exemplum 114.
 patres qui vocentur 79.
 patriarchæ quot olim fuerint 63.
 patris nomen qua ratione Deo tribuatur 100.
 patri cælesti quid debeamus ibidem.

patri-

patrini cur in Baptismo adhibeantur 33.
 patrum officium, numerus 33.
 patris quæ seruanda sint 89.
 Peccata esse voluntaria 111.
 peccata remittendi potestas quibus concessa 21.
 peccata venialia nõ necessariò confitenda sunt 53.
 peccatum venia petentè quæ facere oporteat 110.
 peccatum in omnes homines cadere 110.
 peccatum cur extremè detestandum 51.
 peccatum quænam semper consequantur 55.
 pecculatus quid sit 84.
 peierantium pœna 75.
 petenda quæ sint 96.
 petitores quid seruare debeant 89.
 Plagiatus quid sit 84.
 Pœna damnatorum duplex 17.
 poenitentia cur non omnem pœnam tollat 55.
 poenitentia multiplex significatio 49.
 poenitentia gradus ibidem.
 poenitentia materia, forma, eiusque integre partes 50.
 poenitens verè, quænam sibi proponat, ibidem.
 Præcepta secundæ tabulæ quid à primæ tabulæ præceptis differant 78.
 præcepta Dei haud seruatu impossibilia 68.
 præcepti primi transgressores 70.
 præcepti 9. & 10. necessitas 92. & vt à se discrepēt ibidem.
 præcepti tertij à cæteris differētia 75. partes 76. 77.
 præcepti duobus vltimis quæ sint interdita 92.
 præparatio ad sacram Synaxim 43.
 prædicatio Regni cælestis 104.
 Pueri infantes à communione prohibendi 44.
Rapinarum varietas 85.
 Regni cælestis prædicatio 104.
 regni cælestis præstantia qua Parabola significetur 105.
 regnum Dei quid sit 104.
 reliquiarum pia veneratio 70.
 remedia aduersus noxias concupiscentias 93.
 remedia quibus vincuntur res aduersæ 118.
 remissio peccatorum 21.
 remissionem peccatorum consequi cupienti quæ sint necessaria 110.
 resurrectio quid sit 23.
 resurrectionis fructus 24.
Sabbatum signum nuncupatum 76.
 sabbathi significatio & sanctificatio 76.
 sacerdotes quare presbyteri nuncupentur 62.
 sacerdotes cur ita disti 62.
 sacerdotem quibus instructum esse oporteat 64.
 sacerdotium duplex 62.
 sacerdotij externi officia, gradus, & minister 63.
 sacerdotij nobilitas 65.
 sacramenta cur instituta 28.
 sacramentorum numerum scire quid referat 26.

sacramenta quot sint ibidem.
 sacramentorum duplex definitio ibidem.
 in sacramentis quæ consideranda sint 28.
 sacramentorum caeremonie 30.
 sacramentorum differentia & effectus 29.
 sacramentorum veneratio 30.
 sacramento cuius triplicè inesse significandi vim 27.
 sacrilegium quid sit 84.
 sacrificij Missæ ab ipso Eucharistia Sacramento differentia 48.
 sanctificari nomen Dei qua ratione petimus 103.
 sanctorum veneratio 70.
 sanctorum inuocatio quomodo instituat 97.
 satisfactiois significatio 55.
 satisfactiois necessitas 55.
 in satisfactioe quæ inspicenda sint 56.
 satisfactiois veræ quæ res sint necessariae 56.
 satisfactiois partes ibidem.
 satisfactiois vtilitas 57.
 satisfactioe nostræ Christi non obscurare ibidem.
 satisfacere vnus pro altero num possit, ibidem.
 satisfactio propria vtilior quàm aliena ibidem.
 Scripturæ diuinæ corruptio quod referenda sit 74.
 Sedere ad dexteram quid significet 16.
 Signorum & rerum signaturarum qualitas & differentia 27.
 Simulatio vitanda 88.
 Spiritualia nequitia quæ dicantur 113.
 spiritualis esca duplex 108.
 spiritus sanctus tertia Trinitatis persona 29.
 Subdiaconi munus 62.
 susceptores in Baptismo cur necessarij 33. eorum officium ibidem.
 Symbolum quid sit 4.
Tentationum duo genera 114.
 tentationes vt sint dispellendæ 115.
 in tentatione inducere vt Deo dicatur 114.
 tentator cur Dæmon sit dictus 114.
 testium officia 89.
 testimonium falsum 88.
 Tonsura prima 61.
 toncendi mos à quo profectus ibidem.
 Transsubstantiatio quid sit 47.
 trinitas 6.
Veneratio Sanctorum 70.
 venialia peccata non necessariò confitenda sunt 53.
 verbi Dei neglectus aut deprauatio quæ pteat 74.
 verbum Dei est cibus animæ 108.
 veritas corporis & sanguinis Christi in Eucharistia 46.
 Vita æterna quibus rebus comparetur 25.
 vitæ æternæ præmium 24.
 vitia cupiditatis 93.
 Voluntas Dei quæ sit 106.

ORDO ALPHABETICVS OPERIS HVIVS.

*a, *b, *c, *d, *e, *f: a, b, c, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, v, x, y, z: aa, bb, cc, dd, ee, ff, gg, hh, ii, kk, ll, mm, nn, oo, pp, qq, rr, ss, tt, vv, xx, yy, zz: aaa, bbb, ccc, ddd, eee, fff, ggg, hhh, iii, kkk, lll, mmm, nnn, ooo: A*, A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, Omniaq; & singula sunt trifolia seu terniones, exceptis bifolijs octo, videlicet, *a, *b, *c, *d, *e, *f, ooo, A.

PARTITIONVM

2
PARTITIONVM THEOLOGICARVM.
DE TOTIVS OPERIS DISTRIBUTIONE
tione Generali. TABVLA PRIMA.

PRIMUM operi suscepto ISAGOGEN, hoc est genera-
lem præmittamus introductionem, & quandam quasi præ-
cognitionem, quæ nobis primâ commonestræt sacræ Theolo-
giæ principia, sine quorum intellectu ad solidam diuina-
rum literarum cognitionem nemo facile unquam possit per-
uenire.

REBUS QUÆ AD VE-
ram pertinent Methodum, in discipli-
na quavis rectè constituendâ, omnibus
diligenter perpensis, commodius nos to-
tius sacræ scripturæ corpus partiri vix
posse arduor, quàm si

DEINDE ipsam adgrediamur æconomiae explicationem,
id est, veram atq; perfectam sacræ scripturæ artem atque
scientiam. Quæ Me-
thodicam continet to-
tius Bibliæ distribu-
tionem. IN } Legem,
} Evangelium, &
} Doctrinam Apostolorum.

POSTREMÒ, ex toto illo sacræ scripturæ corpore, loco
cuiusdam veluti Epilogi, perbreuem colligamus librorum
vriusque testamenti summam, atque totius Doctrinæ Chri-
stianæ compendium.

DE SVBDIVISIONE EIVS
dem in specic. TAB. 2.

PRIMVS est de sacræ scriptura in genere, quam haud ab-
surdè Theologiam dixeris Methodicam.

SECUNDVS, De lege quæ
in veteri continetur testa-
mento.

TERTIVS, De Euange-
lio, quæ prima noui testa-
menti pars est.

QVARTVS, De doctrina
Apostolorum, secunda scilicet
noui testamēti parte.

QVINTVS, de prædictarum Partitionum usu, & idonea
sacræ scripturæ adplicatione ad incidentes subinde in Ec-
clesia Dei controuersias: quam vulgò scholasticam vocant
Theologiam.

EX HAC PARTITIO-
ne quinque resultant libri. Quorum

Hic tres libri historicam ab-
soluunt Theologiam.

DE PAR

LIBER PRIMVS. 3
DE PARTITIONE SACRÆ SCRIPTURÆ
in genere. TABVLA 3.

SVBTANTIAE, seu natu-
ræ, De qua solent queri De-
cem:

AN sit.
QVÆ sit.
VNDE sit.
QVID sit.
QVIBVS constet gradibus.
QVÆ eius sint causæ.
QVÆ differentia.
QVÆ vis atque potestas.
QVIS verus sit sacræ scripturæ Canon:
QVOT hic canon habeat partes.

PRIMA HVI-
us operis pars præ-
cipua, continet sacræ
scripturæ quasi ele-
menta seu Princi-
pia, quæ pertinet ad
explicationem aut

CIRCVMSTAN-
tiarum, quarum præ-
cipue sunt undecim:

AN necessaria sit de fide doctrina aliqua.
CVR eam literis mandari oportuerit.
AN certa sit scriptura sancta.
AN ne scripta sint, quæ oportuerit, omnia.
AD quam partem Philosophiæ sacræ scriptura refer-
ri debeat, aut possit.
QVANTA diuina huius scripturæ sit autori-
tas.
ITANE obscure tradita sit doctrina Christiana, vt
intelligi omnino non possit.
AN verò ita difficilis verus eius sit intellectus, vt à
paucissimis tantum possit assequi.
QVIBVS rebus sacræ scripturæ cognitio, non fa-
cilibus tantum, sed plana etiam fieri queat & in-
cunda.
QVID cuique conferat sacrorum librorum lectio.
QVÆ vera sacræ scripturæ laus sit atque commen-
datio.

QVIBVS tandem omnibus in libri huius primi epilogo pro
excitandis ad frequentiore sacrarum literarum lectionem,
studiosorum hominum animus pie aliquot subiunguntur ex-
hortationes.

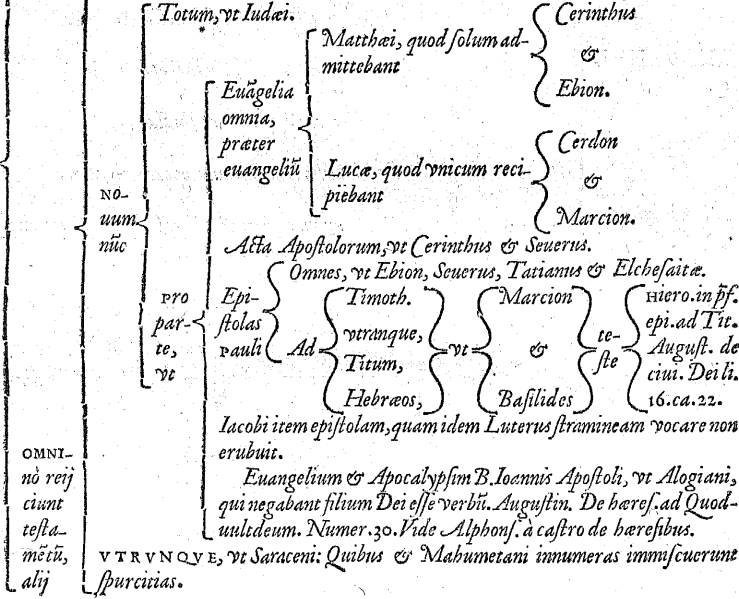
PARTITIONVM THEOLOGICARVM
PARS ISAGOGAE PRIMA, DE HIS QVAE AD SVB-
stantiam sacrae pertinent scripturae, & primum de quaestione, An sit. TAB. 4.

IN DVBIVM vocant, De quorum improbitate conqueritur Chrysostomus super epistolam Pauli ad Hebraeos, Homil. 8.

T O - Carprocratum, ut Cerdon, Seuerus, Manichaei. Vt refert Augustinus duobus in locis, De haeresibus ad Quodvultdeum, Haeres. 7. 21. 24. Ad Honoratum, de vilitate credendi, cap. 2. Partem, ut libros Machabaeorum, quos Luterus ed, quod doctrina sua manifeste repugnare videntur, a canone sacro excludere conatus est, qui & Moysen alicubi rejicit, videlicet in sermone de Moysa & lege.

VNA falsa & haeretica, est eorum, qui sacram scripturam vel

Duae sunt hac de re opiniones, quarum

ALTERA vera Catholicorum, qui vtriusq; testamēti scripturam, quae & Dei cognitionem, & voluntatis diuinae suggerit notitiam, firmam esse & indubiam, tribus probant argumentis:

TESTIMONIO Christi, Iohan. 5. Scrutamini (inquit) scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam habere aeternam. Et ille sunt, quae testimonium perhibent de me.

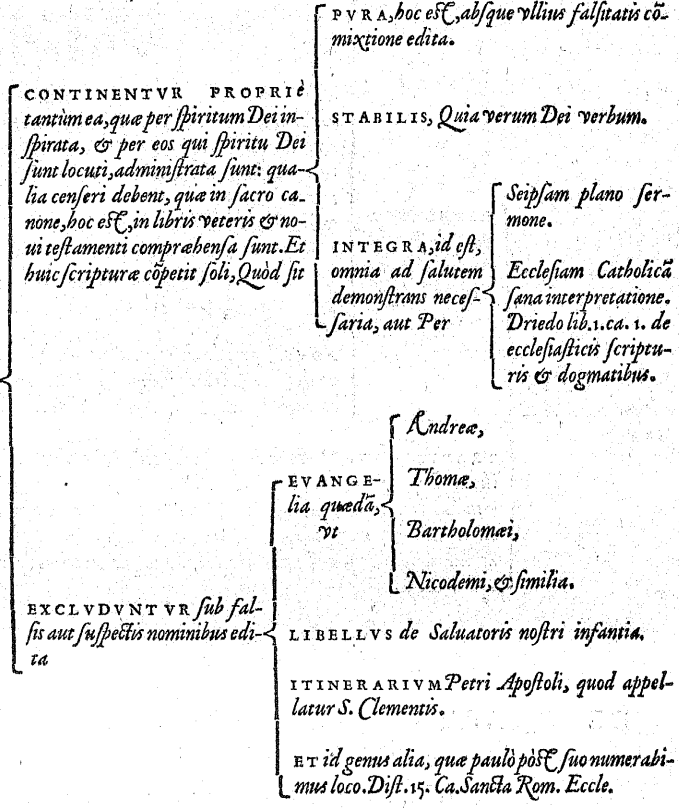
EVIDENTIA rei, hoc est, ipsis quae manibus nostris tenim, Scripta iussu Dei, Consignata a S. Patribus, Propagata ad nos temporis diuturnitate, Confirmata miraculorum virtute, teste Ioan. Driedo. Lib. 1. de ecclesiast. scriptur.

TOTIVS Ecclesiae Catholicae iudicio. Nam ut diuus sentit August. Scripturam diuinam esse, per succedentium sibi inuicem ecclesiarum & sanctorum patrum demonstramus testimonia. Lib. 28. contra Faustum, cap. 2. & 4. Item lib. 13. cap. 4. & 5.

DE SE-

LIBER PRIMVS.
DE SECVNDIA QVAESTIONE, QVAE
verasit scriptura. TABVLA 5.

SACRAE scripturae nomine

DE QVAE-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE QVAESTIONE TERTIA, HOC EST,
De sacrae scripturae origine. TAB. 6.

PERVENIT ad nos sacra scriptura

REVELATIONE & inspiratione diuina, quae facta est in lege

ANTIQA per Dei vatem in veteri primum testamento, vbi dictum est

NOVA Per Christum omnibus hominibus. Nemo enim nouit Christum Dei filium, nisi Pater: neque Pater quis nouit, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Matth. 11.

TRADITIONE Apostolorum, Apostolicorumque virorum, hoc est, Sanctorum Patrum & Scriptorum Ecclesiasticorum monumentis, quos & ipsos spiritus sancti instinctu, sua ferè scripsisse constat. Hinc D. Paulus ad Galatas 1. Euangelium, inquit, quod euangelizatum est à me, non est secundum hominem: neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per reuelationem Iesu Christi.

Moisi: Perge igitur, & ego ero in ore tuo, doceboq; te quid loquaris. Exod. 4.

Hieremie: Ecce dedi verba mea in ore tuo, ecce constitui te hodie super gentes & regna, ut euellas & destruas, & disperdas, & dissipes, & aedifices. Hier. 1.

Ezechiel: Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel: & audies de ore meo verbum, & annuntiabis eis ex me. Ezechiel. 3.

DE QVARTA QVAESTIONE, QUID SIT
Scriptura. TAB. 7.

QVARTA QVAESTIO explicatur Definitione

REI, per quam sacra scriptura à reliquis literarum fecernitur monumentis.

NOMINIS, quae diligentem inquirat rationem eorum, quae sacrarum literarum continentur appellatione.

DE NO-

LIBER PRIMVS.
DE NOMINIS DEFINITIONE, SEV VARIIS
sacrae scripturae appellationibus. TABVLA 8.

BIBLIA, cum totum illud significatur opus, quo libri tam veteris, quam noui testamenti continentur omnes.

LIBER

DOMINI, in quo veteris tantum instrumenti comprehenduntur volumina.

VITAE, scriptus

Inis, quantum ad intellectum mysticum & latentem.

Foris, quo ad sensum literae historicum, planum & patentem. De quo Apocalyp. 5.

VERBUM Dei vel Sermo & Doctrina, ab ipso Deo humano generi de rebus diuinis promulgata. Quod aliàs etiam mandatum vel praeceptum dicitur diuinum. Psalm. 118.

TESTAMENTVM nam IN FIRMA, quia neminem ad perfectum duxit unquam. Hebr. 7.

NOMINIS RATIO per se plana est. Nec enim aliud ferè sonat S. Scripturae vocabulum, quam scriptum de Deo rebusq; diuinis testimonium. Quod dicitur modò

ut clausum & infirmum est testamentum, quam diu uic restator: ita Lactantio teste, Lex etiam vetus fuit

CLAVSA, ob prophetias & figuras, quae ante mortem Christi uix intelligebantur. Lucae 24. Nonne cor nostrum ardens erat &c.

INSTRUMENTVM distinctius D. August. contra 2. epist. Pelag. lib. 3. ca. 4. dici putat, quam testamentum, Vel

QVIA sacris scripturis instruitur quisque ad salutem, quid credere, quid sperare, quid agere debeat. Ioan. Driedo. lib. 1. cap. 1.

QVOD scriptura Authentica probatissimis scriptoribus ac testibus sic ob signata, nec ulla falsitate suspecta.

LEX diuina

GENEraliter

Mandatum, Iustificaciones, Praecepta, Testimonia, Iudicia.

Quae (ut pulchre distinguit glossa Num. 18. ca. 1. vers. Haec ergo accipies)

Conueniunt genere, Differunt specie.

SPECIALITER Pars aliqua eorum, quae in lege scripta sunt. d. Glossa Num. 18.

CANON seu Regula, vel quae

RECTE ducatur, nec unquam aliorum erabat.

REGAT, & quasi normam viuendi praescribat.

DISTORTVM prauumq; ad modum regulae corrigat.

Driedo.

AD Sacram Scripturam tanquam ad Lydium lapidem, fidei ac uitae Christianae documenta probanda sunt. Carbatius de restruct. Theologiae, cap. 12.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE VERA ET SPECIFICA SACRAE scripturae definitione. TABVLA 9.

PROPRIA, *sue stricta, q̄ est aut*

EXPLICITA, *quae sacrae scripturae dicuntur eloquia diuini spiritus, loquentis per Prophetas & Apostolos sibi inuicem succedentes, quae communi totius Ecclesiae consensu, innumerum & ordinem sacri Canonis recepta sunt. Ioan. Driedo.*

IMPLICITA, *hoc est, in breuem quandam summam con tracta. Atque sic re vera nihil aliud sacra est scriptura, quam ratio & sermo de DEO, quae vno nomine dicitur Theologia.*

DEFINITIO, *qua sacrae scripturae explicatur natura & substantia, alia est.*

LARGA & ampla, ita vt rectius eam descriptionem dicas, quam definitionem, quali antiquissimus olim Theologus Hugo in suo vsus est tractatu de Arca Noe: Sacra, inquit, scriptura liber est vitae, cuius

ORIGO	} est	Aeterna,
ESSENTIA		Incorporea,
SCRIPTURA		Indelebilis,
ADSPPECTVS		Desiderabilis,
DOCTRINA		Facilis,
SCIENTIA		Dulcis,
PROFVNDITAS		Inscrutabilis,
VERBA	Imnumerabilia.	
ET vnum tantum verbum, Omnia. Hugo de S. Victore, vbi supra.		

DE RE-

LIBER PRIMVS. DE REVELATIONIS DIVINAE GRADIBVS, seu de varijs factae scripturae authoribus, Quaestione huius partis quinta. TABVLA 10.

PRIMUM inspiravit, inquit, Moisi, & tabulas lapideas scripsit, detinuit eum xl. diebus in monte, & iteriva totidem vt daret illi legem.

POST haec autē Prophetas misit, qui innumera mala passi sunt: irruit bellum, quosuis sustulit & trucidavit, incensi sunt libri.

INSPIRAVIT iterum alium virum, vt mirabiles illas scripturas repararet: Esdram dico, & ex reliquis illarum componere fecit.

D. CHRYSOSTOMVS super Epistolam ad Hebraeos. Homil. 8. docet, ex reuelatione sacrarum literarum imprimis DEI in nos cognoscendam esse misericordiam. Vbi diuina illius providentiae, qua scriptura sancta ad nos vsque propagata est, hos facit veluti gradus. Nam

POST haec disposuit, vt interpretarentur eas Septuaginta: interpretati sunt illi.

VENIT Christus, & suscepit eas.

APOSTOLI disseminauerunt eas per omnes.

SIGNA & miracula fecit Christus.

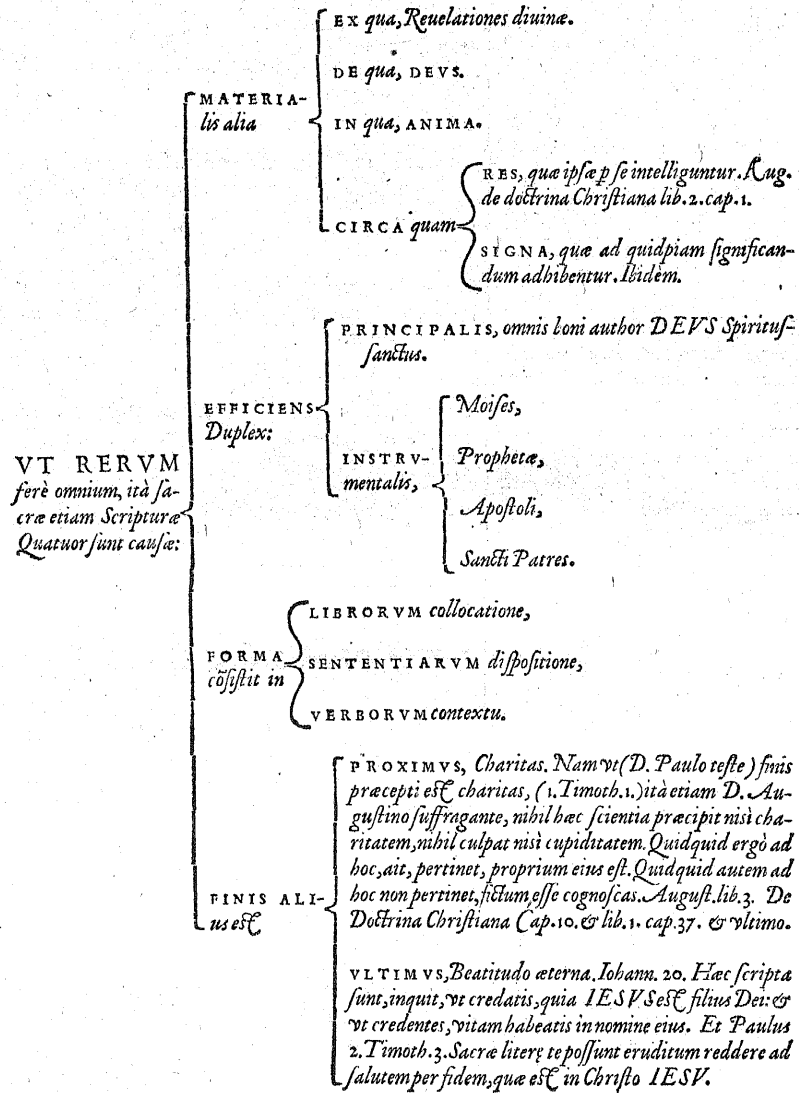
QVID autem post tam negociosam diligentiam Scrips-
erunt etiam Apostoli, sicut & Paulus dicit: Ad admonitionem nostram scripta sunt, in quos fines seculorum deuen-
erunt. 1. Cor. 10.
Rom. 15.

APPENDIX EX AVGVSTINO de ciuitate Dei lib. II. capite 3.

HIC prius, inquit, per Prophetas, deinde per seipsum, postea per Apostolos, quantum satis esse iudicauit, locutus, etiam scripturam condidit, quae Canonice nominatur, eminentissime auctoritatis.

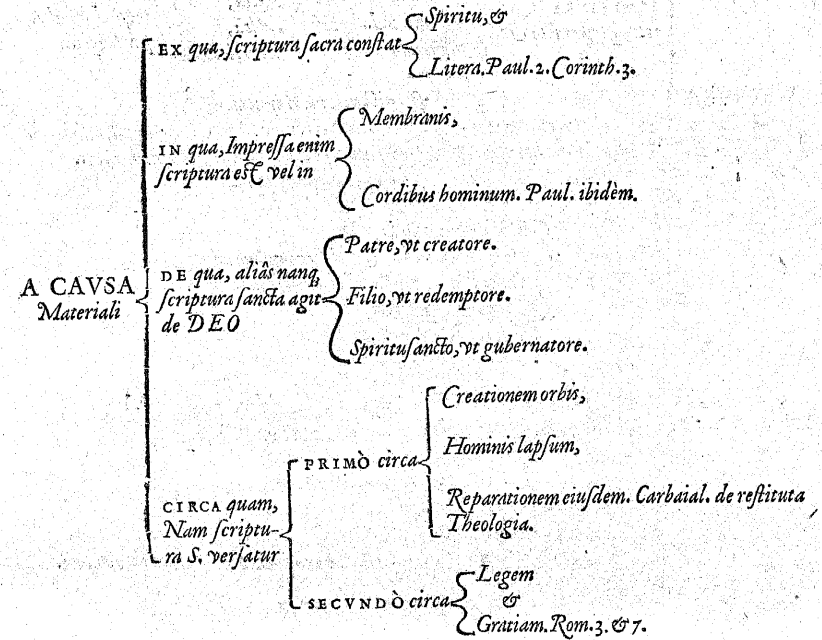
DE QVESTI-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE QVAESTIONE SEXTA, ID EST, DE
quatuor Sacrae Scripturae Causis. TABVLA II.

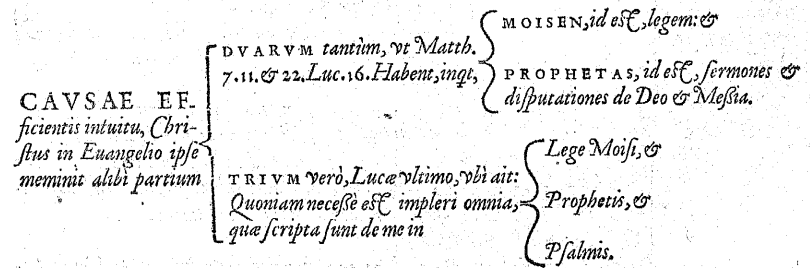

DE VA-

LIBER PRIMVS.
DE VARIIS SACRÆ SCRIPTVRÆ DIFFEREN-
tijs, à Causarum qualitate desumptis, quæstione huius partis septima,
& primùm de causa materiali. TABVLA 12.

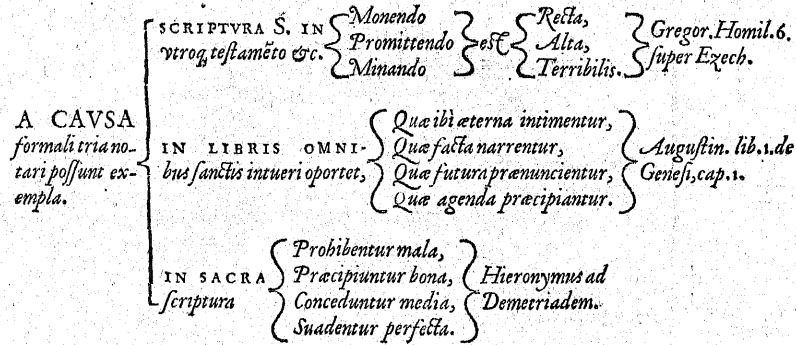
DE DIFFERENTIIS SCRIPTVRÆ
à causa efficiente. TABVLA 13.

DE SCRIP-

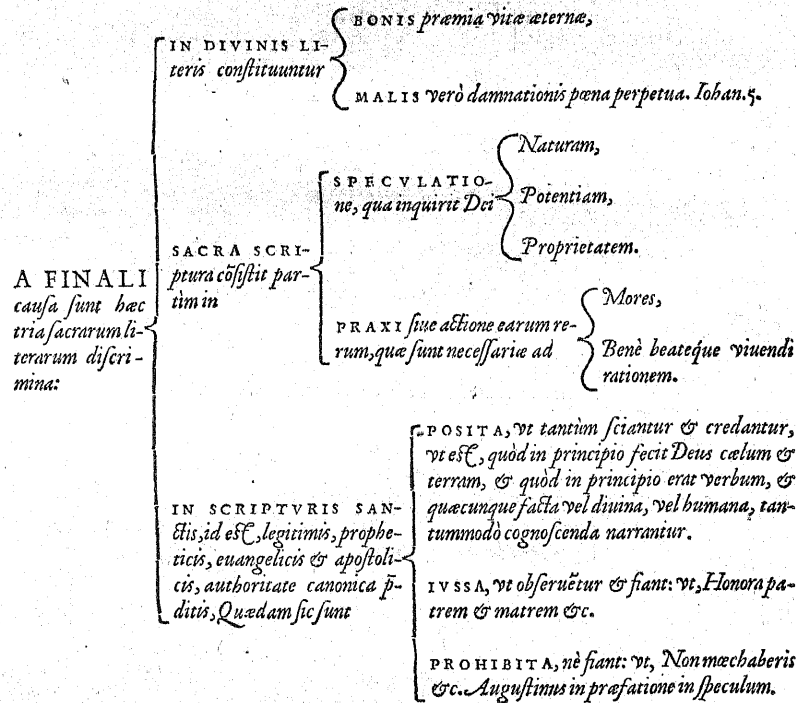
PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE SCRIPTVRARVM DIFFERENTIIS

à causâ formali. TABVLA 14.

DE DISCRIMINE SCRIPTVRARVM

à causâ finali. TABVLA 15.

QVID SA-

LIBER PRIMVS.

QVID SACRA SCRIPTVRA A GENTI-

lium prophanis differat literis,

AVGVSTINVS:

QVANTO minor est auri, argenti, vestisque copia, quam de Aegypto secū ille abstulit populus, in comparatione diuitiarum, quas postea Hierosolymæ cõsecutus est, quæ maximè in Salomone rege ostenduntur: tanta fit cuncta scientia, quæ quidem est utilis collecta de libris gētiū, si diuinarum scripturarum scientiæ compareretur. Nam quidquid homo extrâ didicerit, si noxiū est, ibi damnatur: si vtile est, ibi inuenitur. Et cum ibi quisq; inuenerit omnia, quæ vtiliter alibi dicitur, multo abundantius inueniet ea ibi, quæ nusquam omninò alibi, sed in tantummodo scripturarum mirabili altitudine, & mirabili humilitate discuntur, ca. ult. lib. 2. De doctrina Christiana.

I D E M:

NON ergò illæ innumerabiles & impiæ fabulæ, quibus vanorum plena sunt carmina poetarum, vllò modo nostræ consonant libertati: Non Oratorum inflata & expolita mēdacia, Non deniquè ipsorum Philosophorum garrulæ argutiæ, qui vel prorsus Deum non cognouerunt, vel cum cognouissent, nō sicut Deum glorificauerunt. Absit omninò, vt istorum vanitates & insanix mendaces, ventosæ nugæ ac superbus error, rectè liberales literæ nominentur, hominum scilicet infelicitium, qui Dei gratiam per Iesum Christum Dominum nostrum, qua sola liberamur de morte corporis huius, non cognouerunt, nec in eis ipsis quæ vera sunt, senserunt. Ad Memorium Epistola 131.

I S I D O R V S:

QVID prodest in mundanis proficere doctrinis, & inanescere in diuinis? cauduca sequi figmenta, & cœlestia fastidire mysteria? Cauendi igitur sunt tales libri, & propter amorem sanctarum scripturarum vitandi. Gentilium dicta exterius verborum eloquentia nitent, interius vacua virtutis sapientia manent. Eloquia autem sacra exterius incompta verbis appārent, intrinsecus autem mysteriorum sapientia fulgent. Vnde & Apostolus: Habemus, inquit, thesaurum istum in vasis fictilibus. In lib. 3. cap. 13. de summo bono.

I D E M:

I D E O libri sancti simplici sermone conscripti sunt, vt non in sapientia verbi, sed in ostensione spiritus homines ad fidem perducerentur. Nam si Dialectici acuminis versutia, aut Rhetoricæ artis eloquentia editi essent, nequaquam putaretur fides Christi in Dei virtute, sed in eloquentiæ humanæ argumentis consistere: nec quenquam crederemus ad fidem diuino inspiramine prouocari, sed potiùs verborum calliditate seduci. Ibidem.

I D E M:

OMNIS secularis doctrina spumantibus verbis resonans, ac se per eloquentiæ tumorem attollens, per doctrinam simplicem & humilem Christi euacuata est, sicut scriptum est: Nonne stultam fecit Deus sapientiā huius mundi? Ibidem.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE OCTAVA PRIMAE PARTIS QVAESTIONE,
quae Scripturæ Sacræ vis sit atque potestas. TABULA 16.

NON tantum in vero eius sensu & intellectu, qui medullam ac radicem exprimit rationis. Hieron. in cap. 1. epistolæ ad Galatas.

MVLTO minus in Verbis, Superficie, aut Folijs scripturarum.

VERO sacrae scripturae vsu: Qui consistit

SED potius in exercitio seu perfectione voluntatis, quae his literis expressa est. Huc respiciens D. Paulus, non auditores legis iustos esse apud Deum, sed factores legis iustificari docet. Rom. 2.

QVIN etiam vt D. restatur Augustinus, Homo fide, spe & charitate subnixus, eaque inconcusse retinens, non indiget scripturis nisi ad alios instruendos, adeo vt per hæc tria multietiam in solitudine & sine Codicibus viuam. lib. 1. De doctrina Christian. cap. 39.

QVAE DI-
uinae huius sci-
entiae vis sit &
efficacia, cog-
noscere potest
ex

EFFECTIBVS, qui tot sunt, quot non tantum libri, sententia aut verba, sed quot omnino syllabæ, literæ, & puncta. Vt iam paucis complectamur multa, Sacra scriptura parui imprimis

NOTITIAM diuinae voluntatis:

NOTITIA	} autem parit	Timorem.
TIMOR		Reuerentiam.
REVERENTIA		Amorem.
AMOR		Peccati odium.
ODIUM peccati		Contritionem.
CONTRITIO		Penitentiam.
POENITENTIA		Remissionem peccatorum.
PECCATORVM remissio		Consolationem.
CONSOLATIO		Tranquillitatem conscientiae.
CONSCIENTIAE tranquillitas		Spem vitae aeternae consequendam.
SPES denique credentium nunquam confundit, sed saluos facit omnes. Rom. 5.		

DOCTRINAM, quae versatur circa dogmata, quae de rebus diuinis aut asseruntur, aut comprobantur.

VTILITATI-
B. D. enim Pau-
lus 2. Tim. 3. Sa-
cræ scripturam
utile esse dicit ad

REDARGVTIONEM, quae ad confutationem falsorum pertinet dogmatum.

CORRECTIONEM, qua reprehenduntur vitia, vt fastus, ambitio, auaritia, desidia, haereses &c.

INSTITVTIONEM, quae est ad iustitiam, vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus. 2. Timoth. 3.

LIBER PRIMVS.
DE QVAESTIONE PRIMAE PARTIS NONA,
quis verus Sacrae Scripturae sit Canon. TABULA 17.

PRIOR veteris testamenti, quo continentur libri De SAPIENTIA, BONITATE, & IUSTITIA } DEI.

CANON OR-
do seu regula dicitur
Doctrinae Christianae,
ordo autem librorum,
quibus sacra contine-
tur scriptura, est du-
plex:

ALTER libros noui continens testamenti, De statu populi Christiani, collecti in FIDE, SPE, CHARITATE. } Driedo. lib. 1. cap. 1. De scripturis Ecclesiasticis.

HIEREMIAS 31. Consummabo super domum Israel testamentum nouum, non secundum testamentum, quod feci cum patribus eorum in die, qua eduxi eos de terra Aegypti.

VTRVQVE designauit SAPIENS, Et hoc quod continet omnia, scientiam habet vocis. Sapientiae 1.

AVGVSTINVS lib. 1. De Genesi cap. 1. Omnis scriptura, inquit, bipartita est, secundum id quod Dominus Math. 13. significat, dicens scribam eruditum in regno Dei, similem esse Patrifamilias proferenti de thesauro suo noua & vetera: quae duo etiam dicuntur testamenta.

DE PRIMO SACRAE SCRIPTURAE ORDINE,
qui libri veteris sint testamenti. TABULA 18.

LIBRORVM veteris testamenti alij
EXTANT, quorum duplex est Canon } HEBRAEORVM vnus,
} ALTER ECCLESIAE.
DESIDERANTVR, qui lu- } INCURIA,
daorum interierunt partim } PERFDIA.

HEBRAEI, vt in Prologo Galeato D. refert Hieronymus, triplicem faciunt Sacrorum librorum ordinem:

PRIMO ordine continentur 5. lib. Moysis, quos Hebraei proprie Thora, id est, legem appellant, vt sunt

- Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium.

SECUNDVM ordinem faciunt Prophetarum, cui affcribunt libros octo:

- IESVM Nave, qui apud eos Iosue dicitur. IVDICVM, cui compingit librum Ruth, eo quod historia eius, Iudicum facta fuerit tempore. SAMVELEM, quem nos primum & secundum dicimus Regum. MALACHIM, q. tertio & quarto Regum continetur volumine. ESAIAM. HIEREMIAM, cum Threnis. EZECHIELEM. LIBRVM 12. Prophetarum.

TERTIVS Hagiographa possidet: Ec

- PRIMVS incipit à Iob. SECUNDVS à David, què quinq. incisionibus & vno Psalmorum volumine compræbendum. TERTIVS est Salomonis, tres libros habens: Prouerbia, quæ illi Parabolæ appellant: QVARTVS, Ecclesiastes: QVINTVS Canticum Canticorù. SEXTVS est, Daniel. SEPTIMVS, Verba dierum, siue significantis Chronicon totius diuine historię. Qui liber apud nos PARALIPOMENON inscribitur. Et apud Hebræos vnus est liber. OCTAVVS, ESDRAS: q. & ipse similiter apud Græcos & Latinos in duos libros diuisus est. NONVS Hester.

Si vt positi sunt, numeros: sunt pariter veteris legis libri 22. iuxta totidem Hebræorum literas:

Atq. sic,

Sin, quod aliq. fieri debere putat, librum Ruth (adiectum aliis libris Iudicum) & Threnorum librum (inter Hieremie scripta compræhensum) suo loco, hoc est, inter Hagiographa collocemus, 24. habebimus libros, qui signatur per 24. seniores, adorantes agnù in Apocalypsi, cap. 5.

QVIDQVID præter hos est, id Hebraei extra Canonem esse statuebant, & vno nomine dicebāt Apocrypha, id est, incerta scripta, inter quæ illi numerant

- SAPIENTIAM, Quæ Salomonis inscribitur. LIBRVM IESV filij Sirach. IVDITH. TOBIAM. QVIBVS Esdræ posteriores duos, Librum Enoch, Libros Machabeorum.

PRIMA eorum est, qui ad leges & statūs Mosaiici præcepta pertinent: qui numerantur quinque, 1. Genesis est, 2. Exodus, 3. Leuiticus, 4. Numeri, 5. Deuteronomium.

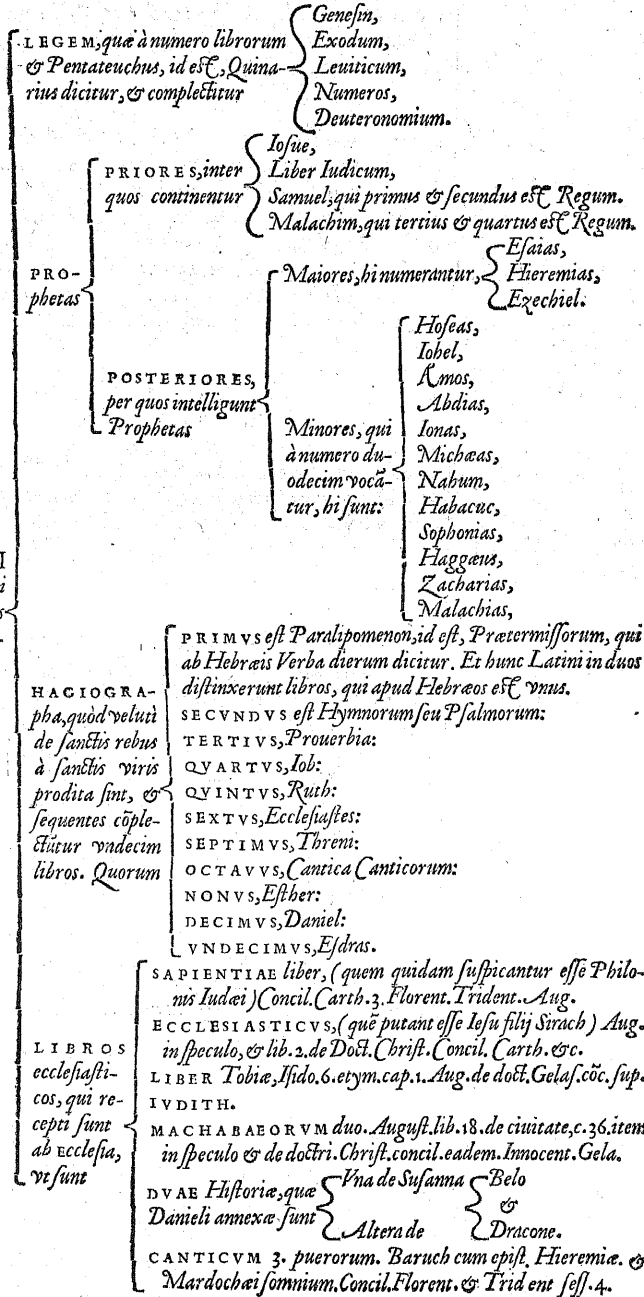
SECUNDA acies, totius illius Mosaiici seculi historiam septendecim libris complectitur. In his primus numeratur, Iosue: secundus, Iudices: tertius, Ruth: quartus, Regum primus: quintus, Regum secundus: sextus, Regum tertius: septimus, Regum quartus: octauus & nonus, Paralipomenon primus & secundus: decimus, Esdræ primus: undecimus, Esdræ secundus, qui Nebemias inscribitur: duodecimus, Tobias: decimustertius, Iudith: decimusquartus, Esther: decimusquintus, Iob: decimusextus, Machabeorù primus: decimusseptimus, Machabeorum secundus.

PARTIVNTVR Ecclesiastici Authores sanctos & diuinos libros in quatuor classes: Quarum

POST has tertius ordo & acies eorum librorum constituitur, quibus humane vitæ siue diuinitus siue iuxta recte rationis libramen agendæ, quod apud gentes maxime curarunt philosophi, præcepta clauduntur: Hos, quod vitæ humanam prudenter instruere, sit vera sapientia, Sapientiales vocamus. Sunt vero quinque numero, inter quos, inueterato iam ordine priorem locum Prouerbia Salomonis obtinent, secundum Ecclesiastes, tertium Cantica Canticorum, quartum Salomonis sapientia, quantum Iesu filij Sirach monitorius, quæ Ecclesiasticum vocant.

QVARTA denique ac postrema, non auctoritate, sed ordine, acies Canoniorum librorum veteris testamēti, prophetica eius seculi varicinia, quæ pro eius gentis Charitate Deus, quoties opus erat, eidem populo indulgebat, amplectitur. Hos à re contenta Prophetales vocamus, quos Hebræis quidem dissimiliter, decem & octo hoc ordine numeramus: Primum, quod vel à David compositos, vt quibusdam Græcis ac Latinis placuit, aut à diuersis authoribus, vt cum Hebræis sapientibus plerique omnes credunt, psalmos in vnum aceruum congestos complectatur, Psalterium vocarunt: Secundo loco reponuntur prophetiæ siue sermones Isaie, tertio Hieremias ponitur, quarto Baruch, quinto Ezechiel, sexto Daniel, septimo Oseas, octauo Amos, nono Michæas, decimo Iob, undecimo numeratur Abdias, duodecimo Ionas, decimotertio Nabum, decimoquarto Abacuk: Decimusquintum locum obtinet Sophonias: Decimus sextum Aggeus, Decimus septimum Zacharias: Tandem Malachias, in quo eius veteris seculi propheticus spiritus videtur extinctus, memoratur postremus. D. Michaël de Medina, lib. 6. De re. Ita in Deum fide, Cap. 3.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE VTROQVE SIMVL, TAM HEBRAEO scilicet, quàm Ecclesiastico, Canonc. TABVLA 21.

SVNT QUI veteris testamenti libros, tum Iudæis tum Christianis sacros, diuidant in

DELI

LIBER PRIMVS. DE LIBRORVM VETERIS TESTAMENTI Partitionc. TAB. 22.

ETSIGloss. Ecclesiastici 11. ex sententia D. Augustini, Omnes diuina scripturæ libros, propter perpetuum, qui in illis est, consensum, vnum dicat esse librum, differunt tamen inter se

- Authortate,
- Argumento,
- Tractatione, siue ratione docedi.

QVOMODO AVTHORITATE SACRI INTER se differant libri. TAB. 23.

CANONICI siue authentici, de quibus constat, quod spiritus sancto dictante à sacris authoribus editi sunt, vt sunt, quos supra memorauimus, penè omnes, exceptis tantum paucis non Canoncis.

IVXTA HEBRÆORVM, vt dictum est, Canonem, Librorum sacræ scripturæ dicuntur alij

NON canonici seu non authentici: quos idcirco apocryphos nominabant, quod non solum de eorum authoribus, sed fide etiam dubitabatur. Cuiusmodi sunt

- HISTORIAE
 - Tobie, &
 - Judith.
- SALOMONIS
 - Sapientia &
 - Oratio eiusdem.
- LIBER Ecclesiasticus IESV filij Sirach.
- PROPHETA Baruch.
- EPISTOLA Hieremie.
- CANTICVM trium puerorum.
- HISTORIA item
 - Susanne &
 - Belis.
- SOMNIVM Mardochei.
- EZRÆ lib.
 - Tertius &
 - Quartus.
- MACHABAEORVM Quatuor, quorum duos priores Latinos, alterum ex Hebræo, alterum ex Græco, Græcos verò omnes 4. habemus, ait Medina libro 6. capite 2.

b 4. HODIE

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
HODIE NONNVLLOS ETIAM LIBROS, QVI

ab Hebræis numerantur inter Apocryphos, esse Canonicos & Authen-
ticos, ex Ecclesiastico probatur vsu, ex Medina.

VALET apud integros Christianos, semperque valuit multum Ecclesiasticus vsus, præferim sanctorum Patrum autoritate probatus, quo ex his libris, quem admodum & ex alijs sanctæ scripturæ voluminibus, in diuinis officijs, ad instructionem fidelium lectiones assumuntur. Cur enim sanctos Pontifices, qui huius sancti ministerij institutores creduntur, Ambrosium dico, Gelasium, Gregorium, Leonem &c. incertas & Apocryphas doctrinas, quibus nihil magis formidauerunt & oderunt, instituendis populis proposuisse credamus, præferim cum multa essent in sancta scriptura volumina, quæ illorum loco legi potuissent? Sunt autem in hoc genere tot testimonia, tum in rotius anni liturgijs, tum in Canonicarum Horarum lectionibus, capitulis, antiphonis, responforijs &c. vt huc nõ nisi cum maximo lectoris rædio deducantur.

SEQUVNTVR in martyrum, cõfessorum, virginum & viduarum Missis, sub titulo libri Sapientiæ, tum ex ipso Sapientiæ libro, tum ex Ecclesiastico, penè omnes lectiones. Ex Machabæorum libris, factum illud Iudæ memorabile, quo pro his, qui ceciderant in prelio, oblationes Hierosolymas miserat, quemadmodum & Epistola Paulina recitatur in defunctorum liturgia: Tobiam, Iudith, & Hester per mensis Septembris Dominicos dies, quemadmodum librum Sapientiæ per eos, qui celebrantur in Augusto, & Libros Machabæorum per mensem Octobrem, Epistolam Pauli ad Hebræos per tres ferias maioris hebdomadæ, ex vetusta ecclesiastica consuetudine, legi, cum multorum Episcoporum concilio docet Gelasius C. Sancta Rom. Ecclesia, distinct. 15.

APOCALYPSIS Ioannis, tres epistolæ sub nomine & titulo Ioannis Apostoli, Iacobi, Petri prima ac secunda, necnon & epistola Iudæ Apostoli, sub horum titulis, per quinque illas hebdomadas, quæ Pentecosten & festum resurrectionis interiacent, quasi diuinæ scripturæ, ad instructionem fidelium, ab Ecclesia leguntur. Librum Baruch Sabbatho sancto, & Susannæ historiam sabbatho post Dominicam tertiam Quadragesimæ, adulteræ historiam eodem sabbatho, Vltimum Marci capitulum ipso sancto Dominicæ resurrectionis die, quasi sanctæ scripturæ portiones, quibus tanta mysteria confirmari oportebat, proponit Ecclesia. Atque hæc quidem, quæ pro istorum voluminum diuinitate afferenda tum ex Concilijs & Patribus, tum ex vsu Ecclesiastico protulimus, tanta sunt argumenta, vt neminem, quanuis hæreticum, & Ecclesiasticæ doctrinæ insensissimum hostem, eis nisi cum manifesto leuitatis indicio, resistere posse appareat. D. Michael de Medina, lib. 6. De recta in Deum fide, cap. 10. per totum.

QVAE RA-

QVAE RATIONES ECCLESIAM PERMOVE-
rint, vt hos libros veteris Testamenti, Catalogo diuinorum librorum
ascriberet, ex eodem.

SED iam quæ rationes Ecclesiam impulerint, vt eos libros de quibus in tabula vigesima prima, quasi Canonicos coleret, paucis accipies. Inuenit in libro Sapientiæ, IESV Saluatoris nostri mortis & passionis non tam Prophetiam, quam expressam historiam, Sap. 2. Inuenit in Ecclesiastico libro præter augustissima illa præcepta viuendi, quæ Deum authorem non obscure prætendunt, nomine diuinæ sapientiæ, diuini verbi processum, & humanæ carnis, quam assumptura erat, manifestum oraculum, aliaque multa, quæ vniuersis Ecclesiasticæ reipublicæ partibus, Martyribus, Virginibus, Confessoribus, & ante hos ordines, Apostolis ipsis conuenire probantur, Eccle. 24. Inuenit in Tobia clariùs, quam alibi scripturarum, alterius vitæ fieri rationem. Vitam, inquit, illam expectamus, quam Deus daturus est ijs, qui fidem suam nunquam mutant ab eo. Tob. 2. Inuenit in eodem præter admirandum illum prouidentia ordinem, quo quorsum iusti nõ nunquam affligantur, instruimur, non modò angelicos Spiritus esse, contra Sacerdotum insaniam, sed etiam in ministerium nostrum celitus supremos quosq; descendere, quod Paulus scribit Heb. 1. Inuenit demum in eo, non modò nuptias Deo acceptas, quod hæretici negant, sed & eandem angelico ministerio honoratas. Inuenit in Machabæorum libris, non tantum futuræ resurrectionis fidem, sanctissimi Ducis testimonio confirmari, sed & Purgatorias pœnas, & defunctorum parentationes statui. Inuenit in Iudith historia, sanctissimæ virginis quæ iuxta diuinum oraculum caput serpentis contriuit, expressissimum typum. Genes. 3. Inuenit in Baruch Prophetia, quemadmodum in Ecclesiastico, sapientiæ figura, irrefragabile diuinæ incarnationis oraculum. Hic est, inquit, Deus noster, & non reputabitur alius ad eum. Baruch. 3. Hic adiuuenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Quo magis miror, librum hunc, cum Epistola Hieremiæ, inter Apocrypha reijci à quodam ex nostris, leuif.

Ludouic.
Carbasal.

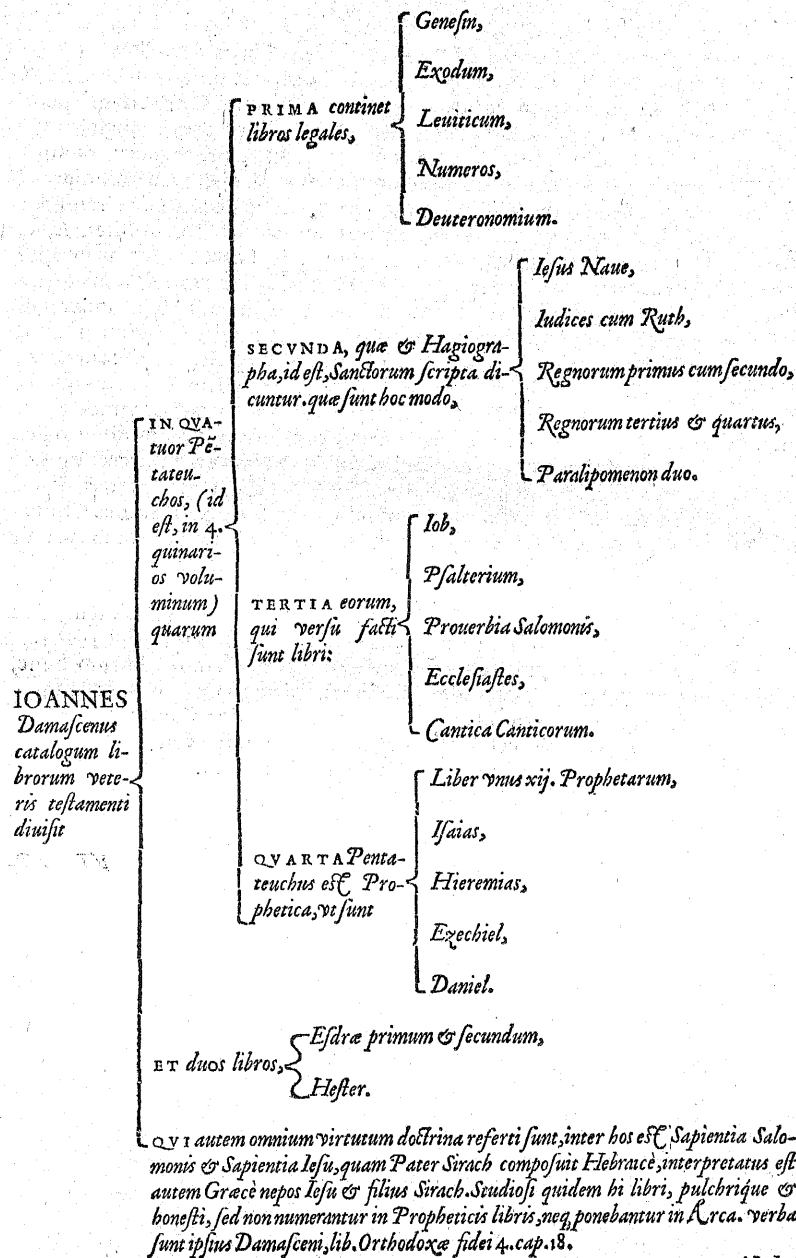
fimo argumento, quod scilicet non sit in Hebraico Canone,
quasi verò ecclesiasticas scripturas Hebraico Ca-

none aut lingua metiri liceat. Medina lib.

6. De recta in Deum fide,
cap. 16.

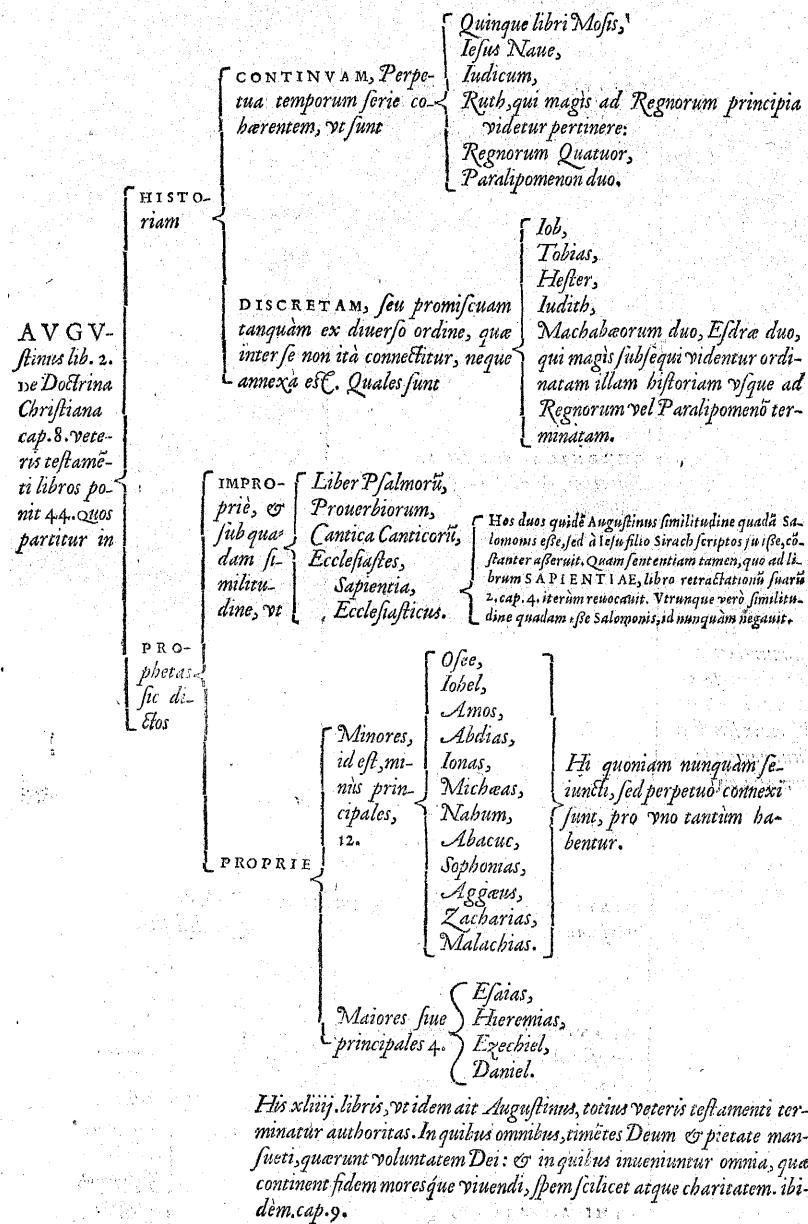
VT AR-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
VT ARGVMENTO BIBLICI DIFFERANT LIBRI,
& primùm de Partitione veteris Testamenti, ex Damasceno. TAB. 24.

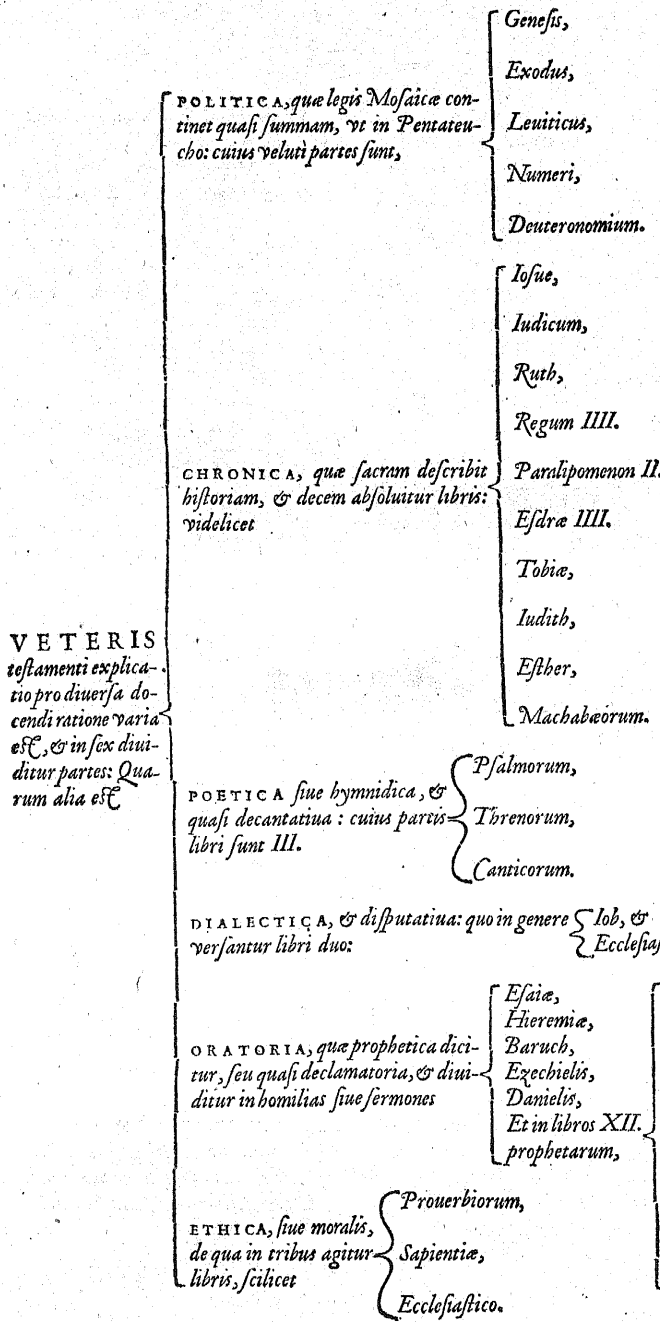
ALIA

LIBER PRIMVS.
ALIA PARTITIO LIBRORVM VETERIS
testamenti, ex doctrina D. Augustini & IIII. Concilij
Carthag. TAB. 25.

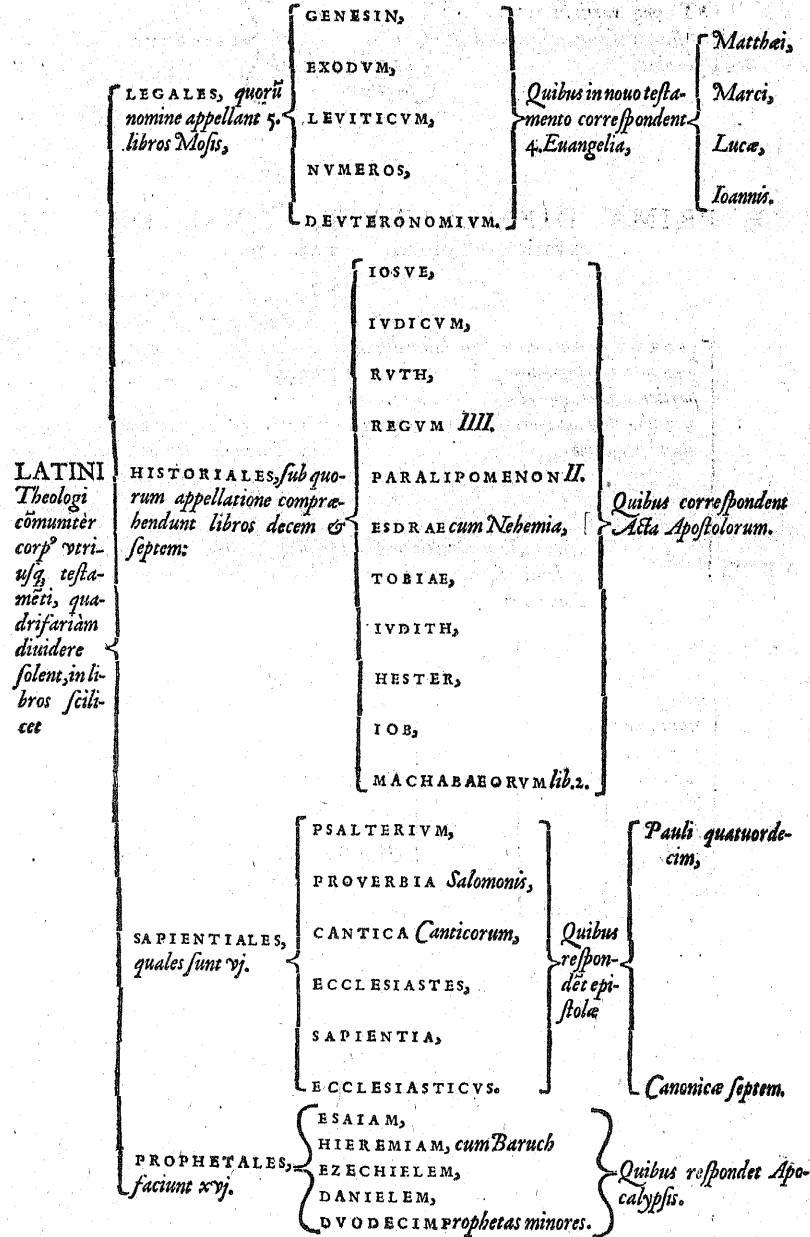
QUOMODO

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
QVOMODO TRACTATIONE VETERIS LEGIS
differant libri. Ex compendio Petri Aureoli. TAB. 26.

SEQVL

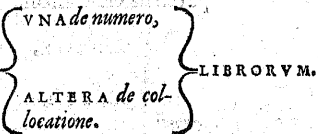
LIBER PRIMVS.
SEQVITVR ADHVC ALIA LIBRORVM VETERIS
Testamenti Partitio vulgaris, ex sententia Latinorum Theologorum, eodem ferè modo & ordine, quomodo supra ecclesiasticus partitus est Canon. TAB. 27.

DE CON-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE CONCILIATIONE DVBIORVM, QVAE ex varietate praedictarum differentiarum suboriri posse videntur. TAB. 28.

EX TOT tamq[ue] varijs librorum veteris Testamenti differentijs duae nascuntur difficultates, Quarum est

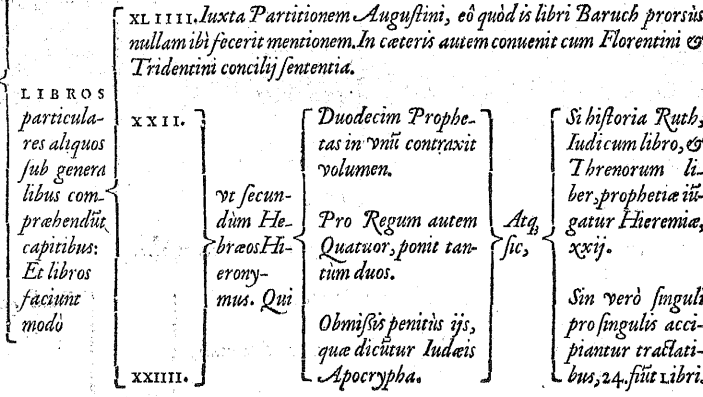

DE PRIMA DIFFICVLTA TE, QVAE ORITVR ex varietate Numeri. TAB. 29.

SEORSIM ponunt, atque singulatum disungunt in vnuersum omnes, connumeratis etiam particularibus, qui alioqui sub alijs veluti generalioribus contineri videntur: & horum aliqui numerant

XLV. Idque iuxta communem supputationem, quae in Ecclesiastico habetur Canone, vt Concil. Florent. & Trident. sess. 4. XLVI. Qui Threnos siue Lamentationes Hieremiae, ab ipsius sciungunt Prophetia, atque sic priorem numerum vno augent libro.

VETERIS testamenti libros Alij

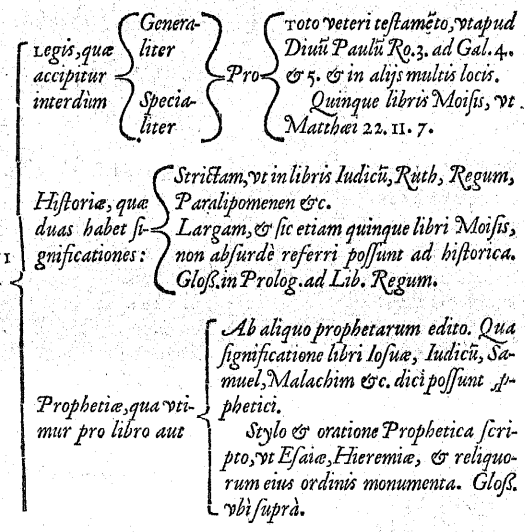

DE SE

LIBER PRIMVS. DE SECVNDA DIFFICVLTA TE, QVAE EX diuersitate ordinis siue collocationis oritur. TAB. 30.

MOVENTUR tria: CVR Augustinus Pentateuchum, hoc est, quinque libros Moisis quos alij omnes inter legales numerant, Chronicis ascribere maluerit. QUID rursus mouerit Hieronymum, quod libros historicos retulerit in ordinem Prophetarum. ET quae denique fuerit causa, ob quam inter hagiographa seorsim ponantur aliqua, quae rectius multo ad istorum ordinem aliquem, ad historiam videlicet vel Prophetas, pertinere videntur.

DE LIBRORVM veteris testamenti collocatione

PARTIM vero, & si de quibusdam inter hagiographa positis dubitari aliquo modo possit, ad historicam, an prophetica, aut alium proprium locum & ordinem sint referenda, facile tamen has & similes difficultates superabit is, qui praedicta primum distinctionis, deinde vero illius diligenter meminisse voluerit, quod ex septimo & undecimo cap. Matthaei supra repetitum fuit, Nullam scilicet esse scripturam, quae non vel ad legem, vel ad Prophetas, vel ad Psalmos pertinere videatur: ac ob id adeo absurdum non esse, quod vna eademq[ue] scriptura, diuerso habito respectu, ad plures & diuersos referatur fontes.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
QVI LIBRI VETERIS TESTAMENTI NVNC
defiderentur. TAB. 31.

HISTORICA, <i>ve- liber</i>	BELLORVM Domini,	} Qui ci- cantur	} Numerorum 21.		
	IVSTORVM,			Iosue 10. &	
	VERBORVM dierũ Salomonis, <i>id est, rerum sub regno illius ge- starum,</i>			2. Regum 1.	
	VERBORVM Regum Israel,			3. Regum 11.	
	REGVM Iuda & Israel.		3. Regum 14.		
SVNT PRAE- ter iam numerata le- gis diuinae volumina, quae modò manibus terimus, & alia mul- ta, quae vel eius gentis frequẽtibus excidijs, vel temporũ iniuria, vel demum (quod ma- gis est credibile) q̄ ad ecclesiastici regni gubernationem, & ci- uim salutem necessa- ria non essent, pror- sus intercauerũt. Quae sunt, Partim	} PROPHE- tica, qua- lia sunt	ASARIAE filij Obed, ANANI,	} Ad	} Regem Asa & omnem Iudam & Beniamin, 2. Paralip. 15. Eundem, 2. Paralip. 16.	
		MICHAELAE filij Zemla,			} Achab regem Israel, & Iosaphat regem Iuda, 3. Reg. 28. Iosaphat & omnem Israel, 2. Para- lip. 20.
		IAZIELIS filij Zachariae, ELIEZER filij Dodan.			
	OBED, SEMEIAE, VRIAE.	} Roboam regem Iuda, 4. Reg. 14. Contra Hierusalem & terram Iu- da, Eiere. 26.			
	} PROMISSA, hoc est, tam historica quàm prophetica, ex quibus sunt libri		SAMVELIS Videntis, <i>id est, Prophetæ.</i>	} 1. Paralipomeno vl- timo.	
		NATHAN Prophetæ.			
		GAD Videntis.	} Qui scripserũt Historiã Salomonis, 1. Paralip. 29, 2. Paralip. 9.		
		NATHAN Prophetæ,			
		ACHIAS Silonites,			
		ADDO.	} 2. Paralip. 33.		
OZAI Prophetæ,					
IONADAB Rechabite statuta, Hieremie 35. & 4.					
Reg. 8.					
IEHV filij Anani, Iosaphat historia, 2. Paral. 20.					
OZIAE Regis Iudæ historia, ab Isaia filio Amos scripta, 2. Paralip. 26.					
DESCRIPTIONES Hieremie Prophetæ, 2. Machab. 2.					
IOANNIS Hyrcani liber dierum, 1. Mach. vl. D.					
Mich. Medina lib. De reãta in Deum fide 6. cap. 5.					

DE EIS-

LIBER PRIMVS. *INITIAL*
DE EISDEM SCRIPTIS, QVAE IN SACRO.
*rum Bibliorum Scriptura commemorantur quidem, sed nus-
quam inueniuntur, Sententia diui Athanasij.*

QVINathan, Addo, Achia Silonita, Semei & Iehu, in libr. Regum, libri esse scribuntur, non habentur. Prophetæ verò, qui quæ propheterunt, scriptis quidẽ mandârunt, sed non inueniuntur, hi sunt: Psalmorum Davidis trium milliũ numerus fuisse, in Paralipomenis scribitur: è quibus tamen CL. tantum, ab amicis Ezechia regis selecti, reliqui verò absconditi sunt. Quinque millia parœmiarum à Salomone edita esse, scriptura in Paralipomenis tradit: nunc verò non sunt nisi Ecclesiastica illa, & Cantica Canticorum. Ex pluribus, quæ mystica sunt, selectas esse scriptum est, cum & quinque millia Canticorum Salomonis fuerunt. Et loquutus est de arboribus à Cedro quæ in Libano est, ad Hysopum vsque quæ è muro nascitur. Locutus est etiam de iumentis, de volucris, de reptilibus, & de piscibus. Et hæc tamen nusquam in Hebraicis literis reperiuntur. Iosephus Prophetam Ezechielẽ duos Prophetia libros scripsisse narrat. Nos verò iam vnum duntaxat inueniri scimus. Itaque hæc omnia per impiorum Iudeorum amẽtiam & incuriam interijisse manifestum est. Athanasius in fine Synopsi.

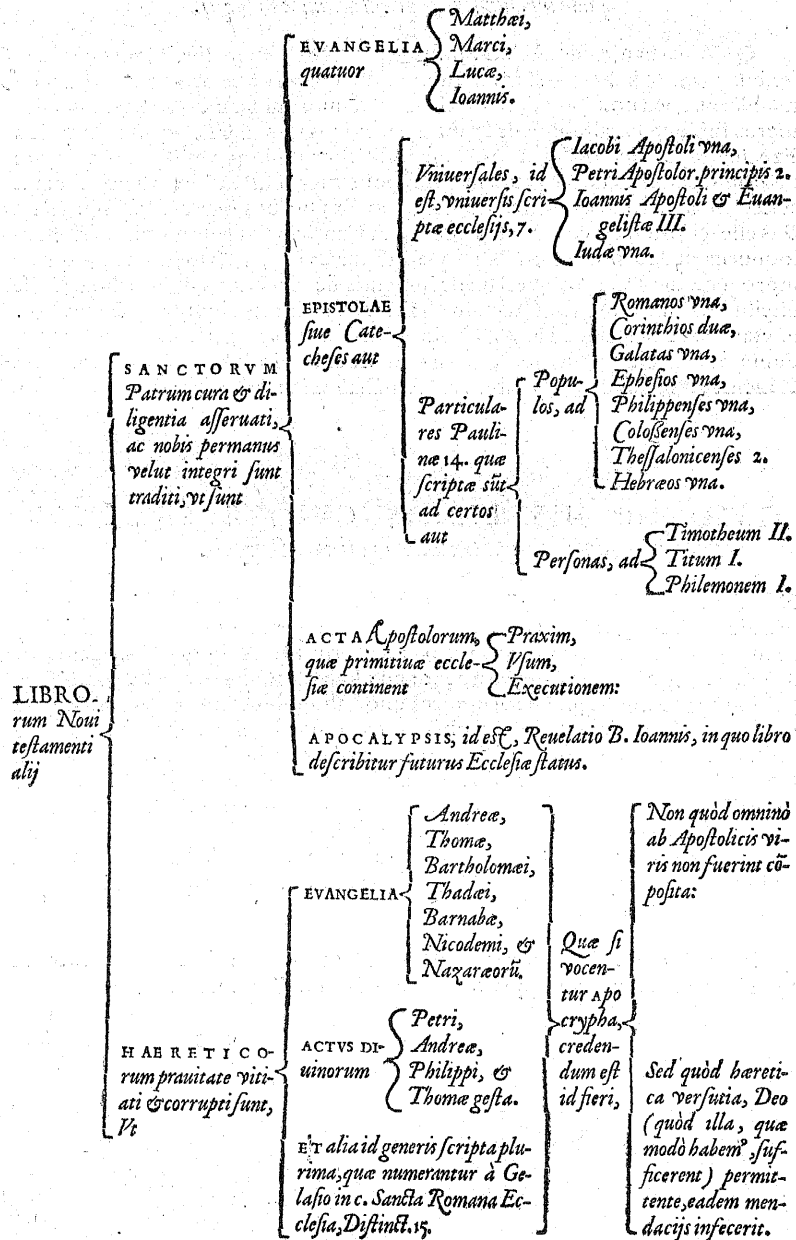
QVID DE HIS LIBRIS CVIQUE SENTIEN-
dum sit atque tenendum, iudicium Origenis.

DE his libris, qui in vetere illo statu Ecclesiæ citantur, nec in nostris Biblijs inueniuntur, sic inquit Origenes: Operosum est, si velimus nunc inquirere, quàm multorum librorum commemoratio fiat in scripturis diuinis, quorũ lectio nulla nobis omninò est tradita: sed neque apud Iudeos quidem vsum huiusmodi reperimus lectionum, quæ siue propterea quòd aliqua supra humanam intelligentiam cõtinebant, placuit Spiritui sancto ferre de medio: siue quòd essent de scripturis, quæ vocantur Apocryphæ, pro eo quòd multa in eis corrupta, & contra fidem veram inueniuntur à maioribus tradita, non placuit eis dari locum, nec admitti ad auctoritatem. Supra nos est, pronunciare de talibus. Illud tamen palàm est, multa vel ab Apostolis, vel ab Euangelistis exempla esse prolata, & nouo testamento inserta, quæ in his scripturis, quas Canonicas habentus, nunquam legimus: in Apocryphis tamen inueniuntur, & euidenter ex ipsis ostenditur assumpta. Origenes Homil. 1. in Cantic.

HACTENVS de veteris Testamenti Canone, posthac de ordine illorum agendum erit voluminum, quæ nouum constituunt Testamentum.

c 3 DE SE.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE SECVNDO SACRAE SCRIPTVRAE ORDINE, Qui libri noui sint Testamenti. TAB. 32.

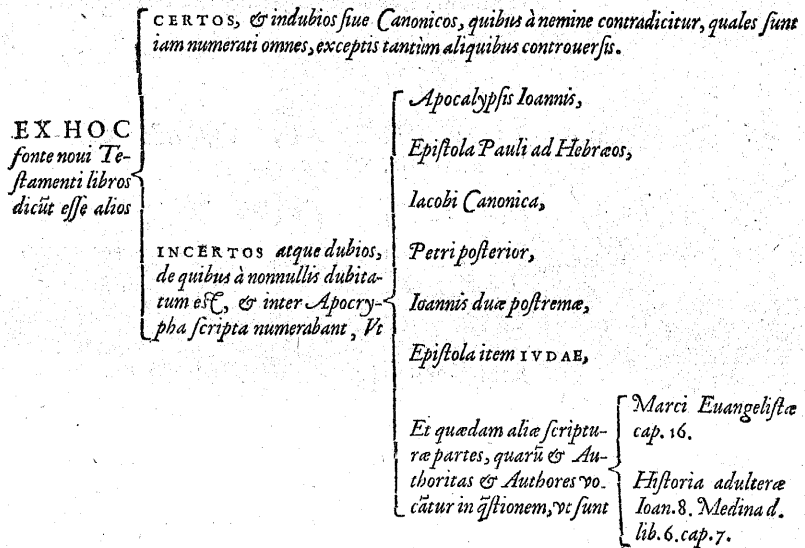
DE LL

LIBER PRIMVS. DE LIBRORVM NOVI TESTAMENTI PARTIBVS atque differentijs. TABVLA 33.

VT VETERIS, sic noui etiam Testamenti libri differunt.

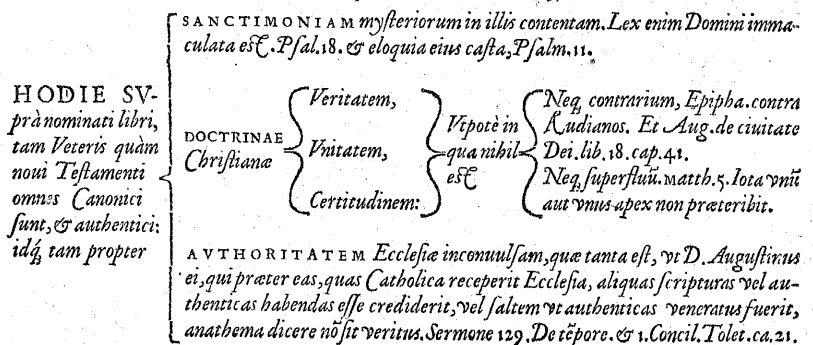
- AUTHORITATIS prauidicio,**
- RATIONE argumenti,**
- GENERE Doctrinae.**

DE PARTITIONE LIBRORVM NOVI TESTAMENTI Ab Autoritate. TABVLA 34.

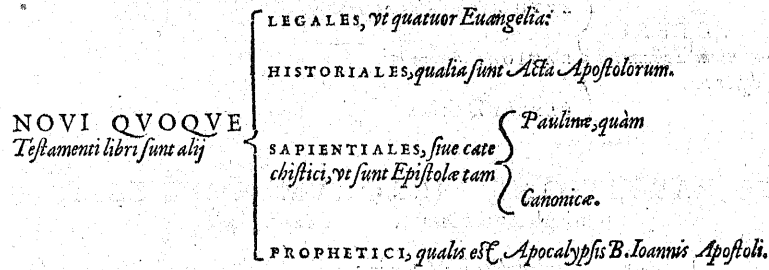

QVAS OB CAVSAS PER ECCLESIAM ILLI

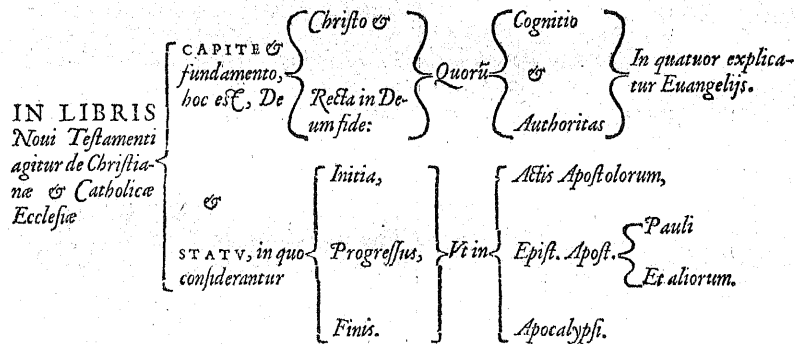
etiam libri, quibus ab aliquibus fuit contradictum, in Canonem sunt recepti. TABVLA 35.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
VT DIVERSITATE ARGVMENTI, NOVI
Testamenti differant libri. TABVLA 36.

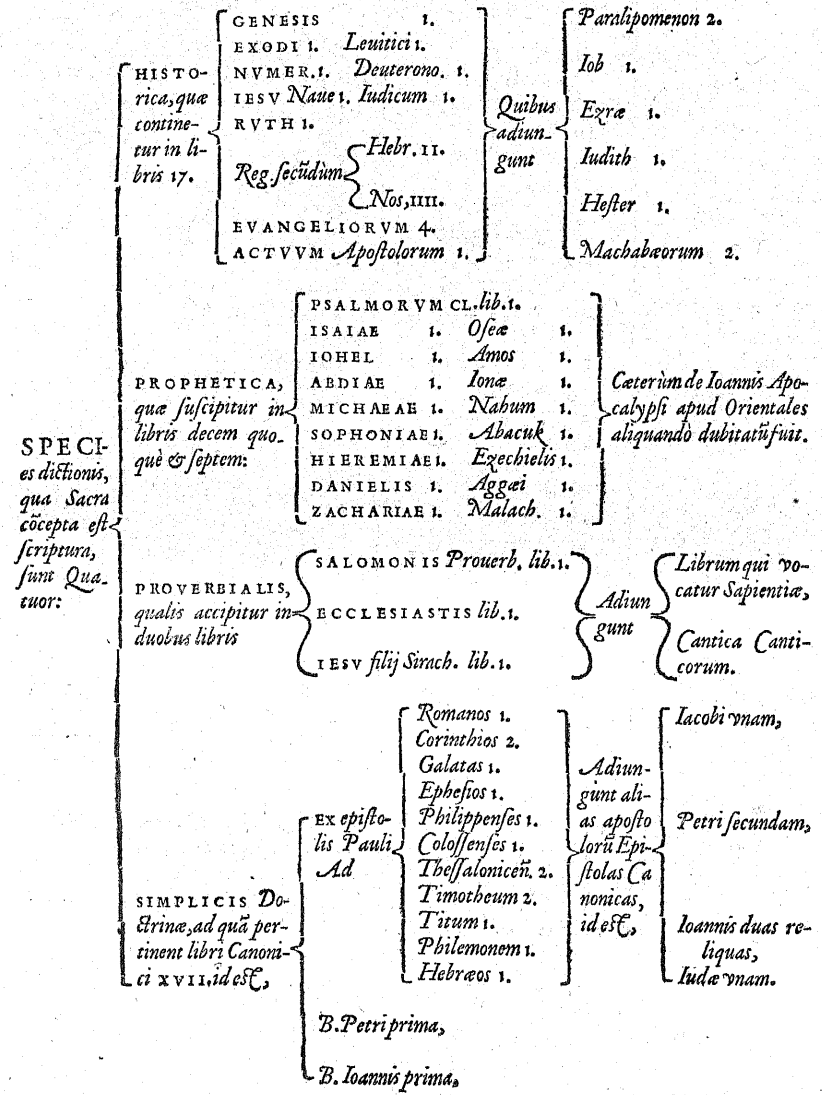

A GENERE DOCTRINAE, QVAE OBSERVANDA SIT DIFFERENTIA. TABVLA 37.

DICTIONIS

LIBER PRIMVS.
DICTIONIS QVOQVE SPECIE, NON NOVI tantum, sed vtriusque omnino testamenti libros inter se differre, ex sententia Iunilij antiquissimi rerum Sacrarum scriptoris ostenditur. TABVLA 38.

QVIS TAN-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
QVIS TANDEM EX HIS OMNIBVS CERTVS SACRE scripturę colligendus sit Canon, & primũ de veteris Testamenti Canon. TABVLA 39.

NVMERVS librorum veteris Testamenti, secundum Ecclesiasticum Canonem hic est:	GENESIS,	Esaię Prophetia,
	EXODVS,	Hieremię,
	LEVITICVS,	Baruch,
	NVMERI,	30. Ezechielis,
	DEVTERONOMIVM,	Danielis,
	IOSVE,	Osee,
	LIBER Iudicum,	Iosif,
	RVTH,	Amos,
	REGVM vnus,	Rudie,
	10. REGVM secundus,	Iona,
	REGVM tertius,	Micheę,
	REGVM quartus,	Nabum,
	PARALIPOMENON primus,	Abacuk,
	PARALIPOMENON secundus,	40. Sophonie,
	ESDRAE primus,	Aggei,
	NEHEMIAS, qui & Esdrae secundus,	Zacharię,
		Malachię,
		45. Machabeorum primus,
		45. Machabeorum secundus,
	TOBIAS,	
IVDITH,		
ESTHER,		
20. IOB,		
LIBER Psalmorum,		
PROVERBIA Salomonis,		
ECCLESIASTES,		
CANTICA Canticorum,		
LIBER Sapientię,		
ECCLESIASTICVS,		

QVIBVS libris sacris apud Iudęos olim tanta habita est reuerentia, vt iuxta illos nullo modo sederent, sed in altum supra se ponerent, ne à quouis indignis tractarentur: secuti in hoc præceptum Moysis, qui Deuteronomij 31. sic ait: Tolle librum istum, & ponite eum in latere arcę fœderis Domini Dei vestri. Nicolaus de Lyra, in Lucę cap. 4.

DE CANO-

LIBER PRIMVS.
DE CANONE NOVI TESTAMENTI
Ecclesiastico. TABVLA 40.

LIBRI Canonici novi Testamenti sunt hi:	EVANGELIVM secundum Mattheum.	Ad Timotheum vna: Ad Timotheum secunda: Ad Titum: Ad Philemonem: Ad Hebręos. Catholica. 20. Iacobi vna: Petri prima: Petri secunda: Ioannis vna: Ioannis secunda: Ioannis tertia: Iudę vna: 27. Apocalypsis.
	EVANGELIVM secundum Marcum.	
	EVANGELIVM secundum Lucam.	
	EVANGELIVM secundum Ioannem.	
	ACTA Apostolorum.	
	EPISTOLÆ	
	PAVLI ad Romanos:	
	AD Corinthios prima:	
	AD Corinthios secunda:	
	AD Galatas:	
	10. AD Ephesios:	
	AD Philippenses:	
	AD Colossenses:	
	AD Thesalonicenses prima:	
AD Thesalonicenses secunda:		

DE SVMMA LIBRORVM VTRIVSQVE Testamenti. TABVLA 41.

LIBRORVM vtriusque Testamenti, iuxta opinionem	GLOSSAE I. Paral. ca. 23. & 25. sunt	VETERIS Testamenti XLV.	Summa LXXII.	Cum propter sacra ibi huius numeri 72. explicata mysteria, Tum quia Esdrae 3. & 4. non sint Canonici.
		NOVI XXVII.		
	QVORVNDAM Testamenti quidem	VETERIS XLVII.	Summa XXXIII.	
		NOVI XXVII.		

QVID EX HIS LIBRIS TAM VETERIS quam novi testamenti omnibus Christiano lectori sit querendum. Ex Augustino.

IN his omnibus libris timentes Deum & pietate mansueti querunt voluntatem Dei. Cuius operis & laboris prima observatio est, nosse istos libros, et si nondum ad intellectum, legendo tamen vel mandare memoria, vel omnino incognitos non habere. Deinde illa quę in eis aperte posita sunt vel præcepta vivendi, vel regulę credendi, solertius diligentiusque inuestiganda sunt. Quę quanto quisque plura inuenit, tanto est intelligentia capacior: In ijs enim quę aperte in scriptura posita sunt, inveniuntur illa omnia, quę continent fidem moresque vivendi, spem scilicet atque charitatem, de quibus libro superiore tractauimus. Tum vero, facta quadam familiaritate cum ipsa lingua diuinarum scripturarum, in ea quę obscura sunt, aperienda & discutienda perpendũ est, vt ad obscuriores locutiones illustrandas, de manifestioribus sumantur exempla, & quędam certarum sententiarum testimonia, dubitationem de incertis auferant. In qua re memoria valet plurimum: quę si defuerit, non potest his præceptis dari. August. De doctrina Christiana lib. 2. cap. 9.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE PRAEFATAE COLLOCATIONIS LIBRORVM
vtriusque testamenti, authoribus. TABULA 42.

DIGE- sti per	CON- cilia qua- tuor	CANONES Apostolorum, Canone 84.
		LAODICENSE ca. 59. In quo licet de libris Tobie, Iudith, Sapientiae, Ecclesiastici, Machabæorum & Apocalypsi nulla fiat mentio, vel quia dubiū adhuc aliquod de illis fuerit, vel quia sancti Patres iudicium de re tam graui, in aliud tempus differre voluerint, non tamē oportet semper dubitare, nec ab vniuersi Concilij autoritate negatiuè argumentari licebit, cum sufficiat hos libros à sequentibus Concilijs, & paulò post totius Ecclesiae Catholicae consensu approbatos esse.
PRAENOMI- nati sacrae scripturae libri ante annos mille, non dico primū recep- ti, (cum longè an- tiquior illorū sit Au- thoritas) sed in eum ordinem, quo in hodi- ernum usque diem in Catholica retinentur Ecclesia, sunt	REPETITI, & semper inter Ca- nonica scripta po- siti, Ab	CARTHAGINENSE tertium, quod sub Aurelio celebratum est, ca. 47. In quo supradicti libri, vna cum illis qui in Laodicesi fuerant obmissi, omnes inter Canonicos libros numerati fuerunt.
		FLORENTINVM sub Eugenio, in quo illi ipsi libri oēs confirmantur vt Canonici.
		TRIBENTINVM Catalogum textuum eorum librorū, quos praecedētia approbauerunt Concilia, eodem planè ordine & numero quo hīc sunt positi. Quam ob rem post tot sacra sanctorum Conciliorum decreta, de autoritate illorum librorum amplius dubitare, saluo pudore, nemini licebit.
		INNOCENTIO Primo, in epistola ad Exuperiū Tolosanum episcopum, sub finem.
		GELASIO Papa Romae cum LXX. Episcopis, dist. 15.
		B. DAMASCENO, in 4. De orthodoxa fide libro. c. 18.
		ORIGENE, In expositione Psalmi primi, & in libri commentariis super Mattheum, teste Eusebio. lib. 6. hist. Ecclesiast.
		AVGVSTINO, lib. 2. De doct. Christiana c. 8.
		HIERONYMO, in Prolog. super librum Regum.
		RUFFINO, in Expositione Symboli.
EUSEBIO, lib. 3. cap. 25. lib. 4. cap. 26. lib. 5. cap. 8. lib. 6. cap. 18. vel 25.		
ISIDORO Hispani, lib. 6. Etymologiar. & lib. de Ecclesiasticis officijs. 1. cap. 12.		
NICEPHORO Callisto, lib. 5. cap. 16.		
NICOLAO Lyrao, in Biblia de libris Canonicis.		
IO ANNE Driedone, de Ecclesiasticis scripturis lib. 1.		
MICHAELE Medina, lib. 6. De recta in Deum fide.		
MELCHIORE Cano, lib. 2. De locis Theologicis.		
ET alijs rerum Ecclesiasticarum scriptoribus quā plurimis.		

APPROBATI, non modò longissima temporis praescriptione, & vsu sanctorum Patrum communi, sed pensato totius Ecclesiae Catholicae iudicio. Cui qui resistit, & Dei ordinationi, & Spiritus sancti Censura resistere videtur.

QVAENAM

LIBER PRIMVS.
QVAENAM SCRIPTURAE ETIAM HODIE
dicantur Apocryphae. TABULA 43.

VETERIS, Vt
ENOCH Patriarchae, oratio Ioseph, Testamentum Moysi, Assumptio Moysi, Abraham, Eldad & Modad, Eliae Prophetae, Sophoniae Prophetae, Zachariae patris Ioannis, Baruch, Ambacum, Ezechiel & Daniel falso inscripti. Athanasius in synopsi de diuinis scripturis, circa finem.

LIBRI
qui etiam
hodie ha-
bentur Apo-
cryphi, sūt
Testamen-
ti Aut

NOVI,
q
nu-
merā-
tur
par-
tim

AB eodem Athanasio in haec verba: Novi instrumenti quibus contradicitur, sunt hi: Circuitus Petri, circuitus Ioannis, circuitus Thomae, Euangelium Thomae, Doctrina Apostolorum, Clementina. Athanasius in Synopsi circa finem.

Itinerarium nomine Petri, quod appellatur Sancti Clementis, lib. 8.

Actus nomine Apostolorum Andreae, Philippi, Petri & Thomae.

Euangelia Thaddei, Thomae apostoli, (quibus videntur Manichei) Barnabae, Bartholomei, Andreae, & quae falsauerunt Lucianus & Hircius.

Liber de infantia Saluatoris, De natiuitate Saluatoris, & de sancta Maria, & de obstetrice Saluatoris. Liber qui vocatur Pastoris, & libri omnes quos fecit Leuiticus discipulus diaboli.

PER Ge-
lasi. Pa-
pam in c.
sancta
Romana
Ecclesia,
dist. 15.
vt sunt,

Item libri qui appellantur fundamentum, thesaurus, de filiabus Aedae vel Genesis, Pentametrum de Christo, Actus Teclae & Pauli, Leporius, & liber Prouerborum ab haereticis transcriptus, & S. Sixti nomine signatus.

Reuelationes quoque quae appellantur, Pauli, Thomae, Stephani: & libri qui appellantur, Transitus S. Mariae, Penitentia Aedae, & alius liber Diogenis, nomine gigantis, qui post diluuiū cum Dracone ab haereticis pugnasse perhibetur.

Testamentum Iob, (aliàs Iacob) De penitentia Origenis, De penitentia Cypriani. Libri item qui appellantur Iamuae & Mambrae, fors Apostolorum, Lusanae, Canonum Apostolorum, & liber Physiologus ab haereticis conscriptus, sed B. Ambrosij nomine signatus.

Historia Eusebii Pamphili, & opuscula Tertulliani siue Africani, &c. Quae omnia sunt Apocrypha.

CENSURA D. ATHANASII DE
APOCRYPHIS.

EX his veriora quaedam, & Spiritus Dei instinctum respicientia, transumpta, & vt legantur selecta sunt. Hi omnes cognitionis gratia expositi sunt, peruersè verò scripti, nochi ac reprobi. Et nullus istorum, maxime Apocryphorum, approbatur aut utilis esse, praesertim noui instrumenti, sed omnes ab illis, qui supra digesti, & à vetustis sapientibus ac Patribus approbati sunt, diuersi quiddam habent, digni qui abscondantur magis, quàm qui legantur, etiam alij, & qui inter illos Euangelia quoque vocantur, extra quatuor illa, quae tradita nobis sunt. Saepè allegat. cap. sancta Romana Ecclesia, Distinct. 15.

d EPILO-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
EPILOGVS
PRIMAE HVIVS ISAGOGAE PARTIS.

DE QVIBVS DAM ALIIS SACRAE SCRIPTVRAE PARTITIONIBUS, quae praedictis & pleniores, & vsui quotidiano magis sunt ac commodatae: quarum prima haec est: TABVLA 44.

CANONICA, id est, authentica, de quorum auctoritate nemini vnquam licet vel tantillum dubitare, & quibus in omnibus religionis ac fidei controuersijs plena semper & vbique adhibenda est fides. Quo in numero & ordine habendi sunt dubio procul libri, tam veteris, q̄ noui testamenti omnes, vt supra in ecclesiastico nominati sunt Canone.

QVAECUNQUE de rebus diuinis vnquam literis sunt prodita, sunt vel

4. syn-odi: Nicena, Constantinopolitana, Ephefina, Chalcedonensis, Contra heresim macedonianam, Nestorianam, Eutyrianam. PLENAM quoque & indubiam merentur fidem, vt Et in vniuersum omnia Concilia sacra, quae haecenus a Patribus sanctis instituta, & in Spiritu sancto legitime celebrata sunt. c. Sancta Romana. Dist. 15. Epistole Decretales, quas beatissimi Papae diuersis temporibus ab vrbe Romana, pro diuersorum Patrum consultatione dederunt. ibidem.

MINORIS sunt fidei, quam Scripturae sanctae & Concilia generalia, vt sunt opuscula Cypriani, Athanasij, Gregorij Nazianzeni, Ioannis Chrysostomi, Basilij, Hilarij, Augustini, Ambrosij, Hieronymi, Prosperi, Leonis, & in summa omnium orthodoxorum Patrum, qui in nullo a S. Romanae Ecclesiae consortio deuiarunt, nec ab eius fidelis praedicatione seiuncti sunt, sed communionis ipsius gratia, Dei vsq; ad vltimum vitae suae participes fuerunt. De quorum sententijs, salua religione, licet interdum dubitare, nec eis aliter adhibenda est fides, q̄ si cum Sacra Scriptura, & Oecumenicis conueniunt Concilijs, d. c. Sancta Ro. & D. Aug. ad Hieron.

DVBITATUR De Veritate scriptorum, & de Autore non vnquam. Cuius classis sunt illa, quae etiam hodie diximus pro Apocryphis haberi. Vt Enoch Patriarchae, oratio Ioseph: Euangelia uem Thomae, Andreae, Nicodemi: Liber de infantia Saluatoris, & itinerarium Petri. Quibus addo epistolam Iesu ad Abagarum, passionem Georgij, Quirici & iulitae, &c.

APOCRYPHA, id est dubia, non Canonica neq; Authentica: Quae sunt duplicia, Aut enim illi confingunt, sed magis a demone, conscripta sunt. Hae & his similia, quae Simon Magnus, Nicolaus, Cerinthus, Marcion, Basilides, Ebion, Paulus etiam Samosatenus, & Bonosus, qui simili errore defecerunt: Montanus quoq; cum suis obsecratis sequacibus: Apollinaris, Valentinus sine Manichaeus, Faustus, Sabellius, Arius, Macedonius, Eunomius, Nouatus, Sebatius, Calixtus, Donatus, & Eustachius, Iulianus, Pelagius, Iulianus & Latien. Celestinus & Maximianus, Priscillianus ab Hispania, Lampedius, Dioscorus, Eutyrius, Petrus, & alius Petrus, ex quibus vnus Alexandria, alius Antiochia maculauit, Acacius Constantinopolit. cum consoribus suis, necnon & omnes hereses, quas ipsi, eorumq; discipuli schismatici, docuerunt vel conscripserunt, quorum nomina minime retinemus, non solum repudiata, verum etiam ab omni ecclesia Rom. eliminata, atq; cum suis auctoribus auctorumq; sequacibus sub anathematis in dissolubili vinculo in aeternum conscribemur esse damnata. d. c. Sancta Rom. dist. 15.

CONSTAT & de auctore, & falsitate scriptorum, vt sunt opuscula hereticorum

Ioan. Viquerus instituit. Theologiae, De Doctrinis & dogmatibus.

DE ALIA

DE ALIA SCRIPTVRAE PARTITIONE, quae prioris est summa quaedam aut compendium. TABVLA 45.

VT IVS Romanus, sic Doctrina Christiana aut

SCRIPTIO NE constat, & diuiditur in LEGEM, Senatus consulta, Principum placita, Magistratum edicta, Responsum prudentum.

Id est, in Verusq; testamenti diuinae scripturam. Sanctorum Conciliorum definitiones. Summorum Pontificum Constitutiones. Episcoporum, quos nobis Deus praefecit Pastores, Decreta. Sanctorum Auctorum interpretumq; communem CONSENSVM. Medina de rect. in Deum fid. lib. 5. cap. vltimo.

SINE Scriptura seruantur, quam Partem mores dicunt ecclesiasticos, siue traditiones Ecclesiae. Multa enim, vt diuus ait Augustinus, non inueniuntur in Apostolorum literis, neque in concilijs posteriorum: & tamen quia custodiuntur per vniuersam Ecclesiam, non nisi ab ipsis tradita & mandata creduntur. August. de Bapt. contra Donatist. lib. 2. cap. 7.

DE SENTENTIARVM SIVE ARGVMENTORVM, quae ex praefatis colliguntur Scripturis, Differentia. TABVLA 46.

ARGVMENTORVM, quae ex praedictis petuntur scripturis, sunt alia

NECESSARIA: Qualia sunt, quae sumuntur ex BIBLIA, Concilijs Oecumenicis, Constitutionibus Pontificum, per ecclesiam approbatis.

De quorum veritate, cum a Spiritu sancto sint dictata, non licet dubitare.

PROBABILIA, quae ex sanctorum Patrum ducuntur opusculis, De quibus Augustinus duas tradit regulas:

1. EGO, inquit, solis eis scripturis & libris, qui Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremq; referre, vt nullum eorum scribere do errasse aut eam credere, aut si aliquid in eis offendero, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud existimem, quam mendosum esse Codicem, vel non esse assecutum interpretem quod scriptum est, vel minime intellexisse, non ambigam.

2. ALIOS autem ita lego, vt quantalibet sanctitate, quantave doctrina polleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt: sed quia mihi per alios auctores, aut Canonicas scripturas, vel probabiles rationes, quod a vero non abhorreant, persuadere poterint. Augustinus in epistola ad D. Hieron. quae recitatur in c. Ego. 9. distinct.

FALSA, q̄ hereticorum aut dictis conueniunt, aut scriptis: De quibus agitur IN c. Quidam autem heretici. 24. q. 3. IN c. Sancta Rom. Eccl. 15. dist. IN c. Damnamus, exr. de summa Trinitate, & fide Cathol. IN c. vico. eod. tit. in 6. IN Clem. 1. etiam, eodem tit. ITEM in Clem. ad nostrum, de heret. in qua damnantur errores Begardorum. ET in alijs locis & Concilijs generalibus.

Tales doctrinae publicè vel priuatim asserere non licet, nec etiam legere aut tenere libros, eas continentes, propter periculum, quod qui amat, peribit in illo, Ecc. 3.

d 2 DE PRAE.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE PRAEMISSARVM PARTITIONVM VSV & adplicatione, ad communem ecclesie vtilitatem. TABVLA 47.

PARTITIONVM PRAEMISSARVM, AD EOD TOTIVS PRIME HUIUS ISAGOGAE PARTIS VSVS CONSISTIT IN

SANO DE SCRIPTURIS DIVINIS IUDICIO, QUOD CONINETUR HIS FERERE QUAE, VELUT REGULIS:

ADPLICATIONE, AD SOLUTIONES QUESTIONVM THEOLOGICARVM. NAM IN CAUSIS ECCLESIASTICIS DEFINIENDIS, AUT

- RECURRENDUM EST: Primo ad Scripta novi vel veteris Testamenti. Secundo, ad Canones Apostolorum & Conciliorum. Tercio, ad Decreta & Decretales epistolas Romanorum pontificum. Quarto, ad dicta Sanctorum Patrum. Quinto, ad exempla Sanctorum.

SI AVTEM nec hoc modo veritas inuenitur, congregandi sunt Sapientes, & inuocandum diuinum auxilium: tunc enim quid agendum sit, Dominus reuelabit, iuxta illud: Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi in medio illorum sum. Matth. 18. Viguer. vt supra.

1. NON sine causa tam salubri vigilantia, Canon ecclesiasticus constitutus est, ad quem certi Prophetarum & Apostolorum libri perinert, quos omnino iudicare non audemus, & secundum quos de ceteris literis vel fidelium, vel infidelium liberè iudicemus. August. lib. 2. Contra Crescon. c. 31.

2. NOVVM & vetus testamentum recipimus in illo librorum numero, quem sancte Ecclesie tradit auctoritas. August. Serm. 191. De tempore.

3. POTVIT enim fieri, vt Apostoli vel Euangelistae, Spiritu S. repleti, scierint quid assumendum ex illis esset scripturis, quid ve refutandum: nobis autem non est absque periculo, aliquid tale presumere, quibus non est tanta Spiritus abundantia. Orig. in Prolog. super Cantica Cantorum circa fin. cum de apocryphorum citationib. loquitur.

4. VNDE Euangelium apud nos esse, docet ecclesia, non hominum eorum solum qui nunc sunt Christiani, sed ecclesia illa, quae Matthei temporibus, ad hoc vsque tempus certa successione serie declarauit. Etiam si haberemus apud nos verorum Euangelistarum Codices descriptos suis ipsorum manibus, illos non alio argumento cognosceremus tales esse, quam ex ecclesiarum sibi inuicem succedentium testimonio. Quod sane testimonium est Spiritus sancti loquentis in Dei ecclesijs & Prophetis. Sic ferè Aug. 28. contra Faustum Manich. cap. 2. & 4.

5. TENEBIT igitur vnusquisque hunc modum in Scripturis Canonictis, vt eas quae ab omnibus accipiuntur ecclesijs Catholicis, praeponat eis, quas quaedam non accipiunt. In eis vero quae non accipiuntur ab omnibus, praeponat eas, quas plures grauioresq. accipiunt, eis, quas pauciores minorisq. auctoritatis ecclesie tenent: Si autem alias inuenerit à pluribus, alias à grauioribus haberi, quanquam hoc inuenire non possit, equalis tamen auctoritatis eas habendas puto. August. lib. 2. de doctrina Christiana, cap. 8.

ATQVE haec quidem de prima Isagogae Parte, hoc est, De Sacrae Scripturae natura & substantia, saltem ad gustum aliquem diuinae huius scientiae praeparandum indicasse sufficiat. Superest nunc vt de grauioribus paulo ipsius scripturae circumstantijs, dicamus ea, quae nos ad vberiore ducant Doctrinae Christianae cognitionem.

DE ALTE-

DE ALTERA ISAGOGAE

PORTE, QVAE AD EXPLICATIONEM PERTINET circumstantiarum ipsius Scripturae diuinae, & primum de ea questione, num humano generi necessaria fuerit de fide Doctrina aliqua. TABVLA 48.

1. FRVSTRA inuestigatur ea, quorum ratio captum excedit humanum. A qua curiositate nos scriptura ipsa debortari videtur, dum ne altius sapiamus quam oportet, tam fideliter nos D. monet Paulus Rom. 11.

2. PERFECTA Dei sunt opera, Deuter. 32. ac ea naturae bonitate praedita sunt, non ipsorum homines, sed alia etiam animalia omnia, vt quae sibi sint necessaria, ex innata quadam vi, ipsa per se possunt efficere. Qui autem, quantum ex se potest, facit, is secundum glossam Matthei. 4. super illud, si filius Dei es &c. satis fecisse videtur.

3. AC vt maximè aliqd desit naturae, Christus tamen se Apostolis suis, quid dicto aut facto opus esset, daturum promissit: Dum steteritis, inquit, ante Reges & praesides, nolite cogitare quid loquamini &c. Matthei. 10.

DVBITATUR rationibus tribus:

CIRCA hanc primam questionem

DICITVR, necessariam esse Doctrinam fidei, vt potè sine qua

Deo placere possit nemo, Ad Hebr. 11. Sed perpetuò condemnatus sit omnis infidelis. Marc. 16.

RESPONDETUR ad dubitandi rationes tribus modis:

ETS I homo ex sua natura, quae supra eum sunt, peruestigare nequeat: Spiritus sancti tamen gratia praelucete, doctrina quibusdam veluti praecipuis, ad veram Dei notitiam rectè perducere potest.

SIC licet perfecti sint homines, quo ad statum naturae, multa tamen desunt eis ad eam, quae sursum est, perfectionem ex hac vita consequendam. Quae in hac caelesti doctrina omnia vberimè docentur.

DAT quidem Spiritus sanctus non ipsam tantum eloquentiam, sed omnes omnino virtutes, non tamen ob id inutilis, sed potius eò magis necessaria est Doctrina, quae gratiae illius & modum explicat, & quandam demonstrat quasi viam.

APPENDIX EX SENTENTIA D. AVGVST.

HINC Augustinus lib. 4. de doctrina Christiana cap. 16. super eadem controuersia huiusmodi tulit sententiam: Quisquis autem dicit, hominibus non esse praecipuum, quid vel quemadmodum doceant, si Doctores sanctus efficit spiritus: potest etiam dicere, nec orandum nobis esse, quia Dominus ait: Scit Pater vester, quid vobis necessarium sit, antequam petatis ab eo. Et tamen orandum esse monet Matthei 6.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE QVAESTIONE SECVNDA, QVAE SIT CAUSA,
cur Deus doctrinam fidei literis mandari voluerit. TABULA 49.

PRIMA, quod ex D. Pauli sententia, lex ipsa diuina omnibus hominibus ex vi quadam naturali sit indita. Cum enim gentes, inquit, quae legem non habent, naturaliter ea quae legis sunt, faciunt: eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex: quia ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum. Rom. 2. Quod tamē de praeceptis tantummodo morum, & non fidei Regulis, quae supra naturam sunt, intelligendum esse, sancti asserunt Doctores.

CAUSAE sunt tres:

SECUNDA, qua homines, praesertim Christianos, à Deo doceri constat ex cap. 31. Hieremia, ubi Deus ipse per os Prophetæ populo suo loquitur in haec verba: Et pangam, ait, vobiscum foedus nouum, dando leges meas in mente eorum, & in corde eorum perscribam eas, & erunt omnes à Deo docti.

TERTIA, Quod Deus ante editas legis tabulas nec veteris testamenti Patribus, neque in nouo testamento ipsis Apostolis in scriptis aliquid tradiderit unquam, sed primum illis, Noë, Abraham, eiusq; posteris: Iob uem & Moysi ipse coram proprio ferē semper locutus est ore. Deinde Apostolis se pro literis Spiritus sancti gratiam daturum esse promiserit.

HUIUS dubitationis

SOLVTIO ferē una, scripturam videlicet in defectum naturae corruptae subrogatam, ut patet ex communi sententia patrum:

AVGVSTINI

In lib. 1. de doctrina Christiana c. 39. Homo itaq; ait, fide, spe & charitate subnixus, eaq; inconcussa retinens, non indiget scripturis nisi ad alios instruendos. Itaque multi per haec tria etiam in solitudine sine Codicibus viuunt.

De ciuitate Dei lib. 11. cap. 3. Scripturae, inquit, fidem habemus de his rebus, quas ignorare non expedit, nec per nos scire idonei sumus.

ORIGENIS,

qui super illud Exodi: Proiecit de manu tabulas, ubi sacras literas, secundas vocauit tabulas. Lib. 1. contr. Cels.

CHRYSTOSTOMI

Super illud Matthæi, Eccē Centurio &c. cap. 8. Scripturae, inquit, ad praediciendum peccatorum sunt: Et sunt, non ad necessitatem sanctorum: Quia rectis & fidelibus scripturae necessariae non sunt, sed iniustis. Magistra enim omnis iustitiae, ipsa natura est hominum.

In principio operis imperf. Commentarior. in Euangelium Matthæi, quae ita exorsus est: Oportuerat quidem nihil nos indigere auxilio literarum, sed tam mundam habere vitam, ut librorum vice gratia Spiritus sancti suppetere nostris animabus, & sicut aramento illi, ita corda nostra inscripta essent à spiritu. Quia verò hanc à nobis excusamus gratiam, agē vel secundam nauigationem amplectemur.

DE TER

LIBER PRIMVS.
DE TERTIA QVAESTIONE,

An certa sit scriptura sancta. TAB. 50.

NON ipsam tantum scripturam Canonicam esse certam, sed ea etiam, quae diuinis literis sunt expressa, vera esse atque firma, probatur

A

DIGNITATE

AUTHORIS, qui proculdubio Spiritus est sanctus, eo potissimum nomine in hunc mundum demissus, ut nos omnem veritatem doceret.

ANTIQUITATE:

NULLA enim scriptura vel doctrina in toto mundo antiquior est, quam ea quae in monumentis veteris Testamenti comprehensa est.

PRAEVENCIATIONE Prophetica:

SOLVS enim spiritus diuinus futura praevidere nouit. Ioannis 16. Et quae ventura sunt, annuntiabit vobis.

EVENTU infallibili

FORVM, quae per totam scripturam unquam praedicta fuere. August. de ciuit. Dei lib. 12. cap. 10.

CONSENSU

NON tantum scriptorum, sed doctrinae etiam constanti & perpetuo. Qui licet loco & tempore essent disjuncti atque distanti, re ipsa tamen ita conueniunt, ut ex vno eodemque spiritu, illos omnes omnia scripsisse, animaduertere liceat. Idem August. de ciuit. Dei lib. 18. cap. 41.

INTEGRITATE Scribentium.

AVG. de ciuitate Dei lib. 11. cap. 3. Et Richard. De Trinitate cap. 2. A summae sanctitatis viris, inquit, haec nobis sunt tradita.

CONVENIENTIA & æqualitate,

SEV, UT Scholastici dicunt Theologi, à rationabilitate. Quid enim rationi conuenit magis, quam Deū tanquam summum omnium diligere bonum, & proximum sicut seipsum? In quibus duobus mandatis tota lex, pendet & propheta. Matthæi 22.

INCONVENIENTIA CITIORUM,

QVOS singuli sibi haeretici somniarunt, & contra scripturam ex proprio commentu sunt figmento. Quid enim turpius est, quam secta Mahumetica, quae suis affectibus felicitatem promittit porcinae, versus: *ما خيرا* scilicet & foetidum coitum? Et sic de similibus.

MARTYRIO & persecutionibus

FORVM, qui pro hac fide, quae in sacris continetur Biblijs, mortem oppetere non dubitarunt. Quanto enim Religio Christiana, cum à Iudeis & haeticis, tum à tyrannis acris fuit oppugnata, tanto vberius creuit, & in immensum aucta est numerum, Iudeis interim in sua pertinacia per totum orbem miserè disiectis.

MIRACVLORVM virtute & potentia:

QVIBVS doctrina Christiana multiformi, multisq; modis confirmata est. Etsi verò miraculū aliud prorsus haberemus nullum, hoc tamen vnum, stupendum & potentissimum esset miraculum, quod totius orbis amplitudo, ad religionem carni & sanguini repugnantem, absq; ullis miraculis fuisset subingata. August. de ciuit. Dei lib. 22. cap. 5.

INCONVULSA Ecclesiae Catholicae autoritate:

CVIVS tanta vis est, ut D. Augustinus se nec Euangelio crediturum fuisse testetur, nisi illum Ecclesiae moueret auctoritas. August. contra Epistolam Manichæi, cap. 5.

TESTIMONIS aduersariorum:

HOC EST, eorum qui extra catholicae Ecclesiae sunt gremium. Sic enim Iosephus, etsi Iudaeus, de Christo tamen in 18. Antiquitatum suarum libro amplissimum protulit testimonium: Fuit, inquit, isdem temporibus Iesus sapientissimus vir. Et paulo post: Christus, ait, hic erat. Vbi etiam doctrina eius narrat, & resurrectionem confiteretur aperte.

PERSEVERANTIA:

DVRABIT enim in perpetuum sacra scriptura, nec unum iota, aut unicus saltem de lege Domini peribit apex, donec omnia fiant. Matthæi 5.

d 4 DE QVART

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE QVARTA QVAESTIONE AN SCRIPTA

sint quæ oportuerit omnia. TAB. 51.

DVBITARI, propter ea q̄ habent IOANES apostolus & D. AVGVSTINVS in questione super Leuiticum, cap. 31. Non omnia, inquit, sunt scripta, quæ Deus locutus est eis, per quos nobis sancta scriptura eius administrata est.

ETSID. Augustinus in Epistola ad Madaurenses dicat, scripturam sancta continere omnia quæ ad veram salutem pertinent: solet tamè hac de re interdum

DISTINGUI duobus modis:

PRIMO loquimur vel de ips, quæ Remota sunt à sensibus nostris, & ab intellectu infirmitatis humane. Augustinus ad Orosium contra Priscillianistas ca. 11. De quibus Ecclesiasticus in 3. capite dicit: Altiora re nescis, & fortiora re nescitatus fueris. In ipsis scripturis ita sunt posita, ut eorum nobis mandata sit cognitio. De quibus talis traditur regula: Quæ tibi præcepit Deus, illa cogita semper. d. cap. 3. Eccl. Et Augustin. ad verbum in citato prius loco.

SECUNDO, Quorundam cognitio ad salutem Non est necessaria, & ea consulto sunt obmissa. Est necessaria, & ea proculdubio per scripta sunt oia.

SALOMONIS, omnia in mensura & numero & p̄dere esse cõstituta, Sap. 11. PRIMVM, Apostolis Ioan. 16. Non nouam doctrinam, sed prioris explicationem fuisse promissa. Vnde est, quod dici solet, Legem In veteri testamento proponi, In Euangelio impleri, Per Apostolicas traditiones declarari, Ab apostolis imperfecta expoliri, Quædam etiã relicta esse discutienda. Deinde, & si mundus libros, qui de rebus à Christo gestis scribi poterant, capere posset, diuinitatis tamen mysteria omnia intelligere nõ potuisset, ita ut vnicum illud dictum, Verbum caro factum est, in hodiernum usque diem multi perfectè adhuc capere nõ potuerint. Glos. Ord. in fine Euangelij Ioannis.

RESPONDERI ex sententia

ORIGENIS in homilia de arca Noe, qui dicit: In nulla scientia omnia esse explicata, sed illa tantum, ex quibus reliqua oia sufficienter possunt elici.

AVGVSTINI De Genesi ad literam libro 5. cap. 8. Quia enim non omnia, inquit, scripta sunt, quemadmodum post primam illam rerum cõditionem tempora cucurrerint, seq̄ secuta sint administrationes creaturarum, quæ primitus facte, sextoq̄ illo die consummate sunt: sed quantum satis iudicauit spiritus, qui inerat scribenti ea, quæ non solum ad rerum factarum notitiam, sed etiam ad futurarum præfigurationem valerent.

CHRYSOSTOMI in Genesim homil. 3. Merito, inquit, thesauro cupiam conferri diuinarum scripturarum lectio. Nam sicut ex illo quisquis vel paruum micã capere potest, multas sibi parat diuitias: ita & in sacra scriptura, etiam in breui dictione variarum sententiarum vim, & incredibiles diuitias inuenire licet. Et nõ solum thesauro similia sunt diuina eloquia: sed sunt quoque largis perennisq̄, scaturienti fluentis &c.

DE QVAE-

DE QVAESTIONE QVINTA, NUM AD ALI-

quam Philosophiæ partem referri debeat aut possit sacra scriptura. TAB. 52.

NON tantum scientiam, tum quia Stabilis est earum rerum perceptio & comprehensio, quæ ex certis constantibusque principijs manifesta cõnexionem iunguntur. Origo eius est diuina, Principia certa, ratio firma, authoritas insuperabilis, cognitio perfecta, finis optimus & perfectio summa: quæ est vita æterna. Lud. Carbaial. De restituta Theolog.

VNUM, an S. scriptura, hoc est, ipsa Theologia, sit scientia. Et ex communi SS. patrum calculo constat eam esse SVNT huius dispositionis duo, quæ simul coincidunt, eapita:

SAPIENTIAM, eò quod earum rerum suppeditat notitiam, quæ diuina sunt & certa. Sic enim poset Platonem D. Augustinus in lib. 14. De Trinitate capite 1. veram definiuit sapientiam, rerum scilicet diuinarum cognitionem. Et Apostolus Paulus 1. Cor. 2. Theologiam disertis verbis vocat sapientiam. Loquimur, inquit, sapientiam quæ in mysterio est abscondita, quam nemo Principum huius seculi nouit.

ATQVE sic eo ipso, quod sapientia est doctrina hæc cœlestis, etiam scientia dici debet: cum sapientia, ut in 6. Ethicorum habet Aristoteles, scientiam in se includat. Licet e contra scientia, quæ rerum proprie est humanarum, sapientia dici non possit. Ludouicus Carbaial. De restituta Theologia cap. 4. & 5.

ALTERVM, quo id queritur, ad quam Philosophiæ partem diuina pertineant eloquia: Quæ de re semper tenenda est communis hæc Doctorum Scholasticorum sententia, Theologiam scilicet nulli scientiæ subalternari, id est nulli Philosophiæ parti subiectam, sed supra omnem mundanã scientiam esse positam, cum sit

DONVM Dei perfectum, VIRTVS Spiritus S. æterna, LVMEN rationis & intellectus cœlestis, REGVLA veritatis firma, & infallibilis fidei ratio, VIA salutis æterna certissima. Doctores Scholast. in Procem. Sententiarum.

DE SEXTA

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE SEXTA QVAESTIONE, QVAE ET QVAN-
ta sit S. scripturae Authoritas. TAB. 53.

POSITA in eo, ut firma fide teneantur omnia, quae in sacro continentur Canone, unde Augustin. lib. 2. contra Donatistas De baptismo cap. 3. Quis nesciat, inquit, sanctam scripturam Canonicam tam veteris quam novi Testamenti, certis suis terminis contineri, eamque omnibus posterioribus episcoporum literis ita proponi, ut de illa omnino dubitari & disceptari non possit: verum verum, vel verum rectum sit, quidquid in ea scriptum esse constiterit. Et D. Chrysost. in Epistola Pauli ad Galatas, super illud: Sed etiamsi ego, aut angelus de caelo &c. Scripturis plus fidei adhibendum ait esse, quam angelis vel mortuis reuiviscentibus.

PRIMUM, ex eisdem penè locis & causis, ex quibus certitudo eius probata fuit.

DEINDE per
summam, quae
in ea est, { Prudentiam,
Castitatem,
Religionem,
Veritatem.

S. SCRIP-
turae autho-
ritas, quae Au-
gustinus lib. de
ciuitate DEI
11. cap. 3. dicit
esse eminentis-
simam, est

AD QVISA

QVAE omnia Augustinus in lib. De veritate credendi cap. 6. scribens ad Honoratum, his complexus est verbis: Testor Honorate conscientiam meam, & puris animis inhabitantem Deum, nihil me existimare prudentius, castius, religiosius, quam illae sunt scripturae omnes, quas testamenti veteris nomine Catholica Ecclesia retinet. Quidquid enim est in scripturis illis, altum & diuinum est. Inest omnino veritas, & reficiendis restaurandisque animis, crede mihi, accommodatissima disciplina, & planè ita modificata, ut nemo non inde haurire possit, quod sibi satis est: si modo ad hauriendum deuotè & piè, ut vera religio poscit, accedat.

NECESSARIO
hactenus cu-
stodita, atq;
adeò in poste-
rum etià tu-
enda, tum

PROPTER virtutem & sapientiam in diuinis literis comprahensam. Si enim iuxta Apostolum Paulum, Christus Dei virtus est & Dei sapientia, Roma. 1. & 1. Cor. 1. Qui nescit scripturas, nescit Dei virtutem, (D. ait Hieron.) eiusq; sapientiam. Breuiter, ignorantia scripturarum, Christi est ignorantia.

AD consequendam fidei integritatem: Titubabit enim fides, si diuinarum scripturarum vacillet auctoritas. Porro fide titubante, etiam ipsa languescit charitas. Verba sunt Augustini in lib. 1. De Doctrina Christiana, cap. 37.

DE QVAE

DE QVAESTIONE SEPTIMA.
Itane obscurè tradita sit Sacrarum literarum Doctrina, ut praecipua eius
intelligi omnino non possint. TABVLA 54.

IN TOTVM negari non potest, Nam & D. Petrus in sua Epistola testatur: Non sicut voluit homo, locutum esse spiritum: sed sicut voluit spiritus, locutum esse hominem. Et August. ad Volusian. Epistola 3. ita quaedam obscure dicit esse posita, ut acutissimis maximum negocium facessant, &c. Unde scripturam sanctam in aliquibus esse obscuram, ad longum probat Medina lib. 7. De relecta in Deum fide, per multa capita.

OBSCVRAM ESSE SA-
eram scripturam

SED omnino eam dicere esse clausam, hoc est, ita obscure traditam, ut nullo pacto intelligi possit: id verò non tantum falsum, sed impium etiam esset & blasphemum. Quae enim blasphemia possit esse maior, quam tanta obscuritatis accusare eum, quem tota Ecclesia veritatis agnoscit esse magistrum, spiritum scilicet sanctum? A quo, non ut nobis esset incognita, diuina promulgata sunt eloquia, sed potius ut eorum mysteria intelligeremus, & vitam in eis haberemus aeternam.

DE CAUSIS, CVR OBSCVRE QVAEDAM
sint scripta. TAB. 55.

QVOD IN SACRIS LI-
teris aliqua videntur obscurè tradita,
ad ratione sit

IN PRIMIS naturali, ut scilicet ordo seruetur in Ecclesia inter professores & discipulos, inter Doctores item vel Magistros, & auditores.

INTERDV M etiam singulari Dei prouisum est consilio.

PLERVNQV è autem hominum id accidit vitio.

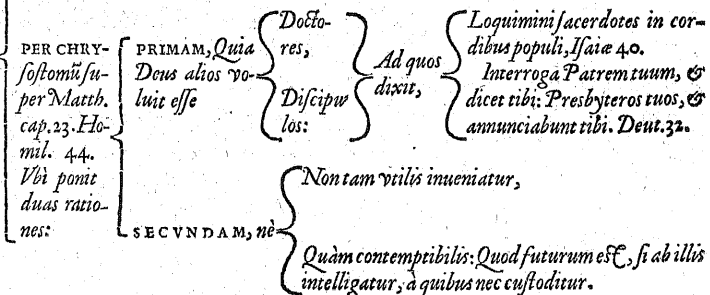
QVAE IL-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
QVAE ILLA RATIO SIT NATVRALIS.

TAB. 56.

A DIVO Paulo ad Hebraeos quinto, ubi alios dicit pascendos esse lacte, alios vero cibo
asserit opus habere solidiore. Quasi diceret: Spiritum sanctum, dum sacras dicitaret lite-
ras, omnis & aetatis & conditionis hominum singularem habuisse rationem, atque eo di-
ctante, quae ad salutem sunt necessaria, sic per scripta esse omnia, ut tantum quisque ex
earum lectione fructus & utilitatis haurire posset, quantum impiger & industrius le-
ctor ipse vellet.

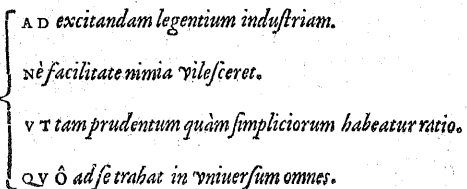
EXPLI-
catur du-
obus in lo-
cis

QVOD IPSIVS DEI IN TRADENDA

scriptura fuerit consilium. TAB. 57.

ET PIA, ET VERO AD-
modum similis est sanctis. Patrum con-
iectura, qua divinam providentiam scri-
bi quaedam obscurius voluisse autumant,
ob causas Quatuor:

DE PR-

LIBER PRIMVS.
DE PRIMA CAUSA,

SENTENTIA Augustini, quae habetur in suo de vera religione opusculo, cap. 17.

SI in Scriptura, inquit, sacra tantum essent quae facillime intelligerentur, nec stu-
diosè quereretur, nec suauiter inueniretur veritas. Quae, ut alio in loco idem as-
serit Augustinus, in Sacrae scripturae libris certa semper est, nec usquam deesse po-
test: etsi non facile, propter magnitudinem rei, intellectus quaerentibus occurrat.
De praedestinat. & gratia cap. 1.

DE SECUNDA CAUSA, SENTENTIA EIVSDEM.
ex lib. 2. de Doctr. Christ. cap. 6.

IT A obscure quaedam dicta sunt, ut densissimam caliginem obducant. Quod
totum diuinitus prouisum esse, non dubito, ad edomandam labore superbiam,
& intellectum a fastidio reuocandum, cui facile inuestigata, plerumque vilescunt.
Magnifice igitur & salubriter Spiritus sanctus ita scripturas sanctas modificauit,
ut locis apertioribus fami occurreret, obscurioribus autem fastidia detergeret.
Nihil enim ferè de obscuritatibus illis eruitur, quod non planissime dictum alibi
reperiatur.

DE TERTIA CAUSA, D. GREGORIVS
Papa ad Leandrum sic ait:

SACRA scriptura sicut mysterijs sapientes exercet, sic superficie simplices
refouet. Habet enim in publico, unde paruulos nutriat: & seruat in secreto, unde
mentes sublimium in admiratione suspendat: quasi quidam quippe est fluvius,
ut ita dixerim, planus & altus: in quo & agnus ambulet, & elephas natet. In Epist.
ante libros moral. cap. 4.

IDEM IN MORALIBVS,
Lib. 20. cap. 1.

OMNEM scientiam atque doctrinam sacra scriptura ipso etiam locutionis
suae more transcendit: ut taceam quod vera praedicat, quod ad caelestem patriam
vocat, quod a terrenis desiderijs cor legentis reuocat, quod dictis obscurioribus
exercet fortes, & paruulis humili sermone blanditur.

DE QUARTA CAUSA, ALIA AVGVSTINI SEN-
tentia, qua praemissa concluduntur omnia.

MODVS autem ipse dicendi, quo scriptura sancta cõtextitur, quantum omni-
bus accessibilis, paucis tamen penetrabilis. Nam quae aperte continet, quasi ami-
cus familiaris sine fuce ad cor loquitur indoctorum atque doctorum: Ea verò
quae in mysterijs occultat, nec ipsa cloquio erigit superbo: quod non audeat acce-
dere mens tardiuscula & inerudita, quasi pauper ad diuitem: sed inuitat omnes
humili sermone, quos non solum manifesta pascat, sed etiam secreta exercent
veritate, hoc in promptis, quod in reconditis habens. Sed ne aperta fastidiren-
tur, eadem rursus operta desiderantur: desiderata, quodammodo renouan-
tur: renouata, suauiter intimentur. His salubriter & praua cor-

riguntur, & parua nutriuntur, & magna oblectantur
ingenia. Augustinus in Epistola tertia ad
Volusianum.

c VT HO.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
VT HOMINVM ACCIDAT VITIO, QVOD OB-
scura interdum sacra sit scriptura. TAB. 58.

OMNI quidem vitiorum genere. Nam si cor, quo creditur ad iusticiam, ipsum vel vitii diffuat, vel secularibus curis nubilum, vel carnis implicatum fuerit sordibus, quid (quæso) mirum est, si quæ sunt spiritus, non intelligat homo carnalis? *Cassian. lib. 5. De institut. cœnobior. cap. 34. Pulchritudo enim diuinæ veritatis, ut in præfatione thesauri sui pulchre dixit beatus Cyrillus, sic latet, ut solis integro animo & sincere inquirantibus pateat.*

EX PARTE
legentium sanctas
scripturas, duobus
modis accidit obscu-
ritas:

IN PRIMIS verò fastu & vana propria prudentiæ persuasione. Inter omnia enim vitia, quibus animus humanus plerumque obfuscar, & à vero abstracti solet, non est ferè vllum, quod in Theologia studio æquè sit graue, aut perniciosum, quam turpissima illa elatio animi & superbia, non Deo tantum inimica, sed hominibus etiam odiosa. Nihil enim prorsus habet spiritus diuinus cum ea, quæ inflat, sapientiæ commune. Nec inquam se Christus hominibus præfecit elatis, nisi vel ad terrorem, vel ad confusionem: humilibus autem ad gratiam & consolationem per sapè. *DEVS* namque superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Atque hinc sanè illud est, quod Saluator noster ipse Patri suo cælesti tanto triumpho tantis aliquando egit gratias, quod diuinæ verbi sui mysteria à seculi huius abscondisset sapientibus, & ea suis tam benignè reuelasset paruulis. *Matth. 13.*

EPILOGVS.

De obscuritate scripturarum, ex Gregorio.

NE Cigitur clausa est, ut pauesci debeat: nec sic patet, ut vilescat: Sed vsu fastidium tollit, ut tanto plus diligatur, quanto amplius meditatur. *Gregorius in Moralib. lib. 20. capite 1.*

DE OCTA-

DE OCTAVA QVAESTIONE, AN ITA
difficilis Sacræ Scripturæ sit cognitio, ut à paucis possit
assequi. TAB. 59.

NONnulli enim ea, de qua diximus, obscuritate deter-
riti, de Sacrarum literarum difficultate prius conqueri,
ac sæpè etiam animum despondere incipiunt, quam vol-
lum fecerint periculum.

NON MINVS NECESSA-
ria est huius quàm prioris quæstionis dis-
cussio. Nam etsi clausa non est sacra scri-
ptura, si tamè ita difficilis eius sit cognitio,
ut à paucis possit assequi, idem penè erit ac
si omnino esset clausa. Variæ autè sunt hæc
de re sententiæ:

ALII contrà tam facilem sibi somniant Sacræ scriptu-
ræ cognitionem, ut pristina eius explicandæ perdiscè-
dæque ratione penitus explosa, ut quadam temeraria, &
illotis (quod aiunt) manibus, in hæc Sacra prorumpen-
tes, liberam omnibus velint esse interpretationem eorū,
quæ hinc diuinitus sunt tradita, ac circulatorum more
alios, quod ignorant ipsi, docere prius, quàm discere,
presumant.

QVERELA D. HIERONYMI CONTRA
eos, qui vano facilitatis prætextu, nimium Sacris abu-
tuntur literis.

AGRICOLAE, inquit, cæmentarij, fabri metallorum, lignorumq; cæsores, la-
narij quoque & fullones, & cæteri qui variam supellectilem, & vilia opuscula
fabricantur, absque Doctore esse non possunt quod cupiunt. Quod medicorum
est, Promittunt medici: tractant fabrilis fabri. Sola Scripturarum ars est,
quam sibi passim omnes vendicant. Hanc garrula anus, hanc delirus senex,
hanc sophista verborum, hanc vniuersi presumunt, lacerant, docent, antequàm
discant. Alij adducto supercilio, grandia verba trutinantes, inter mulierculas
de Sacris literis philosophantur. Alij discunt, prob pudor, à feminis, quod vi-
ros doceant. Et nè parum hoc sit, quadam facilitate verborum, immò audacia,
edisserunt alijs, quod ipsi non intelligunt. Taceo de me similibus, qui si fortè ad
scripturas sanctas post seculares literas venerint, & sermone composito auribus
populi mulserint, quidquid dixerint, hoc legem Dei putant: nec scire dignan-
tur, quid prophætæ, quid Apostoli senserint, sed ad sensum suum incongrua
aptant testimonia. Quasi grande sit, & non vicijsimum docendi genus, depra-
uare sententiæ, & ad voluntatem suam, Scripturam trahere repugnantem. *Hie-
ron. in Prologo Biblia, cap. 6. ad Paulinum.*

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
QVAE VERA SIT HAC DE RE THEOLO-
gorum sententia. TAB. 60.

MEDIA AVTEM INTER
ista duo veluti extrema sententia, D. est
Augustini, in Epistola ad Volusian. Vbi
litteras sacras

NON quidem vsque adeo difficiles esse, quin ex ijs studio
& diligentia tantum quisque possit assequi, quantum ei
ad salutem vile sit atque necessarium:
ITA tamen esse, vt re vera sunt, sublimes censuit, quod
homini etiam solerti, ad eas probe perdiscendas, vix in-
tegram aetatem sufficere existimari.

VERBA IPSIVS AVGVSTINI, EX QVI-
bus distinctio ista desumpta est.

TANTA est, inquit profunditas Christianarum literarum, vt in eis quotidie
proficerem, si eas solas ab ineunte pueritia vsque ad decrepitam senectutem, ma-
ximo ocio, summo studio, meliore ingenio conarer addiscere: non quod ad ea
quae necessaria sunt saluti, tara in eis perueniatur difficultate: sed quod cum quis
ibi fidem tenuerit, sine qua pie recteque non creditur, tam multa, tamque mul-
tiplicibus mysteriorum umbraculis opaca, intelligenda proficientibus restant:
tantaque non solum in verbis quibus ista dicta sunt, sed etiam in rebus quae intel-
ligenda sunt, latet altitudo sapientiae, vt annosissimis, acutissimis, flagrantissimis
cupiditate discendi hoc contingat, quod eadem scriptura quodam loco habet:
CVM CONSVMMAVERIT HOMO, TVNC INCIPIET, Ecc1 18.

QVIBVS REBVS SACRAE SCRIPTVRAE
cognitio, non facilis tantum, sed plana etiam fieri queat
& iucunda. TABVLA 61.

FACILIS FIT
Sacrae scripturae cog-
nitio tribus fere
modis:

IUSTA & idonea interpretatione } Rerum
& Verborum.
STVDIO atque diligentia, } Lectione,
quae consistit in } Meditatione,
Oratione,
Exercitatione.
ORDINE doctrinae, seu via docendi discendique ratione quadam atque
Methodo.

DE IN-

LIBER PRIMVS.
DE INTERPRETATIONE SCRIPTVRA-
rum. TAB. 62.

QVAE DE INTERPRE-
tatione scripturae sanctae quari plerun-
que solent, referri possunt fere omnia, ad
haec potissimum capita quinque,

AN SIT licita.
EX QVIBVS causis fuerit introducta.
QVOTVPLEX sit eius ratio atque differentia.
QVIS harum differentiarum vsus.
AD QVOS interpretanda scripturae sanctae ius pertineat
& auctoritas.
ECQVIS in Sacris scripturis recte interpretandis seruandus sit mos.

AN SIT LICITA SCRIPTVRAE
interpretatio. TAB. 63.

LICITA EST: QVIA

ISAIAE 57. *Viam facite, praebete iter, declinate de semi-
ta, & auferite offendicula de via populi mei.*
ECCLESIASTICI 24. *Qui elucidant me, vitam aeter-
nam habebunt.*
LVCAE 3. *Parate viam Domini, rectas facite semitas eius.*
EPHES. 4. *Ob id enim Dominus, praeter Apostolos, Pro-
phetas & Euangelistas, quosdam dedit etiam Doctores, vt
ibi sacros illorum libros interpretarentur.*
I. COR. 12. *Alij per spiritum datur prophetia, alij inter-
pretatio sermonum.*
I. COR. 14. *Prophetae duo aut tres dicant, & ceteri diju-
dicent, &c. Interpretationem habet: omnia ad edificatio-
nem fiant.*

e 3 EX QVI-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
EX QVIBVS CAVSIS ORTA SIT, SCRIPTVRAS
interpretandi necessitas. TAB. 64.

MULTIPLICEM scripturæ sensum: Nam vt D. Paulus in 1. ad Hebræ. testatur cap. Multifariam multisq. modis locutus est Deus	PATRIBVS olim in Prophetis,	Per	Parabolas, Figuras, Aemigmata, Tropos.	Quibus plena est Sacra scriptura. Epiphã. cont. Orig. hær. 64

NON tantū licita, sed etiā necessaria est scripturarū interpretatio, tū propter

HAERESES VITANDAS: quam causam introducendæ interpretationis, præcipuam fuisse, testantur antiquissimi authores.

AVGVSTINVS in tractatu super Ioannem 18. Neque enim, inquit, natae sunt hæreses, & quedam dogmata peruersatis, illaqueantia animas & in profundum præcipitantia, nisi dum scripturæ bonè intelliguntur non bonè: & quod in eis non bonè intelligitur, etiam temerè & audacter asseritur.

VINCENTIVS Lirinensis aduersus hæreses in princip. vbi tali vitur præoccupatione: Sed forsitan, inquit, requirat aliquis: Cum sit perfectus scripturarum Canon, sibi que ad omnia satis super que sufficiat, quid opis est, vt ei ecclesiasticæ intelligentiæ iungatur auctoritas? Quia videlicet scripturam sacram pro ipsa sui altitudine non vno eodemque sensu vniuersi accipiunt: sed eiusdem eloquia aliter atque aliter alius atque alius interpretatur, vt penè quot homines sunt, tot illinc sententiæ erui posse videantur. Aliter nante illam Nouatianus, aliter Sabellius, aliter Donatus, exponit: aliter Arrius, Eunomius, Macedonius: aliter Photinus, Apollinaris, Priscillianus: aliter Iouinianus, Pelagius, Celestius: aliter postremo Nestorius: Atque idcirco multum necesse est, propter tantos tam varij erroris anfractus, vt Prophetica & Apostolica interpretationis linea, secundum Ecclesiasticæ & Catholica sensus normam dirigatur. Ibidem.

QVOTV-

LIBER PRIMVS.
QVOTVPLEX SIT SCRIPTVRÆ SENSVS. 55

TABVLA 65.

VNA verborum	PROPRIA, quando sic accipiuntur verba, vt sonant, veluti si dictio fermentū accipiatur pro temperamento, quo miscetur panis, vt eo fiat sapidior.
	TRANSLATA, quando in alium transferuntur sensum, vt cum vox eadē, scilicet fermentum, accipitur pro doctrina aut sana, Matth. 13. aut falsa, vt Matth. 16. Cauete a fermento pharisæorum &c.

DVPLEX est Scripturarum significatio:

ALTERA rerum. Habet enim hoc Sacra scriptura præ ceteris humane philosophiæ scriptis peculiare, quod non, vt in alijs disciplinis, verba tantum suas habeant tam proprias, quam figuratas significaciones, sed ipse etiam res, per voces indicatæ, adhuc aliud & maius quiddam significent. Vt in eo quod Saluator noster de sua dixit persona Ioan. 15. Ego sum vitis vera, & Pater meus agricola est, vos palmites &c. Vbi dictiones, vitis, agricola, palmites: Personam Christi, Dei Patris, & Apostolorum, atque adeo fidelis cuiusvis statum significant.

DE VARIIS INTERPRETATIONVM SPECIEBVS.

TABVLA 66.

INTERPRE- tationis species ponunt alij

DVAS, iuxta communem interpretationis Divisionem.	TRES, vt	D. HIERON. ad Hedibiam quæst. 12.
		S. HVGVS. Victori, in lib. 3. de claustro anime cap. 8.
		QVATVOR, vt D. August. duobus in locis.

DE PRIMA INTERPRETATIONIS DIVISIONE.

TABVLA 67.

HISTORICA est verborum, qua primariè vocum inuestigantur significaciones, & ob id communiter literalis dicitur seu Grammatica, vt exempli gratia, vox illa Hierusalem, iuxta grammaticam interpretationem, ciuitatē significat, olim in Iudæa Metropolitanam.

ALLEGORICA, cum facta vel sententiæ alijs rebus similitudinem habentibus accommodantur: & sic Hierusalem Ecclesiam significat militantem, vt in Apocalyp. cap. 21. Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem.

MYSTICA rerū, hoc est, Spirituallis, qua singularū non tantum vocum, sed rerum etiam signatarum, inquiruntur significaciones: & est triplex.

TROPOLOGICA, sive moralis, quando ex verbis colliguntur actiones seu officia hominis Christiani, quid vnumquemque agere vel non agere deceat. Qua ratione Hierusalem ponitur pro anima fidei. Vnde Esa. 52. dicitur: Consurge &c. induere vestimentis gloriæ tuæ Hierusalem.

ANAGOGICA, qua præter verborum significacionem elicitur aliquid, quod ad caelestem pertinet conuerfationē, & hoc pacto Hierusalē accipitur pro Ecclesia triumphante, vt Galat. 4. Illa quæ sursum est Hierusalem, libera est, quæ est mater nostra. L. ysa. prol. 1. in bibl.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE SECVNDA INTERPRETATIONIS Diuisione. TABVLA 68.

SECVNDO modo interpretatio diuiditur secundum

D. HIERONYMUM ad HEDIBIAM, in hac verba: Triplex in corde nostro descriptio & regula scripturarum est.

PRIMA, vt intelligamus eas iuxta historiam, in qua eorum que scripta sunt, ordo seruatur.

SECVNDA, iuxta tropologiam, in qua de litera ad maiora consergimus, & quidquid in priori paulo carnaliter factum est, iuxta moralem interpretatur locum, & ad anime nostri & emolumentum conuertimus.

TERTIA, iuxta intelligentiam Spiritualem, in qua Spirituali theoria ad sublimiora transimus, terrena dimittimus, de futurorum beatitudine & celestibus disputamus, vt presentis vite meditatio, umbra futuræ sit beatitudinis.

S. HVGONEM De S. Victore in d. lib. 3. De claustro anime, vbi ait, In refectorio Sacre Scripturæ tres sunt mensæ: Historialis, Mystica, Moralis.

QVIBVS REBVS HAE TRES INTER SE conueniant aut discrepent mensæ. TABVLA 69.

CONVENIUNT scilicet po. Nam vt super Psal. dicit Castodor. Quidquid in tota scriptura vel

Docetur, Præcipitur, Promittitur, est, Veritas, Bonitas, Felicitas, Nam Deus est Veritas, Bonitas, Felicitas, sine Fallacia, Malitia, Miseria.

MEN- se p̄dicte siue interpretatio- nes scri- pturarū, parum

DIFFERUNT secundum eundem Hugonem in d. lib. de claustro anime, quatuor modis:

PRIMO Mensa { Prima, Secunda, Tertia } Competit { Simplicibus, Doctoribus, Virisque. }

SECVNDO in mensa { Prima, Secunda, Tertia } Cibis est { Grostior, Subtilior, Dulcior. }

TERTIO mensa { Prima, Secunda, Tertia } Continet saporem { Exemplorum, Mysteriorum, Morum. }

QVARTO mensa { Prima, Secunda, Tertia } Pascit { Miraculis, Figuris, Verbis. }

DE TER

MYSTICIBER PRIMVS. DE TERTIA INTERPRETATIONIS PARTITIONE TABVLA 70.

PRIMA est secundum historiam, cum videlicet docetur, quid scriptum aut quid gestum sit, quid non gestum, sed tantummodo scriptum, quasi gestum sit. Velut cum Christus Matth. 12. citat ex 1. Samuel. 21. quod Dauid comederit panes propositionis.

SECVNDA est, secundum αιτιολογίαν, cum ostenditur, qua de causa aliquid dictum, vel factum sit. Exemplum Matth. 19. Christus prohibens repudium uxoris, nisi interueniente fornicatione, prudenter etiam exponit causam, ob quam libellus repudij Iudæis antea concessus fuerat: Moyses, inquit, permisit eum vobis propter duritiam cordis vestri.

AD LONGUM in libro de veritate credendi, ca. 3.

TERTIAM vocat secundum αναλογίαν, qua vtriusque testamenti congruentia ostenditur.

QVARTAM secundum Allegoriam, cum docetur non ad literam accipienda esse, que scripta sunt, sed figuratè intelligenda: Quomodo 1. Cor. 10. Apostolus historiam Exodi notat Allegoriatè fuisse populi Christiani, & patribus omnia contigisse in figuris.

BREVIUS in lib. De Genesi ad literam, imperfect. c. 2. secundum

HISTORIAM, cum siue diuinitis, siue humanitatis res gesta commemoratur.

ALLEGORIAM, cum figuratè dicta intelliguntur.

ANAGOGIAM, cum veteris & noui Testamentorum congruentia ostenditur.

αιτιολογίαν, cum dictorum factorumque redduntur cause.

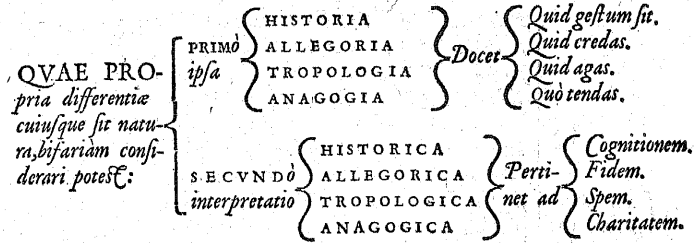
APPENDIX.

HAEC omnia in Sacrarum scripturarum lectione imprimis annotari & obseruari debere, diligenter is idem monet August. in lib. De vera religione cap. 50. in hac verba: Distinguamus, inquit, quam fidem debeamus historie, quam fidem debeamus intelligentiæ, quid mandemus memoriæ, verum esse nescientes, sed credentes tamen. Et vbi sit verum, quod non venit & transit, sed semper eodem modo manet. Quis sit modus interpretandæ Allegoriæ, qua per Sapientiam dicta creditur in Spiritu sancto: verum à visibilibus antiquioribus ad visibilia recentiora eam perducere sufficiat, An vsque ad anime affectiones atque naturam, an vsque ad incommutabilem æternitatem: An alia significet gesta visibilia, alia motus animorum, alia legem æternitatis: an aliqua inueniantur, in quibus hæc omnia inuestiganda sint. Et que sit stabilis fides, siue historica & temporalis, siue spiritualis & æterna, ad quam omnis interpretatio authoritatis dirigenda sit. Et quid profui ad intelligenda & obtinenda æterna, vbi finis est omnium bonarum actionum, fides rerum temporalium. Et quid intersit inter Allegoriam historie, allegoriam facti, & allegoriam Sermonis, & allegoriam Sacramenti. Et quomodo ipsa locutio diuinarum scripturarum, secundum cuiusque lingue proprietatem accipienda sit. Habet enim omnis lingua sua quedam propria genera locutionum, que cum in aliam linguam transferuntur, absurda videntur.

QVÆ CVIUS-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
QVAE CUIVSQVE SPECIEI SINT PROPRIA.

TABVLA 71.

QVIS PROPRIVS ISTARVM DIFFERENTiarum sit vsus. TABVLA 72.

VERVS PRAEDICTarum specierum, in quas omnis interpretandi ratio distributa est, vsus, consistit in eo, ut meminerim non omnibus omnem, sed alijs aliam conuenire interpretandi formam, ut colligitur ex sententia trium Doctorum,

EPIPHANII contra Apostolicos, ubi sic ait: Omnia verba non allegoria opus habent, sed prout se habent, accipienda sunt: Speculatione autem indigent & sensu ad cognoscendam vniuscuiusque propositi argumenti vim & facultatem.

D. THOMAE, in 7. Quodlib. qui quatuor eum explicari dicit modis, alijs
Uno, Duobus, Tribus, Quatuor: Qui in sequenti continentur tabula.

NEC illis consentiendum esse, qui solum historiam recipiunt sine allegorica significatione.

NEC illis, qui solas figuras defendunt, repudiata historica veritate. lib. 15. De Ciuitate Dei, cap. 27.

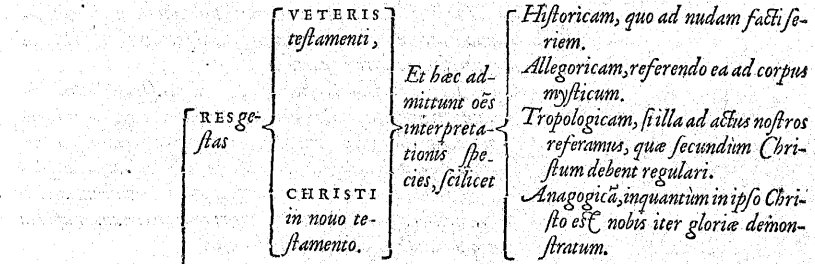
AUGUSTINI afferentis

SED tripartita reperiri prophetarum eloquia, quorum spectent aliqua ad Hierusalē
Terrenam, Celestem, Vtranque. lib. 17. de Ciuitate Dei, cap. 3.

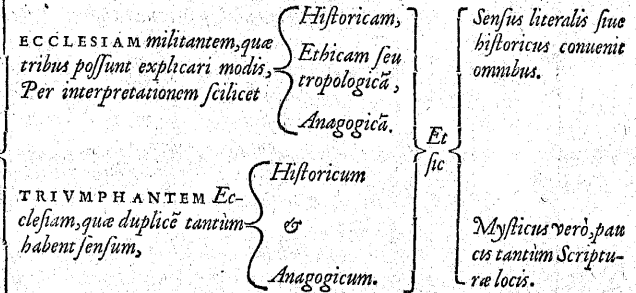
QVAE CUIVSQVE SPECIEI SINT PROPRIA.

QVAE CUIVSQVE MAXIME CONVENIAT

interpretatio. TABVLA 73.

ID TAM EX rerum quam verborum interpretandorum qualitate aestimari debet: Nam quae sacris mandantur literis, omnia pertinent vel ad

PRAECEPTA Charitatis & consilia Evangelica, quae vnicuique tantum interpretandi forma, literalis videlicet siue historica, contenta esse & possunt esse debent. Alioquin enim si singula singulis modis explicare quis conetur, verius se intricasse, quam explicasse deprahendet. De his omnibus & vero allegoriarum vsu, vide tractatum pulcherrimum doctissimi viri D. Laurentij à Villauicentio. De formâ dicit Sacris Concioniibus, lib. 3. cap. 1. & de ratione studij Theologici lib. 2. cap. 20.

AD QVOS

AVTHORITATE
Sapientis Eccles. 8. Non te prætereant narratio seniorum: ipsi enim dixerunt à Patribus suis, quoniam ab ipsis discis intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum.
D. August. lib. 1. de moribus ecclesie Catholice, c. 1. Quis enim mediocriter sanus, inquit, non facile intelligat, scripturarum expositionem ab his petendam esse, qui earum Doctores se esse profitentur: fieri q̄ posse, immò id semper accidere, ut multa indoctis videantur absurda, quæ cum à Doctoribus exponuntur, eo laudanda videantur elatius, quo abiectius aspernanda videantur: & eo accipiuntur aperta dulcius, quo clausa difficilius aperiebantur?

RATIONE
Primum, Quia nulla patet via convincendi hereticū, si cuique liceat sacram scripturam pro suo arbitrio interpretari.
Deinde, antiquos sapientes fuisse nemo negat: ecclesie fuisse magistros, certò constat: à Deo fuisse ecclesie datos, Christi erga ecclesiam providentia manifestat: datos esse, ut Apostolorum, Prophetarum, Evangelistarumq̄, oracula exponerent, Paulus innuit Ephe. 4. Ab vno Pastore tam multos, atq̄ diversis & locis & temporibus fuisse destinatos, sententia vnitatis & concordia monstrat. Canon lib. 7. de locis Theolog. cap. 3.
Iam, ut rectè is inferi ibidem, si sancti omnes, dum illas interpretarentur, errarunt: Deo auctore errat ecclesia, cum Doctores sibi à Christo datos sequeretur, & in sacrorum Codicum intelligentia, eorum vestigijs insisteret.

DOCTORES Eccles. Catholica, constat
HOC Ius pertinere ad

ECCLESIAM ipsam Catholicam, probatur
Testimonio Christi, quo ipse nobis Doctorum sententijs inter se discrepantibus, (quod Alphonsus de Castro lib. 1. aduersus her. cap. 4. etiam sanctis posse contingere affirmat) atque in omnibus ad eò motus De scriptura sancta controuersijs, ad Ecclesie iudicium recurrendum esse, tam sedulo monet atque precipit.
Ratione euidentissima: qua enim lege credimur ecclesie dicenti, hanc vel illam scripturam esse diuinam: eadem lege credere conuenit, eidem dicenti, hunc aut illum esse sensum Sacrae scripturae verum. Vide Augustinum contra Epistolam Manichei, quam Fundamenti vocat, cap. 5.

AVTHORITATE
Parrum, quorum hic duos tantum testes, ut omni exceptione maiores, ita etiam validissimos adduxisse sufficiat, Videlicet
Origenem in Procem. lib. 1. Peri Archon: Illa sola credenda est veritas, que in nullo ab Ecclesiastica traditione discordat.
Ad Emeritum contra Donatist. epist. 164. Hoc, inquit, obseruandū est, quod obseruat Ecclesia Dei.
Epistola 59, ad quest. Paulin. In scripturis sanctis interpretandis, etsi multa dici possint, quæ improbanda non sunt, tamen in his eligendū, quod omnis vel penè omnis frequentat Ecclesia. quest. 5.

QVIS OPTI-

PRIMAM	Dño nostro Iesu Christo & eius corpore.	Glossam in Prologo Bibliae.
SECUNDAM	Corpore Domini bipartito.	Explicacionem istarū Regularū, ne toties eadem repetere necessè sit, studiosus lector ipse videre poterit apud
TERTIAM	Promissis & lege.	Paginum in sua Isagogæ ad S. literas.
QUARTAM	De Specie & genere.	Ioann. Driedonem De Scriptura ecclesiast. lib. 3. cap. 3.
QUINTAM	Temporibus.	Augustin. lib. 3. De doctrina Christiana cap. 30. Vt in eas nec quidem inutiles, non tamen per omnia satisfacere poterit.
SEXTAM	Recapitulacione.	
SEPTIMAM	diabolo & eius corpore.	

SACRAS Scripturas rectè interpretandi regulas tradiderunt

PRIMVS est, timore Dei conuerii ad cognoscendam eius voluntatem.
SECUNDVS, miscere pietate, neque contradicere diuinae scripturae.
TERTIVS, diligere Deum propter Deum, & proximum propter Deum: & illum quidem ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente diligere, proximum verò sicut seipsum.
QUARTVS, per fortitudinem esurire & sitire iustitiam.
QUINTVS, consilio misericordiae animam purgare tumultuantem.
SEXTVS, diligere inimicos: qua re ipse purgatur oculus, quo Deus videri potest.
SEPTIMVS, ipsa est sapientia, ad quam cum peruigerit homo, pacatus ea tranquillisque perfruitur.

EXTANT præterea cum in ipso Bibliae Corpore, tum in antiquorum Patrum monumentis, De vera Sacras Scripturas interpretandi ratione varia hinc inde præcepta, quæ studiosus quisq̄ facile animaduertere & colligere poterit.

EX recentioribus quoque non multo ante vir dum viueret doctissimus, & non absq̄ summa honoris præfatione nominandus, Pater Reuerendus D. Ioannes Hoffmeisterus, post Franciscum Ruzium Vallisoletanum, vnum in libellum complures collegit sacras scripturas interpretandi veluti Canones: ex quibus exempli tantum gratia, has generales & per breues ascriptissimas Regulas, ex quibus quidem, quàm vsus eiusmodi regularum, ad sacras scripturas rectè intelligendas & vtilis sit & necessarius, facile quisq̄ intelligat.

REGVLA PRIMA

SCRIPTVRA diuina nihil temerè vel fortuitò loquitur, sed & syllaba & apiculus vnicus reconditum habet thesaurum. Chrysof. hom. 10. in Genesim.

REGVLA II.

HVIVS thesauri mysteria non in legendo, sed in intelligendo consistunt. Hieron. in Epistola aduersus Luciferian. circa finem.

REGVLA III.

NEQVE opus habet diuina scriptura, vt intelligatur humana sapientia, sed reuelatione Spiritus. Chrysof. in hom. 21. in Genesim.

REGVLA IIII.

VERBA eius sic proculdubiò sunt intelligenda, quomodo ea sancti intellexerunt. August. De verb. Domini, Sermo. 18.

REGVLA V.

HINC nobis non nisi ad certam regulam loqui fas est, nè verborum licentia etiam de rebus, quæ hinc significantur, impiam gignat opinionem. August. de Ciuitat. Dei lib. 10. cap. 23.

REGVLA VI.

TERMINI enim nobis sunt positi, & fundamenta & edificatio fidei, & Apostolorum traditiones, & scripturæ sanctæ, & successiones doctrinæ, & vndiquaque veritas Dei munita est. Epiphanius contra Melchisedechianos, hæresi 55.

REGVLA VII.

QUISQVIS autem voluerit transgredi terminos sanctæ Dei Ecclesiæ, & spem traditionis Prophetice & Apostolicæ fidei ac doctrinæ, ab vno argumento exigui ac breuis sermonis, vel exiguo temporis momento in Sapientiæ transgressione constitutus, eo deceterò ad multa vaniloquia & periculosas opiniones, & ad inconuenientes ac peregrinas quæstiones, & nunquam finiedas genealogias, iuxta Apostoli dicta, ratiocinatio conuertetur. Epiphanius contra Dimocritas, hæresi 77.

REGVLA VIII.

SANCTÆ enim scripturæ non temerarios & superbos accusatores, sed diligentes & pios desiderant lectores. Augustinus contra Adimantum, cap. 3.

REGVLA IX.

LICET verò pauca sint Domini verba, magna tamen, & non numero, sed pondere sunt estimanda: nec ideo contemnenda, quia pauca: sed ideo querenda, quia magna. Augustinus Tractat. 37. in Euangelium Ioannis.

REGVLA X.

IN ipsa porrò lectione, Dei non tantum verba, sed diuina etiam facta considerari debent.

REGVLA XI.

DOMINI enim nostri Iesu Christi facta, non sunt tantummodo facta, sed signa. Si ergò sunt signa, præter id quòd mira sunt, aliquid profectò significant. Augustinus Tracta. 49. in Euangelium Ioannis.

REGVLA XII.

AD dicta quòd attinet, Quæcunq; Deus in diuina scriptura dicit, ea credere oportet quòd sunt: quomodo verò sunt, ipsi soli cognitum est. Epiphanius contra Audianorum hæresim 7c.

REGVLA XIII.

IN vtrisque, hoc est, in ipsis Christi & dictis & factis, diuina quædam sunt mysteria, quæ nec verbis exprimere, nec mente concipere possumus: Superat enim diuina res & verba & ingenium nostrum. Vnde fit, vt multa, non vt dicuntur, sed vt rebus conuenit, intelligantur. Cyrillus in Euangelium Ioannis, lib. 1. cap. 4.

REGVLA XIII.

SUNT etiam aliqua, quæ Deus occulta esse voluit, & ea non sunt scrutanda. Quæ autem manifesta fecit, non sunt neganda, nè & in illis illicite curiosi, & in his damnablem inueniamur ingrati. Ambrosius de vocatione Gentium, lib. 1. cap. 7.

REGV.

REGVLA XV.

ATQVE sic quæ humanam excedunt rationem, fide tantum indigent. Ioannes Chrysof. in 1. Cor. homil. 4.

REGVLA XVI.

VTRVQVE autem Sacra scriptura sparsim per diuinos libros, motus in Deo animæ, seu humana membra describit, id est, caput, capillos, oculos, palpebram, nares, os, labia, &c. hæc & alia his similia, non carnaliter iuxta historiam, à rectè intelligentibus sentienda sunt: vt à Iudæis, & à plerisque hæreticis carnaliter sapientibus, quod Deum corporeum atq; localem opinantur: sed spiritualiter omnia de eo intelligenda & confitenda sunt. Augustinus de essentia diuinitatis, non longè ab initio.

REGVLA XVII.

TVM itaque, qui vult intellectum eorum, quod in scripturis Prophetis scripta sunt, capere, diligenter oportet attendere vel dicentium personas, vel ad quos, vel de quibus sermo sit personis. Orig. in cap. Rom. 2.

REGVLA XVIII.

EX causis item dictorum assumenda est intelligentia dicendi: quia non sermoni res, sed rei est sermo subiectus. Hilar. lib. 4. De Trinitate.

REGVLA XIX.

POST hæc cauendum est, nè figuratam locutionem, id est, translata, quasi propriam sequamur, aut propriam quasi figuratam accipiamus. August. lib. 3. De doctrina Christiana, cap. 5. & 10.

REGVLA XX.

QUI DVTD in sermone diuino neque ad morum honestatem, id est, ad diligendum Deum & proximum, neque ad fidei veritatem, id est, agnoscendum Deum & proximum propriè referri potest, figuratum esse cognoscas. Augustinus ibidem, ca. 10.

REGVLA XXI.

SI quæ porrò sunt dubia, per ea quæ certa sunt, interpretari debent. Lyrani in Iudic. 2. In verbo, Igitur non ego pecco.

REGVLA XXII.

FACILIS nanque in scripturis quod queritur, agnoscitur, si ex pluribus locis, quod de eadem re scripta sunt, proferrantur. Origenes in Numer. Homil. 19.

REGVLA XXIII.

VNDE rectè monet Augustinus, inherendum esse his quæ in scripturis sunt aperitissima, vt ex his reuelentur obscura, aut si mens nondum est idonea, quæ possit ea vel demonstrata cernere, vel abstrusa inuestigare, sine vlla hesitatione credantur. Augustinus De peccator. merit. lib. 3. cap. 4.

REGVLA XXIII.

SIC etiam secundum ea quæ scripta sunt, tractare debemus & ea quæ non scripta sunt. Origenes in Matthæi cap. 22. tractatu 23.

REGVLA XXV.

NAM & Apostoli etsi omnia intelligerent, pauca tamen exposuerunt, vt ad easdem regulas, cetera posteris intelligenda relinquerent. Aug. contra Adimantum, ca. 12.

REGVLA XXVI.

QUA in re nos quidem non verborum seriem, sed rerum pondus examinare debemus. Ambrosius lib. 8. in Luc. cap. 13.

REGVLA XXVII.

QUOTIES ergò scripturæ diuinæ vtendū fuerit testimonijs, sensum magis ex ea capiemus, quàm verba. Quod in Euangelijs frequenter factum inuenitur. Origen. Rom. 3.

REGVLA XXVIII.

QUANDO enim de re constat, non opus est certare de nomine. Augustinus De origine animæ, Ad Hieronymum epist. 28.

REGVLA XXIX.

AD vtrumque, hoc est, tam ad rerum, quàm verborum cognitionem pertinet, quòd locum

scripturæ aliquē rectē intelligere volumus, tria diligēter considerāda sunt: Tempus, quando scriptum sit, quod scriptum est: Persona, quæ dicit, vel per quam, aut de qua dicitur: Et res, propter quam aut de qua scribitur. Sic enim absque errore sensum poterimus inuestigare, Cyrillus in Thefauro, lib. 8. cap. 2. & lib. 9. cap. 4.

REGVLA XXX.

QVIBVS diligēter perpēsis, proxima cura hęc erit, vt in tanta multitudine verorū intellectuū, qui de paucis verbis eruuntur, & sanitate Catholicę fidei munifur, id potissimum deligam⁹, quod certū apparuerit eum sensisse, quę legimus. Si autē hoc latet, id certē, quod circūstātia scripturę nō impedit, & cum sana fide cōcor. dat. Si autē & scripturę circūstātia pertractari & discuti nō potest, saltē id solum, quod fides sana p̄scribit. Aliud est enim, quod potissimū scriptor serferit, non dinoscere: aliud autē, à pietatis regula errare. Si vtrunq; vitetur, p̄fectē se habet fructus legentis: si verò vtrunq; vitari nō potest, etiā si volūtas scriptoris incerta sit, sanę fidei congruā nō inutile est tenuisse sententiā. Aug. de Genesi ad literā, lib. 1. cap. 21.

REGVLA XXXI.

AT VERO si vltra hanc diligentiā adhuc occurrerit aliqd, quod absurdū videatur, nō licet tñ dicere, Author huius libri nō tenuit veritatē: Sed, aut Codex mēdosus est, aut interpres errauit, aut tu nō intelligis &c. Aug. cōtra Faustū li. II. ca. 5. & 6.

REGVLA XXXII.

PRÆTEREA pius lector id etiam vel inprimis aduertere & perpendere debet, veram sacre scripturę elucidationem consistere non tantum in propria ipsius expositione, sed etiam in sancta operatione. Gloss. in proœm. Biblię.

REGVLA XXXIII.

HINC diuinę scripturę non solum p̄cepta Dei continent, sed etiam vitā moresq; iustorum, vt si fortē occultum est, quęadmodum accipiendum sit quod p̄cipitur, in factis iustorum intelligatur. August. De mendacio ad Consentium, cap. 15.

REGVLA XXXIII.

PORRO etsi multa verba sint in scripturis diuinis, quę possunt trahi ad eum sensum, quem sibi vnusquisque spontē p̄sumpsit, non tamen id fieri oportet: non enim sensum quem extrinsecus adulteretis, alienum & extraneum debetis quærere, aut quoquomodò ipsum ex scripturarū authoritate confirmare, sed ex ipsis scripturis sensum capere veritatis. Clemens epistola 5. de communi vita.

REGVLA XXXV.

OPTIMVS enim lector est, qui dictorum intelligentiam expectet ex dictis potiùs, quàm imponat: & retulerit magis, quàm attulerit, neq; cogat id videri dictis cōtineri, quod ante lectionem p̄sumpserit intelligendum. Hilarius de Trinitate lib. 1.

REGVLA XXXVI.

AD hęc pius lector illud etiam obseruare debet, in S. scilicet scripturis interpretandis, etsi multa dici possunt, quę improbāda non sint, tamen in his eligendū, quod omnis vel penē omnis frequentat Ecclesia August. in Epistola 59.

REGVLA XXXVII.

SI AVTEM semel aut bis lecta nōdum intellexerim⁹, nō improbem⁹, non detrahāmus, sed p̄ueuremus, excitem⁹, interrogem⁹. Ioā. Damasc. li. 4. ca. 18. Orthod. fidei.

REGVLA XXXVIII.

OMNIVM verò consultissimum est, non plus sapere, quàm oportet sapere: sed sapere ad sobrietatem, & vniciq; sicut Deus diuisit mensuram fidei. Rom. 12.

REGVLA XXXIX.

DENIQVE, nemo ad cognitionem veritatis magis appropinquat, quàm qui intelligit in rebus diuinis, etiam si multum proficiat, semper sibi superesse quod quærat. Nam si se ad id in quod tendit, peruenisse p̄sumit, non quę sita reperit, sed in inquisitione deficit. Leo in Sermonē 9. de natiuitate Christi.

REGVLA XL.

CONSIDEREMVS itaq; nō quātum sciamus, sed quātum ignoremus. Viā orin. li. 3. Didasc.

Didasc. Et Diuum imitemur Augustinum, qui se in scripturis sanctis plura ignorare, quàm scire fatetur. In epistola ad Ianuarium 119. circa finem &c.

REGVLA XLI.

SAPIENTER autem dicit homo tanto magis vel min⁹, quanto in scripturis sanctis magis min⁹ve proficit. Non dico in eis multum legendis, memorięq; mandandis, sed benē intelligendis, & diligenter earum sensibus indagādis. Sunt enim qui eas legunt, & negligunt: legunt, vt teneant: negligunt, nē intelligant. Quibus longē sine dubio p̄ferendi sunt, qui verba earum min⁹ tenent, & cor earum sui cordis oculis vident. Sed vtriusq; ille melior, qui & cum volet, eas dicit, & sicut oportet, intelligit. August. lib. 4. De Doctrina Christiana, cap. 5.

APPENDIX DE VERSIONIBVS BIBLIORVM

S. scripturę, quę illę & quot sint, ex HEBRÆO in Græcum factę, & qui fuerint interpretes, ac quando sacram scripturam interpretati sint, ex Athanasio. TABVLA 76.

PRIMA versio est 72. interpretum. Hic, cum Hebræi essent, semi electi ex vnacuaque tribu, diuinam scripturam sub Ptolemæo Philadelpho interpretati sunt, ducentis triginta annis ante incarnationem Domini nostri Iesu Christi.

ALTERA est Aquila, qui cum Sinopæ Ponti ortus, & Græcus esset, Hierosolymis baptizatus est. Postea verò reprobato Christianismo, Iudæis sese coniunxit, & diuinam scripturam peruersa ratione vertit, sub Eladrano Rege, trecentis triginta post 72. versionem annis.

TERTIA est Symmachi. Hic cum Samaritanus esset, nec populo suo acceptus propter ambitionis morbum haberetur, ad Iudæos sese recepit, ac secundo circumciscus est. Et vt Samaritanos subuerteret, vertit & ipse diuinas literas, sub Seuero Rege annis post 72. versionem Aquilæ LVI.

QUARTA Theodotionis Ephesij est. Hic cum primū heresi Marcionis Pontici fauisset, postea a sectatoribus heresis illius succensus, & ipse sacram scripturam, sub Commodō Rege, eo ipso tempore, quo Symmachus, ad subuersionem prædictæ heresis, interpretatus est.

QUINTA interpretatio cum abscondita fuisset, Pithis inuenta est, & sub Antonio Rege Caracalla dicto, in Iericho à quodam ex illis, qui Hierosolymis pietati vacauerant, conflatā.

SEXTA & ipsa Pithis inuenta est, antea sub Alexandro Mammææ filio, Nicopoli septentrionali à quodam Origenis familiari composita.

SEPTIMA & Postrema S. Luciani magni religiosi & martyris est, qui & ipse, cum in prædictas versiones, & Hebræicos libros incidisset, & diligenter quæ vel veritati deerant, vel superflua aderant, inspexisset, ac suis quoque locis correxisset, versionem hanc Christianis fratribus edidit, quæ sanè post ipsum certamen & martyrium, quod sub Diocletiano & Maximiano Tyranno sustinuit, libro videlicet propria ipsius manu scripto comprahensa, Nicomedia sub Constantino Rege magno, apud Iudæos in pariete armarij, calce circumlito, quo custodia gratia posita fuerat, inuenta est. Athanasius in Synopsi diuinę scripturę circa finem. De his translationibus Vide Euthymium in præfatione ad Psal. & Glossam in præf. Biblię.

DE TRANSLATIONE D. HIERONYMI.

NOVISSIMÈ superueniēs B. Hieronymus peritus in tribus linguis, Hebraica, Græca & Latina, primò correxit translationē 72. interpretū in Latino cum asteriscis

& obelis. Postea verò transtulit immediatè Bibliam de Hebræo in Latinum sine asteriscis & obelis. Et hac translatione nūc vbiq̄ vtitur tota Romana Ecclesia, licet non in omnibus libris. Et ipsius translatio meritò ceteris antefertur, quia est verborum tenacior, & perspicuitate sententię clarior. In præfatione Biblię De Canonicis & non Canonicis libris. Isidor. de off. Eccles. lib. 1.

APPROBATIO EIVSDEM PER CONCILIVM Tridentinum.

INSUPER eadem Sacrosancta Synodus considerans non parùm utilitatis accedere posse Ecclesię Dei, si ex multis Latinis editionibus, quę circumferuntur, sacrorum librorum, quęnam pro Authentica habenda sit, innotescat: statuit & declarat, vt hæc ipsa vetus & vulgata editio, quę longo tot seculorum vsu in Ecclesiã ipsa probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, prædicationibus, aut expositionibus, pro Authentica habeatur, & quòd eam nemo rej, cere quovis prætextu audeat vel præsumat. Decretum secundum sessionis quartę.

CONCLUSIO LOCI HVIVS COMMVNIS DE SACRAE scripturę interpretatione, ex eodem Concilio Tridentino.

PRAETEREA ad coercenda petulantia ingenia decreuit, vt nemo suę prudentię innixus, in rebus fidei & morum, ad edificationem doctrinę Christianę pertinentium, sacram scripturam ad suos sensus contorqueat, aut cõtra eum sensum, quem tenuit & tenet sancta mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu & interpretatione sanctarum scripturarum, aut etiam contra vnanimem consensum Patrum, ipsam scripturam sacram interpretari audeat, etiam si huiusmodi interpretationes nullo vnquam tempore in lucẽ edendę forent. Qui contrauerint, per ordinarios declarẽtur, & pœnis iure statutis puniãtur. In d. decret. 2. sessiõ. 4.

QVOMODO STUDIO AC DILIGENTIA FACILIOR sacra fiat scriptura. TABVLA 77.

VT NIHIL EST tam difficile, quod non inuestigado fiat facile. itã piẽ super Ecclesiasticum monet Hieron. Scripturarum novitiã non ociosis dari aut voca facientibus, sed laborantibus. Eum autem laborem, qui sacris impenditur literis, studium dicere solent, quod consistit in

LECTIONE, in qua illa debet observari ratio, quam Luce 1. D. præscripsit Ambrosius: Legimus (inquit) aliqua, Nè negligantur, Nè ignoremus, Vt teneamus, Vt euitemus.

MEDITATIONE, quę frequens est cogitatio, inuestigans rei vniuscuiusque Modum, Causam, Rationem.

ORATIONE, Nam Sacra scriptura intellectum vt habent, multis magis profecisse leguntur per orationem, quàm per studij simplicis exercitationem. Hieron. ad Paulinum, & post eum Glossa Apocal. 5.

EXERCITIO pietatis, quo proficimus, & eorum sepe consequimur cognitionem, quę ab aliis videri possumus & abstracta. August. lib. 1. De moribus Ecclesię Catholice cap. 1. De vera ueritate innocentia cap. 3. & cap. 37.

S. ISE

S. ISIDORI IVNIORIS EPISCOPI HISPALENSIS aureæ de singulis, quæ ad sacrum pertinent studium, sententię: & primum DE LECTIONE.

I. GEMINVM confert donum lectio sanctarum scripturarum: siue quia intellectum mentis erudit, seu quòd à mudi vanitatibus abstractum hominem ad amorẽ Dei perducit. Excitati enim illius sermone, subtrahimur à desiderio vitæ mundanę, atque accensi in amore sapientię, tanto vana spes mortalitatis huius nobis vile. scit, quanto ampliùs legendo spes æterna claruerit. Isidorus lib. 3. sententiarum de summo bono, cap. 8.

II. NEMO potest sensum scripturæ sacre cognoscere, nisi legendi familiaritate, sicut Pro. 4. est scriptum: Ama illam, & exaltabit te: glorificaberis ab ea, cum eam fueris amplexatus. Idem d. lib. 3. cap. 9.

III. QVANTO quisq; magis in sacris eloquijs assiduus fuerit, tanto ex eis vberiorẽ intelligentiam capit: sicut terra quæ quanto ampliùs excolitur, tanto vberius fructificat, Ibid.

III. QVANTO ampliùs ad quamlibet artem homo conscendit, tanto magis ad hominem ars ipsa descendit, sicut in lege scribitur: Moises ascendit in montem, & Dominus descendit. ibidẽm. Exo. 19.

DE MEDITATIONE.

I. OMNIS profectus ex lectione & meditatione procedit. Quæ enim nescimus, lectione discimus: quæ autem didicimus, meditationibus conseruamus. Isidorus libro tertio sententiarum, capite octauo.

II. MEDITATIO autem legis est, non solum in legendis scripturis, sed in his etiam quæ scripta sunt, faciendis. Hieron. super Psal. 1.

DE ORATIONE.

I. ORATIONIBVS mundamur, lectionibus instruimur: vtrunq; bonum est, si liceat: si non liceat, melius est orare, quàm legere. Isidorus d. lib. 3. sententiarum, cap. 8.

II. QUI vult cõ Deo semper esse, frequenter debet orare, frequenter & legere. Nam cum oramus, cum Deo loquimur: cum verò legimus, Deus nobiscum loquitur. Ibid.

DE EXERCITIO PIETATIS.

LECTOR strenuus potius ad agendum quæ legit, quàm ad sciendum erit promptissimus. Minor enim pœna est, nescire quid appetas: quàm ea quæ noueris, nõ implere. Sicut enim legendo scire concupiscimus, sic sciendo recta quæ didicimus, implere debemus. Isidorus ibid.

DE ORDINE DOCTRINAE, SIVE DE RATIONE atque methodo compendiõ perueniendi ad veram sacrarum litterarum cognitionem. TABVLA 78.

STVDENDI RATIO in Theologia omnis atq; Methodus, consistit in COGNITIONE earum scientiarum, quæ futuro Theologo sunt necessaria. OBSERVATIONE ordinis, quo sacri legendi sunt libri. STUDIO & cura retinendi, atque in usum publicum vertendi ea, quæ ex sacris quisque hausit fontibus. SPECVLATIONE finis, ad quem hæc studia omnia sunt referenda.

SVPERSTITIO-
sa, nempe quiddam
institutum est, ab
hominibus ad faci-
enda & colenda
idola, vel ad colen-
dam sicut Deum
creaturas, vel ad
consultationes &
pacta quedam si-
gnificatiuum cum
demonibus placi-
ta, atque fadera-
ta. Ex quo genere
sunt

Haruspicum & Augurum libri.

Omnes ligaturæ atq;
remedia, que sunt
vel in } Præcantationibus,
Quibusdam novis, quas
caracteres vocant. } Hæc mitiori no-
Rebus suspendendis at- } mine vocat Phy-
que alligandis. } sicam.

Inanes obseruationes, vt si membrum aliquod saluerit: si iunctum am-
bulantibus amicis, lapis aut canis, aut puer medius interuenerit, &
id genus penè innumera.

Genethiaci sive natalium dierum consideratores, qui vulgò Mathe-
matici vocari volunt. Nam quisque liber cum ad huiusmodi Mathe-
maticum ingressus fuerit, dat pecuniã, vt seruus inde exeat aut Mar-
tus, aut Veneris, aut potius omnium fiderum.

Prædictiones euentuum ex constellatione, id est, ex notatione fide-
rum.

VNUM earum rerum, quas instituerunt homines: Quæ sunt parum

NON super-
stitiosa, id est,
non cum demoni-
bus, sed cum
ipsis hominibus
instituta, sunt
omnia: q̄ ideo
valent inter
homines, quia
placuit inter
eos vt valeat.
Eorum que-
dam sunt

Superflua
& luxu-
riosa, cui-
us generis
sunt

Ilia signa, que saltando faciunt histriones.
Picturæ atque statue, cæteraq; huiusmodi opera simulata, nisi
cum interest, quid eorum qua de causa, & vbi, & quando,
& cuius auctoritate fiat.

Millia denique fictarum fabularum & falsitatum, quarum mendacis homines delectantur, humana instituta sunt.
Et nulla magis hominum propria, que à seipsis habent, existi-
manda sunt, quam queque falsa & mendacia.

Commoda & necessaria qualia sunt

Omnes penè philo-
sophiæ par-
tes: præ-
sertim

Politica
hominum
institu-
ta.

Leges
Mores
Distinctio
Pacta.
Significationum gene-
ra innumera, bilia,
Pondera
Mensura
Numeri.

Rerum

Physica.

Personarum.

Liberales

Grammatica
Dialectica
Rhetorica
Arithmetica
Geometria
Musica
Astronomia.

ARTES

Quod remaneat post operationem
artificis ab illo effectu, vt Do-
mus, scammum, aut vas aliquod.

Mechanica, quibus
aliquid fabri-
catur, vel

Qua ministerium quoddam
exhibet operanti Deo, sicut me-
dicina & agricultura.
Quarum omnis effectus est
actio, sicut saluatorum, cursu-
um, & iustaminum.

ALTERVM earum
quas animad-
uerterunt iam
per actas aut di-
uinitas institu-
ta: vt sunt

VERITAS
connexio-
num
&
ORDO Re-
rum.

Que non instituta
sunt ab hominibus,
sed notata.
Aug. à ca. 19. vsq;
in fin. lib. 2. De do-
ctrina Christiana.

DVO sunt genera doctrinarum:

DE

PHILOSOPHIA Gentilium in genere.

PHILOSOPHI autem qui vocentur, si qua forte vera & fidei nostræ accom-
moda dixerunt, maximè Platonici, non solum formidanda non sunt, sed ab eis etiam
tanquam iniustis possessoribus, in usum nostrum vendicanda. Sicut enim Aegy-
ptij non solum idola habebant & onera grauiã, quæ populus Israel detestaretur
& fugeret, sed etiam vasa atq; ornamenta de auro & argento & vestem, quæ ille
populus exiens de Aegypto, sibi potius tanquam ad usum meliorem claculo ven-
dicauit, non auctoritate propria, sed præcepto Dei, ipsis Aegyptijs nescienter
commodantibus ea, quibus non benè vtiebantur: sic doctrinæ omnes Gentiliũ,
non solum simulata & superstitiosa figmenta, grauesq; sarcinas superuacancæ la-
boris habent, quæ vnusquisq; nostrum, duce Christo, de societate gentiliũ exi-
ens, debet abominari atq; deuitare, sed etiam liberales disciplinas vsui veritatis
aptiores, & quedam morum præcepta vtilissima continent, deq; ipso vno Deo co-
lendo, nonnulla vera inueniuntur apud eos. Quod eorum tanquam aurum & ar-
gentum, quod non ipsi instituerunt, sed de quibusdam quasi metallis diuine pro-
uidentia, quæ vbiq; infusa est, eruerunt, & quo peruersè atq; iniuriôsè ad ob-
sequia demonum abutuntur, cum ab eorum misera societate, sese animo separar,
debet ab eis auferre Christianus ad usum iustum prædicandi euangelij.

VESTEM quoque illorum, id est, hominum quidem instituta, sed tamen accom-
modata humanæ societati, qua in hac vita carere non possumus, accipere atque
habere licuerit, in usum conuertenda Christianum: nam quid aliud fecerunt mul-
ti boni fideles nostri? Nonne adspicimus, quanto auro & argento & veste suffar-
cinatus exiit de Aegypto Cyprianus Doctor suauissimus, & martyr beatissim⁹?
quanto Lactantius? quanto Victorinus, Opratus, Hilarius? Vt de viuis taceam,
quanto innumerabiles Græci? Quod prior ipse fidelissimus Dei famulus Moi-
ses fecerat, de quo scriptum est, quod eruditus fuerit omni sapietia Aegyptio. A 60. 7.

DE ARTIBVS HVMANIS IN GENERE.

QUAM OBREM videtur mihi, studiosis & ingeniosis adolefcēribus & timentibus
Deum, beatamq; vitam querentibus, salubriter præcipi, vt nullas doctrinas quæ
præter ecclesiam Christi exercentur, tanquam ad beatam vitam capeffendam se-
curè sequi audeant, sed eas sobriè diligenterq; dijudicent. Et si quas inuenerint
ab hominibus institutas vanas, propter diuersas voluntates instituentium, & igno-
tas propter suspiciones errantium, maximè si habeant etiam cum demonibus ini-
tam societatem, per quarũdam significationum quasi quedam pacta atque con-
uenta, repudient penitus & detestentur: alienent etiam studia à superfluis & lu-
xurijs hominum institutis.

ILLAVERO instituta hominum, quæ ad societatem conuenientium valent, pro
ipsa huius vitæ necessitate non negligant. In cæteris autem doctrinis, quæ apud
gentes inueniuntur, præter historiam rerum vel præteriti temporis, vel præsen-
tis, ad sensus corporis pertinentium, quibus etiam vtilium artium corporalium
experimenta & coniecturæ annumerantur, & præter rationem disputationis &
numeri, nihil vile esse arbitror. In quibus omnibus tenendum est, NE QVID NIMIS.
& maximè in ijs quæ ad corporis sensus pertinentia voluuntur temporibus, & con-
tinentur locis. August. de doctrina Christiana lib. 2. cap. 39.

DE GRAMMATICÀ.

IPSA quidem arte Grammatica, qua discitur locutionis integritas, non indigeret
pueri, si eis inter homines, qui integrè loquerentur, crescere daretur & viuere.
Nescientes quippe vlla nomina vitiorum, quidquid vitiorum cuiusq; ore loquētis
audirent, sana sua cōsuetudine reprehenderent & cauerent, sicut rusticos vrbani
repre-

reprehendunt, etiam qui literas nesciunt. August. de doct. Christiana lib. 4. ca. 3.

DE LITERIS ET NOTIS.

MAXIME assumenda sunt literarum figura, sine quibus legere non possumus: linguarumque varietas, quantum satis est. Ex eo genere sunt etiam notae, quas qui didicerunt, proprie iam notarij appellantur. Utilia sunt ista, nec discuntur illicite, nec superstitione implicant: nec luxu eneruant, si tantum occupent, ut maioribus rebus, ad quas adipiscendas seruire debent, non sint impedimento. August. lib. 2. De Doctrina Christiana, cap. 26.

DE TROPIS.

SCIANT autem literati, modis omnibus locutionis, quos Grammatici Graeco nomine Tropos vocant, authores nostros vsos fuisse & multiplicius atque copiosius, quam possunt existimare vel credere, qui nesciunt eos, & in alijs ista didicerunt. Quos quidem tropos qui nouerunt, agnoscunt eos in literis sanctis, eorumque scientia ad eas intelligendas aliquantum adiuuantur. August. lib. 3. De doctrina Christiana, cap. 29.

DE DIALECTICA.

IN IIS quae ad rationem animi pertinent, regnat disciplina disputationis & numeri. Disputationis disciplina plurimum valet ad omnia genera quaestionum, quae in literis sanctis sunt penetranda & dissoluenda. August. lib. 2. De doctrina Christiana, cap. 31.

SOPHISTICAE.

TANTVM ibi cauenda est libido rixandi, & puerilis quaedam ostentatio decipiendi aduersarium. Sunt enim multa quae appellantur Sophismata, falsa conclusiones rationum, & plerumque ita veras imitantes, ut non solum tardos, sed ingeniosos etiam minus diligenter attentos decipiant. ibidem.

DE VTRAQUE.

VERITAS sententiarum in sanctis libris ecclesiasticis inuestiganda est. Regula connexionum, quid consequens, aut non consequens, aut repugnans sit, etiam extra Ecclesiam disci potest. Quamquam natura ipsa homines instruxit, ut ingeniosus citius videat conclusionem non esse ratam, quam praecipua eius capiat. Utillissima tamen est haec notitia, tum alijs nominibus, tum ad soluenda & explicanda ambigua signa: Siquidem veris certisque sententijs cum incertae connectione iunguntur, etiam ipsae certae fiant necessesse est.

QUVMQUE ingenia his reddantur exercitiora, cauendum, ne reddat etiam maligniora, & inflatiora: hoc est, ut qui didicerunt ista, ament decipere verisimili sermone atque interrogationibus: aut aliquid magnum, quo se bonis atque innocentibus anteponan, affectuos putent. Ibidem iuncto cap. 32. 33. 34. 35. & 37.

DE RHETORICA ET ELOQUENTIA.

QVOD etiam de Rhetorica tenendum, ne ipsa spectacula veritatis magis delectet, quam veritas in iudicando & disputando. Sunt etiam quaedam praecipua verioris disputationis, quae iam eloquentia nominatur. Quae nihilominus vera sunt, quantum possint eis etiam falsa persuaderi. Sed quia & vera esse possunt, non est fas, culpas ipsa culpabilis, sed ea male utentium peruersitas. dict. lib. 2. De doctrina Christiana, cap. 36.

DE ARITHMETICA, GEOMETRIA,

Musica, & Poetica.

NUMERORVM etiam imperitia, multa facit non intelligi, translata ac mystice posita in scripturis. Ac numerum & Musicam plerisque locis in sanctis scripturis posita honorabiliter inuenimus. Augustinus de doctrina Christiana lib. 2. cap. 16. Sine autem in seipsis considerentur numeri, siue ad figurarum aut sonorum, aliarumve motionum leges adhibeantur, incommutabiles regulas habent, neque villo modo ab hominibus institutas, sed ingeniosorum sagacitate compertas. Idem d. lib. 2. cap. 38.

DE ASTRO.

DE ASTRONOMIA.

SIDERVM autem cognoscendorum non narratio, sed demonstratio est: quorum per pauca scriptura commemorat. Et quamquam siderum cognitio per seipsam superstitione quosdam non alliget, non multum tamen ac propere nihil adiuuat tractationem diuinarum scripturarum, & infructuosa intentione plus impedit. Et quia familiaris est perniciosissimo errori fatua fata cantantium, commodius honestiusque contemnitur. Augustinus lib. 2. De doctrina Christiana, cap. 29.

DE LINGVARVM COGNITIONE.

LATINAE quidem linguae homines, etiam duabus alijs ad scripturarum diuinarum cognitionem habent opus, Hebraea scilicet & Graeca: ut ad exemplaria praecedentia recurratur, si quam dubitationem attulerit Latinorum interpretum infinita varietas.

QUANQUAM & Hebraea verba non interpretata saepe inuenimus in libris, vel quia propter sanctiorem authoritatem seruata est antiquitas, ut in Amen & Halleluia: vel quia transferri in aliam linguam non potuisse dicuntur, ut Racha & Osanna. Augustinus De doctrina Christiana 2. cap. 11.

QUONIAM vero aut ignotum verbum facit haerere lectorem, aut ignota locutio, si ea veniant ex alienis linguis, aut quaerenda sunt ab earum linguarum hominibus, aut linguae eadem, si & ocium est, & ingenium, ediscendae, aut plurimum interpretum consulenda collatio est.

SI autem ipsius linguae nostrae aliqua verba locutionesque ignoramus, legendi consuetudine audiendique innorescunt. Nec vlla sunt genera verborum locutionumque magis mandanda memoriae, quam quae ignoramus: ut cum peritior occurrerit homo, aut talis lectio, quae vel ex praecedentibus, vel consequentibus, vel utrisque ostendat, quam vim habeat, adiuuante memoria facile possimus discere. Idem in d. lib. 2. cap. 14.

DE PHYSICA ET GEOGRAPHIA.

EST etiam narratio demonstrationi similis, qua non praeterita, sed praesentia indicantur ignaris. In quo genere sunt, quaecunque de situ locorum, naturisque animalium, lignorum, lapidum, herbarum, aliorumve corporum scripta sunt. Namque rerum ignorantia facit obscuras figuratas locutiones, cum ignoramus vel animantium, vel lapidum, vel herbarum naturas, aliarumve rerum, quae plerumque in scripturis similitudinis alicuius gratia ponuntur. Exod. lib. 2. cap. 29.

DE HISTORIA.

QUIDQUID de ordine temporum transactorum indicat historia, plurimum nos adiuuat ad sanctos libros intelligendos, etiam si praeter ecclesiam puerili eruditione discatur. Nam & per Olympiadas, & per Consulatum nomina saepe multa quaeruntur a nobis, & ignorantia consulatus, quo natus est Dominus, & quo passus est, nonnullos coegit errare, ut putarent, quadraginta sex annorum aetate passum esse Dominum: Quia per tot annos aedificatum esse templum, dictum est a Iudejs, quod imaginem Dominici corporis habebat. d. libro 2. capite 28.

DE OFFICIO DOCTORIS CHRISTIANI,

ex eodem Augustino.

DEBET igitur diuinarum scripturarum tractator & Doctor, defensor rectae fidei ac debellator erroris, & bona docere, & mala dedocere: atque in hoc opere sermo.

sermonis conciliare auersos, remissos erigere, nescientibus quid agatur, quid expectare debeant, intimare. Vbi autem beneuolos, intentos, dociles aut inuenerit, aut ipse fecerit, cætera peragenda sunt, sicut causa postulat. Si docendi sunt qui audiunt, narratione faciendum est: Si tamen indigeat res, de qua agitur, vt innotescat. Vt autem quæ dubia sunt, certa fiant, documentis adhibitis, ratiocinandum est.

Si vero qui audiunt, monendi sunt potius quam docendi, vt in eo quod iam sciunt, agendo non torpeant, & rebus assensum accommodent, quas veras esse fatentur, maioribus dicendi viribus opus est. Ibi obsecrationes & increpationes, concitationes & coercitiones, & quæcunque alia valent ad commouendos animos, sunt necessaria. Et hæc quidem cuncta quæ dixi, omnes ferè homines in ijs, quæ loquendo agunt, facere non quiescunt.

SED cum alij faciant obtusè, deformiter, frigidè: alij acutè, ornatè, vehemèter: illum ad hoc opus vndè agimus, iam oportet accedere, qui potest disputare vel dicere sapienter, etiam si non potest eloquenter, vt profit audientibus: etiam si minùs prodesset, quàm si & eloquenter posset dicere. Qui verò affluit insipienti eloquentia, tanto magis cauendus est, quanto magis ab eo in ijs quæ audire inutile est, delectatur auditor: & eum, quoniam disertè dicere audit, etiam verè dicere existimat. Augustinus de doctrina Christiana lib. 4. capite quarto & quinto.

QVO ANIMO THEOLOGIAE STUDIO SVM, præditum esse conueniat.

SED hoc modo instructus diuinarum scripturarum studiosus, cum ad eas perscrutandas accedere cœperit, illud Apostolicum cogitare nõ cesset: Scientia inflat, Charitas ædificat. Augustinus libro secundo de doctrina Christiana capite 41. Et contra Adimantum capite tertio: Sancta scriptura, inquit, non temerarios & superbos accusat oculos, sed diligentes & pios lectores desiderat. Omnia enim quæ leguntur in scripturis sanctis, ad instructionem & salutem nostram intentè oportet audire: Maximè tamen memoriæ commendanda sunt, quæ aduersus hæreticos valent plurimùm. Augustinus super Epistolam Ioannis tractatu 2.

1. Cor. 8.

EADEM DE RE EIVSDEM AVGVSTINI sententia.

AD cognitionem diuinarum scripturarum talis homo accedat, qui de sanctis libris tam sanctè & veraciter existimet, vt nolit aliqua eorum parte delectari per officiosa mendacia, potiusque id quod non intelligit, transcat, quàm cor suum præferat illi veritati. Epistola octaua ad Hieronymum.

QVO OR.

QVO ORDINE SACRA LEGENDA SINT

volumina. TAB. 80.

PRINCIPIO libri canonici, non semel nec oscitanter, sed vehemènti attentione sunt euoluendi, atque illo perlegendi sunt ordine, quo in canone Ecclesiastico sunt collocati: vt potè ex quibus hauriendum fundamentum Prophetarum & Apostolorum, & dogmata Catholica perdiscenda sunt fidei.

DEIND è illis legendi sunt libri, in quibus præcipua capita siue loci communes vniuersæ Theologiæ, ex ipsis sacre scripturæ fontib' dilucida ac certa Methodo explicantur. Quales sunt	CLEMENS,	De vera religione. Enchiridion ad Laurentium. De ecclesiasticis dogma. De fide ad Petru' Diacon. de doctrina Christiana. De spiritu & litera. De natura & gratia. De peccatorum meritis & remissione. De fide & operibus. De perfecta iustitia.
	DIONYSIVS,	
	ORIGENES,	
	CYPRIANVS,	
	AVGVSTINI opuscula,	
	LIBELLVS sententiarum Prosperi ex operib' D. August.	
	IOANNES Damascenus,	
	PETRVS Lombardus,	
	IOANNES Rossensis,	
	CARDINALIS Hostius,	
IOAN. Viquerus, & similes.		

OPTIMVS disciplinarum omnium magister est ordo: Quo sine nemo vnquam perfectam Theologiæ assèqui poterit artem. Quare nõ oleum perdere velim' & operam, hoc ordine sacrarum literarum legendi sunt auctores:

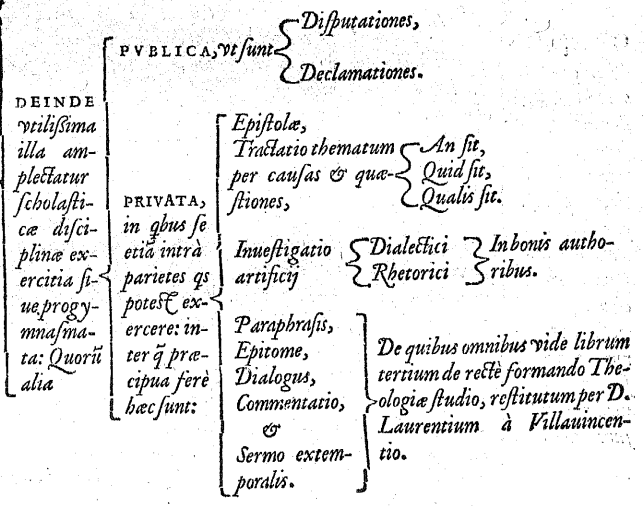
IN PRIMIS historia Ecclesiastica. VITAE sanctorum martyrum, Pontificum & illustrium confessorum. DE HINC Canones in Concilijs & synodis diuersis euulgati. SIMVL que Pontificum atque eximiorum Theologorum de varijs quæstionibus responsa. QVIBVS addas licet ex his congestos libros decretorum. PRÆTEREA qui inscribuntur De officio Episcoporum, presbyterorum, diaconorum: Necnon de ordinatione seu reformatione Ecclesiarum. POSTREMO, in quibus ratio dispensandi sacramenta, & quidquid ad ritus ceremoniasque statas ac solemnes pertinet, explicatur.

DENIQUE tam novos quàm veteres legat in sacra scripturam editos commentarios. Nõ q. hi postremo loco sint habendi, sed quòd ex præcedentium cognitione, facilius ad eos paretur aditus. Nã & hi aut sacras enarrant literas, aut explanat locos communes, aut aliqua scribunt ad institutionem & edificationem Ecclesiarum. Quo loco habendi sunt	QVATVOR Doctores Ecclesie Latine,	Hieronymus,	
		Augustinus,	
		Ambrosius,	
		Gregorius Magnus.	
	ALII sacrarum literarum interpretes, &	Græci	Basilus Magnus,
			Origenes,
			Chrysostomus,
			Gregorius Nazanzenus,
	Latini ex	Græci	Cyrillus.
			Neotericis
Hilarius,			
Beda presbyter, Bernardus.			
Neotericis	Latini ex	Rupertus Tuitien',	
		Dionysius Riccelius,	
		Thomas Caetanus,	
		Ioannes Eccius.	

PARTITIONVM THEOLOGICARVM QVIBVS REBVS FACILIME RETINERI ET publicum ad vsum accommodari possint ea, quæ ex sacra quifque perceperit lectione. TAB. 81.

PRIMUM locos ex sacra scriptura colligat communes, qui tanquam elementa & communia quædam sunt Principia Theologia: quibus diligenter asseribat, quid quid vsquam vel legerit, vel audierit memoria dignum, ut cum vsus possit, ex ijs veluti promptuario quodam vberimo iterum possit repetere. Sunt autem loci huiusmodi: Sacra scriptura, Deus, Trinitas, creatura, Angelus bonus, angelus malus, Homo, Ecclesia, lapsus hominis, Peccatum originale, Arbitrium, voluntas hominis, Lex, Peccatum, Mors, Damnatio eterna, Euangelium, Christi incarnatio, Passio, Mors, Resurrectio, Penitentia, Fides, Iustificatio, Caritas, Bona opera, Spes, Sacramenta, Sacrificia, Circumcisio, Agnus Paschalis, Baptismus, Eucharistia, Cæremonia, Traditiones diuine, Leges Ecclesiasticæ, Functiones Ecclesiasticæ, Magistratus, Resurrectio vniuersalis, Iudicium extremum, vita æterna: & alij eius generis loci complures, sine quibus ægrè quis ad altiora progredi, immò sine quorum aliquata cognitione, nihil vnquam certi de questionibus in Theologia propositis constituere poterit.

VERVM SACRÆ SCRIPTURÆ VSUM RÛ RECTE VNUSQUISQ; ASSEQUERUR, SI

DE DV-

DE DVPLICI STUDIO RVM SACRÆ lectionis fine. TAB. 82.

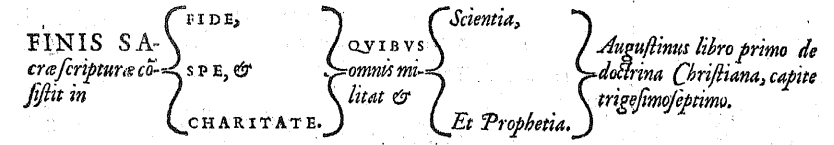
VNVS, vt ipsi vera pietate proficiant, & meliores quotidie euadant & sanctiores, ac ita veram immortalemque beatitudinem, apud immortalem tandem adipiscantur Deum. De quo diuus Paulus 2. Timoth. 3. Pastores ecclesiæ sub Timothei persona his monet verbis: Permane in ijs quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens à quo didiceris, & quod ab infantia sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem per fidem quæ est in Christo Iesu.

DVO SVNT SACRORVM studiorum fines, omnibus his, qui Theologiae nauant operam, propositi:

ALTER, docere alios, salubria dare cõsilia, atque ex verbo Dei riam monstrare, qua hi quoque ad salutem perueniant. Nam qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Daniel 12. cap.

VTRVQVE simul idem quoque Paulus in priori ad Timotheum epistola, vnica complexus est sententia: Attende lectioni, inquit, exhortationi, doctrinæ. Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterij. Hæc meditare, in his esto, vt profectus tuus manifestus sit omnibus. Attende enim tibi & doctrinæ, in ista in illis. Hoc enim faciens, & te ipsum saluum facies, & eos qui te audiunt. 1. Timoth. 4.

DE EODEM EX AVGVSTINO. TAB. 83.

ET PAVLO POST.

QVAPROPTER, inquit, cum quisque cognouerit, finem præcepti esse charitatem de corde puro & conscientia bona & fide non ficta, omnem intellectum diuinarum scripturarum ad ista tria relaturus, ad tractationem illorum librorum securus accedat. d. lib. 1. cap. 40.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
 QUID CUIQUE CONFERAT SACRORVM
 librorum lectio. TAB. 34.

SCRIPTVRAM
 sanctam omnibus esse
 accommodatam, nec
 queri posse ad salutē
 quidquam, quod non
 totum nūc in scrip-
 turis sit adimpletum,
 pulcherrime declarat
 Chrysostomus. Super
 Matth. ca. 22. Homi-
 lia 4. operis imperfe-
 cti, per insignia ali-
 quot Exempla

VIRTVTVM
 nam

QVI ignarus est, inquit, inueniet ibi quod discat.

QVI contumax est & peccator, inueniet ibi futuri Iudi-
 cij flagella quae timeat.

QVI laborat, inueniet ibi glorias & promissiones vitae per-
 petuae, quibus amplius excitetur ad opus.

QVI pusillanimus est & infirmus, inueniet ibi mediocres
 iustitiae cibos: qui & si pinguem animam non faciunt, ta-
 men mori non permittunt.

QVI magnanimus est & fidelis, inueniet ibi spirituales
 escas continentioris vitae, quae perducant eum propē ad
 angelorum naturam.

QVI percussus est à diabolo, & vulneratus est in pecca-
 tis, inueniet ibi medicinales cibos, qui eum per poenitentiam
 reuocent ad salutem.

VT quid enim ibi scriptum est, quod Achan propter
 furtum laminae aureae sit lapidatus, nisi vt habeant fures
 quod timeant?

VT quid ibi filij Israel, qui fornicari sunt cum filiabus
 Moabitarum, percussi refugerunt in Beelphegor, nisi vt
 habeant fornicatores quod perhorrescant?

VT quid concupitores carnis, castigati sunt in deserto,
 nisi vt nemo delicias concupiscat?

POENITEN-
 tia:

VT quid enim Dauidem arguit Naaban & suscepit, nisi
 vt adulteri & homicidae poenitentiae remedium non despe-
 rent?

RAAB meretrice sanctificata est, vt meretricibus spes
 daretur.

QVAE

LIBER PRIMVS
 QVAE VERA SACRAE SCRIPTVRAE
 laus sit atque commendatio. TAB. 35.

VERA SACRAE
 scripturae LAUS assti-
 matur ex

DIGNITATE,
 AVTHORITATE,
 UTILITATE,
 DIVINA, quae sub ea latet, eloquentia.

DE SACRAE SCRIPTVRAE DIGNITATE,
 EX IOSVE.

NON recedat volumen legis huius ab ore tuo: sed mediteris in eo diebus ac
 noctibus, vt custodias & facias omnia, quae scripta sunt in eo. Tunc diriges viam
 tuam, & intelliges eam. Non declines à verbis legis huius ad dexteram vel ad si-
 nistram, vt intelligas cuncta quae agis. Iosua 1.

EX DEUTERONOMIO.

INTERROGA de diebus antiquis, qui fuerunt ante te, ex die quo creauit Deus ho-
 minem super terram, à summo caelo vsque ad summum eius, si facta est aliquando
 huiusmodi res, aut vnquam cognitum est, vt audiret populus vocem Domini
 loquentis de medio ignis, sicut tu audisti & vidisti. Deut. 4.

EX PROVERBIIS.

IUSTI sunt omnes sermones mei, non est in eis prauum quid, neque peruersum:
 recti sunt intelligentibus, & aequi inuenientibus scientiam. Prouerb. 8.

EX PSALMIS.

ELOQUIA Domini eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terrae,
 purgatum septuplum. Psalm. 11.

LEX Domini immaculata, conuertens animas: testimonium Domini fidele, sa-
 pientiam praestans paruulis.

IUSTITIAE Domini rectae, laetificant corda: praecipuum Domini lucidum, illu-
 minans oculos.

TIMOR Domini sanctus, permanens in seculum seculi: iudicia Domini vera, iu-
 stificata in semetipsa.

DESIDERABILIA super aurum & lapidem preciosum multum, & dulciora super
 mel & fauum. Psalm. 18.

BEATI qui scrutantur testimonia eius, in toto corde exquirunt eum.

MIRABILIA testimonia tua Domine: ideo scrutata est ea anima mea.

AEQVITAS testimonia tua in aeternum: & omnes viae tuae veritas.

Principium verborum tuorum veritas: in aeternum omnia iudicia iustitiae tuae. Psalm. 118.

EX EPISTOLA PETRI.

ET habemus firmiorem Propheticum sermonem, cui bene facitis, attendentes,
 quasi lucernae lucenti in loco caliginoso, donec dies illucescat, & lucifer oriatur
 in cordibus vestris: hoc primum intelligentes, quod omnis prophetia scripturae,
 propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliqua-
 do Prophetia: sed spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines. 2. Pet. 1.

EX HIERONYMO.

ORO te frater charissime, inter haec viuere, ista meditari, nihil aliud nosse, nihil aliud
 aliud quaerere, nonne tibi videtur iam hic in terris regni caelestis habitaculum?
 Hieronymus ad Paulinum.

EX AVGVSTINO.

IMPERATORIS Sacram nemo sine periculo sui sanguinis contemnit, sed omnes suscipiunt cum tremore & veneratione, & adorant vilissimam chartulam atrimento scriptam, & velut diuinos adorant apices. Scripturæ diuinæ leguntur, verba Dei tonant, ipse Dominus admonendo præsens præsentibus loquitur, & non auditur: aut fastidiosè homines audiunt, aut (quod peius est) sedentes fabulis vacant. Imperator longè positus, de chartula loquitur, & tremitur, & quali præsens in illa charta adoratur. Testamentum Dominicum recitatur ab aliquibus hominibus, & contemnitur. Ipsum Prophetæ clamant, Apostoli prædicant, Euangelia loquuntur, per seipsum hominibus confabulatur, & non auditur. Augustinus in tractatu de arbore scientiæ boni & mali.

COMMENDATIO SACRÆ SCRIPTURÆ

ab Autoritate.

EX DEUTERONOMIO.

LEGES verba legis huius coram omni Israël, audientibus eis, & in omni populo congregato, tata viris quàm mulieribus, paruulis & aduenis qui sunt intrà portas tuas, vt audientes discant, & timeant Dominum Deum vestrum, & custodiant, impleantque omnes sermones legis huius. Deut. 31.

EX PROVERBIIS.

OMNIS sermo Dei ignitus, clypeus est omnibus sperantibus in se. Prouer. 30.

EX PSALMIS.

OMNIA mandata tua veritas.
In æternum Domine verbum tuum permanet in celo.
Ignitum eloquium tuum vehementer, & seruus tuus dilexit illud. Psal. 118.

EX EVANGELIO MATTHÆI.

ET quicumque nõ receperit vos, neque audièrit sermones vestros: exeuntes foras de domo vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus vestris. Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die iudicij, quàm illi ciuitati. Matth. 10.

EX AVGVSTINO.

CE DAMVS & consentiamus authoritati sanctæ scripturæ, quæ nescit falli, nec fallere. Lib. 1. De peccatorum meritis, cap. 22. Et lib. 2. super Genes. ad literam, cap. 3. Maior est huius scripturæ authoritas, inquit, quàm omnis humani ingenij capacitas.

EX EODEM.

AD EST Domini gratia & misericordia, & non sinit peruertere scripturam suam. Quia circumscepit veritate sua omnes sententias suas, & librauit, vt quisquis inde aliquid præscindere voluerit, aut inducere malè legendo, vel interpretando, ille qui cor habet, quod præcisum est, iungat scripturam, & legat superiora vel inferiora, & inueniet sensum, quem ille volebat malè interpretari. August. de verbis Domini, serm. 49.

EX EODEM.

DOMINE, ista tua scriptura vera est, quoniam tu verax & veritas edidisti eam. Et iterum: O homo, quod scriptura mea dicit, ego dico. Et tamen illa temporaliter dicit: verbo autem meo æterno tempus non accedit, quia æquali mæcù æternitate consistit. Libro confessionum 13. cap. 29.

EX EODEM.

CVM essemus infirmi ad inueniendam liquida ratione veritatem, & ob hoc nobis opus esset authoritate sanctarum literarum, iam credere cœperam, nullo modo

do te

do te fuisse tributurum tam excellentem illi scripturæ per omnes iam terras auctoritatem, nisi & per ipsam tibi credi, & per ipsam te quæri voluisses. Confessionum lib. 6. cap. 5.

LAUS SACRÆ SCRIPTURÆ

AB UTILITATE.

EX DEUTERONOMIO.

ET NUNC Israël audi præcepta & iudicia, quæ ego docco te, vt faciens eas, viuas, & ingrediens possideas terram, quam Dominus Deus Patrum vestrorum daturus est vobis. Deut. 4.

EX EODEM.

SCITO ergò hodiè, & cogitatio in corde tuo, quòd Dominus ipse est Deus in celo, & in terra deorsum, & nõ sit alius. Custodi præcepta eius atque mandata, quæ ego præcipio tibi, vt benè sit tibi & filiis tuis post te, & permanas multo tempore super terram, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi. Ibidem.

EX EODEM.

SI AVTEM audièris vocem Domini Dei tui, vt facias atque custodias omnia mandata eius, quæ ego tibi præcipio hodiè, faciet te Dominus Deus tuus excellentiorem cunctis gentibus, quæ versantur in terra. Venientque super te vniuersæ benedictiones istæ, & apprehendent te, si tamen præcepta eius audièris. Deut. 28. Catalogum autem istarum benedictionum integram & prolixam vide eodem cap. iuncto cap. 30. & in Leuit. cap. 26.

CONTRA verò si audire noluèris vocem Domini Dei tui, vt custodias & facias omnia mandata eius, & caeremonias, quas ego præcipio tibi hodiè, venient super te omnes maledictiones istæ, & apprehendent te. Quæ maledictiones & graues & acerbæ plurimæque, in prædictis sacrae scripturæ numerantur locis, Leuitici nimirum 26. Deut. 28. & 30.

EX PSALMIS.

BONVM mihi lex oris tui, super millia auri & argenti.
Lúcerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.
Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis.
Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum. Psal. 118.

EX PAVLO AD ROM. 15.

QUAE CVNQVE scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, vt per patientiam & consolationem scripturarum, spem habeamus &c.

EX EODEM, 2. Timoth. 3.

OMNIS scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendū, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

EX HIERONYMO.

AMA scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis. Ad Rusticum Monach. Et super illud Psal. 147. Et adipe frumenti satiat te: Pinguissimus, inquit, sermo diuinus est:

omnes in se habens delicias: quidquid volueris, ex sermone diuino nascitur: sicut tradunt Iudei, Quoniam manna quando comedebant, secundum voluntatem uniuscuiusque sic sapiebat in ore.

EX EODEM.

si quidquam est, quod in hac vita sapienter virum teneat, & inter pressuras & turbines mundi equo animo manere persuadeat: id esse vel primum reor, meditationem & scientiam scripturarum. Cum enim a ceteris animantibus hoc vel maxime differamus, quod rationale animal sumus, & loqui possumus: ratio autem omnis & sermo, diuinis libris contineatur, per quos & Deum discimus, & quare creati simus, non ignoramus: miror quosdam extitisse, qui aut ipsi se inertes & somno dantes, nolint que preclara sunt, discere: aut ceteros qui id studij habent, reprehendendos putent. Quibus cum possum distinctius respondere, & breuiter eos vel offensos dimittere, vel placatos, multo esse melius scripturas legere, quam augendis & cumulandis opibus inhiare: Illud dicam, quod vel apud iniquissimum iudicem obtineam, placere mihi otium meum, & solitudinem omni celebritate iucundiorum videri. Hieron. in Prefatione epistolę Pauli ad Ephesios.

DE ELOQVENTIA QVAE SACRIS

inest literis, ex Augustino.

Hic aliquis forsitan querit, vtrum auctores nostri, quorum scripta diuinitus inspirata, Canonem nobis saluberrima auctoritate fecerunt, sapientes ratummodo, an eloquentes etiam nuncupandi sunt. Quae quidem questio apud me ipsum, & apud eos qui mecum, quod dico, sentiunt, facilem soluitur.

Nam ubi eos intelligo, non solum eis nihil sapientius, verum etiam nihil eloquentius mihi videri potest. Et audeo dicere, omnes qui recte intelligunt quod illi loquuntur, simul intelligere non eos aliter loqui debuisse. Sicut est enim quaedam eloquentia, quae magis etate iuuenilem decet, est quae senilem, nec iam dicenda est eloquentia, si personae non congruat eloquentis: ita est quaedam quae viros summa auctoritate dignissimos planeque diuinos decet. Hac illi locuti sunt, nec ipsos decet alia, nec alios ipsa: ipsis enim congruit, alijs autem quanto videtur humilior, tanto alius non ventositate, sed soliditate transcendit.

Vbi vero non eos intelligo, minus quidem mihi apparet eorum eloquentia: sed eam tamen non dubito esse talem, qualis est ubi intelligo. Ipsa quoque obscuritas diuinorum salubriumque dictorum, tali eloquentiae miscenda fuerat, in qua proficere noster intellectus non solum inuentione, verum etiam exercitatione deberet. Augustinus De Doctrina Christiana lib. 4. cap. 6.

ELOQVENTIAM DIVINARVM LITERARVM,

cum sapientia esse coniunctam, ex eodem.

Sapienter autem dicit homo tanto magis vel minus, quanto in scripturis sanctis magis minusve profecit. Non dico in eis multum legendis, memorieque mandandis, sed bene intelligendis, & diligenter earum sensibus indagandis: sunt enim qui eas legunt, & negligunt: legunt, ut teneant: negligunt, ne intelligant. Quibus longè sine dubio preferendi sunt, qui verba earum minus tenent, & cor earum sui cordis oculis vident. Sed vtriusque ille melior, qui & cum volat, eas dicit: & sic ut oportet, intelligit.

Hic ergo, qui sapienter debet dicere, etiam quod non potest eloquenter, verba scripturarum tenere maxime necessarium est. Quanto enim se pauperiorem cernit in suis, tanto eum oportet in istis esse ditiores: Vt quod dixerit suis verbis, probet ex illis: & qui proprijs verbis minor erat, maiorum testimonio quodammodo crescat. Probando enim delectat, qui minus potest delectare dicendo.

Porro qui non solum sapienter, verum etiam eloquenter vult dicere, quoniam profecto plus perdit, si vtriusque potuerit, ad legēdos vel audiēdos, & exercitatiōe imitandos eloquentes cum mitto libentius, quam Magistris artis Rhetoricę vacare precipio, si tamen

si tamen ij qui leguntur & audiuntur, non solum eloquenter, sed etiam sapienter dixisse, vel dicere, veraci predicatione laudantur. Qui enim eloquenter dicunt, suauiter: quia sapienter, salubriter audiuntur.

Propter quod non ait scriptura, multitudo eloquentium: sed, multitudo sapientium, sanitas est orbis terrarum. Sicut autem sepe sumenda sunt & amara salubria, ita semper vitanda est perniciofa dulcedo. Sed salubri suauitate, vel suauis salubritate quid melius? Quāto enim magis illic appetitur suauitas, tanto facilius salubritas prodest.

Sunt ergo Ecclesiastici viri, qui diuina eloquia non solum sapienter, sed eloquenter etiam tractauerunt. Quibus legendis magis non sufficit tempus, quam deesse ipsi studentibus & vacantibus possunt. d. lib. 4. De doctrina Christi. cap. 5.

PIAE ALIQVOT AD SALVBERRIMA SACRARVM LITERARVM CAPELLANDA STVDIA, & EXHORTATIUNCULÆ, EX

eisdem fontibus petite.

EX DEUTERONOMII CAP. IIII.

Custodi igitur te ipsum & animam tuam sollicitè, ne obliuiscaris verborum quae viderunt oculi tui, & ne excidant de corde tuo cunctis diebus vitæ tuę. Doccebis ea filios ac nepotes tuos.

EX CAPITE VI.

Eruntque verba hæc, quę ego precipio tibi hodiè, in corde tuo: & narrabis ea filijs tuis, & meditaberis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque confurgens. Et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque & mouebuntur inter oculos tuos, scribesque ea in limine & ostijs domus tuę &c.

EX CAPITE XI.

ponite hæc verba mea in cordibus & in animis vestris, & suspēdite ea pro signo in manibus, & inter oculos vestros collocare. Docete filios vestros, ut illa meditentur, quando sederis in domo tua, & ambulaueris in via, & accubueris atque surrexeris. Scribes ea super postes & ianuas domus tuę, ut multiplicentur dies tui, & filiorum tuorum in terra, quam iurauit Dominus Patribus tuis, ut daret eis, quādiu cælum imminet terræ.

EX CAPITE XVII.

Postquam autem sederit Rex in folio regni sui, describet sibi Deuteronomiū legis huius in volumine, accipiens exemplar a sacerdotibus Leuiticę tribus, & habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitę suę, ut discat timere Dominum Deum suū, & custodire verba & ceremonias eius, quę in lege præcepta sunt. Nec eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos, neque declinet in partē dexteram vel sinistram, ut longo tempore regnet ipse & filius eius super Israel.

EX EVANGELIO IOANNIS.

scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: Et illæ sunt quæ testimonium perhibent de me: & non vultis venire ad me, ut vitam habeatis. Ioan. 5.

EX D. PAVLO.

Testificor coram Deo & Iesu Christo, qui iudicaturus est viuos & mortuos, & per aduentum ipsius, & regnum eius: Predica verbum: infra opportunè, impertunè: argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina. Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi Magistros prurientes auribus: & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas aure concuerantur. Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Evangelistę, ministerium tuum imple, sobrius esto. 2. Timo. 4.

EX AVGVSTINO.

hortor, ut valeo, ut literarum verè certę, sanctarum studio te curam non pigreat impendere. Syncera enim & solida res est, nec fucatis eloquijs ambit ad animam, nec villo lingua

linguæ testorio inane aliquid ac pendulum crepirat. Multum mouet non verborum, sed rerum auidum, & multum terret, factura securi: præcipue Apostolorum linguas hortor vt legas: ex his enim ad cognoscendos prophetas excitaberis, quorum testimonij vruntur Apostoli. Augustinus ad Volusian. epist. 1.

EX EODEM.

ROGO vos, discite sacrâ scripturam, sæpè legite, quia omni melle dulcior est, fortior vino, lenior oleo, sublimior auro, argento purior. Præcipue in Deum prouocat, & Deum diligere inuitat, corda illuminat, linguâ purificat, conscientiam probat, animam sanctificat, fidem roborat, diabolum reijcit, peccata spernit, animas frigidâ calefacit, lumen scientiæ ostendit, tenebras ignorantæ expellit, tristitiâ seculi extinguit, lætitiâ Spiritûs sancti accendit, sitiienti porum tribuit, de insipientibus sapientes facit, primos de nouissimis ponit, magnos de minimis, nobiles de ignobilibus efficit, naturam frenat, prohibet leuitatem, temperat dolorē, confert spem, coronat senem, docet iuuenem, mitigat dedignantes, reuocat errantes, instruit ignorantes, sanat egros, roborat infirmos, brutos facit sensatos, somnolentos excitat, ociosos increpat, laborantes lætificat, pigros incitat, credentibus gratiâ dat, Reges humiliat, humiles exaltat, honores multiplicat. Quâ obrem qui hanc diligit, & diligenter legem implet, in regno cælorum maximus vocabitur, & in præfenti Ecclesia præmia & munera obtinebit. Augustinus De laudibus Sacre scripture, Serm. 38. ad Fratres in Eremo.

EX COMMENTARIIS CHRYSOSTOMI IN
primum cap. Genes.

MERITO thesauro cuiusdam confertur diuinarum scripturarum lectio. Nam sicut ex illo, quisquis vel paruum frustum capere valet, multas sibi parat diuitias, ita & in sacra scriptura, etiam in breui dictione variam sententiarum vim, & indicibiles diuitias inuenire licet. Et non solum thesauro similia sunt Diuina eloq̃a, sed fontiquoquè largis perennibusque scaturienti fluentis.

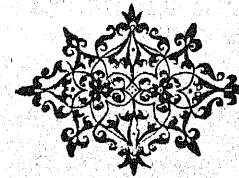
ET PAVLO POST:

MAGNA enim est huius Theauri abundantia, & larga huius fontis vbertas. Vnde etiam qui ante nos fuerunt, pro viribus aquas hausere, & similiter qui post nos futuri sunt, idem attentabunt, neque sic totum euacuare poterunt, sed magis intemur augescunt flumina, & crescunt. Hæc enim spiritualium fluminum natura est, vt hoc magis scaturiant, & accrescat spiritualis gratia, quo quis magis indè haurire studet. Propter hoc & Christus dicebat: (Ioan. 7.) Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuentis.

HIERON. AD DEMETRIADEM.

FINEM iungo principio, nec semel monuisse contentus sum: Ama scripturas sanctas, & amabit te sapientia: dilige eam, & seruabit te: honora illam, & amplexabitur te: Hæc monilia in pectore, & in auribus tuis hæcant: Nihil aliud nouerit lingua, nisi Christum: Nihil possit honorare, nisi quod sanctum est.

LIBRI PRIMI FINIS.

PARTITIO
NUM THEOLOGICARVM LIBER SECVNDVS,
CONTINENSOECONOMIAM VETERIS TESTAMENTI, LEGIS
SCILICET ANTIQVAE, ET EIVSDEM
PARTIVM.D. PAVLVS AD ROMANOS III. ET
AD GALATAS III.

SCIMVS AVTEM, QVONIAM QVAECVNQVE Lex loquitur, ijs qui in lege sunt, loquitur, vt omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo, quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati. Atque hinc scriptura conclusit omnia sub peccato, vt promissio ex fide IESV Christi daretur credentibus. Prius autem quam veniret fides, sub lege custodiebamur, conclusi in eam fidem, quæ reuelanda erat. Itaque Lex Pædagogus noster fuit in Christo, vt ex fide iustificemur.

QVO ORDINE

PARTITIONVM THEOLOGICARVM QVO ORDINE ATQVE

methodo singula huius Doctrinae capita sint per-
tractanda. TABULA 1.

METHODI VIS
ferè omnis ex ordine potis-
simum perspicitur. Ordinis
autem ratio, quàm ad in-
stitutã atinet Oeconomã,
consistit præcipue in

- PERPETVA & continua librorum
vriusque testamenti serie.
- PROPRIA libri atq; adeo loci cui-
usque significatione.
- DILIGENTI cum Authoris, tũ loci
atq; temporis inuestigatione.
- COMMODA & idonea argumenti
narratione.
- ARTIFICIOSA generũ in suas par-
tes distributione.
- DILVCIDA partium subdiuisione.
- BREVIERUM præcipuarum epologo
seu epitoma.

Que ra-
tio dili-
genter
obserua-
da est
tam in

Toto Bibliæ cor-
pore, quam in

Singulis sacræ scri-
pturæ volumini-
bus.

ARGVMENTI LIBRI HVIVS AD PRAECE- dentem Continuatio.

PRAEFATIS hæcenus, quanta fieri potuit breuitate, ijs veluti Principijs, quæ in
genere, cum ad diligentem omnium sacræ scripturæ & causarum & partium in-
uestigationem, tum ad necessariam doctrinæ Christianæ præcognitionem perti-
nere videbantur: proximum porrò est, vt quod à principio nos facturos recepi-
mus, ipsum nunc adgrediamur opus, Oeconomã scilicet Bibliæ, actandem vbe-
riorem singularum partium suscipiamus enucleationem: Itã tamen, vt non tam
scripturam hęc totam explicare voluisse, quàm totius scripturæ rectè explicandæ
perdiscendæque rationem quandam atque methodum tradere videamur.

DE SIGNIFICATIONIBVS BIBLIAE.

TABULA 2.

SACRAM SCRIPTV-
ram totam, atque adeo libros, qui in
canonem recepti sunt, omnes, vno no-
mine appellari Biblia, iam supra
ostensum fuit. Ipsa autem Biblia ac-
cipiuntur interdum pro

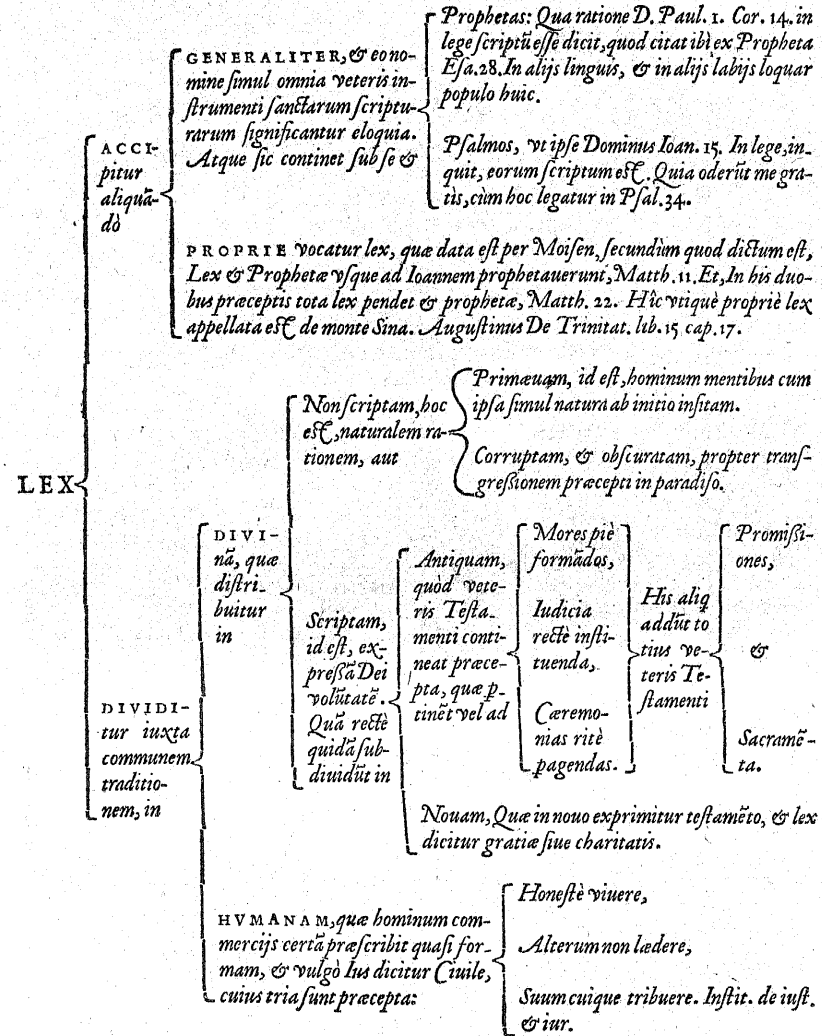
LEGE: Lex enim vniuersalis, D. Augustino teste, continet
omnia que de vnaquaque re legitime præcipiuntur, lib. 4.
Question. 33. sup. Numer. vnde D. Paulus, vt ait Chrysostomus
Homil. 7. in Epist. ad Roma. totum vetus testamentum
legem appellare consuevit, præsertim ad Galat. 4. Hęc enim
sunt duo testamenta, inquit, vnum quidem in monte Sina.

TESTAMENTO, Quo nomine non (vt apud Iureconsultos)
illud tantum continetur, quod non valet nisi testatoribus mor-
tuis: sed olim omne pactum & placitum, testamentũ vocabant.
Nam Laban & Iacob testamentum fecerunt, quod vtrique eri-
am inter viuos valeret, Genes. 31. Augustinus in Psal. 82.

DE PAR-

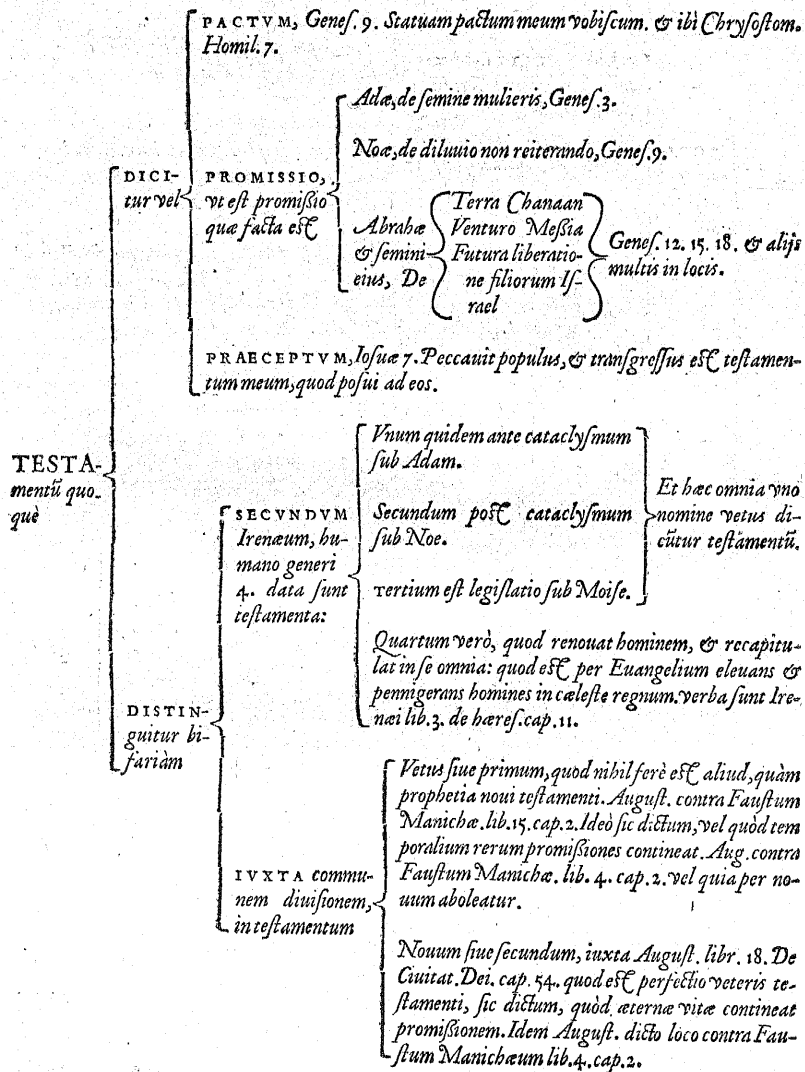
LIBER SECVNDVS. DE PARTITIONE LEGIS.

TABULA 3.

DE TESTA-

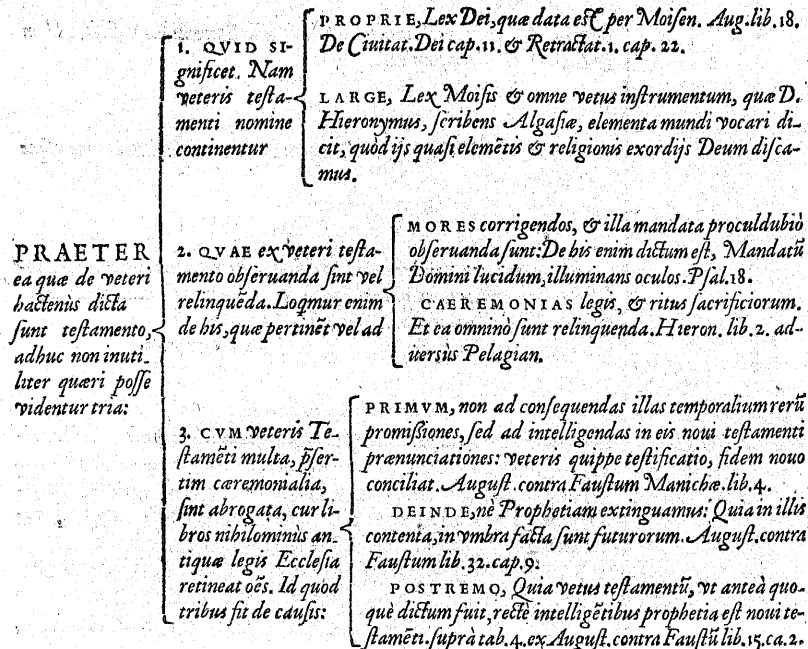
PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE TESTAMENTO, ET EIVS PARTIBVS in genere. TABVLA 4.

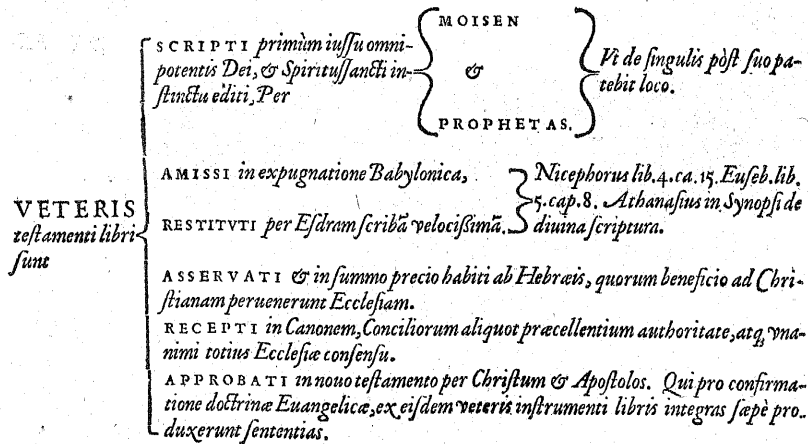
DE VETE-

LIBER. SECVNDVS. DE VETERI TESTAMENTO IN SPECIE.

TABVLA 5.

DE VETERIS TESTAMENTI AVTHORIBUS. TABVLA 6.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE ARGVMENTO LIBRORVM VETERIS testamenti in genere. TABVLA 7.

INFANTIAM, hoc est, initium a primis illis Parentibus nostris, Adam & Eva, usque ad tempora Noe.

PVERITIAM, a Noe usque ad tempora Abrahae, & sub Abrabamo usque ad Moysen.

ADOLESCENTIAM, a tempore Moysis, quo Ecclesia sub lege, veluti adolescens sub tutoribus & magistro degebat, usque ad inductionem populi Israelitici in terram promissionis per

IN LIBRIS veteris Testamenti agitur de statu populi Dei, hoc est, Ecclesie Catholicae per oes eius partes & aetates. Habet enim Ecclesia aetates ferè quinque:

IUVENTVTEM, ab inductione praefata usque ad Salvatoris nostri Domini Iesu Christi adventum. Quo tempore licet a cura Paedagogi nondum exempta esset Ecclesia, accepit tamen a prophetis, qui tum existerant, clarissimas de Christo eiusque regno & vniuersis adeo fidei nostrae mysterijs reuelationes.

PERFECTAM aetatem. Vbi enim venit plenitudo temporis, de qua Paulus ad Galatas in 4. agit capite, misit Deus filium suum unigenitum natum ex muliere, natum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret. Qui tandem Ecclesiam sibi congregavit talem, qualis in veteri testamento praefigurata & adumbrata erat in

IOSVE & sequentes iudices, REGES, PROPHEtas.

SYNAGOGA, TABERNACVLO, SACERDOTIO.

DE VE-

LIBER SECVNDVS. DE VETERIS TESTAMENTI PARTIBVS. TABVLA 8.

GENESI, EXODO, LEVITICO, NVMERIS, DEVTERONOMIO.

IOSVE, IVDICVM, RVTH, REGVM quatuor, PARALIPOMENON 2. ESDRAE duobus, TORIAE, IVDITH, ESTHER, IOB.

FORMA laudandi Deum, in quem finem David suos edidit Psalmos.

PRAECEPTIS diuinae Philosophiae, hoc est, Proverbia Salomonis, Ecclesiastes, Cantica Canticorum, Liber Sapientiae, Ecclesiasticus.

TRACTATIO veteris Testamenti omnis in sex diuiditur Partes: in quibus illa, de qua in praecedenti tabula dictum est, Ecclesia instruitur

COM- minatione De quibus promiscue agit in libris prophetarum. De quibus promiscue agit in libris prophetarum. De quibus promiscue agit in libris prophetarum.

PRAEPARATIONE ad crucem, & ratione consolandi afflictos. Quod fit in 2. libris Malachaeorum.

b 3 PARS VE-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
PARS VETERIS
TESTAMENTI PRIMA.

DE LEGIBVS DIVINIS.

TABVLA 9.

PRIMA, in Paradiso ante peccatum, prohibitione ligni.

SECUNDA, post prauaricationem & expulsionem ex Paradiso, de humani generis multiplicatione.

TERTIA, Noë ante diluuium de fabricanda Arca.

QUARTA, post diluuium de Diuisionibus gentium.

QUINTA, Abrahæ de circuncisione & immolatione filij.

SEXTA, Moysi in monte Sinai. Hæc intelligitur per sextum illius Samaritanæ virum, qui tamen non verus erat maritus. Unde Saluator noster mulierem illam, hoc est, Ecclesiam Catholicam, ab illo putauit marito, id est, à lege litera, quæ nullam contulit salutem, ad verum maritum virum, quæ lex est Spiritus & gratiæ, in nouo Testamento comprehensa, à quo spiritualem virtutum concipiat prolem.

SEPTIMA, est illa ipsa lex Spiritus, & Euangelium gratiæ per Iesum Christum, quæ etiam lex fidei dicitur, & peccatum (quod per legem Moysi non aufertur, sed ostenditur tantum, etiam abluat & tollit. Rom. 8. & ibi Gloss.

Hæc leges significatur p V. viros, quos Christus Ioann. 4. sedens apud fontem dixit habuisse mulierem illam Samaritanam. Gloss. Ibid.

LEGES DI
uerso tempore homi-
nibus datæ,

HIC de sexta tantum lege, quæ (vel quia Moysi à Deo prius reuelata, vel quia ab ipso Moise populo deinde Iudaico fuerit proposita) vno nomine lex appellari solet Mosaica.

DE LEGE

DE LEGE MOSAICA, IN SPECIE.

TAB. IO.

IN genere, pro toto legis volumine, quod quia in partes quinque est diuisum, communiter PENTATEUCHVM dicere solent.

A DEO per ministerium Angelorum.

MOISI, & per eum filijs Israel, atque ad eos omnibus hominibus sub ipsius Dei castris militantibus. Sed non nisi prius } Sanctificationis & Mundatis.

IN monte Sinai.

NON statim post peccatum, ve experti homines arbitrij libertatem ad salutem non sufficere, eo minus superbirent, & legis necessitatem eo procliuus agnoscerent. Gloss. ad Galatas 3. Sed post duo tandem millia annorum à principio mundi, die scilicet quinquagesima ab exitu Israel de Aegypto, quæ tertia fuit mensis Iunij, teste Augustino quæstione septuagesima in Exodu.

LEGIS MOSAICA appellatione rerum sacrarum scriptores bifariam consueuerunt:

IN SPECIE, pro lege Decalogi, quæ (vi patet ex 19. Exodi capite) data fuit

CVM } Clangore buccinæ, Tomru & fulgure in nube densissima, Streptu vehementi. } Habentur hæc omnia dicto cap. 19. Exod.

NE aut } Proprijs viribus nimium atterebantur, d. gloss. ad Galat. 3. } Aliquid sibi defuisse quererentur. Augustinus Psal. 57.

VT qui reuocari à peccatis ratione non poterunt, penarum minis atque terroribus coërcerentur. Augustinus capite tertio, De vilitate credendi, ad Honoratum.

b 4 DE PEN.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE PENTATEVCHO, HOC EST, DE QVINQVE libris Moisis, & primùm de varijs eius typis. TABVA II.

ET SI HISTORIA Moisis per se una sit & in diuidua, commodioris tamen vñs gratia, per partes quasi distincta est in libros quinque: Qui significantur per Quinque

- VECTES, tabulas tabernaculi continententes, quibus Ecclesia ab omni præseruabatur impetu. Exod. cap. 26. & 40.
COLUMNAS tabernaculi, Exod. 27.
VIROS, qui Iudæis in auxilium de celo apparuerunt, in equis, frenis aureis decoris, 2. Machab. 10.
PANES illos, de quibus fragmentorum 12. collecti sunt cophimi, Luc. 9.
PORTICVS piscina, Ioannis 5.

DE AVTHORE PENTATEVCHI.

TAB. 12.

PENTATEVCHI

AVTHOR EST Moyses, Theologorum omnium antiquissimus. Quod autem nomen suum libris a se scriptis nusquam addiderit, id Franciscus Ruizius Vallisoletanus ideo factum esse putat, quod is scripserit presentibus, atq; sic illi superuacanea fuerit presentia suæ declaratione. In lib. de regulis intelligendi sacras scripturas, reg. 151.
RESTAVRATOR Esdras. Hieron. aduersus Heluidium: Sive Moisen, inquit, dicere volueris authorem Pentateuchi, sive Esdras eiusdem restauratorem operis, non recuso. Idem quoque sentit D. Augustinus de mirabilibus sacræ scripturæ, lib. 3. cap. 33.

DE MOISE ET VARIIS EIVS NOMINIBUS.

TAB. 13.

MOISES ID NOMINIS ab euctu sortitus est, eò quod de flumine sit saluatus. August. de tempore Serm. 88. Aquam enim Moï Aegyptij vocat, * esis verò saluatus: Indè Moïses id est, ex aqua saluatus. Iosephus lib. 2. antiquitat. cap. 9. Aliàs etiam dictus est

- MARED, Rebellans.
IARED, Descendens, quod de monte descenderit.
PATER Iedor, Sepium, quod quasi quadam sepi lege circumdeditur populum.
HEBER, Iunctor, eò quod populum Dei seruitio iunxit.
PATER Sacho, Id est, Prophetia, eò quod ipse sit doctor Prophetarũ.
ICVT HIEL, Sperans in Deum, eò quod spem habuerit liberandi populum de Aegypto: sive quod spe perentum de aque periculo liberatus sit.
PATER Zanoba, Gubernator, eò q; magnam populo in eremo gubernationem exhibuerit, sive q; doctrina sua quotidie gubernaret. Hieron. in Quest. in Paralipom.

DE ORI

DE ORIGINE MOISIS.

NATVS est tempore captiuitatis Aegyptiacæ ex matre Iochabet, (non illa quidem quæ proprie fuit filia Leui, sed de alia, de tribu eiusdem Leui pfecta. Lyranus in cap. 2. Exodi) & patre Amram. Fuit autè Moïses ab Abraham. Erat enim Ammiramis filius, qui fuit ex patre Chaat, qui natus est de Leui: Leui verò de Jacob, qui fuit ex Isaac filio Abraham. Iosephus Antiquitatum Iudaicarum lib. 2. cap. 9.

DE VITA ET MORIBVS, REBVS QVE AB eo præclare gestis, remissiuè.

QVAE de Moïsis educatione miraculosa, forma præcellenti, moribus heroicis, studijs præclaris, prudentia singulari, rerum gerendarum dexteritate inaudita, ac vita eius tota omnibus numeris absoluta, in sacris literis singulatim explicata sunt, ea omnia D. Gregorius ille frater Basilij Magni, & Episcopus Nyssenus, in breuissimam collegit summam, quam veluti formulam viuèdi cuiilibet Christiano commodam atq; pfectam, inter cætera eius opera præclara post se per scripta reliquit. Què librũ vel semel legisse, per omnem vitam profuerit plurimùm.

DE MORTE EIVSDEM.

REBERT Augustinus alicubi, non posse deesse qui credant, si non desunt qui asserant, Moïsen adhuc viuere: quia scriptum sit, eius sepulcrũ non inueniri, Deut. 34. & apparuerit cum Domino in monte, vbi & Helias fuit, Matth. 17. quem mortuum legimus non esse, sed raptum, 4. Reg. 2. Quasi verò Moïses corpus non potuerit alicubi sic abscondi, vt prorsus homines lateret vbi esset, atq; indè ad horam diuinitus excitari, quando cum Christo Helias & ipse sunt visi: sicut ad horam multa sanctorum corpora surrexerunt, quando passus est Christus, & post eius resurrectionem apparuerunt multis in sancta (sicut scriptum est) ciuitate. Augustinus in Euangel. Ioann. tractatu 124.

VBI MORTVVS SIT, ET QVANDO.

MORTVVS est Moïses anno ætatis suæ 120. oculis necdum caligantibus, nec dentibus motis, aut genis concisis, super montem Nebo, & sepeliuit eum Dominus in valle terræ Moab contra Phogor: & nullus hominum cognouit sepulcrum eius vsq; in hodiernũ diem, Deut. 34. Quod glossa ibidem à Deo ideo factum esse dicit, nè Iudæi colerent Moïsem tanquam Deum, propter magnitudinem & multitudinem signorũ. Vndè & virgam, in qua signa fecerat, vt plurimi putant, nè adoretur, secum abstulerat. Quoniam & serpẽtem quem fecerat, filij Israel postmodum adorabant. Omnis autè illius ætas in tres quadragenarias partes diuiditur. Quadraginta enim annis, in Aegypto in domo Pharaonis ab infantia literas didicit. xl. annis exul ab Aegypto in domo sacerdotis Madian fuit. Et 40. annis per desertũ ducatur populo p̄buit. August. de mirabilibus sacræ scripturæ lib. 1. cap. 35.

DE LAVDIBVS MOISIS, ECCLE.

siasticus cap. 45.

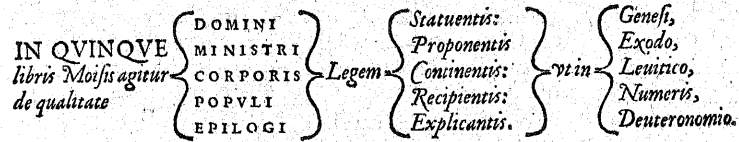
DILECTVS Deo & hominibus Moïses, cuius memoria in benedictione est. Similem illum fecit in gloria sanctorum, & magnificauit eum in timore inimicorum, & in verbis suis mōstra placuit. Glorificauit illum in conspectu Regum, & iussit illi coram populo suo, & ostendit illi gloriam suam. In fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum, & elegit eum ex omni carne. Audiuit enim eum, & vocẽ ipsius, & induxit illum in nubem, Et dedit illi cor ad præcepta, & legem vitæ & disciplinæ, docere Iacob testamentum suum, & iudicia sua Israel.

DE VTERO MATRIS.

ET non surrexit vltra Propheta in Israel sicut Moïses, quem nõffet Dominus facie ad faciem, in omnibus signis atque portentis, quæ misit per eum, vt faceret in terra Aegypti Pharaoni, & omnibus seruis eius, vniuersæque terræ illius, & cunctam manum robustam, magnaque mirabilia, quæ fecit Moïses coram vniuerso Israel.

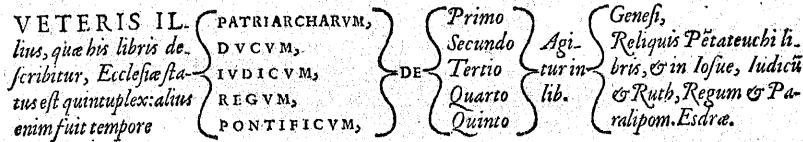
DE AR.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE ARGVMENTO ET PARTIBVS PENTATEUCHI. TAB. 14.

GENESIS, LIBER PENTATEUCHI PRIMVS, DE creatione cæli & terræ.

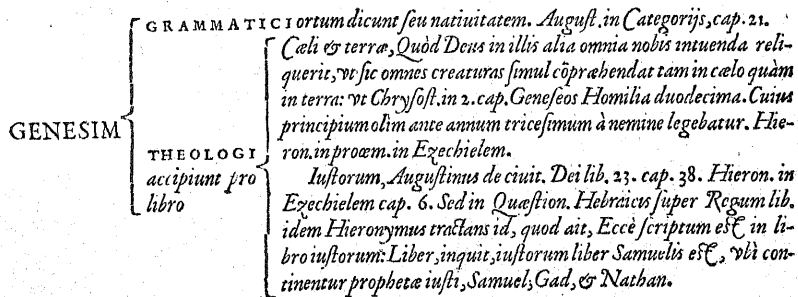
DE CONTINVATIONE. TAB. 15.

ALIA CONTINVATIONIS RATIO.

LEGIS diuinæ summā traditurus scriptor Pentateuchi Moyses, eius primum ostendit latorem: Quò, cognito eo, facilius quisq; intelligat, quid cum de ipsa lege, rum de eius authore Deo & credere & sentire debeat. Deū autē homo neque rectius cognoscere, neq; facilius apprehendere poterit, q̄ ex operibus creatiōis, & ordine rerum creaturarum sapientissimo, qui in hoc primo describitur libro.

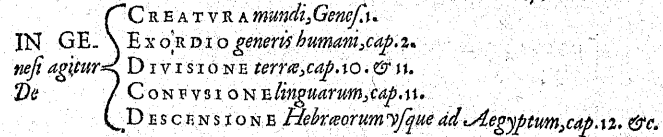
DE RATIONE NOMINIS. TAB. 16.

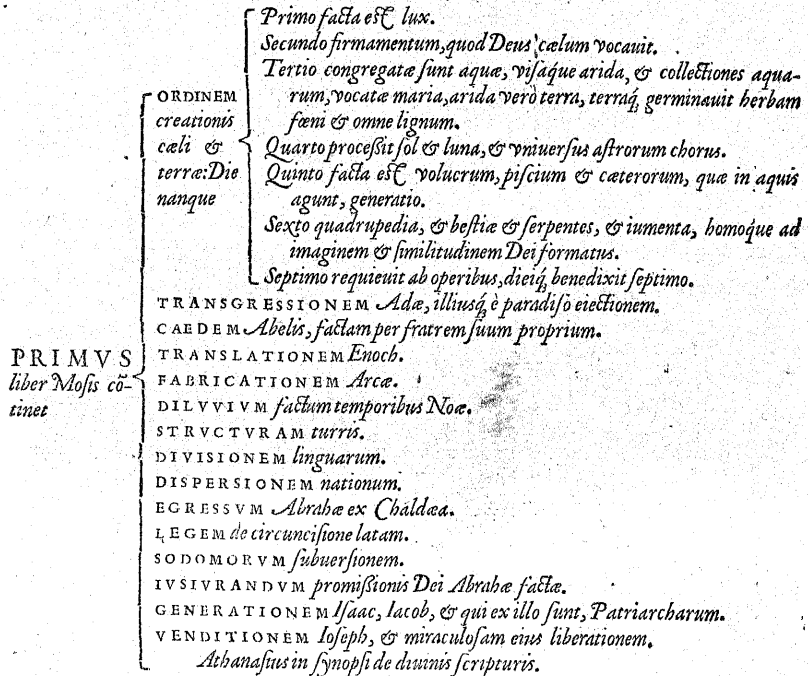
VBI ET QVANDO SCRIPTVS SIT HIC LIBER.

SCRIPTVS est liber Genesios, in lingua Hebraica, non in principio aut statim post Adam, neque omnibus hominibus, sed ludæis tantum, & post multas tandē generationes. Chrysoſt. ad populum Antiochenum Homil. 7. tūc scilicet, cum creuisset error eorum, qui de mundi creatione dubitabant. Augustinus in lib. Quæstion. Veteris testam. cap. 3.

LIBER SECVNDVS. SVMMARIVM GENESIS, EX D. HIERONYMO ad Paulinum. TAB. 17.

EXPLICATIO SVMMARII EX ATHANASIO. TAB. 18.

PRIMVS liber Moysi continet

ARGVMENTVM.

Ex præfationibus Anton. Fonsecae ante commentaria Thomæ Caictani in Pentateuchum.

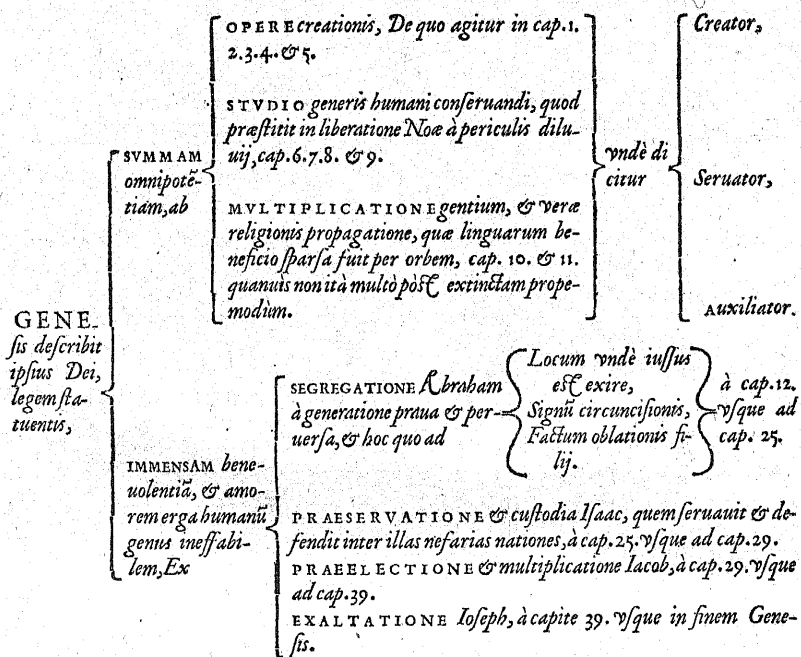
Primus liber exponit originem & causas rerum omnium. In quo voluit Moyses fidelis propheta Domini mundo ostendere, in natura rerum aliquod numen & aliquam diuinam naturā subsistere. Quòd Deus vnus sit, aduersus eos, qui multos deos introduxerunt: Quòd hic mundus sit creatus, aduersus eos qui eum statuerunt sempiternum: Quòd hunc gubernet, contra nonnullos qui fati & stellis omnia subijciunt, mundumq; prouidentia Dei destituunt: Quòd vindex malorum sit, & omnia propter hominem creauerit.

Describit præterea hominis ortū, qualis fuerit ab initio, quomòdò lapsus sit, quò ab vnōnati sint omnes: perq; terras sparsi flagitijs nefarijs, diluuiò rādē ab irato Deo obruti fuerint. Rursus qui in illo seruati, oībus regnis dederint initiū.

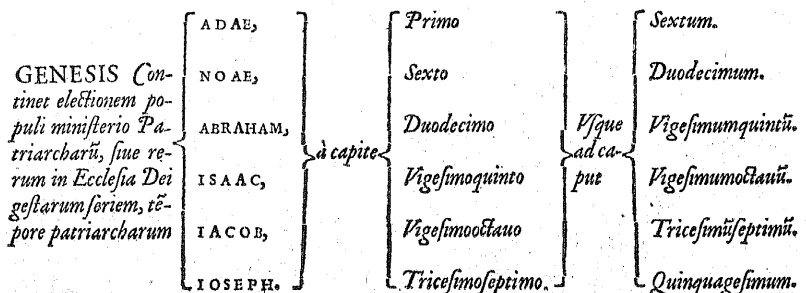
Postremò Abraham, Isaac, Iacob & Ioseph sanctorum patriarcharum, qui ante legem tabularem vixerunt, vitæ describuntur, mores, illustria dicta, facta, & religio, & quomòdò de terra Chanaan descenderunt in Aegyptum. Atque propter hos aliosq; viros beatos, dictus est à quibusdam hic liber primus, LIBER IV. STORVM, toriēs in scripturis repetitus.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE PARTIBVS GENESIS.

TABVLA 19.

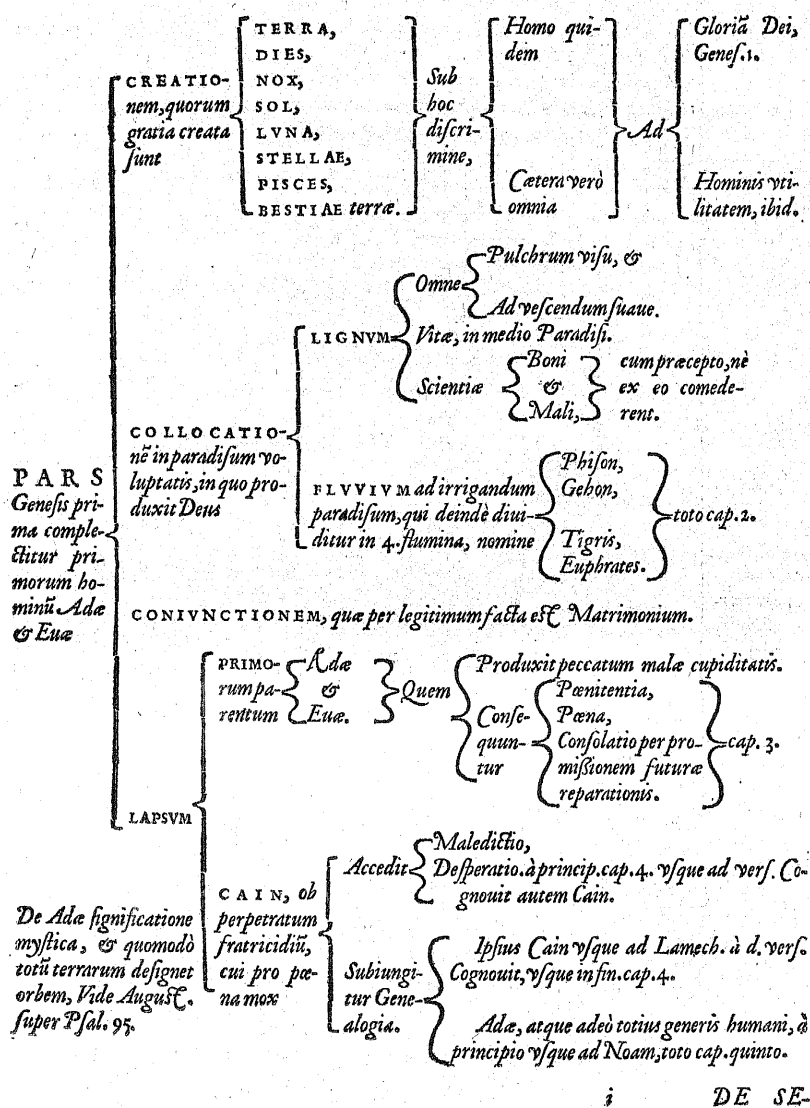
DE ALIA, HVIC NON ABSIMILI, SED vberiore tamen, Partitione Genesis, ex sententia Bedae presbyteri in lib. Quaestion. super Genesim in principio. TAB. 20.

DE PRL

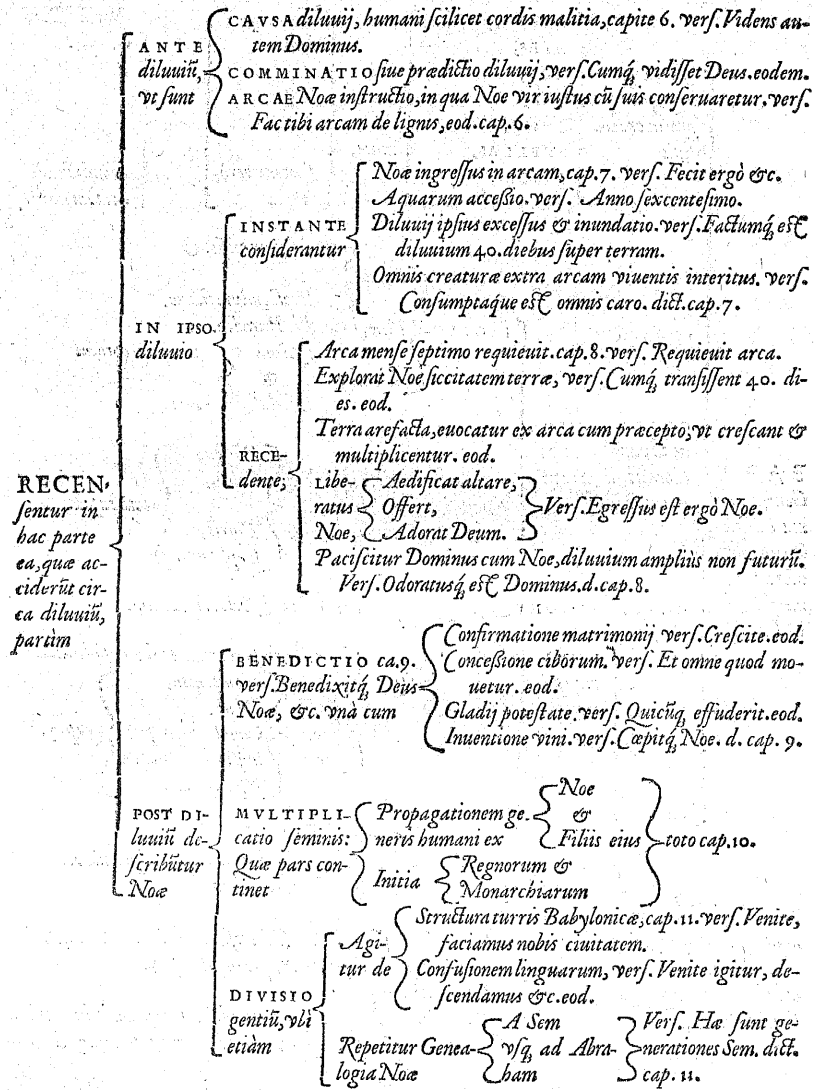
LIBER SECVNDVS. DE PRIMA PARTE GENESIS.

TABVLA 21.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE SECUNDA GENESIS PARTE.

TAB. 22.

DE SIGNIFICATIONIBVS NOAE.

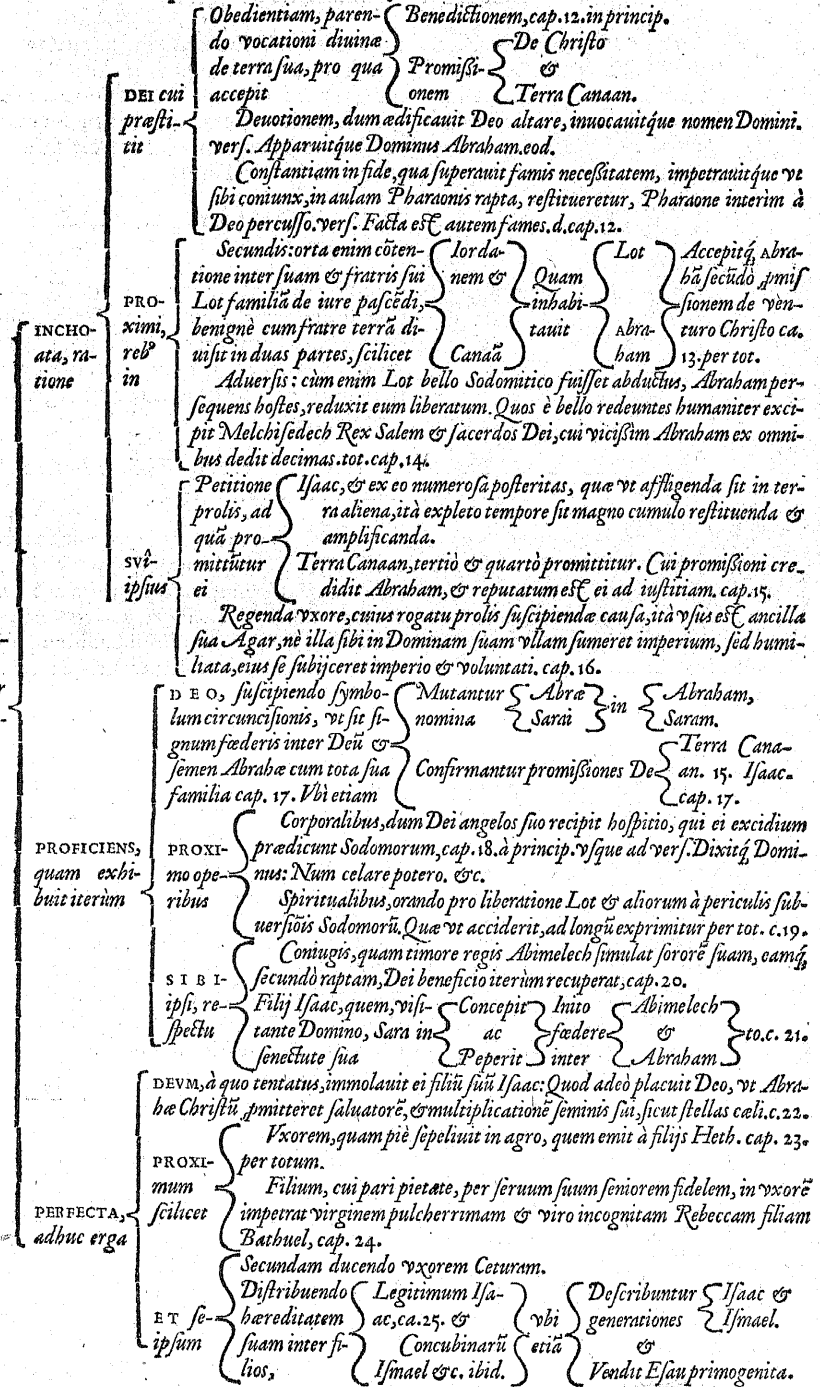
NOE Latinè dicitur iustus, vel requies. Vndè parentes eius dixerunt, Quia hic faciet nos requiescere ab operibus & à tristitia, & à terra cui maledixit Dominus Deus. Ambros. de arca & Noe. cap. 2. Et significat eos, per quos Ecclesia regitur: sicut per illum in aquis arca gubernata est, quæ figuram gestabat Ecclesiae. Augustinus libro secundo Quaestionum Euangelicarum, cap. 44.

DE TER.

LIBER SECUNDVS. DE TERTIA GENESIS PARTE, QVOMODO

Abraham ex imperfecto ductus sit ad perfectum.

TAB. 23.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
ABRAHAM QVOMODO PATER MVLTARVM
dicatur esse gentium, ex Augustino.

BEATVS Abraham, pater multarum gentium à Domino dictus est. Omnes enim gentes, quæ in Christum credunt & credituræ sunt, filij sunt Abrahamæ, imitando fidem, non nascendo per carnem. Nam sicut Iudæi per infidelitatem degeneres, facti ex filijs Abrahamæ filij diaboli, & progenies viperarum sunt in Euangelio appellati: ita è contrario omnes gentes, quæ Christum fideliter credunt, Abrahamæ filij effici meruerunt. Augustinus sermone 54. de Tempore.

DE MV TATIONE NOMINIS ABRAE.
ex Ambrosio.

MV TAT Deus Abrahæ nomē litera addita, vt de Abram vocaretur Abraham, hoc est, de patre vano, sicut habet Latina interpretatio, vocaretur pater sublimis, pater electus: vel de patre, fieret & pater filij. Vanus erat, cum Deum nesciret: electus factus est, postquam cognouit Deum. pater erat, cum de ancilla prolem haberet: Sed pater filij non erat, quia non erat ei filius, qui non erat legitimo susceptus coniugio. Ambros. lib. 1. de Abraham cap. 4.

QVA RATIONE CHRISTIANI EX SEMINE
dicantur Abrahamæ.

HIC secundum meritū filius est Abrahamæ, qui fidem sequitur, per quā Deo dignus extitit Abraham. Facti sumus enim filij Abrahamæ, imitando fidem, D. ait Augustinus, non nascendo per carnem. Sicut Iudæi degenerando ex hæredes, sic nos imitando adoptati. Augustinus super Ioannem tractatu 49. Fides ergo Abrahamæ, semen est Abrahamæ: proinde qui pertinent ad credulitatis similitudinem, ipsi pertinent ad hæredum promissionem. Augustinus de vera innocentia, cap. 233.

VT IMITANDVS SIT ABRAHAM.

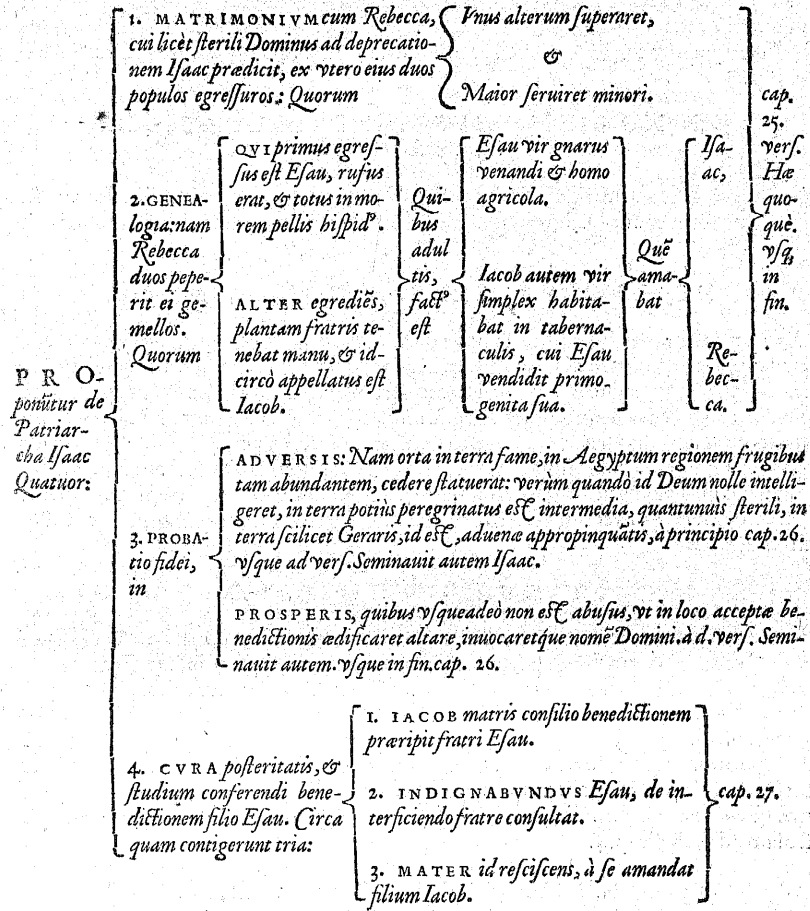
SI QV AB es anima mea, quæ cupis sequi vestigia fidei Abrahamæ, exi de terra & de cognatione tua: relinque populum tuum & domum patris tui, id est, fideliter renuncia diabolo, pompis & angelis eius: & sequere viam rectam, quæ te perducit in terram, in qua ditescas & emineas, & efficiaris socius Abrahamæ. Sed cum ista omnia feceris, si virtus charitatis (quæ omnia credit) est in te, adhuc Deus tentabit te, & tentatum, coronabit te. Expetit à te sacrificium dilecti tui: quid à te expetit? quod Abrahamæ illi dictum est, Da mihi vnicum filium tuum. Tibi dicit sapientia: Fili, da mihi cor tuum. Ipse est dilectus vnicus. Quid metuis offerre cor tuum? offer sacrificium contritionem cordis Domino Deo tuo: & dic ei cum propheta, Holocaustis nō delectaberis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non spernis: nihil meruas tali sacrificio oblato: & Deo acceptum erit, & quod obtuleris, integrum permanebit.

lm. 50.

DE PAR.

LIBER SECVNDVS.
DE PARTE GENESIS QVARTA.

TABVLA 24.

i 3 ISAAC

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
ISAAC VNDE SIC DICTVS FVERIT.

ISAAC filius Abraham Patriarchæ, qui natus est ei in senectute, cum esset sterilis mater eius. Atque hinc Isaac interpretatur risus. Riserat enim & pater, quando ei promissus est, admirans in gaudio. Riserat & mater, quod postea negavit angelo. Sed post partum ait, Risum mihi fecit Deus. Augustinus lib. 16. de ciuitate Dei, cap. 31.

DE NOMINIS EIVS INTERPRETATIONE
Mystica. ex Ambrosio.

IT A Q U E ipso nomine figuram & gratiam significat: Isaac etenim risus Latine significatur. Risus autem, in signe lætitiæ est. Ambros. lib. de Isaac, cap. 1. in principio.

DE DVOBVS FILIIS ABRAHAE. ex eod.

ABRAHAM duos habuit filios: vnum de ancilla Ismael, & vnum de libera Isaac. Sed quidem qui de ancilla, secundum carnem natus est, quia iuxta consuetudinem natus est. Isaac verò non secundum consuetudinem, sed secundum prouidentiam Dei virtute natus est, quippe cum Sara & anus esset, & sterilis. In typum enim Christi natus est Isaac. Ideo hæc per allegoriam asserit dicta, vt aliud ex alio significant personæ Ismael & Isaac. Ismael enim Iudæorū significat natiuitatem, vel eorum qui serui sunt peccati: Isaac verò Christianorum, quia in libertatem nascuntur. Liber enim fit, qui accipit remissionem peccatorum. Hæc enim sunt duo testamenta.

ET NON MVLTTO POST.

S E D quid dicit scriptura? Eijce ancillam & filium eius. Non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Isaac. Hæc verba Saræ sunt, quæ typum habet Hierusalem cælestis, de promissione generans Isaac: vt eiectio filio ancillæ, id est, Iudæo populo incredulitatis causa abiecto, (serui enim peccati sunt, quibus data remissio peccatorum non est) hæres sit filius liberæ illius Hierusalem supernæ, qui est populus nouus regni cælorum. Itaque non sumus ancillæ filij, sed liberæ, qua libertate nos Christus liberauit. Fuimus igitur ancillæ filij, dum peccatis eramus obnoxij: sed accepta remissa peccatorum à Christo, liberati sumus. Ambros. in epistola ad Galat. cap. 4.

QVIS NOBIS POPVLVS PER NATIUITATEM significetur Isaac.

R E C T È significat Isaac, per repromissionem natus filios gratiæ, ciues ciuitatis liberæ, socios pacis æternæ. Vbi sit non amor propriæ ac priuatæ quodammodo voluntatis, sed communi eodemque incommutabili bono gaudens, atque ex multis vnum cor faciens, id est, perfectè facta concors obedientia charitatis. Augustinus de ciuitate Dei lib. 15. cap. 3. Reliqua historia huius mytheria videnda sunt in lib. D. Ambrosij de ipso Isaac & anima.

DE QVIN.

LIBER SECVNDVS.
DE QVINTA PARTE GENESIS.

TABVLA 25.

INCL. pientis, in

- 1. Quomodo Patris iussu profectus sit in Mesopotamiam ad Laban pro vxore. in principio.
- 2. Vt receperit oraculum diuinum, dum scalam vidit in somnis, de venturo Christo. vers. Igitur egressus Iacob.
- 3. Qualiter vouerit Iacob Domino se lapidem, quem erexerat in titulum, vocaturum domum Dei. vers. Surgens ergo.

PATris obediencia, cap. 28. vbi narratur tria:

- Aduentum Iacob in domum Laban, in principio.
- Pactum eiusdem cum Laban, quo se obstringit ei seruiturum 7. annos pro filia Rachel. vers. Et postquam impleti sunt dies. eod.
- Laboris præmium, promissum scilicet coniugium. vers. Dixitque ad Laban. eod.

PROlis multipli- catione, ca. 29. cuius occasione scriptura recitat

- Coniugij fructus } Lie. vers. Videns autem Dominus. eod.
- } Rachelis, cap. 30.

ADQVISITIONE bonorum temporalium. Nam inito cum Laban pro passione omni pacto, ditatus est Iacob ultra modum, & habuit greges multos, ancillas & seruos, camelos & asinos. vers. Nato autem Ioseph. vsque in fin. d. cap. 30.

LABAN, qui cum Dei iussu in patriam fugiente cum vxoribus & rebus suis, insecutus est, atq. de ablatiis clam per coniugem suam Rachel idolis, cum eo expostulat. toto ca. 31.

PROFI- cietis, in perferendis sibi illatis à

- ESAV, quem timuit ex
- Audiu: cum enim intelligeret Iacob, in occursum sibi venire fratrem Esau cum quadringentis viris, tunc
- Præmisit primum ante se legatos, qui eum muneribus placarent. cap. 32. à princip. vsque ad vers. Dixitq. Iacob. Postea oratione ad Deum facta, luctatus est cum angelo, superiorque euasit, & pro Iacob dictus est Israel. à d. vers. vsque in fin.
- Aduentu, ex quo ita percussus est, vt pronus in terram cadens, septies oriret, donec appropinquaret fratri. Sed ab eo tam fraternè est exceptus, vt inuita inter eos gratia, vnusquisq. magna cum tranquillitate tum lætitia, rediret ad sua. tot. cap. 33.

DESCRIBitur status Iacob

- SICHEM filio Hemor, per raptum filie sue Dinæ, quæ à dicto Sichem fuerat oppressa, ex qua re grauissima deinde secuta est cædes Sichemitarum cap. 34. per tot.

COM- mēda- tur à

- PER- fecti- nam
- Patiencia in ferenda
- Morte
- Deboræ nutricis Rachelis. vers. Eodem tempore. eod.
- Coniugis Rachel. vers. Mortua est ergo. eodem.
- Iniuria Ruben, qui dormiuit cum Bala concubina patris sui. vers. Cumque habitaret. eodem.
- Veneratione Patris Isaac, quem ante obitum in ciuitate Mambre visitauit, & mortuum sepeliuit. vers. Venit etiam. vsque in fin. d. cap. 35.
- SECERNITVR ab Esau. Cuius genealogiam describitur cap. 36. tum
- Filiorum, in principio.
- Nepotum. vers. Hæc sunt autem generationes &c.

PER- fecti- nam

- Confirmationem mutati nominis Iacob in Israel. vers. Apparuit autem iterum. eod.
- Promissionem terræ Canaan. vers. Ego Deus. eodem.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM IACOB QVIS FVERIT, ET VNDE SIC DICTVS.

ISAAC duos habuit filios, Iacob & Esau, quorum primus ab utero maledictus, scilicet Esau, Iacob autem electus: idem sic dictus, quia cum frater eius Esau prior egrederetur, plantam fratris sui tenebat manu, Genes. 25. Vir fuit simplex, habitans in tabernaculis: sed cum haberet spiritum Dei, emit primogenita fratris sui edulio lentis, & pręripuit benedictionem fratri suo, vnde recte dictus est supplan tator. Genes. 25. & 27.

DE EIVSDEM IACOB NOMINIS MVTA- tione, ex Augustino.

QVID sibi vult, quod cum Abraham prius vocaretur Abram, Deus illi mutavit no- men, & dixit: Non vocaberis Abram, sed Abraham? & ex illo non est vocatus Abrā, sed solummodo Abraham. Iacob autē quando accepit aliud nomen, eadem ver- ba audiuit: Non vocaberis Iacob, sed Israel: & tamen postea semper & Iacob vo- catus est, & Israel. Hoc idem, quia nomen Abraham, in hoc seculo explicandum fuit. Hic est enim factus Pater multarum gentium, vnde nomen accepit. Nomen au- tem Israel, ad alterum seculū pertinet, vbi videbimus Deum. Populus ergo Dei, populus Christianus, in hoc tempore & Iacob est, & Israel: Iacob in re, Israel in spe. August. Sermone 40. De verbis Domini.

HVNC PATRIARCHAM QVATVOR HABVISSE VIR- tutes cardinales, probat Ambrosius his verbis:

QVID sapientius sancto Iacob, qui Deum vidit facie ad faciem, & meruit benedi- ctionem? Quid iustius, quia ea quę acquisierat, oblati muneribus, cum fratre diui- sit? Quid fortius, qui cum Deo luctatus est? Quid modestius, qui modestiam ita & locis & temporibus deserebat, ut filię iniuriam mallet prętexere coniugio, quam vindicare, eod quod inter alienos positus, amori potius consulendum, quam odia colligenda censebat? Ambrosius lib. 1. De officijs, cap. 25.

DE SOMNII, QVOD HABVIT, INTER- pretatione, ex eodem.

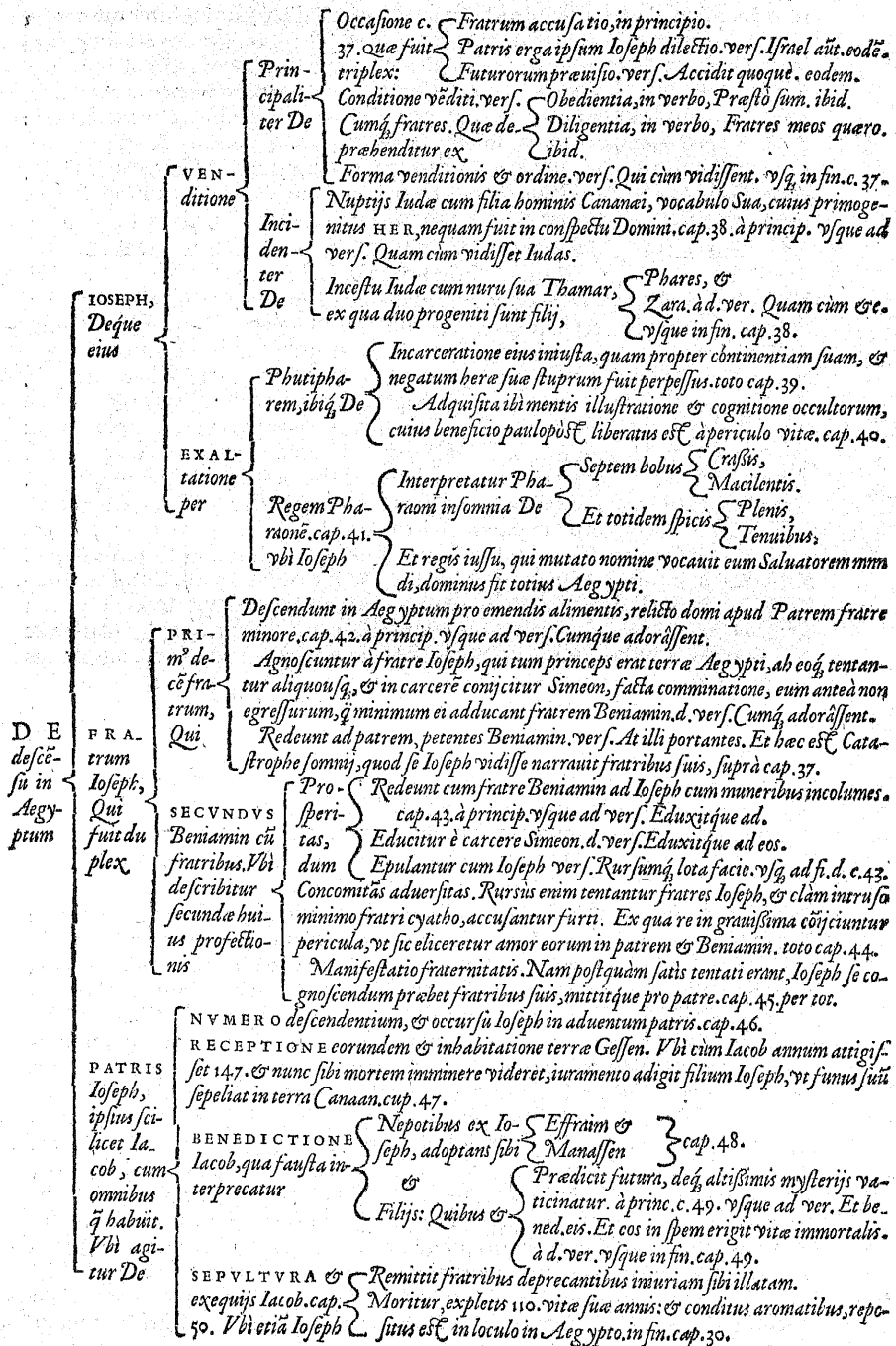
ET profectus est Iacob, & dormiuit: quod est quieti animi indicium: Et vidit an- gelos Dei ascendentes & descendentes, hoc est, Christum pręuidit in terris, ad quem angelorum caterua descendit atque ascendit, obsequium proprio Domi- no pio prębitura seruitio. Et venit ad puteum, ut biberet de suis vasis, & de pute- orum suorum fontibus, & superfluerent ei aquę de suo fonte. Fons enim vitę est in manibus iusti. Ambrosius lib. 2. De ipso Iacob & vita beata, cap. 4.

QVID CVIQUE IN VITA PATRIARCHAE HVIVS Iacob sit imitandum, eiusdem D. Ambrosij sententia.

IMITEMVR ergo Patriarcham Iacob, odorem eius, virtutem eius, laborem eius. Sicut enim Abraham opera facere debemus, ut filij eius appellari iure mereamur: ita etiam exercitia atque cerramina sancti Iacob subire debemus, ut Deus Iacob, Deus noster esse credatur. Nam si opera Iacob, vel (quia illum equare non possu- mus) studia operis eius ac fidei non agnoscat in nobis, quomodo quasi Deus Ia- cob nos iuuare dignabitur? Ambrosius super Psal. 45. Apud quem plura de tota Patriarchę istius historia vide in lib. De ipso Iacob & vita beata.

DE SEXTA

DE SEXTA GENESIS PARTE. TABVLA 26.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
SVMMA HISTORIAE IOSEPH.

IOSEPH filius Iacob ferè iunior, filius senectutis, & dilectissimus inter omnes fratres suos. Qui cum fratres suos de pessimo accusasset crimine, conati sunt eum interficere, & vendiderunt eum Ismaclitis, à quibus rursus venditus est in Aegypto. Genes. 37. Emit eum Phutiphar Eunuchus Pharaonis, princeps exercitus. Genes. 39. fuitq; Dominus cum eo, & erat vir in cunctis prosperè agens, habens gratiam apud dominum suum, pulchra facie & decore adpectu. Tentus est porò in carceribus duobus annis, atq; è carcere sublatus, aperuit Pharaoni somniù, & promotus ab eo est in Principem Aegypti. Erat autem triginta annorù, quando stetit in conspectu Pharaonis, & Princeps effectus est. Genesis 41.

DE DIVINIS IPSIVS IOSEPH ET CORPORIS
& animi dotibus. ex Augustino.

ERAT Ioseph corpore castus, & mente pudicus. Fulgebat in eo species corporis, sed plus fulgebat animi pulchritudo. Et cum multis species corporis obesse soleat ad salutem, sancto viro nocere nõ potuit, quia eam animi pulchritudo gubernauit. Caro enim eius, ancilla animæ fuit, & anima dominiũ suũ fideliter renuit, cui in nullo caro dominari potuerit. Rogatur quidem à domina sua & muliere impudica, vt cum ea concumberet, qui acquiescere noluit, quia dominiũ animæ non amiserat nec in conditione seruili. Vndè calumnia appetitus, in carcerẽ missus est: sed vir sanctus carcerem illum, palatium deputauit: immò ipse in carcere, etiam in palatio erat: quia vbì fides, castitas & pudicitia, illic palatium Christi est, illic templum Dei, illic habitaculum Spiritus sancti. Si quis ergò vir de specie corporis sibi blãditur, vel si qua mulier de carnis suæ pulchritudine gloriatur, sequatur exemplum Ioseph, sequantur exemplũ Susannæ: Sint corpore casti, sint mente pudici: & tales non solum hominibus, sed etiam Deo erũt speciosi. Tria enim sunt in Ecclesia exempla castitatis, quæ imitari singuli debent, Ioseph, Susanna & Maria. Viri Ioseph imitentur, mulieres Susannam, virgines Mariam. Augustinus in sermone quodam.

DE EISDEM, EX AMBROSIO.

QUIBVS de Ioseph loquar, q̃ vtique habebat cupiditatẽ libertatis, & suscepit seruitij necessitatem? Quam subditus in seruitute, q̃ in virtute constas, q̃ benignus in carcere, sapiens in interpretatione, in potestate moderatus, in vberitate prouidus, in fame iustus, ordinem laudis rebus adiungens, & opportunitatẽ temporibus, equitatem populis officij sui moderatione dispensans? Ambros. lib. 1. officiorũ, ca. 24.

DE SENSU HISTORIAE HVIVS SPIRITVALI,
ex eodem Augustino.

QUOTIES lectiones vobis, fratres charissimi, de testamento veteri recitãtur, non hoc solum debetis attendere quod sonat in verbo, sed quod intelligitur & sapit in spiritu. Eccè audiimus q̃ B. Iacob genuerit filiũ, & vocauerit nomẽ eius Ioseph, & eum plus q̃ reliquos filios suos dilexerit. Hoc loco B. Iacob figurã habuit Dei Patris, sanctus quoq; Ioseph typum gessit Domini Saluatoris. Diligebat ergò Iacob filium suum, quia Deus Pater dilexit vnicũ suum, sicut ipse dixit: Hic est filius meus dilectus. Misit Iacob filium suũ, vt de fratribus suis sollicitudinẽ gereret: & Deus Pater misit vnigenitũ suum, vt genus humanũ peccatis languidũ, visitaret. Ioseph, dum fratres suos querebat, errabat in eremo: & Christus genus humanũ requirebat, quod errabat in mũdo. Ioseph fratres suos querebat in Sichimis: Sichi-
chima interpretatur humerus. Semper enim peccatores dorsum magis, q̃ facie, ponunt in faciem iusti. Humeri enim retrò sunt. Sicut enim fratres Ioseph inuidia percussi, fraternę dilectioni dorsum magis q̃ facies offerebant: ita infelices Iudei, veniente ad eos salutis authore, inuidere potius quàm diligere maluerunt. INVENIT aut Ioseph fratres suos i Dothaim. Dothaim, interpretat̃ defectio. Verè i grãdi defectiõe erãt, q̃ de parricidio cogitabãt. Videtes ergò Ioseph fratres sui, de morte illius tractauerũt: Sicut videtes Iudei verum Ioseph Dãm Christũ, vt eum crucifige-

crucifigerent, vno omnes consilio statuerunt. Ioseph expoliauerũt fratres sui tunica polymita & talari, & Iudæi Christum per mortem crucis, expoliauerunt tunica corporali. Ioseph exurus tunica, mittitur in cisternam, id est, in lacũ: & Christus expoliatus carne humana, descendit in infernum. Ioseph posteaquã de cisterna leuatur, Ismaclitis, id est, gentibus venditur: & Christus posteaquã de inferno regreditur, ab omnibus gẽtibus fidei commercio comparatur. Ioseph per consiliũ Iudæ triginta argenteis distrahitur, & Christus per consiliũ Iudæ Iscariotis eodem numero venundatur. Ioseph descendit in Aegyptum, & Christus in mundum. Ioseph à penuria frumenti saluat Aegyptum, & Christus à fame verbi Dei liberat mundum.

NI SI Ioseph fratres sui vendidissent, defecerat Aegyptus: nisi Iudæi Christum crucifixissent, periẽrat mundus. Interpretatur Ioseph augmentatio siue ampliatio. Sed in illo Ioseph ampliationem non habuit, nisi sola Aegyptus: in nostro vero Ioseph augmentum habere meruit vniuersus mũdus. Ille Ioseph erogauit triticum, noster erogare dignatus est verbum. Nos ergò qui nullis p̃cedentibus meritis tanta bona per misericordiam veri Ioseph Domini nostri Iesu Christi cõsecuti sumus, ad quos non vmbra veteris Testamenti, sed ipsa veritas venit, quantum possumus, cum Dei gratia laboremus, vt quod nobis cõtulit iudicatus, integrum inueniat iudicaturus. Augustinus sermone 81. de Tempore.

DE SENSU EIVSDEM HISTORIAE ALLEGORICO,
verba p̃refati Augustini.

SECVNDVM verò allegoricam rationem, Ioseph in se typum Domini gessit, quod prius cognoscimus in eò, quòd tunicam multicolore[m] habuit: & Dominus ac Saluator noster Ecclesiam ex varijs gentibus congregatam, velut indumentum vestis accepit. Est & alia varietas tunice huius: habet enim Ecclesia diuersas & varias gratias, habet martyres, habet cõfessores, habet sacerdotes, habet ministros, habet virgines, vel viduas, habet operarios iustitiæ. Sed varietas ista non est colorum, sed gratiarum. Ioseph distractus à fratribus, ab Ismaclitis comparatus est: & Saluator noster distractus à Iudæis, à gentibus comparatus est. Denique Ismaclitẽ, qui Ioseph comparauerunt, diuersa secum odoramenta portabant, vt exinde ostenderetur, quòd venientes Gentes ad fidem Christi, diuersis odoribus iustificentur, toti mundo fragrant. Augustinus in Sermone quodam.

ET LIBRO XII. CAP. XXVIII. CONTRA FAVSTVM.

CHRISTVS, inquit, in Ioseph innuitur, qui persequentibus & vendentibus fratribus, in Aegypto post labores honoratur. Didicimus enim labores Christi in orbe gentium, quem significabat Aegyptus, per varias passiones martyrum: & nũc videmus honorem Christi in eodem orbe terrarum, erogatione frumenti sui sibi omnia subiugantis. Plura de historię huius fructibus vide apud Ambrosium in libro de ipso Ioseph.

EPILOGVS GENESIS.

EX PRAEFATIONIBVS ANTE CAIETANVM.

COMPLECTITVR Genesis historiam bis mille trecentorum & nouem annorum: nempe ab exordio mundi vsque ad mortem Ioseph: Tantaquẽ est huius libri dignitas, vt ex illo cum Apostoli, tum Christus ipse, in nouo testamento vigintiseptem testimonia aperte & ad verbum citauerint: eiusdem verò sententiæ extant citata testimonia plus octo & triginta.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
EXODVS,
 LIBER PENTATEVCHI SECVNDVS.
 De exitu filiorum Israel ex Aegypto.

CONTINVATIO.

QVEM in modum Ecclesia Dei Patriarcharū ministerio primū collecta fuerit, diligenter hucusquē ostēsum est. Nunc quomodo Ducū, Moisis videlicet, eiusq; successoris Iosue, opera dehinc & aucta, & à periculis gravissimis liberata sit, eadē pertractabitur fide atq; diligentia. Ex p̄fationibus antē Caietanū in Pentateuch.

VEL

POST ostensam legislatoris dignitatem, rectē hīc sequitur tractatio de cōditione ministri, per quem Deus Opr. Max. legem suā humano generi proponere voluit.

VNDE SIC DICTVS SIT HIC LIBER.

SECVNDVS liber Moisis, idē dictus est Exodus, quōd earum p̄cipuē rerū continet historiā, quæ filijs Israel in exitu de Aegypto memoria contigerunt dignæ: estq; inter reliquos Pentateuchi libros ferē p̄cipuus, cūm propter insignia quæ hīc describuntur facta, tum quia sub figura rerum p̄teritarum futurum exprimit Ecclesiq; statum. Vide Rabanum in p̄fat. in Exod.

ARGVMENTVM EX PRAEFATIONIBVS
 ante Caietanum.

IN EO tractat Moises de Institutione Reip. Israēlis. Nam cūm Abrahamo alijsq; Patriarchis promississet Dominus, se multiplicaturum semen ipsorum, vt fieret gens maxima populusq; celeberrimus: cumq; populus consistere non possit, nisi certis legibus & magistratibus, certaq; religione fuerit constitutus & ordinatus, idē in hoc libro Moises legum publicarum, magistratum, & religionis institutionem tradit: & quo pacto ex multis virorum millibus, Iudæorū gens in vnum legitimum corpus à Deo constituta sit, nimirū eam ob causam, vt certus esset populus, in quo promissiones de Christo, vsque ad eius aduētum, cōseruarentur.

ET LICET huius libri historia multa complectatur, ingressum scilicet populi Israel in Aegyptum cum septuaginta Iudæis, eiusq; egressum cum sexcentis milibus: vt ostenderet re ipsa comprobari, iam inceptas Dei promissiones de multiplicando semine Abrahæ: Item quomodo cōtra Amalechitas pugnârint, celsitū depluto pane pasti sint, referatq; duodecim primas populi mansiones, vsque ad desertum Sinai: Illud tamen commemoratur p̄cipuē, admirabilis illa & omnibus seculis decantata liberatio Israēlitarum ex Aegypto, per quam mundo ferē vniuersi gloria Dei nostri cognita fuit: quam & ipse Deus effecit, vt suam orbī ostenderet forritudinem.

TRADIT & magnam illam ac gloriosam promulgationem Decalogi, quæ, ex cepto euāgelio, maxima & clarissima inter omnes res diuinas in terra fuit: in qua aperta est Dei nostri voluntas, & quid ipse à nobis requirat, qui salutem nostram meditabatur. Et certē si sua rebus vocabula dare volueris, hunc librum Catechismi Christianissimi potius, quàm Exodū, diceres, cūm nihil aliud doceat, quàm Dei legis veram religionem, mores sanctos, c̄remonias & ritus.

QVAE LIBRI HVIVS SIT VTILITAS.

EXODI historia, futurę Christianę plebis allegoria fuit. August. ad Honoratum de utilitat. credendi. cap. 3. Et si diligenter stationes eas mansionesq; castrorum, & conditiones locorum, quæ Exodo continentur, retractemus, magna in ipsiſ cælestis itineris mirabilia cernemus.

DE PAR.

LIBER SECVNDVS
 DE PARTIBVS EXODI IN GENERE.

TABVLA 27.

DVO SVNT, DE QVIBVS IN VOCATIONE Moisis, à 3. capituli princip. vsque ad cap. 19.
 hoc libro scriptura promiscuē tractare videtur, De SECVNDA, hoc est, spirituali, hominis creatione, à 19. cap. vsque in fin.

DE VOCATIONE MOISIS, PRIMA

Exodi parte. TABVLA 28.

AD MOISIS
 vocationem spectant,
 quæ in hoc libro tractantur De

MIRACVLOSA p̄seruatione in scripto, cap. 2.
 PERSECVTIONIBVS & p̄stigatione ex Aegypto, circa finem cap. 2.
 MANDATO diuinitus accepto, 3. & 4. cap.
 PRODIGIIS & miraculis, quibus decem plagæ illatæ sunt Aegypto, nemq; mitigatæ, à cap. 7. vsque ad cap. 14.
 MAGNIFICENTIA, quæ is idem coram populo fuit glorificatus, à cap. 14. vsque ad cap. 19.

DE SECVNDA SIVE SPIRITVALI HOMI-

nis creatione. TABVLA 29.

PRIMO secundum historiam De

CORPORALI exitu filiorum Israel ex terra Aegypti.
 LIBERATIONE populi Dei per Transiū maris rubri, Submersiōē pharaonis cū omni suo exercitu.
 PVGNA Israēlitarum cum Amalech.
 LEGE data in monte Sina.
 CONSTRVCTIONE tabernaculi & vestibus & vasaorum eius, deque Sacerdotum & Vnctione.

QVAE HIC de exitu scribuntur filiorum Israel, ea (vt in fine Exodi rectē monet glossa) duplici intellēgi possunt ratione.

SECVNDO mysticè: Per illa enim spiritua-liter intel liguntur

SPIRITVALIS sanctorum hominum ex vera Aegypto, id est, hoc mundo & vitiorum tenebris exitus.
 BAPTISMVS sanguine Christi consecratus, in quo diaboli vitia submerguntur, & anime fidelium liberantur, nempe à potestate satanae.
 VICTORIA Christi & suorum, & diaboli confusio.
 INFORMATIO hominis, vt à terrenis subleuatus, cælestibus discat subijci disciplinis.
 ECCLESIA p̄sēns & diuersæ persone fidelium diuersis officijs deputatæ, sicut vasa diuersis vsibus deputata erant, vel officijs, & sacramentorum & orationum sacratarum suauissima odora-ramena. Glossa. ibidē.

DE SECVN-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE SECVNDAE PARTIS EXODI SVB.

diuisione. TABVLA 30.

D. HIERON. IN EPISTOLA ad Paulin. libri huius summa bis paucissimis complexus est verbis: Patet, inquit, Exodus cum DECEM plagis, cap. 7. 8. 9. 10. 11. & 12. DECALOGO, cap. 20. MYSTICIS diuinisq; pceptis, c. 21. 22. 23. &c.

DE DECEM PLAGIS. TABVLA 31.

- PRIMAM, qua fluminis undam mutauit in sanguinem. cap. 7. SECUNDAM, quaranas in tota Aegyptio produxit. cap. 8. TERTIAM, qua cynipbes. eod. QUARTAM, qua muscam caninam. eod. QUINTAM, qua mortem iumentorum. cap. 9. SEXTAM, qua bulcera turgentia & vrentia hominibus & iumentis immisit. eod. SEPTIMAM, qua grandinem & ignem flammanem deiecit. eod. OCTAVAM, qua locustam induxit. cap. 10. NONAM, qua triduanas vniuersae Aegyptio tenebras, dempta tellure filiorum Israel, intulit. eod. DECIMAM, qua omnes Aegypti primogenitos, ab homine usque ad iumenta, occidit. cap. 12.

INDVXIT Dominus contra Pharaonem plagas Decem:

DE PRAE-

LIBER SECVNDVS. DE PRAECEPTIS DIVINIS.

TABVLA 32.

TRIPPLICIA sunt, de quibus in hoc libro agitur, pcepta: MORALIA, ab ipsa lege naturae dictata. IVDICIALIA, quibus praescribitur forma iustitiae inter homines obseruandae. CAEREMONIALIA, quibus exprimitur ratio Deum extrinsecus colendi. Cap. XXI. &c. Interim tamen pcepta haec nunquam inter se permiscetur hisce capitibus &c.

DE PRAECEPTIS MORALIBVS.

TABVLA 33.

PRAECEPTA moralia sunt, q; ipsa dicitur ratio: Quorum finis est charitas: Ipsa autem Charitas est cum DEI, cui debemus FIDELITATEM, REVERENTIAM, OBSEQUIUM sive seruitutem. Que tria illa spectant primae tabulae pcepta: Non habebis deos alienos coram me. Non assumes nome Domini Dei tui in vanum. Memento vt diem sabbati sanctifices. Etis aliquid addit quartum: Non facies tibi sculptile, neq; omnem similitudinem: sed hoc sub primo continetur. PROXIMI, ad qua reliqua pertinent secunda tabulae pcepta. HONORA Patrem tuum & matrem tuam, vt sis longaeuus super terram. NON occides. NON mactaberis. NON furtum facies. NON loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. NON concupisces domum proximi tui. NON de-fiderabis Uxorem, Seruum, Ancillam, Bouem, Asinum, Omnia que illius sunt. Exod. 20. Qui Deo ascribunt 4. pcepta, ex his duobus vnum tantum faciunt pceptum.

k 2 DE PRAE-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE PRAECEPTIS IVDICIALIBVS.

TABVLA 34.

PRAECEPTA IVDICIALIA ad retinendam in Republica hominum societatem pertinet. Suntq; re vera aliud ferè nihil, quàm determinati- ones secunda Partis Decalogi, hoc est, eorum praecpto- rum, quae ad officia pertinent erga proximum exercenda. Quibus praescribuntur for- mule in Gloss. in proem. in epistolam Pauli ad Hebrae. Et sunt in summa formula

CON- trahuntur Emptionis, cuius exemplum ponitur in principio cap. 21. De Seruo empro, Filia in ancillam ven- dita. DEPOSITI, cap. 22. vers. Si quis commendauerit amico. MUTVI, eod. vers. Qui a proximo suo &c. COMMODATI, ibidem. VSURARVM, eod. vers. Si mutuum dederis &c. PIGNORIS, eod. vers. Si pignus a proximo.

POENA- rum, quae infliguntur hominib; facinoro- sis vel p- pter Damna, in qbus seruatut pena ta- lionis, q; est red- dere Anima, Oculo, Dente, Manu, Pedem, Adustionem, Vulnus, Liuorem, Anima, Oculo, Dente, Manu, Pede, Adustione, Vulnere, Liuore.

DELI- ctia ex Male- ficio Idololatriæ, cap. 20. vers. Qui im- molat dijs, occidetur. Homicidij, cap. 21. ver. Si quis per industriam &c. Furti, eod. vers. Qui furatus fuerit &c. & ca. 22. in principio. Stupri, cap. 22. vers. Si seduxerit quis virginem. Coitus cõtra naturam, eod. ver. Qui coierit cõ iumento, morte moriatur.

Quasi ma- leficio, vt Male indi- cantis, Muneribus corrupti d. cap. 13. est pæna De quibus agi- tur in principio cap. 13. glo. ibi.

DE PRÆ-

LIBER SECVNDVS. DE PRAECEPTIS CAEREMONIALIBVS.

TABVLA 35.

CAERE- monialia p- cepta, sunt determi- nationes prime partis De- calogi, hoc est, eorum quae ad ipsi; Dei respecti- uum cultum. Quorũ alia pertinet ad

SACRA- menta, vt CIRCVCNCISIO marium, Vnctio Regum. De quibus agitur in Genesi, & Libris Regum.

SACRIFI- cia, Quorum exempla sunt Immolatio agni Paschalis, cuius ri- tus traditur cap. huius libri 12. Quae erant figura perfecti illius sacrificij Christi in cruce offe- rendi. glos. Math. 5. Iuge sacrificium, & similia, De qbus agitur in Leuit. cap. 6. in principio.

Primitijs offerendis, hic Exod. cap. 25. in principio. Confectione tabernaculi, eodem.

Situ & for- ma Arca, Propitiatorij, Cherubin, Mensæ, Sacrorum vasorũ, Candelabri, Lucernarum, Veli, Tentoriorum, Altaris, Atrij, Olei lucernarum. Qua omnia Explicatur Exodi cap. 25. 26. & 27. Repetuntur ca. 35. 36. 37. 38. 39. & 40.

RITVS Varios, quorũ hoc in libro aliqui tã- tum refe- runtur, qui spectant ad cultũ Dei

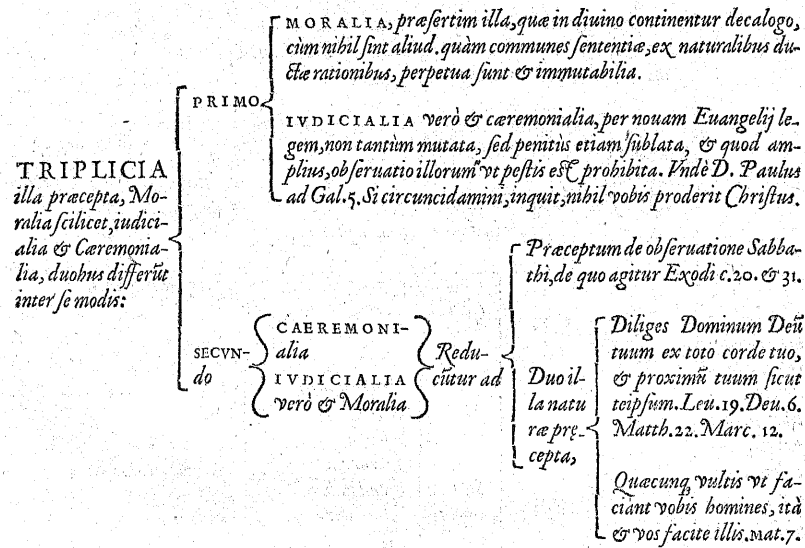
Ornatu Aaronis & filiorum eius. cap. 28. Modo consecrandi Sacerdotes, rituq; pro eis offerendi. ca. 29. Altari thymiamatis, & labio seu labro aeneo. cap. 30. Praecepto Sabbathi. cap. 31.

FALSVM, ob cuius detestationem Tradiderat scriptas digito Dei. cap. 31. in fine. Moyses duas Decalogi lapideas fregit tabulas. ca. 32. Quas ei Dñs Restau- rauit ad Paenitentia populi. ca. 33. Intercessionem Moysi. cap. 34.

k 3 DE PRÆ-

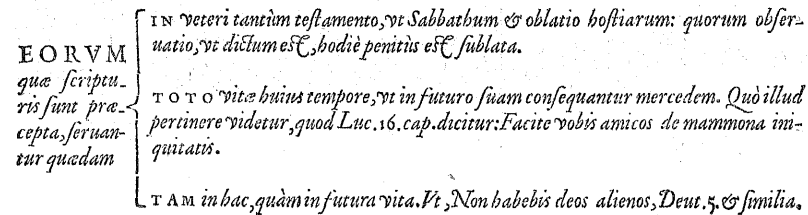
PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE PRAECEPTORVM DIFFERENTIIS.

TABVLA 36.

DE VSV PRAECEPTORVM LEGALIVM.

TABVLA 37.

EPILOGVS EX PRAEFATIONIBVS

ante Caietanum in Pentateuchum.

COMPLECTITVR Exodus historiam 140. annorum, incipiēs à morte Ioseph vsq; ad diem quo Moyses completo tabernaculo, in monte Sinai illud crexit, vixit & consecrauit cum omnibus vasis suis: Nam à morte Ioseph vsque ad egressum de Aegypto, intercesserunt anni 140. & ab egressu vsque ad consecrationem tabernaculi, intercessit annus vnus, Exod. 12. & 40. Cæterum si rectè attendas, reperies viginti quinque testimonia à Christo & Apostolis ex hoc libro ad verbum de sumpta: eiusdem verò sententiæ, 19. duntaxat.

LEVIT.

LEVITICVS, LIBER
PENTATEVCHI TERTIVS.

CONTINVATIO.

QVAESTIONIBVS de legis cum auctore, tum ministro absolutis, commodè nunc subiicitur ipsarum legum diuinarum tractatio. In qua sacrificiorum ritus, & hostiarum diuersitas ac sacerdotum ministeria describuntur. Origenes Homilia I. in Leuiticum.

NOMINIS INTERPRETATIO EX PRAEFA-
tionibus ante Caietanum.

HVIC (Exodo) pulchrè subnectitur liber tertius, qui à Leuiticis ministerijs, quae instituit, nomen obtinuit: & appellatus est Leuiticus. Hebraeis verò dicitur Vai-cra, hoc est, Et vocauit: quòd hactenus à constitutione mundi tam magnifica & gratiosa vocatio hominibus non contigerit. Inuenitur quidem Deum vocasse de caelis, de nube, & de rubo ardenti: sed hinc vocat ex domicilio, quod maiestate sua & gloria impleuit: & quod sibi vnicè in terris delegerat, ut inter homines habitaret. Caietanus in Leuiticum.

QVID REI, EX ATHANASIO.

QVAE huius argumenti summa sit, ex ipsa nominis patet explicatio. Continet enim hic liber, ut verbis diu vtat Athanasij, peculiariter vniuersam Leuitici muneris dispositionem, quo scilicet pacto ex tribu Leui ad sacerdotium electi sint & vincti Aaron atque illius filij: Et quid discriminis sit inter sacrificia & oblationes, & qualis sit vniuersi tabernaculi cultus. Atque sic libro isto in summa De vero Dei agitur cultu. Athanasius in Synopli.

K 4 VERVS

PARTITIONVM THEOLOGICARVM VERVS DEI CVLTVS IN QVIBVS CON-

fistat. TAB. 38.

VERVS Dei cultus consistit

- PRINCIPALITER in actu } *Fide,*
 mentis interiori, seu (ut Augustinus dixit) in } *Spe,*
 gustivus dixit) in } *Charitate.*
- SECUNDARIO, in quibusdam actibus exterioribus, qui sunt quasi quedam protestationes cultus interioris.

DE PARTITIONE LEGVM, IN HOC LIBRO Propositarum. TAB. 39.

LEVITICVS liber, in quo (ut Paulino D. scripsit Hieron.) singula sacrificia, immo singulae penè syllabae, & vestes Aaron, & totus ordo Leviticus, caelestia spirant sacramenta, agit

- POTISSIMUM de caeremonijs & legibus
 - SACRIFICII & offerendorum, à principio Levitici usque ad cap. 8.
 - SACERDOTII & consecrandorum, à cap. 8. usque ad 11.
 - EDVLII & cibariorum, quae animalia sunt munda, & quae immunda, cap. 11.
 - PVRIFICATIONIS immundorum, à cap. 12. usque ad c. 23.
 - IVBILEI, Phase, & solenniorum, à cap. 23. usque ad cap. 27.
 - VOTORVM atque promissionum, à cap. 27. usque in finem.
- INCIDENTER etiã De
 - PRAECEPTIS } *Moralibus, à cap. 19. usque ad cap. 21.*
Iudicialibus, à ca. 21. usque ad cap. 24.
 - OBSEQUIIS praestatis } *tabernaculi, utensilium, Et indumentorum.*

Haec & alia id generis plura, per se quisque facile animaduertere poterit: nos hic ea tantum attingere volumus, quae ad praecipuas pertinent antiquae legis ceremonias.

DE SACRIFICIIS, ET PRIMVM CVR FVERINT instituta. TAB. 40.

SACRIFICIA veteris testamenti fuerunt instituta ad

- DOCTRINAM Iudeorum, ut
 - Renocarentur ab impia illa, ad quam proni erant, idololatria.
 - Exercerentur in vero Dei cultu.
- FIGVRAM veri nouae legis sacrificij, videlicet Christi, in ara crucis immolati. *L. yra in principum Levitici.*

IN SA.

IN SACRIFICIIS QVAE SINT CONSIDERANDA. TAB. 41.

CIRCA doctrinã de sacrificijs (quae sunt quaedã protestationes fidei offerenti) consideranda quin-

- IPSA sacrificia. Quorum triplex erat ratio. Offererebatur enim
 - ANIMALIA, ut armenta, pecudes, aues, ca. 1.
 - RES aridae, ut simila, panis, thus, lagana, fermentum, sal, cap. 2.
 - LIQUIDA, ut vinum & oleum, eod.
- PERSONAE. Alia enim offerri solebant pro personis
 - PUBLICIS, ut pro Populo toto vitulus, Principe hircus, Sacerdote vitulus. *Immaculatus, cap. 4.*
 - PRIVATIS, hoc est, propria cuiusque anima, pro qua immaculata offerretur capra, aut ovis, vel duo turtures, vel duo pulli columbarum, vel certe similia pars ephi decima, cap. 4. & 5.
- TEMPVS. Aliqua enim offeriebantur
 - INTERPOLATE, hoc est, statis & diuersis temporibus, dict. cap. 1. 2. 3. 4. & 5.
 - CONTINVE, id est, omni die: Quale IVGE erat sacrificium, dict. cap. 6. & Exodi 29.
- CAVSAE, Quarum triplex erat differentia. Offererebatur enim quandoquã
 - NECESSARIO, & hoc vel ex
 - Præcepto, ut Decimas & Primogenita animalium.
 - Voto tam Fructuum, quam Animalium.
 - SPONTE,
 - CASV.

ISTORVM sacrificiorum omnium ritus atque leges, singulatum explicantur à principio huius libri usque ad caput eiusdem octauum.

DE CON-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE CONSECRATIONE SACERDOTIS AARON & filiorum eius.

TABVLA 42.

1. RITVS, quo vsus est Moyses in consecratione sacerdotum, Qui STATIM vt iusserat Dominus, obtulit Aaronem & filios eius: vestiuitq; eos tunicis lineis, & cinxit balteis, eisq; imposuit mitras.

POST haec unxit & consecrauit eos oleo.

CONSECRATOS deniq; dies & noctas in templo manere, ac Domini custodias obseruare praecipit. tot. cap. 8.

2. VSVS, quo executus est Aaron officium suum, quando PRIMVM obtulit pro Se, & Populo Vitulu, cuius sanguinem obtulerunt ei filij sui.

DEINDE etiam populo bene precatus est.

QVAE tandem omnia Domini approbavit gloria, quae tum manifesto apparuit, cap. 9.

3. POENA & interitus filiorum Aaronis, male sacra administrantium

NADAB & ABIV. QUI cum vino paululum obruti, minus reuerenter sacra peregrisset, igne caelitis extincti, extraq; castra filiorum Israel sepulti, atq; ob id etiam sacerdotibus ad sacra ingredientibus & vinum & omne quod inebriare potest, interdictum fuit. cap. 10. per totum.

IN CONSECRATIONE sacerdotum, Aaron scilicet & filiorum eius, obseruanda sunt tria.

DE LE-

LIBER SECVNDVS. DE LEGIBVS EDVLIORVM, HOC EST, DE discrimine ciborum, ex Synopfi D. Athanasij.

TAB. 43.

GRADIENTIA, vt iumenta, quorum alia VNGVLAS habent diuisas, & ruminacione comesta regerunt: quae habentur munda, vt sunt vitulus, ovis, capra, ceruus, caprea, bubalus, pygargus, tragelaphus, camelopardalis, & quae alia sunt huiusmodi.

RUMINANT quidem, vngulam vero non diuidunt: Et sunt qualia sunt camelus, lepus, & chærogrillus.

REINDVNT vngulam, non autem ruminant, vt sus. da.

INTER cibos mundos & immundos ita discernitur, quod animalia omnia sunt aut

PROHIBITA, vt Aquila, gryphes, baliaetus, vultur, miluus, coruus, passer, noctua, larus, accipiter, nycticorax, cataractes, ibis, porphyrio, cygnus, herodius, charadrius, vespertilio, & quae his sunt consimilia. Item volatilia repentia, quae ingrediuntur pedibus, omnia sunt immunda.

PERRMISSA, quae crura habent pedibus sublimiora, ita vt illis de teluris superficie saliant, qualia sunt bruchus, attagen, locusta, lacerta, & quae his sunt similia.

AVATICA, & horum QVAE pinnulas habent & squamas munda sunt, vt trigla, scarus, glaucus, ceterus & similia.

QVAE vero alterutris istarum carent, immunda nec edenda esse, sacra dicit scriptura: qualis est sepia, quae pinnulas quidem habet, sed squamas non habet.

REPENTIA, vt Serpens, Mustela, Crocodilus, & similia. Quae immunda sunt omnia.

DE LEGIBVS PURIFICATIONIS. TAB. 44.

NON BRV-tarum animalia redduntur, vt dictum est, immunda, sed contaminantur sepe etiam

IPSI homines, aut

SINCVELI & priuati, & hoc 5. modis: Puerperio, Lepra, Emanatione seminis, Fluxu sanguinis, Et maxime idololatria.

TOTVM Reip. corpus, de cuius quasi cura seu reformatione agitur cap. 16. 17. & 18.

RES quoque inanimatae, vt Sanctuarium, Tabernaculum, Altaria, Et vasa templi.

De horum qualitate & purgatione diuinitatibus statuitur in cap. 15. A d. vers. Mulier, q; rediit vsq; in finem cap. 15.

Quae expiantur iuxta formam praescriptam cap. 16.

APPENDIX.

QVAE hic interferuntur à cap. 17. vsque ad cap. 23. pertinent (vt dictum est in genere) vel ad MORALIA, PRAECEPTA IUDICIALIA, OPERAS & obsequia fidelium.

DE LE-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE LEGIBVS SOLENNIORVM.

TABVLA 45.

SOLENNITAS veteris legis pertinebat partim ad

FERIAS Domini, quales sunt	SABBATHVM, qui dies est septimus, dicitur requiei.	Quarum ratio indicatur cap. 23. 24. & 25.
	PHASE, id est, transitus, quae est 14. mensis primi, qua immolatus est agnus paschalis.	
	AZYMORVM, per 7. dies post phase proximos.	
	PENTECOSTE, dies quinquagesimus ab oblatione primitiarum.	
	FESTVM tubarum, quae est prima dies mensis septimi.	
	PERIAE tabernaculorum 7. diebus, à 15. mensis septimi.	
SABBATHVM terrae, id est, annus septimus, dicitur requieionis: Quo omnis terra iussa erat quiescere.		
IUBILEVS, id est, annus quinquagesimus.		
PANES Propositionis, quorum ritus explicatur cap. 24. post principium.		
PROMISSIONES factas seruantibus mandata Dei. Quae numerantur in specie cap. 26.		
POENAS transgressoribus paratas.		

DE LEGIBVS VOTORVM.

TAB. 46.

VOTA	FIVNT vel de PERSONIS	REBVS	Offerendis.	De quibus omnibus ultimo agitur huius libri capite.
	REDIMVNTVR tum DECIMAE	Totius, Partis.		

EPILOGVS EX PRAEFATIONIBVS ante Caietanum.

IN hoc libro videre licet, quam deceat, sanctos, doctos & integros esse sacerdotes. In hoc item omnia Euangelij mysteria, licet typis inuoluta, ipsius Christi sacerdotium & sacrificium, adeoque tota redemptio & omnes Christi virtutes, continentur.

Sunt qui dicant, hunc librum complecti historiam primi & secundi anni, dum pararetur tabernaculum: & postmodum eo erecto, sacrificia inciperent, populusque ad iustas caeremonias à Domino per Moysen edoceret. Alij verò sentiunt tempus vnius mensis duntaxat continere, ab erectione tabernaculi, vsque ad diem, quo praecipit Dominus Moysi numerare populum. Nam Calendis primi mensis anni secundi, erectum est tabernaculum, Exod. 40. Hinc Dominus vocauit Moysen de tabernaculo testimonij, vt traderet illi holocaustorum ritus, vsque ad Calendas mensis secundi anno altero egressionis ab Aegypto: Quo tempore iussit Dominus Moysi numerare summam filiorum Israel Numer. 1.

Huius libri tredecim locos ad verbum, & totidem sententias citarunt tum Euangelistae, tum Paulus ipse.

NVME.

NVMERI, LIBER

PENTATEVCHI QVARTVS, DE ordine filiorum Israel.

CONTINVATIO.

CVM parum sit, in Ecclesia leges esse, nisi etiam sint, qui eas recipiant ac tueantur: idcirco Moyses post expositum legum catalogum, populum, cui has leges praescripserat, in certos distribuit ordines atque classes.

DE LIBRI HVIVS TITVLO ET INTENTIONE.

VT RVNQUE verbis brevissimis in sua Synopsi indicauit Athanasius: Numerorum liber, inquit, vocatur propterea, quod in se totius populi numerum complectitur, recensita iussu Domini vnaquaque, Iudaeorum tribu. Et Isidorus: Liber Numeri, inquit, appellatur, quia multitudinis Israeliticæ perfectorum virorum computationem tenet & numerum: professiones quoque, mansionesque, à finibus Aegypti vsque, ad mortem Moysis. Sunt autem quae hoc in libro continentur, mysticè intelligenda ferè omnia, de consolatione videlicet praedicationis Euangelicæ.

MOYSIS enim intentio in hoc opere praecipua est ea, nobis populi Christiani describere profectum, siue ascensum à terra in caelum, per 12. tribus Israel & 42. mansiones. Vt autem per tribus Israel populus Christianus, ita per mansionem progressum, virtutum signatur profectus. Nec malè huc quadrat dictum Salomonis illud, quo innumeros dicit esse eos qui pereunt, saluandos verò omnes, esse numeratos, Eccle. 1. Hinc D. Hieron. ad Paulinum, libri huius attingens rationem, in hac prorumpit verba: Numeri verò nonne totius arithmeticæ, & prophetiae Balaam, & 42. per eremum mansionum mysteria continent?

ARGVMENTVM EX PRAEFATIONIBVS ANTE CAIETANVM.

DESCRIBIT hic liber gesta à secundo anno vsque, ad mortem Moysis, historiamque totam à mansionem in monte Horeb, vsque ad mansionem in campestribus Moab regionè Hierichò. Referuntur in eo egregia variorum motuum, tumultuumque, in Reip. & populi rebellis exempla. Inducitur, quae fors, quis euentus eueniat seditionis. Ostenditur & mira conditio eorum, qui praesunt Reip. vtque in toleranda & à suis, & ab exteris illata iniuria, omnium hominum patientissimus & constantissimus fuerit Moyses: qui tamen & ipse non caruit suis vitijs. Multa itidem ponuntur in hoc libro, quae ad politiam pertinent & religionem. Ad finem prope describuntur varia bella, & leges quaedam copiosius explicatae in campis Moabiticis. Caietanus in Leuitic.

DE PARTIBVS LIBRI NVMERORVM.

TABVLA 47.

ORDINES sue numeri, in quos populus Israel distributus fuit, sunt octo:	1. PVGNANTIVM, siue bellatorum, à princip. vsque ad cap. 7.	
	2. OBLATORVM, & quid singuli principes obulerint. cap. 7.	
	3. MINISTRORVM	Leuitarum Eorumque officia, à c. 8. vsque ad c. 13.
	4. EXPLORATORVM, à cap. 13. vsque ad cap. 16.	
	5. PECCATORVM	Chore, Dathan, Abiron, & Scorantium cum Madianitibus. à cap. 16. vsque ad cap. 26.
	6. GENITORVM in deserto, à cap. 26. vsque ad cap. 33.	
	7. MANSIONVM, cap. 33.	
8. PRAESIDIORVM, à cap. 34. vsque in finem.		

DE NV.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE NVMERO ET ORDINE PVGNATORVM.

TABVLA 48.

PRIMUM constituti sunt ex tribub' belli duces & principes, nempe de tribu RVBEN, Eliur filius Sedur. SIMEON, Salamiel filius Suri Saddai. IYDA, Nabaion filius Aminadab. ISACHAR, Nathanael filius Suar. ZAVYLON, Elhab filius Hielon. IOSEPH filiorum Ebraim, Elisama filius Amud. MANASSE, Gamaliel filius Phadassur. BENIAMIN, Abidan filius Gedeonis. DAN, Abiezer filius Amzaddai. ASER, Phegiel filius Ochran. GAD, Elhasaph filius Ducl. NEPHTALI, Abira filius Hlanan.

Per hos principes mystice 12. intelliguntur Apostoli, & eorum successores: sicut per Moysen & Aaronem recte ipsum intelligimus CHRISTVM.

POSTEA QVAM populus Dei, cum legibus, tum iudicijs & ceremonijs instructus, atq; nunc tandem ad terram promissam educendus, eoq; nomine cum barbaris gentibus, eam occupantibus, multa & gravissima bella forent suscipienda, Deus opt. max. pericula ei in hoc timere obvietura diuinitus praeuidens, iussit summam vniuersam congregationis filiorum Israel, per cognationes & domos suas & nomina singuloru, quidquid sexus esset masculini, a 20. anno & supra virorum fortium ex Israel, numerari. Quod diligenter executum fuit per Moysen & Aaronem. Nam

Non omnes homines: nec enim numeri rati sunt Turmam, Sed tantum Israelitae, masculi vltra 20. annu agentes, & ad pugnam apti ex tribu. Mulieres, Serui, Alienigene, Pueri, nec infra annu 20. exceptis. Propter Sextis frugilitatem, Degenerationem, Barbarie. Ut enim non omnes ad bellu apti, ita non omnes diuinis numeris sunt digni.

- Prima 46500. Secunda 59300. Tertia 74600. Quarta 54400. Quinta 57400. Sexta 40500. Septima 32200. Octaua 35400. Nona 62700. Decima 41500. Vndecima 45650. Duodecima 53400.

Summa, sexcenta tria millia quingenti quinquaginta, per quos omnes significantur credentes.

DEINDE

Seorsim, De tribu Leui Moyses & Aaron secundum vocem Domini a mense vno & supra numerarunt 22000. Primogenitos vero masculos, in omnibus alijs tribubus solus numerauit Moyses, & inuentus est illorum numerus 22273. Haec omnia in 1. 2. & 3. tractantur capit.

DESCRIBUNTUR Stationes siue classes Et officia. Per singulas tribus. a cap. 1. vsque ad cap. 5.

HIICIVNTVR ex castris Leprosi, Qui semine fluunt, Pollui super mortuo. cap. 5.

PRAESCRIBUNTUR Leges, & Modus benedicendi.

DE NV.

DE NVMERO ET ORDINE OBLATORVM.

TAB. 49.

PERFEITO iam tabernaculo, & ex cubijs ad eius custodia distribuit, ut affectio propostea, ipseus Dei susciperetur auspicio, oblata sunt sacrificia p felici successu. Eorum autem quae oblata fuerunt, duplex erat ordo: Nam IPSO die quo vixit Moyses tabernaculu, xij. Principes tribuu obtulerunt in conspectu tabernaculi. SEX plaustrata recta. Ita videntur. Singuli bonem, Ex his distributa sunt. Gersonitis plaustra duo, & 4. boues. Merariis 4. plaustra & 8. boues, iuxta ordinem ministerij sui.

ACETABVLVM argenteum pondo cetum triginta siclorum. PHIALAM argentea, habentem 70. siclos iuxta podus sanctuarij. MORTARIOLVM ex decem siclis aureis, plenum incenso. BOVEM de armeto, & arietem, & agnum ammiculum in holocaustum. HIRCVM pro peccato. ET in hostia pacificoru, Boues 2. Arietes 5. Hircos 5. Agnos ammiculos 5. Virung plenu simila co. oleo in sacrificium. Summa oblato- rum fuerunt in dedicatione altaris, Acetabula argentea 12. Siclorum 2400. pondere sanctuarij. Phiale argentea 12. Mortariola aurea 12. si. mul auri sicli 120. In holocaustis, Boues 12. Arietes 12. Agni ammiculi 12. Hirci pro peccato duodecim. In hostia pacificorum, Boues 24. Arietes 60. Hirci 60. Agni ammiculi 60.

DE NV.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE NUMERO ET ORDINE MINISTRO- rum. TAB. 50.

PRIMUM Ex tribu Levi, Ariginti quinque electi & segregati sunt In locu primogenitorum.

DEINDE adpersi aqua lustrationis, rasis pilis & mundatis vestibus, oblati sunt Domino.

POST Populo, qui eis imponeret & manus. Aaroni & filijs eius, a quo in conspectu Domini eleuati & oblati sunt.

OFFEREBATUR pro eis Simila oleo conspersa pro libamine, Bos in holocaustum.

ATQUE sic demum ab omni populo segregati, adplicati sunt tabernaculo, ut ingrederetur & ministrarent in tabernaculo usque ad annum 50. cap. 8.

LEVITAE in hunc ferre modum, qui habentur Nuer. octauo. Na

QUANDO vero parum sit sacrificia esse instituta, nisi etiam sint, qui his recte seruire possint: ideo Dei iussu in ministerium tabernaculi & sacerdotum ordinati & consecrati sunt

Porro ad onus populi sustentandum additi sunt Moysi septuaginta viri,

Congregati ex senioribus populi Israelitici. Quorum aetas Moysi cognita, & eruditio fuerat perspecta, iussi ire una cum Moise ad ostium tabernaculi foederis, cap. 11.

Numerus 8380. ca. 4. in fin.

Horu erat

Officia Seruire Deo, Cura agere templi & vasoru, Et orare pro populo, cap. 7.

Victus, decime, cap. 5.

Hi Sunt illuminati spiritu, qui erant in Moise. Prophetarum, nec ultra cessauerunt.

SUMMVS sacerdos erat Aaron, scriptum est enim: Aaron autem & filios eius constituit super cultum sacerdotij. Externus qui ad ministrandum accesserit, morietur. Numer. 3.

DE NV-

LIBER SECVNDVS. DE NUMERO ET ORDINE EXPLO- ratorum. TAB. 51.

RVBEN, Sanna filium Sechur.

SIMEON, Saphat filium Eluri.

IYDA, Chaleb filium Iephone.

ISACHAR, Igar filium Ioseph.

EPHRAIM, Ofce filium Nun.

BENIAMIN, Phalti filium Raphu.

ZAVLON, Geddiel filium Sodi.

IOSEPH, sceptri Manasse, Gaddi filium Susi.

DAN, Ammiel filium Gemalli.

ASER, Zathur filium Michael.

NEPHTALI, Nababi filium Vapsi.

CAD, Guel filium Machi.

IVSSIT DOMINVS mitti viros duodecim, de singulis scilicet tribubus singulos, qui considerarent terram, quam eis se daturum promiserat. Fecit autem Moyses quod Dominus imperauerat, atque ex deserto Pharan viros principes exploratum misit xij. videlicet de tribu

De quorum relatione, & turbis ex ea motis, vide cap. 13. 14. & 15.

l 3 DE NV-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE NUMERO ET ORDINE PRÆVA-
ricantium. TABVLA 52.

REBELLES, aduersus Moysen & Aaron. Quales fuerunt

CORE filius Isaar. Cuius criminis causa, dirupta est terra sub pedibus eorum: & aperiens os suum, deuorauit illos cum tabernaculis suis & vniuersa substantia eorum. Descēderuntq; viui in infernum, operiti humo etc. Core autem & CCL. viri, igni caelesti consumpti sunt.

DATHAN atque Abiron.

HON quoque filius Pheleth de filijs Ruben.

ALII QVE filiorum Israel CCL. viri proceres synagoga, & qui tempore consilij per nomina vocabantur. cap. 16.

CVM AV-
tem populo Dei ad-
uersarius & hostis
eius perpetuus dia-
bolus, hanc felicita-
tem inuideret, suis
dolis & fraudibus
effecit, vt multi ex
suprà numeratis
principibus & ho-
minibus facti fue-
rint partim

INCREDVLI. Murmurauit enim omnis multitudo filiorum Israel sequenti die, contra Moysen & Aaron dicens: Vos interfecistis populum Domini. Quam ob causam 14.700. viri percussi sunt, & igni absumpti. eodem. Per multi etiam ob simile murmur ab ignitis serpentibus extincti sunt, cap. 21.

MARIA quoque soror Moysi murmurans, punita est lepra. cap. 12. Virgaque Aaronis germinauit, in signum rebellium filiorum Israel. cap. 17.

QVIN ipse etiam Aaron, cum factus esset incredulus, prohibitus est intrare terram Canaan, quam Deus filijs dederat Israel: Sed iussus ire in montem Hor, ibi occubuit, & successit ei filius suus Eleazar. cap. 20.

BALAM, dum accersitus à Balac rege Moabitum, peruersa meditatur, & asinam, quæ os eius Domino aperiente locuta est, cædit, ab angelo primo corripitur, postea ob consilium datum in exitum filiorum Israel, ab ipsis cæditur. cap. 22. & 31.

EX filijs Israel plurimi cum filiabus Moabitum fornicantur, & ab ijs inuitati, illarum dijs sacrificant. Eam ob causam vehementer concitata ira diuina, ad 24. millia ex illis occidit. cap. 25.

DE NV-

LIBER SECVNDVS.
DE NUMERO ET ORDINE DE NOVO
genitorum in deserto. TABVLA 53.

RVBEN	43730
SIMEON	22200
GAD	40500
IYDA	76500
ISACHAR	64300
ZAVBLON	60500
MANASSE	52700
EPHRAIM	32500
BENIAMIN	45600
DAN	64400
ASER	53400
NEPHTALI	45400

EXTINCTIS PROPTER
varia peccata ijs, qui suprà numerati fuerant, Moyses & Eleazar ex præcepto diuino iterum numerauerunt omnem summam filiorum Israel de nouo genitorum in deserto, à 20. annis & suprà per domos & cognationes suas, cætos qui possent ad bella procedere. De stirpe

Summa filiorum Israel de nouo numeratorum, Sexcenta millia & mille septingenti triginta. cap. 26.

l 4 DE NV-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE NVMERO ET ORDINE MANSIONVM.

TABVLA 54.

VT TOTIVS processus ab Aegypto vsq. ad Iordanem, terminum scilicet terrae promissae, per breuem haberemus quandam quasi summam, descripta sunt loca, in quibus filij Israel suas habuerunt mansiones...

Table with 3 columns: Location (ANTE transitu maris rubri, A MARI rubro, A MONTE SINAI, A CADES), Description, and Etymology/Significance.

DE ISTORVM OMNIVM MYSTICA interpretatione.

PER hoc autem quod populus Israel exiens de Aegypto, venit ad terram promissionis per 42. mansiones, intelliguntur mystice 42. generationes, per quas Dei populus ab Abraham Patre fidei nostrae venit ad Christum...

LIBER SECVNDVS. DE NVMERO ET ORDINE PRAESIDIORVM.

TABVLA 55.

Table with 3 columns: Category (PRAECEPTVM, DIVISIO, PROMVLGATIO LEGVM), Description, and Reference (e.g., cap. 33, 34, 35, 36).

EPILOGVS.

COMPLECTITVR hic liber Historiam trigintanovem annorum. Nam omnia fere continet, quae sub Moise sunt facta, usque ad undecimum mensem anni quatuoragesimi ab egressu de Aegypto.

Ante Caietanum in Pentateuchum,

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DEUTERONOMIUM,
 LIBER PENTATEVCHI VLTIMVS,
 quem epilogum siue epitomen dicunt esse legis Mosaiæ.

CONTINVATIO.

APVD Rabinos dictus est hic liber Mesne, id est, repetita lectio. Nam, vt dicunt, nihil habet ferè aliud, quàm memoriã rerum antè dictarum: idq; eorum causa factum est, qui leges traditas, memoriæ non mãdauerant. Nam multi cùm iuuenes & pueri essent, eo tempore quo ex Aegypto egressi sunt, non satis eas intellexerant: Alij verò, dum lex daretur, nondùm nati & in lucem editi erant.

AD DITVR itaq; superioribus velut Enchiridion, & cõpendium totius philosophiæ celestis, & quasi cõmentarius ac explanatio Decalogi. Etenim p̄missis illis, q̄ ad Leuitas & Sacerdotes pertinent, tantùm ea docentur, quæ vulgo & populo erant necessaria. Itaq; si propriè ad nostrum vsũ librum hũc velis appellare, rectè appellaueris explanationem decalogi copiosissimam & elegantissimam.

DOCET siquidem oēs ex decem p̄ceptis benè viuere, instituitq; internũ consciẽtiæ regnũ, prophanamq; simul politiam. Tradit p̄tercã egregium cõemoniarũ modũ, diuinã sanè cõgrate & sapiẽtia: vt nihil sit in vniuerso genere vitæ, quod non hic sit sapiẽtissimè & equissimè dispositũ. Atq; hac ratione voluit Dñs librũ hũc à suis, semp̄ tractari manibus. Fonsca ante cõmentaria Caietani in Pentateuch.

ALIA CONTINVATIONIS RATIO, EX BEDA.

ALIBI aliquibus interrogari solet, si aliquis ordo sit, qui hunc ordinẽ voluminũ legis significaret. Quod itã soluitur: Quia Genesis istã sententiã significat, qua dicitur: Lex Dñi immaculata, cõuertens animas: Exodus, Sapientiã p̄stans paruulis: Leuiticus verò, demonstrã, P̄ceptũ Dñi illuminãs: Numerũ verò, Iudicia Dei verè iustificata. Hęc aut̄ quatuor volumina, quatuor euangelia figurãt eodẽ numero. Deuteronomiũ verò, totũ euangeliũ: q̄a Deuteronomiũ nouata lex interpretat̄.

SED sciẽdum est, quomodò supradictus ordo, huic ordinĩ voluminum cõueniat. Quod itã dicendum est, quod idcirco sententiã primã Genesi coaptatur: Quia Genesis enunciat, omnia verbo Dei esse creata, quæ idcirco lex est: in illa quoq; animarum conuersio, id est, à vita ad mortem, vt Adam intelligitur: & à morte ad vitam, vt Noc. Exodus, Sapientiã p̄stans paruulis, adimplendo, quod Abraham, Isaac & Iacob, de terra repromissionis Deus promissit. Omnes enim, in Dei cõparatione, paruuli sunt. Leuiticus autem, p̄ceptum lucidum illuminans, discerendo inter munda & immunda animalia. Numeri verò, iudicia Dei vera sunt, maximè in Prophetia Balaã, in benedictionibus, maledictionibusq;. Beda sup. Leuit. in princip. Quod aut̄ Deuteronomium secunda lex, vel iteratio legis dicitur: significat, q̄ nouũ testamẽtum veteri succederet. Idẽ in princip. Deuteronomij.

DE NOMINIS SIGNIFICATIONE.

GRÆCA est ista huius libri appellatio, q̄ Latinè redditur Lex secunda. Non q̄ due sint leges, vt existimare videntur ij, q̄ legẽ aliã à Deo, aliã verò p̄ Moisen datã esse contẽdunt, ex eo, q̄ suprà in Numeris in singulis ferè capitulis reperatur hęc clausula. Locutusq; est Dñs ad Moisen: hinc aut̄ à principio statim Moises locutus esse dicitur: Sed q̄ sit quasi iteratio vel repetitio quatuor librorum p̄cedentium, siue Epitome totius legis Mosaiæ. August. lib. 1. De mirabilibus S. Scriptur. cap. 35. & Quæst. 49. super Deuteronomiũ. Sic D. quoq; Hieron. hunc librũ alibi iterationẽ p̄teritorum, aduersus Pelagian. lib. 1. circa finẽ, alibi verò meditatorium vocauit Euãgelij, hoc est, legis euãgelicę p̄figurationem, Ad Fabiolam de 42. m̄sionibus circa finẽ, & ad Paulinũ de hoc lib. cap. 7. Vbi is illud etiã affirmare videtur, Et si pauca dicta sint priùs, q̄ non hic repetãtur, itã tamen singula hinc esse pertractata, quasi noua sint omnia. Sic enim intelligit hunc locum Isidor. lib. Etymolog. 8.

DE LL.

Explicatio
Decalogi.

Liber Deuteronomij
pro. p̄figuratur
110 euangeliij.

LIBER SECVNDVS.
 DE LIBRI HVIVS AVTHORE.

TABVLA 56.

VNA eorum, qui Moisen hunc librum non scripsisse, sed dictasse tantum, & verba eius postea Iosue aut alios, ex memoria repetita in vnum volumen collegisse autumant, ex eo, quod in principio nullius scripti, sed verborum tantum Moisis, & in fine, mortis ipsius fiat mentio.

ALTERA hanc rem itã distinguendum, Quod Esdras & principium scripsit huius libri, & finem: reliqua verò esse Moisis.

DE HVIVS LIBRI
 auctore triplex fuit opinio:

TERTIA verò est eorum, qui hanc controversiam sic dirimere student, Quod totus hic liber scriptus sit à Moise, excepto ultimo tantum capite, quod scriptum dicunt à Iosue post mortem Moisis. Et hæc, vt communior, itã dubio procul etiã verior est opinio, vt quæ probetur ex ipsa scriptura infra à ca. 31. vbi dicitur expressè: Scripsit itaq; Moises legem hanc, & tradidit sacerdotibus filijs Leui, qui portabant arcam fœderis Domini. Et paulò post: Postquam autem scripsit Moises verba legis huius in volumine atque compleuit, præcepit Leuitis qui portabant arcam fœderis Domini, dicens: Tollite librum istum &c. Gloss. in principio Deuteronom.

VBI ET QUANDO HIC LIBER SCRIPTUS SIT.

TABVLA 57.

DEUTERONOMIO.

hic liber scriptus est

A MOISE, cap. 31. hoc ipso libro.
 AD omnem populum Israel.
 TRANS Iordanem.
 ANNO ab egressu filiorum Israel de Aegypto 40. die 1. mensis vndecimi. } Cap. 1. & Gloss. hic eodem lib.

DE EIVSDEM LIBRI AMISSIONE
 & recuperatione.

DEUTERONOMI volumen, D. Ioan. Chrysof. in cap. Matth. 2. Homil. 9. scribit, loco quodã defossum, ac penè deletum, post multum temporis fuisse repertum. Quod quibus acciderit modis, fufius explicat is idem 1. Corin. 2. Homil. 7. Liber Deuteronom. inquit, vix tandem repertus in ruderibus. Siquidem magna librorum copia perijt, & pauca ex priori captiuitate volumina superfuerunt, quod ex reliquis planè constat. Et quid ego captiuitatem memoro? Nam & ante captiuitatẽ multa abolita sunt librorum volumina, cùm Iudæi in vltimam prolapsi sunt impietatem. Quod in calce quarti Regum manifestè deprehenditur. Chrysof. ibid.

DE AR.

QVAE inter Pharan & Tophet & Laban & Hazeroth & loca aurea, abiecto Iuda infelicissimo, undecim dierum via de Horeb, per viam montis Seir vsque ad Cadesbarne, Moyses populo sit locutus, & extremum canat. canticum, in quo aperitissime Synagoga projicitur, & Ecclesia Domino copulatur.

BENEDICVNTVR filij Israel.

ET rursus in Simeone Iudas miserandus excluditur.

ASCENDIT Moyses in monte Nabo, in vertice Phasga, qui est contra Hiericho, & ostendit ei Dominus omnem terram Galaad vsque ad Dan & Neptalim, & Ephraim & Manasson, & uniuersam terram Iuda, vsque ad mare magnum contra Austrum, & regionem campestram Hierichuntis, ciuitatis Palmarum, vsque Segor. &c. Quis potest nosse tanta mysteria. Hactenus Hieronymus mansione 42.

BREVITER complectuntur 4. hi libri, Exodus scilicet, Leuiticus, Numeri & Deuteronomium, acta populi Israelici, ab egressu ex Aegypto in desertum, vsque ad ingressum terrae promissae.

ARGVMENTVM HVIVS libri explicare videtur Hieron. in fin. illius Epistole ad Fabiolam de 42. mansionibus, in hac verba: Succedit Deuteronomium secunda lex, Meditatorium euangelij, ibique breuiter discimus,

DE EODEM, BEDA.

IN DEUTERONOMIO nanque, quae est secunda lex, narrantur ea, quae in Pharan & Obeth, Laban & Aseroth vsque Cadesbarne fuerunt populo dicta à Moise, mandata videlicet atque promissa, maledictiones peccatorum, & promissiones beatitudinis. Ibi canit canticum Moyses, ibi dat benedictionem filijs Israel, ibique, terra repromissionis inspecta, moritur atque sepelitur.

NONNULLI autem Hebraeorum quatuor tantum libros legis computant, id est, Genesim, Exodum, Leuiticum, & Numeros: Deuteronomium autem, repetitionem eorundem librorum, & quasi quoddam legis meditatorium dicunt, ea duntaxat ratione, pro eo quod illa quatuor proprias rerum gestarum continent causas, iste verò omnium. Beda.

Deuteronomij, meditatorium legis.

DE PRAE-

ITINERIS & laborum ab Israelitis perpefforum, à princip. vsque ad cap. 4.

FOEDERIS & praecceptorum } *Judicialium,*
 } *Ceremonialium,*
 } *Moralium.* } à cap. 4. vsque ad cap. 27.

OFFICIORVM Ecclesiasticorum, qualia in Deuteronomio per discursum hinc inde repetuntur.

CONTINET hic liber repetitionem, suae summam & Epitomen

BENEDICTIONVM suae promissionum diuinarum, quae filijs mandatis Dei obtemperantibus paratae sunt. } à cap. 27. vsque ad
MALEDICTIONVM suae poenarum, quae in legum transgressores constitutae sunt. } cap. 33. Et Leuit. 26.

PRAEDICTIONVM, in qua parte Moyses, iam moriturus, benedicendo filijs Israel, quae cuiuslibet tribui futura erant, breuiter exposuit atque prophetauit. ca. 33.

QVIBVS peractis, } *Moritur,*
 } *Defletur ab Israelitis,*
 ipse deum Moyses } *Sepelitur à Deo,*
 } *Substituitur ei Iosue. rap. 34.*

AD haec enim veluti capita generalia, quae per pauca sunt, referri possunt ferè omnia, quae non tantum in hac Deuteronomij epitome ex quatuor libris prioribus repetuntur, sed etiam quae in toto ferè continentur Pentateucho.

DE PARTIVM ISTARVM SVBDIVISIONE, remissiuè. TABVLA 60.

DE PARTIBUS prioribus, in praemissis libris tantum est dictum, quantum ad verum huius libri intellectum sit satis.

DE PARTIBUS reliquis verò, Benedictionibus putà, maledictionibus, atque praedictionibus prophetiis, in locis paulò antè citatis, tam absoluta & succincta habetur tractatio, ut neque commodius, neque perfectius tradi aut comprehendi posse videantur, quam ibi proposita sunt & explicata, cap. videlicet huius lib. 27. 28. 29. 30. 31. 32. & 33.

EPILOGVS.

COMPLECTITVR historiam duorum mensium anni quadragesimi, ab egressu ex Aegypto, nouissimaeque mansionis tempus in campis Moabiticis, vbi & Moyses seruus Dei moritur, & sepelitur. cap. 34. Eaque est huius libri Maieestas, ut in nouo testamento quinquagies, & eo amplius in testimonium adferatur.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
PARS VETERIS TESTAMENTI SECUNDA, DE HISTORIA SACRA, HOC EST,

De viuis virtutum vitiorumq; exemplis, & primùm

QVOMODO HAEC PARS BIBLIAE
cohereat cum superiori.

IN duobus in locis pulchrè admodùm D. ostendit Augustinus. Nam in Quæstio. nibus ex vtroque testamento, cap. 119. Tantam dicit prouidentiam esse Domini circa nos, vt errare nos nolès, & legem & exempla bonorum operum daret, quibus modesta & tranquilla agi possit vita cum Dei timore. Et in libro de vera religione cap. 25. Diuina prouidentia, inquit, nõ solum singulis hominibus quasi priuatim, sed vniuerso generi humano, tanquam publicè consulit. Quid cum singulis agatur, Deus scit, qui agit: atque ipsi, cum quibus agitur, sciunt. Quid autè agatur cum genere humano, per historiam commendari voluit, & per prophetiam.

DE UTILITATE S. HISTORIAE, SEN-
tentia D. Ioannis Chrysostomi.

SIVE de rege loqui voles, eccè Rex: siue de militibus, siue de re familiari, siue de publicis ciuilibusque negocijs, videbis in scripturis horum omnium magnā copiam. Huiusmodi commemorationes maximam adferunt vtilitatem. Impossibile est enim, impossibile inquam est, animum in hoc genus historijs versantem, à cupiditatibus superari. Chrysostr. in homilia 1. De Dauid & Saule.

QVOMODO LEGENDA SIT HISTORIA,
ex D. Hieronymo.

HISTORIA vt veritatis fundamentum amanda, magis tamen sequenda spiritua- lis intelligentia. Hieron. ad Eustochium virginem, circa finem.

QVOT

LIBER SECUNDVS.
QVOT LIBRIS CONSTET HISTORIA
 sacra. TABVLA 61.

SACRA HISTORIA Decem & septem continetur libris: videlicet,	}	IOSVE,
		IUDICVM,
		RVTH,
		REGVM 4.
		PARALIPOMENON 2.
		ESDRÆ 2.
		THOBIAE,
		IVDITH,
		ESTHER,
		IOB,
		MACHABÆORVM 2.

QVAE TOTIVS ILLIVS HISTORIAE, QVAE
 his 17. continetur libris, sit summa. TABVLA 62.

OSTENDITUR HIS LIBRIS, DEVM RE VERA PŒTUISSE OMNIA, q̄ ISRAELIIS DEUTERO. 27. 28. & 29. LEGEM EIUS VEL	}	OBSERVANTIBUS PROMISIT IN SUMMA	}	TERRAM fluentem lacte & melle.	}	Quae illis obtigisse pro- ban- tur in lib.	}	Iosue,
				DEFENSIONEM laborantiũ.				Iudicum,
				HVMILIVM emersionem.				Ruth,
				EXALTATIONEM iustorũ.				Reg. 1. 2. & 3. vsque ad cap. 12.
				AVXILIVM in periculis.				Par. 1. & 2. vsque ad cap. 10.
				CONSOLATIONEM in afflictionibus.				Esdrae 2.
				DE hostibus triumphum.				Tobiae, Iudith, Esther,
								Iob,
								Machabæorum 2.
		TRANSGRESSIONIBUS COMMUNATUS EST	}	Expulsionem	}	De quibus agitur	}	à dicto cap. 12. lib. 3. Regum
		potissimum duo:		&				Capivitatẽ.
								Paralipomenon secũdo, à dicto cap. 10. ad finem vsque.

m 2 IOSVE,

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
IOSVE, LIBER BIBLIAE
 SEXTVS, PARTIS SECVNDAE PRIMVS,
Derebus gestis Iesu filij Naue.

CONTINVATIO.

SECVNDVM veteris Ecclesiae statum, supra in duo diuisimus temporarvnum Moisis, alterum Iosue: Cum ergo, quis ecclesiae illius status fuerit sub ducatu Moisis, hucusque sit dictum: proximum est, vt de illa nunc dicamus Reip. forma, quae sub Iosue, secundo populi Israelitici Duce, fuit obseruata.

CVR HIC LIBER HOC NOMINE SIT INSCRIPTVS.

EA volumina, quae deinceps ad Esdram vsque sequuntur, non prorsus ab illis sunt conscripta, quorum inscriptiones praeferrunt, & de quibus tractant. Feruntur autem à Prophetis, qui singulis temporibus vixerunt, esse scripta. Distingendum est itaque inter illorum inscriptiones. Praefens liber, inscriptionem habet, Iesus Naue, propterea quod ipse Iesus Naue, Moisis successor, populi dux factus est, cuius istud volumine historia & res gestae continentur. Athanasius in Synopsi. Iesus autem hic dicitur Naue, ad differentiam alterius Iesu filij Sirach, & Iesu filij Ioseph. Prius dictus Osee, Num. 13. seu Anses, sicut Augustinus habet de Questio. ex nouo testamento, cap. 80. vel, vt Ambrosius in epistola ad Rom. cap. 9. Auxes.

IOSVE QVIS ET QVALIS FVERIT.

FORTIS in bello Iesus Naue successor Moisis in Prophetis, qui fuit magnus secundum nomen suum, maximus in salutem electorum Dei. Vir in quo fuit spiritus Dei, qui hostes Domini percussit, Eccl. 46. Iste est, qui filios Israel introduxit per Iordanem in terram promissionis: qui item 31. Reges terrae percussit, & deleuit de terra nomen eorum, Ios. 3. & 12. Mortuus est, annos habens 110. sepultusque in finibus possessionis suae, in monte Ephraim, Iosue vlt.

DE EODEM, EX IOSEPHO.

ILLE vero (Moises) ex multitudine pugnacem eligens iuuentutem, super eos instituit Iesum Naue filium, de tribu Ephraim, valde robustum, & ad labores tolerantissimum, ad cogitandum & loquendum simul nimis idoneum, qui nosset decenter Deum & Moisen doctorem colere pietate, effectusque apud Hebraeos aptus, Iosephus lib. 3. cap. 2.

DE LIBRI HVIVS AVTHORE.

QVIS libri huius scriptor fuerit, certo non constat. Magister tamen historiae scholasticae, ipsum Iosue eius autumat esse authorē. Cui suffragatur etiam Ioan. Driedo de script. & dogmat. ecclesiast. lib. 1. cap. 1. Sic & Iosue, inquit, post Moisen oia verba, quae locutus est ad ipsum Dominus, scripsit in volumine legis Domini, quem admodum legitur Iosuae vltimo. Alij Eleazarum filium Aaronis sacerdotem, qui comes & socius Iosue fuit, haec omnia posteritatis causa in literas retulisse putant.

ARGVMENTVM

ORIGENES homil. 1. in lib. Iesu Naue indicat nobis: Hic liber, inquit, gesta non tam Iesu Naue, quam Sacramenta Iesu Domini nostri depingit. Et Hiero. ad Paulin. Veniam ad Iesum Naue, qui typum Domini non solum gestis, verum etiam nomine praefert. Idem affirmant Augustinus contra Faust. cap. 31. lib. 12. & lib. 16. ca. 19. & Ambrosius Psal. 47. in fin.

DE HVIVS

LIBER SECVNDVS.
 DE HVIVS LIBRI SCOPO ET INTENTIONE.

TABVLA 63.

CONTINET probationem primae promissionis à	}	IORDANIS diuisione.
		MVRORVM Fhericho stupenda collisione.
		QVINQVE Regum captiuitate.
		TOTIVS terrae depopulatione.

DE HISTORIAE IOSVAE PARTIBVS.

TABVLA 64.

AGITVR hoc libro de	}	INGRESSV filiorum Israel in terram promissionis, à principio vsque ad cap. 6.
		SVBVERSIONE regnorum impiorum, cap. 6.
		DIVISIONE terrae sanctae, cap. 13. 14. &c.
		DVCIS } ORDINATIONE } & } } Cap. 23. & 24. OBITV. }

DE PRIMA PARTE.

TABVLA 65.

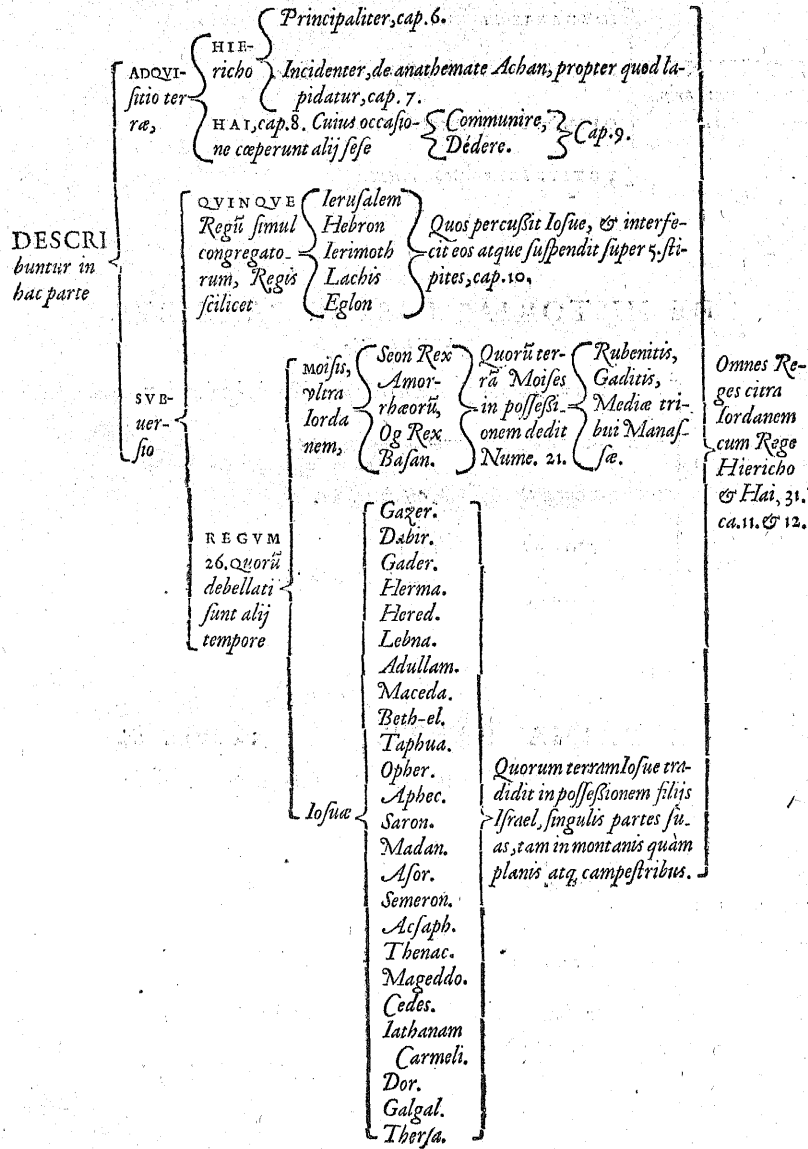
De ingressu scilicet filiorum Israel in terram promissam.

IN PRI ma parte	}	ORDINATVR acies, cap. 1.	}	INGRESSV } cap. 3.		
		MITTUNTVR exploratores, cap. 2.		EXITV } cap. 4.		
		INGREDIUNTVR Israelitae in terram promissam siccis pedibus per Iordanem. Vbi describuntur facta in	}	STATV, } cap. 5. } ibi, De }	}	Circuncisione,
						Paschae celebratione,
				Confortatione populi.		

m 3

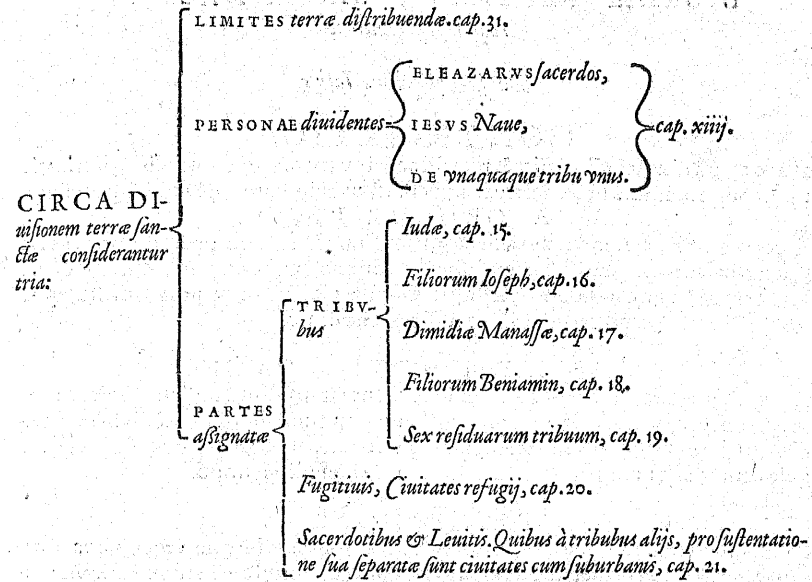
DE IM-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE IMPIORVM REGNORVM SVBVERSIONE,
secunda parte Iosua. TABULA 66.

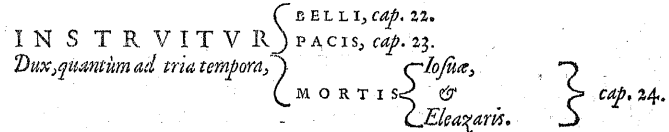

DE DI-

LIBER SECVNDVS.
DE DIVISIONE TERRAE SANCTAE,
tertia Iosua parte. TAB. 67.

DE INSTITVTIONE PRINCIPIS, PARTE
Iosuae vltima. TAB. 68.

EPILOGVS.

COMPLECTITVR hic liber à morte Moysis, vsq; ad obitum Iosuae, annos 32. Tam diu enim Iosue ex quorundam sententia praefuit imperio. Moritur itaque anno mundi 2525. Ab exitu Aegypti 73.

m 4 IVDICVM

PARTITIONVM THEOLOGICARVM.
IVDICVM LIBER.
BIBLIAE SEPTIMVS, SECVNDAE VE-
rò partis secundus.

De successoribus Iosue.

CONTINVTIO.

ABSOLVTA secunda Ecclesiae & reip. Israelitica forma, ducum scilicet authoritate, commodissime nunc tertius sequitur illius reip. status, de iudicij potestate. ALIA ORDINIS RATIO.

DICTVM est hactenus de ingressu filiorum Israel in terram promissionis: in sequentibus vero, de progressu seu gubernatione agitur populi ingressi. Nec sane mysterio caret hæc iudicum distributio singulari. Sicut enim post Christum apostoli, ita post Iosue nostri succedunt iudices. Gloss. hæc.

DE LIBRI HVIVS NOMINE.

A MATERIA proculdubio hic liber id fortitus est nominis. Iudicum enim vocatur propterea, quod post mortem Iesu Nauc, populum suum Deus à relictis Chanaanorum gentibus presum, per iudices seruauit. Quorum hoc volumine singulorum & facta continentur, & tempora. Athanas. in synopsi.

DE AVTHORE.

SVNT qui putent iudicum quenque per se annotasse & in acta redegeisse ea, quæ suo tempore populo acciderit memorabilia. Quis autem acta illa omnia in unum redegerit volumen, incerta est sententia. Alij nanq; id Samuelem, alij Esdrâ, alij verisimilius Ezechiam præstitisse putant. Gloss. ad librum Iosue. Ioânes Driedo in lib. 1. de ecclesiast. scriptur. cap. 3. Samueli potius hanc laudem ascribere videtur. Post mortem Iosue, inquit, scripta sunt gesta iudicum & principum in terra sancta: Quorum historias sparsas & diuisas, secundum successionis seriem nunc pridem editas Samuel collegisse creditur in unum volumen, quod vocamus Iudicum.

DE ARGVMENTO.

HABET hic liber probationem secundæ promissionis, Deum scilicet firmissimum semper & certissimum fuisse populi sui defensorem. vt enim peccatam populum in manus tradiderat nationum, ita reuersis pro defensione 14. substituit Iudices, qui eos de vastantium manibus liberarent, Iudic. 2. Et sic, vt dictum est, initium sumit ab hoc libro tractatio de gubernatione populi Israelitici, quæ facta est primum per iudices. Petr. Aureol.

Principium gubernationis populi Israelitici.

QVOTVPLEX FVERIT GVBERNATIONIS
illius forma. TABVLA 69.

DEVS OLIM populum Israel tribus gubernauit modis: Per	}	IVDICES, à Iosue vsque ad Saulem Regem.
		REGES, à Saule vsque ad transmigrationem Babylonis.
		PONTIFICES, à reditu captiuitatis Babylonice, ad tempus propè Christi, quando Ioannes Hyrcanus, qui descendit de Machabæis, primus imposuit sibi Diadema regium. Lyranus hæc in princip.

DE PRÆ

LIBER SECVNDVS.
DE PRIMA REIP. ISRAELITICAE ADMI-
nistrandæ ratione.

ET SI Deus Opt. Max. pro diuina sua prudentia, absque vllò medio ipse regere possit omnia, ad seruandum tamen vniuersitatis decorum atq; ordinem, ea quæ sunt inferiora, per sua voluit regere instrumenta. Sic populù Israel rexit primum per Iudices, tanquam per ministros idoneos & decentes, qui propter virtutis excellentiam crescenti tum Ecclesie, quidam essent quasi mediatores. Horum pietate Deus in diebus eorum flectebatur misericordia, audiebatque afflictorù gemitus, & liberabat eos de cæde vastantium. infra cod. cap. 2.

DE POTESTATE IVDICVM.

IVDICES illi qui ad tempus vsq; Saulis tenebant gubernacula, non regebant per modum imperij seu alicuius dominij: sed tantum per modum ministerij, exhortationis, & consilij. Deus enim retinuerat sibi istud dominium. Vnde cum filij Israel, vt infra 8. habet cap. liberati essent p Gedeonẽ de manib⁹ Madiã, & ei dicerent: Dominare nobis tu, & filius tuus, & filius filij tui: Respondit, Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus, sed dominabitur Dominus. Atq; hinc etiam illud est, quod Moyses & Iosue non numeretur inter Iudices, quod illi non iudicârunt tantum, sed rexerint etiam populum Dei. Ex Lyrano.

DE IVDICVM NUMERO, ORDINE ET IM-
perio, ex Athanasio. TABVLA 70.

IVDICVM quos De ⁹ in defensione populi Israelitici suscitauit, fuerunt xiiij.	}	OTHONIEL. Abod ambidexter. Sangar filius Anath. Debora cû Barac filio Abinoem. Gedeon, qui & Ierobaal dicitur esse. Abimelech, filius Gedeonis ex concubina. Thola filius Phua. Lair Galaadites. Iephthè Galaadites. Abesan Berbleemita. Abdon & Pharatonites. Samson de stirpe Dan, vsque ad Eli sacerdotem. Qui populum iudicare incepit Anno mundi 2811.	}	Quorum res gestæ describuntur hoc libro. cap.	}	ij. Eod. Eod. iiij. vj. vij. viij. ix. x. Eod. xj. xij. Eod. Eod. 13. 14. 15. & 16.	}	xl. lxxx. i. xl. xl. ij. xxij. xxij. vj. vj. x. viij. xx.
--	---	---	---	---	---	---	---	---

EPILOGVS.

SVMMA } IVDICVM, xiiij.
ANNORVM, cccc. xj. } Athanasius in Synopsi.

Hieronymus ad Paulin.
IN IVDICVM libro, quot principes populi, tot figure sunt.

RVTH

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
RUTH, LIBER BIBLIAE
 OCTAVVS, PARTIS SECVNDAE TERTIVS,
De historia foeminae illius Moabitidae nomine Ruth, vel

De Rebus gestis populi Israelitici, sub principatu Eli sacerdotis, vt vult Iosephus.

CONTINVATIO.

SECVNDVM Hebræorum Partitionem, quam in prologo Galeato D. explicat Hieron. hic liber non separatus, neq; distinctus est liber, sed coniungitur cum libro Iudicum. Quem tamen D. Augustinus ad Regnorum magis principia pertinere existimauit, Libro de doctrina Christiana 2. cap. 8.

INSCRIPTIONIS RATIO.

NEQVE hic liber ab authoris, sed foeminae illius nomine sic inscriptus est, cuius historia hic contextitur. Est autem Ruth genere Moabitida, castitate honesta, relicta cognatione paternaque superstitione, ad pietatem ac verum Dei cultum conuersa, Bethleem Iudae cum socru sua incunctanter coecefir. Vbi & Booz ex tribu Iuda, matrimonio coniuncta est, ex qua postea Dauid originem hoc ordine sumpfit: Booz ex Ruth sustulit filium Obed, Obed verò genuit Iesse, Iesse Dauidem. Athanasius hic in Synopsi, & Iosephus lib. 5. cap. 14. per totum.

QUOMODO RUTH TYPVM GERAT ECCLIAE, ex Theophylacto.

RUTH alienigena fuit, coniuncta autem Booz: ita & ecclesia ex gentibus alienigena existens, & à testamentis extraria, oblita autem populi sui, & cultus simulacrorum & diaboli patris sui, cui iuncta erat, nupsit filio Dei. Theophylact. super Matth. cap. 1.

DE AVTHORE.

AFFIRMANT aliqui incertum esse, quis hanc historiam consignarit: Ioannes tamen Driedo eius auctorem esse scribit, qui libri scriptor fuerit Iudicum, id est, Samuelem, libro 1. De ecclesiast. scriptur. cap. 3.

ARGVMENTVM.

VEL ex praemis facile, quae huius libri ratio sit atq; summa, patere poterit. Describitur enim hic seorsim Ruth. Quae, vt Hieronymus asserit epist. ad Paulinum, Esaias explet vaticinium, dicentis: Emitte agnum Domine Dominatorem terrae, de petra deserti ad montem filiae Sion, hoc est, de Ruth gentili: Gentes enim lapides pro Deo colebant, & ob id à Deo deserti erant. Ad Hierusalem, vel potius ad Ecclesiam, quae est in contemplatione tanquam speculationis filia.

DE SCOPO ET INTENTIONE. TAB. 71.

DEVM PLACIDIS-
 sinu semper oppressis fuisse omni-
 bus, probat ex

Peregrinatione Elimelech,
 Reuersione Noemi,
 Desponsatione Ruth. Petr. Aureolus.

DE LIBRI HVIVS PARTIBVS. TAB. 72.

SVNT HVIVS LI-
 bri 4. tantum capita, in quibus
 agitur de ipsius Ruth

Conuersione ad Iudaismum, cap. 1.
 Vita & moribus, cap. 2.
 Occasione futurarum nuptiarum, cap. 3.
 Contractu matrimonij inter ipsam Ruth & Booz, per cessionem propinquioris, cap. quarto toto.

EPILOGVS.

FACTA videtur haec historia anno ceterlesimo septuagesimo post exitum ex Aegypto, anno mundi 2623.

REGVM

REGVM LIBRI, HOC
 EST, HISTORIA DE SECVNDA IV-
daicae administrandae reipub. forma, Siue, de gubernatione
populi Israelitici ministerio Regum.

CONTINVATIO.

BENE post Iudicum, sequitur liber Regum: Quoniam nunc sunt praesules Ecclesiae, postmodum Regnum: seu quia praecedet iudicium, sequetur imperium sempternum. Quam connexionem hic approbat glossa 1. Regum in principio.

TITVLI EXPLICATIO.

REGVM nominantur isti libri ob id, quod Regum cum Iuda tum Israel, & facta contineant, & annos. Athanasius in Synopsi.

DE AVTHORE, EX IOAN. DRIEDONE.

DVRIA est sententia, quis horum librorum sit author. Alij enim Ezechiam, alij Esdras eos edidisse dicunt. Alij autem Samuelem collegisse gesta Eli, Saul & Dauid in primo libro Regum recitata, usque ad suam mortem. Caetera autem ciuilem Dauid gesta, usque ad obitum illius, Nathan & Gad prophetae scripsisse videbatur, propter id quod dicitur in fine primi Paralipomenon: Gesta Dauid regis priora & nouissima scripta sunt in libro Samuelis Videntis, & in libro Nathan prophetae, & in volumine Gad. Ex qua sententia consequens esse videtur, Samuelem conscripsisse gesta Dauid, & ita edidisse eundem primum librum Regum, saltem usque in cap. 25. Vbi Samuel moritur. Deinde Gad & Nathan scripsisse partes sequentes, à dict. cap. 25. usque in finem libri secundi.

Sed hoc non placet: Siquidem libri secundum Hebraeos inscribuntur huius vel illius, non semper ob id, quod is vel ille fuerit libri illius author, sed interdum ob aliam causam. Nam secundum Hieronymum & caeteros, primus & secundus Regum apud illos inscribuntur esse Samuelis, & tamen est manifestum, non ambos esse editos à Samuele.

Vnde Isidorus & alij antiquissimi patres tradunt, Samuelem scripsisse primam partem primi libri Regum, Dauid autem scripsisse sequentia usque ad calcem secundi libri. Post mortem autem Dauid, caeterorum Regum Israel gesta, in tertio & quarto libris Regum scripta, (quae & sparsa fuerant per singulorum regum historias) à diuersis prophetis, secundum seriem successionis descripta, alij Esdras, alij Hieremiam in unum volumen collegisse tradunt. Sed quod Hieremias

id fecerit, esse vero similis ex eo conijcitur, quod vltimi libri Re-

gum, & libri Hieremiae, similis est finis. Ioan. Drie-

do lib. 1. cap. 3. De scriptur. Ecclesiasticis.

ARGVMENTVM. TAB. 73.

AGITVR
 in his lib. de regno
 Israel.

VNITO, in libro Samuelis, id est, Regum
 DIVISO, in libro Malachim, id est, Regum

Primo,
 &
 Secundo:
 Tertio,
 &
 Quarto.

DE PAR.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE PARTITIONE VOLVMINIS REGVM.

TAB. 74.

REGVM LIBRI distinguuntur secundum... HEBRAEOS in libros... NOSTROS, id est, Graecos & Latinos, in volumina duo: Samuelis & Malachim.

VOLVMEN SAMVELIS: QVAE PRIMA pars est historiae Regum de regno Israel vnito.

QVIS HVIVS VOLVMINIS SIT AVTHOR.

PATET hoc ex ijs, quae supra ex Ioanne Driedone sunt adducta. Sortitus est enim hic liber id nominis ab eius authore Samuele. Sed quaeritur, cum Samuel primi Regum 25. describatur mortuus esse prius, quam fierent ea, quae in secundo Regum libro recitantur gesta, cur D. Hieronymus dicat Samuelis esse? Cui quaestio- ni sic respondet ipse Driedo: Priores Regum libros inscribi Samuelis, non quod ipse ambos scripserit, sed quod illorum duorum Regum, Saul inquam & Dauid, quorum gesta in his libris describuntur, ipse Samuel Propheta extitit, qui & vtrunq; in regem vnxit. Ipse enim Samuel & vates, & Propheta, & sacerdos fuit & Iudex populi. Niceph. lib. 2. cap. 4. Eius nativitas describitur 1. Reg. 1.

DE SAMVELIS STATV ET CONDI- tione, ex Ecclesiastico.

DILECTVS à Domino Deo suo Samuel Propheta, renouauit imperium, & vnxit principes in gente sua. Eccl. 46.

DE EODEM, EX IOSEPHO.

SAMVEL filius Helchanæ viri Leuitæ, ex cõiuge Anna, quæ cum esset sterilis, suis precibus à Deo hunc impetrauit filium. Quem idèd parentes eius vocauerunt Sa- muelem, quasi à Deo postulatam. Qui pleno iam anno duodecimo prophetauit. Nam & cladem prædixit Isracliticam, & filiorum Eli sacerdotis perditionem. Io- sephus lib. 3. cap. 15. ex 1. & 3. cap. 1. Reg. 1.

HISTORIAE HVIVS SCOPVS ET IN- tentio. TAB. 75.

INTENDIT PRO- bane quartam promissione, eue- ctionem scilicet filiorum Israel in regnum, vt apparet in SAMVELE, à princip. 1. Reg. vsque ad cap. 17. DAVIDE, per totum primum & secundum Regum: & primum, partim etiam secundum, Paralipomenon. SALOMONE, à principio tertij Regum, vsque ad cap. 12.

ARGVMENTVM. TAB. 76.

CONTINEN- tur hoc volumine li- bri 2. Regum: PRIMVS } De Regno Israel Per- SECVNDVS } Electionem, Successionem.

REGVM

REGVM LIBER PRIMVS, BIBLIAE IX, SAMVELIS PRIMVS, partis secundae Quartus.

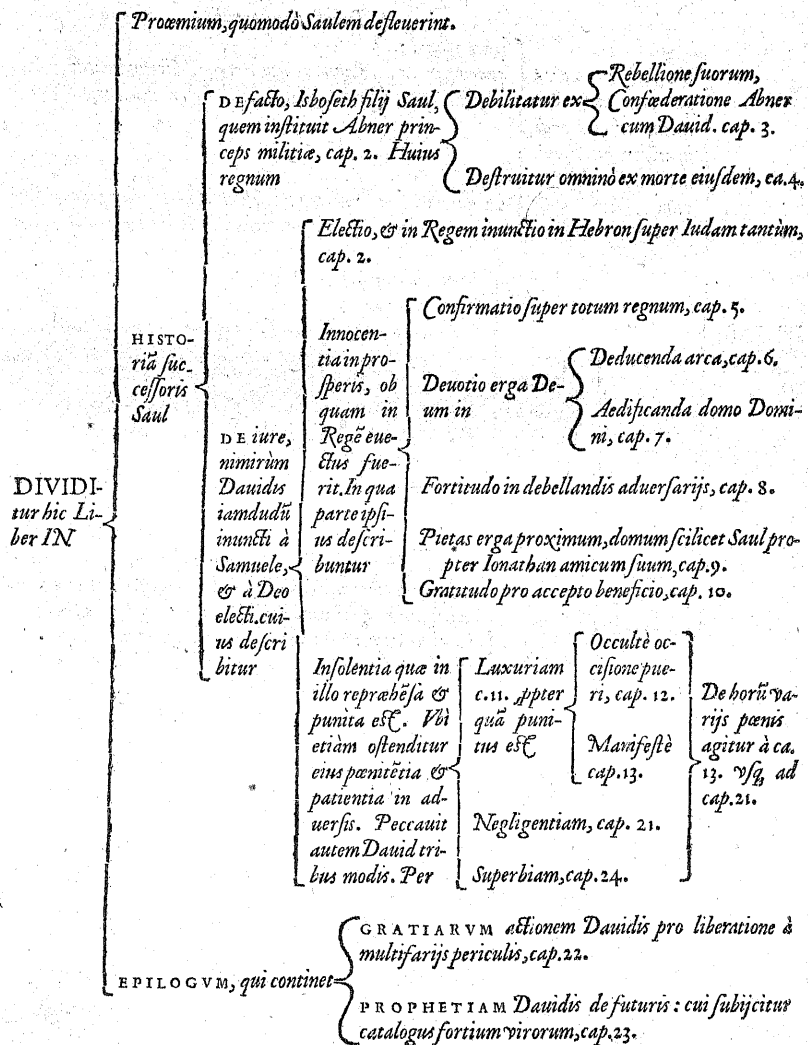
De regno per electionem. TAB. 77.

IN LIB. Regu primo agitur De OCCASIONIBVS gubernationem Iudicum transferendi in arbitrium Regu, malitia scilicet filio- rum HELI, cap. 2. quorum peccata punita sunt } Debellatione populi. Captiuatione Arca, } Circunducitur, ca. 5. ca. 4. Quæ capta } Reducitur, c. 6. & 7. SAMVELIS, qui erant auari. Propterea Israelita petunt Re- gem, & Deus orantem Samuelem docet ius Regis, cap. 8. INSTITVTO, cap. 9. Vnctio, cap. 10. Confirmatio, cap. 11. Cui subiungitur increpatio Samuelis, qua arguit populum ingratiuitatis, quod petierunt Regem, cap. 12. SAVALIS labili, in quo considerantur Reprobario: Saul enim inobe- diens præcepto Dei, abijcitur ab ipso propter } Diffidentiam, cap. 13. Iuramentum, cap. 14. Cupiditatem, & elationem ex victoria, cap. 15. INITIO Regu, siue de Regno Inunctio Davidis, cap. 16. Quæ non idèd facta est, vt statim, sed tum demum possideret, cum sic visum esset Deo. Deus au- tem tolerauit Saulem in possessione Regni vsque ad mortem suam, vt ex persecutione David, malitia Saulis magis inno- resceret, & Davidis innocentia æque patientia probaretur. Aemulatio & inuidia Saulis, propter victoriam qua Go- liath occiditur à Davide, cap. 17. & 18. DAVIDIS stabili, in qua parte describitur Persecu- tio mani- festa, qua Saul } Inuasit } Ipsum Davidem, cap. 19. } Filium eius proprium Ionathan, cap. 20. } Eiecit Davidem ex Regno, cap. 21. & 22. } Insecutus est eundem varijs modis, cap. 23. 24. 25. & 26. } Profligauit eum in exilium, cap. 27. Mors Saulis, & exaltatio Davidis, cap. 28. 29. 30. & 31.

REGVM

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
REGVM LIBER SECVNDVS, BIBLIAE X, SAMVELIS secundus, Partis secundae quintus.

De regno per successionem. TAB. 78.

EPILOGVS TOTIVS

voluminis Samuelis.

LIBER Samuelis habet annos ab Eli vsque ad Dauidis mortem, 120. Nam Eli 40, Samuel cum Saule 40, & Dauid annos 40. regnarunt.

VOLV.

VOLUMEN MALACHIM, HOC EST, Regum historiae pars secunda De Regno Iuda & Regno Israel diuiso.

DE RATIONE NOMINIS.

RECTIVS hunc librum Malachim, id est, Regum, quàm Malachot, id est, Regnorum dici, testis est Hieronymus in prologo Galeato. Non enim (vt is inquit ibidem) multarum gentium describit regna, sed vnus Israelitici populi, qui tribus duodecim continetur: A materia sic dictus, eò quòd Regum complectatur historiam. Gloss. super epistolam D. Hieronymi ad Paulinum.

AVTHOR.

QVAE in hoc continentur volumine, sub singulis scripta sunt Regibus, Quis vero illa omnia in hoc vnum collegerit volumen, nondum satis constare putant. Alij enim (vt dictum est) Esdras hanc historiam contexuisse, alij Hieremiam eius authorem esse, colligunt ex eo, quòd vltimi Regum & libri Hieremiae idem ferè sit finis. Gloss. in dict. epistola Hieron. ad Paulinum.

ARGVMENTVM.

DESCRIBVNTVR his libris Regnum Iuda & Regnum Israel. Per regnum autem Iuda designatur paucitas fidelium: per regnum Israel, multitudo haereticorum. Vnde Hieron. ad Paulinum sic ait: Si historiam respicias, verba simplicia sunt: Si in litera sensum latentem, ecclesiae paucitas, & haereticorum contra ecclesiam bel. la narrantur.

SCOPVS. TABVLA 79.

DECLARATVR in hoc volumine effectus
 primae comminationis, Deum scilicet fuisse validum
 eiecitorem populi Israelitici ex decursu Regum

IVDA 19. } à cap. 12. tertij Regum, vsque in finem quartij.
 ISRAEL 18. }

PARTITIO. TABVLA 80.

DISTRIBVITVR hoc volumen in duos lib. Regum posteriores, videlicet

TERTIVM } In quibus agitur de regno filiorum Israel
 & }
 QVARTVM } Instaurato & flore, Declinante & cadente.

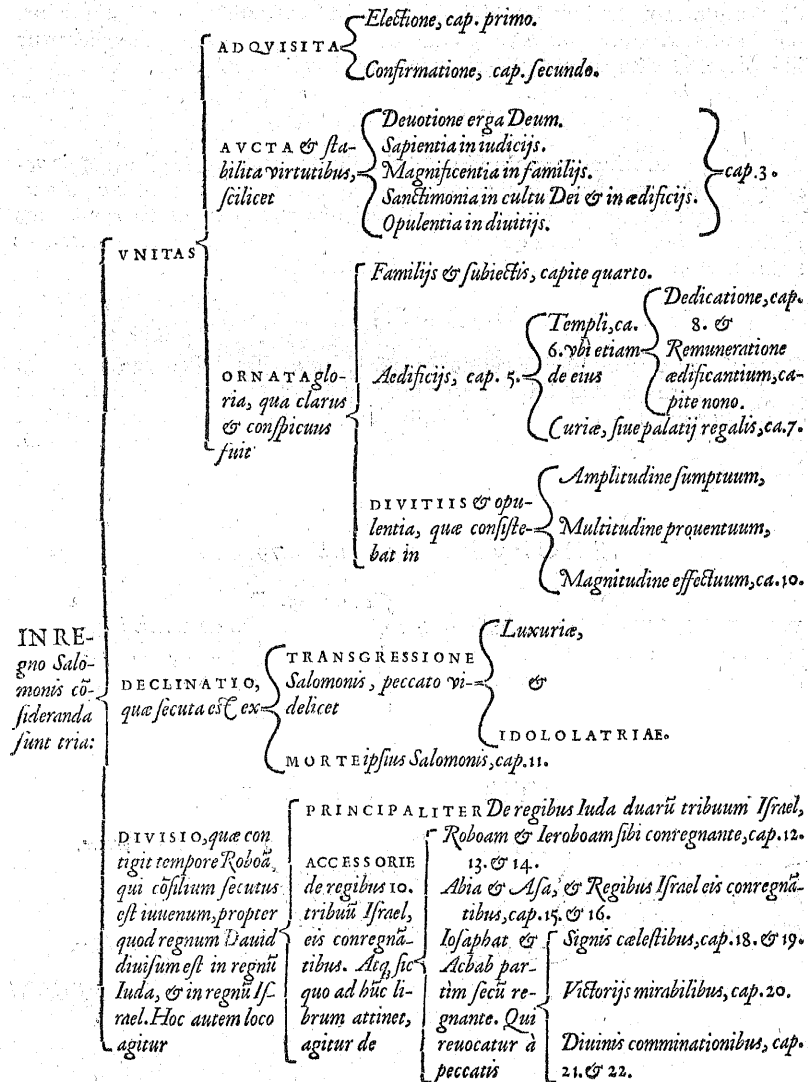
n 2

REGVM

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
REGVM LIBER TERTIVS,
BIBLIAE XI, MALACHIM PRIMVS,
secundae partis Sextus.

De florentis regni Dauidici statu sub imperio Salomonis.

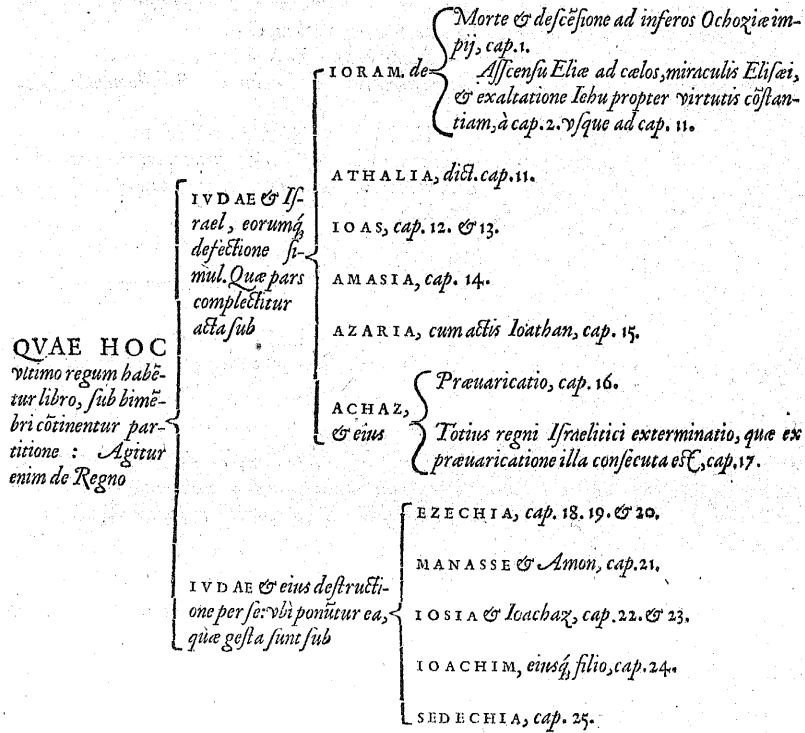
TAB. 81.

REGVM

REGVM LIBER QVAR-
TVS, BIBLIAE XII, PARTIS SECVNDAE VII.
De cadentis regni statu, sub imperio Regum Iuda & Israel.

TABVLA 82.

EPILOGVS MALACHIM.

ANNO S complectuntur duo libri Malachim, à Regno Salomonis vsque ad captiuitatem Babylonicam, quadringentos vigintiquinque.

n 3 EPL

DAVID.

POST interitum Saulis, qui annos regnauerat quadraginta, regnauit David super vniuersum Israe-
 lem & ipse annos xl. in Hebron septem, deinde super omnem Israel & Iuda xxxiiij. & fecit quod
 rectum erat cor de perfecto. sub hoc erant Prophetæ, Samuel, Nathan, Gad.

SALOMON FILIVS DAVID.

ET IPSE super omnem populum regnauit annos xl. & fecit quod malum erat. Sub isto erant Prophe-
 tæ Nathan & Gad.

ROBOAM FILIVS SALOMONIS.

REGNAUIT annos xvij. & fecit quod malum erat. Sub hoc scissum est regnum. Manserunt autem
 cum ipso in Hierusalem tribus duæ, Iuda & Beniamin: in Samaria verò reliquæ decem. Habuit sub
 se prophetas, Abian Siloniten, & Semeiam, & Addo.

ABIA FILIVS ROBOAM.

ANNOS regnauit iij. Cor huius non erat perfectum, sicut Davidis, sed ambulauit in peccatis Patris
 ipsius. Sub hoc vixit Addo Propbeta.

ASA FILIVS ABIAE.

QUADRAGINTA vnum regnauit annos, & fecit quod rectum erat: verumtamen adhuc manebant
 excelsa. Sub isto prophetæ erant, Azarias filius Oded, & Anani.

IOSAPHAT FILIVS ASAE.

REGNAUIT annos xxxj. & fecit quod rectum erat: attamen adhuc erant excelsa. Tandem verò cul-
 pari meruit, quod amicitiam iunxerat cum Ochozia rege Israel, & in structura nauum socius illi fue-
 rat. Sub hoc erant Prophetæ Elias, Eliseus, Micheas, Iehu filius Anani, Iaziel filius Zachariae, &
 Eliezer filius Dodabu de Marsa.

IORAM FILIVS IOSAPHAT.

ANNOS regnauit octo, & fecit quod malum erat. Habuit enim uxorem filiam Achab. Sub hoc erant
 Prophetæ Elias & Eliseus.

OCHOZIAS FILIVS IORAM.

VNICVM regnauit annum, & fecit quod malum erat.

ATHALIA REGINA.

MATER ipsius Ochozia regnauit annos septem.

IOAS FILIVS OCHOZIAE

REGNAUIT annos xl. Iste occidit Zachariam, & donèc Ioiada vir prudens viueret, à quo instrue-
 batur, fecit quod rectum erat. Hunc interfecerunt ipsius serui in domo Mello. sub isto Prophetauit
 Zacharias filius Ioiadae.

AMASIAS FILIVS EIVS

VIGINTINOVM annos regnauit, & fecit initio regni quod rectum erat, sed non sicut David. Nam
 adhuc populus immolabat in excelsis, & lucos non excidit. Sub hoc prophetarunt Propbetae quidam,
 quorum tamen nomina scripta non sunt. Posteaquam verò eos, qui in monte Seir habitabant, percuf-
 sit, in superbiam elatus, simulacra eorū quos percusserat, coluit: ob quam causam & in manus hostium
 traditus, percussus est.

A. Z. A.

ANNOS regnauit 52. & primum quod rectum erat, fecit, sicut & Pater ipsius, excelsa tamen non su-
 stulit. Vbi verò rerum successu potiri cepit, elatus est animo, voluitque per seipsum immolare in tem-
 plo, quod solis Sacerdotibus licebat. Quapropter & lepra percussus est, postquam audisset, Non tu-
 um est. Ozia, immolare Domino, sed sacerdotum filiorum Aaron, qui ad hæc sanctificari sunt. Sub
 hoc prophetauit Esaias.

IOATHAM FILIVS AZARIAE.

REGNAUIT annos sedecim, & fecit quod rectum erat: quæ admodum pater eius, verumtamen excelsa
 non est demolitus: & sub hoc erat Esaias.

ACHAZ FILIVS IOATHAM.

TOTIDEM regnauit annos, & fecit quod malum erat: & sub isto prophetauit Esaias, deinde &
 Oded.

EZECHIAS FILIVS EIVS.

ANNOS regnauit 29. & fecit quod rectum erat, sicut David, perfecte. Iste demolitus est serpentem
 æneum, quem suspenderat Moyses: Sub hoc quoque prophetauit Esaias. Iste regnante, Sennacherib &
 Rapsaces Assyrij Dominum blasphemauerunt, qui quidem postea percussi sunt, tum autem vna nocte
 cæsi sunt ab angelo de illorum exercitu millia centum octoginta quinque. Ezechias verò cum egrota-
 ret, ut iam moriturus esset, ad prorogationem vitæ annos accepit quindecim.

MANASSES FILIVS EZECHIAE

QUINQVAGINTA QUINQUE annos regnauit, & malum fecit. Quæ nanque Ezechias pater ei-
 us demolitus fuerat, ipse restituit: Alter Ierodoam factus est Iuda, ut huius gratia idem acciderit
 Hierusalem, quod Samariae. Huius enim gratia reprehensus est, quod peccare fecerat Iudam, ob quæ
 causam & in Babylonem captiuus abductus est. In captiuitate tamen constitutus, quemadmodum in
 Paralipomenis scriptum est, penitentiam egit, atque ita emendatum Deus in Hierusalem reduxit:
 vbi & regnum recuperauit. Postquam verò penitentia egisset, & populum, ut Deo seruiret, docuisset,
 tandem mortuus est. In ciuitate tamen David non est sepultus, sed in horro suo, horro Ozam.

AMON FILIVS MANASSAE

DVOS regnauit annos, & fecit quod malum erat, sicut pater eius Manasses, & occiderunt illum ser-
 ui ipsius, sepultusque est in horro Ozam, in quo sepultus est & pater ipsius.

IOSIAS FILIVS AMON

REGNAUIT annos triginta vnum. Hunc populus regem creauit, cum annos octonatus esset, & fecit
 quod rectum erat, ambulans in omni via David, nec declinans neque ad dexteram, neque ad sinistram.
 Vniuersos quippe lucos succidit, & cuncta simulacra sustulit, cum annorum esset sedecim: Legem verò
 Dei quaesuit, & cum neglectam inuenisset, legi curauit, ac Pascha celebrandum præconis voce promul-
 gavit, celebravitque, sicut scriptum est. Istem occidit Pharaon Necho ad Euphratem, cum velut ami-
 cus ad eum venisset. Sub hoc fuerunt Propbetae Ieremias, Sophonias, & Oida prophetissa, uxor Sel-
 lum.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
IOACHAZ FILIVS IOSIAE.

MENSES regnavit tres, & fecit quod malum erat. *Transtulit hunc Pharao Necho. Sub hoc quoque prophetavit Ieremias.*

ELIACHIM, ALTER FILIVS IOSIAE.

QVI & Ioachim nominatus est, regnavit annos 11. & fecit quod malum erat.

IOACHIN, QVI ET IECHONIAS FILIVS
Eliachim.

SIMILITER menses regnavit tantum tres, & fecit quod malum erat, translatusque est in Babylonem.

MATHANIAS FILIVS IOSIAE.

HVNC Nabuchodonosor constituit Regem. Sedechiamque mutato nomine vocavit, regnavitque annos 11. & fecit quod malum erat. *Sub isto quoque erat Ieremias. Ad hunc usque duravit regnum Iuda sub quo dissipatum est, sicut & regnum Samaria. Urbs namque Hierusalem capta, & universi in Babylonem captivi, ablati quoque templi vas, abducti sunt.*

Regni Iude
dissipatum.

EPILOGVS.

REGES itaque in Ierusalem à Davide usque ad captiuitatem Babylonicam, fuerunt 21. præter Athaliam Reginam, quæ & ipsa (sicut dictum est) post Ochozias filij mortem septem annos regnavit. Arhanasius in Synopsi De scripturis diuinis.

EPI TO.

LIBER SECVNDVS.
EPITOME RERVM GESTARVM SVB REGIBVS
Israël, qui regnarunt in Samaria. TABVLA 84.

IEROBOAM FILIVS NABATH.

HIC cum redisset ex Aegypto, diuiso regno, regnavit in Samaria. Tam insigniter autem, quod malum erat, fecit, ut similis illi non fuerit. Veritus enim ne facta defectione subuerteretur, duos aureos vitulos fecit, populumque seduxit, dicens: Hi sunt dii tui, qui reduxerunt vos ex Aegypto. Instituit etiam populo dies festos ac sacerdotes, atque ita peccare fecit & aberrare Israel. Ipsum enim omnes posteri Reges imitari sunt. Regnavit autem annos 22. Sub hoc erat Prophetæ Achia Silonita, & qui contra ipsum & altare ipsius clamauit.

NADAD FILIVS IEROBOAM.

REGNAVIT annos duos, & fecit quod erat malum. Nec amplius post illum de genere ipsius quisquam regnavit.

BAASA DE ALIA STIRPE, ET ELA
filius eius.

ANNOS regnavit 24. & fecit quod malum erat, nec de huius stirpe postea quisquam regnavit, præterquam filius eius Ela duobus annis, fecitque malum.

ZAMBRI, ET AMRI ALTERIVS GENERIS.

DIEBUS septem regnavit, & quod malum erat, fecit. Cui successit Amri princeps militia, & regnavit 12. annos, & operatus est nequiter super omnes qui fuerunt ante eum.

ACHAB FILIVS AMRI.

VIGINTIDVOS regnavit annos, & præ cæteris, quod malum erat, fecit. Sub hoc Prophetæ erant Elias, Eliseus, Michæus, & qui Regi Achab de Syria & filio Ader prophetavit, & qui proprio iussu percussus ac vulneratus, Regem Achab redarguit. Et præterea seorsum habitantes multi Prophetarum filij.

OCHOZIAS FILIVS ACHAB.

REGNAVIT annos duos, & fecit, quod malum erat. Sub hoc quoque erat Elias & Eliseus, Quinquagenarios enim illius igne caelitus in verbo Domini percussit Elias.

IORAM ALTER FILIVS ACHAB.

ANNOS regnavit 12. & fecit quod malum erat. Post hunc nemo amplius de hac stirpe regnavit. Sub isto assumptus est in caelum Elias. Eliseus vero perduravit usque ad Ieroboam filium Ios Regem Israel. Erant autem sub istis etiam filij Prophetarum.

IEHV DE ALIA STIRPE FILIVS
Iosaphat.

VIGINTIOCTO regnavit annos. Hic gemus Achab sustulit, statuamque illius contriuit, & Prophetas Baal per insidias occidit. Et hætenus quidem fecit quod rectum erat, promissionemque accepit, quod 4. ipsius filij sessuri essent super thronum Israel: veruntamen legem Domini non seruavit toto corde. Neque enim à peccatis Ieroboam abstinuit propter vitulos aureos.

IOACHAZ

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
IOACHAZ FILIVS IEHV, ET IOAS.

SEPTENDECIM annos regnavit, fecitque quod malum erat. Ierusalem expugnavit, & templi aurum & vasa abstulit. Huic successit Ioas filius eius, qui regnavit annis 16. fecitque malum in conspectu Domini.

IEROBOAM FILIVS IOAS.

REGNAVIT annos 41. & fecit quod malum erat.

ZACHARIAS FILIVS IEROBOAM.

MENSES regnavit 6. & operatus est malum. Hactenus posteritas Iobu in quartam generationem duravit.

SELLVM EX ALIA PROGENIE FILIVS IABIS.

DIES tantum regnavit 30. & quod malum erat, operatus est.

MANAHEN EX ALIO GENERE FILIVS GADI.

DECIM annos regnavit, & operatus est quod malum erat.

PHACEIA FILIVS MANAHEN.

ANNOS regnavit duos, & fecit quod malum erat. Sub hoc prophetarunt Esaias & Osee.

PHACEE DE ALIA STIRPE FILIVS ROMELIAE.

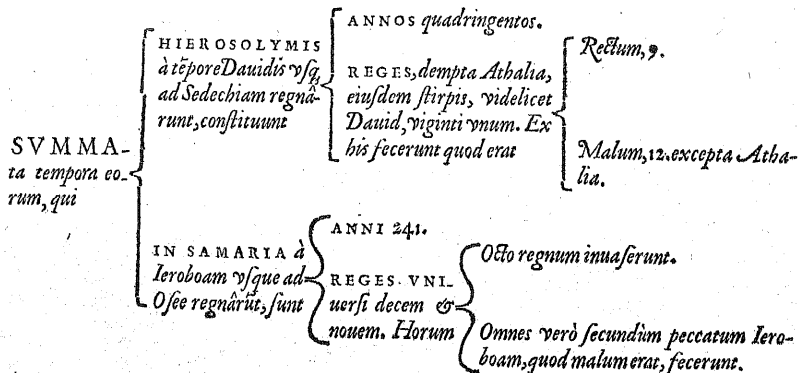
REGNAVIT annos 20: Hic occidit Phakeiam, & fecit quod malum erat. Sub hoc quoque erant Esaias & Osee Pr ophetae.

OSEE ALIVNDE NATVS, FILIVS ELA.

NOVEM regnavit annos. Iste occidit regem Phakee, & operatus est malum. Verumtamen non sicut Samariae, qui ante ipsum regnarunt. Sub isto Osee finitum est Regnum Samariae. Tunc enim cessavit ac perdita est Samaria. Quam deinceps Assyrii inhabitarunt, ex quibus orti sunt haeretici Samaritae. Arbanae heretici. *sus in Synopsi.*

EPILOGVS.

TABVLA 85.

PARA

PARALIPOMENON,

HOC EST,

SVPPLEMENTVM HISTORIAE SACRAE,

seu totius penè veteris instrumenti Epitome.

CONTINVATIO.

CVM huius voluminis eadē ferè sit materia, q̄ est prioris, scilicet Regum, idemq; (vt mox patebit) huius sit, qui illius est finis, rectè post principales illos libros, quibus Regum acta descripta sunt, hi sequuntur veluti accessorii, in quibus supple- tur ea, quae illic omiſsa videri poterant. Differunt tamen, quòd in Regum libris de regno vtroque, hoc est, tam Israel quàm Iuda, hinc tantum de Iuda Regibus aga- tur. Glossa hinc in Prologo D. Hieron. 1.

RATIO NOMINIS.

GRÆCA est huius voluminis inscriptio Paralipomenon, quæ Latinè redditur, Liber prætermisſorum. Isidorus lib. 6. Etymolog. At iuxta Hebræum, aliqui Lati- nè verterunt, Verba dierum. Hinc Hieron. in Prologo galeato significantius hinc librum dici putat chronicū totius diuinæ historiæ, id est, temporaneū, vel Chro- nica chronicorum, eò quòd totum complectatur tempus ab Adam vsque ad ca- ^{Chronica} ^{Chronicon.} ptiuitatem Babylonicam factam sub Sedechia, in qua terminatur vltimus liber Regum, sicut & secundus Paralipomenon. Gloss. in 1. Prol. D. Hieron.

AVTHOR.

Hos libros quis contexerit, à quibusdam incertum creditur. Alij enim autumāt ab Esdra, alij ab Hieremia conscriptos: Rabbi tamen Salomon scribit Esdram in vnum collegisse volumen singulorum Regum historias sparsas, & à diuersis pro- phetis secundum seriem successionis scriptas. Ioan. Driedo lib. 1. De Scriptur. Ec- clesiast. cap. 3.

ARGVMENTVM

PARALIPOMENON liber, instrumenti veteris Epitome, tantus ac talis est, vt absq; illo si quis scientiam scripturarum sibi voluerit arrogare, semetipsum irrideat. Per singula quippe nomina, iuncturasque verborum, & prætermisſæ in libris Regum tanguntur historiæ, & innumerabiles explicantur Euangelij Quæstiones. Hieron. ad Paulin. cap. 7.

SCOPVS. TABVLA. 86.

EFFECTVM OSTENDIT	TEGLAT phalasar,	} A fine Regū quarti, vsque in fin. Paralipomenon 2.
secundæ comminationis, Deum scilicet fuisse	SALMANASAR,	
fortissimum Regum expulſorē: & captiuitatē	NABUCHODONOSOR.	
populi sub regibus Assyriorū & Chaldeeorum		

DE PARTITIONE PARALIPOMENON

in genere.

APVD Hebræos Paralipomenon liber vnus est, & apud illos vocatus Dibre haia- mim, id est, Verba dierum, qui propter magnitudinem apud nos diuisus est in li- bros duos. Hieron. hic in Prolog. 1. In quorum primo habetur omnium tribuum Genealogia, ab Adam vsque ad reges secundum tribus & populos & gentes: In secundo verò exponuntur gesta Regum.

PARA.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
PARALIPOMENON PRIMVS, BIBLIAE 13, PARTIS SECVNDAE
 octauus. De regno Dauidis. TABVLA 87.

DAVIDIS in hoc libro recensentur	{	GENEALOGIA p duas generationes: Ab ADAM { vsq, ad IACOB. } { Jacob, Transmigrationem Babylonis. } cap. { Primo, Secundo cum sequentibus. }
		ELECTIO, cap. 10.
		VNCTIO, cap. 11. iunctis auxilijs quibus regnum fuit adeptus, cap. 12.
		GVBERNATIO siue dispositio regni, cap. 13.
{	VIRTUTES,	PRVDENTIA in rebus agendis, cap. 14. { Ampliationem Regni, cap. 18.
		PIETAS in fouendo cultu diuino, cap. 15. { Defensionem ab inimicis, ca. 16. & 17. Ex quo consecutus est 19. & 20.
		SVPERBIA, cap. 21.
		RES GESTAE & cura circa { CVLTVM Dei, ca. 22. { Leuitas, cap. 23.
{	GVBERNATIONEM populi, 27. 28. & 29.	MINISTERIVM domus Domini, cui praefecit { Sacerdotes, cap. 24.
		CANTORES, cap. 25.
		LAMITORES & SACRISTARIOS, cap. 26.
		GVBERNATIONEM populi, 27. 28. & 29.

PARALIPOMENON SECVNDVS LIBER, BIBLIAE 14, SECVNDAE PARTIS NONVS. TABVLA 88.

DE regno Salomonis	{	INTEGRO & vnico, in quo nobis 2. proponitur insignia: { PIETAS in diuinis, praesertim cura circa aedificationem templi, a principio vsque ad cap. 8. } { Magnificentia in humanis. ca. 8. } { Quibus rebus parauit sibi Formam & Nominis gloriam. } Cap. 9.
		DIVISO, cap. 10. vbi describuntur tempora siue res gestae sub temporibus
{	ROBOAM filij Salomonis, cap. 11. & 12.	
	ABIAE, cap. 13.	
	ASA, cap. 14. 15. & 16.	
	IOSAPHAT, cap. 17. 18. 19. & 20.	
	IORAM, cap. 21.	
	OCHOSIAE, cap. 22.	
	IOAS, cap. 23. & 24.	
	AMASIAE, cap. 25.	
	OZIAE, cap. 26.	
	IOATHAN, cap. 27.	
	ACHAZ, cap. 28.	
	EZECHIAE, cap. 29. 30. 31. & 32.	
	MANASSE, cap. 33.	
	IOSIAE, cap. 34. & 35.	
FILIORVM eius, cap. 36.		

DE SCR

LIBER SECVNDVS.
 DE SCRIPTIS PROPHETARVM, QVORVM IN libris, Paralipomenon subindè facta est mentio. TABVLA 89.

HISTORIAS	{	DAVIDIS	} SCRIPSERUNT	Samuel, Nathan & Gad.
		SALOMONIS		Nathan & Abia.
		ROBOAM		Semeias & Addo Prophetae.
		ABIAE		Addo propheta.
		ASAE		Habentur in lib. Sermonum de regibus Iuda.
		IOSAPHAT		Iehu propheta filius Hanani.
		IOAS		Relata sunt in scripturam Regnorum.
		AMASIAE		Sunt in libro Regum Iuda & Israel.
		OZIAE		Esaias Propheeta.
		IOATHAN		Sunt in lib. Reg. Iuda & Israel.
		ACHAZ		In lib. habentur Reg. Iuda & Israel.
		EZECHIAE		Esaias propheta filius Amos.
		MANASSAE		Relata sunt in Sermonem Videncium.
		IOSIAE		In lib. sunt Regum Iuda.
IOACHIM	In lib. habetur Reg. Iuda & Israel. Athanasius in Synopsi.			

ESDRÆ

ESDRAE LIBRI QVA- TVOR DE TERTIA REIP. IVDAICAE FORMA, *sive de gubernatione populi Israelitici ministerio Pontificum.*

CONTINVATIO.

Post Iudicum Regumq; imperium, rectè nunc de Pontificum agitur potestate. Hoc autem opus quadripartitum, prioribus duobus libris ob id statim adiectum aliqui putant, quòd finis secundi Paralipomenon, idem sit cum principio Esdrae. Hieron. in lib. de Hebraic. Questio. Alij verò hos libros prophetis scripturis de ipsa capriuitate Babylonica, ferè omnibus postponere, & Malachiae libro adnectere solent, vt Augustinus de ciuitat. Dei lib. 18. cap. 36. & Hieron. tam in prolog. Galeato, quam in epistola ad Paulin. Sunt etiam qui his libris preponant Tobiam, eò quòd historia eius precesserit. Glossa hinc in principio Esdrae.

ESDRAS QVIS FVERIT, EX GLOSS.

ESDRAM tradunt quidam esse Malachiam Prophetam, quia plura quae in eius libro continentur, hinc etiam commemorat, dicens: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, Malach. 2. alij afferunt esse Iosedec patrem Iesu sacerdotis magni, Esdram verò esse sacerdotem, virum iustum & gloriosum. Gloss. ord. 1. Paralipomenon 6. Quem alibi etiam cum scriptura velocem appellat scribam, & Sacerdotem, qui tempore Nehemiae reparauerit libros veteris testamenti per Chaldaeos combustos. Glossa in praefat. Hieron. ad lib. Regum, & 2. Machabaeorum 2. Is etiam promptiores inuenit literarum figuras, quam antea Hebraei habuerunt. Gloss. & Beda Esdrae 7.

DE EODEM, EX IOSEPHO.

ERAT autem in Babylone vir iustus, & gloria magna politus apud multitudinè, primus populi sacerdos nomine Esdrae, qui cum legum Moisis integram haberet experientiam, Xerxi regi amicus factus est. Quem in literis suis lectorem nominat Legis Dei, deditq; ei plenam verae religionis instituendae facultatem, sic ei scribens inter caetera: Sed etiam tu Esdra, secundum Dei scientiam censores ordina, qui Syriae & Phoeniciae tuam legem scientibus indicent, eamque discendam ignorantibus trade. Et si quis ex gente tua, Dei sui legem vel Imperatoris transgressus fuerit, puniatur, & vel morte condemnatur, aut pecunijs &c. Atque hunc Esdram contigit post gloriam quam apud Deum habuerat, in senectute veneranda finire vitam, & in Hierosolyma multa sepeliri liberalitate. Ioseph. lib. 11. cap. 5.

SCOPVS. TABVLA 90.

EFFECTVM CONTINET QVINTAE PROMISSIO-
nis, Deum scilicet suos nunquam dereliquis-
se, sed propitium fuisse reductorem filiorum Israel, &
defensorem in captiuitate, SVB

CYRO, DARIO, REGIBVS Medorum.	}	tae promissionis, Deum scilicet suos nunquam dereliquis-
		se, sed propitium fuisse reductorem filiorum Israel, &
		defensorem in captiuitate, SVB

PARTITIO. TABVLA 91.

ESDRAE LIBRI
ab Hebraeis in unum con-
tracti sunt volumen. Non-
nulli in 4. partiuntur libros.
Quorum alij sunt

CERTI, authen- tici, & canonici	}	PRIMVS, qui pro-	} Saepe in hac confundi solent, & vterq; dicitur Esdrae.
		SECUNDVS, Ne- hemiae.	
INCERTI & apocryphi.	}	TERTIVS	} & vterq; dicitur Esdrae.
		QUARTVS.	

ESDRAE

ESDRAE PRIMVS LI- BER, BIBLIAE XV, PARTIS SECVN- DAE DECIMVS.

RATIO NOMINIS ET AVTHORIS.

AB authore hoc nomē obtinuit. Esdrae enim iste cum & sacerdos esset & lector, reditum filiorum Israel ex Persia ad Hierusalem descripsit. Athanasius in synopsi. Esdrae autem qui interpretatur adiutor, clarus habetur in Babylone anno 7. Darius Mnemonis magni Artaxerxis, qui facultatem dedit illi, vt cum populis & sacerdotibus illic relictis, redire in Hierusalem volentibus, ascenderet in terram sanctam, ad explendum omnia ad Dei cultum in templo iam aedificato pertinentia, prohibens etiam vestigalia imponi sacerdotibus, dans eisdem per Esdram potestatem constituendi iudices ac Praesides, qui reos iudicent, siue in mortem, siue in exilium, siue in carcerem, siue in condemnationem substantiae eorum, i. Esdrae 7.

Sacerdotum
potestas &
auctoritas.

ADHVC DE EODEM ESDRA,
ex Augustino.

ESDRAS magis rerum gestarum scriptor est habitus, quam Propheta. Et infra, nisi forte Esdrae in eo Christum prophetasse intelligendus est, quòd inter quosdam iuuenes orta quaestione, quid amplius valeret in rebus, cum Regem vnus dixisset, alter vinum, tertius mulieres, quae plerumque regibus imperarent, idem tamen tertius Veritatem super omnia demonstrauit esse victricem: consulto autem euangelio, Christum agnoscamus esse Veritatem. Augustinus De Ciuitate 10an. 14. Dei lib. 18. cap. 36.

ARGVMENTVM.

SCRIPSIIT hunc librum Esdrae de rebus gestis filiorum Israel, priusquam ex Babylone in Hierusalem ascenderet Nehemias.

PARTITIO. TABVLA 92.

AGITVR

hoc libro de	}	REDVCTIONE populi sub Iesu filio Iosedec, à principio usque ad cap. 7.
		INSTRVCTIONE reducti populi per Esdram legis Doctorum, cap. 7. & inde usque in finem.

o 2

ESDRAE

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
ESDRAE SECUNDVS
 LIBER, BIBLIAE XVI, PARTIS SECUNDAE
 XI, DICTVS NEHEMIAE.

ET NOMINIS ET AVTHORIS RATIO QVAE SIT.

ET hic liber ab authore suo sic est inscriptus. Athanas. in synopsi. Quē Nehemias scripsit de rebus Iudaeorum & de aedificatione Ciuitatis Hierusalē, sub suo seculo gestis. Nehemias autem, qui Latinè dicitur cōsolator à Domino, clarus habetur sub eodē Dario Mnemone, anno regni eius 20. quo ex Babylone venit in Hieru. salē, sub Eliafib Pontifice, habens à Rege facultatē reedificādi muros Hierusalē.

RATIONIS REDDITIO.

SORTITVR autē hic liber secundus nomen Esdrae ob duas causas. Primita est, quia liber ille cōtinet ea, quae sub vtriusque, simul sunt gesta. Deinde, quia secundum Hebraeos, duo isti libri in vnū librū seu volumen cōnectuntur, qui apud Graecos & Latinos, in duos libros diuisus est, vt patet ex Prolog. Galeato. Vndē & ipse Hiero. in prologo Esdrae: Apud Hebraeos, inquit, Esdrę Nehemięque sermones in vnum volumen coarctantur.

ITERVM DE NEHEMIA, EX IOSEPHO.

NEHEMIAS Iudaeus, Xerxis Persarum regis pincerna, qui accepit à Rege potestatem, vt muros Hierosolymę reedificaret, ac reliquam partem templi perficeret: Quos labores per annos sustinuit duodecim & mēses quatuor. Ac vbi multa bona & laudibus digna, cum summa fecisset magnificentia, ad senectutem perueniens, defunctus est, vir benignus & natura iustus, atque munificentissimus erga propriam gentem: qui in sui memoriam aeternam, muros Hierosolymitanos reliquit. Iosephus lib. II, cap. 5.

QVOD NEHEMIAS IN SACRIS LITERIS HABEAT testimonium, ex Ecclesiastico.

ET Nehemias in memoria multi temporis, quae crexit nobis muros euersos, & stare fecit portas & seras, qui crexit domos nostras. Eccl. 49.

BEDA DE EODEM, NEHEMIAE 5.

ATQUE vtrinam aliquis in diebus nostris Nehemias, id est, consolator à Domino veniens, mores nostros compeecat, & precordia nostra ad amorem diuinum accendat, & manus nostras à proprijs voluptatibus auertens, ad construendā Christi conuertat ciuitatem. Ibid. & Glosa ordinat.

DE EIVSDEM SIGNIFICATIONE MYSTICA.

NEHEMIAS interpretatur Latinè, consolator Dominus, vel consolator à Domino, qui cum renouauerit muros Hierusalem, & populum Dei ab hostium insultatione liberatum, in diuinæ legis obseruantia sublimauerit, profectò constat, quia & vocabulo, & opere, & persona sua non inconuenienter mediatorē Dei & hominum, hominem Christum Iesum designet, qui se ad cōsolationem pauperum spiritu missum insinuat, cum ascensus in caelum, discipulis ait: Ego rogabo patrem, & alium paraclitum, hoc est, consolatorem dabit vobis. Ioann. 14. Beda in Nehemiam, in princip.

ARGVMENTVM.

CONTINET historiam de reedificatione muri per Nehemiam, qui fuit missus tanquam Dux à latere Regis ad reedificationem ciuitatis.

PAR.

LIBER SECUNDVS.
 PARTITIO. TABVLA 93.

NEHEMIAS
 à rege missus, venit
 in Hierusalem,

PRIMO ad reedificationem ciuitatis Hierusalem, in quo aduentu

VENIT primò ad ciuitatem, cap. 1. & 2.
 MURO circumducto munivit eam, à cap. 3. vsq. ad ca. 7.
 EANDEM portis clausit & vestibus, cap. 7.
 CIVITATE clausa, mensem septimum celebrauit festiuum, cap. 8.
 POPVLOSAM reddidit, cap. 11.
 DEDICAVIT eam ministerio Sacerdotum, cap. 12. Vbi consequenter etiam Genealogia Sacerdotum & Levitarum describitur.

SECUNDO, ad malorum in eius absentia ortorum, correctionem, cap. 13.

ESDRAE TERTIVS ET
 QVARTVS LIBER, PARTIS SECUNDAE
 XII, ET XIII.

De titulo & vtriusque autoritate.

DICVNTVR hi libri propterea tertius & quartus, quia apud Graecos & Latinos superior liber Esdrę diuidebatur in duos. Hieron. in Prolog. Galeat. Sunt autem Apocryphi, teste Hiero. in prolog. Esdrae: nec in Ecclesiasticū canonem recepti, quemadmodum ex Tridentino concilio, Florent. Carthag. & alijs manifestū est.

Pauca tamen in gratiam Lectoris de his subiiciemus.

ARGVMENTVM CVM PARTITIONE.

TABVLA 94.

CONTINET
 repetitionem alibi descriptorum, hoc ordine:

PRIMO, Quaedam alibi scripta repetit, cap. 1. & 2. lib. 3.
 SECUNDO, Quae huius libri sunt propria, subiungit, cap. 3. & 4.
 TERTIO, redit ad repetitionem eorū, quae alibi scripta sunt, ca. 5. & seq.
 QVARTO describuntur visiones Esdrae, toto lib. 4.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
SVMMA EORVM, QVI EX CAPTIVITA
rediérunt Hierosolymam. TABVLA 95.

DE tribubus Iuda & Benjamin cum Leuitis, in vniversum numero quadraginta duo millia, trecenti & sexaginta.

HOMINES
SERVI & ancilla septem millia, trecenti triginta septem.
CANTORES ducenti quadraginta quinque.

CAMELI quadringenti triginta quinque.

ASINI sex millia, septingenti viginti. 1. Esd. 2. 2. Esdræ 7. & 3. Esd. 5.

AEDIFICATOR ES autem erant Zorobabel, & Iesus filius Iosedech, & Nehemias.

ESDRAS vero cum esset dexter in cognitione legis, legem proferbat & legebat, disponebatque cuncta ad templum pertinentia, & Leuitas quoque ex lege ipse designabat. Præterea & alienigenas uxores abiici curauit ab illis, qui eas tempore captiuitatis duxerant. Abiecerunt enim illas omnes, & mundati sunt, & Pascha (sicut scriptum est) & ieiunium legitime seruârunt. Athanasius in Synopsi.

EX CAPTI
uitate ascenderunt
Hierosolymam

PARASCEVE AD RELIQVORVM LIBRO
rum historialium explicationem, & quæ illorum sit summa.
TABVLA 96.

LIQVIDAM FACI
unt hi libri Quintam & postre
mam promissionem, quam supra
attigimus, Deum scilicet præci
pium fuisse adiutorem populi
Israelitici in tempore captiuita
tis. Adhuc enim

TOBIAE,
IUDITH & vnuer
so populo,
HESTER & toti po
pulo,
MACHABÆIS &
omni populo,

SVB ca
ptiuitate

Assyriorum,
Nabuchodonosor, Chalde
orum, seu Assyriorum se
cunda,
Medorum,
Græcorum, Pet. Aureo
lus.

TOBIÆ

LIBER SECVNDVS.
TOBIAE LIBER, BI
BLIAE XVII, PARTIS SECVNDAE XIII.

Id est, historia de vita & moribus Tobie, in qua proponitur
exemplum crucis in matrimonio.

RATIO INSCRIPTIONIS.

TOBIAE VOCATUR hic liber propterea, quod historiã illius habet. Erat autem hic de tribu Nephtalim, in captiuitate constitutus in ciuitate Niniue, misericors, & timens Dei. Athanas.

QVO TEMPORE FACTA SIT HISTORIA TOBIAE.

PRÆCESSIT autem Tobias historiam Iudith, vt dicunt, plus minus ducentos viginti quinque annos.

AUTHOR.

INCERTI est authoris, & inter Apocrypha à Iudeis numeratur hic liber. Hebræi enim secârunt eum à catalogo diuinarum scripturarum, & mancipârunt his, quæ hagiographa memorant. Hieron. hic in præfatione ad Chromatium. Cum itaq; liber iste eorum, quos illi vocant apocryphos, veteris testamenti sit primus, nõ infrugiferum fuerit de apocryphis hinc pauca interferere.

APOCRYPHA SCRIPTA QVAE DICAN
tur. TABVLA 97.

IMPROPRIE, extra canonem Hebræorũ tantum posita, vt sunt Liber

Tobie,
Iudith,
Ecclesiasticus,
Sapientia,
Baruch,
Machabæorum.

Quæ tamen à sequentibus ecclesijs recepta, & tandem sepius approbata sunt, ac inde ecclesiastici hi libri dici cæperunt.

SCRIPTA Apocrypha dicuntur duobus modis:

PROPRIE, ab Ecclesia nõdum recepta, vt sunt euangelia

Andræ Apostoli,
Thomæ,
Bartholomæi,
Nicodemi,
Libellus de infantia saluatoris,
Itinerarium Petri apostoli, quod vocatur Clementis.

Et id genus alia. Quæ ecclesia hætenis semper de falsitate habuit suspecta, de quibus lib. 1. tab. 43.

QVIS HVIVS DIFFERENTIAE SIT VSVS.

CVM ergo duplex sit Canon, Hebræorum vnus, alter Ecclesiæ, ea quæ propriè dicuntur apocrypha, huius instituti non sunt: sed de illis tantum hinc nobis fit sermo, quæ in Hebræorum canone siue catalogo non sunt comprehensa. Qua in re nõ quis temerè impingat, duæ hinc notanda sunt regulæ.

REGVLA PRIMA.

ETSIAPOCRYPHA omnia extra canonem sint posita, non tamen sequitur, si liber aliquis in Hebræorum Canone non sit expressus, eum mox apocryphum esse dicendum. Dist. 15, cap. Sancta Rom. & Medina lib. 6. De recta in Deum fide. Cuius ratio in sequenti redditur regula.

SECVNDA REGVLA.

ANliber aliquis sit canonicus, necne, ad solius Ecclesiæ pertinet iudicium. Illius enim autoritas certa regula est, ad libros vel in sacrarum literarum numerum recipiendos, vel etiam ex eo numero reijciendos. Quam regulam tenuit Irenæus lib. 3. aduers. hæres. cap. 2. 3. & 4. & Augustin. lib. contra Faust. 13. cap. 4. & lib. 28. cap. 2. & 4. Et secundo lib. de doctrina Christiana, cap. 8. Hæc eadem definitur à concilio Toletano 1. in hæc verba:

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DECRETVM CONCILII TOLETANI.

SI quis dixerit vel crediderit alias scripturas esse Canonicas, præter eas quas Catholica recipit Ecclesia, anathema sit.

IVDAEORVM OBIECTIONES CONTRA
librum Tobia.

IN libro Tobia illud tolerari non posse aiunt, quod eius historia capite tertio Sara Raguelis filia, in Rages ciuitate Medorum fuisse dicitur, cum peractis iam nuptijs capite nono, Raphael in Rages ad Gabelum pecuniæ debitorem, à Tobia mittatur. Ab ea (aiunt) vrbe missus est Raphael, in qua Saram Raguelis filia matrimonio susceperat: susceperat autem eam in Rages ciuitate Medorum: Non igitur in Rages potuit mitti, aut Sara non fuit Rages, qua in vrbe tertio illo capite fuisse refertur.

RESPONSIO MICHAELIS MEDINAE.

SED hæc calumnia facile ex editioe septuaginta euanescit, in qua tertio illo capite non in Rages, sed in Ecbatanis Media, Sara memoratur fuisse, quæ ciuitas nono capite ponitur, atq; ita in Chaldaico originali scripti fuisse, itaq; Hieronymum conuertisse, fuisseq; vitio scriptorum, vnam pro alia ciuitate intortâ, non est dubitandum. Neq; verò mihi placet eorum responsio, qui idèd Hieronymum vrbe illam, in qua Sara fuisse scribitur, Rages appellasse credunt, quod ad Rages vrbe, in qua Gabelus agebat, pertineret dominium, quemadmodum Mediolanum non ipsam vrbe solam, sed & quæ sunt Mediolani territorij, appellare assueuimus, &c. aut quod esset illi vrbi finitima, quo pacto ea quæ parum distant, eodem nomine vocare solemus. Primò quidem, quod hic modus loquendi, sit omninò improprius, nec sanctæ scripturæ familiaris. Deindè, quod ipsa historia ratio locum certum, non autem integrum dominium aut regionem, insinuare videatur. Postremò, quod ut plurimum hæc loquendi licentia auctori historia licuisset, non tamen licuisse Hieronymo, qui optimi ac fidelis interpretis, cuius est originale sensum exprimere, præstabat officium. Sunt verò multa in hac nostra vulgari versione similia, quæ non interpretis vitio, sed scriptorum incuria irrepisse credendum est. Medin. De recta in Deum fide lib. 6. cap. 14.

LIBER TOBIAE AN ET CVR HABENDVS

fit authenticus. TAB. 98.

NON hunc tantum librum, sed eius ordinis etiam reliquos, Iudith, Sapientiam, Ecclesiasticum, duosq; Machabæorum, quos Hebræi à Catalogo suo excluderant, nunc & Canonicos esse & authenticos, probatur auctoritate
AVGVSTINI, lib. 2. De doctrina Christiana, cap. 8.
ISIDORI 6. Etymologiarum, cap. 1.
INNOCENTII primi, in epistola ad Exuperium Tolosanum episcopum.
GELASII Papæ, cum concilio 70. episcoporum.
CONCILII Carthagenens. tertij, quod est provinciale, à Leone tamen confirmatum fuit. 20. distinct. cap. de libellis.
Florentini sub Eugenio 4.
Tridentini sub Paulo 3.

QVO TEMPORE CONTIGERIT HAEC HISTORIA.

TOBIAE historiam ex ipsa scriptura planè cognoscimus esse completam in diebus Salmanazar & Sennacherib Assyriorum regum, qui secundum successionem regnarunt sub temporibus Ezechie regis Iudæ. Sub cuius regno x. tribus per Salmanazar fuerunt ex Samaria translatae in Medorum montes: Quod ante captiuitatem duarum tribuum in Babylonem, accidit anno 135. aut circiter. Driedo de scriptur. ecclesiast. lib. 1. part. 2. capit. 3. Ante destructionem verò ciuitatis, anno 131. Ludouic. Carbaialus de restituta Theologia cap. 14.

DE ARGVMENTO.

Vita & mores describit Tobia, vt ex eo nostros quoq; mores rectè formare & instituire queamus. Vndè D. Augu. in lib. De quæst. ex vtroq; testam. c. 119. Dei ergò famulus,

famulus, inquit, sanctus Tobias post legem exemplum nobis datus est, vt quæ legimus, quomodo fiant sciamus: & si tentationes aduenerint, à Dei timore non recedamus, neq; auxilium aliundè, quàm ab ipso, speremus.

PARTITIO. TABVLA 99.

HVNC LIBRVM
in duas seuerius partes, in quibus describi aiunt
CONSOLATIONES diuinas circa filij sui
VITAE ratione ipsius Tobia laudabilem & honestam, à principi. vsq; ad c. 4.
MISSIONEM in Rages ad Gabelum, à c. 4. vsq; ad x. cap.
REVERSIONEM, & quæ sibi deinceps contigerint, dist. cap. 10. 11. & 12.
ET futurum reip. statum, cap. 13. & 14.

HISTORIAE HVIVS SVMMA.

CVM prædicta partitionis ratio propter nimiam breuitatem, non nihil sit obscura, lubuit totijs historie huius summam ex D. Athanasio huc ascribere. Isti, inquit, Tobia studium erat sepeliendi mortuos ex Iudæis. Huius gratia dclatus ad regem Achirelem, fuga sibi consuluit. Regressus è fuga, cum mortuos aliquot sepelisset, extra septa obdormiuit, & cum pro mortuo suo apertos haberet inter dormiendum oculos, albuginem illis contraxit, & ab eo tempore visum amisit.

ERAT aut in Ecbatanis filia Raguelis cognati ipsius, noie Sara. Hæc demò Asmo. deus non pmittebat vt nuptijs potiretur. Occiderat enim iâ septè adolefcetes, qui illâ sponsam acceperat. Propter hæc causam cū vehementer cōtristata, precibus se dedisset, misit illi Deus auxiliatorè Raphaelè archangelū. Tobias igitur cū filio suo Tobie mandasset, nè sibi aliundè vxorè, q̃ è tribu & cognatione sua sumeret, decem illi talentorum chirographum dedit, præcepitq; vt abiret, & peteret ea.

FILIVS autem cum nec viam nosset, nec hominem ad quem erat proficiscendum, egressus est, vt viæ sibi ducem quæreret, & Dei prouidètia incidit in Raphaelè, qui hois instar foris stabat, preciosoq; illum conduxit, eò qd se viæ huius gnarū diceret. Comitatus itaq; illū est angelus in specie hominis, qui Azarias diceretur. Cum autem ad Tigridis vsq; fluena peruenissent, volebat Tobias in illa lauari gratia descendere, & mox piscis quidam grãdis insultum in illum faciebat. Angelus verò iussit illi, vt piscem hunc appræhèderet, & in frustra sceret, eiq; illo epar, cor, & bilem desumeret & seruaret.

ROGANTE postea puero, in què illa vsu pfutura iudicaret, respondit: Epar & cor incensa, dæmonia fugat, bilis verò oculorū albuginè repurgat. Huius itaq; cōsilio & cooperatione, Tobias isto suffitu dæmoniu fugauit, & in superiori Aegypti parte, per angelum ligauit, atq; ita Saram filia Raguelis in vxorem accepit. Cum aut apud vxorem hæret, Azariam tanq̃ hominem in Mediam misit, & cum per illum decem talenta recepisset, ad patrem vnà cum illo & vxore sua reuersus est.

REVERSVS verò, oculos patris felle piscis oblinijt: quo facto, deciderunt ab illis squamae, & mox visum recepit senex. Is cum cæcus fieret, annorū erat 58. cū verò visum reciperet, 66. Tum demum angelus seipsum manifestauit, qd non homo esset, sed angelus à Deo missus, vt ipsis & Saræ opem adferret. Vbi verò senex factus fuisset Tobias, filio suo mandauit, vt in Mediam abiret, propterea quod futurum esset, vt Niniue secundum verbum Ionæ prophetæ, subuerteretur.

ET viribus destitutus, mortuus est annorum 158. filius verò eius in Mediam migravit, vbi tandè sepultus socero & socru, & de Niniuæ subuersioe percepta fama, mortuus est annorum 107. Hactenus Athanasius.

QVAE EX HAC HISTORIA SINT PERDISCENDA.

Ea summam perstringit Ambrosius in lib. de Tobia, cap. 24. in hæc verba: Tobias tibi dicit, Luxuria mater est famis, in quo continentiam docet. Dicit etiam, Mercedè omni homini, qui penès te operatus fuerit, redde eadem die, & non maneat apud te merces hominis. Dicit tibi, Noli vinum bibere in ebrietate: Dicit tibi, De pane tuo communica esuriētibus. Vide quid te scenerare cupiat. Et de vestimentis tuis nudos tege. Ex omnibus quæ abundauerint tibi, fac elemosynam. Omni tēpore benedic Domini. In his itaq; scēnis æternū est, & vsura perpetua.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
IVDITH LIBER. BI-
BLIAE XVIII, PARTIS SECVNDAE XV.
De liberatione Israel à persecutione Holofernis.

TITVLI SIGNIFICATIO.

Hoc nomine vocatur iste liber ob eam causam, quòd historiam de Iudith continet, quomodò per illam Deus filios & populum Israel, ab Holoferne impugnatos & obsessos, saluauerit, Holofernem verò percussit. Athanas.

DE AVTHORE.

PHILO testatur, Ioachim filium Iosuae sacerdotis magni, gesta Iudith scripsisse, & anniuersariam liberationis memoriam quotannis agendam instituisse tradit, sub rege Prisco Artaxerxe Assuero: qui à lxx. Nabuchodonosor appellatur, qui & regni sui anno xiiij. audiens Holofernem principem militiae suae à Iudaeis occisum, publico edicto veruit templum erigi: Quod filius eius, nomine Darius Longimanus, anno regni sui primo iterum relaxauit, regnauitq; annos 37. Cui successit Darius Nothus, regnans annos 19. Ioann. Driedo De ecclesiast. scriptur. lib. i. cap. 3. part. 2.

DE HISTORIAE HVIVS TEMPORE,
 fide & auctoritate.

Quae in hoc continentur libro, gesta fuerunt tempore Cambysis filij Cyri, post liberationem à captiuitate Babylonica anno Zorobabelis 37. mundi verò 3463. Gloss. Tu copiosius de his omnibus consule Carbaialum de restituta Theologia cap. 15. per tot. & Ioan. Driedonem in citato prius loco. Quae non incommode ad verbum huc ascribi poterant omnia, nisi nobis verendum fuisset, ne si persequi singula conaremur, in molem hoc opus cresceret penè infinitam.

AN AVTHENTICVS HIC SIT LIBER.

ETS I Hieron. in prologo galeato Hebraeorum canonem secutus, hunc librum inter Apocrypha collocauerit, & hic in prologo Iudith verbis affirmet disertis, auctoritatem eius, ad roboranda illa, quae in contentionem veniunt, minis idoneam iudicari: fatetur tamè is idem, Synodum Nicenam eundem hunc librum in numero sanctarum scripturarum legitime computasse. Et Augustinus huius historiae discursum exponit penè totum, ad populum in sermone 228. & 229. de tempore.

OBIECTIONES IVDAEORVM. CONTRA
 librum Iudith.

SIMILI calumnia Iudith librum sugillant, qua Tobiam. Quomodò, aiunt, cum Iudith historia post Babylonicam captiuitatem acciderit: quo tempore, & totius Asiatici imperij summa esset apud Persas, neq; apud Medos, neq; apud Babylonicos, vlla erat regni potestas, aut Arphaxat regnare potuit in Media, aut Ecbatanas in robur fortitudinis suae aedificare, aut Nabuchodonosor rex Assyriorum, qui Holofernem cum exercitu miserit, eidem praeualere?

RESPONSIO MICHAELIS MEDINAE.

VERVM hunc nodum non minori opera Christiani scriptores, quam praecedentem dissolunt. Neq; enim, ut isti putant, de Nabuchodonosore illo primo aut secundo, qui ambo Persicum praecesserunt imperium, sed de Artaxerxe siue Assuero Prisco Cyri filio, qui post patrem, cum duodecim annis Nabuchodonosoris cognomine regnasset in Ninive, tyranno illo Arphaxat, qui post Cyri apud Scythas internecionem, Ecbatanarum vrbe resecta, Medorum regnum occupare moliebatur, excluso, paternam recuperavit monarchiam: vnde exaltatum cor eius fuisse describitur, & ad vniuersas gentes, quòd in illius imperium, quod iure paterno acquisivisse videbatur, concederent, legatos misisse.

FVR verò hic Artaxerxes, vel gētis cōsuetudine, apud quā, ut antea docuim⁹, πολυ-
 γυμία.

vulga in pceribus, p̄cipue verò regibus, familiaris erat, vel ut multis nationibus & regnis, ipsis nominibus, quibus antea suos reges appellare solebant, placidus haberetur, τετραδύμος. Nam praeter nomen Cambysis, quo nomine apud historicos Graecos est celebris, Artaxerxes Persico nomine, & Assuero Medico, & demum Nabuchodonosor Assyriaco aut Babylonico fuit appellatus.

Quod nē Iudaei Christianorum commentum existiment, sanctarum scripturarum testimonio probabimus. Ecce ego, inquit apud Hieremiam Dominus, assumam Nabuchodonosor regem Babylonis seruum meum, & ponam thronum eius super lapides istos, quos abscondi, & statuet solium suum super eos, veniensq; percutiet terram Aegypti: quos in mortem, in mortem: quos in captiuitatem, in captiuitatem: quos in gladium, in gladium. Loquitur verò de lapidibus, quos sancto propheta sub muro latericio in porta domus Pharaonis in Taphnis abscondere iusserat.

Et rursum verbum quod locutus est Dominus ad Hieremiam prophetam, super eo, quòd venturus esset Nabuchodonosor rex Babylonis, & percussurus terram Aegypti &c. Constat autem, Aegyptum vsq; ad hunc Cambysen Cyri filium, aut successorem, qui superstitionis radio in eandem exercitum conuertit, nunquam fuisse subuersam. Quanquam antea idem Nabuchodonosor, qui Hierosolymam succendit, ad fluuium Euphratem superato Nechao Aegypti Pharaone, eiusdem tentarit imperium. Hic solus est, qui (ut historiae docent) non modò Aegyptum domuit, sed celeberrimum & toti orbi venerabile Iouis Ammonis templum, omnemq; Aegypti superstitionem subuertit.

Ex his aperte colligitur, quare Philo in Breuiario temporum, Iudith historiam sub Cambyse contigisse commemoret, quòd idem nimirum Cambyses cum Nabuchodonosore isto Niniuita, Assuero, aut Artaxerxe fuerit, q̄ propter occisum à Iudaeis Holofernem & Samaritarum prauas suggestiones, templum, quod Cyrus indulserat, aedificari prohibuit. Medina de reſta in Deum fide, lib. 6. cap. 15.

ARGVMENTVM.

CONTINET historia ista fortissimum matronae constantissimae factum, quo illa populum Israel ab impij Holofernens crudelissimi tyranni persecutionibus miraculose liberauit. In cuius laudem Origenes Iudicum cap. 7. homil. 9. ita prorumpit: Quid ego illam magnificam, inquit, & omnium foeminarum nobilissimam memorem Iudith? Quae iam perditis penè rebus, non dubitauit sola succurrere, seque suumq; caput immanissimi Holofernens neci sola subijcere: & profecit ad bellum non in armis, neque in equis bellicis, aut in subsidijs militaribus freta, sed virrute animi & confidentia fidei, consilio simul & audacia hostem peremit: & quam viri perdiderant, foemina reddidit libertatem patriae. Orig.

PARTITIO. TABVLA IOO.

DESCRIBITVR hoc
 libro persecutionis ab Holoferne
 ne Israelitis illatae

OC-CASIO, à princip. vsque ad cap. 5.
 IPSA persecutio, à cap. 5. vsque ad cap. 8.
 LIBERATIO, à cap. 8. vsque in finem.

SVMMA HISTORIAE IVDITH, EX

Synopsi Athanasij.

NABUCHODONOSOR Assyriorum rex cum bellum gereret aduersus Arphaxad Regem Medorum, passim ab omnibus gentibus, ad Aegyptum vsq; auxilia petierat. Cum verò nemo auxilium misisset, sed omnes contradixissent, posteaquam victoriam esset consecutus, & Arphaxad bello superasset, bellum intulit illis, qui nihil auxilij miserant, misitq; Holofernem aduersus eos magno exercitu. Hic alias quidem gentes omnes bello cepit, & idola ipsorum cofregit: Israelitae verò sese comuniquebant, nec obediunt Holoferni, neq; minis illius perturbabantur. Scripsit autem sacerdos Ioachim ciuibus Bethuliae, ut via Holofernens obstruerent. Per ipsorum enim territorium ducturus erat exercitum. Illi, quod iussi erant, via Holofernens

pherni obstruxerunt. Holophernes igitur aciē belli aduersus eos direxit. Achior verò princeps Ammonitarū, consilium dederat Holopherni, nē genti Hebræorū bellum inferret, propterea quòd à Deo proregeretur. Ille indignatus, misit eum ad Bethulianos, interitum illi comminatus, si quandò Hebræos vinceret. Achior itaq; in Bethulia refocillabatur, Holophernis verò ciuitatem obsidebat, & iam aquas illius occupauerat.

Hic Iudith, cum siti iam periclitaretur populis, & principes ciuitatem tradituri essent, depōsitis viduitatis vestibus, (maritum enim mortuū lugebat, & continuo ieiunabat) seipsam instar sponſæ ornauit, & multis adhortata primores ciuitatis, nē ciuitatem, sicuti iam statuerant, post quinque dies traderent, ad Holophernem egressa est, & tertia post exitum die, sua illum sapientia decepit, & clam ignorantibus hoc illius militibus, capite truncauit.

Quo facto, fugerunt Assyrij, Israelitæ verò vndequaque concurrentes, in fugam datos trucidarunt, atq; ita liberati, hostiumq; spolijs direptis, Iudith victrici, quæ cunque Holophernis fuerant, tradiderunt. Ipsa verò Iudith Hierosolymam profecta, omnia obtulit Domino, indeque domum reuersa, pietatis exercitium tenuit, & ad mortem vsq; in viduitate perdurauit. Nemo enim illi nuptias persuadere potuit. Mortua est autem postquam in viduitate honestè vixisset, ætatis anno 105. Athanas.

HESTER, LIBER BIBLIAE XIX, PARTIS SECVNDÆ XVI.

De cruce Ecclesie, & miranda eius liberatione.

ET NOMINIS ET TEMPORIS REDDITA RATIO.

SIC VOCATUR hic liber, propterea quòd historiam de Hester complectitur. Athanas. in synopsi. Quæ historia Susæ in Persia accidit, post reditum ex Babylonia tempore Assueri. Nam post Darium Nothum Magnus successit Artaxerxes, Assuerus, Darius Mnemon, Darij & Pharaſtidis filius, sub quo historia Hester fuerat complera. Et ita Esther posterior est Iudith annis 74. & vltimè. Neq; his obstat ætas Mardochei: nam iuxta Philonis sententiam ipse vixit annis 198. Quis autem ille fuerit Assuerus, sub quo hæc gesta fuere, cupidum eius rei lectorem iterum remittimus ad Ioan. Driedon. De ecclesiast. scriptur. lib. 1. ca. 3. Communiter Assuerus censetur esse Artaxerxes, Cyri successor in Persia.

AUTHOR.

ANCEPS est inter doctores etiā catholicos de authore historię huius opinio. Sunt enim qui ab Esdra descriptam esse putent, inter quos est Isidor. lib. 6. Etymologiar. Eusebius alium posteriorem quēdam ipsam edidisse docet, existimans historiam illam post mortem Esdræ contigisse. Alij eum huius libri authorem fuisse existimant, qui fuerit Iudith, Ioachim scilicet summum Iudæorum Pontificem. Ioan. Driedo de scriptur. ecclesiast. dict. lib. 1. cap. 3. part. 2.

ARGVMENTVM.

NVDA hic & simplex narratur historia, Quomodo scilicet per nobilissimam hæc foeminam Deus vniuersam Iudæorum gentem iamiam perituram seruauerit, & Aman, qui excidiū illius insidiosè machinabatur, percussit. Athanas. in synopsi.

PARTITIO.

TAB. IOI.

AGITVR hoc libro de ipsius Esther } EXALTATIONE, cap. 1. & 2.
LIBERATIONE, ab inde vsque in finem.

SVM.

SVMMA, EX SYNOPSI D. ATHANASII.

ARTAXERXES rex, abiecta vxore sua, aliam in regno suo, quæ omnium esset honestissima & formosissima, quam in vxorem acciperet, quæsiuit. Et inuenta est Hester natione Iudæa. Illi cognatus erat nomine Mardocheus, & ipse in captiuitate, quæ sub Sedechia erat, in eodem cum illa loco constitutus.

REX autem quendam ex aula sua, nomine Aman, in sublime euexerat, iusseratq; illum ab omnibus adorari. Hic cum à Mardocheo, propter Deum, quem ille colebat, non adoraretur, indignè tulit: & cum cognouisset quòd Iudæus esset, Regi Artaxerxi persuasit, vt edicto iuberet, vniuersos in regno suo Iudæos vno die mensis duodecimi penitus ac funditus perdi.

Hoc cōperto, Mardocheus luctum induit & ieiunauit, atq; ante Hester prouoluit, vt ipsa opem ferret, precatus est. Hester itaq; præmissis ieiunio & precationibus ad Deum, regali se mundo ornauit, & inuocata etiam (erat autè illicitum inuocatis accedere regem) extra temporis opportunitatē, ad regem ingressa est, sperans preceationem opportunitatis loco futuram.

CVM insolentiam facti admiratus esset rex, illa in terram præ metu prostrata est. At regis commotionem Deus in suauem affectum & mansuetudinem immutauit, ita vt è solio surgens, coniugem prostratam erigeret, & metum ponere hortaretur, immò optionem daret petēdi quicquid veller. Illa, vt rex cum Aman ad conuiuium suum venire dignaretur, non semel, sed secundò quoque petijt.

AMAN præ gaudio effusus ac gestiens, quòd dignus haberetur à regina vocari ad conuiuium, adhuc ampliùs aduersus Mardocheū erigebatur, curabatq; lignum sublime collocari, volens in eo sequenti die suspendere Mardocheum.

REX verò bona quadam prudētia motus, noctem illam duxit infomnem: & cum dormire nequiret, iussit sibi commentarios actorum suorum legi: cumque legerentur, ventum est ad eum locum, in quo conscriptum erat beneficium, Regi à Mardocheo factum. Duos enim Eunuchos regi insidiantes prodiderat, & conuicerat coram rege. Hic rex approbans Mardochei erga se animum, quærebat, quonam digno illum honore, pro hoc beneficio afficeret.

CVM autem manē ad eum ingrederetur Aman, quærit ab illo rex, quonā & quali honore dignus sit is, qui Regem beneficio afficeret. Ad hoc Aman, cum arbitraretur se eum esse, de quo rex querebat, dignum esse dixit, qui alter rex vocetur. Rex igitur Mardocheum isto honore celebrari, & Aman ante illius faciem præcedere iussit. Hester verò opportunitatem nata, pro Iudæis orauit.

AMAN cum regem mœrore affectum, & ira commotum propter indignū contra Iudæos facinus vidisset: illo absente, Reginæ supplicauit, ad genua illius procumbens, & ablandiens. Rex cum regressus videret Aman genua reginæ cōtingere, suspicatus quòd id turpitudinis gratia faceret, iussit eū in ligno, quod Mardocheo parauerat, suspendi, & edicto statuit, vt Iudæi omnes securitate fruerentur, hostes verò eorum ab ipsis interimerentur.

NVMERVS autem eorum qui occisi sunt, fuit 65000. factique sunt illis festi dies quartusdecimus & quintusdecimus mensis duodecimi, qui vocatur Ader. Dicitur autem illa dies ipsorum lingua Phurur. Quapropter & Iudæi in illa

Aman incendunt, & festum diem agunt salutis ipso-
rum memorialem. Athanasius.

P IOB

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
IOB LIBER, BIBLIAE

XX, PARTIS SECVNDAE XVII. DE AF-
sictionibus & consolationibus iustorum.

TITVLVS.

IOB in scriptis est hic liber, quoniam historiam illius complectitur, quid perfec-
sus sit, tentatus à diabolo, & quomodo vicerit, ac piè illatas plagas tolerauerit,
rursus omnia duplicata receperit, illustriorq; q̄ fuerat antea, factus, iterum x. li-
beros adeptus sit: vixit enim post plagas acceptas annos adhuc clxx. Athanasius
in synopsi. Eius historia olim legebatur in conuentu Ecclesie in diebus sanctis, in
diebus ieiunij, in diebus abstinentiæ &c. Origen. non longè à principio in Iob.

QVIS FVERIT ILLE IOB, CUIVS RES
gestæ hoc libro, descriptæ sunt.

ORIGENES vulgarem editionem ac opinionem secutus, sic ait, de Iob loquens: In
regione Ausitide morabatur, illic natus, ex ipsius fuit, & inter eos vixit. Ausita ge-
nus sunt Esau, posteritas Edom. Nam Ausitæ & Minæi, & Euchæi, & Themanitæ
& cætera omnes tribus, erant ex cognitione atq; profapia Esau filij Isaac, qui &
Edom cognominatus est. Et tunc vniuersæ tribus, Idumæi vocitæ sunt, ex no-
mine Esau irâ nuncupatæ. Nunc verò omnes vno nomine Arabi appellantur, nō
solum Idumæi, sed & Ammonitæ & Moabitæ. Origen. in lib. Iob post principiu.
HVC sententia vulgò suffragantur ferè omnes: & quidā ex gentilibus Aristæus,
in Iudaica historia refert, Iob etiam filium fuisse Esau, habitasseq; in Idumæa &
Arabia finibus, iustitia & diuitijs præcipuum, tentatumq; diuinitus magnis cala-
mitatibus. Hinc Augustinus lib. de ciuitate Dei 18. ca. 47. huius Iob, quem virum
vocat sanctum & mirabilem, honestissimam facit mentionem: Qui nec indigena,
inquit, nec profelytus, id est, aduena populi Israel fuit: sed ex gēte Idumæa genus
ducens, ibi ortus, ibidem mortuus est: Qui diuino sic laudatur eloquio, vt quòd
ad iustitiam pietatemq; attinet, nullus ei hominum suorum temporum cœ-
quetur.

Arabi habet
exemplar.

SED Hebræi, quos imitatur Hieron. in libro de quæstionibus Hebraicis, dicunt
Iob non (vt volunt aliqui) de genere Esau, qui est de Abraham, sed de Huz, qui est
de Nachor fratre Abrahæ, descendisse, quemadmodum docet historia Genes. 22.
Quòd Nachor frater Abrahæ ex Melcha vxore genuit Huz primogenitū, à quo
Hebræi dicunt fuisse eum, qui dicitur in libro Iob: Vir erat in terra Huz nomine
Iob, &c. Ibid.

DE LIBRI HVIVS AVTHORE.

TABVLA 102.

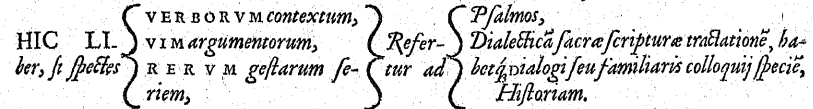

QVO TEMPORE GESTA SIT HÆC
historia.

QVIBVS autem seculis gesta sint ea, quæ scribuntur in libro Iob, nō oportet cu-
riosius inquirere, nisi quatenus ad intellectum eiusdem historiæ & scripturarum
conducatur. Ioann. Driedo de scriptur. Ecclesiæ lib. 1. cap. 3. Etsi verò scriptura in
Genesi, enarrans gesta longè ante Moisis tempora, eiusdem Iob meminerit, non
tamen indè sequitur, quòd is longè ante Moisis tempora extiterit. Sed iuxta opi-
nionem Origenis, temporibus Patriarcharum & Moisis vixisse perhibetur. Ori-
gen. in Ezechiel. Homil. 4. Erat enim quintus ab Abraham ex posteris Esau, vt
habet Athanasius in synopsi.

AD QVAM PARTEM BIBLIORVM HIC

liber referri debeat. TAB. 103.

ARGVMENTVM.

LIBER Iob, patientiam & reliquas virtutes ipsius cōmendat: disputationē quoq;
Iob cum amicis habitam, continet: qui licet ad consolandum venissent, iniuriosi
tamen & contumeliosi in Iob fuerunt. Nam audientes q̄ Iob in grauissima affli-
ctione constitutus malediceret diei natiuitatis suæ, se quoq; innocentem à Deo
afflictum, cum Deus (vt impiè volebant) hīc tantum malos flagellet: ideoq; vt
Iob se ob sua peccata à Deo affligi agnoscat, & ab illis respiscens, ad Deum se cō-
uertat, iustitiæ quoq; diuinæ humiliter se subijciat, multis rationibus exhortan-
tur: Dei potentiam, sapientiam, iustitiam & bonitatem assidue ad hæc commen-
dantes: itē q̄ Deus in presenti vita tantum malis mala, & bonis bona dispenset.
Quamobrem Iob respicienti liberationē à flagellis & bona quæq; promittunt.
AT Iob cōstanter suam tuetur iustitiam, & in præsentī vita vniuersa æquè eueni-
re iusto & impio, sed veram iustorum retributionē post hanc vitam esse expectā-
dam asserit, nempe futuram resurrectionem: quam quidem, teste Hieronymo ad
Paulinū, sic prophetat, vt nullus de ea vel manifestius, vel cautius scripserit. Tum
demum ipsius Iob à Deo correptionem & restitutam felicitatem, amicos quoq;
per ipsius orationem Deo reconciliatos hic liber explicat.

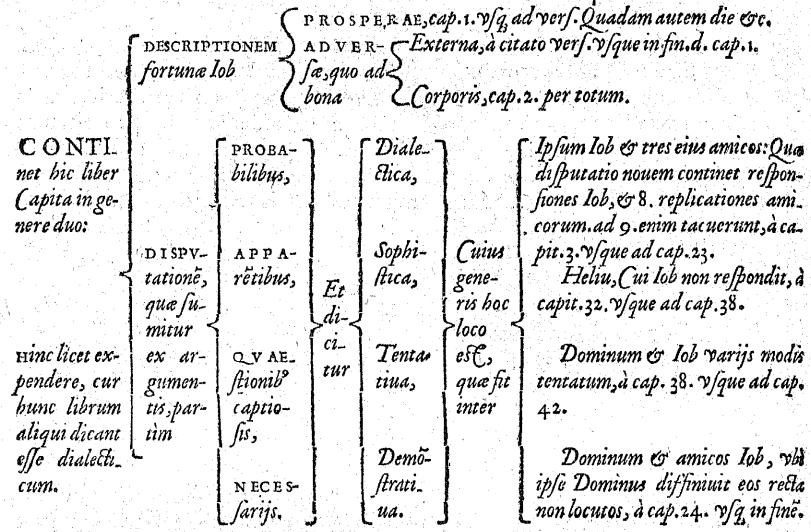
EX BEDA.

SANCTVS Iob vir summæ patientiæ & virtutis, Deique testimonio approbatus,
multa de Christo Domino prophetauit: cuius etiam ipse personam figuratiter
gestit: quod & ipso nomine declaratum est. Nam Latine Iob, dolens interpreta-
tur. Multa etiam de Ecclesiæ mysterijs, peccatorū quoq; felicitate præsentī, nec-
non & diaboli virtute atq; potentia obscurè locutus est. Isti autē tres amici Iob,
eos figurant qui intrus sunt, & Christianitatis nomine palliantur: de quibus vel
maximè sunt hæretici. Beda in princip. comment. in Iob.

NOTATIO QVÆDAM EX B. GREGORIO.

QVÆDAM verba responsionum Iob imperitis lectoribus aspera resonant: quia
sanctorū dicta piè intelligere, sicut dicuntur, ignorant: & quia animū dolentis &
iusti in semetipsis assumere nesciunt, ideo doloris verba benè interpretari non
possunt. Si enim beati Iob responsa redarguunt, falsam etiam de eo Domini sen-
tentiam fuisse testantur. Qui duplicia recipere quæ amiserat meruit, ex remune-
ratione edocuit, quia nequaq; vitium, sed virtus fuit omne quod dixit. Assertioni
quoq; huic adiūgitur, q̄ ipse pro amicis delinquentibus intercedit. Itā Gregorius
in prolog. moralium in Iob c. 5. & 6. Vide & Augustinū concione 4. in Psalmū 103.

Iob. 1. & 42

TERTIA PARS VETERIS TESTAMENTI, DE LAUDIBVS diuinis, sive de antiqua Deum laudandi forma.

CONTINUATIO.

CUM vis omnis, non sacrae tantum scripturae, sed totius etiam religionis catholicae summa, in vero consistat veri Dei cultu, prima sanè & ferè praecipuam semper piorum sacrificiorum, sacrorumque rituum fuit in Ecclesia Dei causa, quibus ipsa religio in hunc usque diem proculdubio propagata est, atque cõseruata. Eorum porrò sacrificiorum, quibus sancti Patres in veteri utebantur testamento, duo fuerunt genera: Vnum, quo populi quotidiana expiabantur peccata: alterum, quod in actione gratiarum & in laude versabatur diuina.

POSTquam ergò veteris Testamenti sacrificia & ritus in his obseruati, in libris Moisis, in eo praefertim, qui ob id dicitur Leuiticus, primùm instituti, dein de verò historiarum exemplis multifariè illustrati fuerint & approbati, adpositè admodum illis hinc nunc laudis subiiciuntur sacrificia. Iam & si non vna sit Deum rectè laudandi forma, celeberrima tamen ferè semper fuit ea, quae in sacrorum Psalmorum consistit decantatione. Vndè aliqui partem hanc

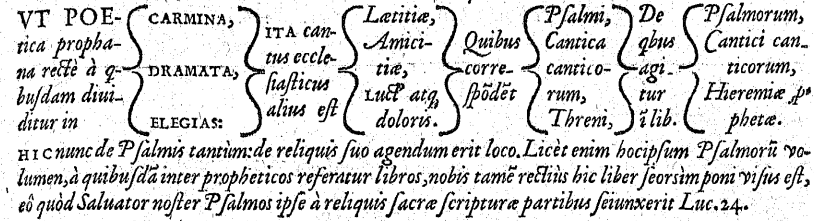
Bibliae hymnicam seu (vt illorum vtamur verbo) decantatiuam, alia ratione haud ab simili poetice appellare consueuerunt.

DE SA.

Sacrificia veteris legis.

Sacrificia laudis.

Iohan. 8.

PSALTERIUM DAVI- DIS, SIVE LIBER PSALMORVM, LIBER Bibliae vigesimus primus.

RATIO INSCRIPTIONIS, EX COMMENTARIIS BEDAE.

INTEVLATUR autem hic liber apud omnes tam Hebraeos, quàm Graecos atque Latinos, totius respectu, liber Hymnorum, Soliloquiorum de Christo. Hymnus est propriè laus Dei metricè scripta. Constat enim, totum Psalterium in Hebræo metricè compositum esse. Vndè propriè in Hebræo dicitur liber Hymnorum. Apud nos verò & fortasè apud Graecos, non seruat, impedite translatione, me- trum. Dicitur tamen apud nos rectè liber hymnorum: quia licet non teneat me- trum, tener tamen id quod est praecipuum, scilicet, quod in omni parte, tam apud nos, quàm apud Hebraeos, laude Dei est conspicuum.

LIBER verò soliloquiorum de Christo, non ideò dicitur Psalterium, quòd de solo Christo apud aliquos in omni parte sua loquatur, cum etiam interdum (vt superius ostendimus) de corpore, id est, de Ecclesia, loquatur: sed quia praecipue & maximè de eius diuinitate vel humanitate loquitur, ideò dicamus, quòd emphaticè sic nominetur, sicut in Euangelio, Iudæorum pater Abraham vocatur, non quia non sit pater in fide multarum gentium credentium: sed quia ipsi praecipue in eius paternitate gloriabantur, cum carnalis pater eorum esset. Potest etiam, si quis altius speculetur, Psalterium dici de solo Christo loqui: Quia vbi etiam de corpore loquitur, ex magna coniunctione corporis & capitis, vt supra diximus, de ipso Christo per membra loquitur. Beda ibid.

DE VERBORVM SVB HAC INSCRIPTIONE contentorum significatione.

PSALTERIUM D. Hieronymus ad Dardan, de diuersis generibus musicorū, vno verbo dixit laudatorium. Est enim organū siue instrumentū musicū, ad hymnos diuinos preparatū. Basil. Magnus in Psal. 29. in principio. Hinc venit dictio Psal- mus. Hieron. in pœmio psalmorū. Què Basilus in dicto loco sic definiuit: Psal- mus, inqt, sermo est musicus, qñ concinnè apteq; secundum harmoniæ rationē, ad organum pulsatur. Atque sic differt à cantico, quod est vox cõcinna, què cum harmonica modulatione redditur sine organi sono & concentu.

DE EODEM, EX HILARIO.

In hoc libro eo organo prophetarum est, Græcè Psalterio, Hebraicè Nabla nuncupato, quod vnum omnium musicorum organorum rectissimum est, nihil in se vel peruersum continens, vel obliquum. Neque quod ex inferioribus locis in sonum concentus musici commouetur, sed in formam Dominici corporis constitutum organum, sine vllò inflexu deflexuue, directum est organum ex supernis commotum & impulsū, & in cantionem supernæ & cælestis institutionis animatum, non humili & terreno spiritu, vt cætera terræ organa, personum. Hilar. in prologo in psalmorum explanationem.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE VARIIS SACRARVM CANTIONVM ET OR
ganorum speciebus atque differentijs, ex Euthymio in Præfati-
one in Psalterium. TAB. 106.

PSALTES

DEVS est, Qui canitur.

PSALMVVS

POEMA est & carmen, quod de eo canimus, siue quod simul cum Psalterij instrumento suavi voce profertur.

PSALMODVS

POETA est, qui hæc conficit carmina.

PSALTODVS EST

CHORVS canentium Psalms.

DIAPSALMA

MUTATIONEM sententiæ aut cantûs significat, aut pausam seu interiectionem quandam pulsationis, vel fulgorem atque illuminationem diuini spiritûs, quæ tunc canentibus apparebat: scribebantur enim omnia hæc ab eis diligenter.

ODE SEV CANTICVM

Moyses aut chor canticum, David Psal-
mi. VOX quædam est, musica cum harmonia, solo ore prolata. Quanquam improprie ipsum etiam canit, cum se penumero Psalmus dicatur. EST autem canticum Psalmo antiquus. Moyses quippe canticum autor fuit, sicut David Psalterij, quo antea ad demulcendos tantum greges vtebatur. Sed David huiusmodi instrumentum sapientius coaptauit, & illius usum ad Deum transtulit.

HYMNVVS

EST diuine gloriæ extensor atque amplior quædam laus.

CONFESSIO

ETIAM amplum quoddam testimonium est & fides, quæ aut bona quæ recipimus fatemur, aut mala quæ commisimus.

ORATIO

PRECES significat, votum & promissionem, omniaque ad Deum pertinent.

CANTICVM AVTEM PSALMI

TVNCE est, quando musica per organicum instrumentum prius disponitur, & deinde consequitur vox ore emissa, quæ secundum occupat locum.

PSALMVVS VERO CANTICI

DVCTVR tunc, quando eius quod nunc diximus, sit contrarium.

DIFFERENTIA PSALTERII A CITHARA.

TAB. 107.

DIFFERVNT
Psalterium & cithara, quod
PSALTERIUM ex superiore parte habet testudinem, illud scilicet concavum lignum, cui chordæ innitentes resonant:
CITHARA ex inferiore parte id ipsum lignum cavum & sonorum habet. Augustin. in Psal. 32. & 42.

DE PRIN.

DE PRINCIPIBVS CANTORVM, SIVE

Choris præfectis.

CANTORVM quatuor erant principes, quatuor choris præfecti, ob totidè mundi climata, ad quæ Psalmorum voces peruenire erant. Vnusquisque autem chorus ex duobus & septuaginta cantoribus constabat, vt quidam retulerunt se apud Hebræos legisse, iuxta proportionem ac numerum linguarum, quæ in Babylonicæ turris edificatione confusæ, seu potius diuisæ fuerunt. Euthymius in præf. Psal.

QVA DE CAUSA DAVID CHOROS

Cantorum instituerit.

VT magnitudo sonitûs organorû & vocum populi cor, & delectatio terrori mixta, compungeret. In Præambulis, quæ habentur ante Enarrationes Remigij in Psalmos.

QVID HÆC OMNIA, IUXTA ANAGOGEN ET
sensum moralem significant, ex Euthymio.

PSALMVVM tunc canimus, quando corpus nostrum, quasi psalterij instrumentum, intendimus, & per bona opera quodammodo ipsum palpantes, bonas ac concinnas actiones perficimus, quanquam ad altiores contemplationes nondum ascenderit.

ODEN verò aut canticum canere tunc dici possumus, quando absq; vllis operationibus, veritatis tantum mysteria cõtemplamur, effecti iam in ea re admodum exercitati: & canticum Psalms, quando præcedentibus bonis actionibus, in contemplationem deuicimus, iuxta quod dicitur: Concupisti sapientiam: serua munda, & Dominus eam tibi ministrabit.

PSALMVVM etiam Cantici tunc verè canimus, quando contemplatione, oeculta quædam quæ ad morès pertinent, nobis reuelante, nos in eorum operationem procedimus. Hac ratione fortassis Psalms primo loco, & deinde cantica collocata sunt, cum deceat vt per actiones ad contemplationem accedamus.

Et alij quidem cantorum, tuba, tympano, organo, cymbalis, lyra, aut cithara dulcè ac suauiter canebant, David verò regium Psalterij instrumentum tenebat. Tubæ, syrinx, ac fistulæ insuntur, lyra & cithara intenduntur, cymbala & tympana pulsantur, & alia quæcunque sonum potius habent, quam vocem.

PSALTERIUM verò (quod etiam alicubi cunniram, & citharam, & lyram appellant) ad id genus instrumentorum pertinet, quæ intenduntur. Est tamen instrumentum hoc rectum, & supernè causas habet, vnde emitat voces: ea nimirum ratione, vt addiscamus & nos recti consistere, supernaq; ac caelestia meditari: atq; vt hoc pacto efficiamur spirituale Psalterium, cõsentiente intrâ nos in vnum anima & corpore, ipsoq; sancto spiritu, veluti peritissimo quodam artifice, pulsante nos ac percutiente.

DECEM verò clauis, in ipsius Psalterij brachio circunvoluti, intendebant chordas, easque remittebant ad ipsius modulantis arbitrium ac concentum. Et dextera quidem manus plectrum tenebat, sinistra verò desuper contrectans & circumferens clauos, grauem aut acutam, seu etiam mixtam vocem reddebat: decem præterea chordas vocibus sibi inuicem contrarijs habebat. Ex quo docemur, oportere nos, ex decem sibi mutuo aduersantibus chordis, ex quinque nimirum animæ potentijs, & ex quinque corporis sensibus, harmoniacum & concinnum cantum in hac vita Deo præcludere. Euthymius in d. præfatione in lib. Psalmorum.

ADHVC DE MÛSTICA SIVE SPIRITVALI ISTORVM interpretatione, ex Basilio Magno in Psalmum 29.

DIVO Basilio teste, Psalterium figuratè est corporis nostri structura. Psalmus verò ipse actiones sunt corporis, quas veluti debitas exoluimus in gloriâ Dei, cum sic decorè ad præscriptum verbi Dei nos ipsos componimus, vt nihil cõficiamus, quod in ipso corporis motu appareat inconcinnum. Canticum est, quodcunque contemplatione simplici theologicaque comprehenditur.

AVGVSTINVS verò in Psalmo 42. apertius hoc mysterium explicat, in hæc verba: Sed quia Psalterium istud organum dicitur, quod de superiore parte habet testu dinem: illud scilicet tympanum & concauum lignum, cui chordę innitentes resonant: Cithara verò id ipsum lignum cauum & sonorum ex inferiore parte habet: discernenda sunt opera nostra, quando in Psalterio sint, quãdò in cithara, vtraq; tamen placita Deo, & suauius eius auditui.

QUANDO ergò ex præceptis Dei aliquid agimus, iussis eius obtęperantes, & obaudientes, ad implenda præcepta eius, vbi facimus & non patimur, psalteriũ est. Faciunt enim itã & angeli, nec tamen aliquid patiuntur. Cũ autem aliquid patimur tribulationum, tentationum, scandalorum in hac terra: quia nõ patimur, nisi ex inferiore parte, id est, ex eo quòd mortales sumus, ex eo quòd primã nostrã causã quiddam tribulationum debemus: & quia patimur multa ab eis, q non sunt desup̄, cithara est. Venit enim sonus suauius ex inferiore parte: patimur & psallimus, vel potiùs cantamus & citharizamus. Augustin. ibidẽm. Hinc Germani *zitaru* dicunt pro flere

DE LIBRI HVIVS, QVEM DICIMVS PSALTERIVM,
autore: ex Euthymij Præfatione in Psalms.

AIUNT quidam, Psalms non solius esse David, sed quosdam Idithum, alios filiorum Core, alios item Asaph, Ethan & Eman * Israelitã, vnũ Moisis, & alios Salomonis. Quod manifestum esse asserunt ex inscriptionibus, eosq; post captiuitatem dicunt ab Esdra fuisse in vnum collectos. Multi etiam Psalmi pro inscriptione habent tantũ Alleluia, & alij inscriptionẽ sine auctore, alij etiam omni prorsũs carent inscriptione. Quam ob causam totum hoc opus, non Psalms David, sed indefinitẽ, librum Psalmorum appellari aiunt, vt in Actibus Apostolorum legimus, atque indicari, quòd totus Psalmorum liber, soli David ascribẽdus non sit. Nam quòd Psalterium appellamus hanc Psalmorum collectionem, improprie id dicimus: Quia Psalterium proprie Organi quoddã genus est, quod apud Hebræos dicitur Naba, à psallendo sic dictum, quemadmodũ oratorium ab orando. Sed huiusmodi appellatio, ad Psalmorum librum postmodũ trãslata est. Qui tamen vel ea etiam ratione denominationem hanc fortitus est, quia Psalms continet.

Act. 1.

Principes Cantorum.

ALII verò, quibus ego consentio, asserunt Psalms omnes, à Davide fuisse compositos. Ceterũ inscriptiones Idithum, filiorum Core, Asaph, Eman & Ethan, hoc tantũ volũt significare, quòd his viris, quos B. David elegerat ex tribu Levi in duces ac principes Chorum, quosq; instituerat, vt varijs organis Deum laudarent, & quorum organorum, genera aperte postremus omnium Psalmus connumerat: quòd his, inquam, viris vnusquisq; Psalmorum, iuxta nomen inscriptionem, priuatim ad psallendum sit traditus, cũ alij Psalmi ab vniuersis cantoribus, atque in commune canerentur. Illi igitur Psalmi, qui priuatim ab aliquo eorum decantati sunt, cantoris sui inscriptionem retulerunt.

DE EO.

ANTE Origenem hanc questionem inter se non habuisse ambiguam, sed itã & credidisse cunctos, & literis prodidisse, omnes Psalmos Davidis esse auctoris.

MAM Hebræos

POSTEA verò quãdã Origenes cepit ostendere, quęcunque in Prophetis continentur, ad Christum iam natum pertinere, multũ irritauit Iudeos ad veteribus contrarias opiniones. Quorum dixerunt aliqui, ipsũ David fecisse Psalmos

Omnes, quemadmodũ superiores Iudei docuerunt.

Nonem dumtaxãt.

Omnes, q ipsius nomine præscribuntur.

Filij Core,

Qui habent titulos p̄fixos, spiritũ prophetico cõscriptos à sanctis viris,

Asaph,

Ethan,

Idithum.

Qui non habent, eos ab alijs viris sanctis cõscriptos esse, qui tamen ignorentur.

HAC DE re Ioan. Ludouicus Vives in lib. D. August. de Ciuitat. Dei 17. cap. 14. ex sententia Iacob Peres varijs recitat fuisse opiniones:

ISTIS opinionibus posteriorum suam adiecit Rabbi quidam Salomon Gallus, homo insigni impudentia, isq; decem Psalmistas esse commentus, videlicet

Melchisedech,
Abraham,
Mosen,
Filios Core,
David,
Salomonem,
Asaph,
Idithum,
Ethan,
Eman.

PORRÒ

Origenes,
Ambrosius,
Hilarius,
Augustinus,
Cassiodorus,

Psalmos vnus esse Davidis tradiderunt.

QVÆ

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
QVAE S. PATRVM SIT HAC DE RE
sententia. TABULA 109.

HIERONYMVM, cuius haec extant ad Sophronium verba: Psalmos omnes eorum testatur auctorum, qui ponuntur in titulis, David scilicet, Asaph, & Idithum, filiorum Core, Eman Ezrabiae, Moysis & Salomonis, & reliquorum quos Esdras primo volumine comprehendit.

APPARET
etiam hic esse
discrepantiam
inter

AVGVSTINVM asserentem, ut apparet, contrarium in d. cap. 14. lib. De ciuitate Dei 17. ubi sic statuit: Mibi autem credibilis videtur existimare, qui omnes illos centum quinquaginta Psalmos eius (Davidis scilicet) operi tribuunt.

QVIN ipse etiam Augustinus dicta suae sententiae aperte contradicere videtur: idque ubi agit

DE titulo Psalmi primi: Non enim omnes Psalmi (inquit) à David editi sunt. Ipse enim David ex omni populo quatuor Principes spiritus sancto mundatos elegit, quorum nomina sunt Asaph, Eman, Eiban & Idithum: ut in quemcumque diuinus spiritus intrasset, hymnum Deo caneret. David ergo solus nouem Psalmos ore proprio cecinit. Reliqui autem, ab illis 4. principibus, iuxta titulorum inscriptionem sunt dicti.

DISCREPANTIAE ISTIVS CONCILIATIO.

VERVM rectius has sententias intuenti, facilis erit solutio, si quis perpēdat, Psalmorum aliquos ab alijs quidem, iussu & mandato Davidis scriptos, ab eo tamen dispositos fuisse atque editos. Nam & Christus Matthæi 22. Iudæis obiecit, quod David in Spiritu dixerit Dominum suum. Quod testimonium ex 109. sumptum est Psalmo, Dixit Dominus Domino meo &c. Quem tamen Psalmum non à David factum, sed sibi ab alio ascriptum fuisse, vel ex ipso constat titulo. Atque sic saluari potest communis Doctorem Ecclesiasticorum sententia, Psalmos nimirum omnes, opus esse ipsius David. Cui suffragari testatur Ioānes Ludouicus VI. ues multa argumenta, quæ adducta sunt per eum, quem diximus, commentatorē Iacobum Peres, quibus is probat hanc opinionem esse veriorē.

ALIA SOLVTIO EX ATHANASIO.

SOLI Davidi Psalmorum liber inscribitur propterea, quod ille primus spiritum psallendi à Deo accepit, primusque Psalmos composuit & scripsit, & prædictos Psalmistas, utpotē Asaph, Idithum, Eman, & filios Core, ipse ex Sacerdotibus se legit ac instituit, stationem quoque locorum illis, & ordinē melodiæ, ac tempus psallendi matutinum & vespertinum determinauit, & ita ordinauit, ut alij aperto, alij clauso tabernaculo, alij à dextris, alij à sinistris starent: atque ita quidam Deo psallerent, laudemque ac hymnum voce canerent: quidam verò confessionem ac laudem præluderent, illi in musicis instrumentis, citharis, nablis, ac cymbalis, isti in tubis sublimē personarent. Athanas. in Synopsi.

DE DAVIDIS ORIGINE, STATV, ET CON-
ditione, ex Iosepho.

OBETH habuit filium Iesse, ex quo David, q̄ regnauit, & principatū suis filijs per viginti & vnā generationes virorū longo tēpore dereliquit. Iosephus lib. 5. ca. 14. Qui ex Pastore ouium in Regem electus & inunctus est. Puer quidē colore rubeus, & pulcher ad speciem. De quo tacitē dixit Samuel ad Iesse: Hic est qui Deo placuit ad regnandū. Idē lib. 6. ca. 10. Cū filiū suū Salomonē monuisset de oībus rebus & amicis, & de his quos nouerat pœna dignos, defunctus est, cū vixisset annis 70. ex quibus regnauit 7. annis in Hebron sup tribū Iuda, & mēses sex: in Hierosolymis autem

Tempus psal-
lendi.

autem regnauit super prouinciā vniuersam annis triginta tribus. Hic enim fuit vir optimus, & omni virtute plenus, quā esse oportet in regibus, quibus tantarū gē-
tium cōmittitur salus: fortis, qualis non fuit alius. Idē Iosephus lib. 7. ca. 16. & vlt.

DE EODEM, EX ECCLESIASTICO.

ET quasi adeps separatus à carne, sic David à filijs Israel, cum leonibus lusit quasi cum agnis, & in vrsis similiter fecit, sicut in agnis ouium in iuuetute sua, Eccl. 4.7.

QVO TEMPORE PSALMI IN ECCLESIA
cantari cœperint.

HAC de re extat sententia Augustini lib. confessionū 9. cap. 7. in hæc verba: Tunc (tempore scilicet Iustinæ & filij eius Regis Valentiniani) Hymni & Psalmi ut canerentur secundum morem Orientalium partiū, nē populus mœoris rædio cō-
tabesceret, institutum est: & ex illo in hodiernum retentum, multis iam ac penē oibus gregibus tuis (Deo enim loquitur) & p̄ cætera orbis imitantibus. Augustin.

ARGVMENTVM.

Ex præfatione cuiusdam recentioris in commentarijs
Augustin. in Psalm.

PSALMI per modum laudis comprehendunt, quidquid in Sacra scriptura continetur. Vnde & hic Psalmorum liber, Rēgistrum est totius Sacre scripturæ, & cō-
summatio totius Theologicæ paginæ. Vide Dionysij Ecclesiasticam Hierarchiā in Contemplatione de Synaxi.

EX PROLOGO IPSIVS AVGVSTINI
eiusdem operis.

PSALMORVM liber, quæcunque vtilia sint, ex omnibus cōtinet: Futura prædicat, veterum gesta commemorat, legem viuētibz tribuit, gerendorum statuit modum. Et ut breuiter dicam, communis quidam bonæ doctrinæ thesaurus est, apte
singulis necessaria subministrans. Liber Psalmorum, thesaurus doctrinæ Christianæ.

EX HILARII PROLOGO IN PSALMOS.

SUNT enim vniuersa allegoricis & typicis contexta virtutibus, per quæ omnia vniuenti Dei filij in corpore & gignendi, & patiendi, & moriendi, & resurgendi, & in æternum conglorificatis sibi qui in eum crediderint, regnandi, & cæteros iu dicandi, Sacramenta panduntur.

EX EPISTOLA HIERON. AD PAVLINVM,
De omnibus diuinæ historiæ libris.

DAVID Simonides noster, Pindarus, & Alcæus, Flaccus quoq̄, Catullus, atq̄, Sere-
renus, Christum lyra personat: & in dccachordo Psalterio ab inferis excitat re-
furgentem.

SVMMA TOTIVS PSALTERII QVAE SIT,
ex Basilij Magni procemio in Psalm.

PSALMORVM liber quiduis ex omnibus in se complectitur, quod vsui sit omni-
bus. Futura certissimis præcinit oraculis, historicam continet narrationem, leges
sancit vitæ sanctiūs instituendæ, cuique agenda præscribit & submonet. Utque se-
mel omnia, liber hic bonæ omnis doctrinæ vberimum quoddam est & commu-
ne promptuarium: Vulnere animarum persanat, quantalibet verustate occallu-
erint: vulnere recens influcto celerem citamque adfert emendationem: diutino
item morbo affectum pristinae asserit sospirati: quod verò incolume est & inte-
gram, tuetur interim ac seruat. Denique omnem prorsus vitiosæ affectionis in-
temperiem, quoad eius fieri potest, ab animis nostris reuellit ac submouet, quan-
tiscunque modis per vitæ istius corruptam consuetudinem inualuerint, idq̄, cum
peramœna quadam deductione, ac moderata iucunditate animorum, q̄ & menti
honestas inserat cogitationes. Hæc Basilus.

QVIS

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
QVIS SCOPVS, EX PRAEFATIONE EV-
thymij in Psalms.

TABVLA IIQ.

SCOPUS huius operis primus, tractare DE	PROPRIIS erumnis ac laboribus.	Generationem & gesta Patriarcharum, Peregrinationes, Migrationes, Descensum in Aegyptum, Seruitutem, Exitum ex Aegypto,
	ANTIQUITATIBVS Iudaicis & alijs vetustioribus, quae continent	Legem datam, Tabernaculum, Sacerdotium, Numeros,
	REBVS naturalibus & vniuerso Dei opificio.	Deuteronomium, Iesum Naue,
	CRVCIS dispensatione.	Distributione promissae terrae, Iudices, &c.
	PROPHETIA earum rerum, quae post Christi in caelos ascensionem contigerunt.	
	THEOLOGIA Trinitatis.	
	INTELLECTVALIBVS creaturis, de angelis, demonibus, & anima, eiusque moribus & potentijs.	
	MORVM disciplina & institutione.	
	COGITATIONIBVS, de demonum insidijs, de sanatione passionum, de qua pugna aduersus illas.	
	MANDATIS & praeceptis diuinis. Euthymius in Praefatione in Psalms.	

INTENTIO QVAE, EX AVGVSTINO.

ELEGANTER hoc declarat D. Augustinus in prologo suo ad Psalms: Quoniam quidē Spiritus sanctus, inquit, vidēs obliuiscit ac resistētē ad virtutis viā humani generis animū, & ad delectationes vitę huius magis indignari, q̄ ad virtutis rectū iter erigi, delectabilibus modulis cātilenę, vim suę doctrinę pmiscuit: vt dum suauitate carminis mulcetur auditus, diuini sermonis pariter vtilitas inferatur. Aug.

DE PARTIBVS PSALTERII.

TABVLA III.

PSALTERIUM diuiditur in	LIBROS quinque:	PRIMUM, à principio vsque in Psalmum quadragesimum.	Quod inde colligunt, quia toties reperitur in Psalmis hæc clausula, Fiat fiat. Augustinus in Psalmū 107.
		SECUNDVM, à 40. vsque ad 71.	
		TERTIVM, à 71. vsque ad 88.	
		QVARTVM, ab 88. vsque ad 107.	
		QVINTVM, à 107. vsque in 150.	
	PSALMOS centum & quinquaginta, Cuius numeri rationes & mysteria acutè (vt omnia) explicat D. Augustin. in Psalmum 150.		

IVDICIVM DE HAC PARTITIONE, HILARII.

HANC Partitionem rejicit D. Hilarius in principio Prologi sui ad Psalms. Sed nos, inquit, secundum Apostolicam auctoritatem, librum Psalmorum & nuncupamus, & scribimus. Itā enim in Actis apostolorum dictum meminimus: Scriptū est enim in libro Psalmorum: Fiat domus eius deserta, & episcopatum eius accipiat alter. Ergo neque secundum quosdam Hebręos, quinque libri: neque secundum plurimorum simplicitatem, Psalmi David dicendi sunt: sed secundum Apostolicam auctoritatem, liber Psalmorum esse noscendus est. Hilar.

EADEM DE RE SENTENTIA D. HIERO. AD SOPHRONIYM. Scio quosdam purare, ait, Psalteriū in 5. lib. esse diuisum, vt vbiq̄ue; apud Septuāginta interpretes scriptū est, Fiat fiat, finis librorū sit, p̄ quo in Hebręo legitur, Amen Amen. Nos autē Hebręorum auctoritatē secuti, & maximē Apostolorū, qui semper in nouo testamento, Psalmorum librum nominant, vnum asserimus Psalmorū volumen. Quę sentētia ipsi etiam probatur Augustino, in Psalmū 150.

DE PSAL.

Act. 1.
Psal. 108.

LIBER SECVNDVS.
DE PSALMORVM DISTRIBUTIONE IN
genere. TABVLA II2.

VNAM, à causa formali destruatam, quae Psalmorū alij dicuntur	ALLELVIA siue iubilei, qui cordis vberius exprimunt iubulum, & in Dei laudem prorumpunt: vt sunt, Lauda anima mea Dominum, Laudate Dominum de caelis &c.
	CANTICA, qui ore à Leuitis & sacerdotibus canebantur, vt est videre in canticis 15. graduum, ideo sic dictis, quod David dum ascenderet ad domum Domini per 15. gradus, in quolibet gradu vnum ex ijs, & in fine cecinit, Ecce nunc benedicite Domino &c.
	INTELLECTVS, qui in futurum profundius aliquid de Deo speculantur, vt est Psalmus, Misericordias Domini &c.
	PSALMI absolute, sic dicti, quod in organo exteriori, vt cithara & psalterio, canerentur.
	TITVLI, qui per sonam Christi propius præ se ferūt in titulo: Quallis est, Eripe me Domine &c. Psal. 139.
	ORATIONES, qui feruentiori animo pronunciātur, vt sunt, Exaudi orationem meam &c. De vultu tuo iudicium meum, & similes.

VARIAE sunt Psalmorū Diuisiones, sed hæc in genere sufficiat obseruasse duas:

ALTERAM, à fine deductam. Psalmi enim omnes cantari solent aut in persona	CHRISTI,	Quibus ferè semper	Beneficia accepta & Delicta commissa.	Hieron. in proemio v salmorum.
	ECCLESIAE,		Corporis & Anima.	
	PROPHE- tæ.		Repetim⁹ seu reci- tamus In laudem, Pro gratiarum actione.	

DE SINGVLORVM PSALMORVM PARTITIONE IN SPECIE.

ET SI huius quoque rei inuestigatio per se vtilissima sit atque pernecessaria, longior tamen eius est tractatio, quam quæ suscepto cōueniat operi, quo viam tantum exactioris sacrae scripturae tractationis, demonstrare institutum est. Tot enim sunt Psalmi cuiusque Partes, quot non tantum versus, sed etiam quot omnino verba, & quot penè syllabæ. Ad hæc si diligens lector illa, quæ de Psalmorum differentijs ac circumstantijs huc collecta sunt, diligentius paulo & iudicio exactiori perpendere voluerit, futurum arbitramur, vt per se singulos Psalmos in proprias classes collocare, ac vnumquenque in suas veluti partes distribuere possit. Denique si quis pleniorē adhuc Psalmorum omnium desideret cognitionem, is eam ex solidissimis D. Augustini commentarijs, & aliorū in singulos penè editis lucubrationibus, his maximè adiutus principijs, abundè & intelligere & consequi poterit.

q IN

NUMERVS & or-
do, qui magni sacra-
menti cōtinet secre-
tum. Augustinus in
Psalm, 150. Vbi ite-
rum duo respicien-
da sunt tempora:

IN PSALMO-
rum lectione pro faci-
liori eorum intelligen-
tia duo in genere sunt
obseruanda:

TITVLI & inscri-
ptio, quae ab alijs di-
cuntur causa sine cla-
ues, per quas ingre-
dimur Psalmorum
intellectum. Hieron.
in Proem. ad Psal.
Sunt autē Psalmo-
rum tituli diuersi:
Dicuntur enim alijs

VNUM Hebraeorum, apud quos discretus fuit nu-
merus Psalmorum, sed idem sine ordinis amota-
one conscripti sunt. Esayas enim, ut antiquae traditio-
nes ferunt, incompósitos eos, & pro auctorum ac tem-
porum diuersitate dispersos, in volumen vnum colle-
git & retulit.

ALTERVM 70 interpretum, qui eos in numerum
atque ordinem redegerunt, singulis quibusque nu-
meris pro efficiētia sua & absolūtione perfectis,
perfectorum & efficiētium psalmorum ordinē do-
puerunt. Hilarius in Prolog. ad Psalm. Vt nunc
Psalmi sint centum & quinquaginta.

IN finem. Est autem finis, cuius causa caetera sunt,
ipsū autem nulli alij causam suam praestat. Ob fi-
nem enim omnia, nihil verò aliud post finem. (Atq-
is est Christus.)

PSALMVS, qui est, cum cessante voce, pulsus tan-
tū organi concinentis auditur.

CANTICVM, quod est, cum cantantium chorus
libertate sua viens, neque in consonum organi ad-
strictus obsequium, hymno canorae tantū vocis ex-
ultat.

CANTICVM Psalmi, quod est, cum organo praec-
inente, subsequens & emula organo vox chori ca-
nentis auditur, modum Psalterij modulū vocis imi-
tata.

PSALMVS cantici, qui est, cum choro antè canen-
te, humane cantationis hymno ars organi consonan-
tis aptatur, vocis quae modulū praecinentis pari psal-
terium suauitate modulatur.

AVT alias dictiones habentes, quae aut res gestas
secundum historiam significent, aut tempora, aut di-
es, aut aliud aliquid complexae sint. Hilarius in Pro-
logo in Psalmos.

EXPLI-

IN FINEM.

HIC titulus quoties reperitur praefixus, Psalmum a d. Christum Saluatorem nostrū, non aliter, quam
in finem legis, directum esse intelligi debet. Rom. 10. Finis enim est, cuius causa caetera sunt: ipsum au-
tem nulli alij causam suam praestat. Ob finem enim omnia, nihil verò aliud post finem. Namque ad
finem tenditur, sed in fine desinitur. Ita finis & aucterorum perfectio est, & ex se nihil in aliquid ali-
ud protendens, propria in semetipso ipsa possessio est.

PSALMI igitur qui inscribuntur, in finem, tituli intelligendi sunt, ut ex perfectis atque absolutis bo-
morum operum doctrinis & speciebus existant: Quia ad ea quae dicuntur, fidei se nostrae cursus exten-
dat, & in his nullo ulteriore procurfu, ipso suo optate & adeptae beatitudinis fine, requiescat. Hi-
larius.

PSALMVS.

IN eo Psalmo, in quo tantum Psalmus inscribitur, fidelium operum & religiosorum gestorum aut
doctrina, aut confessio continetur, cum propheta, commemorando quae egerit, ad doctrinam nos gestorum
similium instituit, motu corporei organi nostri ad pios officiorum usus temperato. Idem.

CANTICVM.

AT verò cum Canticum tantum in titulo ponitur, scientia in eo spiritualis, & intelligentia caelestis ar-
cani, quam quis per cognitionem sapientiae consequitur, existit, cum commemoratis fidei operibus, solā
doctrinam perfecte de Deo cognitionis ostendit. Non enim statim omnis scientia in bono opere est, neq-
rursus omne opus bonum veram scientiam consequitur. Idem.

CANTICVM PSALMI.

OB quod & illud, quod in tertio super inscriptionem genere est, Canticum Psalmi, cum bonorum ope-
rum efficiētia scientia & doctrina coniungitur. Prius enim in bonis operibus viuendum est, ut per-
fecta possit ea, quae deinceps succedi t, diuinum sacramenti esse cognitio, secundum id quod dictum est: De-
siderasti sapientiam, serua mandata, Domini praestabit tibi eandem. Praestat ergo Dominus Sapien-
tiam his, qui per meritum operum, gratiam intelligentiae consequuntur. Ex his ergo operum doctrinae
studij Psalmi illius, qui Canticum in Psalmi super scribitur, erat causa noscenda. Idem.

PSALMVS CANTICI.

VBI autem est Psalmus cantici, illic per cognitionis scientiam, usus boni operis tractatur, cum desi-
deratam nobis fidelium gestorum inefficiētiā praestet anterior de Deo adeptae cognitio. Idem.

EPILOGVS TITVLORVM.

HAEC igitur musicae artis quadrifaria diuersitas, Psalmorum est diuersitati coaptata, ut Psalmus
per organi corporei motum in commemoratione gestorum sit: Canticum verò per sapientiae cognitionem
habeat in se doctrinae scientiam. Canticum verò Psalmi est, cum praecumto gestorum merito, cognitio
praestatur. Psalmus deinde cantici, cum per adeptae scientiae cognitionem, fidelium gestorum opus in-
choatur & geritur. Hilarius in d. prologo.

TITVLI EX AVTHORVM NOMINIBVS, AVT
rerum gestarum significationibus.

ALIAE verò super inscriptiones, quae aut res gestas secundum historiam significant, aut tempora, aut
dies, aut aliquid aliud complexae sunt, vel ex interpretatione nominum, vel ex comparatione gestorum,
vel ex consimilium specie, ex quibus rebus Psalmus consistat, ostendunt: ut sicubi est, Pro die sabba-
thi, aut Pro oculis filij, aut Pro die octaua, per corporalem super inscriptionem significantiam, spiri-
tualis Psalmi intelligatur editio, vel cum illius Dauid, vel illi Dauid, vel Absalon, vel Saul, vel
Doeg in titulo sub gestorum historia praenotantur, in eo per nominum qualitates, ut illi, vel illius Da-
uid, aut per nominum virtutes, ut est Absalon, & prophetiam quae in Psalmo sit, consequantur. Hil-
arius in prologo super Psalm.

DE PSALMIS SINE TITVLO.

NON omnes Psalmi praefixas habent causas vel inscriptiones, sed leguntur aliqui sine titulis: De
quibus

quibus Hilarius, in Prologo suo ad Psalmos, sic ait: De his autem Psalmis, qui sine auctorum nominibus sub diuersis superscriptionibus habentur, antiquorum virorum ista traditio est: quod ex eo psalmo, cuius auctor in superscriptione proponitur, qui deinceps sine auctorum superscriptione succedunt, eius esse existimandi sunt, qui anterioris Psalmi auctor inscribitur, vsque in eum Psalmum, quo nomen auctoris alicuius praefertur. Hilarius.

DE HORVM INTELLECTV, EX EODEM LOCO. EOS vero, is idem ait Hilarius, qui sine inscriptione vlla significationis alicuius habeantur, vt est primus vel secundus, & caeteri complures alij, intelligendum est, ex doctrina Spiritus sancti, ad spirituales cognitionem generalis scientiae fuisse cantatos: vt vnusquisque ex his secundum fidei suae sinceritatem, rationem intelligentiae spiritualis expeteret.

QVIS SIT TITVLORVM PRAEFATORVM IN PSALMORVM explicatione vsus.

SCRIPTVRA Psalmorum mysteria in titulis ponere, & frontem Psalmi sublimitate sacramenti decorare solet, vt sciamus, qui intraturi sumus, cum tanquam super postem, quid intus agatur, legerimus, vel cuius domus sit, vel qui suam illius praedij se possessor. Sunt enim, vt dictum est, Psalmorum tituli veluti clauis, per quas in Psalmorum intellectum ingredimur. Augustin.

DE VIRTUTE ET LAVDIBVS PSALMORVM

Basilii Magni.

PSALMVS igitur, animi letitia, tranquillitas animarum, pacis caduceus, cogitationum tumultuum ac fluctuantium moderator, animi commotionem mitigat. Lasciuia refrenat Psalmus. Idem amoris conciliator, disidentium compositor, inimicorum reconciliator est. Et paulo post: Psalmus item daemonum fugator, angelici auxilij praebitor, securitas in timoribus nocturnis, & requies diurnorum laborum, infantium tutela, iuuenum praesidium, senum consolatio, mulierum ornatus competentissimus, in solitudine dulce diuersorum praebet, fora moderatur: incipientibus institutio, proficientibus augmentum, absolutis firmamentum, Ecclesiae vox. Insuper celebritates illustrat: tristitiam quae ex Deo est, operatur: lachrymas ex corde lapideo prouocat. Psalmus denique officium est angelorum, administratio caelestis, spirituale thymama. Quid enim non inde discas? non fortitudinis magnificentiam? non iustitiae severitatem? non modestiae decus atque ornamentum? non prudentiae perfectionem? non praemittentiae modum? non patientiae mensuram, nonne demum omnia, quae post bona excogitare? Haec & perfecta reperitur Theologia, vaticinium in primis venturi Christi, futuri iudicij terror, resurrectionis spes, supplicij metus, gloriae promissio, mysteriorum reuelatio, omnia denique, vt in magno cœmuniq; promptuario, in Psalmorum libro condita reperiuntur. Basilii in Prologo ad Psalm.

DE PSALMORVM ADPLICATIONE.

TABVLA 115.

DVPLEX EST psalmorum applicatio. *Fit enim vel ad* **SVMMA** illa, de quibus in precedenti dictum est schemate, siue genera, siue capita. Quod quae ratione commodè fieri queat, ex ipsa Psalmorum inscriptione siue titulis citranegocium ferè cognosci poterit. **VARIAS** hominum affectiones atque necessitates. Quae de re magnus ille Athanasius integrum scripsit opusculum, quod Rainerij Snoj Goudani paraphrasis in Psalmos Dauidicos adiunctum circumfertur.

CANTVM ECCLESIASTICVM QVALEM esse debeat.

CANTVS (Ecclesiasticus) plenus sit grauitate: ne lasciuia resonet, nec rusticitatem. Sic suavis, vt non sit leuis: sic mulceat aures, vt moueat corda: Tristitia leuet, iram mitiget, sensum literae non euacuet, sed foecundet. Vnde, vt refert Augustinus lib. 10. Confess. cap. 33. Athanasius Episcopus Alexandrinus, tam modico flexu vocis faciebat sonare lectorem Psalmi, vt pronuncianti vicinior esset, q̄ canenti.

PARS

PARS VETERIS TESTAMENTI QVARTA, DE DIVINA PHILOSOPHIA, siue Sapientiae caelestis studio atque disciplina.

CONTINVATIO.

TAM manifesta est huius tractatus ad praecedentes cohaerentia, vt per se facile obuia & cognita esse queat. Neque enim alium ferè in finem, aut lex ipsa Dei populo tam seuerè precepta, aut historiae sacrae exempla ita diligenter inculcata, aut diuinae laudes adeo copiosè, tantaque cum maiestate sunt decantatae, quam vt ex illis generalia quaedam bene beateq; viuendi colligerentur quasi precepta & regulae. Quae dictorum factorumque omnium diuinas continent rationes, quas animam legum dicere solemus. Cum ergo hucusquè de legum corpore, tam disertè in superioribus Bibliae sacrae libris tractatum sit, non absurdum est, vt tādē etiā de ipsarum legum anima dicatur, scilicet ratione. Sacrarum autem rerum rationes ex diuina petuntur philosophia. Quae potissimum in sequentibus hifce continetur libris, quos Maiores nostri ob id dixerunt Sapientiales.

DE PHILOSOPHIAE DIVINAE PARTIBVS.

TABVLA 116.

LIBRORVM quibus diuina traditur Sapientia, sunt Quinque: **PROVERBIA,** **ECCLESIASTES,** **CANTICA Cantico- rum,** **SAPIENTIA,** **ECCLESIASTICVS.** Quorū precepta pertinet ad **Philosophiam** **Moralem,** **Naturalem,** **Theoricam siue contemplatiuam.** **Iudicia instruenda,** **Populi vniuersi institutionem.**

QVIS HORVM LIBRORVM SIT AVTHOR.

AVGVSTINVS in libro de ciuitate Dei 17. cap. 20. hos libros magna ex parte regi tribuit Salomoni. Vbi de ipso Salomone, Dauidis filio loquens, sic ait: Prophetas se etiam ipse (Salomon) reperitur in suis libris, qui tres recepti sunt in auctoritatem Canonicam, Proverbia, Ecclesiastes, & Canticum canticorū. Alij verò duo, quorum vnus Sapientia, alter Ecclesiasticus dicitur, propter eloquij nonnullam similitudinem, vt Salomonis dicantur, obtinuit cōsuetudo. Non autem esse ipsius, non dubitant doctiores, eos tamen in auctoritatem, maximè Occidentalis antiquitatis recepit ecclesia.

DE ORIGINE, VITA ET MORTE SALOMONIS

Epitome, ex varijs authoribus in hoc redacta veluti compendium.

SALOMON interpretatur Pacificus, Augustinus De Ciuitate Dei lib. 17. cap. 8. Quod nominis ei indidit Propheta Nathan, Filius fuit Dauid ex Bethsabea, Iosephus lib. 7. antiq. cap. 7. Imperauit in diebus pacis, cui subiecit Deus omnes hostes, vt conderet domum in nomine suo, & pararet sanctitatem in sempiternum, quemadmodum eruditus est in iuuentute sua. Er impletus est quasi flumen sapientia, & terram retexit anima sua, Eccl. 4.7. Coepit autem regnare Patre adhuc viuente: & bonis inijs malos habuit exitus. Quippe secundae res, quae sapientum animos fatigant, huic magis obfuerunt, quam profuit ipsa sapientia, etiam nunc & deinceps memorabilis, & tunc longè lateque laudata. Augustin. De Ciuitate Dei lib. 17. cap. 20. Nam irrationabili confictus amore, vxores Principū insignimq; virorū filias duxit 70. & 300. habuit cōcubinas. Mortuus tandē valdè lō-

gæuus: qui regnavit quidem annis 40, (aliàs octoginta) vixit autē quatuor & no-
naginta. & sepultus est in Hierosolymis, cunctos felicitate & prudentia atq; diui-
tjis excellens Reges. Iosephus d. lib. 8. cap. 7.

ALIVD TESTIMONIUM DE SALOMONE ET
eius libris, ex Athanasio.

SALOMON filius Davidis, cum regnum Patris sui accepisset, à Deo petijt, vt sapi-
entiam acciperet magis quàm diuitias & hostium vltionem. Hanc cum esset ade-
ptus præ omnibus mortalibus, qui ante & post ipsum fuerūt, Sapiens, ac propter
ea, quæ faciebat, & dicebat, admirabilis factus, tria millia parabolarum, & quinq;
millia carminum prolocutus est, disputauitq; de omnibus, tam de ijs quæ ex terra
proveniunt, quàm de omnis generis animantibus. Scripsit libros Canonicos tres:
Prouerbia videlicet, Ecclesiasten, & Cantica canticorum, & alterum præter istos,
non Canonicum, quæ Sapientia Salomonis dicitur. Athanasius in Synopsi.

PROVERBIORVM SA-
LOMONIS LIBER, BIBLIAE XXII, QVAR-
tæ partis Primus, De Morali Philosophia.

RATIO COLLOCATIONIS, QVAM VO-
cant continuationem.

QVI SAPIENTIAM scire desiderat, eum ab eruditione morali incipere oportet,
& intelligere illud quod scriptum est: Concupisti sapientiam? serua mandata, &
Dominus eam dabit tibi. Ob hoc Magister hic, qui primus homines diuinã Phi-
losophiam docet, operis sui exordium Prouerborum posuit libellũ, in quo mo-
ralis traditur locus. Origenes in Prolog. ad Cantica.

SV MMA.

QVAE hoc continentur libro, vno nomine dicta vocantur sapientũ, hoc est, sen-
tentia sue sermones, nullam sophismatum fallaciam habentes, neque per pro-
babilitatis speciem seducentes, sed exactè veri, nec secundum Dialecticam prota-
sin dicti, sed tanquàm qui ab ipsis sint cogniti, & velut ipsorum sententia prolati.
Athanasius hic in tituli explicatione.

QVOTVPLICIA SINT, QVAE HVC PER-
tinent, Sapientum Dicta. TABVLA 117.

SAPIENTVM } PROVERBIA, sive paræmia:
Dicta, quãrum huic conue- } PARABOLAE, quas Latini similia si- } Quæ promiscuè huic libro
ni loco, sunt ferè triplicia: } ue similitudines dicere solent: } reperuntur inserta.
AENIGMATA, hoc est, obscure dicta.

DE PROVERBIIS.

PROVERBIORVM nomē, de eo quod vulgariter dicitur, apud externos cõpositũ
est, & de illis plerũquē, q̄ in triuijs dicuntur. cemos enim apud illos via dicitur. Vn-
dè paræmia definit verbũ iuxta viã, vsu multorũ tritũ, & quod à paucis ad plura
similia trãsferrí potest. apud nos verò Prouerbiũ est sermo utilis, sub vmbra figu-
raque

raque idonea expressus, multũ & vsũ & grauitatis cõplectens, in recessu quo-
quē multũ altæ sententiæ contegens. Basilius Magnus in huius lib. princip. ho-
mil. 12. variatum rerum.

DE PARABOLIS.

PARABOLAE sunt sermones, qui velut imagines sunt eorum quæ dicuntur. Ex
ipsis nanque propter similitudinem, quod dicitur, intelligitur: vt, sicut venti, ne-
bulæ & pluuia, ita qui gloriantur in dono mendaci. Athanasius hic in synopsi.

DE AENIGMATE.

AENIGMATA verò sermones sunt obscuro, qui ita cautè sunt positi, vt mœrore
afficiant, si quis in illos incidat: ppter eã quod nihil manifesti habeant, & ne qui-
dem in suspiciõne aliquam sensũ præbent: vbi verò diligenter inquisiti fuerint,
sensum quem habent, indicant. Quales sunt, Sanguisuga tres sunt filia dilectio-
ne dilectæ. Et hæ tres & quarta non dicunt, satis est. Infernus & amor mulieris, &
terra quæ non saturatur aqua, & aqua & ignis nunquã dicunt, satis est. Et iterũ:
Tria sunt, quæ cognitu mihi sunt impossibilia, & quartum non cognosco: Via
aquilæ volantis, & via serpentis supra petram, & via nauis in mari euntis, & via vi-
ri in adolescentia: & quæcunque eiusmodi sunt ænigmata. Nam licet aliorũ co-
gitationem moueant, alia tamen significant: & obscura quidẽ sunt, absconditum
verò sensum habent. Idem Athanasius, ibid.

QVARE PROVERBIORVM TANTVM NOMI-
ne hic liber sit inscriptus.

PROVERBIA dicta sunt huius libri sententiæ, quod hoc nomine etiam reliqua
contineri videatur. Nam & Christus Prouerbum in genere, occultiore & ob-
umbratum appellauit sermonem, qui cum obscuritate tegatur, non facile ab au-
dientibus percipiatur. Cyrillus in Euangel. Ioan. lib. 11. cap. 8. Atque hinc Prouer-
bium etiam accipitur pro obscuritate, vt idem Cyrillus ibidem cap. 11. Et Orige-
nes in prologo ad Cantica: Prouerbia attulauit hunc libellum, inquit, quod
vtriquē nomen significat, aliud quidem palam dici, aliud verò intrinsecus indica-
ri. Quod illud etiam pertinet, quod Hieron. in cap. 12. Ecclesiastis dixit, huius li-
bri occultas esse sententias.

QVIS HVIVS LIBRI SIT AVTHOR.

SALOMONEM huius libri esse authorem, id paulò antè ex Augustini commenta-
rijs de ciuitate Dei ostensum est, & probatur etiã testimonio Iosephi, qui sic scri-
bit de Salomone: Composuit libros de canticis & modulationibus quinquies
mille: parabolarum atque similitudinum fecit libros tria millia. Per vnũquodq;
enim arboris genus parabolam duxit, ab hyssopo vsque ad cedrum. Eodem mo-
do de iumentis, & de reliquis terrenis, necnon aquatilibus & aëreis animalibus
disputauit. Nullam nanque naturam ignorabat, inexaminatamque præterijt, sed
de omnibus philosophatus est, & disciplinam proprietatum eorum eminenter
exposuit. Præstitit autem ei Deus, vt etiam contra dæmones, ad vtilitatem
hominum & eorum curas edisceret: & incantationes instituit, qui-
bus ægritudines soleant mitigari: modos etiam coniuratio-
num, quibus obstricti dæmones, nè denuò rede-
ant, effugantur, instituit. Iosephus
lib. 8. cap. 2.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
QVOT SALOMON SCRIPSERIT LIBROS.

TABVLA 118.

Auctor huiusli- bri di- ctus est modo	SALO- mon, IDIDA, ECCLE- siastes:	Id est,	Pacifi- cus,	Iuxta quæ nu- merum	Prouer- bia, Canticū	Ad	Par- uulos, matur- os, perfe- ctos.	De quib. Fi- ero. i. epistola ad Paulin. Salomon, in- quit, pacifi- cus & ama- bilis Dñi,	Mores corrigit, Naturã docet, Ecclesiã iungit & Christiũ, san- ctarumq; nupti- arũ dulce cami- epithalamium.
			Dilectus, Cõcionator.	tria scri- psisse fer- tur vo- lumina.	caũ- corũ, Eccle- siastẽ.				

DE LIBRI EIVSDEM ARGVMENTO.

PROVERBIORVM liber, instructio morum est quedam, necnon animi perturbationum correctio. Denique vitæ in vniuersum documentum, frequentes ac breues eorum, quæ sunt agenda, continens præceptiones. Basilius Magnus in principium Prouerbiorũ, Ho. mil. 12. ex diuersis.

SCOPVS.

IN Prouerbijis paruulum docens, & quasi de officijs per sententias erudiens: Vndè & ad filium, eius sermo crebrò repetitur. Hieron. in primum caput Ecclesiastis.

PARTITIO.

TABVLA 119.

PROVERBIORVM collectionem diuidit Lyranus in Partes tres:	PRIMAM, à princip. vsq; ad cap. 10.	Non quòd tres sunt libri, sed q; tria hęc inueniã- tur principia & pæfationes:	Vnum, cap. 1.	
	SECUNDAM, à capit. 10. vsque ad cap. 25.			Alterum, in cap. 10.
	TERTIAM, à capit. 25. vsque in fi- nem.			

ALIA ET COMMODIOR PARTITIO.

TABVLA 120.

MAGIS VERO ad rem facit illa diuisio, qua totum hunc librum in quatuor distribuit partes, in quibus Salomon	SAPIENTIAM introducit ipsam, vt Dominam	EXHORTANTEM paruulos ad studium sapientiæ, cap. 1.
		REVOCANTEM à desiderio mulieris extraneæ ad amorẽ suũ, cap. 2.
		PROMITTENTEM multa bona, à cap. 2. vsque ad cap. 8.
		GLORIANTEM de sua dignitate atque excellentia, cap. 8.
		INVITANTEM ad conuiuium paratum, cap. 9.
IPSE varia tradit tam virtutum præcepta, quàm cautelas vitiorũ. Ordine alio vsque adeò strictè non obseruato, quàm vt spiritus eloqui dabat illi. à cap. 9. vsque ad cap. 24.	INTER cap. 24. & 30. inseruntur alia capita quinque, quæ ab ipso Salomone hoc libro primum non comprehensa, sed ab ore eius in membranis & schedulis excepta, longoque tempore post, Regis Ezechia iussu, à sapientibus, hiscẽ parabolis, veluti corpori, adio- ctũ sunt.	VTIMIS verò duobus capitibus, tricesimo videlicet & xxxj, stylo quodam amatorio omnes homines in vnum veluti corpus colligere studet.

QVIS PROVERBIORVM SIT VSVS.

PROVERBIIIS vtimur, cum non palam, quod volumus, ostendere cupimus. Omnia enim quæ promeritaliter dicuntur, alium verba sensum significare videntur, alium ex ipsis verbis veritas parturitur. Cyrillus in The'saur. libro quinto, capite quarto.

ECCL-

ECCLESIASTES, LI-
BER BIBLIAE XXIII, PARTIS QVAR,
te Secundus, De Philosophia naturali.

CONTINVATIO.

CVM intellectu & moribus quis profecerit, proximum est vt veniat etiam ad naturalis intelligentiæ disciplinam, atque ibi rerum causas naturasque distinguens, cognoscat vanitatem relinquendam, ad æterna autem & perpetua properandũ: & idè post Prouerbia ad Ecclesiasten peruenitur, qui docet (vt diximus) visibilia omnia & corporea, caduca esse & fragilia: quæ utique cùm ita esse deprehenderit is, qui sapientiæ studet, sine dubio contemnet ea ac despiciet. Orig. in prolog. ad Cantica canticorum.

NOMINIS RATIO.

ECCLESIASTES propriè concionator dicitur. Quod nominis hęc liber idè sortitus est, quia Salomon in eo quasi tumultuantis turbæ suscepit sensum, vt ea per inquisitionem dicat, quæ fortasè per tentationem mens imperita sentiat. Gregor. lib. 4. dialog. cap. 4.

ALIA LIBRI HVIVS DESCRIPTIO.

TAB. 121.

VOCANT HVNC LIBRVM aliqui, Soliloquium Salomonis, in quo ipse loquitur interdum in Persona	SAPIENTIS, vt in hoc dicto: Cogitavi à vino abstrahere animam meam, vt transferrem animum meum ad sapien- tiam &c.
	STVLTI, cum inquit: Vadam, & affluam diuitijs, & fruar bonis.

AUTHOR.

ET hunc librum scripsit Salomon. Athanas. hęc. Et patet ex ijs, quæ paulò antè ex Augustini commentario de ciuitate Dei lib. 17. cap. 20. adducta fuere.

ARGVMENTVM.

IN hoc secundo Salomonis libro de contemptu vanissimi huius agitur mundi. Nam vt in principio Prouerbiorum scribit Basilius Magnus, idè Ecclesiastes attingit Physiologiam, nobisque in hac vita vanitatem palam ostendit, vt in ijs que citò prætereunt, minimè sit homini inuigilandum, neque item amici curas in rebus vanis collocandum. Et Orig. hęc in Prooemio: In hoc, inquit, libro Salomon naturalem complectitur Philosophiam, multa de rebus naturalibus differens, & inania ac vana ab vtilibus necessarijsque secernens, relinquendam vanitatẽ monet, & vtilia rectaque sectanda.

SVMMA.

SVMMA præsentis libri est, mundi huius cognoscere & contemnere vanitatem, Bernard. super Cantic. sermo. i. Hoc est, contemnendum esse totum mundũ cum omni eius concupiscentia, & soli adherendum Deo.

SCOPVS.

IN Ecclesiaste verò maturæ virum ætatis instituens, nè quidquam in mudi rebus putet esse perpetuum, sed caduca & breuia vniuersa quæ cernimus. Hieronym. in Ecclesiast. in princip.

PARTITIO. TAB. 122.

RES MVNDI
huius vniuersas, vanitati subiectas esse probare nititur Salomon, ab enumeratione præcipuarum rerum, quas mundus magni facere solet, ac loco quasi omnium, decem ponit vana, vnde dicitur

STVDIVM scientiarum, cap. 1. Qui addit scientiam, addit & laborem.
 APPETITVM deliciarum, cap. 2.
 DESIDERIVM longioris vite, cap. 3.
 AMBITIONEM auctoritatis, præ eminentiæ atque dominationis, cap. 4. & 5.
 CVPIDITATEM diuitiarum, in medio capituli quinti, & in sexto per totum.
 ARTEM diuinandi seu præscientiam futurorum, cap. 7.
 VENATIONEM laudis & fame, cap. 8.
 SECTATIONEM fortune, in medio capituli octauo, & per totum, cap. 9.
 ROBVR virium corporis, in medio cap. 9. & in 10. per totum.
 SPECIEM floridæ iuuentutis, cap. 11. & 12. vbi sic concludit: Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ. Item: Deum time, & mandata eius obserua: Hoc est & omnis homo.

CANTICVM CANTICORVM, LIBER BIBLIAE XXIII, QVAR

tæ partis tertius, de rerum cælestium contemplatione,
 | sine de adherendo Deo.

CONTINVTIO.

INTER libros Salomonis, rectè hoc volumen nouissimum tenet locum, vt tunc ad eum veniatur, cum & moribus quis fuerit defecatis, & rerum corruptibilium atq; in corruptibilem scientiam distinctionemq; didicerit, per quæ in nullo possit ex his figuris, quibus sponsæ ad sponsum cælestis, id est, animæ perfectæ amor ad verbum Dei, describitur ac formatur, offendere. Origen. hinc in prologo.

AD QVAM PARTEM PHILOSOPHIAE pertineat.

TOTVS contemplatiuus est hic liber, in quo amorem cælestium, diuinorumque desiderium incurrit animæ sub specie sponsæ ac sponsi, charitatis & amoris vijs perueniendum docens ad confortium Dei.

NOMINIS RATIO SIVE INSCRIPTIO.

CANTICVM hoc loco epithalamium, siue carmen significat nuptiale, de coniunctione Christi & ecclesiæ. Canticum autem dicitur canticorum, quod alijs canticis omnibus præferatur. Lyra hinc. Vnde Origen. in homilia priori in Cantica: Beatus, inquit, qui intelligit cantica, & canit ea: sed multo beatior ille, qui canit cantica canticorum.

CANTICVM QVID DIFFERAT A PSALMO.

VTRVM autem omne canticum Psalmus sit, an potius omnis Psalmus canticum, an sint quædam cantica, quæ non possint dici Psalmi, & quidam Psalmi, qui non possint dici cantica, quæri potest: sed animaduertendæ scripturæ sunt, nè fortè canticum lætitiæ indicet. Psalmi autem dicuntur, qui cantantur ad psalterium, quo vsus esse Dauid prophetam, in magno mysterio prodit historia. August. in Psalm. 4.

ALIA DIFFERENTIA.

PSALMVS ad corpus, canticum refertur ad mentem. Hieron. lib. 3. in epistolâ Pauli ad Ephes. cap. 5. Hinc cantare & psallere dicimus, id est, verbo & ore laudare. ore quippe cantatur, manibus autem psallitur. Augusti. in Psalm. 104. Sic canticum cantare nouum, est Deum in nouitate spiritus adorare. Basilius Magnus in Psalm. 32.

QVOTV.

CANTICA fidelium, ex sententia diui Bernardi in sententijs, sunt quatuor: Victoriæ, quod submerso canitur Pharaone, Exod. 15. Adhortatiõis, quod terram promissionis concinunt intraturi, Num. 3. Lætitia, quod de susceptione filij cantat Anna, 1. Reg. 2. Fortitudinis, quod Dauid cantat, de manu Saulis creptus. Bernard. ibidem.

DE EODEM, SENTENTIA ORIGENIS.

MVLTA autem in sacris scripturis sunt cantica. Habemus integrum volumẽ, de canticis canticorum scriptum. Ecce & in hoc libro habemus canticum, & in Numericum scriptum est, & in Deuteronomio, & in Exodo, & in primo Regno. Iudic. 5. rum libro. In primo Paralipomenon, & in alijs multis locis inuenies cantica di. 1. Reg. 2. uina esse descripta. Origen. in 5. Iudicum cap. homilia sexta.

AVTHOR.

Ex præmissis satis constat, etiã hunc librum esse Salomonis. Testatur id etiam Orig. hinc in prolog. circa finem: Et locutus est Salomon, inquit, tria millia parabolarum, & erant cantica eius quinq; millia. Ex his ergo 5. millibus canticis, voluit videri hoc vnum esse canticum quod habemus. Sed vsquequò vel vbi cantata sint, non solum ad vsus, sed ne ad notitiam quidem peruenit ecclesiarum Dei. Orig. ibid.

ARGVMENTVM.

DESCRIBITVR in hoc loco mutus Dei & populi Israelitici amor. Sub populi autem Israelitici perseuerantia in fide, ex mente Lyrani & communi doctorum calculo, Christi intelligitur Ecclesia. Quæ ob fidei puritatem & integritatẽ, sponsa dicitur sponsi sui, Domini scilicet ac Saluatoris nostri Iesu Christi. Lyra in hunc librum.

SVMMA.

CANTICA canticorum, animæ perfectionis modum demonstrant. Sponsi namq; ac sponsæ concordiam continent, hoc est, animæ cum Deo verbo familiaritatem. Basilius Magnus in principio Prouerb.

SCOPVS.

AD extremum iam consummatum virum, & calcato seculo præparatum, in canticis canticorum sponsi iungit amplexibus. Nisi enim prius reliquerimus vitia, & pompis seculi renunciantes, expeditos nos ad Christi aduentum parauerimus, non possumus dicere, Osculetur me osculo oris sui, &c. Hierony. super Ecclesia. Item, in princip.

GENVS ORATIONIS.

ORATIO huius libri tora est figurata. Augustin. de Genesi ad literam lib. 8. cap. 1. Et in speculo ex canticis: Hic liber, inquit, totus amores sanctos Christi & ecclesiæ figurata locutione commendat, & prophetica pronũciat altitudine &c. Atq; hinc forsã est, quod Origenes hæc ipsa canticorum cantica, ante annum tricesimum non legenda putãrit. Verum vt prosequitur in citato loco Augustinus, & si difficilimus sit hic liber, possumus tamen faciliè aduertere, quantum sit diuina illa & diuinitus inspirata charitas appetenda, quantumque pendenda.

PAR.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
PARTITIO. TABVLA 123.

PEREGRINATIONE patrum	} THARE, ABRAHAM, ISAAC, IACOB,	} Capite 1. in princip.	
MVLTIPPLICATIONE populi, vers. Dum esset rex. eod.			
OPPRESSIONE eiusdem ab Aegyptijs, vers. Ecce tu pulchra es. eod.			
DEFENSIONE Dei & apparitione, quæ Moysi facta est in Rubo, capit. 2. vers. Sicut malus inter ligna.			
EXITV Israel de Aegypto in genere, vers. Dilatamini, eod. In specie verò de	} EGRESSIONE, vers. Surge, prope amica mea. eodem. } PRÆCESSIONE nubis in columna, vers. Ecce iste venit saluens. eod. } LEGISLATIONE, vers. Sonet vox tua. eodem. } DEBELLATIONE Amalech, ver. Capite nobis vulpes. eod.		
CANTICA Salomonis in decem diuiduntur Dramata, in quibus agitur De		} CIRCVMITIONE, quam fecerunt propter peccatum murmurationis, vers. Surgam, & circumdabo ciuitatem. eodem. } VOCATIONE populi nouiter generati ad ingressum terra sanctæ, vers. Capilli tui sicut greges. cap. 4. } CONTEMPLATIONE terra sanctæ, vers. Veni de Libano. eod. vbi continetur inuitatio Dei ad terram sanctam.	
INTRODVCTIONE, cap. 5. vers. Veniat dilectus meus. Vbi etiam explicatur, quomodo primò ceperint comedere de fructibus terra sanctæ. vnde dicitur: Comedi fauum cum melle meo &c. eod.			
DELECTATIONE & exaltatione Synagogæ, vers. Ego dormo. eod. ca. 5. ac ibi De	} PERSECVTIONE & liberatione populi Israelitici sub temporibus iudicum, vers. Percusserunt me. eodem. } CLAMORE populi, & reuersione ad Deum, vers. Adiuro vos filie Hierusalem. dicto capit. 5. & cap. 8.		
ERVDITIONE & sapientia plebis Israeliticæ, vers. Ego murus. d. cap. 8.			
VLTIMA verò sponsæ est, de sponsæ æterni habitatione in populo Israel, relictis cæteris gentibus. vers. Fuge dilecte mi. in fine cantici.			

SAP IEN-

SAPIENTIAE LIBER,
BIBLIAE XXV, QVARTAE PARTIS QVARTVS,

De secunda parte moralis Philosophiæ, hoc est, De officio
Magistratum. TABVLA 124.

Quot sint moralis Philosophiæ partes.

IN MORIBVS hominum rectè formandis sacra scriptura fungitur officio interduum	} PARENTIS, } MAGISTRATVS, } PRÆCEPTORIS,	} Ut } in } lib.	} Prouer- } biorum, } Sapietia, } Ecclesia- } stici.	} In gub. } in situ } itur	} Præuatis quisq. } ut filius, } Magistratus, } Vniuersus popu- } lus.

CONTINVATIO.

IN volumine Prouerbiorum Salomon sub persona patris erga filium commu-
nia edidit præcepta, qd homo quiuis aut imitari, aut fugere debeat. Hic vt prin-
ceps Magistratus instruit, quid imperando ac iudicando præ oculis habere de-
beant.

TITVLVS.

PROPTEREA hic liber Sapietia fortitus est nomen, quia in eo Christi aduen-
tus, qui est sapientia patris, & passio eius, euidenter exprimitur.

QVAE D. OLIM AVGVSTINI DE LIBRI
huius auctore fuerit sententia.

IN lib. 2. de doctrina Christiana, cap. 8. Augustinus de libri huius auctore ita scri-
pserat: Nam illi duo libri, inquit, vnus qui Sapietia, & alius qui Ecclesiasticus in-
scribitur, de quadam similitudine Salomonis esse dicuntur. Nam Iesus filius Si-
rach, eos scripsisse constantissimè perhibetur.

VT AVGVSTINVS HANC SENTENTIAM
retractarit:

QVAM sententiam postea in secundo retractationū libro, cap. 4. iterum retracta-
uit his verbis: In secundo sanè libro, de auctore libri, quæ plures vocant Sapietia
Salomonis, quod etiam ipsum, sicut Ecclesiasticum, Iesus Sirach scripserit, nõ ita
constare, sicut à me dictum, postea didici, & omninò probabilius comperi, non
esse eius libri auctorem. Augustinus.

QVIS ERGO VERVS SIT HVIVS DOCTRI-
næ auctor.

LIBER qui Sapietia Salomonis inscribitur, apud Hebræos nusquam est. Quin
& ipse stylus Græcam eloquentiam redolet: & nonnulli scriptorum veterū hunc
esse Iudæi Philonis affirmat. Ità Hieron. in præfat. in libros Salomonis ad Chro-
ma. & Heliod. Philonem autem hunc esse quidam putant non eum qui sub Ne-
rone claruit, de quo vulgò apud Græcos dicitur: Aut Plato. Philonem sequitur,
aut Plaronem Philo. qui in laudem religionis Christianæ apud primitiuam Ec-
clesiam obseruatæ conscripsit nonnulla, quemadmodum testatur Hieron. de vi-
ris illust. sed alium quendam Philonem verustiore, peritissimum linguæ Græ-
cæ, supra centum & 60. annos ante Christi ortum, sub temporibus Oniæ ponti-
ficis Iudæorum. Driedo lib. 1. de Ecclesiast. scripturis. cap. 3. part. 2. Ex qua senten-
tia duæ nascuntur. Quæstiones.

r QVAE.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
QVAESTIO PRIMA.

PRIMUM quærit hoc loco acutissimus Theologus Ioan. Driedo, super eo quod Hieron. dicit: Sapientiam quæ vulgò Salomonis inscribitur, & librum Iesu filij Sirach, non esse Salomonis, cum tamen totus antiquorum patrū chorus, vt Ireneus, Tertullianus, Cyprianus, Origenes in suis libris planè asserant, Salomonē dicere ea, quæ in eisdem libris continentur, recitantes ex Sapiētia & Ecclesiastico testimonia, tanquàm diuinas sententias, & tanquàm dictas à sapientissimo Salomone, ex Dei spiritu loquente?

SECUNDA QVAESTIO.

DEINDE, qua ratione Augustinus in lib. 2. de doctrina Christiana, cap. 8. cōstantissimè tradat, illos duos libros, quorum vnus est Sapiētia, & alter ecclesiasticus inscribitur, non Salomonem, sed Iesum filium Sirach scripsisse, cum longè antè Eusebius doceat, quòd omnis antiquorum chorus, librum attitulatū Sapiētiae, Salomonis esse dixerit? Driedo lib. 1. cap. 2.

RESPONSIO AD VTRANQVE.

SALOMONI frequentius attribuitur hoc opus, non quòd ab ipso Salomone sit cōfectum vel editum, sed quòd sententias cōtineat Christi veri Salomonis, ab eo prolatas, qui est vel Salomon ipse figurans Christū, vel personam gerit illius. Is est enim frequens in scripturis vsus, vt is qui loquitur, in persona alterius loquatur. De Augustini retractatione dictum est. Driedo cap. 4. dict. lib. 1.

AN SIT AVTHENTICVS.

INTER canonicas & sanctas Scripturas numeratur à concilio 3. Carthag. Innocentio I. ad Exup. Gelasio cum concilio 70. episcoporum, Isidoro lib. 6. etymolog. Concil. Florent. & Trident. B. August. lib. 2. de doctrin. Christiana cap. 8. Hic in suo de sanctorum prædestinatione libro, cap. 14. illud ei libro dedit testimoniū: Quæ cum ita sint, inquit, non debuit repudiari sententia libri Sapiētiae, qui meruit in ecclesia Christi, de gradu lectorum ecclesiæ Christi, tam longa annositate recitari, & ab omnibus Christianis, ab episcopis vsque ad extremos laicos fideles, pœnitentes, catechumenos, cum veneratione diuinæ autoritatis audiri. Augustin.

TESTIMONIA PATRVM EX SALOMONIS
libro, qui Sapiētia dicitur, desumpta.

Es t ingens eorum librorum, quos inter apocryphos nonnulli posuerunt, diuinitatis testimonium, quòd eosdem Ecclesiastici doctores sine vilo discrimine, p Ecclesiasticis dogmatibus adducant. Neq; enim ea apocryphis authoribus, quos nullius auctoritatis credebant, voluissent sancire. Sunt verò in hoc genere per sanctos authores loci multi dispersi, qui curiosi lectoris studio notari poterunt. Medina de recta in Deum fide, lib. 6. cap. 9.

PATRES

LIBER SECUNDVS.
PATRES AVTEM QUI HVIVS LIBRI AVTHORITATEM APPROBARUNT, HI SUNT. TABULA 125.

DIONYSIVS

APOSTOLI Pauli discipulus, libro de Ecclesiastica Hierarchia cap. 2. vsurpat ex eo quasi ex diuina scriptura illud: *Acuet duram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra infensos, Sap. 5. & cap. 4. de diuinis nominibus, Amator factus sum formæ illius, Sap. 8.*

ORIGENES

ADAMANTIVS, sanctarum scripturarū obseruator prauissimus, in eius libri citatione est tam frequens, vt eos omnes locos huc velle pertrahere sit opus immensum.

BASILIVS

SANCTARVM scripturarum integerrimus cultor, contra Apologeticum Eynomij, & in Psalm. 37. vsurpat illud: *In maleuolam animam non intrabit sapientia. Item in eodem apolog. Omnia in sapientia fecisti. Sap. 9. In epistola verò 14. 1. coërcet hæreticos illo eiusdem libri testimonio: Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. Et libro de spiritu sancto cap. 30. appellat propheticum oraculum illud, Prudens in tempore tacebit, Sap. 8.*

CYRILLVS ALEXANDRINVS

PATRIARCHA, cuius & sanctitas & eruditio non Græcis modò, sed & Latio fuerunt venerandæ, lib. 2. contra Iulianum apostatam, sub nomine diuinæ scripturæ adducit illud: *Et deleclabar per singulos dies, ludens coram illo omni tempore &c. Sap. 8.*

IOANNES CHRYSOSTOMVS

CONSTANTINOPOLITANVS Patriarcha, in vastissimo illo suorum librorū pelago, tam frequens est in petendis ex hoc libro Sapiētiae sub nomine sanctæ scripturæ sententijs, vt si huc adducendi fuissent loci, multas chartas implerent.

HILARIVS

PICTAVIENSIS Episcopus, cuius eruditionem & sacrarum literarum peritiā, olim non solum Galli, sed vniuersæ per orbem Christianum prouinciæ senserunt, dum Psalmum centesimū decimum octauum exponit, ex hoc libro illa verba vsurpat: *Magna sunt iudicia tua Domine, Sapient. 17. Idem in Psalm. 136. adducit illud: Spiritus Domini repleuit orbem terrarum, Sap. 1. Et in Psalm. 127. vsurpat illud, Salomonis nomine: Quæ sibi sapientiam mihi accipere sponsam.*

CYPRIANVS

CARTHAGINENSIS Episcopus, eloquentia, eruditione, Martyrij gloria & antiquitate celebris, multa ex eodem libro, diuinæ scripturæ nomine, desumit, ex quibus pauca adducemus. Epistolarum libro primo, epistola nona, & libro tertio ad Quirinum, vsurpat illud, *Qui abijcit disciplinam, infelix est, Sap. 3. Lib. 2. de habitu virginum, illud: Quid nobis profuit superbia? Sap. 5. Tractatu 1. aduersus Demetrium, illud: Stabunt iusti in magna constantia, Sap. 5. Libro tertio ad Quirin. tractat sub sapientie Salomonis titulo, penè totum huius libri caput tertiumdecimum. In eodem adducit illud: *Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter. Sap. 1. Libro de exhortatione ad martyrium, illud: Est coram hominibus tormenta passi sunt &c. Sap. 3. In eod. lib. illud: Omnia idola nationum æstimauerunt Deos. Sap. 15. Libro item de singularitate clericorum, illud: *Qui enim custodiēt iustitiam, iuste iudicabuntur. Sap. 6. Item illud: Quis enim hominum scire poterit consilium Dei? Sapient. 9. Quin & illud eod. lib. Deprimt terrena habitatio sensum multa cogitantem, Sap. 9. Aduersus Iudeos illud: *Conuulsio & tormento interrogemus eum, Sap. 2. Et alia multa.****

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
AVGVSTINVS.

CVIVS & eruditio & in diuiscendis scripturis diligentia fuit semper illustris, ita est in hoc libro adducendo perpetuus, ut si omnia huc adducenda essent testimonia, iustum conficerent librum. Sufficit hic, pauca pro multis inferere. Lib. 3. Contra Iheras Petilianam, cap. 26. usurpat illud: Spiritus sanctus discipline effugiet fictum. Libro de praescientia Dei ad Dardan, cap. 3. illud: Spiritus Domini repleuit orbem terrarum, Sap. 1. Item in libro de essentia Dei illud: Auris zeli audit omnia &c. Lib. de mendacio, cap. 5. illud: Os quod mentitur, occidit animam suam, Sap. 2. In soliloquio, illud: Inuidia diaboli mors intravit in orbem terrarum. Lib. 4. de Genesi ad literam, cap. 3. 4. & 5. illud: Omnia in mensura, numero & pondere disposuisti, Sap. 11. Et illud: Multitudo sapientium, sanitas est orbis terrarum, Sap. 6. Libro item quarto de Trinitate, cap. 20. illud: Iustus si morte preoccupatus fuerit, &c. cum alijs penè infinitis. Haec ex Medina.

ARGVMENTVM.

AGITVR in hoc libro sub iustitiae & sapientiae nomine summatim de omni virtutu genere, tam iustitiae, quam sapientiae vocabulo vniuersaliter accipro. Gloss. hic circa principium.

SCOPVS.

REFORMATIO est iudiciorum, ut Magistratus subditis suis bene praesint. Quos in principio statim his alloquitur verbis: Diligite iustitiam, qui indicatis terram. Querite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis querite illum. cap. huius libri I.

PARTITIO. TABVLA 126.

DIVIDITVR autē totus hic liber in partes tres: Quarum
PRIMA exhortationem continet, ad excitandum unumquemque ad zelum & amorem iustitiae capessendum, à princip. vsque in finem, cap. 6.
SECVNDA originem explicat sapientiae, à cap. 7. vsque ad cap. 10.
TERTIA virtutis vtriusque, tam iustitiae scilicet, quam sapientiae, effectum declarat ac utilitates. à d. cap. 10. vsque in finem.

CAPITA EXHORTATIONIS.

TABVLA 127.

PRIMAE PARTIS, quae exhortatione continet ad iustitiam, sex sunt capita, in quibus
PRAEMITTIT introductionem ad sapientiam generalem, cap. 1.
ENVMERAT ea, quae à stultis & insipientibus contra sapientiae studium obijciuntur, cap. 2.
QUIEVS respondet in 3. cap.
RECENSET laudes sapientiae, cap. 4. ab eius emolumentis, quibus erigione opponit insipientiae incommoda, cap. 5.
PRAEMISSA omnia velut per epilogum repetit, & in vni colligit acervum, cap. 6. Vbi tandem sic concludit hanc partem: Si ergo delectamini in sedibus & sceptris o Reges populi, diligite sapientiam, ut in perpetuum regnetis.

DE ORI-

LIBER SECVNDVS.
DE ORIGINE SAPIENTIAE.

TAB. 128.

HVIIVS PARTIS initium sumitur à fine sexti capitis, ubi sapiens rationem explicat originis, & diuiditur in tria vicissim capita.
OSTENDIT sapientiam rem esse inestimabilem, & ob id nec auro, nec argento comparandam, cap. 7.
REQUIRIT in sapientia studioso feruorem atq; perseverantiam, cap. 8.
DOCET, opus esse sapientiae studiose deuota precatione ad Deum, à quo ut bona omnia, sic etiam ipsa venit sapientia. cap. 9. Vbi etiam forma continetur precationis.

DE EFFECTV SEV FRVCTIVS ET EMOLV-
mentis sapientiae. TAB. 129.

PERSONARUM priuatarum, scilicet
ADAE,
NOAE,
ABRAHAE,
LOTH,
IACOB,
IOSEPH,
MOISIS.
In quibus mirabilis claruisse cum iustitia tum sapientiae effectus, declaratur toto cap. 10.
IN HAC parte Salomon sapientiae utilitates demonstrat exemplo
TOTIVS POPULI Israelitici, cui in memoria reuocat sapientiae quatuor in eum collata beneficia.
AQUAE ET fontis propter Iustitiam concessa filijs Israel, cap. 11.
In iustitiam & idololatriam negata Chanaanis, cap. 12, 13, 14. & 15.
CARNIS & panis & Manna, cap. 16.
DIERI ET LV- Derelinquentes, densissimis circumdati sunt tenebris, cap. 17.
EL IUSTITIAM Arripientes, iterum adepti sunt beneficium lucis, cap. 18.
COLUMNAE & nubes, cap. 19.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
ECCLESIASTICVS, LI-
BER BIBLIAE XXVI, PARTIS QVAR-
tæ vltimus, De tertia moralis Philosophiæ parte, in qua (vt di-
ctum est) Iesus Sirach fungitur officio præceptoris.

CONTINVATIO.

POST Magistratum institutionem, commodè nunc populi corriguntur mores: vt sic mutua concordia inter omnes reip. Christianæ partes tueri & conseruari queat.

TITVLI EXPLICATIO.

LIBRVM Iesu filij Sirach, dicit se Hieronymus apud Hebræos reperisse, non Ecclesiasticum, vt apud Latinos, sed Parabolas prænotatum: cui iuncti erant Ecclesiastes & Canticum canticorum: vt Salomonem non modò librorum numero, sed & materiarum genere coarquaret. Raban. hic in prolog.

QVID DIFFERAT HAEC INSCRIPTIO
 ab Ecclesiaste.

ECCLESIASTICVS, congregator vel collector interpretatur, sicut ille (scilicet Ecclesiastes) concionator: sed Ecclesiastes ad Christum refertur, Ecclesiasticus verò ad quemlibet prædicatorem. Idem Rabanus ibidem.

AVTHOR.

SECVDVM sententiam Ioannis Damasceni veteris Theologi Græci, Iesus pater Sirach, composuit Hebraicè librum istum: Nepos autem eius, etiam vocatus Iesus filius Sirach, eundem librum traduxit in linguam Græcam. vide ipsum Damascenum lib. 4. cap. 8.

QUANDO SIT SCRIPTVS.

Ex traditione veterum, vt Eusebij, Hieronymi, Augustini & aliorum, certò cognoscimus, Iesum filium Sirach edidisse librum illum ante natiuitatem Saluatoris nostri annos fermè ducentos, paulò ante tempora Iudæ Machabei & fratrum eius: & id quidem, vt ex præfatione, quam is, per quem sermo libri cõpositus est, eidem libro præscripsit, intelligitur, sub temporibus Ptolemæi Energetis, qui regnauit in diebus Simonis Magni pontificis Oniæ filij, cuius & ipse meminit in vltimo libri sui capite. Ioan. Driedo de scriptur. Ecclesiast. lib. 1. cap. 3.

AN SIT AVTHENTICVS.

VIDE hunc librum non recipiunt, quia in eodem Domini passio manifestè probatur. Glossa ordin. hic in prolog. galeat. circa finem in vers. Igitur sapientia & c. Verùm à sanctis patribus eum æquè ac Sapientiæ librum, in numerum & ordinè librorum sacrorum receptum atque numeratū esse, primùm liquet ex eo, quòd illi sententias huius libri allegarint in suis libris vt sacram scripturam. Deinde probat hoc ipsum Augustinus verbis paulò antè recitatis ex libro 2. de doctrina Christiana, cap. 8. vbi de Sapientia Salomonis & hoc libro differēs, sic ait: Qui tamen, quoniam auctoritatem meruerunt, inter propheticos numerandi sunt. Deniquè, quòd eadem concilia, iisdemque pontifices Max. à quibus Sapientiæ liber inter canonicos numeratus est, Ecclesiasticum etiam recensuerint.

S.P.A.

LIBER SECVDVS.
 S. PATRES QVI HVIVS LIBRI TESTI-
 monijs ranquàm authenticis vsi sunt.

TABVLA 130.

CYPRIANVS.

DE laude martyrij, allegat illum locum, Fili, accedens ad seruitutem Dei, & c. Eccl. 2. In libro de singularitate clericorum, illud ex eodem: Qui spernit modica, paulatim decedit, & c. Eodem libro illud: Cum saltatrice noli esse assiduus, nè audias illam, Eccl. 5. Item illud: De vestimentis procedit tinea, & de muliere iniquitas viri, Eccl. 4. 2. In epistola ad Quirinum, illud: Qui baptizatur à mortuo, quid prodes? lauatio eius: Eccl. 3. 4. In eadem epistola, illud: Initium sapientiæ timor Domini, cap. 1. & illud: Multum iurans, replebitur iniquitate, Eccl. 23. In epistolarum lib. 3. epistola 11. adducit illud: Ex tota anima tua time Deum, & sacerdotes eius sanctifica, Eccl. 7. Libro item epistolarum 1. epistola 3. illud: Sepi aurem tuam spiritus, Eccl. 15. Et pluribus alijs in locis multo plura.

HILARIVS.

IN Psal. 67. vsurpat illud: Initium sapientiæ timor Domini, Eccl. 1. lib. 12. De Trinitate, illud: Ante secula fundata sum, Eccl. 24.

AVGVSTINVS.

PRIMVM tractatu 9. in epistolam Ioannis, adducit illud: Initium sapientiæ timor Domini, Eccl. 1. Contra Faustum lib. 22. cap. 53. illud: Fili, concupiscens sapientiam, conserua iustitiam, Eccl. 1. contra epistolam Parmeniani lib. 3. illud: Non contradicas verbo veritatis villo modo & c. Eccl. 4. In lib. 50. homiliar. 13. homil. illud: Non tardes conuertere ad Dominum, Eccl. 5. De salutaribus documentis ca. 6. illud: Audi pacifici sint tibi, & consiliarius sit tibi vms. Eccl. 6. De speculatione peccatoris, cap. 3. 4. & 5. illud: Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis, Eccl. 7. lib. de amicitia, cap. 5. illud: Amicus fidelis medicamentum est vitæ, Eccl. 6. De sancta Virginitate, illud: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, Eccl. 3. De conflictu viuorum & virtutum, cap. 3. illud: Timentem Deum benè erit in extremis, Eccl. 1. Homiliarum lib. 50. homil. 9. illud: Beatus diues, qui post aurum non abiit, Eccl. 31. De salutaribus documentis, cap. 53. illud: Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu Patris sui, Eccl. 34. De spiritu & anima cap. 11. illud: Melior est iniquitas viri, quam benefaciens mulier, Eccl. 42. Et similia alia hinc inde multa. Lege Medinam.

ARGVMENTVM.

SYLVAM continet hic liber optimarum sententiarum, quas Iesus Sirach, vt ipse hinc in proœmio suo testatur, ex varijs libris congescit. Vndè etiam propter summam virtutum, quas tractat, excellētiam *κατάπεδος*, id est, omnium virtutum quasi receptaculum appellatur. Cuius tanta claritas, tantaque Latinitas est, vt ipse sibi commentator sit. Rabanus in Prolog.

SCOPVS.

CORRECTIO est morum, vt homines in vniuersum omnes, iustitiæ & sapientiæ præceptis instructi, atque adeò omnium virtutum præsidio adiuti, gratiam habeant in presenti, & gloriã in futuro videant seculo. Et Ecclesiasticus in proœmio suo ipse hunc librum se illis scripsisse testatur, qui volunt animum intendere & discere, quemadmodum mores debeat instituire is, qui secundum legem Domini vitam agere proposuerit.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
PARTITIO. TABVLA 131.

IN HOC LIBRO { ENCOMIA *sive commendationes sapientie,* }
 { PRAECEPTA *sive sententiae prudentum, tam* } *promiscue à prin-*
 cipio vsque ad
 cap. 44.
 { EXEMPLA *sapientum, à d. cap. 44. vsque in finem.* }

DE SAPIENTIAE DIVINAE ENCOMIIS
& laudibus. TABVLA 132.

ENCOMIA SAPIENTIAE non vno traduntur in loco, sed ipsis virtutum praeceptis sparsim sine inserta. Praecipue vero sapientiae commendationes, quarum in hoc libro peculiaris habetur tractatio, sunt nouem. Quae attinguntur in Capite

PRIMO, in *vers. Omnis sapientia à Domino &c.*
MEDIO *cap. 4. vers. Sapientia filijs suis vitam inspirat.*
SEXTO, in *vers. Fili, à iuuentute tua excipe doctrinam.*
CIRCA finem 14. *vers. Beatus vir qui in sapientia morabitur.*
VIGESIMO QUARTO, *vers. Sapientia laudabit animam suam.*
CIRCA medium 32. *vers. Qui timet Deum, accipiet doctrinam.*
PRINCIPIO *cap. 36. vers. Miserere mei Deus.*
TRICESIMONONO, *vers. Sapientiam omnium antiquorum requirit sapiens, &c.*
CIRCA finem 42. *com-* *In genere, vers. Memor ero igitur operum Domini.*
 mentat sapientiam *In specie vero, cap. 43. per totum.*

DE PRAE-

LIBER SECVNDVS.
DE PRAECEPTIS
SENTENTIAE PRVDENTVM, SIVE LOCI
COMMUNES, explicantur hoc libro LII. TABVLA 133.
QVORVM

PRIMVS EST DE
TIMORE Dei, De quo agitur circa medium *cap. 1. vers. Timor Domini gloria &c. vsque in fin.*
II. DE
PATIENTIA, toto *cap. 2. quod incipit, Fili, accedens ad seruitutem Dei, prepara animam tuam ad tentationem.*
III. DE
PIETATE erga Parentes, in *princip. cap. 3. vsque ad vers. Fili, in mansuetudine opera tua perfice.*
IIII. DE
HVMLITATE, *d. cap. 3. à loco citato, vsque ad vers. Ignem ardentem extinguit aqua, &c.*
V. DE
ELEMOSYNA & commiseratione erga pauperes, à *fin. cap. 3. vsque ad medium quarti, vers. scilicet, Sapientia filijs.*
VI. DE
VERITATE & iustitia, à *d. loco vsque in finem cap. 4.*
VII. DE
DETESTATIONE peccati, & conuersione ad poenitentiam, à *princip. cap. 5. vsque ad versic. Esto mansuetus ad audiendum verbum Dei.*
VIII. DE
TACITVRNITATE, à *d. vers. Esto mansuetus, vsque in fin. cap. 5.*
IX. DE
AMICITIA vera, quae cum virtute sit coniuncta, à *princip. cap. 6. vsque ad vers. Fili, à iuuentute tua excipe doctrinam.*
X. DE
PRVDENTIA gubernandi familiam, *cap. 7. per totum. Vbi varia traduntur officia Patrisfamilias, tam erga domesticos, quam extraneos.*
XI. DE
TRANQVILLITATE & concordia, toto *cap. 8. incipiente: Non litiges cum homine potente.*
XII. DE
CASTITATE & pudicitia, à *princip. cap. 9. vsque ad vers. Non derelinquas amicum tuum.*
XIII. DE
CONSTANTIA, maxime in amicitia retinenda, inde *vsque ad vers. In manu hominum artificum opera laudabuntur, & principes populi in sapientia, eod.*
XIIII. DE
PRVDENTIA administrandi Remp. *d. vers. In manu, cap. 9. & tot. cap. 10.*
XV. DE
POENITENTIA, per *tot. cap. 12. quod incipit, Si benefeceris, scito cui benefeceris.*
XVI. DE
AFFABILITATE & societate honesta, toto *cap. 13.*
XVII. DE
LIBERALITATE, à *primo vers. cap. 14. Beatus vir qui non est lapsus, vsque ad vers. Beatus vir qui in sapientia morabitur*
XVIII. DE
FIDVTIA in Deum, *cap. 16. 17. & partim 18. vsque ad vers. Fili, in bonis non des querelam.*
XIX. DE
SVAVILOQVENTIA seu lingua curiali, à *prefato versiculo vsque in finem cap. 18.*

XX.

XX.

Suspicio fugienda. NON facinorosi tantum, sed leuem etiam culpam, atque ad eos facinororum suspicionem omnem esse fugiendam, à princip. cap. 19. vsque ad vers. Est prudentia nequitia.

XXI.

INTER prudentiam veram & falsam esse distinguendum, à d. vers. vsque in finem eiusdem cap. 19.

XXII.

VT CAVENDVM sit ab omni peccato, cap. 21. à principio: Fili, peccasti non adicias iterum &c. vsque ad vers. Non erudietur, qui non est sapiens in bono.

XXIII.

IN verbis & gestibus seruandam esse modestiam & maturitatem, inde vsque in finem d. cap. 21.

XXIII.

PRO strenuitate contra pigritiam, agitur cap. 22. vsque ad vers. Confusio patris est de filio indisciplinato.

XXV. DE

DISCIPLINA filiorum, ab allegato vers. vsque ad vers. Pungens oculum, deducet lachrymas.

XXVI. DE

PROHIBITA CON-
tumelia verborum, tam erga

}	AMICOS, à d. vers. Pungens, vsque in fin. cap. 22.
	QVAM in Deum, cap. 23. à principio vsque ad vers. Est & alia loquela.
	ET quoscunque homines, vsque ad vers. Homini fornicario, eiusd. cap. 23.

XXVII. DE

FORNICATIONE, à fine cap. 23. vsque ad vers. Sapientia laudabit animam suam, cap. 24.

XXVIII. DE

MVLIERE bona, & mala, circa finem cap. 24. iuncto cap. 25. & 26. per totum.

XXIX.

DIVITIAS vix absque iniquitate comparari, cap. 27. à principio, Multi deliquerunt propter inopiam, vsque ad vers. Qui denudat arcana amici, eod.

XXX. DE

AMORE proximi & fide amicorum, à d. vers. vsque in finem cap. 27.

XXXI. DE

VINDICTA prohibita, cap. 28. per tot. Vbi etiam agitur de lingua tertia & nequam.

XXXII. DE

GRATITVDINE & ingratitude, cap. 29. à principio, Qui facit misericordiam, vsque in finem.

XXXIII. DE

LIBERORVM educatione atque correctione, cap. 30. à principio vsque ad vers. Melior est pauper &c.

XXXIII. DE

AVARITIA & cupiditate lucri, à dict. vers. in finem cap. 30. & in cap. 31. vsque ad vers. Super me sum.

XXXV. DE

TEMPERANTIA & sobrietate, à praefato loco vsque in finem d. cap. 31.

XXXVI. DE

OFFICIIS senum atque iuuenum praesidentium, cap. 32. à principio vsque ad vers. Qui timet Deum, excipiet doctrinam.

XXXVII. DE

INSTITVTIONE Patrum familiis, quales esse debeant erga filios, uxorem, seruos & amicos, cap. 33. à vers. Audite me magnates, vsque in fin.

XXXVIII.

XXXVIII. DE

AVGVRIO ex somnijs & alijs prestigijs prohibuis, cap. 34. à principio, Vana spes & somnia excolunt imprudentes: vsque ad vers. Spiritus timentium Deum queritur.

XXXIX. ADHVC DE

VANITATE eorum, qui spem suam in somnijs potius, vel in prudentia, quam in Deo ponere consueuerunt, à praedicto vers. vsque ad vers. Miserere nostris, cap. 36.

XL. DE

VIRI & vxoris legitima coniunctione atque societate, circa finem dict. cap. 36. vers. Ommem escam,

XLI. DE

CONSILIO & consiliario bono, quanti sint faciendae, cap. 37. à principio vsque ad vers. Fili, in vita tua, circa fin.

XLII. DE

SANITATE corporali tuenda per abstinentiam, à fine cap. 37. vsque ad vers. Fili, in mortuum produc lachrymas, cap. 38.

XLIII. DE

PREPARATIONE ad mortem, quomodo fieri debeat, à citato loco vsque ad vers. Sapientiam scribe in tempore vanitatis.

XLIII. DE

ARTIFICVM operis, earumque utilitatibus, à d. vers. vsque ad cap. 39. Quod octauam continet Sapientiae commendationem.

XLV. DE

MISERIA vitae humanae, cap. 40. à principio, Occupatio magna creata hominibus. vsque ad vers. Omne munus.

XLVI. DE

ARMIS & quibusdam quasi remedijs contra praedictam miseriam, à vers. praefato vsque in finem d. cap. 40.

XLVII. DE

MORTIS recordatione amara, cap. 41. à principio vsque ad vers. Noli metuere iudicium mortis &c.

XLVIII. DE

REMEDIIIS contra timorem mortis, à praedicto loco vsque ad vers. Curam habe de bono nomine. eodem.

XLIX. DE

BONI nominis acquisitione & honestae fame conseruatione, & quibus ea rebus parari queant, à praefato vers. Curam habe: vsque ad vers. Peruncamen in his, eod.

L. DE

VERECVNDIA, vbi deceat, vel non deceat, à d. ver. finali cap. 41. vsque ad vers. Non pro his omnibus confundaris, cap. 42. Ac ibi de differentia inter verecundiam veram & confusionem.

LI. ADHVC IN SPECIE.

DE quibus rebus non sit erubescendum. Inde vsque ad vers. Filia patris abscondita. eodem.

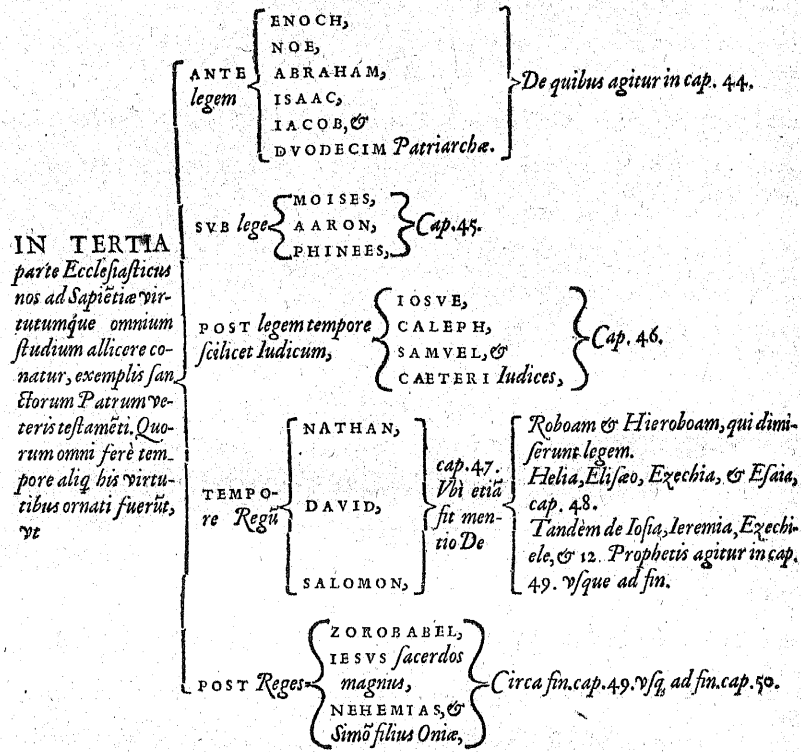
LII. DE

CRIMINE stupri, ab illo loco vsque ad vers. Memor ero. eodem cap. 42. Nam caetera quae ibi & in toto cap. 43. sequuntur, vt in praecedenti dictum est schemate, ad nonam pertinent Sapientiae commendationem.

DE EX-

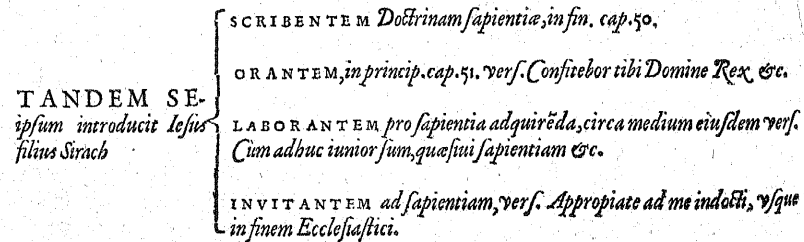
PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE EXEMPLIS SAPIENTVM.

TABVLA 134.

EPILOGVS ECCLESIASTICI.

TABVLA 135.

PARS

PARS VETERIS TESTAMENTI QVINTA. DE RERV FVTV-
rarum reuelationibus diuinis.

ORDINIS SIVE COLLOCATIONIS RATIO.

ITA Deus Opt. Max. suam hætenus instruxit Ecclesiam, vt nihil quidem homini, quod ad consequendam perfectam pertineat salutem, vlla ratione deesse queat. Sed hoc Maiestati suæ diuinæ videbatur parum, nisi etiam eorum, qui à præmissarum legum obseruatione, quoquo modo cecidissent, singularem haberet curâ. Tanta est enim, diuinæ naturæ suæ bonitas atque clementia, vt nullo vnquam tempore mortem velit peccatoris, sed magis, vt cõuertatur & viuat. Ezechiel. 18. & 33.

HANC suam voluntatem humano generi per sacrosancta prophetarum aperuit oracula. Nam etsi peccatorum pertinacia eousquæ diuinam adigat iustitiam, vt pœnam toties meritam decernere cogatur, non facilè tamen suâ exequitur sententiam, sed inuitat prius per prophetas suos ad pœnitentiam omnes, antequam puniat. Origen. in Hieremiam homilia 1. Et hoc duobus ferè modis, pœnarum comminatione, nisi respiciant: & promissione beneficiorum, si in viam redire studeant.

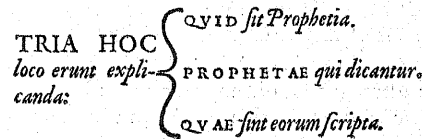
ATQVE hic mos erat apud Iudæos vetus, vt propheta diuinitus afflatus, prædicarent illis quæ imminerent, siue bona essent, siue mala, autoritate licet pari, voto tamen & consilio longè diuerso: Bona quidem, vt eueniant: mala verò, vt auerantur. Nam sic & Christus ipse gehennam minatur, nè gehennam inferat. Quare & nos, inquit D. Chrysofomus, verba terreant prolata, sed rerum non contristet austeritas. Chrysof. homil. De Iona Propheta.

ALIA CONTINVATIO.

HACTENVS actum est de lege, hæc nunc de legum interpretibus dicendum erit. Sunt enim propheta interpretes legis, vt apostoli interpretes sunt vtriusque & legis & prophetarum.

PARTITIO.

TABVLA 136.

DE PRO-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE PROPHECIA, ET PRIMVM, QUID

fit prophetare.

PROPHECARE, nihil aliud est, quàm rerum futurarum p̄uidere ac pandere euentus. Chrysof. De verbis Esaia, Vidi Dominum, homilia 2. Quæ verba quem mysticum habeant sensum, non minus eleganter quàm piè D. explicat Bernardus: Non considerare, inquit, quæ videntur, sed quæ non videntur, sine dubio prophetare est: ambulare in spiritu, ex fide viuere, quæ sursum sunt quærere, non quæ super terram, obliuisci quæ retrò sunt, & extendi in anteriora, ex magna parte prophetare est. Alioquò quonam modo conuersatio nostra in cælis est? Bernardus in Sermone 2. ad fratres de altitudine & bassitudine cordis. Atque hinc est, quod D. Paulus dixit, præstantius esse prophetare, quàm linguis loqui, 1. Corint. 14. & ibi Ambros.

PROPHECIA QUID.

PROPHECIA est facultas illa p̄uidendi ac p̄dicendi futura. Quæ ob id in sacris literis communiter dicitur visio. Hieron. lib. 3. in Oseam, cap. 12. Et in prophetam Amos, in principio. Breuiter prophetiam dicit Augustinus, quidquid in scripturis sacris Christum & futuram significauit Ecclesiam. Augustinus contra Adimantum, cap. 15. in fine.

ALIA DEFINITIO.

CASSIODORVS Prophetiam dicit esse diuinam inspirationem, rerum euentus immobili veritate denunciantem. Nicolaus de Lyra in præfatione ad Psalmos. Dicitur etiam oraculum, id est, eloquium vel responsum diuinum. Gloss. in Prolog. Esaia.

QVIBVS MODIS FIAT HAEC INSPIRATIO.

TABVLA 137.

FIT AVTEM

inspiratio dicta Aut	GRATIA, vt in Moise, & in cæteris bonis.	PERMISSIO, vt in	SIBYLLA Vate.	Qui multa diuino instinctu prædixerunt.
			INFIDELIBVS.	

philosophis.

ORIGO.

SPIRITVS SANCTI donum est Prophetia, quæ non humana voluntate allata, sed diuinitus hominibus à Deo concessa est & infusa, Rom. 12. 1. Cor. 12. 2. Pet. 1. Nihil enim loq̄ potest propheta Dei, nisi quod Deus in os eius posuerit, vt docet Michæas 3. Reg. 22. Vnde os Prophetarum, os pleriquè ipsius dicitur Domini. Hieron. in Quæstion. Hebraicis in lib. Regum.

QVOT MODIS CONTINGAT HAEC INFUSIO.

PROPHECIS suis Deus olim, aut in visione, aut per somnium loquebatur: Soli autem Moysi facie ad faciè locutus est. Num. 12. Si quis inter vos, inquit, propheta fuerit, in visione apparebo ei, aut per somnium loquar,

AN DIVIDATVR PROPHECIA.

ETSI Origenes dicat, Prophetias non esse diuisas, sed quasi ex vno spiritu, quasi ex vna anima & ex vna voce, consensu videlicet operante in eis, sunt dictæ & scriptæ. Origen. in Mattheum tractat. 6. Sunt tamen, vt iam dictum est, varia prophetandi genera: quorum vnum est somniorum, quale est in Daniele. Hieron. lib. 4. in Hierem. ca. 23. vbi ait: Sunt hodiè quoquè somniores in Ecclesia, & maximè in nostro grege, qui errores suos Domini iactant prophetiam.

DIVI

LIBER SECVNDVS.
DIVISIO PRIMA, EX BEDA.

TABVLA 138.

PROPHECIA

est diuina inspiratio, qua rerum euentus demonstratur aut per	VISIONES, vt	EZECHIELI,	} In ecclasi positis diuina inspiratio per quasdam imagines futura præmonstrauit.
		DANIELI,	
		BEATO Ioanni	
FACTA, vt in immolatione Abraham, qui monitus à Deo, proprium immolauit filium, qui Christi fuit figura.	DICTA, vt quod in Moise de Christo legitur: Suscitabo de fratribus vestris Prophetam, tanquam me, ipsum audite, & vt	Psalterium, &	} Quorundam dicta Prophetarum, Beda in Prolog. Psalterij.
		Quorundam dicta Prophetarum, Beda in Prolog. Psalterij.	

SECUNDA DIVISIO, EX ORIGENE.

TABVLA 139.

EST PROPHETIA ALIA

VETERIS,	} Testa-	} Illa fit per verba, Hæc dicit Dominus.

TERTIA DIVISIO, EX CHRYSOSTOMO.

TABVLA 140.

PROPHECIA ALIA EST EX

PRAESCIENTIA, vt hac: Ecce virgo concipiet, &c. Esa. 7.	DIF-ferunt duob' modis:	} Prior sit immutabilis: } Altera verò mutari soleat, secundum quod verba sonant, non secundum intellectum.

f 2 EADEM

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
EADEM DIVISIO LATIVS EXPLICATA
per D. Anselmum. TABVLA 141.

ALIA PRO-
phetia est ex

- PRAEDESTINATIONE Dei, quod necessarium est omnibus modis euenire, ut sine nostro impleatur arbitrio: ut est, *Eccē virgo concipiet &c. Esa. 7.*
- PRAESCIENTIA Dei, cui nostrum admiscetur arbitriū, & cooperante gratia, consequimur praemium: vel ab ea iuste relictū, tormentum.
- NON ex praescientia, sed est quaedam quasi comminatio more humano facta: sicut illud, *Morieris tu, & non vines, Esa. 38. Item, Adhuc XL. dies, & Niniue subuertetur, Ion. 3. Quod intelligendum est, nisi corrigantur. Anselmus in Matthaei cap. 1.*

QVARTA DIVISIO. TABVLA 142.

ADHVC ALIA
Prophetia est De

- PRAETERITO, ubi de casu primi angeli dicitur: *Quomodo de caelo cecidisti Lucifer, qui manē oriebaris? Esa. 14.*
- FVTVRO, ut, *Dominus ad iudiciū veniet cum senioribus populi sui, Esa. 3.*
- PRAESENTI, cuius exemplum est in verbis Apostoli 1. Cor. 14. *Occulta cordis eius manifesta sunt. Vbi spiritus non praedicat, quod futurum est, sed quod est ostendit. Anselmus 1. Cor. 14.*

QVA RATIONE PROPHETIA PRAETERITO AVT
praesenti tempori possit accommodari. TABVLA 143.

PRO DECISIONE
huius non in
epta dubitationis,
notandum est, quod
innuit hac de re, B.
Gregor. super Ezechiele
homil. 1. Duplice
videlicet esse
Prophetia signifi-
cationem.

- PROPRIAM & strictam, quando praedicuntur futura. Ea enim est Prophetiae natura, multo ante tempore praedicere, quae certo euentura sunt. *Chryso. in Esaia.*
- LARGAM, quando non tantum praedicuntur futura, sed produuntur occulta. Et sic prophetiae tempora sunt tria, ut recte dicatur, Prophetiam aliam esse De tempore
- FVTVRO: ut, *Eccē virgo concipiet & pariet filium, Esa. 7.*
- PRAETERITO: ut, *In principio creauit Deus caelum & terram. Vbi de illo tempore dixit homo, quo non erat homo, Genes. 1.*
- PRAESENTI: Quando apostolus Paulus in proximē citato loco dicit, *Occulta eius manifesta sunt &c. Et haec dicitur Prophetia, non quod praedicat veniura, sed quia prodit occulta. Ansel. ubi supra.*

QVO-

LIBER SECVNDVS.
QVOMODO OCCVLTORVM INTERPRE-
tatio, dici possit Prophetia.

Et vs rationem idem Gregorius reddit eam: Rem quippe, ait, quamlibet, sicut ab oculis nostris in futurum subtrahunt tempora, ita ab oculis nostris in praesenti subtrahit causa. De hac Prophetia, hoc est, de interpretatione scripturarum, dicit Ecclesiasticus: Adhuc doctrinam quasi prophetiam effundam, *Ecc. 24.*

PROPHETIA QVID DIFFERAT A DIVINATIONE.
ALIVD apud scripturas diuinas Prophetia, aliud diuinatione habetur. Prophetia enim ex instinctu Spiritus sancti proficitur, diuinatione autem demonum fit ministerio. *Origen. sup. Num. cap. 22. homil. 13.*

DE SPIRITV PROPHEICO.
AVGVSTINVS in lib. De Genesi ad litteram 12. cap. 9. disertè probat, Prophetiam ad mentem pertinere potius, quàm ad nudam visionem. Proinde, inquit, quibus signa per aliquas rerum corporalium similitudines demonstrantur in Spiritu, nisi accessisset mentis officium, ut etiam intelligerentur, non erat Propheta: magis quàm propheta erat qui interpretabatur quod alius vidisset, quàm ipse qui vidisset. Unde apparet, magis ad mentem pertinere Prophetiam, quàm ad istum spiritum, qui modo quodam proprio vocatur spiritus, vis animae quaedam mente inferior, ubi corporaliū rerū similitudines exprimentur. Itaque, magis Ioseph propheta, qui intellexit, quid significarent septē spice & septem boues, quàm Pharaon, qui eas vidit in somnis. Illius enim spiritus in formatus est, ut videret: huius mens illuminata, ut intelligeret.

QVOS AFFICIAT SPIRITVS PROPHEIAE.
HABERE prophetiam, & malis contingere potest: Inuenimus enim Saulem Regem habuisse prophetiam. Persequatur sanctum Dauid, & impletus est spiritu Prophetiae, & prophetare cepit. *Augustinus in Epistolam B. Ioan. tractatu 7.*

QVOMODO AFFICIAT. TABVLA 144.

Informa-
tionē Spi-
ritus, du-
bus modis:
Aut per

SOMNIVM, sicut non solum plerique sancti, sed & Pharaon & Nabuchodonosor: uterque vidit quod nemo eorum intelligere valebat, sed tamen uterque videre poterat.

DEMONSTRATIONEM, in ecclasi, quod nonnulli stuporem interpretantur, sicut Danieli demonstratum est, quod non intelligebat. Et Petro illud vas summissum de caelo quatuor lineis: Nam & ipse, quid illa demonstratio figuraret, postea cognouit.

CVM haec ipsa, quae demonstrantur imaginibus, quid significet, & quod pertineant, reuelantur: quae certior prophetia est: nam magis ipsam Apostolus vocat Prophetiam, sicut Ioseph meruit intelligere, quod Pharaon non nisi videre: & Daniel exponit regi, quod ille cernit & nescit.

FRVCTVM mentis ad intelligē-
tiam aut

QVANDO verò ita mens afficitur, ut non rerum imagines cōiecturali examinatione intelligat, sed res ipsas intueatur, sicut intelligitur sapientia & iustitia, omnis quae incommutabilis & diuina species, ad prophetiam de qua nunc agimus, non pertinet.

VTRAQUE inspiratione, id est, utroque munere Prophetiae donantur hi, qui & rerum imagines in spiritu vident, & quid valeant, simul intelligunt: aut certe manifestis locutionibus in ipsa demonstratione informantur, sicut in Apocalypsi quaedam exponuntur.

NSCIENTES autem afficit prophetia spiritus, sicut Caiphas cum esset Pontifex, prophetavit de Domino, quod expediret unum mori pro tota gente, cum aliud in verbis quae dicebat, attenderet, quae non se à seipso dicere, nesciebat. *Augustinus ad Simplicianum de solutione quarundam Question. lib. 2. question. 1.*

SPIRITVS Prophe-
tiae, ut
D. scribit
Augusti-
nus, affi-
cit autē

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
QVO TEMPORE AFFICIAT. TABVLA 145.

VT NON VNO modo, ita nec semp prophetae Spiritus, Prophetae attingit animum, sed attingit aliquando ex	{ PRAESENTI, nec tamen ex futuro. FUTURO, nequaquam vero ex praesenti. PRAESENTI, & futuro. PRAETERITO, praesenti, & futuro. PRAETERITO, non autem ex futuro. FUTURO, nec tamen ex praeterito. IN praesenti, ex parte, & ex parte non. IN futuro, ex parte, & ex parte non. }	Exempla singulorum vide apud Gregorium super Ezechielem in principio. Et partim in praefatione Nicolai de Lyra ad Psalmos.
--	--	--

QVIS PROPHETIAE SIT FINIS.

PROPHETICA oracula non in hoc edebantur, vt Iudaei futura vt cunque prendissent: sed vt per ea quae didicissent, lucrum luculentum reportarent, ac proinde redderentur modestiores, timore percussi prophetae comminationis, & pollicitatione bonorum ad obeundam virtutem efficerentur alacriores, & vt utraq; ex parte edocerentur & potentiam Dei, & erga eos ipsius prouidentiam. Et ne existimarent, quae futura praedicebantur, ea temere aut fortuito casu euentura, sed vt certissime scirent, Dei haec supremo fieri Decreto. Chrysof. in Esa, cap. 7.

QUANDO COEPERIT.

TEMPORE primi templi Prophetae discurrebant per Iudaeam, populum a malis retrahendo. Tempore vero secundi templi, non leguntur habuisse nisi Aggeum, Zachariam, & Malachiam, qui prophetauerunt tempore aedificationis templi secundi. Sed postea populus Iudaicus caruit prophetis eiusmodi per 300. annos & amplius, vsque ad tempus Ioannis Baptistae, Qui coepit praedicare poenitentiam, & Christi enunciare aduentum. Lyranus in Esa. cap. 35.

QUANDIV DVRAVERIT.

PROPHETIA, vt tradunt Iudaei, cessauerat ante finem secundi templi per 42. annos: Quod tempus coecurrit cum passione Christi. Burgenfis in Addit. ad Lyran. I. in cap. I. ad Hebr.

DE GRADIBVS PROPHETIAE, EX LYRANO.

TABVLA 146.

EX PRAE- dictis sanctorum Patrum sententijs, colligitur Prophetae quatuor quasi gradus:	PRIMVS, quando cum visione alicui communicata datur visionis intelligentia, sicut Ieremias vidit ollam succensam, & facies eius a facie aquilonis, vt habetur Ierem. 1. cap. Per quam visionem intellexit significari exercitum Regis Babylonis venturum ad comburendam ciuitatem Hierusalem.	HOMINIS sancti, sicut 2. Mach. 15. habetur cap. quod Omas iam defunctus apparuit Iudae Machabaeo, dicens ei de Hieremia propheta similiter apparen- te: Hic est qui multum orat pro populo &c. ANGELI, quales sunt veteris ac noui testamenti reuelationes ferre omnes. DEI, vt Esa. 6. vbi dicitur: Vidi Dominum sedentem super solium excelsum &c.
	SECVDVS, quando non fit talis visio seu apparitio, sed auditur vox instruens de aliquo supernaturali, sicut 1. Reg. 2. Samuel auditur vocem Domini sibi loquentis, nec tamen vidit aliquam effigiem sibi apparentem.	
	TERTIVS, quando non solum auditur vox instruens, sed etiam cum hoc apparet persona aliqua loquens, Aut	
	QVARTVS, quando sine apparitione alicuius figurae vel signi sensibilis, capitur veritas intelligibilis, de occultis per diuinam reuelationem, quo modo factae sunt reuelationes Dauidi. Lyranus in praefatione ad librum Psalmorum.	

DE PRO-

LIBER SECVNDVS.
DE PROPHETIS

QVID PROPHETA SIT.

PROPHETA Dei, iuxta sententiam Augustini, aliud est nihil, quam enunciator verborum Dei, hominibus qui Deum vel non possunt, vel non merentur audire. Augustinus super Exodum quaestione 17.

VNDE SIC DICTVS.

A PRAEVIDENDO nomen habet propheta. vt enim Prophetias visiones appellari dictum est, ita Prophetae Videntes dici consueuerunt, 1. Reg. 9. Hieron. lib. 3. In Osee, cap. 12. Et in prophetam Amos, in princip.

ALIA ETYMOLOGIA. TAB. 147.

PROPHETA SECVNDUM nominis interpretationem, dicitur quasi procursans, quia denunciat ea, quae procul a natura seu remota sunt a cognitione humana: Idque propter difficultatem	RERVM cognoscendarum, quae nascitur ex Distantia { Loci { Praesentis, Praeteriti, Futuri. Temporis	Eminentia rerum diuinarum. Occultis mysterijs, quae soli Deo sunt cognita. Exempla, quibus illustratur haec tabella, vide in praefatione Nicolai de Lyra in Psalmos.	
			PERSONAE cognoscentis mysteria Prophetiae.
			MODI intelligendi & cognoscendi signa Prophetica.

PROPHETARVM APPELLATIONE QVI contineantur.

PROPHETARVM appellatione continentur non veri tantum prophetae, sed etiam falsi: Hic nunc de veris, post etiam de falsis dicendum erit.

QVOT MODIS DICATVR ALIQVIS

Propheta. TABVLA 148.

PROPHETA iuxta Britonem in Dialogum Galeatum ad verb. secundum ordinem prophetarum dicitur tripliciter:	OFFICIO, quando aliquis eligebatur, qui in dubijs confuleret Dominum, sicut Moyses & Iosue.	Hi proprie dicuntur prophetae.
	MISSIONE, sicut ille quem mittebat Dominus, ad denunciandum, quae ei inspirauerat, vt Ionas.	
	GRATIA, sicut ille qui per inspirationem notitiam aliquorum dabat, quae nec natura, nec disciplina aliqua dari poterat, sicut Dauid & Daniel. Hi quia nec electi fuerant, neque missi, inter prophetas non numerabantur.	

f 4 VERI

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
VERI PROPHEAE QVI.

TAB. 149.

VERI PRO-
phetae sunt omnes,
qui à Deo missi sunt
& instructi, ut fu-
tura prædicarent,
quales non illi tan-
tum sunt,

QVI LIBROS
de suis visioni-
bus reliquerunt,
ESAIAS, Hieremias, Ba-
ruch, Ezechiel,
DANIEL, Osee, Iobal,
Amos,
ARDIAS, Ionas, Michæas,
Nabum,
ABACVC, Sophonias, Ag-
geus,
ZACHARIAS, Malachias,

De his
tâtem
in hac
quinta
agitur
parte.

SED etiam quorum
non extant quidem
monumenta, & ob
id inter prophetas
non numerantur:
(Vides super Au-
gust. de ciuitat. Dei
lib. 17. ca. 1.) sed ta-
men habent sua in
sacris literis testi-
monia, ut

PATRI-
archa
Adam, pri-
mus & homo
& propheta.
Qui mysteri-
um Christi
vidit in so-
pore.
Enoch.
Noe.
Abraham.
Gene. 20.
Isaac.
Iacob & cæ.

DVCES,
Reges,
& alij:
Moses.
Aaron Ex. 7.
Septuaginta
seniores Nu-
mer. 11.
Samuel.
Dauid.
Nathan.
Gad.
Salomon.
Abias.
Addo.
Ehas.
Ehisens.
Hanani.
Iebu filius
Hanani.
Iahaziel.
Semeias.
Azarias fi-
lius Obed.
Vrias & cæ.

Horum
têpora,
vitam,
prophe-
tias, &
res ge-
stas stu-
diosè ex
primata
lectiõne
ipfi ob-
seruare
poterunt.

Hi cõs-
cipi fu-
erunt
Christi.
Hieron.
in Hie-
remiam
cap. 11.

Longè
tamen
adhuc
plures,
fuisse p-
phetas
patet ex
eo, quòd
scriptu-
ra teste-
tur. Ab-
diã pro-
phetas
centum
abscon-
disse in
spelunca,
nè occi-
deretur
ab Ierxa-
bel do-
mina
sua. 3.
Reg. 18.

QVOTV

LIBER SECVNDVS.
QVOTV PICES SINT PROPHEAE:

TABVLA 150.

PROPHETAE
ex sententia D. Au-
gustini cõtra Faust.
Manichæum li. 19.
cap. 2. sunt tripli-
ces. Alij enim sunt

IYDAEORVM: veri enim Prophetae ex Iudaeorum tantum prosapia. Au-
gust. in epistola ad Rom. inchoata. Oportebat enim ut ex illa gente orirentur
Christi prænuntiatores, ex qua
gentem carnem assumpturus erat, Et hi
quem prænuntiabant. Et hi
Par-
teries ha-
buerunt
Matrem, Sapientiam. Origen. in
Hieremiam Homil. 11.
Patrem, Deum spiritum sanctum.
Idem in Euangel. Ioan. Tom. 30.
in fin.

GENTIVM, de quibus si quis ambigat, inquit Augustinus, audiat Paulum
qui scribens ad Titum de Cretenibus, dicit: Dixit quidam proprius eorum
Propheta: Cretenfes semper mendaces, malæ bestia, ventres pigri &c.

VERITATIS,
nam & hæc
habere suos
significant
Tam Christus Matt. 23. Eccè
ego mitto ad vos prophetas &
Sapientes & Scribas, & ex il-
lis occidetis et crucifigetis &c.
Quàm idem Paulus Ephes. 4.
Ipse Dominus constituit pri-
mum Apostolos, deinde Pro-
phetas.
Atque hi reuera propheta
noui sunt testamenti, non q
Iudaeorum propheta omnes
fuerint falsi, sed quod Chri-
stum, quem illi prædicabât,
hi dignis demonstrauerint, ut
Ioan. Eccè agnus Dei. Ioã. 1.

ALIA DIVISIO. TABVLA 151.

PROPHETA-
rum porro alij sunt
testamenti

VETERIS, quales solos sancta scriptura nuncupat eos, qui prænuntiauerunt
aduentum Christi, vel ad quos sermo factus est. de aduentu Christi. Rupert.
Abb. in cap. 1. Osee. Licet enim omnia sancta Moyses & propheta conscripse-
rint, tamen ad comparationem Prephetie, in qua Saluatoris aduentum pro-
phetarunt, humilia sunt cætera. Hieron. in commentar. in Michæa. cap. 4.

NOVI, non qui vaticinantur futura, quales in veteri legimus testamento, sed
qui infideles & imperitos arguant atque dijudicent. Hiero. lib. 2. in epistolam
ad Ephes. cap. 4. Qui etiam doctores & interpretes scripturarum dici solent,
sicut prophetia interdum facultatem significat interpretandi sacras scripturas,
1. Cor. 14. Quam etiam ut Moyses olim optabat omnes prophetare, Num. 11. ita
Chrysostomus hanc appellationem ad omnes homines quodammodo extendere
videtur, dum ait: Prophetæ dicuntur, non tantum qui prophetarunt de Chri-
sto, sed etiam qui interpretantur ea, quæ de Christo ab antiquis fuerant pro-
phetata, id est, Doctores ecclesiarum. Sed & omnes Christiani prophetæ dicuntur,
qui in regnum, & in sacerdotium, & in prophetiam vnguntur. Nec enim
potest quis propheticos interpretari sensus, nisi habeat spiritum Prophetie.
Chrysost. Matth. 7. Homil. 19. operis imperfecti.

PROPHE-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
PROPHETARVM NOVI TESTAMENTI
subdiuisio.

PROPHETA sergò duplici genere intelligamus, & futura dicentes, & scripturas reuelâtes. Quauis sint & Apostoli Prophetæ, quia primus gradus omnia subie, &ta habet. Ambrosi. 1. Cor. 12.

TYPVS PROPHETARVM.

SICVT Moises olim legem, sic Helias prophetam significabat. Chrysoctomus in Marcum homil. 10. Porrò vt prophetæ per Heliam significantur, Hieron. in Malachiam cap. 4. circa finem: ita propheta quilibet personam gerit Helia, August. lib. 2. De doctrina Christiana. cap. 16.

PROPHETA ET VATES QVID DIFFERANT.

Hoc vatis propriu est, mente commoueri, & necessariò compelli, & trahi tanq furij percitum. Propheta autem non eiusmodi est, sed sobria mente, & modesta, & firma, quæ loquitur, omnia vt decet, nouit. Chrysoct. 1. Cor. 12. homil. 29.

QVO IN LOCO PRAE CAETERIS CELEBRES FUERINT PROPHETÆ.

NON est quidem prophetia alligata loco, sed omnibus ferè communis. Hieron. tamē in Esaiam lib. 5. cap. 22. tradit, Sion seminarium fuisse prophetarum, in qua extructum templū, & visiones Domini multiplicatæ sunt. Hebræi in ea sunt hæ. refi, q omnes prophetæ fuerint in monte Sinai, & ibi à Deo acceperint prophetias suas, sicut Moises legem. Sed hoc falsum esse, vel indè constare poterit, quòd Esaias 600. annis post fuerit primū natus, quem demū secuti sunt Hieremi. as, Ezzechiel, Daniel, Aggæus, Zacharias, & alij. Lyran. in Esaiæ 48.

QVO TEMPORE CELEBRES FUERINT PROPHETÆ.

PROPHETAE non solum fuerunt ante Christi aduentum, sed etiam post Christi ascensionem. De prophetis porrò, qui post ascensionem fuerunt, scribit Paulus 1. Cor. 12. Et quosdam constituit in Ecclesia, primū quidem apostolos, deindè prophetas: (de quibus non dictum est, Lex & prophetæ vsq; ad Ioannem: sed de ijs qui primū Christi aduentum prophetauerunt) Quos qui vult nôsse, Adus apostolorum legat, & illud 1. Cor. 14. Prophetæ duo vel tres loquantur, &c.

CVIVS INSTINCTV DOCVERINT PROPHETAE.

NON vt Montanus cum insanis fœminis somniat, Prophetæ in ecclasi sunt locuti, vt nescirent, quid loquerentur: & cum alios erudirent, ipsi ignorarent quid dicerent: Sed iuxta Salomonem, qui loquitur in Prouerbijs, Sapiens intelligit quæ profert de ore suo, & in labijs suis portabit scientiam: etiam ipsi sciebāt quid dicerent. Hieron in prolog. Commentarior. in Esaiam. Vbi hanc sententiam multis probat argumentis. Ex quibus tandè manifestum euadit quod dixit B. Petrus: Non enim voluntate humana allata est aliquandò prophetia: sed spiritus fan. &to inspirati, locuti sunt sancti Dei homines, 1. Pet. 2.

QVOMODO PROPHETAE VIDERINT DEVM.

DEVM viderunt Prophetæ, non in substantia: sic enim nemo vidit eum vnq; 1. Ioan. 4. sed in figuris. Chrysoct. de incomprehensibili Dei natura, homilia quarta.

QVOT SINT VISIONVM GENERA. TAB. 152.

TRIA SVNT VISIONVM GENERA: CORPORALE, quo videmus cælum & terram, & huiusmodi. SPIRITUALE, quo sicut in somnis, imagines rerum videmus & hominum. INTELLECTUALE, quod est in ratione, per quod creatorem cognoscimus, & spiritus sancto reuelante intelligimus quodlibet. Glosa ordinaria Esai. cap. 1. VT PRO-

LIBER SECVNDVS.
VT PROPHETARVM VISIONES SINT

multiplicatæ. TABVLA 153.

DEVM, TESTE ESAIAS sedentem, Esa. 6. DANIEL, vt antiquum dierum, Daniel. 7. ZACHARIAS autem aliter eum conuictus est, Zachar. 1. Chrysoct. in Genes. cap. 12. homilia 32. vidit SED & Ezzechiel aliter, vnde dicebat: Ego visiones multiplicauit, hoc est, vnicuique apparui pro sua dignitate. Ezzechiel. 1.

CVR PRAEMISSI SINT PROPHETAE.

PRÆVIDENS Dominus Iesus Christus impios quosdam futuros, qui miraculcius calumniarentur, magicis artibus ea tribuendo, prophetas antè præmisit. Nunquid enim si magus erat, & magicis artibus fecit, vt coleretur & mortuus, magus erat antequam natus? Prophetas audi ô homo mortue, & vermescendo calumniosè. Prophetas audi, lege: audi qui ante Dominum venerunt. August. in Euangel. Ioan. Tractat. 35. cap. 8.

DE OFFICIIS PROPHETARVM.

TABVLA 154.

ARGVERE populum de peccato, eumque ad penitentiam excitare. Exod. 23. Num. 14. 1. Reg. 2. 12. & 13. Esa. 2. 58.

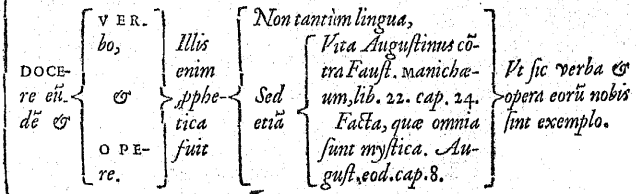
PRÆDICERE futura, siue lata sunt, siue tristia. Orige. in lib. Regnor. homil. vnica post princip. An autem & quando prospera nunciem, vel tristia propheia, ex titulis eorum depræbendi dicit Hieron. lib. 4. in Hiere. cap. 23. vbi hac de re tradit Regulas duas:

Vbicunq; graue est, quod Dominus comminatur, & plenum ponderis ac laboris & importabile, in titulo quoque æqua, hoc est, pondus siue assumptio dicitur.

Vbicunq; autem prospera Dominus pollicetur, siue post comminationem meliora promittit, ibi Visio dicitur, vel certè Verbum Domini.

ORARE pro populo, vt eueniant bona & prospera. Augustinus in Question. ex veter. testam. cap. 46.

OFFICIO rum, quæ ad pphe-tas perueniunt, studii est ex privata lectio-ne per se varia col-ligere poterūt: Præcipua tamē ex quibus cætera etiã pendere videntur, hæc sunt:

CONSOLARI afflictos, & promissionibus mitigare paenarum rerumque aduersarum seueritatem, vt 1. Reg. 12. Osee 11.

PROPHETAE

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
PROPHETARVM SCOPVS.

PROPHETARVM scopum Christum esse, D. Augusti. declarat super Ioan. tractat. 9. in hæc verba: Lege libros, inquit, Propheticos omnes, non intellecto Christo, quid tam insipidum & fatuum inuenies? Intellige ibi Christum, non solum sapit quod legis, sed etiam inebriat, mutans mentem à corpore, vt præterita obliuiscens, in ea quæ antè sunt, extèdaris. Quod clariùs exprimens D. Bernard. in epistola 106. in hæc prorumpit verba: Prophetica lectiois sensus, Christus est: quem citiùs sequendo, quàm legendo, consequi potes. Quid enim quæris verbum in verbo, quod iam caro factum, præstò est oculis? Iam enim de latibulo prophetarum, egressus est ad oculos piscatorum.

DE PSEVDOPROPHETIS.

NON OMNES ESSE PROPHETAS, QUI SE
ostentant Prophetas, ex Origene.

AT QUI, inquit, si aliquis quidem propheta est, prophetat: Sin verò quis prophetat, non continuò etiam est propheta. Nam & Balaam prophetauit Num. 23. Per spiculum tamen est, quòd propheta non erat: Augurem enim fuisse, scriptum est. Origen. in Euangel. Ioan. tom. 30.

PSEVDOPROPHETA QVIS DICATVR.

PSEVDOPROPHETAM à vero propheta præcipuè vocatio distinguere videtur. Reuerà enim Pseudoprophetae sunt illi, qui sibi hoc munus non vocati arrogant, & genuinum prophetæ sensum, sub specie veri subuerrere nituntur. De quibus Deus alibi ipse conqueritur. Non misi eos, & non præcepi eis: visionem mendacem, & diuinationem fraudulentam, & seductionem cordis sui prophetat vobis, Hierem. 14. Item cap. 23. Non mittebam prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad illos, & ipsi prophetabant. Et iterum Ezechiel. 13. Vident vana, & diuinant mendacium, dicentes, ait Dominus, cum Dominus non miserit eos, & perseuerauerunt confirmare sermonem.

ALIA INTER VERVM ET FALSVM PRO-
phetam differentia.

PROPHETAE veri à falsis differunt: Quia veri, si quid de suo spiritu dicunt, per spiritum edocti, citiùs illud corrigunt: Falsi autem & falsa denunciant, & in sua falsitate perdurant. Grego. super Ezechiel. Homil. 1. & Hieron. in 4. Commentar. in Ezechiel. cap. 13. Cum prophetarum, inquit, non secundum regulam scripturarum bonis malisque commune sit, in eo differunt, quòd boni Prophetæ esse dicuntur sapientes, mali autem stulti & insipientes. Hieron.

PSEVDOPROPHETARVM ORIGO.

TABVLA 155.

EX PATRE diabolo sunt Pseu- doprophetae, quibus disseminantur falsæ. Nā cum essent	PROPHETAE,	Ipsæ sub ho- rum specie excitant	Pseudoprophetas, Pseudoapostolos, Pseudochristos, Corrupta dogma- ta.	De quibus vide Chry- sostomum super Lu- cam, cap. 16. De La- zaro concione quat- ta.
	APOSTOLI, CHRISTVS, DOGMATA			

PSEV-

LIBER SECVNDVS.
PSEVDOPROPHETAE QUI ET QVOT SINT.

TABVLA 156.

FALSORVM PRO-

phetarum semper infinitus fere
fuit numerus: præcipui verò, quo-
rum in sacris literis fit mentio,
sunt

BAAL quadringenti quinquaginta, & Qui se omnes vni oppone-
bant Elie. 3. Reg. 18.
LVCORVM quadringenti,
SEDECHIAS cum alijs quadringentis, qui bellum consulunt Re-
gi Achab contra Ramoth Galaad, dissuadente Michæa solo Dei
Propheta. 3. Reg. 22.
PROPHETAE Samariae, & prophetae Hierosolymitani, Hie-
rem. 22.
HANANIAS, Hierem. 28.
ACHAB & Sedechias, Semeia Nebelamites, Hierem. 29.

CVR DEVS PERMITTAT FALSOS PRO-
phetas in Ecclesia grassari.

CAYSAM, cur in Ecclesia Dei nouæ subindè nascantur hæreses, diuinus Moyses docet in primis hanc esse, quòd diuina eius maiestas sic suos tentare soleat, vt palàm fiat, vtrum diligant eum, an non, in toto corde & in tota anima sua, Deut. 13. Et B. Paulus I. Cor. 11. Oportet, inquit, hæreses esse, vt hi qui probati sunt, manifesti fiant. Qua de re latius apud Vincentium Lirinensem contra nouationes.

PSEVDOPROPHETARVM IMPOSTVRAS,

quantunius signis & portentis phaleratas, semper tamen
esse fugiendas. TAB. 157.

CVM NULLA VE-
re religioni pestis sit perniciosior
quàm falsa doctrina, ideo Deus
ipse tam sollicitè & paternè hor-
tatur filios suos fideles & pios oēs,
vt sibi à fatido caueant Pseudo-
prophetarum fermento: idque

CVM in veteri testamento per os ministri sui Moysis: Si surrexe-
rit in medio tuò Prophetes, inquit, aut qui se somnium vidisse di-
cat, & prædixerit signum atq; portentum, & euenerit quod locu-
tus est, & dixerit tibi: Eamus & sequamur deos alienos, (quos
ignoras) & seruiamus eis: non audies verba Prophetæ illius aut
somniautoris, quia tentat vos Dominus Deus vester, &c. Deut. 13.
TVM in nouo, ex ore dilectissimi filij sui Saluatoris nostri Do-
mini Iesu Christi, dicentis: Surgent enim pseudochristi & pseudo-
prophetae: & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errore
ducantur (si fieri poterit) etiam electi. Tunc si quis vobis dixe-
rit, Ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere, &c.

QUI SPIRITVS SINT EX DEO.

REGVLAM huius rei nemo nec breuiorem, nec commodiorem vnquam statue-
re poterit, quàm beatus apostolus Ioannes in prima sua epistola post se scriptam I. Ioan. 4.
reliquit: Charissimi, inquit, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si
ex Deo sunt: Quoniam multi pseudoprophetae exierunt in mundum. In hoc (au-
tem) cognoscitur spiritus Dei: Omnis spiritus qui confitetur Iesum Christum
(tunc venturum) in carne (iam) venisse, ex Deo est: & omnis spiritus qui soluit Ie-
sum, ex Deo nõ est. &c. Sed dicas, Pelagiani & Donatistæ olim, & nouæ sectæ mo-
dò confitentur Christum in carne venisse, & tamen non sunt ex Deo: quia alijs
erroribus perniciosis tenentur. Respondet Ambrosius Catharinus, quòd si con-
siderentur verba dilecti iuxta profundiorè sensum, agnoscamus totà in eis fidem
nostrà comprehendit: vt quicumq; in vno quouis articulo pertinaciter errauerit,
non verè confiteatur hunc, Christum videlicet, in carne venisse. Qui enim credit
Christum, etiam doctrinam eius euangelicam, & quæcumq; ipse vel per seipsum
docuit esse credenda, vel mandauit obseruanda: aut per apostolos, & successiuè
per eos qui in Ecclesia potestatem & authoritatem ab ipso per spiritum sanctum
accipiunt,

accipiunt, reuenter ac sincera fide recipit & confitetur, idque non solum corde, sed etiam opere.

FALSVS PROPHEA QVOMODO A
vero sit dinoscendus.

QVAVIS Chrystost. in epistolâ Pauli ad Corinth. priorem, cap. 12. homil. 25. hoc iudicium putet esse difficilimum, quis nimirum mundo, & quis immundo loquatur spiritu, tum quod prophetarum dicta in futurum plerunquē sint concepta, nec ante id tempus facillē cognosci queat, quisnam prophetet, aut quis mentiat: tum quod etiam pseudopropheta suadent signo, eadem facientes in similitudine, quæ faciunt fideles in veritate. Nam quadoquē castitati student, & ieiunia celebrant, & elemosynas faciunt, & omnem ecclesiasticum supplet canonem. Chrystost. in Matth. cap. 24. homil. 49. Vt cunquē tamen se ex hac difficultate extricare poterit, quisq; spiritus malos à bonis diiudicare didicerit, & duas B. Vincentij Lirinensis obseruauerit quasi regulas.

REGVLA PRIMA.

MOISES postq̄ à falsis prophetis cauendum esse docuisset, ipse hanc quæstionē mouit in hæc verba: Quod si tacita cogitatione responderis, quomodo possum cognoscere verbum, quod Dñs non est locutus? & statim subdit: Quod in nomine Domini propheta ille prædixerit, & non euenerit, hoc Dñs non est locutus, sed per tumorem animi sui propheta confinxit, & idcirco non timebis eū. Deut. 18.

SECVNDV REGVLA.

CONTRA verò, & si interdum eueniant quæ falsi prædixerint prophetæ, non tamen sequitur eos propterea veros dici prophetas, aut eorum doctrinam ob id solum, vt veram, mox esse amplectendam, maximè si expresso Dei repugnet verbo, eiusdem scripturæ probatur auctoritate, q̄ hic iam ex 18. Deute. cap. adducta fuit, vbi expressè dicitur: Si prædixerit signum & portentū, & euenerit quod locutus est, non audies verba prophetæ illius. Ratio est, quia pseudo ille propheta deos docuerat alienos, & tentat vos Dominus Deus vester. Vincentius Lirinensis.

Quamobrem hac in re nos cautos esse volens, Ille, inquit, est verus & germanus Catholicus, qui veritatem Dei, qui ecclesiam, qui Christi corpus diligit: qui diuinæ religioni, qui catholicæ fidei nihil præponit, non hominis cuiuspiam auctoritatem, non amorem, non ingenium, non eloquentiam, non philosophiam: sed hæc cuncta despiciens, & in fide fixus & stabilis permanens, quicquid vniuersaliter antiquitus ecclesiam catholicam tenuisse cognouerit, id solum sibi tenendum credendumq; decernit: quicquid verò ab aliquo deinceps vno, præter omnes vel contra omnes sanctos nouum & inauditum subinduci senserit, id non ad religionem, sed ad tentationem potius intelligat pertinere. Ità ille.

PSEVDOPROPHETARVM NOTAE, SIVE
mores hæreticorum.

Eos ità descripsit Paulus: Erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemii, parentibus non obediētes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, & voluptatum amatores magis q̄ Dei: habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Quemadmodum autem Iannes & Mambres restiterunt Moysi, ità & hi resistunt veritati, homines corrupti mēte, reprobi circa fidem. Quorum insipientia manifesta erit omnibus, 2. Timoth. 3. Nec minus luculenter Vincentius: Hoc apud omnes hæreses quasi solenne est ac legitimum, vt semper prophanis nouitatibus gaudeant, antiquitatis scita fastidiāt, & per oppositiones falsi nominis sciētiae, à fide naufragent. Siue apud suos, siue alienos: siue priuatim, siue publicè: siue in sermonibus, siue in libris: siue in cōuiujs, siue in plateis: nihil vnq̄ penè de suo proferūt, quod non etiam scripturæ verbis adumbrare conētur. Sciunt enim fœtores suos nulli ferè citò esse placituros, si nudi & simplices exhalētur: atq; idcirco eos cælestis eloq; velut quodā aromate adpergūt: vt ille q̄ humanū facillē despiceret errorē, diuina nō facillē cōtemnat oracula, &c.

FAL-

FALSORVM PROPHEARVM POENAE.

MALIS prophetis diuina scriptura non vno in loco pessimè minatur. Nā in Hieremia cap. 14. hæc dicit Dominus de pseudopropheta, qui prophetat in nomine meo, quos ego non misi: in gladio & fame confumentur propheta illi: & populi quibus prophetant, erunt proiecti in vijs præ fame & gladio. Sic Ezechielis 13. Dominus falsos prophetas ipse est allocutus: Quia locuti estis vana, inquit, & vidistis mendacium, idè eccè ego ad vos: Et erit manus mea super prophetas, qui vident vana, & diuinant mendacium. In consilio populi mei non erunt, & in scriptura domūs Israel non scribentur, nec in terram Israel ingredientur. Deniq; Moyses, Deut. 13. & 18. falsum prophetam interficiendum esse statuit.

DE LIBRIS PROPHE-
TICIS.

PROPHEARVM APPELLATIONE QVI
libri contineantur.

Sicut legis appellationē aliquādò vniuersaliter cum Prophetis & Psalmis, interdum verò & propriè, præter Psalmos & Prophetas eam tantum quæ per Moysen data est, accipere solemus: ita etiam communiter prophetæ simul cum Psalmis, propriè verò per se absque Psalmis hoc nomine appellantur. August. de Trinita. lib. 15. cap. 17.

AN DAVID FVERIT PROPHEA.

NON solum propheta fuit David, sed prophetis alijs non paucis potior habetur & excellentior. Nicolaus de Lyra in præfatione super Psalterium.

QVA RATIONE PSALMORVM LIBER INTER
prophetas numerari possit, aut non possit.

		TAB. 153.	
L I- brum psal- morū po- nunt	H E- bræi	Flagio- grapha,	Actu & non of- ficio, vt David, Iob, & alij cō- plures.
		Libras prophe- ticas.	Officio, & nō actu, vt multi summi pontifices, & sic Melchias, Vtrog modo, actu scilicet & officio, vt Esa- ias, Hieremias.
L A- tini	In- ter	Nico- laus de Lyra in psatio- ne psal- mor.	Matthias Doringius in primū caput vii eremie.
			Secundo autē mo- do & 3. non po- test.

AN EXTENT OMNIA PROPHEARVM SCRIPTA.

NON extare omnia de rebus gestis prophetarum scripta, aut q̄ ab illis fuere composita, satis clarè ostendit Chrystost. in Matt. ca. 2. homil. 9. Multa, inquit, ex prophetis perire monumentis, quod ex historia Paralipomenon videre licet. Desides enim cū essent Iudæi, & crebro in impietatem laberentur, alia quidem perdidit negligenter, alia verò tum incenderunt, tum conciderunt. Et hoc quidem Hieremias, illud verò author quarti libri Regum asserunt: Quoniā post multum temporis vix Deuteronomij volumen sit repertum, defossum quodam in loco ac penè deletum. Si autem priusquam barbarus miles grassaretur, aded libros neglexerunt, multo magis, barbaris ingruentibus, id factum est.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
NUM ILLA SALTEM QVAE EXTANT PROPHE-
tarum oracula, sint integra.

NON omnes integræ extant conciones prophetiæ, sed tantum fragmenta & se-
lecta aliquot earum capita, quæ iudicata sunt ecclesijs maxime profutura, & ex
quibus reliqua possunt intelligi. In libr. de rectè formand. Theolog. studio resti-
turo per Laurentium à Villauicentio, lib. 2. cap. 13. Obseruat 4.

AN VNO EODEMQUE TEMPORE SVA
prophetæ ediderint oracula.

NEQUAquam. Liqueat enim, vt D. hac de re scribit Chrysofomus, nõ vnõ & conti-
nenti tẽpore pphetas sua oracula edidisse omnia: sed p diuersa qualitate tẽporis
(dum numine adspirarentur) quasdã enunciabant incisiones, q̄ tandẽm conscri-
pta, librũ vnum, sua omni parte absolutũ, perfecerunt. Chrysof. in Esaiã 2. cap.

VTRVM EODEM ORDINE PROPHE-
tarum conciones sint scriptæ, quo fuerunt habitæ.

NE id quidem. Nam Origenes in Cantica canticorum homil. 1. Prophetica di-
cta non temporibus, sed ratione dicit esse pensanda. Quod clariùs edisserens D.
Hieron. Notandum est, inquit, q̄ in Prophetis, maximeq; in Ezechiele & Hiere-
mia, nequaquam regum & temporũ ordo seruetur: sed præposterè quod iuxta histo-
riã postea factum sit, prius referri: & quod prius gestum sit, postea. Aliud enim est
historiam, aliud prophetiam scribere. Hieron. in Hiere. cap. 21. Et in scriptis pro-
phetis præcipua ratio habetur eorum, ad quos instituta est prophetia, quid au-
ditoribus & lectoribus debeat proficere. Gloss. ord. Hierem. 25. in princip.

CVR IN PROPHETIS PLERAQUE TAM
obscurè sint tradita.

IN Prophetis, inquit, D. Hieron. difficultas est, vt non facilè pateat sanctum can-
bus, & margaritæ porcis, & prophanis sancta sanctorum; Hieron. in Nahum ca. 3.
QVAE RES PROPHE-
tarum scripta
faciant obscura, ratio prima.

INTER multas & varias causas, quæ tam obscura faciunt atq; difficilia prophetarũ
oracula, præcipua ferè hæc est: Quia pphetia omnis ænigmatibus & præcisus sen-
tentijs inuoluitur. Dum enim de alio loquitur, transit ad aliud, nõ si ordinẽ scri-
pturæ conseruet, non sit vaticinium, sed narratio. Hiero. in Nahum 2. Cuius ge-
neris est, quod in eo ipso propheta Nahum, ad finem capitis primi dicuntur lata
ad Iudam: protinùs verò ca. 2. dicuntur tristia, sed ad Niniuem referenda.

RATIO SECUNDA.

Sic Chrysof. in Matth. ca. 2. homil. 8. Hanc dicit esse quasi legem prophetiæ, vt
multa sæpè de alijs dicantur quidẽ, sed in alijs impieantur, vt illud quod de Sime-
one & Leui dicitur: Diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israel. Hoc enim
non ipsis, sed in eis etiam factum est, qui de illorum stirpe processerunt.

TERTIA RATIO.

ALIAM huius rei rationem reddit Euthymius in Psal. 117. vt nimirum ipsæ Pro-
phetiæ, umbra quadam ac velamine obtegantur, nõ si apertius traderentur, ma-
ius sacris literis immineret ab inimicis periculum.

QVAE IN PROPHE-
tarum lectione

in primis sint aduertenda, regula prima.

IN prophetis historia veritas quaerenda primùm, deindè allegoria, Hiero. in Za-
char. lib. 3. cap. 14. Hoc est, post historiã veritatem spiritualiter omnia sunt intel-
ligenda. Idem in proem. Commentar. in Esaiã. Quam sententiam latius expli-
cans in Esai. lib. 4. cap. 11. Prudens & Christianus lector, inquit, hæc habeat repro-
missionum prophetalium regulam, vt quæ Iudæi & nostri, immò non nostri, Iu-
daizantes carnaliter futura contendunt, nos spiritualiter iam transacta docca-
mus, nõ per occasionem istiusmodi fabularum & inextricabilium (iuxta Aposto-
lum) quaestionum, Iudaizare cogamur. Hieronym.

SECUN-

SECUNDA REGVLA, EX IOAN. DRIEDO.

SEND hinc obseruandum est, nõ in vniuersum omnia pphetarum dicta & facta, ita
referamus ad tempora futura, vt interim negligamus historiã veritatem, quam
propheta nunc vt præsentem, nunc vt præteritam insinuat. Mos est pphetarum,
spiritu Propheticò transire de litera ad spiritum, & recitare historiã rerum tam
præsentium, quam gestarum, velut vmbra, typum seu figuram eorum, quæ fu-
tura sunt, lib. 3. de ecclesiasticis scripturis, tractatu 2. cap. 5.

TERTIA REGVLA D. GREGORII.

INTER cætera prophetiæ miracula, hoc quoque mirandum habent libri pphc-
tarum, quod sicut in eis res verbis, ita nonnunquam verba rebus exponuntur: vt
eorũ nõ solum dicta, sed etiam res geste, prophetiæ sint. Gregor. 22. Moralium,
capit. 21. & super Ezechiel. homil. 11.

EORVM RROPHETARVM ORDO ET NO-
mina, quorum monumenta ad nos vsq; peruenerunt. TAB. 159.

Prophetarum libri alio ordine sunt

EDITI, VT	POSITI IN CANONE, VT
ABDIAS.	ESAIAS.
IONAS.	HIEREMIAS.
AMOS.	BARVCH.
MICHAËAS.	EZECHIEL.
OSEAS.	DANIEL.
ISAIAS.	OSÉE.
IOHEL.	IOHEL.
NAHV. M.	AMOS.
ABACVK.	ABDIAS.
SOPHONIAS.	IONAS.
HIEREMIAS.	MICHAËAS.
DANIEL.	NAHV. M.
EZECHIEL.	ABACVK.
AGGAEVS.	SOPHONIAS.
ZACHARIAS.	AGGAEVS.
MALACHIAS.	ZACHARIAS.
	MALACHIAS.

DE TEMPORIBVS PROPHE-
tarum.

TEMPORVM inuestigationem ad intelligenda prophetarum oracula non vitilẽ tan-
tùm, sed etiam necessariam docet Hieron. his verbis: Proindè qui nescit tempo-
ra eorum quæ dicta sunt, quæ ve euenerunt, quĩ poterit homini contentioso de-
monstrare Prophetiã certitudinem?

PROPHE-
tarum libros non tantum ipsis Philo-
sophis, sed etiam nomine philosophorum esse antiquiores.

AVGVSTINVS verò de ciuit. Dei lib. 18. ca. 37. prophetiam authoritatem Græciẽ sa-
pientum ac philosophorũ scriptis probat longè esse antiquiorẽ. Tempore, inq̄,
nostrorum prophetarum, quorum iam scripta ad notitiam ferè omniũ gentium
peruenerunt, philosophi gentium nondũ erant, qui hoc etiam nomine voca-
rentur, quod cœpit à Samio Pythagora, qui eo tempore, quo Iudæorũ soluta est
captiuitas, cœpit excellere atq; cognosci. Multo ergò magis cæteri philosophi
post pphetas reperiuntur fuisse. Quã sententiã multis argumẽtis cõfirmant Iose-
phus cõtra Apionẽ, Eusebius in Euãgelica pparatiõẽ, & Iustinus martyr ad gẽtes.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
QVAE FVERINT ILLA TEMPORA, SVB QVIBVS
prophetarum coepit doctrina. TAB. 160.

PROPHE- taru iuxta do- ctrinã Hieron. in Hierem. in principio, & Gloss. Hier. 1. alij prophetã- runt	ANTE captiuita- tem decẽ tribuum Israel, siue duarum tribuum Iudæ & Beniamin, vt	ESAIAS, OSEE, IOEL.	Agge- us,	Legem
	POST ca- ptiuitatẽ, vt	DANIEL, AGGAEVS, ZACHARIAS.	Zacha- rias,	
	IMMINENTE captiuitate, vt	MIEREMIAS i terra Iuda, EZECHEL in Babylone.	Mala- chias.	

*Et Christi. Gre-
gor. Nazianzenus
in Apologetico.*

VNDE COGNOSCERE LICEAT, QVO
tempore Prophetarum quisque suo perfunctus fuerit officio.

E a de re Ludouicus Viues talem tradidit regulam: Nusquam certius, inquit, col-
liguntur tempora, quam ex ipsis eisdem prophetis, si sub quibus scripserint, testi-
ficentur. Ideo, cum eorum testimonia, ac veluti syngraphas habuerimus, aliorum
adducere supernacancum fuerit. Vide hac de re, ac de vniuersis Prophetarum tem-
poribus pulchrè multa apud August. de ciuit. Dei. lib. 18. cap. 27. cum sequentib.
& scholijs Ioan. Ludouic. Viuis.

LIBRORVM PROPHETICORVM DIVISIO SE-
cundum materiam subiectam. TAB. 161.

DOCTRINAS,
SPECVLATIONES,
EXHORTATIONES,
MINAS,
LVCTVS,
CONSOLATIONES,
PRECES,
HISTORIAS,
PRAEDICTIONES

EPIPHANIVS IN
lib. de mensuris & ponderibus,
(Pag. mibi 611.) libros propheta-
rum a priscis testatur paruos fu-
isse in 9. speculationes, seu potius
in locos communes: nempe in

DE PRAE-

LIBER SECVNDVS.
DE PRAEDITIONVM PARTITIONE.

TABVLA 162.

PRAEDICTI- onũ porro quadru- plices sunt differen- tiae:	PRIMO, alia sunt De	REIBCTIONE legis secundum carnem, NOVO testamento legi successuro.
	SECVNDO, alia iterum sunt De	DEPOSITIONE prioris populi, VOCATIONE Gentium.
	TERTIO, alia De	PROMISSIONIBVS ad Patres factis, CHRISTO peculiariter, ECCLESIA.
	QVARTO, nonnullae sunt Contra	PROVINCIAS & certas personas, OMNES in vniuersum impios. Villauicent. De Theo- olog. stud. rectè formando, lib. 2. cap. 13. obseruat. 7.

ALIA PROPHETICORVM LIBRORVM

diuisio. TABVLA 163.

PROPHETARVM,	MAIORES, ob magnam sententiarum plenitudinem, qui primi fuerunt verbi diuini.
	MINORES, quod non tanta sit in eis sententiarum plenitudo, vt ait Doctores, dicuntur alij Petrus Aureolus.

DE PROPHETIS MAIORIBVS, AC PRI-
mumquarè sic dicantur. TABVLA 164.

PROPHETARVM	CAETERIS sunt principales, & Spiritus sanctus illis adfuit in magna laciudine & plenitudine sententiarum, vt habet idem Aureolus.
primò aliqui dicitur ma- iores, vel quia	PROLIXIORA volumina condiderunt, comparatione scilicet eorum, quorum sermones sunt breues. August. De Ciuitat. Dei, lib. 18. cap. 29.

QVI ET QVOT HVIVS CLASSIS
sint Prophete. TABVLA 165.

QVATVOR SVNT	ESAIAS, id est, Salus Domini, HIEREMIAS, id est, excelsus Domini, cui adiunctus est ama- nuensis eiusdem Baruch, id est, benedictus. EZECHEL, id est, robur vel imperium Domini. DANIEL, id est, iudicauit me Dominus.
--------------	--

4

QVO

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
 QVO ORDINE HI PROPHETAE INTER
 se cohæreant. TABVLA 166.

MAIORES
 Propheta secundum ipsius captiuitatis & exilij, cuius denunciandi gratia missi fuerunt. Propheeta, tempus distinguitur. Eius autem temporis quinque sunt partes, nempe

PRAECONCEPTAE atq; definitæ, quo Deus Israelitis propter peccatorum multitudinē atq; pertinaciam eijciendos statuit de terra sancta. Id quod sic futurum esse ex iussu diuino denunciavit Esaias.
 EXECUTIONIS p̄fatæ diffinitæ, in quod tempus incidit Hieremias.
 TRANSMIGRATIONIS primæ Babylonica, quo tempore in Chaldaea prædicauit, & conuolatus est captiuus Ezechiel.
 DESOLATIONIS, quo tempore ab Hieremia missus est Baruch.
 REVOCATIONIS, quo Deus populi sui miserus, captiuos reducere dignatus est in terram promissionis. Ac eo quidem nomine missus fuit Daniel, qui denunciauit destructionem regni Chaldaeorum, & introductionem regni Medorum, ac deinde etiam regni Græcorum. Hæc ferè Petrus Aureol.

Ozia, Achaz & Ezechia.
 Iosue, Ioachim, & Sedechia.
 Ioachim.
 Sedechia: qui omnes reges Iuda fuerunt.
 Cyri Regis Perfarum.

PROPHETIA
 ESAIAE, LIBER BIBLIAE XXVII, PARTIS QVINTE PRIMUS.

QVIS HVIVS LIBRI SIT AVTHOR.

LIBRI quatuor Prophetarum maiorum, & duodecim minorum, singuli suorum authorum nominibus sunt inscripti. Ioan. Driedo. Quod hic semel pro semper annotasse conuenit, nè in sequentibus idem toties repetere sit opus.

ESAIAS QVIS FVERIT.

ESAIAS, cuius Prophetia duodecim prophetis, iuxta numerum versuum, aut maior est, aut equalis, filius fuit Amos, ut patet ex primis huius Prophetie verbis. Hieron. in Prolog. Commentar. in Esaiam, August. de Ciuitat. Dei lib. 18. ca. 27. Amos autem pater Esaiæ, non ut plerique autumant, tertius duodecim Prophetarum est, sed alius, diuersusq; apud Hebræos scribuntur literis. Idem Hieron. Esai. i. in principio. Dicitur fuisse auunculus ipsius Manasse ex parte matris. Vnde illum generis nobilitatem duxisse ferunt. Gloss. 4. Reg. 21. circa finem.

QUALIS FVERIT.

Vir nobilis & vrbane erat eloquentie, nec habens quidquam in eloquio rusticitatis admistum, non tam Propheta, quam Euangelista dicendus. Ita enim vniuersa Christi Ecclesieq; mysteria ad liquidum profecutus est, ut non eum putes de futuro vaticinari, sed de præteritis historiam texere. Hieron. in Prolog. ad Esaiam. Cui Augustinus tale dedit testimonium, quod Euangelij vocationisq; gentium prænunciator præ ceteris fuerit apertior. August. lib. Confess. 9. cap. 5.

QVO IN LOCO PROPHETAVERIT.

PROPHETAUIT autem Esaias in Hierusalem & Iudæa, hoc est, tribus Benjamin & Iudæ. Hieron. in Prolog. in Esaiam.

QVAN.

QVANDO FACTA FVERIT HÆC PROPHETIA.

TEXIT Esaias hoc oraculum, decem tribus necdum in captiuitatem ductis, hoc est, sub Ozia, Ioathan, Achaz, Ezechia regibus Iuda, Esai. cap. 1. in princip. & Hiero. in Prolog. Tempore enim Regis Ozia cœpit prophetare. Licet autem & tempore Manasse filij Ezechia prophetauerit, nullam tamē de illius tempore fecit mentionem: tum quia pessimus fuit in cultu idolorum, & in occisione & persecutione innocentium, ut habetur 4. Reg. 21. Tum quia ab eo occisus fuit, eoque peccata ipsius & populi arguebat. Lyra in Esa. cap. 1.

QVOS HABVERIT CONTEMPORANEOS.

VNO atq; eodem tempore, Esaiam, Osee, Ioel, & Amos prophetasse, ex Regibus, qui ponuntur in titulo, cognoscimus. (Sic enim Esaias suam auspiciat prophetiam: Visio Esaiæ filij Amos, quæ vidit super Iudam & Hierusalem, in diebus Ozia, Ioathan, Achaz, Ezechij Regum Iuda & c.) Sed principium verbi Domini fuit in Osee filio Beerii. Hieron. hic in principio.

AD QVOS FACTA SIT ISTA PROPHETIA.

PROPHETAUIT Esaias contra Iudæam & Hierusalem. Deinde etiam contra gentes, videlicet Babylonem & Philistæos & Damascum. Visionē vidit contra Aegyptum, contra Idumæam, contra Phalangam Sion, contra Tyrum, & contra Quadripedia in solitudine. Exponit & exodum Sennacherib, & arrogantiam Rafsacis, & vtriusq; casum ac perditionem, & c. Denique etiam de Eunuchis prophetauit & gentibus, & in calce de die Iudicij. Athanas. in Synopsi.

QVIBVS DE REBVS.

DE vtroq; agit regno, id est, X. tribuum Israel, & duarum Iuda & Benjamin, nunc commixtim, nunc separatim. Et cum interdum ad præsentem respiciat historiã, & post Babylonie captiuitatē, reditū populi significet in Iudæa: tñ omnis eius cura de vocatione gentium, & de aduentu Christi est. Hieron. in Prologo ad Esaiam.

FVSIOR HVIVS ARGVMENTI EXPLICATIO, ex cod. Hieronymo:

NVLIVS, inquit, me putet, voluminis istius argumentum breui enepere sermone comprehendere, cum vniuersa Domini Sacramenta præsens scriptura continet: & tam natus de virgine Emanuel, quam illustriū patrator operum atq; signorum, mortuus ac sepultus, & resurgens ab inferis, & Saluator vniuersarum gentium prædicetur. Quid loquar de physica, Ethica & logica? Quicquid sanctarum est scripturarum, quidquid potest humana lingua proferre, & mortalium sensus accipere, isto volumine continetur. Hieron. in Proem. Commentar. in Esaiam.

DE EODEM, EX AVGVSTINO.

ESAIAS inter illa, quæ iniqua arguit, & iusta præcepit, & peccatori populo mala futura prædixit, etiam de Christo & Ecclesia, hoc est, de rege, & ea, quam cõdidit, ciuitate multo plura quam cæteri, prophetauit: ita ut à quibusdam Euangelista, quam propheta, potius diceretur. Augustinus de Ciuitat. Dei. lib. 18. cap. 29.

DE SEVERITATE VITAE.

HIC Propheta corporis castigatione plerisque iam superatis, nudus & discalceatus ad tertium annum incescit. Origen. contra Celsum lib. 7.

DE MORTE EIVSDEM.

A MANASSE rege Iuda, ut Hebræi ferunt, ferra lignea ferratus, & in duas Partes dissectus est. Vnde quod ad Hebræos in de Sanctorum supplicij legitur, ferrata sunt, ad Esaiam referri solet. Hieron. in Esa. lib. 15. cap. 57. Sic Eusebius: Manasses impius, inquit, Esaiam interfecit, statuamq; suam posuit quinque facies habentem. Sepultus est sub Quercum Rogel, iuxta transitum aquarum, quas olim Ezechias Rex iacto obstruxerat puluere. Idem Hieron. in suo ad hunc librum argumento, ut refert Ioan. Ludou. Viues in August. De Ciuitat. Dei lib. 18. cap. 24.

DE CAVSIS, CVR SIT OCCISVS ESAIAS

ex Origene primùm.

AVNT Esaiam idcõ esse secum à populo, quasi legem præuaricantem, & extra scripturas

Exod. 33.
Esa. 6.

scripturas annunciantem. scriptura enim dicit, Nemo videbit faciem meam, & viuet. Iste verò ait, Vidi Dominum Sabaoth. Moyses, aiunt, non vidit, & tu vidisti? Et propter hoc eum secuerunt, & condemnauerunt eum vt impium. Non enim sciebant, quia duabus alis velauerunt faciem Dei Seraphim. Vidit Dominum, sed faciem non vidit Esaias: nec Moyses vidit. Posteriora vidit, vt scriptum est, Moyses. Origenes in Esaiam Homilia 1.

DE EISDEM, EX HIERONYMO.

Esa. 1.
Exod. 33.
Esa. 6.

HEBRAEI dicunt, duas ob causas interfectum Esaiam: Quòd Principes Sodomorum & populum Gomorrhæ eos appellauerit, & quòd Domino dicente ad Moysen, Non poteris videre faciem meam: iste ausus sit dicere, Vidi Dominum sedentem super thronum excelsum, & elcuarum &c. Hieron. in Esa. lib. 1. cap. 1. Hoc autem quòd viderit Dominum, scripsit Esaias eo contigisse anno, quo mortuus est rex Ozias. Idem Hieron. in Quæstiō. seu tradition. Hebraicis in Paralipomenō.

QVAE IN HAC PROPHETIA SINT

obseruanda.

EA tradit Hieron. in Proœmio suorum Commētariōrum in Esaiam, his verbis: Vndè post historiæ veritatem, inquit, spiritualiter accipienda sunt omnia: Et sic Iudæa & Hierusalē, Babylon & Philistijm, Moab & Damascus, Aegyptus & desertum mare, Idumæa & Arabia, ac vallis Sion, vel vallis visionis, & ad extremū Tyrus, & visio quadrupedum, intelligenda sunt, vt cuncta quæramus in sensu: & in omnibus his quasi sapiens architectus Paulus Apostolus iaciat fundamentum, quod non est aliud præter Christum Iesum.

1. cor. 3.

PARTITIO.

TABVLA 167.

PROPHETIA
Esaiæ diuiditur in duos
principales tractatus,

TRAGICVM, qui multiformes cõinet exprobrationes & comminationes, quibus Propbeta præcipue populum Iudaicum perstringit, & à peccandi libidine abstrahere studet. à princip. huius lib. vsque ad cap. 40. Aliàs hæc pars oraculum triste dicitur & sibile.
COMICVM, qui crebras habet cum exhortationes, tum consolationes, à d. cap. 40. vsque in fin. libri. Et lætum appellatur nuncium. Petrus Aureol.

TRACTATVS PRIMVS.

TABVLA 168.

DIVIDITVR
in quinq. partes. Perstringit enim Propbeta suis comminationibus gentem modò

IVDAICAM, nempe regnum duarum tribuum Iudæ & Benjamin, idq. per tredecim capita.
FINITIMAM totam: Vbi vicinis nationibus in vniuersum omnibus, varias minatur penas & aduersitates, per 11. capita.
VNIVERSAM mundi machinam simul & summarim, per 4. capita.
RELIQVAS X. tribus & simul etiam duas antè dictas coniunctim, per 4. iidem capita.
RVRSVS gentem Iudaicam, id est, duas tribus separatim, per capita octo. Petrus Aureol.

PARS

PARS PRIMA ADVERSVS DVAS TRIBVS

regni Iudaici. TABVLA 169.

EXPROBRATIO flagitiorum, propter quorum multitudinē & arrogantiam, legis antiquæ sit euacuatio & abrogatio, cap. 1. & 2. Vbi inter cetera dicitur: Nè offeratis vltra sacrificium frustra &c. Et, Incensum abominatio est mihi, &c.

NOVAE legis introductio, & noui gregis electio, cap. 2. Erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini &c.

COMMINATIONE multiplicis supplicij, præcipue ob necem Christi, cap. 3. &c.

NOVI gregis ab ijs pœnis præseruatio, cap. 4.

POENA populo comminata, iusta ostenditur, cap. 5.

IMPOSITIO officij Prophetici, & purgatio labiorum eius per calculum, quem Seraphim forcipe tulerat de altari. Quæ iuxta Hebræum, visio Esaiæ prima est, cap. 6. vers. In anno quo mortuus est &c.

LIBERATIO populi Israelitici, & speciatim Achaz, de manibus duorum Regum, Rezin scilicet Regis Syriæ, & Phacee filij Romelie Regis Israel, cap. 7. & 8.

LIBERATIO item Regis Ezechie de manu Semacherib Regis Assyriorum, à duobus filijs suis interfecti, cap. 9. & 10.

GRATIARVM actio & Canticum laudis, cap. 11. & 12.

ABOLITIONEM legalium sacrificiorum, rituum, &c. cap. 1.
EVANGELII substitutionem, & gentium vocationem, cap. 2.
DESTRUCTIONEM Hierusalem & Synagoge, cap. 3.
ECCLESIAE nouæ edificationem, cap. 4.
COMPOSITIONEM cæuilene de Synagoga repudiata, ca. 5.
DESTINATIONEM filij Dei, cap. 6. ibi, Vade, & dices populo huic.

AD CHRISTUM, Cuius respectu populo prædicat

EIVSDEM filij incarnationem, conceptionem, & natiuitatē ex virgine, cap. 7. Ecce virgo concipiet & pariet.
DISCIPVLORVM & credentium collectionem, & aliorum scandalum & offensionem, cap. 8.
PASSIONEM Christi, & regni eius inchoationem, cap. 9.
CONVERSIONEM filiorum Israel ad Christum, cap. 10.
RESURRECTIONEM Christi gloriosam, & Ecclesie ex diuersis populis adunationem sub vno pastore Christo, cap. 11.
SACRAMENTORVM efficaciam, & gratiarum diffusionem per totam Ecclesiam, cap. 12. Confiteor tibi Domine, &c. Vbi dicitur, Haurietis aquas de fontibus Saluatoris.

PARS

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
PARS COMMINATIONVM SECVNDA AD
uersus finitimas nationes. TABVLA 170.

SECVNDA
Pars Comminationum,
decem continet onera, Quibus
Propheta minatur,

1. BABYLONIIS, quorum destructio facta est per Cyrum & Darium, cap. 13. & 14. Vbi interiectis quibusdam de Christo, inuehitur in Nabuchodonosor Regem Babylonis.
2. PHILISTAEIS, circa finem ca. 14. ibi, Ne lateris Philistaea omnis tu, &c.
3. MOABITIS, cap. 15. & 16. iterum interiecta Prophetia de Christo venturo ex Rub Moabide, a princip. cap. 16. Usque ad vers. Emitte agnum Domino.
4. DAMASCO & Syris, tot. cap. 17.
5. AETHIOPIBUS & Aegyptijs, cap. 18. 19. & 20. Vbi iterum multa interferit Propheta de Christo.
6. ASSYRIIS, sive rursus Babylonijs, cap. 21.
7. IDVMAEIS, circa finem eiusdem cap.
8. ARABIBVS, in eod. cap. ibi. Onus in Arabia &c.
9. HIEROSOLYMIS, maxime Principibus & Praepositis templi, cap. 22. Onus vallis &c.
10. TYRIIS, cap. 23. Onus Tyri &c.

PARS COMMINATIONVM TERTIA, AD
uersus totam mundi machinam. TABVLA 171.

PRAENVN. IVDICIO extremo, totius terrae dissipazione, & sententia proferenda in demones & homines malos.
ciat excidium totius orbis terrarum, agit De
IUSTITIA diuina, quam praedicat, adhibita etiam gratiarum actione.
PRAEMIO sine gloria bonorum, cap. 26.
SVPLIICIIS damnatorum, cap. 27.

PARS COMMINATIONVM QVARTA, AD
uersus duas, itemq; X. tribus Israel coniunctim. TABVLA 172.

HAEC Pars comminando dicit, Ve
POPULO Israelitico, id est, X. tribus, cap. 28. Ve corone superbiae &c.
GENTI Iudaice, id est, duabus tribus, cap. 29. Ve Ariel.
RELIQVIIS, quas Nabuzardan voluit esse sub manu Godolae, volentibus dehortante Hieremia descendere in Aegyptum, cap. 30. Ve filij desertores.
EIS qui descendunt in Aegyptum, cap. 31. Ve qui descendunt. Vbi iterum Propheta se verit ad Christum, ac de eo multa idemdem variatim.

PARS

LIBER SECVNDVS.
PARS COMMINATIONVM QVINTA AD
uersus Gentem Iudaicam, id est, duas Tribus seorsim. TABVLA 173.

IN POSTREMA tractatus primi parte, propheta procedit duobus modis:

PRIMO, obscure & propheticè, De	}	EZECHIA & eius perfectione, sub cuius figura agit de Christo, cap. 32.
		SENNACHERIB, & eius destructione, cap. 33.
SECVNDO, dilucide & ferè historice, introducès	}	ROMANIS, & Iudaeorum ab illis facta vastatione sub Tito & Vespasiano, & hoc (vt dicunt Magistri Iudaeorum) sub figura Iudaeae & Bosrae, cap. 34.
		ECCLESIAE propagatione & florido statu, cap. 35.

TRACTATVS ESAIAE SECVNDVS, QVI CONSOLATORIVS EST, & populo Israel nunciat liberationem. TABVLA 174.

CVM POPVLVS IVDVICVS IN afflictionibus suis etiam a Regibus suis esset derelictus, inducit Propheta personam Christi, populi sui miserentis, ac ita pro consolatione afflictarum mentium, agit in summa De liberatione populi facta per
CHRISTVM
CYRVM,
ITERVM
per Christum,
Peccato,
Exilio,
Peccato.

DE LIBERATIONE CHRISTI, PRIMA
secundi tractatus parte. TABVLA 175.

IN HAC PRIMA parte inuehitur subinde propheta in idololatriam, id est, ne putent homines cultum Christo impensum, esse idololatriam, quod hodieq; Iudaei sentiunt. Agit vero De
PRAEVSORE Ioanne Baptista, & eius pdicatione, cap. 40. vers. Vox clamantis in deserto.
VNIONE naturarum in Christo, & humanitatis assumptione ex semine Abrahae, cap. 41. vers. Et tu Israel serue meus, semen Abrahae.
INCARNATI verbi conuersatione, cap. 42. vers. Non clamabit &c.
VOCATIONE testium, scilicet Apostolorum, cap. 43. vers. Educ foras populum caecum &c.
SPIRITVSANCTO, Apostolis in die Pentecostes diuinitus inspirato, cap. 44. vers. Effundam Spiritum meum &c.

DE CY-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE CYRI LIBERATIONE, PARS SECVNDA.

TABVLA 176.

OSTENDIT
Propheta, quomodo li-
beratio facta sit per Cy-
rum, nimirum non ex
sua aut idolorum vir-
tute, sed Potentia diui-
na, quae Cyro vsa sit ceu
instrumento. Itaque com-
memorat hic

DIVINAE liberationis organum seu instrumentum, Regem scilicet Cyri,
cuius tamen occasione se vertit ad ipsum Christum, cum ait: *Rorate caeli de-
super &c. Item, Tantum in te est Deus, & non est prater te Deus, cap. 45.*

LIBERATOREM praecipuum, scilicet Deum. Vnde ait, *Ego feci, &
ego feceram, cap. 46.*

LIBERATIONIS modum, qui consistit in destructione Babylonis & re-
gum eius, cap. 47.

CAVSAM huius praedicationis, ne scilicet Iudaei liberationem suam af-
scriberent idolis, cap. 48, vers. *Praedixeram tibi ex tunc.*

ITERVM DE CHRISTO, PARTE SECVNDI

tractatus Tertia.

TABVLA 177.

INFANTIAM & absconsonem Saluatoris, quam per annos ferè triginta quasi
ignotus latuit, cap. 49.

MVLTIPARIAS iniurias & persecutiones in hoc mundo perpassas, cap. 50.
vers. *Corpus meum percutientibus dedi, &c.*

SAPIENTIAM & doctrinam sine praedicationem Christi, cap. 51. & 52. Vbi
dicit, *Audite me, qui sequimini quod iustum est, &c.*

PASSIONEM & mortem, atque in his omnibus summam patientiam ac ro-
lanciam, circa fin. cap. 52. vers. *Eccè intelliget seruus meus, & per totum ca. 53.
Vbi dicitur: Non est species ei neque decor.*

REDIT ITE-
rum ad liberationem
Christi Esaias, ac
deinceps quasi Eua-
gelista & apostolus,
expromit mysteria
fidei nostrae, quae ad
Christi potissimum
pertinent, de quo du-
agit, isthaec duode-
cim prosequitur:

ECCLESIAM, & ipsius aliquem populum, sed sparsam esse per vniuersum
formationem ex latere Chri-
sti, cap. 54. & 55. Vbi etiam

GLORIAM & resurrectionem, cap. 59. & 60. ibi, *Eccè non est abbreviata
manus Domini.*

FAMAM & existimationem, per totum orbem diffusam, idque apostolorum
praedicatione.

NOMINIS Christiani, noui sanè & gloriosi, impositionem, quo credentes or-
nantur, cap. 62. vers. *Et vocabitur tibi nomen nouum, quod est Domini nomi-
nauit &c.*

ASCENSIONEM Triumphalem, & gloriosum ingressum in caelum, cap. 63.
Quis est iste qui venit &c.

IVDAEORVM nequitiam & excæcationem, circa medium 63. vers. *Miseri-
tionum Domini recordabor. Vbi reducit in memoriam beneficia Dei, prae-
cipue illud, quo educti sunt Iudaei ex Aegypto, & beneficium aduentus Christi,
cap. 64.*

REVERSIONEM Iudaeorum ad Christum & eius misericordiam, cap. 65.
IUDICIUM extremum, ac ibi iterum de bonorum praemijs & paenis malo-
rum, cap. 66.

PRO-

HIEREMIAE, LIBER
BIBLIAE XXVIII, PARTIS QVIN-
tae Secundus.

HIEREMIAS VNDE SIT QVINTVS.

HIEREMIAS & Sacerdos & Propheta. Author operis imperfecti in Mat. cap. 22.
homil. 41. Tertullian. aduers. Gnosticos. Augustinus eum Gentium dixit Prophe-
tam, in lib. De quaestione, ex veter. testament. cap. 44. Anathothites fuit, & de ge-
nere Sacerdotum. Greg. 1. Reg. cap. 13. Est autem Anathoth viculus, tribus ab Hi-
erofolymis distans millibus. Hieron. hic in Prolog.

QVIS EIVS FVERIT PARENS.

PATER Hieremiae, Helkias sacerdos ille magnus, qui librū legis inuenerat tem-
pore Iosue. Hieron. in quest. Hebraicis in 1. Paralipomenon: & ipse propheta fuit. Regula,
quorū Pro-
phetarū pa-
rentes fue-
rint prophe-
tae.

NATIVITAS EIVS.

SACERDOS ex sacerdotibus, & in matris vtero sanctificatus, virginitate sua Eua-
gelicum virum Christi Ecclesiae dedicans. Hieron. hic in Prolog. & in Apologia
aduersus Ruffi. August. epistola 57. Vnde in Sermone de natiuitate S. Ioan. Bap-
t. quem quidam D. Bernardo, alij alteri adscribunt, ita legimus: Et Hieremiae qui-
dem admiranda sanctificatio: Quia & si in peccato conceptus est, nascitur tamen
sine peccato. Antè enim quam exiret de vêtre, sanctificatus est, nec poterat nasci
non sanctus, qui in vtero matris erat sanctificatus, &c.

QUANDO ACCEPERIT SPIRITVM PROPHETIAE.

SACRA scriptura testatur ipsa, Hieremiam & Danielem spiritum prophetiae per-
cepisse adhuc pueros, Hiere. 1. & Daniel. 13.

QVIBVS ET QVID PROPHETAVERIT.

PROPHETAUIT in Hierusalem, De futura siccitate, & contra gentes Aclam. Re.
prehendit iniustitias Hierusalem in multis. & de aduentu Regis Babylonij, ad ex-
cidendum terram Aegypti, & aduersus Babylonem &c. Athanas. in Synopsi, vbi
fusus hinc agit.

VBI PROPHETAVERIT.

IN Iuda tantum & in Beniamin prophetauit, & Ciuitatis suae ruinas quadruplici
planxit alphabeto, (id est, quatuor lamentationibus, quarum singuli versus, sin-
gulis respondent Hebraeorum literis.) Hieron. in Praefatione in Hieremiam.

QVIBVS TEMPORIBVS PROPHETAVERIT,
sententia Origenis.

INTER Esaiam & Hieremiam intercesserunt anni 150. Hieron. in Esaiā lib. 9. cap.
30. in princip. Coepit autē prophetare in diebus Iosue filij Amon regis Iuda, vsq;
ad annum tertiumdecimum regni eius: Deindè prophetauit in diebus Ioachim
filij Iosue regis Iuda, vsque ad consummationem vndecimi anni Sedechiae filij Io-
sue regis Iuda, ita vt eius propheta per tres Reges contexta sit vsque ad captiui-
tatem Hierusalem in quinto mense. Origen. Homil. 1. in Hieremiam.

DE EODEM AVGVSTINVS:

HIEREMIAS Propheta de maioribus est, sicut & Esaias. Prophetauit autē regnā-
te Iosia in Hierusalem, & apud Romanos Anco Martio, iam propinquante capti-
uitate Iudaeorum. Tetendit autem prophetiam suam vsq; ad quintū mensem ca-
ptiuitatis, sicut in eius literis inuenitur. Prophetauit ergo non solum Anci Mar-
tij, verum etiam Tarquinij Prisci temporibus. August. de Ciuitat. Dei lib. 18. ca. 33-

v 2

EADEM.

EADEM DE RE TESTIMONIUM HIERONYMI.

HIEREMIAS cum esset adhuc puer, prophetare cepit anno 13. Iosif filij Amon Regis Iudæ. Prophetavitq; in Imperio eius annis decem & nouem: & postea sub Ioachin filio eius annis 11. & sub Sedechia, qui vltimus fuit Regum Iuda, annis 11. vsq; ad 5. mensẽ, quãdã à Babylonijs capta est Hierusalẽ. Ac per hoc ab exordio Prophetiæ suæ, vsq; ad captiuitatẽ Hierusalẽ, in qua & ipse captus est, prophetauit annis 41. præter illud tẽpus, quãdã ductus est in Aegyptũ. Ibiq; prophetauit in Taphnis, vt hoc ipso volumine cõtinetur. Hieron. lib. 1. in Hier. cap. 1. in princ.

QUI HVIVS PROPHETAE FVERINT CONTEMPORANEI.

SOPHONIAS & Hieremias cõtemporanei fuerunt. Athanasius in Synopsi. August. De Ciuitat. Dei lib. 18. cap. 33.

QVO GENERE MORTIS INTERIERIT HIEREMIAS.

IOSEPHVS lib. 10. cap. 10. testatur, Hieremiã in cœno fuisse dimersum. Diuus porro Hieron. in summario suæ argumentõ in Hieremiã, & Author operis imperfecti in Matth. cap. 22. Homil. 41. dicit eum post multas iniurias tandem apud Taphnas in Aegypto à populo lapidibus obrutum occubuisse.

DE SEPVLTVRA EIVS MIRACVLIS CELEBRI.

IACET verò in eo loco sepulcrus, quo dudum Pharaõ Rex habitauerat. Et quoniã postulatione sua defugatis ab eodem loco serpentibus, Aegyptios à tactu aspidũ facit esse securos, magna eum ibi religione Aegyptij venerantur. Idem Hieron. hãc in summario.

DE LIBRIS HIEREMIAE COMBUSTIS, EX IOSEPHO.

PROPHETA Hieremias omnes Prophetias suas conscribens, ieiunante populo, & in Ecclesiam congregato, in templo mense nono quinti anni Regis Ioachin, relegit librum, quem de futuris rebus ciuitati & populo temploq; conscripsisse videbatur. Audientes itaq; principes, tulerunt ab eo librũ: iusseruntq; eum, & scribam Baruch, de medio tolli, nẽ quibusdam fierent manifesti. Ipsum verò librum portantes, regi dederunt. Qui presentibus amicis iussit scribam suum relegere, & audiens quã scripta noscebantur in libro, iratus Rex dirupit eum, & igne cremauit: & requisitis Hieremiam & Baruch, iussit ad se puniendos adduci. Illi siquidẽ eius tunc iram declinauerunt. Iosephus Antiq. lib. 10. cap. 8.

DE EISDEM LIBRIS ITERVM RESTITVTIS.

POSTQVAM aut combusserat Rex volumẽ, & Sermones quos scripserat Baruch ex ore Hieremiæ, factũ est verbum Domini ad Hieremiã, dicens: Rursus tolle volumen aliud, & scribe in eo omnes sermones priores, qui erant in primo volumine, quod combussit Ioachin Rex Iuda &c. Et paulò post: Hieremias aut tulit volumen aliud, & dedit illud Baruch filio Nerię scribæ: qui scripsit in eo ex ore Hieremiæ omnes Sermones libri, quem cõbusserrat Ioachim Rex Iuda igni: & insuper additi sunt sermones multo plures, quã antea fuerant, Hier. 36. ca. circa finem.

DE GENERE ORATIONIS, QVA HAEC prophetia est perscripta.

SERMONE quidem hic propheta, apud Hebræos Efaia & Osee & quibusdam alijs prophetis videtur esse rusticior, sed sensibus par est, quippe qui eodem spiritu prophetauerit. Hieron. in Prolog. Hieremiæ: Et in proœmio lib. 6. in Hier. Qui quantum in verbis, ait, simplex videtur & facilis, tantum in maiestate sensuum profundissimus est. Compassione certè hic Hieremias inter prophetas habetur præcipuus. Gregorius Nazianzenus in oratione ad subditos timore percussos.

PROPHETIA HIEREMIAE IN QVOT

diuidatur libros. TABVLA 178.

DVO SVNT HVIVS CONCIONVM prophetarum vnũ: } Quibus adnectitur
vs Prophetæ volumina: } ALTERVM Tremenũ, siue Lamentationum. } Oratio Hieremiæ.
SACRA

LIBER SECVNDVS.
SACRARVM CONCIONVM HIEREMIAE

partitio. TABVLA 179.

ETSI AVTHOR COMPENDII Bibliici Petrus Aureolus hunc librũ in sedecim distribuerit Partes, faciliorem tamen eius executionem futuram esse iudicauimus, si has cõciones diuideremus in ea, q̄ contingerũt partim

<p>ANTE publicationem iniuncta Prophetiæ, IN ipsa prædicatione seu executione legationis, POST factam executionem.</p>	}	<p>Antecedentia, Adiuncta,</p>
		} sic in
		<p>Consequentia.</p>

PRIMA PARS PROPHETIAE EX ANTEcedentibus. TABVLA 180.

CONDITIONEM & qualitatem Legati, hoc est, ipsius Prophetæ Hieremiæ legationem atque sufficientiam, cap. 1. vers. Priusquam te formarem, nõui te.
FORMAM siue tenorem mādari, sub his verbis: Tu ergo accinge lumbos tuos, & surge, & loquere ad eos, eodem.

ANTEcedentia, prædicationem Hieremiæ, explicant

INGRATITVDINE Iudæorum, & culpa grauissima in Deum, cap. 2.
SVMMAM clementiam Dei, sub figura sponsi contempti, volentis sponfam etiam ipsum spernemem, ad se recipere, cap. 3.
FACILITATE veniæ consequendæ, cap. 4. vers. Si conuerteris Israel, &c.
PRAEVARICATIONE omnium, vt nec facile inueniretur vnus qui faceret iudiciũ, cap. 5. Circumite vias Hierusalẽ, &c.
PERVERSIONE sacerdotum & Prophetarum, cap. 6. vers. A propheta vsque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum, &c.
PROPHANATIONE templi & sacrificiorum, cap. 7. vers. Nolite confidere.
MENDACIIS & impietate scribarum & hominum doctorum, cap. 8. vers. Verè mendacium operatus est Babilus mendax scribarum, &c.
INTERIECTA Lamentatione, cap. 9. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum?
CAECITATE & ignorantia Iudæorum, qua versi erant ad idololatriam, cap. 10. Audite verbum.
FACTO Domini cum filiis Israel, quod Iudæis reducit in memoriam, vt ex his omnibus illorum culpa aggrauetur &c. ca. 11.

DIFFICVLITATEM atque periculum huius legationis, vers. Tu autem Domine, d. cap. 11. & cap. 12. per tot. Vbi conqueritur propheta de malis, quæ praeuidit se ex hac legatione subiturum. Cuius rei occasione addita etiam his inuenies multa de Passione Christi.

3 SECVN.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
SECUNDA PARS HVIVS PROPHETIAE
EXADIUNCTIS. TABVLA 181.

PRAEDICATIONIS } CONTRA Hierusalem & Iudeam,
IN rectores vrbis eiusdem,
ADVERSUS eos, qui alij in Babylonem transfugerantibus, re-
manerant in Hierusalem,

PRAEDICATIO PRIMA. TABVLA 182.

IN PRAEDICATIONE Prophe-
tiae primae consi-
deranda sunt

FORMA sub me-
taphoris

LUMBARIS linei, quod computruit, cap. 13.
SERMONVM siccitatis, cap. 14.
MOISIS & Samuelis, qui etsi alijs exauditi sunt, nunc tamen exau-
diri non possunt, cap. 15.
EVNVCHI & hominis sterilis, cap. 16.
STYLI ferrei & adamantini lapidis, cap. 17.
FIGVLI & confracti vasis, cap. 18.
LAGVNCVLAE & reserui vasis, cap. 19.

EFFECTVS, qui alius ferè nõ erat, quam quod Propheta persecutioni fuit sub-
iectus, atque sic pro beneficio praedicationis accepit iniurias, cap. 20.

PRAEDICATIO SECUNDA TABVLA 183.

HVIVS quoque praedicationis duplex habetur ratio:

VNA circa formam, qua prophetaizat contra

VRBEM Hierusalem, cap. 21.
REGEM, cap. 22.
MALOS prophetas atque Doctores, cap. 23. Vbi agit etiam
De aduentu Christi, vers. Ecce dies venient.

ALTERA circa effectum, quae est duplex:

PRIMO enim narrantur quaedam ita euenisse, ut praedixerat Hieremias, maxime quo ad primam transfugationem Iechoniam & principum eius in Babylonem: ibi q̄ prospera promittuntur transfugantibus, remanentibus vero aduersa, cap. 24. & 25.

ITERVM persecutiones fere Propheta ob veritatis praedicationem à

Populo, cap. 26.
Falsis prophetis, ca. 27.
& 28.

TERTIA PRAEDICATIO. TABVLA 184.

HIC VERÒ considerantur quinque:

CONSOLATIO, quam praemittit Propheta tertiae praedicationi ad egressos in Babylonem, à cap. 29. vsque ad cap. 34. Vbi multa in idem de Christo habentur.

IPSA Propheta, qua praedicitur captiuitas Sedechia, & remanentibus in Hierusalem desolatio, cap. 34.

ADDITIO de libro Hieremiae primum confecto, deinde combusto, ac tandem iterum reserecto, per tot. cap. 35. & 36. Et fit in cap. 35. mentio obedientiae Rechabitarum erga Ionadab de non bibendo vino.

TERTIA Prophetae persecutio, qua capitur & incarceratur, cap. 37. & 38.

HISTORIA de captiuitate Hierusalem & combustione templi atq̄ muri, cap. 39. Vbi etiam agitur de liberatione Hieremiae.

PARS

LIBER SECUNDVS.
PARS TERTIA CONCIONVM HIEREMIAE
EX CONSEQUENTIBUS. TABVLA 185.

PRIMO enim narratur, quanta benevolentia Hieremias populum secum vna liberatum, & reliquias superstites, contra consilium descendentes in Aegyptum vsque, prophetando sit persecutus, à cap. 40. vsque ad cap. 46.

HAEC PARS tria continet membra

DEINDE haec Propheta etiam ad alias protenditur nationes, & vtriusque contra

Aegyptios,
Palestinos,
Moabitas,
Ammonitas,
Babylonios.

à cap. 46. vsque ad cap. 50.

TANDEM LAMENTATUR propheta pro conclusionem

Combustionem templi,
&
Depradationem vasorum.

cap. 52.

PROPHETIAE
HIEREMIAE
PARS ALTERA, SIVE LAMENTATIONES Hieremiae, quae Graecè dicuntur Threni.

CONTINVATIO. TAB. 186.

DVPLEX est continuanda huius partis cum praecedentibus ratio:

VNA remota, à triplici sacrae scripturae poëseos differentia, qua ante vbi de Psalmis agi coeptum fuit, omnem sacrae scripturae cantum, in Psalmos, Cantica & Threnos, sive Lamentationes partiti sumus. Cum ergo de Psalmis & canticis, suo dictum sit ordine, aequum fuit ut, nulla occasione tam opportuna, tandem etiam vel semel ageretur de Threnis.

ALTERA propinqua, quae cum materia suscepta omnino cohaeret. Haec enim de futura actum fuit clade, hic de praesenti agitur calamitate: ac ut se penam antea longè decretam praedixisse testaretur inuitum, sic eo vehementius nunc deplorat irrogatam. Et ex mente Glossae hic in principio.

DE LIBRI HVIVS TITVLO.

Hic liber apud Hebræos est sine nomine, nisi quod à prima dictione, qua incipit, vocant eum Echa, id est, Quomodo. In commentarijs tamen appellant eum Cinoth, id est, Lamentationes: LXX. autem, Threnos, quod etiam Lamentationes sive stetus significat. Atq̄, hunc ipsum librum, iisdem Hebræi, putant esse eum, quem Ioachim rex Iuda, ab initio legisse, & mox in ignem proiecisit dicitur, Hier. 36.

QVAE SIT HVIVS LIBRI SVMMMA.

DEPLORAT propheta ruinam peruersi populi, & subuersionem perfidae ciuitatis, quae semper contraria Domino suo sentiebat, & praecipis suis aduersabatur, ingrata beneficiorum Dei, Prophetas eius ipsumque haeredem nouissimè trucidabat. Undè in manus hostium tradita, deaustata est ita, ut quae prius diuersis gentibus & prouincijs imperabat, postmodum dura seruitute premeretur. Hieron. in Threnor. cap. 1. statim in princip.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE HORVM MYSTICA INTERPRETATIONE.

MYSTICAE autem plangitur anima fidelis hominis, quae quondam plena fuit numero sitate virtutum, & imperabat diuersis affectibus, dominans concupiscentijs carnis: postea autem a malignis spiritibus flammis libidinis succesa, destituta angelorum solatio, & carens diuino consortio, tot seruit sceptris dedita, quot vitijs. Idem ibidem.

DE GENERE ORATIONIS.

LAMENTATIONES Hieremię in Hebræo, scriptae sunt metris, id est, versibus, quorum singuli per ordinem, a singulis auspicantur Alphabeti literis. Quale genus carminis tum forte, tempore scilicet Hieremię, vsitatum fuit: sic ut primus versus inciperet a prima litera Aleph, secundus a Beth, tertius a Gimel, & sic de ceteris. Quibus Paschasius hunc Prophetam non ob id vsum fuisse testatur, ut metris vel ornatu luderet, sed quod sapientia humana vltro diuinę seruiat sapientię. Gloss. in Lamentat. Hierem. cap. 2. in princip.

QVOT LIBRI HVIVS SINT PARTES.

TAB. 187.

SVBDIVISIO.

SINGVLA capita totidem constant versibus, quot sunt literę apud Hebręos, quę (ut dictum est) singulę singulis præponuntur versibus. Atque hinc est, quod D. Hieron. dixit in prologo Hierem. hunc prophetam ciuitatis suę ruinas quadruplici planxisset alphabeto. Idem in epistola ad Paulinum de libris sacris, huius libri hęc meminit verbis: Et quadruplex diuersis metris necit alphabetum. Et in proœm. Ezechiel. de Hieremiã loquens, sic ait: Qui in Lamentationibus suis sub typo Hierusalem, 4. plagas mundi quadruplici plangit alphabeto.

AN LITERAE SINGVLIS VERSIBVS PRAE-
fixae, hoc loco aliquid significant.

REFERT hęc Lyranus quosdam in ea fuisse opinione, quod existimarent literas, quibus Lamentationes Hieremię distinctae sunt, ad significandam versuum sententiam huc esse appositas. Quam opinionem falsam esse aliquot docet rationibus & argumentis. Interim tamen negari non potest, Hebræorum literas per se positas, suas habere interpretationes, nec earum connexiones omninò esse ociosas, sed sua habere mysteria. Hieron. in proœm. Lamentationum. Quae vel semel recte intellexisse, cum magni sit momenti, & operę valde precium, ea quàm fieri potest breuissimè, ex sanctorum patrum in hunc librum commentarijs, huc ascribere lubet.

DE INTERPRETATIONE LITERARVM

Hebraicarum. Hieron. in proœm. Lamentationum ad Eusebium. TAB. 188.

LITERARVM apud Hebræos sunt xxxij.	}	ALEPH,	}	INTER- pretantur	Doctrina,
		BETH,			Domus,
		GIMEL,			Plenitudo,
		DALETH,			Tabularum,
		HE,			Ista,
		VAV,			Et,
		ZAIN,			Haec,
		HETH,			Vita,
		TETH,			Bonum,
		IOD,			Principium,
		CAPH,			Manus,
		LAMED,			Disciplina, siue cordis,
		MEM,			Ex ipsis,
		NVN,			Sempiternum,
		SAMECH,			Aditorium,
		AIN,			Fons siue oculus,
PHE,	Os, (oris)				
ZADE,	Iustitię,				
COPH,	Vocatio,				
RES,	Capitis,				
SIN,	Denarium,				
THAV.	Signa.				

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE CONNEXIONE SIVE DE ORDINE INTEL-
ligentiæ istarum literarum, ex cod. Hieron. TAB. 189.

CON- nexiões li- terarum Hebrai- carū sunt septem: Quarum est	PRIMA liti- erarū quatuor,	ALEPH, doctrina BETH, domūs: GIMEL, plenitudo DALETH, tabularum:	} Doctrina domūs, plenitudo tabularū, quod videlicet doctrina Ecclesiæ, que domus Dei est, in librorum reperitur plenitudi- ne diuinorum.
	SECUNDA quatuor,	HE, ista VAV, & ZAIN, hæc HETH, vita	} Ista & hæc vita. Quæ enim alia potest esse vita sine scientia scripturarum, per quam etiam ipse CHRISTVS cognoscitur, qui est vita cre- dentium?
	TERTIA duarum,	THET, bonum, IOD, prin- cipium.	} Bonum principii. Quia quantum nunc sciamus vniuer- sa que scripta sunt, tamen ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus, & nunc per speculum videmus in anigmate. Cum autem meruerimus esse cum Christo, & similes angelis fuerimus, tunc librorū doctrina cessabit.
	QUARTA duarum,	CAPH, manus LAMED, cor- dis sue disci- pline.	} Manus cordis, sue disciplina. Manus intelligen- tur in opere: cor & disciplina interpretatur in sen- su: Quia nihil facere possumus, nisi que prius faci- enda sint, fecerimus.
	QUINTA triū,	MEM, ex ipsis NVN, sempiternum SAMECH, adiutorii.	} Ex ipsis sempiternū adiutorii. Hoc expla- natione nō indiget, sed omni luce manifesti- sime est, scripturis eterna subsidia ministrari.
	SEXTA trium,	AIN, fons PHE, oris ZADE, iustitiæ.	} Fons siue oculus oris iustitiæ, secundum illud quod in tertio numero exposuimus.
	SEPTIMA quatuor.	COPH, vocatio RES, capitis SIN, dentium THAV, signa.	} Per dentes articulata vox promitur, & his signis ad caput omnium, qui est CHRL- STVS, iur: per quem venit ad regnū sem- piternum.

HVIUS CONNEXIONIS VSVS.

Ex quibus Hieron. infert: Verum hæc idcirco inseruimus, vt instruant lectorem, quò sciat non frustra iuxta seriem literarum à Propheta hæc esse edita, sed vniuersa quæ scripta sunt, ad Christi & Ecclesiæ pertinere sacramenta.

DE PRI-

LIBER SECVNDVS.
DE PRIMO ALPHABETO SIVE LAMEN-
tatione Hieremias.

ARGVMENTVM.

PRIMI Threni ciuitatis, potissimum Hierusalem, deplorant excidium, quæ an-
tea, Dauidis maximè tempore & Salomonis, D omina fuerat gentium sibi subie-
ctarum, vt habetur 2. Regum & 3. at nunc facta fuerat quasi vidua, hoc est, digni-
tate Regni & Sacerdotij destituta. Vide hinc Gloss. ordinariam.

PARTITIO LAMENTATIONIS PRIMAE.

TABVLA 190.

EIVS LAMEN-
tationis duo sunt membra. } PRIMO seipsum alloquitur Propheta, & summa quasi cum admiratio-
ne ipsius vrbis Hierusalem, quæ in vastissimum creuerat Regnum, mise-
randam deplorat desolationem, à princip. vsque ad vers. O vos omnes qui
transiis &c.
DEINDE ciuitas ipsa lamentatur seipsam, à d. vers. O vos omnes vsq;
in fin. cap. primi.

MEMBRVM PRIMVM. TABVLA 191.

HAEC PARS
vndecim habet ver-
sus. Quibus (vt di-
ctū est) vrbis ipsius
Hierusalem deplora-
re iacturam atque
amissionē pristinae
AVTHORITATIS, cap. i. vers. Quomodo sedet sola &c.
LAETITIAE & iocunditatis, vers. Plorans plorauit &c.
SECVRITATIS, vers. Migravit Iuda.
CELEBRITATIS & sollemnitatis multiplicis Dñi, vers. Via Sion lugent &c.
PACIS & tranquillitatis, vers. Facti sunt hostes eius &c.
FORTITVDINIS & bellicæ probitatis, vers. Egressus est à filia Sion &c.
PROSPERITATIS & rerum omnium affluentiae, vers. Et recordata est
Hierusalem dierum &c.
LAVDIS & fame, vers. Peccatum peccauit Hierusalem, &c.
PVLCHRITVDINIS atq; formæ, vers. Sordes eius in pedibus eius &c.
DIVINICULTUS & sanctitatis caeremoniarum, vers. Manum suam misit hostis.
SATIETATIS & saturitatis, vers. Omnis populus quærens panem, eod. ca. 1.

SECVNDVM MEMBRVM LAMENTATIO-
nis primæ. TAB. 192.

SECVN-
dum membrū
quatuor ha-
bet partes, in
quibus ciuitas
DEPLORAT magnitudinem & immensitatem miseriæ suæ, idq; quatuor versiculis,
quorum primus est, O vos omnes qui transiis &c.
LAMENTATVR implacabilitatē iræ diuinæ, vers. Idcirco ego plorans, & sequenti.
CONFITETVR suam culpam & laudat iustitiam Dei, vers. Iustus est Dominus &c.
SOLATVR seipsam, atque diuinam sibi affuturam sperat clementiam, vers. ultimo.

LAMENTATIO HIEREMIAE SECUNDA.

IN hac lamentatione secunda, Propheta admirando quæritat, quomodo pulcher-
rimum habitatio Sio, & incluta Israclitarum gens, quæ angelico ministerio sufful-
ta, per ipsius Domini ducatum, de terra Aegypti, per mare rubrum translata est,
& in deserto multis miraculis, ac diuinis solatijs, diutissime per Moysen & Aaron
educata, ita vt vocabulo scabelli pedum Domini, propter statum diuini cultus,
qui in ipsa plebe tunc præcipuus erat, meritò nūcuparetur: nunc de summa felici-
tate, in maximam miseriam, in die furoris Domini, & vindictæ in eam prolata,
quasi de cælo in terram proiecta & conculcata sit. Hieronymus in Lamentat. ca.
2. in principio.

DIVISIO

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DIVISIO SECUNDAE LAMENTATIONIS.

TABVLA 193.

A CAPIT. THRENORVM
secundo incipit secunda Lamentatio:
in qua propheta terrae Israel atq. adeo
totius regni destructionem deplorat. Di-
miditur autem hic planctus in quatuor
partes. Nam

PRIMO Propheta, sicut homo desolatus, loquitur ad se-
ipsum, ca. 2. vers. Quomodo obtexit caligine &c. in princ.
SECUNDO sermonem conuertit ad terram atque regnum
Israel, vers. Cui comparabo te &c. eod.
TERTIO vile & salutare adhibet remedium siue consi-
lium, vers. Clamauit cor eorum ad Dominum, &c.
QUARTO instituit orationē, piumq. textit oraculum, vers.
Vide Domine, & que in fin. cap. 2.

DE PRIMA SECUNDAE LAMENTATIONIS

parte. TABVLA 194.

FERTILITATE soli hoc regnum præcipuum erat: adeo vt diceretur terra
sancti, terra promissionis, terra inebria, & terra fertilis atq. pinguis. d. cap. 2.
vers. Quomodo obtexit caligine &c.

ALIA regna superabat principum nobilitate atque præstantia. Scripsit enim
Dauid regnabat in Israel. vers. Præcipit auit Dominus, nec pepercit.

MILITVM robore præ cæteris valebat plurimum. vers. Confregit in ira
furoris sui omne cornu Israel &c.

VENUSTATIS & amicitias eorum quæ gignit humus, laudem alijs re-
gnis facile omnibus præripiebat. vers. Tetendit arcum suum quasi inimicus
&c.

VRRES habebat munitissimas & fortia castella ac propugnacula. vers. Fa-
ctus est Dominus velut inimicus.

LOCVS ipse rerum sacrarum dignitate sanctissimus erat. Nam in hoc regno
solo Dei residebat tabernaculum. vers. Et dissipauit quasi hortum tentorium
suum &c.

SACRIFICIORVM quoque frequentia alijs præcallebat, & Dei altare
ibi fuit erectum. vers. Repulit Dominus altare suum &c.

AUXERAT huius regni dignitatem atq. præstantiam ipsius vrbis Metro-
politanae, Hierusalem scilicet, nobilitas & excellentia, quæ istius regni caput
erat atque solium. vers. Cogitauit Dominus dissipare murum.

NULLIBI amplior fuit cætus hominum doctorum, diuina sapientia atque
prophetiae dono illustrum. Nullum enim aliud Regnum receperat legem Dei,
habebatve prophetas Dei. vers. Defixæ sunt in terram in verb. Reges eius
& principes.

REGNI huius populus, honore atque reuerentia alijs dignior erat, tum ob
senes & virgines veriusque sexus, tum ob vitæ sanctimoniam &c. vers. Sederunt
in terra, conticuerunt senes &c.

A MULTITVDINE infantium commendabatur hoc regnum, Deo Opt.
Max. præ cæteris nationibus multiplicante semen filiorum Israel, sicut Abra-
hae promiserat Genes. 15. vers. Defecerunt præ lachrymis oculi mei &c.

ANNONAE & vitæ copia, ac cæteris naturæ beneficijs, vitæ terminus
huic populo eousque plerumque prorogatus fuit, vt iuxta benedictionem diuinã
filios viderent filiorum. vers. Matribus suis dixerunt, Vbi est triticum?

HIC PLAN-
ctus siue soliloquiũ
duodecim continet
partes, in quibus p-
pheta intuetur pri-
orẽ regni Israel sta-
tum: atque in ea cõ-
templatione percur-
rit duodecim felici-
tatis gradus, quibus
hoc regnum alia re-
gna antecellere vi-
debat. Nam &

SECUN

SECUNDA PARS LAMENTATIONIS SECUNDAE.

TABVLA 195.

EA PARS PRO-
pheta, in qua propheta ser-
monem suum dirigit ad po-
pulum Israel, quinque obti-
net versiculos, in quibus ipsi
populo quinque ob oculos po-
nit. Nimirum

VT consideret magnitudinem pane & miseriae suae. vers. Cui compa-
rabo te? dicit. cap. 2.
ORIGINEM suae culpae & malitiæ: Quæ origo fuerunt Prophetae
non aperientes filijs Israel iniquitatem suam, vt eos ad penitentiam
prouocarent. vers. Prophetae tui viderunt tibi falsa &c.
QVAM nemo è vicinis gentibus ipsi compatiatur. vers. Plauserunt su-
per te &c.
EXULTATIONEM & gaudium gentis aduersariae & nationis ini-
micæ. vers. Aperuerunt super te os suum inimici.
HOC non esse factum casu, sed potius secundum præfinitionem iustæ
sententiæ Dei. vers. Fecit Dominus que cogitauit &c.

SECUNDAE LAMENTATIONIS PARS

tertia. TAB. 196.

PRO REMEDIO
& consilio his malis adhi-
bendo, Propheta populum
Israel ad Deum recurrere
monet. à quo vt eo facilius
& auxilium consequantur,
& salutem, sex res docet eos
obseruare. Quæ sunt,

ORARE cum clamore. vers. Clamauit cor eorum. eod. cap. 2.
PLORARE. eod. vers. in verb. Deduc quasi torrentem.
INplorando perseverare. eod. vers. in verb. Non des requiem.
NOCTV in oratione vigilare. vers. Consurge, lauda in nocte &c.
COR suum humiliare, & sicut aquam effundere. ibidem in verb. Ef-
funde sicut aquam cor tuum &c.
LEVATIONE manuum ad Deum, & alijs gestibus ipsum placare.
eod. vers. Consurge, in verb. Leua ad Dominum manus tuas.

QVARTA PARS LAMENTATIONIS SE-

cundæ. TABVLA 197.

IN VLTIMA PAR-
te Lamentationis secundæ,
Propheta textum ponit præ-
cations ad Deum: qua nititur
diuinam permouere miseri-
cordiam, allegando

DIVINAM misericordiam, & vilitatem propriam. vers. Vide Do-
mine & considera, quem vindemiaueris ita &c. d. cap. 2.
INFELICITATEM multam } Mater comederit filios.
iam perpeffum, videlicet Quod } in sanctuario.
Nulli acari pepercerit gladius.
HOSTIVM & aduersariorum immunitatem atq. malitiã. Quo ma-
gis Deus compatiatur. vers. Focisti quasi ad diem solemmem. & que in
finem, cap. secundæ.

PLANCTVS HIEREMIAE TERTIVS.

ARGVMENTVM.

HÆC pars primùm calamitatem gentis Iudææ, seu potius humani generis desol-
do pronunciat: Deindè sacramentum Dominicæ incarnationis ac passionis ma-
nifestè exprimit: vbi Iudæorum persecutio, & innocentis Christi pœna, ac mors
describitur. Hieron. in proœm. 2. lib. Commentar. in Lamentation. & in ipso li-
bro Commentar. 2. in cap. 3. sic ait: Conqueritur ergò populus fidelis paupertate
suam in correptione indignationis Domini: Quia plurimos à statu rectæ fi-
dei & studio bonorum operũ in tenebras erroris & vitiorum barathrum cernit
deuolui. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi. Dicit autem idem Hiero. hoc Matt. 20.
alphabetum trimetro scriptum, & à ternis literis, sed eisdem, ternos versus inci-
pere. Hieron. in d. Proœm.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
PARTITIO LAMENTATIONIS TERTIAE.

TAB. 198.

HVIUS LAMENTATIONIS duplicem tradunt intellectū: VNVM, quod deploret hoc in loco Propheta ipsius populi captiui afflictionem, vel suam ipsius in carcere & lacu constituti. ALTERVM a litera magis consonum & appositum, quod Christi potius lugeat passionem.

SECVDVM PRIMVM INTELLECTVM.

TAB. 199.

PROPHETA induit personā, modo

DEPINGENTIS & deplorantis suam miseriam, cap. 3. a vers. 1. Ego vir videns. vsque ad vers. Et dixi, Recordare paupertatis &c.
EXPECTANTIS & implorantis Dei auxilium atque clementiam. a d. vers. Recordare. vsque ad vers. Pars mea Dominus &c.
CONFIDENTIS firmiter & expectantis Dei beneuolentiam. a d. vers. Pars mea. vsque ad vers. Quis est iste qui dixit &c. Vbi ad longum ostendit, bonum esse, Dei causa opprobrijs saturari, nec ideo nimis sperandum esse.
REPROBANTIS falsum iudicium atque sententiam eorum, qui hęc casu potius huic populo, quam Dei ordinatione & iusta animaduersione contigisse autumant. a d. vers. Quis est iste, vsque ad vers. Scrutemur vias nostras &c.
CONFITENTIS & pœnitentis super iram, malitiam & culpam. a d. vers. Scrutemur. vsque ad vers. Inuocauit nomen tuum Domine &c.
ADSPICIENTIS seu inuenientis atque iam iam captantis consolationem diuinam. a d. vers. Inuocauit. vsque in fin. Lamentationis tertie.

IVXTA SECVDVM INTELLECTVM.

TAB. 200.

CONVERTIT se ad Christum, ac illius acerbitatē iuxta & indignissimam deplorat passionem. Quā sexdecim persequitur articulis, quibus agit de

DENVATIONE seu spoliatione, qua excuerunt cum omnibus vestimentis atque ornatu. cap. 3. vers. Ego vir videns &c.
CAPTIVITATE & vinculis, quibus noctu à cohorte & tribunis alligatus est. vers. Me minavit & adduxit in tenebras &c.
VEKATIONE, qua per totam noctem in domo Amne & Caipha fuit à Iudeis vexatus. vers. Tantum in me vertit &c.
PEDVM suorum confusione. vers. Circumadificauit aduersum me &c.
VOCIFERATIONE, qua clamauit in cruce, nec tamen exaudiri visus est. vers. Sed & cum clamauro.
ILLUSIONIBVS & blasphemijs. vers. Viris insidians factus est mihi &c.
CIBATIONE & potatione, ex vino myrrinato cum felle mixto. vers. Repleuit me amaritudinibus &c.
SOLITVDINE & destitutione siue defectiōe omnium, excepto latrone, de cuius conuersione agit in vers. Memoria memor ero &c.
COLAPHIS & verberibus. vers. Dabit percutienti se maxillam.
EFFUSIONE lachrymarum in cruce. vers. Oculus meus afflictus est.
MORTE, sepultura & lapidis obuoluntione. vers. Venatione ceperunt me &c.
EIVLATIONE & fletu mulierum. vers. Inundauerunt aque.
DESCENSIONE sua ad limbum. vers. Inuocauit nomen tuum de lacu &c.
RESURRECTIONE sua. vers. Appropinquasti in die &c.
MALITIOSA Iudeorum machinatione, qui post resurrectionem dederunt pecuniam militibus, vt dicerent corpus Iesu à discipulis eius sublatum esse. vers. Vidisti Domine iniquitatem illorum aduersum me.
SYMPTO propter illud peccatum à Iudeis supplicio, quo in hodiernum vsque diem ussuguntur. vers. Persequeris in furore tuo &c.

LAMEN.

LIBER SECVDVS.
LAMENTATIO HIEREMIAE QVARTA.

ARGVMENTVM.

IN hoc alphabeto, quod sicut primum & secundum, Sapphico metro decurrit, vt in ceteris casum populi Iudaici, atque vastationem vrbis lamenrabili voce propheta historialiter deplorat: spiritualiter autem lapsum animæ fidelis, atque ruina in peccatis miserabiliter plangit. Hierony. in proœm. lib. 3. Commentar. in Lamentat. hierem.

IDEM dicto lib. 3. cap. 1. in princip.

LIcet hæc historialiter, inquit, vrbis hierosolymitanæ destructionem, & templi cōcremationem videantur sonare, vbi totus ille ornatus veterū dissipatus est, & ad nihilum redactus: tamen altiori sensu templi mystici deiectionem significat, quod quotidie in reproborum vita & moribus obfuscatur atque destruitur.

PARTITIO QVARTAE LAMENTATIONIS.

TABVLA 201.

PLANCTVS DEPLORAT templi & diuini cultus desolationem: à princip. cap. 4. vsq; quartus, quo propheta ad vers. Non crediderunt Reges &c. templi & diuini cultus INQUIRIT causam huius desolationis, & inuestigat rationes. a dict. lugeat desolationem, in 3. vers. Non crediderunt. diuiditur partes: PRAEDICIT lætabundus futuram consolationem. vers. Gaude &c.

PARS PRIMA LAMENTATIONIS QVARTAE.

TABVLA 202.

IN PRIMA PARTE, hoc est, in ipsius templi desolatione, Propheta lugeat quatuor:

APPARATVM, quo ipsum templum erat instructum atque exornatum. d. cap. 4. vers. 1. Quomodo obscuratum est aurum, &c.
COETVM atque frequentiam eorum, partim nobilium &c. qui in illud ingredi consueuerant. vers. Filij Sion inclyti &c.
NAZARAEORVM ritus atque calibatum, quo oblectabatur. vers. Candidiores Nazarei &c.
STRUCTVRAE atque totius fabricæ statū flammis penitus absumptum. vers. Compleuit Dominus furorcm suum &c.

SECVNDATA PARS QVARTAE LAMENTATIONIS, quæ malorum istorum reddit causas. TAB. 203.

CAVSAS AVTEM huius desolationis templi ostendit fuisse has:

EFFUSIONEM sanguinis iusti & innocentis Prophetarum, Zachariae, Esaiæ & aliorum. vers. Propter peccata Prophetarum eius.
PRAESTOLATIONEM humani, putà Aegyptiaci, auxilij potius quam Dei. vers. Cum adhuc subsisteremus.
MORTEM & interfectionem Christi. vers. Spiritus oris nostri Christus.

LAMEN.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
LAMENTATIONIS QVARTAE PARS TERTIA.
TABVLA 204.

CIRCA CON-
solationem duo facit
propheta:

IRONICE loquitur ad nationes vicinas & Idumæos. *vers. Gaude & læta-
re filia Edom &c.*

VERISSIME consolatur Iudæos de reditu à captiuitate Babylonis. *Quod
tamen iuxta literam rectius accipimus de cōuersione Iudæorum ad fidem Ie-
su Christi, quæ erit sub finem mundi. vers. ultimo, Completa est iniquitas
tua.*

PARS THRENORVM SECVNDA,
id est, Oratio Hieremiæ.

ARGVMENTVM.

POST Lamentationem ergò (quæ literis Hebraicis secundum seriem earundem
literarum quadruplicem, opportunis locis, vt diximus, prænotata est) sequitur
oratio Prophete, quæ vastationem vrbs Hierusalem, & casum populi Iudeo-
rum historialiter deplorat: Et spiritualiter ruina animarum fidelium, & vasta-
tionem, quam passæ sunt à nequitijis spiritualibus, flebiliter commemorat. Ad ex-
tremum verò, ipsius Domini opem & misericordiam subuenire afflictis humili-
ter deprecatur. Hieron. hinc in proem.

ORATIONIS HIEREMIAE ARTIFICIUM SIVE
Methodus. TAB. 125.

CAPVT HOC
Quintum, & huius
voluminis vltimū,
Orationem Prophe-
tæ continet pro po-
pulo afflicto. In qua
ita progreditur:

DEVM ad clementiam & misericordiam admodum piè commouet. *vers. Re-
cordare Domine, capite quinto.*

EXPONIT multiplicem calamitatem & afflictionem Iudæorum. *vers. Heve-
ditas nostra.*

RECITAT iniurias multifarias, ab aduersarijs illatas captiuis. *versic. Mu-
lieres Sion &c.*

DEPLORAT pristinam dignitatem atque consolationem, quòd defecerit eos
sapientia cum rerum omnium excellètia & iucunditate. *vers. Senes defeca-
runt de portis.*

AGNOSCIT culpam, & iustam fatetur punitionem. *vers. Væ nobis quia pec-
cauimus.*

PRAEDICAT diuinam maiestatem, in æuum omne permansuram. *versic. Tu
autem Domine in æternum &c.*

ITERVM confugit ad benignitatem diuinam, quam pro celeri implorat popu-
li reductione & reditu. *versic. Quare in perpetuum obliuisceris &c. seu
conuersione ad fidem Christi. vers. Conuerte nos Domine &c.*

CONTEMPLATUR diuinam seueritatem, atque inde cernit nō ita celeriter
suas admitti preces. *vers. Sed proiciens repulisti nos, iratus es contra nos ve-
hementer. d. cap. 5. & vltimo.*

PROPHETIA

LIBER SECVNDVS.
P R O P H E T I A
BARVCH, LIBER BI-
BLIAE XXIX, QVINTAE PARTIS TERTIVS.

CONTINVATIO.

SI ordinem respiciamus temporum, hic liber proximum obtinet locum post hi-
storiam Tobia, quæ temporibus Ezechiæ contigit. Fuit autem Baruch scriba Hi-
eremiæ, & librum hunc, dempta epistola Hieremiæ, post Hierosolymorum de-
structionem conscripsit, adiunxitque ad verba Hieremiæ, quæ antea scripserat,
Vide Lyranum in cap. i.

BARVCH QVIS FVERIT.

FILIVS erat Neriæ filij Maasiæ, hinc cap. i. & à tempore Ioakim filij Iosiæ, scriba
sue notarius fuit propheta Hieremiæ, 36. Hier. Refert hoc ipsum beatus etiam
Augustinus de ciuitate Dei lib. 18. cap. 33.

MYSTICA HVIVS NOMINIS INTER-
pretatio D. Hieronymi.

BARVCH, in lingua nostra benedictus dicitur, qui erat filius Neri, qui interpreta-
tur lucerna mea, dicente propheta: Lucerna pedibus meis verbum tuū, & lumen
femitis meis ardens, Psal. 118. Neri quoque pater Baruch, filius Maasiæ, id est, fa-
cturæ & operis Domini. Animaduertamus ergò, quantis virtutum priuilegijs di-
scipulus Baruch Hieremiæ ministrauerit, dicente Dauid: Ambulans in via imma-
culatâ, hic mihi ministrabat, Psal. 100. Hieron. in 32. cap. Hieremiæ.

QVO TEMPORE PROPHETAVERIT.

HIERVSALEM per Chaldæos iam destructa, descendit cum Hieremia Baruch in
Aegyptum, post interfectionem scilicet Godolia, Hier. 43. atque tunc scripsit ea,
quæ per quinque habentur huius libri capita. Nam epistolæ illius, quæ in sexto
continetur capite, Baruch non author, sed scriptor tantum fuit ante Hierosoly-
mæ excidium. Vide Lyranum in Baruch cap. i. & 6.

IVDICIVM DIVI HIERONYMI DE PROPHEZIA

Baruch, in præfatione ad Hieremiam.

LIBELLVM autem Baruch, qui vulgò editioni Septuaginta copulatur, nec habe-
tur apud Hebræos, & *ἡεδοόγραρον* epistolam Hieremiæ, nequaquam censui differē-
dam. Quibus verbis apertè indicat, id quod communiter dicitur, librum istum,
qui Baruch nomine prænotatur, in hebræo canone non haberi, sed tantū in vul-
gata editione, similiter & epistolam Hieremiæ. Propter notitiam tamen legentiū
hic scripta esse, quia multa de Christo nouissimisque temporibus indicant, vt ha-
bet Præfatio in Baruch.

CENSURA DE EODEM, IOAN. LV.
doui Viuis.

SED Ioannes Ludouicus Viues, vir nostra ætate doctissimus, in Augustin. De ci-
uitate Dei lib. 18. cap. 33. hunc librum in Ecclesia receptum esse testatur, in hæc
verba: Hieremias, inquit, in libro suorum vaticiniorum, Baruch scribam & mi-
nistrum fuisse suum significat: cuius extat breuis prophetia, quam Ecclesia rece-
pit, quoniam de Christo & postremis temporibus pleraque continet. Viues.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
SANCTI PATRES, QVORVM TESTI-
monijs hic liber probatur Authenticus. TAB. 206.

EPIPHANIUS.

BARVCH prophetia, sub nomine ac titulo Hieremie Prophetæ, quasi nullam inter vtrumque differentiam constituens, meminit Epiphanius contra hæresim trigesimalam, quæ est Ebionæorum, illo loco, quo de Christo inquit: Homo est, & quis cognoscet eum?

AMBROSIVS.

MEMINIT eiusdem Ambrosius in Psalm. 118. Sermone 18. illo loco, Proficiscimini etc.

CYRILLVS.

ITEM Cyrillus Alexandrinus lib. 10. contra Iulianum Apostatam, illo loco, In terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.

PARTITIO PROPHETIAE BARVCH.

TAB. 207.

DIVIDITVR hic liber in
PROPHETIAM ipsius Baruch,
ET Epistolam Hieremie.

DE PARTIBVS PROPHETIAE BARVCH.

TAB. 208.

PRIMO omnium propheta commemorat populi captiui in Babylone studium placandi Deum per
OBLATIONEM & sacrificia, à princip. cap. 1. vsque ad versic. Et dicetis Domino Deo etc.
CONFESSIONEM omnium peccatorum suorum & iustitiæ diuine, à dict. loco vsque ad versic. Auerte iram tuam à nobis, cap. 2.
ORATIONEM & supplicationem feruentem. inde vsque ad versic. Audi Israel, cap. 3.

DEINDE subiicit propheta salutarem admonitionem, ab illo loco, Audi Israel, vsq. ad, Obliti estis etc.
POSTEA habet querelam siue Lamétationem ciuitatis Hierusalem sub figura nutricis, desiderantis reditum captiuorum. vers. Obliti enim estis. vsque ad versic. Anima quior, circa finem cap. 4.
QVIBVS tandem pro consolatione adijcit, Promissionem iocundam, regalem atque diuinam mox Hierosolymæ aduenturam. à d. vers. vsque in finem cap. 5.

HVIS
Prophe-
tie hæ
fere
sunt
partes:

DE EPISTOLA HIEREMIAE ET EIVS

partibus. TABVLA 209.

IN HAC EPISTOLA
quæ habetur in 6. & ultimo huius libri capite, Hierem. instruit captiuos in Babylone. Quæ in 3. subdividitur partes. In quibus
B) PROHIBETVR idololatria, vers. Nunc autem videbitis etc. eod.
A) NARRATVR captiuitatis huius causa, à princip. cap. 6. vsque ad versic. Nunc autem etc.
C) DETEGITVR idolorum falsitas & ignominia. vers. Nam ligna ipsorum polita à fabro etc. eod.

PROPHETIAE

LIBER SECVNDVS.
PROPHETIA
EZECHIELIS, LIBER
BIBLIAE XXX, QVINTAE PARTIS

Quartus.

QVIS FVERIT HIC PROPHETA

EZECHIEL (quem Gregorius Nazianzenus in oratione ad Hieronem inter Prophetas admirandum dicit & subtilissimum, in Apologetico verò magnorum vocat inspectorem, & mysteriorum ac visionum interpretem) & Propheta erat & Sacerdos. Author operis imperfecti in Matthæi 22. Homil. 41. Interpretatur aut hoc nomen Ezechiel, fertitudo Dei. Gregor. in Ezechiel. Homil. 2.

CVR EI FRONS DATA FVERIT ADAMANTINA.

DATA ei fuit frons adamantina, quòd dura quæ ventura erant, locuturus esset, Ezech. 3. Vnde & sibi & alijs dicitur fuisse durus. Gregor. in 1. Regum cap. 9. lib. 4.

VBI PROPHETAVERIT.

SIMVL cum Daniele in captiuitate fuit populi Iudaici in Babylone, quod ex eius scriptis aperte colligitur. August. in Psalm. 64. & in lib. 18. De ciuitat. Dei, cap. 34. ac ibi etiam Viues.

QVANDO PROPHETAVERIT.

SECVTVS est Hieremiam, & prophetare cœpit anno quinto transmigrationis Iechonia: qui idem annus regni erat Sedechie. Hieron. in Hierem. lib. 5. cap. 29. tricesimo ætatis suæ anno. Idem Hieron. hic in Prolog. Absoluit autem Prophetiam suam annis 20. Gregor. in Ezechiel. homil. 13.

DE MYSTICA EIVS ÆTATIS INTERPRETATIONE.

NON frustra in tricesimo anno prophetat Ezechiel. Nam & nomen eius figura Christi est. Interpretatur quippe Ezechiel imperium Dei, imperium autem Dei, nullus est, nisi Christus Iesus. Filius quoque Buzi scribitur, quod interpretatur contemptus. Si venias ad hæreticos, & audias eos spernentes, & pro nihilo duceres creatorem, & insuper etiam criminantes, videbis iuxta illos contemptissimi creatoris filium Dominum nostrum Iesum Christum. Origenes in Ezech. Hom. 1.

DE PROPHETIS SIBI CONTEMPORANEIS.

CONTEMPORANEVS ei fuit, vt dictum est, Daniel, & confirmat hoc idem Augustinus de Ciuitat. Dei, lib. 18. cap. 34. In ipsa porrò captiuitate Babylonica, inquit, Daniel & Ezechiel prophetauerunt prius, alij scilicet duo ex maioribus prophetis.

QVIBVS PROPHETAVERIT.

PATET hoc ex verbis D. Hieron. quibus auspiciatus est suum in hunc prophetam prologum. Ezechiel propheta, inquit, cum Ioachim Rege Iuda captiuus ductus est in Babylone, ibique, eis, qui cum eo captiui fuerant, prophetauit pœnitentibus quòd ad Hieremiam vaticinium se vltro aduersarijs tradidissent, & viderent adhuc urbem Hierosolymam stare, quam ille casuram esse prædixerat. Hæc Hieron. Prophetauit etiam contra Prophetas Israëlis, & confestus est Hierusalem de iniquitatibus & peccatis ipsius. Vide hinc plura apud Athanas. in Synopsi.

QVID PROPHETARIT.

EVNDEM ferè habet concionis suæ scopum, quæ habuit Hieremias. Nam & Hierusalem prædicit vastationem atque abductionem populi, & causas monstrat huius mali, ac sedulo suos concaptiuos, ad seriam hortatur pœnitentiam, vt ex infra posita patebit tabula.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE GENERE MORTIS.

AVTHOR operis imperfecti in Matthæum, cap. 23. Homilia 46. refert, hunc Prophetam super lapides tractum, excerebratum esse.

DE PROPHETAE HVIVS DIFFICVLTA TE.

HVIVS prophete difficultatē Hebræorum probat traditio. Nam nisi quis apud eos aetatem sacerdotalis ministerij, id est, tricesimum annū impleuerit, nec principia Genesios, nec Canticum canticorum, nec huius voluminis exordium & finem legere permittitur, vt ad perfectam scientiam & mysticos intellectus, plenū humanę naturę tempus accedat. Hieron. in Procemio lib. 1. Commēt. in Ezechielem.

PARTITIO PROPHETIAE EZECHIELIS.

TABVLA 210.

ORACVLVM *ingens de prepotente Deo, sedente super thronum posicum super firmamentum, quod immanebat quatuor animalibus, quibus quatuor monarchie significabantur, cap. 1.*

MISSIONEM *Ezechielis Prophetæ, demandatumq; illi grande munus pdicandi, cap. 2. vers. Fili hominis, mitto ego te, & toto 3. cap.*

COMMINATIONEM *iudicij, & penarum, quæ nūciat Iudæis obuentura, videlicet*

OBSDIONEM & famem *Hierusalem, cap. 4.*
CAPTIVITATEM *atque dispersionem populi, cap. 5.*
DEPOPVLATIONEM *ac desolationem regionis, cap. 6. & 7.*
ENVMERATIONEM *abominationem atque scelorum, quæ fiebant Hierosolymæ & in templo, cap. 8.*
EVERSIONEM *civitatis ac templi cõbusionem, cap. 9. & 10.*
ANIMADVERSIONEM *in Principes, Reges & Prophetas, cap. 11, 12. & 13.*
EXCLVSIONEM *omnis de ferēdo remedio cõsolationis, ca. 14.*

OPVS
huius
Prophetæ,
scilicet
Partes:

MVLTVTDINEM *peccatorum vrbs Hierusalem, atque totius Iudæici populi, quibus tot tantaque supplicia commenerē, cap. 15. Quæ inuit sub parabolis*

VITIS, *cap. 15.*
SPONSÆ *deformis, cap. 16.*
AQVILAE *grandis, cap. 17.*
VVÆ *acerbæ & agrestis, cap. 18.*
LEAENAE *& leonis, cap. 19.*
SALTUS *& nemoris comburendi, cap. 20.*
GLADII *elimati, cap. 21.*
SCORIAE *stanni, ferri & æris, cap. 22.*
DVARYM *vnius femine siliarum, cap. 23.*
OLLAE *æneæ, & pinguis animalis, cap. 24.*

DENVNCIATIONEM *excidij etiam aliarū nationum* } *Ammonitarū, à cap. 26. Tyriorum, vsque ad Aegyptiorū, cap. 33.*

PROMISSIONEM *futurae cõsolationis, & populi captiui ab exilio reuocationem, à cap. 33. vsque ad cap. 40.*

STRVCTVRAM *solennis tabernaculi & noui templi, à cap. scilicet 40. vsq; in finem Ezechielis.*

PRO.

PROPHETIA

DANIELIS, LIBER BIBLIAE XXXI, QVINTAE PARTIS

Quintus.

DE DANIELIS ORIGINE, EX EPIPHANIO.

DANIEL Propheta ex tribu quidem fuerat Iuda, genere optimatum, Regiē administrationis filius, adhuc infans pūso, è Iudæa in Babylona perductus est. Prognatus autem in Bethebero superiore, haud procul à Hierosolymis. Epiphanius De Prophetarum vita & interitu.

DE EADEM, EX HIERONYMO.

DANIEL fuit de genere Dauid, si tamen, vt Hebræis placet, de semine regio fuit. Hieron. in Daniele post principium, & de filiis fuit Iuda, non sacerdos, sicut in fine Belis fabula continet. Idem in Daniel. cap. 2.

DE VOCATIONE EIVS AD MVNVS PROPHETANDI. QVONTIAM, inquit Augustinus, cum esset spiritu Dei plenus, & prophetiæ munere cõdonatus, q̄ hominibus ceteris fiebat incognita, ipsi Deus demõstrabat. Augustinus De mirabilibus sacre scripturę, lib. 2. cap. 30. Quæ desumpta videtur ex Antiquitatibus Iosephi, lib. 10. cap. 12. vbi sic ait: Præcipue tamē Daniel sapientia erat idoneus, & ad somniorū interpretatiōes exptus, eiq; reuelabatur apte diuinitas.

DE FORMA HVIVS PROPHETAE, ET moribus eiusdem.

VIR ad spectu quidem aridissimus, ac squalore obsitus, in fauore autem ac gratia Domini perquam speciosus. Epiphanius de prophetar. vita. De cuius vita, pietate, ieiunijs & alijs dotibus præclaris, si quis plura nõsse cupiat, Ioan. videat Chrysofsto. De incompræhensibili Dei natura, Homil. 3. Gregor. cetero de illo loquens in Moralibus in Iob, lib. 1. cap. 13. Quid per Daniele, inquit, (cuius mira abstinentia describitur) nisi continentium vita figuratur?

DE EIVS SAPIENTIA ET AVTHORITATE.

MAXIMO in precio habitus est sapientię nomine à Balthasare ultimo Chaldeorum Rege, & deinde apud Darium Medum gratiosissimus, vt in libro ipsius Danielis & Iosephi de Antiquitatibus 10. legimus. Ioan. Lud. Viues super August. de Ciuitat. Dei lib. 18. cap. 34.

DE NOMINIS SVI MVTA TIONE.

EX Daniele Balthasar vocatus est. Et hoc nomen illi inditū fuit, vel (vt Iosephus refert, lib. 10. cap. 12.) à Rege Nabuchodonosor, vel (vt putat Ioannes Lud. Viues in August. De ciuitat. Dei, lib. 18. cap. 34.) ab eunucho regio, cui puerorum erat demãdata cura. Hoc certū est, illū in Babylonia Balthasare fuisse dictū. Origenes in Num. cap. 31. homi. 25. Ab archangelo aut Gabriele, vir dicitur desideriorū, siue amabilis & Dei amore dignus, Dan. 9. & ibi Hieron. Quo nomine etiam nū in hodiernū diē apud sanctos Patres appellari solet. Orig. in epist. ad Rom. lib. 6. cap. 8.

VBI ET QVANDO PROPHETAVERIT.

IVXTA sententiã sacre historiae communem, Daniel tempore captiuitatis prædicauit in Babylone. Cui etiam suffragatur B. Augustinus: Quo, inquit, tempore (captiuitatis putã Babylonicæ) Daniel, quem in primordio captiuitatis vnum de obsidum numero posuimus, in Babylone ex Iudæorum stirpe, illustri fama clarabat. August. De mirabilibus Sacre scriptur. lib. 2. cap. 30.

QVID ET QVIBVS PROPHETAVERIT.

EIDEM populo pdicauit Iudæico, cui contēporaneus suus prophetauit Ezechiel: ac impijs quidē pdicit destructionē, pijs verò certā promittit, ac digito quasi demõstrat liberationē. Quo aut hoc faciat ordine, & qua occasione, infra scripta latius declarabit Partitio.

GENVS

PARTITIONVM THEOLOGICARVM

GENVS MORTIS, EX EPIPHANIO.

Tunc igitur Babylone ex hac vita discessit Daniel vir sanctus in pace. Et humatus est in angusta cauerna honoribus magnis. Extat monumentum ipsius vsque ad hoc seculum nostrum, in Babylone cunctis notissimum. Epiphanius De Prophetar. vita & interitu, in vita Danielis, in fine.

DE SCRIPTIS DANIELIS, ET AN LIBER eius sit Authenticus.

D. HIERONYMVS Porphyrium negare dicit hunc librum esse Danielis, in praefatione Commentar. in Danielē. Porro in Apologia aduersus Ruffinum ait se non negasse Danielelem esse prophetam, vt quem statim in fronte prologi prophetam esse confessus sit: sed quid Hebrei dicerent, & quibus argumentis suam niteretur probare sententiam, voluisse monstrare: & docuisse lectorē, ecclesias Christi hunc Prophetam, iuxta Theodotionem legere, & non iuxta septuaginta translatores. Et post pauca: Quod autem refero, inquit, quid aduersum Susannę historiam, & hymnū trium puerorū, & Belis draconisq; fabulas, q̄ in volumine Hebraico non habentur, Hebrei soleant dicere: qui me criminatur stultū, se sycophantā probat. Non enim quid ipse sentirem, sed quid illi contra nos dicere soleant, explicauī. Hęc Hieron.

ALIVD D. HIERONYMI DE HOC LIBRO testimonium.

ILLVD in praefatione comoneo, nullum Prophetarū tam apertē dixisse de Christo. Non enim solū scribit eum esse venturū, quod est cōmune cum ceteris, sed etiam quo tempore venturus sit, docet, & reges per ordinem digcrit, & annos enumerat, q̄ manifestissima signa praenunciat. Idem.

DE GENERE ORATIONIS, ET QVO STYLO editus sit hic liber.

LIBER Danielis vsque ad capitulum octauum, Chaldaico-Syriacoque sermone conscriptus est. Cetera quę sequuntur vsque ad finem voluminis, Hebraicē leguntur. Hieron. in Daniel, cap. 7. in fine.

DE TRANSLATIONIBVS EIVSDEM.

HIERONYMVS in dicta Apologia aduersus Ruffinum tradit quatuor huius libri in promptu esse editiones, Aquilę, Symmachi, Septuaginta, & Theodotionis. Ex quibus Ecclesię receperūt Theodotionis interpretationem, qui vti quę post aduentum Christi incredulus fuit: illa interim, quę illis 70. ascribitur viris, posthabita: eō q̄ a veritate multū discordet, & ob id recto iudicio sit repudiata. Vide Hieron. in Praefatione Commētar. in Danielē, & in alia Praefatione in ipsum Danielcm.

CAVSA, CVR LXX. INTERPRETVM editio a vero aberrauerit.

IDEM Hieron. in prologo huic lib. praefixo monet, Danielelem maximē & Esdras Hebraicis quidem literis, sed sermone Chaldaico conscriptos. Iam an ipsi LXX. noluerint Chaldaicę linguę lineas in translatione seruare, an verō sub nomine eorum, ab alio non satis Chaldęam linguā sciente editus sit liber, ignorare se dicit: se tamen Ecclesię iudicium secutum consistetur. In citato prius loco aduers. Ruffinum.

PARTITIO PROPHETIAE DANIELIS.

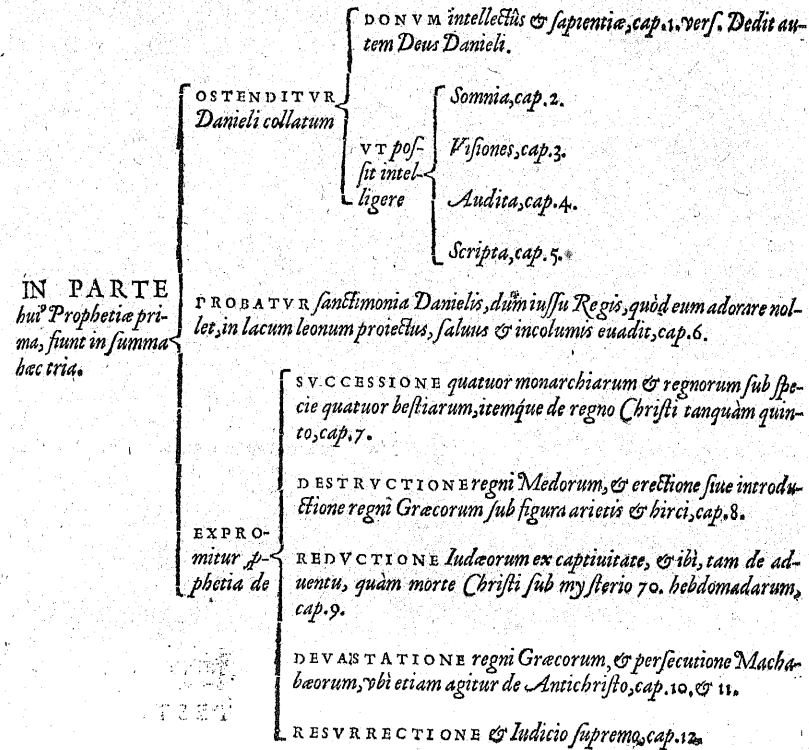
TABVLA 211.

PROPHETIAE HVIVS CANONICA, quę in Hebraeorum Canone inter Sacros numeratur libros. vs Pars alia est iuxta Hebręos APOCRYPHA, quę non itidem in Hebraeorum Canone comprehensa est.

PRIME

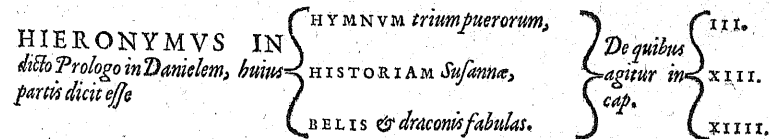
LIBER SECVNDVS. PRIMAE PARTIS SVBDIVISIO.

TABVLA 212.

DE SECVNDA HVIVS PROPHETIAE PARTE.

TABVLA 213.

DE VA.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE VARIIS ADVERSVS HAEC SCRIPTA

Calumnijs.

MULTA aduersus hunc librum scripsit impius Porphyrius. Ut autem eius calumnijs per Eusebium, Apollinarium & Methodium abundè sit occursum, vide ipsum Hieron. in vtroque Prologo, tam in Danielè, quàm in suos super eo commentarios.

QVOD D. HIERONYMI DE HIS PARTIBVS fuerit Iudicium.

QVAE verò ipsius hac de re sententia fuerit Hieronymi, id abundè satis, grauis-
ma eius declarat aduersus Ruffinum Apologia, vbi sic ait, quemadmodum etiam paulò suprà commemoratum est: Quòd autem referò, quid aduersum Susannæ historiam, & hymnum trium Puerorum, & Belis draconisque fabulas, quæ in volumine Hebraico non habentur, Hebræi soleant dicere: Qui me criminatur stultum, se scycophantam probar. Non enim, quid ipse sentirem, sed quid illi cõtra nos dicere soleant, explicari &c. Atque sic intelligenda est etiam D. Augustini de his capitibus sententia, cum ait: De lacu verò iterum, & Abacuc translato in Belis & draconis fabula, idcirco in hoc ordine nõ ponitur, quòd in autoritate scripturæ diuinæ (secundùm Hebræos videlicet) non habentur, Augustin. de mirabilibus sacre scripturæ, lib. 2. cap. 32.

ADHVC ALIA DE EISDEM SCRIPTVRIS TESTIMONIA, & primùm de Hymno trium Puerorum, ex Concilio Toletano.

TRIVM puerorum hymnum, in quò vniuersa celi & terræ creatura Deum colaudat, vt docet Concilium Toletanum quartum, Ecclesia tota Catholica per totum orbem diffusa celebrat. Vide etiam hinc duas B. Chrysof. homil. Tom. 1.

DE HISTORIA SVSANNÆ, TESTIMONIVM Origenis.

HISTORIAM Susannæ, Hebræi de Catalogo diuinorum voluminum defecârunt. Nos autem & suscipimus & opportunè contra eos proferimus. Augustinus certe hanc historiam, atq; ad eò totum caput 13. Danielis, exponit Tractat. 36. in Euangelio Ioannis.

DE BELIS DRACONISQUE HISTORIA.

MERSIO Danielis in lacum leonum, adducitur ab Ambrosio sermone 18. in Psal. 118. Medina de recta in Deum fide, lib. 6. cap. 9.

DE MI.

DE MINORIBVS PROPHETIS, ET PRIMVM,

QVARE HOC NOMINE APPELLENTVR.

TABVLA 214.

RELIOVI DEHINC PROPHETARUM, COMMUNITER DICUNTUR MINORES, PROPTER breuitatem voluminum, vt ait Augustinus in speculo de Prophetis minoribus: & quòd eorum sermones sint breues, in eorum comparatione, qui maiores vocantur. Idem Augustinus de ciuitate Dei, lib. 18. cap. 29.

VERISIMILE est enim, pro Concionum vel magnitudine vel breuitate, Prophetas alios maiores, alios verò dictos fuisse minores, potius quàm à gratia vel abundantiori vel minori. Constat enim, posteriores Prophetas, quales aliqui sunt, etiam ex minoribus non minis luculètas habuisse reuelationes de Christo, quàm priores. Vide Augustinum de ciuitate Dei, lib. 18. cap. 29. & in speculo de Prophetis minoribus.

DE NVMERO ET ORDINE PROPHE-

tarum minorum. TABVLA 215.

SEPTVAGINTA interpretes, qui ponunt	PRIMVM Osee.	2. Amos.	QVOS nos iuxta interpretatione D. Hieron. in prologo Commentarij in Iosel, possumus dicere	1. Saluatorem.
		3. Michæam.		2. Incipientem.
		4. Iosel.		3. Portantem.
		5. Abdiam.		4. Seruum Domini.
		6. Ionam.		5. Columbam.
		7. Nabum.		6. quæ quasi, aut, quæ veluti.
		8. Abacuc.		7. Consolationem.
		9. Sophoniam.		8. amplexantem siue luculentam
		10. Aggeum.		9. Arcanum Domini.
		11. Zachariam.		10. Festiuium, siue solennem.
		12. Malachiam.		11. Memoriam Domini.

PROPHETAS minores esse duodecim, inter omnes conuenit. Non idem tamen eorum est apud omnes ordo: sed aliter eos numerant

HEBRAEI, qui collocant Prophetas minores hoc ordine, quos Hieron. sequitur:

1. Oseam.
2. Iosel.
3. Amos.
4. Abdiam.
5. Ionam.
6. Michæam.
7. Nabum.
8. Abacuc.
9. Sophoniam.
10. Aggeum.
11. Zachariam.
12. Malachiam.

NOTA.

ex his posteriores ad tempus Christi appropinquant, habuerunt clariore reuelationes de Christo, quàm priores. Gloss. 1. Reg. 3.

DE NV-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE NUMERO ET ORDINE REGVM
Israël & Iuda. TABVLA 216.

REGVM NOMINA SVNT ALIA.

DECEM TRIBVVM,	DVARVM TRIBVVM.
HIEROBOAM.	ROBOAM.
NADAB.	ABIA.
BAASA.	ASA.
HELA.	IOSAPHAT.
ZAMRI.	IORAM.
AMRI.	OCHOZIAS.
ACHAB.	ATHALIA.
OCHOZIAS.	IOAS.
IORAM.	AMASIAS.
IEHV.	OZIAS, seu <i>Azarias.</i>
IOACHAZ.	IOATHAM.
IOAS.	ACHAZ.
HIEROBOAM.	EZECHIAS.
ZACHARIAS.	MANASSES.
SELLVM.	AMON.
MANAHM.	IOSIAS.
PHACHIA.	IOACHAZ.
PHACEE.	IECHONIAS, qui & <i>Ioakim.</i>
OSEE.	IOACHIN.
	SEDECHIAS.

DE VARIIS TRIBVVM APPELLATIONIBVS, DE
carū in prophetis minoribus vsu Regulę tres. ex Prolog. in lib. 12. Prophetarū.
PRIMA REGVLA.

QVOTIESCVNQVE
ad X. tribus tenditur Pro-
phetia, sub his nominibus de-
signantur, id est,
Ephraim.
Samaria.
Israel.
Ioseph.
Iezrael.
Bethel.
Bethauen.
Et interdum Iacob.

SECVNDV REGVLA.

QVANDO AVTEM AD
duas loquitur tribus, sub his nominibus
sermo profertur, id est,
Iuda.
Hierusalem.
Beniamin.
Domus David.
Et interdum Iacob.

TERTIA REGVLA.

ALIQVOTIES Israel ad totas duodecim Tribus refertur.

QVOD LIBER XII. PROPHETARVM MINORVM,
vnum sit volumen.

VOLV MEN duodecim Prophetarum minorum, vnus est liber: vel, vt essent apud
Hebręos tot libri quot sunt literę Alphabeti: vel secundum Isidorū propter ser-
monum breuitatem. Vnde etiam, vt notatum fuit, dicuntur Minores, quod bre-
ues sint, & sibi inuicem ea causā connexi. In expositione Prologi ad librum Osee.
MINO.

LIBER SECVNDVS.
MINORVM PROPHE TARVM OFFICIA
distributa. TABVLA 217.

PROPHE- tarum, quos mi- nores dicere so- lemus, alij fun- guntur fere of- ficio	COMMINAN- tis captiuitatem &c. Vt sunt	OSEE, IOEL, AMOS, MICHAELAS.	Qui com- mi- nan- tur	Vtrique regno, Israelitico & Iudaico. Duabus tantum tribubus, seu (vt ait Hieronymus) Regno Iudaico. Non istis, duobus tantum Regnis, sed vicinis etiam Regnis omnibus. Regno principaliter Israelitico, eo q̄ alteri regno fuerit causa erroris.
	CONSOLANTIS, quo ad Iudęos, (Re- ligis enim natio- nis fuerit & himi- naces) Quorū simi- liter sunt quatuor:	ABDIAS, IONAS, NAHVAS, ABACVC.	QVI pphe- tias, suas textu contra:	Regnum Idumęorum, qui nati erāt de Esau, & emuli Israelitarum. Ninuen & Regnum Assyriorum. Eisdem, a pœnitentia ad predicati- onem Ionę suscepta, iterum decli- nantes, & x. tribus in captiuitate abducentes. Nabuchodonosor & Regnū Chal- dęorum, a quibus capti sunt duę tribus reliquę.
	REVOCANTIS à captiuitate Ba- bylonica. Quorū itidem sunt qua- tuor:	SOPHONIAS, AGGAEVS, ZACHARIAS, MALACHI AS.	Qui p- dicau- erunt li- beratio- nem. Et quidem	Primus, Futuram. Secundus verò & tertius pæ- sentem; & ob id exportatur po- pulum, ad exitum è Babylone & instauracionem Hierosoly- me. Quartus præteritam, hortans ad studium pietatis.

HIERON. AD PAVLINVM.

DVODECIM Prophetę in vnus voluminis angustias coarctati, multò aliud
quàm sonant in litera, præfigurant.

y 2 PRO.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
PROPHEA
OSEAE, LIBER BIBLIAE
XXXII, QVINTAE PARTIS SEXTVS.

DE PROPHEAE HVIVS ORIGINE.

OSEE Propheta filius Beeri, in Belomoth, vel secundum Glossam in Botsche metz, de profapia tribus Isachar progenitus. Epiphan. De vita & interitu Prophtarum. Cuius nominis interpretationem Origenes annotauit his verbis: Osee filius Beeri, inquit, interpretatur seruatus: Beeri autem vox, sonat puteos. Efficitur enim quilibet eorum, qui seruantur, Putei filius, quia sapientia Dei ex profundo scaturit &c. Hieron. vt dictum est, interpretatur cum saluatorem, in Prologo Commentar. in Iohelcm.

HVNC PROPHEAM NON VERBO TANTVM prophetasse, sed eius etiam facta, fuisse prophetica.

QVOD Oseas Dei iussu fornicariam duxerit in vxorem, in eo figuram gerit Christi: qui Patris iussa exequens, ex Gentiu fornicatione accepit in corpore suo Ecclesiam. Gloss. hic cap. i. post Principium. Quare autem Deus Opt. Max. interdum ea, q speciem habent mali, fieri aut precipiat, aut permittat, vide elegantem disputationem D. Hieron. in Prolog. Commentar. in nostrum hunc Oseam. Vbi cum eo ipso Propheta sic concludit: Quis sapiens, & intelliget ista? intelligens, & cognoscet ea?

VBI ET QVANDO PROPHEGARIT. TAB. 218.

IN IVDAEA { IVDAA { OZIAE, } Fortitudinis Domini,
{ IOATHAM, } Id Consummationis atque perfectionis,
{ ACHAZ, } est Virtutis,
{ EZECHIAE } Imperij Domini.
& Hierusale prophe-
tauit in diebus Regu
ISRAEL, Ieroboam, id est, morae vel temporalitatis, filij Ioas, Regis Israel, cap. i. hic in princp. & ibi Hieron.

SVPPTATIO HORVM TEMPORVM, EX COMMENTAR. Hieron. in hunc Propheam.

AZARIAS, qui vocatur & Ozias, de stirpe Dauid, regnauit in Hierusale super duas tribus, que appellabantur Iuda, annis 52. Cui successit in Regnum filius eius Ioatham: Qui & ipse regnauit annis sedecim. Cuius anno vndecimo decem tribus, q appellabantur Israel, capte sunt a Salmanasar rege Chaldaeorum, & in Medorum montibus collocatae. Post Achaz regnauit filius eius Ezechias annis 28. Eo autem tempore, quo Ozias regnare coepit super Iudam, duo decimum annum super Israel regnabat Hieroboam pronepos Iehu, cui Dominus repromiserat vsq; ad quartam generationem sobolem illius regnaturam, eo quod percussisset duos Reges in pios Iuda & Israel. Hieronymus in i. cap. Osee.

DICTIONVM VTILITAS PRIMA.

HAE IDEO obseruanda esse, tradit idem Hieron. vt intelligamus Osee prophetam, & ante captiuitatem Israel, & post captiuitatem eius vaticinatum, & tam vicinam, quam presentem & preteritam, & denunciassse venturam, & luxisse ingruentem, & in emendationem Iude retexuisse preteritam. Idem loco memorato.

SECUNDA VTILITAS.

DEINDE, vt perspicuum fieret, prophetante Osee regnum X. tribuum esse finitum: quod a primo Rege Hieroboam vsque ad vltimum Osee permansit, annis ducētis & quinquaginta. Idem.

SYNCHRONI OSEAE QVI FVERINT.

CONTEMPORANEI eius fuerunt Esaias, Iohel, Amos, Abdias, Ionas, & Michas. Hae omnia ferē Hieron. in Oseam, cap. i. post principium.

QVOD ET QVIBVS PRAEDICAVERIT.

IYDAEOS praedixit in vltimo tempore ad Christum redituros. Prophetavit autē contra decem tribus de eoru fornicatione & de interitu Samariae, pauca de duabus loquens reliquis. Gloss. in principio capitis i.

QVOD SIGNVM DEDERIT DE ADVENTU Christi.

PRAEDIXIT porro Dominum caelitus venturum in terram. Caterum hoc fore indicium aduentus eius: Si quercus illa in Selom findatur a seipsa in portiones bis senas, & fieret totidem quercus: & accidit ita. Epiphanius de propheta. vita &c.

DE MORTE ET SEPULTURA.

VITAM cum posuisset in pace, propria terra humatus est. Epiphanius ibidem.

PROPHEAIE HVIVS PARTITIO.

TABVLA 219.

OSEAE PROPHEA

est difficile potest continuari, respectu tamen ipsius prophetae, in quinq; distribuitur partes, eo quod is hanc prophetiam ediderit sub persona modo

VATIS, futura in seipso ante, quam fiat, praesignificans, cap. 1. 2. & 3.
IUDICIS, & in iudicio contendens cum eis, contra quos prophetauit, a cap. 4. vsque ad cap. 8.
PRAECONIS, seu tubae sonitu clangentis, cap. 8. & 9.
PATRIS, ex postulantis cum filiis ob declarata erga accepta beneficia ingratitude, a cap. 10. vsque ad cap. 14.
AMICI, familiariter & amate consulentis, ca. 14. & vlt.

SVB PERSONA VATIS.

TABVLA 220.

POENAM venturam super Israel & domum regiam, sub primo portento filij nati de fornicaria, a loco illo, Vade, sume &c. cap. 1. vsque ad ver. Et concepit adhuc &c.

CAPTIVITATEM DVARVM quidem tribuum temporalem, Sub portento secundo, De filia que vocata est, Sine misericordia. d. DECEM vero perpetua, vers. Et concepit, &c.

CAECITATEM atque duritiam cordis vtriusque generis, sub tertio portento, De filio qui dictus est, Non populus meus vos: Quod hodie licet cernere in Iudaeis vsq; ad vers. Et erit in loco vbi dicitur, eodem.

PRAEDICIT FI- ILLUMINATIONEM reliquiarum ex Iudaeis, videlicet Apostolorum & Iudaeorum in Christum credentium, a d. vers. vsque in fin. cap. 1.

LIJS ISRAEL CAPTIVITATEM praedictam fuisse iustam, interpellat iudicium eorum, qui salui facti, & misericordiam consecuti sunt, a principio cap. 2. vsque ad vers. Propter hoc ecce ego &c.

PROSEQUITVR illuminationem reliquiarum promissam, a d. vers. Propter hoc, vsq; in finem, cap. 2.

APERIT aliam conversionem filiorum Israel, quae cum demum sit futura, cum plenitudo gentium intraverit, sub portento de muliere adultera &c. cap. 3. Vbi concluditur, Futuros quidem filios Israel per multos dies sine Rege, sine Sacrificio & sine altari: sed tandem reuersuros ad Dominum Deum, & David Regem suum, scilicet Iesum Christum. Ibidem.

Rom. 11.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM SVB PERSONA IVDICIS. TABVLA 221.

INTRO-
ducit { DOMINVM volentem subire iudicium, iustene an iniuste populum, tam grauitur multis que modis peccantem, punire statuerit, à princip. ca. 4. vsque ad versic. Veruntamen &c.
POPVLVM iudicium eiusmodi subire nolentem. d. versic. Veruntamen.

IUDICIO sic recusato Prophe-
ta X. tribubus comminatur sup-
plicium propter duo peccata { IGNORANTIAE & oblitæ legis Dei. versicul. Nolite feci tacere &c. eodem.
IDOLOLATRIAE, versic. Fornicati sunt &c. vsque in finem. cap. 4.

INGREDITVR iudicium, excluso toto populo, cum cœtu Sacerdotum, Principum & Maiorum. à princip. cap. 5. vsque ad versic. Ruot etiam Iudas &c.

PROSE-
quitur pro-
pheta octo p-
dications
sue mēbra,
in quibus
ETIAM duabus reliquis comminatur tribubus, consilium suum negligentibus, ab eo loco, vsque ad versic. Ephraim in desolatione erit &c. eod.

REPRÆHENDIT Israelitas, quod afflicti non confugiant ad Deum, sed subsidium vanum & inutile, querant à Rege Assyriorum. Inde vsque ad versic. Vadens ad locum meum, &c. eodem.

OSTENDIT eos olim ad Christum reuersuros, & eius opem imploratuos. à d. versic. Vadens, vsque in finem cap. 5. & per totum ferè 6. Vbi etiam de Christi æterna generatione, temporali natiuitate, & resurrectione habentur nonnulla.

MISERICORDIAM { PROMITTIT duabus Tribubus, }
NEGAT eandem decem reliquis. } Circa finem cap. 6.

REDDIT eius rei rationem, cur nimirum misericordia illis præstita, his verò negata sit. Quæ est, quod nulli ex regibus Israel ad Deum reuersi sint, cum tamen reges Iuda ad eum redierint. Per totum cap. 7.

SVB

LIBER SECVNDVS. SVB PERSONA PRAECONIS. TAB. 222.

DESCRIBIT { TRANSGRESSIONEM legis, à princip. cap. 3. vsque ad versic. Ipsi regnauerunt.
ASSUMPTIONEM regis Hieroboam, & omnium eorum qui regnarunt deinceps in 10. tribubus contra voluntatem diuinam, d. versic. Ipsi regnauerunt &c. Vbi etiam deridet virulum, quem fecerunt deum. eod.

CVLPAS { PERSECUTIONEM factam ab Assyrijs tempore Phul, Theglathphalasar, Salmanasar & Sennacherib. versic. Denotatus est Israel. eod. Quæ pœna correspondet assumptioni regis.
ALIAM persecutionem illatam ab Aegyptijs. versic. Qui multiplicauit &c. vsque in fin. cap. 8. Quæ correspondet transgressioni legis.

POENAS, { OPULENTIA & lætitia, in famem & tristitiam, ac sterilitatē opulentiae contrariam, à princip. cap. 9. vsque ad versic. Scitote Israel &c.
SAPIENTIA & prophetia, qua præditus fuit populus Israel, in stultitiam & amentiam. d. versic. Scitote.
SANTTITATE, quam in pluribus habuit, in peccata & spurcitas. versic. Quasi vna in deserto &c. eod.
FECUNDITATE filiorum, in sterilitatem. versic. Ephraim quasi auis auolauit &c. eod.
DIGNITATE, in ignominiam & opprobrium. versic. Ephraim, ve vidi. eodem.
PRAELECTIONE, in abiectiōnem. versic. Abijciet eos &c. in fin. d. cap. 9.

SEX mutatio-
nes filiorū Isra-
el, de statu. p-
stero in aduer-
sum, vt de

SVB PERSONA PATRIS. TAB. 223.

ARGVIT INGRA-
titudinem filiorum Israel, erga
collata illis beneficia, præser-
tim quatuor: { POSSESSIONEM terræ yberrime, cap. 10. per tot.
EDVCTIONEM atq; liberationē ab Aegyptiaca seruitute, per tot. c. 11.
PROTECTIONEM Iacob patris sui, in peregrinatione illius in Mesopotamiam Syria, toto cap. 12.
CONSERVATIONEM totius populi in deserto & solitudine, per cap. 13. integrum.

SVB PERSONA AMICI CONSVLENTIS. TABVLA 224.

PROPHETIAM
suam tandem concludit, dum { EXPRIMIT suam indignationem contra filios Israel, quod Deum suum dereliquerint, versic. 1. cap. 14.
SVAM subdit consolationem, versic. Convertere Israel. eod.
CVI deinde adjicit promissionem diuinam, versic. Sanabo contritionem eorum. eod.
ANIMVM legentis excitat ad attentionem diligentem eorum, quæ hoc libro sunt proposita, versic. Quis sapiens. d. cap. 14. & ultimo.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
 PROPHEȒIA
IOHELIS, LIBER
 BIBLIAE XXXIII, QVINTAE PARTIS
septimus.

QVIS ET VBI NATVS FVERIT IOHEL.

IOHEL propheta filius Phatuel, de tribu Ruben, natus dicitur in agro Bethorō, vbi etiam in pace mortuus est & sepultus. Hic in prologo, & Epiphan. De vita & interit. Prophetar.

QVO TEMPORE FLORVERIT.

AVGVSTINVS de ciuit. Dei lib. 18. cap. 27. dicit se huius & Ionæ Prophetæ tempora non in illorum scriptis, sed in Chronicis inuenire potuisse, Iohelem tunc prophetasse, cum iam regnaret Ioatham. Quod tempus Hieronym. extendit etiã ad Achaz, Ezechiam & Ieroboam. Tempora quoque, ait, in quibus prophetauit, eadem debemus accipere, quæ & in Osee legimus, in diebus scilicet Ozia, Ioathan & Achaz & Ezechia Regum Iuda, & in diebus Ieroboam filij Ioas regis Israel. Hieron. in 1. cap. Ioehelis. Sed Nicolaus de Lyra, sequitur opinionem Rabini Salom. qui Iohelem putat tempore potissimum Ioram Regis prophetasse Israel.

AD QVOS HAEC PROPHEȒIA FVERIT
 instituta.

SICVT in Osee sub nomine Ephraim ad decem tribus cõfertur vaticinium, quæ vel Samaria, vel Israel sæpè memorantur: sic in hoc Propheta omne quod dicitur, ad tribum Iuda, & ad Hierusalem pertinere credendum est, & nullam omnino Israelis, id est, decem tribuum, in hoc fieri mentionem. Hieron. in Commen. tar. cap. 1.

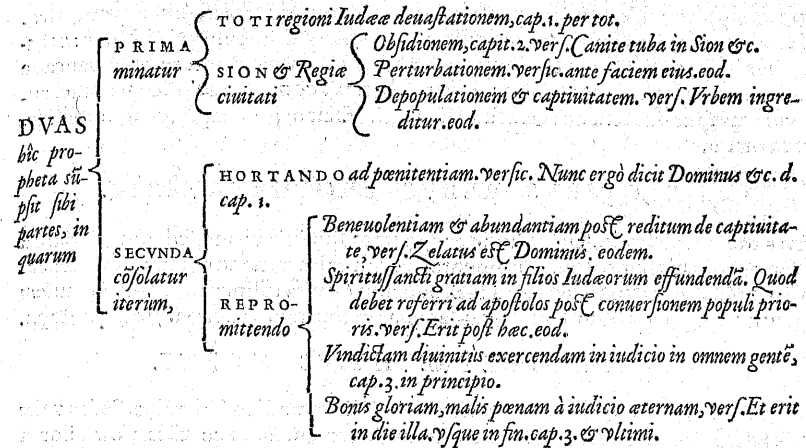
SVMMA EIVS PROPHEȒIAE QVAE SIT.

Ad. 2. DESCRIBIT terram duodecim tribuum, aruca, brucho, locusta, rubigine vastante cõsumptam, & post euerisionem prioris populi effusam iri spiritũ sanctũ super seruos Dei & ancillas, id est, super centũ viginti credetium nomina, & effusum iri in cõnaculum Sion. Qui centum viginti ab vno vsque ad quindecim plaulatim & per incrementa surgentes, quindecim gradum numerum efficiunt, qui in Psalterio mysticè continentur. Prologus in hunc Prophe. tam tertius.

PARTI.

PARTITIO PROPHEȒIAE IOHELIS.

TABVLA 225.

PROPHEȒIA
AMOS, LIBER BIBLIAE
 XXXIII, QVINTAE PARTIS VIII.

AMOS VNDE SIT ORI VNDVS.

AMOS propheta, è Thecæ oppido oriundus est, de tribu Zabulon. Epiphan. de vit. & interi. prophet. Quem Deus de grege captarum sumptum, spiritu suo instruxit, & ad propheticam dignitatem extulit. Basil. Magn. epistola 55. Sic enim de seipso in 7. fatetur capite, pastorem se vel armentarium fuisse, inde diuinitus ablatum atq; missum, vt Dei populo prophetaret. Augustinus de doctrina Christi. ana. lib. 4. cap. 7. Non est ergo, vt suprã monuimus, Pater hic Esaias: quanquã & ille propheta extiterit. Hieron. hic & alijs pluribus in locis. Sed is est, quem ablatum de numero pastorum, misit Dominus vt in Samaria prophetaret. Idem hic in Prolog.

AMOS CVR SE PROPHEȒIAM ESSE NEGARIT.

QVO autem Amasæ sacerdoti Bethel in d. cap. 7. De seipso loquens, respondit: Non sum Propheta, neq; filius Prophetæ, sed armentarius ego sum, vellicans sycomoros: id eum B. Gregor. lib. 2. Moralium, cap. 41. in Iob, ideo fecisse putat, vt ostenderet prophetiæ spiritum sibi deesse sensisse, cum hæc diceret.

QVO TEMPORE PROPHEȒIAE OFFICIO functus fuerit.

PROPHEȒIAE cõcepit sub Ozia, quando & Esaias prophetiæ suæ habuit exordium, vt ait Hieron. in Esa. lib. 3. cap. 7. Itã enim de suo tempore scribit ipse 1. cap. Et refert hoc idem Augustin. de ciuit. Dei lib. 18. cap. 27. vbi ait, Amos quoque in diebus Ozia regis se prophetasse scribit. Prophetauit tamẽ etiam sub Ieroboam filio Ioas regis Israel. Hieron. in 1. cap. Amos. Porro in prologo 3. dicitur, cum aliquantulum exorsum esse ante Isaiam.

CONTRA

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
CONTRA QVOS PROPHEAVERIT.

PROPHEAUIT in gentes, ait Hierony. quæ lectione, id est, ipsa operis narratione comprehensæ sunt in d. prolog. Videlicet contra Damascum, Gazam, Ascalon, Azotum, Accaron, Tyrum, Idumæam, Theman, filios Ammon & Moab: Athanasius in synopsi. Maxime enim contra x. tribus locutus est, interserens pauca de duabus. Et est hic Amos primus, qui prophetauit contra Israel, dicens: Israel autem captiuus ducetur de terra sua. Hieron. in Esaiam lib. 3. cap. 7. ex sententia Hebræorum.

DE QVIBVS REBVS PROPHEAVERIT.

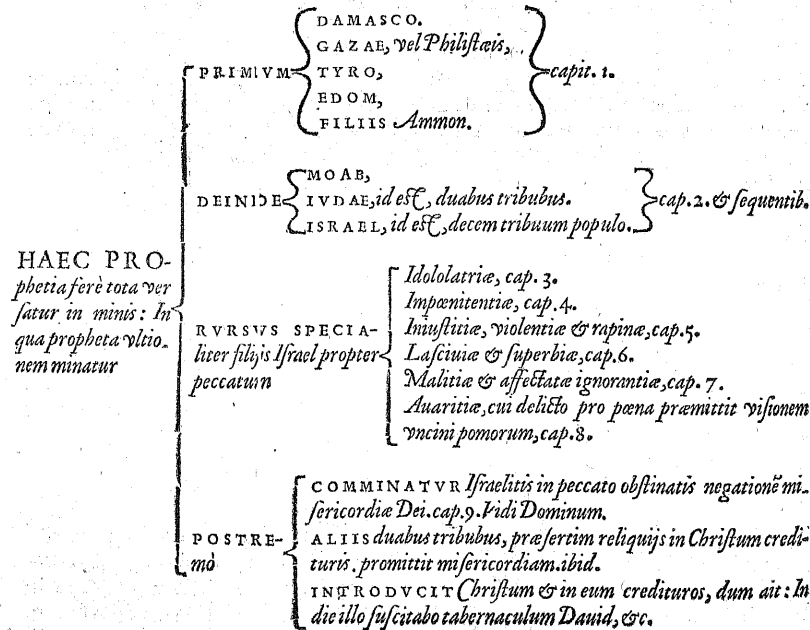
IMPERTIVM Hieron. scribit hunc prophetam fuisse sermone, sed non scientia: Ad Pamaechum hic in prolog. Commentar. vt qui ruborum mora distringens, repente propheta effectus sit. Idem ad Heliodorum de vita solitaria. Denunciat autem gentibus predictis iram Dei, ob causas quas memorauit. Hieron. hic in prolog. 1.

DE PROPHETAE HVIVS MORTE.

HVNC Amasias sacerdos frequenter plagis affixit, tandem filius eius Ozias veste per tempora transiit. Post hæc semiuivus in terram suam euectus, post aliquot dies dolore vulneris expiravit: sepultusq; est cum patribus suis. Epiphani. de prophet. & in prolog. 3. in Amos.

PARTITIO PROPHETIÆ AMOS.

TABVLA 226.

PRO-

P R O P H E T I A
ABDIAE, LIBER BIBLIAE XXXV, QVINTAE PARTIS IX.

DE PROPHETAE HVIVS ORIGINE.

ABDIAS propheta, qui interpretatur seruus Domini, ex famulatu Dei nomē accepit. Hieron. in epistolam Pauli ad Titum post principium. Originem duxit ex Sichen, agroq; Betachamar. Epiphani. de vita prophet. Secundum doctores Hebraicos & Latinos, dispensator domus Achab regis Israel. Lyranus hic in principio. Post relicta aula, Helias se adiunxit diuinatori, & eius factus est discipulus, cuius gratia, plurimum sustinens, seruauit. Idem Epiphani. ibidem. Paruus est hic propheta, versusum supputatione, non sensuum: Alioqui ea videt, ea audit, quæ prophetalia digna sunt seruitute. Hieron. in cap. 1. huius, alludens ad nomen Abdia, quod, vt diximus, significat seruum Domini.

QVOMODO AD PROPHETIÆ MVNVS PERVENERIT.

CVM Iezabel ad necem vsque persequeretur prophetas Domini, Abdias centum ex his paut in specubus, qui non curauerunt genu Baal: & de 7. millibus erant, quos Helias arguitur ignorasse: Pro quo pietatis officio gratiam accepit prophetalem, & de duce exercitus, fit dux Ecclesiae. Tunc in Samaria paruum gregem pauperat, nunc in toto orbe Christi pascit ecclesias. Hierony. cap. 1. hic in principio. & in Epitaphio Paulæ ad Eustoch. Vt vel hinc intelligere liceat, verissimum esse, quod Saluator noster Christus apud Matthæ. in 10. dixit capite: Qui prophetam recipit in nomine prophetae, mercedem prophetae accipiet. Eius autem pars magna in Hieremiae volumine continetur. Idem Hieron. hic d. cap. 1.

QVO TEMPORE DOXERIT.

HVIVS prophetae tempus D. Augustin. de ciuitate Dei lib. 18. cap. 31. neq; ex suis, nec aliorum scriptis chronicis satis liquere asserit, his verbis: Tres, inquit, prophetae de minoribus, Abdias, Nahum & Abacuc, nec sua tempora dicunt ipsi, nec in Chronicis Eusebij & Hieronymi, quando prophetarint, inuenitur. Abdias enim positus est quidem ab eis cum Michæa, sed non eo loco vbi notantur tempora, quando Michæam prophetasse ex eius literis constat. Quem Eusebij locum irā hic super Augustinū explicat Ioannes Ludou. Viues: Abdiam Eusebius Michææ coniungit, regno Iosaphat. de Abdia rectè: de Michæa verò contra suum Michææ ipsius testimonium, quod Augustinus annotauit. Quippe Michæas se visionem vidisse perhibet sub Regibus Ioathan, Achaz & Ezechia, multò posterioribus Iosaphat. Fuit ergo hic propheta vetustior quouis superiorum ætate Iosaphat regis Iuda, rege Latinorum Tiberino Syluio.

ADVERSVS QVOS PROPHEAVERIT.

VISIONEM annunciat contra Idumæam & finem eius, & contra gentes, quæ Israelii insultabant. Prædicit enim futurum, vt domus Esau à posteris Iacob expugnetur. Athanas. in synopsi.

QVO GENERE MORTIS INTERIERIT ABDIAS.

SVVM autem diem obiens, in agro Betachamar cum patribus suis capulum obtinuit. Epiphanius de vita Prophet. Sepulcrum eius est in Samaria, vbi etiam Helias & Ioannes Baptista sepulti sunt. Hieron. in Epitaphio Paulæ ad Eustoch.

ARGVMENTVM.

COMPLECTITVR D. Hierony. huius Prophetiae summam, paucis hisce verbis ad Paulinum de diuinis sacrae scripturae libris. Abdias, ait, qui interpretatur seruus Domini, personat contra Edom sanguineum, terrenumq; hominem: fratris quoq; Iacob semper æmulum, hasta percutit spiritali.

QVIS

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
 QVIS HORVM VERBORVM SIT SENSVS.

SENSVM istorum verborum latius explicat prologus, quem quidam D. Hieronymo tribuit: Iacob, inquit, Patriarcha fratrem habuit Esau, qui ob ruborem corporis sui, Edom hebræa lingua appellatus est, quod Latine sanguineus dicitur vel rufus. In memoratum fratrem suum, (qui Israel nomen acceperat) graui odio commotus, interimere conatus est. Qua de causa omnes qui populum Israel, id est, filios patriarchæ Iacob, prædicti Esau odium imitati, persecuti sunt, Esau & Edom appellati sunt. Hæc ibi. Atque sic à Iacob Israelitæ, id est, viri videntes, & ab Esau siue Edom, Idumæi sunt appellati. Idumæa autem caro est, quæ pugnat aduersus spiritum, vt quibusdam placere ait D. Hieronymus.

PARTITIO PROPHETIAE ABDIAE.

TABULA 227.

VNICVM HABET hæc Prophetia capitulum, in quo Propheta Abdias

INVEHITUR in Idumæos propter eorum	}	SVPERBIAM & arrogantiam, vers. Superbia cordis tui extulit te &c.
		SCIENIAM vanam & mundanam, vers. Non est prudentia in eo &c.
		INVIDIAM & malitiam erga fratrem suum Iacob, vers. Propter interfecionem &c.
		PROMITTIT filiis Iacob, quantum ad tribum Iuda, durationem perpetuam, & Iesu Christi Saluatoris presentiam in monte Sion, vers. Et in monte Sion erit saluatio, &c.

P R O P H E T I A
 IONAE, LIBER BIBLIAE XXXVI, PARTIS QVINTAE
 decimus.

DE ORIGINE, STATV, ET CONDITIONE IONAE.

IONAS propheta, qui columba interpretatur & dolens, teste Hieron. in cap. I. Ionæ, patria fuit ex terra Cariathamum, haud porro ab Azoto vrbe Græcorum mari vicina. Epiphanius de vita prophetæ. Filius Amathi prophetæ, id est, veritatis, qui fuit de Geth, quæ est in Opher. Tradunt autem Hebræi, hunc esse filium viduæ Sareptanæ, quem Helias propheta mortuum suscitauit. Porro Geth, in secundo Sephorim milliario, quæ hodie appellatur Diocæsarea, eñtibus Tiberiadæ, haud grandis est viculus. Vbi & sepulcrum eius ostenditur. Quod autem additur, quæ est in Opher, ad distinctionem aliarum eius nominis Geth fit vrbium. Hieron. in prooemio in Ionam. Et August. de mirabilibus sacræ scripturæ, lib. 2. cap. 17.

QVO TEMPORE IONAS DONVM ACCEPERIT Prophetia.

TEMPORIBVS Ieroboam regis Israel, filij Ioas, Ionam prophetam fuisse, quartus liber Regum indicare videtur. Traduntque Hebræi, Osee & Amos & Esaiam ac Ionam, iisdem prophetasse temporibus. Hieronymus ibid.

QVIBVS

LIBER SECVNDVS.
 QVIBVS ET QVID PROPHETAVERIT.

CONCIONATVS est Niniuitis, quibus futuram vrbs prædicauit subuersionem, quam poenam vt effugiant, hortatur illos ad poenitentiam, vt videre licet per totum hunc librum.

SVMMA TOTIVS PROPHETIAE.

AD prophetam Ionam factum est verbum Domini, vt abiret in Niniuen, ibique prædicaret quod post triduum subuertenda esset Niniue. Ille vero prædicationem hanc fugiens, nauem conscendit: ex qua postea, cum vrgeret tempestas, eiectus & à cete marino deuoratus est. Post tres autem dies cecit cete Ionam viuentem, atque ita secundò factum est ad eum verbum Domini. Quo factò, abiit, & prædicauit in Niniue. Illi audita hac prædicatione, poenitentiam egerunt, & amouit ab illis Dominus iram suam. Athanas. in Synopsi.

SCOPVS HISTORIAE HVIVS QVIS SIT, ET de sensu eius mystico.

IONAS autem propheta non tam sermone Christum, quam sua quadam passione prophetauit: profectò apertius, quam si eius mortem & resurrectionem voce clamaret. Vt quid enim exceptus est ventre beluino, & die tertio redditus, nisi vt significaret Christum de profundo inferni die tertio rediturum? Augustinus de ciuit. Dei lib. 18. cap. 30. Sic enim Saluator noster hanc prophetiam Iudæis ipse interpretatus est, atque pro signo suæ resurrectionis certissimo, eorum obiecit incredulitati. Matthæi 12. & Luca 11. Sicut enim Ionas, inquit, fuit in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.

PARTITIO PROPHETIAE IONAE.

TAB. 228.

DESCRIBITUR Ionas

SEIPSVM	}	DOMINI Imperio resistentem, à principio capitis primi vsque ad vers. Dominus autem misit &c.
		EAM ob causam in mare proiectum, à d. loco vsque in finem cap. 1. DE vero ceti magno miraculo prodeuntem. tot. cap. 2. DIVINO mandato, & imperio tandem obedientem, cap. 3. à principio vsque ad vers. Et crediderunt viri Niniuitæ &c. DE non impleto oraculo suo dolentem, & quasi de mendacio erubescens. à princip. cap. 4. vsque ad vers. Et preparauit Dominus Deus.
REGEM & populum Niniuæ, propheta dictis commotos, egressisse poenitentiam, d. cap. 3. vers. Crediderunt. vsque in finem eiusdem. DOMINVM sub quodam portento & iudicio lenientem & demulcentem, sub signo scilicet hederæ viridis, quæ percussa exaruit, à d. vers. Et preparauit, vsque in finem cap. quartæ & vltimæ.		

2 P R O.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
PROPHEA
MICHAEAE, LIBER BI-
BLIAE XXXVII, PARTIS QVINTAE
vndecimus.

DE PERSONA MICHAEAE.

MICHAEAS Morasthites, qui interpretatur humilis & cohæres Christi, Propheta de tribu Ephraim oriundus. Epiphanius de vit. Prophetar. Qui tanto ardore complexus est suos, vt anathema esse optarit pro fratribus: Hieron. in Michæam lib. 1. cap. 2.

QVO TEMPORE IN NVMERVM ADSCITVS
fit Prophetarum.

ET si hic Propheta coætaneus fuerit eorum, qui sub Ozia rege prophetarunt, vt sunt Osee, Amos & Esaias, Hieron. tamen in cap. huius libri primi, à principio statim tradit, Michæam Oziaë tēporibus non prophetasse, sed filij eius Ioatham, post quem regnavit Achaz, Ezechia in patris Achaz imperium succedente: Sub quo decem tribus ab Assyrijs in captiuitatem ductæ sunt. Concordat cum hac suppuratione August. de ciuit. Dei lib. 18. ca. 27. Michæas, inquit, etiam eadem suę prophetiæ commemorat tempora post dies Oziaë.

AD QVOS PERTINEAT HAEC PROPHEA.

PROPHETAUIT contra Hierusalem & Samariam, & cōtra prophetas populi se ductores, & contra Achab. Athanasius in synopsi.

QVID PRAEDIXERIT.

PRAEVENCIAVIT etiam aduētum seruatoris, dicens: In posterioribus diebus iustis erit mons domus Domini. Athanasius ibidem.

DE PROPHEAE HVIVS MORTE.

MICHAEAS, quem in maxillam percussit Sedechias filius Canaan, 3. Regum 22. quum plurima designasset ille Achab regi Israel, ab eiusdem filio, cui nomen Ioram, præcipitatus occubuit, eò quòd de iniquitatibus suis, progenitorumq; suorum, quas perpetraverant, redarguisset. Is mortis carcere liberatus, in Marathi propria terra planè solitarius, tumulum iuxta Polyandrium sortitus est. Et est quidem monumentum ipsius, in hodiernum vsque tempus, nobilissimum. Epiphanius de vita & interitu prophetar.

PARTI

LIBER SECVNDVS.
PARTITIO PROPHEAIE MICHAEAE.

TABVLA 229.

PEC- } Idololatriæ commissum in Deum, cap. 1. vers. In scelere.
catum } Calumniæ & iniustitiæ erga proximum, in princip. cap. 2.
} Incredulitatis & contumaciæ erga cœtum prophetarum, vers.
} O Israel, eodem.
COMMINA- }
tiones, qui- } CVLPAM Principum, cap. 3. in princip.
bus commi- } IMPOSTVRAS & seductiones Pseudopphetarum vers. Hac dicit
natur filijs } Dominus. eodem.
Israel prop- } COMMVNIA delicta, tam principum, quam prophetarum atq; sacer-
ter } dotum, vers. Audite hoc principes, d. cap. 3. vbi propheta in hac con-
} cludit verba: Propter hoc causa vestri Sion quasi ager arabitur, & Hi-
} erusalem quasi acervus lapidum erit, & mons templi in excelsa syluarum.

COMMINA-
tiones, qui-
bus commi-
natur filijs
Israel prop-
ter

DIVIDI-
tur hæc p-
phetia in-
duas par-
tes, vide-
licet in

CONSOLA-
tiones à promi-
sionibus Divi-
nis sumptas.
Quibus verum
solatur eudem
populum, dum
predicit illi

SALVTEM atque }
redemptionē Chri- }
sti fore vniuersalē, }
id est, omnibus cō- }
munem, cap. 4. Vbi }
agit de }
} VOCA- }
} tione }
} mo. }
} Gentium, vers. Et erit in nouissi-
} die illa. }
} Iudæorum multorum, vers. In
} Regni Christi potestate, id est, Ecclesia pri-
} mitiua futura in Sion, vbi Apostoli cū alijs
} spiritum sanctum receperunt, ibid.
} Exilio Chaldæorum & Babyloniorum,
} quod, consilio diuino neglecto, subire coacti
} sunt, vers. Dole & satage &c. d. cap. 4.

NOBILITA- }
tem Chri- }
sti, tot. cap. }
5. Ibi, agit }
de }
} Patientia Christi, vers. In virga &c.
} Eiusdem ortum in Bethleë, ver. Et tu Bethleem &c.
} Generatione Christi à patre aeterna, vers. Et egressus
} eius à principio &c.
} Eius matre virgine, vers. Propter hoc &c.
} Vocazione, vers. Et suscitabimus &c.
} Dispersione per orbem, vers. Et erunt re-
} liquia &c.
} Triumpho, ver. Et erit in die illa &c.

LEGIS Christi }
suauitatem, ca- }
pit. 6. Quo loco }
Propheta }
} Commemorat partim beneficia diuina, vers. Po-
} pule meus.
} Excludit legis antiquæ onera, vers. Quid dignū
} offeram.
} Substituit nouæ legis suauia consilia, vers. In-
} dicabo tibi homo.
} Aperit filijs Israel & scelera sua, & flagella,
} vers. Audite tribus.

SCANDALVM }
& occationē }
Iudæorum, cap. }
7. In qua parte }
Michæas }
} Miratur Iudæorum nequitiam, malignitatem &
} cecitatem, vers. Non est borrus.
} Suam declarat fidem & credulitatem, vers.
} Ego autem ad Dominum.
} Orat feruenter Christum, vt reuertatur ad
} suum gregem & hereditatem suam, vers. Pafce
} populum tuum &c. vbi concludit, Dabis verita-
} tem Iacob, misericordiam Abraham &c.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
 PROPHECIA
 NAHVMI LIBER BIBLIE
 XXXVIII, PARTIS QVINTAE
 Duodecimus.

CVIAS SIT PROPHEA NAHVMI.

NAHVMI Propheata (qui Consolator interpretatur) natus erat ab Elkesi, trās Iordanem fluvium, versūs Begabar, de tribu Simeon. Atque hic est propheata ille, q post Ionam ostentum ac prodigium dedit super Niniue, quod ab aquis dulcibus igne q; terreno, olim vastaretur. Id quod tandem contigit, q ppe eam ex terrę motu igne vndiq; ambiente, mox etiam aqua de solitudine superueniens, sublimes etiam omnes vrbis locos occupavit. Epiphanius de vit. Prophet.

HELKESAEVS QVIS FVERIT, EX HIERONYMO.

QVIDAM putant Helkesum patrem esse Nahum, & secundum Hebręam traditionem, etiam ipsum prophetam fuisse, cum Helkesi vsque hodie in Galilęa viculus sit parvus quidem, & vix ruinis veterum edificiorum indicans vestigia: sed tamen notus Iudęis, & mihi quoque à circumducente monstratus. Hieron. in p. oem. huius prophetę ad Paulam & Eustoch.

QVO TEMPORE PRAEDICAVIT.

QVOD D. Hieron. hic in Prologo, hunc prophetam ex traditione Hebręorum ante aduentum regis Assyriorum, qui populum Israel captivum in suas regiones transulerat, fuisse confirmat: id glossa eiusdem prologi, non ita intelligendū esse monet, quod tum etiam prophetauerit: Sed prophetasse illum potissimum tempore Ezechie, eo scilicet, quo etiam Micheas prophetasse perhibetur. Iosephus autem libro antiquitatum 9. cap. 12. scribit, huc fuisse tempore Ioatham regis Iuda. Exspiravit animam in pace, & in Begabar sedibus ille suis placidus in morte q. cecit. Epiphanius.

QVID ET QVIBVS PRAEDICAVIT.

ARGVMENTO conuenit hic liber cum prophetia Ionę, quod vtrq; Niniue Assyriorum metropoli, quę nunc vocatur Ninus, texar vaticinium. Nam vbi Niniue, accepta clementia diuina, qua illis pœna per Ionam p̄dicta, tam benigne fuerat remissa, ita essent securi, vt in antiqua & longē grauiora relaberēt vitia, hic propheata spiritu perfusus sancto, eisdem Niniuitis ac omnibus Israelis persecutoribus, iudicium Dei & interitum denunciat venturum. Quomodo autē sint impleta, quę p̄dixit illis Nahum, ex ipso contextu cognoscere licet.

DE PROPHECIAE HVIVS TITVLO.

INSCRIBITVR hęc prophetia Onus Niniue, eō quod eam, aduersus quam videtur, premar, nec sinat cleuare cernicem. Hieron. hic ad Paulam & Eustochium. Sunt autem quatuor in duodecim prophetarum volumine, e quibus tres in principio *λίμνα*, id est, Pondus, titulum habent, Nahum, Abacuc, & Malachias. Zacharias in medio & circa finem bis habet hunc titulum. Hieron. in prologo in prophetam Abacuc ad Chromatium.

DE SENSU HVIVS PROPHECIAE MYSTICO.

IN procemio in hunc prophetam B. Hieron. hanc prophetiam secundum *ἀναγωγὴν* rexi ait de summatione mundi, in consolationem sanctorum, vt quacunq; in mundo vident, quasi p̄tereuntia & caduca contemnant, & p̄parent se ad iudicij diem, vbi vltor aduersum veros Assyrios futurus, Dominus est.

PAR.

PARTITIO PROPHECIAE NAHVMI.

TABVLA 230.

IN vniuersum omni nationi, legem diuinam transgrediēti, pœnam. à princip. cap. 1. vsque ad vers. Bonus Dominus.

Regi Assyriorum Sennacherib mortem, d. vers. Bonus Dominus &c. Quę secuta est tempore Ezechie, quo liberata fuit Hierusalem.

MINATVR

IN SPECIE,

Proficientem contra Niniuen, versicul. Ascendit qui &c. eo-

Oppugnantem eam, vers. Ascendent muros eius &c.

Niniuen & Regem Assyriorum succumbentes atque fugientes, versicul. Et Niniue quasi &c. eodem.

Iterum Nabuchodonosor eius operes diripientem, versicul. Diripite argentum, eodem.

TRIA P. O. ismum exegitur in hoc libr. Propheata Nahum. Nam &

CAVSAM huius mali assignat, multitudinem fornicationum, atque ita culpam omnem in ipsam transfert ciuitatem Niniuen, cap. 3. vsque ad vers. Et eris: omnis qui viderit &c.

Predicit Niniuen omnibus gentibus fore ludibrio, quę antea cunctis fuerat terrori, d. vers. Et eris &c. Vbi sic concluditur hęc prophetia: Regni Assyriorum gloriam, sicut locustę auolant, transituram.

PROPHECIA
 ABACVC, LIBER
 BIBLIE XXXIX, PARTIS QVINTAE XIII.

VND E ORIVNDVS SIT ABACVC.

ABACVC propheata ex agro Bexzochar, e tribu Simeon oriūsus. Epiphanius de vita prophet. Qui vel ex eo, quod amabilis Domini est, vocatur amplexatio: vel q in certamen & luctam, & vt ita dicam, amplexum cum Deo congregatur: amplexantis, id est, luctantis fortitus est nomē. Hieron. hic in prologo ad Chromatium.

QVO TEMPORE PROPHECIAE OFFICIO
 functus fuerit.

E o tempore fuit Habacuc, quō iam duæ tribus, quę vocabantur Iuda, ductę erāt in captiuitatē, vt probatur ex historia Daniel. c. 14. vbi Habacuc ppheta missus, ac ab angelo deportatus fuit cum cibo ad Danielelem in lacum leonum, qui erat in Babylone. Atq; vel hinc patet, tūc vaticinatum esse Abacuc, cum Iuda & Benjamin iam in captiuitate abijissent, à Nabuchodonosore ductę, in quem & Babylonem hęc sua diriguntur vaticinia. Ioannes Ludou. Vines partim sup. August. de ciuit. Dei lib. 18. cap. 31. Vide Hieronymi prologum in hunc prophetam.

QVID ET QVIBVS FVERIT VATICINATVS.

PROPHECIA eius est contra Babylonem & Nabuchodonosor regem Chaldeorum: vt quomodo prior propheata Nahū, quem Habacuc sequitur, vaticiniū habuit contra Niniuen & Assyrios, qui vastauerunt decem tribus, quę vocabantur Israel: ita Habacuc prophetiam habeat aduersus Babylonem & Nabuchodonosor, à quibus Iuda & Hierusalem, templumque subuersa sunt. Hieron. in eodem prologo.

Z 3 DE

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE MORTE HABACVC.

Cum de aduentu Domini non pauca vaticinatus esset, biennium antequam populus à Babylone rediisset, mors eum occupauit, & magnis honoribus in agro suo sepultus est. Epipha.

PROPHETIAE HVIVS SVMMA.

SVMMAM huius prophetiae D. August. de ciuit. Dei, lib. 18. cap. 31. his paucis complexus est verbis: Habacuc, inquit, de quo alio, quam de Christi aduentu, qui futurus erat, intelligitur dicere, Et respondit Dominus ad me, & dixit: Scribe visum apertè in buxo, vt assequatur, qui legit ea: Quia adhuc visio ad tempus, & orietur in fine, & non in vacuū: Si tardauerit, sustine eū: Quia veniet, & non morabitur.

PARTITIO PROPHETIAE ABACVC.

TABVLA 231.

CONTINET hic liber tria, nempe

QVERELAM	Prophetae, admodum confidenter ex Deo perquirētis, cur sinat pios ab impijs opprimi, & adeo crescere viribus regem Nabuchodonosor, cap. 1. idēq; duas ob causas. Sic enim	REGEM illum & eius exercitum fore inuictum, vers. Adspicite in gentibus. eodem.
		SVAM potentiam illum non Deo, sed suo ascripturum idolo, vers. Ter mutabitur spiritus eius. ibid.
RESPONSVM	diuinum, cap. 2. per totum. In qua parte propheta	PARAT se ad audiendum diuinum responsum, vers. Super custodiā. PROMITTIT illud responsum fore luculentum, vers. Et responsum mihi Dominus.
		PRAEDICIT destructionem regni Chaldaeorum, vers. Et quomodo vinum, eodem cap. 2.
DISCVRRIT	per vitia, quibus hoc regnum meruit excindi, qualia sunt	Violentia, qua alia regna oppressit, vers. Va ei qui multiplicat.
		Auaritia, vers. Va qui congregat. Cades & malitia, vers. Va qui edificat. Ebrietas & crapula, in qua Rex Balthasar est interfectus, vers. Va qui dat potum. Idololatria, vers. Va qui dicit ligno. d. cap. 2. Temporis, vers. In medio annorum.
INCARNATIONE & predicatione Christi, cū designatione		Loci, vers. Deus ab anstro.
		Modi, vers. Operuit caelos, &c.
GRATIARVM actionem prophetae cantico comprehensam, tot ca. 3. in quo prophetiam texit de		PASSIONE eiusdem, vers. Splendor eius.
		DESTRUCTIONE mortis, & Christi resurrectione, vers. Ante faciem eius.
		SPOLIATIONE inferni, vers. Egredietur diabolus.
		CONVERSIONE totius orbis, à ritu gētili & peruerso, ad Christum, vers. Adspexit & dissoluit.
		IUDICIO extremo, vers. Suscitans suscitabis.
		LIBERATIONE populi à captiuitate Chaldaica, causa venturi Christi, & destructione regis Babylonis, vers. Egredietur es in salutem populi.
	NOMINE & titulo Christi, vers. Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Iesu meo, d. cap. 3. & ultimo.	

PRO-

PROPHETIA

SOPHONIAE, LIBER BIBLIAE XL, PARTIS QVINTAE

Decimusquartus.

DE SOPHONIAE ORIGINE.

SOPHONIAS Propheta Sarabathides, siue à mōte Sarabatha, è tribu ac profapia erat Simeon, teste Epiphan. Qui nomine prophetico & gloriosa Maiorum suorū stirpe generatus est. Habuit enim patrem Chusi, auum Godoliam, proauū Amariam, atauum Ezechiam, omnes prophetas: iuxta regulam qua aiunt, omnes Maiores quos in titulo nominat propheta aliquis, etiam Prophetas fuisse: & talem quadrigam ipse velut extremus auriga compleuit. Hieron. ferè cap. 1. commentariorum in hunc Propheta. in princip.

VNDE HOC NOMINE FVERIT APPELLATVS.

NOMEN Sophoniae alij speculam, alij arcanum Domini trāstulerunt. Siue igitur specula, siue absconditū Domini interpretetur, vt rursus; Prophetae conuenit. Dicitur enim ad Ezechiel: Fili hominis, speculatorem te posui domui Israel. Idem ibidem.

DE MYSTICA HORVM NOMINVM interpretatione.

FILIVS erat Chusi, q interpretatur humilitas, vel Aethiops meus. Habebat quòquè auum Godoliam, qui dicitur magnitudo Domini: & proauum Amariam, q & ipse vertitur in Sermonem Domini: & atauum Ezechiam, qui sonat fortitudinem Domini. De fortitudine itaque Domini, natus est sermo Domini: & de sermone Domini, nata est magnitudo Domini: & de magnitudine Domini, nata est humilitas: vt cum peruenit aliquis ad perfectum, dicat: Non sum dignus vocari Apostolus, 1. Cor. 15. Et illud in Psal. Domine, non est exaltatum cor meum, neq; elati sunt oculi mei. Psal. 130. Hieron. vbi supra.

QVO TEMPORE HIC PROPHETA FVERIT celebris.

IN diebus Iosiae filij Amon Regis Iudae, se prophetasse Sophonias testatur ipse ca. huius lib. 1. Vide August. De ciuitat. Dei lib. 18. cap. 33. Atque sic patet cum ante tempus prophetasse captiuitatis Babylonicae. Lyranus in d. cap. 1.

QVID ET QVIBVS CONCIONATVS SIT.

PROPHETAUIT in Hiernsalem & vniuersa Iudaea, praedixitque diem, in quo demolienda essent omnia idola & nemora, futurusque esset fletus multus ac planctus. Prophetat autem & de Seruatore, & de resurrectione eius, quam nostri gratia fecit. Deindè & contra Gazam, & Ascalon, & Azoton, & Accaron, & contra Moab & Ammon, & Damascum, & Niniuen, & Aethiopas. Athanas. in Synopsi.

DE EIVS MORTE.

VITAM cum morte cōmutauit in Apocalypsi Domini, & solitarius in aruo suo funeratus est. Epiphan.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
PARTITIO PROPHETIAE SOPHONIAE.

TABVLA 232.

QVIN-
que habet
haec Pro-
phetia
partes:

COMMINATIONEM *generalem ad omnes populos, cap. 1. vers. Congregans congregabo.*

CASTIGATIONEM *specialem ad*

- HABITATORES Hierusalem & Iudaeos, *vers. Et extendam, eod.*
- SACERDOTES, *vers. Et disperdam. eod.*
- REGES & Principes, *vers. Et erit in die hostiae.*
- HABITATORES omnes, *vers. Et erit in die illa.*
- LATITANTES, *vers. Et erit in tempore illo.*
- QUIBUS *addit magnitudinem & acerbitatem tribulationis. Ibi, Iuxta est dies magnus. vsque in fin. d. cap. 1.*

EXHORTATIONEM *ad Penitentiam, cap. 2. vers. Querite Dominum, quare iustum.*

EXTERMINIVM *etiam aliarum gentium, tot. ca. 2. puta*

- Philistinorum, praesertim civitatum } *Gaza, Ascalonis, Azori, Accaronis.* } *Vers. Quia Gaza. eod.*
- Moabitaram & Ammonitarum, *ver. Audiui opprobrium Moab. eod.*
- Aethiopum, *vers. Sed & vos Aethiopes. eod.*
- Affyriorum & Babyloniorum, *vers. Et extendet manum super & c. vsque in finem cap.*

CONSOLATIONEM *maximam ad futuram liberatam civitatis Hierusalem, cap. 3. per tot. Quam parte Propheta*

- Ab exprobratione incipit, *vt ostendat illos consolatione indignos. vers. Va prouocatrix. eodem.*
- Deinde praesentiam Christi promittit, *versic. Dominus iustus in medio eius. eod.*

Iudaeos malos ad praesentiam Christi occaecatum iri praedicat, ver. Nesciuit iniquus.

Quosdam Iudaeos ostendit credituros, vers. Dixi: attamen timebis me, & c.

Multas gentes Iudaeis in Christum credentibus adiungendas docet. vers. Quapropter expecta me, eod.

Tandem huius nouae Hierusalem, quae est Ecclesia, ex gentibus & Iudaeis collecta, gloriam & exultationem praedicat, vers. Lau-da Sion. vsque in fin. cap. 3. & vltimi.

PRO-

PROPHETIA
AGGAEI, LIBER BI-
BLIAE XLI, QVINTAE PARTIS

Decimus quintus.

VNDE SIC DICTVS SIT AGGAEVS.

AGGAEVS, qui (vt refert Epiphanius) etiam dum iuuenis ad prophetiae munus vocatus est, & re & nomine festiuus siue solenis interpretatur & letus. Hier. in Prolog. Commentarior. in Prophetiam Ioelis, & in Epistola ad Paulin. de diuinis sacra scripturae libris.

QVANDO FLORVERIT.

Quo tempore Aggaeus in ordinem cooptatus fuerit Prophetarum, breuissimè ostendit August. de ciuitat. Dei lib. 18. in principio statim capituli 35. Vbi sic ait: Restant tres minores Prophetae, qui prophetauerunt in fine captiuitatis, Aggaeus, Zacharias, Malachias. Glossa Lyrani hoc loco dicit eum prophetasse post reditum captiuitatis Babylonice, regis Darij anno secundo, mente eiusdem anni sexto, ca. 1. Aggaei.

QVID ET QVIBVS PROPHETAVERIT.

Sermo sibi fuit praecipue ad Zorobabel & Iesum filium Iosedech, & deinde ad totum populum, qui erat in Iuda & Hierusalem, quibus praecipit vt reaedificarent templum Domini. Gloss. Lyrani hic in princip. cap. 1.

DE SCRIBENDAE HVIVS PROPHETIAE
occasione.

OCCASIO huius Prophetiae describitur ad longum in 2. Paralipomenon. Nam ibi Nabuchodonosor rex Chaldaeorum, Sedechiam regem Iuda, propter violatam fidem & factam ab eo discessionem, cum omni populo in Babyloniam duxit captiuum, tempore quo accenso, totam destruxit ciuitatem Hierusalem. Mortuo autem Nabuchodonosore, & filio eius Balthasare, vt in Danielis 5. habetur capite, interfecto, Darius Medus successit in regnum vna cum Cyro rege Persarum.

IS VERO Cyrus primo regni sui anno, cum uasis à Nabuchodonosore ablatis, misit in Hierusalem circiter quinquaginta millia Iudaeorum, quibus praefecit Zorobabel filium Salathiel, & Iesum filium Iosedech, eisq; praecipit, vt templum Domini iterum aedificarent. Illi praepro Regis incumbendo, altari extructo, fundamenta iecerunt templi, 1. Esd. 3. Verum cum interea Cyrus vita decederet, eisq; Artaxerxes in regno succederet, gentibus quae erant circa Hierusalem, mandauit ne templum instaurari permitteret, 1. Esd. 4. & 5. Quam ob rem opus susceptum, usque ad annum Darij filij Hystaspis secundum, mansit imperfectum.

Quo anno Aggaeus & Zacharias Prophetae, nec regis curantes edictum, nec populorum adiacentium timentes inimicitias, & Zorobabelem & totum hortati sunt populum, vt templi reaedificationem prosequerentur, atque ad finem usque perducere studerent, eo quod tempus, quo Hieremias templum reaedificandum esse praedixerat, iam adesset. Glossa in 1. cap. huius Prophetiae.

ARGVMENTVM EX D. HIERONYMO
in Epist. ad Paulinum.

AGGAEVS festiuus & letus, qui seminavit in lachrymis, vt in gaudio meteret, destructum templum aedificat. Deumque Patrem inducit loquentem: Adhuc unum modicum est, & ego commouebo caelum & terram, & mare, & aridam, & mouebo omnes gentes, & ueniet desideratus cunctis gentibus. Aliam de occasione huius Prophetiae narrationem vide in Prologo D. Hieron. in hunc ipsum Prophetam.

ISTO.

OMNIA AV-
tem qua in textu huius
prophetiae continē-
tur, pertinent vel ad

- REVERSIONEM *populi,*
- AEDIFICATIONEM *templi,*
- RENOVATIONEM *Civitatis,*
- OBSERVANTIAM *Sacerdotum,*
- INTERITVM *Regnorum gentium externarum, d. gloss. super Epistolam Hieron. ad Paulin.*

DE GENERE MORTIS, QVO IN-
terijt Aggaeus.

AGGAEVS, qui vt oculis structuram templi Hierusalem vidit, ita primus omnium cecinit ibi Alleluia, quod est, Laudibus efferamus viucentem Deum, Amen Amē, (quod, Fiat Fiat, interpretatur) eodē loci vitam finiuit, & humo prope Sacerdotes, cum honore & gloria conditus est. Proindē etiam dūm hodie psallimus, Alleluia, qui hymnus Aggaei & Zachariae perhibetur. Itā Epiphanius.

PARTITIO PROPHETIAE AGGAEI.

TABVLA 234.

REPRAEHENDITVR *torpor & negligentia eorum, qui postquam de Babylonia rediissent, magnifica sibi extruebant aedificia, templi verò instaurandi prorsus nullam habebant curam. à princip. cap. 1. vsque ad versic. Et nunc haec dicit Dominus.*

DEO hanc incuriā
displicuisse, duplici
confirmat signo:

- QVOD ex templi neglectu secuta sit paupertas & inopia, d. vers. Et nunc.
- EX instauracione verò templi, rerum omnium sint habituri copiam, vers. Assendite in montem eod.

EXHORTATVR *populum ad aedificacionem templi, vers. Et dixit Aggaeus, vsque in fin. cap. 1.*

PROMITTITUR

- FILIIS *Israel*
 - Christus, à princip. cap. 2. vsque ad vers. In vicesima, in verb. Venet desideratus cunctis gentibus.
 - Successus bonus & copia rerum temporalium, si templum instaurent. d. vers. In vicesima eod.
- ZOROBABELI, *Christum ab eo descensurum, vers. Assumete, vsque in fin. cap. 2.*

QVAE CONTINENTUR in hoc Propheta, in quatuor diuiduntur membra: In quibus

PRO-

ZACHARIAE, LIBER
BIBLIAE XLII, PARTIS QVINTAE
Decimus sextus.

DE GENERE ET PARENTIBVS ZACHARIAE.

PROPHETA hic seipsum describit, dum se mox in principio huius Prophetiae Zachariam nominat, filium quidem Barachiae, nepotem verò prophetæ Addo, cap. 1. hic. Neque ambigi dicit quidam, quin hic Addo is sit, qui iuxta Paralipomenon librum, missus est ad Ieroboam, filium Nabath, sub quo altare diruptum est, & manus Regis aruit, rursusque ad preces illius restituta est. 3. Reg. 13.

2. Par. 12. se-
mentio Addo
videntis.

VERVM vt in August. de ciuit. Dei lib. 18. cap. 35. scribit Ioan. Ludouicus Viues, in neutro Sacrarum literarum loco, nominatur Addo. Nam in lib. Regum subicitur nomen Prophetæ, in Paralipomenon nuncupatur Semeias: & propheta qui illis temporibus vixerit, non potuit ne atauus quidem esse hominis Iudaici Babylone captiui. Itā Viues: cum quo Gloss. Lyrani hoc loco concordat.

DE NOMINVM ISTORVM INTER-
pretatione.

ZACHARIAS, interpretatur memoria Domini: Barachia, benedictio Domini: Addo, testimonium eius. Quoniam ergò populus, qui ab aedificatione templi defecerat, adhuc Domini habebat memoriam, & propter memoriam benedictionem, & ob benedictionem testimonium, idcirco ad eum Zacharias filius Barachiae, filij Addo, mittitur. Hieron. in 1. cap. Zachariae.

QVOD PLVRES IN SACRIS LITERIS HOC
nomine sint appellati.

PLVRES in sacra scriptura esse Zacharias, refert Hieron. in Matth. lib. 4. cap. 23. circa fin. Alius enim fuit Ioiadae, alius Barachiae, & alius Pater Ioannis Baptista. Estque inter Doctores sacros aliquanta controuersia, quae ex his omnibus ille fuerit Zacharias, quem Iudaei, vt Matthaei 23. obiecit illis Christus, inter templum occiderunt & altare: tum quibus ex causis fuerit occisus. Quibus de rebus diuersi diuersa sentire videtur. Quae si quis plenè cognoscere cupiat, poterit videre ea, quae Origenes, Hieron. & Anselmus in cap. Matth. 23. perscripserunt. Chrysostr. in cap. Matth. 1. homil. 1. & in Sermone de natiuit. Ioan. Baptista, ex Luc. cap. 1.

QVO TEMPORE FVERIT CLARVS.

HVNC Prophetam Aggaeus duobus praecessit mensibus. Cum enim Aggaeus anno Darij 2. mense verò sexto, die prima eiusdem mensis prophetae incepisset, Zacharias mense octauo eiusdem anni fudit vaticinium. Vnde rectè iuxta ordinem duodecim prophetarum ille decimus, & hic vndecimus ponitur. Hieron. in 1. ca. huius.

DE EIVSDEM PROPHETAE EX HAC VITA
discessu.

DECESSIT vltima senectute in Iudaea, & proximè cum Aggaeo Propheta humanus est. Epiphanius de vita & incertis prophetarum.

QVAE

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
QVAE PROPHETAE HVIVS FVERIT
Doctrina.

Zach. 9. E ANDEM quoque habuit cum Aggæo provinciam atque legationem. Vterque enim missus fuit, ut populum Dei ad templi animaret reparationem. August. De ciuitat. Dei lib. 18. cap. 35. de Zacharia loquens, Zacharias, inquit, De Christo prophetauit & Ecclēsia, dum ait: Exulta valde filia Sion, iubila filia Hierusalem: ecce Rex tuus veniet tibi iustus & Saluator: ipse pauper & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ: & potestas eius à mari vsque ad mare, & à fluminibus vsque ad fines terræ &c.

DE VISIONIBVS ZACHARIAE, ET TOTIUS prophetae Summa.

ZACHARIAS memor Domini sui, multiplex in Prophetia, Iesum vestibus sordidis indutum, & lapidem oculorum septem, candelabrumq; aureum cum totidē lucernis, quot oculis, duas quoque oliuas à sinistris lampadis cernit, & dextris: & post equos varios, & rufos, & albos, & dissipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Hierusalem, pauperem regem vaticinatur, & prædicat sedentem super pullum asinæ filium subiugalis. Hieron. hic in argumento. Vide etiam Synopsim Athanasij.

QVIS PROPHETIAE HVIVS FVERIT effectus.

EFFECTVS vtriusque & Aggæi & Zachariæ concionum, breuiter describitur in Prologo Zachariæ præfixo, his verbis: Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Iesus filius Iosedech, & principes eius, inchoaueruntque edificare domum Dei, quæ est in Hierusalem. Quibus cum adessent Propheta, adiuerunt eos sua exhortatione.

PARTITIO PROPHETIAE ZACHARIAE.

TABVLA 235.

PROPHETIA Zachariæ quatuor respicit tempora, Nimirum
PRAESENS tempus, scilicet in laurationis templi, cap. 1. 2. 3. & 4.
FVTVRVM, videlicet in habitationis in Hierusalem, cap. 5. 6. 7. & 8.
MACHABAEORVM, cap. 9. & 10.
ROMANORVM, à cap. 11. vsque in finem totius Prophetiae.

TEM.

TOTIVS populi, tot. ca. 1. Quo in loco
ADMONENTVR omnes, ne sint increduli, vers. Ne suis sicut Patres vestri.
PROMITTITVR consolatio, vers. In die vicesima.
EXPLICATVR, eadem consolatio qualis sit, vers. Et dixit ad me.
PRAEDICITVR 4. regnorum, quæ Iudæos vexarunt, destructio, vers. Et leuavi oculos meos. vsque in finem cap. 1.

AD CIVITATIS & templi Hierusalem aedificationem, cap. 2. per tot. Vbi
PRAEMITTITVR apparitio Angeli metiri volentis locum, in quo Hierusalem debeat aedificari. In principio.
INTRODUCITVR apparitio alterius angeli prohibentis Hierusalem metiri. vers. Et ecce angelus.
VOCANTVR filij Israel toto orbe dispersi ad habitandum in Hierusalem reaedificata. ver. O, d. fugite de terra.
OSTENDITVR, filijs Israel etiam alios populos adiungendos. ver. Et applicabuntur gentes. Quæ omnia non tam de ipsa ciuitate Hierusalem, quàm de regno Christi & tota Ecclesia sunt intelligenda. vsque in fin. cap. 2.

CONTINET Prophe-
tias, quæ p-
tinent ad cõ-
fortationem

IESV Sacerdotis magni, qui venerat de Babylone ad aedificandum templum, cap. 3. Ibiq; Prophetia
INTVERTITUR
Iesum in veste sordida, & Satanam sibi aduersantē, pro eo quod uxorem duxerat alienigenam. in principio.
Culpam ipsi Iesu remissam. ver. Qui respondit.
AUDIUIT promissionem amplissimam factam ipsi Iesu. vers. Et contestabatur angelus.
CONVERTIT Prophetiam ad Christum nasciturum ex Zorobabele. vers. Audi Iesu Sacerdos magne. vsque in fin. cap. 3.

ZOROBABELIS Ducis regni primarii. Per tot. cap. 4. Et ibi
INQUIRITVR mysterium aurei candelabri, quo significabatur robur Spiritus sancti, cuius virtute, & non robore exercitiis, templum restitui deberet. ver. Et respondi.
PRAEDICITVR Christus nasciturus ex Zorobabele. versic. Quis tu mons magne.
PETITVR expositio duarum oliuarum, quæ designabant duos filios olei, Zorobabelem scilicet & Iesum sacerdotem magnum. vsque in fin. cap. 4.

aa TEM.

IDOLOLATRIAM abolendā, cap. 5. Quā abolitionem tres declarant visiones,

Vna de volumine maledictionis, in principio.
Altera de amphora & impietate sedēte super ea, quæ significat idololatriam. vers. Et egressus.
Tertia duarū mulierum, decē scilicet tribuum Israel, & duarū lu-da, quæ illam impietate transtulerunt secū in Babylone, ac ibi eā reliquerūt. Ad. ver. vsq. in fin. ca. 5.

MEDORVM monarchiā à Græcis distinguedam, cap. 6. sub figura quadrigarum quatuor, quarum

Prima cum egris rufis, Assyriorū,
Secunda cum nigris, Medorum,
Tertia cū albis, Significat monarchiam Græcorum,
Quarta cū varij coloris equis, Romanorū, in princip.

PRINCIPATVM Iesu magni illius sacerdotis futurum esse gloriosum, & post eum consequentes, etiam alios Sacerdotes, fore Duces, vsque ad tempora Machabeorum, ver. Et sumes aurum & argentum, vsque in fin. cap. 6.

POPVLI pacem atq. prosperitatem, cum explicatione questionis: An, quemadmodum filij Israel tempore captiuitatis per annos XX. quinto quoquo mense, diem illam, qua capta erat Hierusalem, ieiunauerunt: ita etiam nunc post reditum sit eodem tempore ieiunandum, cap. 7. à vers. Loquere ad omnem populum. vsque in finem eiusdem.

Futura sanctitas, vers. Zelatus sum Sion.
Actatis longæuitas, vers. Adhuc habitabūt senes.
Bonorum temporalium abundantia & prosperitas, vers. Vinea dabit fructum suum.
Benedictio & celebritas, vers. Et erit.
Quæ tandem omnia ad Christi refert tempora, à quo ista Prophetia captiua sit effectum, vers. vsq. quò & c. Vbi caput hoc 8. ita concludit Prophetia. Apprehēdent decem homines ex omnibus linguis gentium simbriam viri Iudæi.

PROPHETIAM eorum quæ infra tempus Zorobabelis & Machabeorum futura sint. In qua parte prædicat quatuor, videlicet

IN DVO paritur capita principalia, quæ explicant

PROMISSIONES eorum, quæ de Pace & prosperitate filiorū Israel, in 7. capite breuius tacta fuerunt per totum caput octauum. Vbi eis promittuntur,

TEM-

PROMITTITVR eijsdē victoria contra finitimas ciuitates

Tyri,
Sidonis,
Gazæ,
Ascalonis, &
Reliquarum.

Vers. Omnis verbi Domini.

PROBATE, in c. videlicet 9. Ob quā

DEINDE, ne Machabeum propter hanc virtutem habeant pro Deo, redit propheta ad Christum, ac eius aduentum describit 4. modis:

Non fore illum bellatorem, neque super equū, sed super asinam ingressurum, vers. Ecce Rex tuus.
Nec habiturum arcum aut quadrigam, vers. Et disperdam.
Sed pace adquisiturum dominium, vers. Et loquetur pacem.
Non demiquē liberaturum populum per sagittam & arcum, vt falso expectant Iudæi, sed p sanguinem proprium suos redempturum, vers. Tu verò in sanguine testamenti. vsque in fin. d. cap. 9.

PROMITTIT futuram illo tempore bonorum omnium copiam & abundantiam, vers. Petite pluuiam & c.

CONTRA verò aliorum execratur idololatriam, quam, Antiocho duce, multi in Israel, tam Sacerdotes quam alij, receperant. vers. Quia simulacra. Item, Super pastores iratus est furor meus.

PRAEDICIT Iudæos, qui, dum Machabæi rerum poterentur, aufugerunt, iterum fore congregandos. vers. Sibi labo, & congregabo eos. vsque in fin. cap. 10.

PROSPERITATE, capit. 10. In qua parte Prophetia

aa 2 TEM-

CONTINET
destructionem Hierusalem, simul ac dispersionem Iudaeorum per vniuersum orbem, & captiuitatem eorū aeternam, quae in hodiernum vsque durat diem. In qua parte agitur De

<p>PECCATO Pastorum & Sacerdotum, quorū malitia & inuidia Christus circumuentus & interfecus est, Cuius rei causa post à Roman. capta est Hierusalem. Quam propheta per totū cap. vndecimum</p>	<p>PRIMUM deplorat, vers. Pasce pecora &c. DEINDE ponit eius causam, quae fuit venditio Christi, sub parabola duarum virgarum, quae designabant duo pacta, quae Deus iniit cum filijs Noe, & cum patre Abraham, vers. Et assumpsit mihi duas. OSTENDIT, Christi doctrinam negligentibus dandum esse Antichristum, vers. Et dixit Dominus ad me. vsque in finem cap. 11.</p>
<p>PERSECVTIONE fidelium & congregatione Iudaeorum, quae post destructionem Hierusalem à Romanis secuta est, tot. cap. 12. Vbi etiam agitur De</p>	<p>COLLECTIONE Ecclesiae primitiuae, In princip. PROTECTIONE eiusdem diuina, vers. In die illa, dicit Dominus. PLACENTVM piorum super passione & morte Christi, vers. Et erit. Vbi sequitur, Plangent eum. eod.</p>
<p>IUDAEORVM & infidelium dispersione, cap. 13. per totum. Ac ibi etiam praedicat</p>	<p>SACRAMENTORVM efficaciam, vers. In die illa erit. CESSATIONEM pseudoprophetae & idololatricae, vers. Et erit in die illa, dicit Dominus. &c. FIDELIS veritatem & fidem suam zelaturos, id est ut configant etiam filios suos, si eos inuenierint infideles, vers. Et erit cum prophetauerit, &c. PASSIONEM Christi, à qua arguit, falsos prophetas illos longè iustius pati, quam Christū, vers. Framea, suscitare super pastorem meum. vsque in fin. d. cap. 13.</p>
<p>FINE & consummatione seculi, cap. 14. In quo zachariae consequenter agit De</p>	<p>OBSIDIONE Hierusalem facta per Romanos, In princip. ADVENTV Domini ad iudiciū, vers. sic. Et egredietur Dominus. DIE iudicij extremi, vers. Et veniet Dominus, & in die illa non erit lux, sed frigus & gelu. GLORIA sanctorum & Hierusalem caelesti, vers. Et erit, in die illa, exhibunt. POENA damnatorum, vers. Et haec erit plaga. FIDELIUM congregatione, quae est Ecclesia, ad quam multae gentes sint conuersurae, vers. Sed & Iudas pugnabit. CONVERSIONE Romani imperij ad Roma, Ecclesiam, vers. In die illa erit, quod super frenum &c. id quod tempore contigit Constantinum. SANCTITATE ac deuotione gentium ad fidem conuersarum, vers. Et erunt lebetes in domo, vsque in finem ca. 14. & huius Prophetiae ultimi.</p>

PRO-

MALACHIAE, LIBER

BIBLIAE XLIII, QVINTAE PARTIS

Decimusseptimus & vltimus.

DE PROPHETAE HVIVS FAMILIA ET ORDINE.

MALACHIAS Propheta è tribu Zabulon emicuit. Hic post reditū populi de Babylone, natus perhibetur in Sopha, in terra nempè Zabulon. Ob vitæ autem, quae praeditus erat, sanctimoniam &, quam pra se ferebat, mansuetudinem, Malachil (id est, angelus) dici coepit. Epiphanius. De vit. Prophet. Hieronymus porrò eum nō à forma angelum, sed ab annunciando dici scribit: vt angelus dicatur, non quasi formosus, sed annuncians Dominum. Vndè etiam scriptura hoc in loco sacerdotibus Dei omnes, angelos Dei esse testatur. Idem hinc, & in prologo ad Prophetam Iohel.

EADEM DE RE OPINIO ORIGENIS.

ORIGENES, cum in hunc Prophetam scriberet, significationem dedit se putare, eum reuera fuisse angelum, iuxta id quod de Ioāne dicitur: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam. Sed hoc nostri doctores omninò non recipiunt, quòd angelus de caelo veniens, susceperit corpus humanum, nè animarum ruinas de caelo suscipere cogamur. Gloss. hinc ex Hieronymo. Neque etiā nomina, cum in alias linguas veniūt, ex etymologia mutanda sunt. Nemo enim Platonem vocat latū, aut Aristotelem optimum perfectum, vel Iosue feruatorem, vel Athenas Mineruas. Sed relinquuntur nomina, vt cuique in proprio sunt imposta sermone. Ludouicus Viues super August. De ciuitat Dei, lib. 18. cap. 35.

HEBRAEORVM DE HOC PROPHETA iudicium.

HEBRAEI autem hunc ipsam Prophetam Malachiam, existimant Esdram esse Sacerdotem: tum, quòd omnia quae in illius libro continentur, etiam hic Prophetata commemorat, dicens: Labia sacerdotis custodient scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est: tum, quòd vtriusque & tempus, & titulus conueniat vtrique. Hieron. hinc in Prolog. ad Minerium & Alexandrum monachos. Videndus est omninò de hac opinione Augustinus, De ciuitat. Dei lib. 18. cap. 35. & lib. 20. cap. 25.

QVOMODO HIC PROPHETA TITVLO CVM Esdra conuenire possit, cum titulum omninò nullum habeat.

QVEMADMODVM de Psalmis dici solet, qui titulos non habent, eorū esse credendos, quorum priores Psalmi nominibus prenotati sunt, ita & Malachi, id est, Esdras, post Aggaeum & Zachariam, qui sub Dario prophetarunt, fuisse credendus est. Et propterea titulum seu inscriptionem non habere, quia liber eius sit pro titulo. Hieron. in praefar. Malachiae ad Mincr. & Alexandr. monachos.

QVANDO EDITA SIT HAEC PROPHETIA.

MALACHIAS ceteris prophetis posterior, qui fuit post reditum è Babylone, ac
aa 3 post

post ciuitatis instaurationem, deque rebus nostris, apertè varicinus est. Etenim posteaquam rediissent, ac restituta ciuitate templum extruxissent, hanc illis praesentem narrat desolationem, ac futuram denunciat sacrificiorum sublationem, Hieron. aduersus Iudaeos orat. 2. Id quod idem Hieron. hic in Prolog. ad Miner. sub Dario Hystaspae factum esse testatur.

AD QVOS HAE CONCIONES FVERUNT perscriptæ.

AD Israel siue super Israel, & non cōtra Israel, locutus esse dicitur. Quod Hierō. in i. huius prophetiæ capite aliquid purat habere consolationis. Aliud est enim, quandò verbi gratia, ad illum vel illum scribimus: aliud, quandò contra illum & illum: Quia in altero pars amicitiae, in altero inimicitiarum aperta est confessio. Hieron. in Malach. cap. 1.

QVOD DOCVERIT MALACHIAS.

ONVS siue pondus dicit graue, quo Israeli exprobrat transgressiones eius, & accusat illum neglectarum decimarum, & omittarum communicationis cum Pauperibus. Prophetavit etiam de die iudicij & illustratione Seruatoris, Heliamq; ante aduentum eius mittendum prænunciat. Athanas. in Synopsi.

DE HISTORIAE HVIVS PERSCRIBENDAE OCCASIONE. ex prologo in Malachiam in Biblijs.

Leuit. 21.
et 22.

DEVS per Moysen populo Israel p̄ceperat Sacerdotes tabernaculi sui omni corporali vitio liberos, hostias omni vitio vacuas sibi offerre. Quibus leges suas ad populum regendum ob hoc dederat, vt per Sacrificiorum oblationem, internūcij Dei & hominum facti, populum p̄ceptis caelestibus facerent obedire. Sed quia tanti muneris gratiam contemnentes, supradictus populus ac Sacerdotes, sacrificia vitio deturpata, ipsi criminibus atque impietatibus maculati, Deo offerre cōeperunt: idcō per Malachiam prophetam Deus populum suum Israel increpans repræhendit, ac diem iudicij venturi prænūciat, vt paulò antè fuit ostensum.

QVAE EIVS SIT SVMMA.

MALACHIAS apertè & in fine omnium Prophetarum dicit de abiectiōe Israel & vocatione gentium. Non est mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda. Ibidem.

DE PROPHETAE HVIVS MORTE atque sepultura.

ANTE diem adhuc iuuenis, Propheta hic noster fato est functus, iuxtaque Maiores suos in proprio agello repositus est. Epiphan. De vita Prophetarum.

PAR-

PARTITIO PROPHECIAE MALACHIAE.

TABVLA 240.

INGRATITVDINEM cum exprobratione } Dilectionis Dei, }
Liberationis à captiuitate, } à princip. cap. 1. vsque
Restauracionis vr̄bis ac tē. } ad vers. Dicit Dns.
pli Hierusalem. }

IMPIETATEM atque sacrilegium, quo pro oblatis Deo animalibus supponebant vitiora. d. vers. Dicit Dominus eod.

OB quam impietatem minatur illis amissionem sacerdotij & sacrificij: ac eius rei occasione de vocatione gentium agit: Sacerdotio nem & sacrificio Christiano. vers. Non est voluntas mihi.

IMPVDENTIAM sacerdotum, qui oblati non contenti, obmurmurabant, dicendo, Ecce quale præmium habemus pro labore nostro. vers. Ecce de labore, vsque in fin. cap. 1.

TRANSGRESSIONEM pacti Dominici, initi inter Deum & Levi. Dum autem mentionem facit Levi, intelligit Aaron, Phinees, Moysen & filios eius. cap. 2. in princip.

SVPERBIAM & contemptum tam sacerdotum, quam aliorum, vers. Nunquid non pater eod.

MISSVS FVIT hic propheta, vt populo Iudaico annunciret peccata sua. Quod dum facit, repræhendit in eis

LASCIVIAM & voluptatem, cui vsque adeo erant dediti, vt uxores ex captiuitatis molestia factas deformiores, commutarent pulchrioribus, sicut apparet in lib. Esdræ. vers. Transgressus est Iuda. hic eod. cap. 2.

DESPERATIONEM: cum enim gentes exaltari, & se proffos viderent, prouerbij loco in ore habebant impium illud dictum, quod in conspectu Dei, mali in eodem essent pretio quo boni. vers. Laborare fecistis Dominum. vsque in fin. cap. 2.

FALSAM esse hanc opinionem, ostendit ex aduentu Christi, qui redditurus sit cuius secundum opera sua. cap. 3. in princip.

AVARITIAM atque dissidentiam, q. temporibus paulò difficilioribus abstinerent ab immolatione & sacrificijs. vers. Reuertimini ad me eod.

BLASPHEMIAM in iustitiam diuinam. Obloquebantur enim Deo, quod malos non modo non statim puniret, sed etiam premijs afficeret, bonis interim sæpè afflictis. vers. Inualuerunt super me. vsque in fin. cap. 3.

CVI blasphemie opponit } Diem iudicij, in quo nulli bono malè, nec malo cuiquam sit benè futurum. cap. 4. in princip.
At demum agit de præcurfore aduentus vltimi & iudicij extremi, scilicet de propheta Helia, vers. Ecce ego mitto vobis Heliam. vsque in finem dicti cap. 4. & vltimi.

IONAS,	Niniuis.	Subuersione verbis.
OSEAS,	Contra Samariã, id est, decẽ tribus Israel.	Earum fornicatione, & interitu Samariæ.
ABDIAS,	Contra Idumæos, & oēs pfectores filiorum Israel.	Veteris super eos calamitatibus.
AMOS,	Contra gentes finitimas.	Ira Dei sup illas vettura, & captiuitate 10. tribuum.
ESAIAS,	In Iudæam & Hierusalẽ, id est, tribui vëiamin & Iudæ.	Impenitentium ira, pœnitentium verò gratia.
IOEL,	Eidem tribui Iudæ & Hierusalem.	Terra 2. tribuũ, ante Sp.S. effusione, eruca, brucho, locusta consumenda.
MICHAËAS,	Contra Hierusalẽ & Samariam.	Aduentu Saluatoris.
NAHVIVM,	Assyrijs & p̄cipue Niniuis relapsis.	Iudicio & interitu illis obuenturo.
ABACUC,	Contra Babylonẽ & Nabuchodonosor.	Aduentu Domini & Babylonicæ regni subuersione.
HIEREMIAS,	Ciuitati Hierusalem.	Futura siccitate, & aduentu regis Babylonijs.
BARUCH,	Populo in captiuitate Babylonica existẽti.	Inuocatione nominis diuini, & spe future liberationis.
SOPHONIAS,	In Hierusalẽ & vniuersa Iudæa.	Idolorum destructione.
EZECHIEL,	Concapiuis suis cum Iechonia in Chaldæa abduct.	Deuastatione Hierusalem & abductioe populi.
DANIEL,	Eidem populo Iudaico, cui & Ezechiel.	Destructione impiorum, & piorum liberatione.
HAGGÆVS,	toti populo, q̄ erat in Iudæa & Hierusalem.	Reedificatione templi, quam illis seriò p̄cipit.
ZACHARIAS,	Eisdem quibus & Aggæus.	Eadẽ quoq; de re, scilicet de reedificatione tẽpli, & aduẽtu Christi.
MALACHIAS,	Ad Israel.	Future sacrificiorũ sublatione, & Helia aduentũs Christi p̄cursore.

Qui propheta dicitur

De

Tempore

VE TERIS TESTAMENTI EPICATA, q̄ diuino afflati sunt spiritu, & quorum monumenta ad nos vsq; peruenerunt, sunt scripta.

LIBER SECVNDVS.
PARS VETERIS TESTAMENTI SEXTA ET VLTIMA, DE PRAEPARATIONE ad crucem, & viuo quodã afflicto consolandi velut exem- plo, quod continetur in duobus libris Machabæorum.

ORDINIS RATIO QVAE SIT.

LIBROS Machabæorum omninò esse historicos, ac ob id eos materiarum attẽta similitudine, ad secundam potiùs testamenti partem, quàm ad vllam aliam referri & posse & debere, nullum est reuera dubium: verùm si quis temporũ obseruet ordinem, meritiò hos libros post scripta prophetica positos esse deprehẽdet, cum ea historia, quæ in hoc describitur volumine, post captiuitatem Babylonicam, quæ prophetarum scriptis continetur, annis acciderit ferè trecẽtis & quadraginta octo. Is enim fuit annus, quo Iudas Machabæus, Dei p̄sidio fufis tyranni illius copijs, templũ iterũ recuperauit, anno scilicet 3. postquàm ab Antiocho idolum in eo positum fuerat, ante natum Christum 152.

ALIA CONTINVTIONIS RATIO.

CVM illa quæ in p̄cedentibus libris, de corrupta hominis natura, deq; tam varijs ecclesie illius antiquæ casibus, & grauissimis rerum penè omnium mutationibus sunt perscripta, eò procul dubio pertineant omnia, vt animus humanus, neq; in secũdis rebus nimium efferatur, nec protinùs deiciatur in aduersis, sed regia semper & quasi media tam erga Deum, q̄ proximum incedat via: rectè hic liber, ceterorum omnium veluti epilogus, in hunc postremum referuatus est locus, vt qui vtriusq; excessũ optimum contineat temperamentum. Quod ex varijs rerum humanarum afflictionibus, atq; diuinis constat est consolationibus. Nam sicut plerũq; vtilis est ad retinendam æquabilitatem tentatio, vt agnoscamus militiam esse hominis vitam super terram, Iob 7. ita etiam ad tuendam in fide constantiam, necessaria semper est consolatio, nè videamur derelicti. Fidelis enim est Dominus, qui non patietur nos tentari supra id, quod possumus, sed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt possumus sustinere. 1. Cor. 10. cap.

DE MACHABAEORVM LIBRIS ET HISTORIA in genere, & primũ vn de sic disti.

VEL à Iuda Machabæo, primo Iudeorũ post captiuitatem Babylonicã duce, cuius hic nobiles describuntur triumpho, sic disti sunt: vel à septem fratribus Machabæis, qui sub Antiocho rege, pro sacris legibus dira tormenta passi sunt.

DE PRIMA HVIVS INSCRIPTIONIS RATIONE.

INTERPRETATUR autẽ Machabæus, protegens vel protectio. Protegebat enim Iudeorum castra gladio suo, 1. Machab. 3. Ex cuius nomine hi libri nũcupati sunt Machabæi. Brito ad Glossam in prolog. 1.

PRO EADEM SENTENTIA OPINIO Gotfridi Viterbiensis.

MACHABÆVS, inquit, interpretatur nobilis vel triumphans. Ipsi Machabæi filij Matathie fuerunt quinq;: Ioannes, Simon, Iudas Machabæus, Eleazar, & Ionathas. Machabæi isti quot triumphos gesserint aduersus gentem Persarum, & de circumfinitimis nationibus, & quomodò pro legis obseruantia sint occisi, manifesta narrat historia. Idem Viterbiensis in fin. lib. 13.

DE SECVNDA EIVSDEM INTITVLATIONIS RATIONE.

MACHABÆI 7. fratres, ab vna matre, Machabæa nomine, geniti, custodientes legem, patris traditionem, non manducantes carnem porcina, ob hoc ab Antiocho rege fauissimo in Antiochia, martyrij gloria coronati sunt, atq; sepulti cum magna veneratione ibi quiescunt. prolog. 2. in libros Machab.

DE HO-

Oziæ regis anno 15. Ieroboam 30. Niniuis 3150.

Oziæ 18. Ieroboam 33. mundi 3153.

Tempore regis Iosaphat, anno Oziæ 22. mundi 3157.

Anno Oziæ 23. mundi 3158.

Ante captiuitatem sub Oziæ anno 28. mundi 3163.

Anno Oziæ 34. mundi 3169.

Circa annũ Iosaphat 3. mundi 3190.

Eodem tempore quo & Michæas.

Circa annũ manassæ 37. mundi 3283, quo tempore 2. tribus erant in captiuitate.

Decimotertio anno Iosue, mundi 3316. Hierusalem iam per Chaldeos destructe.

Iosue anno 20. mundi 3323. adhuc anno captiu. Babylon.

Iechoniae vel Ioaachim anno 5. mundi 3350.

Tempore capt. Babyloniae circa añ Nabuch. 23. mundi 3361.

In fin. capt. Bab. post reditũ Darij, añ Zorobabelis 18. mundi 3444.

Duos tantum mensis post Aggæum.

Eisdẽ temporibus quibus & Zacharias post reditũ à Babylonia, & reuersionem ciuitatis.

P A R S

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE HORVM NOMINIBVS EX IOSEPHO.

TABVLA 242.

NOMINA 7. fratrum Machabeorum sunt	DE quorum	Supplicij	Agi-tur	In libro 2. Machabeorum, cap. 7.				
					Et constantia matris	Apud		
							MACHABEVS,	Iosephū i bello de impio rationis. Ambrosij lib. 2. de Iacob & vita beata, cap. 11. & 12. Greg. Nazianz. in orat. de mach. Bernardum epist. 98. Chrysostr. in sermone de Macha. Euseb. Emiseni ser. de 7. Mach.
							ABER,	
							MACHIR,	
							IVDAS,	
ACHAS,								
ARETH,								
IACOB.								

VNDE ORTI FVERINT MACHABAEI.

MODIM vicus iuxta Diospolim, vnde fuerunt Machabaei. quorum hodieque ibidem sepulcra monstrantur. Hieron. de locis Hebraicis in litera M, circa fin.

VBI NVNC SINT SEPVLTI.

Vulgō, S^u Maurien. SED nunc ad Coloniam Agrippinam translati referuntur, vbi in Ecclesia sanctimonialium, ad Machabeos dicta, coluntur. Erasmus in praefatione ad dictum libellum Iosephi de imperio rationis.

DE MACHABAEORVM FESTO, ET SACRO eius mysterio.

MACHABAEORVM 7. fratrum festum in ecclesia celebratur, idq; propter singulare mysterium. Nam per numerum septenariū, vniuersitas significatur, cum totidem diebus totum reuoluatur tempus. Hinc per 7. hos fratres, pro lege Mosai-ca durissimè cruciatos, vniuersitas praefigurata fuit martyrio eorum, qui pro lege Christiana sunt passi. Per matrem autem ipsorum, quae singulos hortabatur, vt cruciatus pro lege fortiter tolerarent, sancta mater significatur ecclesia, quae filios suos hortatur vbique, pro lege Christi & iustitia constantè grauiam sustinere. Sic per hoc, qd ipsa etiam passa est mater, significatur, quod ecclesia patiat in filiis, sicut & Christus, eorum pater, pati dicitur in istis. Lyranus in 2. Mach. 7.

MACHABAEORVM LIBRI AN SINT AVTHENTICI.

DE rationibus, ob quas hi libri non à Iudaeis tantum, sed ab alijs etiam in dubium sunt vocati, & quibus ad eas fundamentis, pro asserenda illorum autoritate, sit respondendum, ad longum pertractant Ioanes Driedo lib. 1. cap. 3. part. 2. D. Melchior Canus episcopus Canariensis, lib. 2. ca. 9. 10. 11. & D. Michael Medina, de re. cta in Deum fide, lib. 6. cap. 9. 12. & 13. Quos hac de re diligenter euoluere, & vtile videretur, & necessarium.

D. AVGVSTINI DE HIS LIBRIS CENSURA.

ET hanc quidem scripturam, quae appellatur Machabeorum, non habent Iudaei, sicut legem & psalmos, quibus Dominus testimoniū perhibet, tanq̄ testibus suis, dicens: Oportebat impleri omnia, quae scripta sunt in lege, & ppheticis, & psalmis de me, Luc. 24. sed recepta est ab ecclesia non inutiliter, si sobriè legatur vel audiat, maximè propter illos Machabeos, qui pro Dei lege sicut veri martyres à persecutoribus tam indigna atq; horrenda perpessi sunt: vt etiā hinc populus Christianus aduerteret, quoniam non sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam, quae reuelabitur in nobis, pro quibus passus est Christus: si tanta patientissimè pertulerūt pro lege, quam dedit Deus per famulum hominibus illis, pro quibus nondum tradiderat filium. August. contra secūdam Gaudenij epistolā, lib. 2. cap. 23. Item de ciuit. Dei lib. 18. cap. 36. Machabeorum libros, inquit, nō Iudaei, sed ecclesia pro canonicis habet, propter quorundā martyrum passiones vehementes atq; mirabiles, qui anteq̄ Christus venisset in carnem, vsq; ad mortem pro Dei lege certauerunt, & mala grauissima atq; horribilia pertulerunt. Itā Augustinus. Quid multis de librorū horum autoritate canonica habemus totius orbis Christiani consensum, in generali Tridentina synodo

fest. 4. explicatum. Nec mirū cum etiam olim inter canonicos libros & scripturas sanctas commemorati sint ab iisdem concilijs & S. patribus, qui Tobiam, Prurantiā & Ecclesiasticum in sacrorum voluminum catalogum retulerunt.

Sapientia
CATALOGVS PATRV, QVI IN REBVS FIDEI
sua ex his libris adduxerunt argumenta. TAB. 243.

B. DIONYSIVS

ATHENIENSIS, Pauli apostoli discipulus, dum angelicarū virtutum signa, quibus in sancta scriptura apparuerunt, enumerat, apparitionem equitis cataphracti, qui Heliodorum oppressit, adducit, 2. Machab. 3.

CYPRIVS

LIBRO 3. ad Quirinum, eius loci meminit: Abraham nōne in tentatione inuētus est fidelis, 1. Machab. 2. Meminit quoq; in eodem illius: Iustum est Deo subditū esse, ibidem. Libro etiam de exhortatione martyrij, late tractat historiam matris, & 7. filiorum, & Eleazaris, 2. Machab. 6. & 7. cap.

AVGVSTINVS

CONTRA lūteras Petilian lib. 1. cap. 9. 2. ex priori libro Machab. citat illud: Abraham in tentatione fidelis inuentus est, 1. Machab. 2. Et illud: Daniel in sua simplicitate liberatus est de ore leonū, ibid. ex secundo libro. De anima & origine eius allegat illud: Nescio qualiter in vtero meo apparuistis, 2. Machab. 7. Et contra Gaudenij secundam epistolam, lib. 3. cap. 23. illud: Rexias vir amator ciuitatis, 2. Mach. 14.

QVAE TOTIVS HISTORIAE HVIVS SIT
summa, ex Cypriano.

QVI in Machabaeis beatorū martyrum grauiā tormenta, & multiformes 7. fratrum poenae, & confortans liberos mater in poenis, & moriens ipsa quoque cum liberis? Nōne magna virtutis & fidei documenta testantur, & nos ad martyrij triumphum suis passionibus adhortantur? Cyprianus epistola 6. lib. 4.

DE CRUCE ET PERSECVTIONIBVS PIO.
rum, sententia diui Pauli.

PER multas tribulationes oportet nos intrare in regnū Dei, Act. 14. Ac iterum: Omnes, qui pie volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patietur. 2. Tim. 3.

DE VARIIS PERSECVTIONVM GENERIBVS.

TABVLA 244.

DVO SVNT VNUM, quo publicis turbatur Ecclesiae status.
persecutionum genera: ALTERVM, quo singuli tentantur homines.

DE PRIVATIS SINGVLORVM TENTATIONIBVS.

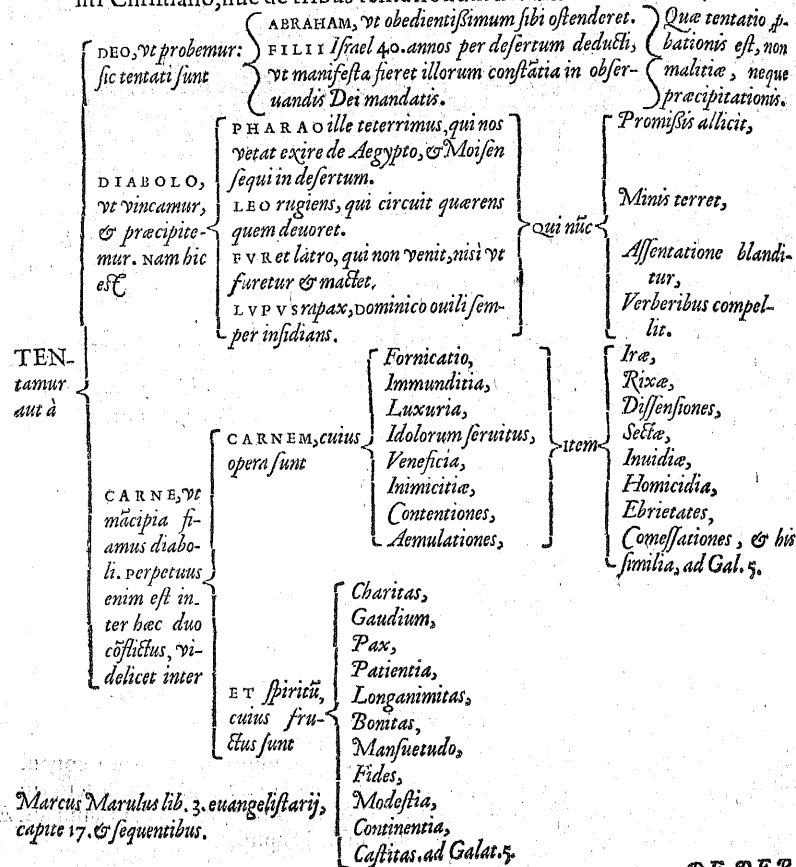
QVAE diū in corpore viuimus, aut à diabolo, aut à sensuum nostrorum concupiscentia molestias pati necesse est. Propterea quidem in Ecclesiastico est scriptū: Fili, accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & in timore, & prepara animam Ecc. 2. tuam ad tentationem. Marulus lib. 3. euangelistarum, cap. 16.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE TRIBVLATIONVM CAVSIS TAB. 245.

QUINQVE SVNT (inquit Beda) differentie causarum, pro quibus in hac vita molestijs corporalibus affligimur: Aut enim ad

MERITA augenda per patientiam iusti corporis infirmitate gravantur, ut B. patres Iob & Tobias, & innumeri martyres in vtroq. testamento. VIRTVTVM custodiam, ne superbia tentante dispareat sicut Apostolus Paulus, cui, ne magnitudine reuelationum excolletetur, datus est stimulus carnis sue angelus satanae qui eum colaphizaret, 2. Cor. 12. PECCATA nostra intelligenda & corrigenda, sicut Maria soror Aarō in eremo, ob verba temeritatis & supbia, lepra percussa est. Num. 12. DEI gloriam, sicut cæcus natus in euangelio, qui neq. ipse peccauit, neq. parentes eius, sed vt manifestaretur opera Dei in illo. Ioan. 9. Sicut Lazarus, cuius infirmitas non fuit ad mortem, sed pro gloria Dei, vt glorificaretur filius Dei per eam. Ioan. 11. DAMNATIONIS æternæ inchoationem: quod reproborum esse propterea, sicut Aniochus & Herodes, 2. Mac. 9. Act. 12. Bed. in 2. c. Marci.

CVM QVIBVS HOSTIBVS PVGNANDVM SIT MILITI Christiano, siue de tribus tentationum modis. TAB. 246.

Marcus Marulus lib. 3. euangelistarij, capite 17. & sequentibus.

DE PER

LIBER SECVNDVS.

DE PERSECVTIONVM VTLILITATE.

NON sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Paulus ad Rom. 8. Et ad Corinthios: Id enim quod in præfenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna. Aurum certè cordis tribulatio aperit, quam sæpè prosperitas huius mundi claudit. Gregor. in Moralibus.

NON SEMPER, NEC OMNES PRODESSE PERSECUTIONES, sed eas tantum, quæ patienter suscipiuntur & iniuste. HÆC est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, paties iniuste. Quæ enim est gratia, si peccantes & colaphizati suffertis? Sed si benè facientes, patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum, 1. Pet. 2. Et in cap. quarto: Nemo autem vestrum, inquit, patiatur vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor: Si autem vt Christianus, non erubescat: glorificet autem Deum in isto nomine.

CVR INTERIM ETIAM PATIANTVR IUSTI, sententia Glossæ Ordinar.

NE indignemini, si mali in hoc mudo floreat, & vos patimini, quia nõ est Christianæ religionis, in mundo exaltari, sed deprimi: mali nihil habent in celo, vos nihil in mundo. Sed spe illius boni, ad quod tenditis, quidquid in via contigerit, gaudere debetis. Glossa super illud, Omne gaudium existimate fratres. Hinc D. Paulus: Et in nullo terreamini, ait, ab aduersarijs, quæ illis est causa perditionis, vobis autem salutis. Et hoc à Deo: Quia vobis donatum est pro Christo, non solum vt in eum credatis, sed vt etiam pro illo patiamini, ad Philip. 2.

QVID PIO HOMINI CONSIDERANDVM, si etiam iustos in hac vita affligi videat.

QVVM recognosco Iob in sterquilinio, Ioannem esurientem in eremo, Petrum extensum in patibulo, Iacobum decollatum ab Herodis gladio: cogito, qualiter Deus in futuro cruciabit, quos reprobos, qui ita durè affligit quos amat. Grego. in Moralib.

TRIBVLATORVM PRECES CVR NON SEMPER exaudiantur.

INTELLIGAT homo medicum esse Deum, & tribulationem medicamentum esse ad salutem, non pœnam ad damnationem. Sub medicamento positus, vberis, se caris, clamas. Non audit medicus ad voluntatem, sed audit ad sanitatem. Augustinus super Psal. 21. expositione 2.

TENTATIONES ET PERSECVTIONES homini Christiano ad salutem esse necessarias.

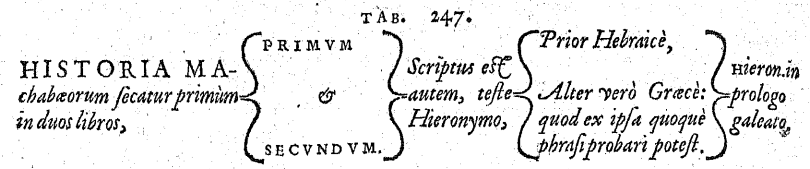
TENTATIONES vincere possumus: ne autem tentemur, efficere non possumus. Vnde D. Paulo non fuit à Domino dictum, Non tenteris: sed, Sufficit tibi gratia mea, 2. Cor. 12. Alioqui Saluator noster ipse sub crucem suam inuitat in vniuersum omnes: Si quis vult post me venire, inquit, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me & c. Matth. 16.

QVOT MODIS DICAMVR CRUCEM tollere.

DV OVBVS modis crux tollitur, cum aut per abstinentiam affligitur corpus, aut per afflictionem proximi affligitur animus. Gregor. homil. 32. super illud euang. Si quis vult venire. Sed hæc de piorum cruce & persecucionibus, præcipuo huius partis scopo præfata sufficiant: nunc iterum ad susceptam redeamus artificij & œconomix demonstrationem.

bb DE HI

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE HISTORIAE HVIVS PARTIBVS.

MACHABAEORVM LIBER PRIMVS, BIBLIAE XLIII, SEXTAE PARTIS PRIMVS. De praelijs inter Hebræorum duces & gentes alias, siue de liberatione populi Iudaici, sub Matathia, Iuda, Ionatha & Simone.

DE PRIMI HVIVS LIBRI AVTHORE, DRIEDO.

DE Machabæorum libris sciendum est, quod Machabæorum gesta ac facta, in his libris descripta, habebantur olim tanquã verissima apud veteres Hebræos, etiã ante Christum, quanuis non ab initio cum supputationibus temporum digesta fuerant & ordinata, sicut sunt collecta postmodum in duo hæc volumina, non ab eodem, sed à duobus diuersis authoribus, nobis quidem incertis: cuius indicium hoc est, quod primus (si Hieronymo credimus) Hebraicè, secundus Græcè scriptus inuenitur. Item secundus epitome, id est, compendium siue breuiariũ quoddam est cuiusdam voluminis magni editi à Iasone Cyrenæo, quẽadmodum dicit eiusdem libri author in capit. 2. Ab Iasone, inquit, Cyrenæo quinque libros comprehensos, tentauimus vno volumine breuiare. Quis autem fuerit abbreviator, quibus item temporibus scripserit librum istum, certò non constat: nisi fortè fuerit Iosephus, qui (vt inquit Hieron. in lib. de viris illustribus) conscripsit librũ valde elegantem, in quo Machabæorum digesta sunt martyria. Et plura quæ ibi sequuntur. Ioann. Driedo de scriptur. Ecclesiast. lib. 1. cap. 3. Part. 2.

DE EODEM, D. MICHAEL A MEDINA.

MACHABAEORVM priorẽ, à quopiam scriba eorũ, qui Sanedrim constituebant, vel à toto eodẽ concilio, qui annales digerendi curã agebant, fuisse editum communiori doctiorum sententia tenetur. Secũdam verò epitomen illorum quinque librorũ, quos Iason Cyrenæus, eorum temporũ scriptor ediderat, fuisse, ex eiusdem 2. cap. colligitur: quẽ epitome facta fuerit à Simone Machabæo sacerdote maximo, in epistolæ modum, ad mittendum fratribus per Aegyptum dispersis, vt solẽnia pro beneficijs receptis illic contenta concelebrarẽt. Neq; verò Iason, neq; scriba ille, neq; Simon Machabæus tantæ potuerunt esse vetustatis, vt à totius illius seculi hominibus, eorũ scripta in ordinẽ diuinorũ voluminum redigerẽtur, quanuis vel propter authorũ sanctitatem, vel gestorũ gloriam, vel styli veritatẽ venerabiles essent. D. Michael Medina de recta in Deum fide lib. 6. cap. 12.

ARGVMENTVM PRIMI MACHABAEORVM libri. TABVLA 248.

DESCRIBIT hic liber

PRÆLIA inter Hebræorum duces, & Gentes quæ Persarum.

PVGNAM Sabbatorum.

ET nobiles Machabæi triumphos.

FOEDVS quoquẽ amicitiarum cum Romanorum ducibus atque legationum. hinc in prolog. secundo Bibliorum.

ARGV

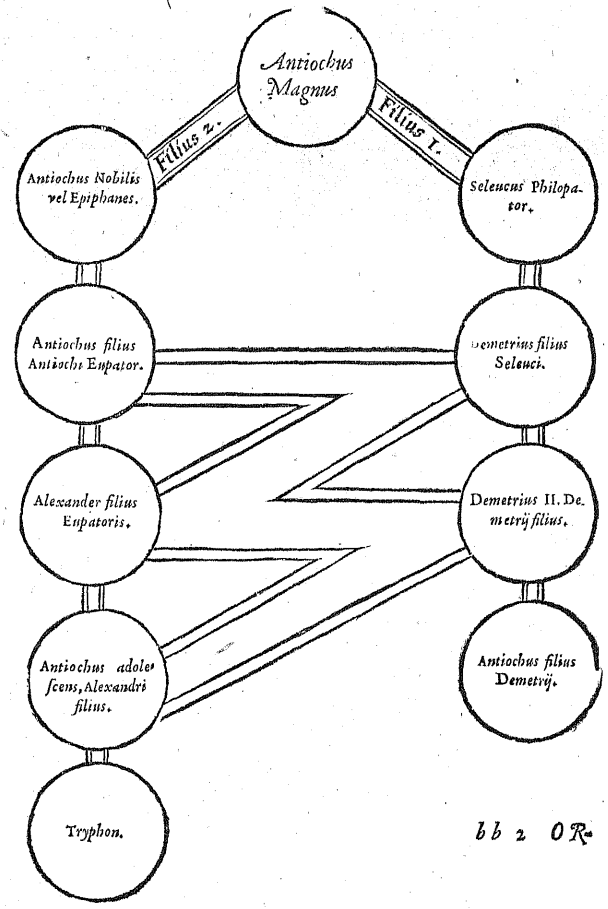
ARGVMENTI HVIVS DECLARATIO, EX LYRANO.

Ad euidentiã autem historiẽ, aliquid est hic p̄mittendum, ex p̄dicti regni (Syriẽ videlicet) successione. Sciendũ igitur, quod post mortem Alexandri Magni, eius monarchia in quatuor regna fuit diuisa, Macedonia, Asiã, Aegypti, & Syriã, sicut Danielis s. fuerat prophetatum. Hic principaliter agitur de regno Syriã, & occasionaliter tantum de regno Aegypti. Lyranus in Machab. 1. in principio.

PROCESSVS REGNI SYRIAE, EX EODEM.

SCIENDVM igitur, quod mortuo Alexandro Magno, primus regnauit in Syria Seleucus, & alij quatuor post ipsum, & sextus fuit Antiochus Magnus, qui duos habuit filios, scilicet Seleucum Philopatorẽ, qui sibi successit in regno tanquã primogenitus, & Antiochum Epiphanem, qui traditus fuit Romanis obses, & audita morte patris, & inertia Seleuci sui fratris, venit in Syriam, & ab aliquibus ciuitatibus receptus fuit, & tandem Syriã regnũ obtinuit. Propter quod inter posteros eius, & posteros fratris sui, de Syriã regno longa fuit concertatio: itã vt nũc vna, nunc altera pars p̄ualeret, & Syriã regnum de vna posteritate transfret ad aliam: Quemadmodum hic transitus & commutatio, in sequenti arbore, per lineas transversim ductas, apertius ostenditur. Idem eodem in loco.

EPITOME REGVM QVI PERPETVO AFFIXERUNT IUDÆOS.

bb 2 OR

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
 ORDO SVMMORVM SACERDOTVM AD
 eos vsq; quorum in libris Machabæorum fit mentio, & primò eorum
 qui fuerunt ante captiuitatem Babylonicam. TAB. 249.

PRIMVS Sadoch, qui fuit Pontifex templi quod ædificauit Salomon.	
Fluic Sadoch	Achimaas eius filius.
Achimaæ	Ioram.
Ioræ	Auxieramus.
Auxieramo	Nideas.
Nidææ	Sudeas.
Sudeæ	Elilus.
Elilo	Ioathan.
Ioathan	Vrias.
Vriæ	Nerias.
Neriæ	Odeas.
Odeæ	Sellum.
Sellum	Helchias.
Helchia	Zara.
Zara	Iosedech, qui captiuus in Babyloniâ adductus est.

ANTE CAPTIUITATEM BABYLONICAM POST REGNUM DAUIDIS

SUCCESSIT

ISTI siquidem omnes in Pontificatum filij patribus per ordinem successerunt.
 Glos. Ordinar. in cap. 3. Machab. 2.

ORDO PON-

LIBER SECVNDVS.
 ORDO PONTIFICVM POST CAPTIUITATEM
 Babylonicam. TABVLA 250.

POST CAPTIUITATEM BABYLONICAM,	SVMMO Pontifici Iosedech	Iesus eius filius, sub quo templum reedificatum est.
	IESV	Ioachim filius.
	IOACHIMO	Ioannes filius.
	IOANNI	Filius Iaddus, sub quo Alexander rex Macedonum Hierosolymam venit.
	IADDO	Orias filius.
	ONIAE	Simon filius, cognomento Iustus.
	SIMONI	Eleazarus eius frater, qui Ptoleæo Philadelpho petente, 70. interpretes ad interpretandam legem diuinam transmisit. Manasses eius auunculus.
	ELEAZARO	Orias II. Simonis Iusti filius.
	MANASSAE	Simon Oniæ filius, sub quo Iesus Simach Sapientie librum composuit.
	ONIAE II.	Orias tertius, eiusdem Simonis filius. Sub quo pontifice omnia hæc, quæ de Simone præposito templi narrantur, facta sunt, regnante Syria & Asiæ Seleuco Philopatore, cui successit in regnum Antiochus Epiphanes. Simon autem præpositus templi Hierosolymorū, ad Apolloniū Phœnicæ ducem confugiens, multis ei muneribus repromissis, Sacerdotium sibi vindicare cepit. Quo Seleucus audito Heliodorum mittit ad negocium peruidendum, qui cum in Iudæam peruenisset, iniquè dijudicans, & multa perperam gerens, diuinis aduersum se signis deterretur, & ad Seleucum reuertitur. Orias autem sacerdos curauerat, vt Simon profugus fieret &c. dist. Gloss in 2. Mach. 3.

bb 3 DE PAR-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE PARTIBVS LIBRI MACHABAEORVM primi, TABVLA 251.

IN LIB. I. RES explicantur gesta pro iuda libertate populi Iudaei, maxime Syriae sub A. ducibus MATATHIA, capit. 1. & 2. IVDA, a capit. 3. vsque ad 9. IONATHA, a 9. cap. vsque ad 13. SIMONE, a cap. 13. vsque in finem lib. primi.

SERIES RERVM SVB MATATHIA PRO DEFENSIONE POPULI GESTARUM CONTRA ANTIOCHVM EPIPHANEM. TABVLA 252.

QVAE SVB matathia gesta sunt, duobus continentur capitibus, in quoru

PRIMO agitur de persecutiombus Antiochi. Qui

IN SECVNDO vero capite narratur tria,

PRIMUM Aegyptu & Hierusalem sua subiecit dioni, cap. 1. vers. Et paratum est reg. DEINDE exusta Hierusalem, Dei tollit legem, ac in locum eius sua obruduit impia dogmata, ac ilum erigit super altare Dei, id est, sub mortis pena colendum praecipit, vers. Et conuertit Antiochus. DENIQUE huic idolo repugnantes, morte plectuntur & ignominia afficiuntur: pueri vero circumcisi, a cervicibus per domos suspendebuntur vniuersas, vers. Et apud quemcumque. PII vero multi in id conueniunt, se potius morituros, quam cibis coquinari immundis, vers. Et multi de pop. ZELVS Matathie & filiorum eius, atque adeo totius populi foederati studium pro tuenda lege Dei: qui idolis sacrificare magna constantia pernegant & recusant, vers. Et viderunt mala. CONSILIVM Iudaeorum, quo se etiam sabbatho defensuros statuerunt, vers. Et dixit vir prox. EXHORTATIO Matathie morituri ad populum pro antiquae religionis retinenda constantia, vers. Et appropinquauerunt dies.

DE RE-

LIBER SECVNDVS. DE REBVS SVB IVDA MACHABAEO, SECVNDO Iudaeorum Duce gestis, quae in sex proximè sequentibus continentur capitibus. TABVLA 153.

APOLLONIUM, quem occidit, vers. Et cognouit Iudas, cap. 3. SERON principem Syriae, qui & ipse cum toto exercitu profligatus & contritus est, Ibidem, vers. Et audiuit. GORGIAM, cuius insidijs in ipso occurrit tempore, ex cuius exercitu, vsq. ad tria ceciderunt millia virorum, cap. 4. LYSIAM, quem magna profligauit dexteritate, caesis quinque millibus de eius exercitu, Eodem cap. vers. Quibus ille audiuit. Antiochum Epiphane: ex quo bello quatuor celebres reportauit victorias, mirum aduersus Gentes finitimas, quas Israellem perdere tentantes, auxiliantibus fratribus Simone & Ionatha, non tantum ad extremum vsq. profligauit, vt in principio, habetur cap. sed etiam haec memoria praestitit digna: CIVITATEM Ephron euerit ob denegatum transitum, cap. 5. EXPVGNAVIT filios Esau, versic. Et exiit Iudas, eod. IDOLA gentium igne exterminat atque succendit, versic. Et declinauit Iudas, d. cap. 5. VENIT in Iudaeam Peditum centum millibus. Equitum viginti millibus, versic. Et cognouit Lysias, cap. 6. ANTIOCHVM Epiphane: Epiphane: illius filiu. Qui VNICO cum Iuda conflictu, 400. amisit viros, vers. Et appropinquauit, eod. EX consilio Lysiae mit cum Iuda pacem, quam tamè mox iterum violauit, vers. Et audiuit Lysias, d. cap. 6. DEMETRIVM filiu Seleuci, quo tempore Iudas NICANOREM interfecit, quo viso, milites eius projiciunt arma, & aufugiunt, tot, cap. 7. PACEM mit cum Romanis, cap. 8. per tot. TANDEM ex conflictu cum Bacchide & Alcimo Demetrii ducibus, strenue peracto, & ipse cecidit, cap. 9. Templum purificat, Altare dedicat, Instituit Encania.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
RERVM A IONATHA TERTIO IVDÆORVM
Duce gestarum summa. TABVLA 254.

DEMETRII, sub quo Ionathas tria præclara præstitit facta:

SV MIT à Lambribus pœnas propter captum ab illis fratrem suum Ioannem, vers. Et cognouit Ionathas d. cap. 9.
BIS graui conflictu oppugnatus ab Alchimo & Bacchide, semper euasit victor incolumis, vers. Et anno 153. eodem.
PACEM componit cum Bacchide, eique restituit omnem captiuitatem, vers. Et cognouit Ionathas. vsque in finem ca. 9.

ALEXANDRI filij Antiochi Eupatoris, quo tempore cupit Demetrius inire pactum cum Ionathas, quod is resollens, fœdus pacificatur cum Alexandro, cap. 10. Qui sic fœderati, pro defensione mutua duo suscipiunt bella:

VNUM Alexander pro Ionathas contra Demetrium, in quo is idem Demetrius eum interimatur, cap. 10. vers. Et congrauit Rex &c.
ALTERVM Ionathas pro Alexandro contra Demetrium præfati Demetrii filium, in quo bello deuictus est illius Dux Apollonius cum toto exercitu, ex quo octo fere millia virorum occubuerunt. vers. In anno 165. vsque in fin. d. cap. 10.

DVCATVS Ionathas, q. fratri suo in cap. 9. vers. Et congregati sunt &c. substituitur, in quatuor distinctus est tempora, eorundem Regum Syriae, mirum

DEMETRII II. qui cum Ionathas fœdus confirmas, Iudæa liberam permittit, cap. 11. sub quo Rege, Ionathas 4. contigerunt memoria digna.

DEMETRIVM confederatum liberat ab Antiocho Alexandri filio, quem in eum excitaauerat Tryphon. vers. Tryphon autem erat &c. eodem.
SED Demetrius liberatus, idem prius fœdus turpiter violat. vers. Et mentitus est omnia quae dixit. eod.
EXPVLSO Demetrio, pacem inuit cum Rege nouo Antiocho, vers. Post hæc autem. eodem.
EXTERAS depellat gentes. vers. Et exijt Ionathas. vsque in fin. d. cap. 11.

ANTIOCHI filij Alexandri, cuius temporis acta describitur cap. 12. Et sunt quae Ionathas historiam respiciunt, potissimum tria:

PRIMO, confirmandi cum gentibus fœderis gratia, Ionathas legatos mittit Romam, & ad Spartiatas. d. cap. 12. mox à principio.
PRINCIPES Demetrii compellit in fugam, vers. Et audiuit Ionathas, quoniam regressi sunt Principes. eod.
TRYPHON Ionathas prætexu simulata subiectionis & amicitiae, dolo inducit, ut cum paucis militibus ingrederetur Ptolemaidam: Quo facto, ciues clauserunt portas, & comprehenderunt eum: & omnes qui cum eo intrauerant, gladio interfecerunt, vers. Et cum cogitasset Tryphon. eodem. Quem postea Tryphon noua excogitata fraude, una cum filiis, pro eius liberatione cum pecunijs, in obsides missis, interficit, cap. 13. vsque ad vers. Tryphon autem &c.

DE ACTIS

LIBER SECUNDVS.
DE ACTIS SIMONIS, QVARTI POPVLI IVDÆICI
Ducis post captiuitatem Babylonicam. TABVLA 255.

DEFENSIONEM & prosecutionem eorum quae à Ionathas fuerant incepta, c. 13. Vbi post inuicem cum Demetrio pacem,

EXPVGNAT Gazam, vers. In diebus illis adplicuit Simon ad Gazam. eod.

ARCEM Sion occupat, vers. Qui autem erant in arce. eod.

IOANNEM filium constituit Ducem, vers. Et videns Simon Ioannem &c. d. cap. 12.

QVAE A Simone pro Iudaici populi salute gesta fuerunt, pertinent vel ad

RENOVATIONEM fœderis cum

SPARTIATIS & Romanis, cap. 14. Vbi prædicatur summa sub hoc Duce Simone in Israel quies.
ANTIOCHO ultimo Demetrii filio: Quod tamen Antiochus non multo post temerè iterum & iniuste violauit. cap. 15. Pro qua leuitate tamen & is tandem à filijs Simonis profigatur. cap. 16. à principio.

MORTEM: Nam in medio ultimi huius cap. 16. scribitur, quomodo Ptolemaeus Abobi filius, Simonem cum duobus filiis interfecerit in conuiuio. vers. Et Ptolemaeus, vsque in finem huius primi Machabæorum libri.

MACHABÆORVM LIBER SECUNDVS, BIBLIAE XLV, SEXTAE
partis secundus, De tribulatione populi Iudaici, & liberatione eiusdem per Iudam Machabæum.

CONTINUATIO.

In historijs scribitur, in secundo Machabæorum libro historiam non continuari, sed tantum repeti primo libro dicta. Brito in prologum lib. I. Machabæorum. Vbi docet nihil aliud esse secundum Machabæorum, quam Epistolam, quam scribunt Iudas Machabæus & senatus Iudæorum Hierosolymæ, ad illos Iudæos, qui hinc inde in diuersis Orientis Regionibus dispersi erant. Idem ex sententia Rabani dicit, quod secundus liber, etsi non nihil diuersam à priore habeat narrationem, eadem tamen sit historia veritas. Nec tamen ob id ociosa est hæc narratio: nam præter prioris testimonia, multa narrantur hic, ibi non comprehensa.

DE LL.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE LIBRI HVIVS SECVNDI AVTHORE, ET QVID
eius narratio differat à priori.

SECVNDVS liber historię Machabęorum, licet breuior sit priori eiusdem operis libro in historica narratione, antiquiora tamen quodammodò continet tēpora. Habet quoquē diuersam à priore narrationem, sed tamen historię non destruit veritatem: qui licet multa prioris libri contineat testimonia, tamen plura interferit, quę in illo non reperiuntur. Scriptus enim ab his videtur, qui morati sunt in terra Iuda, ad eos qui in exteris fuerunt regionibus. Gloss. Ordin. in princip. libri secundi.

EADEM DE RE SENTENTIA MEDINAE.

FALLVNTVR Iudęi, dum duos Machabęorum libros vnā & eandem historiam existimant, cum prior integram vsque ad Ioannis Sacerdotium narrationem cōtineat, posterior verò sola Iudę facta, nec omnia recenscat. Sunt illi duo libri duorum authorum: Prior ab eius gentis Concilio, quod annales conficiēdi curam gerebat, compositus: Posterior à Simone sacerdote maximo, ex quinque libris in epistolę modum coactus. D. Michael Medina lib. 6. De recta in Deum fide, ca. 13.

ARGVMENTVM.

SECVNDVS liber Machabęorum de ciuitatis Hierusalem desolatione, per Antiochum facta primū, narrationē contexit: De Heliodoro quoquē volente templum spoliare, & diuina correptione flagellato, de signis cęlestibus in aere circa Hierusalem apparentibus commemorat. Insup̄ de templi violatione iussu Antiochi facta, Iudęorumquē compulsionē ad legis preuaricationem, de passione septem fratrum Machabęorum & matris ipsorum, de Iuda Machabęo fortiter resistentē Antiochi ducibus prosequitur: de plaga quoquē diuino iudicio illata Antiocho, de sera eius pœnitentia ac misera morte, de templi emundatione per Iudam facta, de occisione Iudęorum, qui idolorum donaria sub tunicis absportauerant, atque SACRIFICIO PRO DEFVNCTIS OBLATO: deniquē de Nicanoris morte, & eius capite in Hierusalem delato, rem gestam refert.

DE HVIVS LIBRI PARTIBVS.

TABVLA 256.

DVAS hic liber habet par- tes:	PROEMI- um, in quo Iu- dei Hieroso- lymitani eos q̄ in Aeḡyptō habitabant,	HORTANTVR ad obseruationē festorum	Scenopęgię, id est, Tabernaculorum, cap. 1. vers.
			Et nunc frequentate.
			Ignis, qui datus est, quando Nebemias edificato templo & altari, obtulit sacrificia. vers. Et diem ignis. eod.
NARRATIONEM siue contextum totius historię De actis Iudę Machabęi & sociorum eius, à cap. 3. vsque in finem libri secundi.	INSTRVNT de materia huius libri, cap. 2. vers. De Iuda verò Machabęo. Vbi dicit ea, quę à Iasone Cyrenęo quinque libris comprehensa fuerant, se in hoc breue cōgisse compendium.		

DE RE-

LIBER SECVNDVS.
DE IPSIVS HISTORIAE PARTITIONE
in Genere. TABVLA 257.

AGITVR IN HAC Historia de	{	IUDA Machabęo & fratribus.
		TEMPLI magni purificatione, & de arę dedicatione.
		PRAELIIS, quę pertinent ad Antiochum Nobilem, & eius filium Eupatorem.
ILLVINATIONIBVS, quę de celo factę sunt ad eos, qui pro Iudęis fortiter fecerunt, ita vt quantumuis pauci vniuersam vindicarent regionem.	{	IIS summam quę ab Iasone Cyrenęo quinque libris comprehensa sunt. cap. 2. versic. De Iuda verò Machabęo &c.

ALIA PARTITIO IN SPECIE, SIVE VBERIOR
istorum omnium per singulas partes diducta explicatio.

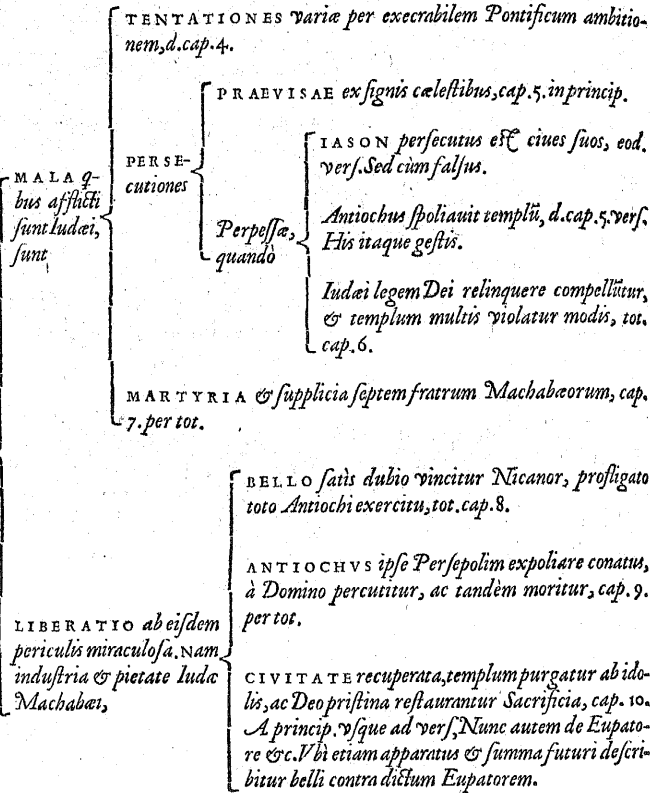
TABVLA 258.

TOTO HOC libro de liberatione agi- tur templi, facta per	{	ONIAM, ex cuius historia obseruandi sunt hi veluti gradus:
		TEMPLI honor & dignitas, in qua prius fuerat, summa: quę describitur à Princip. cap. 3. vsque ad vers. Simon autem.
		CONTEMPTVS eiusdem templi maximus, d. vers. Simon autem. eod. cap.
		POENA pro eodem contemptu cęlestis inflata, vers. Heliodorus autem. eodem.
		EIVSDEM pœnę mitigatio per orationem Onię, ver. Tunc verò ex amicis. vsque in fin. cap. 3.
INCOMMODA & persecutiones Iudęorum sub Onię successoribus, à cap. 4. vsque ad octauum.	{	ANTIACHI Nobilis, cap. 8. vsque ad cap. 11.
		ANTIACHI Eupatoris, à cap. 11. vsque ad cap. 14.
		DEMETRII Seleuci, d. cap. 14. & 15.

DE RE-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE REBVS IVDÆE MACHABÆI GESTIS tempore Antiochi Epiphaniſ. TABVLA 259.

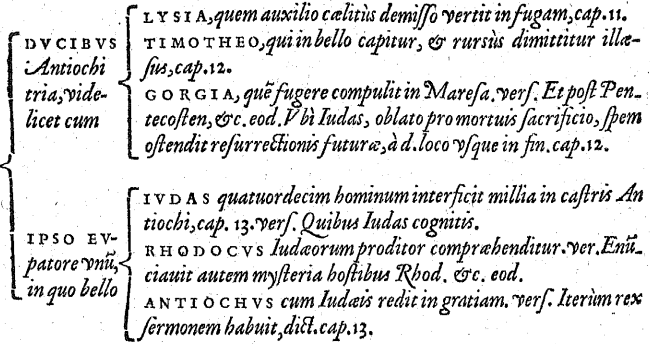
SVB AN- tiocho, qui Epi- phanes ſeu No- bilis appellaba- tur, hæc acci- derunt:

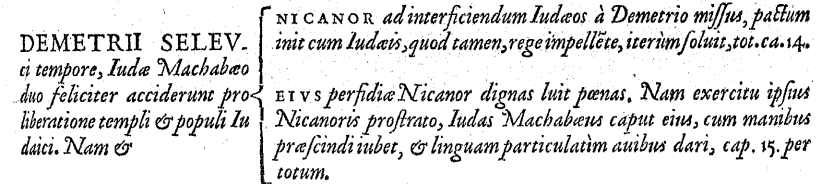
ACTA

LIBER SECVNDVS. ACTA IVDÆE SVB IMPERIO ANTIOCHI Eupatoris. TABVLA 260.

CONTRA Eupatorem Iudas quatuor geſtiſ bel- la, cum

DE SVCCESſV RERVM IVDÆE SVB Demetrio Seleuco. TABVLA 261.

HISTORIAE SACRAE EPILOGVS.

POST mortem Simonis Machabæi, & filij eius Ioannis Hyrcani, terminum acci- piunt hiſtoriæ Machabæorum. Omnes etiam aliæ Canonicæ hiſtoriæ finem ha- bent, ſola Romana hiſtoria remanente. De Iudæis autem Iosephus & Egeſippus, à tempore Machabæorum ſeriem ſcripſerunt, & non ſolum Sacerdotes, ſed etiã reges poſteà, vſque ad Herodem, ſub quo Chriſtus natus eſt, fuiſſe demonſtrant. Vndè Iudæi, qui in tranſmigratione Babylonis vnctione regum ſuorum deſeciffe aſſerunt, mentiuntur: Quia poſt Machabæos regnavit Ioãnes Hyrcani filius, no- mine Ariſtobulus, & Alexander frater eiſdem Ariſtobuli, & vxor Alexandri, no- mine Alexandra, & poſteà Ariſtobulus filius Alexandri. Et poſt Ariſtobulum re- gnauit frater eius Hyrcanus, quem Hyrcanum Pompeius Magnus per violentiã fratri ſuo Ariſtobulo viuenti ſubrogauit, ipſumque Ariſtobulum captum in Hieruſalem, Romam victum tranſmiſit. Poſt quem poſteà Herodes alicnigena, fili- us Antipatri Pagani, & matre Iudæus, per potentiam Romanorum ſucceſſit. Ex his omnibus patet, quia naſcenti Chriſto, ablatum eſt ſceptum & regnum de Iuda, ſecundum Patriarcham dicentem: Non auferetur ſceptum de Iuda, & dux de femore eius, donèc veniat qui mittendus eſt, ſcilicet Chriſtus. Gotfridus Viterb. Part. 12.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
 VETERIS TESTAMENTI SVMMA, EX DIONYSIO
 Arcopagita, TABVLA 262.

RERVM à Deo cre-
 atarum } Substantiam,
 } Ordinationem,
 } Gubernationem, } Quod fit (inquit Dionys.
 Carthus.) præsertim in
 Genesi, Exodo, & alijs li-
 bris Moïsis.

LEGALEM Hierarchiam, id est, principatum Israeli-
 ticæ plebis sub lege: quod specialiter fit in libro Numero-
 rum.

DIVINI populi hereditatum distributiones & habita-
 tiones: quod fit præcipue in Josue libro. Vbi describitur,
 qualiter terra promissionis fuit sorte divisa & distributa
 in hereditatem duodecim tribuum, quæ tunc deditæ erant
 cultui veri Dei.

GVBER. } IVDICVM, De quibus in libro agitur Iudi-
 nationem } cum.
 } REGVM sapientum, De quibus in libris Re-
 gum & Paralipomenon.

QVAE SIT LIBRORVM
 veteris testamenti summa, breuiter ita
 describit Dionysius Arcopagita cap. 3.
 De Ecclesiastica Hierarchia. Tota scri-
 ptura, inquit, Canonica & Hagiographa
 describitur vel

INTELLIGENTIAM Sacerdotum diuinorum. Ut sus-
 rum Esdras scriba velox, & Hieremias, & Machabei.
 De quibus in libris Esdræ & Machabæorum.

GESTA antiquorum virorum in multis & varijs anxio-
 tatibus, lob videlicet & Tobie, vt patet in libris eorum.

IMMVTABLEM in patientia philosophiam, qua sancti
 illi viri in rebus aduersis fuerant vsi.

ACTIONVM sapientes Synagogas, id est, congregatio-
 nes fideles in actibus strenuas.

DIVINORVM amorum Cantica, videlicet Cantica Can-
 ticorum.

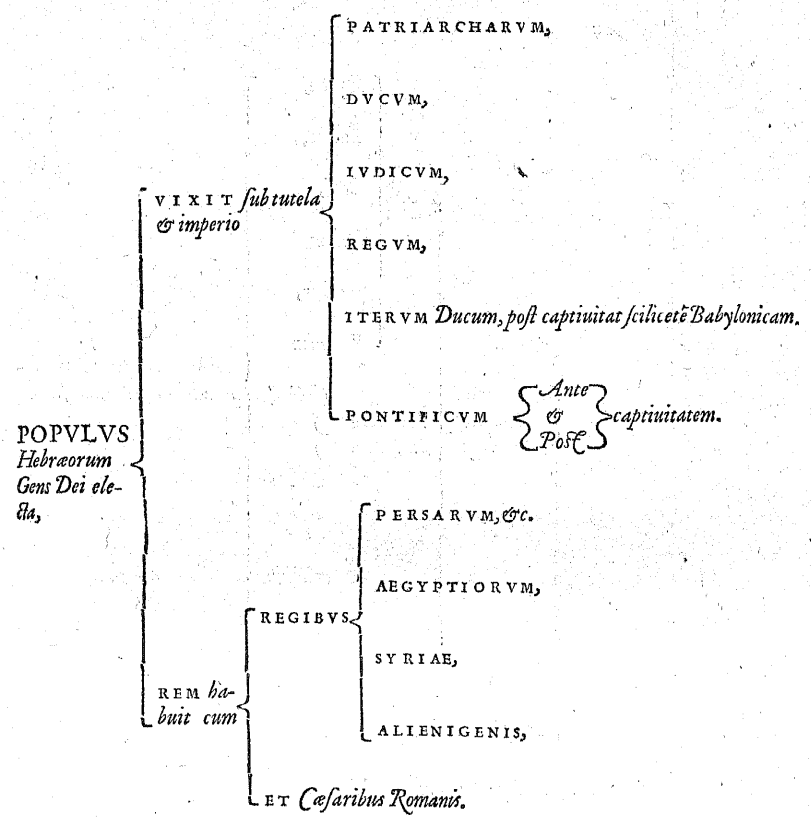
DIVINAS imagines, id est, Personas seu Typos spirita-
 lis sponsi ac sponsæ, sicut in Canticis.

FVTVRORVM propheticas predicationes, id est, vati-
 cina Prophetarum, tam quatuor Maiorum, quam duo-
 decim minorum. Vnde Dionysium Carthus. in caput 3. Ec-
 cles. hierarchi. B. Dionysij Arcopagita.

ANA

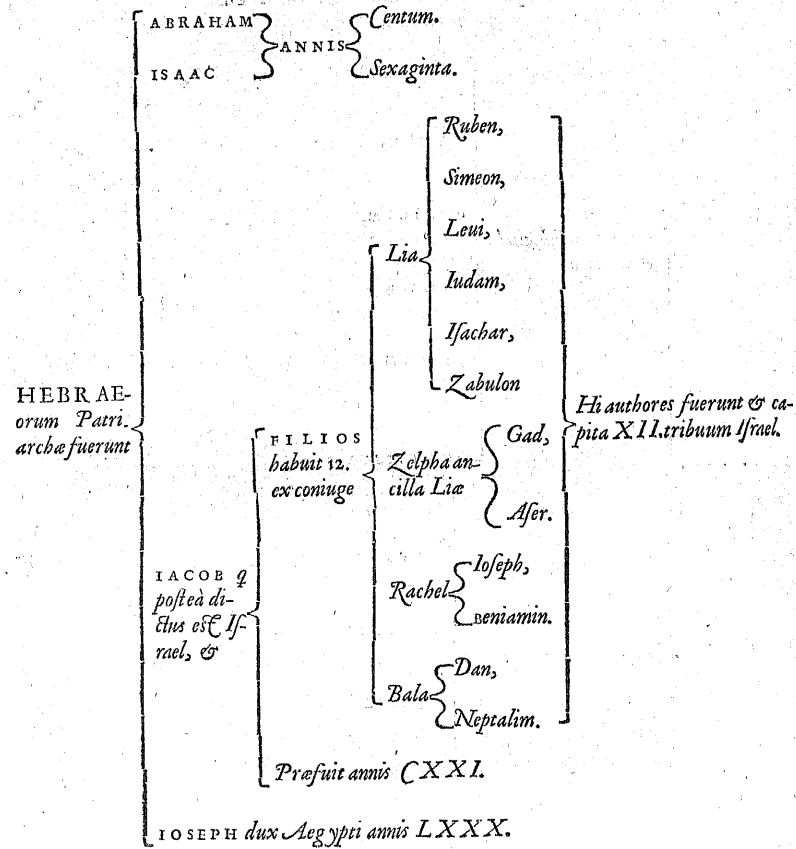
LIBER SECVNDVS.
 ANACEPHALAEOSIS DE STATV TOTIVS
 orbis sub Imperio Hebræorum, ex Chronicis Eusebij.

TABVLA 263. A.

cc 2 DE PA

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE PATRIARCHIS. TABVLA 264.

POST hos Hebraei seruiunt in Aegypto annis 144.

DE HE-

LIBER SECVNDVS.
DE HEBRAEORVM DVCIBVS.
TABVLA 265.

DVCES HEBRAEORVM DVO, } MOISES } ANNIS } Praefuit } XL.
IOSVE } ANNIS } Praefuit } XXXVII.

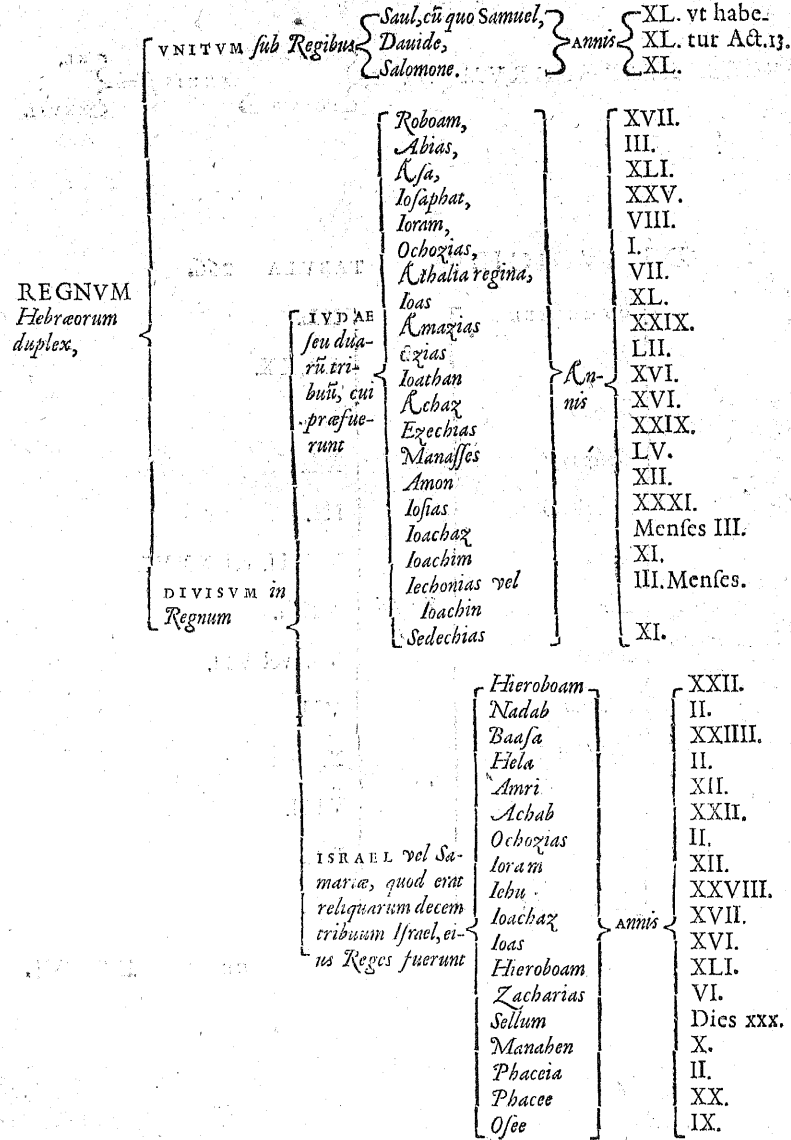
DE IVDICIBVS. TABVLA 266.

OTHONIEL	XL.
Riob	LXXX.
Barach	XL.
Gedeon	XL.
Abimelech	III.
Thola	XXIII. vel XXVI.
Iair	XXII.
Iepthe	VI. vel VII.
Abesan	VII.
Abialon	X.
Abdon vel Labdon	VIII.
Samson	XX.
Heli sacerdos	XL.

IVDICES praefuerunt Hebraeis XIII. inter quos Praefuit annis

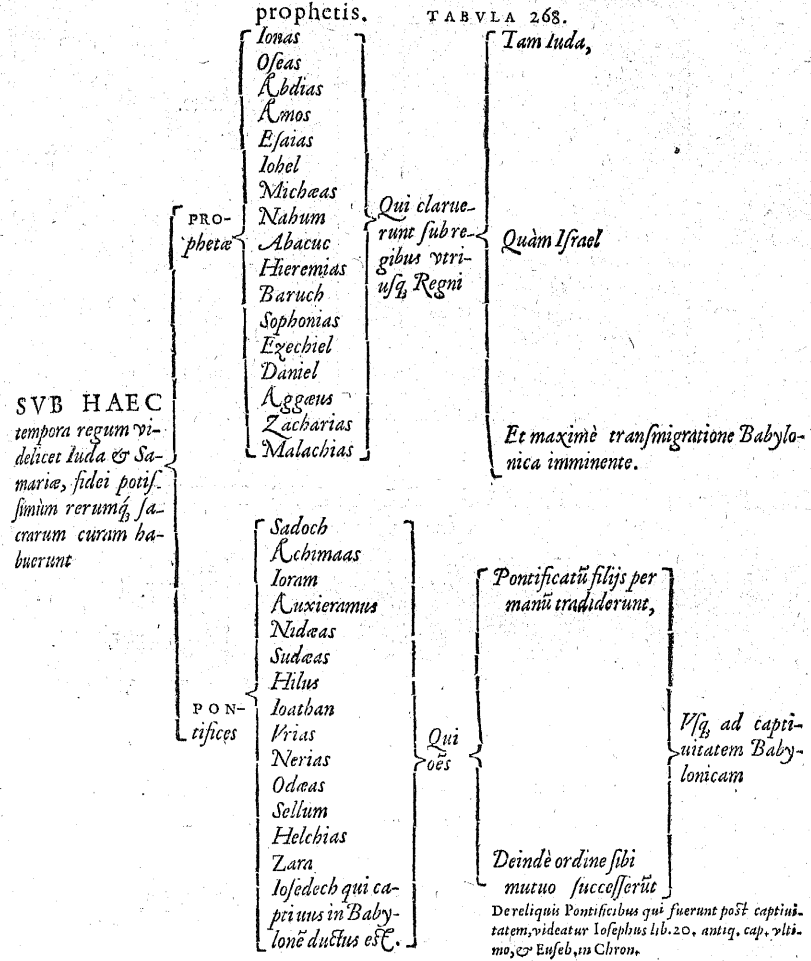
cc 3 DE RE

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE REGIBVS HEBRAEORVM. TAB. 267.

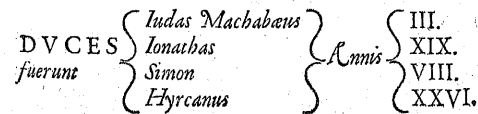

POST hęc tempora secuta est transmigration Babylonica & capti-
 uitas Iudaeorum, Vbi LXX. annis sub Regibus
 fuerunt gentium.

LIBER SECVNDVS. DE HEBRAEORVM PONTIFICIBVS ET
 prophetis. TABVLA 268.

DE HEBRAEORVM DVCIBVS, QUI POST BA-
 bylonicam captiuitatem in historijs sacrae scripturae cōmemorantur.
 TABVLA 269.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE ALIARVM GENTIVM REGIBVS, ET PRIMO

Perfarum. TABVLA 270.

PERSA- rum reges:	}	An- nis	Cyrus	XXX.
			Cambyfes	IX.
			Frares magi	VII. mensibus.
			Darius	XXXVI.
			Xerxes	XX.
			Artabannus	VII.
			Artaxerxes	XL.
			Xerxes	II. mensibus.
			Sogdianus	XVIII.
			Darius Nothus	XIX.
			Artaxerxes, qui & Memnon	XL.
			Artaxerxes Ochus	XXVI.
			Arfes	III.
			Darius Arsam filius	VI.

SVBVERSO Perfarum regno, regnavit Alexander Magnus annis VI.

DE POSTERIORIBVS REGIBVS IVDAEORVM.

TABVLA 271.

REGES Iudaeorum	}	Annis	Naturales vel ex ipsoru sanguine	Aristobulus	I.
				Jannens, qui & Alexander,	XXVI.
				Alexandra	IX.
				Hircanus pontifex	XXXIII.
			Alienigenae	Herodes rex	XXVII.
				Archelaus dux	IX.
				Herodes tetrarcha	XXIII.
				Agrippa	VIII.
				Agrippa rex	XXV.

HEBRAEORVM regnum à Romanis est finitum.

DE REGIBVS AEGYPTIORVM.

TABVLA 272.

REGES Aegyptii post tempora alexandri:	}	An- nis	Ptolemæus Lagi filius	XL.
			Ptolemæus Philadelphus	XXXVIII.
			Ptolemæus Evergetes	XXVI.
			Ptolemæus Philopator	XVII.
			Ptolemæus Epiphanes	XXIII.
			Ptolemæus Philometor	XXV.
			Ptolemæus Evergetes	XX.
			Ptolemæus sine Soter	XVII.
			Ptolemæus alexander	X.
			Ptolemæus Cleopatrae filius	VIII.
			Ptolemæus Dionysius	XXX.
			Cleopatra	XXII.

POSTEA regnarunt ibi Romani.

DE RE-

LIBER SECVNDVS. DE REGIBVS SYRIAE ET ASIAE.

TABVLA 273.

REGES Syriae & Asiae fue- runt	}	Annis	Seleucus, qui & Nicanor	LII.
			Antiochus Soter	XIX.
			Antiochus, qui & Theos	XV.
			Seleucus Gallanicus	XX.
			Ceraunos	III.
			Antiochus Magnus	XXXVI.
			Seleucus, qui & Philopator	XII.
			Antiochus Epiphanes	XI.
			Antiochus Eupator	II.
			Demetrius Soter	XII.
			Alexander	X.
			Demetrius	III.
			Antiochus Sideres	IX.
			Demetrius	III.
			Antiochus Gryphus	XII.
			Antiochus Cyzicenus	XVIII.
			Philippus	II.

DE CAESARIBVS ROMANIS.

TABVLA 274.

CAESA- res cum q- bus praeci- pue res ha- buerunt Hebraei, fuerunt	}	An- nis	Julius Caesar.	III.	
			Octavianus Augustus	LVI.	
			Tiberius	XXIII.	
			Caligula	III.	
			Claudius	XIII.	
			Nero	XII.	
			Galba Otho Vitellius	} Mensibus	VII.
					III.
					VIII.
			Vespasianus Titus	} An- nis	XIX.
					II.
			Haec tenis ex initio Chronicorum Eusebii.		

Atque his temporibus absolvitur uniuersa Hebraeorum historia.

EPILO.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
EPILOGVS DE AETATIBVS MVNDI.

TABVLA 275.

SEX SVNT aetates mundi, inquit Aug. quæst. 49. su- per Iudicium:	PRIMA ab Adam	} usq; ad	Diluuium.
	SECVNDa à diluuio		Abraham.
	TERTIA ab Abraham		Dauid.
	QVARTA à David		Transmigrationem in Babyloniã.
	QVINTA à Transmig.		Christum.
	SEXTA à Christo		Fluuij seculi finem.

TEMPORVM SVPPVTATIO VSQVE AD CHRIS-
tum. TAB. 276.

D V- rauit aetas	PRIMA	} iuxta	} iuxta	} Vide Massæi Chronica.		
	SECVNDa				1656.	2242.
	TERTIA				292.	1072.
	QVARTA				941.	94.
	QVINTA				473.	481.
			terpr.	584.		

SVMMA-
tim ergò nu-
merantur à

CONDITO mundo	} anni iuxta supputationem	Hebr. 3962.
CHRISTVM		Septuag. 5328.

Enseb. Cæsareen. in Chron. habet annos 5199. alij plures, pauciores alij.

DE RELIGIONVM VARIETATE ANTE CHRISTI
ortum, ex Epiphanio. TABVLA 277.

ANTE CHRISTI aduentum, teste Epiphan. in præfation. operis contra Hereses, viguit	BARBARISMVS ante diluuium à tempore Adami.	
	SCYTHISMVS post diluuium à diebus Noe.	
	GRAECISMVS ab idololatriis cepit, diuisus postea in sectam	Pythagoræorum. Platoniorum. Stoicorum. Epicuræorum.
	IYDAISMVS à tempore Abrabæ. diuisus tandem in	Scribas. Phariseos. Saduceos. Hemèrobaptistas. Ossæos. Nazareos. Herodianos.
	SAMARITISMVS à tempore Nabuchodonosor; dissectus in	Gorthenos. Sebuæos. Essenos. Dositheos.

INTER

INTER OMNES PRISCORVM SECVLORVM
gentes, solos Hebræos veram secutos fuisse fidem & pietatem,
ex Eusebio.

SOLVM, inquit, Hebræorum genus, inter tot tantosq; errores (cùm antea de variarum gentium impijs superstitionibus esset locutus) ab vno voluptatis collo, tanq; hydra in diuersa capita profusos, veram pietatem securū est. Hebræi enim soli pia sanctaq; consideratione primū elementa, & quæ ab elementis composita sunt, solem similiter & lunam & cæteras stellas, & cælum ipsum, non solum deos non esse, verū etiam animæ penitūs expertia iudicârunt.

Deindè, quoniam neq; à lapidibus casu vnquàm sine artifice domus edificari, nec pānus absq; texente fieri, nec naus sine gubernatore nauigare potest: cùm animalibus rationalibus atq; irrationalibus & substantijs animatis atq; inanimatis plenum hunc mundum viderent, non absq; sapientia Dei omnia facta putantes, à magnitudine atque pulchritudine creaturarum, puritate mentis, creatorem omnium immortalem cognouerunt.

Cùm autem non contemnendam totius partem, hominem esse viderēt, partem eius præcipuum, animam videlicet, verum hominē: corpus verò, quasi hominis indumentum, esse affirmârunt. Quare maiorem curam cultui animæ afferre non dubitârunt, creatori hoc Deo placere arbitrâtes, qui à genere hominum non corporis robore, sed animi ratione, omnia quæ in terris sunt, gubernari constituit.

His fundamentis iactis, corpus quidem & quæ corpori suaui sunt, non maioris q̄ reliqua pecora, fecerunt. Animum autem, qui rationalis atque intellectiuus est, quiq; ad similitudinem Dei creatus est, summo studio excoluerūt, nec quidquam verum bonum, præter bonorum omnium largitorem Deum credētes, extremum finem, summamq; beatitudinem in cognitione atq; coniunctio. ne Dei posuerunt, qui solus humanæ vitæ rerumq; omnium causa est.

Quare illum solum Deum cognoscere, illi se soli vitæ puritate cōiungere studuerunt ac pietate, veraque in Deum religione, altissimi sacerdotes, genus electum atq; regium, & gens sancta, alijsq; similibus appellatiōibus digni visi sunt. Cur igitur reprehendendi nos sumus, qui hæc Græcorum, Aegyptiorum, Phœnicum, cæterarumque gentium nugis præposuimus?

In tantum virtutis multi ex genere ipsorum perueniunt, vt angelorum visione diuinisq; oraculis, non syllogismis neq; coniecturis instituerentur, vt quæ futura erant, plerunquē Dei gratia repleti quasi præsentia viderent. Hæc anteq; Græcorum nomen esset, immò verò etiam ante Moysen à Iuda Iudæi appellati sunt: Hebræi verò ab Hebero, à quo Abraham originē traxit. Multis ante Moysen seculis, absq; lege aliqua scripta piè sancteq; vivebant, absq; doctrina legum, oraculis veritatem diuinis & mentis acumine, magnitudineq; animi consecuti.

Primus verò apud eos eximius ille Theologus Moyses scripta reliquit, qui diuinitūs antequàm leges poneret, Maiorum vitas animis hominum impressit. Ità bonorum præmijs, & impiorum supplicijs, ad amplexandam virtutem & fugiendam impietatem exhortatus, leges tandem in mediū pposuit. Iudicauit etiam, nè fortè difficilima legis præcepta Iudæi dicerent, atque ab illis resiliërēt, prisce- rum exempla esse proponenda, vt omnibus pateret, absq; legum mandatis sola ratione nixos, oprimè Maiores Iudæorum vixisse, atq; idè non esse sibi difficile, vitas illorum imitari, si paria diuinitūs consequi præmia desiderarent. Euseb. lib. 7. de Euan- gelica præparatione, cap. 2.

SVMMA

PARTITIONVM THEOLOGICARVM LIB. II.
SVMMA TOTIVS HISTORIAE BIBLICAE,
quæ in septem diuiditur partes. TABVLA 278.

PRIMA

CONTINET ea, quæ ab orbe condito sub patribus & patriarchis acciderunt, De quibus agitur in Genesi, & in 1. Paralipomenon: item ab initio libri primi antiquitatum Iosephi vsque ad cap. 6. libri 2. iuxta nouam translationem.

SECUNDA,

QVAE sub Moise & Iosue ducibus, & post hos à iudicibus acta sunt: eaq; in Exodo, Leuitico, Numeris, Deuteronomio, Iosue & Iudicum libris habentur, Et in Iosepho, à sexto secundi, vsque ad caput sextum libri sexti.

TERTIA,

QVAE sub Saule, Davide, Salomone, in regno Hebræorum gesta sunt. Et hæc explicant Primus, Secundus, Tertius vsque ad cap. xij. lib. 3. Regum, Duo Paralipomenon, Et Iosephus à cap. 6. libri sexti, vsque ad cap. 4. libri octaui.

QVARTA,

HEBRÆI regni diuisionem in regnum Iudæ & regnum Israel, & quæ sub vtriusque regni Regibus sunt facta, & huius translationem: in Medos & Persas, illius transmigrationem in Babyloniam, ut habet tertius & quartus liber Regum, Secundus Paralipomenon, & partim quidam propheta, Iosephus verò cap. 4. octaui, vsque ad librum undecimum.

QVINTA,

REDITVS Iudæorum ex Babylone, & quæ illis & ducibus suis sub regibus Persarum, Aegypti & Syriæ acciderunt: quorum multa à prophetis sunt vaticinata, & in libris Esdræ, Nehemiæ, Machabæorum, Iudith, in Iosephi item undecimo libro vsque ad caput 18. lib. 13. habentur.

SEXTA,

IUDÆORVM statum sub regibus alienigenis: (tunc enim appropinquante Messæ aduentu, septimum de Iuda fuit ablatum) De illo Iosephus à cap. 18. lib. 13. deinceps.

SEPTIMA,

HVMANÆ salutis assertorem Iesum Christum, Qui finis est & consummatio legis Mosaicæ, item Apostolicam primæuam vitam, de quibus Euangelio-graphi & acta docent Apostolorum. Abbreviator Iosephi.

F I N I S.

SIT LAUS DEO,

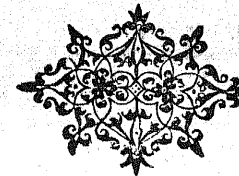
AMEN.

PARTI-

PARTITIO
NUM THEOLO
GICARVM LI

BER TERTIVS,
CONTINENS

OECONOMIAM PRIO
RIS PARTIS NOVI TE
STAMENTI, EVANGELII SCI
LICET IESV CHRISTI.

D. PAVLVS AD GALATAS III. ET
III. & Titi II.

AT VBI VENIT FIDES, IAM NON SVMVS SVB PAEDAGOGO. Hoc est: Postquam venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. Apparuit enim gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem & secularia desideria, sobrie & iuste & pie viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei & saluatoris nostri Iesu Christi: qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.

dd

VT HVL

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
VT HVIVS LIBRI TRACTATIO CVM PRAECEDENTIBVS COHAEREAT.

INITIVM Euangelij, finis est legis, D. ait Chrysoſt. in euangeliū Marci, hom. 1. Quasi dicat: Vbi lex definit, ibi euangelium incipit: Itā vt lex vetus sit quaedam dispositio ad nouam, Lyranus in praefatione in quatuor Euangelistas. Atq; hoc est, quod superius ex eodem Augustino adduximus, vetus scilicet testamentum recte intelligentibus, prophetiam noui esse testamenti. contra Faust. lib. 15. ca. 2. Quod etiam D. Paulus in 3. ad Galat. cap. respexisse videtur, dum legem dicit fuisse paedagogum nostrum in Christo. Cū ergo, quae legis in veteri testamento fuerit ratio & autoritas, in secundo huius operis libro per singulos temporum atque locorum ordines fuerit ostensum: consequens porro est, vt etiam in ordinem redigantur ea, quae de perfectione ipsius legis in sacris continentur literis.

ADPROBATIO EIVSDEM CONTINUATIONIS,
 ex sententia D. Pauli ad Galat. 4.

DICO autem, inquit, Quanto tempore haerens paruulus est, nihil differt à seruo, cū sit dominus omnium, sed sub tutoribus & actoribus est vsque ad praesentitū tempus à patre: itā & nos cū essemus paruuli, sub elementis mundi huius eramus seruientes. At vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret, vt adoptionē filiorum reciperemus. Vbi Paulus paruulos vocat, sub legis feruente degen- res: & legem Moysis, atque adeo omne vetus instrumentum. Hieronymus ad Al- gasiam, clementia vocauit mundi, quibus quasi elementis & religionis exordijs Deum discimus. Ex quibus sanè verbis etiam alia, & secunda colligitur hunc li- brum ad superiora continuandi ratio: videlicet, quod ibi de collapsa, hic de re- staurata agendum sit Ecclesia.

LEX ET PROPHETAE IN QVIBVS CONSISTANT, ET
 quomodo Christus impleuerit vtrunq; ex autoritate operis imper-
 fecti in Matthæum.

LEX & prophetae duo haec agunt: Et de Christo prophetizant, & legem viuendi constituunt: quae vtraq; Christus impleuit. De se quidem sic, quando natus est, & vocatus est Emanuel: quando circumcisus est, quando praesentatus est in tem- plum, & oblatum est pro illo sacrificium, scilicet duo turtures, aut duae colubae, quando in Aegyptum fugit, legem adimpleuit: Quando in Nazareth conuersa- tus est, quando cum asino in templum ingressus est, quando à pueris laudatus est, quando crucifixus est inter iniquos, quando felle & aceto potatus est, quan- do in manibus patris sui spiritum commendauit, quando vestimenta sua diuidē- da reliquit, quando descendit ad inferos, & visitauit omnes dormientes: quan- do ascendit in strepitu, quando sedit ad dexteram patris, quando adhuc ventu- rus est, vocans terram à solis ortu vsq; ad occasum, quando sederit in valle Io- saphat, & iudicauerit omnes gētes, adimplet prophetias: Quia nisi haec facta fu- issent, mendaces erant prophetae: nunc autem omnes impleti sunt, & adhuc im- plebuntur, cū stellae ceciderint, cū sol tenebratus fuerit, cū luna sangui- neo colore mutata fuerit, cū caelum plicatum fuerit sicut liber.

SECUNDUM autem modum viuendi, legem impleuit duobus modis. Primū exterioris quidem legis figuras soluens, interiores autem veritates eius adim- plens: Vtputā, in lege praecipit, omne opus seruile in sabbatho quenquam facere non debere, praeter quod sit omni animae, scilicet quod est necessariū vitæ hu- manae: hoc figurale est, quia sic Deus in sabbatho cessat ab opere. Spiritualliter secundum euangelicam veritatem, opus seruile peccatum est. Quoniam omnis qui facit peccatū, seruus est peccati. Omne autē opus bonum, nō est seruile, sed liberale, & p animā sit libertate, licet videatur ipsum opus in prima facie corpo- rale. Vides ergo quia Christus sabbathis operās, adimpleuit legē, nō soluit: ma- nife-

Ioann. 8.

nifestauit, non occultauit: Deinde impleuit legē in istis minimis, de quibus Sal- uator noster Christus ipse differit Matth. 5. Mandata enim Moysis in actu facilia sunt, Non occides, nō adulterabis: & idē in remuneratione modica, in peccato autem magna. Mandata autē Christi, id est, Neq; irascaris, neq; concupiscas, ipso actu difficilia sunt: & idē in remuneratione magna sunt, in peccato autem mi- nima. Author operis imperfecti in Matth. 5. Homilia 10.

DE EODEM, SENTENTIA CLEMENTIS ROMANI.

LEGEM enim naturae non sustulit, sed confirmauit: Nam qui dixit in lege, Dns Deus tuus, Dominus vnus est: idem dicit in Euangelio, Vt cognoscāt te so- lum Deum: & qui dixit, Diliges proximum tuum sicut teipsum: in Euangelio re- nouato praecipit, Mandatū nouum, inquit, do vobis, vt diligatis vos inuicem. Qui tunc eadem phibuit, modo phibet in cōsideratam iram: qui tunc adulteri- um, modo illicitam cupiditatem: qui tunc latrocinium, modo magis commen- dauit eum, qui de proprijs laboribus inopibus praebet: qui tunc odium phibu- it, nunc inimicorum dilectionem praecipit: qui vindictā, nunc praecipit patien- tiam, non quod iniusta sit vindicta, quae iuste sumatur, sed quod praestantior sit patientia. Neq; verō naturales affectiones excidi iussit, sed illarum exuperantiā: qui colendos parentes praecipit, ipse ijs subiectus erat: qui sabbatum seruari vo- luit, vt ille dies consumeretur in legum meditatione, nunc quotidie iussit nos cogitantes conditā naturā prouidentiaq; legem, gratias agere Deo.

CIRCUNCISIONEM sustulit, cū eam in se explēsser. Ipse enim erat, cui repo- sita erat expectatio gentium: qui iusurandum praeeperat, & periurium prohi- buerat, omnino iurare vetuit. Baptismum, sacrificium, sacerdotium, localem adorationem, alio modo mutauit: pro quotidiano baptismo, vnum solum ba- ptismum instituit, qui in eius mortem perficitur: pro vna tribu, de qualibet na- tione praecipit optimos deligi: nec corporum integritatem spectari, sed religio- nem ac vitam. Pro sacrificio cruento, rationale & incruentū ac mysticum sacri- ficium instituit, quod in mortem Domini per symbola corporis & sanguinis sui celebratur: pro adoratione locali, ab ortu solis vsq; ad occasum in omni loco imperij sui, nomen suum celebrari statuit.

QUARE non sustulit à nobis legem, sed vincula: Nam de lege Moyses inquit: Meditaberis verbum, quod ego tibi mando, sedens domi, surgens & ambulans in via. Et David ait: In lege Domini volūtas eius, & in lege eius meditaberis die ac nocte: Vbiq; enim nos legibus obsequentes esse vult, non legum contempto- res. Beati enim, inquit, immaculati in via, qui ambulant in lege Domini: Beati qui seruantur testimonia eius, in toto corde exquirunt eum. Et iterum: Beati sumus Israel, quoniam quae placent Deo, cognita sunt nobis. Et Dominus in- quit: Si haec cognouistis, beati estis si feceritis ea. Clemens Roman. in constitu- tionibus apostolicis, lib. 6. cap. 23.

Deut. 6.

Psal. 1.

Psal. 118.

Bar. 4.

Ioan. 13.

DE VARIIS NOVI TESTAMENTI APPELLA-
 tionibus. TABVLA PRIMA.

TESTA- mentū nouum dicitur in- terdum,	}	LEX noua, siue secunda respectu veteris, quae (vt supra monuimus) dicitur prima.
		GRATIA, quia non quasi debitum iustitiae redditum est, sed gratuito datum. Augustinus in expositione epistolae Pauli ad Roman. inchoata.
		EVANGELIVM, non propter ea bona tantum, quae iam extitissent, sed propter ea, quae futura essent. Chrysoſt. in epis. ad Rom. in principio.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
 QVIBVS NOMINIBVS PAVLVS VTRVNQVE
 significauerit testamentum.

2. Cor. 3. **D.** PAVLVS testamentum vetus comparauit literæ, nouum autem viuum dixit spiritum: Litera (inquit) occidit, spiritus autem viuificat. Quem locum Augustinus sic vult accipiendum, q̄ legis litera, quæ docet non esse peccandum, si spiritus viuificans desit, occidat. De spiritu & litera ad Marcellinum cap. 5. Quæ distinctio etiam Christi cōfirmatur sentētia, in 6. Ioan. cap. prolata, vbi ait: Verba quæ ego loquor vobis, spiritus & vita sunt.

QVID NOVO CVM VETERI CONVENIAT TESTAMENTO. VNVS idemque est scopus, idemque auctor, tam veteris, quam noui testamēti. Id quod Origenes contra hereticos, qui dicebant Deum legis nō esse bonū, sed iustū: & Moïsis legem non bonitatem continere, sed iustitiā, his declarat verbis: **V**IDEANT ergo qui Deum pariter criminantur & legem, Quomodo Moïses ipse & Aaron priores fecerunt hoc, quod postmodum Euangelium docuit: Ecce diligit Moïses inimicos, & orat pro persecutoribus suis, quod utique fieri Christus in Euangelij docet. Audite enim, quomodo cadentes in faciem super terram, orant pro illis, qui ad interficiendum eos insurrexerant.

SIC ergo inuenitur & euangelij virtus in lege, & fundamentū legis subnixæ intelliguntur Euangelia. Nec verus testamentum nomino ego legem, si eam spiritaliter intelligam. Illis tantummodo lex verus efficitur testamentum, qui eam carnaliter intelligere volunt. Et necessario illis vetus effecta est, & senuit, quia vires suas non potest obtinere.

NOBIS autem qui eam spiritaliter & euāgelico sensu intelligimus & exponimus, semper noua est, & vtrunq; nobis nouum testamentum est, non temporis ætate, sed intelligentiæ nouitate. Origenes in Numer. cap. 16. & 17. homil. 9.

DE EODEM EIVSDEM ORIGENIS SENTENTIA ETIAM ALIBI REPERTA.

DEBES ergo prius meditari, inquit, legē Dei, vt si forte a cōsensu tui intemperati sunt & mores inconditi, lex Dei te emendet & corrigat. Vis videre quia Moïses semper cum IESV est, hoc est, lex cum euangelij? Docet te euangelium, quia cum transformatus esset in gloriam Iesus, etiam Moïses & Elias simul cum ipso apparuerunt in gloria. Vt scias quia lex & Prophetæ & euangelia in vnum semp conueniunt, & in vna gloria permanent. Deniq; & Petrus cum vellent eis tria facere tabernacula, imperitię notatū, tanq̄ qui nesciret quid diceret. Legi enim & prophetis & euangelio non tria, sed vnum est tabernaculum, quæ est Ecclesia Dei. Idem Origenes in Leuit. cap. 8. De indumentis pontificis homil. sexta.

SENTENTIAE PRAEDICTAE RATIO EX HIERONYMO.

RATIONEM istorum assignat Hierony. ad Gerontiam de Monogamia, his verbis: Hæc dicimus, inquit, non separantes legem & Euangelium, vt Marcion calumniatur: sed vnū atq; eandē suscipiētes Deū, q̄ p̄ varietate temporū atq; causarum, principū & finis, serit vt metat: plātat, vt habeat quod succidat: iacit fundamentū, vt edificatiōi, cōsummato seculo, culmē imponat. Et D. Augustin. Manichæos & alios hæreticos q̄ dicebāt, aliū datorē fuisse legis, q̄ data est p̄ Moïsen, aliū aut largitorē euāgelicæ gratiæ, illū quidē Deū malū, illū verò Deū bonum, hoc refutat argumento, q̄ vnus idemq; fuerit vtriusq; auctor Deus. De tempore, Dominica quinta post octauas Epiphaniæ, sermone secundo.

DE VETERIS ET NOVI TESTAMENTI DIFFERENTIIS.

Exod. 9. A. 2. **I**N hac tam mirabili congruentia illud certè plurimum distat, q̄ ibi populus accedere ad locum, vbi lex dabatur, horrendo terrore prohibetur: hinc autē in eos superuenit spiritus sanctus, qui cum promissum expectantes, in vnum fuerūt cōgregati. Ibi in tabulis lapideis digitus Dei operatus est, hinc in cordibus humanis. Ibi ergo lex extrinsecus posita est, quā iniusti tererētur: hinc intrinsecus data est, quia iustificarentur. August. de spiritu & litera, cap. 17.

DE

DE EISDEM SENTENTIA HIERONYMI.

TV nos Manichæos vocas, cur legi Euangelium præferentes, in illa vmbra, in hac veritate esse dicamus: & non intelligis stultitiā tuam impudentiæ copulam. Aliud est, dānare legē, quod Manichæus facit: aliud, legi p̄ferre Euangelium, q̄ Apostolica doctrina est. In illa enim serui, in hoc p̄sens Dñs loquitur: Ibi p̄mittitur, hinc impletur: ibi initia, hinc perfectio est: in illa operū fundamenta faciuntur, hinc fidei & gratiæ culmen imponitur. Hieron. lib. 1. aduers. Pelagian.

VSVS SIVE SCOPVS VTRIVSQVE TESTAMENTI
 verus quis sit, ex Augustino.

LEX data est, vt gratia quæreretur: gratia autē data est, vt lex impleretur. Augustinus, qui etiam lib. 3. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 2. Lege, inq̄r, dicimus fieri, vt Deus, qd fieri velit, audiatur: gratia verò fieri, vt legi obediatur.

ADHVC DE VTRIVSQVE TESTAMENTI
 differentijs, sententia Isidori.

INTER legē & Euangelium hoc interest, q̄ in legē litera, in Euangelio gratia: Illa habuit vmbra, ista veritate: Illa data est p̄pter transgressionē, ista p̄pter iustificationē. Illa ignorati demonstrat peccatū, ista agnitū iuuat vt vitetur. Illa flagitijs deditos increpat, ista peccates bonitate p̄pria liberat. Illa talionē decreuit reddere, ista etiā p̄ inimicis orare iussit. Illa cōiugio multas habere, crescere & gnare p̄cipit, ista cōtinentiā suāsit. Illic p̄dicatur circuncisio carnis, hic lauacrum in ablutionē cordis & corporis. Illic Chanaan regnū & p̄missiones temporaliū rerū cōtinentur, hinc vita æterna regnumq; cælorū p̄mittitur. Illic sabbati otium & requies celebratur, hinc sabbati requies in Christo habetur, q̄ dixit: Venite ad me oēs qui laboratis & onerati estis, & inuenietis requiē. **Matt. 11.** mabus vestris. Illic a sanctis animalia immūda p̄hibentur, hinc in Corpore Christi (id est, in sanctis suis) nō admittitur, qd quid p̄ illa immūda animalia in morib⁹ hominum significatur. Illic pecorib⁹ immolatis, carnis & sanguinis hostiæ offerbantur: hinc sacrificiū carnis & sanguinis offertur Christi, quod p̄ illa animalia figurabatur. Illic ex carne agni pascha celebratur, hinc pascha nostrū immolatus est Christus, q̄ est verus agnus immaculatus. Illic neomeniæ (id est, nouæ lunæ) principia celebrantur, hinc noua creatura in Christo accipitur, vt Paulus ait: Si **1. Cor. 5.** quæ noua in Christo creatura, vetera transierunt: ecce facta sunt omnia noua. **2. Cor. 5.**

QVIA plura: In lege quippe res gestæ p̄ figura, in significationem futurorū annuntiabantur: in gratia verò euangelicæ veritatis, q̄ enunciata fuerunt, expletur. Item in lege mandata scripta sunt & p̄missa: Sed in lege mandata tenentur, quæ legem implere vel conseruare iubent: p̄missa verò, in euangelij plenitudine consummantur. Itē, lex peccatū monstrauit, non abstulit: sed sub suo terrore re-dactos homines, seruos effecit, & inde spiritū seruitutis habuisse priore populum Apostolus docuit. Euangelium verò veniens, crudelitatem legis amouit: peccata q̄ lex puniebat per spiritum seruitutis, laxauit: p̄ spiritum adoptionis, filios ex seruis reddidit, amorē implendæ legis omnibus donauit: & si deinceps puniēda cōmiserint, p̄ eundē adoptionis spiritū indulget. Formā benè agendi præbuit, & vt possint agi q̄ docuit, adiutoriū spiritū infundit. Nam p̄cepta legalia, comparatione Euangelij, etiam non bona dicuntur, quia quod p̄cipiunt, non p̄ficiunt. Gratia verò Euangelij quod exterius imperat, interius vt p̄ficiatur iuuat. Ezechielis enim testimonio dicitur: Dedi eis p̄cepta non bona. Vtiq; non bona, Euangelio cōparata, quia in eis quædam inutilia infirmioribus sensibus agēda p̄missa sunt, sicut illud, vbi Deus Israëlitarum cupiditatem spolijs Aegyptiorum satiari permittit. Nam pro eo q̄ carnalis populus modū egredere tur vincta, lex permittit carnalibus rependere vicem mali, quod Euangelium firmioribus vetat. Vndē Iunilius in libro ad Primasium episcopum: Veteris testamēti intentio est, nouum figuris & ænigmatibus demonstrare: Euangelij autē, ad æternæ beatitudinis gloriā mētēs humanas accēdere. Isidorus in libro differentiarū.

dd 3 DE PAR-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE PARTITIONE EORVM, QVAE IN NOVO

continentur testamento. TABVLA 2.

QVAE IN NOVO TESTAMENTO continentur omnia, ad Ecclesiam pertinet institutionem & constructionem, & in duas diuiduntur partes: Videlicet in

EVANGELIUM Christi, in quo tum vita & actiones ipsius describuntur, tum salutaris doctrina proprio eius ore promulgata, qui totius Ecclesiae caput est, explicantur.
DOCTRINAM apostolorum, qui diuino spiritu afflati, ecclesiae in Christo fundatae aedificium consummaverunt.

DE EVANGELIO.

INTER omnes diuinas auctoritates, quae sanctis literis continentur, Euangelium merito excellit. Quod enim lex & prophetæ futurum prænunderunt, hoc redditum atque completum in euangelio demonstratur. Augustinus de consensu euangelistarum, lib. 1. cap. 1.

APPELLATIONES EVANGELII PLVRES.

TABVLA 3.

EVANGELIUM appellatur modo

VERBUM fidei, Rom. 10. Sive, quod idem est, Prædicatio veritatis & vitæ, Ioan. 6.
VIRTUS Dei, ad salutem omni credenti, Rom. 1.
SCIENTIA salutis, Luc. 1.
CAELESTIS quædam epistola, D. Michael Medina de reela in Deû fide, lib. 3. ca. 9
DOCTRINA christiana Matt. 4. & 9. Marc. 1. Luc. 4. & 6.

VERA EVANGELII DEFINITIO.

TABVLA 4.

EVANGELIUM diffinitur duobus modis:

LARGO quodam modo, quodcumque nuncium bonum, dici potest Euangelium. Augustinus contra Faustum Manicheum lib. 2. cap. 2. Qua ratione non dubitauit Origenes affirmare, aliquo modo Euangelium esse quæ scripserunt Apostoli: cum ad Euangelistæ munus attingat, adhortatoria etiam oratione fidem ipsi, quæ de Iesu tradita sunt, adquirere, Origen. in præfat. ad Euangelium Ioannis.

PROPRIE tamen hoc vocabulum obtinuit annunciatio Saluatoris, Augustinus lib. 2. cap. 2. contra Faust. Maniche. Et quæ hoc modo narratores originis, dictorum factorum, passionum Domini nostri Iesu Christi, proprie dicti sunt euangelistæ. Idem August. ibidem.

DEFINITIONES ORIGENIS.

ORIGENES in præfatione ad euangelium Ioannis, ita definit: Euangelium, inquit, est oratio, quæ bonam & conuenientem rationi rerum annunciationem continet, quæ lætum reddunt auditori propter vtilitatem, simulatque ab ipso admittam fuerint quæ annunciantur. Nec verò minus talis oratio est euangelium, quamuis ex habitu audientis perpendatur. Vel euangelium oratio est, continens boni presentiam cuiusque credenti, Vel oratio affirmans adesse bonum, quod expectabatur. Omnes autem, quas prædicamus, definitiones ijs conueniunt, quæ inscribuntur euangelia.

ALIA DEFINITIO HIERONYMI.

EVANGELIUM abbreviatum atque perfectum est sermo, qui pro cunctis laciniis legis ceremonijs dedit præceptum breuissimum dilectionis & fidei: ut quod nobis fieri noluerimus, ne fecerimus alteri. Hieron. lib. 4. Commēt. in Esaiam. cap. 10.

DEFINITIO IOANNIS DRIEDONIS DE EODEM.

EVANGELIUM est bonæ rei nuncium, à Christo manifestatum, in scripturis legis & prophetarum velatum. Vnde dicitur euangelium pacis, euangelium regni caelorum, euangelium salutis aeternæ, euangelium gloriæ Dei, euangelium gratiæ & misericordiæ, euangelium magni gaudij. Dried. lib. 2. cap. 3.

QVAE

QVAE ILLA SINT BONA, QVAE NOBIS

Christi promittuntur Euangelio. TABVLA 5.

EVANGELIUM EX sententia Chrysostomi in Euangelium Matthæi in princip. & cap. 4. homilia 8. in tenebris sententiis nunciat

Pænarum sublationem,
Veniam peccatorum,
Sanctificationem atque iustitiam,
Redemptionem, Adoptionem filiorum,
Cælorum hereditatem,
Cum Dei filio fraternitatem,
Paternitatem Dei,
Resurrectionem mortuorum,
Vitæ immortalitatem,
Societatem angelorum & communicationem Spiritûs,
Beatitudinem caelestem,
Possessionem gloriæ sempiternæ.

QVOT IN ECCLESIA SINT EVANGELIA,

sententia eiusdem Chrysostomi Catholica.

VNDE dilucidum est, quatuor euangelia vnum esse euangelium. Quum enim quatuor eadem loquantur, non est aliud atque aliud, ob personarum differentiam, sed vnum ob eorum qui loquuntur, consonantiam. Nam etsi decies mille sint euangelistæ, qui scribunt euangelia, modò scribant eadem, multa illa vnicum sunt euangelium: neque quidquam obstat scribentium multitudo, quò minus vnum sit euangelium. Quemadmodum ex aduersò, si quis vnus scribens commemoret contraria, non esset vnum euangelium quæ scribuntur: Vt enim vnum sit euangelium, aut non vnum, non aestimatur numero scribentium: sed hinc, eadem ne sint, an diuersa quæ scribuntur. Chrysost. in epistolam Pauli ad Galat. cap. 1.

QVAE SINT ILLA EVANGELIA SVB ISTO QVARTENARIO numero per ecclesiam Catholicam approbata, ex Athanasio.

QVATVOR nobis euangeliorum libros sacri sanctæ & Catholice ecclesie Canonice sanxerunt. Primum, secundum Matthæum: Alterum, secundum Marcum: Tertium, secundum Lucam: Quartum, secundum Ioannem, iuxta Prophetiam visionis, quam Ezechiel Propheta de quatuor Cherubim vidit. Quatuor enim Cherubim Propheta ille vidit, vnum simile homini, id est, Euangelium secundum Matthæum: Alterum simile vitulo, quo significabatur Euangelium secundum Marcum: Tertium simile leoni, id est, Euangelium secundum Lucam: Quartum simile aquilæ, imaginem habentis Euangelij secundum Ioannem. Præter ista non est vllum aliud Euangelium. Athanas. in Synopsi diuinæ scripturæ circa finem.

VBI, ET QVANDO, QVIBVSQVE LITERIS

quatuor ista edita sunt Euangelia.

EVANGELIUM secundum Matthæum, ab ipso Matthæo Hebraica dialecto compositum est, & editum Hierosolymis, & interpretante Iacobo, fratre Domini secundum carnem, expositum, qui & primus à sanctis Apostolis Hierosolymorum episcopus constitutus est.

EVANGELIUM secundum Marcum, Romæ quidem ab Apostolo Petro prædicatum est, editum verò à Marco beato Apostolo, & ab ipso Alexandria postea, & in Aegypto, & in Pentapoli, & in Libya prædicatum,

EVANGELIUM secundum Lucam, prædicatum quidem est ab Apostolo Paulo, conscriptum verò & editum à Luca beato Apostolo ac medico. Quemadmodum & Apostolorum acta prædicauit apostolus Petrus, idem verò Lucas literis mandauit.

EVANGELIUM verò secundum Ioannem, & prædicatum est ab Ioanne Apostolo & dilecto, cum exul esset in Patmo insula, & postea ab eodem Ephesi editum, per Gaium dilectum Apostolorum hospitem, de quo & Paulus Romanis scribens, dicit: Salutat vos Gaius hospes meus, & tota Ecclesia. Idem Athanasius ibidem.

QVAE IN EVANGELIO QVOVIS PRAE-
cipue sint spectanda, ex sententia Hieronymi. TABULA 6.

QVATVOR sunt qualitates, De quibus sancta con- suntur Evangelia:	}	In	}	}	}	}	}

Ioan. 4. ATQUE hi quatuor sunt menses, quos Christus ante messem prædixit, dicens: Nonne quatuor menses sunt usque ad messem? ut & nos per præcepta Dei & mandata, ac testimonia atque exempla, maturos post iudicium metamus cum gaudio fructus, qui in lachrymis timoris semina poenitentiae iactauimus in terra; nos fros portantes charitatis manipulos cum gaudio metamus in caelo. In præfatione ad Euangel. Marci.

EVANGELII VIRTUS QVIBVS IN REBVS SIT
posita, iudicium Hieronymi.

Ezech. 13. HAERETICI non habent Dei Euangelium, quia non habent Spiritum sanctum, sine quo humanum fit Euangelium quod docetur: Nec putemus in verbis scripturarum esse Euangelium, sed in sensu. Non in superficie, sed in medulla. Non in sermonum folijs, sed in radice rationis. Alioqui & diabolus, qui loquitur de scripturis, & omnes haereses, secundum Ezechielem inde sibi consuunt ceruicalia, quae ponant sub cubito vniuersae aetatis. Hieron. in lib. j. In epist. ad Galat.

QVAM OB CAUSAM EDITA SINT
Euangelia.

EVANGELII scribendi causa fuit, ut omnes crederent Iesum Christum esse filium Dei. Hilarius lib. 6. de Trinitate.

IN QVEM FINEM EVANGELIA REDACTA
sunt in scripturam.

SICVT necessè fuit ad confirmationem fidei Euangelium prædicare, sic & contra haereticos scribi. In Prologo in Matthæum.

QVOD EVANGELII SIT CAPVT.

EIVSDEM Euangelij hoc caput, hoc summum est, ut Deum hominem factum, crucifixum, vitæ redditum sciamus. Chryso. in epistolam ad Corinth. priorem, cap. 15. homil. 38.

DE MI-

DE MINISTERIO,
SIVE DE SCRIPTORIBVS EVAN-
GELII.

DE sacro Euangelij ministerio sic scribit D. Paulus in 4. ad Ephesios capite: Et ipse (Christus scilicet) dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consumptionem Sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi: donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi.

DE DIVERSIS EORVNDEM OFFICIIS.

CHRISTVS dedit ecclesiae suae	}	}	}	}	}	}	}		
								APOSTOLOS,	Regendam ecclesiam.
								PROPHETAS,	Futura prædicenda, Act. xj. & xij.
								EVANGELISTAS,	Euangelium scribendum.
PASTORES & Do- ctores	Curam animarum & morum informatio- nem, Lyranus ad Ephes. 4.								

TABULA. 7.

DE EVANGELISTIS.

EVANGELISTAE proprie dicti sunt narratores originis, factorum, dictorum & Passionum Domini nostri Iesu Christi. Augustinus contra Faustum Manichaeum, lib. 2. cap. 2.

ALIA EVANGELISTAE DESCRIPTIO, EX
D. Ioan. Driedone.

EVANGELISTA ab euangelizando dictus. Est autem euangelizare, bona hæc annunciare: Regnum videlicet caelorum. Pacem, Salutem aeternam, gratiam & misericordiam. Euangelista bonus, dicitur bonae rei nuncius. Driedo de scriptur. Ecclesiast. lib. 2. cap. 3.

QVORVM EVANGELIA SINT AB
Ecclesia recepta.

EVANGELISTAE sunt plures, veri tantum quatuor: Matthæus, Marcus, Lucas, Ioannes. Hieron. in præfatione ad Euangelium Matthæi. Nam ex alijs plurimis istorum tantum quatuor electa sunt Euangelia, & tradita ecclesijs. Originis in præfatione Euangelij Lucae. Quae Epiphanius in libro quem inscripsit Ancoratus, summas dicit habere mille centum sexagintaduas.

HAEC tamen quatuor, vnum tantum sunt Euangelium, quia vnum nobis decantant Deum, iuncta enim sibi sunt euangelia, haerentque, mutuo, & in toto orbe volitantia huc illucque, discurrunt, nec finem habent volatus, nec aliquando superantur & recedunt, sed semper ad vltiora procedunt. Hieronymus in Ezechielis cap. 1.

ATQUE hinc est, quod quatuor illa Sacrosancta euangelia supremum dignitatis apicem summamque, auctoritatem, à tota Christianorum schola habere dinoscuntur. Ioan. Driedo de Scrip. ecclesiast. lib. j. cap. 3. part. 3.

QVARE

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
 QVARE ALIIS EXCLVSIS, ILLA TANTVM
 quatuor, adprobata sint Euangelia.

QVOD posthabitis alijs euangelijs, hæc quatuor tantum, quæ diximus, euangelia in Canonem sunt recepta, cum tamen duo ex euangelistis intermedij, Marcus videlicet, atque Lucas, non vt cæteri ipsius Christi, sed Pauli tantum & Petri fuerint discipuli, eius rei tres ferè assignantur causæ.

PRIMA.

QVOD sancti Patres veri iudices rerum, & non dignitatum, nõ tam personam aut titulos, quàm sancti spiritus afflatum in scriptura quærebant, &c. Medina lib. 2. cap. 4.

SECUNDA.

DEINDE cum extitissent quidam, qui sine spiritu & gratia Dei conati sunt magis ordinare narrationem, quàm historiam texere veritatem, teste Hieron. in præfatione in Matthæum, futurum erat, vt multi sub Apostolorum discipulorumq; Christi effictio nomine, infinitos ecclesie possent obrudere errores, nisi Euangelistarum, quorum fides & integritas, iam tum, cum recens adhuc omniũ esset memoria, exacto totius Ecclesie iudicio cognita fuerat & approbata, certus constitutus fuisset numerus.

TERTIA.

DENIQUE non caret hæc res singulari diuinæ prouidentie mysterio. Ecclesia enim quæ supra Petram Domini voce fundata est, quatuor flumina paradisi instar crucians, quatuor & angulos & anulos habet, per quos quasi arca testamenti, & custos legis Domini, lignis immobilibus vehitur. Hieron. in Præfat. in Commentarijs in euangelium Matthæi.

DE EODEM MYSTERIO, EX PROLOGO
 in Matthæum, testimonium.

CVM autem plures, inquit Euangelium scripserint, quatuor tantum habent auctoritatis testimonium: Quia per 4. mundi partes fidem nunciant Trinitatis, & sunt quasi quatuor rotæ in quadriga Domini, quæ vehit cum per prædicationem euangelij, & genus humanum, quadrifida morte peremptum, eorum erat prædicatione viuificandum: Vnde & aliorum euangelia deciderunt, nec recepta sunt: quia nolebant præfinitum numerum cassari propter virtutem Sacramenti.

CVR QVATVOR, ET NON PAUCIORES,
 aut potius omnium loco vnus receptus sit euangelista.

SUFFICIEBAT VNUS euangelista cuncta memorare, sed cum quatuor sint, qui euangelia conscribant, nec eisdem certè temporibus, aut in eisdem locis, neque pariter congregati, neque mutuo colloquentes, & tamen quasi vno ore pronunciant, fit hoc sine dubio veritatis grande documentum. Chrysost. in euang.

Matthæi post principium, Atque hinc Irenæus neque plura, neque pauciora euangelia esse posse ostendit, quàm quatuor. Lib. aduersus hæreses 3. cap. xj.

DE VA.

LIBER TERTIVS.
 DE VARIIS EVANGELISTARVM TYPIS.

TABVLA 8.

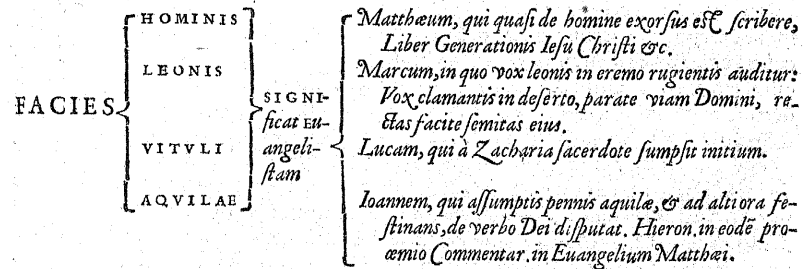

VISIO EZECHIELIS DE IIII. ANIMALIBVS, EX
 præmio D. Hieron. in Comment. in Matthæum.

PRIMA visio habetur in Ezechiele in hæc verba: et in medio sicut similitudo quatuor animalium, & vultus eorum, facies hominis, & facies leonis, & facies vituli, & facies aquilæ. et paulopost: et dorsa eorum plena oculis, & scintillæ ac lampades in medio discurrentes, & rota in rota, & in singulis quatuor facies.

QVID QVATVOR DENOTENT FACIES.

TABVLA 9.

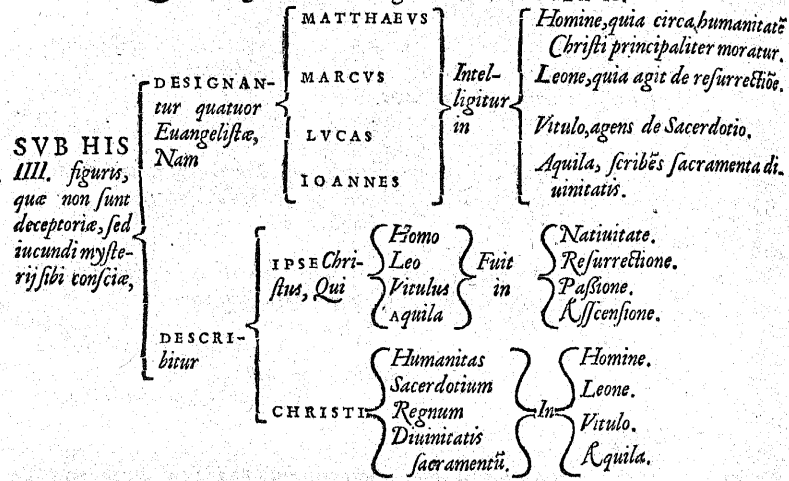
DE SECUNDA VISIONE IOANNIS
 in Apocalypsi.

APOCALYPSIS Ioannis post expositionem 24. seniorum, qui tenentes citaras & phialas, adorant agnum Dei, introducit fulgura, & tonitrua, & septem spiritus discurrentes, & mare vitreum, & quatuor animalia plena oculis, dicens: Animal primum simile leoni, & secundum simile vitulo, & tertium simile homini, & quartum simile aquilæ volati. et post paululum: Plena, inquit, erant oculis, & requiem non habebant, die ac nocte dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Apocal. 4. Hieron. ibidem.

QVO-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
 QVOMODO ANIMALIA ILLA QVATVOR,

Quatuor significant Euangelistas. TABVLA IO.

SENTENTIA D. AVGVSTINI DE PRÆ-
 dictis quatuor figuris.

VNDĒ mihi videntur, inquit, qui ex Apocalypsi illa quatuor animalia ad in-
 telligendos quatuor Euangelistas, interpretati sunt, probabilius aliquid atēdīf.
 se illi, qui leonem in Matthæo, hominem in Marco, vitulum in Luca, aquilam
 in Ioanne intellexerunt, quàm illi qui hominem Matthæo, aquilam Marco, bo-
 uem Luca, leonem Ioanni tribuerunt. De principijs enim librorum quandam
 coniecturam capere voluerunt, non de tota intentione euangelistarū, quæ ma-
 gis fuerat perscrutanda.

MVLTO enim congruentius ille, qui regiam Christi personam maximè com-
 mendauit, per leonem significatus accipitur, Vndè & in Apocalypsi, cum ipsa
 tribu regia leō commemoratus est, vbi dictum est, Vicit leo de tribu Iuda. Secū-
 dum Matthæum enim & magi narrantur venisse ab Oriente, ad regem quærē-
 dum & adorandum, qui eis per stellam natus apparuit: & ipse rex Herodes regē
 Christum formidat infantem, atq; vt eum possit occidere, tot paruulos necat.

QVOD autem per vitulum Lucas significatus sit, propter maximam vicimā
 Sacerdotis, neutri dubitauerunt. Ibi enim à sacerdote Zacharia incipit sermo
 narrantis: Ibi cognatio Mariæ & Elizabeth commemoratur: Ibi Sacramenta
 primi Sacerdotij in infante Christo impleta narrantur. Et quæcunq; alia pos-
 sunt diligenter aduerti, quibus appareat Lucas intentionem circa Sacerdotis
 personam habuisse.

MARCVS ergò, qui neq; stirpem Regiam, neq; Sacerdotalem, vel cognatio-
 nem, vel consecrationem narrare voluit, & tamen in eis versatus ostenditur, q̄
 homo Christus operatus est, tantum hominis figura in illis 4. animalibus signi-
 ficatus videtur.

HÆC aut animalia tria, siue leo, siue homo, siue vitulus, in terra gradiuntur:
 vndè isti tres euangelistæ in his maximè occupati sunt, q̄ Christus in carne ope-
 ratus, & q̄ præcepta mortalis vitæ exercendæ carnem portantibus tradidit.

AT verò Ioannes super nubila infirmitatis humanæ, velut aquila volat, & lu-
 cem incommutabilis veritatis acutissimis atq; firmissimis oculis cordis intue-
 tur. Augustinus de consensu Euangelistarum, lib. 1. cap. 6.

DE OR

DE ORDINE EVANGELISTARVM.

ISTI igitur quatuor Euangelistæ, vniuerso terrarum orbe notissimi, & ob hoc for-
 tasse quatuor, quoniam quatuor Partes orbis terræ, per cuius vniuersitatē Chri-
 sti Ecclesiam dilatari, ipso sui numeri sacramento quodammodò declarāt, hoc
 ordine scripsisse videntur:

PRIMUM Matthæus, deinde Marcus, tertio Lucas, vltimò Ioānes. Vndè alius eis
 fuit ordo cognoscendi atq; pdicandi, alius aut scribēdi. Ad cognoscendū quippe
 atq; pdicandum, primi vtiq; fuerūt, qui secuti Dām in carne p̄sentem, dicentem
 audierunt, facientemq; viderunt, atque ex eius ore ad euangelizandū missi sunt.
 SED in cōscribēdo euāgelio, quod diuinitus ordinatū esse credendū est, ex nume-
 ro eorū quos ante passionē Dñs elegit, primū atq; vltimū locū duo tenuerūt, pri-
 mū Matthæus, vltimū Ioannes, vt reliqui duo, qui ex illo numero nō erant, sed tñ
 Christū in illis loquentē secuti erāt, tanq̄ filij amplectēdi. ac p̄ hoc, in loco medio
 constituti, vtroq; ab eis latere munitur. Aug. De cōsensu Euangelistarū l. 1. c. 2.

DE CONSENSV EVANGELISTARVM.

QVATVOR euangelistæ non oēs omnia conscripserunt, sed alius ista, alius illa, sum-
 ma tamen cū concordia veritatis, Aug. De temp. Dominica Paschæ, Sermone 4.
 NON VNQVAM sane alius euangelista contexit, quod alius diuersis temporibus
 dictum indicat. Non enim omnino secundum rerum gestarum ordinem, sed se-
 cundum suæ quisque recordationis facultatem, narrationem, quam exorsus est,
 ordinauit. Augustinus in quæst. ex Matth. cap. 15.

QVOD autem alius alium verborum tenet ordinem, non est vtiq; contrarium.
 Neq; illud contrarium est, si alius dicit quod alius prætermittit: Vt enim quisq;
 meminerat, & vt cuiq; cordi erat, vel breuius vel plixius, eandē tñ explicare sēn-
 tentiā, itā eos explicāsse, manifestū est. Aug. d. lib. De consensu Euāgelist. 2. ca. 12.
 ET quanuis singuli suum quandam narrandi ordinem tenuisse videantur, nō ta-
 men vnusquisque eorum, velut alterius præcedētis ignarus voluisse scribere re-
 peritur, vel ignorata prætermisisse, quæ scripsisse alius inuenitur: Sed sicut vni-
 cuique inspiratum est, non superfluum cooperationē sui laboris adiunxit. Aug.
 De consensu Euangelist. lib. 1. cap. 2.

EX quibus perspicuum euadit, etsi in verbis aliquibus non omnino conueniant
 Euangelistæ, rebus tamen & sententijs omnino non discrepare. August. in quæst.
 super Genes. num. 64.

DE EODEM. TABVLA xj.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
SENTENTIA CYRILLI DE CONCOR-
dia Euangelistarum.

NVLLA in euangelistis est discrepantia. Nam cum necessarium ad pietatem non esset, modum quoque rerum omnium minutius describere, alius aliter scripsit, se videtur. Quia cum omnia que scribunt, facta sunt, non omnia omnes, sed alius aliud conscripsit. Cyrillus in euangelium Ioannis lib. 12. cap. 35.

AVTHOR OPERIS IMPERFECTI IN MAT-
thæum Homil. 28.

SICVT ex diuersis itineribus venientes, ad vnam mansionem contendunt: sic & euangelistæ ex diuersis occasionibus loquentes, in vnum sensum ingrediuntur.

REGVLA CONCORDANDI EVANGE-
listas per D. Ioan. Driedonem.

SI apud vnum euangelistam aliquid factum narratur, quod videtur ab alio euangelista etiam recitatum, secundum aliquam tamen sui partem alteri repugnans, vt omnino solui non possit, iam nihil aliud intelligatur, quam vtrunq; in diuersis locis aut temporibus factum esse, & ita vtrunque euangelistam, verum dixisse. Nihil enim obest veritati euangelicæ, si vnus commemorat, quod alter tacet. Ioan. Driedo De scriptura ecclesiast. lib. 3. tractat. 3. cap. 4.

ALIA REGVLA EIVSDEM.

QVAE vnus aut alter euangelista narrat, sine vlla temporis consequentis differentia, ea intelliguntur facta secundum ordinem, quem trahere possumus ex alio euangelista. Quæ si apud omnes euangelistas recensentur facta, non intimata temporis consequentis differentia, pro certo credantur facta, quantum factarum rerum series sit nobis incerta. lib. 3. tractat. 2. cap. 3.

CVR DOMINVS NIHIL SCRIPSERIT, VT
aliji de ipso scribentibus necesse sit credere.

SED nequaquam dicendum est, quod ipse non scripserit, quandoquidem membra eius id operata sunt, quod dictante capite cognouerunt. Quidquid enim de suis factis & dictis nos legere voluit, hoc scribendum illis tanquam suis manibus imperauit. August. De consensu euangelistarum, lib. 1. cap. 35.

VNDE QVATVOR EVANGELISTARVM SCRIP-
pta, fides atque autoritatem euangelij sortita fuerint: & vn-
de constet, verum apud nos esse euangelium.

VERVM apud nos euangelium esse, inquit Augustinus, Catholica nos docet ecclesia, non hominum eorum solum, qui nunc sunt Christiani, sed ecclesia illa, quæ ab ipsis Matthæi temporibus ad hoc usque tempus certa successione serie declaratur. Etiam si haberemus apud nos verorum euangelistarum Codices, descriptos suis ipsorum manibus, illos non alio argumento cognosceremus tales esse, quam ex ecclesiarum sibi inuicem succedentium testimonio. Quod sanè est testimonium Spiritus sancti, loquentis in Dei ecclesijs & Prophetis.

EVANGELISTARVM OMNIVM QVAE
præcipua intentio, & quis eorum sit scopus. TABVLA 12.

SCOPVS OMNI- bus Euangelij scriptoribus fu- it, homo ille Iesus de Maria virgine natus: Quem	MATTHÆVS MARCVS LVCAS IOANNES	} Descri- bit vt	} Messiam & Christum à lege promissum. Regem omnium & Dominum. Saluatorem hominum. Filium Dei.

EVAN-

EVANGELIUM MAT-
THÆI, LIBER BIBLIAE XLVI, NOVI TESTA-
menti primus, & primæ eius partis primus. De Humanitate Christi.

DE LIBRI HVIVS INSCRIPTIONE SIVE TITVLO.

LIBER hic vocatur genealogiæ siue generatiõis Christi. Quod nomen à primis euangelistæ sortitus est verbis, quibus euangelij sui narrationem auspicatus est, Liber generationis Iesu Christi &c. Nam hic mos Hebræis fuit familiaris, vt liberos suos à capite plerunq; id est, primis eorum verbis, inscriberent. Sic primus liber Moïsis, ab exordio suo dictus est Genesis: quo cum huius libri initium, non nomine tantum, sed re etiam ipsa conuenire videtur. Vt enim ibi de generatione hominis primi, & totius mundi creatione scribitur: ita hic de generatione secundi agitur hoīs, ac de mundi ipsius discessu restauratiõne. Anselmus hic in princip.

ALIA EIVSDEM TITVLI RATIO, EX CHRYSOSTOMO.

EVANGELIUM suum (Matthæus) vocauit librum generationis Christi, ab ipso omnium fonte & capite bonorum. Chrysoſt. in caput Matthæi primū, homil. 2.

DE LIBRI HVIVS AVTHORE D. MAT-
thæo, & in qua lingua scripserit Euangelium.

MATTHÆVS, qui & Leui, ex publicano apostolus, primus in Iudæa propter eos, qui ex circumcisione crediderant, euangelium Christi Hebræis literis verbisq; composuit. Hieron. in Catal. script. ecclesiast. Idem alibi: Nouum testamentum Græcū esse, dubium non est, excepto apostolo Matthæo, qui primus in Iudæa euangelium Christi Hebræis literis edidit. Hoc certè cum in nostro sermone discordat, & in diuersos riuulorū tramites ducit, vno de fonte quærendū est. Hieron. in Prefatione ad Damasum in 4. euangelia. Quis verò postea idem euangelium in Græcū trāstulerit, non satis certū est, eodem teste Hieron. in Catal. script. ecclesiast. vbi etiam hæc addit: Porro ipsum Hebræicū habetur vsq; hodiè in Casarensi bibliotheca, quam Pamphilus martyr studiosissimè confecit. Mihi quoque à Nazareis, qui in Berrhœa vrbe Syriæ hoc volumine vtuntur, describendi facultas fuit. Hęc ille.

QVO TEMPORE EDITVM SIT A D.

Matthæo euangelium.

DE tempore autem quo fuit scriptum, diuersa sunt Patrum Sententiæ. Nam Irenæus antiquissimus rerum diuinarū scriptor, lib. 3. aduers. Valent. cap. 1. affirmat, Matthæum in Hebræis ipsorum lingua scripturam edidisse euangelij, dum Perrus & Paulus Romæ euangelizarent, & fundarent ecclesiam. Eusebius verò in Chronicis, & quidam alij tradunt, dum Perrus Antiochenæ præsideret ecclesiæ, Matthæum in Iudæa scripsisse euangelium, anno 3. Caij Cæsaris Caligulæ, qui longè præcessit secundum Neronis annum, qui fuit 25. à morte Christi, in quo Paulus victus Romam mittitur, quemadmodum dicunt Hieron. de viris illustribus, & Eusebius in Chronicis.

Quæ si ita sint, etsi Matthæus suum ediderat euangelium, dum Paulus prædicabat Romæ, porro Lucas qui post Matthæum probatur descripsisse euangelium, comendatur à Paulo tanq̃ euangelista, cuius laus, inquit, est in euangelio per oēs ecclesias: & id quidem in secunda ad Corinthios, quam constat Paulum scripsisse, antequam Romam victus duceretur: non iniuria quis dubitet, quomodo hæc tam diuersæ sententiæ, sibi constare queant. 2. Cor. 8.

PVGNAE ISTIVS CONCILIATIO.

PRO dissolutione huius difficultatis sciendum est, primū, Patres in his, quæ aut facti sunt, aut ex sacris scripturis demonstrari non possunt, aut si possunt, nõdum seculis illorum neq; scripturis sacris, neq; experimento, neq; autoritate vel ratione certa fuerunt elucidata, crebrò inter se discrepare, cum pace tamen Christiana & fide catholica, se inuicem neq; iudicantes, neq; à sacra communione se-

cc 2 parantes.

parantes. Quemadmodum D. Cyprianus cum suis collegiis quondam in Aphrica dissentiebat à cæteris &c. Deinde non esse contrarietatem vllam, si Marthæus dicatur scripsisse prius euangelium suum in Iudæa; & postea Petro & Paulo prædicantibus Romæ, edidisse ipsum in lucem, & dedisse legendum omnibus. Donec maneret in Iudæa Matthæus, viuis vocibus prædicabat illis euangelium suum iam scriptum, quod postea, inde commigrans, omnibus legendum tradidit. De hoc sic loquitur Eusebius lib. ecclesiast. histor. 3. cap. 24. Matthæus primò Hebræis prædicauit euangelium. Verùm cum pararet transire ad gentes, patria lingua scripturam composuit, & ea quæ prædicauerat, comprehendens, reliquit his ad memoriam, à quibus proficiscebatur, vt gentibus prædicaret. Iohannes Driedo De scripturis ecclesiast. lib. 1. cap. 4. Theophylactus in præfatione ad euangelium Matthæi, dicit Marthæum hoc euangelium Hebraico scripsisse idiomate post octo annos assumpti in cælos Christi.

QVOD AD HOC SCRIBENDVM EVANGELIUM MATTHÆUM IMPULERIT.

Sicut referunt, Matthæum conscribere euangelium causa compulit talis: Cùm facta fuisset in Palæstina persecutio grauis, nè periclitarentur dispergi omnes, vt carentes fortè Doctoribus fidei, carerent doctrina, petierunt Matthæum, vt omnium verborum & operum Christi conscriberet eis historiam, vt vbiq; essent futuri, totius secum haberent fidei statum.

Quòd autem ab humana eius coepit natiuitate, & humanam eius generatio, nem exposuit, compulit impia impudentia Iudæorum, denegantiu Iesum Christum de Dauid semine ducere genus. In prologo operis imperfecti in Matthæum, quod Chrysofomi operibus sub incerto auctore insertum est.

DISPOSITIO TOTIVS EVANGELII SECUNDUM MATTHÆUM, EX PROLOGO CODICIS. TABVLA 13.

CORPVS AVTEM NARRATIONIS SUE MATTHÆI ORDINAUIT HOC MODO:

Primò, natiuitatem.
Deinde, Baptesimum.
Terzio, tentationem.
In quarto, doctrinam.
In quinto, miracula.
In sexto, Passionem.
In septimo, resurrectionem & ascensionem eius.

NON solum historiam de Christo exponere volens per hæc, verum etiam euangelicæ vitæ statum docere: Quoniã nihil est, quod ex parentibus nascimur, nisi iterum per aquam & Spiritum sanctum renati fuerimus ex Deo. Post baptesimum autem necesse est contra diabolum stare, quoniam ad hoc quisq; vngitur, & reedificatur in baptesimo, vt contra tyrannum suscipiat bellum. Post hæc quasi omni superata tentatione, factus idoneus ad docendum: Si quidem Sacerdos est, doceat: & doctrinam suam bonæ vitæ (quasi miraculis) factis commendet: Si autem laicus est, operibus doceat fidem. Deinde necesse est, exire nos de hoc stadio mundi, & tunc refiat, vt tentationum victoriam, resurrectionis merces sequatur & gloria.

EVANGELII HVIVS QVIS SIT SCOPVS.

MATTHÆVS in euangelio suo potissimum versatur in eo, vt ostendat Messiam illum, in tota serie scripturarum veteris testamēti rotiens promissum, iam tum aduenisse, & hunc esse reueram hominem illum Iesum, qui dicitur Christus. Petrus Aureol.

ARGVMENTVM, QVO BREVIS EXPRESSITVR HISTORIÆ SUMMA.

IN quocunq; homine veteris testamenti absolutæ & perfectæ sunt Prophetiæ ad messiam pertinentes, is verus messias & solus est Christus: Ast verò in homine Iesu reueram absolutum & perfectum est, quidquid de venturo messia usquam scriptum aut prædictum sacri reliquerunt Prophete: Homo itaque Iesus, verus messias & solus est Christus in scripturis promissus. Idem.

DE PRO.

DE PROBATIONE MINORIS, HOC EST, DE CERTIS QUIBUSDAM & INDUBITATIS DEMONSTRATIONIBUS, QUIBUS HOMO IESUS, VERUS PROBATUR ESSE MESSIAS. TABVLA 14.

Dauidica & Regia prosapia, cap. 1.
Conceptus & partus virginis, eodem.
Regum, stella duce, adoratio, cap. 2.
Nomen Nazaræi, id est, floridi, potius quam Bethleemita, cap. 2.
Antecessio præconis & præcursoris, tot. cap. 3.
Ministerium angelorum, cap. 4.
Conuersatio in patria, & vocatio apostolorum, eodem.
Doctrina iustitiæ perfectæ, explicatio & immouatio Decalogi, & expositio consiliorum nouæ legis, cap. 5. 6. & 7.
Opera & miracula diuina, cap. 8. 9. 10. & 11.
Mores tranquilli & summa in conuersatione modestia, ca. 12.
Eruditiō parabolica, sive modus docendi per parabolas, ca. 13. per totum.
Sustentatio populi prouida & benigna, cap. 14.
Hypocrisis & prauarum doctrinarum detestatio, cap. 15. & 16.
Gemina vniuersæ personæ natura, diuina scilicet & humana, cap. 17.
Hierarchica noui eiusdemque æterni regni constitutio, cap. 18. 19. & 20.
Summa rerum inopia & paupertas, cap. 21.
Execratio Iudæorum, cap. 21. 22. et 23.
Prophetica futurorum et arcanorum enarratio, cap. 24. et 25.
Noui sacrificij et sacramenti institutio, cap. 26.
Passio acerbissima et salutaris, cap. 27.
Resurrectio magnifica et triumphalis, cap. 28.
Gentium ex omni lingua et tribu conuocatio, dicto cap. 28. Petrus Aureol.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE PRIMA VERI MESSIAE NOTA.

TABVLA 15.

PRIMA NO- ta fuit, dauidica & Regia propagatio ex semine & radice Iesse, quam

FVTVRAM praedixerit Propheta,

ESAIAS cap. xj. vers. Egredietur virga de radice Iesse, &c. HIEREMIAS cap. 2. vers. Ecce dies venient, dicit dominus, et suscitabo Dauid germen iustum, & regnabit Rex, &c. EZECHIEL cap. 37. Ecce ego assumam filios Israel de medio nationum, et erunt mihi populus, et seruus meus Dauid erit Rex super eos, et princeps in perpetuum. AMOS 9. In die illo suscitabo tabernaculum Dauid &c. AGGAEVS 2. ad Zorobabel, qui descendit de semine Dauid: Ponam te quasi signaculum, quia elegi te. ZACHARIAS 4. de Zorobabel dicit, quod educet lapidem primum, hoc est, Christum.

IN Christo impletam probat Euangelista Matthaeus in ipso statim Euangelij sui exordio, cap. 1.

DE NOTA SECVNDA.

TABVLA 16.

SECVNDA NO- ta est, Natiuitas ex virgine, Quae fuit

PRAEDICTA per Esaiam 7. vers. Ecce virgo concipiet & pariet filium. DEMONSTRATA in Christo per Euangelistam Mattheum, d. cap. vers. Christi autem generatio sic erat.

DE TERTIA NOTA.

TABVLA 17.

TERTIAE note duae sunt Partes:

APPARITIO stellae, quae praedixit Balaam Num. 24. Orietur stella ex Iacob, &c. REGVM adoratio, de qua Psalmista: Reges Tharsis & insulae munera offerent, &c.

Utrunque

Praeuident Esaias ca. 60. Surge, illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum. Item, Et ambulabunt gentes in lumine tuo, Rursus, Omnes de Saba venient &c. Exiisse ostendit Euangelista Mattheus, in princip. cap. 2.

DE QVART.

LIBER TERTIVS. DE QVARTA NOTA.

TABVLA 18.

QVARTA NO- ta est ratio cognominis, quod illi multo ante inditum fuit. Licet enim

PRAEDI- xissent PRO- phetae

Nasciturum in Bethelem Iudae, Michaeas ca. 5. Et tu Bethelem Effrata &c. Ex te enim mihi egredietur &c. Discessurum ex terra Iuda, trucidadosq; parvulos: Hieremias 31. Vox in excelsis audita est lamentationis, luctus & fletus Rachel plorantis &c. Secessurum in Aegyptum, Osee 11. Ex Aegypto vocavi filium. Idem tamen affirmarunt, ob id eum non Bethelemitam, Effratem, aut Aegyptium, sed Nazaraeum nuncupandum esse, a ciuitate quae vocatur Nazareth sumpto nomine. MATTHAEVS vero haec omnia in Christum cadere testatur, dic. cap. 2. vers. Qui cum recessissent &c.

DE QVINTA NOTA.

TABVLA 19.

QVINTA nota est vaticiniū de p̄curfore Christi, quem

VIAM Christo praeparaturum praedixerant Esaias 40. Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini. Malachias 3. Ecce ego misso angelum meum, &c. IAM venisse, eumque fuisse Ioannem Baptistam, probat Mattheus capite tertio & undecimo.

DE SEXTA NOTA.

TABVLA 20.

SEXTA NOTA EST

POLLICITVS est Psalmographus his verbis: Angelis suis mandauit de te. Item, In manibus portabunt te &c. Praeterea, post reportatam de demone victoriam, ministerium angelorum: quod Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Psal. 90. Euseb. lib. 9. de demonstrat. euang. cap. 7. PRAESTITERUNT angeli in deserto, Matth. 4.

DE SEPTIMA NOTA.

TABVLA 21.

SEPTIMA NO- ta est conuersatio in Galilaea, & vocatio discipulorum. Quorum utrunque

PRAEDI- xit Esaias capite

OCTAVO: Liga testimonium, Signa legem in discipulis meis. Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi dominus &c. NONO: Primo tempore alleuiata est terra Zabulon & terra Neptalim, via maris trans Iordanem Galilaeae gentium. Populus qui ambulabat in tenebris &c.

EVENIS- se scribit Mattheus d. cap. 4. puta

Vocati- onem Petri, Andreae, Iacobi, Ioannis. Alleuiatione, i. informationem seu institutionem primam, q̄ facta est à Christo per vniuersam Galileam, d. cap. 4.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE NOTA OCTAVA.

TABVLA 22.

NOTA octava duo habet membra:

VNUM, quod praedixerint prophetae, eum qui mittendus esset, iustitiam perfectiorem traditurum. Inter hos est ESAIAS 11. Erit iustitia cingulum lumborum eius. HIEREMIAS 23. Faciet iudicium & iustitiam in terra. OSEE 10. Tempus requirendi dominum, cum venerit qui docebit vos iustitiam. HIEREMIAS 31. Et feriam domui Israel, & domui Iudae foedus nouum, non secundum pactum quod pepigi cum eis, puta decem Verborum decalogi. IDEM d. c. 31. Hoc erit pactum quod feriam cum domo Israel: Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam. ALTERVM, quod decalogus per eum deberet renouari, monuit VTRVQVE Christi executi esse, demonstrat Matth. c. 5, 6. & 7. ubi continentur Sermo Domini in monte. Explicatio atque innouatio decalogi. Traditio consiliorum nouae legis, in quibus iustitia consistit perfecta, sub his verbis: Nisi abiuauerit iustitia vestra. Et, Erat enim docens eos sicut potestate habens.

DE NOTA NONA.

TABVLA 23.

NOTA vero nona sunt opera & miracula plane diuina: Quae

PRAEVIDIT in Messia venturo Esaias cap. 35. Ecce Deus noster ipse veniet, & saluabit nos. Tunc aperientur oculi caecorum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet claudus sicut ceruus, & aperta erit lingua mutorum. DEMONSTRAT his omnibus Christum claruisse euangelista Mat. theus per 4. capita. Nam in capite OCTA- uo & nono ostendit Cur esse infectos lepra, febri & paralyti laborantes immundo spiritu sine demone vexatos. Potestatem exercuisse in ventos, mare, & mortuos. Fecisse etiam alia miracula penes infinita. DECIMO, re testatur ipsa, hanc potestatem suis etiam communicasse apostolis, ut virtute sua miracula, quae ipse fecisset, & ipsi facerent. VNDECIMO discipulis Ioannis responsum fuit: Euntes renunciate Ioanni, quae audistis & vidistis. Caeci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur. Ac ob id non multo post, cepit Christus ciuitatibus, in quibus virtutes illae & prodigia diuina facta fuerant, exprobrare incredulitatem suam.

DE NO-

LIBER TERTIVS. DE NOTA DECIMA.

TABVLA 24.

DECIMA nota est, pacifica & humilissima couersatio. PRAEVENCIATA sunt per Esaiam cap. 42. Ecce seruus meus &c. Non clamabit, nec accipiet personam, nec audietur vox eius foris. Calamum quassatum non conteret, & linum fumigans non exstinguet: Non erit tristis, nec turbulentus, donec ponat in terra iudicium. EXTITERVNT in Christo vberissima, Matthaei 12. per totum. Vbi allegat praedictam prophetiam, Ecce puer meus: & prosequitur ibi de pacifica & humilissima Christi cum hominibus consuetudine, multa.

DE VNDECIMA NOTA.

TABVLA 25.

VNDECIMA nota continet parabolas, quibus Christum VSVM fuisse testatur Euangelista Matthaeus 13. Exijt qui seminat, seminare &c. ubi etiam ad verbum inducit prophetias. DAVID: Aperiam in parabolis os meum, loquar propositiones ab initio. P sal. 77. ESAIAS 6. Auditu audietis, & non intelligetis, iuxta LXX.

DE DVODECIMA NOTA.

TABVLA 26.

NOTAM DVODECIMA nota unico verbo exponit summa liberalitas & incomparabilis beneficentiae hilaritas, a qua virtute messia venturum COMMENDAT Exechiel 34. Suscitabo super gregem pastorem unum, qui pascat eum, seruum meum Dauid. Ipse pascet, & ipse erit eis in pastore. OSTENDIT eandem in Christo summam & mirabilem fuisse Matthaeus 14. Cum enim propter decollationem Ioannis secessisset in desertum, multa millia eorum, qui eum ob sermonis dulcedinem sequebantur, quinque panibus & duobus tantum paut piscibus. Vbi etiam multi languentes & male habentes, ex solo tactu simbriae vestimenti eius curati, ac pristinae sanitati fuerunt restituti.

DE NOTA DECIMATERTIA.

TABVLA 27.

DECIMATERTIA nota Christi venturi fuit, eum ab hypocritis & falso cultu homines auocaturum, quemadmodum PRAEDIXERAT Esaias 11. Non secundum visionem oculorum indicabit, neque secundum auditum aurium arguet: sed indicabit in iustitia pauperes, & arguet in equitate pro mansuetis terrae. Et cap. 29. Populus iste labijs me honorat, cor autem eorum longe est a me. FECISSE perhibet Matthaeus cap. 15. & 16. Vbi etiam hanc prophetiam, Populus iste &c. inducit ad verbum.

DE NO-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE NOTA DECIMAQVARTA.

TABVLA 28.

NOTAM VERI MESSIAE decimam quartam statuunt Prophetae, duplicem in Christo natum: videlicet,

HVMANAM ESAIAS 9. Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis. MICHAELAS 5. Et tu Bethleem Effrata, ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel. DIVINAM IDEM Michaeas 5. Et egressus eius ab initio, à diebus aeternitatis. ESAIAS d. cap. 9. Et vocabitur nomen eius, admirabilis, consiliarius, Deus fortis, pater futuri seculi &c. VTRANQUE in Christo fuisse, demonstratur in cap. 16. & 17. Et DIVINAM Responso d. Petri: Tu es Christus filius dei vivi. Transfiguratione domini, Quia splenduit facies eius sicut sol. SED HUMANAM Revelatione passionis super eum futurae. Solutione didrachmi in tributum.

DE NOTA DECIMAQVINTA.

TABVLA 29.

DECIMAQVINTA nota, est ecclesiastica hierarchia, in qua Messia Monarcham futurum esse

ESAIAS 9. Multiplicabitur eius imperium, & pacis eius non erit finis. DANIEL 7. ait, in Christo resuscitari regnum novum quod destruet alia regna omnia. Non regnum terrenum, sed regnum caeleste & regnum sanctorum.

CHRISTVM imperium tenuisse declarat euangelista Mattheus ca. 18. 19. & 20. Vbi agit de regno Christi, quod est ecclesia, Quomodo sit

DISPOSITIVVM in Humilitate, in princip. ca. 18. Quis putas maior est in regno caelorum? Fraternali charitate: si peccaverit in te frater tuus, eodem. Misericordia & pietate. Ideo assimilatum est regnum caelorum, ibidem vsque in fin. Castitate matrimoniali, cap. 19. Si licet homini dimittere. Pudicitia virginali & viduali, Sumt eum. chi &c. ibid. Paupertate: Tunc oblatis sunt ei parvuli, li. Si vis perfectus esse. Et ibi, ecce nos reliquimus omnia, eodem. Probitate & virtutum exercitio, cap. 20. Sub parabola de operariis conductis ad vineam excolendam. Concordia, pace & tranquillitate. Et ascendens Iesus. Quo loco reprehenditur contentio duorum fratrum de ambitione, eod. FUNDATIVVM in precum & orationum assiduitate. Quod caecorum ostenditur exemplo, qui ad deum clamantes, misericordiam consecuti sunt. d. cap. 20. vsque in fin.

DE NO-

LIBER TERTIVS. DE NOTA DECIMASEXTA.

TABVLA 30.

DECIMASEXTA nota est, cum imperio iuncta humilitas, in qua Christum ad regnum suum

ACCESSVRVM annunciat Zacharias 9. Exulta satis filia Sion, iubila filia Hierusalem: Ecce rex tuus venit tibi iustus & Saluator. Ipse pauper & ascendens super asinam & super pullum filium asinae. Et loquetur pacem gentibus, & potestas eius à mari vsque ad mare. INGRESSVM Hierosolymam testatur Mattheus à principio cap. 21. vsque ad vers. Mane autem revertens &c. Vbi haec propheta ad verbum penè refertur.

DE NOTA DECIMASEPTIMA.

TABVLA 31.

DECIMASEPTIMA Nota fuit, Dei permissione Iudaeos excæcandos, id quod

FVTVRVM præcinit Esaias 6. Excæca cor populi huius. Item cap. 29. Claudet oculos vestros: Prophetas & principes vestros, qui vident visiones, operiet. FACTVM & vsque ad insaniam corda Iudaeorum excæcata esse probavit Mattheus, à prædicto loco ca. 21. vsque ad cap. 24. sub FIGVRA ficulneae, quæ non producit fructum, & arefacta est. significabat enim Iudaeos. Duobus filijs. VARIIS Agricolis, qui interfecerant heredem Domini vineae. Parabolis de Nuptijs & invitatis qui fuerunt indigni, ca. 22. SPECIE machinationis iniquæ, ibid. Tunc abeuntes pharisæi, mittunt discipulos suos cum Hierodiamis. PVNITVM, ac ob id Iudæis maledictum esse, patet ex cap. 23. per tot.

DE NOTA DECIMAOCTAVA.

TABVLA 32.

NOTA DECIMAOCTAVA fuit, Christum prophetam seu interpretem arcanorum omnium

FORE, ut prædixerat Moyses 18. Deuteron. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum simile tui. Rursus, Prophetam de fratribus tuis sicut me, suscitabo tibi dominus deus tuus, ipsum audies, ut petisti à domino deo tuo in Horeb. PROPHETAM licet & Vespasianum. Signa, quæ diem iudicii sine præcessura, cap. 24. DETERMINAVERIT modum, quo homines venturi sint ad iudicium, sub parabolis quinque virginum, & talentorum inter servos in lucrum distributorum, à princip. c. 25. vsque ad vers. Cum autem venerit. DECLARAVERIT formam iudicii celebrandi, à prædicto loco vsque in finem cap. 25.

DE NO-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE NOTA DECIMANONA.

TABVLA 33.

NOTA XIX. est institutio noui sacrificij & sacramenti sub specie panis & vini. Quam

ORACVLO suo promiserant

DAVID Psal. 109. Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech, qui obtulit panem & vinum, ut habetur Gen. 14. ZACHARIAS 9. Quid bonum eius est, & quid pulchrum eius, nisi frumentum electorum, & vinum germinans vineas? VIDE B. Cypr. lib. 2. epist. 3. ad Caecilium. & B. Irenaeum lib. 4. contra haereses Valentinum cap. 32.

AD effectum perduxit Christus Matthaei 26. Vbi agit de cana Domini usque ad vers. Et hymno dicto.

DE VIGESIMA NOTA.

TABVLA 34.

NOTA VI. gesima pertinet ad omnis generis opprobria, conumelias & ignominias. Quas Christum

PATI debere praedixerunt

ESAIAS LIII. Sicut ovis ad occisionem ducetur. Propter scelus populi mei percussus eum. Et cum sceleratis reputatus est. Et 50. Corpus meum dedi percutientibus etc. ZACHARIAS 9. Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinetos tuos de lacu, in quo non est aqua. Et 12. Adspicient ad me quem confixerunt, & plangent eum planctu quasi super vngentum etc. HIEREMIAS 9. Cogitauerunt super me consilia, dicentes: Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viventium etc. DAVID, Foderunt manus meas etc. Et, Diuiserunt sibi vestimenta mea. Psal. 21.

PASSVM esse non haec ipsa tantum omnia, sed alia etiam plura, ac tandem ipsam crudelissimam sustinuisse mortem, testatur Matth. a praedict. loco. cap. 26. usque in finem cap. 27.

DE NOTA VIGESIMAPRIMA.

TABVLA 35.

VIGESIMA prima nota, est victoria & Triumphus Christi gloriosus. Quo eum a mortuis

RESURRECTURUM prauiderant

OSSE 6. Viuificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos. Et 13. Ero mors tua, o mors, morsus tuus ero inferno. PSALMISTA: Caro mea requiescet in spe: Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec sanctum tuum dabis videre corruptionem. Psal. 15.

TERTIA die resurrexisse testatus est cum alijs Euangelistis & apostolicis scripturis Matthaeus cap. 28.

DE NO-

LIBER TERTIVS. DE NOTA VIGESIMASECVNDA.

TABVLA 36.

FIERI debere praedixerunt prophetae;

VLTIMA NOTA est, Gentium ad unitate fidei conuocatio. Quam a Christo

FACTAM atque collectam ex omnibus gentibus Ecclesiam, testis est Euangelista Matthaeus d. cap. 28. Vbi Christus ipse concludit in haec verba: Data est mihi omnis potestas in caelo & in terra: Euntes ergo docete omnes gentes. baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, docentes eos seruare omnia, quaecumque mandaui vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi.

Iacob Genesis 49. Ipse erit expectatio gentium. Esaias 9. Ipsum gentes deprecabuntur. Et 2. Et fluat ad eum omnes gentes. Sic 49. Dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terrae. Et 42. Legem eius insulae expectabunt.

Zacharias 8. Apprehendent homines ex omnibus linguis gentium, simbram viri Iudaei.

Malachias 1. Non est mihi voluntas in vobis. Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus.

EPILOGVS.

ATQVE sic manifestum euadit, hominem Iesum, de quo omnis euangelistarum instituta est doctrina, verè esse Messiam & Christum illum, a lege & prophetis promissum.

EVANGELIUM SECVNDVM MARCVM, BIBLIORVM

liber XLVII, noui testamenti & primae eius partis secundus.

De Resurrectione, siue de regno Christi.

CONTINVATIO.

DIVS Marcus, qui interpretatur ex politus, euangelium suum appositè admodum auspiciatur ab eo, quod in fine Matthaei Christus de seipso restatus est: Data est mihi, inquit, omnis potestas in caelo & in terra, &c. Ex quo rectissime noster hic infert Euangelista, eoque ferè omnia dirigit, ut ostendat, eundem hominè Iesum, quem Matthaeus demonstraui esse Christum, a lege promissum, etiam regè ac Dominum esse omnium supremum.

QVIS EVANGELII HVIVS SIT AVTHOR.

SVNT qui putent huius euangelij authorè esse diuum Petrum, eò quod Hieron. ad Hebraeos quaest. 11. dicat, beatum Petrum habuisse interpretem Marcum, cuius euangelium Petro narrante, & illo scribente, sit compositum. Communis verò opinio non negat hoc euangelium ipsius esse Marci, licet in eo describendo Petri, uti praecceptoris sui, secutus sit auctoritatè, ac quod ipsum referentè audierat, id posteritati post se scriptum reliquerit. Ità Lucam quoque praecceptorè suum D. Paulum imitatum fuisse testatur Chrysostr. Matth. 1. homin. 4. euangelistarum duorum, inquit, suum quisque probè secutus est magistrum, Marcus quidem Petrum, verborum paritate gaudentem: Lucas verò Paulum, fluminum copiam veritate loquendi superantem.

DE EODEM SENTENTIA D. HIERONYMI.

MARCVS discipulus & interpret Petri, iuxta quod Petrum referentè audierat, rogatus Romè a fratribus, breue scripsit euangelium, quod cum Petrus audisset, probavit, & ecclesiae

ff

clesiae

clesiæ legendum sua autoritate dedit, sicut scribunt Clemens in sexto hypoty. poseon libro, & Papias Hierapolitanus episcopus. Hieron. in catalogo scriptorum ecclesiasticorum.

MARCVS EVANGELISTA QVIS FVERIT.

MEMNIT huius Marci, vt Hieron. in d. refert loco, & Petrus in epistola prima sub nomine Babylonis, figuraliter Romam significans: Salutat vos ecclesia, quæ est in Babylone collecta, & Marcus filius meus &c. Fufius in prologo huius euangelij describitur in hæc omnino verba:

MARCVS euangelista Dei electus, & Petri in baptisate filius, atque in diuino sermone discipulus, sacerdotium in Israëlagens, secundum carnem Leuita, conuersus ad fidem Christi, euangelium in Italia scripsit, ostendens in eo, quid & generi suo deberet, & Christo &c.

DE VITA EIUS ET MORTE.

ASSUMPTO itaque euangelio, quod ipse confecerat, perrexit Aegyptum, & primus Alexandriæ Christum annuncians, constituit ecclesiam, tâta doctrina & vitæ continentia, vt omnes sectatores Christi, ad exemplum sui cogeret. Ità Hiero. in catalogo, & Eusebius lib. 2. hist. eccles. cap. 16. Denique amputasse sibi post fidem pollicem dicitur, vt sacerdotio reprobis haberetur: (cuius rei meminit etiã Iffidorus) sed tantum consenties fidei predestinata potuit electio, vt nec sic in opere verbi perderet, quod prius meruerat in genere: In dicto prologo. Constitutus autem & confirmatus ecclesijs per Libyam, Marmaricam, Ammoniacam, Pentapolim, Alexandriam, locaq; quæ Bucolicæ dicebantur, vicina Alexandriæ circa mare Aegyptium, plena ferocium barbarorum, atque Aegypti vniuersam, ad vltimum tentus est à paganis, qui remanserunt Alexandriæ. Qui videntes eum die sancto paschæ Missam facientem, miserunt funem in collum eius, & traherant eum ad loca Bucolicæ, quæ erant iuxta mare sub rupibus, vbi erat ecclesia constructa. Et defuebant carnes eius in terram, ac saxa inficiebantur sanguine. Vespere aut facto miserunt eum in carcerem, vbi circa mediam noctem, primò angelica visitatione confortatus est, deindè ipsò Domino sibi apparente, ad cælestia regna vocatus est. At manè dum traheretur ad loca Bucolicæ, gratias agens & dicens, Domine, in manus tuas commendo spiritum meum, defunctus est, & à viris religiosus sepultus in loco lapidis excisi cum gloria. Ordinauerat autem pro se episcopum Alexandriæ Anianum. Mortuus est verò octauò Neronis anno. Alijs quoque ecclesijs longè lateq; episcopos, presbyteros & diaconos dederat. Ado Treuirensi in martyrologio 7. Calend. Maij.

QVO CONSILIO MARCVS, ET POST EVM LUCAS, cum non fuerint apostoli, ad Euangelistarum munus, sint vocati, sententia beati Augustini.

AT nè putaretur, inquit, quòd attinet ad percipiendum & predicandum euangelium, interessè aliquid, vtrum illi annuncient, qui eundem Dominum hinc in carne apparentem, discipularum famulante, secuti sunt, an ij, qui ex illis fideliter comperita crediderint, diuina prouidentia procuratur est per spiritum sanctum, vt quibusdam etiam ex illis, qui primos apostolos sequebatur, non solum annunciant, verum etiam scribendi euangelium tribueretur autoritas. Hi sunt Marcus & Lucas. Augustinus de consensu euangelistarum, lib. 1. cap. 1.

QVO TEMPORE SCRIPSERIT EVANGELIUM suum Marcus.

HVNC Theophylactus euangelium suum scripsisse dicit Romæ, post decem assumpti Christi annos, in argumento hinc. Irenæus id post mortem Petri & Pauli factum esse affirmat, Contra Valent. lib. 3. cap. 1.

QVAESTIO.

SED quomodo hæc sibi constare poterunt, cum Hieronymus & ceteri (vt dictum est) patres tradant, Petrum vidisse euangelium Marci, suaque autoritate probatum, ecclesiæ legendum tradidisse? Ioan. Driedo de scriptur. ecclesiast. lib. 1. ca. 2.

RESPON.

NIHIL repugnant, Marcum, quod ex ore Petri, vel vt à Petro audiuerat, scripsisse euangelium, & hoc ipsum vbi Petrus approbasset, eo demum mortuo, omnibus legendum obtulisse. Idem Driedo de scriptur. ecclesiast. lib. 1. cap. 4.

DE HVIVS EVANGELII CHARACTERE, siue scriptionis modo.

EST autè character huius euangelij manifestus, nihil ferè habens, quo mens hæreat. Et per omnia fermè processum eundem habet, quem Matthæus: nisi quòd Matthæus sit diffusior. Theophylact. hinc in prologo. Vndè etiam noster hic Marcus à quibusdam abbreviator Matthæi dici consuevit. Et auctor Commentariorum illorum, qui vulgò ascribuntur Hieronymo, in hunc euangelistam, eam putat esse causam, quare tam pauci in hoc scripserint euangelium, quòd eadem penè narret quæ differit Matthæus.

EIVSDEM EVANGELII ORDO ATQVE DISPOSITIO.

DEIQVE cum perfecti euangelij opus intrans, & à Baptismo Domini Deum predicare inchoans, non laborauit natiuitatem carnis, quam in prioribus viderat, dicere. Sed totius exprimens expositionem deserti, ieiunij numerum, tentationem diaboli, congregationem bestiarum, & ministerium protulit angelorum: & instituens nos ad intelligendum, singula in breui compingens, nè autoritatem factæ rei demeret, & perficiendi operis plenitudinem non negaret. Prologus in Marcum.

EVANGELII, QVOD EST SECVN. dum Marcum, scopus & summa.

CVICVNQVE omnes parent potestates, is re vera summus est Imperator: verum Christi potentie, omnes potestates aliæ sunt subiecte: Est ergò summus Imperator & Dominus omnium Christus.

DE PROBATIONE MINORIS PROPOSITIONIS, siue de potentia diuina. TABVLA 37.

HOMINEM IESUM, quem Matthæus demonstrauit esse Christum à lege promissum, Marcus ostendit etiã Regem ac dominum omnium esse supremum: idque probat ex summa eius auctoritate & potestate incomparabili. Cuius ipse 20. enumerat quasi species: nisi officia & effectus dicere malis seu potius argumenta, vt putat

Obsequium siue ministerium spirituum, cap. 1.
Curationem omnis generis morborum, eod.
Remissionem peccatorum, cap. 2.
Dispensationem & arbitrium legis, eod.
Ius auctoritatem suam transferendi in alios, ca. 3.
Imperium super mare & ventos, cap. 4.
Potestatem vitæ & necis, cap. 5.
Prouisionem rerum ad vitæ sustentationem necessariorum, cap. 6.
Abrogationem traditionum impiarum, cap. 7.
Restitutionem auditus & loquelæ, eod.
Illuminationem visus, cap. 8.
Mutationem naturæ, dist. cap. 8. & in princip. 9.
Potestatem in externos, cap. 9.
Interpretationem seu potius perfectionem legis scriptæ, cap. 10.
Imperium davidicum, eod. & in cap. 11.
Iudicium atque scientiam cogitationum cordis alieni, d. cap. 11. & 12.
Cognitionem euentuum futurorum, cap. 13.
Fortitudinem & constantiam in ferendis aduersis, cap. 14. & 15.
Potestatem in mortem, cap. 16.
Imperium supra caelos, eod. 16. cap. & vltimo.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE OBSEQVIO ET MINISTERIO SPIRITVVM.

TABVLA 38.

PRIMVM DIVI- nae in Christo potestatis ar- gumentum est, obsequiū & ministerium, quo omnes ei seruebant Spiritus	{ <i>Esaie,</i> <i>Malachiae,</i> <i>Ioannis Baptistae.</i> } Prophetici, { <i>Diuinus, qui in specie columbae dimissus est super eum.</i> <i>Angelici, Nam & angeli ministrabant ei.</i> <i>Apostolici, id est, demones, qui ab hominibus obsessis expulsi clama-</i> <i>bant: Scimus quia sanctus Dei es. a princip. cap. 1. vsque ad versic. Et</i> <i>proximis egredientes.</i> }

DE CVRATIONE MORBORVM.

TABVLA 39.

ARGVMENTVM SE- cundū est, virtus curandi omnes languores corporis, vt sunt	{ <i>Febris,</i> <i>Lepra, &</i> <i>Aliae infirmitates omnes.</i> }	{ <i>Quas Christum solidissime & ex fun-</i> <i>damento curasse per biber Mar. d. ver.</i> <i>Et proximis, vsque in fin. cap. 1.</i> }

DE REMISSIONE PECCATORVM.

TABVLA 40.

ARG. TERTIVM EST, curatio morborum animi, i. remis- sio peccatorum. Quam potestatem sibi Christus ab inuidis Iudaeis, vendicauit non tantum	{ <i>Verbis, dum ait: Vt autem sciatis, quia filius hominis habet pot-</i> <i>estatem in terra dimittendi peccata: sed etiam</i> <i>Re ipsa, hoc est, Mente a peccato,</i> <i>quā in</i> <i>Curatione para-</i> <i>lytici, tam in</i> }	{ <i>à princip. cap. 2. vsque</i> <i>ad vers. Et erant disci-</i> <i>puli Ioan.</i> }

DE LEGIS DISPENSATIONE.

TABVLA 41.

ARG. QVARTVM est, arbitrium atque pote- stas legis Moisaica	{ <i>Mode-</i> <i>randa,</i> <i>Mutan-</i> <i>de:</i> } { <i>Qua potesta-</i> <i>te Christus</i> <i>vsus est</i> }	{ <i>Dispensando cum discipulis, ne tam stricti</i> <i>cogerentur ieiunare, q̄ Ioannis discipuli.</i> <i>Immutado sabbathi obseruationem, à præ-</i> <i>dicto loco cap. 2. vsque in finem eiusdem,</i> <i>& in principio tertij.</i> }

DE SVBROGATIONE SIVE DELEGATIONE

potestatis diuinæ.

TABVLA 42.

ARG. QVINTVM EST, Iulus auctoritatem suam transferen- di in alios. Quod ius Christo com- petere, Marcus exēplo probat apo- stolorum, quibus dedit potestatem	{ <i>Curandi in-</i> <i>firmitates,</i> <i>Eijciendi</i> <i>dæmonia.</i> } { <i>à prædicto loco vsque in fin. cap. 3. vbi eleganti</i> <i>disputatione conuincit potestatem hanc nulli cre-</i> <i>aturæ posse attribui, nisi eam habeat à Deo.</i> }

DE IM-

DE IMPERIO IN MARE ET VENTOS.

TABVLA 43.

SEXTVM AR- gumentum est, Potestas imperandi elementis	{ <i>AQVÆ</i> <i>&</i> <i>AERIS.</i> } { <i>Cuius rei occasione Christum sub varijs parabolis docuit ex</i> <i>nauis, cap. 4 per tot.</i> }
---	---

DE POTESTATE VITAE ET NECIS.

TABVLA 44.

SEPTIMVM arg. est, Potestas	{ <i>MORTIS</i> <i>&</i> <i>VITAE.</i> } { <i>Qua probat euange-</i> <i>lista Marcus exēplo</i> } { <i>Porcorum, ex spiritu immundorum in-</i> <i>gressu, ad 2000. suffocatorum.</i> <i>Filiae Archisynagogi, per Christum à</i> <i>mortuis resuscitata, cap. 5. per tot.</i> }
--------------------------------	---

DE PROVISIONE ALIMENTORVM.

TABVLA 45.

OCTAVVM AR- gumentum est, procuratio- cibi corporalis. Cuius oc- casionē Euangelista ponit	{ <i>PRIMUM causas, cur Christus exi-</i> <i>uerit in desertum, nimirum propter</i> } { <i>DEINDE ad propositum redeundo, ostendit Christum quinque tantum</i> <i>panibus & duobus piscibus ad satietatem vsque pauisse quinque millia</i> <i>hominum, toto cap. 6.</i> }	{ <i>Contemptum prophetae in patria</i> <i>sua propria.</i> <i>Decollationem Ioannis Ba-</i> <i>pistae.</i> }

DE ABROGATIONE TRADITIONVM

impiarum.

TABVLA 46.

NONVM est argumentum, abroga- tio frivolarum traditionum humanarum & diuinis legibus repugnantium, quas Chri- stus reprobat, à princip. cap. 7. vsque ad versic. Et inde surgens, Vbi	{ <i>PRIMUM Christus ipse arguitur à phariseis, quod</i> <i>discipuli sui non lotis manibus manducarent.</i> } { <i>DEINDE arguit & ille eos, quod propter traditiones</i> <i>suas irritum fecerint mandatum Dei.</i> }

DE RESTITVTIONE AUDITVS.

TABVLA 47.

ARG. DECIMVM EVAN- gelista Marcus his breuissimis populi ver- bis complectitur: Bene omnia fecit, &	{ <i>SVRDOS audire,</i> <i>&</i> <i>MVTOS loqui.</i> } { <i>d. cap. 7. à vers. Et inde surgens,</i> <i>vsque in finem.</i> }
---	--

DE CVRATIONE VISVS.

TABVLA 48.

PRO ARGVMENTO vndecimo ponitur illuminatio vi- sūs. Loquitur autem Euangelista de duplici visu,	{ <i>SPIRITVALI scilicet, dum ait: Adhuc caecatum habetis</i> <i>cor vestrum! Oculos habentes, non videtis? & aures habentes,</i> <i>non auditis?</i> <i>&</i> <i>CORPORALI, dum ca-</i> <i>co facultas videndi</i> } { <i>Primum imperfectus,</i> <i>Deinde perfecte restituitur.</i> <i>Marc. 8.</i> }

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE MUTATIONE NATVRAE.

TABVLA 49.

DVODECIMVM ARGV- mentum est, mutatio naturae pati- bilis in impabilem. Ad cuius eui- dentiam Euangelista PRIMVM recitat diuerfas hominum opiniones de Christo. DEINDE Christus praedicat mortem & resurrectionem su- am, cap. 8. DENIQVE se per hanc resurrectionem transfiguratione si- gnificatam, omnem mortalitatem exuturum declarat, cap. 9.

DE POTESTATE IN EXTEROS.

TABVLA 50.

ARGVM. XIII. EST, virtutem Christi non alligatam esse loco, sed extendi etiam ad omnes na- tiones & populos. Quod Euangelista Marcus cap. 9. probat PRIMVM fundamento fidei, quae ad omnia se porrigit. Cre- denti enim omnia sunt possibilis. Unde Christus a discipulis interrogatus, cur illi demonium illud, cuius hoc loco mentio- nem facit Marcus, eijcere non potuerint, eorum incredulita- tem in causa fuisse respondit. DEINDE exemplo extranei cuiusdam, qui & si Christum minime sequeretur, neque ab eo subrogatus esset, demonia ta- men in Christi nomine eijciebat.

DE INTERPRETATIONE LEGIS DIVINAE.

TABVLA 51.

ARGUMENTVM XIII. EST, REPROBAT libellum repudij, est, legis interpretatio, atq; adeo per- fectio; perficit enim Christus legem Moisaicae euangelicis consilijs, dum PRAEDICAT } Virginitate, } Castitatem, } Paupertate, } } Marci cap. 10.

DE IMPERIO DAVIDICO.

TABVLA 52.

ARGUMENTVM DVO filij Zebedaei, dicentes: Da nobis vt vnus ad dexteram sedeat, 15. est, Imperium David, quod in Christo perfectum, post Euangelista Matthaeum co- probant etiam apud Marcum, d. cap. 10. & 11. CAECVS adclamans: Iesu fili David, miserere mei. TOTVS populus occurrens & clamans: Benedictus qui venit in no- mine Domini. Et Benedictum quod venit regnum patris nostri Da- uid, Osanna in excelsis.

DE CORDIS PERSCRVTATIONE.

TABVLA 53.

DECIMVMSEXTVM ARGV- mentum est, cogitationum humanarum perscruta- tio: qua Christus hominum malignorum deprae- bendit astutias. Vt patet dict. cap. 11. ex Maledictione ficus infructuosa: Quae proculdu- bio figura fuit arefactionis Pharisaeorum. Disputatione Christi de Potestate diuina. & Baptismo Ioannis.

DE PRÆ-

LIBER TERTIVS. DE PRÆSCIENTIA EVENTVVM

futurorum. TABVLA 54.

DECIMVMSEPTIMVM ARGUMENTVM est, cognitio eorum que futura sunt, qua Christus praesciuit to- rum decursum mundanae fabricae. Id quod ex diuina illa patet Prophecia Marci 13. Vbi non absque magno terro- re praedicat DESTRUCTIONEM Hierusalem, quae facta est per Titum et Vespasianum. PERSECVTIONEM fidelium, praesertim per 300. an- nos sub Imperatorum Romanorum principatu vsque ad Constantinum duraturam. ADVENTVM Antichristi, et IVDICIUM extremum, ad quod seipsum venturum pra- dixit.

DE CHRISTI FORTITVDINE ET constantia in ferendis malis. TAB. 55.

ARGUMENTVM XVIII. EST, DECLARAVIT Christus in omnibus Passionis suae ar- ticulis ad mortem vsque crucis. est, aduersum omnium atq; adeo mor- tis perpestio patientissima. Quam TESTATVS est Centurio verbis disertis, Verè hic ho- mo filius Dei erat, cap. 14. et 15.

DE POTESTATE IN MORTEM.

TABVLA 56.

DECIMVMNONVM AR- gumentum, est, potestas in mortem et infernum: quae Christus iuxta euangelicum testimonium D. Marci 16. cap. probauit SVVA gloriosa resurrectione. VIVA corporis sui ostensione, et visibili consue- tudine cum Apostolis habita.

DE IMPERIO SVpra CAELOS.

TABVLA 57.

DIVINAE MAIESTATIS et potentiae argumentum, quo Euangelista Marcus, circa finem Euangelij sui, Christi DENO velut acquisiuit suae latissime ascensionis triumpho. NVNC sedens in gloria Dei Patris, regnum et imperium probare quitur, est po- VENTVRVS tandem iudicare viuos et mortuos, et testas supra omnes caelos. Quam ipse seculum per ignem.

EPILOGVS.

PATET ergò, hominem Iesum, quem Euangelista Mattheus demon- strauit esse Messiam à lege promissum, etiam Regem esse, & Dominum omnium supremum.

ff 4 EVAN-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
EVANGELIUM SE-
CVNDVM LVCAM, LIBER BIBLIAE XLVIII,

Novi testamenti primus, & primæ eius partis tertius.

De Sacerdotio Christi.

CONTINUATIO.

DESCRIPTA Christi resurrectione, per quã leo ille de tribu Iuda uniuersum cæli & terræ subiecit ambitum, & regnum parauit immortale, optimo sanè ordine Pontificatus eius atque Sacerdotij sequitur descriptio, quæ sub vituli, hoc est, immolationis mysterio, paulò antè vberius explicato, continetur.

ARGUMENTVM.

LUCAS (vt dictum est) circa Sacerdotalem Domini stirpem atq; personam magis occupatus videtur: vnde per vitulum significatus est, propter maximam victimam Sacerdotis. Augustinus De consensu Euangelistarum, vbi suprã. Et Ambrosius hic: Vitulus enim, inquit, sacerdotalis est victima: vnde benè congruit vitulo hic euangelij liber, qui à Sacerdotibus inchoauit, & consummavit in vitulo, qui omnium peccata suscipiens, pro rotius mundi vita est immolatus. Ambrosius.

DE HVIVS EVANGELII AVTHORE.

QVOD MARCO contigisse diximus, vt euangelium eius quidam suo ascriberent Magistro, D. nimirum Petro, id nostro etiam accidit Luca: Cum enim & is quæ à Paulo audiuerat, in hoc quod pia Maiorũ nostrorũ traditioe ad nos vsq; puenit, redegit euangelium, non defuerunt qui id ipsi Paulo, ex cuius ore, vt in ecclesiastica historia testatur Eusebius, fuisset excerptum, rectius attribuendum esse putarent, quàm Luca: ac ob id Pauli verba, quotiescunquè in epistolis suis dicit, iuxta euangelium meum &c. de Luca euangelio intelligenda esse crederent. Sed certum est, Diuum Lucam nõ ea solum scripsisse, quæ à Paulo tantum, sed etiam à ceteris perceperat Apostolis, quod ipse quoq; in principio huius voluminis sui testatur, dicens: Sicut tradiderunt nobis, qui à principio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis. vnde communis iandiũ & à principio vsq; nascentis ecclesiæ, constans vbiq; retinuit vsus, vt hoc, cuius partitione præ manibus habemus, non Pauli, sed Lucae dicamus euangelium, non ex D. Pauli tantum sacris concionibus excerptum, sed aliorum quoq; Apostolorum doctrina collectũ. Quin ipse etiam Paulus in ea epistola quam scripsit ad Corinth. 2. cap. 8. Luca hoc euangelium ascribere videtur, cum ait: Misimus cum illo fratrem, cuius laus est in euangelio per omnes ecclesias. Itã enim hæc verba intelligunt sancti Patres hoc loco ferè oēs, & Hieron. in Catalogo scriptorum ecclesiasticorum.

LUCAS ISTE QVIS ET QVALIS FVERIT.

LUCAS medicus Antiochenus, vt eius scripta indicant, Græci sermonis nõ ignarus fuit, sectator apostoli Pauli & omnis peregrinationis eius comes: de quo idẽ Paulus ad Colossenses: Salutat vos Lucas medicus charissimus. & ad Timotheũ: Lucas est mecum solus. Euangelium sicut audiẽrat, scripsit: Acta verò Apostolorum, sicut viderat, cõposuit. Hieron. in Catal. Vir summę industriæ, discendi studiosus, laboris patientissimus, qui à Paulo auelli non potuit. Chrysof. homil. 10. in post. epist. ad Timoth. Hunc eundem euangelistã tradunt veteres Ecclesiæ tractatores, medicinæ artis fuisse scientissimum, & magis Græcas literas scisse, quàm Hebræas. vnde & sermo eius tam in euangelio quàm in Actis Apostolorũ comptior est, & secularẽ redolet eloquentiam, magisq; testimonijs Græcis vtitur, quàm Hebræis. Matthæus autẽ & Ioannes, quorum alter Hebræo, alter Græco sermone euangelia texerunt, testimonia de Hebraico posuerunt. Hieron. in cap. 6. Esaię. Sicut autem Apostoli de piscatoribus piscium, piscatores hominũ facti sunt: itã Lucas de medico corporũ, in medicũ versus est animarũ: cuius liber quotiescunq; legitur in Ecclesijs, totiẽs eius medicina nõ cessat. Idem Hieron. in epist. ad Philemonem.

lemone. Fertur is quoque primus, Christi & eius matris, atque item principum Apostolorum effigiem pingendi arte adumbrasse. vnde in omnem deinde habitabilem orbem tam venerandum & preciosum opus est illarum. Nicephorus lib. 1. histor. Eccles. cap. 43.

DE MORTE EIVS.

VIXIT octoginta & quatuor annos, uxorem non habens. Sepultus est Constantinopoli, ad quam urbem vicesimo Constantij anno, ossa eius cum reliquijs Andree Apostoli translata sunt de Achaia. Hieron. in Catal.

DE SCRIPTIS AB EO RELICTIS,
 ex Eusebio.

LUCAS ergò, genere quidem Antiochenus, arte medicus, hæc medicinam, quam ex Apostolorum vel societate, vel traditione suscepit, duos nobis medicinales libros (euangelium intelligens & Acta apostolorum) reliquit, quibus non corpora, sed animæ curentur. Euseb. in ecclesiast. historia, lib. 3.

QVO TEMPORE LUCAS SVVM SCRIPSERIT
 de Christo euangelium.

POST Christi ascensionem anno 15. Lucam suum scripsisse euangelium refert Theophylactus in euangeliũ Matthæi, & hic in principio. Et Augustinus de concordia euangelistarum, eo tempore Marcum & Lucam sua dicit scripsisse euangelia, quo nõ solum ab ecclesia Christi, verum ab ipsis etiam adhuc in carne manentibus Apostolis probari meruerunt. August.

DE EODEM IOANNES DRIEDO.

VERVM hic non videretur prætereundum, Lucam scripsisse euangelium, priusquam cum Paulo victo Romam duceretur: quod hinc possumus colligere, quòd in Actuum apostolorum proœmio Romæ edito, restatur se scripsisse euangelium, & quòd secunda ad Corinth. in qua testatur laudem Lucae in euangelio esse, iam scripta erat, priusquam Paulus & Lucas Romam venissent. Driedo lib. De ecclesiast. scriptur. cap. 3. part. 3.

QVOMODO SCRIPSERIT.

PROLIXIOREM hunc euangelij librum, quàm ceteros esse, nemo dubitauerit. Et idè non ea quæ falsa sunt, sed quæ vera, sibi vendicat. Non scripsit omnia, sed afsecutus est omnia. Quia si scribantur, quæ Christus, vt Ioan. 21. ait cap. fecit omnia, nec ipsum capere mundum arbitror. Aduertis enim, quòd cõsultè etiam ea, quæ ab alijs sunt scripta, præterijt, vt diuersa in euangelio gratia resfulgeret, & proprijs quibusdam singuli libri mysteriorum gestorumq; miraculis eminent. Ambrosius in proœmium Lucae. Sermo eius, tam in euangelio quàm in Actibus apostolorũ, comptior est & secularẽ redolet eloquentiam Hieron. in cap. 6. Esaię. Historico stylo hunc euangelij librum digessit. Nam velut quendam historicum ordinem tenuit, & plura nobis gestorum Domini miracula reuelauit: itã tamen, vt omnes sapientiæ virtutes euangelij istius complecteretur historia: docet naturalia, docet moralia, docet etiam rationabilia. Ambrosius in præfatione Commentariorum in Lucam.

AD QVEM SCRIPSERIT.

AD Theophilum scripsit, hoc est, ad eum quem Deus diligit. Si Deum diligis, ad te scriptum est: Si ad te scriptum est, suscipe munus euangelistæ: pignus amici in penetralibus animi diligenter asserua. Bonum depositum custodi: per Spiritum sanctum qui datus est nobis, frequentiùs inspice, sæpiùs discute. Fides pignori debetur, fidem sequitur diligentia, nè commissã tibi pignora aut tinea consumat, aut ærugo. Idem Ambrosius in d. præfatione. Vbi tineam interpretatur hereticum, & æruginem malas dicit animi esse cupiditates.

CVIVS IMPVLSV EDITVM SIT HOC
 euangelium.

CVM essent iam scripta euangelia, per Matthæum quidem in Iudæa, per Marcum

PARTITIONVM THEOLOGICARVM

cum autem in Italia, Lucas sancto instigante spiritu, in Achaie partibus hoc scripsit euangelium, significans etiam ipse in principio, ante suum alia esse descripta. cui extra ea, quae ordo euangelicæ dispositionis exposcit, ea maxime necessitas laboris fuit, ut primum Græcis fidelibus omni prophetatione venturi in carnem Dei Christi manifesta esset humanitas, ne Iudaicis fabulis attriti, in solo legis desiderio tenerentur, vel ne hereticis fabulis & stultis sollicitationibus seducti, exciderent à veritate, elaboraret. Prolog. in Lucam.

IN QVEM FINEM FACTA SIT hæc scriptio.

CAVSAM scriptiois suæ finalem Lucas in prologo huius euangelij ponit ipse: Ut habeas, inquit, eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem: id est, ut sepe comonitus, certus sis, ac in certitudine permanens. Chrysostr. Matth. 1. homil. 1.

QVAE HVIVS EVANGELII SIT summa & intentio.

CIVISCVNQUE hominis actiones alijs ex sua virtute adferunt salutem, is rectè dicitur Saluator: Sed Christi actiones omnes ad totius mundi salutem institutæ sunt, Christus ergo rectissimè verus dicitur totius mundi Saluator. Petrus Aureol.

QVAM CHRISTVS HVMANO GENERI

attulerit medicinam & salutem, siue De Patribus euangelij secundum Lucam. TABVLA 58.

- 1. In conceptione, cap. 1.
- 2. In natiuitate, cap. 2.
- 3. In baptismo, cum hominibus inuocuit, cap. 3.

CHRISTVM PORRO medicinam & salutem huic mundo non attulisse tantum, sed re ipsa etiam præstulisse: ad planissimum facit D. Euangelista Lucas ab ipsius Christi salutari

- CONVICTVM cum hominibus & conuersatione, cap. 4. 5. 6. & 7.
- OFFICIO, studio, & voluntate, cap. 8. 9. & 10.
- DOCTRINA, à cap. 11. vsque ad cap. 22.
- EX hac vita per mortem transiit, cap. 22. & 23.
- REDITVM ad nos per resurrectionem à mortuis, cap. 24. Petrus Aureol.

DE CHR.

DE CHRISTI IN HVNC MVNDVM

ingressu salutifero. TABVLA 59.

INGRESSVM Christi describit Euangelista Lucas triplicem:

PRIMUM, quo descendit in uerum virginis Mariae p. conceptionem, ubi saluatorem eum esse ostenditur cap. 1. per

ANNVNCIATIONEM angelicam, quæ facta est

EXCLAMATIONEM Elizabeth, quæ ait: Benedictus fructus ventris tui.

CANTICVM Zacharia, quo is præ gaudio in hæc prorupit verba, Benedictus Dominus Deus Israel, quia uisitauit, & fecit redemptionem plebi suæ.

ANGELICAM ad Pastores: Ecce euangelizo uobis gaudium magnum, quod erit omni populo.

PROPHEVICAM

EVANGELICAM, ipsius nimirum Lucae, qui caput 2. Euangelij sui ita concludit: Et Iesus proficiebat sapientia & ætate & gratia apud Deum & homines.

TERTIVM, quo hominibus inuocuit per baptismum Ioannis, ubi totius mundi Saluatorem eum esse testantur

VOX Dei patris, de caelo aperto audita: Tu es filius meus dilectus.

SPIRITVSSANCTVS, qui sub specie columbae uisus est sacrosanctissimo eius uertici insidere.

EVANGELISTA, recensendo Genealogiam illius à primo homine Adam, vsq. ad Ioseph uirum Mariae, de qua ipse fuit natus. Etc. omnia habentur, Luc. 3.

Zacharia de præcurfore Christi Ioanne Baptista, quod is Domini præcessurus, ei que plebem præparaturus sit perfectam. Mariae, cui dicitur, Vocabis nomen eius Iesum.

Simeonis gestientis & dicentis: Quia uiderunt oculi mei salutare tuum &c. Anna, quæ superueniens confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Israel.

DE SA.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE SALVTARI CHRISTI CONVICTV
atque conuersatione. TABULA 60.

QVAM VERO Christi conuersatio generis humani eum saluatorem ostēderit, pulcherrimae eius & prorsus diuinae restatur virtutes, quas ille vere excoluit, ac viuo suo exemplo hominū mentibus insinauit. Hinc Euāgelista Lucas p̄cipuas Christi actōes breuissimis quidē perstringit verbis. Sed ijs tamen depingit coloribus, vt Christum nobis perfectissimum ob oculos sistat exemplar pulcherrimarum virtutum: videlicet,

AGENDAE penitentiæ & abstinentiæ, cap. 4. Vbi ieiunium, quod Christus 40. diebus & noctibus exercuit in deserto, describitur vsque ad vers. Et regressus est.

RELIGIONIS & Pietatis in Deum, qua incitante secundum consuetudinē suam venit in Synagoga, ac vt manifestum fieret Iudæis, eum esse saluatorem, non casu incidit in locum Esa. 61. Spiritus Domini super me, propter quod vnixit me, euangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, quem ad se pertinere ostendit, d. vers. Et regressus est. eodem.

PATIENTIÆ & tolerantiae. Nam etsi consilium Pharisæorum, quo eum ex monte precipitare decreuerant, optimē intelligeret, at nihil commotus, per illorum medium transibat, & lenitate superabat malitiam, eo loco, Et auxerunt illum vsque ad supercilium &c. eodem.

LIBERALITATIS & beneficentiæ, qua languores omnium liberalissime sanabat, omnibus se medicum & saluatorem exhibens: Vnde ait, Quia & alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum dei, quia idēd missus sum. vers. Et descendit in Capharnaum, vsque in fin. cap. 4.

HVMILITATIS & beneuolentiæ, qua inter peccatores degit perhumaniter, discipulos ad se acciuit familiariter, & verum se medicum probans, non se venisse iustos, sed peccatores vocare ad penitentiam, ait: Non egent medico, inquit, qui sani sunt, sed qui malē habent. cap. 5. per tot.

VERITATIS & sinceritatis. Posteaquā enim Pharisæorum reprehendit hypocrisin, qui sabbathum supersticiosē colebant, viuo dehinc probauit exemplo etiam sabbatho licere benefacere. a principio. cap. 6. vsque ad vers. Factum est autem &c.

PERFECTIONISTANTIÆ, quam nemo ante eum habuit, nec quisquam habiturus est vnquam. Quod indicat illa sublimis conuocatio, De verē beatitudinis partibus et consilijs euangelicis: Quae prius in seipso expressit, ac deinde alios docere cepit. a d. vers. Factum est, vsque in fin. cap. 6.

MISERICORDIÆ } Seruum Centurionis,
Filiū vnicū viduae, qui defunctus effere-
atque clementiæ, quā } batur.
motus fuit erga } Peccatricem, procumbentem ac lachrymantem
ad sanctissimos eius pedes. toto cap. 7.

DE SIM-

LIBER TERTIVS.
DE SVMMO STUDIO ET VOLVNTATE,
quibus Christus officium veri executus est Saluatoris. TAB. 61.

SI CONA-
tum spectes atq; dili-
gentiā, quā Christus
p̄ cōseruatiōe hominū
indefessus adhibuit,
nihil depræbendes ab
eo p̄termisū, quod ad
salutem illorum per-
tinere videretur. Id
quod facile euincit
Euāgelista Lucas à
summo studio, quod
Christus illis seruan-
dis impedit, parum

Per se

VOCANDO omnes homines ad salutem, varijs & saluberrimis
persuasionebus parabolicis ad eam rem adhibitis, quibus ani-
mos omnium ad pietatem inducere & sanare conabatur.

PERAGRANDO Iudæa regionem, dæmonia eijciendo, languo-
res curando, atque mortuam puellam excitando, cap. 8. per
totum.

PER alios,
dum ad hoc
suos insti-
tuit

PRIMUM apostolos 12. Quibus dedit virtutem & pose-
statē super omnia dæmonia &c. toto cap. 10. Nam quæ ibi
continentur, omnia pertinent ad Apostolicā viuendi nor-
mam.

DEINDE alios discipulos LXXII, quibus functionis
suae præscripsit formam, iuxta quam in prædicatione sa-
luis versari deberet, à principio cap. 10. vsque ad vers. Et
conuersus ad discipulos. Vbi etiam ostendit fore quosdam,
qui ad prædicationē regni Dei maneant duri & obstinati:
alios porro, nempe humiles & simplices, qui eam libentibus
animis sint complexuri.

DE DOCTRINA CHRISTI.

TABULA 62.

Vt exemplo suo nos ad virtutis & pietatis studium hactenus excitauit Christus, itā salu-
berrima eius doctrina eō potissimum est instituta, vt animorum morbos
& vitia depellat. Atque hinc nos benignissimus Iesus tam sedu-
lō dehortatur

AB

INHUMANITATE ET INCLEMENTIA, AD
PIETATEM & misericordiā, sub parabola sauciati, cuius solus misericors erat Samaritanus. vers.
Et conuersus ad discipulos, d. caput. 10.

AB IMMODERATIS CVRIS ET DISTRACTIO.
nibus animi ad

VITAM tranquillam & vni Deo intentam. Vnde dictum est Marthæ sollicita: Porro vnum est
necessarium: Maria optimam partem elegit. Ibidem etiam docet discipulos orare, mentemq; exclusis
rebus labentibus, orando & meditando vni Deo coniungere.

A LIVORE ET INVIDENTIA, AD

MVTUAM charitatem, beneuolentiam, cap. xj. vers. Et erat eijciens. vbi acriter castigat inuidi-
am Iudæorum blasphemantium, & dicentium Christum in potestate Beelzebub dæmonia eijcere:
quod erat, opera Spiritus sancti per summam contumeliam adscribere satana.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
AB HYPOCRISI ET SIMVLATIONE AD

SINCERAM & minimè fucatam viuendi rationem. Nam piè admodum monet Christus, vt videmus, nè lumen quod in nobis est, tenebræ fiant: deinde etiam obiurgat phariseos hypocritas, eosq; dicit similes esse monumentis &c. parim xj. & xij. cap.

AB IMMODICA CVRA ET SOLICITVDINE,
amoreq; vitioso temporalium, ad

STVDIVM atque desiderium beatitudinis æternæ, eod. Sub parabola diuitis, cui dictum fuit: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te, &c. Nolite ergo solliciti esse, ait benignissimus Iesus, anime vestræ, quid manducetis: neque corpori, quid induamini, &c. cap. 12.

A NIMIA SECVRITATE ET OSCITANTIA, AD PROVIDENTIAM atque diligentiam, nè mors subita nos imparatos opprimat, atque iudicio sistat noxios. A quo malo nos piè admodum debortatur: Sicut lumbi vestri, ait, præcincti. Et vos esto te parati, quia qua hora nō putatis, filius hominis veniet, &c. d. cap. 12. vers. Sicut lumbi vestri, vsque in fin. eiusdem.

A PERTINACIA ET ANIMI OBSTINATIONE AD PENITENTIAM, cap. 13. Nisi penitentiam, inquit, habueritis, omnes similiter peribitis. Quod latius ibi prosequitur sub parabola ficis infructuose. Ac tandem inhabitatoribus Hierusalem penitentiam negligentiùs seuerissime comminatur: Ecce, ait, relinquetur vobis domus vestra deserta.

A COMESSATIONIBVS ET POMPA
conuiuiorum ad

FRUGALITATEM & erga pauperes benignitatem, cap. 14. In quo eam præscribit conuiujs legem, vt non vocemus potentes, sed Pauperes, debiles, claudos & cæcos. Rgit etiam de conuiuio paradisi, & ad illud ferenda cruce docet perueniri.

AB ANIMI ELATIONE ET SVPERBIA, AD HVMLITATEM & modestiam. Namque cum peccatoribus ipse manducat & conuersatur familiariter, eaque causa murmurantibus phariseis opponit parabolam 99. ouium, & viniis perditæ, item decem drachmarum, & filij prodigi, cap. 15.

AB AVARITIA ET VITAE MOLLITIE, AD LIBERALITATEM, ab exemplo diuitis epulonis, & villici qui de mammona iniquitatis fecit sibi amicos, cap. 16.

AB APOSTASIA AD FIDEI constantiam, dum apostolis suis prædicat persecutionem, quæ ante diem iudicij sit futura. Vbi etiã discipuli petunt, vt adaugeat illis fidem. Præmiserat enim in ipso capitis exordio impossibile esse, vt non veniant scandala: sed ijs moueri non debemus.

A TORPORE ANIMI ET CORDIS tepore ac acedia, ad DEVOTIONEM & orationis instantiam ac perseuerantiam, sub parabola viduæ instantè postulantis à Iudice vindictam contra aduersarium suum. Porro orantes hortatur ad animi summisionem, sub parabola pharisei & publicani. Remedium autem efficacissimum contra acediam apponit, admonens de assumenda cruce, & demiquè adiungit cæcum feruenter orantem vt illuminetur, lumenq; ea precandæ instantia impetrantem, cap. 18.

AB OCIO ET DESIDIA AD OPERVM bonorum studium & sedulitatem. Ad quæ nos hortatur exemplo Zachæi, proponendaque

daque parabola De homine nobili, qui peregrè profecturus, distribuit seruis suis pecuniæ summam, vt negociarentur, & quibus seruus nequam minam suam reposuit in sudario, damnatusq; est à domino suo, quod nihil fecisset lucri, cap. 19.

AB IRA ET ACERBITATE ANIMI, AD MANSVETVDINEM: Et hoc suo ipsius exemplo. Nam etsi Iudæorum iniurias sæpè esset experius, atque insidias, quas sibi struebant, ne cuiquam ignoraret: nihilominus tamen visitat eos mansuetus, insidens pullo asinæ, stetitq; super civitatem Hierusalem, vbi erat paulò post occidendus, cap. 19.

A MALITIA ET ASTVTIA, AD STVDIVM veritatis: ab exemplo veritate disputationis Pharisæorum, Saducæorum, Scribarum, & Principum Sacerdotum, qui Christo insidiabantur, multis ab eo parabolis confutati & pudesciti, cap. 20.

A TIMORE ET PVSILLANIMITATE, AD VIRILEM perseuerantiam & animi firmitatem, ad quam discipulos suos hortatur, dum illis narret persecuciones futuras. Iacula enim (quod dici solet) præuisa, minus feriunt, toto cap. 21.

DE SALVTIFERO CHRISTI EX HAC

vita discessu. TABVLA 63.

INSTITVTIO sacrosanctæ Eucharistiæ, in qua nobis Sacratissimè suum corpus in memoriam suã reliquit, ita dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, &c.

SVDOR eius factus sicut gutta sanguinis decurrentis in terram, in signum lauacri salutaris.

ORATIO ipsius Christi clementissima, qua pro persecutoribus suis patrem suum rogauit in cruce: Pater, inquit, dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt.

CONVERSIO latronis, cui Christus gratiã promisit. Hodie, inquit, mecum eris in paradiso.

TESTIMONIVM Centurionis: Verè hic homo iustus erat. Si iustus, ergo & Saluator ille, cuius fit mentio Esa. cap. 51.

EXITVM CHRISTI moriens fuisse verè salutare, inter alia quæ recenset Lucas in ca. Euan-gelij 22. & 23. ab iude factis testatur vel hæc paucissima:

DE REGRESSV, HOC EST, RESVR-
rectione Christi. TABVLA 64.

CHRISTI REDIVTUS ab inferis, qui per resurrectionem suam cõrgit gloriosam, eiusmodi fuit, qualis decuit verum mundi saluatorem. Hanc ipsam autè resurrectionem vberimè probant,

PRIMVM frequentissimæ apparitiones, quibus se apostolis non semel ad oculum statuit.

DEINDE Sermo Christi cum discipulis euntibus in Emaus suauissimus, cap. 24. Vbi postquam illis Passionis suæ mysteria ad longum explicasset, in hæc tandem saluberrima conclusit verba: Et sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius penitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes: quibus verbis ostendit, se verum esse mortalium omnium medicum & seruatorem.

EPILOGVS.

DVBIVM ergo amplius nemini hinc esse neque potest, neque debet: Videlicet Christum Iesum non tantum esse Regem, aut Imperatorem ac Dominum cæli & terræ supremum, sed vnicum etiam generis humani saluatorem, & verum medicum, extra quem nulli vnquam vlla speranda sit salus.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
EVANGELIUM IOANNIS,
 LIBER BIBLIORVM XLIX, PARTIS
Novi testamenti primæ quartus, De diuinitate Christi.

CONTINVATIO.

CVM legisset D. Ioannes Matthæi, Marci & Lucæ volumina, probauit quidem textū historiarum, & vera eos dixisse firmavit, sed vnus tantum anni, in quo & passus est Christus, historiā texuisse. Prætermisso itaq; anno, cuius acta à tribus exposita fuerant, superioris temporis, anteq̃ Ioānes clauderetur in carcerē, gesta narrauit, sicut manifestum esse poterit his, qui diligenter quatuor euangeliorū volumina legerint. Hieron. in Catalog. scripr. ecclesiastic.

DE IOANNIS EVANGELISTAE ORIGINE.

IOANNES, qui interpretatur gratia DEI, & significatur per Aquilam, filius fuit Zebedæi, frater Iacobi Apostoli, vnus ex discipulis Domini: Qui virgo electus à Deo est, quem de nuptijs volentem nubere vocauit Deus. Hieron. ibid. & in eo qui illi ascribitur, prologo in Ioann.

DE EADEM, THEOPHYLACTVS.

Hic enim patre quidem piscatore natus, eandem, quam pater, exercebat artem. Non solum imperitus erat gentilium disciplinarum & Iudaicæ cruditiōis, sed planè totus illiteratus erat, quæadmodum diuinissimus Lucas in Actis Apostolorum de eo tradit. Nam & patria eius vilis & obscura, non insignibus artibus clara, sed piscaturæ apta, Bethsaida erat. Nihilominus illiteratus ille, ignobilis ille, quiq; in nullo spectabilis erat, vide quantum fortitus sit spiritū. Etenim quæ nullus aliorum euangelistarum nos docuit, ea ipse intonare ausus est.

FORTASSIS autem non absurdum fuerit, nomina & matris eius & euangelistæ aperire. etenim mater eius, quæ Salome dicebatur, interpretatur pacifica: Ioannes autem, gratia eius. Sciat igitur omnis anima, quæ Pax, quæ erga homines, & quæ in anima ab affectiōibus libera, mater sit diuinæ gratiæ, generat istam in nobis. CONSIDEREMVS autem & mirabilis quiddam, quod circa sanctum illū Euāgelistam accidit: Vnus enim ille tres matres habere compareret, Deiparam, Salomen, & tonitruum. Nam filius tonitruus est propterea, quod in Euangelio vocalissimus fuerit: Deiparæ, dicit enim, Ecce mater tua. Theophylact. in Prologo huic euangelio præfixo.

**DE VITAE EIVS SANCTIMONIA, ET
 suauitate morum.**

DILECTVS est Ioānes p̃ discipulis omnibus maximè à Domino, eò quod absolutè mitis erat, suauissimiq; moribus ac mundo corde, nempe virgo. Theophylact. ibidem. Cui virginitatis in hoc euangelio duplex datur testimonium, & quod præ cæteris dilectus à Deo dicitur, & huic matrem suam pendens in cruce, cōmendauit Dominus, vt virginem virgo seruaret. Hieron. in d. Prologo ad hoc euangelium. Ad hæc de pectore Christi vbi recubuit, euangelij fontem potauit, & quasi vnus de paradisi fluminibus, verbi Dei gratiam in orbem diffudit. Viterb. in Chronicis, Parte 14.

DE OFFICIIS EIVS ET DIGNITATIBVS.

IOANNES & Apostolus est, & Euangelista, & Propheta. Apostolus, quia scripsit ad ecclesias vt Magister. Euangelista, quia librum euangelij condidit, quod, excepto Matthæo, alij ex duodecim apostoli non fecerunt. Propheta, vidit enim in Patmos insula (in qua fuerat à Domitiano principe, ob Domini martyriū relegatus) Apocalypsin, infinita futurorum mysteria continentem. Hieron. lib. 1. aduers. Iouinianum. Vbi de Priuilegijs huius Euangelistæ vide pulchra multa.

DE

DE EVANGELISTAE HVIVS MIRACVLIS.

MIRACVLA eius hæc sunt: Virgas siluestres in aurum mutauit: Lapides de litore collectos, in gemmas conuertit: Item alias gemmas confractas & contritas, in propriam formam restituit: Et matronam viduam ad preces populi suscitauit: Iuuenem mortuum reddidit rediuuum: Venenum absq; periculo bibit, & iuuenem eodem veneno mortuum suscitauit. Viterb. d. parte 14. Tertullianus refert, quod à Domitiano missus in feruentis olei dolium, purior & vegetior exiuerit, quam intrauerit. Hieron. d. lib. 1. aduers. Iouinian.

DE EIVS MORTE.

VIXIT annis 99. Requieuit autem apud Ephesum sexto Calēd. Ianuarij. Quod ita accidit: Nam anno LXVIII. post passionem Domini tumultum (fratribus valedictis) intrauit, & tanq̃ in lecto, facta oratione, quieuit. Vndè quidam eum non mortuum asserunt, sed in sepulcro viuum requiescere & dormire affirmant: Pro eo, quod terra ipsius tumuli scaturiens, & se commouens, semper ad superna cōscēdat, & in superficie sepulturæ se moueat, & puluis quasi flatū intus quiescens, semper bulliat. Viterb. in d. part. 14.

DE RELICTIS POST SE SCRIPTIS.

QUARTODECIMO anno secundam post Neronem persecutionem mouente Domitiano, in Patmon insulam relegatus, scripsit Apocalypsin, quam interpretatur Iustinus Martyr & Irenæus. Interfecto autē Domitiano, & actis eius ob nimiam crudelitatem à senatu rescissis, sub Nerua Principe rediit Ephesum, ibique rogatus ab Asiæ episcopis, suum scripsit Euangelium aduersus Cerinthum, aliosq; hæreticos, & maximè tunc Ebionitarum dogma consurgens, qui asserunt Christum ante Mariam non fuisse. Vbi ad Traianum vsq; Principem perseuerans D. Ioannes, rotas Asiæ fundauit, rexitque Ecclesias.

SCRIPTIT autem & vnam epistolam, cuius exordium est, Quod fuit ab initio, &c. quæ ab vniuersis ecclesiasticis & eruditis viris probatur. Reliquæ autē duæ, quarum principium est, Senior electæ dominæ &c. Senior Caio charissimo, quæ ego diligo in veritate, Ioannis presbyteri asseruntur, cuius & hodiè alterum sepulcrum apud Ephesum ostenditur. Hieron. in Catalogo Scriptor. ecclesiastic. Idem autem ipse Hieron. in Prologo in epistolas Canonicas, omnes tres epistolas dicit esse Ioannis, & ita sentit ecclesia.

DE EISDEM IOAN. DRIEDO.

CVM autem iam omnes Pauli & cæterorum Apostolorum epistolæ scriptæ forent, & iam per omnem Asiā, Europā & Africam essent semina fidei sparsa, & ecclesiæ constitutæ, & hæreses in ecclesia inciperent contra diuinitatem Christi pullulare, Cerinthæus & Ebionitis negantibus Christum hominem Deum esse: postremus omnium Ioannes, solutus ab exilio, rogatus ab omnibus tunc penè Asiæ episcopis, & multarum ecclesiarū legationibus, postq̃ Apocalypsin iam in Patmo scripsisset, vt asserit super Ioannem prologus, à quibusdam Hieronymo ascriptus, in Asia suum edidit euangelium, De diuinitate Christi, cæteris Euangelistis alitius scribens contra hæreticos, qui asserunt Christum ante Mariam non fuisse. Driedo de scrip. ecclesiast. lib. 1. cap. 3. Par. 3.

DE EVANGELII HVIVS EXCELLEN.

tia & sublimitate.

OMNIBVS scripturæ diuinæ paginis euangelium excellit, quia quod lex & Prophetæ futurum prædixerunt, hoc completerum dicit euangelium. Inter ipsos autem euangeliorum scriptores, Ioannes eminet in diuinorum mysteriorū profunditate. August. in Prologo in Commentaria super Euangelium Ioannis.

QVID HOC EVANGELIUM A RELIQUIS

differat Euangelistarum scriptis.

TRES priores Euangelistæ in his rebus maximè diuersi sunt, quas Christus p̃ humanam carnem temporaliter gessit. porro autem Ioannes ipsam maximè di-

unitatem Domini, qua Patri est æqualis, intendit, eamq; præcipuè suo Euangelio, quantum inter homines sufficere credidit, commendare curauit. Itaque longè à tribus istis superiùs fertur, ità vt hos videas quodammodò in terra cum Christo homine conuersari, illum autem transcendisse nebulam, qua regitur omnis terra, & peruenisse ad liquidum cælum. Augustinus De consensu euangelistar. lib. 1. cap. 4.

QVAE DIFFERENTIAE ISTIVS SIT RATIO.

DEO autem tres illi euangelistæ, Matthæus scilicet, Marcus, & Lucas, plura nobis viuendi dederunt præcepta, quia eam maximè secuti sunt partem, quæ actiua dicitur. Quia verò Ioannes cõtemplatiuam magis tenuit, idèd cùm eius euangelium supereminet cæteris, multo pauciora tamen in eo morum præcepta comperimus. Idem Augustinus in Speculo, de Euangelio Ioan. ex cap. 4.

QVAE IOANNI DESCRIBENDAE HISTORIE euangelicæ fuerit causa.

IOANNES verò ipse quidem causam scriptionis tacer. Vt autem loquitur sermo superiùs reperitus, & Patrum ad nos traditione delatus, nec ipse ad scribendum absque certa ratione descendit. Sed quia illa iam trium fuerat intentio, vt in suscepti morarentur hominis sacramento, & de ipsa Deitate dogma periclitabatur taceri, ad scribendum, Christo inspirante motus, accessit, quod ex ipsa certa historia, & de euangelij declaratur exordio. Neque enim ab inferioribus cœpit, vt cæteri; sed ad superiora continuò, ad quæ vrgebatur, ascēdit, propter quæ librum ipsum profectò composuit. Neque enim solis inuenitur differre principijs, sed per totius ferè euangelij textum grandior cæteris ingreditur atq; sublimior. Chrysostr. in Matthæi cap. 1. homil. 1.

QVAE HISTORIE HVIVS SVMMA SIT & intentio,

SVMMA huius historie euangelicæ consistit in eo, quòd author eius D. Ioannes demonstrat, hominem illum Iesum verè fuisse filium Dei. Quòd autem is primo narrationis suæ capite vel solo contriuerit hæreses, tractat Ambrosius De fide lib. 1. cap. 5. Theophylactus & scriptores alij in prædictum caput quam plurimi.

DE PARTITIONE ISTIVS, QVOD SECUNDUM IOANNEM EST, EUANGELIJ. TABVLA 65.

EVANGELIVM Ioannis eam sententiã, quòd Christus Iesus sit verè filius Dei,

PRIMO aperit & proponit, à principio Capituli 1. vsque ad medium eiusdem.

DEINDE confirmat & adstruit, à prædicto loco vsque ad finem capituli 20.

POSTREMO infert & concludit, Circa finem 20. & per totum 21. Porro ibidèd etiam Euangelista de seipso quaedam commemorat, tanquam eorum, quæ scripsit, teste certissimo, & ipsi Christo præcipuè charo &c.

DE

DE SENTENTIAE EIVS PROPOSITIONE. TABVLA 66.

IN HAC PARTE ponit Euangelista Ioannes totius euangelij sui reuelat summam, hominè scilicet Iesum verè fuisse filium Dei, eundemq;

Unigenitum.
Patri coæternum.
Non factum, nec creatum, sed genitum.
Perfectum Deum, perfectum hominem, ex anima rationali & humana carne subsistentem.
DEVM, } Ex substantia } Patris,
Hominem, } Matris.
Unum cum patre, non conuersione Diuinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum.
Per quem omnia facta sunt.
Lucem, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.
Saluatorem, plenum gratiæ & veritatis, de cuius plenitudine omnes accepimus gratiam
Et hæc omnia Athanasius ferè in suo symbolo colligit ex prima parte Ioan. cap. 1.

DE SENTENTIAE HVIVS CONFIRMATIONE & probatione. TABVLA 67.

IN IPSA PORRO sententiã huius confirmatiõe euangelista Ioannes prolixè docet, Iesum verè esse filium Dei, idq; bis argumētis, quòd is idem

Mediam obineat in Trinitate personam, d. c. 1. vers. Et hoc est testimoniũ.
Auctoritate, cap. 2.
Efficacia saluandi, vel salutem conferendi, cap. 3.
Penetratione mentium & immensitate, cap. 4.
Operationis similitudine, cap. 5.
Animi & cordis plena refectione, cap. 6.
Doctrina maiestate, cap. 7.
Aeternitate, cap. 8.
Honore, patriæ vni Deo debita dignitate, cap. 9.
Essentia idemitate, cap. 10.
Beneuolentia & misericordia, cap. 11.
Imperio & regno, cap. 12.
Charitate, cap. 13.
Diuinitate, cap. 14.
Collatione gratiæ, & sanctitatis infusione, cap. 15.
Sapientia, & scientiæ splendore, cap. 16.
Beauitidine & felicitate, cap. 17.
Patientia & longanimitate, cap. 18. & 19.

Et quòd ab eo sicut à patre procedat Spiritus sanctus, capite vigesimo, vsque ad eum locum, Multa quidem & alia signa &c.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE PRIMA CONDITIONE.

TABVLA 68.

CHRISTVM IN
Trinitate mediam ob-
tinere personam, proba-
tur testimonio

D. IOAN. EVAN-
gelistæ cap. 1. vbi in
vna Dei essentia tres
ostendit esse personas:

Vnam patris, sub his verbis: Qui misit me ba-
ptizare. ille mihi dixit.
Alteram, id est mediam, filij, dum ait: Post
me venit vir, qui ante me factus est, quia
prior me erat.
Tertiam, spiritus sancti, his verbis: Super quem
videris spiritum descendentem, & manentem
super eum, hic est qui baptizat in spiritu sancto.

Nathanaëlis, exclamantis: Rabbi, tu es filius Dei, tu es rex Israel.

DE SECVNDA CONDITIONE.

TABVLA 69.

PAREM CHRI-
sto cum Deo patre fuisse
authoritatem, ostenditur
cap. 2. Ex

Mutatione nature, aquæ scilicet in vinum.

Stupore, quem hominum mentibus solo interdum ad speculum iniecit, ut
nemo se ei posset opponere. Cuius exemplum est grauißimum, quod
ementes & vendentes exiguo quasi flagello etiam inuitos eiecit ex te-
plo, eorumque mensas subuertit.

Signis quæ faciebat, quibus multi compellebantur credere in eum. d. c. 2.

DE TERTIA CONDITIONE.

TABVLA 70.

QVOD VNI
Deo est proprium sal-
uare, nimirum homi-
nes, Esaia 45. Id D.
Ioannes Christo pro-
bat cum Deo fuisse
commune, cap. 3. a

Prophetia Christi de seipso: Oportet exaltari filium hominis, ut omnis qui
credit in ipso, non pereat, sed vitam habeat æternam.

Testimonio Ioannis: Qui credit in filium, habet vitam æternam: qui autem
incredulus est filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.

Baptismi efficacia: Quo sacramento veluti medio, salus ex Christo in omnes
deriuatur fideles.

DE CONDITIONE QVARTA.

TABVLA 71.

SALVATORI NOSTRO
Iesu Christo etiam mentes hominum atque
adeo intimos cordium recessus fuisse co-
gnitos & perspectos, liquet cap. 4. ex

Colloquio cum Samaritana, cui etiam res illius secretif-
simas, & quæcunque (licet occultè) fecisset, enarrauit.

Curacione etiam absentium. Curauit enim Reguli filium
longo intervallo distantem.

DE CON-

LIBER TERTIVS.
DE CONDITIONE QVINTA.

TABVLA 72.

OPERANDI MODO CHRI-
stum Deo fuisse æqualem, satis manifestum
reddat curatio Paralytici in sabbato ad pi-
scinam Probaticam, Ioan. 5. Vbi ipse Iudæ-
is, id est ex inuidia culpantibus, respondit se
eodem modo, quo pater,

Operari, ubi: Pater meus vsque modo operatur, & ego
operor.

Viuificare: Sicut enim pater suscitatur mortuos & vi-
uificat, sic & filius, quos vult, viuificat.

Iudicare: Pater enim non iudicat quenquam, sed
omne iudicium dedit filio.

In die iudicij homines ex sepulcris resuscitare. Quia
venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt,
audient vocem filij Dei, d. cap. 5.

DE CONDITIONE SEXTA.

TABVLA 73.

IN MENTIBVS REFI-
ciendis, & cordibus exaridatis vinum
Christo eandem esse, quæ Patri, in-
dicatur cap. 6. duobus argumentis:

Miraculo, quo panes hordeaceos quinque, & pisciculos du-
os, ita benedixit & multiplicauit, ut non tantum quinque
millibus hominum sufficerent, sed ex reliquijs etiam duo-
decim copiosi fragmentorum colligerentur.

Suauißima illa concione, de pane illo vitæ, mentes reficiente,
qui caro est Christi, Ex quo quisquis manducauerit, vi-
uet in æternum.

DE CONDITIONE SEPTIMA.

TABVLA 74.

DOCTRINA CHRI-
stum Deo parem fuisse, id in
capite septimo restantur,

Christus ipse: Qui in die festo docens in templo sui apud Iudæos
admirationem excitauit: cum etiam dixit: Mea doctrina non
est mea, sed eius qui misit me.

Ministri pontificum & pharisæorum: qui cum Christum appre-
hendere non possent, dominis suis, a quibus ut illum caperent,
ablegati erant, responderunt: Numquam sic locutus est ho-
mo, sicut hic homo. d. cap. 7.

DE CONDITIONE OCTAUA.

TABVLA 75.

SE CVM PA-
tre æternum declarat
Christus, à Iudæis re-
prehensus, & seipsum
dixisset lucem mundi,
his omnino argumentis:

Quod ipse solus nihil dicat, sed quæ à patre acceperit, proferat: Ergo te-
stimonium hoc, quod de seipso dederit, etiam patris sui esse.

Quod non iudicet secundum carnem, sed quemadmodum præceperit illi
pater.

Quod è supernis sit, & vnum cum patre.

Quod sit antequam Abraham fieret, ergo etiam æternus, & similia.
Quæ omnia explicantur cap. 8.

DE CON-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE CONDITIONE NONA.

TABVLA 76.

LATRIAE QVOQVE } Primū ostenditur, Christum honore esse dignum, quia opera
cultum, Christo eundē deberi, quo } fecerit patris.
Deus colitur pater, id diligenter } Deinde Christus ob id passus est se adorari à cæco nato, cui
explicat D. Ioannes cap. 9. vbi } visum restituerat, qui honor soli debetur Deo.

DE CONDITIONE DECIMA.

TABVLA 77.

EANDEM 'ESSEN- } Ostium, per quod cunctis pateat ad vitam ingressus. Ego sum osti-
tiam esse hominis IESV, que } um. Per me si quis introierit, saluabitur.
Dei: hoc Christus ipse apud } Pastorem bonum, quem cognoscunt seruandi omnes. Ego sum pa-
Ioan. 10. tribus inuit in locis. } stor bonus, & cognosco oues meas. Et potestatem habeo ponen-
Vbi se dicit esse } di animam meam, & iterum sumendi eam.
Vnum cum patre. Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus est.
Ego & pater vni sum. Pater in me est, & ego in patre. eo. c. 10.

DE CONDITIONE VNDECIMA.

TABVLA 78.

BENEVOLENTIAM } Lachryme pro Lazaro.
& misericordiam Christi abun- } Excitatio Lazari à mortuis.
dè satis declarant. } Commiseratio erga afflictas sorores Lazari Marthā & Mariā.
Consolatio, qua mæstis sororibus vinum restituit Lazarum,
cap. 11.

DE CONDITIONE DVODECIMA.

TABVLA 79.

REGNO ET IM- } Congratulatio celebris, qua Iudæi Christum Hierosolymam ingre-
perio Christum Deo fuisse } dientem honorificè exceperunt ut regem, & acclamatio publica,
æqualem, ostendunt capi- } Benedictus qui venit in nomine Domini, rex Israel.
te decimo } Vox quæ venit de celo, dicens: Et clarificauit, & iterum clarificabo:
quod pertinet ad eam gloriam & claritatem imperij, quam habet
toto orbe terrarum in ecclesia sua, super quam à Deo patre consti-
tutus est rex. Psalm. 2.

DE CONDITIONE DECIMATERTIA.

TABVLA 80.

VT DEVS CHA- } Exhibuit, quando ipse verus Dominus & magister Apostolis lauit
ritas est, ita maiorē cha- } pedes, inestimabili summi amoris dignatione.
ritatē erga genus huma- } Præcepit & mandauit, dicens: Exemplum dedi vobis. Item, Manda-
num nemo habuit, quam } tum nouum do vobis, ut diligatis inuicem, sicut dilexi vos. ca. 13.
mitissimus Iesus, quam

DE CON-

LIBER TERTIVS.
DE CONDITIONE DECIMAQVARTA.

TABVLA 81.

INDIVISA DEI } Creditus in Deum & in me creditus.
patri & filij operatio atq; } Ego sum vita, veritas, & vita.
inseparabilis diuinitatis } Non credis, ait ad Philippum, quia ego in patre, & pater in me est?
vmo, c. 14. inter cætera de- } & Pater in me manens, ipse facit opera.
claratur his maximè di- } Si quis diligit me, sermonem meum seruabit: & pater meus diliget eum,
ctis: } & ad eum veniemus, & mansioem apud eum faciemus. Vbi ergo pa-
ter, ibi & filius: & contrā, d. cap. 14.

DE CONDITIONE DECIMAQVINTA.

TABVLA 82.

COLLATIONE GRA- } Similitudine vitis, ut enim ea nuerit palmites, ita Christus fi-
tiae Deo parem fuisse Christū, faci- } delibus impertit sanctitatem. Ego sum vitis vera, inquit,
le patet ex ijs, quæ ipse 15. edisse- } vos palmites.
ri capite, De } Gratiæ promissione, vers. Elegi vos, ut eatis, & fructum af-
feratis, & fructus vester maneat.
Et similibus alijs ad cultum sanctitatis pertinentibus, quæ
nisi ipso concedente, haberi non potest.

DE CONDITIONE DECIMASEXTA.

TABVLA 83.

SIC ETIAM SAPIEN- } Dicitur Christo, quo discipulis suis indicauit, se adhuc habere mul-
tiam lumine Christū, Deo non fu- } ta illis dicenda. Verum quando illa necdum capere queant,
isse inferiorem, ostenditur } missurū Spiritum sanctū, qui illos omnem doceat veritatem.
Confessione discipulorum: Ecce nunc palam loqueris, & pro-
uerbium nullum dicis. nunc scimus quia scis omnia. cap. 16.

DE CONDITIONE DECIMASEPTIMA.

TABVLA 84.

BEATITVDINEM } Clarificatio patris, de qua Christus ait: Clarifica me tu pater apud
atque felicitatem quā habuit } temetipsum claritate, quā habui prius quā mundus fieret, apud te.
cum Deo parem, ut alia mul- } Vitæ æternæ gloria. Hæc est autem, inquit, vita æterna, ut cogno-
ta, ita etiam hæc, quæ Ioannis } scant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.
17. habentur capite, maximè } Communicatio huius gloriæ electis omnibus. Pater, quos dedisti mi-
reddunt testatam: ut sunt } hi, volo ut sint mecum: ut videant claritatem meam, quam dedisti
mibi, quia dilexisti me ante constitutionem mundi.

DE CON-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE CONDITIONE XVIII. TAB. 85.

SVMAM CHRISTI *Ligari à cohorte, quã paulò ante vnico tantũ verbo pstrauerat.*
Cædi pugnis, virgis, atque flagellis,
Illudi, conspui, & spinis coronari.
 stus patientiam & longani- *Cruci, quam ipse portauit, affigi.*
 mitatem tunc maximè decla- *Occidi tandem adspectante matre mestissima, & inter latrones re-*
 rauit, quãdò passus est se *putari. cap. 18.*

DE CONDITIONE XIX. ET VLTIMA.

HABVISSE Christum facultatem elargiendi Ecclesiæ suæ Spiritus sancti gratiam, atq; spiritum sanctum ab eo simul & à patre procedere, id probat celeberrimus ille actus, quem describit euangelista hic noster D. Ioannes capite Euangelij sui 20. Cùm enim Iesus à mortuis summa totius orbis salute resurrexisset, atque ad apostolos congregatos clausis ianuis venisset, datis prius omnibus signis, quòd ipse verus esset Christus ille crucifixus, ac dato illis pacis symbolo, tandem insufflauit & dixit eis: Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: quorum retinueritis, retenta sunt. Ioan. 20.

DE SENTENTIAE ILLATIONE VEL
conclusionẽ. TAB. 86.

PRIMO enim conditionibus prædictis omnibus (quarum iniquitas ad institutam probationem satis sit firma) inferi tandem Euangelista id, quod primo loco proposuerat: illum scilicet hominem Iesum, quem Mattheus demonstrauit Christum, Marcus Imperatorem, & Lucas Saluatorem probauit esse omnium, verum & vnicum esse filium Dei, & ipsum quoque Deum, Deo patri auctoritate, potentia ac diuinitate per omnia æqualem.

DEINDE causam explicat huius demonstrationis potissimam, atque ad totius euangelicæ doctrinæ finalem, vt scilicet credentes vitam habeant æternam, d. cap. 20. vers. Multa quidem & alia signa.

SENTENTIAE huius illatio vel conclusio tria habet membra:

IN postremo tandem capite, vigesimo scilicet primo, Fide huic euangelio habendam esse ostendit duas ob causas:

Vnam, quòd hæc omnia ipse viderit, & tempore cæne Dominicæ requieuerit in sinu ipsius Dei ac Saluatoris nostri Iesu Christi, & ab eo (vt asserit Theophylactus) ad scribendum hoc Euangelium sæpè sit admonitus.

Alteram, quòd Christus hunc discipulum prædilectum, sic manere, id est, viuere vsque ad consummationem seculi voluit, vt tunc cum Enoch & Elia de illo reseretur: vt idem Theophylactus hunc locum quosdam intelligere ait.

QUATVOR

QUATVOR EVANGELIORVM HARMONIA, EX AMMONIO
Alexandrino collecta, & in hæc quæ sequuntur, capita nunc
primum distributa.

De æterna & temporali Christi generatione. Caput I.

IN principio erat verbum, per quod condita sunt omnia, in fine tandem temporum caro factum, Ioan. 1. Idque nouo nascendi modo, ex virgine Maria, Ioseph quidem nuptui tradita, Matth. 1. sed Gabrielis paronymphi cælestis nuncio è spiritus sancto grauida, Luc. 1. Quæ res maritum Ioseph, sacramenti nescium, traxit in admirationem, vt nisi diuino fuisset edoctus oraculo, consiliũ de virgine deferenda, ita vt conceperat animo, haud dubiè impleretur, Matth. 1.

Censu capite sunt tum fortè Octauij Augusti edicto omnes qui Romano parebant imperio, quum Ioseph Bethleem, quæ ciuitas erat Dauid, ad quem genus referebat, simul cum virgine proficiscitur. Vbi illa partu soluta, enixa est Christũ. Aderat mox angelus è cælo delapsus præco, agmine cælestium spirituum longo stipatus, qui pastoribus noctũ, eo loci excubias agentibus, natum hominibus seruatorem nunciaret, Luc. 2.

De infantia Christi. Cap. 2.

NE quæ latuit Magos ad solis ortum longis terrarum spatijs etiam disitis ea natiuitas, Matth. 2. Quippe post circumcisiõ octauo die infantem Iesum que vocatum, Luc. 2. Ipsi tertio decimo Hierosolymam noua quadam stella duce venientes, Regem Iudæorum prædicant natum. Ac communicato cum Herode principe & scribis consilio, in Bethleem inuentum adorant, ac venerantur muneribus, Matth. 2.

Sed & iustus ille Simeon, Annaque Phanuelis filia, propheticò spiritu afflata, oblatum die XL. in templum agnouerunt Christum, lætis precationibus fausta terris ominantes, Luc. 2. Iniquo animo hæc tulit Herodes, natum que recens puellum conatur extinguere. Itaque Ioseph rediit Nazareth, Luc. 2. oraculo admonetur, vt fuga in Aegyptum infantis vitæ consulat, idque in tempore: Nam non multò post ira succensus rex, bimulos omnes ac natu minores, gladio sustulit, Matth. 2.

Cretebat interea puer, & confortabatur spiritu, continuum septennium agens in Aegypto vsq; post Herodis interitum. Quem vbi Ioseph cælitus per quietem didicerat, reducem sese tum patriæ Nazareth protinus exhibuit, Luc. 2.

De pueritia Christi. Cap. 3.

PORRO annum agens Iesus duodecimum, parentes Hierosolymam sequutus, quòd illi statis quibusdam anni diebus sacrorum gratia confluebant, Patris cælestis agens negocium, diuinæ legis doctorum cœtui triduo permittus, parentes paululum declinauit. Deindè inuentus ab eis, diuinamque voluntatem caufatus, quia se subdlexerat, domum rediit morigerus in omnibus, Luc. 2.

De præcurfore Christi Ioanne Baptistæ. Cap. 4.

IOANNES aliquantò post Zachariæ filius, Christi anteambulo, prædicationis munere clarus fuit, Matth. 3. Mar. 1. Luc. 3. Accessit prædicationi penitentia, iuncto baptismo, tanta vitæ sanctimonia, cultusque austeritas, vt à Iudæorum primoribus dubitatum sit, num esset ille Christus, legatione ad sciscitandum veritatem in id decreta. Verum Ioannes fassus planè quod erat, Esaiæ de se assertatitium, quòd clariùs delegata sibi à Deo prouincia intelligeretur, Ioannis 1.

De perfectâ Christi ætate. Cap. 5.

IESVS interea trigessimũ fermè ætatis annum attigerat, quum Galilæam relinquens, Iordanis peteret fluentia, vbi à Ioanne lauacro tinctus, multum primò reluctante, quasi præposterum illud esset officium: auditaque vox patris cælestis, hunc dilectum sibi filium attestantis, Matth. 3. Mar. 1. Luc. 3.

h h Subductus

Subductus hinc in desertum, post quadraginta dierum inedia, tentatoris sustinuit grassantis infidias, Matth. 4. Marc. 1. Luc. 4. Ioannes deinde viso Iesu, agnum DEI hunc esse aperte indicat. qui totius mundi auferat delicta. Atque eo testimonio primum illecti Bariona cum fratre Andrea, Iesum sequuntur: Philippus mox vocatus, addit se socium, Ioan. 1.

Tertio die vocatus ad nuptias, virtutem diuinam, aqua in vinum mutata, prodidit, simulque eic. ctis è templo mercatoribus, Ioan. 2. Huic accessit copiosa piscium captura in Iesu verbo, quum vano labore Petrus totam noctem consumpsisset. Vnde stupor ille, verbaque: Exi à me Domine, quia homo peccator ego sum. Luc. 5. Baptizabant interea passim & Iesu & Ioannis discipuli, Ioan. 4. Que res materiam ortæ post inter illos æmulationis cuiusdam suppeditabat.

De morte Ioannis, cuius ipse sibi fuit propheta. Cap. 6.

VERVM Ioannes de Iesu rebus felicibus promouendis, ita loquebatur: Illum oportet crescere, me autem minui. Qui de cælo venit, super omnes est, Ioan. 3. Atque ita futurum, breui indicauit euentus, Ioanne per Herodem, quod se admonuisset errati, primum coniecto in vincula, deinde captis damnato, Matth. 14. Mar. 6. Quæ crudelitas, Iesu in Galileam migrandi in fines Zabulon & Neptalim, occasio fuit. Vbi primum penitentiam, regniq; cælestis confinitatem prædicauit, Matth. 4.

ANNVS DOMINICAE PRAEDICATIONIS
primus, & primum de euangelij prædicatione. Cap. 7.

Es. 61. FIRMATA de se, editis miraculis, diuinitatis opinione, ad doctrinam euangelicam longè lateque diuulgandam Iesus animum conuertit. Locumque Esaie, quo ait: Spiritus Domini super me, eò quod vnixerit me, euangelizare pauperibus misit me, cum ijs que sequuntur, palam sue personæ cõgruere indicauit, Luc. 4.

De vocatione Apostolorum. Cap. 8.

ELEGIT autem discipulos 12. Matth. 10. Marc. 3. Luc. 6. quibus consensu monte separatim proposuit beatitudinis quasdam formulas, longè diuersas ab ijs quas vulgus hominum sectatur. Proinde definiuit arma, quibus velit esse instructos, cælestis doctrine præcones, potestate illis facta, impuros demones pellendi, simulque curandi morbos, Matth. 5. Nec minor illi fuit sollicitudo docendi plebem, postquam relicto monte, in latè patentes campos descenderat, Luc. 6.

De miraculis Christi. Cap. 9.

DOCTRINAM secuta sunt miracula, aut si quis sic mâlit appellare, varia in miseris collata beneficia. Lepra vitiatum corpus sue puritati restituitur, Matth. 8. Marc. 1. Luc. 5. Centurionis famuli paralytici consolidatur, Matth. 8. Luc. 7. Vexatus à caco demone, in synagoga sibi restituitur, Marc. & Luc. 4. Viduae natus vnicus, à morte ad vitam reuocatur, ad portam ciuitatis Naim, Luc. 7. Quid multa? omnes corpore affecti, quos fama per vniuersam Syriam dispersa de Iesu cõgerat, bonæ valetudini reducuntur, Matth. 4. Marc. 3. Luc. 4. Ioan. 6. Nec cõtentus ijs beneficijs corporalibus, mulierem in pharisæi conuiuio, malè actæ vitæ conscientia, ægram absoluit, Luc. 7.

De impedimentis vitæ æternæ. Cap. 10.

MULTOSTUM cupidò incesserat illum sequendi: verum affectus terrenarum rerum obstitit. Alius enim fortune strepitum sibi pollicetur, & audit filium hominis ne tantillum quidem habere ditiationis, vt caput eò reponat, quum alitibus nidi sint, & vulpibus sui specus. Alius paterni funeris curationem præfert Christi contubernio, cui dicitur: Sine mortuos sepelire mortuos suos, Matth. 8. Luc. 9. Alius proinde domesticorum ac necessariorum curam prætextat, vt nõ proinès sequeretur, quem aranti similem facit, vultu in tergum verso, Luc. 9.

De actis Christi in regione Gerasenorum. Cap. 11.

CÆTERVM regionem petitorio Gerasenorum, traiciendus erat locus, in quo nauis veclus dormiebat, ac coorta interim tempestate, ventos mareque compescuit, Matthæi 8. Marc. 4. Luc. 8.

Luc. 8. Porro ad portum vbi appulit, spiritibus immundis obnoxios, præter modum seientes liberans, porcorum gregem rapi in præceptis permisit, Matth. 8. Marc. 5. Luc. 8.

De reditu per Capernaum in Iudeam, & vocatione Matthæi ad Apostolatam. Cap. 12.

REDIENS inde Capernaum, paralytici per tegulas demissum, aliene fidei respectu sanat, Matt. 9. Marc. 2. Luc. 5. Et pauculos post dies Iudeam repetit, atq; in teloneo conspectum Matthæum publicanum, vocat ad apostolici muneris functionem, Matth. 9. Marc. 2. Luc. 5.

De itinere in Galileam per Samariam, & colloquio cum muliercula apud puteum. Cap. 13.

VERSUS in Galileam profectus per mediam Samariam, in colloquium incidit cum muliercula prope puteum. Vnde illa edocta, Messiam venisse, qui dicitur Christus, palam fatetur, Ioan. 4.

De gestis sub professione in Canam Galilææ, & quid pharisæi potissimum in Christo reprehenderint. Cap. 14.

DEINDE in Canam Galilææ se contulit, inter eundem regij cuiusdam viri filium iam moribundum, ea horâ qua ille salutem petebat, viuere prædicauit, Ioannis 4. Succedit mox conuiuium Leui, quo receptus Iesus simul cum publicanis, à Pharisæis reprehenditur. Verum ille medicum se esse testatus, morbo laborantes potissimum sua ope indigere indicauit. Proinde misericordiam que egentibus succurreret, longè præstare sacrificio.

De æmulatione inter discipulos Ioannis & Apostolos Domini. Cap. 15.

VERTENTITEM vitio discipulis Iesu, Ioannis sectatores, quod se nõ ad Pharisæorum morem ieiunijs macerarent. Et audiunt iniquum videri, vt se sponso presentè iugent filij, nouumque viuendi institutum, veterum permissione confundatur; perinde ac in communi rerum vsu desipere dicatur, qui veteri vestimento particulam noui panni assuat, nouumque vinum vtribus annosis audeat committere, Matth. 9. Marc. 2. Luc. 5.

De malignitate pharisæorum, qua nouum petunt signum. Cap. 16.

NEC contenti pharisæi obtreccatione, qua omnia Christi facta calumniabantur: Sed signum quoque nouum expetunt, quasi verò ille nullum exhibuerit. Et reportant aptum malignitati sue responsum, In filios videlicet degeneres & sceleratos, Ionæ signum rectè competere, alio piscis triduo olim inclusi, cuius monitis Niniuitæ etiam deploratè improbitatis homines resipuerint: Atque ea ratione damnationem manere incredulos.

Subicit mox Regina Austri exemplum, quam Salomonis sapientia ab vltimis terrarum oris attraxerat. Et quod omnium aptissimè quadrabat, impuri spiritus in hominem vnde paulo ante exierat, reditum longè infelicissimum: Quod ad veritatis attinet prædicationem, Ionas & Salomon in multis partibus se essent inferiores, Matth. 12. Luc. 11.

Verbi diuini obseruationem, Parentibus, amicis, & rebus omnibus esse anteponendam. Cap. 17.

NCDVM sermonem institutum finierat, & mulier quedam è medio turbæ beatum exclamat ventrem Christi genitricis, ac felicia vbera. Sed ille, quod potius esset, magisq; ère nostra, mâlebat expendi: Beatos videlicet haud dubiè futuros, qui verbum Dei conciperent animo, generarent benefactis, Luc. 11.

Denique in prædicationis Euangelicæ negocio, quemadmodum abesse debeat cognationis & alterius cuiusvis necessitudinis affectus, matre ac fratribus se querentibus, diffinit, dum illos repudiat, & diuinæ voluntati morigeros, parentes & fratres suos agnoscit, Matth. 12. Marc. 3. Luc. 8.

Ierum doctrina confirmatur miraculis, quæ pharisæi demonis artibus tribuebant. Cap. 18.

SERMO autem Domini cum iam confirmandus esset miraculis, commodum à Iairo synagogæ præfecto inuitatur ad beneficium defunctæ filie præstandum. Id quod facile obtinuit, Matth. 9. Marc. 5. Luc. 8. Cæci item duo Iesum sequentes, vltim præcibus impetrarunt, Matth. 9. mutos demoniacus, cieceto immundo spiritu, loquitur, ita vt turbam non mediocri caperet insollitè rei admiratio.

Verum pharisæi, dona Dei non agnoscentes, Beelzebub dæmoniorum principi accepta Christi opera referunt, Matth. 9. Luc. 11. Quæ in re tam atrox piaculum est admissum, vt neq; hic diluui queat, nec futuro seculo, Matth. 12. Mar. 3. Luc. 11. Quamquam nihil est, cur miremur natura improbos in maledicta prorumpere, quod vir bonus de bono thesauro bona proferat, malignus perniciosus. Verumq; sit, quod dicitur, Ex arbore fructum dinosci. Atqui prospiciendum erat, nè lingua peccaret, de quo quocq; verbo ociofo coram Deo iudice exactam rationem reddituri, Matth. 12.

Christus à Martha excipitur hospitio. Cap. 19.

SUB hæc ingressus Iesus oppidulum quoddam, à martha hospes excipitur, quæ dum sedulo in ap- parando conuiuio occupata, sororem mariam, ab ore Domini pendente, incusaret, mox discit se negocijs, non quidem negligendis, sed fluxis tamen incumbere, sorore interim quæ sunt optima, complectente, Luc. 10.

De electione 72. discipulorum, & eorum potestate. Cap. 20.

DESIGNAVIT præterea alios 72. discipulos, quos in messem Evangelicæ negocij tum impendiò copiosam, anticambulones præmitteret, nihil obmittens præceptorum salubrium, quæ ad Apostolicam integritatem venandam ijs conducerent: Denique præceptis dotes additæ sunt curandorum languorum, simulque eijciendorum dæmonum.

Superbos verum Evangelij sensum capere non posse. Cap. 21.

COEPIT felix non defuit successus, atque inde in arrogantiam lapsi discipuli, Dominico sermone, quo se vidisse ait, fatanum ceu fulgur è cælo deciduum, ad modestiam reuocantur, Luc. 10. Eadem sermone hora commendatur à Christo letitia gestiente, patris sui cælestis benignitas, quæ magister Evangelij sacramenta celasset, in fine fortis hominibus illa aperuisset, Matth. 11. Luc. 10. Ceterum felicitatis comes invidia, Phariseos tum extimulabat, vt Christo ac suis vndique obturbaret.

De sabbato. Cap. 22.

FLECTEBAT ille forte iter sabbato per segetes, & Apostoli famem spicis manu contulsi solabantur, quod opus à superstitionis istis veluti impium carpebatur. At Iesus Davidis exemplo, scripturæq; diuine permissu, innoxios esse discipulos ostendit, seque tanquam sabbato superiorem, eius legibus nequaquam adstringi, Matth. 12. Marc. 2. Luc. 6.

Proximo dein sabbato arentem hominis dexteram in synagoga ad vigorem reduxit, vetitum utique non esse Sabbato contestans, vt beneficis exiatis, quando in puteu collapsam pedem impunè extraxeris, vt nefas quoque videri possit, tunc hominis salutem negligere, Matth. 12. Marc. 3. Luc. 6. Quæ prima ex multis occasio fuit, vt de perdendo Iesu consilium ceperint.

Christus maleuolentiæ phariseorum cedens, primum in montem se recepit: deinde è navi docens, auditoribus viles aliquot proponit parabolas. Cap. 23.

VERVM ille ad tempus cedens improborum maleuolentiæ, montem conscendit, in quo solidam eam noctem precibus vacauit, Matth. 12. Luc. 6. Postero die verbi cælestis eminentiam ac fructum è navi ad plebem in litore collectam exponit, parabolis in eam rem varijs atque ad aptissimis adductis: Nempe feminantis, cuius seges partim in iter publicum, partem in fertile solum inciderat, Matth. 13. Marc. 4. Luc. 8. Confinis huic parabole erat illa, de feminatè zizaniam in agrum, dormiente eo qui bonum semen in eundem sparserat, Matth. 13. Mar. 4. Tum illa de grano sinapis minimo, in iustam arboris magnitudinem succrescente. Cui successit ea de fermento, quod mulier abscondit in farinæ satis tribus, Matth. 13. Luc. 13.

Deinde dimissa plebe, in gædium penetralibus explicat discipulis parabolarum superiorum mysteria, adiectis insuper alijs, puta de thesauro in agro reperto, ac negociatore margaritas pulchras querente, quæ vtraque non nisi diuenditis omnibus potuerint acquiri, latenter indicans verbi cælestis sublimitatem. Ac nè quis hostium illius veritus insidias, defectionem meditetur, aut de tollendis è medio improbis cogitet, eo que differat suum in re Evangelica studium, protinus verriculo in mure iacto, piscibusque extractis, pro eo quod boni fuerint aut vitiosi, retentis aut abiectis, tollerandum hoc gædium, quandiu viuas, ostendit, Matth. 13. Id quod ferme superiore quoque de zizanij parabola non obscure docuit.

ANNVS

ANNVS DOMINICAE PRAEDICATIONIS

Secundus, & primum, Prophetam gloriae non expertem nisi in patria.

Cap. 24.

ANNVS autem secundi initium Iesus docendæ patriæ dedicauit. Porro frequentia & familiaritas, prorsus contemptibilem reddidit, vt diceret id sibi commune esse cum Prophetis, qui in patria duntaxat expertes gloriae fuissent, Matth. 13. Mar. 6. Luc. 4. Helix exemplum ac Helisei non absurdè huc trahebatur, quorum neuter in gentem suam impendiò beneficis extitisset. Cæterum hic sermo quantum exagitaerit municipes Iesu, euentus planè edocuit. Conati enim sunt illum ex edito vrbs loco præcipitare, erantque dictis parùm creduli, vt nullo illic prodito miraculo, diuina virtute è manibus illorum laberetur, Matth. 13. Luc. 4.

Fugit Christus fraudes Herodis. Cap. 25.

HERODES interim tetrarcha, necato Ioâne, cum fama de Christi miraculis per omnem finitimam regionem dimanaret, suspicans Ioannem reuixisse, desiderio videndi illius tenebatur, Matth. 14. Marc. 6. Luc. 9. At Iesus, agnita fraude, in solitudinem se abdidit, quod secuta ingens turba, commeatu iam deficiet, de quinque panibus & piscibus duobus pascitur. Quo beneficio Iesus adeo sibi multitudinis animos conciliauit, vt dignum iudicaret principatu. Sed is alienus ab omni ambitione, clanculum fugit in montem, vbi solus perpetuis precibus noctem ad quartam vsque castrensem vigiliam prætraxit, Matth. 14. Mar. 6. Luc. 9. Ioannis 6.

De discrimine & periculo discipulorum in tempestate maris. Cap. 26.

ERANT tum discipuli in summo marinæ tempestatis discrimine, ventis præter modum sæuientibus, & nauim qua vehebantur, in diuersum agitantibus, quum Iesus in vndis perinde atque in solida terra deambulans, præsentia mæstos sua solatur. Verum illi nouitate rei deterriti, spectrum esse inane quod viderant, putabant, Matth. 14. Mar. 6. Iesu autem loquente, Petrus fide in Christum super mare ambulat, incredulitate mergitur, Matth. 14. Conquieuit autem ilico ventus Domino nauim ingresso, Matth. 14. Marc. 6.

De actis Christi, dum traiceret in terram Genezareth. Cap. 27.

ET traiecit in terram Genezareth, Matth. 14. Vbi varijs languoribus affectos, qui vel fimbriam vestis illius optabant contingere, sanauit, Matth. 14. Marc. 6. Postero die inuentus ab ijs, quos pauit in solitudine, causam intelligens, qui se longis ambagibus quæsisissent, cibum corporalem ad cælestem alimoniam comparandam longo sermone cohortatus, Manna illo cibo longè esse inferius edocuit. Proinde quum de verbo vitæ æternæ loquens iam panem nominaret, modò carnem & sanguinem, multi horrore rei perperam intellectæ concepto, à Christo descuere. At Petrus contra, quod verba hæc sunt vitæ æternæ, perdurandum suadebat, Ioan. 6.

De repræbensa nimis anxia traditionum obseruatione. Cap. 28.

DEINDE cum vocatus ad pharisæi cuiusdam prandium, neglecto lauacro discubisset, & is plurimum eo fuisset offensus, stultos vocat, qui nimium anxie Maiorum obseruarent traditiones, iudicio Dei & charitate interitæ obmissis, Luc. 11. Decimabant illi mentham, rutam, & olus quoduvis, in vasis quoque mundandis quæ ad victum pertinebant, plus iusto erant curiosi. Cæterum ambitiosi in affectandis primis in synagoga cathedris, hypocritæ in extrinseco cultu, vereque sepulchra foris dealbata. Impij denique in fenes valedudinarios, quibus oblationum prætextu subtrahebant alimoniam, circumuentis falsa doctrina liberis. Vndè cæcos vocat illos Christus, & plantationem quam pater cælestis minimè agnoscat, ideoque breuè interituram. Rectè proinde in istos competere Esaiæ vaticinium, quo ait: Populus meus hoc me labijs honorat, cor autem eorum longè est à me: sine causa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata mortalium. Ostendit autem hominem minimè contaminari ab ijs, quæ per os immittentur: sed magis adulterio, fornicatione, homicidio, furto, auaritia, impostura, dolo, impudicitia, obreftatione, superbia, & stultitia, quæ omnia in cordis of-

hh 3 ficina

ficina clam concepta, magno malo foras prodirent in publicum: effectus simplex genus expiandarum impuritatum, si elemosyna in fratrem beneficis existeret, Matth. 15. Marc. 7. Luc. 11.

Christo, relicta Iudæa, pergenti ad oras finitimas Tyri & Sidonis, offeruntur claudi, cæci & languidi. Cap. 29.

DEMISSA inde Iudæa, Iesus in oras finitimas Tyri perrexit & Sidonis. Vnde Chananea quædam mulier egressa, fidei magnitudine, iugique precum instantia, filie à demone vehementer afflictæ salutem impetrauit, Matth. 15. marc. 7. Et illic cæcos, claudos, ac quosuis imbecilles ac valetudinarios ad pedes Domini porrectos ille sanitati restituit, magnaque hinc populum cepit admiratio, Matth. 15. Longè autem maior, muto furdoque audiendi ac loquendi officijs reddito, dum relictis Tyri finibus, Decapoleos peragrat oras: acclamabant enim, etiam prohibente Domino: Bene omnia fecit, & surdos fecit audire, & mutos loqui, Marc. 7.

De professione Christi versus Hierosolymam ad solennia Pentecostes. Cap. 30.

CONTVLIT autem se eo itinere Hierosolymam ad solennia Pentecostes, vbi ad Probatam piscinam expositum duodequadraginta annorum languidum, sabbato, mirum in modum fauentibus Phariseis, sanum fecit. Porro causam sciscitantibus, dixit se patris cælestis Dei opera in omni sua functione hæctenus fuisse adiutum. Scripturas diuinas, in quibus illi vitam æternam constituebant, de se certum præbere testimoniū. Denique, quod omnium maius acceperit à Deo: Id quod Ioannes quoque non obscurè firmasset, Verum incredulos vicissim sibi gloriam tribueret: que quam sit vana, abundè perspicuum ex eo videri, quod à solo Deo omnis gloria procedat. Incitauit hic sermo magis atque magis istorum in Iesum animos, vt necis illius non mediocre seminarium extiterit, Ioan. 5. Aliquantò post transmissio mari Galilæe, ex septem panibus & pauculis piscibus quater-na millia hominum cibauit in solitudine, Matth. 15. Marc. 8.

Indè digressus, nauigio venit ad oras Dalmanutha, vbi discipulos debortatur à fermento Phariseorum. Cap. 31.

VNDÈ digressus, nauigio venit in oras Dalmanutha, vbi læcessit à Phariseis, accuratè docuit imposturas illorum prorsus fugiendas, fermentum appellans, eò quod multos sensim lupum metientes, ouilla huiusmodi corrumpent, Matth. 7. 16. Marc. 8. Luc. 12.

De rebus gestis in partibus Cæsareæ Philippi, vbi Christus Petrum crucem dissiuadentem, vocauit satanam. Cap. 32.

Ac mox in Cæsareæ Philippi partes concessit, & confessionem Petri de se recipiens, eius occasione, clausus regni cælestis promissit, ita suam stabiliendo ecclesiam, vt portæ inferorum nihil virium aduersus illam sint habituræ. Indicat autem quanta se maneat calamitas, denique & mors ipsa, in quam conspiraturi sint Iudæorum scribæ & antistites: Sed tertio mox die sit reuicturus, Matth. 16. marc. 8. Luc. 9. At Petrus mortem audiens, increpuit occultè Dominum, ceu parùm consultè acturus sit, si illam spontè suscipiat. Quocontrà Iesus à se abegit Petrum, satanam eum vocans, qui diuinæ voluntati repugnet, & in humanis tantum rebus sit oculus, Matth. 16. Marc. 8. Quin magis domandos ostendit humanos affectus, sese prorsus abnegato, & cruce sua ipsius suscepta, quod liberius illum sequi nobis liceat, Matth. 16. marc. 8. Luc. 9. Contemptum autem se in humana specie, aliquandò in gloriam patris inter angelorum agmina visendum ait, quandò ius sit redditurus, & præmia cuique pro meritis. Sed quid ego, inquit, vos longius moror? quandò ex hoc præsentis cætu quidam sunt, quibus maiestas mea etiam nùm viuis palam reddetur conspicua, Matth. 16. mar. 9. Luc. 9.

De transfiguratione Domini. Cap. 33.

ET interiectis sex fermè diebus, planè contigit hæc promissio, præsentibus in monte quodam excelso, Petro, Ioanne, & Iacobo discipulis, qui mirabili luce coruscum viderunt, cum Mose & Helia sermones miscentem, patre cælesti tum denuò filium hunc esse dilectum testante. Atque hæc visio tam grata fuit Apostolis, vt cogitarent de sedibus illic constituendis: placuit enim, nunquam ab immenso hoc gaudio diuelli, Matth. 17. marc. 9. Luc. 9.

Quan-

Quantum quod ad fidem attinet, quæ ijs rebus gestis debebat accendi, Apostoli adhuc mirè frangebant. Id quod obstitit, quò minus à demone arreptum potuerint liberare. Nam Iesus sanato homine protinus incredulitatem taxat, & fidem summo præconio extollit, Matth. 17. Mar. 9. Luc. 9.

Venit Christus Capernaum, & soluit tributum. Cap. 34.

VENIT deinde Capernaum, vbi tributum soluit, Petro ad mare piscatum misso: fore enim ait, vt statèrem, id est, quatuor drachmas in ore piscis quem primum præhendisset, inueniret. Etiam ostenderet se, tanquam terræ Dominum, minime ad hoc teneri, Matth. 17.

Reprehendit Christus in discipulis suis ambitionem, & puerorum ab illis requirit innocentiam. Cap. 35.

INVASERAT autem discipulos ex visis miraculis, & auditis de regno cælorum sermonibus, partim liuor, quo ægrè ferebat quisque alterum sibi præferri: partim ambitio, qua honores ijs qui in terris sunt similes, animo conceperant. Sed præceptor vtrunque dam nans, accersito puello, regnū cælestè ad illos duntaxat pertinere dixit, qui prorsus in alium hominem mutati, sese ad paruuli modum scirent demittere, Matth. 18. Marc. 9. Luc. 9.

Quomodo Christus affectus fuerit erga pœnitentes, & quoties nos fratibus in nos peccantibus dimittere debeamus. Cap. 36.

DENIQUE qualiter Deus erga huiusmodi esset affectus, parabola ostenditur ouis centesimæ, quæ amissam reperiens, humeris lætus imponat, vocatis ad epulandum eius rei gratia amicis. Confinit est huic parabolæ, quam de drachma perditâ recensuit, magno cum gaudio inuenta. Et quæ omnium maximè indulgentem in nos Patrem cælestem piumque, modò respiscamus, expressit, de filio prodigo, cui parens obuiam vadès, in illius cupidè ruit amplexus. Stola ad hæc priori simul cum anulo & crepidis afferri iussis, opiparum mox apparando conuiuium, Luc. 15.

Cælestis autem Parentis erga nos benignitatem, ostendit modis omnibus formulam esse agendi cum lapsis fratribus, quò animas illorum lucremur, dum sollicitè primò arguimus soli, deinde adhibitis arbitris, ac mox ecclesia, postremò tantisper abijcimus, dum illos pudeat delicti, ratum deinde ac firmum se in cælis habiturum, quidquid illi in terris suo nomine collecti statuerent. Cæterum in condonando errato noluit Petro normam aut modum præscribere, septuagesies septies absol uendum peccantem docendo, Matth. 18. Luc. 17.

Quò autem clariùs intelligamus, ob inclementiam nostram non solum à Deo noxam nobis non remitti, sed etiam redire eam que remissa est semèl, parabolam dixit de Rege, qui seruum cui cõdonata erant debita, ad carcerem & poenam repetijt, qui parem benignitatè conferuo non impertierat, Matth. 18.

Digressus Iesus à Galilæa in Iudæam, respondet Phariseis ad interrogationem, Num marito liceat vxorem ex quauis causa abijcere. Cap. 37.

FINITO hoc sermone, digressus à Galilæa Iesus, in Iudæam, que sita est trans fluenta Iordanis, profectus est, magna se comitante hominum multitudine, quorum ille primò languidos curat, deinde ad doctrinam animam conuertit. At Pharisei, quibus mos erat, in deteriore omnia torquere partem, captiosè sciscitantur: Num liceat marito ex quauis causa vxorem abijcere? Futurum rati, vt si permitteret, secum pugnare videretur, qui repudium vetuisset: Sin negaret, in legem Moisis delinqueret. Verum Christus respondit, Moisen ad duritiem Iudæorum respexisse, cum diuortijs frena laxasset. Cæterum diligentius expendenda erat vel ex Geneleos libro diuina hac in re voluntas, Matth. 19. Marc. 10.

Difficultate autem attenta, quæ incidit in re vxoria, cælibatum prætulit, Eunuchos esse nonnullos testatus, qui se castrarent regni cælestis gratia. Verum id negocij ad paucissimos, quibus concessum sit, pertinere, Matth. 19. Afferitur subita occasione idoneum puritati & absolute modestiæ exemplum, improbitate matrum adducti infantes, Apostolis impendit prohibentibus, quos omnes ad se vocans, Dominus complexus est & exosculatus, talium esse comprobans regnum cælorum, Matth. 19. Marc. 10. Luc. 18.

Relinquens Iudæam, Galilæam repetit: vbi liberata muliere obfessa, eludit seruos Herodis, eum ab his finibus abigentes. Cap. 38.

h h 4

Rvrsus

RVR SÛS, deinde relinquens Iudæam, quia in perniciem illius Iudæi conspirauerant, Gallæam petit, Ioan. 7. Vbi cum audisset Pilatum præsidem extrema crudelitate in quosdam Galilæos animaduertisse, ad eum vt sanguinem quoque necatorum cum sacrificijs miseret, ad respicientiam oes cohortatur, si ab interitu velint sese vindicare. Ad pauciores enim plerumque poenam pertingere, veluti illis quoque contigisset, quos duosdeingenti turris in Siloè olim compresserat, quum multo plures culpæ fuissent obnoxij. Et vt tenacius memoriæ infideret, quod maximè omnium vel

Parabo. de let, parabolam subiecit de arbore fici, cui succionem comminatur Paterfamiliâs, quia fructum de arbore fici, se non ediderat, atque sic fecisset, nisi vinitor fuisset dilationem, spe quadam de frugibus etiam nûm concepta, Luc. 13.

Docebat fortè tunc in Synagoga Sabbato, & verba comprobans miraculis, mulierem decem & octo annis dæmonio obnoxiam sanat, quamquam vitio sibi verterit illud Princeps synagoge: Christus autem ait legem non solui, si sabbato bouem aut asinum ligatum vinculis expedias, & aquatû ducas. Cæterum multo minùs, quia Abrahæ filiam quis ab immundi spiritûs potestate exemerit, Pharisei huic felici successui invidentes Euangelici negocij, summouere loco Dominum conati: Abi hinc, aiunt, quò necem, cui te Herodes destinauit, euadas: atque Iesus fraude cognita, respòdit, quod istos vehementer morderet: Ite, inquit, dicite vulpi huic: Ecce eijcio dæmonia, & perficio sanitates hodiè & cràs, & tertia die consummor, Luc. 13.

Lierum venit Hierosolymam ad celebritatem Scenopægiæ, vbi varium vulgi de se audit iudicium. Cap. 39.

SVBIECIT mox seminarium odij & malevolentiae illorum, testimonium perhibens operû malignitati: & quandoquidem in propinquo tum erat scenopægiæ celebritas, contulit se Hierosolymam, vbi post diuersam vulgi de se opinionem, (quidam enim virum bonum esse Iesum prædicabant, alij impostorem) ipse in longum protracto sermone, non suum agere se negocium: sed patris, qui se misisset, indicat. Mirabantur enim qui illum audiebant, quomodo probè literas calleret, quas nunquam didicisset. Ac mox secreta ordinum illorum prodit, quòd pertinaci proposito essent supplicium de se sumpturi. Et iniectissent illi planè manus, nisi remoratus illos fuisset Dominus, eò quòd hora sua nondum adesset, Ioan. 7.

Concio Christi aduersus auaritiã, & quid cuique ad perfectionem properandi sit faciendum. Cap. 40.

NEQVE ita multò post accessit Iesum quidam, fratrem suum incufans cupiditatis, quòd hereditatem secum non partiretur. At ille ad se minimè pertinere ait forense iudicium. Admonuit tamen, auaritiã modis omnibus esse fugiendam, proposita in hoc diuitis parabola, cuius opes magnis sudoribus per improbitatem partæ, ad incertum venissent heredes, stulti illius anima noctu, dum minimè ita fore cogitasset, ablata, Luc. 12. Exorsus mox alium sermonem deinde in templo, degenerare Iudæos ab auitis moribus probabat, quandoquidem Abraham factis non referentes, diabolum imitarentur, cuius verè essent filij. Illi contra Samaritanum appellant & dæmoniacum, lapidum iactu, nisi abiens sibi prospiciat, perniciem allaturi, Ioan. 8.

Præteriens tum fortè quandam, ex eo tempore quo fuerat natus, cæcum, omnibus mendicitate cognitum, cui videndi tribuit facultatem, atque ea res multum Phariseos vrebat, Ioan. 9. Quum protinùs adolescens quidam accedens: Magister, inquit, bone, quid boni faciam, vt consequar vitã eternam? At Iesus præceptorum Dei obseruationem commendauit: Itã tamen, vt meritis proprijs diffideremus, quòd non sit bonus nisi vnus, nempe Deus. Verum iuuenem arrogantis sese iactante, quòd diuinis iussibus sedulo paruisset, Christus quem nihil latebat, intuitus cor aris aliquantò appetentius, ad vendenda omnia, quæ mox eroget in pauperes, seque sequendum inuitat. Verum quum ille in diuersum se torqueret, rectè (ait Dominus) ex ijs moribus consequitur: Faciliùs camelum per acis foramen, quàm diuitem regnum cælestè, ingredi. Proinde Petro res Christi amore dimissæ, fidutiam sperandæ mercedis fecerant: & protinùs audit, in Maiestate Domini proximas sedes, sui similes habituros, denique centuplum, simul cum gloria cælesti recepturos, Matth. 19. Marc. 10. Luc. 18.

Vt

Vt Pharisei hanc Concionem deriserint. Cap. 41.

CÆTERUM opibus & potentia præstantes, hæc quæ de rerum terrenarum contemptu disseruerat, ceu proposito suo repugnantia effusè ridebant, quum Iesus parabolam minimè ridiculam afferret de Lazaro, id est, in solum Deum spem omnem collocante, qui ex fame & squalore ereptus, in sinum Abrahæ, cuius verè erat filius, recipitur: Epulone quodam diuite contra, qui omnes vitæ delicias sectatus, Lazarum prædictum non alimonia, & ne micis quidem panis dignatus fuisset, in tartara deiecto, vbi perpetuò pœnas acerbissimas ac penitus intolerabiles sit daturus, Luc. 16.

Laudatur providentia illius, qui sibi ex mammona iniquitatis parauit amicos. Cap. 42.

PROXIMAM parabolam discipulis proposuit de iniquo dispensatore, qui in rem suam Dominica bona cautus profuderat, lateenter indicans, nihil hinc nostrum esse, sed Domini, qui tamen prudentiã laudet ministri, ex bonis alienis in egentes benefici: vnde illum vicissitudo quædam maneat officij, Luc. 16.

Parabola de conductis in vineam Domini operarijs, Cap. 43.

ALIAM item superioribus connexuit parabolam Patrisfamiliâs, qui varijs diei horis operarios in vineam suam mercede pacta conduxit, impari laborem pari præmio remunerans, quo significari voluit, iam olim futurum, vt Gentes fide Iudæos anteuerterent, Matth. 20.

Restituo Paralytico, ambitionem reprehendit eorum, qui primos vbiq; affectant accubitus. Cap. 44.

CONQUIEVIT autem paulisper à sermone Iesus, & Pharisei cuiusdam ingressus ædes Sabbato vt cibum caperet, hydropicum sanauit, ac mox docuit perperam agere, qui inuitati ad conuiuium, primos accubitus curiose ambirent. Optimates enim verè esse ac aliorum antesignanos, qui sese scient animo demittere. Proinde in conuiujs apparandis, inopum voluit haberi rationem, qui ad reddendum vices essent impotes, tamen illius præmij quod sperandum sit in resurrectione iustorum, certa viderentur occasio, Luc. 14. Et hæc quidem res gesta, finem secundo Dominicæ prædicationis anno imposuere.

ANNVS DOMINICAE PRAEDICATIONIS tertius, & primum, quid egerit Christus in porticu templi Salomonis in Encenys Iudeorum. Cap. 45.

EXTREMVS annus Dominicæ prædicationis, idem illi planè, qui & vitæ finis fuit. Deambulabat tum fortè Iesus in porticu templi Salomonis in Iudæorum Encenys, & cingebant illum Iudæi, improbis conatibus ferè vrgentes, vt palàm Christum se esse fateretur. Verum ille ex operibus facile iudicandum ostendens, quis esset, vnus nihilominùs se esse cum Patre ingenue constitetur. Quo dicto, lapidibus, nò fugiat, obruere Dominum adorti sunt, Ioan. 10.

Fugit Dominus insidias eorum, qui eum lapidibus obruere moliebantur, in vltiorem ripam Iordanis & resuscitat Lazarum quatuoriduo mortuum. Cap. 46.

FUGIT igitur in vltiorem ripam Iordanis, & triste accipit nuncium de Lazari morbo, dormire hominem significans qui iam fato concesserat. Præbuit ea mors Iudææ repetendæ occasionem, etiam si discipuli, cauendam Domino eam regionem, ob necem quam ei Iudæi minabantur, aperte prædicerent. Venit igitur Bethaniam quarto die, ex quo Lazarus in monumentum reconditus fuerat, & deploratum iam penitusque desperatum se reuocaturum ad vitam pollicetur. Nec mirum si Lazaro præstaret, quod omnes in illo expectamus, ait enim: Ego sum resurrectio & vita: qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, viuet: & omnis qui viuit, & credit in me, non morietur in æternam. Nec mora, dicto fides certa affuit: prodit è monumento, qui quartum iam diem mortuus fuerat.

Consilium Iudæorum de occidendo Christo, quorum furor iterum cedens, profectus est in Efræm. Cap. 47.

QUA re permoti ex Iudæis complures, fidei CHRISTI colla subdiderunt. Porro Pharisei vbi hæc rescuere, coacto concilio, in foribus esse periculum, nisi vnus IESVS multorum

torum vice pereat, Caiphæ Pontificis sententia cognoscunt. Itaque mox decernitur, quo celerius fieri possit, quoque commodius è medio tollatur, Ioan. xi. Cessit furori Dominus, Efræm profectus, quæ vrbs non longè à vasta solitudine aberat, vbi in tuto mansit cum discipulis suis, Ioan. xi.

Vt Christus ipse, adueniente hora sua, vltro venerit ad locum passionis, s. in Hierusalem: & quomodo discipulos aduersus Iudeorum malitiam & conatus improbos ad mansuetudinem hortatus sit & patientiam. Cap. 48.

POSTQUAM autem ita visum est illi, vt mortem susciperet, declinavit latibula, & iter flexit Hierosolymam. Eundem autem illi erat per mediam Samariam & Galilæam, qua oppidum quoddam ingressus, decem viros à lepra mundavit, è quibus vnus duntaxat, & ille Samaritanus, rediens à Sa. cerdotibus, gratias egit, Luc. 17. Præmisit autem nuncios, quos auerati sunt Samaritani, Iacobo & Ioanne vindictam expetentibus, vt flamma cælestis contumaces absorbeat ad eum modum, quo, Helia orante, contigit. Sed increpuit concitatos in iram Dominus, spiritum cælestem & verè apostolicum, esse spiritum lenitatis, mansuetudinis, & patientiæ indicans, seque haudquaquam venisse vt perdat animas, sed vt seruet. Luc. 9.

Prædicat Christus discipulis suis Passionem & resurrectionem suam, & ambitionem repræbendit filiorum Zebedæi. Cap. 49.

AT autem ad illos secretò: Ecce ascendimus Hierosolymam, prodeturque illic filius hominis primarijs sacerdotibus & scribis, qui illum damnantes capitis, Gentibus tradent, quò illudum ac flagris cæsum cruci affigant. Cæterum tertia die resurgens à morte, reuiuifcet, Matth. 20. Marc. 10. Luc. 18. Discipuli ijs verbis in spem erecti, futuri cuiusdam regni ditionem affectabant, ac primi omnium Iacobus & Ioannes, Zebedæi filij simul cum matre prima loca Domini regni ambiebant, (Iesu hanc mentis elationem paucis verbis confutante, quippe facta mentione de calice, id est, pœna crucis) & dona Dei, quibus vtrisque via aperitur ad summa contèndendi. Denique cæteros monet, Principatum non cogitent, cuius inter ethnics respectus quidem habeatur. Verùm sua exemplo qui aliorum necessitatibus inferuiturus aduenit, rectius facturos, qui omnem animi fastum deponat, Matth. 20. Marc. 10. Luc. 22.

In suscepto hoc ad Hierosolymam itinere, diuertit primum ad Zachæum, vbi cæcis visum reddidit. Cap. 50.

RECTA autem Hierosolymam petens, delatus est Hiericho, inter eundem nano illo Zachæo, vt se hospitio reciperet, accersito. Qui postquam res per nefas aliquandò partas, quadruplo redderet, dimidio nihilominus in pauperes, concepto cælestium amore, dispensato, salutem eo die huic domui cõtigisse ait Iesus, vereq; Zachæum Abraham esse filium, quippe quem benefactis refert, Luc. 19. Et mox cæcis, vehementi clamore misericordiam poscentibus, visum reddidit. Sciscitatus tamen prius, num id gratum haberent, cum multi cæcutiant, qui tamen lucem penitus execratur, Matth. 20. Marc. 10. Luc. 18.

Deinde diuertit in aedes Simonis leprosi Bethaniæ, vbi Maria illi venerationem caput precioso vngit oleo. Cap. 51.

DIVERTIT proinde eodem itinere in aedes Simonis cuiusdam, cognomento leprosi Bethaniæ, ac inibi conuiuans cum Lazaro, Martham habuit ministram, & Mariam eius sororem plus solito officiosam. Nam alabastrum vngueto refertum precioso fregit, liquore toto in caput Dominicum diffuso. Id cum malè haberet discipulos, qui diuenditum vnguentum maluissent, & inopia laborantibus precio consultum: Fore ait, vt nunquam desint Pauperes quos foueamus, sed vnctionem hanc in mortis ac sepulture sue gloriam meritò impendi, quod eius rei gestæ memoriam nulla vnquam obliteratura esset obliuio, Matth. 26. Marc. 14. Ioan. 12.

Adpropinquans ciuitati Hierusalem, iubet sibi adduci asinam cum pullo, cui insideat, & sic mansuetus ingredatur ciuitatem. Cap. 52.

VICINVS indè Hierusalem DOMINVS, nouam aduentus sui pompam instruit. Missos enim à Bethphage ad oppidum, quod e regione situm erat, discipulos, iubet asinam simul cum pullo adducere, quibus insideat. Ac sic iumentorum vectus tergis, stercori sibi viam vesti.

vestibus ac arborum frondibus passus est, & à pueris promiscuaque multitudine acclamari lætis gratulationibus: Osanna filio Dauid, Benedictus qui venit in nomine Domini Rex Israel, Matth. 21. Marc. 11. Luc. 19. Ioan. 12.

Fleuit Christus super ciuitatem Hierusalem. Cap. 53.

CATERUM propius intuitus ciuitatem, defleuit illius cladem omnium miserrimam, quam à Romanis Principibus Tito & Vespasiano esset acceptura, Luc. 19. Iamque erat intrà vrbs mœnia, cum subitus omnes occupat motus, quo nouarum rerum cupidus, scire gestiebant, quis ouationibus vsque ad eò insolitis Hierosolymam ingrederetur, Matth. 21. Ioan. 12.

Ciuitatem ingressus, statim visitat templum, quo ab ementium & vendentium sordibus purgato, mox docere incipit, & primò omnium nimiam de proprijs operibus repræbendit fiduciam. Cap. 54.

AC protinus templum inuisens, primum studium domui paternæ scelestis negociatoribus purgandè adhibuit, flagello ex funibus ad eam rem parato, Matth. 21. Marc. 11. Luc. 19. Proximum, cæcis ac claudis sensuum integritati restituendis, Matth. 21. Quærebant Iudei signum acerbæ illius castigationis, & audiunt fore vt templum ab ijs diruendum, sua virtute restauretur, Ioan. 2. Sedens autem e regione gazophylacij Dominus, viduam pauperulam duo minuta eris (id est, quadrantem) iniicientem contemplatus, cum nihil illi esset reliqui, plus omnibus iniicisse eam ostendit, Marc. 12. Luc. 21.

AC mox docendè multitudini intentus, elationem pharisaicam damnat, qua nimium plerique de suis benefactis præsumerent, omnibus præ se alijs, veluti nihil videantur, contemptis. Seruiebat huic negotio parabola Pharisei, iactantis bona sua, & Publicani, nihil horum agnoscentis, sed totum quod assequi possit boni, diuino beneficio tribuentis: quorum posterior, iustitiæ dotes à Deo accepit, Luc. 18.

Vespere concessit Bethaniam, vbi eum nocturno tempore visitat Nicodemus. Cap. 55.

APPETEBAT autem vespera, & redijt Iesus Bethaniam, Matth. 21. Marc. 11. Vbi Nicodemus nocturno congressu arcana cælestis generationis didicit, causamque Domini aduentus, & imminētis iam exitij, vt videlicet omnis qui credit in Christum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

Execratur ficum. Cap. 56.

POSTERODIE rediens Hierosolymam famelicus, & accedens ficum arborem, cum nil præter folia in ea reperisset, execratus est illam, quia fructum non edidisset, imprecatus vt perpetuò sterilis permaneret, Matth. 21. Marc. 11.

Ingressus templum, liberat adulteram: vbi aduenientibus ad se ethnicis, petit à patre suo clarificari: & accedente vespera, iterum concessit Bethaniam. Cap. 57.

INGRESSO autem templo Domino, Scribæ & Pharisei adulteram in opere nefario deprehensam producunt, captiosè quærentes quid fieri statueret. Porro Iesus ita responsum temperauit, vt neque illam absoluens, moisis legem abrogare, neque condemnans, in tanta peccantium multitudine vindictam à sola hac pauperula expetere videretur, Ioan. 8.

Ostendit autem, mox fore, vt gloria sua ethnicis à Patre cælesti reuelaretur, commodam nactus occasionem ethnicorum quorundam aduenarum, qui Philippi & Andræ vfi patrocínio, Iesum videre desiderabant. Qua hora Patrem inuocauit, vt se clarum gentibus redderet, id quod facilè impetrauit, voce cælestis audita, Et clarum reddidi, & posthac reddam, Ioan. 12. Redijt eodem die, cum advesperasset, Bethaniam, Marc. 11. postridiè Hierosolymam repetiturus.

Redeundo à Bethania in Hierusalem, quæ ad orationem efficacem sunt necessaria, diserta demonstrat concione. Cap. 58.

ET diluculo videntes ficum execratam à Domino, aruisse, trahuntur in admirationem, verum Iesus fidei pertinaci maiora tribuit, Matth. 21. Marc. 11. preces parum efficaces esse prædicans, quæ fi-

4. Reg. 1.

Spiritus verè apostolicus.

Alij ad primum annum referunt illud Ioan. 2.

Parab. De Phariseo & Publicano.

Rectius hoc cum Nicodemus factum colloquitur, ad primum annum fertur.

Parab. De
iniquo Iu
dice.

de careant, Matth. 21. Cui hoc addidit, instantes quoque esse preces & tenaci proposito fixas oportere, parabolam afferens iniqui iudicis, quem vidua precibus tandem vrgentibus, ad ius reddendum induxerit, alioquin in rebus agendis remissum. Vnde appareat desperati esse hominis, ne tantillum quidem de Deo præsumere, Luc. 18.

Templum ingressus, interrogatur à Pharisæis de suæ prædicationis potestate, quibus propositis quibusdam parabolis, suam illis exprobrat incredulitatem, adeo ut illis publicanos præferat & meretrices. Cap. 59.

AT quum venisset in templum, à Sacerdotum antesignanis & plebis senioribus interrogatur, quis illi fecisset potestatem docendi. Iesus autem hanc quæstionem altera repulit de Baptismo Ioannis, num è cælo esset, an ex hominibus, Matth. 21. Marc. 11. Luc. 20. Publicanos, ait, & meretrices, in cælis præferri incredulis, quod Ioanni obsequentes respicerint. Ad quod mirè congruebat parabola de duobus filiis, quorum vterque iussus à parente vineam colere, qui operam esset pollicitus, cessator fuit: qui illam negavit, respiciens tandem præstitit, Matth. 21.

Parab. de
duobus filiis

De Patrefa-
miliâ vine
am locâte.
Psal. 117.

Proxima huic parabola erat de Patrefamiliâ, vineam colonis locante, qui ministros simul cum herili filio fructus poscentes trucidasset: quam adduxit, vt sententiam rogati, se ipsos damnarent, qui pari scelere cum colonis notarentur. Verum quod meritis ob id pœnas intelligerent euidentius, lapidem se esse reprobatum ab ædificantibus, testatus est, cuius meminit Propheta. In quem lapide aut impingent, aut ab eodem illiso haud dubie sit pereundum, Matth. 21. Marc. 12. Luc. 20.

Huc pertinebat & illa parabola, quam de rege nuptias filio apparante, recensuit. Inuitati enim totiès Iudæi, obstinati animo, varias causas errori prætexerunt, Matth. 22. Luc. 14.

Subornantur qui tenent Christum, an' ne Cæsari tributum sit per soluendum. Cap. 60.

SVBORNANT tum Pharisæi discipulos, qui simul cum Herodianis ad Iesum profecti, de tributo Cæsari pendendo interrogarent, vt si licere id affirmaret, Iudæos offenderet, qui prophano principi parere indignum putabant: sin fas non esse, Cæsareanos inensos haberet. Sed Dominus verusitiam subodoratus, numismatis inscriptionem ab alijs discere cupit, quasi ipse ignoraret, quæ ad veram pietatem non essent maximoperè conducibilia, quorum vsus quoque ceu promiscuus videtur, Matth. 22. Marc. 12. Luc. 20.

Victi Pharisæi à Christo, alium subornant legis Doctorem, qui eum de magno interrogat mandato. Cap. 61.

VERVM dum nihil hinc acceperat Pharisæis victoriæ, videntes Saducæos quoque succubuisse, qui resurrectionem non credebant, dum arguuntur inscitæ scripturarum, quæ crebrò Deum appellant Abraham, Isaac & Iacob: Neque consentaneum sit, Deum recedè dici mortuorum, Matth. 22. Marc. 12. Luc. 20. Rursus alium subornant legis Doctorem, qui quærat de magno mādātō, & responsum accipit liuore, odio & malevolentia istorum non indignum, de proximo videlicet post Deum diligendo, parabola, vnde id perspicuum fieri posset, de vulnerato à latronibus, in medium allata, qui à Sacerdote & Leuita prætereuntibus neglectus, Samaritani tandem cuiusdam pietatem sensisset. Hoc aptum esse ait exemplum, quod alieni à charitate, imitarentur, Luc. 10.

Quæst. De
magno mā-
dato.

Parab. de
eo q
incidit
in latrones,
& Samari-
tano.

Mittuntur tandem ministri, qui Christum vi adorantur & captant. Cap. 62.

MISST sunt protinus ab æmulis ministri, qui captum afferrent, sed deterruit illos sermo, cui parrem nunquam audissent: deinde quod dixerat, Quæretis me, & non inuenietis, Ioan. 7.

Exortus inde varius in populo de Christo rumor. Vbi etiam ipsi interrogantur Pharisæi, cuius filium credant Christum. Cap. 63.

DEINDE varius in plebe rumor de IESV subortus est: Quidam Prophetam esse prædicabant, quidam verò CHRISTVM: alij, ex Bethleem oppido nasci CHRISTVM, non à Galilæa originem trahere, contendebant, Ioan. 7. Porrò IESVS Pharisæos in hac controuersia accessit in vnum

in vnum collectos, & interrogavit: Cuius tandem filium crederent Christum? Et cum incunctanter responderent, Dauid, clam notauit impiam illorum de se opinionem: Quippe qui hominem confitebantur, Deum ignorarent: Nisi enim Deus sit, absurdum videri quod Dauid in Psalmis Dominum appellet, qui illi sit filius, Matth. 22. Marc. 12.

Docetur populus, Sanæ doctrinæ non officere Doctorum improbitatem. Cap. 64.

DEINDE plebem intuitus, docebat sanam doctrinam, quam de authore à Moise recepissent, patienter à Scribis & Pharisæis in cathedra Moisis confidentibus recipiendam. Atqui vitæ exemplū, eod quod esset turpissimum, haudquaquam vt sequare, proponendum. Nam onerant, inquit, sarcinis imperitiores, quas digito ipsi dedignantur attingere. Omnia agunt ad ostentationem, ambiunt loca honorificentiora, Rabbi ab hominibus salutari gestientes, quando vnus est Rabbi & Pater, nempe qui agit in cælis.

Pharisæis comminatur exitium. Cap. 65.

DEINDE ad Pharisæos versus, comminatus est illis exitium: Væ, ait, vobis Pharisæi, Scribæ & hypocritæ, qui regnum cælorum alijs clauditis, ipsi perpetuò exortes. Voratis domos viduarum, longum precamini, vagmini terra marique, vt in superstitionem vestram pertrahatis simpliciores. Væ vobis duces cæci, qui ex Patribus homicidis nati, vt illi prophetas, ita vos apostolos trucidabitis, quod verè reatum contrahatis omnis innoxij sanguinis. Futurum vobis auguror, vt me aliquando videatis in gloria, quem iam habetis despectui, Matth. 23. Marc. 12. Luc. 11.

Discipulis templi structuram admirantibus prædicitur primum eiusdem templi ruina, deinde totius mundi annunciatur destructio, davis quibusdam velut signis, quæ vniuersalem rerum humanarum omnium interitum sine præcessura. Cap. 66.

EXEUNTI autem templū Domino, discipuli præclara & sumptuosa eius phani ædificia, admiratione quadam capti, ostendunt. Sed ille vanitatem mentibus eximit, prædicens breuè futurum, vt ne vllus quidem lapis alteri cohereat lapidi, Matth. 24. Marc. 13. Luc. 21. Ac mox abiens, in monte oliuarum urbem intuitus, paulisper confedit: Vbi secretò huic cōgressi discipuli, initia futuræ huius cladis condiscunt, videlicet Antichristos, bella, seditiones, terræmotus, pestilentiam, famem, terrificam de cælo signa, idolum abominabile, Danielis vaticinio celebre, extremam deniquè calamitatem eorum qui dōcebunt Euangelium. Quanquam ne vnus quidem capillus è capite illorum sit periturus: fore enim, vt in patientia sua animas afferent.

Signa mundi
interitū
præcedentia.

Hierusalem verò, captis habitatoribus, & quaquaversum abductis, à gentibus tantisper calcatum iri, dum euangelium vniuersos illarum fines occupauerit: tum enim finem instare mundi, quem & ipsum portenta quedam præcedent in sole, luna, stellis, & pelago, Matth. 24. Marc. 13. Luc. 21. Sollicitè autem cauendum ait, nè crapula, ebrietate, aut curis huius vitæ detineamur, ita vt improvidos opprimat ex inopinato dies illa, Luc. 21. vsque ad eadè incerta, vt nec angeli cælestes eam possint prædicere, Matth. 24. Venit enim subito, ceu fulgur coruscans è cælo, Luc. 21. Et ad eum fermè modū, quo diluuium, quod contigit Noë temporibus: edentes enim & bibentes, ac nuptijs incumbentes, inexpectatum corripuit.

Vigilandum esse, nè imparatos obruat nos dies illa magna & incognita, in qua Dominus ab agnis hædos, id est, à bonis separabit malos. Cap. 67.

ITAQUE prudenti cuique vigilandum est, boni Patrisfamiliâ exemplo, qui furibus nocturnis domum suam patere non sinit. Itidè frugi minister non indulget potationibus, rixis aut somno sub id tempus, quo Domini suspectum habet aduentum, Matth. 24. Sic videntur desipere virgines virginibus, in occursum sponsi venturæ cum incensis lampadibus, si noctū excitatæ è somno, oleum quod in promptu esse illis debuerat, iam primum emptum ierint. Et seruus ille parum frugi traditur extitisse, qui acceptam à Domino pecuniam, per incuriâ domi ociofam iacere passus est, quam ille cum scenore se recepturum sperauerat.

Parab. de x.

Parab. de ta
lento in fu-
dariolo re-
tento.

Separari autem tunc à bonis, ait IESVS, eos, qui fuerint noxij homines & scelerati, non aliter, quam Pastor ab ouibus hædos segregat: bonorum numero censeri eos, qui suo nomine

mine miseris charitatis opera impenderint malorum contrā, qui hęc pertinaciter negauerint. Hos execrabiles, igni & cruciatibus nunquam finiendis tradi: illos benedictos, ad cæleste regnum vocari, Matth. 25.

Sequenti die Dominum in Bethania mansisse, & quid inter eā contra eum Sacerdotum moliri sint Antistites & scribæ. Cap. 68.

CABTERUM profectō post hunc sermonem in Bethaniam Domino, vbi consentaneum est illi sequentem egisse diem, inter eā Sacerdotum antistites & scribæ, coacto concilio in Caiphæ atrio, capiendum per insidias Iesum, morteque plectendum statuunt. Inuentus est huic negotio idoneus Iudas discipulus, qui pecunia corruptus, triginta argenteos stipulatur à Iudæis, vt prodat Magistrū, Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22.

De preparatione vltimæ Cœnæ Domini, & quid in ea gesserit Christus. Cap. 69.

POSTERODIE, qui primus erat eorum, quibus à fermento abstinebant Iudæi, præmisit Iesus duos ex discipulis, qui pascha in ciuitate pararent, ipse secutus, vnā cœnans, Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Iauit pedes discipulorum, tanto exemplo ad animi demissionem & modestiam illos inuitans. Simul ex eo cœtu, quem tanto ardore dilexerat, quendam esse subindicans, qui se esset Iudæis proditurus, Matth. 26. Ioan. 13. Et mox accepto pane, deinde vini calice, corpus esse suum ac sanguinem testatus, manducare illos iussit & bibere, quod ea sit futura calamitatis suæ mortisque memoria. Fore proinde, vt omnibus ea res fieret offendicūlo, Petro contrā neque carceres, nec mortem se formidaturum constanter pollicente. Sed Iesus trinam de se illius negationem prædixit, Matth. 26. Mar. 14. Luc. 22. Ioan. 13.

Facta cœna, præscribit Christus discipulis suis nouum mandatum dilectionis, eosque contra futura insidias pericula, & patrem orat non pro apostolis tantum, sed pro omnibus etiam qui in eum sint credituri. Cap. 70.

COMMENDAT autem protinus nouum illud de mutua dilectione mādaturum, Symbolum id esse significans, quo discipuli sui ab exteris dinoscantur, Ioan. 13. Deinde ad proxima pericula instruens animos, iubet mœrorem ac metum omnem deponere, iturum se præparatum suis locum, quo illos ad se recipiat. Et planè se viam esse, veritatem ac vitam: argumentum præterea videri, quod se magistrum ament, si præceptis sint morigeri. Nunquam se commissurum, vt desertos omni solatio relinquat, quādō spiritum cælestem consolatorem in hoc illis mittendum destinauerit, pacem interea suam impertiens, Ioan. 14.

Denique, vt omnem spem salutis non aliud, sed in se duntaxat collocent, vitem se esse prædicat, à qua semotus palmes, sterillis reddatur, & mox in flammās, postquam aruerit, videatur conijciendus. Non se item electum ab ijs fuisse, sed cum delectu illos factos fuisse apostolos. Magistro proinde hunc mundum tendere insidias, vt Prophetæ oraculo continetur: Odio, inquit, habuerunt me grati. Itaque non mirum videri, si idem accidat discipulis, qui dignitate censantur inferiores, Ioan. 15.

Ceterum spiritum consolatorem, cuius pauloantè meminuit, suo aduentu incredulum hunc mundum de peccato condemnaturum, breuem esse tristitiam, & parientis fœminæ similitimam. Vt enim hanc ingens finit gaudium recens nati infantis, ita discipulorum corda post præsentem mœrorem læticia perpetua exhilarabit. Postremò pacem Iesus discipulis in sese habituros spondet, modò suo exemplo animentur, qui mundum vicerit, Ioan. 16. Fixis deinde in cælum oculis, Patrem orat, vt se clarum mundo reddat, discipulos & eos quoque qui illorum verbo credituri sint, à malo feruet, vnumque faciat per dilectionem, ad eum modum, inquit, quo ego & tu vnū sumus, Ioan. 17.

De egressu Iesu trans torrentem Cedron in hortum, montem s. oliueti, & quid ibi fecerit. Cap. 71.

ET euestigid cum hymnum absoluisset cum discipulis IESVS, vrbem egressus in prædium Gethsemani, quod est situm vltra torrentem, qui à cedris nomen habet. vnde hortus erat Iudæi proditori non ignotus. Solebat enim se plerunquē Dominus in semotum ab vrbano strepitu recessum hunc cum suis recipere. Illic accersito ad se Petro cum duobus Zebedæi filijs, cæteros iubet quietos paululum se expectare, qui precibus velit insistere. Et progressus inde, mœstum se esse indicat, talique tristitia teneri, quæ sola morte sit finienda, iubens item illis, vt consideant & secum vigilent. Ipse solus non admodum longo spatio disiunctus, sed quod

quod iactu lapidis possis attingere, humi pronus consternitur, patrem orans, si qua fieri possit, immunem se reddat ab imminente ærumnarum calice, nè hunc degustet. Quamquam si omnino ita visum sit, nihil detrectaturum se, verum in omnibus morem gesturum.

Et surgens à precibus, quos vigilare iusserat, somno oppressos inuenit. Itaque rursus admonet, nè dormiant, sed orant magis Deum, nè sinat illos labi in tentationem, quod Spiritus equidè nihil non molietur, at caro perquam est fragilis. Ac mox rediens ad preces, tertio eandem repetijt, toties somnolentos increpans. Laborabat autem angore tanto Dominus, vt sudore eius sanguinolento telus etiam maderet, cum protinus è cælo vox angelica audiret, quæ animum ac robur addidit.

Qualem se Christus erga proditorem Iudam, & Pontificum ministros ad capiendum eum instructos, exhibuerit. Cap. 72.

IAMQUE aderat Iudas proditor cum cohorte ac ministris Pharisæorum, & Pontificijs, quibus in occursum veniens Dominus, officiatibus discipulis inquit: Dormite iam & requiescite: quasi verò tempore tam periculoso quies apta videatur. Et compellans multitudinem tertio, quem quærant, sciscitatur. Illis toties respondentibus, Iesum Nazarenum: Dominoque subijciète, Ego sum, in terram dilabuntur. Ac protinus, vt discipulos abire paterentur, si se quærerent, insit. Quo dicto, Iudas exosculatus est Magistrum. Nam id ei symbolum fuit proditoris, quam cum Iudæis pactus fuerat. Et confestim illi hostiles manus iniiciunt, vinculis membra stringentes.

At Petrus prolato in medium gladio, ministro Pontificio, cui Malcho nomen erat, dexteram absceidit auriculam, quam confestim Dominus loco suo restituit, vetans gladio ferire eum, qui nollet ferro succumbere. Versus inde ad capientes, causam reddidit, cur se veluti latronem caperent, id quod prius crebrò doceti in templo nunquam contigisset: Nimirum quia iam permitta videretur tenebris potestas quiduis audendi, atque ita futurum, Prophetarum oracula præcinerit.

Quomodo Christus à suis derelictus, in domum Annæ ductus, & quid ibi passus sit. Cap. 73.

DISCIPULI interea omnes fuga salutis suæ consuluerunt: cum magno impetu in ædes Annæ, qui Caiphæ Pontifici foverat, Iesus ducitur, interrogatus ibi de discipulis & doctrina. Verum ille potius quærendum duxit ab auditoribus, quorum ingens erat numerus, quidnam illos docuisset. Ad quæ verba Pontificis minister alapam Domino, non aliter, quam si fuissent contumeliosa, impexit. Et audiuit: Si perperam locutus sum, de hoc profer testimonium: Sin rectè, cur abs te vapulo?

Quæ Christus fuerit passus in domo Caiphæ Pontificis. Cap. 74.

MISVS deinde Caiphæ, vbi omne Iudæorum concilium testes iniquos aduersus Dominum cõquisierat reiectis quibusdam ceu friuolis ac prorsus ineptis, quum sæpè interrogatus, nihil ad obiecta responderet, quærit Pontifex: Num Christum Dei filium se esse fateretur. At ille: Tu, inquit, ita dixisti, fore significans, vt aliquandò multa luce conspicuum in nubibus cæli Dei filium viderent, quem modò humilem aspernarentur. Ad quam vocem Pontifex ceu execrabilem concitatus, vestem scidit, & morti obnoxium esse Iesum, toto cœtu acclamante, pronunciat. Illudebant illi interea ministri, velato capite membra ferientes, ac fœdantes sputo, Prophetam insuper salutabant, sedulo exigentes, vt illum proderet, qui se verberasset, multis quoque alijs huiusmodi in hunc colatis conuicijs.

PETRVS NEGAT CHRISTVM. Cap. 75.

INTEREÀ Petrus in Annæ atrio semel atque iterum ab ancilla alijsque interrogatus de Iesu: Num illius esset discipulus, constanter ac deinde sanctè iurans, illum abnegauit. Id quod in Caiphæ quoque edibus ad eum modum accidit. Et cum vocem edidisset gallus, meminit Petrus verbi Domini: Priusquam gallus bis cecinerit, tu me tertio abnegabis. Atqui Iesus intuitus Petrum, mœstum reddidit, vt se foras cum ingenti fletu proriperet, Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 18.

Vt Iesus adueniens diluculo, in die Parasceus, primum ductus sit in prætorium Pilati, & quantis ibi affectus sit iniurijs, Tum de nefanda Iudæ desperatione, & falsis in Christum accusationibus. Cap. 76.

PORRÒ vbi primum diluxerat dies Parasceus, vincum omnis Iudæorum multitudo Iesum in Prætorium ducit ad Pilatum præsidem, non tamen euntes intrò, nè contaminarentur, sed pascha manderent. Id cum viderat Iudas, pœnituit eum proditoris, & coniectis in templum

plum triginta argenteis. Vnde illi agrum in peregrinorum sepulturam mercati sunt: Peccavi, inquit, sanguinem iustum vobis tradens: ac mox abiens, laqueo vitam finiuit.

Exijt autem foras ad Iudæos Pilatus, accusationem in Iesum receptū: sed illi opinione seipfos commendabant, quo grauius reum premerent. Si hic, aiunt, immunis esset à scelere, non vtique cōspectui tuo illum obtulisset. Verū accusationem, nē in ea parte Te. moremur, paucis accipe: Subuertit populum nostrum: vetuit tributa pendi Cēsari: dixitque se Christum Regem esse. Præses recepta accusatione, interrogauit secretò Iesum, Rex ne esset, & subodoratus accusationis Iudæorum vanitatem, absolūere Dominum constituit. At illi seditiosum esse hominem prodiderunt; qui à Galilæa exorsus, doctrina sua motus in populo, ad Hierosolymas vsque pertingentes, suscitauerit.

Quomodo Christus ad Herodem missus, & ab eodem delusus, Pilato iterum fuerit traditus. Cap. 77.

AUDI TA autem Galilæa, Præses Iesum Galileum esse edoctus, ad Herodem tetrarcham, qui tum Hierosolymis fortè agebat, misit. Vbi expectatus vt portenta ederet, conticuit. Itaque indutus veste alba, ludibrio habetur ab Herode, omniq̄ exercitu, atque ad Pilatum Præsidentem remittitur.

Pilatus Christum, agnita sua innocentia, liberare studuit: sed propter meum Iudæorum, condemnauit innocentem. Cap. 78.

QUI innocuum liberare pro virili adnitens, consuetudinem Iudæis solennem, qua in Paschali celebritate vincitum aliquem illis dimittere solebat, fauori suo prætexuit. At illi in diuersum nitentes, Barrabam quendam vinculis eximi homicidam cupiunt, Iesum verò voce increbrescente cruci affigi desiderant. Præses autem lenire illorum sæuitiam volens, nudatum veste, flagris cædi iussit, corona ex spinis mox ceruici impressa, & arundo dextræ tradita, corpus multis atque adeò horrendis plagis contusum est, salutarisq̄ à militibus, Rex Iudæorum, ceptus per ludibrium.

Vnde Pilatus eum eripiens, iam satis superque castigatum Iudæis ostendit, quò ad commiserationem eos commoueret: innocentiam viri etiam atque etiam inculcans, quā vxor, quæ in somnis multa ob Iesum passa, de illo palam prædicabat. Cæterum obstinati eiusdem tenaces propositi, cruci affigendum clamant. Nisi enim ita faceret Præses, Cēsari illum aduersari. Lauit mox manus Pilatus, immūnem se esse ab innoxio sanguine contestatus. Verū illi sibi & filijs hunc imprecanti, ad condemnandum cruci Iesum, præsidem impulerunt.

Christus Iudæorum preflatus à Pilato traditus, cruci affigitur. Cap. 79.

И Т А О У Б lata hac sententia, eductus inter duos latrones Dominus, crucem ipse sibi gestare cogitur. Sed & Simonem quendam Cyrenensem adigunt ad opem in ea referendam. Sequebatur ingens multitudo, & inter eam matronæ quædam à Galilæa, Iesu sermone attractæ. Hæ iunctæ Hierosolymitanis, miserè Domini vicem deplorabant, sed is Hierosolymitanis iussit, vt se ac suos magis lugerent liberos, qui ceu lignum aridum, pœnis essent dignissimi.

Affixus autem cruci in caluarie loco, inter duos latrones medius pendebat, omnium iniurijs & probris expositus, Quam ille ne tunc quidem solita in omnes benevolentia poterat obliuisci. Ac primò patrem caelestem precatus, vel errori illorum daret veniam, Latroni mox oranti, vt in regno caelesti non grauaretur sui vel meminisse, paradysum eo die se præstaturum, quam non rogatus pollicetur. Titulus præterea à Pilato ceruici Domine appositus est, Iudæis multum repugnantibus, ad eum qui sequitur modum: Iesus Nazarenus Rex Iudæorum.

Quæ præterea Christus in cruce egerit moribundus. Cap. 80.

VESTES, militum voluntati cedere, vt Prophetæ oraculo continetur, sorte in ijs partiendis iacta. Commendabat Iesus Mariam genitricem cruci vicinam Ioanni discipulo, mulierem appellans, nē quid affectibus humanis tribuere videretur, qui Patris caelestis iam ageret negotium: Filium insuper se esse negans, dum illum in vicem suam substituit.

Congruabant mirè hæ res gestæ cum Dauidis vaticinio, vt videri possit ad illud respexisse Dominus, cum voce Hebræa clamaret: Deus Deus meus, cur me deseruisti? Huc item pertinebat, quasi affici sese clamabat, felle mox & aceto potatus.

Euenisse tum omnia dixit, quæ oraculis olim vates futura de Christo præcinnuissent. Itaque demisso in pectus capite, patrem affatus: In manus, inquit, tuas commendo spiritum meum. Quæ vox illi vitam linquenti extrema fuit.

Quæ

Quæ signa & Prodigia Christi mortem fuerim secuta. Cap. 81.

MORTEM extemplo secuta sunt prodigia. Sol caligine obducitur, tellus tremit, velum templi dirumpitur, petrae disiliunt, & monumenta aperiuntur, prodeuntibus inde quibusdam perspectæ sanctitatis hominibus. Quæ res Centurioni, qui tum aderat, alijsque complurimis fidem de Christo faciebant: pulsus enim pectoribus, domum redeunt, verè hunc esse Dei filium fatebantur.

Rogabant protinus Pilatum Iudæi, vt corpora condemnatorum eo die pateretur auferri, obsequens sabbatum quoque celerius extinguerentur. Latronibus crura comminuta sunt, Christo iam exanimi latus cuspede confossum, cruoris & aquæ vberim riuos edidit.

Vesperè Ioseph Decurionis precibus à Pilato concessum corpus Dominicum honorificè sepelitur, obseruatio item Iudæorum in vngendo ritu. Qua in re Nicodemus, cuius paulo superius facta mentio, allatis myrrhæ & aloës libris plus minus centum, suo non defuit officio. Sed & mulieres eregione monumenti sedentes, ac locum tacite secum considerantes, agrè diuelli inde poterat, Matth. 27. Marc. 15. Luc. 23. Ioan. 19.

De victoria triumphali, & gloriosa Christi Resurrectione. Cap. 82.

POSTERÒ die Iudæi, nè corpus Dominicum clam à discipulis auferretur, veriti, à Præsidente Pilato excubias sepulcro Dominico adhiberi impetrarunt. Nondum enim exciderat illorum mentibus, quod de resurrectione sua peracto triduo aliquandò prædixerat Christus. Itaque in muniendo sepulcro magna lapidis mole, consignandoque ostio, nihil prætermisum, Matth. 27.

Sed quid sunt ad Deum humana consilia? Tertia die terræ motus ingens ad Domini resurrectionem, ad spectusq̄ angelicus ceu fulgur custodum animos vsque adeò exterruit, vt à mortuis nihil viderentur differrè. Quod vbi rescuere Iudæi, excogitato commento subornarunt pecunia, qui dicerent furtim Iesum è monumento noctu sublatum, Matth. 28.

Christi resurrectio per angelos nunciatur primum mulierculis sepulcrum Domini visitantibus. Cap. 83.

INTERE à Maria Magdalena, Maria Iacobi, & Salome dum Sabbato legis præcepto obsequentes quieuisent, diluculo præparatis ad vngendum corpus Dominicum aromatis, ad sepulcrum properant, Luc. 23. Vbi cum lapidem oppidò ingentem ab ostio motum cernerent, ac corporis Domini vestigium, id quod referebant fasciæ, iubentur ab angelis Christi resurrectionem discipulis illius prædicare, metù deponere, eum qui viuat, inter mortuos minimè quærere, denique meminisse. quid prædixerit adhuc in Galilæa agens Dominus, iam de prodicione, modò de pœnis, ac de morte, à qua tamen tertia die resurrecturus, Matth. 28. Marc. 16. Luc. 24.

Discipuli Domini, huic muliercularum nuncio credere primum noluerunt. Cap. 84.

MULIERES dicto audientes, resurrexisse quidem discipulis narrabant Dominum: Sed illi vera esse negabant, quæ dicebantur, ac mulierculas planè aiebant desipere, Luc. 24. Quanquam Ioannes & Petrus conspecto sepulcro, veraces fuisse mulieres deprehendere poterant, Luc. 24. Ioan. 20.

De prima Christi post resurrectionem apparitione, quæ facta est Mariæ Magdalena. Cap. 85.

MARIAM autem Magdalenam moeror paulisper circa monumentum, discipulis abeuntibus, retinuerat, quæ mora illi primò conspiciendi Domini occasio fuit, Ioan. 20.

De secunda Christi apparitione facta duobus discipulis euntibus in Emaus. Cap. 86.

Ac mox eodem die in Emaus ab Hierusalem profectis duobus apparuit discipulis, dum in longū de Domino sermonem protraherent, ipse, quam obtuso essent ingenio, productis à Moise ac Prophetis de se scripturis ostendit. Quippe omninò videri necessarium, vt Christus pœnis pleceretur, & ita demum gloriam sibi eternam pararet, Luc. 24. Marc. 16.

De tertia apparitione, quæ facta est toti discipulorum collegio, solo absente Thoma: quibus precatur pacem, & priores illis de morte ac resurrectione sua conciones in pristinam reuocat memoriam, data insuper noua spiritus sancti gratia. Cap. 87.

NEQVE ita multò post apparuit discipulorum cœtui, dum fores essent clausæ vesperè, pacem illis imprecatus. Deinde rei nouitate obstupescitibus, latus, manus ac pedes præbuit contrectandos, iussitque afferri, si quid haberent quod esset esui: atque ibi coram piscis asi partem

comedit ac fauum mellis, id quod spiritus nulla ratione possit efficere.

Aperuit protinus scripturæ arcanæ sensa, fierique non potuisse dixit, ut quæ de se in lege Moïsis, prophetis, ac psalmis sint conscripta, irrita prorsus videantur. Commonefecit item eos verborum, quæ super hac re crebrò habuerit, quo pacto videlicet extrema quæque ferenda fuerint Christo, & tertia die resurgendum à morte. Iamque fore, ut in illius nomine penitentia etiam in gentibus prædicetur, iuncta peccatorum condonatione, Luc. 24.

Viso autem Domino, ingens lætitia perdidit discipulos. Et ille denuò pacem comprecatur, suum nomine ad apostolicam cohortatus functionem, ad eum sanè modum, quo ipse patris legationem obijisset. Nec mora, spiritum cælestem afflatu suo impertit, in quo errata aut remittant, aut certè diutiùs constringant, Ioan. 20.

De quarta apparitione, qua octava post resurrectionem die, iterum congregatis apparuit discipulis, præsentem D. T. boma, cui suam exprobrat incredulitatem. Cap. 88.

R V R S S post dies octo, clauso ostio discipulis visus, solito pacis symbolo consalutat, Thomæ ibi discipuli castigans pertinacem de se dubitationem, quòd còdiscipulis ea quæ superius gesta memorauimus, se habente, parùm fuisset credulus. Dignitatem in latus cuspide iam pridem apertum. misit, ac manus Christi membris clauis nupèr perfosis adnotæ. Vbi beatitudinis præconio commendantur à Domino, quicumque non visa pietatis studio crederent, Ioan. 20.

De quinta apparitione, qua se discipulis in mari Tiberiadis piscantibus manifestum reddidit. Vbi Petro agnos suos concedidit piscendos, atque adeò totius ei ecclesiæ commendauit curam. Cap. 89.

T E R T I O in mari Tiberiadis piscantibus discipulis manifestum se reddidit, dum præciperet in dexteram iactari verriculum, vbi pransus vnà post tertio confestum sui amorem, Petro pascendos concedidit suos agnos, sub quodam verborum inuolucro adijciens, quis illum maneret pro suo nomine vitæ exitus, Ioan. 21.

De sexta apparitione, qua se discipulis visendum præbuit in monte, quem locum ad hoc illis constituerat Iesus: ibique nonnullorum de sua resurrectione dubitantium reprehendit incredulitatem. Cap. 90.

P O S T R E M O in Galilæa visendum se præbuit Dominus, in monte quem ad hoc destinârât, confluentibus eò discipulis & adorantibus, vbi parùm sincere fidei homines reprehendit, quia eos, qui resurrexissent viderant, vanos reputâssent.

De conuocatione gentium, siue collectione ecclesiæ catholice, opera & ministerio apostolorum, quibus ad hoc sacrum inspirat doctrinam, & miraculorum conferre potestatem. Cap. 91.

T R A D I T A M autem sibi mox indicat omnium, quæ celo terraq; continentur, ditionem, contestatus esse verè & salutaris doctrine formulâ, quam se doctore auribus hausissent. Iamq; nihil restare aliud, quàm ut ea gentibus longè lateq; innotesceret, id quod vestrarum, inquit, posthac erit partium.

Doctrinæ huius comitem voluit esse baptismum, qui in patris, filij, & spiritus sancti nomine credituris impenderetur. Ad hæc non defutura miracula, & valetudinis restituendæ varia beneficia. Quinquàm quid attinet hæc commemorare, quum ipse suo negotio se præstò affuturum certò definerit? Ecce, inquit, vobiscum sum omnibus diebus vsque ad sæculi consummationem, Matth. 28. Marc. 16.

De magnifica Christi ascensione, & diuisione apostolorum, quorum sonus in omnem exiit terram. Cap. 92.

H A E C dicens, receptus est in cælum, sedetq; ad dexteram Dei. At discipuli Dominicis obtemperrantes iussibus, cælestem doctrinam in orbem vniuersum diuulgârunt, & Dominicâ opem semper circa se ad eum modum, quo prædixerat ille, præsentem fenserunt, Marci. 16.

ALIA

ALIA QVATVOR EVANGELIORVM CONCORDIA, SIVE TOTIUS EVANGELICÆ HISTORIÆ COMPENDIUM, EX CONCORDIA EVANGELICÆ CORNELIJ IANSENIJ HULSTENSIS, IN PARTES QVING, DISTRIBUTUM.

PRIMA EVANGELICÆ HISTORIÆ PARS, CONTINENS PER COMPENDIUM, QUÆ AD CHRISTI INFANTIAM & PVERITIAM PERTINENT.

Verbum Dei æternum, vita & lux, caro factum. Cap. 1.

V E R B U M, quod apud Deum erat ab æterno, & ipsum Deus existens, per quod omnia facta sunt, omnium item vita, sed hominum peculiariter lux, misso priùs testificandi gratia Ioanne, in mundum tandem venit, carnemq; assumpsit, nobiscum conuersatus, Ioan. 1.

Annunciatur Ioannis conceptio Zachariæ, & concipitur ab Elizabeth. Cap. 2.

Q U O D ad hunc accidit modum: In diebus Herodis regis Iudæ, Zachariæ sacerdoti seni per angelum Gabrielem apud aram prædicitur, filium, qui Ioannes sit nuncupandus, ipsi ex vxore Elizabeth, sterili & anu, nasciturum, ipsumq; vsq; ad horum euentum, ob incredulitatem, mutum permanfurum, Luc. 1.

Christi incarnatio Mariæ nunciatur. Cap. 3.

I T A Q U E cùm post hæc verba mox concepisset Elizabeth, sexto ab eius cõceptu mense, idem Gabriel à Deo ad Mariam, desponsatam Iosepho, missus Nazareth, prædicit, filium, qui Iesus sit appellandus, ex ipsa nasciturum, idq; illæsa eius virginitate, nimirum per spiritus sancti superuentionem, Luc. 1.

Visitat à Maria Elizabeth. Cap. 4.

E X Q U O nuncio, cùm item conceptum cognatæ suæ Elizabethis virgo intellexisset, atq; ob id illam mox salutandi causa inuiseret, ad eius præsentiam mater fetusq; spiritu afflantur, lætitiæq; signa edunt: vnde & virgo ad magnificandum Deum celebri commouetur carmine, Luc. 1.

Nascitur Ioannes, & Zacharias recepta loquela benedicit Deum. Cap. 5.

P O S T tres ergo deinceps menses, quibus apud anum virgo perseverauit, peperit Elizabeth filium, cui cùm octauo die alijs frustra renitentibus, nomen Ioannis impositum à parentibus esset, recepta Zacharias loquela, magnificè Dei beneficium humano generi recens præstitum, prophetico spiritu cantauit, Luc. 1.

Texitur à Matthæo Genealogia Christi. Cap. 6.

S E C V T A est suo tempore, hoc est, sexto dein mense, Christi generatio, nobile habes ex Abraham per Dauid exordium, per tres tessaradecades: in quarum prima regnum Abrahe, promissum expectabatur: In secunda, idem in Dauide ceoptum floruit: In tertia idem collapsum, nouo modo per Christum expectabatur restaurandum, Matth. 1.

Angelus Iosepho nunciat sacrum virginis conceptum. Cap. 7.

C A E T E R V M priusquam virgo Christum pareret, Ioseph eius maritus, cùm animo fluctuaret, qd à se neutiquàm cognitam, grauidam aduerteret, angeli in somnis monitu confirmatus est, nè desponsatam sibi relinqueret vxorem, edoctus illam è Spiritu sancto concepisse, Matth. 1.

Natus in Bethleem Christus, pastoribus nunciatur, & circumciditur. Cap. 8.

P R O I N D E cùm Cæsarei occasione edicti cum illa ascendisset è Nazareth in Bethleem ciuitatem Dauid, accidit vt tum ibidem virgo filium pareret, quem pannis inuolutum, ac in præsepio positum, angeli monitu, pastores primi inuiserunt, Luc. 2.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM

Magi stella duce inueniunt Christum adorant. Cap. 9.

AC post hos magi ex Oriente nouæ stellæ ortu exciti, Hierosolymis prius de natiuitatis loco prophetis verbis instructi, ac deinde eiusdem stellæ ductu ad eundem locum delati, ex quo post sacra munera puero oblata, nê ad vasrum Herodem redirent, oraculo in somnis commonefacti, alia via redierunt ad sua, Matth. 2.

Oblatus in templo Christus, à Simeone & Anna agnoscitur. Cap. 10.

POST hæc demùm ipso purificationis puerperæ die, oblatus tanquàm primogenitus in templo puer, primùm à Simeone iusto fene, post longam eius expectationem, deinde & ab Anna vidua agnoscitur ac predicatur, Luc. 2.

Angeli monitu fugit cum puero in Aegyptum, & redit Ioseph. Cap. xi.

QUIVS peractis, Ioseph angeli impulsu, cum puero & matre fugiens in Aegyptum, eundem Herodis iniuriæ subtraxit, quam noui regis metu impius ille in Bethleemiticis exercuit infantes. Quo extincto, rursùm angeli monitu, in terram Israel regressus Ioseph, relicta metu Archelai Herodis filij Iudæa, oraculo, celsit in Nazareth Galilæa: vnde Nazaræi nomen puer accepit, Matth. 2.

Quæstus à parentibus Iesus, inuenitur in templo. Cap. 12.

QUI iam duodennis factus, cum solenni paschæ die parentibus pro consuetudine Hierosolymam petentibus iunctus & ipse eò ascendisset, ab ipsis desideratus, post triduum in templo est reperitus inter doctores: cum quibus reuersus Nazareth, subditus illis, profecit non tantùm ætate, sed & sapientia ac gratia apud Deum & homines, Luc. 2.

SECUNDA EVANGELICAE HISTORIAE

*pars, continens acta Christi ab eius baptismo, vsque ad secundum pascha, hoc est, acta vnius anni & aliquot mensium.**Prædicat & baptizat Ioannes. Cap. 13.*

CVM autem iam virilem attigisset ætatem Ioannes & Christus, tempusq; esset prædicandi per ipsos euangelij, anno quingentesimo imperij Tiberij Cæsaris, procurante Pontio Pilato Iudæam, prior Ioannes austeritate loci, vestitus ac victus populo venerabilis, verbo ac baptismo ad poenitentiam homines inuitare cepit, seuerè incessens ac terrens, præsertim pharisæos ac Saducæos, turbis misericordiae opera, publicanis iustitiæ tenorem, militibus iniuriæ abstinentiam præscribens: se non, vt putabatur, Christum esse contestans, sed alium qui post se venturus esset fortior ac dignior, Matth. 3. Marc. 1. Luc. 3.

Baptizatur à Ioanne Christus, eiusq; à Luca genealogia in Deum reducit. Cap. 14.

ET ecce promissus Christus, mox inter alios, & ipse Ioannem adijt baptismi gratia, quem ab eo, licet aliquandiu reluctante, suscipiens, paterna voce ac spiritus sancti in columbæ specie descensu declaratus est esse filius Dei, cum eatenus putaretur esse filius Ioseph, iam tricesimum agens annum, per quem deinceps humanum genus reduceretur ad Deum, vt qui filius Dei existens, homo factus est, homines per se Dei filios redderet, Matth. 3. Marc. 1. Luc. 3.

Ieiunat & tentatur in deserto Christo. Cap. 15.

PATERNO ac spiritus testimonio declaratus, quis esset Iesus, mox in desertum secessit, vbi post quadragenarium ieiunium, sine omni cibo peractum, tandem famis occasione, variè est à satana tentatus, scire percipido, num is esset, qui caelesti voce denunciatus erat: quo in omnibus superato, sancti angeli ministerium ei debitum obtulerunt, Matth. 4. Marc. 1. Luc. 4.

Ioannes testificatur de Christo. Cap. 16.

SVCCESSIT his Ioannis de ipso testimonium, qui & rogantibus misit ad se sacerdotibus respondit se nequaquam eum, quem putabant, esse: sed alium iam venisse, qui is esset se dignior ac prior: & postera die præsentem Iesum digito demonstrans, denunciavit ipsum esse, qui à se promissus erat, & ab omnibus expectabatur, Ioan. 1.

Demon-

LIBER TERTIVS.

*Demonstratum à Ioanne Christum, quinque discipuli agnoscere & sequi incipiunt.**Cap. 17.*

AC rursùm altera die eundem discipulis suis demonstraudo, agnum Dei prædicauit, qua occasione quinque illum discipuli agnoscere ac sequi coeperunt, Andrea ipsum fratri Simoni, Philippo eundem Nathanaëli insinuante, Ioan. 1.

Mutatur aqua in vinum in nuptijs. Cap. 18.

TERTIA dehinc die, discipulis videntibus, per matris sollicitationem, aquam in nuptijs conuertit in vinum, hoc suorum omnium miraculorum primo, Galilææ vicum, cui Cana nomen erat, honestans, ac se tandem, quis esset, post aliorum testimonia declarans, Ioan. 2.

In paschate eicit Dominus vendentes & ementes in templo, mortem & resurrectionem suam Iudæis insinuans. Cap. 19.

POST hæc seipsum magis manifestaturus, è Capharnaum, vbi aliquot diebus cum suis manserat, ob instans Pascha Iudæorum, ascendit Hierosolymam, vbi flagello de funiculis facto, è templo abegit vendentes, rogatusque signum vendicæ authoritatis, mystico sermone templum à Iudæis soluendum, & à se post triduum excitandum, denunciat: multisque eo loci patratis miraculis, plebrosque ad credendum in se pertrahit, Ioan. 2.

Nicodemus docetur mysteria fidei. Cap. 20.

DE quorum numero vnus Nicodemus Pharisæus princeps Iudæorum, nocturno cum ipso colloquio docetur regenerationis per aquam & spiritum mysterium, crucis item ac fidei vim, Ioan. 3.

Baptizat per discipulos Christus in Iudæa. Cap. 21.

REGENERATIONIS necessitate denunciata, Dominus qui ad hoc vsq; tempus in Galilæa commoratus fuerat, cum suis discipulis in Iudæa morari incipiens, cepit & baptizare, cum adhuc Ioannes baptizaret. Qua occasione cum discipuli Ioannis quererentur apud ipsum, quòd plures ad Iesum confluerent, Ioannes rursùm illum, se longè superiorem non obscure testatus est, quem proinde necesse esset crescere, se autem minui, Ioan. 3.

Ioannes ab Herode, ob reprehensum adulterium, recluditur in carcerem. Cap. 22.

QUI sub idem tempus, quasi suo defuncto officio, Christo suam auspicante legationem, ab Herode tetrarcha ob reprehensum adulterium, coniectus est in carcerem, Matth. 14. Marc. 6. Luc. 3.

Ioanne tradito, Christus rediens in Galilæam per Samariam, mulieri Samaritane innotescit. Cap. 23.

HVIVS captiuitatem, ac simul pharisæorum contra se ob populi ad suum baptismum cõfluxum, inuidiam intelligens Dominus, relicta Iudæa, suam repetijt Galilæam. In quo itinere, cum necessariò interiarentem Samariam pertransiret, occasione petijt à se fatigato aque, mulieri cuidam Samaritanæ, post longam vltro citroque colloquutionem, tandem innotescit, ac per eam multis Samaritanorum, apud quos duos dies rogatus mansit, post quos ceptum profecutus iter, peruenit in Galilæam, ab incolis benignè receptus, ob miracula Hierosolymis conspecta, Matth. 4. Marc. 1. Luc. 4. Ioan. 4.

Sanatur à febre filius Reguli. Cap. 24.

VRVSVM ergò inuisens vel in transitu Canam Galilæa, à se prius miraculo primo nobilitatam, Reguli filium in Capharnaum ex febre periclitantem, à patre seriò requisitus, absens verbo sanitati restituit, fuitque id secundum iam miraculum, ab ipso in Galilæa editum, Ioan. 4.

Prædicat in Galilæa Christus, & fama eius vbique spargitur. Cap. 25.

CAETERVM iam ingressus Galilæam, relicta ob causam ciuitate Nazareth, in qua enutritus, ad hoc vsq; tempus habitauerat, Capharnaum nobile Galilææ emporium, veluti comodam suæ prædicationis sedem, sibi pro mansione delegit, in qua & ex qua deinceps post Ioannem, palàm ac clare aduentum regni Dei denunciavit, ad poenitentiam ac fidem prouocando, quam prædicationem cum per vniuersam Galilæam longè lateq; spargeret, morborumque curationibus illustraret, per totam Syriam celebre factum est nomen eius, ita vt ad eum vndique cum agris pleriq; confluere, Matth. 4. Marc. 1. Luc. 4.

Vocati

PARTITIONVM THEOLOGICARVM

Vocari è nauì quatuor discipuli, sequuntur Christum. Cap. 26.

CVM autem opus illi esset perpetuis quibusdam suorum operum ac doctrinæ testibus ac coadiutoribus, mox à prædicationis exordio, cum fortè iuxta mare esset Galilæe, è mari duo fratrum piscatorum paria ad se sequendum euocat, miraculo capture piscium prius in suis admirationem raptos; qui & mox omnibus relictis, constantes iam illi adheserunt. Erant autem Petrus & Andreas fratres, Iacobus item & Ioannes fratres, Zebedæi filij, matth. 4. marc. 1. Luc. 5.

Sanatur in synagoga daemonicus. Cap. 27.

CVM his Capharnaum ingressus, in synagoga sabbato post doctrinam spiritum immundum pellicit à daemonicis, multis ob hoc ipsius potestatem & doctrinam mirantibus, marc. 1. Luc. 4.

Curatur à febre socrus Simonis, & ægroti muli. Cap. 28.

VNDÈ egressus, & cum eisdem discipulis in domum Petri ingressus, febricitantem eius socrum suo imperio sanat. Quarum rerum fama increbrescente, ad vesperam eius diei domus à multis languidis & daemonicis, eò adductis, obfessa est, quos omnes manibus impositis curauit. Postridiè verò, summo manè egressus Dominus, solus desertum petijt orandi causa: vbi primùm à Simone cum suis ipsam requirente, deinde & à turbis repertus est, matth. 8. marc. 1. Luc. 4.

Reprehenduntur à Christo tres ipsum sequi volentes. Cap. 29.

ITAQVE cum se à turbarum multitudine, circumseptum videret, iussit discipulos transfretare, ibi tum quidam ipsum sequi volentes reijciuntur, matth. 8. Luc. 9.

Maris tempestas iussu Christi sedatur. Cap. 30.

CVM autem dimisis turbis, nauim ascendisset, ipso inter nauigandum obdormiente, grauis tempestas exorta, metum discipulis iniecit, à quibus excitatus, post increpatam illorum diffidentiam, suo imperio tranquillum mare reddidit, cum omnium qui aderant, stupore, matth. 8. marc. 4. Luc. 8.

Sanatis in regione Gerasenorum duobus daemonicis, daemones porcos ingrossi, præcipitant in mare. Cap. 31.

NAVIGIO ergò delatus in regionem Gerasenorum, Galilææ oppositam, obuios duos daemonicos liberauit à daemonibus, quibus ipse in porcos ad duo millia ingressis, eosq; in mare demergentibus, à perplexis incolis rogatus vt discederet, rursus eò, vnde venerat, transfretauit, matth. 8. marc. 5. Luc. 8.

Sanatur paralyticus per tegulas demissus. Cap. 32.

EGRESSVS nauim, à turba conflente benignè excipitur, ac Capharnaum rursus ingreditur, vbi vna dierum in domo existens ac docens, paralyticum per tegulas, ob turbam, ad se demissum, post peccatorum remissionem sanat, pharisæorum obmurmuratione confutans, matth. 9. marc. 2. Luc. 5.

Vocatur Matthæus, & de ieiunio disputatur cum discipulis Ioannis & Pharisæorum. Cap. 33.

POST QUÆ rursus ad mare egressus, in via matthæum ad telonium sedentem, ad sequelam sui vocat, à quo deinde cõiuuium cum plerisque publicanis exceptus, secutum ob id Pharisæorum murmuracionem sapienter represit, sicut & eorundem cum discipulis Ioannis murmuracionem aliam, mox subsequenter, ob neglectum à discipulis ipsius ieiunium, matth. 9. marc. 2. Luc. 5.

Suscitatur filia archi-synagogi, & curatur hæmorrhøissa. Cap. 34.

CVM disputacioni cum adhuc esset intentus, à principe quodam synagogæ Iairo, rogatur pro sananda moribunda eius filia duodenni, ad quam dum pergit curandã, hæmorrhøissam duodennem in via sanat, ac postea domum Iairi ingressus, eius filiam iam mortuam vitæ reddidit, matth. 9. marc. 5. Luc. 8.

Duo cæci curantur, & vnus daemonicus. Cap. 35.

VNDÈ digressus, duobus cæcis se sequentibus, visum reddidit, ac post eos mox daemonicum mutum curat, turbis quidem mirantibus, at pharisæis calumniantibus, matth. 9.

TER-

LIBER TERTIVS.

TERTIA PARS, CONTINENS ACTA

Christi à secundo Paschate vsque ad tertium, hoc est, Acta secundi anni prædicationis eius.

Sanato in sabbato homine, qui laborauerat 38. annos, disputat cum Iudæis Dominus. Cap. 36.

POST HEC, cum ob Pascha Iudæorum, Dominus rursus ascendisset è Galilæa Hierosolymam, apud Probaticam piscinam sabbato eum, qui triginta & octo annos languerat, curat, iussu à se tollere suum grabatum: vnde Iudæorum insectationi obnoxius, prolixè differit de sua cum patre operatione, ac potestate etiam mortuos suscitandi, & iudicandi omnes, pro quorum confirmatione testimonia profert Patris, Ioannis, suorum operum, omniumque scripturarum, Ioan. 5.

Pharisæos, ob confricatas à discipulis spicas in sabbato offensos, confutat Dominus. Cap. 37.

SIC confutatis semel Iudæis, cum deinde Pharisæi discipulos ob spicas sabbato decerptas, conficatas ac comelas calumniarentur, rursus eorum calumniam confutat, matth. 12. Marc. 2. Luc. 6.

Eisdem ob sanatum in sabbato manum aridam offensos, rursus confutat Dominus. Cap. 38.

ITIDEM & tertio faciens, cum alio quodam sequenti sabbato, in synagoga curans quendam habentem manum aridam, sentiret Pharisæos tacite se criminari, Qua tamè satisfactioe cum nihilo meliores illi efficerentur, sed consultarent de perdendo ipso, Dominus secessit ad mare, multa tamen eum sequente turba, ex omnibus collecta regionibus, cuius ægros cunctos & daemonicos curauit, matth. 12. Marc. 3. Luc. 6.

Electis duodecim Apostolis, differit Dominus in quibus sita sit beatitudo. Cap. 39.

QUO tempore cum turbis relictis, in montem orandi causa ascendisset, post nocte orando transfretatam, ex omnibus discipulis ad se vocatis duodecim legit, quos & apostolos nominauit. Cuius è monte descendens, coram imensa hominum multitudine, insigni sermone summam euangelicæ vitæ ac perfectionis complexus est, primùm quidem docens, quibus in rebus, verè, contra hominum sententiam, sita sit felicitas ac infelicitas hominum, matth. 5. Marc. 3. Luc. 6.

Præcipitur abundantior iustitia quàm sit Pharisæorum. Cap. 40.

DEINDE veterem legem perfectioribus mandatis adimplens, per quorum obseruationem Pharisæorum iustitia superanda sit, matth. 5. Luc. 6.

Docet quomodo faciendã eleemosyna, quomodo item orandum & ieiunandum. Cap. 41.

TVM & eleemosynam, orationem ac ieiunium, aliter à nobis exhibenda, quàm à Pharisæis, docet, matth. 6.

Docet abijciendum curam rerum terrenarum. Cap. 42.

ABAURITIA postea, ac sollicitudine rerum temporalium auocans, matth. eod. cap. 6.

Non temerè iudicandum. Cap. 43.

ADICIENS his, nec temerè iudicandum, nec temerè docendum, orationi instandum, à pseudo prophetis cauendum, suæq; huic doctrinæ firmiter inhaerendum, matth. 7. Luc. 6.]

Curatur leprosus. Cap. 44.

DOCTRINAM secuta leprosi mandatio, quem mundatum ad sacerdotem misit, matth. 8. Marc. 1. Luc. 5.

Sanatur seruus Centurionis. Cap. 45.

INGRESSVS deinde Capharnaum, Centurionis ob raram fidem insigniter commendati seruum, abiens paralyti liberauit, matth. 8. Luc. 7.

Resuscitatur filius viduæ. Cap. 46.

POST QUOD ad ciuitatem Naim profectus, vni genitum viduæ filium sepulturæ proximum, ad vitam reuocat, Luc. 7.

Mittit

Mittit Ioannes ex carcere discipulos. Cap. 47.

Hic autem miraculis ex discipulorum suorum narratione auditis, Ioannes è carcere ad Christum discipulos misit, per quos rogaret, num ipse esset expectatus Messias. Quibus cum mandato ad Ioannem remisisset, cepit Dominus & Ioannis prædicare dignitatem, & eorum exprobrare duritiam, qui nec per Ioannem, nec per se, ad respiciendam commoti fuissent, pharisæos potissimum ac scribas notans, eisque apud Deum præferens publicanos, atque apud seculum abiectos, Matth. 11. Luc. 7.

Mulier peccatrici remittuntur peccata. Cap. 48.

Quo non ipsum insigni aliquando exemplo demonstratum est, cum rogatus à Simone pharisæo ad conuiuium Dominus, Peccatrici ob singularem doloris & amoris significationem, multa peccata remissa, ac pharisæo frigide amanti, ac parum humili prælatam esse testatus est, Luc. 7.

Curato demoniaco cæco & mutuo, confutantur pharisæi. Cap. 49.

Cum autem post longum per diuersa loca circuitum sese aliquando domum recepisset, confestim rursum à turba circumdatus, oblatum sibi dæmoniaco, cæcum & mutum, ab omnibus simul liberat malis. Quod factum cum admirantibus turbis, rursum quidam pharisæorum ac scribarum calumniarentur tanquam dæmoniaco, alij cælestis potius signum requirerent: Dominus primum efficacibus ostendit rationibus, nequaquam illud debere videri diabolica factum virtute, sed potius contraria, diuina scilicet, atque ob id pharisæorum calumniam, tanquam in spiritum sanctum commissam, inexpressibilem: tum & negat illis dandum, quale volebant signum è cælo, sed potius è terra, quod eos maxime sit condemnaturum, Matth. 12. Marc. 3. Luc. 11.

Matri & fratribus carnalibus præferuntur verbi Dei obseruatores. Cap. 50.

Hæc eius rationabili, ac planè diuina disputatione, audita, mulier quædam è turba felicem proclamant magistri matrem. At Dominus felices prædicat auditores, & obseruatores verbi Dei. Quos eisdem mox matrem ac fratres appellat, cum à quodam interpellaretur, suggerente matris fratrumque aduentum, quærentium illi loqui, Matth. 12. Marc. 3. Luc. 8. & 11.

Proponitur parabola seminantis. Cap. 51.

Eodem die egressus domo, rursum mare adiit, vbi congregata ad eum turba plurima, iterum cepit docere, sed in varijs parabolis. Et in primis parabolam proposuit seminantis, quadriformi feminis euentu, variam verbi diuini in hominibus operationem indicans, quemadmodum Apostolis suis seorsum aperuit, Matth. 13. Marc. 4. Luc. 8.

Parabolæ zizaniorum, feminis crescentis, grani sinapis, & fermenti. Cap. 52.

Tum & subiunxit parabolam de zizanijs, femini bono permixtis, que ad consummationem seculi paterfamiliæ crescere voluit, significans in regno Euangelico malos semper bonis permixtos fore, quemadmodum item Apostolis suis seorsum aperuit. Adiecit & tres parabolæ, significantes modum ac vim incrementi Euangelicæ doctrine, parabolam scilicet de semine, quod in terram iactum, sensim crescit nocte & die: parabolam de grano sinapis, quod cum minimum sit, crescit in arborem: parabolam de fermento, quod tribus farinæ satis commixtum, totum fermentat, Matth. 13. Marc. 4.

Parabola thesauri, margaritæ & sagæ. Cap. 53.

Quibus apud populum habitis, sed domi seorsum apud discipulos explicatis, adiecit apud eosdè priuatim duas, insinuantes eiuſdem euangelicæ doctrine precium, de thesauro scilicet & margarita inuentis, & omnium bonorum distractione emptis, tertiam addens de sagæ, bonos simul & malos pisces concludente, significans rursum malorum ac bonorum in ecclesia permutationem, Matth. 13.

Docens in Nazareth Dominus, incredulitatis eam condemnat. Cap. 54.

Post quas parabolæ egressus in patriam suam Nazareth, postquam in synagoga die sabbati obuius Isaiæ locum, in se expletum exposuisset, ac deinde incredulitatis suos ciues condemnasset, ab eis ciuitate eiectus, subduxit se de medio eorum, cum conarentur è motis supercilio præcipitare, Matth. 13. Marc. 6. Luc. 4.

Mittun-

Mittuntur ad prædicandum duodecim Apostoli. Cap. 55.

Cum enim deinceps omnes ciuitates ac vicos, cum Apostolis & aliquot mulieribus ei ministrantibus, misertus turbarum, quod pastoribus bonis destitute essent, mittit cum certis mandatis ac præscriptis duodecim Apostolos, pridem à se electos, prædicans eis mala, quæ ob euangelicam prædicationem eos manebant, ac contra ea ipsos confirmans. Quibus ablegatis, suoque officio fungentibus, per euangelij prædicationem & morborum curationem, secutus est ipsos Dominus quouersum, Matth. 9. & 10. Marc. 6. Luc. 8. & 9.

Describitur Ioannis decollatio, & fama Iesu apud Herodem. Cap. 56.

Cum hæc agerentur, Herodes tetrarcha, fama nominis Iesu ad se delata, dubitare cepit, num Ioannes à se decollatus, à morte reuixisset. Paulo ante enim Herodes die suo natalitio Ioannem, à se nupèr incarcerationum, ad petitionem saltantis filiæ Herodiadis, in carcere drcollari iussit, capite eius in disco puellæ tradito, Matth. 14. Marc. 6. Luc. 9.

Quinque panibus pascuntur quinque millia hominum. Cap. 57.

Itaque cum intelligeret Dominus, quam de se suspicionem haberet Herodes, & simul quia ad ipsum reuersi erant apostoli, peractis mandatis, inuidiæ declinandæ ac simul quietis causæ, cum suis fecisset nauigio trans mare Galilææ in desertum locum, vbi cum item ad ipsum conflueret immensa hominum multitudo, post doctrinam ac morborum curationem, quinque millia virorum, quinque panibus hordeaceis ac duobus piscibus pauit, duodecim cophinis fragmentorum post refectionem collectis, Matth. 14. Marc. 6. Luc. 9. Ioan. 6.

Ambulat Iesus super mare, & Petrus. Cap. 58.

Accidit autem hoc, instante iam alio Iudæorum paschate, ob quod miraculum cum aduerteret se à turba rapiendum in Regem, discipulis iussis se trans mare præcedere, ipse solus in montem fugit, vnde ad suos pedestri in mari itinere veniens, nocturno tempore conseruatos ob tempestatem ac phantasmatum existimationem, confirmat, Petro facultatem faciens ambulandi super aquas, omni que tempestate sedata, nauem in petitam ripam deferens. In quam reuersus, vndique collectos ægros contactu simbriæ sanauit, Matth. 14. Marc. 6. Ioan. 6.

Disserit de manducando pane caelesti. Cap. 59.

Postera die, cum occasione miraculi quinque panum, ad ipsum plerique conuenirent, à panis corporalis desiderio abducit ad querendum panem caelestem, differens de eo pane prolixè, quem iam pater misisset in mundum, quem & ipse daturus erat pro vita mundi, quem qui ederet, haberet vitam æternam: qui non ederet, viuere non posset, Ioan. 6.

QUARTA PARS EVANGELICAE HISTORIE, continens acta tertij anni, vsque ad Lazari resurrectionem.

Reprehenduntur Pharisæi discipulos calumniantes, quod illotis manducarent manibus. Cap. 60.

Accidit autem post hæc, ut cum Dominus non in Iudæa ob Iudæorum odium, sed in Galilæa conuersaretur, quidam pharisæorum ac scribarum ad ipsum ex Hierosolymis descenderent, quibus offensis, ac cum Iesu expositulantibus, quod discipuli eius illotis manducarent manibus contra seniorum traditionem, Dominus vicissim obiecit neglectum mandatorum Dei, docens, que intrant in os, non polluere mentem, sed que de ore ex corde prodeunt, Matth. 15. Marc. 7.

Sanatur filia Chananæ. Cap. 61.

Hinc egressus in partes Tyri & Sidonis, Chananæ filiam à dæmonio liberat, improbis matris victus precibus, Matth. 15. Marc. 7.

Restituitur surdus & mutus. Cap. 62.

Vnde reuersus ad mare Galilææ, surdum & mutum, digitis in aures misis, ac lingua spato contacta, sanat. Marc. 7.

kk

Septem

Septem panibus pascuntur quatuor millia. Cap. 63.

ASSCENSIO deinceps monte, multos ad se debiles delatos curauit, ac rursùm multitudinis quæ ipsum triduo secuta erat, miseratus, eam in deserto pavit septem panibus ac paucis pisciculis, ita saturans quatuor millia virorum, præter paruulos & mulieres, vt fu peressent septem sportæ fragmentis plenæ. Quo miraculo peracto, statim conscensa naui, venit in fines Magedan, Matth. 15. Marc. 8.

Pharisæi signum quærentes, reijciuntur: eorumq; fermentum cauendum docetur.

Cap. 64.

ACCEDENT ES autem ad Iesum Pharisæi & Saducei, rursùm tentantes, signum cælestè ab eo requisierunt. Ipse verò rursùm tale eis dandū negat, sed potiùs è terra. Eisq; dimissis, rursùm conscensa naui transfretauit: ibi tum discipulos à se commonitos cauere fermentum pharisæorum & Saduceorum, cum de panibus solliciti essent, diffidentia coarguit, in memoriam reducens duo superiora multiplicationis panum miracula, Matth. 16. Marc. 8.

Cæcus sanatur in Bethsaidâ. Cap. 65.

CVM autem venisset Bethsaidam, cæco ad se adducto, visum restituit, priùs imperfectè, postea perfectè, Marc. 8.

Petrus Christum confitens, commendatur. Cap. 66.

ILLINC digressus in partes Cæsareæ Philippi, postquam rogasset hominum de se sententiam, ac Petrus post multorum diuersas opiniones, ab alijs indicatas, veram confessionem edixisset, beatum illum ob id pronunciauit, ac singulare illi ecclesiæ suæ regimen addixit. Eundem tamen mox seuerè redarguit, cum statim subiiciens de sua passione Hierosolymis subeunda, Petrum reluctatè audiret, addens crucem omnibus post se tollendam, qui salui esse vellent, Matth. 16. Marc. 8. Luc. 9.

Transfiguratur Dominus. Cap. 67.

POST quæ cum gloriæ suæ, quæ crucem sequeretur, specimen aliquod edere promississet, octauo deinde die, coram tribus apostolis in monte, post colloquium cum Moise & Elia, transfiguratus est, paterna voce è cælis ei testimonium rursùm dante, Matth. 17. Marc. 9. Luc. 9.

Eijcitur dæmonium, quod non potuerunt eijcere discipuli. Cap. 68.

QUAM visionem cum suis silentio ad tempus tegendam iussisset, ac è monte descendisset, postera die eijcit è puero dæmonium, quod ob imperfectionem fidei discipuli non potuerant eijcere, constat, tale dæmoniorum genus in ieiunio & oratione expellendum, Matth. 17. Marc. 9. Luc. 9.

Statère in ore piscis inuento, soluitur didrachma, ac mors prædicitur. Cap. 69.

INDE profectus, cum adhuc in Galilæa duerfaretur, omnibus admirandus, secundo imminet sibi prædicit passionem, apertis quidem verbis, sed tamen à discipulis necdum intellectis. Post longam autem profectionem, rursùm Capharnaum reuersus, nè quem scandalizaret, pro se ac Petro didrachma solui iussit, statère ex ore piscis recepto, Matth. 17. Marc. 9. Luc. 9.

Contendentibus discipulis pro primatu, humilias docetur. Cap. 70.

EODEM loci, quia intellexerat discipulos inter eundem pro primatu inter se cõtendisse, eisdem, puero in medium producto, humilitatem docet, saluadis necessariam, ac per eam quenq; maximè fieri, Matth. 18. Marc. 9. Luc. 9.

Scandalum pusillorum cauendum docetur. Cap. 71.

MOX subijcit studiosè cauendum, nè quis scandalum aut faciat, (pusillis potissimum) aut ipse aliquid patiat, Matth. 18. Marc. 9.

Condonandum fratri in nos peccanti, docetur. Cap. 72.

ET quia fieri non potest, quin aliquandò scandala & offensiones oriantur, docet deinde quomodo monendus frater peccans, quomodo item eidem condonandum, efficaci ad hoc adhibita similitudine de patrefamilias, qui serui sui, in conseruum immisericordis, debitum decem millium talentorum, semel remissum, repeijt, Matth. 18.

Dominus, relicta Galilæa, venit in Iudæam, nec recipitur à Samaritis. Cap. 73.

His

HIS dictis, profecturus Hierusalem, vbi, quemadmodum prædixit, passurus erat, migravit in totum à Galilæa. Priusquam tamen eam relinqueret, cognatis monentibus, vt ob instantem tabernaculorum festiuitatem, in Iudæam transfret, non acquieuit, nec priùs eò ascendit, quàm illi præcessissent. Cùm ergo iam pergeret Hierusalem, & inter eundem à Samaritanis quibusdam ciuitate excluderetur, noluit tamen, petentibus licèt discipulis nonnullis, iniuriam vindicari, sed patientiam docens, abiit cum eis in alium pagum, Matth. 19. Marc. 10. Luc. 9. Ioan. 7.

In itinere curat decem leprofos. Cap. 74.

IMMO nec benefacere quidem in Samaria ob id destitit. Nam Samariæ quendam vicum ingressus, obuios decem leprofos curauit, collaudato Samaritano, qui solus ad ipsum, gratias acturus, redijt, Luc. 17.

Docet in templo in festo Scenopægiæ. Cap. 75.

INGRESSVS autem Hierusalem, in media scenopægiæ solennitate, post longam Iudæorum expectationem cœpit docere in templo, contra quorundam calumniam, & doctrinæ suæ & operum rationem reddens, ad eò efficaciter hæc aliq; disserens, vt cum eum quidam comprehendere desiderarent, atque ad id etiam Pharisæi ministros mitterent, nemo illi manus injicere ausus fuerit, Ioan. 7.

Adulteram mulierem absoluit. Cap. 76.

POST hæc perrexit in montem oliueti, ac vbi diluxisset, rursùm regressus in templum docendi gratia, adulteram mulierem à scribis & pharisæis subdolè adductam, absoluit, scribis ac pharisæis pudore affectis, Ioan. 8.

Rursùm docet in templo, & lapidantium se manibus eripit. Cap. 77.

TVM & nouo sermone ostendit quis esset, ac post longam cum Iudæis contentionem, cum eò tandem deuentum esset, vt tanquam blasphemum lapidare vellent, abscondit se, egressus è templo, Ioan. 8.

Cæco nato restituitur visus. Cap. 78.

SECVTA est mox noua calumnia, ob cæcum à natiuitate, quem in transitu Dominus sabbato visum donauit, iussum priùs lutum à se oculis impositum abluere in Silo: vnde cum cæcus ipsum cõtra pharisæos defendere pergeret, atque ob id ab eis eijceretur, à Christo receptus est, & in fide plenius instructus, Ioan. 9.

Disserit Dominus de vero pastore & ouibus. Cap. 79.

DISSERIT deinde Dominus de veri pastoris ac mercenarij conditionibus, sibi veri pastoris conditiones competere adstruens: Iudæorum verò principes, mercenarios insinuans, Ioan. 10.

Mittuntur 72. discipuli, & redeunt. Cap. 80.

POST hæc etiam alios septuaginta duos discipulos designauit, qui instar aliorum duodecim, ipsum bini præcederent ad quæuis loca, eadem illis mandata præscribens, quæ nupèr ipsis duodecim. Quibus cum gaudio ad se reuerfis, etiam ipse felicitatem ipsorum prædicans, vicissim in spiritu exultauit, & diuina sapiètia paruulis esset detecta, sapientibus superbis tecta, Luc. 10.

Et quidem, quæ hæctenus habita sunt, ordinem inter se consequentem habet: quæ verò sequuntur, aliquouquè sine certo ordine referuntur.

Proponitur parabola de Samaritano. 81.

CVM ergo aliquandò turgidus quidam legisperitus, tentandi gratia Dominum rogaret de commoda ratione consequendæ vitæ æternæ, ac Domini iussu ipse protulisset duo dilectionis mandata, arrepta hinc occasione, parabolam de Samaritano introduxit, qui hominis à latronibus vulnerati, à sacerdote autem ac Leuita neglecti, sollicitam habuit curam: notans, contemptos Samaritanos, in dilectionis negotio Iudæos excellere, Luc. 10.

Martha Dominum suscipit hospitio. Cap. 82.

CONTIGIT autem, vt dum aliquandò Dominus iter faceret in Hierusalem, à martha recipe-retur hospitio in Bethania, quæ cum marie sororis interpellaret sancti ocium, cohibita est ab ipso, marie parte præ ipsius collaudata, Luc. 10.

Docet orationis modum ac vim. Cap. 83.

kk 2

Quodam

QUODAM tempore, cum ab oratione cessasset, rogatus à discipulis, orationis modum & breuem illis orandi formam p̄scripsit, & efficacem orationis perseverantis vim ostendit, parabola introducta de eo, qui importunitate panes ab amico nocte impetrauit, Luc. 11.

Reprehendit præposteram pharisæorum mundiciam. Cap. 84.

ALIO tempore, cum inter loquendum à quodam pharisæo ad prandium vocatus esset, ac ab eo ob neglectam lotionem reprehenderetur, liberè pharisæorum ac scribarum taxavit p̄posteram & mundiciam & religionem, superbiam item, hypocrisim, ac homicidalem animum, Luc. 11.

Docet non timendam mortem corporis. Cap. 85.

AB eorundem hypocrisi potissimum aliquandò coram multa hominum turba suos cauendū docet, eosdè à timore hominum corpus occidentium auocans, & ad nominis sui confessionem cōfirmans, Luc. 12.

Docet abijciendam diuitiarum sollicitudinem. Cap. 86.

AB auaritia item, ac sollicitudine rerum temporalium, eorum animos abduxit, occasione sumpta ab eo, qui de hereditate cum fratre diuidenda sollicitus erat, similitudinem inducens de homine, qui cum ob fructuum abundantiam, sollicitus esset de receptaculis, eadem nocte coactus est, omnibus relictis, hinc migrare, Luc. 12.

Docet officium fidelis serui erga venturum Dominum. Cap. 87.

SVBIECT his officium fidelis serui, erga venturum Dominum, docens ob aduentus sui incertitudinem, semper suos paratos esse debere ad excipiendum ipsum, Luc. 12.

Docet pœnitentiam agendam ob Dei patientiam. Cap. 88.

CVM autem inter loquendum hæc, quidam nunciarent de Galilæis à Pilato occisis, illinc occasio ne accepta, ad pœnitentiam agendam inuitat, inducta similitudine de arbore ob sterilitatem amputanda, post longam fructuum expectationem, Luc. 13.

Sanatur mulier contracta. Cap. 89.

RVR SVM autem cum in synagoga sabbatis aliquandò doceret, ac mulierem dæmonis malitia contractam sanaret, archisynagogum obmurmurantem reddita ratione repressit, & pudore cum alijs suffudit, populo interim gaudente, vnde & subiicit duas illas à se nupèr dictas parabolas, de grano sinapis ac fermento, significans rursùm Euangelicam doctrinam ex humilibus initijs in summam amplitudinem processuram, Luc. 13.

Docet angustam esse viam regni caelorum. Cap. 90.

CAETERVM cum aliquandò per ciuitates ac vicos docēs iter faceret in Hierusalem, rogatus num sint pauci saluandi, contendendum docuit ad ingressum per angustam portam, cuius ostium semel clausum, nemo ingredi poterit, quodq; familiaritatem prætententibus plerisq; exclusis, exteros recipiet. Eodem tempore monitus à quibusdam Pharisæorum, vt sibi ab Herode caueret, in Hierusalem sibi moriendum prædixit, eius ciuitatis obstinatam incredulitatem & securam vindictam deplorans, Luc. 13.

Sanatur hydropicus in sabbato. Cap. 91.

ALIO aliquandò tempore, ingressus ad sumendum sabbato cibum in domū cuiusdam inter pharisæos magni, hydropicum studio ante se collocatum sanat, tacitæ pharisæorum reprehensionis, ratione efficaci satisfaciens. Eodem deinde conuiuio docuit & inuitatos, quam humilitatem in deligendo mensæ loco seruare debeant, & inuitantem, quos maximè inuitare conueniat. Cumque eò sermo processisset, vt à quodam mentio ingereretur, de manducando pane in regno Dei, Dominus assumpta parabola de homine quodam, qui inuitatis ad cœnam paratam sese excusantibus, pauperes vndequinque collectos introduci iussit, significauit superbis Iudæis exclusis, ad cœlestem conuiuium humiles ac gentiles admittendos, Luc. 14.

Docet omnibus renunciandum. Cap. 92.

QUODAM autem tempore, cum multæ cum ipso irent turbæ, docuit eum, qui verus eius esse vellet discipulus, debere omnibus terrenis affectibus esse superiorem, crucemque ei bæiulandam, proinde quenque apud se expendere debere, num his par sit, instar ædificantium aut

aut militantium, Luc. 14. Et hæc quidem varijs sic locis ac temporibus acciderunt.

In festo Encænorum eripit se lapidantium manibus. Cap. 93.

PORRO cum post tabernaculorum festiuitatem, quæ septimo quoque mēse celebrabatur, ob Encænorum festum, quod in fine noni mensis obseruabatur, Dominus rursùm Hierosolymam ascendisset, atq; in templo ambulare, à Iudæis ipsum circūdantibus rogatus, vt palam ediceret, num ipse esset Christus, opera dixit de se testimonium perhibere, sed per hæc illos ad fidem non adduci, quod non essent ex ouibus suis. Eò autem procedente sermone, vt se patri æquaret, rursùm Iudæi lapidare ipsum adgrediuntur, quorum conatum cum irrationabilem verbis ostendisset, subtrahit se tandè manibus quærentium eum apprehendere, secessitq; in fines Iudææ trans Iordanem, in locum Ioannis baptismo insignem. Nec ibi tamen latere potuit, quin ad ipsum plurimi conuenirent, quos pro more & docuit, & curauit, Ioan. 10.

Proponuntur parabole de oue, drachma, & filio perditis. Cap. 94.

CVM ergò ad illum publicani ac peccatores pleriq; accederent audiendi gratia, ac ob id pharisæi & scribæ murmurarent, tribus parabolis, scilicet de oue, drachma, ac filio perditis, sed postea inuentis, ostendit quàm grata ac iucunda sit Deo angelisq; sanctis peccatorum conuersio, Luc. 15.

Parabola de villico iniquo. Cap. 95.

SVBIECT deinde parabolam de dispensatore iniquo, qui cum intelligeret se dispensatione priuandum, prudenter sibi de bonis Domini prospexit, ininuans bonis temporalibus amicos parandos, per quos postea benè nobis sit, ac elemosynis insistendum, auaris pharisæis hæc ritè dicit, Luc. 16.

Differit de matrimonij indissolubilitate. Cap. 96.

QVI cum tentandi animo rogarent, num licitum esset diuortium, ostendit Dominus matrimonij omnimodam indissolubilitatem, ob quam cum discipuli colligerent coniugij difficultatem, differuit de celibatu, tanquàm qui coniugio sit p̄ferendus, sed quem non omnibus contingit p̄ligere, Matth. 19. Marc. 10. Luc. 16.

Parabola de diuite epulone proponitur. Cap. 97.

ADIECT his, pharisæorum auaritiam ac luxum notaturus, parabolam de diuite epulone, qui hic felix, cum nullam pauperi Lazaro misericordiam exhibuisset, in alio seculo infelix, nullam vicissim à Lazaro felici consecutus est, Luc. 16.

Docet scandalum vitandum, & fidei virtutem. Cap. 98.

DE scandalo vitando deinde, ac fratre monendo, ac in gratiam recipiendo, rursùm sermonem infert apud discipulos, de fidei item virtute differit, ac humilitate exhibenda post præstita multa operabona, Luc. 17.

Proponitur parabola de Pharisæo & Publicano. Cap. 99.

RVR SVM autem quandoq; quò Pharisæorum retūderet superbiam, parabolam proponit de Pharisæo ac Publicano, templum simul ingressis, quorum ille per superbiam iustitia excidit, hic per humilitatem iustitiam adeptus est, Luc. 18.

Paruulis manum imponit, & adolescentem diuitem ad perfectionem inuitat. Cap. 100.

CVM autem inter loquendum, paruuli ad ipsum deferrentur, ac discipuli ob id indignarentur, increpatis discipulis, paruulos suscipiens ac complexans, rursùm docuit paruulorum simplicitatem & humilitatem imitandam ei, qui saluus esse volet. Cæterum cum post hæc inde abiisset Dominus, in viam egressus, adolescentem quendam diuitem, qui de ratione obtinendæ vitæ æternæ sollicitus inquirebat, post mandatorum obseruationem, ad perfectionem, omnium bonorum in pauperes distributione, inuitat: quod cum adolescenti durum videretur, differuit Dominus de difficultate, quam diuitiæ afferunt hominibus ad obtinendum regnum Dei, & felicitate eorum, qui propter ipsum omnia relinquerent, Matth. 19. Marc. 10. Luc. 16.

Proponitur parabola de operarijs in vineam conductis. Cap. 101.

PORRO quæ parabolam proponit de patrefamiliâ, varijs diei horis operarios in vineam cōducens, quibus in fine diei eandem ille reddi voluit mercedem, concludens sic fore nouissimos primos, & primos nouissimos, Matth. 20.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
 QUINTA PARS, CONTINENS ACTA CHRISTI,
à Lazari resurrectione, vsque ad Christi ascensionem.

Lazarus resuscitatur. Cap. 102.

CUM autem Dominus adhuc esset in finibus illis Iudææ, (in quos, ut diximus, Iudæorum persecuti-
 onem fugiens, secefferat, vbi & superiora gesta sunt) ibiq; Lazari infirmitatem, ex nuncio à forori-
 bus misso intellexisset, non prius in Iudæam pergere voluit, quàm sciret eum mortuum. Tunc enim
 in Iudæam profectus cum suis, post fidutiam Marthæ ac Mariæ fororibus ingestam, post turbatio-
 nem ac lachrymas in se prouocatas, quatri duo mortuum è sepulcro suscitauit, multis Iudæorum, qui
 spectabant, per hoc ad fidem adductis, Ioan. 11.

Consultant Pharisei de perdendo Domino. Cap. 103.

ID cum quorundam narratione intellexissent pontifices & pharisei, collecto concilio, ex sententia
 Caiaphæ pontificis, certò definiuerunt ipsum occidendum. Itaq; Dominus publicum fugiens, seces-
 sit iuxta desertum in ciuitatem Ephræm: & iam pascha proximum erat, cum hæc ageretur, Ioan. 11.

Mortem suam prædicit, & Zebedæi filijs primatum peticum denegat. Cap. 104.

ITA QUÆ cum iam appeteret tempus subeundæ in proximo paschate passionis, Dominus è suo se-
 cessu ascendens Hierusalem, in via duodecim discipulis seorsum sumptis apertè iam tertio prædicit,
 quæ Hierosolymis passurus erat, nec tamen intellexerunt, quæ dicebantur. Cum autem suspicaren-
 tur adesse tempus regni ipsius, mater filiorum Zebedæi cum filijs Dominum accedens, filiorum
 nomine petiuit primas in regno ipsius sedes. At Dominus & ostendit imprudentem ipsorum peti-
 tionem, & ex ea suborientem aliorum indignationem represit, docens rursùm, primo in regno Dei
 humilitatem maximè congruere, Matth. 20. Marc. 10. Luc. 19.

Sanatur cæcus ante ingressum Hiericho. Cap. 105.

POST hæc, cum ciuitati Hiericho, quæ Hierusalem eunti obuiam erat, iam proximus esset, cæcum
 constanter, licet à turba prohiberetur, misericordiam implorantem, visu donat, Luc. 18.

Zachæus publicanus Christum suscipit. Cap. 106.

HIERICHO ingressus, Zachæum se videndi cupidum ex arbore vocat, atq; ab eo susceptus con-
 uertit, salute illi ob conuersionem promissa, Luc. 19.

Parabola proponitur de decem minis. Cap. 107.

SUBIECTUM MOX parabolam de homine nobili, qui traditis decem seruis suis decem minis, profec-
 tus in regionem longinquam, post reditum rationem inijt cum eis, collaudatis seruis frugi, inu-
 tili autem seruo reprobato, ac hostibus suis interfectis, significans in regno suo, quod iam instare
 existimabant, similia euentura, Luc. 19.

Duo cæci sanantur post egressum Hiericho. Cap. 108.

QUIBVS DICTIS cum ex Hiericho pergeret Hierosolymam, duos rursùm cæcos, quorum alteri no-
 men erat Bartimæus, non longè ab Hiericho cæcitate post constantes illorum preces liberauit,
 Luc. eod.

Cæna in Bethania facta, Maria Dominum perfundit unguento. Cap. 109.

COEPTUM ergò profectus iter, ante sex dies paschæ venit Bethaniam, vbi in domo Simonis le-
 profi honorifica exceptus est cæna, in qua Lazaro accumbente cum alijs, & Martha ministrante,
 Maria precioso unguento perfudit caput Domini recubentis. Ob quod, cum indignarentur di-
 scipulorum quidam, & scipue Iudas, Dominus ab eorum calumnia Mariam vindicauit, cõtesta-
 tus factum bonum fuisse ac mysticum, Matth. 26. Marc. 14. Ioan. 12.

Insidens asino, inerat Dominus gloriosè in Hierusalem. Cap. 110.

POST RIDIE asello insidens, ab apostolis iussu ipsius adducto, per viam ramis instratam, cum gra-
 tulatione da populi acclamatione, intrat gloriosè in Hierusalem, deplorans ante ingressum futurum
 ciuitatis excidium, Matth. 21. Marc. 11. Luc. 19. Ioan. 12.

Cæci

Cæci & claudi curantur à Christo, & Gentiles ipsum videre desiderant.

Cap. 111.

TEMPLVM deindè ingressus, cæcos ac claudos sanauit, cum quæ Pontifices, Pharisei, ac scribæ ob
 ea, quæ videbant & audiebant, indignarentur ac contabescerent, gentiles quidam contrà accende-
 bantur desiderio videndi ipsum, quæ occasione ad ipsius petitionem voce cælesti eius claritas de-
 clarata est, Matth. 21. Ioan. 12.

Maledicitur ficulnea, & eijciuntur ementes & vendentes è templo.

Cap. 112.

POST salutare deindè monitiones, vesperi ciuitatem egressus, concessit cum suis in Bethaniam,
 Undè cum manè reuerteretur in ciuitatem, ficulnæ fructibus carenti, in via maledicit, ac maledi-
 cendo aridam facit. Ingressus mox templum, zelo commotus, ementes & vendentes eiecit, princi-
 pibus Sacerdotum, ac scribis ob id grauiter turbatis. Rursùm autem vespera facta, ciuitatem egres-
 sus est: cum quæ manè reuerteretur, discipulis mirantibus, ficum arefactam esse, si dei vim & oratio-
 nis exposuit, Matth. 21. Marc. 11. Luc. 19.

Proponitur Quæstio de baptismo Ioannis, & parabola de duobus filijs.

Cap. 113.

TEMPLO dehinc docedi gratia repetito, multis à Phariseis & Sadduceis impetitus, subdolè Quæ-
 stionibus, ipse vicissim varijs eos notauit & quæstionibus, & parabolis. Et in primis rogatus à pon-
 tificibus ac scribis, quæ auctoritate faceret, quæ faciebat, vicissim de baptismo Ioannis rogat, Ex
 cælone sit, an ex hominibus: illisque ignorantiam profitentibus, negat item se illorum responsum
 quæstioni, subiciens parabolam de duobus filijs, quorum is Patris voluntatem peregit, qui
 prius recusauerat: alter neglexit, qui promiserat: inferens, peccatores ipsis fore coram Deo priores,
 Matth. 21. Marc. 11. Luc. 20. Ioan. 20.

Notantur Pharisei parabola de locata vinea.

Cap. 114.

ADIECIT & alteram parabolam de vinea, quæ cultoribus fructum negantibus, insuper & seruos
 & filium Domini occidentibus, alijs sit locanda, significans se ab eis occidendum post prophetas,
 ac regnum Dei ab ipsis ad gentes transferendum, Matth. 21. Marc. 12. Luc. 20.

Parabola proponitur de nuptijs filij. Cap. 115.

TERTIAM deindè adiunxit, de nuptiali conuiuio, ad quod inuitatis venire recusantibus, ac etiam
 vocantes occidentibus, alij prius non inuitati, recepti sunt, significans rursùm pro Iudæis Gentes ad
 gratiam admittendas euangelicam, Matth. 22. Luc. 14.

Soluitur Quæstio de tributo Cæsari dando. Cap. 116.

PER hæc Pharisei se notatos sentientes, nec tamen vim inferre audentes, inuito consilio ut eum ca-
 perent in sermone, quæstionem per subornatos proponunt, de censu Cæsari persoluendo, Matth.
 22. Marc. 12. Luc. 20.

Soluitur Sadducæorum Quæstio contra resurrectionem. Cap. 117.

QUA sapienter soluta, accesserunt & Sadducæi, quæstionem de resurrectione, quam illi nequaquam
 credebant, inferentes, sed & hac prudenter discussa, Matth. 22. Marc. 12. Luc. 20.

Soluitur quæstio Phariseorum de maximo mandato. Cap. 118.

AC resurrectionis fide comprobata, successerunt & Pharisei, de primo legis mandato rogantes,
 Matth. 22. Marc. 12. Luc. 20.

Quæstio proponitur de Christo, cuius filius sit. Cap. 119.

AD quam interrogationem cum Dominus duo dilectionis madata respondisset, subintulit & ipse
 vicissim Quæstionem de Christo, cuius filius esset. Ad quam cum non possent respondere, desi-
 runt ipsum vterius ex ea die interrogare, Matth. 22. Marc. 12. Luc. 20.

Docet audiendos & cauendos scribas. Cap. 120.

ILLI S ergo cessantibus, & confusis, Dominus ad plebem conuersus, docere cepit audiendam doctrinam, sed vitanda opera scribarum ac Phariseorum, eorumque vitia varia, vt & aliàs apertè depingit & infectatur, Matth. 23. Marc. 12. Luc. 20.

Præfertur oblatio viduæ. Cap. 121.

HI S alijsque dictis, cum federet contra gazophylacium, in quod multi munera mittebant, viduæ duo minuta immittentis oblationem præfert omnibus oblationibus, Mar. 12. Luc. 21.

Prædicatur euersio templi & Hierusalem. Cap. 122.

PO S T hæc egressus templo, discipulis mirantibus templi magnificam structuram, prædicit eius profectam destructionem, Matth. 24. Marc. 13. Luc. 21.

Prædicatur aduentus filij hominis. Cap. 123.

CVI V S cum ab ipso in monte Oliueti sedente tempus, simul & aduentus sui tempus requirerent, longè repetito sermone, prædicit ventura post se mala, falsos scilicet prophetas & christos, bella, famem, pestes, persecutiones, ac demùm templi, vrbisque Hierusalem euersionem, atque post hæc tandè se in magna maiestate apertè venturum ad iudicium, terrificis signis præcedentibus, quæ impios conturbarent, pijs verò spem redemptionis præberent, Matth. 24. Marc. 13. Luc. 17. & 21.

Docet quomodo ad aduentum suum nos parare debeamus. Cap. 124.

PRO INDE monet suos, vt ad hunc suum aduentum inopinatum se se parent sobrietate, vigiliâ, oratione, cuius vim quo magis insinaret, parabolam adiecit de iudice iniquo, quem cum Dei hominumque metus non moueret, viduæ constantes preces vicerunt, Matt. 24. Marc. 12. Luc. 17. 18. & 21.

Parabola de decem virginibus. Cap. 125.

QV O QVÆ ad vigilantiam ac diligentiam magis prouocaret, subiungit duas parabolas, alteram de decem virginibus, quarum solum quinque prudentes, in nuptialem thalamum cum sponso ac spèsa receptæ sunt, alijs quinque fatuis exclusis, quod oleum non haberent in lampadibus suis, Matt. 25.

Parabola de distributis talentis. Cap. 126.

AL TERAM de talentis, à Domino in seruos distributis, quorum qui lucrum fecerunt, laudati sunt & honorati: qui inutilis fuit, non tantùm vituperatus est, sed in tenebras etiam eiectus exteriores, Matth. eodem.

Modum aperit iudicandi in nouissimo iudicio. Cap. 127.

PO S T hæc, modum profequitur futuri nouissimi iudicij, nimirùm quomodo filius hominis in maiestate magna adueniens, separatione bonorum à malis facta, illos ob præstita misericordie opera ad æternam vocabit vitam, hos ob eorundem operum neglectum, in ignem mittet æternum, Matth. 25.

Paciscitur Iudas cum Iudeis. Cap. 128.

HA EC prolucutus, subiecit post biduum se in Paschate crucifigendum. Quod postquam dixit, vt quod diuinitus prædictum erat, adimpleretur: ecce mox potestate facta diabolo, & Principes Iudeorum collecti, consilium inièrunt de capiendo & occidendo Iesu, & ad eos consultantes ingressus Iudas, triginta argenteis pactus est, se illum eis traditurum, Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22.

Paratur agnus Paschalis. Cap. 129.

PO S T quæ, cum iam adesset dies prima azymorum, misso Petro & Ioanne, Dominus paschalem agnum vespere edendum parare iussit in Hierusalem, in domum eis nouo signo demonstratam. Itaque hora opportuna, cum reliquis apostolis veniens, discubuit, agnumque paschalem esitauit, Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22.

Lauantur apostolorum pedes. Cap. 130.

PO S T cuius esum, suorum discipulorum, Petro licèt aliquandiu renitente, lauit pedes, in exemplum simul & mysterium: Exemplum quidem humilitatis ac charitatis, mysterium verò puritatis, Eucharistiam sumpturis necessariz, Ioan. 13.

Instituitur Eucharistia. Cap. 131.

PO S T agni ergo typici esum, ac pedum lotionem, suum corpus ac sanguinem discipulis, sumenda tradit, atque idem eis in posterum faciendū præcipit in sui memoriam, Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22.

Præ-

Prædicatur Iudæ proditio. Cap. 132.

PRÆDICI T deinde se à discipulorum vno tradendum, omnibusque perplexis, Iohanni, quis esset, intincto pane demonstrat: quo sumpto, Iudas eius iussu egressus est, Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 13.

Contentio discipulorum pro primatu, sedatur, & prædicatur eorum abnegatio. Cap. 133.

SECV TA mox rursùm contentio inter apostolos de primatu, quam non solum, vt olim, sedat humilitatis præcepto, sed & magni honoris promisso. Post de suo discessu sermonem inferens, nouum dilectionis mandatum suis commendat, eosque omnes in ipsa nocte scandalum in se passuros, ac Petrum qui sibi id euenturum fortiter negauit, ter se ante secundum gallicinium negaturum prædicit, Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 13.

Sermo Domini post cænam. Cap. 134.

MO X ad consolationem mœstorum discipulorum conuersus, prolixo eodemque longè amantissimo & mellitissimo sermone varijs modis eorum deiectos animos erigit, Ioan. 14.

Continuatio sermonis. Cap. 135.

EA DEM oratione contra imminetia eos præmunit mala, hæc agens partim inter accumbendū, partim extens indè, Ioan. 15. & 16.

Oratio Iesu ad Patrem. Cap. 136.

QV O sermone completo, oratione ad Patrem habita, suos omnesque credituros illi commendat, Ioan. 17.

Ter orans, deprecatur mortem, & capitur. Cap. 137.

HI S omnibus gestis, egressus Dominus cum suis in hortum quandam, à se frequentari solitum orationis gratia, angorem animi sui ob instantem mortem, primùm delectis à se tribus apostolis familiarioribus, deinde patri in oratione, qua ter mortem deprecatus est, aperuit: post quod ab angelo confortatus, vtrò se hostibus, Iuda prodente, capiendum tradidit, Petrum à vi inferenda prohibens, Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 18.

Iudicatur & illudatur in domo Capitæ. Cap. 138.

CAPT V S ac vincetus post Annam Capitæ pontifici præsentatur, apud quem post acceptam in domo Annæ ob liberum responsum crudelem alapam, post auditos falsos testes, sed nihil idoneum adferentes, tanquàm blasphemus condemnatur & illudatur, Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 18.

Ter Petrus negat Dominum. Cap. 139.

QVÆ dum geruntur, Petrus nocte ipsa ter Dominum negauit: ac Domino ipsum respiciente, ad secundum gallicinium lapsum suum agnoscens, egressus foras, fleuit amarè, Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 18.

Ducitur ad Pilatum Iesus, & Iudas se laqueo suspendit. Cap. 140.

MA N È factò, Principes Iudeorum rursùm Dominum, à se ob veritatis confessionem condemnatum, vincetum tradiderunt Pilato præfidi. Quibus visis, Iudas poenitentia ductus, laqueo se suspendit, proiectis prius in templo argenteis, quibus deinde decreto concilij emptus est ager in sepultura peregrinorum, Matth. 27.

Accusatur coram Pilato, & ab eo mittitur ad Herodem. Cap. 141.

PILAT O præsentatus Dominus, de varijs accusatur à Iudeis, quæ cum parùm probabilia iudex existimaret, atque innocentem ipsum iudicaret, intelligens Galilæum esse, ad Herodem Galilææ tetrarcham ipsum misit, qui ob silentium à se contemptum, indutumque veste alba, eundem mox remisit ad Pilatum, eidem ob honorem sibi exhibitum per hæc reconciliatus, Luc. 23.

Barraba dimisso, flagellatus & coronatus Christus, traditur crucifigendus. Cap. 142.

PILAT V S de innocentia rei satis apud se persuasus, atque ob id perplexus, varijs illum absoluerè pergit modis. Et primùm quidem tentat, num occasione festi possit dimitti populi fauore: deinde cum id non succederet, & præ illo Barrabas latro eligeretur dimittendus, eundem grauitèr flagellatum, & spine corona, vesteque purpurea illum Iudæis videndum exhibet, si vel sic satiati deficerent. At cum eo magis eius necem poscerent, ac metum Pilato injicerent, manibus aqua lotis, post innocentiam frequenter à se testatam, crucifigendum Iudæis tradidit, Matt. 27. Marc. 15. Luc. 23. Ioan. 18. & 19.

Ducitur

ducitur ad crucem, & crucifigitur. Cap. 143.

TRADITVS ducitur ad mortem, crucem suis gestans in primis humeris, quæ deinde post ipsum portanda Simoni cuidam Cyrenensi imposita est, atque inter eundem plorantes mulieres, non suam mortem, sed imminens ipsi excidium, deplorare iubet. Ad montem dehinc Caluarie progressus, vino myrrhato felle mixto potatur, ac crucifigitur inter duos latrones, cum affixo titulo. Pendens in cruce, orat pro crucifixoribus suis, quanquam coram cerneret milites vestimenta sua sibi diuidentes, eosdemque cum principibus Iudæorum audiret sibi illudentes, & conuicantes. Quod cum vnus latronum itidem faceret, alter eo reprehensive, ad Dominum se conuertens, obtinuit paradisi promissionem. Matrem deinde ex cruce discipulo commendat. A patre se derelictum queritur, aceto sitim profusus potatur, ac tandem omnibus consummatis, in manus patris Spiritum tradens, moritur, circa horam nonam, cum ante sextam in cruce fixus fuisset, varijs interim signis ostensis, ex quibus & centurio & omnis turba innocentiam eius intelligebant, Matth. 27. Marc. 15. Luc. 23. Ioan. 19.

Aperitur eius latus, & sepelitur honorifice. Cap. 144.

MORTVO latus lancea aperitur, sanguine simul & aqua inde profluente, honorifica sepultura eidem à Iosepho ac Nicodemo impenditur, sepulcrumque eius altera die principum studio custodibus munitur, Matth. 27. Marc. 15. Luc. 23. Ioan. 19.

Surgit Christus, & angeli apparent mulieribus. Cap. 145.

IN cuius diei, quæ Sabbatum erat, vespera sanctæ conuenerunt mulieres, emptisque ac paratis aromatibus, cum summo mane sepulcrum vngendi gratia adijissent, ab angelo docentur Dominum resurrexisse: quod cum eiusdem iussu discipulis & in primis Petro renunciassent, Petrus & Ioannes ad monumentum excurrunt: sed illis abeuntibus, cum Maria Magdalena ad sepulcrum persisteret, post angelorum colloquium prima meruit Dominum à morte rediuium videre, ac post eam mulieres reliquæ, quibus in via Dominus occurrit. Huius resurrectionem cum satis ex angelorum verbis cognoscerent custodes milites, pecunia tamen à Pontificibus corrupti, mentito discipulorum furto texerunt. Eandem mulieribus, quæ Dominum viderant, prædicantibus, nec discipuli crediderunt, Matth. 28. Marc. 16. Luc. 24. Ioan. 20.

Apparuit dominus duobus discipulis euntibus Emaus. Cap. 146.

ITATQVE post hæc, eadem die, duobus discipulis in Emaus euntibus, iunctus in aliena specie, post diuturnum cum eis colloquium, agnitus est in fractione panis, Mar. 16. Luc. 24.

Bis apparet dominus congregatis in domo discipulis. Cap. 147.

QUIBUS in Hierusalem reuerfis, eadem vespera, dum apud Apostolos vndecim sibi narrat Dominum visum, ac vicissim audiunt Petro visum, assistens in medio per ianuas clausas Dominus, videndum se ac palpandum omnibus præbet, fidemque ededo cum ipsis confirmat, potestate post hæc remittendi retinendique peccata eis concredita. Cæterum cum absens Thomas aliorum testificationi non acquiesceret, octauo post die rursus ianuis clausis ingressus Dominus, ipsum videdo ac palpando ad fidem adducit, Marc. 16. Luc. 24. Ioan. 20.

Apparet discipulis dominus ad mare Galilee. Cap. 148.

POST hæc à septem discipulis in mari Tiberiadis piscantibus, cum eius licet incogniti iussu immentam piscium vim conclusissent, tandem agnitus est. Vbi post communem cum eis mensam, Petro suas oues pascendas commisit, utque se sequeretur præcepit, excussa eius de Ioanne cura, Ioan. 21.

Apparet discipulis in monte Galilee. Cap. 149.

VISVS deinde est à suis in monte Galilee, quem olim eis constituerat. Vbi & negotium eis iniungit euangelizandi ac baptizandi, collata etiam potestate signorum, Matth. 28. Marc. 16.

Promittit Spiritum sanctum, & ascendit in caelum. Cap. 150. & vltimum.

DEHINC post scripturarum explanationem, post promissionem spiritus sancti, quem in Hierusalem eos expectare iussit, cum eduxisset suos foras in Bethaniam, è monte Oliueti ascendit in caelum, vbi sedet à dextris Patris, cum quo & Spiritu sancto est benedictus in secula. Amen.

PERE-

PEREGRINATIO IESV

CHRISTI, EX QUATVOR EVANGELIIS COL-

lecta, ac nobis per Reuerendum D. Ioannem Egenolph. à Knorringen, Augu-

stane & Herbipolensis Ecclesie Canonicum & c. Virum antiquæ

& pietatis & familie ampliff. communicata.

CHRISTVS in Nazareth conceptus, in Bethleem nascitur. Octauo die sinitur Domino in Hierusalem. Fugit in Aegyptum. Redit habitatque in Nazareth. Natus duodecim annos, disputat Hierosolymis in templo. Redit cum parentibus in Nazareth. Natus ferè triginta annos, baptizatur in Iordane, littore eius orientali in Bethabara. In deserto ieiunat, & tentatur à diabolo, à quo tandem ductus in Hierosolymam super pinnaculum templi, deinde in montem excelsum. Venit Bethabaram trans Iordanem ad Ioannem. Vocat discipulos, Petrum, Andream, & Philippum. In Cana Galilee aquam in vinum mutans, nuptijs adest. Capernaï cum matre & suis paucis diebus manet. Hierosolymis sub Pascha vendentes ementesque ex templo eijcit. Hinc abiens, moratur in Iudæa cum discipulis suis. Capto Ioanne, abiens in Galileam, venit Sichar Samariæ ad fontem Iacob, quatuor mensibus ante messem. Samariæ duos dies manet. Pergens in Galileam, venit Canam. Vbi sanat filium Reguli. In Nazareth synagogam ingreditur. Capernaï habitat: incipit prædicare regnum Dei. Galileam totam perambulat, docens in Synagogis. Iuxta mare Galilee vocat Simonem & Andream, Iacobum & Ioannem. Hinc Galileam totam peragraturus, primum reuersus Capernaum, domum Simonis & Andree ingreditur. Diluculo in desertum egreditur, ac deinceps totam Galileam peragrat. Traijcit mare Galilee tempestuosum, venitque in regionem Gergesenorum, vbi porci à dæmonijs merguntur. Iterum transfretat Capernaum. Egressus ad mare Galilee, vocat Matthæum. Reuersus Capernaum, accumbit in domo Matthæi. Adijt ades Iairi archisynagogi. Ascendit Hierosolymam ad festum Paschæ. Abijt per sata sabbato secundo, discipulis spicas confricantibus & edentibus. Alio sabbato Hierosolymis synagogam intrat. Indè secessit ad mare Galilee, Nauculam ingreditur propter pressuram multitudinis. Ascendit in montem, duodecim apostolos ex discipulis selegit, de beatitudinibus disserit. In vna Ciuitatum Galilee leprosum curat. Vbi cum propter vulgi de se sermonem, non posset manifestè versari, secedit in desertum. Intrat Capernaum. Naim it. A Simone Phariseo inuitatur. Venit in domum suam Capernaï. Concionatur è naucula in littore maris Galilee. Redit Capernaum & domum. Venit Nazareth, vbi à Synagoga expellitur. Et præcipitandus, in supercilium montis, in quo Nazareth sita est, ducitur. Deinde circumit Ciuitates & vicos Galilee, Duodecim apostolos binos mittit annunciatum regnum Dei. Circumeundoque (quantum videtur) Capernaum, redit seorsum à turba se conuenientium, atque hic iam redeunt Apostoli, persuncti prædicationis munere. Ducit Apostolos, esturientesque ex itinere, in propinquum desertum, ut liberi à turba quiescant, edantque. Transfretans mare Galilee, secedit in desertum Bethsaidæ transmarinum, & confluente illuc quoque turba, subit in montem cum suis: vnde iterum descendens, Turbas docet, ac pascit quinque panibus & duobus piscibus. Cumque vellent eum Regem creare, iterum in montem secessit. Discipulis abnauigantibus, Christus super mare Galilee ambulans insequitur: simul appellantur ad litus terræ Genezareth, quæ est Bethsaidæ & Capernaï, pergunt Capernaum. Versatur in Galilee locis. Secedit in partes Tyri ac Sidonis. Redit ad mare Galilee per medios fines Decapoleos. Ascendit in montè vltra mare Galilee. Cibatur septem panibus & piscibus paucis. Nauigat in fines Magedan & Dalmanutha. Iterum transfretat mare Galilee. Redit Bethsaidam. Exit in partes Casareæ Philippi. In monte Thabor transfiguratur. Iter facit per Galileam. Redit Capernaum, & domum. Migrans ex Galilea, transit per mediam Samariam & Galileam: Ex hac præmittit duodecim discipulos

pulos suos Hierosolymam ad festum tabernaculorum, mox occultè subsequens: præmittit nuncios Samariam, qui illi parent: à Samaritanis non recipitur: venit Hierosolymam, docet palàm in templo vltimo die festiuitatis. Pergit in montem Oliueti. Diluculo redit in templum. Mittit septuaginta duos discipulos, binos in omnem locum quò ipse venturus erat. In Bethania à Martha suscipitur hospitio. Per ciuitates ac Castella ambulans ac docens, Hierosolymam venit: Vbi in domo Principis pharisæorum, cibum sumit, in Encenij ambulat in templo, in porticu Salomonis, idque hyeme. Abijt in fines Iudææ trans Iordanem: Vbi Ioannes primùm baptizabat. In Bethania Lazarum suscitatur. Subducit se in Ephrem oppidum iuxta desertum, in quo ieiunauerat, situm. Hierosolymam sub festum Pascha clam ascendens cum duodecim discipulis, intrat Hiericho & domum Zachæi. Venit Bethaniam ante sex dies Paschæ: cenat cum Maria, Martha, & Lazaro. Venit Bethphage iuxta montem oliueti. Intrat Hierusalem, asina & pullo eius vectus, ingrediturque in templum. Vesperè egreditur Bethaniam. Postridiè manè Hierosolymam regressus, in templo docet, vendentes ementesque eijcit. Vesperè egressus Hierosolymam, rursus Hierosolymam venit, docens quotidie in templo: Vbi quodam die contra Gazophylacium sedens, offerentes munera spectat. Egressus templum, secedit in montem Oliueti, & interdum in templo docens, vesperè semper in eundem regreditur. Hierosolymam venit, paschalem agnum comesturus. Post cenam egreditur trans torrentem Cedron, in hortum Gethsemani, qui erat in monte oliueti: Vbi iactum lapidis à discipulis recedit, orat, præceque finita ad illos rediens, comprehensus est. Hierosolymis primùm ad Annam ducitur, Deindè ad Caipham. Ad Pilatum in Prætorium, Ad Herodem, Ad Pilatum iterùm in Prætorium, à quo in atrio prætorij flagellandus traditur: Foràseductus, populo ostenditur, in prætorium reducitur, Foràs iterùm ductus, morti adjudicatur. Extra ciuitatem in Caluarie loco crucifigitur. In sepulcro conditur. Tertio die resurgens, apparet Mariæ Magdalene. Occurrit mulieribus, missis ab angelo Hierosolymam nunciatum apostolis resurrexisse Christum: Hic videtur apparuisse Petro. Comitatus euntes Emauntem, Apparet apostolis Hierosolymis, primùm absente Thoma, deindè iterùm presente Thoma. Postea Petro, Thomæ, Nathanaeli Cananæo, & filijs Zebedæi, alijsque duobus discipulis, iuxta mare Tiberiadis siue Galilææ. Præmissis vndecim discipulis in montem quendam Galilææ, ibi plusquam quingentis fratribus simul apparuit. Indè discipulos suos Hierosolymam duxit, deindè visus est Iacobo, 1. Corinth. 15. Eductis discipulis suis in Bethaniam, ex monte oliuarum in cælum sublatus est, illis videntibus. Post ascensionem in cælum, primùm visus est Stephano, Acto. 7. Deindè Paulo,

1. Cor. 15. Tertio Iohanni Apostolo in Patmo,
Apocalypf. 1.

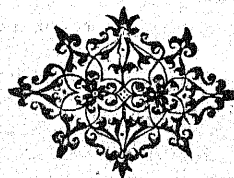
F I N I S.

SIT LAUS DEO.

PAR

PARTITIOⁿ NUM THEOLOⁿ GICARVM LIⁿ BER QUARTVS, CONTINENS

OECONOMIAM SECVNⁿ DAE PARTIS NOVI TEⁿ STAMENTI, DOCTRINAE SCILICET APOSTOLORVM.

D. PAVLVS AD EPHESIOS IIII.

ET IPSE DEDIT QUOSDAM QUIDEM APOSTOLOS, QUOSDAM autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores, ad cõsummationem Sanctorum, in opus ministerij, in edificationem corporis Christi: donè occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensuram etatis plenitudinis Christi, vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrine, in nequitia hominum, in astutia ad circunventionem erroris: veritatem autem facientes in charitate, crescimus in illo per omnia, qui est caput, Christus: ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram vniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in edificationem suam in charitate.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE DOCTRINA APOSTOLORVM.

QVA RATIONE HAEC PARS DOCTRINAE

Christiane, cum precedentibus cohæreat libris.

QVADRVPLICIA pauloantè, per quatuor Euangelistas, tanquam eximios quosdam regni cælestis Archicancellarios, de Christo tradita sunt mysteria, in quibus consistit totius religionis Christiane summa, humanitatis scilicet, regni, Sacerdotij & diuinitatis Christi. Quorum cognitio quidem homini Christiano ad eum est necessaria, vt sine hac saluus nemo fieri queat. Verum quãdò non est cuiusuis, fantã mysteria per se nõsse aut apprehendere, diuinitus sanè institutum est Sacrum illud Apostolorum Collegium, quos propterea Ecclesie suæ præfecit Christus, vt Sacrorum mysteriorum dispensatores essent & interpretes, i. Cor. 4. & 11. Atq; sic post Euangelij traditionem, rectè Apostolorum sequitur Doctrina & prædicatio. Vt enim partim est, in rep. benè cõstituta ius esse positum, nisi etiam sint qui iura reddere possint: itã verbi diuini authoritas, in Ecclesia sine ministerio eorũ, qui scripturæ rectè interpretandæ & gratiã habeant & potestatem, retineri nõ potest.

ALIA CONTINVTIONIS RATIO.

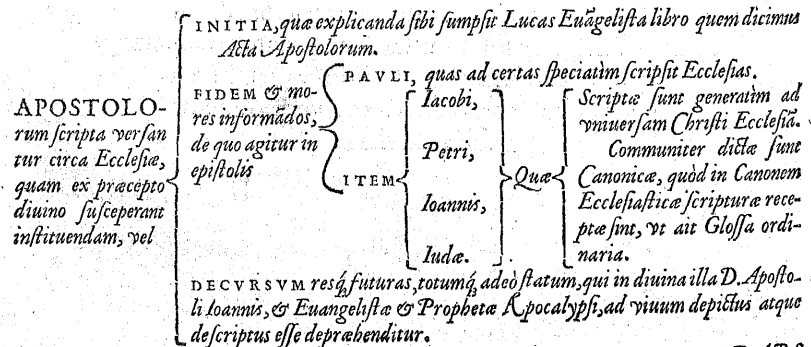
IN Sacrosancto Iesu Christi euangelio, quod licet à pluribus, diuersis & locis & temporibus editum, & iuxta mysticum quatuor euangelistarum numerũ, in quatuor libros sit diuisum, vnũ tamen est: nec plura, cum vnus sit Christus, esse possunt: potissimum agitur de eodẽ Christo, qui toti populo Christiano, id est, vniuersæ Ecclesie suæ, & Dux datus est, & caput. Porro verò in Apostolicis Epistolis eius Ecclesia, quæ mysticum illius corpus est, vberius & accuratius de ijs, quæ ad fidem & mores pertinent, instituitur: vt facile appareat, ad quatuor sacrosancta Euangelia, quæ supremum dignitatis apicem summamque authoritatem à tota Christianorum schola obtinent, aptissimo ordine nec sine singulari præpotentis Dei prouidentia, apostolorum epistolas esse adiectas.

BREVIS HVIVS PARTIS SVMMA.

CATECHISTICA ferè est hæc traditio omnis, & saluberrimas complectitur Apostolorum Institutiones, quæ credendorum agendorumq; hoc est, fidei ac morũ continent præcepta saluberrima, & summariam quandam veræ pietatis cognitionem, ac viuos rerum diuinarum omnium veluti fontes. Quæ dubio procul oĩa ad hunc vnũ tendunt quasi scopum, vt fide, quæ per dilectionem operatur, mens imbuta, quemadmodum præclare ab Augustino dictum est in Enchiridio, cap. 5. rendat benè viuendo etiam ad speciem peruenire, vbì est sanctis & perfectis cordibus nota & ineffabilis pulchritudo, cuius plena visio summa felicitas.

DE TRIBVS HVIVS PARTIS MEMBRIS.

TABVLÁ 1.

PARS

LIBER QVARTVS.
PARS LIBRI QVARTI
PRIMA, DE ACTIS APOSTOLORVM,

liber Biblie L, Partis huius primus.

DE LIBRI HVIVS AVTHORE.

AVTHOR huius libri, in quo describuntur res ab Apostolis gestæ, D. est Lucas Euangelista. Is enim, vt B. ait Hieron. de medico corporum, in medicum versus animarum, Ecclesijs Euangelium dereliquit & Actus Apostolorum: qui libri quotiescunquè leguntur in Ecclesijs, toties eius medicina non cessat. Hieron. in Epistolam ad Philemonem circa finem.

CONTINVTIO EIVSDEM AD EVANGELIVM LVCAE.

QVOMODÒ cohæreat hæc de Apostolorum Actis D. Lucæ descriptio, cum historica Euangelij sui narratione, satis ipse declarat primis huius libri verbis: Vbi se Christi historiam, quam assecutus erat, ad Christi assumptionem vsq; perduxisse restatur: quibus hæc que in delegata Euangelij prædicatione, ab ipsa statim assecutione vsq; in biennium Pauli Romæ commorantis, id est, vsque ad annum Neronis quartum, contigisse hoc libro commemorat, aptissimo ordine connectitur, inde hic sumpto narrationis exordio, in quo Euangelium desinit. Vide Ioan. Driedonem lib. 1. cap. 3. Part. 3.

ARGVMENTVM.

HIC liber executionem continet mandati illius diuini, quod à Magistro suo Christo, Marci ultimo, acceperant Apostoli: Euntes in mundum vniuersum, prædicare Euangelium omni creaturæ. Nam vt in ipso Euangelij volumine modus describitur, quo lex noua à Christo lata est atq; edita: ita in hoc libro promulgationis ostenditur ratio, qua lex eadẽ Spiritus sancto Authore, ministerio verò Apostolorum, vniuerso mundo publicata fuit & exhibita. Glossa Lyrani hæc in princip.

ARGVMENTI HVIVS PARTES, EX OECVMENTIO.

CAPITA eorum quæ hic narrat Lucas, hæc sunt: Angelis excipiētibus assumptum esse Dominum: Spiritum sanctum in Quinquagesima in Apostolos & omnes qui aderant, effusum fuisse: Matthiam loco Iudæ proditoris fuisse substitutum: Septem Diaconos institutos fuisse: Quo pacto electus Paulus fuerit, & quæ sit passus: Quæcunque item Apostoli ex fide in Christum miracula fecerint. Oecumenius in Acta Apostolorum.

DE APOSTOLORVM VARIIS APPELLATIONIBVS.

TABVLÁ 2.

APOSTOLI sunt, qui à Domino ad res eius gerendas missi sunt. Ambros. in Epistolã ad Ro. cap. 1. Et dicuntur interdum	SAL terræ & lux mundi, Matth. 5. Sal, inquit, hæc Chrysof. spirituale, & lumẽ intelligibile, ipso quo sole fulgens.
	DISPENSATORES mysteriorum Dei, 1. Cor. 4.
	CHRISTI ministri, ibidem.
	TESTES præordinati passionis & resurrectionis Christi, quam prædicare debebant omnibus gentibus, Luc. 24. Act. 1. & 10.
	CREDENTIVM Magistri, Chrysof. super illud Sapientie, Iustorum anime in manu Dei sunt.
	SACERDOTIVM principes, Chrysof. in Euangel. Marci, Homil. 1.
TOTIVS mundi Doctores, & ob id prophetis potiores, Chrysof. in Matth. 5. Homil. 15.	
BEATISSIMI lucis Angeli, Idem in Act. cap. 2. homil. 4.	

II 2 DE QVA

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE QVATVOR APOSTOLORVM GENERIBUS ex Commentar. D. Hieron. in cap. I. epistolæ ad Galat.

TABVLA 3.

QVATVOR sunt Apostolorum genera:

- VNUM, quod neque ab hominibus est, neque per hominē, sed per Iesum Christum & Deum Patrem: ALIVD, quod à deo quidem est, sed per hominē: TERTIVM, quod ab homine, non à deo: QVARTVM, quod neque à deo, neq. ab homine, neque per hominem, sed à semetipso.

Cuius generis sūt

- Esaias, ceterique Prophe- tæ, & ipse Apostolus Paulus. Iesus filius Naue, qui à deo quidem est, Apostolus constitutus, sed per hominem Moysen. Cum hominū favore & studio aliquis ordinatur. Pseudoprophetæ & Pseudo Apostoli.

DVODECIM APOSTOLORVM NOMINA, & quibus in locis Christi Euangelium prædicauerint, quove modo vitam finiērint, Ex Oecumenio. TABVLA 4.

APOSTOLORVM, VT MATTH. X. NV- merantur capite, sunt XII. Quorum

PRIMVS

SIMON Petrus apostolorum princeps, (veluti per suas epistolas ipse indicat) in Ponto, Galatia, Cappadocia & Bithynia, præterea & in Italia prædicato euangeli- o, Romæ tandem Nerone Imperatore, verso deorsum capite crucifigitur, sepe- litur autem ibidem tertio Calendas Iulij.

II.

ANDREAS frater eius, sicut tradiderunt Maiores nostri, Scythis & Sogdianis ac Sacis Domini nostri Iesu Christi euangelium prædicauit: in magna quoque ciui- tate, vbi castrum est Apforus, & Phasis fluuius. sepelitur autem Patris Achaia ci- uitate, ab Aegea Proconsule crucifixus.

III.

PHILIPPVS apostolus in Phrygia euangelium Domini prædicauit. sepelitur au- tem in Hierapoli.

IIII.

BARTHOLOMÆVS apostolus Indis euangelium Domini prædicauit ijs, qui feli- ces appellantur, ipsiſque euangelium Matthæi tradidit. Albani consopitur, quæ magnæ Armeniæ Indiæ vrbs est

V.

IACOBVS Zebedæi filius duodecim tribubus, quæ in dispersione erant, euangeliū prædicauit, & ab Herode Tetrarcha, qui etiam Agrippa dicebatur, gladio inter- emptus, in vrbe Marmarica sepultus est.

VI.

IOANNES frater eius in Asia Christi prædicauit euangelium. Traiano autē Im- peratore, in Patmos insulam, propter verbum Domini relegatus ibi conscripsit euangeliū. Sepelitur autē Ephesi adhuc viuens, Dei voluntate sic ordinante. memoriam lapsus in aurore, Eusebius Cæsar, & huc secutus Hieron. alijque plurimi dicūt, sub Domitiano id factū esse.

* Aut in li- brario men- dū fuit, aut memoriam lapsus in aurore, Eusebius Cæsar, & huc secutus Hieron. alijque plurimi dicūt, sub Domitiano id factū esse.

VII.

THOMAS Apostolus, sicut proditū memoriæ est, Parthis, Medis, Persis, Carma- nis, Hyrcanis & Baetris Christum euangelizauit. In vrbe Calamina Indiæ sepul- tus est.

VIII.

MATTHÆVS Publicanus Euangelista, Euangelium Hebraica lingua conscriptū edidit. In Hierapoli Parthiæ obdormiuit, atque ibidem est sepultus.

IX.

IACOBVS Alphæi, qui iustus est cognominatus, primus Hierosolymorū Episco- pus, lapidibus à Iudæis in Hierusalem est interfectus, atque ibi sepultus in tem- plo est.

X.

THADDÆVS, qui & Lebbæus, & Iudas Iacobi appellabatur, Edeffenis & toti Me- sopotamiæ verbum Christi annunciauit sub Augaro Edeffenorum Principe. Be- ryti est defunctus ac sepultus.

XI.

SIMON Cananæus Cleopæ filius, qui & Iudas, post Iacobum Iustum Episcopus Hierosolymis exitit. cumque annum centesimum ac vigesimum ageret, crucis martyrio sub Traiano Rege à vita discessit.

XII.

MATTHIAS vnus ex LXX. discipulis, loco Iudæ Iscariotis cum vndecim conu- meratus, in Aethiopia exteriore moritur, in regione vbi est castrū Apſarus, cum ibi verbum Domini nunciasset. Oecumenius in Acta Apostolorum. Plura de singulorum Apostolorum origine, vita, Martyrio & morte videnda sunt apud Eusebium, Nicephorum, Hieronymum & alios illustrium virorum scriptores, quos in vnū veluti corpus redegit Ioachimus Perionius in libello de vitis Apo- stolorum.

ITEM DE QVIBVSDAM E LXX. DISCI- pulis Domini, ex eodem. TABVLA 5.

PRAETER HOS DVO.

decim Apostolos, Dominus designauit etiam alios septuaginta duos: & misit il- los binos ante faciem suam in omnem ci- uitatem & locum, quod erat ipse ventu- rus. Ex quorū numero fuerunt etiā hi:

- Barnabas. Sosthenes. Cephas cognominis Petri. Matthias, qui inter duodecim conu- meratus postea fuit. Barsabas. Timotheus, de quo ad Timotheum scribēs meminuit Paulus. Thaddæus. Cleopas, & qui cum ipso erant.

Oecumenius in Acta Apostolo- rum.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
NOMINA SEPTVAGINTA DISCIPVLORVM,
ex Hippolyto & Dorotheo.

1 Iacobus frater Domini, episcop ⁹ Hierosolymorum.	35 Phlegon episc. Marathonenſium.
2 Cleopas episc. Hierosolymorum.	36 Hermes episc. Dalmatia.
3 Matthias, qui 12. Apostolorū numerum ſarciuit.	37 Patrobas episc. Potionenſium.
4 Thaddeus, qui Abgarum à morbo liberauit.	38 Hermoës episc. Philippopolis.
5 Ananias, qui baptizauit Paulū, postea episcopus Damasci.	39 Linus episc. Romæ.
6 Stephanus primus Martyrum.	40 Gaius episc. Ephesi post Timotheū.
7 Philippus, qui eunuchū baptizauit.	41 Philolog ⁹ episc. Sinopes, aliàs Sinorū.
8 Procorus episc. Nicomedia.	42 Olympas, cuius apostolus meminit.
9 Nicanor, qui cum Stephanus coronaretur martyrio, obiit.	43 Herodias, cum Petro Romę sub Nerone cæsus est.
10 Timon episc. Boſtri in Arabia.	44 Lucius episc. Laodiceæ.
11 Parmenas episc. Solorum.	45 Iason episc. Tarſenſium.
12 Nicolaus episc. Samariæ.	46 Soſipater episc. Iconij.
13 Barnabas episc. Mediolan.	47 Erastus episc. Paneadis.
14 Marcus euangelista episc. Alexãdriæ.	48 Quartus episc. Beryti.
15 Lucas euangelista.	49 Apollo episc. Cæſareę.
16 Silas episc. Corinthi.	50 Cephas episc. Coniæ.
17 Siluanus episc. Theſſaliæ.	51 Soſthenes episc. Colophonij.
18 Creſcēs episc. Carthaginis in Galatia.	52 Epaphroditus episc. Adricenſium.
19 Epænctus episc. Paneadenſium.	53 Tychicus episc. Colophonix.
20 Andronicus episc. Paneadenſium.	54 Cæſar episc. Dyrhachij.
21 Amplias episc. Odyſſeæ.	55 Marcus confobrinus Barnabę, episc. Apolloniadenſium.
22 Vrbanus episc. Macedoniæ.	56 Iustus episc. Eleutheropolis.
23 Stachus episc. Byzantij.	57 Artemas episc. Lyſtrenſium.
24 Barzabas episc. Heracleæ.	58 Clemens episc. Sardicenſium.
25 Phygello, episc. Ephesiorum, ſed à Paulo diſcedens, Simoni ſtudiuit.	59 Oneliſiphorus episc. Coroneę.
26 Hermogenes Megarenſiū occidentaliū antiſtes.	60 Tychicus alter, episc. Chalcedonęſium.
27 Demas, qui deinde factus est sacerdos idolorum.	61 Carpus episc. Beraie Thracię.
28 Apelles episcop. Smyrnæ ante Polycarpum.	62. Euodius episc. Antiochię.
29 Aristobulus episc. Britannix apud Gallos.	63 Aristarchus episc. Apameæ Syrię.
30 Narciffus episc. Athenarum.	64 Marcus } episc. Bibliopoli.
31 Herodion episc. Patarenſium.	65 Ioannes }
32 Agabus Propheta.	66 Zenas episc. Dioſpolis.
33 Rufus episc. Thebarum.	67 Philemon episc. Gazæ.
34 Afyncritus episc. Hyrcaniæ.	68 Aristarchus alter.
	69 Pudens.
	70 Trophimus cum Paulo martyrio coronatus.
	71 Timo
	72 Miges.

QVID

QVID SANCTI POTISSIMVM PRAEDICauerint Apostoli.

APOSTOLICATERIQ; Domini discipuli, non inueniuntur vſi vlllo alio Euangelio, quàm eo, quod in ſapè nominato quatuor Euangelistarum volumine est comprehenſum. Ioan. Driedo lib. 4. cap. 1. Porrò quod maximè agit hic liber (Actuū Apostolicorum) est Reſurrectionis Chriſti declaratio. Quæ ſi credita fuerit, & cæteris aperta est via. Argumentum igitur, inquit Chryſoſtomus, & ſcopus huius libri, ſi quis rei ſummam craſſiore ſermone velit complecti, hic potiffimum est:

DE PSEUDOAPOSTOLIS.

PSEUDOAPOSTOLI operarij ſunt iniquitatis, transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti, qui dicunt, Hæc dicit Dominus, & Dominus nō miſit illos. 2. Cor. 11. Vide Hieron. in 1. cap. ad Galatas.

PSEUDOAPOSTOLI CVR ECCLESIAM

inuadere permittantur.

IDEO interdum falſa fieri Deus ſigna conceſſit, vt abundantius vera monſtraret. Propterea & Pſeudopphetas tempore prophetarum, & pseudoapostoſolos cum Apoſtolis apparere permiſit, vt diſceres, quia ſplendentes eius vbiq; virtutes nequaquam obſcurare poſſit ſimilitudo & vmbra quædam virtutum: Chryſoſt. de laudibus D. Pauli, homil. 4.

DE LIBRI IPSIVS, QVI DE ACTIS INSCRIBITVR

Apoſtolicis, præſtantia ex D. Hieronymo ad Paulinum.

ACTVS Apoſtolorum, nudam quidem videntur ſonare hiftoriam, & naſcentis Eccleſiæ infantiam texere: Sed ſi nouerimus, ſcriptorem eorum Lucam eſſe Medicum, cuius laus eſt in Euangelio, animaduertemus pariter omnia verba illius, animæ languentis eſſe medicinam.

DE VTILITATIBVS EIVSDEM, EX CHRY-

ſoſtomi Homil. 1. in Act.

SI QUIDEM hinc non minor nobis contingere poterit vtilitas, quàm ex ipſis euangelij: tanta ſcæret philoſophia, tanta abundat cum omnium dogmatum rectitudine, tum præcipuè eorum, quæ de ſpiritu ſancto prodita ſunt.

VTILITAS PRIMA.

ETENIM promiſſa, quæ Chriſtus in Euangelio antè verbis pollicitus erat, ea hîc re præſtita & exhibita videre licet, ipſamq; veritatem ipſis factis relucere intueri.

SECUNDA VTILITAS.

SIMVL QVE videre eſt, diſcipulos mirificè ad meliora trãſmutatos, nimirum ſanctiſpiritu vim ſuam in illis exercente.

VTILITAS TERTIA.

CONSPICIES autè hîc & illa, nimirum apoſtolos ipſos ceu volucres, terrã mariaq; percurrètes, ac timidos illos quòdã rudẽs, ſubito in alios hoſes eſſe verſos, ſtuduq; diuitiarū, gloria, ira, cõcupiſcẽtia, breuiter rebus oĩbus, ſupiores eſſe factos.

QVARTA VTILITAS.

VIDEBIS ſummam inter ipſos concordiam, nec quicquam omninò prioris illius liuoris aut inuidentiæ reſidere, nec iam loci principis ambitum inter ipſos feruere, ſed omnem virtutẽ in eis abſolutam perſpicies, tum ſummam eximiamque charitatem in illis relucẽtem.

QVINTA VTILITAS.

QVIN & dogmata quædam hîc reperire licebit, quæ niſi liber fuiſſet proditus, haudquaquam fuiſſent vlli tam dilucidè cognita, quin potiùs, quod eſt caput ſalutis noſtrę, fuiſſet occultum, & in obſcuro latuiſſet: tam de his loquor, quæ ad benè viuendum, quàm quæ ad fidei noſtrę dogmata pertinet. Hæc omnia Chryſoſt. loco memorato.

NVM HOC IN LIBRO APOSTOLORVM

omnium deſcribantur acta.

PORRO eorum quæ hîc tractantur, maior pars ſunt acta Pauli, qui plùs omnibus laborauit. Eius rei cauſa eſt, quòd is qui librum hunc conſcripſit, diſcipulus &

cultor Pauli fuit. nimirum beatus Lucas, cuius virtutem cum ex alijs multis argumentis, tum hoc praecipue licet perspicere, quod praceptorum suo indiuisus adhereret, quodque per omne tempus illum fuerit affectatus. Idem ibidem.

QVAESTIO CHRYSOSTOMI.

Quod si quis dixerit, quid tandem fuit in causa, quo minus omnem historiam ad finem usque persecutus sit, cum illi semper adfuerit?

RESPONSIO EIVSDEM.

Hic sic responderi poterimus: Primum, quod haec quoque sufficiebant his, qui vellent animum advertere: deinde, quod Euangelistae semper incubuerunt in ea quae magis urgebant, nec illis cura fuit historias conscribere. Siquidem non parum multa & absque scripto tradiderunt.

QVID POTISSIMUM IN HOC LIBRO sit admirandum.

Itaque cum omnia sint admiratu digna, quaecunque hoc libro continetur: tamen illud potissimum admirandum in apostolis, quomodo se ad infirmorum ac rudium captum demiserint, atque hoc ipsum eis spiritus sanctus suggessit, in hoc illos preparans, ut in dispensando verbo Dei versarentur.

AIA D. CHRYSOSTOMI QVAESTIO.

Vnde factum sit, ut cum tam multa de Christo differuerint, pauca dixerint de eius diuina natura, plurima vero de eius natura humana, de morte, de resurrectione, & ascensu?

RESPONSIO EX EODEM.

Et enim quod id temporis quaerebatur, illud erat, ut homines audirent eum ex-citatum a mortuis, ascendisse in caelum. Quemadmodum igitur ipse Christus illud in primis agebat, ut perspicuum faceret, quod venisset a patre: itidem hic praecipue studet hoc persuadere, quod reuixit, quodque in caelum receptus est, quodque ad eundem reuersus est, a quo profectus fuerat.

Na nisi haec prius credita fuissent, praesertim cum accessisset assertio de resurrectione, de qua in caelum reditu, nimirum vniuersum dogma Iudaeis visum fuisset vanum & incredibile. Proinde etiam Apostoli sensim ac paulatim instruunt Iudaeos, seseque miro studio ad captum imbecillum in dispensatione dogmatum demittunt.

QUI SECVTI FVERINT EX HAC MO-destia fructus.

Caeterum quo magis se demittunt apostoli, hoc vberior contingit illis de diuini spiritus liberalitate gratia, dum in eius nomine maiora faciunt, quam ipse fecerat, nimirum ut utroque modo proficiat euangelium, dum sese demittentes, auditores humiles & humiliacientes erigunt, & sermonem de resurrectione, miraculis probabilem reddunt. Haec tenet Chrysof. Homil. 1. in Act.

PARTITIO. TAB. 6.

ECCLESIAE ITAQUE & fundamento, & capite, quod est Christus, in Euangeliorum librum declarato: Lucas porro ostendit, ut Ecclesia per Christum instituta & collecta, suas paulatim adquisiuerit vires. Agit enim hoc libro, De nascitibus primis Ecclesiae Catholicae

Corroboracione & confirmacione, cap. 1. vsque ad vers. His autem auditis.

Augmentacione in Hierusalem, a d. loco vsque ad ca. 6. Propagatione siue disseminatione per totam Iudaeam & Samariam, cap. 6. 7. 8. 9. 10. & 11. vsque ad vers. Et illi quidem qui dispersi fuerunt.

Certa appellacione, quod ad credentes attinet, qui dicti sunt Christiani, d. c. 11.

Translatione a Iudaeis ad Gentiles, siue de gentium conuersione, a praedicto loco per sedecim capitula integra vsque in finem totius libri Actuum.

Persecucionibus, & liberatione ab eisdem miraculosa, diuersis sparsim locis.

DE EC-

DE ECCLESIAE CORROBORATIONE,

& confirmacione. TABULA 7.

Promissione Christi, qua adhuc cum discipulis conuescens & loquens de regno Dei, praecipit eis, ab Hierosolymis ne discederent, usque dum acciperent gratiam spiritus sancti in ipsos superuenturam: a princip. cap. 1. vsque ad vers. Et cum haec dixisset.

Aspectu ascendens Christi cum triumpho & gloria. Nam videntibus Apostolis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum. vers. Et cum haec dixisset, eod.

Subrogacione Matthiae in Apostolatam Iudae, vers. In diebus his exurgens Petrus, d. cap. 1. vsque in finem eiusdem.

Duorum virorum in vestibus albis, id est angelorum adstantium testimonio, quod is idem Christus quem in caelum assumptum viderunt, sic iterum aliquando sit venturus; vers. Cumque inuenerent, ibidem.

ECCLESIA Dei robur ac firmitermentum accepit fortissimum ex

Spiritus sancti missione in corda Apostolorum, quibus in die Pentecostes iuxta praecipit Domini congregatis, & in oratione perseverantibus, apparuerunt dispersa lingua: itaque gentis, seditque supra singulos eorum: & repleti sunt omnes spiritu sancto, & ceperunt loqui varijs linguis, prout spiritus dabat eloqui illis, a princip. cap. 2. vsque ad vers. Stupebant autem omnes &c.

Iohannis 2. De spiritus sancti missione sub his verbis: Et erit in nouissimis diebus &c. Effundam de spiritu meo super omnem carnem.

GRAVISSIMA illa Petri disputa-tione, qua refutauit calumniam eorum, qui Apostolos magna Dei loquentes dicebant mysto- plenos, per prophetias

Dauid, Psal. 15. De resurrectione Dominica: Proinde debam Dominum in conspectu meo semper &c. Quoniam non derelinques animum meum in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.

Eiusdem Dauid, Psal. 109. De ascensione Domini: Vbi probat, non Dauid, sed Christum Dominum ascendisse in caelum. Dixit enim Dominus Domino meo &c. donec ponam inimicos tuos scabellum &c.

DE EC-

VNAM trium
milliū anima-
rum, d. cap. 2.
in ver. His autē
auditis &c.
circa quā obser-
uandū sunt hi
propagandae re-
ligionis Chri-
stianae veluti
gradus:

DESCRIBIT
autem D.
Lucas tres in-
signes & me-
morabiles Ec-
clesiae augmen-
tationes, qui-
bus deinde cre-
dētum nume-
rus ad infinitū
ferē creuit
multitudinem,
videlicet,

ALTERAM
quing. milliū,
cuius occasio-
ne agit de

TERTIAM
numeri inde-
finiti, in qua
parte D. Lu-
cas facit qua-
tuor:

Euangelij prædicatio. Prin-
cipio enim D. Petrus ijs qui
ab eo salutis consequendae in-
quirebant rationem, prædi-
cavit

Pœni-
tentiā, Quorū
fructus sunt
Remissio
peccatorū.

Resipiscētia: Nam ex hac prima statim concione D. Lucas mox
circūter tria millia hominum ad fidem conuersos & baptizatos
esse perhibet.

Exempla piæ & honestæ conuersationis eorum, qui fidem su-
ceptam vitæ & morum custodiēbant sanctimonia. Erant enim per-
seuerantes in doctrina apostolorum, & communicatione, & fractio-
ne panis, & orationibus.

Augmentatio Ecclesie multifaria. Exemplo nanque conuer-
sationis tam piæ, ad Ecclesiam Christi indiēs accedebant plures.
Dominus enim, vt ait Lucas, augebat qui salui fierent, quotidie
in idipsum, In fin. cap. 2.

Sanatione claudi per D. Petrum in nomine Christi facta in tem-
plo. Quod miraculum causam dedit huic auctiori secūda. à prin-
cip. cap. 3. vsque ad vers. Videns autem Petrus &c.

Excusatione Petri, & egregia ad populum concione post istud
miraculum cum exhortatione secūda ad pœnitentiam, d. vers.
Videns autem, vsque in fin. cap. 3.

Incarceratione apostolorum Petri & Ioannis, In princip. c. 4.
Liberatione eorum illustri & gloriosa, vers. Factum est
&c. eodem.

Gaudio credentium ex hac liberatiōe, & profectu eorum vber-
rimo. vers. Dimisi autem &c. vsque in fin. cap. 4.

Alio miraculo, morte scilicet Anania & vxoris eius subita-
nea, quo fraus & simulatio punita est. In principio capit. quinti.

Primum extollit miracula apostolorum, quibus infinitus tandem
numerus ad fidem Christi permotus fuit, vers. Per manus autē
Apostolorum, eod. vbi ostenditur, plurimos ex vmbra tantum D.
Petri fuisse curatos.

Deinde aliam & nouam persecutionem ortam recitat ex inui-
dia Saducæorum: ac ibi de secūda ait incarceratione apostolorū,
vers. Exurgens autem princeps, eod.

Tertiū refert disputationem, quam apostoli, angelorum mini-
sterio liberati, cum principe sacerdotum habuerunt: Deo scilicet
magis obediendum esse, quā hominibus, vers. Et cum adduxis-
sent illos, d. cap. 5.

Quartū declarat sententiam Gamalielis de prædicatione ver-
bi diuini. Quoniam, inquit, si ex hominibus est hoc consilium aut
opus, dissoluetur: Si verò ex Deo, non poteritis dissoluere, ne forte
& Deo repugnare videamini, &c. ibidem.

Stephani Protomartyris,
post cuius necem & mar-
tyrium secuta sunt

Persecutio magna,
Timor,
Dispersio,
Propagatio atque disseminatio fi-
dei, cap. 6. & 7.

Philippi, vnus ex septem diaconis, qui descendens in ciuitatem
Samarie, prædicabat illis Christum, ac ibi Simonem Magū cum
rota Samaria conuertit ad fidem, vers. Philippus autem descē-
dens, cap. 8.

Ioannis & Petri simul: qui ab apostolis Samariam ablegati, ora-
bant pro conuersis, ac manus super eos imponebant, vt acciperent
spiritum sanctum, vers. Cum autem audissent apostoli, d. c. 8.

Angeli instigantis Philippum, vt pergat versus Gazam: Qui
Eunuchō ad fidem traducto & baptizato, pertrahens Azotum,
euangelizabat ciuitatibus cūctis, donec veniret Casaream, vers.
Angelus autem Domini, vsque in fin. eiusdem.

Pauli: Nam & is ex persecutore non sine magno miraculo vas
factus electionis, conuino ingressus synagogas, prædicabat Iesum
esse filium Dei, in princip. cap. 9.

MINISTE-
riū viro-
rū Apo-
stolorū,
videlicet
diuorum

CRESCEN-
tū numero discipu-
lorum, doctrina fi-
dei diffusa est in Lu-
deam & Samariā
vniuersam, idē per

Prædi-
cavit
inter
Petri,
qui &
ipse
Euan-
gelium
Christi

Iudeos, ver. Factus, eod.
vbi duo describuntur ab
eo facta miracula:

Curatio paraly-
tici Aeneæ,
Excitatio rabi-
thæ mortuæ, vs-
que in fin. ca. 9.

Gentiles &
Paganos, to-
to capit. 10.
vbi agit de
Visione D. Petri, vbi audi-
uit neminem à Christi præ-
dicatione excludendum.
Annūciatione fidei ve-
ræ, quæ facta est Cornelio
Centurioni.
Conuersione ipsi Cornelij,
& oīm qui fuerant cum eo.

Defendit atque sustinuit contra eos, qui erant ex circū-
cisione, cap. 10.

CVIUS ministerij fructum D. Lucas explicat cap. 11. In vers. Et illi quidem
qui dispersi fuerant &c. Vbi hanc partem ita concludit: Et erat manus Domini
cum eis, multusq; numerus credentiū conuersus est. Rebus autem ita prosperè
succedentibus, Discipuli, prout quisque habebat, inquit Lucas, proposuerunt
in ministerium mittere habitantibus in Iudæa fratribus: quod & fecerūt, mit-
tentes ad seniores per manus Barnabæ & Sauli.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE ECCLESIAE, QVOD AD CREDENTES
attinet, appellatione, qua dicti sunt Christiani. TABVLA 10.

PRINCIPIO fideles proprium nomen non habebant, sed dicebantur simpliciter discipuli in Antiochia. Verum credentium numero incrementum aucto, propagataq; Euangelij doctrina, ex eo tempore ab aurore suo Christo, cuius religionem profitebantur, non absque singulari Dei consilio Antiochie primum appellati sunt Christiani, idq; tum ob multitudinem, tum ob pietatem & deuotionem eorum, qui in ea vrbe crederant.

OFFICIUM AVTEM hominis verè Christiani quale sit, p partes quasi explicat D. Lucas toto ca. 12. vbi exemplo Ecclesie primitiue ostendit, omnibus Christi nomine insignitis, imprimis consideranda esse quatuor:

PRIMUM, vt quisque intelligat vitam hominis Christiani esse militiam, que sub cruce Christi mille periculis sit exposita. Sanctam enim fidei professionem, ac nominis tam celebris acquisitionem, mox secuta est persecutio, mors S. Iacobi, & D. Petri incarcerationi, cap. 12. in princip.

SECUNDVM, ne vnquam ab se crucem impatienter abiciat, sed in rebus quantumlibet aduersis, semper speret liberationem: Exemplo miraculose liberationis D. Petri, vers. Cum autem producturus &c. eod.

TERTIVM, si quid indignum accidat, ne querat vltionem, sed vindictam omnem reiciat in Deum. Is enim, vt ex Herodis morte patet infami, nullum malum relinquit impunitum, vers. Sciaturo autē die Herodes, ibidem.

QVARTVM, nihil obesse persecutiones integritati fidei: sed quo grauiora sint pericula, tanto laudabiliorem esse constantiam. Sicut enim liliū crescit inter spinas, & in igne probatur aurum: ita fides pietasq; Christiana rebus aduersis & probatur, & crescit, vers. Verbum autem Domini crescebat &c. vique in fin. cap. 12.

DE GENTIVM CONVERSIONE.

TABVLA XI.

IVDÆIS EVANGELIVM respuentibus, Paulus & Barnabas mittuntur ad gentes. In qua missione duo potissimum sunt aduertenda:

ORDO, qui versatur circa duo: Primum est mittentis autoritas, Spiritus scilicet sancti, dicētis: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod assumpsi eos, in princip. cap. 13.

Secundum verò est, manuum impositio. Discipuli enim Antiochie degentes, Spiritus sancti iussu intellecto, mox ieiunantes & orantes, imponentesq; eis manus, dimiserunt illos, eodem.

EXECVTIO. Paulus enim & Barnabas sic à Spiritu sancto missi, mox abierunt. Quanta autem fide atque diligentia accepit mandati fines explerunt, id sequentia indicant acta.

DE ACTIS

LIBER QVARTVS.
DE ACTIS APOSTOLORVM, QVAE ILLIS
in prædicta executione, hoc est, in gentium conuersione, conti-

gerunt. TABVLA 12.

IN APOSTOLORVM actis singulae perpendendae sunt peregrinationes, ob fidei dedicationem susceptae: quid illis in quouis itinere contigerit memorabile. Itinera autem Pauli praecipua fuerunt ex Antiochia versus

Seleuciam, cap. 13.
Cyprum, cap. 13.
Pergem Paphlagoniae, cap. 13.
Antiochiam Pisidiae, cap. 13.
Iconium, cap. 14.
Derben & Lystram, cap. 14. & 16.
Antiochiam Syriae, cap. 14. & 15.
Myliam & Troadem, cap. 16.
Philippos Macedoniae, cap. 16.
Thessalonicam, cap. 17.
Berrhaeam & Athenas, cap. 17.
Corinthum, Achaia & Ephesum, ca. 18. & 19.
Macedoniam & Graeciam, cap. 20.
Troadem iterum, cap. 20.
Asson, Myrlyenen, Miletum, cap. 20.
Tyrum, & inde Caesaream, cap. 21.
Hierusalem, ibidem, & cap. 22.
Caesaream Paulus vincus remittitur, cap. 23. 24. 25. & 26.
Romam ducitur, cap. 27. & 28.
Inde liberatus in Hispaniam abiit, vt est probabilis coniectura, & ex fine huius libri ferè potest colligi.

DE ACTIS IN CYPRO.

TABVLA 13.

MISSI

à Spiritu sancto Paulus & Barnabas, venerunt Seleuciam, & inde nauigauit Cyprum: vbi autē venissent Salaminam, Annunciant verbum Dei in synagogis Iudaeorum, cap. 13. vers. Et ipsi quidem missi. Debinc vniuersa insula peragrata, veniunt Paphum, vers. Et cum perambulassent. Ibi Paulus Elymam magnum praedicationi Evangelicae resistentem, ad tempus excœcauit, vers. Resistebat autem illis &c. Proconsulem Sergium Paulum eo miraculo conuertit ad fidem. Tunc proconsul &c. APapho veniunt Antiochiam Pisidiae, vbi cum essent ingressi synagogam, Paulus Iudaeis Christum praedicauit grauisima oratione: in qua summam perstringit, quae tam in veteri, quam nouo testamento ab exitu filiorum Israel de Aegypto, vsque ad Christi ascensionem gesta fuerant, vers. Surgens autem Paulus. Iudaeis autem contra blasphemantibus, constanter dixerunt in faciem: Vobis oportebat aeterna vita, ecce conuertimur ad gentes, vers. Sequenti verò sabbato. Ex qua re indigniores & pertinaciores adeo facti Iudaei, Paulum & Barnabam persequi coeperunt, vers. Disseminabatur. Acque illos tandem de suis sinibus eiecerunt, ibidem. Illi verò Spiritu sancto repleti, excusso in eos puluere pedum, abierunt Iconium. Circa finem Cap. 13.

mm DE ACTIS

Multoq̄ue illic tempore demorati sunt, fiducialiter agentes in Domino, testimonium perhibente verbo gratiæ suæ, dante signa & prodigia fieri per manus eorum: effeceruntq̄ue ut crederet Iudæorum & Græcorum copiosa multitudo. cap. 14. in principio.

Diuisa autem ciuitatis multitudine, & impetu gentilium & Iudæorum factulo, confugerunt ad ciuitates Lycaonia Lystram & Derben. versic. Diuisa autem, eodem.

Lystre sanat Paulus claudum ex utero matris suæ, qui nunquam ambulauerat. versic. Et quidam vir Lystris &c.

PAVLVS ET Barnabas à Iudæis repulsi, conuertuntur ad gentes, & uenerunt primum Iconium:

Turbas, quæ illis propter miracula præstita sacrificium immolare cupiebant, magna contentione prohibuerunt, dicentes: Et nos mortales sumus, uobis similes homines. versic. Turba autem.

Paulus Lystre lapidatur, & semiuiuus extra ciuitatem trahitur. versic. Superuenerunt autem.

Posteaquam uerò ad se redisset, iterum ingressus est ciuitatem: & altera die cum Barnaba profectus est in Derben. versic. Circudantibus autem.

Tandem ecclesijs confirmatis, & presbyteris institutis, redeunt Antiochiam. Vni cæteris discipulis retulerunt, quanta fecisset Deus cum illis, & quia aperuisset gentibus ostium fidei. versic. Cumq̄ue euangelizassent, usque in finem capituli decimi quarti.

DE ACTIS

VBI PAVLVS peruenit in Derben & Lystram,

Conuenerunt apostoli & seniores videre de verbo hoc, id est, ad conferenda consilia de præfato schismate. à princip. cap. 15. usque ad versic. Cum autem magna conquisitio.

Surgens Petrus, grauissimam habuit orationem de lege et gratia. d. versic. Cum autem.

ORTO ANTIochiæ schismate de circuncisione, atq̄ sic de lege Moisaica, an ea ad salutem, ut quidam contende- bant, esset necessaria, habitum est concilium Hierosolymæ, ubi

Paulus et Barnabas narrant per ipsos facta signa et prodigia in gentibus. Iacobus deinde Petro subscribens, pronunciat non inquietandos eos, qui ex gentibus conuertuntur ad Deum: Sed scribendum monet ad eos, ut abstineant se à contaminationibus simulacrorum, et fornicatione, et suffocatis, et sanguine. versic. Et postquam tacuerunt &c.

Ablegantur à concilio cum Paulo et Barnaba Iudas et Silas ad Christianos Antiochiæ, Syriæ et Ciliciæ, cum literis concilij, quibus hoc dissidium dirimitur. versic. Tunc placuit Apostolis.

Inser Paulum quoque et Barnabam quædam oritur dissensio, assumèdisne sit ad uisitandas Ecclesias rediturus Marcus, an non. versic. Post aliquot dies &c.

Paulo reuente, Barnabas assumpto Marco, nauigauit Cyprum: Paulus uerò, electo Sila, per ambulabat Syriam et Ciliciam, confirmans Ecclesias. precipiens custodire præcepta Apostolorum et seniorum. versic. Facta est autem dissensio, usque in fin. cap. 15.

DE ACTIS IN DERBE ET LYSTRA.

Timotheum hominem probæ estimationis, propter Iudæos circumcidit, & secum assumit in opus ministerij. Cap. 16. in principio.

Deinde uertitur à spiritu sancto in Asia euangelizare, uisione in Macedoniam uocatur. versic. Cum uenisset autem.

Philippus Macedoniæ urbe, Lydiam mulierem purpurariam in fide Christi instituit. versic. Navigantes autem Troade.

A puella diuinatrice, quæ dominis suis magnum faciebat questum, spiritum Pythonem expellit. versic. Factum est autem euntibus &c.

Ob quod uirgis casus, in carcere cum Sila conijcitur. versic. Videntes autem domini eius, quia exiuit spes questus &c.

Carceris autem ianuis terreremotus apertis, custos sibi rimillaturus, à Paulo instituitur, & Christi fidem amplectitur. versic. Subito uerò terreremotus factus.

Facta liberatione, Paulus conuincitur se & Sila, ut Romanos & indemnatos, uirgis esse casos: cuius timore uenientes ad carcerem magistratus, deprecati sunt culpam, & incarceratos educentes, rogabant ut egredierentur de urbe. versic. Timuerunt, audito quòd essent Romani.

Exeuntes autem de carcere, introierunt ad Lydiam: & uisis fratribus, consolari sunt eos, in fin. cap. 16.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE ACTIS THESSALONICAE ET
Athenis. TABVLA 17.

CVM AVTEM PER-
ambulasset Amphipolim et Apolloniã,
venerunt Thessalonicam, vbi erat syn-
agoga Iudeorum, in quam secundum
consuetudinem Paulus

Introiuit, et per sabbata tria diserebat de scripturis, ada-
periens et insinuans, Quia Christum oportuit pati, et resur-
gere à mortuis &c. cap. 17. in principio.

Quibus auditis, Iudaei concitauerunt in Paulum, eique
adunctos verbi ministros, plebem et principes ciuitatis,
Quorum furori cedere coacti Paulus et Silas, secesserunt
in Berytheam, vers. Zelantes autem Iudaei, eodem.

Eo intellecto, Iudaei Apostolos insecuti, multitudinem
et illic contra eos permouere conati sunt: adeò vt Paulus
uerum sibi fuga consulere coactus sit. In qua turba venit
Athenas, vers. Cum autem cognouissent.

Ducitur ad Areopagum, vt explicet nouitatem doctri-
nae suae. E regione Paulus illos superstitionis arguit, vers.
Quidam autem Epicurei.

Hac disputatione quidam ad fidem sunt conuersi. Inter
quos Dionysius fuit Areopagita, & mulier nomine Da-
maris, & alij cum eis, vers. sic. Quidam verò, vsque in fin.
cap. 17.

DE ACTIS CORINTHI, IN ACHAIA
& Epheso. TABVLA 18.

DVM PAVLVVS
in Corinthe, Achaia &
Epheso Christi negocium
agit, haec interim ibi con-
tingere:

Paulus Corinthi apud Aquilam & Priscillam artem scenofactoriam
exercens, verbum praedicat Christi, in princip. cap. 18.

Aduersantibus autem ei Iudaeis, iterum sese conuertit ad gentes, vers.
Contradictentibus autem &c.

Nocte illum admonet Dominus ne timeat, vers. Dixit autem Domi-
nus &c.

Cum per annum & menses sex ibi sedisset Paulus, captus Gallioni fi-
stitur proconsuli, sed frustra, vers. Sedit autem ibi.

Sosthenes percutitur, vers. Apprehendentes autem Sosthenem.

Hinc nauigans Paulus in Syriam, Ephesum, Cesaream, Antiochia,
Galaticam regionem & Phrygiam ex ordine perambulans, Ecclesias
confirmat, vers. Paulus verò cum adhuc &c.

Apollos natione Alexandrinus, à Priscilla & Aquila Christi viam
edoctus, Ephesi primum, deinde Corinthi magno cum fructu annunciat
verbum Dei, vers. Iudaeus autem quidam vsque in fin. cap. 18.

DE ACTIS

LIBER QVARTVS.
DE ACTIS EPHESI.
TABVLA 19.

FACTVM
est autem cum Apol-
los esset Corinthi,
vt Paulus superi-
oribus per agris
partibus, veniret
Ephesum: vbi

Quosdam Ioannis baptisate baptizatos, in nomine Iesu baptizatos, & eis ma-
nus imponit, cap. 19. in principio.

Brennio Christum annunciat, & ingentia miracula edit, vers. Hoc autem
factum est, eodem.

Iudaei exorcistae, Iesu nomine abusi, à diabolo lacerantur, vers. Tentauerunt
autem &c.

Cuius rei timore correpti sunt Iudaei & gentiles: multiq; credentium venie-
bant, confitentes & annunciantes actus suos, vers. Hoc autem notum factum
est.

Magici libri comburuntur, vers. Multi autem ex ijs &c.

In Paulum discessum parantem, seditionem magnam concitat Demetrius
argentearius, vers. His autem explevis.

Seditionem hanc tandem componit scriba, et causae cognitionem, pro diuer-
sa facti qualitate, vel ad forum, vel ad legitimam ecclesiam remittendam esse
indicat. Circa fin. dicti cap. 19.

DE ACTIS IN MACEDONIA,
Graecia, & Milet. TABVLA 20.

POSTQVAM
autem cessauit tu-
multus, profectus
est Paulus in Ma-
cedoniam, cuius iti-
neris hic fuerat cur-
sus:

Cum perambulasset partes Macedoniae, ibique fideles multo exhortatus esset
sermone, venit in Graeciam. In principio cap. 20.

Vbi cum fuisset menses tres, factae sunt illi insidiae à Iudaeis nauigaturo in
Syriam, habuitque consilium, vt reuertetetur per Macedoniam, ibidem.

In Troade Eurychum, in concione praefomno de fenestra delapsus, excitat
à morte, vers. Vna autem sabbathi, eodem.

Mileti ad se vocatis Ecclesiae Ephesiorum presbyteris, suam in verbi pra-
dicatione restatur integritatem, vers. A Mileto autem.

Indicat eisdem profectionem suam in Ierusalem, & quae ibi sit passurus, quo-
rum se nihil vereri dicit, modò cursum suum et verbi ministerium consummet,
vers. Et nunc ecce ego alligatus spiritu.

Admonet eos, vt attendant sibi et vniuerso gregi, in quo illos spiritus sanctus
posuerit episcopos regere Ecclesiam Dei, quam adquisiuit sanguine suo, vers.
Et nunc ecce scio, quia amplius non videbitis faciem meam.

Facta oratione, magno cum luctu Paulum deducunt ad nauem, vers. Et cum
haec dixisset ecc. vsque in finem cap. 20.

mm 3 DE ACTIS

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE ACTIS CAESAREAE ET HIEROSOLYMÆ.
TABVLA 21.

PAVLVS HIEROSOLYMAM PETENS, PRIMÒ VENIT TYRUM, & INDÈ CAESAREAM.
Quo loci

Philippum Evangelistam (cui erant quatuor filii prophetantes) conuenit, in princip. cap. 21.

Eò veniens vir quidam à Iudæa, nomine Agabus, Paulo prædicit vincula, si veniat in Hierusalem, Ibidem.

Quam ob causam amici illum à suscepto debortantur itinere, vers. Quod cum audissemus, eodem.

Paulus autem non solum alligari, sed & mori propter nomen Iesu paratus, hoc vaticinio nihil obstante, peruenit in Hierusalem, vers. Tunc respondit Paulus.

Ibiq; consilio Iacobi cum quatuor votum super se habentibus, Iudæorum more purificatur, vers. Sequenti autem die.

In templo à Iudæis comprehenditur, vers. Tunc Paulus assumptis, &c.

Tota ciuitate commota & cõcurrente, Lysias tribunus eripit illum ex tumultu ad necem Pauli instructorum, vers. Querentibus autem eum occidere, vsq; in finem cap. 21.

DE ACTIS ITIDEM IN HIERVSALEM.

TABVLA 22.

ACCEPTA ab Lysia tribuno dicendi venia, Paulus

Narrat conuersionis suæ modum, ac fidei susceptæ reddit rationem, cap. 22. In principio.

Quam paulisper audiunt Iudæi, ibidem.

Porro animis commoti, finem expectare noluerunt, sed concitato iterum tumultu, è medio tollendum clamant, vers. Audiebant autem.

Ad quem clamorem, illum tribunus flagellis cædi & torqueri iubet, vers. Vociferantibus autem eis.

Sed ut ciuem Romanum esse percepit, timet sibi, & eum virgis cædi vetat. Accedens autem tribunus, vsq; in finem cap. 22.

DE ACTIS

PAVLVS AD CAESAREM ROMAM DUCENDUS,

LIBER QVARTVS.
DE ACTIS CAESAREAE.

TABVLA 23.

VIGESIMO QUARTO CORAM Felice præside Tertullus orator Anania, Paulum accusat. In princip.

CONTRÀ Paulus suâ causam defendit, vers. Ex multis annis &c. DIFFERT iudicium Felix in aduentum Lysia, vers. Distulit autem illos.

AVDIT Felix cum vxore sua Paulum seorsim. Quibus ille verbum annunciat Christi, vers. Post aliquot autem dies.

PROVINCIA biennio post decedens Felix, Paulum in gratiam Iudæorum relinquit ibi vinctum, vers. Biennio autem expleto, vsque in fin. d. cap. 24.

VIGESIMO QVINTO PAVLVS iterum causam suam agit coram Festo præside, Felicia prædicti successore. A principio vsque ad vers. Festus autem volens.

CUM autem sentiret Paulus Festum hoc agere, ut illum remitteret Hierosolymam, Caesarem appellat, vers. Festus autem volens.

IDEM Festus confert cum rege Agrippa de negotio Pauli, vers. Et cum dies aliquot transacti essent.

NOLENS Festus Paulum indicta causa condemnare, coram Agrippa produci eum & audiri iubet, vers. Altera autem die vsque in finem eiusdem.

VIGESIMO SEXTO APVD Agrippam, regem Paulus suam innocentiam tuetur. A principio vsque ad vers. Præcipue fidei & vocationis suæ reddit rationem, ibidem.

TANTA hæc omnia agit autoritate, ut animum Agrippæ ad Christum non parum flexisse videretur, vers. Agrippa autem ad Paulum.

AT re deliberata, Paulus vinctus Romam, quò appellauerat, mittendus censetur, ibidem vsque in finem.

DE ACTIS IN MARI, IN MELITE,

& Romæ. TABVLA 24.

TRADITVR Centurioni, nomine Iulio, cohortis Augustæ, c. 27. In princip. QUI spreto Pauli futura pericula prædicantis consilio, aduersa navigatione conflictatur, vers. Multo autem tempore, eodem.

DIV VENTO & fluctibus agitatus, naufragium facere coguntur, vers. Cum autem dies factus esset.

HOMINES salui in Meliten insulam enatant, vers. Militum autem consilium, d. cap. 27. & in princip. cap. 28.

PAVLVS à vipera morsus euasit illesus, vers. Cum congregasset aut Paulus. PVBLLI Patrem atque alios multos varijs morbis laborantes sanat, vers. Contigit autem.

HINC consensa nauis peruenit Romam, vers. Post menses autem tres.

VBI idem Paulus, Iudæis congregatis, suam fidem & navigationis causam exponit, vers. Post tertium autem diem.

CHRISTVM toto biennio prædicauit vinctus, ibidem vsque in fin. d. cap. 28. & vltimi.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE ACTIS IN HISPANIA ET
reliquis Occidentis plagis. TAB. 25.

EX EO QVOD D.
Lucas dicit in fine huius libri
Paulum mansisse totum bienniu
in conductu suo, colligunt qui-
dam, reliquum temporis eum
predicasse occidentalibus parti-
bus, maxime Hispanis, quam
coniecturam confirmant

IPSIVS Pauli Epistola ad Roman. scripta: ex multis iam pra-
cedentibus annis, inquit, spero, cum in Hispaniam proficiscar, vi-
dere vos. Unde etiam in Narbona dicitur reliquisse Sergium Pau-
lum Archiepiscopum, cum de Hispania rediret.

HISTORIA vitæ eiusdem Pauli. Quando enim à Romana ca-
ptiuitate liberatus fuit, quartus agebatur annus Neronis. Sed cer-
tum est, Petrum & Paulum decimoquarto anno imperij eiusde
Neronis interfectos esse. Non obscurè itaque ex his colligi potest,
Paulum reliquum temporis, quo absuit Roma, hoc est, per annos
decem, ferè versatum esse in locis occidentalibus, & maxime in
Hispania.

EPITOME PEREGRINATIONVM D.
Pauli, ex Oecumenio.

PAVLVS Apostolus à Damasco incepit, & Hierusalem ascēdit. Indè Tarsum, &
ab eo loco Antiochiam, rursumque secundò Hierusalem, atq; iterum secundò
Antiochiam: & indè cum Barnaba separatus ad apostolatam, descendit Seleuciã,
Deindè Cyprum: Vbi & Paulus vocari cœpit. Deindè Pergen, postea Antiochiã
Pisidiã, indè Iconium, exindè Lystram & Derben Lycaoniã: Deindè in Pamphy-
liam, postea Pergen, postmodum Attaliam, deindè rursum tertio Antiochiã Sy-
riã, postea tertio rursum Hierusalem propter circuncisionē: postea rursum quar-
to Antiochiam. Deindè Syriam pertransiit ac Ciliciam. Exindè rursum secun-
dò Derben ac Lystram, vbi & Timotheum circuncidit: postmodum in Phrygiam
& Galaticam regionem: Deindè in Mysiam, postea Troadem, & indè Neapolim:
exindè Philippus Macedoniae urbem. Postmodum vbi Amphipolim & Apollo-
niam pertransissent, venerūt Thessalonicam. Postea Berrhoeam, exindè Athenas,
deindè Corinthum: Postea Ephesum, deindè Cæsaream: postmodum secundo An-
tiochiam Pisidię, deindè in Galaticam regionem ac Phrygiam, vnde rursum se-
cundò Ephesum: postea pertransita Macedonia, venit in Græciam, & indè cum
pertransissent Macedoniam, rursum venerūt Philippus, & à Philippis Troadem,
vbi Eutychnū, qui à cœnaculo ceciderat, suscitauit. Hinc Asson, deindè Mitylenem,
postmodum in partes quæ sitę sunt contra Chium, exindè venit Samum, & indè
Miletum, vnde aduocatis his, qui Ephesi erant, locutus est cum eis: hinc Coum,
post Rhodum, & indè Pataram: hinc Tyrum, postea Ptolemaidem, indeque Cæ-
saream: & hinc rursum ascendit quartò Hierusalem, vnde transmissus est Cæsã-
ream, ac postmodum victus Romam. Ità à Cæsarea venit Sidonem, & hinc My-
ram Lycię: postà Gnjdum: ac indè plurima passi, in insulam Meliten venerūt, vbi
vipera manum eius apprehendit, mansitq; illæsus: deindè Syracusas, postea Rhe-
gium, & indè Purcolos, vnde pedes ascendit Romam, occurrentibus ipsi fratri-
bus ad Appij forum ac tres Tabernas. Postmodum cum Romam ingressus esset,
multoq; tempore docuisset, tandem in ipsa vrbe Roma martyrio vitam finiuit,
quum ibidem bonum certamen certasset. Romani verò inclusis eius reli-
quijs pulchris ac argenteis thecis, annum ei memorię diem
colunt, tertio Calendas Iulij martyrium
eius celebrantes.

DE PER.

DE PERSECVTIONIBVS ECCLESIAE PRIMÆ
tine, vltima huius libri parte. TABULA 26.

Calumnias Iudeorum, quibus Apostolos ex Spi-
ritu Dei loquentes, multo plenos esse falsò criminabā-
tur, Actor. cap. 2.
Minas, quibus Iudæi D. Petrum & Ioannem à
verbi diuini prædicatione deterrere & abstrahere
conati sunt, cap. 4.

Inuidiam Saducæorum, quorum technis in car-
cerem comecti Apostoli, per angelum educti sunt,
cap. 5.

D. Stephanus, qui violatæ legis Mo-
saicæ accusatus, lapidibus miserè cru-
cidatus est, cap. 6. & 7.

Tyranni-
dè & cru-
delitatem,
quam ex-
perti sunt
Christiani, qui à Saulo ad extremū
vsque persecutionem perpeffi, atque
dispersi sunt, cap. 8.

Iacobus, qui ab Herode occiditur,
quo tempore etiam Petrus in carcere
conijcitur, sed is Ecclesiæ oratione li-
beratur, cap. 12.

Ex Antiochia cum Barnaba pulsus, cap. 13.
Iconio discedere coactus, Lystris lapidatur, ca. 14.
Philippis virgis cœsus, in carcerem conijcitur: à
quo terramotu liberatus est, cap. 16.

Paulus, Iudæis tumultuantibus, Berrhæa abire
cogitur, Cap. 17.

Idem captus, Gallioni sistitur, cap. 18.
Demetrius argentarius seditionem in eum conci-
tat, cap. 19.

Ananias Paulum causam pro se dicentem percu-
ti iubet, cap. 23.

Vinctus mittitur Romam, ac passus in itinere nau-
fragium, biennium ibi docet, cap. 27. & 28.

FIDELIS
pleriq; oēs
principio
suam passi
fuere, vt

NON QVAM ca-
ruit, sed ipso statim
momento, quo Chri-
sti verbum prædi-
cari cœpit, mox in-
finita occurrunt p-
secutionum gene-
ra, quas

PAVLVS
inprimis
cum Bar-
naba &
Sila susti-
nit. Nam

PERSE-
cutionibus
Ecclesia

SEMPER euasit libera, nec vnquam deserta, sed in hunc vsque diem diuinius conser-
uata est. Ad eò vt verissimum pateat, quod in Ecclesiæ laudem Diuus dixit Hilarius
in 7. lib. De Trinitate: Hoc ecclesiæ, inquit, proprium est, vt tum vincat, cum leditur:
tum intelligatur, cum arguitur: tum obrimeat, cum deseritur. Sic ille. Tam efficax fuit
illa oratio, qua Christus ex hoc mundo abiturus, Patrem suum caelestem pro Catholica
rogauit ecclesiã, vt nunquam à fide vera desiceret, Luc. 22.

SUMMA

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
SVMMA SIGNORVM ET MIRACVLORVM
 quæ in Actis narrantur Apostolicis, ex Oecumenio. TABULA 27.

PRIMUM.

PETRVS & Ioannes per nomen Domini curarunt eum, qui ab utero matris claudus erat, & sedebat ad portam, quæ Speciosa dicebatur, Acto. 3.

II.

PETRVS Ananiam ac Saphiram uxorem ipsius, mendacij conuicit, quod suffurarentur ex eo, quod apud Deum promiserant, ac repente mortui sunt, Acto. 5.

III.

PETRI umbra ad egrotos pertingens, curabat eos. Ibidem.

III.

STEPHANVS faciebat signa & prodigia, Acto. 6.

V.

PHILIPPVS Eunuchum animaduertit legentem Esaiam Prophetam, & baptizauit eum, Acto. 8.

VI.

PHILIPPVS in Samaria multos spiritus eiecit, pluresque claudi ac paralyti dissolui, ab eo curati sunt, ibidem.

VII.

PAVLVS cum accederet Damascum, vidit visionem, statimque Euangelista factus est. Acto. 9.

VIII.

PETRVS Lyddæ Aeneam paralyticum ab octo annis in grabbato decumbentem curauit. Ibidem.

IX.

PETRVS Ioppæ mortuam Dorcadam, quæ & Tabitha dicebatur, fusa oratione excitauit à mortuis. Ibidem.

X.

PETRVS vas à caelo descendens, plenum omni genere animalium, vidit. Acto. 10.

XI.

PETRVS seruatus ac vincitus in carcere, ab angelo solutus est, ignorantibus id militibus: Herodis à vermicibus exesus, exspirauit, Acto. 12.

XII.

PAVLVS in Cypro Elymam magum increpauit, & cæcus factus est ipse magus, Acto. 13.

XIII.

PAVLVS Lystris eum, qui à natiuitate claudus erat, per nomen Domini sanauit, Acto. 14.

XIII.

PAVLVS à visione in Macedoniam vocatus est, Acto. 16.

XV.

PAVLVS mulierem quæ spiritum habebat diuinatorem, Philippis emundauit. Ibidem.

XVI.

PAVLVS & Silas in carcerem comiecti sunt, pedesque ligno constrictos habebant: media autem nocte terræ motus factus est, eorumque vincula dissoluta sunt, ibidem.

XVII.

A CORPORE Pauli deferebant sudaria super infirmos ac demonio vexatos, & curabantur. Acto. 19.

XVIII.

PAVLVS Troade Eutychem, qui à fenestra ceciderat, & mortuus erat, excitauit, dicens: Anima eius in ipso est, Acto. 20.

XIX.

CVM Romam versus navigaret Paulus, tempestatem passi sunt ipse omnesque qui cum ipso in nauis erant, 14. dies una cum noctibus: omnibus autem sese perituros arbitrantibus, adians Dominus Paulo

Paulo, dixit ei: Propter te his vitam concedo, & seruati sunt, Acto. 27.

XX.

EGRESSVM è nauis Paulum viperam momordit, & omnes quidem arbitrabantur illum moriturum: verum cum illesus permansisset, existimârunt ipsum esse deum, Acto. 28.

XXI.

PATREM Publij in Infula dysenteria laborantem Paulus manibus impositis sanauit, multosque alios egrotantes curauit. Ibidem.

SECUNDA PARS LIBRI
 QUARTI, DE PROGRESSV ECCLESIAE,
 qui in epistolis continetur Apostolicis, & primum

QVID HOC DOCTRINAE GENVS
 Ecclesiae post Sacra profuerit Euangelia.

CVM euangelia supplementum suæ perfectio sint legis, in quibus nobis benè pieque viuendi præcepta plenissime sunt tradita, non ociosè hæc D. querit Hieronymus, cur Apostolus Paulus suas Epistolas ad singulas ferè ecclesias destinare voluerit.

RESPONSIO EIVSDEM.

Hæc autem causa factum videtur, vt scilicet initia nascentis ecclesiae nouis causis existentibus præueniret, & vt præsentia atque orientia refecaret vitia, & post futuras excluderet questiones: exemplo prophetarum, qui post editam legem Moisis, in qua omnia Dei mandata legebantur, nihilominus tamen Doctrina sua rediuiua semper populi compressere peccata, & propter exemplum viuendi libros ad nostram etiam memoriam transmiserunt. Hieron. in præfatione in oēs S. Pauli epistolas, quæ in Biblijs reperitur.

DE ORDINE EORVM, QUAE IN HAC
 parte dicenda sunt. TABULA 28.

PRAEFATIO dum erit hoc loco de	PAVLI Apostoli	}	Nomine.
			Origine.
SCRIPTIS eiusdem.	}	}	Præfiguratione.
			Vocatione.
PARTITIONE epistolarum Apostolicarum.	}	}	Rebus gestis.
			Miraculis.
			Morte & sepultura.
			Laudibus.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE D. PAVLI APOSTOLI NOMINE.

TABVLA 29.

DE PAV- li nomine tri- plex est doctorū veterum senten- tia:	VNA eorum, qui hunc Apostolum initio binominem fuisse iudicant, eumque nominatum fuisse, apud	}	HOMINES quidem suae gentis, Saulem vel Saulum.
			CAETEROS verò, & maximè Romanos, Paulum, Origenes in praefat. ad Roman.
			ALTE- ra verò eorū qui dicunt eum fuisse nominatum
	AB initio Saulum.	}	Ipsè sibi mox à suscepta fide modestiae & humili- tatis sumpsit gratia, vt Ambrosius & Hiero- nymus in eandem epistolam, Augustin. De spi- ritu & litera, cap. 7. & in Psal. 72. & Sermo. 25. de tempore.
POSTEÀ verò Paulum: quod nominis, vt vo- lunt aliqui, vel	A Deo (nè cateris Apostolis hac parte videretur inferior) sic fuerit appellatus, vt Chryso- stomus, Theodoretus, Theophylactus, & alij pleri- que existimant.		
	ALII demùm longè post Sergio Paulo Cypri proconsule ad Christi fidem cōuersi, eum hoc nomine ab euentu donatum fuisse arbitrantur: Quemadmodum Romani Imperatoribus ab hostibus deuictis ac superatis, nomina imponi antequam solita erant, vt B. Hieron. in Commentarijs epistolae ad Philemonem. Aug. lib. 8. confessionum, cap. 4. Beda cum Rabano in cap. 13. Actorum.		

EX his tamen omnibus Origenes illam (nempe apud suae gentis homines Saulem, apud alios
Paulum ab initio nominatum fuisse) praeter ceteros haberi solidiorem, rectè affirmat vir exi-
mius Gerardus Matribisius Geldriensis, apud Colonienfes olim in Philosophicis praeceptor
meus obseruandissimus, in doctissimis suis Commentarijs in epistolam ad Romanos, ex qui-
bus haec ad verbum desumpsimus.

DE TITVLIS PAVLI.

TABVLA 30.

PAVLVS DI- ctus est	}	Gentium doctor, 1. Timoth. 2.	}
		magister eorundem, 2. Timoth. 1.	
		Apostolus gentium, Rom. 11.	
		minister Christi inter gentes, Rom. 15.	
		Angelus gentium.	
		Aduocatus Iudaeorum.	
		Viterbien. in Chronicis, part. 14.	
		Ex lupo ouis.	
		Ex persecutore vas electionis.	
		Vocatione inter Apostolos nouissimus, 1. Cor. 15.	
		Prædicatione & labore præcipuus, Ibidem.	

DE EIS-

LIBER QVARTVS.
DE EISDEM CHRYSOSTOMVS, DE BAR-
nabæ reditu ad Paulum.

TEDEO, inquit, venit ad Athleram, ad ducem belli, ad certantem singulari duel-
lo, ad leonem: nec habeo, quo nomine dignè vocem illum, venit ad canem ve-
naticum, leones occidentem, ad taurum fortem, ad facem claram, ad os orbi
fufficiens, Chrysoft. in Acta Apostolorum Homil. 25. Os Pauli
orbi fuffici-
ens.

DE ORIGINE PAVLI.

PAVLVS Apostolus, qui antè Saulus, extra numerum 12. Apostolorum, de tribu
Beniamin, & oppido Iudææ Giscalis fuit: quo à Romanis capto, cum parètibz
suis Tarsum Ciliciæ commigravit, à quibus ob studia legis missus Hierosoly-
mam, à Gamaliele viro doctissimo, cuius Lucas meminit, eruditus est. Hieron. in
catalog. Scriptorum Ecclesiasticorum.

VT PAVLVS SCRIPTVRIS PROPHE-
TICIS

fuerit præfiguratus.

PAVLVM mihi etiam Genesis olim repromisit. Inter illas enim figuras, & pro-
pheticas super filios suos benedictiones, Iacob cū ad Beniamin direxisset: Ben-
iamin, inquit, lupus rapax, ad matutinum comedit adhuc, & ad vesperam dabit
escam. Ex tribu enim Beniamin oriturum Paulum præuidebat, lupum rapacem
ad matutinum comedentem, id est, prima ætate vastaturum pecora Domini,
vt persecutorem ecclesiarum: dehinc ad vesperam escam daturum, id est, deuer-
gente iam ætate, oues Christi educaturum, vt doctorè nationum. Nam & Sau-
lis primò asperitas infestationis erga Dauid, dehinc pœnitentia & satisfactio bo-
na pro malis recipientis, non aliud portendebat, quàm Paulum in Saule secun-
dum tribus, & Iesum in Dauide secundum virginis censum. Tertullian. contra
Marcionem, libro quinto sub initium.

DE VOCATIONE PAVLI.

PAVLVS vas electum, præordinatus à Deo, & segregatus ab utero matris, vt
portaret nomen Domini coram gentibus & regibus & filijs Isracl, Acto. 9. & 22.
vbi D. Paulus ipse suae cū vocationis, tum doctrinæ prolixam ac diligentem
reddit rationem.

DE REBUS AB EO PRAECLARE GESTIS

RES à D. Paulo tam ante vocationem ad persequendum populum Christianū
susceptæ, quàm post conuersionem pro Christi nomine admiranda constantia
gestæ, tam copiosè descriptæ sunt per totum Actorū Apostolicorum librum, vt
superfluum sit, ea huc iterum repetere. Hoc tantum præteriri noluit hoc loco
Hieron. Quòd post passionem Domini 25. anno, id est, secundo Neronis, eo tem-
pore quo Festus procurator Iudææ successit Felici, Romam vincens missus fue-
rit Paulus, & biennium in libera manens custodia, aduersus Iudæos de aduen-
tu Christi quotidie disputauerit. Hieron. in Catalog. Script. Ecclesiast.

DE MIRACVLIS EIVSDEM.

TABVLA 31.

PAVLI MI- racula (vt ex Actis colligitur Aposto- licis) sunt ista:	}	Sudaribus & semicinctijs egrotos curauit, & demones profugauit. Acto. 19.
		Spiritum Pythonis obmutescere fecit, cap. 16.
		Adolescens mortuum suscitauit, cap. 20.
		Magum cæcitate percussit, cap. 13.
		Claudio donauit ingressum, Acto. 14.
		Viperæ in scipso morsum non timuit, sed viperam in igne combussit, Acto. 28.
		Patrem Publij à febris oratione sanauit. Ibidem.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
ALIVD MIRACVLVM QVOD IN EIVS

morte accidit.

DE Pauli ceruice, cum eam persecutor gladio percussisset, dicitur fluxisse lactis magis vnda, quam sanguinis: & mirum in modum, sanctum Apostolum baptisimi gratia in ipsa nece fecit splendidum potius, quam cruentum. Quæ quidem res in D. Paulo stupenda non est. Quid enim mirum, si abundat lacte nutritor Ecclesiæ? Sicut ipse ad Corinth. ait, Lac vobis potum dedi, nõ escam. Quæ enim Pauli epistola non melle dulcior? non lacte candidior? Quæ epistola tanq̃ vbera Ecclesiarum, populos enutrient ad salutem. Augustin. De sancto Petro & Paulo, ferm. 2. & Ambros. ferm. 68.

DE PAVLI MORTE ET SEPVLTVRA.

Hic ergo decimoquarto Neronis anno, eodem die quo Petrus, Romæ pro Christo capite truncatus, sepultusq; est in via Ostiensi, tertio ab vrbe milliaro versus plagâ Occidentale, anno post passionē Dñi 37. tertio Calend. Iulij. Hieronymus in Catalog. Script. Ecclesiastic. Et Viterbius in Chronicis, Part. 14.

LAVDES D. PAVLI DESCRIPTAE

per Chrysoftomum.

CvI te, ò beate Paule, iustorum veteris testamenti vel noui audeam comparare? Omnium quippe virtutem quasi in arca quadam, sed cum multo prorsus cumulo condidisti. Deniq; si totum contra te aliquis singularim iustorum appendat chorum, inueniet trutinã virtutũ ponderibus à tua parte depressam. Paulus enim secundus Abel, verum non semel, sed per dies singulos immolatus. Paulus alter Noë, sed absq; Arca, insurgentes aduersus se vndas impietatis enauigans. Paulus alter Abraham, non modò à patria & gente, sed post vocationem suã ab ipsa etiam vita prorsus abscessus. Paulus alter Isaac, spontè in hostiam colligatus. Paulus alter Iacob, quasi pro vno quodam totius mundi grege semp̃ inuigilans. Paulus alter Ioseph, spiritali fame tabescẽte mundo, veritatis alimẽta distribuẽs. PAVLVVS alter Moyses, qui omnes gentes à tyrãnide diaboli reduxit ad Christũ. Paulus alter Aaron, totius mundi populis inunctus sacerdos. Paulus alter Phinees, impietatem Iudæorũ atq; gentiliũ quasi fornicatiõem mentium vno fidei mucrone confodiens. Paulus alter Dauid, qui velut quandam Goliath in certamine diabolum prouocat. Paulus alter Elias, clariũs raptus in cælos. Paulus alter Helisæus, qui gentes ab interiore lepræ pollutione mundauit. Paulus alter Ezechias, qui ad vnã fidem Christi diuersos populos attraxit. Paulus alter Iosias, qui abominationes gentilium dissipauit & perdidit. PAVLVVS alter Ioannes, pro Christo capite truncatus. Paulus alter Petrus, non de terra, sed de cælo vocatus ad credẽdum. Paulus alter Gabriel, qui Christi ortum cunctis gentibus nunciauit. Paulus alter Michaël, qui Christianorum Dux esse sortitus est. Etiam si angelorum, etiam si iustorum hominũ circũuolem choros, non inuenio comparationẽ, cui non tamen cumulo meritorũ Paulus occurrat. Acclamatio populi, & post acclamationem etiam mortuus Paulus ardētissima nobis theatra pietatis accendit. Chrysost. De laudibus D. Apostoli Pauli, Homil. 8.

DE EISDEM HIERONYMVVS.

Vbi est electionis vas, tuba euangelij, rugitus Leonis nostri, tonitruus gentium, flumen eloquentiæ Christianæ, qui mysterium retrò generationibus ignoratum, & profundum diuitiarum sapientiæ & sciẽtiæ Dei magis miratur, quam loquitur? Hieron. ad Pammachium aduers. errores Ioan. Hierosolymit. Paulum quotiescunq; lego, videor mihi (inquit alibi idem Hieron.) nõ verba audire, sed tonitrua. In apologia ad Pammachium, pro libris aduersus Iouinianum.

DE SCRIP.

DE SCRIPTIS A D. PAVLO EDITIS.

PAVLVS qui inter omnes Apostolos cruditor, etiã in verbis videtur & in sensibus præporens, non amplius quam paruum epistolarum suarum corpus reliquit, qui vtriq; immensa contineret intrã se atq; innumera Sacramẽta, vtpotè qui etiam ad tertiuũ vsq; cælum raptus, q̃ gererentur inspexerat, & in ipsum quoq; Deo dignũ paradisiũ abductus, audiẽrat ibi ineffabilia verba & doctrinã (quæcunq; illa inibi est) siue corporeus, siue incorporeus, illius interim scholę discipulus effectus, exceperat. Eusebius de histor. ecclesiastica lib. 3. cap. 24.

EPISTOLARVM NOMINE QVID CON-
tincatur. TABVLA 32.

HOC loco dicuntur, literæ post eruditum euangelium, à Paulo fidelibus transmissæ, quasi post eũ seu supermissæ & euangelio superadditæ. *Anselm. in præfatione epistolæ ad Roman.*

EPI-
stolæ INTERDV M Christi fideles ipsi dicuntur epistola, in qua significatione Paulus 2. ad Cor. 3. Manifestari, inquit, quoniam estis epistola Christi ministrata per nos, scripta nõ atramento, sed spiritu Dei viuũ, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. *Augustin. de Spiritu & litera. cap. 17.*

DE PARTITIONE SACRARVM EPI-
stolarum. TABVLA 33.

SACRARVM PAVLINARVM vnũ, quæ ab ipso Paulo sunt editæ. *Dicuntur Apostolicæ,*

Epistolarum opus altervm earum, quas vocant *omnes* *et* *Parem in Ecclesia obri-*
est duplex: *Canonicas vel Catholicas, quæ à* *nent auctoritatem.*
cæteris scriptæ sunt apostolis.

DE EPISTOLIS PAVLINIS.

TABVLA 34.

D. PAVLVVS quatuordecim scri- psit Epistolas, de- stinatas partim ad	ECCLE- sias decẽ, nempe ad	ROMANOS	I.	
		Corinthios	II.	
		Galatas	I.	
		Ephesios	I.	
		Philippenses	I.	
		Colossenses	I.	
		Thessalonicenses	II.	
		Cum ea, quæ dicitur ad Hebræos.		
		DISCIPVLOS Quatuor, scilicet ad	Timotheum	II.
			Ticum	I.
Philemonem	I.			

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
QVARE HÆ EPISTOLÆ DICANTVR

Pauli.

PAVLI epistolæ vocantur propterea, quod eas ille scripsit. Et per has cum eos quos viderat & docuerat, admonet & corrigit, tum quos non viderat, instruere conatur ac docere, quemadmodum scire possunt, qui in eas incidunt. Athanasius in Synopsi.

QVAESTIO D. HIERONYMI DE NVME-
ro Epistolarum.

QVÆRITVR, cur non amplius quam decem epistolas ad Ecclesias scripserit? Decem sunt enim cum ea, quæ dicitur ad Hebræos. Et quatuor reliquæ, ad discipulos specialiter sunt porrectæ.

RESPONSIO EIVSDEM.

VT ostenderet Nouum non discrepare à Veteri testamento, & se contra legem non facere Moïsis, ad numerum primorum Decalogi mandatorum, suas epistolas destinavit: & quot ille præceptis à Pharaone instituit liberatos, totidem hic epistolis à diaboli & idololatriæ feruitute edocer acquisitos. Nam & duas tabulas lapideas, duorum testamentorum figuram habuisse, viri eruditissimi tradiderunt. Hieron. in præfatione in omnes sancti Pauli Epistolas. Per quatuor autem ad discipulos scriptas, quatuor Euangelia, & per consequens, nouum designatur testamentum. Anselm. in præfatione Epistolæ ad Roman. Et glossa in principio eiusdem.

ANNE PRAETER HAS ET ALIAS D. PAVLVS
scripserit epistolas, ex Michaële de Medina.

SED neq; Apostoli Pauli vniuersas epistolas superstitisse credendum, cum, vt patet est, sentire de viro sanctissimo & doctissimo, & ad scribendum, propter ingenium euangelicæ doctrinæ zelum procliu, non solas has quatuordecim tot vrbibus, tot nationibus, quibus euangelium prædicauit, scripserit. lib. 6. de reâ in Deum fide, cap. 6.

DE ALIA D. PAVLI EPISTOLA, AD LAO-
dicenses, ex eodem.

INTER has enumerari solet epistola ad Laodicenses, cuius in ea quæ est ad Colossenses, sub his verbis meminit: Facite vt hæc epistola legatur in Laodicensium Ecclesia, & ea quæ Laodicensium est, vt vobis legatur, Coloss. 4.

QUANVIS hanc epistolam Theophylactus doceat non esse aliam, quam eam, quæ priori loco ad Timotheum per Tychicum diaconum à Laodicea fuit missa. Cui sententiæ quorundam Bibliorum correctiorum litera suffragari videtur: quæ sic habet: Facite vt hæc Epistola legatur in Laodicensium Ecclesia, & ea quæ scripta est ex Laodicea, vt vobis legatur. Porro nulla alia ex Laodicea fuit missa, quam prior illa ad Timotheum.

SUNT & qui per Laodicensium epistolam, non aliquam quæ fuerit ab Apostolo missa, sed eam, quam eadem Ecclesia ad eundem Apostolum, quædam, quæ ad euangelicæ vitæ rationem conducerent, rogans, scripserit, intelligant, cui per epistolam ad Colossenses velit satisfactum.

COMMVNIO tamen doctorum sententia, ipseque Paulinus contextus, quædam aliam, ab his quas modò habemus, diuersam, quæ fuerit ad Laodicenses scripta, insinuare videtur. Vnde sunt etiam nostra memoria, qui quandam epistolam ad Laodicenses Pauli nomine insignem, nec multum ab eius dictione abhorrentem circumferant, quam eam esse crediderim, quam suo seculo à quibusdam legi, libr. De viris illustribus Hieronymus refert: Legunt quidam, inquit, & ad Laodicenses, sed ab omnibus exploditur. Medina de Reâ in Deû fide lib. 6. ca. 6.

DE AR

LIBER QVARTVS.
DE ARGVMENTO EPISTOLARVM PAV-
li in genere. TABVLA 35.

EPISTOLAE } DOGMATA Fidei,
Pauli omnes pertinet } INSTITVTIONEM morum,
vel ad } MISTIM ad vtrumque, vt epistola ad Rom.

DE POPVLIS, QVOS EPISTOLIS
suis instituit Paulus.

AD quos D. Paulus scripserit suas epistolas, ex singulis earum constat titulis & inscriptionibus. Sed illud tantum meminisse oportet, quod August. lib. 1. contra Cresconium, 9. monet capite: Memento, inquit, Apostolicas Epistolas non eis tantum scriptas, qui tempore illo quo scribebantur, audiebant, sed etiã nobis: Non enim ob aliud in ecclesia recitantur.

QVIBVS TEMPORIBVS EDITAE SINT D.
Pauli epistolæ.

NON modicum facit ad tractandas quæstiones cognitum epistolarum tempus, Chrysoptom. in præfatione epistolæ ad Romanos. Quo nomine diligenter hoc loco obseruari debet, quod Paulus à Christi passione secundo anno nondum exacto, ad fidem Christi ex Iudaismo conuersus, supra 24. annos viua voce diuersas in Asia fundauerit ecclesias, ita vt ab Hierusalem vsq; in Illyricum impleuerit euangelium Christi, vt patet ex libro Actuum, & ex ipsius epistolis.

POST multos igitur annos videns easdem Ecclesias aut à se, aut ab Apostolis fundatas, vel deuiare à rectitudine fidei acceptæ, vel à falsis prophetis subuerti, & in rectitudine fidei non perseuerare, dum se illis præsentem exhibere non poterat, tandem post decimum quartum à sui conuersione annum exactum, diuersas incipit scribere epistolas, quibus aut reuocat aut arguit errantes, aut laudat, commendat, roborat perseuerantes, aut docet & instruit ignorantes. Ioannes Driedo de script. ecclesiasticis lib. j. cap. 3. Part. 3.

DE LOCIS VNDE FVERINT
profectæ.

OMNES quidem Epistolæ Pauli, sanctæ sunt: habent tamen amplius quiddam, quod ab eo ex vinculis sunt missæ, vt potè quæ est ad Ephesios, quæ ad Philemonem, quæ ad Timotheum, quæ ad Philipenses, & quæ ad Colossenses. Chrysoft. homilia prima in epistolam ad Colossenses.

nn 3 DE

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE VTRISQVE, TEMPORIBVS SCILICET
& locis editarum epistolarum, ex Driedone. TABVLA 36.

PRIVS QVAM
Romam vincitus
duceretur, vt

Epistolam ad Romanos, à Corinbo in Achaia.
Vt anque ad Corinthios, quarum primam scripsit ex Epheso
Asia metropoli: secundam vero, à Troade.
Ad Galatas, ex Epheso: vel (vt Theophylactus) ex Roma.
Et primam ad Timotheum, ex Laodicea. Theophylactus.

PAV-
lus epi-
stolas
quasdam
scripsit,

IAM VIN-
ctus, ad

Philippenses,
Ephesos,
Colossenses,
Philemonem,

Ex vrbe
Roma.

POST QVAM à pri-
mis vinculis fuisset so-
lutus, ad

Hebræos ex Italia.
Timotheum secundam in fine
dierum Romæ, secundo con-
iectus à Nerone in vincula.

Ioan. Driedo De script.
ecclesiæ lib. 1. cap. 3.
part. 3.

DE ORDINE EPISTOLARVM PAVLINARVM,

TABVLA 37.

PRIMO, Ad Thessalonicenses priorem.
II. Secundam ad eosdem.
III. Priorem ad Corinthios.
III. Ad eosdem secundam.
V. Ad Timotheum primam.
VI. Ad Titum.
VII. Ad Romanos.
VIII. Ad Galatas.
IX. Ad Philippenses.
X. Ad Philemonem.
XI. Ad Ephesos. Virisque eodem scripsit tem.
XII. Ad Colossenses. Spore, vno vsus tabellario.
XIII. Ad Hebræos.
XIII. Ad Timotheum posteriorem.
Theodoretus in Præfat. Comment. in Paulum.

AB ipso Paulo pri-
mum scriptæ sunt
atque editæ. Nam
Theodoro teste,
scripsit

ORDINIS
Epistolarum
Paulinarum du-
plex est ratio:
alio enim ordi-
ne

À sanctis Patribus Spiritu sancti consilio in eum ordinem collocatæ sunt, quo
in vulgatis Bibliorum exemplaribus vsque in hodiernum vivunt diem, vt
primum locum habeat ea, quæ ad Romanos inscripta est, secundum ad Co-
rinth. & sic de cæteris iam supra numeratis, eo loco & ordine, quo in ipso Bi-
bliorum corpore ponuntur.

QVAE HVIVS DIVERSITATIS
sit ratio.

QVOD verò in Biblijs alio locatæ sunt ordine, non est quod mireris, quandò &
duodecim illi Prophetæ, licet, si tempora inspexeris, ordine sibi inuicem nõ ita
succedant, sed plurimum hinc alius ab alio distet. Chrysof. in præfatione episto-
læ ad Roman.

DE SVM.

LIBER QVARTVS.
DE SVMMARIA OMNIUM EPISTOLARVM

intentione. TABVLA 38.

INTENTIO D.
Pauli in suis epistolis
vniuersalis, fuit studiũ
illud singulare, vt oēs
homines, quantum in se
foret, Christo lucrifacere-
ret, quod nonnulli proba-
re videntur ex duobus
scripturæ capitibus:

PRIMUM ex
quadrimestri
confessione pau-
li, quæ habetur
1. Corinth. 9.
sub hac distin-
ctione:

Cum liber essem ex omnibus, omnium me seruum fe-
ci, vt plures lucrifacerem: & factus sum Iudæus
tanquam Iudæus, vt Iudæos lucrarer.
Et ijs qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, cum ipse
non essem sub lege, vt eos qui sub lege erant, lucrifacere-
m.
Et ijs qui sine lege erant, tanquam sine lege essem, cum
sine lege Dei non essem, sed in lege essem Christi,
vt lucrifacerem eos, qui sine lege erant.
Factus sum infirmis infirmus, vt infirmos lucrifacere-
m: omnibus omnia factus sum, vt omnes face-
rem saluos.

DEINDE ex alio loco, 1. Corint. 2. in hæc verba: Sapientiam loqui-
mur inter perfectos.

IN QVEM FINEM D. PAVLI SCRIPTAE

sunt epistolæ.

FINIS huius descriptionis est idem, qui & Euangelij, vt omnes Christi doctrinæ
obediant, & per hoc vitam consequantur æternam. Ioan. 1.

QVAE IN DIVINIS D. PAVLI EPISTOLIS PRAE-

cipuè sint spectanda, ex Hieronymo.

SED cum aliud sit, proprios libros componere, verbi gratia, De auaritia, & de
fide, de virginitate, de viduis, & super vnaquaque materia testimonijs scriptu-
rarum hinc inde quæsitis, eloquentiam iungere secularem, & penè in commu-
nibus locis pompaticum iactare sermonem: Aliud, in sensum prophetæ & Apo-
stoli ingredi: intelligere cur scripserint: qua sententiam suam ratione firmauerint:
quid habeant in veteri lege proprium Idumæi, Moabitæ, Ammonitæ, Ty-
rij, Philisthij, Aegyptij & Assyrij: Quid rursum in nouo testamento Romani,
Corinthij, Galatæ, Philippenses, Thessalonicenses, Hebræi, Colossenses, & quã
nunc ad Ephesos epistolam habemus in manibus. Necesse est enim, vt iuxta di-
uersitates locorum & temporum & hominum, quibus scriptæ sunt, diuersas &
causas, & argumenta, & origines habeant. Et quomodo B. Ioannes in Apoca-
lypsi sua, ad septem scribens ecclesias; in vnaquaque earum specialia vel vitia res-
pondit, vel virtutes probat: ita & sanctus Apostolus Paulus, per singulas eccle-
sias vulneribus medetur illatis: nec ad instar imperiti medici, vno collyrio omni-
um oculos vult curare. Hieron. in præfatione epistolæ ad Ephesos.

COMMENDATIO EPISTOLARVM PAVLI, EX HIERON.

PAVLVM Apostolũ proferã, quẽ quotiescunq; lego, videtur mihi nõ verba audi-
re, sed tonitrua. Legite epistolas eius, & maximè ad Romanos, ad Galatas, ad ephesios,
in quibus totus in certamine positus est, & videbitis eũ in testimonijs, quæ sumit
ex veteri testamẽto, quæ artifex, quæ prudens, quæ dissimulatio sit eius quod agit. Vidẽ-
tur quidẽ verba simplicia, & quasi innocẽtis hominis ac rusticani, & qui nec fa-
cere, nec declinare nouerit insidias: sed quocunq; respexeris, fulmina sunt. Hæ-
ret in causa, capit omne quod tetigerit, tergum vertit vt superet, fugam simulat
vt occidat. Hieron. in Apologia pro libris contra Iovinianum.

EX CHRYSOSTOMO.

CVIUS certè scripta instar muri ex adamãte constructi, oēs orbis vniuersi eccle-
sias, quouis loco positas, circunvallat. Idemq; ille, fortissimi ac generosissimi bel-
latoris exemplo, medius etiam nũc stat, captiuam ducens omnẽ cogitationẽ ad
nn 4 obedi.

obediendum Christo: itemq; & consilia celsitudinemq; omnem aduersus Dei cognitionem sese extollentem demoliens: quæ omnia ille perfecit per illas ipsas, quas nobis reliquit, epistolas admirabiles, easdemque diuina sapientia refertas. Chrysost. de sacerdotio libro quarto:

DE VTILITATIBVS EPISTOLARVM PAV-
linarum, atq; ad eò totius eius doctrinæ, quas D. Chrysost. in tribus præcipuè complectitur locis.

I.

IN QVARTO DE SACERDOTIO LIB.

SVNT autem Pauli scripta nobis accommodata, non solum ut notha atq; adulterina à nobis dogmata amoliamur, verisq; ac germanis nos muniamus, sed etiam ad benè beateque viuendum maximoperè conducant.

II.

IN DICTVM APOSTOLI, HABENTES
vnum spiritum, homil. 3.

PAVLINAE enim epistolæ, metalla sunt spiritus & fontes: metalla quidem, quia quouis auro preciosiores nobis præbent diuitias: fontes verò, quia nunq; deficient, sed quantumlibet exhauris, tantundem ac multo amplius rursus affluit: & hoc euidenter declarare potest totum tempus quod præterijt.

SI QVIDEM ex quo Paulus vixit, quingenti iam elapsi sunt anni, totoq; hoc tempore multi tum commentatores, tum doctores ac interpretes, multa sæpè indè exhauserunt, nec tamen repositas inibi diuitias exinanire valuerunt: nõ est enim sensibilis hic thesaurus, & idè non confumitur à multis effodientium manib', sed augetur & multiplicatur.

ET quid dico de illis qui ante nos fuerunt? quàm multi post nos dicturi sunt, ac rursus post illos alij, nec tamen deficient fontis in modum scatentes diuitiæ, neque metallorum hoc genus exhauretur.

III.

DE LAVDIBVS D. PAVLI, HOMILIA QVARTA.

HOMO etenim ignobilis, abiectus & circūforaneus, qui artem exercebat in pelibus, intantum virtute progressus est, ut vix triginta annorum spatio & Romanos, & Persas, & Parthos, & Medos, & Indos, & Scythas, & Aethiopes, & Sauromatas, & Saracenos, & omne prorsus humanū genus sub iugū mitteret veritatis.

EPILOGVS.

ATQVE his ita præfatis, nunc ipsas adgrediamur epistolas, inter quas primum locum habuit semper ea, quæ Romanæ scripta est ecclesiæ.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD ROMANOS, DE LEGIS OPERIBVS & GRATIA, Liber Bibliæ LI. partis II. libri quarti, I.

RATIO ORDINIS EX CHRYSOST.

EPISTOLAM autem hanc adgressuris, necessarium erit & tempus, quo scripta sit, exponere. Neque enim quemadmodum multi putant, alias omnes antecedit, sed eas tantum quæ ex Roma sunt scriptæ, reliquis verò posterior est, licet nõ omnibus. Chrysost. in præfatione ad hanc ipsam epistolam. Vbi huius assertiois pulchram & euidentem inuenies probationem.

DE EADEM, EX DRIEDONE.

SVPER ordine epistolarū tradūt cõmuniter oēs doctores sancti, Hierõ. August. & ceteri, eas nõ esse positas in canõe Bibliorū secundum ordinem temporū, quibus sunt scriptæ, asserentes epistolā ad Corinthios I. scriptā esse ante epistolā ad Romanos. Nã & eā, quæ est ad Corinthios secūda, scripsit Paulus, quatuordecim iam annis

annis à sui conuersione effluxis, ipso dicente in eadem epistola: Scio hominem ante annos quatuordecim &c. Si ergò vtraq; ad Corinthios, scripta est ante eā, quæ est ad Romanos: & hæc scripta est ante cæteras eiusdem epistolas, consequens erit, Paulum primum incepisse scribere epistolas post annum à sui conuersione decimumquartum. Ioan. Dried. de script. ecclesiast. lib. I. cap. 3. part. vlt.

OBIECTIO.

SED videtur forsitan iste ordo stare non posse, quin potius epistolam illam ad Romanos, scriptā esse ante eam quæ est ad Corinthios. Nam Aquila & Priscilla, quorū meminit in vtriusq; epistolæ capite vltimo, primum Romæ cõmorantes, per Claudium Cæsarem, vnà cum cæteris Iudæis, pulsati sunt ab vrbe Roma, qui venientes illic, commorati sunt Corinthi: tandè Paulo illic prædicanti adherentes, & cum eodem indè cõmigrantes Ephesum, ut patet Actor. 18. Cùm ergò epistola ad Romanos scripta sit, Aquila & Priscilla adhuc Romæ cõmorantibus, quemadmodum patet ex vltimo capite eiusdem ad Romanos, vbi Paulus scribit eisdem verba saluatoria, tanq; adhuc degentibus Romæ: Salutate, inquit, Priscillā & Aquilam adiutores meos in Christo Iesu, qui pro anima mea suas ceruices supposuerunt: epistola verò ad Corinthios scripta sit, eisdem Aquila & Priscilla iam ab vrbe pulsatis, ut patet vltimo capite eiusdem ad Corinthios, vbi scribit se hospitari apud illos, cùm epistolā illā ad Corinthios scriberet: Salutāt vos multum, inquit, Aquila & Prisca, apud quos & hospitor: Ex necessitate videtur consequens esse, epistolam ad Romanos scriptā esse, priusq; scriberetur illa, quæ est ad Corinthios.

SOLVTIO.

SED hanc ratiocinationem non concludere, manifestū est cõsiderantibus Paulum scripsisse epistolā illā ad Romanos, postq; Priscilla & Aquila fuissent adiutores Pauli in fide Christi, qui & pro anima eiusdem Pauli, suas iam ceruices periculis mortis supposuerant. Postq; etiā Paulus ab Hierusalē per circuitum vsq; in Illyricum repleuerat Christi Euangeliū, ita ut non haberet amplius in illis regionibus locū, in quo non esset Euangeliū Christi prædicatum. ex quibus consequens est, eisdem Aquilā & Priscillā, postq; Corinthi & Ephesi ad tempus fuissent cõmorati, reuersos esse in urbem Romam, priusq; Paulus Romā vincētis duceretur. Nõ ergò scripsit Paulus epistolā illam ad Romanos à Corintho, tempore illo quo apud Priscillā & Aquilā hospitaretur, sed illis absentibus & in vrbe reuersis, apud Caium hospitatus. Intelligendū est enim, Paulū frequentius fuisse Corinthi, quæadmodum & Ephesi, atq; Hierusalē: transiens enim erat, & perambulans de prouincia in prouinciam. Ioann. Driedo vbi suprā. Vide huc etiā Theodoretum in præfatione ad hanc epistolam.

QVO TEMPORE SIT SCRIPTA.

VLTIMA ergò omnium, quæ ex Asia & Macedonia & Achaia missæ sunt, scripta est ad Romanos epistola, & locum habet septimū. Theodoret. in præfat. ad omnes diui Pauli epistolas.

CVR A MAIORIBVS NOSTRIS PRIMO LOCO
posita sit hæc epistola.

EPISTOLA ad Romanos, prima est: quia cùm fides prima virtus sit, & fundamentum aliarum virtutum, & sine qua impossibile est placere Deo, digna fuit ut ista epistola in capite aliarum locaretur, in qua de prima virtute agitur, & in qua corriguntur, atque ad fidei perfectionē reuocantur, quicumq; Romanis secundum fidei imperfectionē sunt similes. Anselm. in præfatione huius epistolæ.

ALIA RATIO EX COMMENTARIIS GERARDI

Matthijsij in epistolam præsentem.

MISSA itaq; tū Hierõ. tū Orig. sententia, nõ iniuria hæc ad Romanos epistolā, ceteris oibus anteposita existimam', nõ modò ut hac in re Rom. populi (penes quæ tū summa impij totius versabatur) ratio aliqua præ cæteris populis suo merito habitata esse videatur, (in qua sententia nõnullos fuisse Theodoretus author est) sed mul.

Quia Paulus
cepit scri-
bere epi-
stolas.

multo magis, quia tale argumentū hac epistola tractatur, quod non solum dignitate ac grauitate alijs omnibus facile pponderat, sed quod ipsa Christiana institutionis ac pietatis prima quoq; rudimenta & tanquam incunabula quādam tradit. Quae enim sunt alia nostra religionis incunabula, rudimenta, principia, quibus omnis religio nostra innititur, Fides, gratia, ac Christi merita? 1. Cor. 3. Gerard. Matthysius in argumento commentariorum in epist. ad Roman. cap. 1.

EX QVO LOCO SCRIPTA SIT.

SUNT qui dicunt Epistolam hanc ad Romanos, scriptam ab Athenis, quemadmodum sentire videtur Glossa interlinearis ad Rom. ultimo: Salutat vos Erastus arcarius ciuitatis. In qua sententia etiam Haymonem fuisse testatur glossa ordin. hic ad Roman. Verum hoc non esse verisimile, inde patet, quod haec epistola sit scripta in ea ciuitate ubi habitabat Caius, apud quem Paulus eam scribens hospitabatur. Caius autem Corinthius erat, quae & Paulus baptizauerat, ut patet 1. Cor. 1. Probabilior ergo est opinio communis & Origenis, hanc epistolam ex Corintho Romam esse transmissam, ut etiam in huius epistolae argumento dicitur: Tum scilicet, cum eos nondum quidem vidisset, audisset verò de illorum fide, cuperetque videre eos, ut ait Athanasius in Synopsi.

QVI SINT ILLI ROMANI, AD QVOS HAEC SCRIPTA EST EPISTOLA ROMANORVM nomine continentur hoc loco illi, qui ex Iudaeis & gentibus crederunt, & partis sunt Italiae, Hieron. in prologo & in argum. ad Rom. Chrysostomus hic cap. 1. in principio.

QVAE SIT EPISTOLAE HUIVS SVMMA.

CONTENTIONEM inter eos qui ex Iudaeis, & illos qui ex gentilibus conuersi fuerant, ortam, qua pars vna prior altera haberi contendebat, uti vanam, superbam & inutilē, dirimere studet. Ex prologo speciali Bibliorum in epist. ad Roman.

QVA DEFENSIONE PRO SE VSI FVERINT HEBRAEI, EX EOD.

HI dicebant, Nos sumus populus Dei, quos ab initio dilexit & fuit: Nos circumcisi ex genere Abraham, sancta descendimus ex stirpe, & notus retrò apud Iudaeam tantum Deus, Psal. 75. Nos de Aegypto signis Dei & virtutibus liberati, mare sicco pertransiimus pede, cum inimicos nostros grauissimi fluctus inuoluerent, exod. 14. Nobis pluit manna Dominus in deserto, & quasi filiis suis caeleste pabulum ministravit. ibid. 16. Nos die noctuque in columna nubis ignisque praecessit, ut nobis in inuio iter ostenderet. Atque, ut cetera eius erga nos immensa beneficia taceamus, nos soli digni sumus Dei legem accipere, & vocem Dei loquentis audire, eiusque cognoscere voluntatem. Exo 13. In qua lege nobis promissus est Christus, ad quos etiam ipse se venisse testatus est, dicens: Non veni, nisi ad oues, quae perierant, domus Israel: cum vos canes potius quam homines appellauerit Matt. 15. Aequum ne ergo est, ut idola hodie deferentes, quibus ab initio deseruistis, nobis comparemini: & non potius in profelytorum locum ex legis autoritate & consuetudine deputemini? Et hoc ipsum non merebamini, nisi quia larga semper Dei clementia voluit vos ad nostram imitationem admittere.

DEPVLSIO EORVM, QVI EX GENTIBVS CONVERSI FVERANT.

GENTES etiam econtrà respondebant: Quanto maiora erga vos Dei beneficia narraueritis, tanto maioris vos criminis reos esse demonstrabitis. Semper enim his omnibus extitistis ingrati. Nam ipsis pedibus quibus aridum mare transistis, ludebatis ante idola, quae fecistis: & in ipso ore quo paulo ante ob necem aduersariorum Domino cantaueratis, simulacra vobis fieri poposcistis: illis oculis quibus venerando Deum in nube vel igne conspiceret solebatis, simulacra intuebamini. Manna quoque vobis fastidio fuit, & semper in deserto contra Dám murmurastis, ad Aegyptum, vnde vos manu valida eiecerat, redire cupientes. Quid plura? ita patres vestri crebra puocatione Dám iritauerunt, ut oēs in eremo morerentur, nec plures ex senioribus eorum, quam duo homines terram repromissionis intraret. Sed quod antiqua replicamus, cum etiā illa minimè fecissetis, de hoc solo nemo vos dignos

venia

venia indicaret, quod Dominum Christum, prophetarum semper vobis vocibus repromissum, non solum suscipere noluitis, sed etiam morte pessima peremistis: quem nos ut cognouimus, statim credidimus, cum nobis de eo antea non fuerit praedicatum? Vnde probatur, quod idolis seruiimus, non obstinationi mentis, sed ignorantiae deputandum. Qui enim cognitum ilico sequimur, olim utique sequeremur, si antea cognouissemus. Sic autem vos de generis nobilitate iactatis, quasi non morum imitatio magis, quam carnalis natiuitas filios faciat esse sanctorum. Denique Esau & Ismael cum de stirpe sint Abraham, minimè tamen in filiis reputantur.

DECISIO APOSTOLI PAULI.

HIS taliter altercantibus, Apostolus se medium interponens, ita partium dirimit quaestiones, ut neutrum eorum sua iustitia salutem meruisse confirmet, ambos verò populos & scienter & grauitate deliquisse: Iudaeos quidem, quod per prauaricationem legis Deum iuhonorauerint: Gentes verò, quod cum cognitum de creatura creatorem, ut Deum debuerant venerari, gloria eius in manufacta mutauerint simulacra. Utrosque etiam similiter veniam consecutos, aequales esse verissima ratione demonstrat, praesertim cum in eadem lege praedictum sit, & Iudaeos & gentes ad Christi fidem vocandos esse. Quamobrem vicissim eos humilians, ad pacem & concordiam cohortatur. In prologo ad Romanos.

QVIS HVIVS SCRIPTIONIS SIT SCOPVS.

INTENTIO Pauli in hac epistola est, ut de operum meritis nemo gloriatur, de quibus audebant Israelitae gloriari, quod datae sibi legi seruissent, & ex hoc euangelicam gratiam tanquam debitam meritis suis perciperent, quia legi seruiebant: vnde volebant eam gratiam dari gentibus tanquam indignis, nisi Iudaica sacramenta susciperent. Augustinus ad Simplicianum lib. 1. quaestio. 2.

QVIBVS DE CAVSIS HAEC EPISTOLA ALIIS

D. Pauli scriptis habeatur difficilior, ex Origene. TABVLA 39.

Quod ceteris Apostoli Pauli epistolis difficilior putatur ad intelligendum haec, quae ad Romanos scripta est, duabus ex causis mihi fieri videtur:

I.

VNA, quod elocutionibus interdum confusis & minus explicitis videtur.

II.

ALIA, quod quaestiones in ea plurimas mouet, & eas praecipue, quibus innitentes heretici, adstruere solent, quod vniuersiisque gestorum causa, non ad propositum debeat, sed ad naturam diuersitatem referri: & ex paucis huius epistolae sermonibus, totius scripturae sensum, qui arbitrij libertatem concessam à Deo homini docet, conantur euertere.

III.

HIS idem Origenes paulo post etiam tertiam addit causam. Illud sanè, inquit, non parum cedit ad intelligentiae difficultatem, quod multa de lege Moysis in hac eadem connectuntur epistola, de uocatione gentium, de Israel secundum carnem, & de Israel qui non est secundum carnem, de circumcissione carnis & cordis, de lege spiritali & lege literae, de lege carnis & lege membrorum, de lege mentis & de lege peccati, de interiore & exteriori homine: quae singula praedixisse sufficiat: in his enim continentia haberi videtur epistolae. Origen. in praefat. epistolae ad Roman.

DE PAR

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE PARTITIONE EPISTOLAE AD Romanos. TABVLA 40.

IN EPISTOLA PAULI ad Romanos, duo potissimum spectanda sunt: Occasio seu causa, quae illum ad hoc genus argumenti tractandum permouerit. Forma seu ratio docendi, quae in hac epistola usus est.

DE SCRIPTI HVIVS OCCASIONE.

TABVLA 41.

POSITIO fidei fundamentum, dissensio orta est inter Christianos conuersos ex GENTILIBVS, Philosophia & prudentia humane, quae excellentior fuerit Romanis & Graecis, quam Iudaeis. Electionis seu uocationis & gratiae singularis, quae Christus Iudaeis uerbum suum respuentibus, conuersus sit ad gentiles. Imperij & potestatis secularis, quae Deus optimus Max; gentes & imprimis populum Rom. praeceteris illustrauerit. IVDAEIS, Leges diuinae auctoritatem, quae non gentilibus, sed Iudaeis prius data fuisset. Signum circumcisionis, & caeremonias in lege Moesaica contentas. Vitae sanctimoniam, quae gentiles, quos propter idololatriam cultum & alias uiae sordes, peccatores appellare solebant, antecederent.

DE RATIONE DOCENDI, QUAM HIC OBSERUARE LICET.

TABVLA 42.

MODVS PROCEDENDI in hac epistola, conuenitur Principio, cap. 1. usque ad uers. Non enim erubescio. Tractatu, Inde usque ad cap. 15. Epilogo, cap. 15. & 16.

DE PRINCIPIO. TAB. 43.

PRINCIPIVM Epistole ad Rom. habet partes tres: Salutationem, in princip. cap. 1. Gratiarum actionem, de prospero Christianae religionis & praedicationis suae successu. uers. Primum quidem gratias ago. eod. Declarationem suae erga Ecclesiam Romanam uoluntatis, atque desiderij illos coram & uidentibus & docendis, uers. Testis est mihi Deus, usque ad d. uers. Non enim erubescio, eod.

DE IPSO TRACTATV.

TABVLA 44.

IN IPSO TRACTATV diuus Paulus facit duo: Disputat, & ratioibus confutat partium argumenta. a d. uers. Non enim erubescio, usque ad caput 12. Exhortatur utrosque & Iudaeos & Graecos ad concordiam & unitatem cum omnibus retinendam, a 12. cap. usque ad cap. 15.

DE RE-

LIBER QUARTVS. DE REFVTATIONE RATIONVM, ET PRAEDI- & diffensionis compositione, prima huius epistolae parte. TABVLA 45.

LOCI, EX QUIBUS diffensionis praedictae argumenta refutantur, sunt nouem: Agit enim Apostolus de

Legem naturae, suae naturali ratione & sapientia, a saepe dict. uersicul. Non enim erubescio. usque in fin. cap. 1. Imperio & potestate iudiciaria. a princip. cap. 2. usque ad uers. Non enim est acceptio personarum, eod. Scripta lege decalogi, a praedict. uers. usque in fin. cap. 2. Circumcisione & caeremonijs legis Moesaicae, uers. cap. 3. Fide & eius iustitia, cap. 4. per totum, & in princip. 5. Modo & forma iustificationis, cap. 5. Lege gratiae uel spiritus, cap. 6. & 7. usque ad uers. Quid ergo dicemus? Lege peccati sine culpa originali, praedictae gratiae legi contraria, c. 7. & 8. usque ad uers. Scimus autem quoniam diligentibus Deum. Electione Dei gratuita & praedestinatione aeterna, a praedicto loco usque ad cap. 12.

DE LEGE NATVRAE.

TABVLA 46.

PRIMAE GENTIVM RATIONI Paulus opponit euangelium, ex quo probat hominem fide, & non scientia philosophica, saluari. Non ergo esse quod gloriatur de sapientia sua, sed magis illos iram mereri, quod ea turpissime fuerint abusi. Saepè d. uersic. Non enim erubescio &c. ubi ostendit

Inter gentes quidem non exiguam fuisse Dei cognitionem. uers. Deus enim manifestauit illis. Sed euanuisse illos in cogitationibus suis, ita ut nihil humane inuixi prudentiae, non stulti ratiom, sed & reprobi fuerint facti. uers. Quia cum cognouissent &c. Ex qua stultitia in grauissima inciderunt peccata, quibus Dei in se prouocauerunt iram & indignationem, uers. propter quod tradidit illos Deus. Atque hanc poenam iure illis obtigisse declarat, a uers. Et sicut non probauerunt, usque in fin. cap. 1.

DE EXCELLENTIA IMPERII, ET IVDICIARIA

authoritate. TABVLA 47.

NEQVE HAC ratione Hebraeis gentiles esse potiores, tribus probat argumentis:

Qui alijs imperant, alios uel pro auctoritate iudicant, non habent inde se iactandi materiam: in quo enim alterum quis iudicat, in eo seipsum condemnat, cap. 2. in principio. Nec debent esse sine metu, quod in praesenti uita floreat, nec sentiant uolitionem. Neque enim auferri uindictam, quae ex diuina longanimitate & patientia differtur ad tempus, uers. An diuitias bonitatis eius &c. Sed Deum in die reuelationis iusti iudicij seueriter uindicaturum, uers. Secundum autem duritiam, eod.

DE LEGE

SIC HEBRAEOS propter legis scripturæ seu decalogi dignitatem gentilibus nihil præferendos esse, conuincit hac ratione:

Hebræi legem, quam scriptam habebant in tabulis lapideis, transgressi sunt: itaque non gloriæ, sed ignominia fuit illis. vers. Non est enim acceptio personarum. eod.
Gentiles verò plerique cum legem in ijs tabulis scriptam non haberent, operibus demonstrârunt se habere legem in cordibus suis, quod eis maiori gloriæ fuit. vers. Cum enim gentes, vsque in fin. cap. 2.

DE CIRCUNCISIONE.

TABVLA 49.

ADVERSVS HEBRAEORUM secundam argumētationem, quæ instituerant ex ritu caeremoniarum, maximè circuncisionis, D. Paulus in cap. huius epistolæ 3. edisserit duo:

Circuncisionem Iudæis datam quidem ad utilitatem eorum, verim quando adhuc sub peccato manebant, ita ut non esset vsque ad vnum qui faceret bonum, non poterant se eius nomine gentibus anteferre. cap. 3. in princip.
Iustitiam Dei non per opera legis aut caeremonias, sed per fidem in mediatores fuisse. Eam autem fidem habuisse etiam gentiles quosdam.

DE FIDE ET EIVS IVSTITIA.

TABVLA 50.

PRO CONFIRMATIONE autem priorū, diuus Paulus exemplo Abrabæ hominē ostendit iustificari

Non ex lege vel legalibus operibus. Nam ante legem datam scriptum est, quod credidit Abramam Deo, et reputatum est ei ad iustitiam. cap. 4. in princip.
Sed ex fide in mediatores Iesum Christum, ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est solus, sed qui ex fide est Abrabæ, qui pater est omnium nostrum. vers. Ideo ex fide, vsque in fin. cap. 4. et in principio quinti.

DE FORMA IVSTITICATIONIS.

TABVLA 51.

FORMAM, et rationem, qua fides in mediatores iustificat, declarat ex collatiōe

Personarum Adæ et Christi: sicut enim per vnum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, atque sic ex inobedientia vnus multi constituti sunt peccatores: ita per vnus obedientiam iusti constituuntur multi. cap. 5. vers. Propterea sicut &c.
Peccati et gratiæ. Sed non sicut delictum, inquit, ita et donum. Si enim vnus delicto multi mortui sunt: multo magis gratia Dei et donum, in gratia vnus hominis Iesu Christi, in plures abundauit, &c.

PRO

NE AVTEM HOMINES Christiani ex eo, quod in locum legis Mosaicæ per Christum introducta sit lex gratiæ, fiant effrenes, aut in eam prolabantur hæresim, ut libertatem spiritus conuertant in libertatem carnis: ostendit porro, libertatem Christianam non esse ocium aut libertatem carnis, sed seruitutē spiritus, cui omnes seruire, et non à peccatis tantum abstinere, sed honestam et pie viuere teneantur. Id quod probat ab

Exemplo Christi et signaculo baptismi. Ut enim Christus propter peccata nostra premium mortuus est, et deinde in vitam resurrexit nouam et immortalem: ita homo Christianus baptismo immersus, peccato premium mortuus, deinde ex fonte emergens, ideo nouis induitur vestibus, quod assumpta vita noua, sanctè ambulare, nec amplius peccatis inseruire debeat. à princip. cap. 6. vsque ad vers. An nescitis.

Contrario: Nam is qui libertatem quærit carnis, in seruitutem incidit peccati, cuius stipendium mors est. Deo autem et iustitiæ qui seruiunt, fructum habebunt in sanctificationem, si nem vero vitam eternam. vers. An nescitis. eodem.

Exemplo vxoris et viri. Ut enim vxor non aliter sit libera, quam si maritus sit defunctus: ita nos ei, cui resurgenti conuincti sumus, Christo videlicet Iesu domino et liberatori nostro, in vitæ nouitate atque sanctimonia fructum ex nobis producere, et inseruire tenemur. à princip. cap. 7. vsque ad vers. Quid ergo dicemus?

DE PECCATO ORIGINIS, SEV LEGE

peccati, Legi gratiæ contraria. TABVLA 53.

ABSOLVTIS GEMINIS

vnusq; partis rationibus, assumit tertium argumentum Iudæorum de iactata vitæ sanctimonia, quod refutat rebellionem carnis, cui sine gratia Christi resistere nemo queat. dict. vers. Quid ergo dicemus? Vbi

PONIT primò differentiam legis triplicem:

Primam scriptam, quæ dum prohibet peccatum, excitat in nobis concupiscentiam. Nescimus enim in vitium semper, &c.
Secundam spiritus siue mentis, quæ dicitur homini faciendæ &c.
Tertiam membrorum, quam stimulum dicimus carnis, legi Dei et mentis repugnantem, efficientemque ut non faciat homo, quod mens dicitur et imperat.

DEINDE ex his colligit duo:

Miserum et infelicem esse hominē, quippe qui sit legi et mortis et peccati subiectus. vers. Infelix ego homo, vsque in fin. cap. 7.
Ab ista lege seu potius seruitute peccati, sola nos liberari gratia Christi, et lege spiritus eius. Itaque non debet Christianus seruire carni et peccato, sed vitam agere iustitiæ et virtutum studiosam. à princip. cap. 8. vsque ad vers. Scimus autem, quoniam &c.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE ELECTIONE DEI GRATVITA, ET
prædestinatione diuina. TABVLA 54.

VLTIMO LO-
co Paulus respondet
etiam ad Gentilium
rationem tertiam &
postremam: Non esse
mirum, ut glorien-
tur de electione, eo qd
electio sine prædesti-
natio Dei æterna ex
gratia, non ex meritis
illorum fuerit. Ad
hæc cum Iudæorum
reprobatio gentilibus
sine causa salutis, indig-
nū indicat Paulus,
quod se hac ratione p̄
illis efferant. Quam
disputationē in quin-
que partibus est hypo-
theses sine propo-
sitione: Quarum

PRIMA est de vi & efficacia prædestinationis immobili, Prædestinatis
scilicet omnia cooperari in bonum, nec illis creaturam ullam Christi charita-
tem posse eripere. d. vers. Scimus autem. cap. 8.

SECUNDA, de prædestinationis veritate. Nihil infirmari certitudinem
prædestinationis, quod non omnes filij Israel ad fidem sine vocati. Promissio
enim que facta est Abraham aut Iacob, non de omnibus eorum filijs secundum
carnem, sed de quibusdam intelligi debet, qui etiam sunt vocati. Id quod ex
duabus ostendit sacre scripturæ autoritatibus. a princip. cap. 9. vsque ad
vers. Nunquid iniquitas.

TERTIA, de prædestinationis ac reprobationis æquitate. Neque verò p̄
destinationem vel reprobationem Dei esse iniquam, quod alios elegit, alios re-
probauit ex Iudæis & gentibus, d. vers. Nunquid iniquitas, eodem.

QUARTA, de cau-
sa ob quam Iudæi
fuerint reprobatii:
Quam statuit du-
plicem:
Vnam Primariam, que fuit, Quod offenderint in la-
pidem offensionis & Petri scandali, scilicet in Chri-
stum. vers. Quid ergo dicemus vsque in finem cap. 9.
Et alteram immediatam, Quod propriam iustiti-
am præculerint iustitia Dei: suam iustitiam vsque adeo
zelantes, ut Christum recipere noluerint. Id verò illis
accidit, quod æmulationem quidem legis habuerint,
sed non secundum scientiam, cap. 10. per tot.

QUINTA, qua
in specie respon-
det gentium ob-
iectioni postre-
ma: gentem vi-
delicet Iudæicā
propter reproba-
tionem eius non
esse contemnen-
dam: tum quod

Mulci ex Iudæis fuerint vocati & electi, inter quos Pau-
lus & se & alios numerat discipulos. cap. 11. in principio.
Etsi maior pars Iudæorum excæcata sit, reliquisse ta-
men sibi Dominum complures, qui salui fierent. vers. An
nescitis quia in Elia. eod.

Reprobatio Iudæorum, gentium fuerit salua, ac ob id
metuendum sit gentibus, ne & ipsi aliquando excidant.
vers. Nunquid sic offenderunt. eodem, ubi ait, Propter
incredulitatem fracti sum, tu autem fide stas. noli altum
sapere, sed time.

Iudæis cæcitas illa ex parte tantum, & ad tempus ac-
ciderit: in posterum verò futurum, ut cum plenitudo in-
trauerit gentium, salua fiat omnis Israel. vers. Sed & il-
li si non permanserint.

Incomprehensibilia sunt humano generi iudicia sapi-
entia et scientia Dei, et inuestigabiles viæ eius, vers. scilicet.
O altitudo, vsque in finem. cap. 11.

DE AL-

LIBER QUARTVS.
DE ALTERA HVIVS EPISTOLAE PARTE, HOC
est, Exhortatione ad vnitatem in Ecclesia retinendam.

TABVLA 55.

REFVTATIS SIC, VT PRAE-
mittitur, partium argumētis, ac vna eademq;
opera dissidij illius fundamento penitus euer-
so, D. Paulus in eo deinde totus est, ut vni-
tatem & concordiam in Ecclesia tueatur, ac
ob id Romanis persuadere nititur, ut habeant
pacem cum

Aequalibus, quia singuli sua peculiariora & ab alijs
differentia accipiunt dona. cap. 12. per tot.
Superioribus. Non est enim potestas nisi à Deo.
toto cap. 13. ubi etiam agit de præstatis tributis, &
proximis diligendis.
Infirmis in fide & imperfectis. cap. 14. per totum.
Omnibus hominibus, sicut Christus, licet esset Iu-
dæus & minister circumcisionis, tamē etiam gentiles
suscepit. a prin. cap. 15. vsq; ad vers. Certus sum &c.

EPILOGVS. TABVLA 56.

IN EPILO-
go D. Apostolus
Paulus

Excusat Romanis audaciam suam, cur eos absentes, necdum visos, & per alios
conuersos, tam liberè admonere fuerit ausus, idq; ab officio suo, & quod geni-
bus maxime destinatus sit Apostolus. d. vers. Certus sum. Vbi recitat præ-
dicationis suæ ambitum, & occasionem quaerit illos inuisendi. Quod ut fiat in
gaudio, implorat illorum ad Deum proces. vsque in fin. cap. 15.
Saluat plurimos, itemque nonnullos commendat. per tot. cap. 16. & vsq; in finem.

EPISTOLA PAVLI AD
CORINTHIOS PRIMA, DE VARIIS FIDEI
dogmatibus & correctione morum, Liber Biblicæ LII,
Partis secundæ libri quarti, secundus.

RATIO ORDINIS.

ILLA verò que est ad Corinthios, iurè postponitur epistola ad Rom. quoniam
eos qui fidem iam acceperant, in bono opere instruit. Primò enim iaciendum est
fundamentū, id est, fides, & inde bona opera sunt superedificanda. Anselmus in
prefatione epistolæ ad Rom. & in arg. epistolæ ad Cor. 1. Hęc epistola, inquit, post
illam ad Rom. iurè locata est, licet ante illam scripta sit: quia quisquis in fide iam
instructus est, de qua cum Romanis agitur, debet consequenter à subrepentibus
vitijs corrigi, & in virtutibus plenius informari, sicut nunc corriguntur & instru-
untur Corinthij. Ob hoc etiam posita est hęc post illam, quoniā in materia quā-
dam habet affinitatem cum illa.

QUOMODO CONVENIAT HÆC EPISTOLA
cum illa, quæ est ad Romanos.

HÆC epistola, cum doctrina Pauli, quam tradidit Romanis, magnam habet affi-
nitatem: ut enim illi de meritis suorum antecessorum gloriabantur, & suam salu-
ationem non gratiæ deputabant, sed quidam legis obseruationibus, quidam ve-
rò facultati ingenij & libertati arbitrij: sic & Corinthij de sanctitate suorum ba-
ptizatorum gloriantes, & quidquid boni habebant, illis ascribentes, alij alijs præ-
ferri volebant. Anselmus in argum. huius epistolæ.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE CORINTHIIS.

CORINTHVS est ciuitas metropolis, caput Achaie, decus Græciæ: Anselm. hic cap. i. in princip. Vnde dicti sunt Corinthij, qui inter omnes maximè Pauli erant discipuli. Ideirò ad eos locutus est: Si alijs non sum apostolus, sed tamen vobis sum: Nam signaculum apostolaris mei vos estis in Domino. Chryso. in præfat. ad hanc epistolam ad Corinth. primam.

QVAE D. PAVLVS IN HAC CIVITATE
perpeffus fit.

IN hac dæmon egressus est, què cum Iudæi adiurarent, passi sunt molestissima. In hac coactos magorū libros pœnitentiæ ducti cremauerūt ad millia quinquaginta. In hac ante tribunal corā Gallione proconsule Paulus virgis cæsus est. Chryso. ibid.

DE SCRIPTI HVIVS OCCASIONE, EX
eodem Chrysoftomo.

CORINTHVS vrbs prima Græciæ, multa quondam rerum omnium abundantia, maximè verò pecuniarum, florebat. Quamobrè quidam Scriptorū illorū, diuitè eam regionem appellauit. In Isthmo enim Peloponensi sita, negociationibus què opportunissima est. Erāt præterea in hac ciuitate plurimi oratores atque philosophi, quorū vnus ex septè sapientū numero fuit. Rerum abundantia, corruptelæ morū: oratorū verò præstantia, & inanis sapientiæ mudanæ persuasio, religionis ac fidei dogmatum peperit contemptū quendam. Hæc autè & alia nonnulla Apostolo Paulo occasione scribendi præbuerunt non iustam modo, sed etiam necessariam.

VERBA CHRYSOSTOMI.

CVM igitur diabolus ciuitatem magnam, populosam, veritati inhærentem, diuitiarum & sapientiæ nomine admirabilem, Græciæ caput, (Atheniensium enim & Lacedæmoniorum res, amisso iam principatu, defecerant) maximè autem promptissimo animo verbum Dei suscipientem videret, inter ciues discordiam disseminauit. Nōrat enim, regna quoquè firmissima, inter se diuisa, desolari.

Ad has autem insidias, occasione ei fuere diuitiæ, sapientia, & indè incolarum factiones. Si quidem multitudo spontè sua quosdam principes constituerat: alij alios tanquam diuites, alios tanquam sapientes secuti, à quibus persuasi homines, maius quiddam hos, quam Apostolum, & dicere & docere posse contendebant. Quod Paulus significans: Non potui, inquit, vobis loqui tanquam spiritualibus: Quibus verbis ostendebat, non sua ipsius, sed aliorum imbecillitate eos audire multa non potuisse. Quod etiam his verbis ostēdit: Sine nobis diuites facti estis. Neque hoc paruum erat, sed omnium maximè exitiosum, quod laceraretur Ecclesia &c. Chryso. in d. præfat. epistolæ huius ad Corinth. primæ.

ALIA HVIVS SCRIPTIIONIS CAUSA.

QVIN & Christū ipsum Paulo hanc scribēdi necessitatē imposuisse sacrè testatur literæ Act. 13. vbi scribitur, Christū Paulo in Corintho apparuisse, & dixisse: Noli tacere, sed loquere: quoniā populus est mihi multus in hac ciuitate. Vnde etiam factum est, quod Apostolus duos in hac ciuitate manserit annos. Chryso. ibid.

VBI ET QVANDO SCRIPTA FVERIT HAEC EPISTOLA.

POST vtranque ad Thessalonicenses epistolā, scriptam esse existimo priorē ad Corinthios, postquā eos iam viderat & docuerat, ut per illā eos admoneret. Athanasius in Synopsi. Eam autem scripsit, cum Ephesi tūc tēporis ageret. Et hoc ipse declarauit. Dicit enim circa finē epistolæ: Permanebo autē Ephesi vsque; ad Pentecosten: ostiū enim mihi apertū est magnū & efficax, & aduersarij multi. Venit autē Ephesum postquā prædicasset Macedonibus & Atheniensibus & Corinthijs, ut docet historia actuum Apostolorum. Theodoret. in præfat. in 14. sancti Pauli epistolas.

Ex Epheso itaque Asiæ Metropoli scripta est hæc epistola, vbi triennium Paulus commoratus, cum Aquila & Priscilla hospitatus, nocte & die nō cessauit cum la-chrymis vnumquēque admonere, Act. 20. Ioan. Driedo de script. ecclesiasticis lib. 1. cap. 3. part. 3.

PER

LIBER QVARTVS.
PER QVOS CORINTHIIS HAEC

Epistola sit allata.

FERENDIS autem literis ministerium exhibuerunt Stephanas & Fortunatus & Achaicus, ad ipsum missi à Corinthijs, ut ipse docet in fine. Beatum enim Timotheum ad ipsos quidem misit, sed non cum epistola, & hoc ipse ostēdit. Ait enim: Si venerit Timotheus, videre ut sine metu sit apud vos. Theodoret. hic in Argumento.

QVIS HVIVS EPISTOLAE SIT SCOPVS.

CORINTHI per falsos quosdam Apostolos à veritatis verbo multifariè seducti, atque adeò tandem fuerant subuersi, ut nec resurrectionem crederent mortuorum. Hieron. aduers. Luciferianos. Theophylact. in præfat. epistolarum Paulinarum. Quò alij à Philosophiæ verbosa eloquentia, alij secta legis Iudaicæ inducti sunt. Hos reuocat Apostolus ad veram fidem & Euangelicam sapientiā. Hieron. hic in Argumen. Vbi contra Theodoretum sententiam, etiam hoc additur, Paulum hanc epistolam misisse ab Epheso per Timotheum discipulum suum. sed in Græcis codicibus in calce huius epistolæ hæc leguntur verba:

EPISTOLA AD CORINTHIOS PRIOR.

MISSA fuit à Philippis per Stephanam & Fortunatum & Achaicum & Timotheum.

PARTITIO EPISTOLAE AD CO-
rinthios primæ. TABVLA 57.

BAPTISMI vim & efficaciam ex ministrorum metirentur sanctitate: quo etiam nomine alios alijs præferrebant, cap. 1. vers. Obsecro, ac tot. cap. 3. & 4.

FIDEI simplicitatem ad Philosophiam reducere conarentur. d. cap. 1. vers. Verbum enim crucis, vsque in finem, & toto cap. 2.

IMMUNDITIIS & fornicationibus dediti & inquinati essent, Cap. 5. & 6.

VIRGINITATEM intantum præferrent, ut damnarent matrimonium, cap. 7.

CVM idololatriæ non absque aliquo erga illos fauore demonijs immolata commederent, cap. 8. 9. & 10.

AD Eucharistiæ communionem non rectè accederent, cap. 11.

DE donis gratiæ gratis datæ, non rectè sentirent, cap. 12. 13. & 14.

MORTVORVM resurrectionem futuram negarent impiè, cap. 15.

AD præstandas & colligendas elemosynas in vsus Pauperum, qui erant Hierosolymæ, essent tardiores, cap. 16.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
CONTRA ERROREM I.

TABVLA 58.

PRIMUM quidem existimabant, Baptisum ex ministri sanctitate fieri excellentiorem: ac ob id alius Pauli, alius Apollō, alius Cepha, alius verò Christi discipulus & vocari & haberi volebat. Non aliter ac si diuisus esset Christus, vers. Obsecro autem vos fratres, ut id ipsum dicatis omnes.
DEINDE hoc sanctimoniam prætextu alios alijs magna contentione præferrebant. Quæ res diuisiones in Ecclesia varias excitabat, & perniciosas. Ibid.

PRIMVS ER-
ror versatur circa
ministerium Apo-
stolorum, & est du-
plex:

VTRVQVE
vanum esse &
erroneum, se-
ptem euincitur
rationibus:

1. Quod adhuc sint carnales, nec conueniat inquirere, quæ sint ultra captum suum, cap. 3. in princip.
2. Neque etiam Paulum, Cepham, aut alium ministrum ex se esse aliquid, sed Deum qui dat incrementum.
3. Tum verò ministri vnum debent esse, & ab vno Deo propriam expectare mercedem.
4. Deinde ministri non horum aut illorum, sed omnium Corinthiorum erant, ut absurdum fuerit propter illos velle in factiones distrahi.
5. Quis autem alio sit melior, id Domini declarabit dies, neque illorum erat inde contendere aut disputare.
6. Ac ut maxime alius alio fuisset excellentior, nõ decuit tamen in eo gloriari, cum id non ex se habeat, sed à Deo, vers. Nemo se seducat, vsque in fin. cap. 3.
7. Honor ex ministrorum labore proficiens, in Corinthios redudabat. Eodem autem loco omnis murmuratio, & inflatio & contētio, ut res imitari & publicæ tranquillitati perniciose, vehementer improbat & reprehenditur.

CONTRA II. ERROREM.

TABVLA 59.

VERBUM crucis, pereuntibus quidem videri stultitiam: sed ijs qui salui fiunt, Dei esse virtutem, cap. 1. vers. Verbum enim crucis.

SECUNDVS
Corinthiorum error
versabatur in eo, q
ea quæ sunt fidei, phi-
losophicis rationibus
metiri, ac simpliciter
credentes, præ se con-
temnere non vererentur.
Cui errori has 4.
opponit sententias:

PLACVISSE Deo, per stultitiam prædicationis, hoc esse, per fidem, quæ multa complectitur, quæ humana sapientiæ videantur absurda, saluos facere credentes, vers. Nonne stultam fecit Deus, eod.

DEVM, quæ stulta videntur mudo, elegisse, ut confundat sapientes: infirma, ut confundat fortia: ignobilia item ac contempnibilia, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt, destrueret, ut non gloriatur omnis caro in conspectu eius. Sed qui gloriatur, in Domino gloriatur, vers. Videte enim vocationem vestram.

IPSVM quoque Paulum, etsi esset sapientissimus, nõ tamen prædicasse Christum in per suasibilibus humana sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis. Et enim ea quæ sunt hominis, nemo intelligit, nisi spiritus hominis: ita et quæ Dei sunt, nemo cognouit nisi spiritus Dei, qui perscrutatur omnia, etiam profunda, tot. cap. 2.

CON-

LIBER QVARTVS.
CONTRA III. ERROREM.

TABVLA 60.

FORNICA-
tionem, tertiu
Corinthiorum erro-
rem, Paulus
ABOMINATVR, & fornicatorem illum, qui cum uxore patris sui concub-
erat, excommunicat & tradit satanæ, ut spiritus in die Domini saluus & inco-
lumis conseruari queat, cap. 5.
CANE & angue peius fugiendam esse monet. Omne enim peccatum quod-
cunque fecerit homo, extra corpus est: Qui autem fornicatur, in corpus suum
peccat, cap. 6.

CONTRA ERROREM IIII.

TABVLA 61.

EVERVNT APVD
Corinthios, qui Matrimonium
ut rem illicitam, nõ tantum ve-
tare, sed etiam damnare aude-
rent: Contra quorum errores
ostendit Quatuor:
BONVM quidem esse homini, mulierem non tangere, quod etiam
consulti, si quis calibatus legem capere possit, cap. 7. in princip.
SI qui tamen sint, qui sese continere nequeant, illis matrimoniu
non tantum licitum, sed commodum etiam esse atque consultum.
Ibidem.
ET coniugij & calibatus leges diligenter conseruandas: quas
ipse hoc capite summa fide prescribit, & seruandas præcipit, per
tot.
VNVM QV ENQVE debere permanere in ea vocatõe, in qua vo-
catus est. Ibidem. vsque in finem cap. 7. Eodem autem loco præ-
fert coniugio virginitatem, suoque exemplo hortatur alios ad
amplectendum calibatum.

CONTRA V. ERROREM.

TABVLA 62.

QVINTVS
error est eorum, q
in cibis immolatijs
sumendis excedebat.
Id verò refutat Apo-
stolus tribus huius
Epistola capitibus:
Nam in
OCTAVO
facit duo:
Comprimat arrogantiam & animi tumorem, quo sibi scientiam
plerique vendicabant, sed ea ipsa abutebantur.
Reprehendit quod ista scientia inflati, idolis immolata co-
medebant. Ex qua re offendi poterant simplices, & colligere,
tali comestione idolis præstari reuerentiam, atque se ipsos ad si-
milem quoque cultum teneri.
NONO à quibusdam alioqui licitis, ad evitacionem scandali, quod inde sequi
posset, abstinentium suo docet exemplo. Nam etsi potestatem habuerit mandu-
candi & bibendi, mulierem item sororem instar aliorum apostolorum circum-
ducendi, se tamen ab his abstinuisse demonstrat, ne quos offenderet, & vi ma-
iori cum fructu Christum annunciat.
DECIMO
Redit ad ea, quæ de cibis immolatijs dicere instituerat, ostendit
quod filiorum Israel ex Aegypto egredientium exemplo cibum &
potum illis & idololatriam colendi, & fornicandi, & murmurandi,
& omnis generis malorum præstitisse occasionem.
Suam de ciborum discretionem explicat sententiam, & ut licitum,
utq; illicitum, sic vesci immolatis: atq; ut siue manducent,
siue bibant, vel aliud quid faciant, omnia in gloriam Dei faciant,
ubi hanc disputationem totam hisce concludit verbis: Sine offen-
sione estote Iudeis, & gentibus, & Ecclesie Dei.

CONTRA

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
CONTRA VI. ERROREM.

TABVLA 63.

SEXTVS ER-
ror versatur circa
Communionem eu-
charistia: Quia Co-
rinthij abutebatur
tribus modis:

PRIMO, ad hanc communionem viri contra decorum capite aperto, mulieres
verò aperto & nudo accedebant, cap. xj. in princip.

SECUNDO, ditiores suas collocabant in Ecclesia mensas, ubi sumpta Eucha-
ristia lautè epulabantur, pauperioribus interim fame & egestate laboranti-
bus. Ex qua re contentiones plerunquè nascebantur ac hæreses, sæpe etiã per-
cussiones. vers. Hoc autem præcepto. eodem.

TERTIO, Plerique nec probati, nec præmeditati, sed sine deuotione, sine pie-
tate, sine conscientia excussione, & absque omni accedebant reuerentia, vers.
Quid dicam vobis? vsque in finem d. cap. xj.

CONTRA ERROREM VII.

TABVLA 64.

ERROR CO-
rinthiorum vij, is
erat, Quod de donis
gratiæ gratis datæ,
non rectè iudicaret,
sed tribus modis à
vero discederent:

VNO, dum hæc ipsa dona, qualia sunt prophetia, donum linguarum, gratia
sanitatum, & id genus similia, non (vt debebant) gratiæ diuinæ, sed suis af-
scribebant meritis. Sed hoc erroneum esse, patet ex eo, quod vnus idem auctor
sit eorum omnium, Spiritus scilicet sanctus, diuidens singulis prout vult. ca. 12.

ALTERO, quod ex his alia alijs ita preferrent, vt interim charitatem pro-
ximi, quæ inter omnes virtutes locum sustinet primū, neglectui haberent. Cuius
quidem charitatis excellentiam egregiè explicat cap. 13.

TERTIO, quod in expetendis gratiæ gratis datæ muneribus præpostero duce-
rentur studio, dum plerique donum linguarum prophetiæ anteponebāt, tamen
in Ecclesia maiorem habet vtilitatem prophetandi, id est docendi & scriptu-
ras interpretandi munus, quam donum linguarum, cap. 14.

CON-

LIBER QVARTVS.
CONTRA ERROREM VIII.

TABVLA 65.

IS ERROR
octauus & præ cæ-
teris erat grauissi-
mus, quod aliquos
ex Corinthijs resur-
rectionem mortuorū
negare non puderet.
Quos confundit
quinque rationibus,
sumptis à

RESURRECTIONE Christi. Si enim resurrectio mortuorum non esset, neq;
Christus resurrexisset: atque sic inanis esset omnis de Christo prædicatio, &
vana esset fides nostra, cap. 15. vsque ad versic. Ergo hi qui dormierunt in
Christo.

SPE communi omnium fidelium. Alioquin miserimi essent omnium pij
homines, præsertim verò Apostoli & Martyres Christi. d. versic. Ergo &
qui dormierunt.

INCONVENIENTI & absurdo. Si enim mortui non sunt resurrecturi, fru-
strà fierent pro defunctis baptisimus, eleemosyne, & alia pia opera, vers. Alio-
quin quid facient &c. eod.

SIMILITVDINE seminis; quod fructum nõ producit, nisi prius fuerit mor-
tuum. Ita seminatur corpus animale, vt resurgat spirituale. Qualis enim pri-
mus homo terrenus, tales & terreni: & qualis celestis, tales & celestes, versic.
Sed dicit aliquis: Quomodo?

SPATIO & tempore, quo resurrectio omnium futura sit. Id quod singularis
mysterij loco explicat D. Paulus. a vers. Ecce mysterium vobis dico. vsque in
finem cap. 15.

CONTRA ERROREM IX.

TABVLA 66.

PRIMUM hortatur, vt eo absente tantum quisque in usus pauperum seponat,
quantum velit, donec ipse Corinthum aduenire, & quid de his collectis fieri
oporteat, possit constituere, cap. 16. in princip.

NONO TAN-
dem loco D. Paulus
desideriam perstrin-
gu Corinthiorū in-
colligenda p Pau-
perum sustentatione
Eleemosyna. Et hoc
in cap. huius episto-
le vltimo, vbi

ADVENTVM suum nunciat, vers. Veniam autem.

COMMENDAT illis Timotheum, vers. Si autem venerit.

HORTATUR eosdem ad constantiam retinendam, suadetq; vt
omnia faciant cum charitate, vers. De Apollō.

OBSECRAT, vt subditi sint pastoribus suis, vers. Obsecro autem
vos.

PRECATVR illis salutem & gratiam diuinam, vers. Salutent
vos.

EXCOMMUNICAT non amantes Dominum nostrum Iesum Christum.
In fin. cap. 16. & vltimi.

EPISTO.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
EPISTOLA PAULI AD
CORINTHIOS SECVNDA, LIBER BI-
blie LIII. Partis secundæ libri Quarti, Tertius.

RATIO ORDINIS ET ARGVMENTI.

POSTquam à Corinthijs poenitentiam, consolatoriam scribit eis epistolâ Apostolus, à Troade per Titum, & collaudans eos hortatur ad meliora, contristatos quidem eos, sed emendatos ostendens. Hieron. hîc in Argu.

ALIA CONTINUATIONIS RATIO,
ex Glossâ Lyrani.

POSTquam Apostolus scripsit Corinthijs, instruens eos de sacramētis Ecclesiæ in epistola prima, hîc consequenter scribit eis de ministris Ecclesiæ in epistola secunda. Cuius ratio fuit, quia post prædicationem Apostoli receperant Pseudo. apostolos, quos aliqui veris apostolis præferbant. Propter quod Apostolus scribit, commendans veros Apostolos, & eorum doctrinam: & vituperans falsos, & eorum falsitatem. Glossâ Lyrani hîc in principio.

DE PRÆCIPVIS HVIVS EPISTOLÆ SCRIBENDÆ CAUSIS, quarum prima hæc erat.

CVM in quarto prioris epistolæ capite dixisset, Veniam ad vos, & cognoscam nõ sermonem eorum qui sunt inflati, sed vim. Rursùm sub epistolæ finem, hoc ipsum seuerius etiam pollicens: Veniam enim, inquit, ad vos, cum Macedoniam trāsire, per Macedoniam enim proficiscar, apud vos autem fortasè permāsurus sum, aut etiã hyematurus: dies verò præscriptus iam præterijisset, & tamen etiamnũ cunctabatur, spiritu nimirũ eum detinente in alijs multis magis necessarijs, ob id opus habebat altera Epistola. Chrysof. in hanc ipsam epistolam, homil. i.

SECUNDA CAUSA.

CAETERVM non ob hanc tantũ causam scripsit iterũ, verũ etiam eò quòd prior illa epistola reddiderat illos meliores. Par enim erat, vt quẽadmodũ peccantes increpauerat, ita correctos complecteretur & collaudaret. Hinc est, quòd neque per totam hanc epistolam admodũ inuehitur in eos, sed in paucis illius partibus, nimirũ circa finem. Nam erant & apud illos nonnulli ex Iudæorum gente, qui quemadmodũ sese factu efferebant, ita Paulum traducebãt, vt impostorem, nulliusque precij virum. Idem Chrysof. ibidem.

QUANDO SCRIPTA SIT HAEC EPISTOLA.

SECUNDA quoquẽ ad Corinthios, post eam quæ prior ad illos missa est, scriptam esse existimo. Cũ enim (vt erat pollicitus) ad eos non veniret, & aliquantum temporis in Macedonia ageret, illinc misit. Et hoc rursũ in eadem declarauit epistola. Cũ enim quas in Asia & Troade subijsset, afflictioes narrãssset, dicit in medio: Etenim cũ nos venissemus in Macedoniam, nullam quietem habuit caro nostra. Sed omnem tribulationẽ passi sumus. Foris pugna, intus timores. Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos in aduentu Titi. Non solũ autem in præsentia ipsius, sed etiam in consolatione, qua consolatus est in vobis. Theodor. retus in præfatione ad omnes D. Pauli epistolas.

VNDE ET PER QVOS FVERIT
transmissa.

MISIT Paulus hanc epistolam Corinthijs à Troade per Titum. suprà in explicatione continuationis & Argumenti. Vbi primũ venienti illi ostensa est visio, vt transiret in Macedoniam. Vbi & secundo, dum rediret, commoratus septem diebus, suscitauit adolescentem mortuum, de cœnaculo lapsum. Actor. 20.

DE PAR.

LIBER QVARTVS.
DE PARTITIONE EPISTOLÆ AD CO-
rinthios secundæ. TABVLA 67.

GENERE ET CAUSA dicendi. Sunt autem causæ, cur Paulus in hac epistola Corinthijs familiaris scribit, quàm in priori, quatuor: Tum quia

FAMA & existimatio Corinthiorum, ex refectione illius fornicarij, qui Patris sui violauerat torum, nõnihil videretur esse læsa atque diminuta.

ACRIVS aliquantulo errores eorum nõnisse, & hac ratione aliquos offendisse videri poterat, quos iterũ lenire studet.

PSEVDO aliqui Apostoli & discipuli quidam falsi, apud Corinthios in maiori, quàm par erat, haberentur precio & reputatione.

HI ipsi pseudoapostoli famam eius multis modis demigrare conarentur.

HVIVS epistolæ dispositio sumi potest ex duobus, videlicet ex

SVMMA argumēti: cuius ratio est duplex:

CONSOLATORIA: Vt enim in priori epistola quorũdam animos errorũ explicatione exacerbãrat, ita hîc poenitentia secuta laudat eos, & mentes solatur afflctas: has subinde inculcans sententias, ad quas referri posse videtur pleraq; in hoc scripto expressa. Quales sunt,

Deum suorum esse & liberatorem, & cõsolatorem, cap. 1.

Literam quidem occidere, spiritum autem viuificare, cap. 3.

Per vasa humilia & fictilia Deum sapẽ magna efficere, cap. 4.

Hîc nos exulare, vt in cælo æternam obtineamus mansionem, cap. 5.

Tristitiam, quæ est secundum Deũ, non carere consolatione, cap. 7.

Et similia, quæ diligẽs lector per discursum inserta deprehendet.

APOLOGETICA, id est, defensoria, qua contra pseudo Apostolorum falsas criminationes defendit &

Se, suamque Doctrinam:

Corinthios, vt potẽ in quorum utilitatem redundãrit hoc torum, quidquid dictum falsũque fuerat.

PP. DE D.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE D. PAULI DEFENSIONIBVS.

TABVLA 68.

POTERANT Corinthijs calumnijs illis, quibus pseudo apostoli D. Pauli auctoritatem deprimeret frustra laborabant, nonnihil moueri, vt eo minus suae Doctrina haberent fidei. Quod ne fiat, hac epistola praecauere studet. In qua plurimis ostendit argumentis, se nihil intermisisse vnquam, quod verum deceat Apostolum Christi, & fidelissimum fidei Doctorem. Verum quando laus propria plerumq. esse suspecta, causam suam tanta agit modestia, vt hoc ipsum quod facit, non nisi coactus, & in honore Dei potius, quam propriam laudem, fecisse iudicari villo modo aut debeat, aut possit. Argumenta autem, quibus Paulus doctrinam suam Corinthijs, aduersus calumniatorum suorum falsas criminationes, purgare nititur, desumpta sunt parim

A
PATIENTIA.

QVIA se aduersa omnia aequo animo tolerasse demonstrat. Est autem patientia virtus praeclearissima, quae in Paulo Apostolo fuit singularis & eximia, cap. 1. vers. Benedictus Deus.

II.
AB INNOCENTIA SVA.

QVIA fuit in eodem tanta, vt conscientia teste gloriatur, se in simplicitate cordis & sinceritate Dei, & non in sapientia carnali, sed in gratia Dei, conuersatum esse in hoc mundo, vers. Nam gloria nostra, eodem.

III.
A VERITATIS CONSTANTIA.

NAM quod pseudo facere solent apostoli, vt nusquam sibi constant, sed in nouas indies mutentur formas, id se nunquam fecisse bis indicat verbis: Quia sermo noster qui fuit apud vos, non est in illo Est & Non, sed est in illo Est, atque vna eademque semper & constans fidei professio, vers. Cum ergo hoc voluissim.

III.
A PIETATE.

OSTENDIT prioris Epistolae, praesertim erga fornicarium illum, quem in 4. notauit capite, reprehensionem a beneuolentia mandasse, sed non sine lachrymis & saluandi magis studio, quam contristandi voluntate, reprehendisse. Ac ob id fornicarium illum, quem antea excommunicauerat, ob manifestam in eo penitentiam, iterum recipiendum & consolandum praecipit, cap. 2. vsque ad vers. Cum venissem.

V.
A DEXTERITATE ET HABILITATE
docendi.

QVIA tot gentiles ad Christi religionem traduxerat: adeo, vt Deus odorem notitiae suae manifestauerit per eum in omni loco, d. vers. Cum venissem, vsque in finem cap. 2.

VI.
AB EVIDENTIA, ET ERGA CORIN.
thios conuertendos praerogatiua.

DICIT enim se integritatis suae nullo scripto egeret testimonio, cum Corinthijs ipsi sua sint epistolae scripta non atramento, sed spiritu Dei viui: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Quae scitur & legitur, inquit, ab omnibus hominibus, cap. 3. in princip.

VII. A

VII.

A DIGNITATE ET PRAEEMINENTIA MINISTERIJ & OFFICIJ SUI, PRAE FUNCTIONE MOISAICA.

IN veteri testamento Moyses velamen imponebat super faciem suam, vt non intenderent in illum filij Israel, quando ad illos loquebatur. Porro in nouo testamento gloriam Domini, procul remoto velamine, facie reuelata se speculari Apostolus profiteatur.

VIII.

A SOLICITVDINE ATQVE DILIGENTIA.

DVM se provinciam suam semel susceptam, nunquam deseruisse asserit, sed abdicasse procul omnia, quaecumq. euangelij veritatem possent impedire. a principio cap. 4. vsq. ad vers. Habemus autem.

IX.

AB HVMILITATE.

VBI se vasi comparat fictili, exposito multis afflictibus & angustijs: Ostenditq. se in omnibus quidem tribulationem pati, sed non angustiari: aperiari, sed non destitui: persecutionem pati, sed non derelinqui: humiliari, sed non confundi: deiici, sed non perire: semper mortificationem Iesu Christi in corpore suo circumferre, vt & vita Iesu manifestetur in illo, d. vers. Habemus autem thesaurum. Id vero maxime contra illos facit, qui ex demandatis ipsis ministerijs & functionibus animo intumeant.

X.

A SPE ET FIDVTIA.

QVONIAM qui suscitauit Iesum, & nos, inquit, cum Iesu suscitabit. Licet autem is qui foris est homo, corrumpatur: tamen is qui intus est, renouatur de die in diem. Id enim quod in praesenti est momentaneum & leue tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondus operatur in nobis, vers. Habentes autem eundem spiritum, vsq. in finem cap. 4.

XI.

A CONTEMPTV VITAE HVIVS.

SCIMVS enim, ait, quoniam si terrestis domus nostra dissoluatur, quod aedificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, aeternam in caelis. Nam & in hoc ingemiscimus, habitatione nostram quae de caelo est, superindui cupientes: si tamen vestiti, & non nudi inueniamur, &c.

XII.

AB INTENTIONE RECTA.

CVIVS integritate fretus, dicit: Ideo contendimus siue absentes, siue praesentes, placere illi: additq. se Corinthijs non tam commendare seipsum, quam occasionem dare illis pro se glorianti. Cum voluntas sua non solum Deo, sed ipsorum etiam conscientijs, probe cognita sit atq. perspecta, d. vers. Audentes.

XIII.

A CHARITATE ERGA DEVM.

TABVLA 69.

VBI DOCET

via esse, quae ipsum, vt Christum summe diligat, perurgeat & extimulet:	}	QVIA mortuus est pro ipso, & pro omnibus.
		QVIA veteri lege abrogata, omnia inuolauit virtutibus & scientia.
		QVIA mundum reconciliauit Deo. Itaq. hortatur Corinthios, vt ipsi quoq. velint Deo reconciliari per Christum, vers. Charitas enim Christi, vsque in fin. cap. 5.

pp 2 XIII.

A VITAE ET DOCTRINAE SVAE
exemplis.

CAPITE 6. multa enumerat, quae insigniter ornent veros Dei ministros, qualis ipse erit, quemadmodum tota eius a conversione exacta vita testatur, & ipse quoque hoc loco satis indicat: vbi etiam haec habet: Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum &c.

XV.

A GAUDIO OB FRATERNAM CORRECTIO-
nem suscepto.

GAUDERE se ait, non quia contristati sint, sed quia contristati sunt secundum Deum ad poenitentiam. Quae enim secundum Deum tristitia est, poenitentiam in salutem stabilem operatur: seculi autem tristitia mortem operatur, tot. cap. 7. Vbi ita concludit: Gaudeo quod in omnibus confido in vobis.

XVI.

A COMMISERATIONE ERGA PAU-
peres.

TABVLA 70.

ALIORVM fidelium, scilicet Macedonum, capit. 8. in princi-
pio.
CHRISTI, qui etsi ditissimus esset omnium, propter nos tamen factus est egenus. vers. Scitis enim, eodem.

AD CUIVS declarationem Corinthios hortatur ad eleemosynam sanctis, Hierosolymae degenibus, praestandam, idque ab

UTILITATE & commodo, quod eleemosynam plerumque sequitur, ver. Hoc enim vobis utile est, eodem.

NUNCIORVM opportunitate, per quos eleemosynas suas transmittere possit, vers. Gratias autem ago, d. cap. 8. & in principio 9.

FACILI. Neque enim plus exigere Deum, quam prestare possunt. In eo autem quod quisque possit, Deum hilarare diligere datorem, vers. Hoc autem dico, d. cap. 9.

REMUNERATIONE diuina multiplici & immensa, ver. Qui autem ministrat, usque in fin. cap. 9.

XVII.

A POTENTIA ARMORVM SPIRITVALIVM.

AIT enim se non secundum carnem militare, & arma militiae suae non carnalia esse, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruendam & omnem altitudinem extollemem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentem omnem intellectum in obsequium Christi, & in promptu habentem vltimi omnem inobedientiam, cap. 10.

XVIII.

A DICTORVM FACTORVMQVE CONSTANTIA.

QUOD tam loquendo, quam scribendo absens aequae ut praesens, magna semper libertate & constantia tum reprehenderit, tum execratus sit vitia, ijsque deditos, cum tamen obreclatores eius pseudoapostoli dicerent, epistolam quidem illius graues & fortes esse, porro praesentiam corporis infirmam, & sermonem contempibilem, &c. vers. Vt autem non existimer, usque in fin. cap. 10.

XIX.

A MODESTIA.

INSIGNE huius virtutis exemplum in D. Paulo hoc fuit: Quod licet eo tempore, quo fuit apud Corinthios, saepe egeret, nihil tamen ab illis, quamuis iure posset, accipere voluit, ne cuiquam esset onero-

nerosus: ita ut pseudo faciebant Apostoli, qui cum operarij essent subdoli, transfigurabant se in Apostolos Christi, ut hac ratione pecuniam a Corinthijs extorquerent. A princip. cap. xj. usque ad vers. iterum dico.

XX.

A LABORVM ET AFFLICTIONVM

tolcrantia.

TABVLA 71.

NECESSITATE coactus D. Paulus, in Dei solum honorem gloriatur se alijs fuisse parum

AEQVALEM vel parem genere, dict. vers. iterum dico: Hebraei sum, & ego, &c.

SVPERI-orem

La boribus & rebus aduersis perferendis, vers. Ministri Christi sunt, plus ego. Vbi mox suos tu labores, tum perpestiones enumerat:
In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortis periculis frequenter, &c. ibidem.

XXI.

A REVELATIONIBVS DIVINIS,

ijsque eximijs.

TESTATUR enim se raptum fuisse usque in tertium caelum, & in paradysum, vbi audierit arcana verba, quae non liceat homini loqui. Eisi vero eo nomine posset gloriari, parcere tamen se, ne quis eum existimet supra id quod in eo videret vel audiret. cap. 12. a princip. usque ad vers. Et ne magnitudo reuelationum.

XXII.

A PVGNA ADVERSVS TENTATIONES.

AIT enim datum sibi stimulum carnis, & angelum sathanae, qui ipsum colaphizet, ne reuelationum magnitudine extollatur. d. vers. Et ne magnitudo.

XXIII.

A VERECVNDIA.

INVITVM nanque predicare testatur ea, quae ad suam ipsius laudem pertineant. Cum tamen haec scire illos referat, maluisse se eorum gratia desipere videri, quam celare quippiam, quod ad illorum pertineat aedificationem, vers. Factus sum in ipsiens, usque in fin. d. cap. 12.

XXIIII.

AB ODIS VITIORVM ET CRI-
minum.

MINATUR D. Paulus & ijs qui ante peccauerunt, & ceteris omnibus, quando iterum eo se venturus, se nihil illis parciturum. Vt autem intelligant, ex qua autoritate id faciat, mox subdit: Ideo autem haec absens scribo, &c. Vt non praesens durus agat secundum potestatem, quam Dominus dedit sibi in aedificationem, & non in destructionem. a princip. cap. 13. usque ad vers. Decetero.

XXV.

A STUDIO ET AMORE PACIS, VNITATIS,
& concordia.

ID quod inde colligi potest, quod tam religiose illis haec tria inculcauerit: Id ipsum sapite, inquit, pacem habete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum, d. vers. Decetero, usque in fin. Vbi hanc epistolam concludit, in haec verba: Gratia Domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei, & communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis, Amen.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
**EPISTOLA PAULI AD
 GALATAS, QVAM RES INDIGNA ET**
*periculis plena sit, religionis semel rectè imbutæ mutatio, Liber
 Bibliæ LIIII, Partis quartæ libri secundi, quartus.*

RATIO ORDINIS.

RECTE post epistolam ad Rom. & Corinthiorum secundam, sequitur hæc ad Galatas epistola. Magnam enim cum vtraque habet cognationem. Quod tum de mûm cuius planum esse poterit, si prius, quod huius epistolæ sit argumentû, intelligat. Anselmus hîc in præfatione.

ARGVMENTVM.

GALATAS cû benè edocî ab Apostolo fuissent, syncerèq; in Christû credidissent, peregrè profecto Apostolo, sic à nonnullis surrepti sunt, vt circunciderentur. His igitur cõperts, Apostolus scribit ad eos: ac primûm quidè testimoniû eis illius, quâ erga Christû habebât, fidei, synceriq; in Christû affectûs perhibet: redarguit porro illos, vt qui stultè egerint, & immutati fuerint. Oecumenius ad eandem.

QVID HABEAT HAEC EPISTOLA CVM
 ea, quæ ad Romanos est, commune, ex Hieronymo.

NULLVS quidem Apostoli sermo est, vel per epistolam, vel præsentis, in quo non laborer docere, antiquæ legis onera deposita, & omnia illa quæ in typis & imaginibus præcesserunt, id est, ocium Sabbathi, circuncisionis iniuriam, Kalendarû & trium per annum solennitatum recursus, scrupulositatem ciborum, & per singulos dies lauacra iterûm sordidanda, gratia Euâgelij subrepente, celsâsse: quam non sanguis victimarum, sed fides animæ credentis impleret. Verûm alibi p parre, & vt se aliud agenti hæc quæstio obrulerat, ex latere disputatû est, & penè perstrictum. In his autem duabus, (ad Romanos & Galatas) vt dixi, epistolis, specia. liter antiquæ legis cessatio, & nouæ introductio continetur. Hieron. in proœmio huius epistolæ ad Paulam & Eustochium: vbi etiam ait, eandem esse materiam & epistolæ ad Galatas, & quæ ad Romanos scripta est.

QVID DIFFERAT AB EADEM.

SEN hoc differt, inquit, inter vtranque, quòd in illa (ad Roman.) altiori sensu & profundioribus vsus est argumentis: hîc quasi ad eos scribens, de quibus in consequentibus ait, O insensati Galatæ: & Sic insipientes estis: tali sermone moderatus est, quòd increparet potius quàm doceret, & quem possent stulti intelligere: vt communes sententias communi oratione vestiret, & quos ratio suadere nõ poterat, reuocaret autoritas. Hieron. ibidè.

ALIA DIFFERENTIA, EX AVGVSTINO.

DIFFERT ab epistola ad Romanos, in qua similis quæstio verti videtur, quòd ibi contentionem ipsam dirimit, litemq; componit, quæ inter eos, qui ex Iudæis, & eos, qui ex gentibus crediderant, orta erat: cû illi tanquàm ex meritis operum legis sibi redditum euangelij præmium arbitrarentur, quod præmium incircuncisionis, tanquàm immeritis, nolèbant dari: Illi contra Iudæis se præferre gestirent, tanquàm interfectõribus Domini. In hac verò Epistola ad eos scribit, qui iam cõmori erant autoritate illorum, qui ex Iudæis erant, & ad obseruationes legis cogebant: cõeperant enim eis credere, tanquàm Paulus Apostolus non vera prædicasset, quòd eos circuncidi noluisset. Et idè sic cõepit: Miror q tam citò transferrimini ab eo qui vos vocauit in gratiam Christi, in aliud Euangelium. Auguft. in Præfatione expositionis in epistolam ad Galat.

QVID

LIBER QVARTVS.
QVID CONVENIAT HVIC CVM EPISTOLA
 ad Corinthios secunda.

HÆ duæ epistolæ non quidem materia, sed tamen in modo conueniunt repræhendendi. In vtraque enim repræhenduntur, qui pseudoapostolos recipiebant, & eorum prædicationi, postposito veritatis apostolo, adquiescebant. Anselm. in præfatione huius epistolæ ad Galatas.

IN QVIBVS DISCREPENT.

INTER hanc & illam ad Corinthios secundam hoc interest, quia in illa Corinthij non solum ob hoc repræhensi sunt, quòd illos pseudoapostolos audierint, sed quòd alijs etiam multis & varijs vitijs erant irretiti. Ansel. ibidè. Hic verò Galatæ nullius alterius arguuntur criminis, nisi de hoc tantum, quòd callidissimis pseudoapostolis crediderunt, vt ait Hieron. in præfatione in omnes Pauli epistolas. vnde ad Galatas scribens, increpat potius, quàm doceat. increpat inquam, nõ criminis illos arguendo, sed ab errore, quo decepti erant, renocando. Ioan. Driedo de ecclesiast. script. lib. 1. cap. 3. part. 3.

GALATAS QVI DICANTVR.

GALATAS dicuntur aduenæ, qui cõmorabantur in Galatia, prouincia sic appellata, quòd in eam Galli aliquandò venientes, cum Græcis se miscuerunt. vnde primûm illa regio Gallogræcia, post Galatia est nominata, propterea quòd Gallos tanquàm aduenas susceperit. Quemadmodum & ipsa Italia à Græcis populis occupata, quondam maior Græcia appellabatur. Ioan. Driedo de script. ecclesiast. lib. 1. cap. 3. Part. 3. vbi etiam hæc addit: Galli, inquit Lactantius, quondam à candore corporis Galatæ nuncupabantur, quos ex Antiochia veniens Paulus, confirmauerat in fide, vt pater Act. 18.

QVI FVERINT ILLI PSEUDOAPOSTOLI,
 per quos seducti fuerant Galatæ.

QVI ex Iudæis crediderant, partim occupati persuasione Iudaismi, partim inanis gloriæ siti temulenti, dum sibi doctorum cupiunt parere dignitatem auctoritatemq; profecti ad Galatas, docuerunt, illis opus esse circuncisione, seruanda sabbara & nouilunia, nec tolerandum esse Paulum, qui harum rerum tolleret obseruationes. Chrysof. hîc ad Galat. cap. 1.

QVIBVS ARGVMENTIS ID GALATIS

latis conati fuerint persuadere.

PRO confirmatione huiuscemodi erroris & falsæ doctrinæ suæ, primûm pseudo illi afferbant apostoli, Petrum quoquè & Iacobû & totas Iudææ ecclesias, Euangelium Christi cum lege veteri miscuisse. Hieron. hîc in præfatione. Deindè Pauli auctoritatè, præ illis iam nominatis apostolis, huiusmodi sermonibus elenare studebant: Non est ferendus Paulus. Nam hic heri ac nudius tertius exortus est: At Petrus & qui cum illo sunt, primi sunt apostolorum. Tum hic quidem discipulus fuit apostolorum, illi verò Iesu Christi. Præterea hic solus est, illi multi & ecclesiæ columnæ. Deniquè & simulationis calumniam Paulo intendebant, dicentes: Hic ipse qui tollit circuncisionem, alibi visus est ijs vti quæ damnat, aliter vobis, aliter alijs prædicans. Idem Chrysof. in cap. 1. ad Galat.

ISTARVM CALVMNIARVM CONFVTATIO.

SED hoc erroneum & falsum erat. Petrus & ceteri apostoli, legalium obseruationem non præceperunt, sed ad tempus tantum Iudæis permiserunt. Et hoc solû, vt eorum qui ex Iudæis crediderant, imbecillitati morem gererent, & nè vllum eis facerent scandalum. Nam si primo statim adgressû ritus illorum destruerent, futurum erat omninò, vt fidem nostram abhorrerent citius, quàm susciperent: sic etiam Paulus, quandò versatus est in Iudæa, Iudæis morem gessit. Sed quotiès, vt in hac ad Galatas epistola gentibus prædicauit Paulus, nunquàm permisit eis Iudaizare, sed in legis euangelicæ retinuit illos obseruantia. Vide præfationem Hieron. in hanc epistolam, & Chrysof. in cap. 1. eiusdem.

PP 4

QVA

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
QVA MODERATIONE PAVLVS IN
hac vsus fuerit epistola.

QVAM OBREM cum Paulus hic non scribat ad eos, qui ex Iudæis in Christum cre-
diderant, & paternas putabant obseruandas cæremonias: sed ad eos, qui ex gen-
tibus fidem euangelij receperant, & rursùm retrò lapsi, quorundam fuerant au-
thoritate deterriti: tanquàm medius inter vtrunq; incedens, ità sermonem tem-
perat, vt nec occasione præbeat ex autoritate Maiorum credendi quidquã con-
tra Christi gratiam, nec illis Maioribus faciat iniuriã, docens Petrum pro dispen-
satione quadam temporum, locorum & personarum, ad vtilitatem Iudæorum in
fide adhuc infirmorum, piè simulasse, arguens tamen eundem, cui & sic argui pla-
cuit ad instructionem gentium. Hieron. in præfat. epistolæ ad Galat. & post eum
Ioan. Driedo in loco sæpiùs citato.

VBI ET QVANDO SCRIPTA SIT HAEC EPISTOLA.
PRIMA est earum, quas Apostolus misit ex Roma, & si temporum consideres or-
dinem, octaua. Antequàm enim in Macedonia peregrinaretur, peruasit Phrygiã
& Galatię regionem, prædicans euangelium. Deindè cum aliquantum temporis
in Macedonia & Achaia, & et iam in Asia esset versatus, profectus est quidem in
Iudæam. Illinc autem post Ephesum Romã venit. Et cum intellexisset, quòd qui-
dam pietatis decreta confunderent, illis ex scripturis petitam medicinam adhi-
buit. Theodoret. in præfat. ad omnes D. Pauli epistolas.

QVAE APOSTOLO SCRIBENDAE HVIVS
epistolæ fuerit causa.

CAUSA propter quam scribit Apostolus ad Galatas, hæc est, vt intelligant gratiã
Dei id secum agere, vt sub lege non sint. Cum enim prædicata eis esset Euangelij
gratia, nõ defuerunt quidã ex circumcisione, quanuis Christiani nomine, nõdum
tamen tenentes ipsam gratię beneficium, & adhuc volentes esse sub oneribus le-
gis, quæ Dominus Deus imposuerat, non iustitię seruientibus, sed peccato, iustã
scilicet legẽ iniustis hominibus dando, ad demonstranda peccata eorum, non au-
ferenda. Non enim aufert peccata, nisi gratia fidei, quę per dilectionẽ operatur.
Sub hac ergò gratia iam Galatas constitutos, illi volebant constituere sub on-
eribus legis, &c. Augustinus in præfatione in hanc ipsam epistolam.

QVO STYLO SIVE DOCENDI GENERE PAV-
lus in hac epistola fuerit vsus, ex Chrysofomo.

CAETERVM hanc epistolã esse plenã vehementiẽ, cuius perspicuũ est vel ex ipso
statim lectiois ingressu. Sed apericndũ est, quid Apostolũ prouocãrit in discipu-
los. Neq; enim id pusillũ fuit, neq; parui momẽti: alioqui nec ipse tam acerbè fu-
isset in eos inuectus. Siquidẽ quibuslibet de causis iritari, hominis est pusillani-
mis, morosi, miseriq;: quẽadmodũ ex aduersò in granibus causis supinũ ac ne-
gligentem esse, viri est inertis ac somniculosi. At huiusmodi nequaquã erat Paulus.
Quod igitur erat peccatũ, quo sic cõmorus erat? Profectò magnum erat & supra
modũ graue, quodq; illos omnes abalienabat à Christo, quemadmodum ipse in
progressu sermonis declarat, dicens: Eccè ego Paulus dico vobis, qd si circumcida-
mini, Christus nihil vobis profuturus est. Ac rursùm: Quicunq; in lege iustifica-
mini, à gratia excidistis &c. Porro tam placidè leniterq; loq; discipulis, cum opus
est acrimonia, non doctoris, sed corruptoris potius fuerit & hostis. Chryfosto. in
cap. 1. ad Galat.

DE HVIVS EPISTOLAE PARTITIONE. TAB. 72.

SI FORMAM HVIVS EPISTOLAE } Pastoris seu praelati ecclesiastici, cap. 1.
diligẽtis quis inueatur, non in cõmodè in 5, poterit di- }
uidi partes. Ostensurus enim D. Paulus circumcisionẽ }
& antiqua legis cæremonias, non tantum inutiles, sed }
peruersas, etiã perniciosas esse, assumit in se personã modò }
Ecclesiastice & praeconis Euangelici, cap. 2. }
Doctoris & magistri, cap. 3. & 4. }
Consultoris & amici benè pieq; monētis, ca. 5. }
Zelotypi & emulatores Christi, cap. 6. }
DE SVÆ

DE SVÆ FVNCTIONIS AVTHORITATE,
prima huius epistolæ parte. TABVLA 73.

IN PRIMA
parte, vbi praelati
vel pastoris sumit
personã, hæc quinq;
prosequitur:

Exponit officij sui auctoritatem: seque non ab hominibus, neque per homines,
sed per Iesum Christum & Deum patrem, apostolum institutum asserit. cap. 1.
in princip.
Miratur Galatarum leuitatem, quòd se tam citò per falsos apostolos, à fidei
puritate semel acceptæ, transferri atque seduci passi fuerint. vers. Miror. eod.
Detegit malitiam eorum, per quos seducti fuerant: quorum studium hoc erat
vnicum, vt Euangelio Christi credentes subuerterent. ibidẽm.
Errorem illum, quo Galatæ malè persuasi fuerant, vt Christianis circuncin-
sionem necessariam crederent, grauitè & seueritè damnat, & vnã cum autho-
ribus anathematizat. vers. Sed licet nos. eod.
Excusat suam hanc seueritatem, atq; se sibi non id studio esse, vt hominibus
placeat, vel ad plausum caperet popularem, sed vt placeat Deo. vers. Modò enim
hominibus suadeo. d. cap. 1.

DE DOCTRINAE SVÆ AVTHORITATE.
TABVLA 74.

PRIMA
est, quia

Non ab homini- } Persecutor erat Ecclesiæ, & emulatores Pater-
bus sibi data. } narum traditionum.
Nam ipsemet } Triennio antè Euangelium prædicauerat,
quàm Hierusalem venisset ad apostolos, vel cũ }
ijs nullam habuisset consuetudinem.
Sed à Deo fuerit inspirata, cuius auctoritate & instinctu Euange-
lium & Iudæis annunciabat, & gentibus. vers. Notum enim vobis
facio &c. vsque in fin. cap. 1.

SVB ECCLE-
siastice & praeconis
Euangelici persona,
suam doctrinam, au-
thenticam esse, sex
probat rationibus.
Quarum

SECVND A, quia cum ijs, qui Euangelicæ doctrinæ exactã habuerunt cogni-
tionem, de ea contulerit ac multò antè disputãrit. cap. 2. in princip.
TERTIA, & si à falsis fratribus non semel, nec sine multo conatu sit impu-
gnata, nunquàm tamen expugnari potuerit. vers. Sed neque Titus. eod.
QVARTA, quia à præcipuis & excellentissimis apostolis, Petro scilicet, Io-
anne & Iacobo, sit approbata. vers. Mibi enim qui videbantur. eod.
QVINTA, quia D. Petro Antiochiæ in faciem restiterit, cum is timore Iu-
deorum se subduxisset. vers. Sed cum vidissem &c. eod.

SEXTA, quia opinio-
nem contrariam duo-
sequantur absurda:

Vnum, quòd hac ratione repræbenderetur factum
Christi, quo cæremonias legis antiquæ abrogauit, et
sic minister diceretur peccati. vers. Nunquid Chri-
stus peccati minister est?
Alterum, quòd frustra passus fuisset Christus,
si circumcisio conferat hominibus iustificationem, in
fin. cap. 2.

DE TER.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE TERTIA HVIVS EPISTOLAE PARTE, IN qua perfonam magiftri & doctōris sumit. TABVLA 75.

CONTRARIAM GALATARUM de circūcīſionis praefumpta neceſſitate opinionem, qua illos Chriſtum non tantum proſcripiſſe, ſed in ſiſſis vituperāſſe, atque adeo de nouo crucifixiſſe aſſeruat, quatuor refutat modis:

Rationibus ſuae argumentis, cap. 3. in princip. Sacrae ſcripturae auctoritate, a. verſ. Qui ergo vobis tribuit ſpiritum. vſque in finem d. cap. 3. Conſuetudine, cap. 4. in princip. Figura quadam & allegoria veteris teſtamenti, verſ. Sed tunc quidem ignorantes. vſque in fin. eiusdem cap. 4.

DE RATIONIBVS. TABVLA 76.

FIDE GALATAS, & non ex legis operibus, eſſe iuſtificatos, totidem conuincit rationibus.

Iuſtificationis eadem ratio eſt, quae accipiendi ſpiritus ſancti. Vt ergo ſpiritus ſanctus non ex operibus legis datus eſt Galatis, ita neque iuſtificationis, ſed ex auditu fidei & gratia Dei. verſ. Hoc ſolum a vobis. In princip. cap. 3. Quod ſpiritu ceptum eſt, id carne velle conſummare, ſtultum eſt. Galatae ergo cum ſpiritu iuſtificari ceperunt, ſtultitiam fecerunt admodum, quod eius perfectionem quaererent ex carnis circūcīſione. Spiritus enim eſt qui viuificat, caro autem non prodeſt, quidquam. verſ. Sic ſtulti eſtis, &c. Si fides non iuſtificat ſine circūcīſione, fruſtra a ceſſiſſe omnia, quae Galatae a Iudeis & ciuibus ſuis antea paſſi fuerant, eo quod in Chriſtum crederent, nec velent circūcīdi. verſ. Tanta paſſi eſtis. Conſtat apud Galatas nulla edita eſſe miracula ab illis, qui eos volebant circūcīdi, nec ex legis operibus eos feciſſe miracula, ſed poſtquam crediderant, Deū in illis miraculorum virtutes eſſe operatum: itaque non ex operibus legis, ſed ex auditu fidei eos eſſe iuſtificatos. verſ. Qui ergo tribuit &c. cap. 3.

DE SCRIPTURAE AVTHORITATE. TABVLA 77.

CONFIRMAT eandem ſententiam duabus ſacrae ſcripturae ſententijs, quae proponuntur

Genes. 15. Abraham credidit Deo, & reputatum eſt illi ad iuſticiam. Adeo ut etiam filijs eius promiſſa ſit benedictio, Genes. 22. Filij autē Abrahāe ſunt, qui fidem illius imitantur. Fide ergo illi omnes, & non legis operibus, iuſtificantur. Iuſtus enim ex fide viuunt. Abac. 2. verſ. Sicut ſcriptū eſt &c. d. cap. 3. Genes. 22. iuramento promiſi Deo Abraham hereditatem, nō ergo debetur ex lege, nē vanum reddatur iuramentum, quaſi teſtamento confirmatum. Iam ſi ſas non eſt, humanum infringere teſtamentum, multo minus Dei labefactanda eſt voluntas. verſ. Fratres, ſecundum hominem dico. vſque in fin. cap. 3. Vbi elegantem ſubijcit limitationem, quae legis fuerit vtilitas.

DE CON-

LIBER QVARTVS. DE CONSVETVDINE.

QVEMADMODVM haeres etſi dominus ſit facultatum paternarū, dum tamen inſans eſt & paruulus, nihil differat a ſeruo, ſed tutorū ſubiectus eſt poteſtati: ita nos quoque, poſtquam temporis venit plenitudo, in qua Deus vnigenitū filium ſuū miſit in hunc mundum, a legis eiusque ſeruitutis iugo liberati, & in adoptionem filiorum recepti ſumus. cap. 4. a princip. vſque ad verſ. Sed tunc quidē ignorātes.

DE VETERIS TESTAMENTI FIGVRIS, QVIBVS haec controuerſia non tantum praefigurata, ſed etiam decifa eſt. TABVLA 78.

STATVS HVIVS controuerſiae definiatur per duo teſtamenta, ſeu duos filios Abraham:

VNUM ex ancilla per carnem, cui comparatur lex quae Moſi data eſt in monte Sinae. ALTERVM ex libera p reprobationem, qui legis nouae, hoc eſt, Euangelij figuram exhibet.

Vt ancilla vna cum filio olim eiſta eſt: Ita legem antiquam vna cum obſeruatione eius abolitam & antiquatam oportuit. verſ. Sed tunc quidem. vſque in fin. cap. 4.

DE D. PAVLI AMICO CONSILIO, PARTE huius epistolae quarta. TABVLA 79.

ETSI PRAEMISSA omnia in verum-ſimilitudinem ſunt firmiſſima, cum tamen ſint aliqui quos magis vtilitatis comendatione, quam argumentorum pondere reſtere poſſis, adeo D. Paulus perſonā amici aſſumit bene recte, conſulenti. Conatur itaque plebē eccleſiae Galatē, a legis obſeruatione ad fidei cultū adhuc duabus reuocare rationib:

ENV-meratione COL-latione

Incommodorum circūcīſionis, quae coninetur his veluti axiomatibus: Chriſtū nihil ipſis circūcīſis profuturū, c. 5. in prin. Circūcīſos, debitores fieri vniuerſae legis, ibidē. Exigere a gratia eos, qm lege iuſtificatur. ibid. Non habere illos ſpem iuſticiae, quae eſt ex fide, p charitatem operante. ibid. Breuiter in Chriſto leſu neque circūcīſionem aliquid valere, neque praepurium, ſed fidem quae per charitatem operatur, ibidē.

Commodorum fidei, quae ſunt Libertas ſpiritus abſque omni onere legis moſaicae. Impletio totius legis quae in vnicō conſiſtū verbo, Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Ambulare non in carne, ſed in ſpiritu, atq; ita non carnis, ſed ſpiritus exercere opa. ver. Vos enim. d. c. 5.

Operum carnis, q̄ ſunt Formatio, Immunditia, Impudicitia, Luxuria, Idolorū ſeruitus, Veneficia, Inimicitia, Contentiones, Aemulationes, Ira, Rixa, Diſſenſiones, Sectae, Inuidiae, Homicidia, Ebrietates, Comēſationes, & his ſimilia. verſ. Maniſeſta autem, eod. Quae exclu- dunt homi- nem a Re- gno Dei.

Fruſtrum ſpiritus 12. Charitas, Gaudium, Pax, Patientia, Longanimitas, Bonitas, Benignitas, Manſuetudo, Fides, Modeſtia, Continentia, Caſtitas, verſic. Fructus autem. vſque in finem cap. 5. Et a princip. 6. vſque ad verſic. Videte qualibus literis.

DE PRO.

MOTVS D.
Paulus vere religi-
onis amore, & pie-
tatis, qua urgeba-
tur, zelo, prorum-
pie tandem in has
sequentes exclama-
tiones, cum

CONTRA

Infidelitatem & ignauiam pseudoapostolorum, quos ad defensionem huius schismatis, pura de obseruanda circumcissione, nihil mouebat aliud, quam vt hac ratione effugerent crucis Christi persecutionem, quam Paulus multiplicem patiebatur, quod doceret, circumcissionem & pleraque alia legis Moisaica esse abolita, ver. Videte qualibus literis, cap. 6.

Superbiam eorundem, eo quod suam ex Galatarum circumcissione aucuparentur gloriam, vt scilicet in carne eorum glorarentur.

AD

Seipsum, ostendens suum erga Christi crucem studium & amorem, in qua ipse longe potius sibi glorandum statuisset, quam in carne. Mibi autem absit gloriari, inquit, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, eod. Vniuersum mundum, cuius id maxime interesse existimauit, vt sciret, quid potissimum cuique consecrandum sit & expendendum. In Christo enim Iesu, ait, neque circumcissio aliquid valet, neque praeputium, sed noua creatura, eod.

Galatarum coetum, ne hac legis emulatione sibi amplius sint molesti, sed sententiam praedictam pro communi obseruent regula. Vnde dubio procul id sint consecuturi, vt pax & misericordia veniat super illos & super Israel Dei. Circa finem cap. 6. & vltimi.

EPISTOLA PAULI APOSTOLI AD EPHESIOS, DE LAVDIBUS constantiae in retinenda vera fidei Catholicae doctrina,

Liber Biblicae LV, Partis secundae libri quarti, Quintus.

ORDINIS RATIO.

Haec epistola recte post illam, quae ad Galatas inscribitur, collocata est: Quia vt ibi Galatae reuocantur ad fidem, ita hic Ephesij confirmantur in fide. Ibi carnales legis obseruantiae ab illis, qui eas suscipere coeperant, remouentur: hic, ne suscipi debeant, praedamnantur. Anselmus hic in praefatione ad Ephesios.

FALSA ET ERRONEA HAERETICORVM quorundam de hac epistola opinio.

SCIENTIVM sane, quod hanc epistolam, quam nos ad Ephesios scriptam habemus, haeretici & Marcionistae ad Laodiceos attulunt. Glossa hic in princip.

EPHESII QUI FVERINT.

EPHESII sunt Asiani ab Epheso ciuitate, quam incolebant, sic dicti. Ephesus autem metropolis ciuitas est Asiae, in qua Paulus triennio moratus est, praedicans Euangelium ita, vt omnes qui habitabant in Asia, audirent verbum Domini & Iudaei & gentiles. Anselmus ibidem.

QUIS

QUIS EPHESIOS PRIMVM DOCKERIT FIDEM Christianam.

QUIDAM ex ijs qui diuinum apostolum antea interpretati sunt, dixerunt diuinum Ioannem Euangelistam, salutarem praedicationem primum tradidisse Ephesijs, aliqui vero aliquos alios hoc fecisse dixerunt: Diuinitimum autem Paulum, cum nondum vidisset Ephesios, hanc ad eos scripsisse epistolam. Theodoret. in argu. hic ad Ephesios. In qua sententia diuus etiam fuit Athanasius, dum ait: Misit & istam e Roma, cum nondum eos vidisset, sed audisset de illis.

Sed apostolicorum actuum historia nos neutrum eorum docet. Vbi Paulus sic de se testatur ipse: Quapropter vigilate, inquit, recordantes, quia triennio nocte ac die non cessavi cum lacrymis monere vnumquemque vestrum: & nunc commendo vos Deo & verbo gratiae eius, qui potens est aedificare & dare vobis hereditatem in sanctificatione. ex quibus verbis clarum est, eum, cum eis euangelium antea praedicasset, hanc scripsisse epistolam Act. 20. Qui enim ephefios praedicaue- rat, secundo in Macedoniam & Achaia profectus est, & illinc in Iudaeam, Deinde cum ephefij versatus esset, venit Romam. Theodoretus ibidem.

QVO TEMPORE SIT SCRIPTA HAEC EPISTOLA.

HAEC epistola ordine temporis sequitur eam, quae ad Philippenses scripta est. Vide Theodreti praefationem in omnes D. Pauli epistolas. Scribit vero illam per Tychicum ex Roma victus in carcere. Quemadmodum & ipse dicit: Orate pro me, vt detur mihi sermo in apertione oris mei, vt cum libertate notum faciam mysterium euangelij, cuius gratia legatione fungor in catena. Chrysof. in argumento huius epistolae.

SCRIBENDI OCCASIO QVAE D. FVERIT PAULO.

OCCASIO autem huius scribendae epistolae haec est: ephefij cum credidissent in Dominum nostrum Iesum Christum, genuinam habebant in ipsum fidem, & in omnes sanctos dilectionem, cupiebantque a Paulo confirmari. Hoc vbi cognouisset, scribit ad eos hanc epistolam, velut instruendi gratia. Athanas. in Synopsi.

ARGVMENTVM.

ET principio ostendit, fidei nostrae mysterium non esse recens, sed ab initio & ante iacta mundi nostri fundamenta, esse istam benevolentiam Dei, qua Christum pro nobis pati, nosque saluare voluit.

Deinde differit de vocatione gentium, vt ostenderet eos recte credidisse, declaratque nos non per hominem aliquem, sed per Christum esse vocatos, qui filius Dei est: vt etiam ex eo differret, hominis se cultores non esse factos, vbi in Christum crediderunt, sed veros cultores Dei. Significans se quoque huius gratia amandatam esse, vt praedicaret euangelium, & curam eorum haberet singulararem.

Post ista, adhortatorios sermones viris ac mulieribus, patribus & liberis, dominis ac seruis in hac epistola ponit, & circa finem vniuersos contra diabolum & demones eius instructos reddit, dicens, aduersus illos nobis esse luctam. Et vbi tanquam bonus athletarum praceptor omnes contra diabolicas operationes doctrinae verbis inunxit, epistolam claudit. Oecumenius hic in argumento.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
IN QVO GENERE ORATIONIS PRAESENS
hac versetur epistola.

ABUNDAT autem, vt dixi, vehementer sublimibus & excellētibus sensibus. Nam quæ ferè nusquam locutus est, hic loquitur, vtpotè cum dicit: Vt nota fiat principatibus ac potestatibus caelestibus per ecclesiam multiformis sapientia Dei. Et iterum: Excitauit, & simul cum eo sedere fecit inter caelestes. Et, Quod alijs generationibus non est manifestum, nunc reuelatum est sanctis ipsius. Apostolis ac Prophetis in spiritu, nimirum quòd gentes cohæredes sunt, & eiusdem corporis, confortesque hæreditatis ipsius in Christo. Chrysost. in argumento Epistolæ ad Ephesios.

SVMMA QVAE INTENTIONEM HVIVS
exprimit epistola.

CVM non minor virtus sit, quàm quærere, parta tueri, & aded lubrica vsque hominis sit vita, vt qui nunc stat, facillimè iterum cadere possit, 1. Corinth. 10. Paulus in hac epistola Ephesios suos, primùm in ea, qua præditi fuerant, constantia fidei confirmare: deindè ad maiora etiam prouocare nititur. In primis verò illud etiam inculcat, nè ipsius deserant traditiones, nec rebus efferantur secundis. Vi. de Gloss. ad hanc epistolam in argumento.

DE IPSIVS EPISTOLAE PARTIBVS.
TABULA 81.

TOTA HAEC
epistola exhortatoria
est, qua Ephesios hortatur ad

- Gratitudinem Deo pro beneficijs acceptis exhibendam, vt iugi istorum memoria, eo firmitus in fidei constantia & morum integritate retinerentur. cap. 1. 2. & 3.
- Omnis generis virtutum studia capeffenda. vt intelligant non nudam requiri in homine Christiano fidem, sed eam quæ operatur per charitatem, à cap. 3. vsque in finem.

DE GRA-

LIBER QVARTVS.
DE GRATITVDINE, PRIMA HVIVS
epistolæ parte. TABULA 82.

GRATIA-
rum actionem
suadet à benefi-
ciorum

- Generalia,
 - Celestis benedictio, cap. 1. in principio.
 - Aeterna Dei praelectio, qua elegit nos ante constitutionem mundi, vt essemus sancti & immaculati in conspectu Dei in charitate. vers. Sicut elegit nos. eod.
 - Adoptio in filios & cohæredes regni caelorum per Iesum Christum, ibid. vers. Qui prædestinavit nos. eod.
 - Redemptio per sanguinem eius & remissio peccatorum. vers. In qua glorificauit nos.
- Specia-
lia duo:
 - Internum, plenitudo sapientiae, quam præ alijs fidelibus suis contulit apostolis. eodem cap. 1. vers. Quæ superabundauit in nobis &c.
 - Externum, restitutio omnium per ministerium apostolorum. Cum enim infideles per apostolos sunt conuersi, caeli instaurati sunt, angelorum reparata ruina, & terra moribus & doctrina innouata est. vers. Vt notum faceret nobis. eod.
- Vnum peculiare, quo vocati
sunt ad fidem, & quidem
 - Primò Iudæi. vers. In quo & nos sorte. eod.
 - Deindè verò Ephesij. versicul. In quo & vos.
- Colla-
tione
 - Dignitatis beneficiorum adeptorum, quam etiam difficile sit vel intelligere ita vt oportet, dignasque pro illis gratias agere.
 - Potentiae auctoris istorum beneficiorum, ipsius scilicet Christi qua resurrexit à mortuis, & nunc sedet à dextris patris sui caelestis, atq. tum triumphanti illi præsidet, tum huic militanti Ecclesiae sua dona imperit. vers. Propter eam & ego audiens. vsque in fin.
- MAGNI-
tudine, quæ
ostendit ex
 - Duplici sta-
tus fidei &
paganismi
differencia:
 - Primò, Dum in paganismò versarentur Ephesij, erant mortui: Per fidem aut, vitæ iterum sunt restituti.
 - Secundò, qui prius erant à populo Dei alieni, hospites & aduenæ, ciues iam sanctorum & domestici dei sunt facti. cap. 2. per tot.
 - Suo studio & ardore, quo ipse
apud Deum pro Ephesijs inter-
cedit, vt det eis virtutem
 - Fidei, per quæ Christus inhabitet & corroboretur in cordibus eorum,
 - Charitatis & dilectionis,
 - Sapientiae & sciētiae, cæterorumq. donorum spiritus sancti plenitudine.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE VIRTVTIBVS HOMINIS CHRISTIANI, secundo huius epistolæ capite. TABVLA 83.

SECUNDA PARS MODUM describit, quo gratitudinem suam quisque declarare queat, virtutum scilicet studia. De quibus hinc D. Paulus triplici agit discrimine:

Primum de diuersis virtutibus in genere, cap. 4. & partim in 5. Secundo, de officijs hominum singulorum, cap. 5. & ex parte in 6. Tertio, de armis spiritualibus, quibus homo Christianus contra demones & vitia pugnare & possit & debeat.

DE VIRTVTIBVS IN GENERE.

TABVLA 84.

ITAQUE D. Paulus primo generatim hortatur Ephe- sios ad virtutes, puta

Humilitatem & mansuetudinem, cap. 4. in princip. Charitatem, pacem, & concordiam, atque spiritus unitatem, versicu. Solliciti seruare unitatem. eod. Pudicitiam, castitatem, & honestatem. vers. Hoc igitur dico. eod. Veritatem sermonis, vers. Propter quod. eod. Patientiam & lenitatem, vers. Irascimini, & nolite peccare. eod. Laboris strenuitatem, vers. Qui furabatur, iam non furetur. Modestiam & benignitatem } Oris, vers. Omnis sermo malus. Cordis, vers. Omnis amaritudo, usque in fin. cap. 4. Imitationem Christi, & imitationem gentilis conuersationis. cap. 5. in princip. Estote imitatores Dei &c. Prudentiam & circumspectionem, vers. Videte itaque fratres. eod. Sobrietatem, orationem, contemplationem & laudem diuinam in Psalmis, hymnis & Canticis, vers. Nolite inebriari. eod.

DE OFFICIIS SINGVLORVM.

TABVLA 85.

OFFICIA DE- indè D. Paulus descri- bit particulatim hominũ singulorum, nempe

Vxorum, vt maritis suis exhibeant obedientiam & subiectionem. Nam vt Christus caput est Ecclesie, ita vir vxoris caput est & dominus. vers. Subiecti inuicem estote. d. cap. 5. Maritorum, vt vxores suas diligant, sicut Christus dilexit ecclesiam. vers. Viri, diligite vxores vestras. eod. Filiorum, vt reuereantur parentes, cap. 6. in princip. vers. Filij, obedite parentibus. Parentum, vt educent filios in disciplina & correptione Domini. versicu. Et vos patres. eod. Seruorum, vt obediant dominis cum timore et tremore, sicut Christo, non ad oculum seruientes, vers. Serui, obedite. eod. Dominorũ, vt seruis clementes sint et benigni, nec durius eos tractent. vers. Et vos domini.

DE AR-

LIBER QVARTVS. DE ARMIS CHRISTIANORVM SPIRITVALIBVS. TABVLA 86.

QVANDO MILITIA est vita hominis super terram, & perpetuo nobis luctandũ est aduersus mundum, carnem & diabolum, iam postremo D. Paulus instruit Ephesios ad hanc pugna armis spiritalibus: Qualia sunt

Cingulum continentie, quo carnis libido coeretur. versicu. Stare ergo succincti lumbos vestros in veritate. d. cap. 6. Lorica iustitie, quod vniuersum proteganur. Ibidem, in verbo, Lorica. Ornamenta pedum, vt sint expediti tum ad annunciandũ, tum ad exequendum euangelium pacis. In verbis, & calceati, ibid. Scutum fidei, vt nihil noceant tela nequissimi satanae ignea. In verb. In omnibus sumentes scutum. Galea salutis aeternae, cuius spes mentem confirmat, ne in persecutionibus deficiat. In verb. Galeam, ibidem. Gladius spiritus, id est, verbum Dei a spiritu sancto promulgatum. in verb. Et gladium spiritus. d. versicu. Stare ergo succincti. usque in fin. cap. 6. & vitium.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD PHILIPPENSES, DE fugienda primatus ambitione, & studio humilitatis amplectendo, Liber Bibliæ LVI, Partis secundæ quarti libri, sextus.

ORDINIS RATIO.

POST editam ad Galatas epistolam, Paulus ex Roma proximè misit hanc, quam scripsit ad Philippenses, cum illos semel vidisset & docuisset. Sic enim id finis huius declarat epistolæ: Salutant vos, inquit, qui sunt de domo Cæsaris. Theodoret. in præfat. ad omnes D. Pauli epistolas, & Athanas. hinc in Synopsi.

PHILIPPENSES QVI FVERINT.

PHILIPPENSES, quos hoc loco coronam suam vocat Apostolus, dicti sunt à Philippis ciuitate Macedoniae, quæ est ciuitas Colonia, quæ admodum Lucas refert. Chrysof. in suo ad hanc epistolam argumento. Quæ ciuitas hoc nominis à conditore suo Philippo sortita fuit, sub Thessalonica metropoli constituta. Theophylact. hinc in prologo.

QVAE HVIC CIVITATI IN PAVLI

prædicatione contigerint præclara.

Hic purpurarum venditrix mulier vehementer pia, rebusq; diuinis intenta, ad Dominum conuersa est. Hic archisynagogus Domino credidit: Hic Paulus ac Silas virgines cæsi sunt: Hic Magistratus, vt abiret, precati sunt eos, idq; non sine timore. Habuit & hinc splendidum Euangelij prædicatio initium. Chrysof. hinc in arg. & Act. 16.

DE Scriptionis huius occasione,

ex Theophylacto.

TRANSMISERANT Philippenses Paulo per Epaphroditum, quæ illi ad vitam essent necessaria, ac simul etiam rescire cupiebant, vt tunc cum eo ageretur. Et quoniam par erat, illos, cum præceptorem vincitum intellexissent, animo haud mediocriter angere, ad eos scribens commonefacit, nihil propterea hos vel morore affici, vel offendi perturbatione debere, quin potius lætari magnoperè & gaudere, quandoquidem pro Christo hæc patiat. Theophylactus hinc in argumento.

ALIA SCRIBENDI CAUSA.

TANTVM iam ex prædicatione Pauli tam in fide quam in moribus profecerant, vt illorum vita per omnia ferè eius responderet doctrinæ: de primatu tantum inter

eos erat contentio, quoniam alij se volebant alijs preferre, quasi gloriando de meritis. Qua de causa apostolus precipue scribens illis a Roma, intendit illos ad humilitatem reuocare, licet vt de meritis non glorientur, neque alter alteri se preferat: sed quidquid boni habet, siue remissionem peccatorum, siue dona virtutum, gratie Dei ascribat, a quo totum habet, & nihil a se. Anselm. ibidem.

Atque hinc colligunt, Paulum in hac epistola officij sui nomē & autoritatis, quod est apostolus, idē non posuisse, quoniam illos inuitet ad humilitatē, ibidē. Ambrosius tamen id idē factum putat, quia ad illos scribat, qui recte de eo sentiebant. Ambros. cap. 1. ad Philippen. in principio.

QVID PRÆ CAETERIS MAXIME PAVLVS in Philippenſibus commendauerit.

PHILIPPENSES verò multo magis collaudantur, quam Ephesij, vt qui nec audire quidem falsos apostolos voluerint, non solum iam credentes in Christum, sed & patientes, ac certamen habentes pro illo: Vobis, inquit, donatum est, vt non solum in eum credatis, sed vt etiam patiamini pro illo. ad Philippen. 1.

IN QVO GENERE DICENDI VERSETVR hæc epistola.

VIDETVR autem, illis potissimum cum magna honorificentia & nihil omnino obiurgatorium scribere: id quod & virtutis illorum indicium est, nimirum quod nullam præceptori dederint occasionem, quò vel per modum reprehensionis, sed duntaxat adhortando omnia ad eos scriberet. Hoc autem ipsum est, quod initio dixi, nempe quod hæc ciuitas tantum commoditatis ad fidem Christi exhibuerit. Chrysoſt. hinc in explicatione argumenti.

DE PARTITIONE EPISTOLÆ AD

Philippenſes. TABULA 87.

IN HAC EPISTOLA APOSTOLUS Philippenſes ad afflictiones & persecutiones Christi causa perferendas hortatur, quippe qui In fidei retinenda veritate constantes se præbuerunt. Pseudoapostolos fidem subuertere nitentes respuerunt. Pro Christi nomine passi fuerunt.

DE HVIVS EPISTOLÆ PRINCIPIO. TAB. 88.

PRINCIPIO autē videtur Salutatione, cap. 1. in princip. Congratulatione, quod Fidem Christianam non receperint tantum, Sed cum iam fecerint professe Defensionis & confirmationis euangelij. Nihil aliud illis deesse videatur ad salutem amplius, quam vt ita perseuerent, crescant que et abundant in charitate ad Dei laudem et gloriam. versic. Gratiarum ago Deo. eod. Communicatione animi et proposito sui admodum familiari, in qua illis explicat Vincula sua, quibus Romæ ligatus fuerat, plus suæ doctrine commodi attulisse, quam incommodi, eò quod tum non pauci exemplo suo animati, liberius multo, quam antea, euangelium prædicare videbantur. vers. Scire autem vos volo. cap. 1. Spem ex vinculis conceptam, quod per ea speret accessum ad salutem et gloriam. vers. Dum omni modo. eod. Expectationem atque desiderium ad martyrium et mortem pro Christi nomine sustinendam. vers. Mibi enim viuere Christus est, et mori lucrum. eod. Dubitationem, an mortem potius, an vitam sibi precari et eligere debeat. vers. Coarctor autem. eod.

DE EX-

DE EXPLICATIONE EORVM, QVAE D.

Paulus Philippenſes ex hac epistola scire & intelligere voluit. TABULA 89.

INSTRVIT eos in Genere ad constantiam æquo animo perferendi & martyrium, & alia aduersa omnia. vers. Et in nullo terreamini. in fin. cap. 1. Vbi ait: Quia vobis datum est pro Christo, non solum, vt in eum credatis, sed vt etiam pro illo patiamini, idem certamen habentes, quale & vidistis in me, & audistis de me.

SPECIE ad Vnitatem fidei, cap. 2. in princip. Vt idem sapiatis. Humilitatem veram, ibidē in verb. Nihil per contentione, neque per inanem gloriam. Timorem Dei, vers. Itaque charissimi. eod. Animi tranquillitatem & suauitatem, vers. Omnia autem facite sine murmurationibus & hæsitacionibus &c. eodem.

DEINDE verò luculēter & egregiè

PRAEMONET eos, vt sibi caueant

VT IMITENTUR Malos operarios, Non circuncisionem, sed concisionem irridicule, cap. 3.

Ipsum Paulum, & circuncisionem spiritus querant potius quam carnis. Vbi ostendit verè circuncisos, qui spiritu seruiunt Deo. Non autem inimicos crucis Christi, quales erant, qui Euangelij gratiam, circuncisionis obseruatione obfuscare conabantur. vers. Imitatores mei estote. vsque in fin. d. c. 3.

SOLATVR afflicto, Ab

Auxilio perfectorum atque sanctorum hominum, cap. 4. in princip. Aduentu Christi, quem in auxilium illorum predicari esse propinquum, vers. Dominus prope est, eodem. Virtutum studio, vt quaecunque sunt vera, quaecunque pudica, quaecunque iusta, quaecunque sancta, quaecunque amabilia, quaecunque bonae fame, si qua virtus, si qua laus discipline, hæc cogitent, vers. Decetero. eodem. Sic Deum pacis futurum cum illis. ibidē.

DE ACCEPTIS A PHILIPPENSIBVS

beneficij. TABULA 90.

POSTREMO GRATAM

ostendit memoriam eorum quae ipsi in vinculis detento Philippenſes suppeditauerant. Quorum nomine testatur se in Domino vehementer gauisum.

NON propter suam, quam patiebatur, penuriam, vt qui in omnem euentum institutus esset, omnia æquo ferre animo: & satiari, & esurire: & abudare, & penuriam pati. SED quod suam tam piam habuissent rationem, atque sic ipsius meriti tribulationum suarum effecti essent participes. vers. Gauisus sum autem. vsque in fin. cap. 4. & huius epistole vltima.

99 4 EPI

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
EPISTOLA PAULI
 APOSTOLI AD COLOSSENSES, DE
recta ad Deum Patrem via, nempe per Christum, Liber Bibliæ
LVII. Secundæ Partis Quarti libri, Septimus.

ORDINIS RATIO, EX CHRYSOSTOMO.

VIDETUR autē ista epistola post eam quæ ad Romanos est, data esse. Nam illam quidem Romanis scripsit, cum eos nondum vidisset: istam verò, cum iam vidisset, & prope finē esset prædicationis suæ: id quod & ex eo liquet, quod in epistola ad Philemonem inquit: Cum talis sim, nempe Paulus senex, & rogem pro Onesimo: in ista verò ipsum mittit Onesimum, quæadmodum dicit: Quem misi vna cum Onesimo fido & dilecto fratre, & dilectum & fratrem eum vocans.

Arbitror autem hac vetustiore esse eam, quæ est ad Timotheum, & circa mortem eius quoque scriptam. dicit enim illic: Nam ego nunc immolor, 2. Timot. 4. Verustior sanè est ista, quàm ea sit, quam ad Philippenfes scripsit. Chrysof. ad Colof. cap. 1. in principio.

DE COLOSSENSIBVS.

COLOSSAE ciuitas erat Phrygiæ, quod ex eo liquet, quod vicinam habuit Laodiceam. Chrysof. ibidem & ad Philemon. homil. 2. Vndè dicti sunt Colossenses, quos Paulus hac epistola suscepit instituendos. Hos epistolæ huius Argumentum dicit Asianos, sicut & Laodicenses. Nam etiã Phrygia ipsa, pars est Asiæ minoris.

VNDÈ ET QUANDO COLOSSENSIBVS
 scripsit Paulus.

Et hanc vincit misit Roma, quæadmodum scribens dixit: Propter quod & vincit sum, vt manifestem illud, sicut oportet me loqui. Chrysof. vbi supra. In Argumento huic epistolæ præfixo scribitur, eam ab Epheso per Tychicum Diaconem, & Onesimum Acolytum fuisse transmissam. Sed Theodoretus eodem tempore dicit Apostolum scripsisse & Ephesijs & Colossensibus, admirabili Tychico vsu tabellario. Romæ autem scripsisse, cum iam prius euasisset periculum, idque hoc ipsum ostendere epistolæ huius proœmium. Theodoret. hinc in explicacione argumenti.

NVM APOSTOLVS COLOSSENSES PRIVS
 viderit, quàm hæc ad illos scriberet, sententia Chrysof. mi, Anselmi, & Glossæ.

NONDUM viderat autem Apostolus neque istos, neque Romanos, neque Hebræos, cum ad eos scriberet. Et de illis quidem multis ex locis clarum est, de istis verò audi, quid ipse dicat: Et quotquot faciem meam in carne non viderunt. Et iterum, Licet carne absens sim, ramen spiritu vobiscum sum. Chrysof. ibidem. Athanasius in Synopsi. Anselmus & Glossa hinc in principio.

DE EODEM, SENTENTIA
 Theodreti.

Α τ ο υ ἰ nonnulli quidē dicunt, diuinum Apostolum cum nondum vidisset Colossenses, scripsisse ad eos epistolam, idque conatur confirmare ex illis verbis: Volo enim
 vos

vos scire, qualem sollicitudinem habeam pro vobis, & pro ijs, qui sunt Laodiceæ, & quicumque non viderunt faciem meam in carne. Col. 2.

Oportebat autem eos considerare verborum sententiam. vult enim dicere: Nō solum vestrum, sed eorū etiã, qui me nō viderūt, maximam curam gero. Si enim de ijs solum qui eum non viderant, curam gerebat: eorum qui illum viderant, & ab eo doctrinam acceperant, nullam omninò curam gerit.

Iam, verò nos etiam docuit beatissimus Lucas in Actis, quod eodem tempore peruasit Phrygiam & Galatiam, Act. 18. Colossæ autem sunt Phrygiæ, cuius Metropolis & vicinia est Laodicea. Quomodò ergò fieri potuit, vt qui in Phrygiam venerit, non eis diuinum tradiderit euangelium?

Nec verò dixerit quispiam, eum fuisse à diuina prohibitum gratia hoc facere: De Asia enim & Bithynia dixit B. Lucas, eos prohibuisse sanctum spiritum. De Phrygia autem nihil dixit tale. Sed de hac re quidē sentiat quis quod velit. Neque enim vllam dogmatum inducit differentiam, an hoc vel illo modo dicatur. Theodoretus in Argumento huius epistolæ.

ARGVMENTVM.

COLOSSENSI V mali qui per angelos se credebant conciliarios, accessum habere ad Deum: & multas habebant obseruationes tam Iudaicas quàm Gentiles. Ista itaque, corrigunt. Vndè & initio statim dicit: Per voluntatem Dei, &c. Chrysof. hinc ca. 1. in principio.

DE PRIMA SCRIBENDI OCCASIONE.

Ex his verbis duæ colliguntur scribendæ huius epistolæ occasiones. Quarum prima, dogma illud prauum illorum, qui (vt dictum est) putabant, nequaquam per filium, sed per Angelos ad Deum & Patrem se adduci, absurdum putantes credere, quod filius Dei in extremis temporibus apparuerit, cum in veteri testamento per angelos omnia fierent. Theophylact. hinc in Argument.

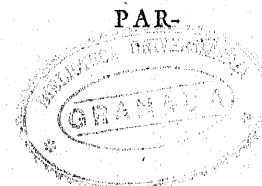
ALIA HVIVS SCRIPTIIONIS OCCASIO,
 ex sententia Anselmi.

COLOSSENSIBVS non ipse Apostolus prædicauit, sed eius discipuli Epaphras & Archippus, quandò ex his originem ducebant. Epaphras enim quæ à Paulo didicerat, prædicans eis, conuertit illos, & factus est Apostolus eorum, Archippus verò episcopatum super eos accepit. Superuenientibus autem pseudoapostolis, carnales obseruantias prædicantibus, dubium fuit quibus potius credendum esset.

Vndè Paulus, cuius authoritas celebris erat, quasi medius iudicat, quæ pars sit potius tenenda. Describit autem Christum & eius beneficia, quomodò est sufficiens ad omnia: carnalia verò omninò improbat. Vndè fit, vt hæc epistola magnam affinitatem & similitudinem habeat cum illa, quæ est ad Ephesios. In illa quippe & in ista simili modo commendatur eminentia diuinorum beneficiorum, & carnalium obseruatio legis destruitur, & mores Dei instruuntur. Anselm. in præfat. ad hanc præsentem epistolam.

SCOPVS.

INTENTIO D. Pauli est hæc, vt Colossenses hac epistola in eadem confirmet fide & doctrina, quam à discipulis eius acceperant: doceatque, non in alio quàm in Christo spem ponendam esse salutis. Glossa hinc in explicacione argumenti.

VT PLERAEQVE
alia D. Pauli epistola, ita &
haec diuidi poterit in Partes
principales tres:

PRINCIPIVM, cap. 1. vsque ad vers. Cum gaudio gratias
agentes.
STATVM cause, siue argumenti suscepti tractationem, d. cap. 1. 2.
3. & 4. vsque ad vers. Orationi instantes.
CONCLVSIONEM seu Epilogum, à loco praefat. vsque in fin.
cap. 4. & vltimi.

DE PRINCIPIO. TAB. 92.

SALVTATIONEM familiarem & amicabilem, cap. 1. in principio.

LAVDEM { Fidei,
Spei,
Dilectionis in Deum & sanctos,
Omniumque perfectionis.

PRINCIPIO sibi illorum animos
preparat per

PRECA- tionem
piam, vt

Impleantur agnitione voluntatis eius in omni sapientia & intel.
lectu spiritali.

Dignè ambulent Deo per omnia.

In omni opere bono fructificent, & crescant in scientia Dei.

In omni virtute confortentur, secundum potentiam clarioris
eius.

In omni quoque patientia & longanimitate, vers. Gratiarum agimus
Deo &c. eod. cap. 1.

DE STATV CAVSAE. TAB. 93.

ARGVMENTI tractatio duabus absol-
uitur partibus:

INCITATIONE ad amorem Christi, eiusq; doctrinam seu fidem Euan-
gelicam magis magisque sectandam.

EXHORTATIONE ad varia virtutum genera, & honesta hominis
Christiani officia.

DE AMO-

SVM MA
buis epi-
stole haec
est, quod d.
Paulus Co-
lossenses al-
licere stu-
diè in amo-
re Christi.
Argumen-
ta aut qui-
bus id effi-
cere cona-
tur, su-
muntur par-
tim à

Quòd sorti nos sanctorū & collegio adiunxerit fidelium.
Quòd nos de potestate eripuerit tenebrarum, Diaboli et
inferni.

No-
stra, Quòd nos transfulerit, & inseruerit in regnum filij dile-
ctionis suae.
Quòd nobis redemptionem acquisuerit & remissionem
peccatorum.

CHRISTI, cui beneficia rur-
sus merien-
da sunt ex
persona

Dei pa-
tris, Quia imago su ipsius Patris.
Quia à Patre genitus, ac omnium generationis ad salu-
tem su principium: vnde primogenitus dicatur
omnis creaturae.

Ommi-
um re-
rum, Quòd per ipsum omnia sint condita.
Quòd omnia existant per ipsum, & in ipso, & sub ipso
tanquam protectore & conseruatore.

Totius
corp-
oris Ec-
clesiae: Quia solus sit caput ecclesiae suae viuificans.
Quia su primogenitus inter resurgentes, resurrectio-
nem annuncians.
Quia ipse Deitatis fons su vberrimus, ecclesiam Deo
reconcilians. à vers. Gratiarum agentes. vsq; ad vers.
Cuius factus sum ego, d. cap. 1.

PER-
sona

Exemplum patientiae & constantiae, quam testatur his verbis:
Nunc gaudeo in passionibus, & adimpleo ea, quae desunt, passio-
num Christi in carne mea pro corpore eius quod est ecclesia.
Authoritas, quam ostendit se habere à Deo. Cuius, inquit, fa-
ctus sum ego Paulus minister, secundum dispersionem Dei,
quae data est mihi. à d. vers. Cuius factus. vsq; in fin. cap. 1.
Amor, quo ipse complexus est Colossenses. Nam eius vos oculis
humanis nunquam viderit, se tamen eorum causa admodum
solicitem esse affirmat. ne per aliquorum verba sublimia & fal-
lacia decipiantur, cap. 2. in princip. vsque ad versic. Videte ne
quis vos decipiat per philosophiam.

PAVLI, in
qua cōside-
ratur tria:

MVNERE sapi-
entiae diuinae, cui-
us praesidio pseu-
doapostolorum ce-
citas, ex spinosa
philosophia, hu-
manis traditioni-
bus, & elementis
mundi constructas
possunt &

In-
telli-
gere
ex

Auer-
tere &
dilue-
re nau-
onibus
duab:

Prima doctrina, qua carnis tribuunt concisioni, quod tri-
buendum erat baptismo, quo spiritus mundatur à prae-
putio peccatorum. d. vers. Videte ne quis.

Moribus improbis: Foris enim praeseferunt humili-
tatem & religionem angelorum, interius frustra inflan-
tur sensu carnis suae. vers. Nemo vos seducat.

Prima, Quia carnis concisio non prodest quidquam. Bap-
tismus autem qui in eius successit locum, tinctos & à mortui-
suscitauit, & Christi corpori inseruit. d. vers. Videte.

Secunda, Quia Christi morte circumcisio, et alia id
generis legalia, sublata & extincta sunt pleraque omnia. d.
vers. Nemo vos seducat. vsque in fin. cap. 2.

POTENTIA Dei gloriosa, qua vicit mortem, & nunc triumphat ad dexteram sui Pa-
tris. Quo ministerio monemur, vt quae sursum sunt, sapiamus, & spem nostram non po-
namus in his, quae sunt in terra, sed conuersatio nostra cum Christo sit in caelis. cap. 3. in
principio.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE NECESSARIIS QVIBVSDAM homini Christiano virtutibus. TABVLA 95.

HAEC PARS Parænetica est. Hortatur enim Colossenses ad

Mortificationem membrorum, quæ sunt super terram: Fornicationis scilicet, immunditiæ, libidinis, concupiscentiæ malæ, & avaritiæ, quæ est seruitus simulacrorum, vers. Mortificate ergo. d. cap. 3. Renouationem seu depositionem affectuum, vt iræ, indignationis, malitiæ, blasphemiæ, & turpis sermonis, vers. Nunc autem deponite. Emendationem totius vitæ. Ibidem in verb. Nolite mentiri. Phœcuro veteri, nouum hominem induendum esse monet. Ornamenta noui hominis induenda, qualia sunt. Misericordia, benignitas, humilitas, modestia, patientia, clementia, pax, & similia virtutum Christianarum genera, vers. Induite vos eod. Charitatem, quæ vinculum est perfectionis, vers. Super omnia autem hæc eodem. Animi gaudium excitandum Psalmis, hymnis & canticis spiritalibus, vers. Verbum Christi habet in vobis. eodem.

OFFICIA SEX: Mulierum Virorum Filiorum Parentum Seruorum Dominorum ERGA Viros. Vxorēs. Parentes. Filios. Dominos. Seruos. Cap. 3. & principio 4.

DE EPILOGO. TAB. 96.

IN EPILOGO facit duos:

REQUIRIT illorum intercessionem, vt Deus aperiat apostolis suis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi, vt manifestent illud ita, vt oportet eos loqui. d. c. 4. vers. Orationi instate &c. SALVTEM illis nunciat diuersorum Christi ministrorum nomine, vt mutuam inter illos retineat benevolentiam, vers. Salutem vos Epaphras, vsque in fin. cap. 4. & vltimi.

EPI

LIBER QVARTVS. EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSIS PRIMA, DE PATIENTIA IN ADVERSIS PROPTER SPEM FUTVRE resurrectionis retinenda, Liber Bibliæ LVIII, Secunda Partis libri Quarti, Octauus.

ORDINIS RATIO.

DE fide hætenus præcipue disputatum est: hic nunc de opere agitur fidei. Sed quid Paulus vocat opus fidei? Quod nemo, inquit, instantiam vestram infregit. Hoc enim opus est fidei. Si credis, omnia patere: Si non pateris, non credis. Etenim in terra non sunt, quæ nobis promissa sunt, vt credentem etiam mille mortes pati malle oporteat, quæ ipsi excidere? Propositum est regnum cælorum, & immortalitas, & vita æterna. Itaque qui credit, omnia patitur. Proinde fides per opera probatur. Chrysof. in epistola Pauli ad Thessal. 1. homil. 1.

THESSALONICENSIS QVI, ET VNDE fuerint dicti.

THESSALONICA est vrbs nobilis in Macedonia, & eius regionis Metropolis, à qua Thessalonicenses sunt dicti. Ansel. in præfatione huius epistolæ, & Theophylact. ibidem. Hi, vt præ cæteris maiori laude digni, duabus ab Apostolo commendantur epistolis, & quod non solum fidem inconcussam veritatis seruauerint, sed & in persecutione fuerint constantes, perferentes etiam alacriter persecutiones à ciuibus suis. Ioan. Driedo De scriptur. ecclesiast. lib. 1. cap. 3. par. 3.

DE HVIUS EPISTOLAE TITVLO, CVR NIHIL in eo de seipso ponat, nec apostolum se, nec seruum Christi vocans, ex Chrysofotomo.

MIHI videretur, ob id auctoritatem suam non posuisse, quæ isti recens in fide essent instructi, suiq; nondum experientiam cepissent, essetque adhuc initium prædicationis ad eos factæ. Chrysof. hic cap. 1. in principio. vel, vt ibidem Anselmus, quia ipsi ad obediendum proni erant, ideo non ponit nomen auctoritatis suæ vel officij, sed vt pares admoner.

CVR SILVANI ET TIMOTHEI NOMEN huic epistolæ in titulo præfixerit.

SILVANVM autem (id est, Silam) & Timotheum ideo secum posuit, quia in conversione Thessalonicensium fuerant cum illo participes laboris, vel quia nunc erant cum ipso Athenis. Ansel. ibid.

QVANDO, VNDE, ET PER QVOS MISERIT hanc epistolam Paulus.

PRIMA epistolarum omnium, quas D. scripsit Paulus, est illa prior ad Thessalonicenses. nam enim misit Athenis, vt ad eos scribens docuit. In medio enim epistolæ sic dicit: Propter quod non sustinētes amplius, placuit nobis Athenis remanere solis, & misimus Timotheum fratrem nostrum, & fidelem ministrum Dei, & cooperatorem nostrum in euangelio Christi, ad confirmandos vos & exhortandos pro fide vestra. 1. Thess. 3. Theodoretus in præfatione ad omnes D. Pauli epistolas, & beatus Anselmus in præfatione ad thessalonicensium. Misit autem postquam eos & vidisset, & in fidei rudimentis instituisset: per Tychicum quoque diaconem & Onesimum, theodoret. & in vulgato huius epistolæ Argumento.

Licet Athanas. in Synopsi, & Theophyl. in præfatiōe ad omnes B. Pauli episto- las, scribant, cum hac epistola Timotheum ad Thessalonicenses missum fuisse. Sed perpenso eo, q̄ Timotheus in titulo, & in salutationis formula numeratur, tanq̄ vnā cum Paulo scribens, verisimilius est; per eum non fuisse transmissam, sed quod tunc Athenis cum D. permanferit Paulo.

DE OCCASIONE SCRIBENDI THESSA- lonicensibus.

QVONIAM multa cum in Berrhœa, tum Macedonia ciuitate Philippis, tum Corinthi & Thessalonica Paulus fuerat perpeffus, veritus est, nè vel suis pressuris illi offensi, haud satis stabiles forent, vel mœrore nimio ob suorum è vita discessum conficerentur, quo patrio more alioquì plurimum angebantur, hæc misit illis epistolam, vt in fide sic confirmarentur, nè quoquo pacto ab ea desciscerent, siue ipsi affligerentur, siue alios cernerent affligari, aded vt nec moriētium ægrius ferrent casus, sed eam sectarentur vitam, quam ab eo accepissent, vt hac de re D. sentit Athanas. hic in Synopsi.

DE EADEM EX THEODORETO.

CVM autem eorum qui crediderant, perpetuò curam gereret, beatissimum Timotheum Athenis misit Thessalonica, vt eos fulciret & cōfirmaret, & omnibus aduersariorum machinationibus eos potentiores efficeret. Is reuersus lau- dauit quidem eorum fidem inexpugnabilem: dixit autem eos opus habere ali- qua exhortationis doctrina, de quibusdam quæstionibus, quæ apud eos moue- bantur. Quibus intellectis Paulus, pro suo in omnes Christianos amore, per- morus fuit de his rebus aliquid ad eos scribere. Theodoretus hic in Argumēt.

QVID IN SVMMA SCRIPSERIT.

PRIMUM quidem laudat eorum singularem in fide constantiam: Deindè hor- tatur eosdem, vt mortuorum certam expectent resurrectionem: tum illud eti- am monet, nè in Domini aduentu inuestigādo nimis sint curiosi aut solliciti. Idē Theodoret. ibid.

QVIS TOTIVS EPISTOLAE SCOPVS.

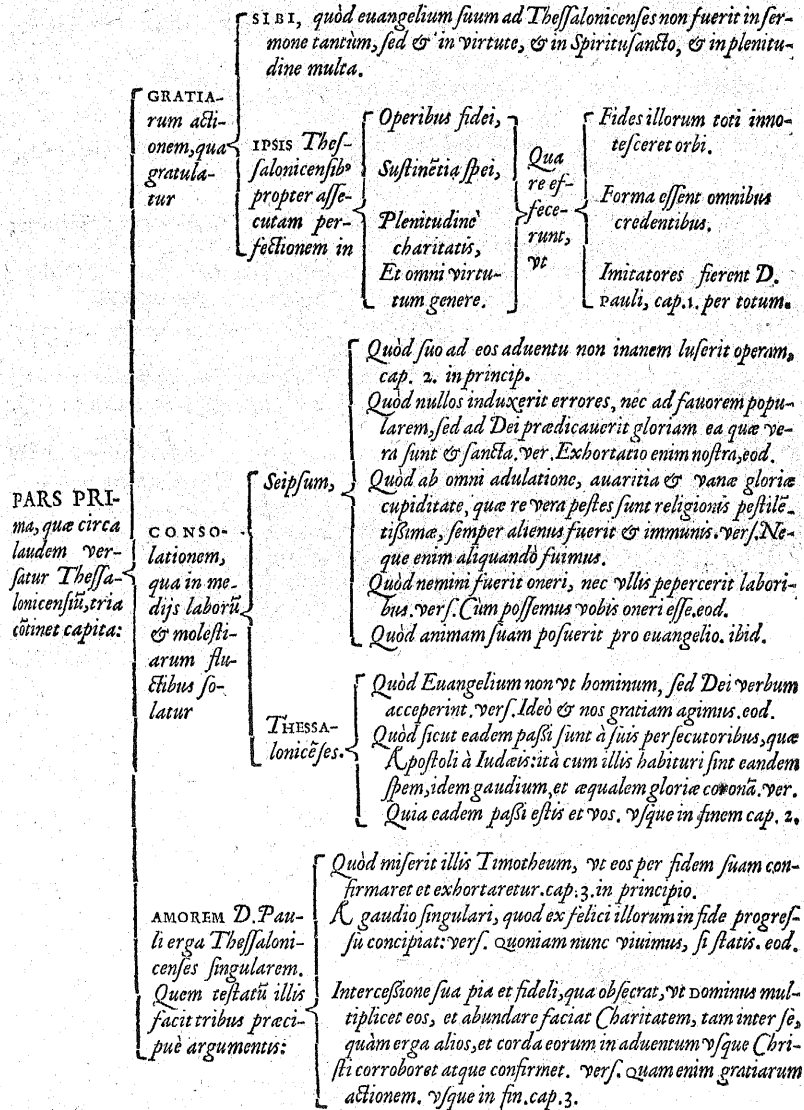
EVm autem hæc scribit in finem, vt leniter corrigat errantes: perfectiores ve- rò commonefaciat, nè rebus cedant aduersis, nève apostolis falsis aliquid præ- sentent fidei, quin & ipsi potiùs alios corrigant errantes.

PARTITIO. TABVLA 97.

GRATVLATORIA est hæc epistola, & in duas dis- tribuitur partes: Quarum PRIOR ad communem pertinet totius Ecclesie Thessalonicensis laudem, cap. 1. 2. & 3. ALTERA priuatorum quorundam notat errores & imperfectio- nes, quibus D. Paulus commoda adhibet remedia.

DE LAVDIBVS THESSALONICENSIVM

in communi. TABVLA 98.

IMBECILITATI & ERRORIBVS HUMANIS, QUI CHRISTI FIDELES IN SUSCEPRO SALVTIS VITÆ IMPEDIRE PLERVMQVE & REMORARI SOLENT, DUO D. PAVLVS ADHIBET REMEDIA:

CORRECTIONEM, qua repræhendit errantes, & præsertim
EXHORTATIONEM, vt

CORRECTIONEM, qua repræhendit errantes, & præsertim	FORNICARIOS, ver. Hæc est enim voluntas Dei. eod. cap. 4.
	DECEPTORES, ver. Et nē quis supergrediatur, neque circumueniat in negotio fratrem suum. eodem.
	OCIOSOS, ver. Rogamus autem vos fratres, vt abundetis &c. eodem.
EXHORTATIONEM, vt	SOLICITOS NIMIUM DE
	<p>Morte amicorum, ver. Nolumus autem vos ignorare fratres. vsque in fin. d. cap. 4.</p> <p>D. e. Iudicij, Qui } Infidelibus quidem terribilis, } } Fidelibus autem nihil formidandus.</p>
	<p>Agnoscant eos qui in ecclesia laborant, & præsumunt in Domino, eosq; propter opus Euangelij & diligant, & pacem habeant cum eis.</p> <p>Corripiant inquietos. Consolentur pusillanimes. Suscipiant infirmos. Patientes sint ad omnes. Nē quis malum pro malo alicui reddat, sed quod bonum est, exerceat in omnes. Semper gaudeant. Sine intermissione orent. In omnibus gratias agant. Spiritum nē extinguant. Prophetias nē spernant. Omnia probent: quod bonum est, retineant. Ab omni specie mala abstineant. Alius pro alio oret.</p>
	<p>SANCTIFICENTUR à Deo pacis per omnia.</p> <p>SIC futurū, vt</p> <p>Integer eorum spiritus & anima & corpus, sine querela in aduentu Domini conseruetur. ver. Rogamus autē vos fratres. vsque in fin. cap. 5. & vltimi.</p>

EPI

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSES SECVNDA, De nouissimis temporibus, & de aduersarij, hoc est, Antichristi deiectione, Liber Bibliæ LIX, Secundæ Partis Quarti libri, Nonus.

ORDINIS RATIO, EX AMBROSIO.

QVONIAM in prima epistola ad Thessalonicenses data, inter cætera etiam de aduentu Domini quædam scripsit, & de resurrectione sanctorum: nunc aliam scribit ad eos, in qua significat, licet obscure, neq; enim posset aperte scribere, de abolitione regni Romani, & de Antichristi apparentia & damnatione, & de quorundam fratrum inquietudine. Ambrosius hic in præfatione.

VBI ET QVANDO SIT SCRIPTA.

NON multò post primam scripta est hæc ad Thessalonicenses epistola: Theodoret. in præfatione ad omnes D. Pauli epistolas. Ab Athenis, vt idem theodoretus in fine huius docet epistolæ, per Titum Diaconem & Onesimum Acolytū. Hic in Argumento vulgato.

ARGVMENTVM.

HVIVS epistolæ summa eadem ferè est, quæ prioris. Nam vt ibi, ita hic etiam Thessalonicenses ad patientiam, qua potest maxima hortatur diligentia: ostendens iustum Dei iudicium, vt boni gloriam consequantur, mali verò pœnam. Glossa hic in principio.

CVR BIS SCRIPSERIT AD EOSDEM.

CVM rescuisset diuinus Apostolus vtilitatem quam receperant Thessalonicenses ex prioribus literis, & quòd grauitè pro fide oppugnati, forti & generoso animo ferrent aduersariorum impetus, ad eos quoq; scripsit secundam epistolam, ad virtutem & animi magnitudinem excitans, & spe futurorum consolās. Theodoretus hic in argumento.

Vel (vt Origenes ait) ob eam causam, quòd quidam sub nomine Pauli apostoli falsam epistolam scripsissent, vt conturbarent Thessalonicenses, quasi instaret dies Domini, & seducerent eos. Nam propter hanc epistolam dixit: Rogamus vos fratres &c. neque per epistolam tanquam per nos missam. cap. 2. Ruffin. in apolog. pro Origenè hæc citat.

ALIA HVIVS SCRIPTIONIS OCCASIO.

IN Thessalonica quidam ociosi & inordinatè viuentes circuibant, ac fratres seducebant, quasi iam tum dies Domini præforibus esset. Seducebant autem audientes eo prætextu, quasi hoc ab Apostolo id manifestante, & ab ipso Spiritu sancto audiissent. Athanas. in Synopsi.

Hanc suspicionem aliquibus non parùm augere videbatur id, quod ipse in priori epistola scripserat Paulus: Mortui in aduentu eius resurgent primi, deinde nos qui viuimus, qui residui sumus, simul rapiemur cum illis. Quæ verba ita contristauerunt eos, vt putarent iam vicinum esse diem Domini, timebantq; nē damnarentur, eò quòd tardè ad fidem venientes, imperfecti essent. Glossa hic in principio.

Atque hunc metum illis diabolus procul dubio ob hanc iniecerat causam, vt spem illis futuræ adimeret resurrectionis, & Christi ipsius de aduentu suo prædictionem, quæ Matth. 24. habetur capite, in illorum mentibus irritam faceret

& inanem, atque sic, quod crudelius est, Spiritum sanctum ipsum, quantum in se est, redderet mendacem. Theophylactus hic in argumento id insinuat.

Has ob causas Apostolus Paulus etiam hanc scripsit epistolam. In qua eos inter cetera, de praedicto Salvatoris nostri aduentu, his instruxit verbis: Rogamus autem vos fratres, inquit, per aduentum Domini nostri Iesu Christi, & nostrae congregationis in ipsum, ut non moueamini citò à sensu vestro, neq; terreamini, neq; per Spiritum, neq; per sermonem, neq; per epistolam, tanquam per nos missam, quasi inisset dies Domini. Nemo vos seducat vilo modo. 2. Theff. 2.

QVAE SIGNA D. PAVLVS ANTE DIEM extremi iudicij praedixerit euentura.

PRIMUM Christus ipse multam huic rei diligentiam & curam impendit: & se, dicit in monte, de omnibus quae ad consummationem seculi pertinent, exactè ad discipulos disputat. Quamobrem? nè locus esset illis, qui antichristos & pseudo-christos inducant. Ponit autem & ipse multa signa, vnum quidem maximū, dicens: Quando praedicabitur Euangelium apud omnes gentes. Et aliud quod, nè quod ad eius pertinet aduentum, errarent: Sicut fulgur, inquit, veniet. Quod non in angulo quodam occultitur, sed ubiq; resplendet. Non opus habet indicatore, ita erit illustris, quemadmodum neq; fulgur necesse habet indicari. Chrysof. 2. Theffalon. hom. 1.

Dedit etiam Paulus aliud quoddam extremi iudicij signum, dicens: Quonia nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus. Defectione autem, ipsum vocauit Antichristum, à re ipsa ei nomine imposito: conatur enim homines à veritate abducere, & efficere vt deficiant. Theodoretus. 2. Theff. 2.

SCOPVS.

Triplicem Apostolus videtur in hac epistola scopum sibi habuisse praefixum. Vnum, vt bonos & quietos ad patientiam moneret. Alterum, vt inquietos corrigeret. Tertium, vt quae in praecedenti epistola paulo dixerat obscurius, hic aliquo modo apertius ostenderet. Gloss. hic in princip.

DE PAR.

DE PARTITIONE EPISTOLAE AD THESSALONICENSIS SECUNDÆ. TABULA 100.

Comen-
dat à

Fidei constantia, cap. 1. in princip. vers. Gratiis agere debemus &c. Quoniam supercreuit fides vestra.
Mutua charitate, ibid. vers. Et abundat charitas vniuscuiusq;.
Patientia in tribulationibus, vers. Ita vt & nos ipsi, ibidem.
Merito vitae aeternae, vers. Et digni habeamus eod. Vbi etiam de bonis differit malorum, & pro martyrij orat honore atque dignitate. vsque in fin. cap. 1.

Quod tam citò non sit ventura, quam illi credere ac nimium formidare videbantur, cap. 2. in princip. vers. Vt non citò moueamini, neque terreamini.

ADHVC THES-
salonicenses in fide
quidem constantes, sed
de temporibus & mo-
mentis magis, quam
par erat, anxios.

leniter re-
prehendit,
magis in so-
latur & p-
munit ad-
uersus ti-
morem de
die iudicij
extremi,

Quod eam p-
cessura sint
hæc signa:

Discessio primum ab imperio, scilicet Romano, & obedientia ecclesiae Romanae.
Deinde homo peccati, & filius perditionis, quod id est, Antichristus, vers. Ne quis vos seducat, eod.

Et si eius speciem habere poterat, qui tum sauebat in Christianos Nero, non tamen illum verum esse Antichristum, vers. Et nunc quid deinceps, scitis, eod.
Deum prius Antichristi fraudem & dolum reuelaturum, vers. Et tunc reuelabitur ille iniquus, d. cap. 2.

Monet duo
maximè
necessaria:

Primum, vt caveant sibi à societate & conuersatione pseudo-apostolorum, inordinatè & non secundum traditionem verè apostolicam viuentium, & ipsum potius imitentur Paulum, cap. 3. à princip. vsque ad vers. Vos autem fratres. Vbi iterum inuehitur in homines ociosos, publicam ecclesiae tranquillitatem perturbantes.

Secundum, nè deficiant in bono: Et, si quis non obediat Euangelio, vt eum notent per epistolam, nec consuetudinem habent cum eo. Ita tamè, vt magis vitia fugiant quam hominem: nec oderint vt inimicum, sed corripiant vt fratrem, à d. vers. Vos autem fratres, nolite deficere beneficientes. vsque in fin. ca. 3. & ultimi.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
EPISTOLA PAULI
 APOSTOLI AD TIMOTHEVM PRIMA, DE
officio episcopi, sive de ecclesiastica disciplina, Liber Biblicæ LX,
Partis secundæ libri quarti, decimus.

ORDINIS RATIO.

HVCVSQVE de moribus Christianorum actum est in genere: Epistolæ verò ad Timotheum duæ, & ad Titum vna, de Ecclesiastico statu scriptæ sunt. Tertuliano teste aduersus Marcionem lib. 5. in fin. Vel hætenus discipulos instituit Paulus, hinc magistros instruit Ecclesiæ. Chrysof. hinc in præfatione.

TIMOTHEVS QVIS FVERIT.

2. Tim.

TIMOTHEVS Ephesiorum episcopus, de ciuitate Lytrensium, patre Græco, id est, Atheniensi, matre autem Iudæa, vt refert Apostolus, dicens: Recordationem accipiens eius fidei, quæ est in te non ficta, quæ & habitauit primum in aua tua Loide, & matre tua Eunice: certus sum autem quòd & in te. Hic autem fuit discipulus Pauli, eiusq; spiritualis filius. Quem puerum propriè idem Paulus secum assumpsit: qui pudicus & virgo permansit: quiq; apud Ephesum in monte, qui vocatur Pyon, cum magno honore sepultus est. Isidorus de patribus noui testamenti. Constantinus autem Imperator sanctas reliquias Andree, Lucæ & Timothei transtulit Constantinopolim, apud quas demones rugiunt, Hieron. aduersus Vigilantium.

QVAE IS IN SACRIS LITERIS HABVERIT
 testimonia.

ATTESTATUR autem & Lucas in Actis apostolorum, admirabilis eum fuisse indolis iuuenem, cui à fratribus, qui Lystris atque Iconij morarentur, testimonium perhibebatur probitatis atque virtutis, qui vnà & discipulus fuit, & magister euasit: atque adeò prudentia sapientiaq; præclarus, vt ei Paulus omne ministerium concrederet. Act. 16. Et Chrysof. hinc in argumento.

CVR A PAVLO TIMOTHEVS FVERIT CIR-
 cuncisus, cum ipse contra circuncisionem vbiquè gra-
 tiam prædicaret Euangelij.

NON propterea Timotheum circuncidit Paulus, quòd putaret aliquid iustificationis illi iam ex circuncisione prouenire, sed propter Iudæos qui erant in illis locis. Cum enim scirent illi omnes, quòd pater eius fuisset gentilis, timebat Apostolus, nè Iudæi doctrinam fidei protinùs respuerent, si esset incircuncisus. Anselmus in præfatione ad hanc epistolam ad Timoth. 1.

VNDE FIAT, QVOD CVM PAVLVVS PLVRES
 haberet discipulos, duobus tantum, Timotheo & Tito,
 sacras scripserit epistolas, ex Chrysof.

VERVM enim si quis curiosè perquirat, quid sit cur Tito ac Timotheo tantum ex omni discipulorum numero scribat, cum Silas & Lucas probati quoq; ac mirabili virtute præditi fuerint: Ait nanq; ipse cum scriberet: Lucas solus est mecum. Sed & Clemens vnus ex comitibus eius fuisse colligitur, cum de ipso scribat: Cui Clemente & cæteris coadiutoribus meis: non id quidem ab re, aut incongruè faciet. Cuius ergo rei gratia Tito ac Timotheo tantummodò scribit?

Quòd his iam ecclesiæ gubernacula curamq; tradiderat, illos verò adhuc secum circunducebat: Adeò verò erat virtutis excellens insigne, vt neque adolescentia ipsa impedimento esset. Idcirco etiam scribens ait inter cætera: Nemo adolescentiam tuam contemnat. Vbi enim virtutis certa argumenta præluxerint, omnia quadrant, nihilq; impedimento esse poterit. Chrysof. hinc in argumento.

QVAM

QVAM OB REM HOS DISCIPVLOS PAVLVVS TVM
 demum, cum eis Ecclesiæ gubernacula commiserat, & non potiùs antea,
 reddiderit instructos.

sic enim dicto in loco vltèriùs quærit Chrysof. hinc: Cur autem discipulo, inquit, qui iam in magistri transierat ordinem, hanc epistolam scribit? Nonne antea perficiendus erat, quàm præficiendus ecclesiæ? Quòd si iam perfectus erat, superflud illi hanc epistolam scribit. Sed enim doctrina illi opus erat, non eadè, qua discipuli instruebantur, verum quæ magistro præceptorisq; congrueret. Videas nanq; illum per totam epistolam, doctori congruam inferre doctrinam, statimq; ex ipsis initijs non ait, Nè intendas his qui aliter te docent: sed quid? Vt eos admoneas, non docere aliter. Chrysof. ibid.

VBI ET QVANDO EDITA SIT HAEC
 epistola.

CLARVM est, quòd quando secundo ex Epheso venit B. Paulus in Macedoniã, tunc illic optimum Timotheum reliquit, vt eorum curam gereret, qui salutarem prædicationem susceperant. Theodoretus in omnes D. Pauli epistolas.

ARGVMENTVM EX ATHANASIO IN
 Synopsi.

IN hac epistola Paulus, inter cætera de quibus instruit Timotheum suum per Asiam episcopum, Canones illi præscribit ecclesiasticos: De constituendis episcopis, presbyteris, & diaconis. Quomodo hi sese gerere, quales esse, & quid præcipuè in ecclesia pro statu & conditione omnis generis hominù docere debeant. Ex quibus etiam, quis huius epistolæ sit scopus & intentio, facillè quiuus intelligere & cognoscere poterit.

DE PARTIBVS PRIMAE AD TIMOTHEVM
 epistolæ. TABVLA 101.

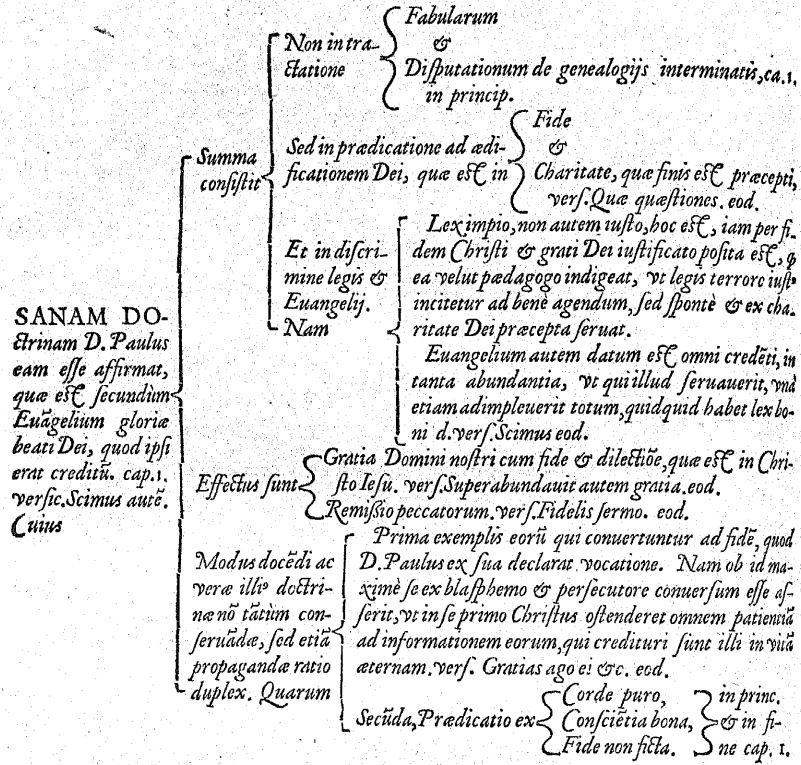
EPISCOPI
 officij consistit in

- Defensione doctrinæ sanæ, cap. 1. per tot.
- Oratione, tot. cap. 2.
- Impositione manuum seu ordinum collatione, integro cap. 3.
- Honestate vitæ, cap. 4.
- Liberalitate erga pauperes, à princip. cap. 5. vsque ad vers. Aduersus præ-
 sbyterum.
- Iurisdictione ecclesiastica, à d. vers. vsque in finem cap. 5.
- Prædicatione Euangelij, cap. 6.

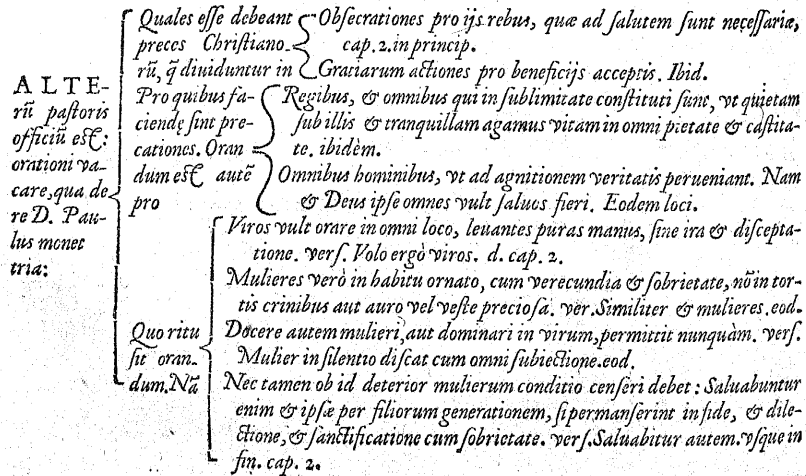
DE VER-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE VERBI DEFENSIONE.

TABVLA 102.

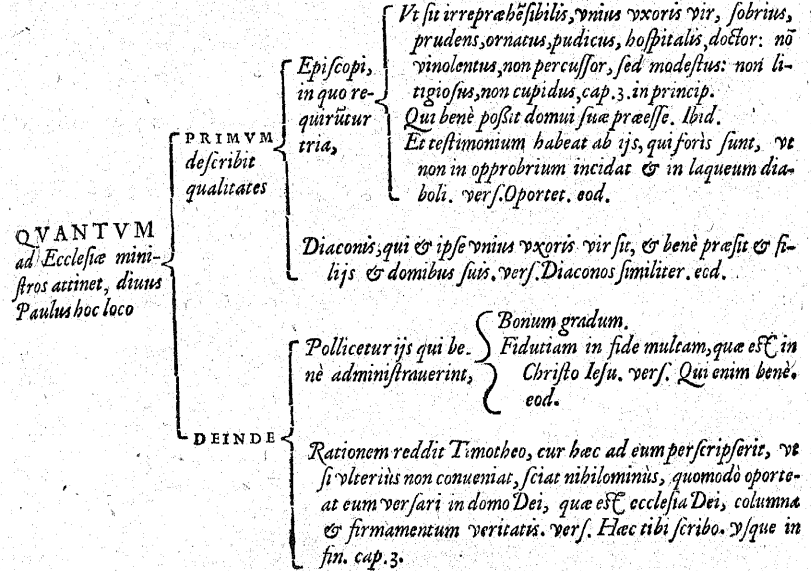

DE ORATIONE. TAB. 103.

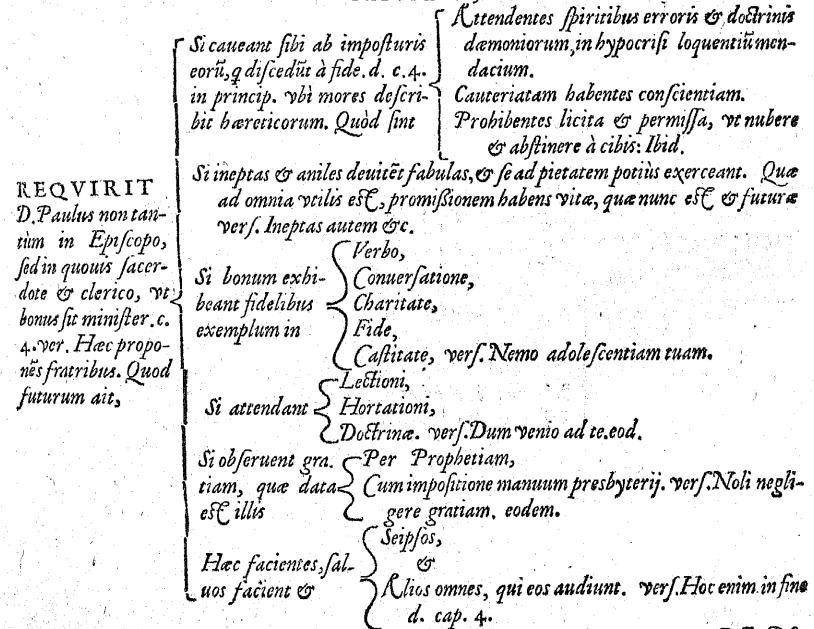
LIBER QUARTVS. DE MINISTRIS ECCLESIAE ORDINANDIS.

TABVLA 104.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORVM.

TABVLA 105.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE BONIS ECCLESIAE IN VSVS PAUPERVM
distribuendis. TABVLA 106.

IN HAC
parte D. Pau-
lus

Præmissa prius admonitione de moribus erga

- Seniores non increpandos, sed vt parentes obsecrandos: Iuuenes, vt fratres: Rnus, vt matres: Iuenculas, vt sorores in omni castitate, cap. 5. in principio.
- Quæ verè sint viduæ & desolatæ. Quæ instant obsecrationibus & orationibus nocte & die. Non quæ in delicijs viuunt. Sed quæ sunt irreprehensibiles, & probatæ in regimine domus suæ. Non minus 60. annorum, quæ vnus viri fuerit vxor, in bonis operibus testimonium habens. Non fornicariæ, nec verbosæ, curiosæ aut vagæ, vers. Viduas honora, hoc est, vt D. interpretatur Augustinus, iuua & subleua. d. cap. 5.
- Viduas (quibus hodie succedunt pauperes religiosi) non quidem sine discrimine oēs, sed eas
- Presbyteros & prædicatores eos, qui bene præsumt. Nam hi duplici digni sunt honore, maxime qui laborant in verbo & doctrina. vers. Qui bene præsumt. eod.

Agit de liberalitate episcoporum, vbi præcipit, ex bonis ecclesie alii debere

DE IVRISDICTIONE ECCLESIASTICA.

TABVLA 107.

IVRISDICTIO
Ecclesiastica versatur
circa

- Non quamlibet accusationem contra presbyteros admittendam, nisi sub duobus aut tribus testibus, vers. Aduersus presbyterum. d. cap. 5.
- Publicè peccantes, publicè arguendos. vers. Peccatores coram omnibus. eod.
- Nè in alteram partem declinet iudex. vers. Testor coram Deo. eodem.
- Iudicem debere esse irreprehensibilem, nè, dum alios iudicat, seipsum cõdemnet. vers. Teipsum castum custodi. eod.
- Manuum impositionem: Vbi cauendum præcipit, Nè citò alicui manus imponat. vers. Manus citò. eod.
- Nec peccatis communicet alienis. Ibidem.

Autoritatem coercendi delicta, in qua hæseruandæ sunt regulæ:

DE R.

LIBER QVARTVS.
DE RATIONE CONCIONANDI.

TABVLA 108.

PRAEDICATORIS
partes, de quibus hæc quidem sit mentio, sunt duæ:

- Subsunt, admonet eorum officium esse, obedire & reuerentiã exhibere dominis, non tantum
- Fidelibus, sed etiam Infidelibus, cap. 6. in princip.
- Præsumt, & quia plerique sunt diuites, monet eos
- Primum, diuitias nõ affectare. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inuoluita, quæ mergunt homines in interitum, vers. Habentes autem, eodem.
- Deinde, si honesto modo contingant, quomodo eis sit vtendum: Nè scilicet sperent in incerto diuitiarum, sed studeant diuites fieri in bonis operibus. vers. Diuitibus huius seculi præcipe.
- Retinere populi in officio, et quia hominum alij aut
- Fugere cupiditatem, quæ radix omnium est malorum, vers. Radix. eod.
- Veriusque verò generis homines varijs distinguuntur conditionibus & qualitatibus. Quibus triplicem scribit regulam:
- Sectari

 - Iustitiam,
 - Pietatem,
 - Fidem,
 - Charitatem,
 - Patientiam,
 - Mansuetudinem.

- Persistere in vocatione ad quam quisque vocatus est, vers. Certa bonum certamen fidei.
- Inanes fugiant quæstiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur

 - Inuidia,
 - Contentiones,
 - Blasphemie,
 - Suspiciones male,
 - Contentiones hominum sediciosorum. vers. Hæc doce & exhortare. ibid.

- Sanam tueri doctrinã, cuius rei summa quatuor constat præceptis.
- Mandatum Dei seruent sine macula irreprehensibile, usque in aduentum Domini nostri Iesu Christi. d. vers. Certa bonum certamen.
- Depositum, hoc est, doctrinam ab apostolis traditam custodiant. vers. O Timothee, eod.
- Prophanas deuient vocum nouitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Eodem vers. O Timothee. dicti cap. 6. & vltimi.

ff EPISTO.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
EPISTOLA PAULI
 APOSTOLI AD TIMOTHEVM SE-

cunda, quomodo pastoribus ecclesiae pro animarum salute sit certandum, siue de Martyrio pro vera fidei catholicae doctrina libenter suscipiendo, Liber Bibliæ LXI, Secundæ partis quarti libri, vndecimus.

ORDINIS RATIO.

ET SI inter hanc posteriorem, & illam ad Timotheum priorem epistolam, editæ sunt epistolæ ad Titum, ad Romanos, ad Galatas, ad Philipenses, ad Ephesios, ad Colossenses, ad Philemonem & Hebræos, quæ omnes hanc secundam ad Timotheum epistolam temporis ordine præcedunt, ad eam ut prior illa ordine quinta, hæc verò omnium sit postrema: tamen optima ratione hæc post illam à Maioribus nostris collocata est.

Quantalibet enim quisque, ut piè scribit hoc loco Chrysostomus, animi virtute polleat, cum tamen clauum & ecclesiæ gubernacula suscipit, insperatis fluctibus quatitur, & varijs vndiquè negocijs actus, penè submergitur. Quod cum semper aliàs ferè contingit, tum in ipso prædicationis initio necessariò fiebat, cum omnia essent plena periculis, cum maria vndiquè & vndiq; cælum, cum persecutiõibus & inimicitijs cuncta feruerent, cum omnia simul obsisterent, cum præterea ex ludicis obseruationibus hæreses inchoarent, quas & in priore signauit epistola.

Cum ergò de officio episcopi atque ad eam cuiusvis verbi Diuini prædicatoris dignitate in prima ad Timotheum actum sit epistola, rectè nunc sequitur secunda, in qua de persecutionibus, inuidia, exilio, damnis & mille alijs agitur veri pastoris periculis, ad quorum aculeos leniter patienterque perferendos, Paulus episcopum suum Timotheum atque bonos ecclesiæ doctores omnes admonere voluit.

VBI ET QVO TEMPORE SIT EDITA.

HANC epistolam omnium quas scripsit Paulus, esse postremam, & ab eo iam ex hoc mundo transituro Roma ex vinculis ad Timotheum fuisse transfusam, constant omnium ferè sanctorum est hoc loco patrum sententia: videtur enim tunc eam scripsisse, cum esset proximus fini. Ego enim, inquit, iam delibor, & tempus meæ resolutionis instat. Et iterum: In priore mea defensione nullus mihi adstitit. Chrysostr. hic in d. principio. Ambrosius item, Theodoretus, Theophylactus & Anselmus ibidem.

QVA OCCASIONE HANC SCRIPSERIT epistolam.

QVIBUS sibi vult, quòd secundam quoque ad Timotheum epistolam scribit? Dixerat, spero celerius venire ad te. Frustratus ille spe & expectatione sua, consolatur eum literis, corporalis presentie vice, fortassis ob hoc ipsum moerentem, & quòd iam gubernationis onus subiisset. Chrysostr. homil. i. super hanc epistolam.

SCOPVS.

Hoc agit in hac epistola Paulus, ut Timotheum roboraret contra falsos prædicatores, & eum de omni primùm regula veritatis, deinde etiam de his, quæ vltimis futura sunt temporibus, ac postremò de sua instruat passiõe. Breuiter, suo ipsius exemplo hortatur illum ad martyrium, pro fide fortiter subeundum. Anselmus in præfatione huius 2. ad Timotheum epistolæ.

ARGVMENTVM.

IN vinculis existens Paulus, fecerat iam secundam coram Nerone confessionem. Ex qua re facile colligere poterat, nihil sibi superesse aliud, quam martyriũ, atque ipsam ad eam mortem. Quamobrem Timotheo fidei negocium hac epistola commendat, ac veluti testamento relinquit, ut si ei, quod timebat, accideret, idem Timotheus sibi in apostolatũ succederet. Petrus Aureolus.

DE PAR-

DE PARTITIONE EPISTOLAE AD TIMOTHEVM SECUNDÆ.
 TABVLA 109.

Sua in Timotheum fiducia, quam conceperat erga illum iam dudum propter fidem non tantum suam, sed etiam matris eius & auie non fictam. cap. 1. post princip.

Gratia diuina, quam ipse Timotheus à D. Paulo per manuum impositionem vberiorẽ alijs acceperat, spiritum scilicet non timoris, sed virtutis & dilectionis & sobrietatis, vers. Propter quam causam, eodem.

Necessitate: Quia non Phygellus tantum & Hermogenes, sed omnes, quotquot in Asia erant discipuli, ab ipso auersi fuerant, vers. Bonum depositum custodi. vsque in finem d. cap. 1.

Comparatione ad *Militem, qui debet esse strenuus. Athletam, in quo legitimum requiritur certamen. Agricola, qui debet esse in laborando sollicitus, ut in fructibus percipiendis sit primus, cap. 2. vers. Labora &c.*

IN HAC ERGO epistola Paulus in Apostolatu suo substituit Timotheum. Quam substitutionem ut in se recipiat, conatur ei persuadere à

Spe futuræ gloriæ, ad quam ut congregentur, quantum fieri possit, omnes, bono pastori omnia sustinenda sunt. Si enim commortui sumus, & conuiuemus: Si sustinebimus, & conregnabimus, vers. Memor esto, eodem.

Petulantia & procacitate hereticorum, quæ veritatis studio refrenanda est, & compescenda, vers. Noli contendere verbis: ad nihil enim vile est, vsq; in fin. cap. 2.

Multitudine improborum hominum, qui sint in diebus nouissimis grassaturi. Contra quos ita se armare debet Timotheus, & pastor quilibet bonus & fidelis. Primum, ut eos deuotet. Insipientia enim eorum manifesta erit omnibus. Deinde, ut permaneat in eis quæ didicit, & credita sunt ei. Denique, ut sacræ scripturæ se muniat autoritate. cap. 3. per tot.

Periculis imminetibus *In genere omnibus. Futurum enim esse ait, ut heretici quidam sanam doctrinam deserant, & à veritate ad vanas conuertantur fabulas. Quos arguere, obsecrare, & increpare debent episcopi. cap. 4. in principio.*

Sibi, martyrij scilicet & mortis. Ego enim iam delibor, ait, & tempus resolutionis meæ instat. Eodem cap. 4. & vltimo. Quæ verò inde in finem vsque huius sequuntur epistolæ, familiaria quædam sunt, quæ idè D. Paulus Timotheo communicat, ut suum ad se aduentum maturet.

ss 2 EPISTO-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
EPISTOLA PAVLI APO-
STOLI AD TITVM, DE VITA ET
bonestate clericorum, Liber Biblicæ LXII, Partis secundæ
Libri quarti, duodecimus.

RATIO ORDINIS.

VT in præcedentibus episcopos instituit Paulus, ita in hac epistola, quales non ipsi tantum episcopi, sed eorum etiam in spiritualibus ministri, sacerdotes, diacones, & clerici omnes esse debeant, edisserit. Ex sententia Petri Aureoli.

ALIA CONTINUATIONIS RATIO.

NON solum ijs qui in continenti, sed etiam qui in insulis habitabant, diuinus Apostolus doctrinam impartitus est salutarem. Theodoret. hic in argum. Nam ea in reuentione Titum apud Cretenses episcopum reliquerat, vt vniuersam insulam Cretam regeret & doceret. Eius vero gubernationis modum illi in hac breui præscribit epistola. Anselmus in præfatione ad Titum.

DE TITO.

VNVS ex Pauli socijs hic vir fuit probatus: neque enim profecto illi integram insulam permisisset, neque ea quæ deerant, præcepisset implenda: (ait enim: Vt quæ defunt, corrigas) & tam multorum episcoporum iudicium commississet, nisi multum illi consideret. Chrysof. hic in princip. cap. 1.

CVIAS TITVS FVERIT, ET QVALIS.

AIUNT autem quidam hunc iuuenem fuisse, idcirco quod ad eum scribens Paulus, cum filium vocet: sed hoc sanè non satis manifestum est. Arbitror autem ipsum etiam in Actibus Apostolorum fieri mentionem. Erat autem fortasse Corinthi. us, nisi alius aliquis apud eos fuerit eodem nomine. & Zenam quidem ad se aduocat, atque Apollon mitti cupit, hunc autem non: nanque coram Cæsare plus illis fortitudinis atque virtutis fore testatur. Idem Chrysof. ibidem.

DE EODEM, EX ISIDORO.

TITVS Pauli discipulus, & in baptismo spiritualis filius, natione Græcus, ex gentibus solus à Paulo circumciscus post Euangelium: quem ad instruendas Ecclesias reliquit Apostolus Cretæ, ibique in pace defunctus est atque sepultus. Isidorus de patribus noui Testamenti.

CRETENSES QVI ET VNDE DICTI fuerint.

CRETENSES dicti fuerunt à Creta, quæ maxima erat insula, quam Apostolus cognitionis luce illuminauerat. Theodoretus hic in argumento.

CVR BREVIUS TITO QVAM ALIIS scripserit Paulus.

BREVEM scribit epistolam merito, quod virtutis testimonium fuit ipse Titus: neque enim is ille erat, cui verbis plurimis opus esset, sufficiebatque illi tantum breuiter admoneri. Chrysof. ad Tit. cap. 1.

VBI

LIBER QVARTVS.
 VBI ET QVANDO SIT SCRIPTA.

EX Nicopoli data fuit hæc epistola, statim post illam ad Timotheum priorem, sic vt numero sit sexta. Cum enim in Macedonia locis Paulus ageret, iussit Tito vt ad se veniret. Sic autem dicit: Cum misero ad re Arteman vel Tythicum, festina ad me venire Nicopolim: Ibi enim statui hyemare. ad Tit. 3. Dicunt autem Nicopolim esse urbem Thraciæ, & esse Macedonia propinquam. Theodoretus in præfatione ad omnes D. Pauli epistolas. Sita est autem in Actiaco littore. Anselmus ibidem.

DE EODEM, EX CHRYSOSTOMO.

VIDENTVR autem mihi, inquit, tempora quædam media intercessisse, Paulumque dum ista scriberet, in libertate fuisse. Nihil enim de tentationibus loquitur, ceterum assidue Deo gratias versat, quæ credentibus erat sufficiens consolatio ad incitamentum virtutis: nanque cum discerent, quæ suis meritis deberentur, & ad quæ per gratiam vocati essent, non minimum ex hoc solatium capiebant.

Videtur autem mihi eam præcedere, quam ad Timotheum (secundo) scripsit: illa etenim instante morte scripsit: hic autem liber & absolutus esse deprehenditur. Nam quod ait, decreui hyemare Nicopoli, ad Tit. 3. certum argumentum est, quod necdum in vincula fuerit coniectus: illic autem vinculum se assidue vocat. Chrysof. cap. 1. hic in princip.

CVR HIC PAVLVS INCREPARIT IVDÆOS.

INVENTVR etiam aduersus Iudæos: quod si in totam gentem inuehitur, nihil est quod mireris: & hoc enim ipsum, scribens ad Galatas, facit: O insensati, inquit, Galatæ. Porro hoc non contumeliosi erat affectus, sed amoris propensioris. Nam si sui gratia istud fecisset, merito quis illi crimen inureret: Sin vero ignitus & zelo fidei feruens, & gratiam prædicationis insinuans, ita loquitur, non iniuriose id facit. Nanque & Christus multa & sæpenumerò Pharisæis ac scribis criminatur. Verum non sui ipsius gratia, sed ideo, quod alios omnes perderent. Chrysof. ibidem.

ARGVMENTVM EX THEODORETO.

PRIMUM quidem docet, quales esse oporteat eos, quibus creditum est diuini sacrificij munus. Deinde etiam accusat aliquos, qui ex Iudæis crediderant, qui salutarẽ prædicationem conabantur corrumpere. Ac diuinæ tandem meminit Oeconomix, eius etiam ostendens causas. Theodoretus in argumentum ad hanc, quæ Tito inscripta est, epistolam.

ff 3 DE PAR.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE PARTIBVS EPISTOLAE AD TITVM.

TABVLA 110.

PRIMO causam explicat Titu, cuius rei gratia reliquerit eum Creta, ut scilicet ea que desunt corrigat, & per civitates presbyteros constituat, ut idem sibi disposuerat Paulus. vers. Huius rei gratia. cap. 1.

DVO sunt, quae D. Paulus pertractat in hac epistola:

DEINDE instruit eundem,

Quae vera sit Christianae religionis doctrina de

Quomodo tractandi sunt

Quales debeat ordinare episcopos & presbyteros, in quibus requiritur, ut sint Sine crimine. d. vers. Oportet &c. Hostiales, benignos, &c. ibidem. Potentes exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt, arguere, vers. Ut potens.

Presbyterorum, & episcoporum, ut Loquantur quae decent sanam doctrinam, cap. 2. in principio. In omnibus praebeant se exemplum bonorum operum &c. ut qui exaduerso est, vereatur, nihil habens malum dicere de illis, vers. In omnibus. d. cap. 2. Item vers. Fidelis sermo. & vers. Discans. circa fin. cap. 3.

Senum, ut sobrij sint, pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in patientia, vers. Senes. d. cap. 2. Annum, ut sint in habitu sancto, non criminari- ces, non multo vino seruietes, vers. Annus. eodem. Adolescentularum, ut viros suos ament, sint prudentes, castae, subditae viris, ut non blasphemetur verbum Dei, vers. Adolescentulas. eod. Iuuenum, ut sobrij sint, vers. Iuuenes. eod. Seniorum, ut dominis suis sine subditi in omnibus, non contradicentes, non fraudantes, sed in omnibus si- dem bonam ostendentes, vers. Seruos dominis. eod. Omnium Christianorum, ut principibus & potesta- tibus sint subditi, ad omne opus bonum parati, non blas- phemi, non litigiosi, sed modesti, omnem ostendentes mansuetudinem erga omnes homines. cap. 3. in prin- cipio.

Fide: Cuius summa sub his breuissimis verbis comprehenditur: Apparuit enim gratia, inquit, Dei & Saluatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem & secularia desideria, sobrie & iuste & pie viuamus in hoc seculo: expecta- tes beatam spem, & aduentum gloriae magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. vers. Apparuit enim. vsq. in fin. ca. 2. Falsi Christiani, qui vniuersas subuertunt domos, turpis lu- cri gratia docentes quae non oportet, sunt redarguendi. Extranei seu a fide Christiana alieni, mansueti & leniter monendi. d. princip. cap. 3. Heretici postquam atque alteram correptionem deuitandi. vers. Hereticum hominem. d. cap. 3. & ultimo.

EPISTO-

EPISTOLA PAVLI

APOSTOLI AD PHILEMONEM DE paenitentibus iterum in gratia recipiendis, Liber Bibliae LXIII, Partis secundae libri quarti, decimustertius.

RATIO ORDINIS.

Nè quis putet apud Deum vllum esse respectum personarum, non absq; singulari factum est spiritus sancti consilio, quod à Maioribus nostris etiã hæc epistola in hunc ordinem sit collocata: ut dum videmus Apostolum, hominis etiã serui, & fugiui, & furis, tam diligentem habere curam, certissimum inde capiamus argumentum, nemini viam, neq; ad doctrinam fidei, neq; ad gratiam salutis eternae consequendam, vlllo vnquam tempore fuisse preclusam, iuxta mentem Theodoretici hic in argumento.

ARGVMENTVM.

COMMENDATITIA est hæc epistola tota. Aufugerat enim à Philemone seruus Onesimus, rebus quibusdam furto secum ablatis. Is cum Romam fortè venisset ad D. Paulum, & ab eo dum erat in vinculis, fuisset baptizatus, tantum profecit, ut dignus haberetur cui prædicationis postea committeretur officium. Quamobrem Paulus eum Philemoni cum hisce remittit literis, ac ita commendat, ut eum in gratiam prius receptum, non tantum afferat liberum, sed etiam complectatur ut fratrem. Eam enim esse huius epistolae summam testantur omnes, quotquot eam iustus illustrarunt commentarijs.

PHILEMON QVIS FVERIT.

PHILEMON & si Phryx fuerit genere, moribus tamẽ fuit fidelis. Theophylact. hic in prolog. de quo circa principium huius epistolae sic scribit Chrysof. Philemon quidam vir fidelis ac nobilis. Quod enim fuerit virtute mirabilis, ex eo imprimis constat, quod domus quoque eius omnis fidelis erat, atque adeo fidelis, ut ecclesia etiam appellaretur. Quocirca scribit ad eum. Apostolus: Saluta & ecclesiam quae est in domo tua. attestatur autem & illi singularis obediencie meritum, & quod in eo viscera sanctorum quieuerunt: ipse quoque in hac epistola admonet, ut sibi hospitium paret: idem mihi videtur illius domus, sanctorum fuisse diuersorium. Chrysof. in argumento in epistolam ad Philemonem.

DE ONESIMO.

ONESIMVS seruus fuit Philemonis, qui fugerat dominum, quibusdam rei domesticae compilatis. Nam quod furatus quaedam sit, audias Apostolum sic dicentem: Si quid autem te læsit, aut debet, ego persoluam. Chrysof. in arg. Eundem autem Onesimum B. Paulus episcopum ordinans, prædicationisq; verbum ei committens, apud Ephesiorum ciuitatem reliquit: cui episcopus post beatum Timotheum & ipse refedit. De quo & beatus Ignatius Ephesijs scribens epistolam, ita dicit: Quoniam ego suscepi multitudinem vestram in nomine Domini, in Onesimo dilecto præceptore nostro, vestro autem episcopo. Obsecro enim secundum Christum Iesum diligere vos, & vos oēs in concordia eius in ipso esse. Benedictus enim Deus, qui vobis talibus talem episcopum donauit habere in Christo. Hic Romam perducus, atque ibi pro fide Christi lapidatus, sepultus est Christi martyr primus ibi: deinde ad loca ubi fuerat ordinatus episcopus, corpus eius delatum. Ado Treuircns. in martyrologio, 14. Calend. Martij.

VBI ET QUANDO SCRIPTA SIT HAEC EPISTOLA.

ROMAE scripsit Paulus hanc epistolam, dum ibi in Neronis detineretur vinculis. Edita autem est ante epistolam ad Philippenfes, mox post eam, quae ad Galatas scripta est. Theodoretus in præfatione ad omnes D. Pauli epistolas. Missa verò per Onesimum, ut ex hisipsis patet literis.

CENSURA D. HIERON. DE EPISTOLA PAVLI AD PHILEMONEM.

DE hac epistola sic loquitur Hieron. Volunt aliqui hanc epistolam quae scribitur ad Philemonem, aut non esse Pauli, aut etiam si Pauli sit, nihil habere quod edificare nos

nos possit, & ob id à plerisque veteribus repudiatam, dum commendãdi tantum scribatur officio, non docendi.

At è contrario, qui germane autoritatis eam esse defendunt, dicunt nunquam in toto orbe à cunctis ecclesijs fuisse susceptam, nisi Pauli Apostoli crederetur. Hieron. in præfat. ad Philemonem.

DE EIVSDEM EPISTOLAE SIMPLICITATE ac breuitate. ex eodem.

SED mihi videntur, dum epistolam simplicitatis arguunt, suam imperitiam prodere, non intelligentes quid in singulis sermonibus virtutis ac sapientiæ lateat.

SI autem breuitas habetur contemptui, contemnatur Abdias, Nahû, Sophonias, & alij duodecim Prophetæ, in quibus tam mira & grandia sunt quæ feruntur, vt nescias vtrum breuitatem sermonum in illis admirari debeas, an magnitudinem sensuum.

Quod si intelligerent hi, qui epistolam ad Philemonem repudiant, nunquam breuitatẽ despicerent: quæ pro laciniolis legis oneribus, euangelico decore conscripta est, dum breuiatum consummatumque sermonem facit Dominus super terram. Hieron. in præfatio Commentariorum in hanc epistolam.

QVAE HVIVS EPISTOLAE SINT VTILITATES, ex Chrysofomo.

Spiritualis vitæ actus oēs profunt omnibus.

CATERUM quod hæc epistola nimium necessariò conscripta sit, hac præterea ratione discetis. Cum quis enim spiritualiter viuit, huius habitus ipse, & incessus, & verba, & actus, & omnia prorsus audientibus profunt, nihilque id impedit aut prohibet fieri. Verum quòd necessariò hæc epistola missa sit, hinc iam animaduerte, quantumque habeat in se utilitatis.

PRIMA VTILITAS.

PRIMUM quidẽ nihil negligere monemur hoc exemplo. Si enim Paulus pro fugituo fure, pro seruo tantum prouidentiaẽ ostendit, nec dubitat illum cumulatũ tot laudibus mittere, nihilque veretur: quanto magis nos conuenit, in huiusmodi quoque non esse negligentes?

VTILITAS SECUNDA.

DEINDE seruilem conditionem desperandam non esse, etiamsi vitijs omnibus dederit manus, quãdoquidem fur iste atque fugitiuus ad eò virtutibus claruit, vt illum voluerit & Paulus habere socium, scribensque ad dominum, dixerit, Vt pro te mihi ministret: quanto magis liberos non esse desperandos?

TERTIA VTILITAS.

TERTIÒ, seruos à dominis non oportere abstrahi. Nam si Paulus, qui ita Philemoni confidebat, Onesimum sibi ad eò vtilem & necessarium ad ministerium tenere noluit præter sententiam domini: multo sanè magis id nobis quoque seruandum est. Si enim seruus virtute clarus est, id eò in primis oportet illum in seruitute durare, dominatumque recognoscere, vt omnibus qui sunt in domo, commodo & utilitati esse possit.

VTILITAS QVARTA.

ADDEM & aliam huius epistolæ utilitatem: docet nos seruos non erubescere, si probi sint. Nam si Paulus excelsior atque excellentior omnibus tanta de seruo loquitur, multo sanè magis nos de nostris id facere conuenit.

Cum ergò tam multa nobis commoda largiatur epistola, & certè necdum omnia diximus, audeat quis adhuc superfluum dicere? Quantæ istud, quæso, meritatis est? Chrysof. in huius epist. argumento.

DE PAR.

DE PARTIBVS EPISTOLAE AD Philemonem. TABVLA III.

PRIMO benevolentiam capiat à

LAVDIBVS Philemonis, propter eius charitatem & fidem, quam habebat in Domino. cap. vñco, vers. Gratias ago Deo meo. Sua in Philemonem fiducia singulari. vers. Propter quod multam fiduciam etc.

DEHINC præcatur eidem veniam

PER viscera sua. Onesimum enim vt suam propriam diligebat animam. PROPTER commune societatis vinculum. ET mutuam inter illos amorem. vers. Obsecro te pro meo filio.

TANDÈM

FACTVM summa excusat modestia. For san enim, ait, discessit ad horam à te, vt æternum illum reciperes.

POLLICetur

Utilitatem, vt si Philemoni aliquandò Onesimus fuerit inutilis, iam vtrique, & Paulo, & Philemoni, futurus sit utilissimus. Indemnitatem, dum sibi rogat imputari, si quod ei damnum ab Onesimo fuerit illarum.

EPISTOLA PAVLI

APOSTOLI AD HEBRAEOS PRO

euangelio & fide Christiana, contra legis antiquæ cultum & obseruantiam, Liber Bibliæ L. XVIII, Secunde partis quarti libri, Decimus quartus.

ORDINIS RATIO.

QUANVIS hæc epistola ratione temporis quo scripta est, sit ferè vltima, est tamẽ doctrinæ ordine facillè prima: tum quòd lingua Hebraica, in qua scripta est, alijs omnibus sit antiquior: tum quia hic de veritate legis agitur euangelicæ, in reliquis verò de Euangelij obseruantia potissimum fuit dictum. Sed certum est, Euangelij veritatem in promissionibus veteris testamenti de venturo Messia etiam tunc multis seculis antè extritisse, quàm de eius obseruatia vllum scriptum haberetur verbum.

VBI

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
VBI ET QUANDO SCRIPTA, CUIVSQVE MINI-
sterio hæc epistola fuerit transmissa.

ORDINE temporis est hæc epistola penultima: scripta est enim proximè ante se-
cundam ad Timotheum editam, quæ (vt diximus) omnium fuit postrema. Theo-
doret. in Præfat. ad omnes D. Pauli epistolas. Missa autem fuit ex Italia. Theophy-
last. ibid. & D. Athanas. in Synopsi. Per Timothei filium apostoli Pauli spiritua-
lem. cap. vltimo hic ad Hebræos, & Lyranus in prolixo huius epistolæ proœmio.

AD QVOS SCRIPTA SIT.

HEBRÆI, ad quos hoc loco scripsit Apostolus, dicuntur illi, qui ex Iudæis ad Chri-
stum sunt conuersi. Interpretantur autem Hebræi transitores vel transeuntes, quiq;
radicem cordis in amore præsentis mundi non plantauerunt, sed assidue desiderijs
ad superna transeunt: qui peregrinationem terræ non diligunt pro habitatione
patriæ, sed veram patriam inquirunt, ipsi sunt verè Hebræi, & ad se scriptam esse
credant hæc epistolam. Anselmus hic in præfatione epistolæ ad Hebræos.

QUONAM HAEC EADEM SCRIPTA

sit epistola, & quomodo, ex Chrysof.

SED quonam ad eos epistolam mittit? Mea opinione, Hierosolymam, & in Palæ-
stinam. Sed quomodo scribit? Quemadmodum & baptizabat, non habens man-
datum vt baptizaret. ait enim se non missum ad baptizandum. Nec tamè veritus
erat, sed operæ auctarium hoc fecit. Et qui poterat his non scribere, pro quibus
vel deuoueri volebat: Chrysof. hic in præfat.

IN QVA LINGVA EDITA SIT

hæc epistola.

HANC epistolam fertur Apostolus ad Hebræos conscriptam, Hebraica lingua mi-
sisse, cuius sensum & ordinem retinens Lucas Euangelista, post excessum B. Apo-
stoli Pauli, Græco sermone composuit. Author argumenti, huic epistolæ in sacris
Biblijs præfixi.

DE EPISTOLAE HVIVS AVTHORE DVBITATIO.

HANC epistolam multi Pauli esse aiunt, quidam verò negant. August. de ciuitat.
Dei. lib. 16. cap. 22. Nam creditur vel Barnabæ esse, iuxta Tertullianum: vel Luca
Euangelistam, iuxta quosdã: vel Clementis Romanæ postea Ecclésiæ episcopi, quæ
aiunt sententias Pauli proprio ordinasse & ornasse sermone: vel cerrè quia Paulus
scribebat ad Hebræos, & propter inuidiam sui apud eos nominis, titulum in prin-
cipio salutationis amputauerit. Hieron. in Catal.

RATIO DVBITANDI DE PAVLO PRIMA,

ex Hieronymo.

EPISTOLAM quæ ad Hebræos scribitur, quidam Pauli non esse cõtendunt, cõ quæ
non sit eius nomine intitulata. Hieron. in dicta præfatione ad epistolas Pauli.

SECUNDA DVBITANDI RATIO.

OB sermonis stylicæ distantiam, quod hæc dictione non nihil politiori cõcepta
videatur, quam reliquæ D. Pauli epistolæ. Hieron. ibidem. & in Catal.

OPINIO HAC DE RE COMMVNIS.

SED vsus ecclésiæ Catholicæ communis, & temporis longi præscriptio manife-
sta, contrarium iam diu non semel obtinuit, estque hac de re consens Patrum fe-
rè omnium sententia, huius epistolæ non alium esse authorem, quam diuum Pau-
lum, vt quæ & semper, & vbiq; & ab omnibus ferè, aut maiori saltem parte ha-
bita & credita sit ipsius Pauli.

RESPONSIO HIERONYMI AD PRIMAM

dubitandi rationem.

SI propterea, inquit, non est Pauli, quia eius non habet nomen: ergò nec alicui-
us erit, quia nullius nomine intitulatur. Quod si absurdum est, eius magis censen-
da est, quæ tanto suæ doctrine fulget eloquio. In præfat. in omnes epistolas Pauli,
quæ Hieronymo ascribitur.

CVR

LIBER QVARTVS.
CVR HIC NOMEN SVVM TACVERIT

Paulus, ex eodem.

SED quia apud Hebræorum ecclesias quasi destructor legis falsa suspiciõ habere-
batur, voluit tacito nomine de figuris legis & veritate Christi reddere rationem,
nè odium nominis in fronte prætitulati, vtilitatem lectionis excluderet. Hiero-
nymus ibidem, & in Catal.

DE EODEM, SENTENTIA AVGVSTINI.

PAVLVS in hac epistola, inquit Augustin. principium & salutationem propterea
dicitur obmisisse, nè Iudæi quæ aduersus eum pugnaciter oblatrabant, nomine eius
offensi, vel inimico animo legerent, vel omninò legere non curarèt, quod ad eo-
rum scripserat salutem. August. in epist. ad Roman. inchoatæ expos. ex sententia
Clementis Alex. apud Nicephorum lib. 4. hist. ecclésiæ. cap. 33. & Euseb. lib. 6. hist.

RESPONSIO AD SECUNDAM DVBI-

tandi rationem.

Nec sanè mirum, si eloquentior videatur in proprio, id est, in Hebræo, quam in
peregrino sermone, id est, in Græco, quo cætera epistolæ scriptæ sunt. Hieron. in
d. præfat. & in Catal.

ALIA RESPONSIO EX HVIVS EPI-

stolæ argumento.

APTISSIMA demum illa ratio videtur, quæ in huius epistolæ continetur argu-
mento. In primis, ait, videndum est, cur Apostolus Paulus in hac epistola scriben-
da, nõ seruauerit morem suum, vt vel vocabulum nominis sui, vel ordinis descri-
beret dignitatem. Hæc causa est, quod ad eos scribens, qui ex circumcissione credi-
derant, quasi Gentium Apostolus, & non Hebræorum, sciens quoque eorum su-
perbiam, suamq; humilitatem ipse demonstrans, meritum officij sui noluit ante-
ferre. Nam simili modo etiam Ioannes Apostolus propter humilitatē in epistola
sua nomen suum eadem ratione non protulit. Author arg. epistolæ ad Hebræos.

PRO EADEM RESPONSIONE SENTENTIA

Michaëlis à Medina.

DE sermonis autem distantia, quantum ea ratio quam affert Hieron. multum ar-
rideat, sunt tamen qui putent, hanc epistolam non tantum lepõris ab authore con-
traxisse, quantum nunc habet. Sed insuper multum illi ex translatione in Græcū
sermonem à Luca vel Clemente accessisse, cum non tam verbis, quam sententiæ
in traducendo inhererent: quod, vt erant apostolici sensus cõsulcissimi, & eiusdē
Apostoli comites indiuisi & discipuli, absque vlla infidelitatis nota facere porue-
runt. Quæ sententia & veterum opiniones, quas Hieron. refert, quæ Luca, Bar-
nabæ, aut Clementi eam epistolam tribuebant, in concordiam adducuntur, dum
compositio quidem Apostolo Paulo, elegantia verò & dicendi lepõr, vni istorū
tribuitur. Mich. à Medina de recta in Deum fide, lib. 6. cap. 25.

ALIA DE RE EADEM CENSURA

eiusdem Medinæ.

EST & magnoperè cum ratione conueniens illa sententia, quæ credit, innocen-
tiam quidem eorum, quæ in hoc scripto tractantur, esse Apostoli Pauli: dispositi-
onem verò, amanuensis scribere: ita vt, quod frequentissimè solet accidere, immò,
quod est in quotidiano vsu ijs, qui non tantum laboris pondus sustinēt, locos tra-
ctandos, docto & eleganti amanuensi tribuerint, amanuensis verò dictionem po-
luerit. Neque enim hac ratione definit esse Pauli, quemadmodum neque Regis
aut Pontificis literæ, quarum ipsi locos suggerunt, si scribantur à Notario, non
erunt regis aut Pontificis.

Porrò Paulū in scribendis epistolis amanuensi ministro, quæ modò secretariū aut
notariū vocamus, fuisse vsu, ex fine eius epistolæ, quæ ad Roman. scribit, aperte
cognoscitur. Saluto, inquit, vos ego Tertius, qui scripsi epistolam. Fuit enim is Ter-
tius D. Pauli notarius, cuius permissu nomen suū epistolæ inseruit. Medina ibid.

DE HVIVS

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE HVIVS EPISTOLAE AVTHORITATE,
ex D. Melchione Cano. TABVLA 112.

Hereticum esse, epistolam ad Hebræos ex canonicarum scripturarum numero reijcere.

ARGVMENTVM I.

PRIMÒ, quoniam aduersatur definitioni omnium pontificum & Conciliorum sacros libros enumeratum: ut Innocentij primi atque Gelasij, Concilij 3. Carthag. cap. 47. Florentini insuper ac Tridentini, demiquè Laodicensis Can. 59. Quod vtrique Concilium manifestè confirmatum est à Synodo Trulana.

II.

DEINDÈ probatur hæc conclusio, quoniam epistola ad Hebræos recepta est in Concilio Niceno, ut auctor est D. Thomas in Commentarijs super eandem. Rem verò adeò grauem vir S. non adstrueret, nisi compertam habuisset.

III.

PRAETEREA manifestè id ostenditur ex Concilio Ephesino, cuius verba sunt cap. 10. Pontificem et apostolum confessionis nostræ factum esse Christum, diuina scriptura commemorat: Si quis ergo Pontificem & Apostolum nostrum negat esse factum ipsum Dei verbum, anathema sit. Hæc tamen Concilium. Id autem non alio loco, nisi in epistola ad Hebræos, Apostolus dixit. Diuina igitur scriptura est, ex cuius etiam solius auctoritate efficax argumentum trahitur ad heresim reuincendam.

IIII.

QUOD si post tam præclara & summorum Pontificum & Conciliorum testimonia sanctos auctores in huius sententiæ confirmationem citare voluero, vereor mihi illud obijciatur, quod afferam in re non dubia testes minime necessarios. Atqui non est leue argumentum, quod ex communi omnium sanctorum consensione ducitur.

Atque ut Græcos scriptores præteream, quorum omnium (ut Hieronymus ad Dardanum ait) manet ad vnum firma consensio: ut & Latinos omittam reliquos, D. Augustinus constantissimè vique tenet hanc epistolam esse canonicam. Nam & lib. 2. de doctrina Christiana, cap. 8. in canonem sanctorum scripturarum refert. & lib. 3. de Trinitate, cap. 11. ita solidam credit huius epistolæ auctoritatem, ut ab ea sicut ne ab alijs quidem diuinis scripturis Jaberrare non liceat. Vide eundem lib. 1. de baptis. par. sue de peccat. meritis, cap. 27.

V.

CVM quæ post Augustini tempora omnes sancti, omnes Theologi, omnes Catholici, pro canonica eam epistolam habuerint, quid est quod lumores isti in meridianam lucem tenebras inferre conantur? nisi volunt vniuersam Ecclesiam abhinc mille annos in summo errore, inq. magna huius questionis ignorantia versatam: cuius videlicet vsu cunctis gentibus nomine Apostoli hæc epistola legitur. Canus lib. 2. de locis Theologicis, cap. 9.

PAVLO HANC EPISTOLAM
adscribendam esse, ex eodem.

CUM hæreticum sit, hanc epistolam à sacris scripturis excludere, certè temerarium est. (nè quid ampliùs dicam) de huius epistolæ auctore dubitare. Quæ Paulum fuisse, certissimis testimonijs confirmatur.

Origenes in primis lib. 1. Commentariorum sup Matthæum, & refertur ab Eusebio lib. 6.

lib. 6. eccles. hist. cap. 18. Ego dico, ait, quòd ipsa manifestissimè est Pauli Apostoli, & semper omnes antiqui Maiores nostri eam ut Pauli Apostoli susceperunt. & opinio vsque ad nos peruénit, quòd sermo eius, est Græco sermone compositus vel per Clementem Romanæ vrbs episcopum, vel per Lucam.

Clemens item Alexandrinus apud Eusebium 6. Eccles. hist. libro, cap. 11. Manifestè (inquit) est Pauli, scripta quidem Hebræo sermone tanquam Hebræis, sed à Luca in Græcum interpretata.

Eusebius quoque in eandem sententiã iuit 3. lib. hist. eccles. cap. 38. vbi cum dixisset Clementem Romanum episcopum in epistola ad Corinthios nomine Pauli testimonijs huius epistolæ vsum, continuò subijcit: Vndè constat, quòd Apostolus hanc epistolam tanquam Hebræis mittendam, patrio eam sermone conscripserit: & ut quidam tradunt, Lucam Euangelistam, alij autem Clementem interpretatum esse: quod & magis verum est: quia & stylus ipse epistolæ Clementis cū hac concordat, & sensus nimirum vtriusque scripturæ plurimam similitudinem ferunt. Hæc tamen Eusebius. Et cap. 3. eiusdè libri, Pauli manifestè 14. sunt epistolæ.

Dies me deficiet, si velim enumerare authores Græcos, q. hanc epistolam Paulo tribuerit. Nec minùs, si cõmemorem etiã Latinos. Quid enim referã Athanasium in epistola ad episcopos Africanos, & lib. 11. de fide Trinitatis? Quid Cyrillum 12. libro thesaurorũ, cap. 9? Quid Chrysostomum in finitris propè locis: Quid Ignatium? Quid Irenæum? Quid Damascenum? Quid Anacletum in epistola 8. de ordinatione Episcoporum? Quid Higinum in epistola 1. ad oēs Christi fideles? Quid Conciliũ Laodicenum? Quid radem Conciliũ Ephesinum? Cùm oēs Græci scriptotes (ut auctor est Hieron. ad Dardanum) hanc epistolam apostoli Pauli esse vna voce fateantur. Theophylactus certè miratur eorum impudentiã, qui hanc epistolam Pauli esse inficiantur: affirmatq. eos non secus peccare, quam si à Paulo abesse Christum negaret.

Quid Latini? Nempè fatentur etiam. Fatetur Ambrosius super Psalmum, Beati immaculati, serm. 8. & libro de his qui mysterijs initiatur, cap. 8. Augustinus insuper 2. lib. de doctrina Christiana cap. 8. & sæpè aliàs. Item Gregor. 5. lib. Moraliũ, cap. 3. Gelasius cum concilio 70. Episcoporum, Innocentius papa, Conciliũ Carthaginense, Florentinum, Tridentinum.

Quid moror? Mille quingetos abhinc annos Ecclesia legit hanc nomine Pauli apostoli: & audemus nos in dubium vertere, quod omnes Catholici tot retrò seculis sine ambiguitate tenuerunt?

Omitto quòd Petrus, nisi me valdè opinio fallit, testatur Paulum Hebræis epistolam scripsisse. Nam primã Petri Hebræis scriptam esse, salutatio ipsa apertè docet. At secunda Petri eisdè quoque scripta est. Ait enim: Ecce iam vobis hanc secundam scribo epistolam. In huius verò fine sic Petrus inquit: Sicut & charissimus frater noster Paulus scripsit vobis, sicut & in omnib. epistolis & c. vobis scilicet Hebræis, ad quos scribebat Petrus. Vndè facta distinctiõ, subiugit: Sicut & in oibus epistolis: vt non obscure intelligeres, quòd Paulus Hebræis de longanimitate & salute Christi idem & in alijs epistolis scripserit. Nõ est ergò cur de auctore huius epistolæ quisquã dubitet. Melchior Canus lib. 2. de locis Theologicis, cap. 11.

HIERONYMVS AN DVBITAVERIT.

NEGAMVS Hieronymum ancipitem hoc loco (quod illi falsissimè impingitur) habere sententiã. Nam vt innumera loca silètio prætereamus, quibus refert Hieronymus ex hac epistola nomine Pauli testimonia: vt illud etiam dissimulemus, q. de viris illustribus in Paulo, cùm quorundã contrarium sensum expressisset, eorũ argumenta refellit: ille profectò locus Hieronymianæ sententiæ clarissimus testis est, qui habetur in epistola ad Dardanum de terra promissionis, in hæc verba:

Vas electionis loquitur ad Hebræos: Fide q. vocatur Abrahã & c. Nec me fugit, q. perfidia Iudeorum hæc testimonia non suscepit. Illud nostris dicendũ est, hanc epistolam q. inscribitur ad Hebræos, non solum ab ecclesijs Oriētis, sed ab omnibus retrò ecclesijs, & Græci sermonis scriptoribus, quasi Pauli apostoli suscipi.

Licet plerique eam vel Barnabę, vel Clemētis arbitrentur: & nihil interesse cuius sit, cum ecclesiastici sit viri, & quotidie ecclesiarum lectio celebratur.

Quod si eam Latinorum consuetudo inter scripturas Canonicas non recipit, nec Gręcorū quidē Ecclesię Apocalypsim Ioannis cadē libertate suscipiūt: & tamen nos vtraque suscipimus, nequaquam huius temporis consuetudinem, sed veterum scriptorum auctoritatem sequentes, qui plerumque vtriusque abutuntur testimonijs, non ut interdum de apocryphis facere solent, quippe qui & gętilium literarum raro vtantur exemplis, sed quasi canonicis & ecclesiasticis. Et in epistolā ad Titum cap. 2. Lege (inquit) ad Hebręos epistolam Pauli Apostoli, siue cuiuscunque alterius eam esse putas, quia iam inter Ecclesiasticas est recepta.

Argumenta quę contra huius epistolę ad Hebręos auctoritatem adferuntur, doctissime confutata sunt ab eodem R. Melchioro Cano in eodem vndecimo capite, & à D. Michaele à Medina, lib. 6. de reſta in Deum fide, cap. 25.

Hic idem Medina magnum habet sanctorum patrū catalogum, qui in scriptis suis pro confirmatione ecclesiasticorum dogmatū, multa testimonia ex hac epistola desumpserunt: inter quos sunt Clemens Romanus, Cyrillus Alexandrinus, Gregorius Nyſſenus, Basilius, Hilarius, Augustinus, Ambrosius, Chrysostomus, & Damascenus. Querantur ipsa testimonia cap. 9. eiusdem libri 6.

QVA OCCASIONE PAVLVS PERMOTVS, HANC

scripserit epistolam, ex Ambrosio.

QVA ratione, quove consilio scripserit B. Paulus genti suę populo Hebręorum, ex ipsius verbis deprehenditur. Timuit eis, ne superati tentationibus, ad infidelitatem relaberentur. Nulla enim gens obstinatiores animis repugnabat euāgelio Christi, quam Iudeorū, qui Paulo erāt infensissimi, quod se gentiū apostolū profiteretur, quas Iudei vt prophanas & impias abominabantur: quodque legem Moſaicā, quā illi sacrosanctā habebant, & euāgelij vice per vniuersum orbem spargi cupiebāt, antiquare videretur, adeo vt essent inter hos quoque qui Christi doctrinam receperant, qui putarent legis obseruationem cum euāgelio miscendam.

Hierosolymis igitur, qui crediderant, varijs calamitatibus afficiebantur ab ijs qui resistebant euāgelio. Nam penes hos erat publica auctoritas: conijciebantur in vincula, cędebantur, diripiebantur illorum bona. Hos itaque consolatur Paulus partim exemplo veterum sanctorum, quorum plerique similibus aut grauioribus calamitatibus exerciti sunt, quod virtus illorum esset exploratio, spectatioque, ac precipue exemplo Christi, partim spe premij celestis.

Deinde declarat coruscate iam euāgelio Christi cessasse vmbas legis Moſaicę, multa repetens ex veteri testamēto, & ad Christum adcomodans. Docet non ex obseruatione legis, ad tempus datę & imperfectę, sperandā esse salutem, sed ex fide, qua vereres, etiā illi probatę sanctimonie viri, quorum memoria Iudeis erat sacrosancta, Deo potissimum placuissent. Tandem tradit precepta quę ad patientiam & mores Christianos facientia &c. Ambrosius in p̄fat. epist. ad Hebręos.

ARGVMENTVM EX ATHANASIO.

QVONIAM Iudei legi & vmbis illius incubebant, ob eam causam Paulus Apostolus, doctor gentiū factus, & ad gętes amādatus, vt euāgelij illis prędicaret, cum omnibus gentibus scripsisset, iam deinceps omnibus etiā Hebręis quę ex circuncisione crediderant, epistolā hanc declarationibus & probationibus instructā, de Christi aduentu & de legis vmbra, quę illa deserit, scribit. Et principio declarat, prophetas ob id esse missos, vt de seruatore p̄nunciarent, & vt post illos seruator ipse veniret. Seruos esse prophetas & nuncios aduentus ipsius. Ipsum verō Christum filiū esse Dei, per quę omnia facta sint. Et quod hunc filiū incarnari, hominemque fieri oportuerit, vt per corporis ipsius oblationē mortē aboleret. Neque enim per sanguinem vituli aut hirci, sed per sanguinem Christi constare mortalibus salutem.

Ostendit etiā, quod lex neminē reddiderit perfectū, sed vmbra habuerit futurorū bonorum, & quod populus requiem per illam non inuenerit, sed communis nobis omni.

omnibus relicta sit quietis dies. Item quod sacerdotale illud summi sacerdotis munus ab Aarone ad Christum translatum sit, cuius typus fuerit Melchisedec, non è Leui ortus. Et quod patres fide sint, non ex operibus legis, iustificati. Tandem vbi & istos ad morum institutionem adhortatus est, ac tolerantiam eorum propter Christum laudauit, suadetque vt seniores honore afficiant, absoluit epistolam. Athanas. hic in Synopsi.

EX CHRYSOSTOMO.

Ne se putarent Hebręi in aduersitatibus derelictos, inter cętera Paulus duobus eos in hac epistola instruit modis: primò, quęcunque acciderint, iubēs ferre fortiter: deinde sperare certum pręmium. Deum enim non neglecturum inhonoratum Abelem, & reliquam deinceps iustorum seriem. Et triplicem illis consolationem adhibet. Vnam exemplo passionis Christi, dicentis non esse potiore seruum, quā sit ipſius Dominus. Alteram, ostentato credentium pręmio: Tertiam, dum docet, qualisnam hæc sit aduersitas: nec per futura solum eos confirmat, quibus minùs moueri poterant, verum etiam per præterita, quę acciderunt ipsorum Patribus. Chrysosto. in præfatione epistolę ad Hebręos.

QVIS HVIVS EPISTOLAE SIT

Scopus.

INTENDIT Apostolus principaliter Hebręos in puritate fidei Christianę confirmare, & à legalibus obseruantijs, quibus adhuc detinebantur, prorsus auellere. Anselmus hic in præfatione.

DE PARTITIONE EPISTOLAE AD

Hebręos.

TABVLA 113.

STATVS HVIVS EPISTOLAE, generis est Iudicialis. Tota enim in contentione versatur. Artificium autem dispositionis eum demum recte intelligemus, si obseruemus hæc tria:

ARGVMENTA Hebręorum, quorū gratia plus illi legum cęremonijs, quā fidei mysterijs tribuere videbantur.

REFVTATIONEM seu potius retorſionem eorundem pro confirmatione fidei.

SENTENTIAM, qua D. Paulus prædictam dirimit controuersiam.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE ARGVMENTIS HEBRAEORVM.

TABVLA 114.

MINISTERIVM angelorum, per quos legem ordinatam esse ipse testatur Paulus, 3. ad Galat. capite.

MOISIS auctoritas, quem eodem loci mediatorē datē legis idem vocat Paulus: iuxta quod ipse dicit Deut. 5. Ego sequester & mediator fui inter Dominum & vos in tempore illo, ut annunciarer vobis verba eius.

PONTIFICATVS Aaronis, cuius Maestas Eccles. 45. hū exprimitur verbis: Exce! sum fecit Aaron fratrem eius, & dedit illi sacerdotium gentis, & beatificavit illum in gloria.

SUCCESSIO sacerdotij legalis perpetua, quae promissa fuit non ipsi tantum Aaron, sed & semini eius in secula. d. cap. 45. Eccles.

TABERNACVLI per Moysen ad ipsius Dei praescriptum fabri facti celebritas. Exodi 25.

LEGIS ipsius per se consideratē dignitas atque praesantia. De qua Moyses Deut. 4. Quae enim alia gens, inquit, sic inclinat, ut habeat caeremonias iustaq; iudicia & uniuersam legem?

SANCTIMONIA eorum, quae in praefato continebantur tabernaculo: quae sancta dicebantur sanctorum. De quibus per tot. agitur Exod.

SACRIFICIORVM efficacia, quorum virtute, ut ex toto patet Leuitico, credebant populo omnis generis remitti peccata.

PROMISSIONES veteris testamenti, sanguinis effusione firmatae. Exodi enim 24. lecto Domini mandato, haec verba protulit Moyses: Hic est sanguis foederis, quod pepigit Dominus vobiscum super cunctis his sermonibus.

FREQVENTATIO hostiarum, siue continuus sacrificiorū vsus. Unde propheta Daniel cessationem sacrificij, abominationem vocat desolationis, Dan. 9.

VESTIGIA Maiorum, & eorum circa legis obseruationem religio: ut sancti fuerunt Patriarchae & Prophetae, quorum D. Ioan. in 8. euangelij sui meminit capite. Vbi Iudaei de istorum gloriantur sanctitate: Nunquid tu maior es Patre nostro &c.

SIGNA & miracula, quibus in veteri testamento Deus legis auctoritatē confirmavit. Nam ubi lex data esset Moysi, ibi coeperunt audiri tonitrua, & micare fulgura, totusque mons Sinai fumigabat. Exod. 19.

ARGVMENTA, quibus Iudaei conuersi adhuc iudicare, & plus aequo ad legis obseruationem inclinari, atque sic fidei Christianae puritatē obscurare videbatur, sunt 14.

DE CON.

LIBER QVARTVS.
DE CONFVTTATIONE SEV POTIVS
retorsione praedictorum Argumentorum. TABVLA 115.

IN HAC PARTE, PRIUSquam ad confutationem singulorum perueniatur argumentorum, illud imprimis notatu dignum est: Quod D. Paulus argumēta illa pro legis defensione adducta, vno modo infirmat penē omnia, scilicet ex collatione seu comparatione,

CHRISTI ad } Angelos,
Moysen,
Aaron,
Reliquos Patriarchas
& Prophetas, } Quos illi
legis suae
iactabant
auctores.

EVANGELICAE veritatis & } Legis, quam
fidei efficaciae ad umbram, tam } caeremoniarum.

DE MINISTERIO LEGIS.

TABVLA 116.

CHRISTVS enim tanto melior effectus est angelis, quanto differentius habet nomen. Filius enim agnitus est Dei, per quem facta sunt secula. Haeres vniuersorum, splendor gloriae, & figura substantiae eius, portans omnia verbo virtutis suae &c.

OSTENDIT nobilitus esse ministerium Christi, quam angelorum.

ANGELI autem Spiritus quidem sunt, sed ministri tantum, missi propter eos, qui hereditatem capient salutis. cap. 1. per tot.

CONTRA primum Hebraeorū fundamentum, in hunc modum procedit Paulus:

INFERT conclusionem euangelicam. Si ergo tam efficax fuit, quod ab angelis olim prolatum fuerat, ut puniretur quisquis dicto illorum non fuisset obtemperans: maiori poena digni sunt illi, qui Euangelij auctoritatem negligere non verentur. a princip. cap. 2. vsque ad vers. Non enim angelis.

OCCVRRIT obiectioni. Nam etsi de Christo scriptum sit, Minus est eum paulo minus ab angelis &c. non tamen ob id inferior factus est angelis, sed idē humilitatus, & nobis in passionibus factus est frater, ut nos essemus illius coheredes. dicto ver. Non enim angelis subiecit.

11 3

DE AV.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE AVTHORITATE MOISIS.

TABVLA 117.

LONGE CHRIS- tum Moise excellentiorem esse, ac ob id fidei potius q̄ legi inhaerendum esse asse- rit Paulus in principio ca. 3. & probat hoc ipsum tri- bus rationibus:

PRIMO

MOISES quidem scripturae testimonio, Num. 12. fidelis erat seruus in domo Dei. Quae civitas est Dei, & sanctissima omnium electorum congregatio. CHRISTVS autem eo plus praestitit, quod hanc domum ipse adificauit, & in ea non vt seruus, sed vt filius est versatus. cap. 3. in princip.

SECUN- do

LEX Moisaica transgressoribus aeternam minabatur mor- tem. CHRISTVS poenitentibus aeternam largitur requiem. ver. Quapropter dicit Spiritus sanctus. Vbi eleganter ad- modum diuus Paulus explicat verba Davidis Psalm. 94. Hodie si vocem eius audieritis. vsque in fin. dict. cap. 3. & cap. 4. vsque ad ver. Vnius est enim sermo Dei.

TERTIO

TOTA legis caeremoniarum vis, mortuae ac laetiferae in- haerebat literae. DEI autem sermo, viuus est & efficax, ac omni pene- trabilior gladio, ad diuisionem vsque pertingens anima. d. vers. Vnius est enim.

DE PONTIFICIA DIGNITATE

Aaronis. TABVLA 118.

OSTENSIV- rus longe nos tuum a Christo auxiliu[m] petere, q̄ ab Aarone olim petebat Iudaei, duo facit hoc loco Paulus:

Describit qua- litates veri Pon- tificis:

Cuius virtus penetret caelos. Qui possit compati infirmitatibus nostris. Qui ipse per omnia tentatus sit, pro similitudine absque pec- cato tamen. ver. Flabentes ergo Pontificem &c.

OSTENDIT has quali- tates in Christo omnes mul- to fuisse pfectiores, quam in Aarone: Quia

Non ex humanis tantum assumptus erat, sed fi- lius etiam Dei, sacerdos in aeternum constitutus secundum ordinem Melchisedech, ca. 5. in princip. Nec clarificauit semetipsum, sed a Patre, vt pon- tifex fieret, missus fuerat. Didicit ex ijs quae passus erat, compati infirmita- tibus nostris: cuius preces, quas in cruce ad Pa- trem obtulit, pro sua reuerentia sunt exaudita.

DE SVC-

LIBER QVARTVS. DE SVCCESIONE SACERDOTII LE- galis. TABVLA 119.

SVCCES- sione, quam peculiarem esse sacerdotio Aaro- nis gloriabantur He- braei, D. Paulus nouae legis opponit sacerdo- tium, quod est secun- dum ordinem melchi- sedech. De cuius my- sterio hoc loco tangit tantum quatuor:

Excusando se cur non plura nunc ea de re differat, non obscure reprehendis eorum in rebus fidei negligentiam & incuriam. Nam etsi Hebraei tum aetate quidem poterant ac debebant esse magistri, eos tamen adhuc vixidim disci- pulos esse elementarios conqueritur. Quam ob rem illi non solido, sed lacteo indigeant cibo, qui grauiore de fidei doctrina disputationes non admittant, vers. De quo nobis grandis sermo.

Indicat se non velle modo fi- dei imitia per- tractare, vt po- re de Fide & poenitentia ante bap- tismum necessaria. Bap- tismo, Sacramentis primis, scilicet Ma- nuum impositione suae Confirmatione. Articulis fidei, Resurrectione mortuorum. Aeterni iudicij poenis, cap. 6. in prin- cipio.

Ratio, cur velit ea praetermitte- re, est ista: Quia impos- sibile est, semel bap- tizatos, si relabantur, re- nouari per lauacrum regenerationis, sicut enim terra cul- ta, si denuo spinas profert, non colitur, sed comburitur: sic homo peccans post bap- tismum, secundo non abluatur, vers. Impossibile est enim &c.

Christi sacerdo- tium le- gali ex- celledit esse, du- plici p- bat rati- one: Dignitate. Melchisedech enim (qui typum Christi gerebat) interpretatur Rex iustitiae. Idem etiam rex Salem dicitur, quod est rex pacis, sine patre, sine matre, sine genealogia: neq̄ initium dierum, neq̄ finem vitae habens. Assimilatus autem filio Dei, manet sacerdos in perpetuum. cap. 7. in princip. Autoritate: quippe qui benedixit Abra- hae, cui & docimas dedit idem patriarcha: & per consequens etiam Leui & Aaron, qui adhuc in lumbis patris erant, vers. Intuemini autem. eod. Perfectione: Si enim consummatio per sacer- dotium Leuiticum erat, quid adhuc necessarium fuit, secundum ordinem Melchisedech, alium surgere sacerdotem? Huius itaq̄ aduentu sacer- dotum Leui & Aaron fuit translatum ad tri- bum Iuda & stirpem David. Translato autem sic sacerdotio, eadem opera, ipsa quoque lex, cuius illud erat sacerdotium, in totum translata sit ne- cessum est, vers. Si ergo consummatio.

Quod sacerdotium Christi, quae du- buerit singularia. Quod scilicet Iureiurando irraditum, vers. Et quantum est. Perpetuum sit futurum. In quo sacer- dotio vnicus est sacerdos perpetuus, atq̄ is impollutus, innocens, segregatus a pec- catoribus, &c. versic. Et alij quidem. vsq̄ ad finem cap. 7.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
APPENDIX EX OECVMENIO.

Qui etiam Christus sine sanguine hostiam obtulit, deinde postmodum suum ipsius etiam corpus: propterea ergo apte dictum est, Christum esse sacerdotem secundum ordinem Melchisedec. In aeternum vero, eo quod ille qui ab ipso fungentur sacerdotio, quorum Deus pontifex esse dignatus est, sine sanguine offerrent. Nam hoc significat, In aeternum. Neque enim de ea, quae semel à Deo facta est oblatio & hostia, dixisset, In aeternum: sed respiciens ad praesentes sacrificos, per quos medios Christus sacrificat & sacrificatur: qui etiam in mystica coena modum illis tradidit huiusmodi sacrificij.

DE COLLATIONE VTRIVSQUE TABERNACULI. TABULA 120.

VETVS TESTAMENTVM ipsum antiquatum esse ostendit ex collatione tabernaculi veteris & noui. Quae differunt partim

LOCUS: veteris enim tabernaculi ministerium, locum tantum habuit in terra: Noui autem tabernaculi, hoc est, ecclesiae Christianae pontifex, Officium suum exercet etiam in caelis, ubi sedet in gloria Dei patris.

MATERIA & efficiente causa, quia tabernaculum illud terrenum manu fuit factum, hoc autem ipse fixit Deus.

VSVS: maiora namque offeruntur in nouo, quam in veteri testamento.

FINE: quia antiquum illud legis Moisaicae tabernaculum, figura tantum fuit noui. à princip. cap. 8. vsque ad versic. Nunc autem melius.

DE ANTIQVAE LEGIS PER SE CONSIDERATAE PRAESTANTIA. TABULA 121.

FALLI HEBRAEOS, quod maiorem putent antiquae legis dignitatem, quam Euangelij, declarat ex discrimine vtriusque Testamenti:

Veteris, quod Promittit tantum terrena, Esaiæ 1. vers. Si audieris me. Imperfectum fuit, ut patet ex promissione noui, Ieremie 31. In memoriam solum fuerat scriptum.

Noui, quod Promittit spiritualia, Matthæi 5. Perfectum est: quia subrogatum in locum imperfecti. Non aramento, sed spiritu in mente & cordibus scriptum est Christianorum. à d. vers. Nunc autem melius.

DE PAR

DE PARTIBVS TABERNACVLI ET SANCTIONIA eorum, quae in eis retineri solebant. TAB. 122.

Qua erant Sancta, prioris scilicet templi partem, in

- Candelabra,
- Mensa,
- Propositio panum.

Quam ingrediébatur Omnes sacerdotes, Quotiescumque perficienda essent sacra.

Veteris testamenti in Sancta sanctorum, posterioris tabernaculi partem, à priori, velamine quodam separata atq; distinctam, atque

- Sernabantur ibi Thuribulum aureum.
- Arca testamenti, & in ea Vrina aurea habens manna.
- Virga Aaronis quae fronderat.
- Tabulae testamenti.

Quam ingrediébatur Sacri peragendi causa eo ingrediébatur

- Non nisi summus pontifex, semel tantum in anno.
- Nec sine sanguine, quem & pro sua & populi offerret ignorauit.

Noui testamenti, in ecclesiam Militantem seu peregrinantem, id est, huius seculi congregationem, quam ingredi poterant

- Sancti patres etiam veteris testamenti, qui & ipsi de ecclesia & ciuitate erant Dei.
- Omni tempore.

Triumphantem, ad quam ante Christi ascensionem, nulli inquam paruit accessus. Quanto itaque caelestis conuersatio, huic terrena societate est praestantior, tanto etiam quae in ecclesia geruntur Christiana, praestantior, quae in veteri continebantur tabernaculo. à princip. cap. 9. vsq; ad vers. Quae parabola est temporis instantis.

DE SACRIFICIORVM EFFICACIA. TABULA 123.

SACRIFICIA VETERIS legis eam efficaciam non habere, quae habet oblatio Christi, hoc loco non amplius quidem vna, sed euidentissima demonstrat ratione:

- Herorum sanguine, aut vitulorum cinere, corporum tantum conferebatur sanctificatio: quae significatio fuit sanguinis Christi.
- Sanguis autem Christi ipsam confert gratiam, quam sacrificia illa denotabant, & emundat hominum conscientias ab operibus mortuis, ad seruendum Deo viuenti. d. vers. Quae parabola est. vsque ad vers. Et ideo noui testamenti mediator. eod. cap. 9.

DE CON-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE CONFIRMATIONE PROMISSIONVM vtriusque testamenti. TABVLA 124.

QVOD HEBRAEI iactabant veteris legis promissiones sanguinis effusione fuisse firmatas, id infringit Paulus ratione

Fere pari, quali in priori vsus est parte, quae ad efficaciam pertinet sacrificiorum: quod scilicet lex noui testamenti, longè preciosiori sanguine roborata sit, quam antiquae legis pacta. Alia etiam non minus firma: cum enim voluntas testatoris nisi mortis eius interuentu rata habeatur, atq. ea in veteri testamento non intercesserit, sed in nouo: consequens est, ut firmior sit nomi, quam veteris, testamenti sponso.

DE IVGI SACRIFICIORVM VSV. TABVLA 125.

FRVSTRA GLORIANI Iudaeos de iugi & continuo veteris legis sacrificio. Nam quod oblationes testamenti

Veteris frequentius repetebantur, id imperfectionis erat indicium, vers. Non enim. vsque ad finem cap. 9. Quia Christus fuit vnus & solus, qui voluntatem diuinam, versum Deum Dei sacrificiū, in omnibus adimpleuerit. Quod iam sedeat ad dexterā Dei patris, cui se exhibet tanquam pontificem pariter & hostiam pro totius mundi peccatis oblatam, toto cap. 10.

APPENDIX EX B. CHRYSOSTOMO.

QVIB ergò nos? Nónne per singulos dies offerimus? Offerimus quidem, sed ad recordationem facientes mortis eius. Et vna est hostia, non multae. Quomodo vna est, & non multae? Quia semel oblata est, oblata est in sancta sanctorum: hoc autem sacrificium exemplar est illius: id ipsum semper offerimus. Nec nunc quidem alium agnum, crastina alium: sed semper eundem ipsum. Proinde vnum est hoc sacrificium hac ratione. Alioquin quoniam in multis locis offertur, multi Christi sunt? Nequaquam, sed vnus vbique est Christus, & hic plenus existens, & illic plenus, vnum corpus. Sicut enim qui vbique offertur, vnum corpus est, & non multa corpora, ita etiam & vnum sacrificiū. Pontifex autem noster ille est, qui hostiam mundanrem nos obrulit: ipsam offerimus & nunc, quae tunc oblata quidem, consumi non potest. Hoc autem quod facimus, in commemorationem quidem fit eius quod factum est. Hoc enim facite (inquit) in meam commemorationem. Homil. 17. in epistola ad Hebræos.

DE PA-

DE PATRVV VETERIS TESTAMENTI RELIGIONE in caeremoniarum legis obseruatione. TABVLA 126.

Fidei definitione, quae est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium, cap. xj. in princip.

Abelis, qui fide meliorem obrulit hostiam, quam Cain, vers. Fide plurimam. eod. Enoch fide translatus, ne videret mortem, vers. Fide Enoch. eod. Noe, qui fide aprauit arcam in salutē domus suae. vers. Fide Noe. eod. Abrahæ, qui fide exiens de terra sua, & nesciens quò iret, terram promissam incognitam est ingressus, vers. Fide, qui vocatur Abraham. eod. Isaac, qui de futuris benedixit Iacob & Esau. vers. Fide & de futuris. eod. Iacob, qui moriens singulos benedixit filiorum Ioseph, & adorauit fastigium virgæ eius, vers. Fide Iacob. Ioseph, qui moriens, de profectione filiorum Israel vacillatus est, vers. Fide Ioseph. eod.

probat primā

Ante legem, nempe

exemplum patrum, qui fuerunt

PATRES veteris testamenti Deo non legis obseruatione, sed fide potius placuisti.

Natus, occultatus est mensibus tribus à patribus suis, vers. Fide moyses. eod. Grandis factus, negauit se filium esse Pharaonis. ibid. Reliquit Aegyptum, ibid. Celebrauit Pascha, ibid. Eorum quae acciderunt tēpore datae legis sub moise & Iosue: Fide enim Filij Israel transierunt mare rubrū, tanquam per aridam terram, vers. Fide transierunt. eod. Muri Iericho corruerunt, vers. Fide muri. eod. Raab meretrix non periit cum incredulis, excipiens exploratores, vers. Fide Raab.

Post iam datam legem, tēpore scilicet Iudicum & Prophetarū, qui & ipsi per fidem

Vicerunt regna, Operati sunt iustitiam, Adepti sunt repromissiones, Obrutauerunt ora leonum, Exinxerunt impetum ignis, Effugerunt aciem gladij, Conualuerunt de infirmitate, Fortes facti sunt in bello, Castra verterunt exterorum, Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos, vers. Et qd adhuc dicat d. c. xj.

Deinde ex hac probatione concludit, in fide Christiana perseverandum, ac eius nomine pro cuique quiduis perferendum esse, cap. 12. in princip. Ad hæc Hebræorum hac in re negligentiam reprehendit, & incuriam, vers. Nondum enim vsque ad sanguinem restitisti. & c. eod.

Denique modum præscribit, quo hanc virtutem, quam tanconpere desiderauit in Hebræis, fidei scilicet constantiam, adquirere quis ac tueri queat: id quod efficitur

Vite honestate. Morum sanctimoniam, vers. Propter quod remisit. eod.

DE SIGNIS

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE SIGNIS ET MIRACVLIS RECTE
dijudicandis. TABVLA 127.

MAIORA ESSE
signa & miracula noue le-
gis, quam antiquæ, iterum
per collationem ostendit Te-
stamenti

*Peccatis, cuius tanta erat asperitas, ut etiam perfecti terrerentur: neque
in tanta, quæ tum erat, conscientiarum perturbatione auxiliatricem
habebant gratiam. vers. Non accessistis, cap. 12. & ibi glossa. in verb.
Et si bestia tetigerit &c.*

*Novi, cuius iugum etiam imperfectis suauis est, & onus leue. Ibidem.
vsque in fin. d. cap. 12. & Matthæi 23.*

DE SENTENTIA, QVA PRAEFATA
controuersia deciditur. TABVLA 128.

SVMMA HVIVS SEN-
tentia hæc est, quod cum legis euange-
licæ ratio, antiquæ legis obseruationem
non dignitate tantum, sed auctoritate
etiam, haud aliter quam corpus supe-
ret umbram: in ea religionis puritate
cuius, qui modò saluari cupiat, cum
omni timore & reuerentia sit perseue-
radum. vers. Itaque regnū. in fin. ca. 12.
Quod ita futurum putat, si sequamur

Charitatem fraternam. cap. 13. in principio.

Hospitalitatem, ibid.

Castitatem, vers. Honorabile conubium. eod.

Mediocritatem, vers. Sint mores sine auaritia. eodem.

*Sinceram fidem orthodoxæ religionis, spreis doctrinis va-
rijs & peregrinis, vers. Memento te prepositorum. eod.*

*Sobrietatem & abstinentiam ab escis carnalibus, versic.
Optimum est enim gratia. eod.*

*Gratiarum actionem, versic. Per ipsum ergo offeramus.
eodem.*

*Obedientiam & humilitatem, versic. Obedite prepositis
vestris. vsque ad versic. Orate. Nam quæ inde sequuntur
vsque in finem capituli huius decimtertij & vltimi, com-
mendationem continent mutuam, qua D. Paulus hanc con-
cludit epistolam.*

LECTO.

LECTORI BENEVOLO AC
PIO BARTHOLOMAEVS LAVRENS, COGNO-
mento vulgari Posti, Salutem.

Væ sequitur hoc loco, id est, facie huius folij altera, de san-
ctissimo Iesu aut Christi nomine figuralis tabula, ea cõplu-
res ante annos à me obiter in ocio, licet non absque nego-
cio & labore singulari, confecta fuit: id quæ in vsum & gratiã
eorum, qui vel studiosè pij, vel piè studiosi quidem sint, ve-
rùm p occupatiões varias ac multiplices, quibus assidue & variè distrahū-
tur, eiusmodi anxij numerandi aut supputandi studijs, qualibus in se-
quenti hac tabula vtendum fuit, insistere nec velint, nec possint. Edendæ
autem eiusdem seu Tabulæ seu figuræ nulla se mihi iã pridem apta cõmo-
dave obtulit occasio, tametsi diu anxie expectata, nisi q̃ paucis quibusdam
familiaribus calamo pen nãve solùm cõmunicaretur. Eapropter cum ali-
quandò tandèm post diutinã expectationem, hoc præfens Tabularum si-
ue Partitionum Theologicarum clarissimi doctissimiq̃ viri D. Geor-
gij Ederi Opus hîc apud nos edendum obtigisset, tum verò mihi hæc nũs
frustrà diuq̃ p̃tolato, vltiùs visum non est, opportunitatē vllam aliã,
quæ vel commodior vel aptior esse videri posset, diutiùs aut petiti, aut
p̃tolatum iri. Misistatq̃ hac mea meis cum literis ad supradictum D. Ederũ
tabulari descriptione, citiùs ac faciliùs, q̃ spes erat, non modò hoc ipsum
quod volui, impetraui: verùm plus etiã, in modò maius aliqd ac petij, pete-
re auctus fui, obtinui. Consultus enim seu rogatus à me ipse D. Ederus
de hac supradicta tabula, nũ videlicet æquo sufferre posset aut vellet ani-
mo, si cum bona D. suæ venia, eiusmodi quid suarũ Tabularũ fini, perindè
atq; auctarij seu Corollarij non impertinentis instar adijceretur: consul-
tationem siue petitionē hanc meam non solùm nõ reiecit, sed vltro etiã
obuijs quodãmodo vlnis accepit: voluitq; ac iussit, vt antedicta hæc de Ie-
su aut Christi nomine figuralis tabula, vel ante suas illarũ quatuordecim
Apostoli Pauli epistolarum Tabulas, vel certè mox ab earum expeditarũ
fine, quæ admodum & hîc ob oculos factũ apparet, infereretur. nam huc,
id est, ad ipsum apostolum Paulũ, seu ad eius quatuordecim epistolas, eam
Tabulã peculiariter ac vnicè spectare. Habes studiosè lector breuiter ac di-
lucidè redditam ostensamq; sequentis Tabellulæ huc aliundè p̃ter spem
insertæ rationem & occasionem. Si proindè tibi hæc ipsa quæ hîc sequit̃
siue tabula siue figura, videbitur neq; ingrata, neque illepida, neque inu-
tilis aut inpræsentiarum esse, aut in posterũ fore, memineris & nõris, edi-
tionem hanc eius præsentem, non tam auctori, q̃ promotori eiusdem D.
Georgio Edero acceptum ferri oportere. Id sedulo curaturus, nostrã hanc
qualemcunq; opellam boni consule: mei q; in tua apud Dominum Iesum
Christum deuotione haud obliturus, benè diuq̃ vale. Colonia ex offi-
cina Quenteliana, quarto Idus Decemb. 1567.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE SVAVISSIMO ET SANCTISSIMO CHRISTI IESV nomine, quoties eius in Paulinis tantū epistolis & salutaris & celebris fiat mentio, authore Bartholomæo Laurente Neomagenfi.

NOMINE IESV CHRISTI, seu CHRISTI IESV cōiun-ctim, aut seorsim Christi, seorsim, Iesus, vsus est Apostolus Paulus in suis 14. epistolis quadringentis ac sexagies, id est, vicibus quadringentis & sexaginta:

Romanos, bis ac septuagies, id est, vicibus septuagintaduobus. Corin- thios Priore, ter & septuagies, id est, vicibus 73. Altera, octies & quinquagies, id est, vicibus 58. Galatas, semel & quadragies, id est, vicibus 41. Ephesios, novies & quadragies, id est, vicibus 49. Philippenses, quadragies, id est, vicibus 40. Colossenses, octies & vicies, id est, vicibus 28. Thef- saloni- censes Priore, vicies, i. vicibus 20. Altera, quater ac decies, id est, vicibus 14. Timo- theum Priore quinde- ciens, i. vicibus 15. Altera, quater ac decies, id est, vicibus 14. Tuū, quater, i. vicibus 4. Philemonem, novies: id est, vicibus novem. Hebraeos, ter & vigies, id est, vicibus 23.

Primo quinquies, secūdo semel, tertio ter, quar- to semel, quinto septies, sexto septies, septimo bis, octavo novies, nono ter, decimo quinquies, (vndecimum vacat) duodecimo semel, decimo- tertio semel, decimoquarto quinquies, decimo- quinto duodecies, decimo sexto octies. Primo septies ac decies, secūdo ter, tertio qua- ter, quarto septies, quinto quater, sexto ter, se- ptimo semel, octavo bis, nono ter, decimo ter, vn- decimo quater, duodecimo quater, (decimūter- cium & decimūquartum vacat) decimoquin- to quindecies, decimo sexto ter. Primo octies, secūdo quinquies, tertio ter, quar- to decies, quinto novies, sexto semel, (septimum vacat) octavo bis, nono semel, decimo quinquies, vndecimo septies, duodecimo quater, decimo- tertio ter. Primo septies, secūdo novies, tertio vndecies, quarto ter, quinto quinquies, sexto sexies. Primo vndecies, secūdo octies, tertio novies, quarto septies, quinto decies, sexto quater. Primo decies ac novies, secūdo octies, tertio no- vies, quarto quater. Primo octies, secūdo septies, tertio novies, quar- to quater. Quāq̄ inter hæc Iesus, p̄ alicuius disci- puli nomine, cognomēto Iusti, semel vsurpatur. Primo ter, secūdo quater, tertio ter, quarto sexies, quinto quater. Primo septies, secūdo semel, tertio semel, quar- to semel, quinto bis, sexto ter. Primo sexies, secūdo quater, tertio bis, quarto bis. Primo bis, secūdo semel, tertio semel. Secūdo (nam primū vacat) semel, tertio ter, quarto bis, quin- to semel, sexto bis, septimo semel, (octavū vacat) nono quater, decimo bis, vndecimo semel, duodecimo bis, decimo tertio quater. Quāvis & inter hæc Iesus semel pro Iosue vsurpatur.

Hoc vno est tantum nomine certa salus.

DE EPISTOLIS CA- NONICIS.

CONTINVATIO.

DISTRIBVTIS per suas partes illis epistolis, quæ ab Apostolo Paulo nominatim vel ad certos populos, vel ad personas scriptæ sunt certas: superest, vt earum nūc epistolarum, quas alij apostoli non vni populo, aut ciuitati, sed vniuersæ scri- pserunt ecclesiæ Christianæ, ac ob id vel canonicæ, vel catholicæ appellari con- fuerunt, fiat distributio.

QVÆ ET QVOT EPISTOLAE SVNT CANONICAE.

TABVLA 129.

VT SEPTEM Iacobi I. Petri II. Ioannis III. Iuda I. Quæ perri- nem vel ad Omnia ecclesiarum membra, Diversos hominum ordines & status, Virtutes Theologicas, Confirmationem doctrinae Apostolicæ.

QVARE DICANTVR CANONICAE.

CANONICAE hæc dicuntur epistolæ, vel à sacro scripturarum Canone, id est, au- thenticæ, & hæc ad differentiam earum, quas alij sub falso apostolorum ediderāt nomine, solæ in catalogum sacrarum scripturarū receptæ sint, & auctoritatem diuinæ habeant scripturæ, vel à regula, & saluberrima atq; certissima credendo- rum agendorumq; hoc est, cum fidei, tum morum, contineant præcepta. Glossa & Dionys. hic in proœmio.

QVAM OB REM NON ET PAVLI EPISTO- LAE DICANTVR CANONICAE.

ET quāvis propter has rationes etiam apostoli Pauli epistolæ possent dici Ca- nonicæ, magis tamen hoc nomen his impositum est epistolis, & à diuersis autho- ribus sint conscriptæ, & ita ab vno eorum peculiare aliquod nomen fortiri ne- quirent, sed commune eis aliquod tribuendum erat nomen, Nomen utiq; cō- dignum & venerabile. Dionys. ibid.

VNDE APPELLATAE SVNT CATHOLICAE

CATHOLICAE dicuntur, & eam contineant fidei doctrinam quæ vniuersalis est, & à communi Apostolorum consensu nihil discrepat. Glossa in d. proœm. Augu- stinus eadem vocauit apostolicas, in lib. de fide & operibus, cap. 14.

ALIA RATIO EX OECVMENTIO.

CATHOLICAE, id est, vniuersales dicuntur hæc siue orbiculares, & nō distinctim vni genti aut ciuitati (quemadmodum D. Paulus Romanis aut Corinthijs) has dedicat epistolas huiusmodi discipulorum Domini cœtus, sed vniuersaliter fi- delibus, siue Iudæis qui dispersi erant, sicut etiam Petrus, aut etiā omnibus Chri- stianis sub eadē fide degentibus. Oecumenius ante Cōmentar. in epist. Iacobi.

DE DVPLICI EPISTOLARVM CANONI- carum ordine. TABVLA 130.

DVPLEX EST, vt habet hoc locū præfa- tio vulgata & Glossa. harum epistolarum ordo:

Dignitatis, de quo hic in prologo vulgato legitur: Nō ita ordo est apud Græcos, inquit, qui inegrè sapiunt, & fidem reclamant, episto- larum septem, quæ Canonicæ nuncupantur, sicut in L. auiis codicibus inueniuntur: vt quia Petrus est primus in ordine apostolorum, prime sint etiam eius epistolæ in ordine cæterarum &c. Temporis, quo ab authoribus suis sunt editæ. Scripserunt enim hi apostoli eo ferè ordine, quo eorum scripta in sacris Biblijs communiter collocata sunt.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE HARVM EPISTOLARVM MATERIA SIVE argumento, ex præfatione D. Thomæ ad eisdem. TABVLA 131.

Table with 3 columns: Author (Iacobi, Petri, Ioannus, Iudæ), Description (Sustinentia aduersitatis, Amor supernæ & diuinæ charitatis, Fuga carnalis voluptatis, Delectio veterum literarum, etc.), and Category (Gratiarum, Virtutum, Donorum, Bonorum operum).

DE HVIVS VOLVMINIS PARTIBVS.

TABVLA 132.

Diagram showing 'LIBER EPISTOLARVM CANONICARVM diuiditur secundum numerum' branching into 'Liberum' and 'Epistolarum', which are further divided into 'In partes' (Quatuor, Septem).

VTRIVSQVE PARTIS PROBATIO, EX HIERON. IACOVS, Petrus, Ioannes & Iudas, septem ediderunt epistolas, tam mysticas, quam succinctas, & breues pariter ac longas: Breues in verbis, longas in sententijs, vt rarus sit, qui non in earum lectione cæcutiat. Hieron. ad Paulin.

EPISTOLA CATHOLICA IACOBI APOSTOLI, DE FIDEI FRVCTIBVS, & hominis Christiani operibus, Liber Bibliorum LXV, Partis secundæ libri quarti, decimus quintus.

ORDINIS RATIO.

CVM D. Iacobus inter reliquos huius ordinis apostolos omnium scripserit primus, meritò eius epistola primum inter Catholicas obtinuit locum, prout explicatiùs in proxima dicitur epistola Petri prima. Lyran. in prolog. canon. epist.

DE HVIVS EPISTOLAE AVTHORE.

ETSI ex nouatorib' aliqui affirmare ausint, cum plures huius nominis fuerint, (vnus enim Zebedæi, alter Alphæi dicebatur filius, quibus aliqui etiam addunt tertium, qui, vt Paulus, extra numerum duodecim ad apostolatam sit vocatus) incertum esse, vter ex his, præsentem scripserit epistolam: D. Hieron. tamen in libro de viris illustribus ita cum graphicè descripsit, vt dubium esse nemini queat, huius epistolæ eum esse authorem, qui dictus est Alphæi, siue Iacobus minor: Minor, inquam, vocatione ad Apostolatam, nõ virtutum sanctitate & perfectione. Dionys. Carthusian. hîc cap. 1. in princip.

VERBA D. HIERONYMI.

IACOVS qui appellatur frater Domini cognomento Iustus, vt nõnulli existimant, Ioseph ex alia vxore: vt autem mihi videtur, Mariæ sororis matris Dñi, cuius Ioannes in libro suo meminit, filius, post passionem Dñi, statim ab apostolis Hierosolymorum episcopus ordinatus, vnã tantum scripsit epistolam, q̄ de septem Catholicis est. Hieron. de viris illust. vbi etiam alia de hoc ipso Iacobo ex patribus adducit testimonia, vt sunt hæc quæ sequuntur:

EX EGESIPPO.

EGESIPPVS, inquit, vicinus apostolorum temporum, in quinto Cõmentariorum libro de Ia.

Ioan. 19.

de Iacobo narrans, ait: Suscepit ecclesiam Hierosolymæ post apostolos frater Domini Iacobus, cognomento Iustus. Hic de vtero sanctus fuit: Vinum & siceram non bibit, carnem nullam comedit, nunquam tonsus est, nec vnctus vnguento, nec vsus balneo. Huic soli licitum erat ingredi sancta sanctorum. Vestibus lanceis non utebatur, sed lineis, solusq; ingrediebatur templum, & flexis genibus pro populo deprecabatur, vt camelorum duritiem traxisse eius genua crederentur. Dicit & alia multa, quæ enumerare longum esset.

EX IOSEPHO ET CLEMENTE.

SED & Iosephus in XX. libro Antiquitatum, & Clemens in septimo hypotyposon, id est, informationum, dicunt: Mortuo Festo, qui Iudæam procurabat, Albinum successorem eius missum à Nerone, qui cum necdum ad prouinciam peruenisset, Ananus, inquit, pontifex adolescens, Anani filius, de genere sacerdotali, accepta occasione euangeliorum, Concilium congregauit, & compellens publice Iacobum, vt Christum Dei filium denegaret, contradicentem lapidari iussit. Qui cum præcipitatus de pinna templi, confractis cruribus, semiuivus tollens ad cælum manus, diceret: Domine, ignosce eis: quod enim faciunt, nesciunt: fillonis fuste in cerebro percussus, interijt.

TESTANTVR ETIAM ACTA APOSTOLORVM.

TRIGINTA annos Hierosolymis rexit ecclesiam, vsq; ad septimum Neronis annum. Iuxta templum, vbi & præcipitatus fuerat, sepultus est. Titulum vsque ad obsidionem Titi & vltimam Adriani, notissimum habuit. Quidam è nostris, putauerunt eum in monte oliueti conditum: sed falsa eorum est opinio. Hieron. ibid.

SENTENTIA VENERAB. BEDÆ.

DIXIT de hoc Iacobo Paulus ad Galat. 2. Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse, dexteram dederunt mihi & Barnabæ societatis, vt nos in gentibus, illi autem in circuncisione prædicarent. Beda hîc cap. 1. in princip.

AN HAEC EPISTOLA SIT AVTHENTICA.

SEDITIONIS illius, qua etiamnum catholica premitur ecclesia, author, eò adductus est aliquandò blasphemiam, vt hanc epistolam, quam suo de fide & operibus falso dogmati constanter obistere videbat, à sacro scripturarum Canone, auctoritate seu libidine potius priuata, penitus excludere nõ sit veritus. Quam blasphemiam aliqui, quos habuit ille dogmatis sui sectarios, hoc prætextu colorare nitentur, quòd de illius epistolæ auctoritate D. etiam Hieron. & Eusebius Cæsareensis iam olim addubitasse viderentur.

QVAE D. HIERONYMI HAC DE RE FVERIT SENTENTIA.

D. Hieron. sententiam de auctoritate huius epistolæ, iam supra recitauimus in hæc verba: Iacobus qui appellatur frater Dñi & c. vnã tantum scripsit epistolam, q̄ de septem catholicis est, q̄ & ipsa ab alio quodam, nomine eius edita asseritur, licet paulatim præcedente tempore obtinuerit auctoritatē. Hieron. de viris illustribus.

SENTENTIA EVSEBII.

HACTENVS de Iacobo, inquit, cuius illa habetur epistola, quæ prima scribitur inter eas, quæ catholicæ appellantur. Sciendum tamen est, quòd à nonnullis nõ recipiatur, nec facile quis antiquorum meminerit eius: sicut ne illius quidem quæ dicitur Iudæ, q̄ & ipsa est vna de septem. Nos tamen scimus etiam istas cum cæteris, ab omnibus penè ecclesijs recipi. Euseb. lib. ecclesiast. histor. 2. cap. 23.

RESPONSO AD VTRANQVE AVTHORITATEM.

ILLVD hoc loco monendum est, neq; Hieronymum, vt isti falsò illi imponunt, neque quenquam eorum, quos probata fidei tulit antiquitas, de hac epistola dubitasse, sed tantum aliquorum dubitationem, cui tamen ipsi non subscriberent, retulisse. Quod verum esse, nõ obscurè ex vtriusq; patet verbis. Nam et si ab alio edita assereretur, inquit Hieron. paulatim tamē obtinuit auctoritatem, vt Eusebius: Nos tamen scimus, ait, etiam istas (Iacobi scilicet & Iudæ) cum cæteris ab omnibus penè ecclesijs recipi.

Demum, si fuerunt aliqui, qui de hac epistola dubitarint, cum illos, qui fuerint, nesciamus, neque veterum rerum scriptores eorum nomina posteritati mandarint: quis nisi rerum nouarum molitor, eosdem sanctissimis & doctissimis viris, tum Graecis, tum Latinis, qui ex eadem epistola testimonia citant, aut in eam scripserunt commentaria, praeponat? Certè si dignæ illorum fuissent dubitandi rationes, nec Hieron. nec Eusebius eas tacuissent, Immò aut illis darent victas manus, aut easdem diluerent, vt in minoribus cõtrouersijs agere solent. Medina de reãta in Deum fide lib. 6. cap. 23.

HAERETICVM ESSE, EPISTOLAM IACOBI

in canonicas non referre, ex D. Melchiore Cano.

PRIMO, quoniam Hieronymus in lib. de viris illustrib. asserit hanc (licet aliquando fuerit dubitatum) paulatim ramen procedente tempore meruisse autoritatẽ. Iam ergo vel D. Hieron. ætate epistolam hanc Ecclesia receperat.

Item, quoniam Innocentius & Gelasius cum concilio 70. episcoporum, Conciliaque omnia, Carthaginense, Laodicense, Florentinum, Tridentinũ, eam inter sacras reposuerunt.

His adde sanctos antiquos, Vrbanum Papam in epistola de cõmuni vita, Alexandrum 5. à Petro, in epist. ad omnes episcopos, Anaclerum in epist. de oppressione episcoporum, Marcellum papam in epistola ad episcopos Antiochenæ p. uinciae, Concilium Mileuitanum canon. 7. Omnes deniq; iuniores cum veteribus Theologis scholasticis, breuiter omnes Catholicos vsu quippe Ecclesie legitur vbiq; gentium pro sacra & apostolica, & quos dixi, hanc epistolam Iacobi Apostoli, Iacobi inquam apostoli esse affirmarunt, idq; Ecclesie vniuersalis vsu confirmante. Temerarium est itaq; nẽ dicam erroneum, huius epistolæ certitudinẽ velle aut ex incerto autore, aut ex stylo salutationis (vt alij quidam faciunt) infirmare, idque argumento leuiori quàm cui respondere debeamus. Canus li. bro 2. de locis Theologicis cap. 9. & 11.

QVI AVTHORES HVIVS EPISTOLAE VSI

fuerunt testimonijs. TABULA 133.

DIONYSIVS AREOPAGITA.

IACOBI epistola videtur Dionysius Areopagita, in lib. de caelesti Hierarchia, illo loco: Omne datum optimum, Iacobi 1.

IOANNES DAMASCENVS

IN historia Barlaam vsurpat illud, Fides sine operibus mortua est, Iacobi 2.

CYRILLVS ALEXANDRINVS

LIBRO de reãta fide ad reginas, vsurpat illud, Vnus est enim legislator & iudex &c. Iacobi 4. & dialog. 1. de Trinit. illud, Si quis indiget sapientia, Iacobi 1. Idem lib. de fide ad Reginas, vsurpat illud, Omne datum optimum, Iacobi 1. & illud, Subditi estote Domino, Iacobi 4.

AUGVSTINVS

IN libro de vanitate seculi, cap. 1. vsurpat illud, Amicitia huius mundi inimica est Deo, Iaco. 4. Idem in Euangelium Ioan. tr. act. 6. & de verbis Apostoli ferm. 16. illud, Demones credunt, & contremiscunt, Iacobi 2. Idem lib. de sancta virginitate, cap. 42. illud, Si quis indiget sapientia, Iacobi 1. Idem libro de rectitudine catholice conuer. illud, Beatus vir qui sufferit tentationem, Iacobi 1. Libro de fide & operibus, cap. 14. 15. & 16. tractat illud, Fides sine operibus mortua est, Iacobi 2. libro de 4. virtutibus charitatis illud, Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi &c. Iacobi 2. Libro de natura & gratia contra Pelag. cap. 58. illud, Resistite diabolo, & fugiet à vobis, Iacobi 4. De visitatione infirmorum, cap. 4. illud, Infirmatur quis in vobis? Iacobi 5. & ibidem illud, Constemini alterutrum peccata vestra, Iacobi 5. Libro de natura & gratia contra Pelagian. & de verbo Domini ferm. 4. illud: Linguam nullus hominum &c. epist. 29. ad Hiero. exponit illud, Offendēs in vno, factus est omnium reus. Cum similibus alijs penè infinitis. Medina d. lib. 6. cap. 9.

Etiam dæmones credunt.

TESTI.

TESTIMONIVM ADVERSARIORVM.

QVIN ipsi quoq; aduersarij, blasphemiam præceptoris sui agnoscentes, rei ipsius veritate permoti, hæc epistolam admittere coacti sunt. Sic enim ad eam scripsit tandem illorum antesignanus quidam: Etsi de hac epistola non nihil apud quosdam addubitatum est, tamen quia nulla est causa, ob quam repudianda sit, libenter eam sine cõtrouersia amplectimur, tum propter antiquitatem, tum propter salubria quæ illic continentur præcepta. Et alius in hæc verba: Quare nobis ad recipiendam hanc epistolam satis est, quod nihil cõtinet Christi apostolo indignum, multiplici verò doctrina scaret, cuius utilitas ad omnes Christianæ vitæ partes latè patet.

AD QVOS SCRIPSERIT APOSTOLVS

Iacobus.

DVODECIM scribit tribubus, quæ sunt in dispersione. Legimus enim, occiso à Iudæis B. Stephano, quia facta est, in illo die persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Hierosolymis. & omnes dispersi sunt per regiones Iudææ & Samariæ præter Apostolos. His ergo dispersis, qui persecutiõem passi sunt propter iustitiam, mittit epistolam. Nec solum his, verum etiam illis, qui percepta fide Christi, necdum operibus perfecti esse curabant, sicut sequentia epistolæ testantur. Nec non & eis, qui etiam fidei exortis durabant, quin & ipsam in credentibus, quantum valere, persequi ac perturbare studebant. Beda hic cap. 1. in principio.

ARGVMENTVM EX OECVMENTIO.

SCRIBIT autem aptam ad docendum epistolam, docens de tentationum varietate, quanam à Deo sit, & quæ à proprio corde hominum, quodq; non verbo tantum, sed & opere fidem oporteat ostendere, neq; auditores legis, sed effectores iustificari. De diuitibus quoq; præcipit, nẽ in cõtu ecclesie præponantur pauperibus, sed potius increpentur, tanquam fastuosi ac superbi.

Et tandem consolatur illos, qui iniuria afficiuntur, eosq; hortatur vt löganimus sint vsque ad iudicis aduentum: Vbi etiam de Patientiæ commodo, exemplo Iob docuit, præcipit aduocari presbyteros super infirmos, vt que studeant ad veritatem conuercere eos, qui seducti sunt, aut qui errant: ait enim, huius mercedem esse à Domino peccatorum remissionem, & ita concludit epistolam.

ALIVD BREVIVS ARGVMENTVM, QVOD

in Biblijs huic præfixum est epistolæ.

IACOVS Apostolus sanctum instituit clerum de cultura caelestium præceptorum, & regula Catholica obseruantia. & de inuicta patientia Maiestate, & de reuelatione plurimorum, & de mendacio Magistrorum. Author argumenti ad hanc epistolam.

VV 4

DE PAR.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE PARTIBVS EPISTOLAE D. IACOBI Apostoli. TABVLA 134.

QUANDO ad virtutem pertineat, vitium fugere, D. hinc Iacobus eos, qui ex 12. tribubus dispersi fuerant, contra omnis generis vitia quae tum in Ecclesiam irrepsisse videbantur, munitur studet armis

- PORTITVDINIS & constantiae, à princip. cap. 1. vsque ad vers. Si quis autem.
SPEI & fiducia, d. vers. Si quis eodem.
AEQV ANIMITATIS, vers. Glorietur eod.
PVDICITIAE, ver. Beatus vir qui suffert tentationem. eod.
VERBI Dei, ver. Scitis autem fratres mei. vsque in fin. d. cap. 1.
IVSTITIAE, à princip. cap. 2. vsque ad vers. Sic loquimini &c.
OPERVM misericordiae & pietatis, d. ver. Sic loquim.
ASSIDVITATIS & vigilantiae, ver. Sed dicit aliquis. vsque in fin. cap. 2.
LINGVAE temperatae. in princip. cap. 3.
SAPIENTIAE, ver. Quis sapiens? vsque in finem eiusdem cap. 3.
HVMILITATIS & obedientiae, cap. 4. in princip.
POENITENTIAE, ver. Appropiate. eod.
BENIGNITATIS & benevolentiae, ver. Nolite detrabere eod.
INTEGRITATIS conscientiae, ver. Ecce nunc qui dicitis. vsque in fin. cap. 4.
MEDIOCRITATIS, cap. 5. in princip.
SOBRIETATIS & temperantiae, ver. Epulati estis. eod.
LONGANIMITATIS, vers. Patientes estote, eod.
RELIGIONIS, ver. Ante omnia fratres, eod.
CHARITATIS proximi, ver. Consiemini ergo, & orate.
CORREPTIONIS mutuae, vers. Si quis autem ex vobis. vsque in fin. cap. quinti & vltimi.

DE FOR

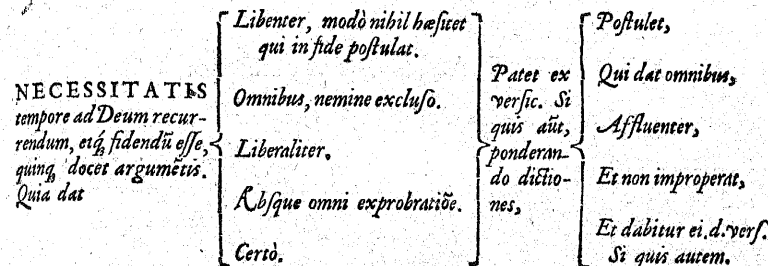
LIBER QVARTVS. DE FORTITVDINE ET CONSTANTIA.

TABVLA 135.

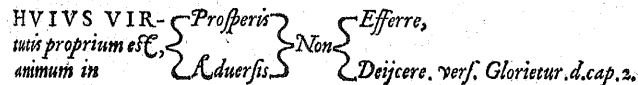

DE SPE ATQVE FIDVTIA.

TABVLA 136.

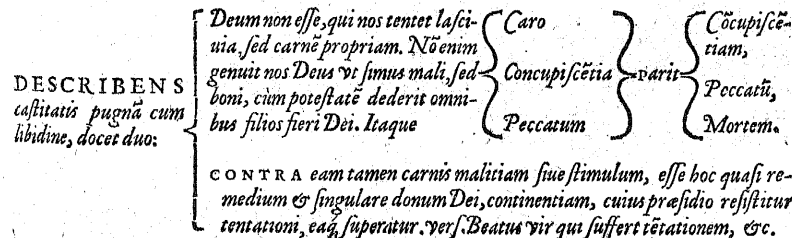

DE AEQVANIMITATE. TABVLA 137.

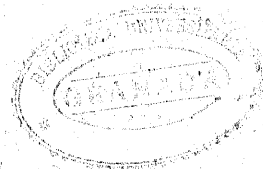

DE PVDICITIA ET CASTITATE.

TABVLA 138.

DE VER

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE VERBO DEI. TABVLA 139.

VERBVM DEI,
de quo Apostolus
agit in vers. Scitis
fratres. d. cap. 1. con-
sistit

NON in *Linguae petulantia,
Ira & contentione verborum,
Neque nudo auditu. Nō enim qui auditores sunt verbi, iustifica-
buntur, sed factores.*

SED in *Mansuetudine cordis,
Bonis operibus,
Religione munda & immacu-
ta, cuius actiones sunt,*

*Visitare pupillos & viduas in
tribulatione eorum:
Immaculatū se custodire ab hoc
seculo, d. v. vsque in fin. cap. 1.*

DE IUSTITIA. TABVLA 140.

RESPECTVM
personarū esse perni-
ciosum, tribus ostendi-
tur argumentis, cum

QVIA respectus eiusmodi per se est iniquus:

QVIA Deus elegit pauperes in hoc mundo, *Diuites in fide,
&
Heredes regni.*

QVIA diuites ple-
rūq; sunt *Crudeles
&
Blasphemi & infideles, cap. 2. à princ. vsq; ad vers.
Sic loquimini.*

DE OPERIBVS MISERICORDIAE ET
pietatis. TABVLA 141.

OPERA PIETA-
tis & misericordiae homi-
ni Christiano esse necessa-
ria, propter haec tria,

LEGEM libertatis Christianae, hoc est, charitatis fraternae, qua pro-
ximum iubemur diligere sicut nos ipsos, vers. Sic loquimini, & sic fa-
cite, cap. 2. in verb. sicut per legem.

IUDICIUM diuinum. Non enim alij misericordiam consequentur,
quam qui ipsi fuerint misericordes. ibidem in verbo, iudicium
enim &c.

FIDEI veritatem. Nihil enim proderit cuiquam, si dicat se habere
fidem, opera autem non habeat. d. ver. Sic loquimini, in vers. Quid
proderit?

DE AS-

LIBER QVARTVS.
DE ASSIDVITATE ET PERSEVERAN-
tia in operibus fidei. TABVLA 142.

TRIA SVNT,
qua hominem Christi-
anum ad perseveran-
tiam in operum exer-
citiis mouere debent.
opera enim,

QVAM quisque fidem habeat, declarant. vers. Sed dicet quis. eod. ca. 2.
in verbo, Ostende mihi fidem sine operibus.

EX fide profecta, hominem iustificat. Ibid. in verb. Abraham nōne ex
operibus iustificatus est?

FIDEM non augent tantum aut ornant; sed perficiunt etiam, eamq; aliā
per se mortuam, reddunt viuam. Sicut enim corpus sine spiritu mortuum
est, ita & fides sine operibus mortua est. in fin. cap. 2.

DE LINGVAE TEMPERANTIA.

TABVLA 143.

CVM NVSQVAM MAGIS
linguae noceat procacitas, quam in rebus sa-
cis & Verbi Diuini praedicatione: hinc
Apostolus ad docendi munus non protinus
omnes, nec quosuis admittēdos: admittis ve-
rō, ab hoc garrulitatis vitio vel imprimis ca-
uendum esse monet. Idq; ob varia & pene in-
numera eius incōmoda, quorum aliqua hoc
loco videas enumerata. Loquacitas enim

PARIT praesumptionem: volunt enim plures esse
magistri, cap. 3. in princip.

IN multis offendit, ibid. in verb. In multis.

IMPEDIT perfectionem, versic. Si autem equis
frena.

MAGNA exaltat, ver. Ita & lingua modicum qui-
dem membrum.

IGNIS est lingua mala, & vniuersas iniquitatis,
ver. Et lingua. eod.

MACVLAT totum corpus, & inflammat rotam na-
tuitatis, hoc est, cursum vitae nostrae. vers. Lin-
gua constituitur. eod.

DOMARI non potest, ver. Omnis enim bestiarum.

INQVIETVM malum est lingua, plena veneno
morrifero. vers. Linguam autem nullus hominum
domare potest.

DE LOQVACITATIS REMEDIO

Sapientia. TABVLA 144.

SAPIENTIA, DE

VERA, qua de sursum venit, &
qua in ver. Quis sapiens hīc
capite 3. agit Apostolus, est
duplex:

PRIMUM quidem pudica est:

DEINDĒ pacifica, modesta, sua-
dabilis, bonis consentiens, plena
misericordia & fructibus bonis.

FALSA, qua vt contentiones alit, ita terrena est, animalis & di-
abolica.

DE HV-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE HVMILITATE ET OBEDIENTIA.

TABVLA 145.

QVAE LAVS SIT
humilitatis, supbia declarat vi-
tupero. Superbia enim mala
est, atque detestanda, tū quo ad

PROXIMVM: Nam oriūtur ex ea bella, lites, inuidia, caedes,
cap. 4. in princip. vers. Unde bella & lites in vobis?

SEI PSVM: Gignit enim in corde hominis presumptionem, ve
qua à Deo sunt petenda, aut prorsus non petat, aut malè pe-
tat. Ibid.

DEVM: Quia amicitia huius mundi, inimicitia est Dei. Deus
superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. à d. princip.
vsque ad vers. Appropiate Deo. eod. cap. 4.

DE POENITENTIA. TAB. 146.

POENITENTIAE
partes, quas describit in d.
ver. Appropiate, sunt tres:

CONTRITIO, quam describit in verbo, Miseri estote, lugete &
plorate.

CONFESSIO, que non obscure in his
comprehenditur verbis:

Emundate manus pecca-
tores.
Purificate corda duplici
animo.

SATISFACTIO, De qua ita scribit Apostolus: Humili animi in cō-
spectu Domini. eod.

DE MVTA INTER CHRISTIANOS BENE-

uolentia retinenda. TABVLA 147.

HVIVS OFFICIVM PRAE-
cipuum ferè est, aliene non detrahere fa-
me aut honori. A quo vitio vnusquisque
tribus de causis alienissimus esse debet. Qui
enim obloquitur proximo,

PRIMUM detrahit legi.

DEINDE, quod iniustus est iudicis sibi sumit par-
tes, atque eas que solius Dei sunt.

POSTREMO seipsum condemnat, à vers. Nolite de-
trahere. vsque ad ver. Ecce nunc qui dicitis.

DE IN-

LIBER QVARTVS.
DE INTEGRITATE CONSCIENTIAE.

TABVLA 147.

CONSCIENTIAE
integritatem duobus seruabi-
mus modis:

SI temerè nihil suscipiamus, sed tantum quæ bona scimus facia-
mus.

SI in Dei nomine omnia aggrediamur. d. vers. Ecce nunc qui dicitis.
vsque in fin. cap. 4.

DE MEDIOCRITATE AVREA.

TABVLA 148.

EO adducit hominem, vt suæ conditionis obliuisci videatur,
cap. 5. in princip.

EXCAECAT omnem animi prudentiam, vt auarus forru-
næ sectetur inconstantiam. ibid.

MEDIOCRITATE M,
cuius ea vis est propria, vt suo quisq;
contentus viuat, probaturus, vitium
detestatur ei contrarium, scilicet auari-
tiam. Cuius mala & incommoda sunt
haec:

TRANQVILLITATEM adimit humanis mentibus, &
grauissimas eas & superfluis implicat curis. ibidem.

EXCLVDVNTVR auari à regno caelorum. Thesaurizant
enim sibi iram in nouissimis diebus, tristissimam audituri
sententiam, Esuriui, & non dedisti mihi.

NEC ferè vnquam ei studetur sine pauperum oppressione,
quorum clamor ad aures vsque pertingit Domini sabaoth.
à d. princip. cap. 5. vsque ad vers. Epulati estis. eod.

DE SOBRIETATE ET TEMPERANTIA.

TABVLA 149.

REPRAEHEN-
dit duo, huic virtuti cō-
traria vitia:

Gulam
&
Luxuriam.

Quo-
rum ef-
fectus

Ignauia
&
Crapula.

dicit. versic. Epu-
lari estis. eodem
cap. 5.

xx DE PA

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE PATIENTIA. TAB. 150.

VT MINATVS }
est Apostolus paulo ante }
pauperū oppressoribus, ut }
nunc oppressos solatur, à }
SPE futura liberationis, vers. Patientes igitur estote. d. cap. 5.
PROMISSIONE aduentus Domini, ibidem.
EXEMPLO sanctorum Patrum, qui patientia omnes mundi huius vi-
cerunt persecutiones.

DE RELIGIONE ET VERO DEI
cultu. TABULA 151.

VERO DEI }
cultu }
REPUGNAT iurandi leuitas, vers. Ante omnia autem fratres mei, nolite iu-
rare neque per caelum, neque per terram, d. cap. 5.
CONVE- }
niunt }
Simplex veritas, vers. Sit autem sermo vester, Es est, &c. eod.
Sacrificium laudis & oratio, vers. Tristatur autem aliquis ve-
strum! oret. eodem.
Excrcema vultus, vers. Infirmatur quis in vobis? eodem.

DE CHARITATE PROXIMI.
TABULA 152.

HAEC CONSI- }
stis in cura salutis }
PROPRIAE, per confessionem peccatorum, vers. Confitemini ergo, d.
cap. 5.
PROXIMORVM, per orationem mutuam. Quae quantum apud Deum
valeat, ostendit exemplo Eliae. ibid.

DE ADMONITIONE FRATERNA.
TABULA 153.

QVI CORRIPIT }
fratrem peccantem, dum fa- }
cit commoda: }
SALVAT animam eius à morte, versicul. Fratres mei, eodem
capit. 5.
OPERIT multitudinem peccatorum, ibidem. vsque in fin. d. cap. 5.
& vltimi.

EPISTOLA

EPISTOLA PETRI APO-
STOLI PRIMA, DE NOVO INDVGEN-
do homine, siue de reformatandis in ecclesia moribus, Liber Bibliorum
LXVI, Secundae Partis Quarti libri, decimus sextus.

RATIO ORDINIS.

PETRI epistolas, post illam de qua haec tenus dictum est, D. Iacobi epistolam, scri-
ptas fuisse, sic declarat Nicolaus Lyranus: Iacobus, inquit, triginta annis rexit ec-
clesiam Hierosolymitanam post passionem Domini, scilicet vsque ad sextum an-
num Neronis, & tunc fuit martyrizatus. Petrus vero triginta octo, id est, vltimo
Neronis anno.

Et certo constat, quod in vltimo tempore vitae suae scripserit. Nam de seipso
testatur 2. Per. 1. Certum est, quod velox est depositio tabernaculi mei. Atque sic
patet, post diu scripsisse Iacobum. Lyranus in prolog. ad 7. epistolas Catholicas.

DE HVIVS EPISTOLAE AVTHORE D. PETRO,
& primum de varijs eius nominibus.

SIMON obediens interpretatur, eo quod obediens fuit Domino dicenti: Venite
post me, & faciam vos fieri piscatores hominum. Petrus autem interpretatur
agnoscens, eo quod agnouit, dicens: Tu es Christus filius Dei viui: vel Petra, id
est, firmamentum ecclesiae. Vnde vicissim audire meruit: Tu es Petrus, & super
hanc Petram aedificabo ecclesiam meam. Cephas etiam, id est, caput dictus est ec-
clesiae. Viterb. in Chronicis, Parte 14. & Isidorus de patribus noui testa.

DE EIVS ORIGINE.

PETRVS filius Ioannis, frater Andreae Apostoli, ortus in vico Bethsaida, prouin-
ciae vero Galilaeae, quae est iuxta stagnum Genezaeth, qui primò vocatus est Bar-
iona. Hieron. De viris illustribus, & Viterbien. & Isidorus vbi supra.

DE VITA ET OFFICIO EIVSDEM.

PETRVS apostolorum princeps est, primus confessor Dei atq; discipulus, Pastor
humani generis, clauiger ethereus, Christi amator, Christi & negator: q. cum An-
tiochiensi Ecclesiae 7. praefuisset annis, euangelium praedicauit in Ponto, Galatia,
Cappadocia, Asia & Bithynia: Secundo vero anno Claudij, ad expugnandum Si-
monem Magum peruénit Romam. Vbi annis 25. eiusdem urbis tenuit pontifica-
tum, vsque ad vltimum Neronis annum, id est, quartum decimum. ibid.

DE MORTE ET SEPULTVRA
eiusdem.

ANNO XXXVI, tertio Calendas Iulias, post Passionem Christi, à Nerone cruci
affixus, martyrio coronatus est, capite ad terram verso, & in sublime pedibus ele-
uatis, asserens se indignum, quod sic, vt Dominus, crucifigeretur. Sepultus est Ro-
mae in Vaticano iuxta viam triumphalem, tertio lapide ab vrbe ad Orientem pla-
ga, vbi totius orbis veneratione celebratur. Hieron. & Viterbien. & Isidorus vbi
suprà.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE B. PETRI APOSTOLI MIRACVLIS.

MAR PEDIBUS gradiendo calcavit, p̄teriens languidos umbra sua sanauit. Claudis gressum restituit: paralyticis membra reparauit. Viduam defunctam Dorcadem, id est, Tabitham mortuam suscitauit. Ananiam & Saphiram reos perfidia, mortis etiam animaduersione damnauit. Simonem magum cælum ascendente, ad terram collisit. Viterbient, & Ilidorus ibidem.

DE EDITIS AB EO SCRIPTIS.

SCRIPSEIT duas epistolas, quæ Canonica nominantur, quarum secunda à plerisque eius esse negatur, propter styli cum priore dissonantiam. Sed & euangelium iuxta Marcum, qui auditor eius & interpres fuit, huius dicitur. Libri autem eius, è quibus vnus actorum eius scribitur, alius euangelij, tertius prædicationis, quartus Apocalypsis, quintus iudicij, inter apocryphas scripturas reputantur. Hieron. de viris illustribus.

AD QVOS SCRIPSERIT HANC EPISTOLAM Petrus.

SICVT Paulus Apostolus principaliter ad Gentes, ita Iacobus & Petrus ad Iudæos missi fuerunt. Sub hoc tamè discrimine, vt Iacobus, cuius Paulus meminit in secundo ad Galatas capite, prædicaret eis, qui ex circumcisione conuersi fuerunt: Petrus verò illis, qui ex gentibus circumcidebantur primùm, & sicbant Iudæi: deinde verò ad Christianam conuertebantur fidem, Atque hi sunt, quos idè Petrus in principio huius epistolæ vocauit aduenas. Græcè profelyti dicuntur, Dionys. Carthus. hic cap. i. in princip.

Hebræi Profelyti.

Quo profelytorum nomine appellabant Iudæi eos, qui de gentibus nati, in Deum credere, & circumcisione accepta, Iudaico more, iuxta Dei legem, vitam ducere maluerunt. De quorum numero fuere quidam eorum, qui in die sancto Pentecostes, quo apostoli spiritum sanctum in ignis visione perceperunt, ad prædicationem eorum Christo crediderunt, dicente scriptura, quòd Iudæi quoquè & profelyti adessent. Electos ergò aduenas dicit, qui de Gentilitate ad agnitionè ac susceptionem diuinæ legis, ac perceptis Sacramentis legalibus, ad acceptionè gratiæ fidei peruenire meruerunt. Beda hic cap. i. in princip.

DE EODEM DIONYSIUS.

VERVM TAMEN verius reor, quòd non eis duntaxat, scilicet Profelytis, id est, ex Gentibus qui Iudæorum religionem amplexi erant: sed Iudæis vniuersis ad Christum conuersis scripsit, quemadmodùm Iacobus, siue ante susceptionè Iudaismi fuerunt Gentiles, siue non. Omnium nanque generaliter habuit curam. Omnes etenim Christiani, viatores & aduenæ vocantur, quia ad veram & cælestem atq; perpetuam Patriam tendunt, & in seculo isto, tanquàm in exilio, in terra aliena, in via lachrymarumque valle degunt. Dionys. Carthus. ibidem.

Os Christiani viatores & aduenæ.

VBI ET QVANDO SCRIPSERIT HANC epistolam.

SCRIBIT autem eis à Roma, tempore Claudij Cæsaris. Thomas Aquinas hic cap. i. in princip. & Glossa in Prolog. eiusdem.

QVID IN EA PERSCRIBERE voluerit.

PRIMUM quidem enarrat & ostendit, quòd fides in Christum, à Prophetis annunciata sit, & per ipsos significata redemptio, quæ per ipsius sanguinem fieret: quodque ipsi ac gentibus annunciata sint omnia, ad quæ desiderant angeli prospicere.

Deinde,

LIBER QVARTVS.

Deinde, vbi suauis, vt dignè ad eum qui ipsos vocauit, conuerterentur: exhortatur, vt etiam Regibus honorem deferant: & mulieribus ac viris cõcordiam præcipit.

Et pauca circa mores exhortatus, significat, quòd etiam in infernum facta sit à Domino prædicationis salutis ac resurrectionis: vt qui priùs mortui sunt, resurgant quidem & iudicentur in corpore, sed per gratiam resurrectionis perseuerent.

Etiam in inferno facta est prædicationis salutis.

Et quòd finis omnium deinceps imminet, debentque omnes parati esse, tanquàm iudici rationem reddituri: & ita concludit epistolam. Oecumenius hic in præfatione, ex Synopsi Athanasij.

ARGVMENTVM.

DISCIPVLOS Saluatoris inuicti toto orbe diffusos & peregrinos in hoc seculo monstrat, & præteritè vitæ poenitere suadet, & in nouam vitam proficere tota cum sollicitudine exhortatur. Author Argumenti vulgaris in hanc epist.

IN QVO GENERE ORATIONIS HAEC ipsa versetur epistola.

HORTATORIA simul & expositoria est hæc epistola. Hortatur ad vitam nouam, & constantem in eius perseuerantia patientiam. Explicat vim veritatisque fidei Christianæ, & charitatis officia cum dignitate patientiæ. Claudius Guillaudus hic in Argumen.

CVR NONNIHIL VIDEATVR obscurior.

OBSCVRA est hæc epistola tum propter reconditas sententias, tum propter confusum & perturbatum sermonis ordinem. Multam quoque præ se fert auctoritatem & Maiestatem apostolicam, atque ideò verè digna apostolorum Principe, paucis quidem contenta verbis, sed sententijs & reconditissimis grauida mysticis, ibidem.

SCOPVS.

Eos qui ex Iudæis crediderant, in fide & vitæ integritate cõfirmat. Oecumenius hic in argument.

PARTITIO. TABVLA 154.

HVIUS EPISTOLAE Summa in duas scinditur Partes, in quibus agit in Specie De Genero Gratiarum actione, tot. cap. 1. & 2. vsque ad vers. Charissimi, obsecro vos etc. Alijs Christiani hominis virtutibus. à prædicto loco vsq; in fin. totius epistolæ præm.

x 3 DE GRA.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE GRATIARVM ACTIONE, PRIMA

huius epistola Parte. TABVLA 155.

Primum est baptisimus, quo regenerari sumus in spem vitam, in hereditatem incorruptibilem, cap. 1. post princip. vers. Benedictus.

Secundum, virtus Dei, qua custodimur per fidem in salutem, ibidem in verbo, Qui in virtute Dei.

Tertium, facultas resistendi omnis generis persecutionibus, quibus fides nostra multo rectius, quam aurum probatur in igne, d. vers. Benedictus, in verbo, Modicum nunc.

Quartum, salus animarum, qua efficitur ut Christum diligamus etiam non visum, et in eum credamus non videntes, vers. Quem cum non videritis, eod.

Quintum, Donum prophetia, quo nobis non passiones tantum Christi prænunciatae, sed futura etiam posthac gloria reuelata est, ibidem in verbo, De qua salute exquiserunt.

Sextum, Spiritus sancti missio, cuius beneficio ea, quae per prophetas promissa fuerant, perfecta sunt omnia et absoluta, sepius allegato ver. Benedictus, in verb. Quibus reuelatum est, usque ad ver. Propter quod, d. cap. 1.

PRIMO Sex tangit beneficia, Quorum nomine pro se quisq; perpetuas agere debet gratias:

PRI. ma hac prioris epistola partem, si doctrinae ratione atq; Methodu, tribus absoluit quasi mebris:

TERTIO septem esse docet, quae nos ad gratiarum actionem, quam ad ritum sanctimoniam impellere debent. Videlicet,

SECUNDO modum praescribit, quo rectissime Deo nos gratos exhibere possimus.

Quod apostolus futurum asserit, Si Omne fugiamus genus vitiorum, Et morum scelerum sanctimoniam.

Gratiam, quae nobis merito fuit oblata, et qua in tam sanctam Christi conuersationem vocati et adoptati sumus, ut sancti simus, quia et ipse sanctus est, d. vers. Propter quod, eod. cap. 1.

Obligationem, qua ad antiodota excitamur, et vocationi tam dignae et honestae parere tenemur, quicumque filiorum privilegio gaudere cupimus, ibidem in verbo, Quasi filij obedientiae.

Mutuam inter Deum Patrem et nos eius filios coniunctionem, qua consistit in eo, ut eum, quem nos ut filios diligere scimus, reuereamur vicissim ut Patrem, ver. Et si Patrem, eod.

Precij, quo nos redempti sumus, magnitudinem. Non enim auro aut alia re quavis corruptibili, sed precioso agni immaculati redempti sumus sanguine, ver. Scientes quod non corruptibilibus, eod.

Regenerationis nostrae dignitatem. Non enim ex corruptibili renati sumus semine, sed per verbum Dei, cuius virtus manet in aeternu, ver. Animas vestras, usque in fin. sap. d. cap. 1.

Gustum Domini dulcissimum, quo reficiuntur ij qui deponunt omnem malitiam et omnem dolum, emulationes, inuidias et omnes detractiones, sicut modo geniti infantes.

Certitudinem fidei nostrae, quae aedificata est super lapide viuum, ab hominibus quidem reprobata, a Deo autem electum et honorificatum, cui nos tanq; lapides viui superaedificati, facti sumus. Domus spiritualis, Sacerdotium sanctum, Offerentes hostias Spirituales, acceptabiles per IESUM Christum, vers. Ad quem accedentes, dist. cap. 2.

DE MO-

LIBER QVARTVS. DE MORIBVS CHRISTIANORVM Reformandis. TABVLA 156.

IN MORVM REFORMA. Civis vnus, de quo in secundo agitur capite, a vers. Charissimi, obsecro, usque in fin. cap. 4. Alter ecclesiasticus, cuius ratio in quinto explicatur capite.

DE STATV HOMINVM CIVILLI TABVLA 157.

CIVILIS HOMINVM conditio triplex est: Seruilis, a d. vers. Charissimi, usque in fin. cap. 2. Coniugalis, a principio capituli 3, usque ad vers. In fide autem vnanimis. Politica, inde usque in finem capituli quarti.

DE OFFICIIS ET MORIBVS EORVM, QUI IN seruili sunt conditione. TABVLA 158.

Sibi ipsi abstinentiam a carnalibus desiderijs, d. vers. Charissimi, cap. 2. Proximo bonum praeberere exemplum, ibidem in verb. Conuersatione vestram inter gentes habentes bonam, eod. Magistratui obedientiam, vers. Subiecti igitur estote omni humanae creaturae propter Deum, eod. Deo religionem, reuerentiam et timorem, ibid. in verb. Quasi liberi. Dominis etiam iniquis et dycolis morem gerere, ac eorum importunitatem patienti ferre animo, vers. Serui, subditi estote.

SERVI debent

CHRISTO imitatione. Fuit enim Christus in sua passione exemplar omnis

Sanctitatis et innocetiae, Veritatis et iustitiae, Mansuetudinis et patientiae, Humilitatis et clementiae, Magnanimitatis et fortitudinis, Longanimitatis et misericordiae, Charitatis et amicitiae, Desiderij pro salute humana.

Peccatum non fecit, vers. In hoc enim vocati estis. Dolus in ore eius non inuentus. Cum malediceretur, non maledicebat: Cum pateretur, non comminabatur. Tradebat seipsum iniuste iudicanti. Iniurias sibi illatas non vindicauit. Peccata nostra ipse pertulit. Suo liuore nos sanauit, ut peccatis mortui, iustitiae viuamus, a d. vers. In hoc enim vocati, usque in fin. cap. 2.

DE OF-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE OFFICIIS CONIUGVM.

TABVLA 159.

SVNT ET coniugum, inter se mutua quedam officia, quibus alterutrum deincti sunt. Hinc apostolus hortatur

VXORES ad

Humilitatem & obedientiam, cap. 3, in principio. Honestam conversationem, vt morum comitate maritos lucrifaciant, Ibidem. Cultum & ornatum potius animi, quam corporis, quarendum. Ibidem in verbo, Quorum non sit exornatus.

VIROS vt

Cohabitent vxoribus secundum scientiam, verf. Viri similiter, d. cap. 3. Cedant interim aliquid illorum moribus propter sextis imbecillitatem, ibid. in verbo, Quasi infirmiori vasculo, eod. Exhibeant eis honorem vt coheredibus gratia vitæ. Abstineant interdum etiam à legitimo earum vsu, vt orationi vacare queant, d. verfic. Viri, in verbo, Vt non impediatur orationes vestre, eod.

DE PO.

LIBER QVARTVS. DE POLITICA HOMINVM CONVERSATIONE.

TABVLA 160.

COLLATIONE hominis ad

Hominẽ, id est proximum suum cuiuscunque sit ordinis: Quo cũ tunc recte cõuerfari poterimus, si has amplectimur virtutes: Concordiam, verf. In fide autem omnes vnamus, d. cap. 3. Humanitatem, vt simus compatiẽtes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles &c. Ibidem. Pietatẽ, non reddentes malũ pro malo. Ibid. Iustitiam, quæ cõstitit in eo, vt declinemus à malo, & faciamus bonũ, ver. Declinet à malo. Innocentiam, vt si quis spei nostræ rationem à nobis postulet, semper ad respondendum parati esse possimus, verf. Dominum autem Christum sanctificatẽ, vsque in fin. cap. 3. Seipsum & corpus suæ carnem suam propriam, cuius concupiscẽtijs resistendum est, adeoque ipsam mortificandam esse docet apostolus, vt sic animæ salutẽ integram & illam retinere queamus, à princip. cap. 4, vsq. ad verf. Omnium autem finis appropinquat, eod.

CONTEPLATIONE

Finis, ad quẽ omnia sunt dirigenda, d. ver. Omnium autẽ finis. In quo iterum consideranda sunt duo: Prudẽtia, ver. esto itaq. prudẽtes, eod. Vigilia, ibidẽ in verb. Vigilate. Oratio, ibidẽ in verb. In orationibus. Caritas, verf. Ante omnia autem, eod. Hospitalitas, ver. Hospitalis inuicẽm. Donorum Dei liberalis dispensatio siue communicatio, verf. Vnusquisque sicut accepit, eod. Summa, vt in omnibus actionibus nostris honorificetur Deus per Iesum Christum, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen, verf. Si quis loquitur, tanquam sermones Dei &c. eod. Nominis Christiani. In homine enim Christiano, qui hoc nomen iure sustinere cupiat, requiruntur: Constãtia in fide, ne nouitatis studio huc aut illuc discurrat, ne ve in minimo vacillet, ver. Charissimi, nolite peregrinari in feruore &c. eod. Fortitudo in persecutionibus, pro Christi nomine & fide catholica perferẽdis, verf. Si exprobramini in nomine Christi, eod. Cautio diligens, ne vel in peccatum incidat, aut praesumptuosus fiat. Nam si vix iustus saluabitur, impius & peccator vbi parebitur? Ibidem.

DE STA.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE STATV ECCLESIASTICO.

TABVLA 161.

IN EC-
clesia alij

PRAESVNT vt pastores, quorum est edocere	}	<i>Cum fide & diligentia, cap. 5. in princip. in verbo, Pascite.</i>		
		<i>Non coacte, sed sponte, ibidem.</i>		
		<i>Nec turpis lucri gratia, ibidem.</i>		
		<i>Absque superbia, eod. loco. In verb. Neque vt dominantes in cleris.</i>		
		<i>Bono exemplo honestae conuersationis, d. princip. in verb. Sed forma facti gregis ex animo.</i>		
		SVBSVNT vt oves, quas decet	}	<i>Obedientia, vers. Similiter adolescentes, d. cap. 5.</i>
				<i>Humilitas, ac mutua inter eas reuerentia & obsequium, ibid. in verb. Omnes enim inuicem humilitatem &c. Quia Deus superbis resistit, &c.</i>
				<i>Timor Dei, vers. Humiliamini igitur eod.</i>
				<i>Spes firma, ibidem in verb. Omnem sollicitudinem vestram proieciemus in Deum, quoniam ipsi cura est de vobis. eod.</i>
				<i>Sobrietas & vigilantia, vers. Sobrii estote & vigilate, quia aduersarius vester &c. eod.</i>
		<i>Fortitudo & constantia, vers. Cui resistite fortes in fide. eod.</i>		

Pisique gloria promittitur vitae aeternae, circa fin. saepe d. cap. 5. & vltimi. Deum, inquit, omnis gratia, qui vocauit vos in aeternam suam gloriam in Christo Iesu, modi cum passos ipse perficiet, confirmabit, consolidabitque. Ipsi gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

EPISTO-

EPISTOLA PETRI APO-

STOLI SECUNDA, DE FIDEI PRAE-

stantia, & futura rerum omnium vicissitudine, Liber Biblicae LXVII,

Partis secundae libri quarti, decimus septimus.

RATIO ORDINIS.

PRIMITIVAM ecclesiam impugnabant primum Tyranni gladio materiali, persecutionibusque diuersis, haeretici autem doctrinis pestiferis. Quemadmodum ergo in prima epistola excellentissimus apostolici chori vertex, hortatus est ad patientiam in aduersis, ne persecutionibus cederent: ita in hac eos hortatur epistola, ne haeticorum decipiantur figmentis. Dionysius Carthusianus hic ca. 1. in princ.

ALIA CONTINUANDI RATIO.

IN prima Petri epistola principaliter fit (inquit B. Thomas) instructio in moribus, in secunda principaliter in fide: vel, Secunda inducitur ad confirmationem primae: vel, Prima secundum Bedam scribitur inferioribus siue imperfectis, secunda autem maioribus siue perfectioribus.

AD QVOS PETRVS HANC SCRIPSERIT

epistolam.

HANC epistolam scribit eisdem quibus & praecedentem, scilicet electis profelytis dispersionibus Ponti, Galatiae, Cappadociae, Asiae, Bithyniae. Quos mox in ipsa huius epistolae fronte sibi cognoscit coaequales, non quia circumcissionem ex lege acceperant, quam ipse ut natura Iudaeus habebat, sed quia eandem, quam ipse Christi illustrante gratia acceperat, fortiti sunt fidem, eamque per opera exercent iustitiae euangelicae, de qua Christus dicit: Nisi abundauerit iustitia vestra plus quam scribarum & pharisaeorum, non intrabitis in regnum caelorum. Beda hic cap. 1. in princ.

DE HVIVS EPISTOLAE AVTHORITATE.

ALIQVI hanc epistolam a sacra scripturae Canone duabus de causis excludere conati sunt, sed friuolis plane & ineptis.

PRIMA DVBITANDI RATIO.

PRIMUM eodem vtuntur argumento, quo Iacobi epistolam oppugnare nitentur, quod scilicet patrum aliqui de epistolae huius authore ipsis dubitasse videantur: vtputa Eusebium in ecclesiast. historia lib. 3. cap. 25. & Hieron. de viris illustribus, & in epistola ad Cyprian.

SECUNDA DVBITANDI RATIO.

SECUNDO hanc epistolam ob id suspectam reddere moluntur, quod phrasi & dictione cum priore diui Petri epistola, non per omnia conueniat.

REFVTATIO PRIMAE RATIONIS.

CONTRA primum argumentum illud hic obseruare conuenit, quod pauloante de D. Iacobi dictum est epistola, Hieronymum & Eusebium de harum epistolarum authoribus non propria dubitasse sententia, aut quod ita sibi videretur, sed quod tale aliorum fuisset iudicium. Quod profecto nunquam tale fuisset, nisi prius vel illi, qui primitus originalē epistolam acceperunt, ante mortem Petri non prodidissent, (vt fieri solet) aut alia ratione de eius epistolae authore dubitari coeptum fuisset.

Vnde coeptae subinde quoque sunt a curiosulis exquiri rationes, quibus eandem epistolam apostolica autoritate nudatam, e numero sanctarum scripturarum expungerent, ita vt non dictionis iudicium dubitationem, sed dubitatio dictionis iudicium multo ante praecederet.

Quod in aliarum scripturarum censura quotidie contingit: prius enim doctrina accusatur, deinde, si res indigna tali authore videatur, diuersitas styli & dictionis exquiratur, quae, cum nunquam authores etiam in eisdem libris sibi respondeant, facile inuenitur. Medina de recta in Deum fide lib. 6. cap. 23.

REFV.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
REFVTATIO SECVNDÆ RATIONIS.

NEGANT scriptores ecclesiastici aut vllam, aut tantam styli in his duabus epistolis esse diuersitatem, quæ, cum nulla alia in contrarium extet probatio, authorem merito suspectum reddere possit. Ad hæc, si aliqua sit inter eas discrepantia, eam D. Hieron. ex diuersitate interpretum potius, quam authorum differentia, enatâ fuisse putat. Hieron. ad Hedib. quest. ii.

QVIBVS RATIONIBVS HAEC EPISTOLA
probetur esse Petri.

PETRI esse probatur hæc epistola, primùm ex eo, quòd in cap. eius tertio ipse dicit: Ecce vobis, charissimi, secundam scribo epistolam. Deindè, quòd hic quoque transfigurationis illius, cui is Matth. 17. interfuit, manifestam facit mentionem, 2. Pet. 1. sicut benè animaduertit B. Gregor. homil. 18. in Ezechielè. Tertid, quòd diuini illius apostoli, atque adeò Christi ipsius vbique sapit spiritum atq; virtutè. Loco verò omnium sacrosancta est Catholicæ ecclesiæ authoritas, & patrum antiquorum penè omnium immobilis consensus, qui huius epistolæ tanquam Canonice & apostolicæ sententijs pro assertione doctrinæ Catholicæ frequentissimè uti consueuerunt.

TESTIMONIA PATRVVM, EX SECVNDA PETRI
epistola. TABVLA 162.

ET PRIMVM ANACLETI, B. CLEMENTIS
successoris.

IN epistola quam scripsit omnibus episcopis & cunctis fidelibus, vultur sententia ista ex vltimo cap. epistolæ 2. Petri: Sicut charissimus frater noster Paulus, secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis, & in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quedam difficultia intellectu, quæ indolenti deprauant.

AMBROSII:

QUI scribens in cap. 2. epistolæ ad Timotheum, Petri nomine citat ex hac epistola illud, Omnis scriptura diuinitus inspirata, 2. Pet. 1. Et in epistolam ad Philippens. cap. 1. adducit illud, Et sitis confites diuinæ naturæ, 2. Pet. 1. Medina lib. 6.

AVGVSTINI:

LIBRO de verbis Apostoli, nomine item Petri Apostoli adducit illud, Audiuimus vocem delatam de caelo, 2. Pet. 1. Idem lib. de fide & operibus illud, Et sunt fontes sine aqua, 2. Pet. 1. Idem ibidem cap. 25. illud: Si enim refugientes, 2. Pet. 2. Libro de natura boni aduers. Manicheæ. cap. 33. illud, Deus angelis peccantibus, 2. Pet. 2.

ALIORVM COMPLVRIVM.

SED & alij grauissimi religionis nostræ professores, Origenes, Hieronymus, Chrysostomus, & Didymus, authoritate huius vsi fuerunt epistolæ tanquam apostolicæ & canonicæ. Claudius Guiliand. hic in argum.

DE EADEM EPISTOLA, EX D. MELCHIORE CANO.

ERRONEVM est, nè dicam hæreticum, secūdum illam epistolā, Petri apostoli esse negare. Aduersatur enim in primis omnibus sanctis. Deindè Innocentio & Gelasio. Præterea Concilij Laodiceno, Carthaginensi, Florentino, Tridentino. Denique vsui Catholicæ Ecclesiæ, quæ legit eam in Festo Transfigurationis nomine Petri apostoli.

Contineret enim aliquid falsi, si Petrus apostolus eius author nō fuisset. Nam licet argumentum ex salutatione ipsius epistolæ forsitan eluderetur, quod à falsario quopiam esset adiecta: at quod capite 1. illius epistolæ legitur, eludi nulla ratione potest. Hanc vocem (ait) nos audiuimus de caelo allatā, cum essemus in mō. re sancto cum ipso. Quòd si Petrus non scripsit epistolā, Ioanni autem, Iacobove tribuere stultitiæ manifestariæ est, falsum epistola cōtinet. Quod est hæreticum. Argu-

Argumentum verò illud quod Erasmus mouit, immò plerosque olim ante Hieronymum, infirmum est: cum eundem authorem sæpè contingat non aliam modò, verum eandem sententiam stylo scribere differenti. Quod (vt reliquos prætereamus) in D. Gregorio videre licet. Cuius epistolas si cum alijs eiusdem operibus conferas, iudiciumque feras ex diuerso dicendi charactere, ab alio authore scriptas esse iudicaueris. Hieronymus tamen ad Hedibiam aliter respondet, ex dissimili stylo non diuersos authores colligens, sed interpretes differentes. Apostoli enim in aliena lingua malebant per interpretem scribere, quam dono linguarum abuti: quod non ad elegantiam & luxum, sed ad vsus necessarios acceperant. Nec me fugit, quòd Erasmus hunc locum Hieronymi detorquet: sed more suo facit, vt pro sua libidine inturbet omnia. Canus lib. 2. de locis Theologicis, cap. ii.

TESTIMONIVM ADVERSARIORVM.

QVIN illi etiam, quorum sectæ tantoperè epistolarum Canonicarum certitudinem labefactare conati fuerunt, ipsi tandem fateri coacti sunt, maiorem esse huius quoque epistolæ autoritatem, quam quæ vlla ratione expugnari queat. Et si enim (inquit illorum quidam) dubitatum est de huius epistolæ autoritate, (quæ admodum refert Eusebius) nihil tamen est, quod ab eius lectione nos auertere debeat. Et alius: Interim omnium consensu adeò nihil habet Petro indignum, vt vim spiritus apostolici & gratiam vbique exprimat.

QVALE SIT IPSIVS DICTIONIS GENVS.

EXHORTATORIA est hæc epistola, singulis propemodum verbis maxima adducens mysteria. Dum spiritu admonitus diem suæ mortis instare cognosceret, paterno quodam ductus amore, munus saluberrimæ eruditionis ipsis Asianis, adeoq; toti ecclesiæ relinquere voluit. Claud. Guiliandus hic in argumento.

QVOD EPISTOLÆ HVIVS SIT ARGVMENTVM.

DOCET religionem, quam acceperant, sanctam & veram esse. Deindè hortatur, vt puritati vitæ & innocentiae studeant: in qua vt firmius persistant, & pseudoprophetas venturos facilius vident, testimonia veræ religionis adducit, quibus illorum versutias & exitium prænunciandis, omnes illius magnæ dei, certissime quidem, sed nemini tamen cognita, admonet. Idem ibidem.

ALIVD ARGVMENTVM.

SIMON Petrus per fidem huic mundo sapientes mortuos esse declarat, eisdemq; pietatis quanti sit magnitudo, luce ipsa clarius manifestat. Author argumenti, quod huic præfixum habetur epistolæ.

SCOPVS.

APOSTOLI scopus in hac epistola is est, vt qui persecutoribus non cesserunt, nec hæreticis villo pacto cedant. Glossa hic in principio.

PARTITIO. TABVLA 163.

SECVNDA epistola duas habet partes: } Commendationem fidei, cap. 1.
} Doctrinam de moribus, cap. 2. & 3.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE COMMENDATIONE FIDEI.

TABVLA 164.

PRÆMIIS, *Re, vt diuina virtutis dona omnia, q̄ pertinent vel ad* } *Vitam Pietatē, c. 1. in princip.*
Quorum alia sunt in } *Spe, Nam præter ista nobis alia etiam maxima & preciosa promissa donata sunt, ibid.*

SANCTITATE, *quæ manifestatur per* } *Acquisitionem naturæ diuinæ, Liberationem à corruptione eius, quæ in mundo est, concupiscentiæ, vers. Vt per hoc efficiamini.*

FIDES *commendatur à*

VI <i>& efficacia, quam nō putemus octosam esse aut mortuam, ponit hic fidei effectus per quosdā vel. uir gradus Qui sunt in</i>	}	<i>Fide Virtute Scientia Abstinentia Patientia Pietate Fraterno amore</i>	}	Miri- strare	<i>Virtutem. Scientiam. Abstinentiam. Patientiam. Pietatem. Fraternum amorem. Charitatem. vers. Vos autem curā omnem.</i>
---	---	---	---	---------------------	---

CERTI- tudine, *quæ probatur* } *Vitæ ipsius Dei vocis oraculo calidius demisso: Ecce est filius meus dilectus, vers. Accipiens enim à Deo patre. eod. Prophetico testimonio, vers. Et habemus. vsque in fin. d. cap. 1. Vt hanc tractationem ita concludit apostolus: Non enim voluntate humana al- lara est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.*

DE MORVM DOCTRINA, SECVNDÀ HVIVS

epistolæ parte. TABVLA 165.

HAEC PARS DVO } *Fugienda hereticorum conuersatione, cap. 2.*
habet capita, in quibus agitur de } *Preparatione ad futurum iudicium, cap. 3.*

DE HÆ

LIBER QVARTVS. DE HAETICORVM DISSIDIIS.

TABVLA 166.

CAV- sas hæ resis, q̄ sunt } *Vana præsumptio, cap. 2. in princip. in verb. Qui introducent sectas perdi- tionis. Carnis libertas & luxuria. vers. Et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur. eod. Auaritia, ibidem. in verbo, Et in auaritia fictis verbis de vobis negocia- buntur.*

POENAS non hæ- reticorum tantum, sed luxuriarum animo- rum omnium: Quarū seueritatem ostendit exemplo } *Angelorum, quibus ob semel commissum peccatum vsque ad eò non pepercit Deus, vt eos in tartarum inferni detruxerit per- petuo cruciandos. vers. Si enim Deus angelis. eod. Totius mundi originalis, qui propter impietate populi, di- luuio iam olim exstinctus fuit. ibid. in verb. Et originali mudo. Sodomorum & Gomorraeorum, quorum ciuitates in cine- rem redactæ, exemplum sunt eorum, qui impiè acturi sunt, ibi- dem in verb. Et ciuitates Sodomorum. eod.*

CAPVT primū con- tinet tria membra, vi- delicet } *Ignorantia, vnde Apostolus vocat eos irrationabilia pecora. ver. Et verò. d. cap. 2. Impietas, ibid. in verb. blasphemantes in corruptione sua per- ibunt. eod. Immunditia, ibid. in verb. Voluptatem existimantes. eod. Gastri- mar- gia, ibid. in verb. Delicis affluentes. eod. Impudicitia, ibid. in verb. Oculos habentes plenos adulterij. Auaritia, ibid. in verb. Cor excæcatum auaritia. eod. Hypocrisis & inanis gloria, vers. Et sunt fontes sine aqua. Studium malignum, & voluptas perversa. vers. Superba enim vanitatis loquentes. Dolus & mendacium. In errore enim versantibus libertatem promittunt, quam ipsi vt serui corruptionis non habent. ibid. in verb. Libertatem illis promittentes. eod. Ingratitudo, qua post agnitionem retrorsum conuertuntur ab eo, quod illis eruditum est sancto mandato, vt canis ad vomitum, & sus ad lutum, quo prius hærebat. vers. Melius. vsque in fin. cap. 2.*

MORES & vitam hereticorum, quo- rum gratia illorum conuersatio optimo cuique sit fugienda, vt sunt

yy 2 DE EX-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE EXTREMO IVDICIO ET FINE MVNDI.

TABVLA 167.

Propone suam de extremis temporibus sententiam: Venturos nimirum in mo- uissimis illis diebus aliquos, qui ut eo liberius & licentius omnes carnis concu- piscencias possint explere, non vereantur negare vllum omnino aut bonoru aut malorum futurum esse iudicium. cap. 3. post principium.

Confirmat hanc sententiam per Testimonium Prophetarum, Traditionem Apostolorum, Præceptum Domini saluatoris. à quibus hæc omnia multò antè prædicta fuerant, ibid. in verb. Vñ est promissio.

Causam repetit dubitationis eorum, quos tantam impietatem tam impudenter asserere non puduit. Ex quo enim patres dormierunt, omnia sic per seueratam putabant, ut ab initio erant creata. vers. Ex quo enim, eod.

SEPTEM FE- rè sunt, Que de hoc negotio diuus hinc tractat Apostolus Petrus:

Refutat errorem ab ignorantia aucthorum istius impietatis. vers. Latet enim eos, cælum & terram igni reseruos esse in diem iudicij & perditionis impio- rum hominum. eod.

Respondet obiectioni: Etsi longanimis & misericors sit Dominus, non eum ta- men promissionis suæ vnquam obliuisciturum. Vnus enim dies apud Dominum sicut mille anni, & mille anni sicut dies vnus. Hic dies ut fur veniet, in quo cæli magno impetu transient, elemēta calore soluentur, terra autem & quæ in ipsa sunt opera, exurentur. vers. Vnum verò hoc.

Excitat & instruit fideles omnes, quo animo hæc quisq; expectare debeat. Sa- agite, inquit, immaculati & inuolati ei inueniri in pace: & Domini nostri Ie- su Christi longanimitatem, salutem arbitramini. vers. Propter quod charissi- mi. eod.

Suam doctrinam cum diui Pauli doctrina conuenire, eiusque Pauli scripta à quibusdam malè depruari asserit. Addens deniquè hanc piam admodum ex- hortationem: Vos igitur fratres præscientes, custodite, ne insipientium errore traducti, excidatis à propria firmitate: crescite verò in gratia, & in agnitione Domini nostri & saluatoris Iesu Christi, usque in finem capituli 3. & vltimi.

EPISTO-

EPISTOLA IOANNIS

APOSTOLI PRIMA, DE TRIBVS VIRTVTI-

bus Theologicis, Fide, Spe, & Charitate, Liber Bibliæ LXVIII,

Secundæ partis Quarti lib. Decimus octauus.

RATIO ORDINIS.

IOANNES non multò post euangelium & epistolas scripsit, scilicet post mortem Domitiani, quia reuersus de exilio, inuenit ecclesiam per hæreticos perturbatâ, & tunc scripsit euangelium & epistolas contra ipsos. Sic ferè Gloss. in prologo. ad 7. Canonicas epistolas.

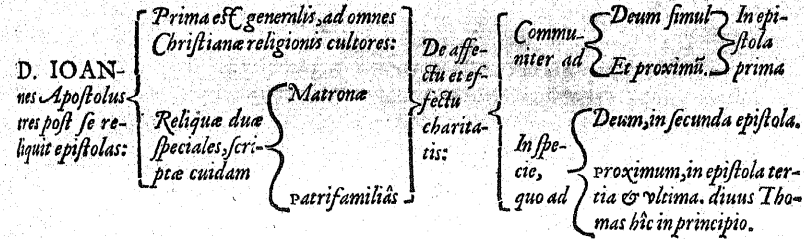
DE SCRIPTVRAE HVIVS AVTHORE.

AVTHOR huius epistolæ est diuus Ioannes apostolus & Euangelista, de cuius vi- ta suprâ ad Euangelium suum satis dictum est, tum etiam quantum ad differen- tiam atinet aliorum, qui hoc appellantur nomine.

QVOT D. IOANNES SCRIPSERIT EPISTOLAS,

ex D. Thoma.

TABVLA 168.

AD QVOS D. IOANNES HANC SCRIPSE- rit epistolam.

SCRIBIT ad omnem ætatem: ad pueros, ad adolescentes, ad senes: Quòd Deus quidem cognitus sit, diabolica verò energia posthàc deuicta sit, abolita morte. Occumen. hic in argumento.

QVA OCCASIONE SIT SCRIPTA HÆC EPISTOLA. QVIBVS causis D. Ioannes sanctum scripsit Iesu Christi Euangelium, ijdem penè rationibus ad hoc scriptiois genus permotus esse videtur, videlicet propter im- pias hereses Cerinthi, Marcionis, & Ebionitarum, qui Christum ante Mariâ non fuisse contendebant. Beda hic cap. i. in princip.

QVIBVS DE REBVS HÆC SCRIPTIO SIT instituta, ex Occumenio.

ET primùm quidem sicut in Euangelio, ita & in hac epistola Theologicè tractat de verbo, ostendēs ipsum in Deo semper esse, docensq; patrem esse lucem, ut hoc etiam modo cognoscamus verbum tanquàm splendorem ex ipso esse. Nec tamē recens hoc apud nos esse mysterium, sed ipsum quidem ab initio semperq; fuisse, nunc autē per Dominum fuisse manifestarum, qui est vita æterna & Deus verus. Vbi etiam causam ponit aduentûs & manifestationis ipsius, hanc esse dicens, ut dissoluat opera diaboli, nosque à morte liberaremur, & cognosceremus patrem ac ipsum filium Dominum nostrum Iesum Christum.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM

Deindè tota postmodùm epistola de dilectione & charitate docet, volens vt nos inuicem diligamus: & ostendens quòd nos oporteat mutudò diligere, quandoquidem & Christus dilexit nos. Cuius rei occasione discrimen ostendit inter timorem ac dilectionem, & filios Dei ac filios diaboli. Atq; etiam agit de peccato ad mortem, & de eo quod non est ad mortem, & de diuersitate spirituum: vbi distinguit, quis spiritus ex Deo sit, & quis spiritus erroris: Quo pacto cognoscamus filios Dei, ac filios diaboli: de quo item peccato precari debeamus pro his qui peccant, & de quo non oporteat precari: quòd is qui proximum non diligit, non sit dignus vocatione, nec possit dici Christi.

Deniquè vnitatem filij ostendit ad patrem: & quòd is qui filium negat, neque patrem habeat. In qua parte disceptat hoc esse proprium Antichristi, dicere non esse filium ipsum Iesum Christum, vt videlicet, cum ille non sit, mēdax ipse se esse dicat. Et in fine epistolæ, rursùm ad memoriã reducit, quòd filius Dei vita æterna sit, Deusque verus, & vt ipsi seruiamus, ac nobis caueamus à simulacris. Occumen. hñc in argumento.

SVMMARIVM EX EODEM.

EXHORTATVR autem tota epistola credentes in Dominum, nè contristentur, si odio habeantur in mundo, sed gaudeant potius, quòd odium mundi ostendat, credentes migrasse ab hoc mundo, ac deinceps cælestem habere conuersationem, ibidem ex Athanasio in Synopsi.

EPISTOLAE EIUSDÈM SCOPVS.

SCOPVS huius epistolę is est, vt illorum coarguat impietatem, qui ecclesię pacē vesano dogmate turbabāt, Cerinthi maximè & Marcionis, qui (vt dictū est) Christum ante Mariam non fuisse contendebant. Beda hñc cap. 1. in princip.

PARTITIO. TABVLA 169.

VIRTVTES QVAS vocant Theologicas, D. Ioan. tanto inculcat studio, vt eum in hac prima epistola ad vnam eandemq; materiam terriò redire non piguerit. Quam ob id, iuxta eum doctrinæ suæ modum, in tres diuidimus tractatus, de

- FIDE
 - Primò, cap. 1. per tot. & cap. 2. in princip.
 - Secundò, cap. 4. à princip. vsque ad ver. Charissimi, diligamus nos. &c.
 - Tertiò, cap. 5. vers. Quoniam omne quod natum est, vsque ad ver. Et hoc est testimonium. eod.
- SPE
 - Primò, cap. 3. per totum.
 - Secundò, cap. 4. vers. In hoc perfecta est charitas.
 - Tertiò, cap. 5. vers. Et hoc est testimonium. vsque in finem.
- CHARITATE
 - Primò, tot. cap. 2.
 - Secundò, cap. 4. à ver. Charissimi, vsq; ad ver. Timor non est in charitate.
 - Tertiò, cap. 4. vers. Nos ergò diligamus. vsque in finem.

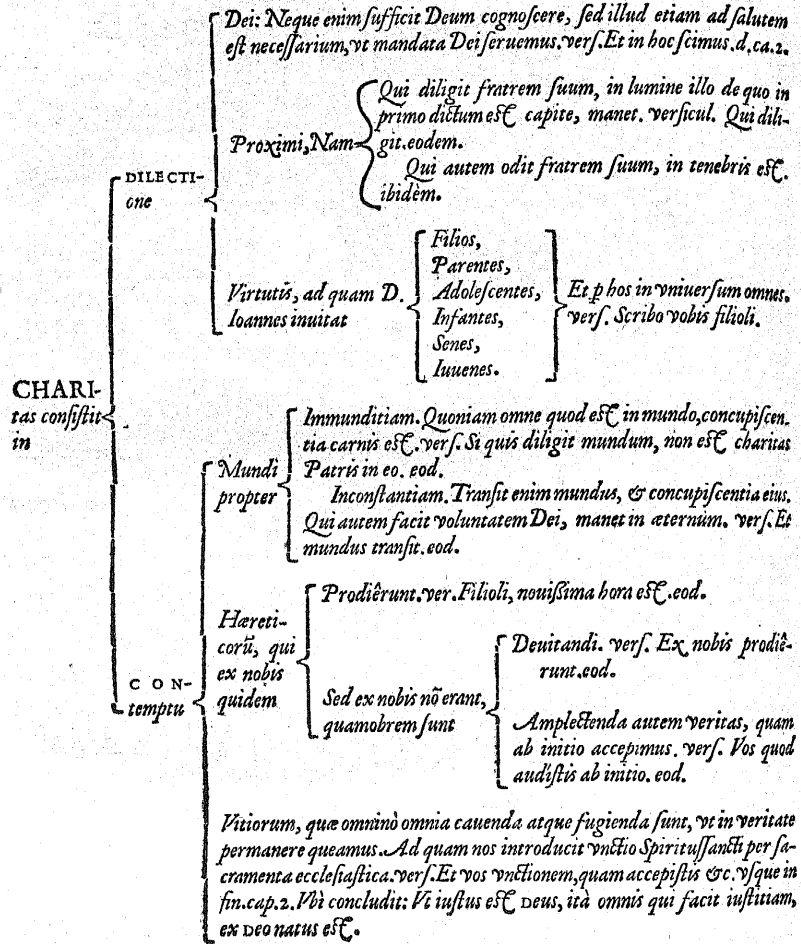
LIBER QVARTVS. DE FIDE PRIMO.

TABVLA 170.

- VERITATE fidei, quæ est de verbo vitæ,
 - Quod fuit ab initio,
 - Quod ipsi audiuerunt Apostoli,
 - Quod viderunt,
 - Quod per spexerunt,
 - Et quod manibus correclauerunt, cap. 1. in princip.
- HONESTO, quod ipsum ostēditur à
 - Primò, per fidem contrahitur societas, non cum omnibus tantum sanctis, sed etiam cum Deo Patre, & cum Filio eius Iesu Christo. vers. Quod vidimus & audiuius, annunciamus. eodem.
 - DIGNITATE, quæ patet ex duobus:
 - Deindè, vt Deus ipse, ita etiam fides in Christum, lux est. ver. Quoniam Deus lux est, eod.
- NECESSARIO. Quando enim omnes sumus peccatores, omnes etiam indigemus
 - Fide iustificante. vers. Quoniam si dixerimus nos peccatum non habere, ipsi nos seducimus, & non est nobis veritas. eod.
 - Confessione peccatorum, vt emundemur ab omni iniquitate. ver. Si confiteamur peccata nostra.
- VILI, quod duplici aestimatur argumento. Fide enim
 - Et iustificamur. vers. Si autem in luce ambulamus &c. sanguis Christi emundat nos. d. cap. 1.
 - Et si quis peccauerit, advocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum iustum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. cap. 2. in princip.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE CHARITATE PRIMO.

TABVLA 171.

DE SPE

LIBER QVARTVS. DE SPE PRIMO. TAB. 172.

IN HVIVS virtutis discussione D. Ioannes perpendit quinque:

- CVR** sperandum sit, prima scilicet verba, quibus tertium auferatur capitulum, aperit: Propter immensam videlicet charitatem, quam dedit nobis pater, ut filij Dei nominemur, & simus. d. princip. cap. 3.
- QVID** sperare debeamus, quod spem nostram perficiat. Id verò vnicum est, aeterna Dei fructio. Quae sanctificat omnes in Deum credentes, sicut & ille sanctus est, in quem credimus. ver. Charissimi, nunc filij Dei sumus. eodem.
- QVOMODO** sit sperandum. Est enim vera ac viua spei haec veluti forma, ut eum, cui credimus, & in quo
 - Doctrina, versic. Et omnis qui habet speramus, imitari studeamus, in
 - Vita, &
 - Moribus, se. eodem.

QVAE res spem in nobis

- Erigere debeat. Ea autem est in meritum Passionis Christi, ut notatur in ver. In hoc apparuit filius Dei, ut dissoluat opera Diaboli. eod.
- Tueri & promouere possit. Id quod muna inter homines praestat dilectio. Qui enim proximum suum non diligit, ex Deo non est, ac ob id quomodo in eum sperare poterit? Et probat D. Ioannes exemplo Cain. ver. Omnis qui non est iustus, non est ex Deo.

QVAE sint signa verae spei.

- Conscientiae puritas. ver. In hoc cognoscimus, inquit, quod ex veritate sumus, & in conspectu eius suadebimus corda nostra. Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum, maior est Deus corde nostro, & nouit omnia.
- Dei ad nos inclinatio, qua preces nostras clementer exaudit. ver. Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: & quicquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodimus, vsque in fin. cap. 3.

DE FIDE SECVNDQ. TAB. 173.

FIDEI Donum

- Oritur à Spiritu sancto. Non ergo debemus credere
 - Omni spiritui,
 - Sed probare spiritus, si ex Deo sunt. cap. 4. in princip.
- Verfatur circa Deitatem Christi, cum humanitate coniunctam. Nam qui solum Christum, non veram habent fidem, ver. In hoc cognoscitur spiritus Dei.
- Discernit
 - Veritatem } Fideles
 - Ab } Errore.
 - Haereticis, qui fidem veram non habent. ver. Vos ex Deo estis filioli. eod.

DE CHA.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE CHARITATE SECVNDO.

TABVLA 174.

FRVCTVS
Charitatis enu-
merantur quatuor:

FILIOS nos facit Dei. Quia charitas ex Deo est. Et omnis qui diligit, ex Deo natus est. *vers. Charissimi, diligamus nos eodem.*

PARIT in nobis cognitionem Dei. *ibid. in ver. Et cognoscit Deum.*

RECTIVS Christum imitari nequimus, quam per charitatem, ut cum is prior nos dilexerit, & nos mutuo diligendos esse intelligamus. *ver. In hoc apparuit charitas Dei eod.*

CONIVNGIT ac unit nos cum Christo, deus enim charitas est: & qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. *ver. Si diligamus eodem.*

DE SPE SECVNDO.

TABVLA 175.

SPEI VIRTVS

PROFICISCITVREX charitate. Nam ea quae sine charitate est fiducia, praesumptio potius dicenda est, quam spes. *ver. In hoc perfecta est charitas dei nobiscum, ut fiduciam habeamus in die iudicij.*
EXCLVDIT timorem. *ver. Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem.*

DE CHARITATE TERTIO.

TABVLA 176.

HORTATVR
Christianos in fide
confirmatos, ad
amorem

DEI. *vers. Nos ergo diligamus deum, quoniam deus prior dilexit nos. d. ca. 4.*

PROXIMI, quem amandum esse triplici ostendit ratione, scilicet a
 MAIORI & incommodo. *vers. Qui enim non diligit fratrem suum, quae vider: deum quem non videt, quomodo potest diligere?*
 Auctoritate. Nam hoc mandatum habemus a deo, ut qui diligit deum, diligat & fratrem suum. *in sim. cap. 4.*
 Effectu. Charitas enim leuia facit mandata dei, *cap. 5. post principium, vers. Haec est enim charitas dei etc.*

VTRIVSQVE. *Ver. enim ex proximi dilectione amor sequitur dei, ita ex amore dei dilectio demonstratur proximi. d. princip. cap. 5.*

DE FI-

LIBER QVARTVS.
DE FIDE TERTIO. TAB. 177.

PRAESTANTIA cum utilitate coniuncta, *ver. Quoniam omne quod natum est ex Deo, vincit mundum: & haec est victoria quae vincit mundum, fides nostra. vers. Quoniam omne quod natum est. d. cap. 5.*

Rerum, quas credimus, firmitate. Christus enim in quem credimus, is est, qui non venit in aqua solum, sed in aqua & sanguine nos redemit: & in summa ea fecit opera, quae nulla inquam potuit natura, *vers. Hic est qui venit per aquam & sanguinem. eod.*

ITERVM
De fidei agit

CERTITVDINE
& veritate tam quo ad diuinam, quam humanam Christi naturam, quae probatur

Testimonio diuino, Quoniam tres sunt qui testimonium dant in
 Caelo, { Pater,
 Verbum, &
 Spiritus sanctus.
 Terra, { Spiritus,
 Aqua, &
 Sanguis. *ver. Et Spiritus est qui testificatur eod.*

Propria cuiuslibet hominis conscientia. Quoties enim mens humana rerum a Christo gestarum & miraculorum perpedit magnitudinem, velut noluit, re ipsa quibus assentire, & experientia conuictus, veritati testimonium perhibere cogitur. Et hoc est, quod dicit hoc loco D. Ioan. Qui credit in filium Dei, habet testimonium Dei in se. Qui autem non credit filio, mendacem facit eum: quia non credit in testimonium, quod testificatus est Deus de filio suo. *vers. Si testimonium hominum accipimus. eod. cap. 5.*

DE SPE TERTIO. TAB. 178.

QVAE VNVS-
quisque sperare de-
beat aut possit, ea
omnia ad hos septem
possunt reduci quasi
fontes, seu regulas ge-
nerales,

Dedisse nobis Christum vitam aeternam, *vers. Et hoc est testimonium. d. ca. 5.*
 Deum preces nostras exaudire, *ver. Et haec est fiducia, quam habemus ad Deum: Quia quodcumque petierimus, secundum voluntatem eius, audit nos. eod.*
 Obsecrationes nostras etiam pro alijs efficaces esse, *vers. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat: & dabitur ei vita etc. eod.*
 Credentes qui ex Deo sunt nati, custodiri a peccato, & ab omni maligno conseruari spiritu. *ver. Scimus quia omnis qui natus est ex Deo, non peccat. eod.*

In omnibus periculis, Deum suis etiam in hoc mundo adesse, *ver. Scimus quoniam ex Deo sumus. eod.*

Deum iam olim venisse, & non solum tantum, sed etiam filij sui dedisse cognitionem. *vers. Et scimus quoniam filius Dei venit.*

Datam & confirmatam esse nobis religionem veram & immaculatam, quae nihil habeat cum idololatria aut superstitione commune, *ver. Hic est verus Deus & vita aeterna.*

EPISTO.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
EPISTOLA IOANNIS
 APOSTOLI SECUNDA, DE PERFECTIO-
ne fidei, quæ in vera consistit charitate, Liber Bibliorum LXXIX,
Partis Secundæ libri Quarti, decimus nonus.

RATIO ORDINIS EX D. THOMA.

IN præcedenti epistola actum est de affectu & effectu dilectionis ad Deum & proximum communiter: Hic autem de ea potissimum, quæ ad Deum est, agitur charitate. Thomas hic cap. 1. in princip.

DE HVIVS ET SEQVENTIS EPISTOLÆ
 Authore:

NEGANT aliqui hanc & sequentem epistolam, esse huius euangelistæ: quam sententiam pertinacissimè tueri videntur Erasmus & Caietanus. Melch. Canus De locis Theolog. lib. 2. cap. 10.

RATIO DVBITANDI PRIMA AB
 Autoritate.

RATIONES quibus se moueri asserunt, ab autoritate primùm petūt Eusebij & Hieron. Eusebius enim Cæsarensis, dum Ioannis apostoli scripta commemorat, postquam euangelium & vnam Canonicam, de quibus nulla vnquam fuit controuersia, recensuit: De reliquis autem duabus, ait, epistolis & reuelatione, & nunc aniceps sententia est. lib. ecclesiast. histor. 3. cap. 24.

Et Hieronymus de viris illust. Reliquæ, inquit, duæ, quartum principium est, Senior Electæ Dominæ & natis eius: & sequens, Senior Caio charissimo &c. Ioannis presbyteri asseruntur.

DE ARGVMENTIS PRO SECUNDA DV-
 bitandi ratione.

DEINDE huius rei argumēta esse volunt, quod presbyteratus in ijs epistolis mentio fiat, apostolatus verbum nullum ponatur. Quod quæ uterque Ioannes Ephesii & vixerit, & obiit.

CATHOLICA DE HIS DVABVS EPISTO-
 lis sententia Bedæ.

QVIA amputant hanc & sequentem, inquit, epistolam, non esse Ioannis Apostoli, sed cuiusdam presbyteri Ioannis: cuius sepulcrum vsque hodiè demonstratur in Epheso. Cuius etiam Papias auditor apostolorum, & in Hierapoli episcopus, in opusculis suis sæpè meminit.

Sed nunc generalis Ecclesiæ consensus habet, quod has quoque epistolas Ioannes apostolus scripserit, quæ re vera multam verborum & fidei similitudinem cum prima eius epistola ostendunt, & simili zelo detestantur hæreticos. Beda hic in princip. 2. Ioannis epistolæ.

EADEM SENTENTIA, PATRVVM CON-
 firmata testimonijs.

SAPEDICTAS duas epistolas, non esse alterius Ioannis, quàm Euangelistæ, ac ob id in numero sacrarum habendas esse scripturarum, testantur Origen. in Psal. 1. apud Euseb. 6. lib. Ecclesiast. histo. cap. 18. Clemens lib. 2. Stromat. Damascenus lib. 4. cap. 18. Isidorus Etymologiar. 6. cap. 1. August. de Doctrina Christiana lib. 2. cap. 8. Hieron. ad Euagrium. Innocentius primus, Gelasius 93. Distinc. cap. Legimus. Concilium item Laodicenum, Carthaginense, Florentinum, ac ipsum denique Tridentinum.

Sed & tempore Paschali vniuersalis ecclesia duas has epistolas nomine Ioannis apostoli popu-

populo legit. Quis autem non ecclesiæ concilijs & sanctis antiquis tutius se committat, quàm nouitijs istis authoribus? Certè vel hoc solo, quod semper dictæ sunt Canonice, illius esse credendum est, sub cuius nomine sacro semper ascriptæ sunt Canonice. Si Ioannis cognomento senioris asseruntur, non sunt perfectio canonice. Nec enim quisquã Ioannem presbyterum authorem sacrum existimauit. Sunt ergo Ioannis euangelistæ. Idem Melchior Canus de locis Theolog. li. 2. ca. 11.

RESPONSIO AD PRIMAM DVBITANDI RATIONEM.

ETSI Eusebius & Hieronymus, quibusdam harum epistolarum autoritatem dubiam fuisse scribant, (quod hæreticis quibusdam hominibus, nouandi & contradicendi studio tam fuit procliuè, vt horum aliquos non puduerit, de tota interim dubitare scriptura) nec tamè vel ipsi, vel alius ex sanctis Patribus quisquã, de earum vel authore, vel autoritate, dubitasse vnquã, sed semper, vt Catholica & apostolica coluisse scripta, abundè testantur ab illis edita de rebus diuinis opera. Medina de recta in Deum fide, lib. 6. cap. 22.

ALIA RESPONSI O AD SECUN DAM DVBITAN-
 di rationem, cur Ioan. apostolus dictus sit Senior.

SENIOREM autem se dicit Ioannes, vel quia iam puerctus erat ætate, quando has scripsit epistolas, vel quia nomen senioris, id est, presbyteri, etiam Pontifici, propter maturitatem sapientiæ & grauitatis, congruit. Beda vbi supra.

Et si verò in his duabus epistolis, apostolatus memoria non fiat, quod ad foemina & viros sibi notissimos, & pro singulari causa, & vbi non erat tam autoritate, quàm amore certandum, scribantur, ipsa tamen doctrina apostolicum odorem, & non alium quàm Ioannis, clarissimè insinuat.

Sic licet alius discipulus Ioannes presbyter, Apostoli Ioannis fuerit contemporaneus, non tamen nisi leuissimis rationibus persuaderi potest, illum has duas scripsisse epistolas: præsertim cum & stylus & materia, cum stylo & materia prioris epistolæ per omnia conueniat. Quæ ratio etiam obstinatos hæreticos, & qui sua libidine & iudicio priuato scripturas diuina autoritate euacuare sunt soliti, vel sola conuincere potest. Nihil enim in his duabus postremis epistolis, quàmor & dilectionis mandatum, quæ duo Ioannis euangelium & epistola prior, per singulas periodos spirat, frequentius scribitur. Medina vbi supra.

ADVERSARIORVM TESTIMONI VM.

POSTEA QUAM vnitatis Catholicæ aduersarij quidã varias diuersorum de his epistolis enumerasset opiniones, tandem in hæc nolens volens plabatur sententiam: Reliqui, inquit, non hanc modò, (scilicet secundam) sed & sequentem, quæ Ioannis tertia inscribitur, ab ipso Ioanne euangelista, dilecto Christi discipulo & Apostolo scriptam, non sine probabili coniectura affirmarunt. Similes enim videntur primæ, quæ est Ioannis Apostoli, in verbis & assertione fidei & charitatis, aduersus hæreticos.

DE ELECTA ILLA, CUI HAEC SCRIBITVR EPISTOLA.

PERSONA illa cui D. Ioannes hanc scripsit epistolam, quædam matrona erat Babylonia, quæ Electa proprio nomine vocabatur: per quã vniuersalis designatur ecclesia, & per filios eius, minores ab ecclesia geniti in fide. Gloss. 2. Ioan. 1. Vique adeo autem ad sanctam scribit foeminam, vt eandem in his literis non dubitet appellare Dominam. Autho arg. quod in Biblijs huic præfixum est epistolæ.

QVA OCCASIONE SCRIPTA SIT HAEC SECUN-
 da Ioan. epistola, ex Oecumenio.

OCCASIO verò epistolæ fuit hæc: Cum videret filios Electæ illius rectè in fide

PARTITIONVM THEOLOGICARVM

conuerfari, multosque feductores circumire ac dicere, non esse aduetum Chri-
fti in carnem, contra eos hancilli fcripfit epiftolam. Oecumenius hic in argu-
ment. & Athanaf. in fynopfi.

DE QVIBVS SCRIPSERIT REBVS.

PRIMUM quidem commendat ipfius Electæ filios, quod rectè ambulent. Dein-
de docens non esse recens myfterium, quod apud nos est, rursùm de dilectione
exhortatur, & vt mancant in doctrina fibi tradita. Et confequenter docet, eum
esse Antichriftum, qui ait Chriftum in carne non veniffe. Præcipit autem nè q̄s
fufcipiat huiufmodi in domum, neque dicat ipfis, Aue. Idem Oecumen. ibidem &
Athanas.

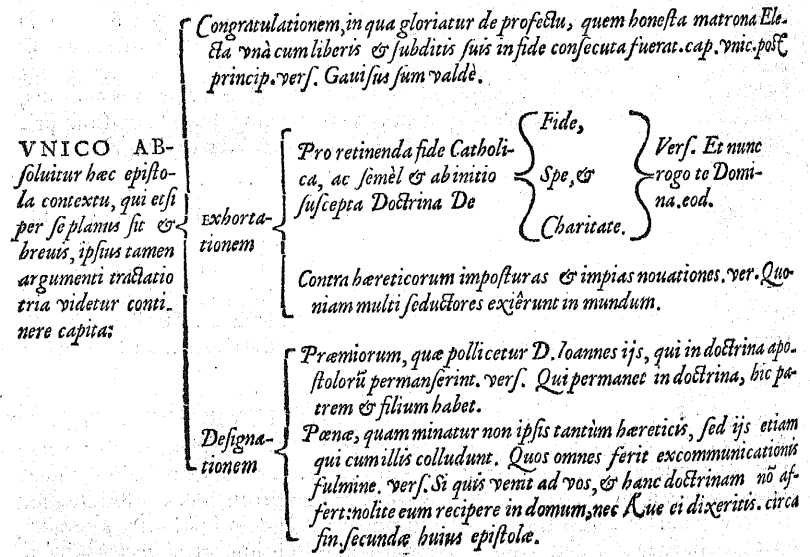
DE EPISTOLAE HVIVS BREUITATE.

CAVSAM breuitatis epiftolæ in hac & in fequenti Ioan. docet hanc esse, quod
fperaret se ad eos venturum, fuæque præfentia & adfpectu additurum quæ de-
effent. Oecumen. in fin. huius epiftolæ.

SCOPVS.

HVIUS epiftolæ fcopus is est, vt detestatis hæreticorum qui Chriftum diuidit,
opinionibus, vniuerfæ perfuadeat ecclefiæ, extra charitatem non esse fidei per-
fectionem. Glosfa hic in principio.

DE PARTIBVS EPISTOLAE D. IOANNIS
fecundæ. TABVLA 179.

EPISTO-

EPISTOLA IOANNIS
APOSTOLI TERTIA, DE VERIS DEI FI-
lijs, quales soli sunt illi, qui benè operantur, siue de hospitalitate, Liber
Bibiæ LXX, Secundæ Partis Quarti libri,
vigesimus.

CONTINVATIO.

SICVT in præcedenti epistola, de ea agit charitate, quæ est erga Deum, ità in hoc
fcripto de dilectione agit proximi. Thomas hic in principio.

DE AVTHORE.

IDEM huius epistolæ author est, qui & Priorum, Ioannes scilicet Euangelista,
& nõ (vt quidam putarunt) alter ille, qui cognominatus est Presbyter. Quod fa-
cilè quibus tam ex affectionis, quàm orationis similitudine, intelligere potest.
Idem Thomas ibid.

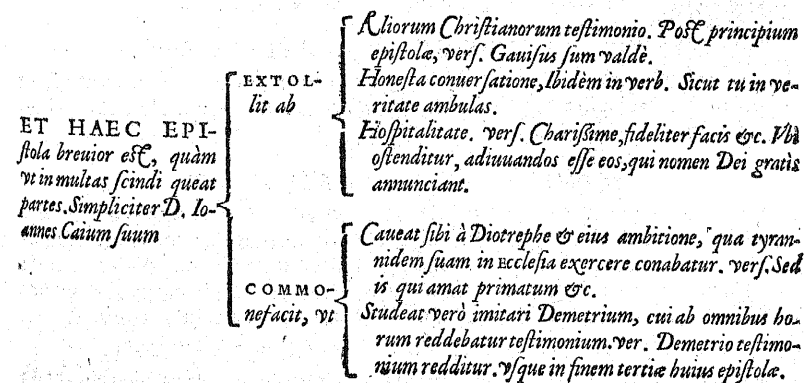
DE CAIO, AD QVEM SCRIPTA EST
hæc epistola.

CAIVS iste, cui scribit hoc loco Apostolus Ioannes, creditur vir ille fuisse Corin-
thius, de quo ad Rom. 16. loquitur Paulus: Salutat vos Caius hospes meus, et 1. Co-
rinth. 1. Neminem vestrum baptizavi, nisi Crispum & Caium. Dionysius Carthusi-
anus hic in princip. erat autem is idem Caius vniuerfæ tum hospes ecclefiæ. Oes
enim qui ad se veniebant, & prædicatores videlicet & auditores verbi, benignè
fufcipiebat, sicut hæc præfens indicat epistola. Beda ibidem.

ARGVMENTVM.

CAIVM pietatis causâ extollit, atque vt in ipsa pietate maneat, exhortatur: Di-
otrephen impietatis & superbix causâ obiurgat: Demetrio autem bonum te-
stimonium perhibet cum fratribus vniuersis. Author argumēti, quod huic epi-
stolæ præfixi.

PARTES. TAB. 180.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
EPISTOLA IVDÆ CA-
THOLICA, DE FIDE CVM CHARITATE
coniuncta, Liber Bibliæ LXXI, Partis Secundæ libri quarti,
vigesimus primus.

RATIO ORDINIS.

VLTIMO loco ponitur Iudæ epistola, vel quia postremò edita, vel quia minoris famæ & dignitatis erat, Thomas hîc in principio.

DE HVIVS EPISTOLÆ AVTHORE.

AVTHOR huius epistolæ est Iudas ille, quem in Evangelio Matthæus 10. cap. & Marc. 3. vocant Thaddæum, Lucas verò in 1. Actuum Apostolorum capite Iudæ Jacobi vocant: qui, vt in lib. de viris illustrib. refert Hieronymus, etiam Corcu- lus, id est, proprii cordis custos, appellatus est. Et quâuis etiam frater esset Simo- nis illius Zelotis Apostoli, hic tamen se Jacobi tantum, hoc est, Alphæi, qui mi- nor dici consuevit, vocavit fratrem, eò quòd is vri primus Hierosolymitarum antistes, inter eos præcipuus haberetur. Dionysius Carthus. hîc in principio, & Thomas ibidem.

AD QVOS SCRIPSERIT HANC EPISTO-

lam Iudas.

SCRIBIT D. Iudas Apostolus hoc loco eis, qui ex omnibus populis & nationi- bus ad fidem cõuersi fuerant Christianam. Athanas. hîc in Synopsi, & Oecume- nius in huius epistolæ argumento.

CONTRA QVOS EDITA SIT HAEC EPISTOLA.

INTENDIT styli sui aciem contra eosdem vnitatis ecclesiasticæ fidei, Christi- anæ corruptores, quos & Petrus & Ioannes in suis damnant epistolis. Beda hîc in princip.

QVA OCCASIONE AD HOC SCRIPTVM

permotus fuerit Iudas.

QVVM subingressi essent quidam, qui non id tantum docerent, Peccatum esse
 Adiaphorò adiaphoron quiddam & vulgare, sed etiam Dominum ipsum negare non vere-
 rentur, eorum procacitati & impietati hac epistola occurrere, ac fratres, immò
 Christianos omnes, hac epistola in vera religione confirmare voluit. Ex senten-
 tia Athanasij & Oecumenij in ipso huius epistolæ argumento.

DE QVIBVS SCRIPSERIT REBVS.

ARGVMENTVM Iudas tractat penè idem, quod sibi præcedentes duo sumpserit
 Apostoli. Ioannes scilicet & Petrus. De fide enim, vt illi, agit & charitate. Glos-
 sa & Thomas hîc in principio.

QVO ORDINE SCRIPSERIT.

PRIMUM quidem exhortatur Christi fideles, vt certent & permaneant in fide
 sibi tradita. Deindè detegit huiusmodi seductores, ac præcipit vt cum talibus nullâ
 habeant communionem. Neq; enim satis est, vocatum esse, nisi dignè quisq; in
 vocatione sua ambulet. Tandem exhortatur ad mores, & precatus illis in fide
 constantiâ, concludit epistolam. Athanasius & Oecumenius in argument.

DE EPISTOLÆ HVIVS AVTHORITATE.

IVDAS frater Jacobi, paruum quidem, q̄ de septē Catholicis est, epistolâ reliquit. Et
 quia

quia de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea sumit testimonium, à plerisq; re-
 ijicitur, tamen auctoritatem vetustate iam & vsu meruit, & inter sanctas scriptu-
 ras computatur. Hieron. in catalog. Scriptorum ecclesiast.

QVIS EX ANTIQVIORIBVS EIVS AVTHORITA-

te fuerit vsus.

EX hac epistola Anaclerus beati Clementis successor, sumit sententiam, qua di-
 citur: Vos autem charissimi, memores estote verborum quæ prædicta sunt ab
 apostolis Domini, qui dicebāt vobis, Quoniam in nouissimo tempore venient
 illufores, secundum desideria sua ambulantes in impietate. Hi sunt qui segregāt
 semetipsos.

DE LIBRO ENOCH, AVGVSTINVS.

QVID enoch septimus ab Adam? Nonne etiam in canonica epistola apostoli Iu-
 dæ prophetasse prædicatur? Cuius scripta vt apud Iudæos & apud nos in autho-
 ritate non essent, nimia fecit antiquitas, propter quam videbantur habenda esse
 suspecta, nè proferrentur falsâ pro veris. Nam & proferuntur, quædam, quæ ipso-
 rum esse dicuntur, ab eis qui pro suo sensu passim quod volunt, credunt. Sed ea
 castitas canonis non recipit: non quod eorum hominum qui Deo placuerunt, re-
 probetur authoritas, sed quod ista esse non credantur ipsorum. August. lib. 18. de ci-
 uitate Dei, cap. 38.

D. MELCHIOR CANVS DE EODEM, SIMVL

obiectionibus respondens.

CITAT (aiunt) Iudas librum apocryphum. Forsan apud Hebræos apocryphus
 non erat. Quòd si esset, vt & Hieronymo & plerisq; alijs placet, nihil mirum, si ab
 apostolo Iuda referatur, cum testimonia referat Paulus ex Arato, Menandro,
 Epimenide, ethnicis prophanisq; poetis. vide Hieronymum in epistolam ad Ephe-
 sios cap. 5. & ad II. tit. 1.

Atque aliud est, totum librum apocryphum esse, quod Hieronymus ait, quia
 scilicet quædam in eo libro continerentur quæ essent ambigua: aliud, particulâ
 illam quam Iudas citauit, apocrypham esse: quod nec Hieronymus, nec alius ex
 Catholicis dixit. Nam licet ex alio loco non haberemus eam esse prophetiam: at
 authoritas Iudæ satis est, vt illam verissimè à Spiritu sancto extitisse sentiamus,
 sicut credimus illa verba, Beatius est magis dare, quàm accipere, Iesu Christi esse,
 quia Paulus dixit. Canus lib. 2. cap. 11. de locis Theologicis.

TESTIMONIVM ADVERSARIORVM.

ADVERSARIORVM quidam de hac epistola, contra eos, qui temerè de eius du-
 bitant auctoritate, talem protulit sententiam: Tamest autem de hac quoque
 epistola diuersis sententijs inter veteres certatum fuit, quia tamen utilis est le-
 ctu, nec quidquam ab Apostolicæ doctrinæ puritate alienum continet, iamque
 olim apud optimos quosq; auctoritatem obtinuit, quamlibenter alijs adnu-
 meramus.

SCOPVS.

EA deniq; Apostolus Iudas scribit intentione, vt eosdem admoneat fideles, nè
 consentiant hæreticis, à fide eos & charitate retrahētibus. Thomas hîc in prin-
 cipio.

EXHORTATIONEM ad omnes omnium ecclesiarum fideles, quos instruit ad

Primam indicat ac manifestos facit 4. quasi notis:

Secundò refutat atque confundit exëplis tribus

Tertio describit, ac mores eorum suis depingit coloribus, dum hæreticos confert modò cum

Condemnat denique iudicio doctrina

Cautionem, quomodo hæretici sint tractandi: Sunt enim,

Constantiam perseverandi in Doctrina ab Apostolis semel tradita.
Certamen fidei suscipiendum.
Defensionem propriæ salutis. statim à principio huius epistolæ.

Quòd homines sint impij,
Ad hoc iudicium ex diuina præsciëntia olim præuisti,
Gratiã Dñi nostri trãferentes in luxuriam,
Dominum nostrum Iesum Christum solum dominatorem turpiter negantes. vers. Subintroièrunt enim quidam.

Præuaricantis populi ducti ex Ægypto. Qui postquam à fide semel accepta temerè defecissent, omnes simul perditì & extincti fuerunt. vers. Commonere autem vos volo.

Degenerantium angelorum, qui propter superbia crimen de celo detrusti, vinculis reseruantur æternis. ibid. in verb. Angelos verò.

Fornicantium ciuitatum Sodoma & Gomorrha, quæ quòd carnis sequerentur libidinem, nõ solum igne & sulphure sunt extinctæ, sed etiam æterni ignis sustinent penam. vers. Sicut Sodoma & Gomorrha & finitimæ ciuitates.

Brutis animalibus, ver. Hi autem, quæcumq; quidem ignorant, blasphemant.

Impietate

Rebus inanimatis.

Prophetica. ver. Prophetauit autem de his scripturis ab Adam Enoch &c. Veniet Dominus arguere impios.

Apostolica. ver. Vos autem charissimi, memores estote verborum, quæ prædicta sunt ab apostolis, &c. Quoniã in nouissimis temporibus, veniet illufores.

Si spes sit resipiscentiæ, misericordiã digni, ac ob id consolandi magis quàm contemndi, & hortandi vt resipiscere velint.

Si uerò à satana sine capiti, vt frõtem perfricauerint, ac omnino deposuerint pudorem, redarguendi & fugiendi. vers. Et hos quidem arguite iudicantes, usque in finem.

VTCVNq; creatus, nullifirma tamẽ hæc est epistola. Et partes habet tres, videlicet

INVECTIVAM, qua inuehitur contra impios quosdã hæreticos, qui ab initio statim ecclesie unitatem scindere studebant, & gratiã Dei in luxuriã trãferre conabatur, quos

PARS

CONTINUATIO.

QUÆMADMODVM veteris testamenti libri in scripta diuiduntur legalia, historialia, sapientialia, vt vocant, & prophetica: ita noui quoq; testamenti librorum alij legales sunt, vt Euangelia: alij historiales, vt acta apostolorum: alij sapientiales, quales apostolicæ sunt epistolæ: alij verò prophetici dicuntur, vt diuina est beati Ioannis reuelatio. Cùm ergò absolura sint, quæ ad tres priores noui testamenti pertinent partes omnia, rectè tandem sequitur hæc de totius ecclesie decursu prophetia.

ALIA ORDINIS RATIO.

DEVS & Dominus pater præuidens tribulationes, quas passura erat sancta ecclesia: postquam ab apostolis fuit fundata, disposuit cum filio & spiritu sancto eas tribulationes, earumq; præmia reuelare. Iacula enim quæ prævidentur, minus lædunt. Anselmus in Apocalypsin in principio.

DE PROPHETIAE HUIVS PRÆ CAETERIS excellentia.

EST hæc prophetia alijs omnibus excellentior, vel quia de Christo & ecclesia magna ex parte iam adimpleta sacramenta denunciat: vel etiam ideò, quia cùm alijs vnifaria, isti trifaria data est prophetia simul, scilicet de præterito, & presentis, & futuro. Gilbertus Pictauicn hic in præfatione. Et hæc prophetia continetur in postremo Bibliæ lib. qui inscribitur, Apocalypsis B. Ioannis apostoli.

APOCALYPSIS B. IOANNIS
ANNIS APOSTOLI, DE TOTO VNIVERSALIS
Ecclesie statu, Liber Bibliæ LXXII, & vltimus, partis tertiæ
libri Quarti, vnicus.

DE NOMINIS RATIONE.

VERBUM Apocalypsis, id est, reuelationis, proprie scripturarum est, & à nullo sapientium seculi apud Græcos usurpatum. Hieron. in epist. ad Galat. lib. 1. cap. 1. Liber autem iste Apocalypsis dicitur, id est, reuelatio: quia hic continentur, quæ Deus reuelauit Ioanni, & Ioannes ecclesie, quanta scilicet ecclesia passura sit in tempore primitiuo, & nunc patiat, & nouissimis temporibus Antichristi passura sit, quando tanta erit tribulatio, vt si fieri potest, moueantur etiam electi: & quæ pro his & nunc & in futuro præmia sit susceptura, vt quos denunciata supplicia terrent, præmissa præmia lætificent. Idem Pictauicn in citato prius loco.

VNDE ET QUIBUS FACTA SIT HÆC REVELATIO.

VIDENS Deus pater tribulationes, quas passura erat ecclesia ab apostolis fundata super Petram Christum, vt minus timeantur, disposuit vnã cum filio & spiritu sancto eas reuelare. Reuelauit autem tota Trinitas Christo secundum humanitatem, Christus verò Ioanni per angelum, Ioannes ecclesie. ibidem.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE EODEM SENTENTIA DIONYSII CARTHVSIAN.
PATER reuelauit filio, filius angelo, angelus Ioanni, Ioannes dein Christi fide.
libus. Dionys. hinc. cap. 1. in princip.

QVOMODO IOANNI ISTA CONTIGERIT
reuelatio.

IN visione, quæ in hoc libro continentur, D. Ioanni fuerunt reuelata. Pictaui-
cnf. vbi suprâ, & Anselmus ibidem.

QVOT SINT VISIONVM GENERA.

TABVLA 182.

TRIA SVNT
visionum genera, *Est enim visio alia*

*Corporalis, quâ videlicet corporalibus oculis aliquid videmus, vt caelum
& terram, & cætera corpora.*

*Spiritualis seu imaginaria, cum videlicet dormientes, vel vigilantes, ima-
gines rerum cernimus, quibus aliquid significatur, sicut viam Pharaonis
in rubro, & Moyses rubi ardere, ille dormiens, iste vigilans.*

*Intellectualis, quâ videlicet spiritu sancto reuelante, intellectu mentis
veritatem mysteriorum, sicut est, capimus. Pictauius & Anselmus in d.
pæfatione.*

SVB QVO VISIONVM GENERE ISTA B. IO.
annis contineatur visio.

IOANNES, quæ in hoc libro referuntur, tertio vidit visionum genere. Non em
figuras tantum vidit spiritu, sed & earum significata mente intellexit. Pictaui^{us} ibid.
SED ANSELMVS,
NAM non realiter, inquit, ista vidit, sed diuino sufflamine intimante, conueni-
tia signa passionum designatiua, in intellectu suo configurauit.

DE CAUSA HVIVS REVELATIONIS MATERIALI.

MATERIA huius prophetiæ, sunt septem signa tribulationum designatiua. An-
selm. in d. præfat. vel (vt is idem) conditio ipsius ecclesiæ, secundum statum & p-
sentem & futurum. Secundum presentem, quod multas persecutiones oporteat hic
pati ecclesiam, & contra in presenti vel in futuro multas dignitates, vt remissio-
nem peccatorum, illuminationem animarum, & cætera talia. In futuro autem
obtinere vitam & interminabilem lætitiâ. Anselm.

DE CAUSA EFFICIENTE, SIVE DE LIBRI HVIVS
authore, testimonium Terrulliani.

HABEMVS & Ioanis, inquit, alumnas ecclesias. Nam etsi Apocalypsin eius Mar-
cion respuit, ordo tamen episcoporum ad originem recensus, in Ioannem sta-
bit authorem. Tertullian. lib. 4. aduersus Marcionem.

DE EODEM TESTIMONIUM D. AVGVSTINI
APOCALYPSIN scripsit Ioannes Euangelista. August. contra secundam Gau-
dentij epistolam, lib. 2. cap. 19.

ALIVD D. HIERONYMI TESTIMONIUM.
D. HIERON. hunc librum absolute & sine vlla opinione, Ioanis apostoli & eu-
gelistæ fuisse opus pronunciat. In Patmon, inquit, insulam relegatus, scripsit Apo-
calypsim, quam interpretatur Iustinus martyr & Irenæus. Hieron. libro de viris
illustribus.

QVI-

LIBER QVARTVS.
QVIBVS D. IOANNES HANC EDIDERIT
reuelationem. TABVLA 183.

SCRIBIT
D. Ioannes hunc
librum

Principaliter VII.
ecclesijs, quæ sunt
in Asia, puta

Epheso,
Smyrne,
Pergamo,
Thyatira,
Sardis,
Philadelphie,
Laodiceæ.

Et eorum episcopis.

Per consequens, ecclesie vniuersæ. Numero enim septenario vniuersitas designari solet, quando quidem septem diebus tempus omne euoluitur.

VBI ET QVANDO D. IOANNES HVNC CON-
scripserit librum.

VIDIT autem Ioannes & scripsit hanc reuelationem in Patmo insula, in quam
à Domitiano Imperatore fuerat relegatus: Pictauius in d. præfat. & Arcera hic in
princip. Hinc D. Thomas dicit, Ioannem hoc opus in exilio, Euangelium verò
post reuocationem scripsisse ab exilio.

QVAE ILLI HVIVS SCRIPTIONIS FVE-
rit occasio.

DVM exul D. Ioannes teneretur à Domitiano in Patmo insula, in ecclesijs qui-
bus præerat, multa pullulauerunt atque inoleuerunt vitia atque diuersæ hæreses.
Erant enim quidam hæretici ibi, dicentes, Christum non fuisse ante Mariam, quæ
temporaliter de ea natus erat. Quos Ioannes in principio Euangelij sui redar-
guit, dicens: In principio erat verbum. Et in hoc libro, cum dicit: Alpha & Ω, id
est, principium & finis.

Dicebant etiam quidam, ecclesiam pondere tribulationum ante finem seculi de-
struam, & pro labore non præmium æternum suscepturam. Horum ergo er-
rores volens destruere Ioannes, ostendit Christum principium esse & finem. Vn-
de Esaias. Ante me non est formatus Deus, & post me non erit. Et ecclesiam per
exercitium tribulationum non desinere, sed proficere, & pro his brauium æter-
num recipere. Pictauius in prædicta præfatione.

QVA SCRIPSERIT INTENTIONE.

INTENTIO huius libri est, inuitare nos ad patientiam, vt per patientiam venia-
mus ad contemplationem, per contemplationem ad reuelationem, inde ad be-
atitudinem. Anselm. eod. in loco.

EADEM DE RE SENTENTIA PICTAVII.

INTENTIO verò eius est, monere ad patientiam, quæ seruanda est, tum quia
breuis labor, tum quia præmium magnum. Vel, vt Cælius hic scribit Pannoni-
us, Data est Apocalypsis hæc, vt ex ea regni Christi administrationem, Dei ex-
cellsi consilia, Christi gloriam, victoriam Ecclesiæ & insignem triumphum per-
pendamus, ac inde consolemur.

QVARE MAGIS AD PATIENTIAM HOC SCRIPTO
Ioannes, quam ad alias inuitet virtutes.

AD quod dicitur, quia sicut fides est fundamentum omnium virtutum, sic pati-
entia quodammodo est sustentaculum. Anselm. ibid.

DE CAUSA FORMALI.

FORMA huius libri consistit in modo tractandi, quem hoc loco sic describit Pi-
ctauiensis: Primò præmittit prologum & salutationem, vbi reddit auditores be-
nignos & attentos: quo præmissis, accedit ad narrationem. Ante narrationem
verò ostendit Christum esse ab æterno, sine principio, & sine fine, inducens
ipsum

PARTITIONVM THEOLOGICARVM

ipsum loquentem, Ego sum & id est, principium & finis. Postea accedens ad narrationem, distinguit septem visiones, quibus terminatis, iste liber consummatur. Praefatus in praefat. ad Apocalypsin.

ALIA FORMA. TABVLA 184.

HOC ITAQUE habito, quod scripta sit in Parmo Apocalypsis, quod drifariam ipsa secari potest, ita ut complectatur ab

Exordio ad sextum usque caput, instructiones ecclesiarum Asiae, intermiscens et prophetica de varijs haeresibus, de quibus et Epiphanius in suo Panarion libro. Sexto capite usque ad duodecesimum, contineatur synagoga abrogatio. Duodecimo usque ad decimumnonum, excidium Gentilismi sub typo potissimum Babylonis et Romae, quae habebat septem colles, qui hic dicuntur esse cornua bestiae, super quam meretrix, sive idololatrica, aut Gentilismus sedet. In his enim urbibus praecipue vigeat gentilismus. Decimonono capite usque in finem agatur de regno Christi in praesenti ecclesia, addita cap. 20. ultima, de ipsius inimicis victoria. Hic notandum ante Kretam in Apocalypsin. Plura de libri huius forma, vide infra in partitionibus per totum.

DE CAUSA FINALI.

FINALIS causa est, ut sibi subditos, quibus principaliter scribit, & deinde ceteros animet ad sustinendas tribulationes cum patientia, non diffidentes de remuneratione. Ansel. hic in fine praefationis.

DE GENERE ORATIONIS, QVO IN HAC APOCALYPSI vsus est Ioannes, sententia Augustini.

ET in hoc quidem libro, cuius nomen est Apocalypsis, obscure multa dicuntur, ut mentem legentis exerceant: & pauca in eo sunt, ex quorum manifestatione indagentur cetera cum labore: maxime quia sic eadem multis modis repetit, ut alia atque alia dicere videatur, cum aliter atque aliter haec ipsa dicere inuestigetur. Verum in his verbis ubi ait: Absterget Deus omnem lachrymam, ab oculis eorum, & mors iam non erit, neque luctus, neque clamor, sed nec ullus dolor: tanta luce dicta sunt de seculo futuro, & immortalitate atque aeternitate sanctorum: tunc enim solum, atque ibi solum ista non erunt: ut nulla debeamus in litteris sacris quaerere vel legere manifesta, si haec putauerimus obscura. Augustinus de ciuitate Dei lib. 20. cap. 17.

AN AVTHENTICVS SIT HIC LIBER.

CANONICVM esse hunc librum, probant D. Hieron. in d. lib. de viris illustribus in epistola ad Dardanum, & in epistola ad Paulin. & alij quoque locis. August. in 2. de doctrina Christiana cap. 6. & cap. 16. de vnitae ecclesiae. Epiphanius haeres. 51. Clemens Alexand. lib. 2. pedagog. cap. 12. Dionys. lib. ecclesiast. Hierarchiae ca. 3. Origen. apud Euseb. 6. lib. ecclesiast. histo. cap. 18. Ipse quoque Eusebius in chronica. Dionysius Alexand. teste Eusebio lib. 7. ecclesiast. histo. cap. 23. Iustinus martyr apud eundem Eusebium lib. 4. ecclesiasticae historiae, cap. 18. Irenaeus libro 4. aduersus haereses. Chrysostr. referente Suida, Damascenus libro 4. ca. 18. Et recentiores, Beda, Cassiodorus, Rabanus, Rupertus, Richardus a sancto Victore, qui hunc etiam librum suis illustrarunt commentarijs, Canus in locis Theologicis, lib. 2. cap. 9.

DE EODEM TESTIMONIUM PER CELEBRIS & antiqui scriptoris Areta.

QVIDAM veterum, librum hunc alienum esse dicunt a dictione & lingua Ioannis dilecti, ipsum ad alium referentes. Sed non ita est. Siquidem Gregorius eiusdem cum hoc cognominis, (id est, Theologus cognominatus) hunc inter germanos ac legitimos libros connumeravit: Sicut me docet, inquit, Ioannis Apocalypsis. Item quod: De hoc

LIBER QVARTVS.

hoc autem, ait, libro a Deo inspirato, S. Basilius, diuinoque sermone Gregorius, ac Cyrillus, Papias, Irenaeus ac Hippolytus, ecclesiastici patres fide digni sunt, quibus sine ulla haesitatione credatur. Areta hic in principio.

QVIBVS CONCILIIIS HIC LIBER SIT APPROBATVS. PRAETEREA Innocentius, Gelasius, Concilium Carthagenum, Florentinum, Tridentinum, inter libros Canonicos habendam esse Apocalypsin definiuerunt. Vide distinction. 15. cap. Sancta Romana.

DE EODEM, DECRETVM CONCILII Toletani quarti.

APOCALYPSIN, inquit, librum, multorum conciliorum autoritas, & synodica sanctorum praesulum Romanorum decreta, Ioannis euangelistae esse praescribunt, & inter diuinos libros recipiendum constituerunt. Et quia plurimi sunt, quibus eius autoritatem non recipiunt: si quis eum deinceps non receperit, aut a pascha usque ad Pentecosten Missarum tempore in ecclesia non praedicaerit, excommunicationis sententiam habebit.

ARGVMENTVM.

DESCRIBITVR hic status non eius tantum, quae Asiae fuerat, sed vniuersalis etiam ecclesiae, qualis fuerit olim, qualis nunc sit, & qualis demum sit futurus.

ILLVD IPSVM FVSIVS EXPLICATVM ab Athanasio.

HOC nomine vocatur hic liber propterea, quod hanc reuelationem ipse Ioannes euangelista & theologus, in insula Parmo dicta, Dominico die vidit, iussusque conscripsit, ut ad septem ecclesias mitteret, videlicet istas, Ephesum, Smyrnam, Pergamon, Thyatiram, Sardensem, Philadelphiam, & Laodiceam.

Quae vero in hac visione vidit, multa sunt ac differentia, circa finem perditionem etiam Antichristi cum diabolo vidit. Iubetur autem primum scribere singulis praedictarum ecclesiarum angelis secundum cuiusque actiones.

DE VARIIS D. IOANNIS VISIONIBVS.

TABVLA 185.

Multas itaque & admirabiles visiones vidit, utpote

- I. SEPTEM candelabra aurea, & in medio illorum similem filio hominis, & interpretationem accipit, candelabra illa esse septem ecclesias, & eum qui in medio erat, esse Dominum.
- II. DEINDE ianuam vidit apertam in caelo, & Dominum in throno sedentem, & 24. seniores, sedentes super thronos & adorantes Dominum.
- III. VIDIT etiam septem sigilla aperiri, & unoquoque aperto, visio quaedam apparebat.
- IV. VIDIT item septem angelos habentes septem tubas, & unoquoque illorum clangente, fiebat signum: septimo vero clangente, audiuit dicentes: Regnum mundi, Domini factum est.
- V. ET Arcam testamenti vidit in caelo.
- VI. DEINDE mulierem parturientem vidit, & draconem ignitum, qui illam persequabatur. Mulier quidem seruata est in solitudine, draco vero abiectus in ignem.
- VII. POST ista bestiam vidit habentem cornua decem, & capita septem, & diadema eius blasphemia plenum erat. Nomen vero eius non patefecit, sed numerum nominis eius, nempe sexcenti sexaginta sex. Et virgines audiuit canentes, & agnum sequent es.

VIII.

VIDIT etiam angelum per medium cæli volantem, & post hunc alterum, post alterum tertium quoque, deinde & nubem candidam vidit, & insidentem illi similem filio hominis, in capite coronam auream habentem, & in manu sua falcem acutam.

IX.

DEINQUE septem angelos vidit, habentes plagas septem nouissimas, & phialas aureas plenas de ira Dei.

X.

POST hæc ablatus est spiritus in solitudinem, & vidit mulierem sedentem super bestiam coccinam, habentem capita septem: & indicatum est ei, ex hac futurum esse Antichristum.

XI.

VIDIT etiam cælum apertum & equum album, ac insidentem illi, & nomen eius verbum Dei.

XII.

DEINDE vidit bestiam ac reges terræ bella facere volentes cum eo qui sedebat super equum a lîi. Et apprehensa est bestia & cum ipso pseudopropheta, qui est Antichristus, & vidit eos abijci in stagnum ignis.

XIII.

POST ista vidit angelum descendentem de cælo, & abijcientem satanam cum his qui characterem ipsius habebant, in abyssum, & claudentem supernè, ne post hæc amplius seducant gentes, donec consumpti sint mille anni.

XIII.

MARTYRES deinde vidit, in gloria cum Christo regnantes, & quod satanas post mille annos soluentus sit, & abijciendus in stagnum ignis cum Antichristo in sæcula seculorum.

XV.

POST hæc vidit cælum nouum, terram nouam, ac Hierusalem nouam, & fluiuium aquæ viuæ, ac seruos Dei contemplantés faciem eius, & habentes nomen eius in frontibus suis.

XVI.

CVM hæc vidisset Ioannes, prœcidit volens adorare angelum, qui sibi hæc omnia ostenderat: ac angelus prohibuit illius conatum, dicens: Non me, sed Deum adora: ego enim seruus tuus sum.

XVII.

POSTquam autem ista vidit, audiuit ab ipso Domino nostro Iesu, quod existens sit, et idem ipse sit verbum Dei, quod posterioribus temporibus propter nos caro factum est. Exiit, inquam, perfectus factus est, et filius hominis vocatus est, Athanasius in synopsi.

DE PARTIBVS APOCALYPSIS IN GENERE EX BEDA. TABVLA 186.

Apocalypsis S. Ioannis, in qua bella & incendia intestina ecclesiæ suæ Deus verbis figuris, reuelare dignatus est, Septem mihi (frater Eusebi) videtur diuisa periochis. In quarum

PRIMA.

POST præfationem copiosam, ad roborandam fidem fragiliam, ac Domini passionem, et posteriores glorias numeratas, similem filio hominis ecclesiæ cernit indutum: qui commemoratis his, quæ specialiter in septem huius gesta vel gerenda sunt ecclesijs, generales totius ecclesiæ luctus describit et palmas. Vbi sexto loco consulto subiiciendos ecclesiæ Iudæos, et tentationem orbis vniuersi futuram, sed promissis citò esse venturum. Septimo autem, tepidam ponit Laodiceam. Filius enim hominis veniens, putas inueniet fidem in terra?

II.

IN secunda Periocha descriptis in sede Dei animalibus, et 24. senioribus, æonum videt apertis septem

septem libri signati sigillis constitutus & triumphos ecclesiæ referre futuros. Vbi iuxta consuetudinem libri istius vsque ad sextum numerum ordinem cõcludit: & prætermissis septimo recapitulat, ac duas narrationes, quasi ordinem secutus, septimo concludit. Sed & ipsa recapitulatio, pro locis intelligenda est. Aliquando enim ab origine passionis, aliquando à medio tempore, aliquando de sola ipsa nouissima pressura, aut non multo ante dicturus recapitulat. Illud tamẽ fixum seruat, vt à sexto recapitulet.

III.

TERTIA verò periocha, sub specie septem angelorum tuba canentium, varios ecclesiæ describit euentus.

III.

QVARTA sub figurâ mulieris parturientis, & draconis eam persequentis, eiusdem ecclesiæ labores & victorias aperit: & vtrique militiæ præmia digna rependit. Vbi septem quoque angelorum dicta commemorantur & facta: & ipsi non pariter, vt supra. Hunc enim mystica solertia numerum penè vbiq; seruat, cum & moris sit eiusdem Ioannis, in euangelijs quoque & epistolis, nihil tepidè & breuiter dicere.

V.

QVINTA autem periocha, per septem angelos septem plagis nouissimis terram perfudit.

VI.

SEXTA damnationem meretricis magnæ, id est, impie ciuitatis.

VII.

SEPTIMA ornatum vxoris agni, secundæ videlicet Hierusalem, decælo à Deo descendens, ostendit. Beda in prologo in Apocalypsin.

PARTIS CVMVSQVE SVMMA, EX CAELIO

Pannonio.

TABVLA 187.

TOTVS
hic liber
Apocalyp-
sis, con-
stat ex

Proœmio ab initio vsque ad vers. Ego Ioannes frater vester. cap. 1.

Prima, quæ septem habet epistolâs, in quibus plenissimè traditur, quid quid ad verissimum pertinet Christianismum. à cap. 1. vsque ad quartum.
Secunda, in qua sunt sigillorum mysteria, à cap. 4. vsque ad octauum.
Tertia, quæ habet septem angelos tuba canentes, à cap. 8. vsque ad duodecimum.

Narratione,
in qua septem
principales
continentur
visiones

Quarta, de muliere amicta sole, draconeque mulierem insequente, ac de ore flumen aquarum post fugientem in locum desertum mitente. Item de bestijs è mari terrarq; ascendentibus, à cap. 12. vsque ad 15.
Quinta, de effusione septem phialarum iracundiæ Dei viuentis, & de mari vitreo igni mixto, de quo his qui vicerunt bestiam, & eorum læticia cantantium carmen lætitiæ agni, à cap. 15. vsque ad cap. 17.
Sexta, in qua describitur Babylon, & agitur de illius ac bestiarum, draconisque condemnatione. Terræ eorum, qui pereunt: consolatio, qui salui fiunt. à cap. 17. vsque ad cap. 21.
Septima, quæ est de sabbato, & gloria quam electi habituri sunt sub illud tempus, & in seculo futuro. à cap. 21. vsque in fin.

a a a

DE PAR

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE PARTITIONE PROEMII.

TABVLA 188.

Authoritatem ex persona Iesu Christi, Dei patris, Angeli & Ioannis. cap. 1. in principio.

Necessitatem, ibidem in verb. Quae oportet fieri citò.

Efficaciam & utilitatem, vers. Beatus qui legit, & qui audit verba prophetiae huius. eod.

Amplitudinem & sufficientiam, ut quae non vni, sed septem Asiae facta sit ecclesijs, & per hoc vniuersae sufficiant ecclesiae. ibid. in verb. Septem ecclesijs quae sunt in Asia.

IN PROEMIO quod I. continetur huius libri capite, D. Ioannes Apocalypsis huius ostendit

Materia, id est, Tribulationem, quam passura est ecclesia, quae figuratur per septem candelabra aurea, vers. Et conuersus, vidi septem candelabra aurea. Et consolationem, quam eadem ecclesia receptura est à Christo, quae designatur per hoc, quod filius hominis apparuit in medio candelabrorum, id est, in medio ecclesiarum. ibidem. in verb. Et in medio septem candelabrorum.

Reuerentiam, in cuius signum Ioannes ad Christi, veluti supremi omnium Magistri, pedes cecidit. vers. Haec cum vidiissem, cecidi ad pedes eius.

Modum atque formam, dum ostendit, quod obscuritatem habeat cum euidètia aliquali commixtam. Atque hoc est, quod praecipitur Ioanni, ut diuina illa scribat septem stellarum, septemq; candelabrorum mysteria: septem enim stellae, angeli sunt septem ecclesiarum: & septem candelabra, septem sunt ecclesiae, vers. Scribe ergò vsque in fin. cap. 1.

DE PAR

LIBER QVARTVS. DE PARTIBVS NARRATIONIS.

TABVLA 189.

QVAE IN IPSA NARRATIONE siue toto potius libri huius continetur tractatu, pertinent partim ad Morum informationem, qualia sunt illa, quae secundo & tertio habentur capite. Reuelationem secretorum futurorū, à tertio capite vsq; in finem.

DE MORVM REFORMATIONE, PRIMA

narrationis parte. TABVLA 190.

Septem Asiae ecclesias, Ephepsinam, Smyrnensem, Pergamensem, Thyatirensen, Sardensem, Philadelphisem, Laodicensem. Charitatem, cap. 2. in princip. Spem, vers. Et angelo Smyrnae. eod. Fidem, vers. Et angelo Pergami. eod. Prudentiam, vers. Et angelo Thyatirae. eod. Temperantiam, cap. 3. in principio. Fortitudinē, vers. Et angelo Philadelph. eo. Iustitiam, vers. Et angelo Laodiceae. d. c. 3. Charitatem, in prima epistola, Magnanimitatem, in 2. Seueritatem ad exirpandos male Credentes, in 3. Docentes, in 4. Humilitatem, in quinta. Stabilitatem, in sexta. Strenuitatem, in septima epistola. Omnia & Singula. D. Thomas cap. 2. Apocalypf. Episcopos earūdem, quos hortatur ad

DE SECRETORVM REVELATIONE, SE

cunda narrationis parte. TABVLA 191.

TRACTATVS HIC QVI arcanorum diuinorum consideratio nem, respicit aut Literam, Mysterium, Historiam.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE LITERA. TABVLA 192.

QVO AD LITERAM attinet, in secunda narrationis parte sex videntur visiones: Quarum

- Prima est, quae septem nobis sigillorum exhibet imaginem. cap. 4. vsque ad principium cap. 8.
- Secunda, in qua eorundem rubra canentes apparent angeli. à ca. 8. vsque ad ca. 12.
- Tertia commixtionem duorum haec signorum,
 - Mulieris & draconis.
 - Pugnantium item angelorum.
 - Agni & bestiarum.
 - Centum quadraginta quatuor millium signatorum.
 - Necnon & septem angelorum.
 à cap. 12. vsque ad cap. 15.
- Quarta continet
 - Septem phialas,
 - Et nouissimas plagas.
 à cap. 15. vsque ad cap. 17.
- Quinta continetur sub figura
 - Mulieris & bestiae.
 - Et damnationis earum.
 à ca. 17. vsq. ad ca. 21.
- Sexta, quae procedit sub metaphora nouae ciuitatis, & omnium ornamentorum eius, tam quo ad
 - Fundamentum,
 - Muros,
 - Flumines,
 - Et vitæ lignum.
 Per duo capita suprema 21. & 22.

NOTA.

Hi s aliqui addunt septimam visionem, eamque omnium ponunt primam, quae secundo & tertio habetur capite de septem candelabris totidemque stellis: quae nos grauissimorum authorum exemplo, sub ea complexi sumus parte, quae morum praescribit reformationem, d. cap. 2. & 3. supra in prima huius tractatus parte, Tab. 190.

DE PAR.

LIBER QVARTVS. DE PARTIVM ISTARVM MYSTICO SENSV. TABVLA 193.

MYSTICA EXPOSITIONE sex visiones praedictae referuntur ad

- Reuelationem veteris testamenti mysteriorum de Christo, quae
 - Ante eius aduentum latuerunt.
 - Per aduentum vero eiusdem saluberrimum, manifesta sunt facta.
- Praedicationem tam
 - Ipso- rum mysteriorum, quam
 - Factae tandem reuelationis.
- Commixtionem & pugnam bonorum,
 - in hac militanti ecclesia
 - degentium, cum
 - Malorum.
- Punitionem malorum in praesenti.
- Vindictam eorum,
 - Hominiū malorum,
 - rumdē in futuro, non tantum
 - Sed etiā angelorū.
 tam quo ad
 - Culpam,
 - quam
 - Causam.
- Premium & retributionem iustorum.

DE HISTORIA EARVNDIEM. TABVLA 194.

PRO FACILIORI huius Partitionis declaratione, notandi sunt septem status:

- Fundationis,
 - Persecutionis,
 - Prosperitatis,
 - Discessionis,
 - Pacis & auctoritatis,
 - Nouissime persecutionis,
 - Iudicij, i. retr. & buci. onis
- Sub tempore
- Apostolorum & discipulorum,
 - Imperatorum & martyrum,
 - Constantini,
 - Haereticorum,
 - Caroli Magni & aliquot Imp. successorum.
 - Antichristi & suorum discipulorum.
 - Aduentus Christi postremi.
- His correspondent
- Sigilla,
 - Angeli,
 - Phialae.
- Quorum singula eorundem significant status: ita ut primum correspondeat primo statui: secundum, secundum: & sic de ceteris.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
 STATVVM ECCLESIAE IN SEX TEMPO-
 ra distributio. TABVLA 195.

Primum est, ab apostolorum aetate usque ad Iulianum apostatam, quo tempore ecclesia clausa & quasi sigillata fuit sub persecutione Imperatorum. Quod tempus praedicitur in prima visione de septem sigillis.

Secundum à Iuliano, Iouiniano & Valentiano Imperatoribus, usque ad Mauricium. Quo tempore Gregorius Magnus summum tenuit pontificatum, & ecclesia fuit quasi sub angelis tuba canentibus, id est, sub persecutionibus hereticorum, ut in secunda praefiguratur visione.

Tertium à Phoca Imperatore, qui successit Mauricio, usque ad Constantinum, quem excocauit Irene mater sua: cuius tempore Graecorum imperium translatum est in Germanos, & primum in Carolum Magnum. Sub quo & ecclesia passa est persecutionem Draconis, scilicet Cosdroæ: & bestiae, scilicet Mahumeti, & persecutiones Saracenorum. Cui tertia correspondet visio.

STATVS EC-
 clesiae secundum de-
 scriptionem histori-
 arum, in sex diuidi-
 tur tempora: Quoru

Quartum à Carolo Magno primo Germanorum Imperatore, usque ad Henricum quartum Imperatorem: in quo tempore ecclesia fuit sub quibusdam plagis & pbiatis iracundiae Dei plenis, ratione multiplicis schismatis & quorundam aduersariorum. Sive ad restorationem usque ciuitatis Hierusalem. De quo tempore in quarta agitur visione.

Quintum à praedicto Henrico, siue restoratione Hierusalem, usque ad tempora Antichristi, in quibus ecclesia de Babiloe muliere meretricis quadoquē

} Quod tempus visio representat quinta.	} Succubuit.	} Habuit victoriam.

Sextum ab Antichristo usque ad diem iudicij, post quem erit consummatio mysteriorum Dei, ut ex sexta apparebit visione.

Atque haec partitio ideo dicitur Chronica, quia quaecumque in historijs gesta commemorantur, ea hinc propheticè praedicuntur: ut paulo post ex singulis visionum generibus exactius cognoscere licebit.

VISIO

LIBER QVARTVS.
 VISIO PRIMA.

HOC EST,

PROPHETIA DE STATV ECCLE-
 siae primitiuae, à Gaio & Claudio Imperatoribus, ad Iulia-
 num usque apostatam inclusiue.

ADMONITIO DE RATIONE ORDINIS
 & consilij, quo sequentes explicantur visiones.

VNIVERSAM Apocalypsin ad antiquissimorum interpretum imitationem, in Visiones primum, deinde ipsas Visiones in diuersas partiti sumus Prophetias, de futuris in Ecclesia mutationibus institutas: ita ut singulae tabellae singulas exhibeant Prophetias, verbis non alijs, quam ipsius Prophetae & apostoli Ioannis, descriptas: nisi quod alicubi sub hoc signo () aut glossae, aut Patrum breuis aliqua adiecta est interpretatiuncula.

Cum autem communi sanctorum Patrum ferè omnium calculo iam dudum omnia penè sint impleta, quae tum diu reuelata sunt Ioanni, singulis cum Prophetijs similem aliquam cotulimus rei alicuius in rep. Christiana gestae speciem, ad quam vel Apostolus ipse respexisse videri, vel quae ipsius Prophetiae euentum appositissimè declarare & illustrare queat. Atque in ea quidem adplicatione, ut in alijs plerisque harum Partitionum capitibus, diuini illius interpretis D. Petri Aureoli ubique ferè secutus sum sententiam.

Quod ideo hic admonuisse oportuit, nè quis suspicetur, me in adplicandis ad diuinas apostoli Ioannis reuelationes historijs ecclesiasticis, proprio usum fuisse ingenio. Ipsos verò pia huius coniecturae assertores, non alio ista animo scripsisse iudico, quam ut ea de re saluum semper atque liberum esset Ecclesiae Catholicae iudicium.

ARGVMENTVM VISIONIS
 Primae.

Hoc loco totum illud exprimitur tempus, quo fundata est ecclesia Catholica, quibus nimirum initijs Christi coeperit regnum, quas & quantas persecutiones eius ecclesia in ipso statim exordio, ab imperatoribus ethnicis passa, & quibus praefidijs ab eisdem iterum fuerit restituta.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE PRAECIPVIS HVIVS VISIONIS PARTIB. TAB. 196.

LOCVM, cum dicitur: Post haec vidi, & ecce ostium apertum in caelo. Hoc autem locum caelum etiam militanem & catholicam significat ecclesiam, in qua sola residet Deus, selectis alijs omnibus exclusis, cap. 4. in princip.

Thronum, Eccè enim { Sedes posita erat in caelo. Et qui sedebat, similis erat ad spectum lapidis Iaspidis & Sardinis. Et iris erat in circuitu sedis. vers. Et ecce sedes. eod. cap. 4. } Qua signum fuit { Sedè Rom. cuius caput est Christus. Stabilitatem fidei. Nam capite illo eam protegente, errare non potest ecclesia. Promissionem Christi: Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, Luc. 22

Caetum con- comitiarum. { Sedilia 24. Et super thronos 24. Seniores sedentes, etc. } Qua { Vniuersos totius orbis episcopatus. Omnes omnium ecclesiarum episcopos. Nam & tempore David 24. erant pontifices, & per vices diuina peragebant Sacra.

PRIMA, Christi ostenditur magnificèntia, quo ad

Thesauru donorum caelestium { Doctrina & miraculorum. De throno enim procedebant fulgura & voces & tonitrua, quae multitudinem indicant Doctorum & sanctorum, qui miraculis & doctrina sanctam repleuerunt Ecclesiam. ver. Et de throno. eod. Gratia, quae est in sacramento Confirmationis, in quo septiformis confertur gratia: Quae per septem intelligitur lampades, qui septem sunt spiritus Dei. ver. Et septem lampades ardentes. Munditia ab omni peccato per Sacramentum baptismatis. vers. Et in conspectu sedis tanquam mare vitreum.

Testimonium quatuor animalium. ver. Et in medio sedis, & in circuitu quatuor animalia. Quae representant, vel Inbilibum & laudes Christo exhibitas. ver. Et requiem non habebant. { Quatuor { Matthæum, Marcum, Euange- listas { Lucam, Ioannem. Praedicatores omnes.

VISIO- nis primæ Partes sunt quin- que. In quarum

Gratiarum actio- nes, quas eisdem exhibent { Quatuor animalia, Viginti quatuor seniores, id est, vniuersae totius orbis ecclesiae cathedrales. d. c. 4. circa finem. } Per { Proces ecclesiasticas siue Horarias. Diuinum, quod in- giter celebratur, offi- cium.

SECUNDA, libri illius, in quo diuina conti- netur de rebus futuris praescientia, notat ob- securitatem, dum dicitur fuisse { Scriptus { Intus & Foris, Signatus sigillis septem. } Cap. 5. in principio. Et vidi in dextera sedentis.

TERTIA, summa Christi demonstra- tur dignitas, vt qui solus habitus sit di- gnus aperire librum illum mysterio- rum diuinorum, ratione { Nobilitatis, Quia vicit leo de tribu Iuda. Passionis, quod tanquam agnus fuerit occisus. Plenitudinis gratiae & sanctitatis, quae habebat { Cornua (i. 7. dona) spiritus sancti. } septem. Oculos (id est, cognitionis ple- nitudinem.)

QUARTA exhibitur applausus & congratulatio cum gratiarum- actione comuncta, videlicet { Hominum & Angelorum. } Adcla- matium Christo { Benedictionem, Gloriam, Honorem, & Potestatem. ver. Et cum aperuisset. usque in finem cap. 5.

QUINTA verò in parte D. Ioannes ipsam tandem adgreditur Prophetiam de statu ecclesiae pri- mitiuae, qualis futurus sit sub Imperatoribus Gaio & Claudio vsq; ad Lulianum apostatam. PRO-

PRO-

PROPHETIA DE PRIMO ECCLESIAE

Statu. TABVLA 197.

TOTVS hic status p- figuratur sub { APERTIONE sex sigillorum, toto cap. 6. Nam de septima sigilli apertione, in 8. agitur cap. Vbi secunda incipit visio. } IMAGINE qua- tuor angelorum, { Stantium super quatuor angulos terrae. Tenentium quatuor ventos ter- rae, ne flarent, neque super Terram Mare, aut Vllam ar- borem. } Cap. 7.

DE PRIMI SIGILLI APERTIONE.

TABVLA 198.

IN SIGILLI primi apertioe p- dicitur libertas p- dicationis Euange- licae, sub imagine { Animalis primi, tanquam vox conitru clamantis & dicentis: Veni & vide. (Quo significatur euangelista Marcus, qui & ipse diuini euangelij diuulga- tionem praedixit, ultimo historiae suae capite: Euntes, inquit, in mundum vni- uersum, praedicate euangelium omni creaturae.)

equi albi, (qui Apostolicae doctrinae denotat Candorem, Velocitatem, qua continuo per totum dispersa est orbem.)

Insidentis equo viri, (qui Chri- stus est) cum { Arcu (praedicationis) & Graua (verbi, quam Apostolis) } Antè promiserat: ego dabo vobis sapientiam, cui non poterit resistere aduersarij vestri. Dedit post affluenter.)

Coronae (Victoria, quae data est Christo: qui exiuit Vincens Vi vinceret.) { Quod & fecit, dum breui tem- poris spatio, totum mundum suae subiecit fidei. c. 6. in princi. ver. Et vidi q. aperuisset agnus &c. }

PROPHETIAE HVIVS EVENTVS.

CONTIGIT haec Prophetia tempore Tiberij, Gaij, & Claudij, qui Christi Euangelium ab Apostolis per totum orbem praedici permiserunt. Nam vt Eusebius in secundo historiae ecclesiasticae libro, capite verò scribit quarto, diuina prouidentia sensibus Caesaris ingressit, vt comminaretur periculum omnibus Christianorum accusatoribus, quo liberius Euangelicae praedicationi possent incumbere, vt compleretur illa Prophetia, In omnem terram exiuit sonus eorum. Psal. 18.

DE APER-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE APERTIONE SECVNDI SIGILLI

TABVLA 199.

ANIMALIS secundi, dicentis: *Veni & vide.* (cuius nomine D. Matthei intelligunt Euangelium, qui expresse de hac persecutione agit in 24. Euangelij sui capite: Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos.)

PER APERTIONEM sigilli secundi, prima illa magna prænatur persecutio ecclesie Catholicae, sub visione

RVFI equi, per quem Romanum intelligitur Imperium, quod fuit rufum vel propter

Sanguinis effusionem à Nerone factam, cuius tam fuit avidus, vt nec à parricidio manus abstinere posset. Impurissima eiusdem Neronis scelera. Incendium, quo is idem Romanam flagrantem videre cupiebat.

VIRI sedentis super equo rufo (i. Nero, cui data sunt

Potestas vt Sumeret pacem de terris, Et vt inimicem se interficiant. Gladius magnus. ver. Et cum aperuisset sigillum secundum, d. cap. 6.

E V E N T V S.

PRIMVS Romanorum Imperatorum omniū Nero, Christianos puniendos esse publico statuit edicto. Euseb. lib. 2. ecclesiast. historiae, ca. 26. Vnde Doctores quidam Catholici rationibus non minùs vero similibus, quàm Catholicis, concludere solent, hunc Neronem esse eum, cui ex diuina permissione datus sit gladius atque potestas, vt summos illos Apostolos, Petrum scilicet & Paulum, cum alijs per diuersas orbis partes pluribus interficeret, atque primam illam & magnam in fideles excitaret persecutionem.

DE TERTII SIGILLI APERTIONE.

TABVLA 200.

ANIMALIS tertij, dicentis: *Veni & vide.* (quod D. interpretantur esse Lucam, qui 19. capite diuersis verbis agit, cum de ipsa destructione Hierusalem, tum de steru Domini super eandem.)

EQVI nigri, (quo significatur, Iudaeorum gentem nigram futuram & Ierosolimam.)

TERTII SIGILLI apertio nativum exprimat de obsidione & destructione Hierusalem, sub mysterio

EQVITANTIS, (Per quem nonnulli Titum intelligunt & Vespasianum,) qui stateram habebat in manu sua: hoc est, diuinam iusticiam & aequitatem, qua appendebat à parte

Vna culpam Iudaeorum in Christi morte, Apostolorum persecutione: Altera penam, ipsi Iudaeis pro hisce delictis infligendam.

Bilibris tritici (id est, decem Iudaei nobiliores) denario vno. Et tres bilibres hordei (id est, triginta Iudaei ignobiliores) denario vno. Et vinum & oleum (hoc est, Christianos plenos vino charitatis & oleo pietatis) ne laeseris. ver. Et cum aperuisset sigillum tertium, d. cap. 6.

EVEN-

LIBER QVARTVS.
E V E N T V S.

NOTA est historia, quae refert Neronem contra rebelles olim Iudaeos misisse Titum & Vespasianum, qui effrenem eorum libidinem gladio compescerent. Cum autem Nerone interim mortuo, in imperio successissent ei Galba, Otho, & Virelius, qui & ipsi modico regnauerant tempore, à militibus tum in Iudaea morantibus electus in Imperatorem fuit Vespasianus. Is Romam petens, Titum filium suum ad procuracionem obsidionis reliquit Hierosolymorum: qui ipsam ciuitatem Hierusalem cepit anno imperij patris sui secundo. Ex qua captiuitate in tantam feruitutem redacta fuit gens Iudaica, vt quemadmodum ipsi Iudaei Christum triginta vendiderant nummis, ita factum sit, vt duae librae, id est, decem Iudaei praestantiores, denario vno: & sex librae, id est, triginta Iudaei sortis inferioris, vno item venderentur denario. Ideo autem Iudaei sub vna numerantur libra, quod Christum & discipulos eius contra legis suae quinarium nefarie occiderint. Christianos autem tunc illaefos euasisse in oppidum quoddam, Pellam nomine, situm trans Iordanem, testis est Eusebius lib. 3. Ecclesiast. hist. cap. 5.

Quidam, vt Albertus Magnus, per equum nigrum intelligunt haereticos: illi insidentem, praesidentem haereticis, vel haereticarum: per stateram, scripturam sacram, quam haeretici ad sua impia dogmata stabilienda detorquent: per bilibrem tritici, maiores in Ecclesia: per bilibrem hordei, minores: per denarium, Christi sanguinem: per vinum & oleum, electos, quos laedere non potest haereticus.

DE SIGILLI QVARTI APERTIONE.

TABVLA 201.

ANIMALIS quarti, dicentis: *Veni & Vide.* (quod ipsum fuisse dicunt Apostolum Ioannem, praedicientem maximam in mundo futuram esse praesuram, cap. 16.)

APERTIO sigilli quarti, secundam praesfigurauit persecutionem sub figura

EQVI pallidi, (quo is notatur ecclesiae status, qui tempore Imperatoris fuit Domitianus, qui propter inuidiam dictus est pallidus.)

MORTIS equo insidentis, cui data est potestas super quatuor partes terrae, interficere

INFERNI, qui ipsam insequetur mortem. ver. Et cum aperuisset sigillum quartum, eod. cap. 6.

Gladio, Fame, Morte, Bestijs terrae. Quibus tormentorum generibus, sancti afficiebantur martyres.

E V E N T V S.

TIT o frater eius successit Domitianus, qui in superbiam summam erectus, iactauit se, quod Hierusalem nec patris, nec fratris, sed sua potius capta esset industria. Is vt turpissimae & sceleratissimae alias fuit vitae, ita postquam D. Ioannem Apostolum in feruentis olei dolium immersum, in Patmon insulam relegasset, secundam hanc & cruentissimam in Christianos per totum orbem excitauit persecutionem. Pro qua tandem hanc luit poenam, vt in ipso occideretur palatio,

DE SI

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE SIGILLI QVINTI APERTIONE.

TABVLA 202.

CIRCA SIGILLI
quinti apertionem, persecutio-
num posteriorum prædicitur
diuturnitas, cui tamen vaticini-
o efficax adijcitur consola-
tio, de futura ab omnibus æru-
mnis liberatione sub imagine

ANIMARVM, quas vidit Ioannes subtus altare, interfectorum sci-
licet propter verbum Dei, & propter testimonium quod habebat, &
clamantium voce magna atque dicentium: *Vsquequò Domine, san-
ctus & verus, non iudicas & non vindicas sanguinem nostrum de
his, qui habitant in terra?*
STOLARVM albarum, quæ datæ sunt illis singulæ, & dictum
est illis, vt requiescerent adhuc tempus modicum, donèc complean-
tur conferui eorum, & fratres eorum qui interficiendi sunt, sicut &
illi. *ver. Et cum aperuisset sigillum quintum &c. eod. cap. 6.*

EVENTVS. TABVLA 203.

Nero, de qua in secundi sigilli dictum est apertione.

Domitianus, quæ in apertione quarti explicatur sigilli.

Traianus,

Antoninus,

Seuerus,

Maximinus,

Decius,

Valerianus,

Aurelianus,

Diocletianus, cuius mysterium mox sequenti, quod de aper-
tione sexti est sigilli, exprimitur sibi matæ.

PRO DECLARATIONE
huius prophetiæ notandum est, circa pri-
mum Ecclesiæ statum decem Christia-
norum factas fuisse præcipuas persecu-
tiones, quas in ecclesiam Dei & pios ho-
mines exercuerunt Imperatores decem,

PROPTER diuturnitatem ergò istarum persecutionum intermedi-
arum animi fideles de diuina mirabantur iustitia, quam pro iusta in-
uocabant ultione atque vindicta. Et hoc est, quod hic Ioannes vidit
subtus altare animas interfectorum. Et si quæratur, quomodò ani-
mæ dicantur esse subtus altare? Potest intelligi hoc ratione corporû
sanctorum martyrum, qui sepeliebantur in cryptis: in quibus etiam
erigebatur altare, & Missæ, vt catholici testantur historiographi, in
ipsis martyrum celebrabantur cryptis.

DE APER

LIBER QVARTVS.
DE APERTIONE SIGILLI SEXTI.

TABVLA 204.

CVM SIGILLI SEXTI
apertione, decima illa, quæ omnium
acerbissima fuit & longissima, ecclesiæ
aperitur persecutio, sub mysterijs

Terræ motus magni, (qui commotionem significat gentium
ab Oriente vsque ad Occidentem.)
Solis, (id est, Christi) qui (hominum opinione) factus est
tanquam sacculus cilicinus.
Lunæ, (id est, ecclesiæ) quæ tota (propter martyrum sci-
licet neces) facta est sicut sanguis.
Stellarum, (id est, sanctorum) quæ de caelo (perfectionis
puta) ceciderunt super terram.
Cæli, (id est, euangelicæ prædicationis) quod recessit sic-
ut liber inuolucrus.
Montium & insularum, (id est, omnium hinc inde tem-
plorum) quæ de locis suis remotæ (id est, deuastatæ)
sunt.
Regum, Principum, Tribunorum, diuitum, fortium, ser-
uorum, & liberorum, qui se omnes in speluncis & in pe-
tris montium absconderunt. *ver. Et vidi cum aperuisset
sigillum sextum. dict. cap. 6.*

EVENTVS.

DECIMAM Persecutionem, sicut ecclesiastica perhibet historia, in eccle-
siam Dei Imperator exercuit Diocletianus cum collega suo Maximiano,
quam cõtinuauit & adcumulauit Maximinus. Maximianus enim in Ori-
ente, Diocletianus verò in Occidente ita Christianorum deuastârunt ec-
clesias, vt nullus locus esset in illorum ditone reliquus, qui non grauissi-
ma affligeretur persecutione. Tempora Deo consecrata & sanctis, incensa,
sacræ scripturæ codices cõbusti, & intrâ dies tantum triginta, multa mil-
lia hominum crudelissimè sunt occisa. Atq; hæc persecutio aliquot an-
nos durauit, quo tempore Romanus orbis incendijs, proscriptionibus,
& crudelissimis innocentissimorum hominum cædibus conflagrare vi-
sus est. Porrò non pauci patres locum hunc ad Antichristi persecutionem
referunt, quæ erit omnium immanissima. Videat Lector Aretam, Hay-
monem, Albertum Magnum, Dionysium Carthusianum, &c.

bbb SECVN-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
SECUNDA PARS VISIONIS PRIMAE, DE QVA.
tuor angelis,stantibus super quatuor angulos terræ. TABVLA 205.

IN HAC SE-
cunda primæ viso-
nis parte, explica-
tur mysteriū Pro-
phetia de futuro p-
secutionum sine &
tranquillitate, quam
ecclesia, illis impe-
ratorum persecutio-
nibus finit, habi-
tura sit, sub figuris

Quatuor Angelorum stantium super quatuor angulos terræ, tenentium qua-
tuor ventos terræ, ne flarent super terram, neque super mare, neque in vllam
arborem. Cap. 7. in principio.

Alterius angeli ascendentis ab ortu solis, habentis signum Dei viui, & cla-
mantis voce magna quatuor angelis, quibus datum est nocere terræ & mari,
ne noceant neque terræ, neque mari, neque vllis arboribus, donèc signentur ser-
ui Dei in frontibus suis. vers. Et vidi alterum angelum. eod.

Numeri signatorū, (id est, omnium electorum) ex	Tribus Israel.	Qui	Stabāt ante thronū, & in conspectu agni, amicti stolis albis, & palme in manibus eorum. Clamabant & dicebant, Salus Deo nostro, qui sedet super thro- num, & agno. ver. Et audiui nu- merum signatorum &c.
	Omnibus gentibus.		
Item	Angelorum qui sta- bant in circuitu throni.	Qui	Ceciderunt in facies suas, Et adorauerunt Deum, dicentes: Amē. Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor & virtus & fortitudo Deo nostro in secula secul- lorum, Amen. ver. Et omnes angeli, eod.
	Seniorum, & Quatuor animalū.		
Vnus de Senioribus, qui huius visionis explicauit mysterium. ver. Et respondit vnus de Senioribus. vsque in fin. cap. 7.			

E V E N T V S.

Huius Prophetiæ euentus colligi potest ex eo, quod Eusebius libro ecclesiasti-
cæ historiæ s. scriptum reliquit. Nam vbi Diocletianus & Maximianus fauces Ro-
mani deposuissent imperij, Galerius & Constantius facti sunt Imperatores. In
vrbe porrò Romana Maxētius filius Maximiani, tyrannidem exercuit. Constan-
tius autem ex Helena Constantinum genuit Magnum, qui mortuo Patre factus
est Imperator, & accepit in confortium imperij Licinium, qui licet primū be-
nignus fuerit Christianis, postea tamen reprobū versus in sensum, eorundem
factus est persecutor.

Atque hi quatuor satanæ fuerunt angeli, & persecutionum ministri, Maximi-
nus scilicet in Oriente, Seuerus in Italia, Maxentius Romæ, Licinius in Aegypto
& Alexandria, qui tenebant ventos, (id est, sanctos ecclesiæ Doctores) ne flarent
(id est, prædicarent) neque in terra, neque in mari, neque in villas arbores. (id est,
apud vllos omnino fideles.) Quorum conatibus forti animo Imperator obstetit,
angelus ille bonus, qui ab ortu solis ascendere visus est, Constantinus, qui in eo
bello, quod contra Maxentium susceperat, in signo Crucis sibi de cælo ostenso
victor euasit, & ob id publicum edidit edictum, vt in toto orbe Romano omnis
homo liberè baptizari, & signo Crucis Sacrosancto tuto possit consignari.
Templa item vbique reædificari, & in his Crucis imaginem depingi, cuique li-
berum

berum esse permisit. Alij hæc quoquè de Antichristi tempestate exponunt, idque
magis appositè & accommodatè ad ea quæ sequuntur. Videat lector scholia Ioa-
nis Gagnæij in hunc locum.

APPENDIX DE ALIA PERSECVTIONE, EX
apertione sigilli septimi.

In principio capitis Apocalypses octauæ, adhuc alia innuitur persecutio, quæ ec-
clesiæ sit obuentura, his verbis: (Et cum aperuisset sigillum septimum, factum est
silentium in cælo quasi media hora &c.) Quæ propheta respexisse videtur ad id,
quod in decimo ecclesiasticæ historiæ libro scriptum legitur, quod Constantino
illi imperatori Christianissimo successerunt Constantius, Constantinus & Con-
stans filij. Quorum Constantius fuit Arrianis, & Iulianum Apostatam creauit
Cæsarem, qui de Christiano factus apostata, persecutus est ecclesiā, & fecit in ea
silentium à cultu diuino. Verum quia nō nisi annis duobus & dimidio fuit in im-
perio à morte Constantij, aut, vt alijs placet, anno vno & menses octo, vt qui cir-
ca id tempus Perfarū interfectus sit bello, idcirco persecutio sua dimidiè solum
comparatur horæ. Alij hoc silentium rectius interpretantur pacem in Ecclesia
cæliguo tempore futuram post Antichristi interitum.

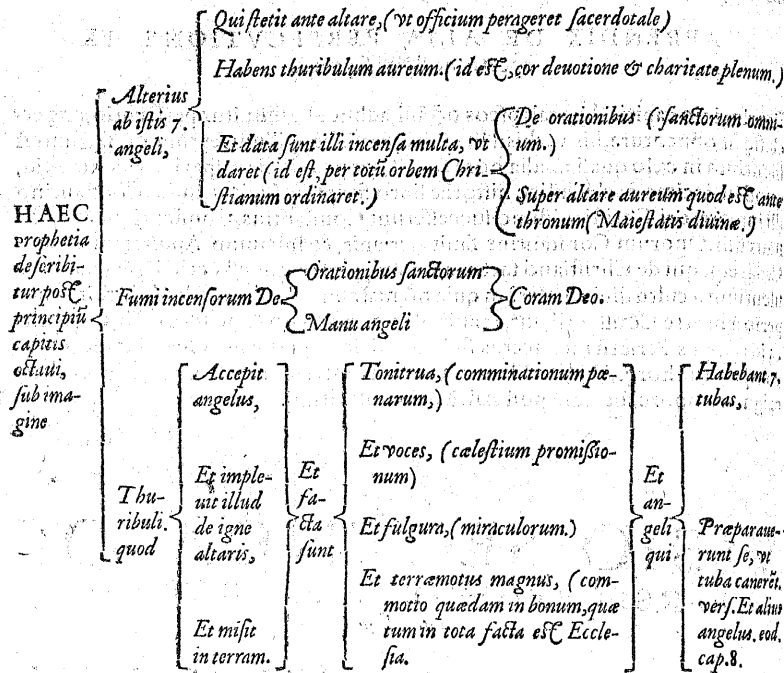
VISIO SECUNDA DE
PERSECVTIONIBVS HAERETICO-
rum, siue

PROPHETIAE B. IOANNIS APOSTOLI
De secundo ecclesiæ statu, qualis fuit à tempore Iuliani Apostatæ
vsque ad Phocam Imperatorem.

PARTITIO. TABVLA 206.

VISIO SECUN- da, qua D. Ioannes septem vidit angelos stantes in con- spectu Dei, quibus 7. date sunt tubæ. ver. Et vidi se- ptem angelos, cap. 8. &c. octo continet Prophetias De	Cultus diuini dilatazione, ver. Et vidi septem angelos. cap. 8.
	Hæresi Arriana. ver. Et primus angelus. eod.
	Macedonij errore, ver. Et secundus angelus. eod.
	Perturbatione hæresis Pelagianæ, ver. Et tertius angelus.
	Malis Eutychiæ hæresis, ver. Et quartus angelus. d. cap. 8.
	Persecutione Vandalorum & Hunnorum, In princip. cap. 9. ver. Et quintus angelus &c.
	Schismate Laurentij Antipapæ, vers. Et sextus angelus. d. cap. 9. vsq; in fin. cap. item 10. per tot. & cap. 11. vsque ad vers. Et septimus angelus.
Restituta ecclesiæ libertate, d. vers. Et septimus angelus tuba cecinit. d. cap. 11. vsque in fin.	

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE CVLTVS DIVINI PROROGATIONE,
Prophetia Prima. TABVLA 207.

EVENTVS.

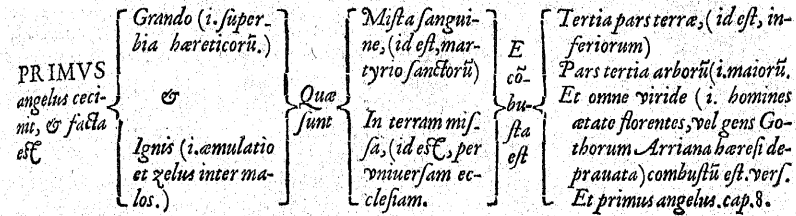
REFERVNT quidam hanc Prophetiam ad tempora Valentis & Damasi Papæ. Is enim legitur ad instigationem D. Hieronymi tum instituisse, vt in fine cuiuslibet Psalmi cantaretur, Gloria patri &c.

Quod autem septem angeli, qui septem habent tubas, interim præparauerunt se vt tuba canerent, ad sequentes pertinet hereticorum persecutiones, quarum angelus quisque suum peculiarem præ se ferre videtur, tubas typum. Non sunt autem hi boni angeli, sed satanæ nunciij, qui tuba canentes, turbas in ecclesia Dei excitant periculosas, & grauissimas conflant persecutiones.

Alij sentiunt per angelum stantem ante altare, vel Christum, vel Michaëlem posse accipi. Primo igitur modo angelus iste Christus est, altare crux, in quo se patri obrulit: thuribulum aureum, corpus ipsius diuinitatis fulgore verè aureum & suauolens stetit ante altare, cum promptum se obtulit ad immolandum: habuit thuribulum in manu, oblatum est enim, quia ipse voluit, data sunt illi incensa multa, quod preces sanctorum vim suam ex illo habeat: impleuit thuribulum de igni altaris, id est, ardore & afflictione passionis &c. Plura hinc, vtq; de Michaële possint exponi, videat lector in scholijs Gagnçij & Dionysij Carthusiani &c. Porro per 7. angelos tuba canentes, prædicatores omnes intelliguntur.

DE PRI.

LIBER QVARTVS.
DE PRIMO ANGELO TVBICINE, SIVE DE
peste hæresis Arrianæ, Prophetia secunda. TABVLA 208.

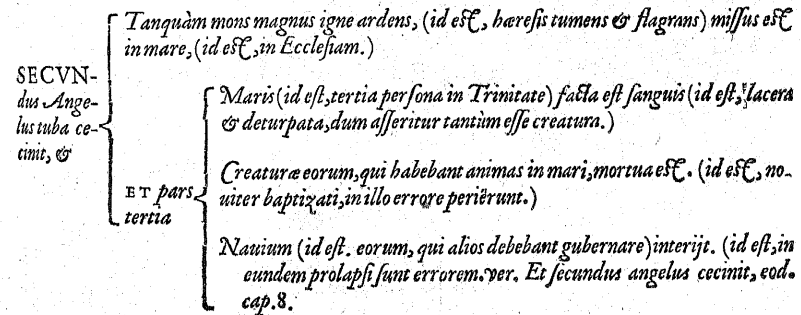
EVENTVS.

VIDETVR D. Ioannes hic eam præcinnisse ecclesie persecutionem, quam in ea heresiarcha ille excitauit Arrius, & fautor eius Valens Imperator. Arrius enim cum esset laudis vanæque gloriæ cupidus, in Alexandrinam infurrexit Ecclesiam, ac vt nouum sibi compararet nomen, in Deitate quosdam finxit gradus, afferens Patrem filio maiorem, nec eiusdem vtrunque substantiæ, neq; filium nature diuinæ. Hunc reprehendebat Alexander eius episcopus: sed cum nollet acquiescere, sub Constantino Magno generalis trecentorum decem & octo episcoporum in Nicæa Bithyniæ vrbe facta est Synodus, in qua hæresis illa peruersa, & conuicta fuit, & condemnata.

Nec tamen id malum tam citò potuit sedari, quin illi qui Arrianis faueret partibus, Constantinum Magnum in suam sententiam pertrahere conarentur. Verum quòd id apud eum efficere non possent, eius postea adgressi sunt filiū Constantium, quem & vicerūt. Successit inde Valens, qui ab vxore Arriana seductus, in eandem prolapsus est hæresin, & Catholicos atrociter persecutus est. Gothi quoque petentibus sibi aliquos dari episcopos, Arriana scetq; misit sectatores, à quibus non fidei sacramenta, sed perfidiæ perciperent execramenta.

Breuitè tam latè sparsa est hæc pestis, vt maior pars totius orbis Christiani esset Arriana.

DE SECVNDO ANGELO TVBICINE, SIVE DE
Macedoniana hæresi, Prophetia tertia. TABVLA 209.

bbb 3 EVEN.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
EVENTVS.

ANGELVS hic secundus, hæreticus est Macedonius. Nam vt ex ecclesiastica pater historia, auctore Rufino lib. 10. cap. 25. perfidia Arriana in tres diuisa erat sectas. Alij enim cum Arrio tenuerunt, filium & spiritum sanctum esse creaturas, licet filius largitate quadam gratiæ, non autem proprietate nature, patri dici queat similis. Quidam verò, qui dicti sunt Eunomiani, per omnia dissimilem filium Patri asseruerunt, quia nullo genere similis possit esse factura factori. Alij demùm sternerunt similem quidem filium per omnia patri, sed sanctum spiritum cum patre & filio nihil habere commune. Et hi ab auctore suo Macedonio, dicti sunt Macedoniani. Atque contra hos etiam hæreticos congregata est secunda vniuersalis Synodus Constantinopoli CL Episcoporum, in qua idem Macedonius, cum pestifera sua hæresi, qua spiritum sanctum creaturam, esse calumniabatur, communi omnium patrum sententia fuit condemnatus.

DE TERTIO ANGELO TVBICINE, SIVE
de Persecutione hæresis Pelagianæ, Prophetia quarta. TABULA 210.

ET TERTIUS angelus tuba cecinit, &

{	Cecidit de celo (de gremio ecclesiæ) stella magna, ardens tanq̄ facula, (professione monachus) & cecidit in	} Tertiam partem fluminis, (i. in aquas gratiæ.)	} Et nomen stella dicitur absynthium.
} Et facta est tertia pars aquarum in absynthium.	} Multi hominum mortui sunt de aquis, quia amara facta sunt. ver. Et scripsit angelus tuba cecinit. eod. cap. 8.	} (Propter hæresin scilicet Pelagianam.)	

EVENTVS.

IMPERANTE Archadio, fuit in Britannia monachus quidam Pelagius, qui doctrina sua hæretica totam infestauit ecclesiam, & tres impios seminavit errores. De gratia vnum, quo impudenter asseruit, hominem suis viribus absque Dei gratia vitam posse promereri æternam. Alterum de culpa originali, quo non puduit illi affirmare, infantes nasci infantes ita, vt primus homo Adam, ante primū lapsum absq; peccato fuisse dicitur. Tertium de sacro baptismo, dum impiè negauit, baptismum auferre infantibus peccatum, vt qui sine peccato nati essent originali. Atque sic Pelagius fuit angelus tertius, & stella prius in Ecclesia magna, qui perturbauit & in absynthium vertit largissima diuinę gratiæ flumina, & sacros baptismatis fontes.

DE QUARTO ANGELO TVBICINE, SIVE DE
Eutylianæ hæresis perturbatiōne, Prophetia V. TABULA 211.

QUARTUS angelus tuba cecinit, & percussa est tertia pars

{	Solis, (Christi)	} Ita vt obscuraretur tertia pars coelorum, &	} Diei non luceret pars tertia, (propter eos, q̄ diei Christo, secundæ in Trinitate personæ, diuinam adiungunt naturam.)
} Stellariū, (episcoporum.)	}		

EVEN-

LIBER QVARTVS.
EVENTVS.

DVAS hoc loco D. Ioannes tangit hæreses: vnam Eutyichis Abbatis Constantinopolitani, asserentis diuini verbi naturam in carnem fuisse conuersam, ac ob id non concedendum putabat, in Christo duas esse naturas distinctas, sed per quandam confusionem vnitas. Alteram Nestorij, qui econtra nō solum duas in Christo adstruebat naturas, sed duas etiā Christi fingebat personas, vt Christus alius esset Dei, alius hominis, id est, Mariæ, filius. Huius error in tertia synodo vniuersali, quæ sub Theodosio celebrata fuit Imperatore, illius verò hæresis in quarto concilio generali, quod instante papa Leone, sub Marciano Imperatore fuit conuocatum, à sexcentis & triginta episcopis conuictus fuit, atque condemnatus. Eutyiches ergò diem obumbravit, dum diuinitatem in humanā vertit carnem: Nestorius verò noctem, id est, humanitatem, quam negat à verbi persona fuisse assumptam.

APPENDIX AD PRAEMISSAS QVA
tuor angelorum figuras, vbi quaeritur

PRIMO:

QVI fiat, quotiès D. Ioānes in præmissis quatuor prophetijs, aduersi aliquid futurum prædicit, totiès ferè tertiæ tantum meminerit partis, vel maris, vel terræ, vel arborum.

SECUNDO:

CVR de his quatuor hæresibus, Arriana scilicet, Macedoniana, Eutychiana & Nestoriana vaticinatus fuerit, obmissis Manichæi, Mōtani, Sabellij, & aliorū quam plurimis hæresibus, non minùs, quam illæ sint, impijs atque perniciosis.

RESPONSIO AD PRIMAM QVAESTIONEM.

PVTANT D. Ioannem ad tria respexisse hominum genera, ad gentiles scilicet, Iudæos, & eos, qui ex his conuersi sunt, Christianos. Quæcūque ergò de tertia prædixit parte, ea de credentibus & Christianis accipi debere & intelligi.

AD SECUNDAM QVAESTIONEM RESPONSIO.

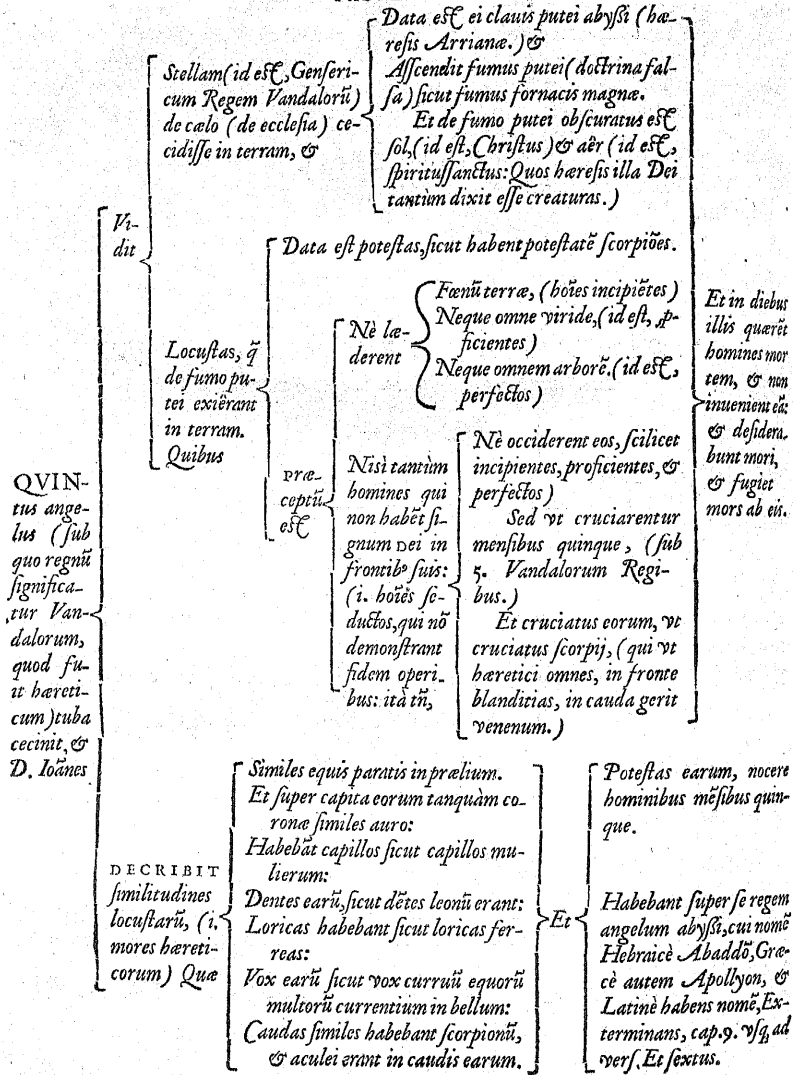
PIECREDITUR, D. Ioanni hoc maximè fuisse studio, vt eas prædiceret hæreses, quibus vniuersalis perturbata est ecclesia, & totidè m vniuersalibus damnata sunt concilij,

bbb 4 DE QVIN.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE QVINTO ANGELO TVBICINE, VAE primum præcinente: Siue de Vandalorum & Hunnorū persecutione.

PROPHETIA SEXTA.

TABVLA 212.

EVEN-

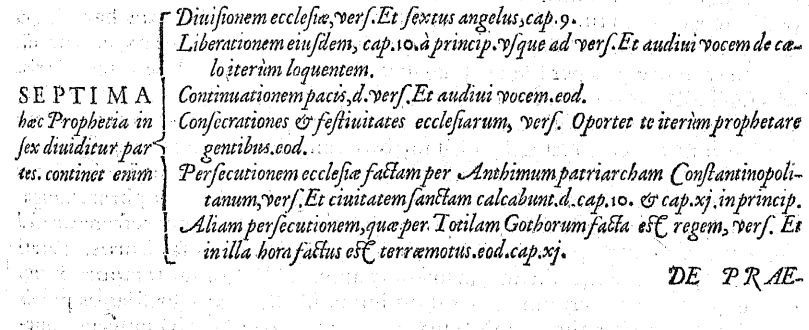
EVEN TVS.

Hic D. Ioannes Vandalorum & Hunnorum prædicit persecutionem, quæ per quinque menses, hoc est, per quinque regum duravit successiones. Nam ut tradunt historia, apud Vandalos quos dux quidam exercitus Romani Bonifacius de Hispania, vbi eos persequébantur Gorhi, ad se inuitavit in Aphricā, inter alios quinque regnāvunt reges, qui diuina pariter & humana perturbauerūt, Gundericus videlicet, Gēfericus eius frater, Honorichus, Trafamundus & Gildimerus vel Gelimerus. Ac licet hi ecclesiam persecuti fuerint omnes, attamen Gensericus, quintus quasi tubicen, in hæresin prolapsus Arrianam, Aphricanā prophetauit ecclesiam. Deinde filius eius Honorichus catholicos omnes veneficis per- secutus est scriptis, & episcopos ducentos & viginti misit in exilium, catholicorū ecclesias per Aphricam claudi iussit, & plebem fidelem grauitè insectari. Post Trafamūdus per totam Aphricam iridem omnes catholicas clausit ecclesias, catholicos proscript, plebem fidelium persecutus est. Alius verò, putà Gelimerus, aliquot episcopis orthodoxis linguas radicibus fecit extrahi. Qui tamen, D. id sic Gregorio in suo testante dialogo, eo non obstante, clarè nihilominus locuti esse perhibetur, excepto vno, qui in luxuriam postea lapsus, diuino hoc priuatus dono, obmutuit. Atque hæc Vandalorum persecutio fuit tanta, ut ipsam etiam inuasert Romam. Tandem Belissarius patricius à Iustiniano in Aphricā mis- sus, Gelimerum illum, qui linguas præcidit episcoporū, Constantinopolim vsque duxit, & sic Vandalorum regnum in Aphrica fuit extinctum.

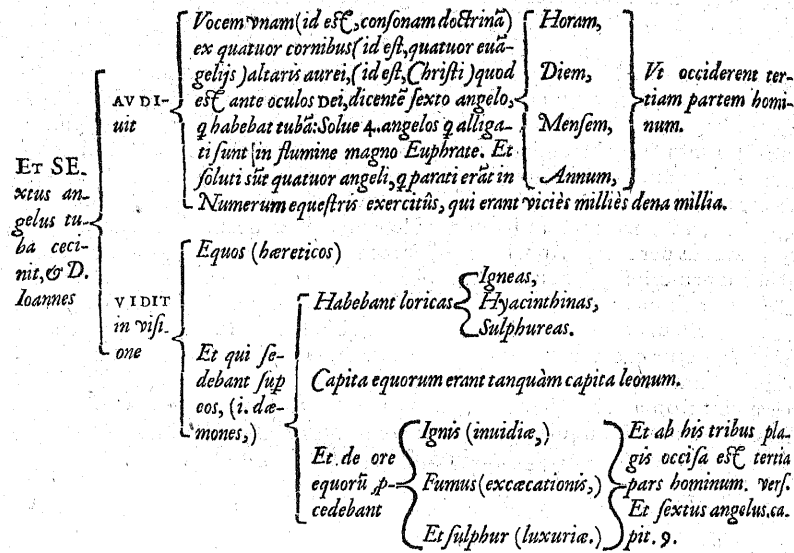
EPILOGVS VAE PRIMI, CVM PARASCEVE ad sequentia.

VAE VNUM abiit, & ecce veniunt adhuc duo Væ post hæc, &c.

DE SEXTO ANGELO TVBICINE, PRAECI- nente Væ secundum: Siue de schismate Antipapæ Laurentij, Prophetia septima. TABVLA 213.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE PRAEDICTO SCHISMATE INTER
duos pontifices Laurentium & Symmachum, prima huius
prophetiae parte. TABULA 214.

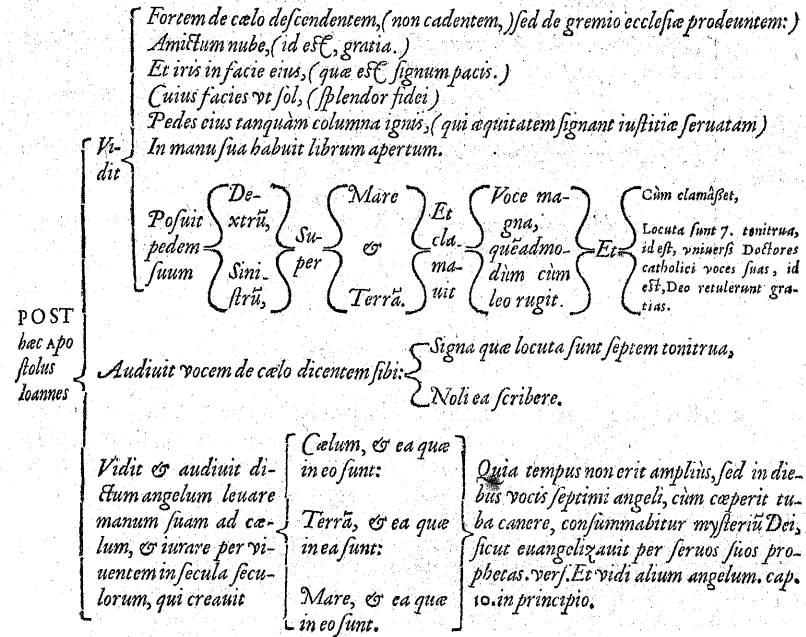

EVENTVS.

POSSUNT haec referri ad eam ecclesiae diuisionem, quae facta est anno 498, tum sci-
licet, quando duo electi sunt Papae, Laurentius & Symmachus. Cum autem Sym-
machus habito Rauennae concilio, alteri antelatus esset, antipapae Laurentio car-
dinalis adhaesit Paschasius: itaque graue excitarum in ecclesia Romana dissidium
est. Tenebat autem tunc Imperium Anastasius, Eutychniana infectus haeresi, qui
catholicos persecutus fuit, & multos in exilium relegauit episcopos, eodem ni-
mirum tempore, quo per Italiam regnabat Theodoricus rex & haereticus Arri-
anus, qui morte affecit Ioannem Pontificem, Symmachum Patricium, Boethium,
& alios quosdam. Plerique alij haec maluit ad ea tempora accommodare, quibus
grassabitur persecutio Antichristi. Itaque sextus angelus praedicatorum significat,
qui Antichristi imminente saeuitia, fideles confirmabunt. Is soluent, id est, solutos
aut breui soluendos nunciabunt 4. angelos, in magno flumine Euphrate alliga-
tos, id est, daemones vniuersos, vi baptismatis interim coercitos & refrenatos: sed
veniente Antichristo, permitta illis maiori potestate, acrius saeuituros. Parati
enim erunt in horam, & diem, & mensem, & annum, id est, omni tempore & oc-
casionem, vt occidant tertiam partem hominum, id est, vere Christianos prauis
doctrinis & vitijs in anima, minis & supplicijs in corpore. Porro numerus eque-
stris, vicies millies dena millia, ita accipiendus est, vt per equites daemones, per
equos haeretici, tyranni & impij intelligantur. Caetera videat lector in patrum
commentarijs.

DE PA.

DE PACE ECCLESIAE RESTITVTA, SE-
cunda prophetiae septimae parte. TABULA 215.

EVENTVS.

LIBERATIO illa, quam hoc loco ecclesiae catholicae praedicit B. Ioannes,
contigit eidem per fortem illum angelum Iustinum Imperatorem catho-
licum. Is enim postquam Anastasio Imperatori haeretico in Romano suc-
cessit Imperio, publicum emisit edictum, quod recte potest dici liber ille,
quem angelus in manu sua tenebat apertum, quo non Arrianam modò,
sed haereses omnes extirpandas esse praecipit. Sed quia tum adhuc vne-
bat Theodoricus rex ille haereticus, idem prohiberetur D. Ioannes ea scri-
bere, quae septem locuta fuerant tonitrua. Neque enim eo saeuiente tutò
poterat Christianam profiteri fidem, nedum publicas Deo decantare
laudes: eo quòd multi qui à Iustino redierant, ab eo fuerint interfecti.
Cuius tamen regnum & haeresin interituram, & eius in locum fidem ca-
tholicam per vniuersam Italiam successuram esse, ex prophetarum dictis
affirmauit cum iuramento angelus, quem manum suam ad caelum leuare
vidit apostolus Ioannes.

DE CON.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE CONTINIVATIONE PACIS IN RELI-
gione sub typo deuorati à D. Ioanne libri, tertia septimæ pro-
phetiæ parte. TABVLA 216.

IDE M
Ioannes iterum

Audiuit vocem de celo loquentem secum, & dicentem, Vade, & accipe librum apertum de manu angeli, stantis super mare & super terram.

Abijt ad angelum, dicens ei, vt sibi daret librum: Qui respondit: Accipe librum, & deuora illum, &

Et accepit librum de manu angeli, & deuorauit illum: & erat in ore suo

Faciet amaricari ventrem tuum: Sed in ore tuo erit dulce tanquam mel. Tanquam mel dulce. Sed cum deuorasset eum, amaricatus est venter eius. ver. Et audiui vocem de celorum. d. cap. 10.

E V E N T V S.

PACEM quã feliciter cœpit in ecclesia Iustinus, eam summo primùm studio promouit eius ex sorore nepos Iustinianus, editis de fide catholica & rebus Ecclesiasticis sanctionibus quamplurimis, quibus tranquillitatem altero pe. de mari, & altero terra præ cæteris egregiè tutatus est. Quas hoc loco librum dicere possumus apertũ, quẽ eadẽ ecclesia catholica, cuius typũ hĩc diuus gerit Ioannes, summo desiderio deuorauit, ac primũ magnam eius sensit dulcedinem, quã tamen per hæresim Aphthardocitarum, corpus Christi etiam ante passionẽ immortale dicentium, in quam circa finẽ vitæ suæ prolapsus est Iustinianus, versa est ei in amaritudinem. Nam ecclesiam conatus est etiam vi adhibita in suam sententiam pertrahere, & persecutus est catholicos aliquot episcopos: sed frustra eius conatus fuẽre. Nam cum Anastasium episcopum Antiochenum, eiusq; sacerdotes in exilium mittere decreuisset, diuinitus percussus, ex hac vita excessit, princeps alioquĩ in multis laudatissimus. Plura hinc scire qui volet, legat Nicephori historiam ecclesiasticam lib. 17. cap. 31. & aliquot præcedentibus.

DE TEMPLORVM SOLENNITATE, QVAR-
ta prophetiæ septimæ parte. TABVLA 217.

Dixit angelus: Oportet te iterum propheteare

Gentibus, Populis, & Regibus. } Multis.

Datus est calamus similis virgæ, & dictũ est ei: Surge, & metire

Templum Dei, & altare, & adorantes in eo.

Atrium autem quod est extra templum, (id est, hereticos & Iudæos)

Eijce foras, Et nẽ metiaris illud.

Quoniam datũ est gentibus. vers. Et dixit mihi. vsque in fin. cap. 10. & in princ. cap. 11. cap.

EVEN.

LIBER QVARTVS.
E V E N T V S.

HVIC prophetiæ correspondere videtur ritus consecrandi templa, qui ritus hĩc ad verbum ferè describitur, dum Ioannes dicit sibi datum fuisse calamũ virgæ, quo metiretur templum & altare. Sic episcopi nostri, quãdò aliquam consecrant ecclesiam, exterius primũ circueunt ipsam: deindè verò interiũs ab angulo ad angulum, Græcum scribunt alphabetum. Vt ergò angelus hĩc pcepit Ioanni, nẽ atrium metiretur, sed foràs eiectum relinqueret gentibus: ita pius papa Felix eius nominis primus, statuit, vt diuinum sacrificium supra memorias ac sepulcra martyrum offeratur, tanquam locis sacratis.

DE PERSECVTIONE ECCLESIAE FACTA PER
Anthimum, quinta prophetiæ septimæ parte. TABVLA 218.

Verbis expressis: & ciuitatem sanctam (ecclesiam) calcabunt (gentes videlicet, vel potius Eutychniani) mensibus quadraginta duobus (id est, annos tres cum dimidio.)

HANC persecutio- nem D. Ioannes prædicit par- tium

In figuris

Donum prophetandi diebus 1260. (id est, annis tribus cum dimidio)

Saccis amittorum, quos duas oliuas & duo vocat candelabra, in Dei conspectu stantia, & dedit eis

Defensionẽ, vt si quis voluerit

Eis nocere, ignis exeat de ore eorum, & deuoret inimicos eorum, Eos lædere, sic oporteat eum occidi.

Potestatem

Claudendi cælum, id est, excommunicandi. Super aquas, conuertendi eas in sanguinem. Et percutere terram omni plaga, quotiescumquẽ voluerim.

Bestia, quæ ascendens de abyssu,

Faciet aduersus eos (prædictos testes) bellum Vincet illos, Occidet eos.

Sed post tres dies & dimidiũ spiritus vitæ à Deo intravit in eos. (id est, resuscitati vel alij testes excitati sunt.) vers. Et ciuitatem sanctam calcabunt. cap. 11.

E V E N T V S.

SVNT qui putent, hanc quintam prophetiæ septimæ partem, non abs re ei persecutioni posse accommodari, quã illata est ecclesiæ per patriarcham Anthimũ hæreticum Eutychnianum: quem Agapetus Papa, in conspectu Iustiniani Imperatoris excommunicatum prius, deposuit, ac in locum eius substituit Menam. Postea quàm autem Agapeto in pontificatu successisset Syluerius, Theodora Iustiniani coniunx Augusta petijt ab eo, vt dictum Anthimũ restitueret: Quod ubi facere negasset, eiusdem Theodoræ iussu, in insulam Pontiam relegatus est, eiusque in locum Vigilius subrogatus. Seruus autem Dei Mena, propter fidei veritatem multas & graues pertulit persecutiones. Atque in hos duos viros, puta Syluerium & Menam, tanquam Christianæ fidei perspicuos testes, rectè omnia conuenire existimant, quã hoc loco de Apocalypticis illis dicuntur testibus. Verum quãdò hæc prophetia etiam alia & longè plura habet mystica, poterit eorum explicatio ex sanctorum patrum in hunc locum editis peti commentarijs.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE PERSECVTIONE ALIA, QVAE PER GOTHORUM regem Totilam facta est ecclesiae, Parte septimae Prophetiae sexta. TABVLA 219.

QVAE D. IOANNES de hac persecutione praenidit, haec sunt:

Factus est terrae motus magnus, (id est, Catholicorum persecutio grauis & acerba) Decima pars ciuitatis (ecclesiae) cecidit, (fuit enim Italia deuastata.) Occisa sunt in terrae motu nomina hominum septem millia: Reliqui in timore missi, (id est, fuga conseruati) dederunt gloriam Deo caeli. vers. Et in illa hora. cap. 11.

EVENTVS

POSTQVAM eorum temporum, de quibus in praecedenti persecutione dictum est, iniuria quidam e clero Romano in exilium relegati, & ad metalla damnati fuissent: diuino tandem factum est iudicio, vt Totila rex Gothorum, per Italiam grassaretur, & infinitam trucidaret Christianorum multitudinem. Quae maxima & grauissima fuit persecutio: in qua & sanctus Herculianus episcopus Perusinus caesus est, & tota ciuitas Perusina destructa est. Post etiam obsessa est Roma, in qua tanta fuit fames, vt quidam etiam ab humana carne non abstinerint. Denique, verò Tyrannus ille urbem per Ostiensem portam ingressus, tuba praecinente proclamari fecit, vt populus ad ecclesias confugeret. Atque, illi tum liberati & conseruati sunt, qui in sacris ecclesijs sunt reperti. Atque, hi sunt, qui in timorem missi, & liberati, tandem gloriam Deo dederunt caeli.

EPILOGVS VAE SECVNDI, CVM PARASCEVE ad Vae tertium.

Vae secundum abiit, & ecce Vae tertium veniet citò. d. ver. Et in illa hora, cap. 11.

DE SEPTIMO ANGELO TUBICINE, VAE praecinente tertium, siue de liberatione ecclesiae facta per Narfen Patricium Rom. TABVLA 220.

ET SEPTIMUS angelus tuba cecinit, & factae sunt voces magna in caelo, dicentes:

Factum est regnum huius mundi, Domini nostri & Christi eius, & regnabit in secula seculorum, Amen. Et viginti quatuor seniores, qui in conspectu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, & adorauerunt Deum, dicentes: Gratias agimus tibi Domine &c. Et iratae sunt gentes, &c. Et apertum est templum Dei in caelo, & visa est arca testamenti eius &c. Et facta sunt Fulgura, Voces, Terrae motus, & Grando magna. vers. Et septimus angelus tuba cecinit, vsque in finem cap. 11.

EVFN-

LIBER QVARTVS. EVENTVS.

ANGELI huius typum gerere dicunt Narfen ducem olim Romanorum, quem Iustinianus Imperator misit ad depellendum ab Italia finibus Totilam regem Gothorum: qui Narfes, vocatis in auxilium Longobardis, (quos hic iratas possumus intelligere gentes) totum Ostrogothorum deleuit regnum, atque, sic Italiam ab illa obsidione omnino liberam reddidit atque, securam. Qua liberatione facta, Romana ecclesia, & eius episcopi, quorum figuram 24. expriment seniores, omnes Deo dederunt gloriam, & liberè diuinum peregerunt officium. Longobardos, qui & ipsi aliquandiu Romanam perturbauerunt ecclesiam, exterminavit tandem Carolus Magnus, sub cuius imperio qualis fuerit ecclesiae status, sequenti continetur visione.

VISIO TERTIA DE TERTIO ECCLESIAE STATV.

PARTITIO. TABVLA 221.

HIC STATVS continet tempora Gregorij Papae, Heraclij, Imperatorum, Philippi, Pipini regis Gallorum. à cap. 12. vsque ad cap. 15. pora

PRIMI TEMPORIS SVBDIVISIO.

TABVLA 222.

DE HVIVS TEMPORIS statu D. Ioannes circa finem capituli vndecimi, vers. Et apertum est &c. vbi aliqui capituli duodecimi statuunt initium, quatuor complectitur praedictiones: Apertum est templum, inquit, Dei in caelo, & visa est arca testamenti eius in templo eius. Et facta sunt Fulgura (miraculorum,) Voces (praedicantium,) Terrae item motus, Et grando magna.

EVENTVS PRAEDICTIONIS PRIMAE.

SVB templo hic ecclesiam intelligunt Dei, siue quandam festiuitatem, quae de templo manifestata est: arca verò ipsum significat Christum, cui in templo fuerat praesentatus, cuius memoria singulis annis in catholica celebratur ecclesia. Cum enim, Iustiniano imperante, Constantinopoli grauissima saeuiret pestis, institutum est publico patrum consilio solenne illud festum Purificationis beatissimae genitricis Dei virginis Mariae, siue quod idem est, praesentationis Christi celebritas.

Festum Purificationis Mariae.

SECVNDAE PRAEDICTIONIS EVENTVS.

CONSTAT, Papam Gregorium Magnum, Augustinum olim cum alijs viris religiosus pluribus ablegasse ad Anglos, vt eos ad Christianam conuerterent fidem. Vbi

PARTITIONVM THEOLOGICARVM

Augustinus fecit miracula, Augustino tanta miraculorum concessa est potentia, vt & cæcis visum, & surdis auditum, & claudis gressum, & mutis loquendi restitueret officium. Atque hæc fulgura miraculorum, & concionatorum tam potentes fuerunt voces: quàm scio ab alijs aliter & hæc & pleraq; alia exponi.

EVENTVS PRAEDICATIONIS TIERTIAE.

Institutio monasteriorum. TERRAEMOTV, cuius hic D. meminit Ioannes, cordium interpretantur commotionem, & ad Dei laudes erectionem. Quæ se tum exerere visa est, quod idem Gregorius septem, & alij subinde plura instituerent passim monasteria, eo potissimum consilio, vt viri sancti à mundo segregati, tanto commodius Dei laudibus & orationibus incumbere possent, quanto à secularibus curis essent abstractiones.

QUARTAE PRAEDICATIONIS EVENTVS.

GRANDO illa magna, potest intelligi persecutio, qua Imperator Mauricius B. affectit Gregorium: quem tanto profecutus est odio, vt ei crudelem minaretur mortem. Sed excitauit Deus contra illum alium persecutorem Phocam, qui dictum Mauricium cum vxore & liberis iussit cædi, ipso Mauricio in cuiusq; cæde dicente, Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.

DE STATV ECCLESIAE SVB HERACLIO.

TABVLA 223.

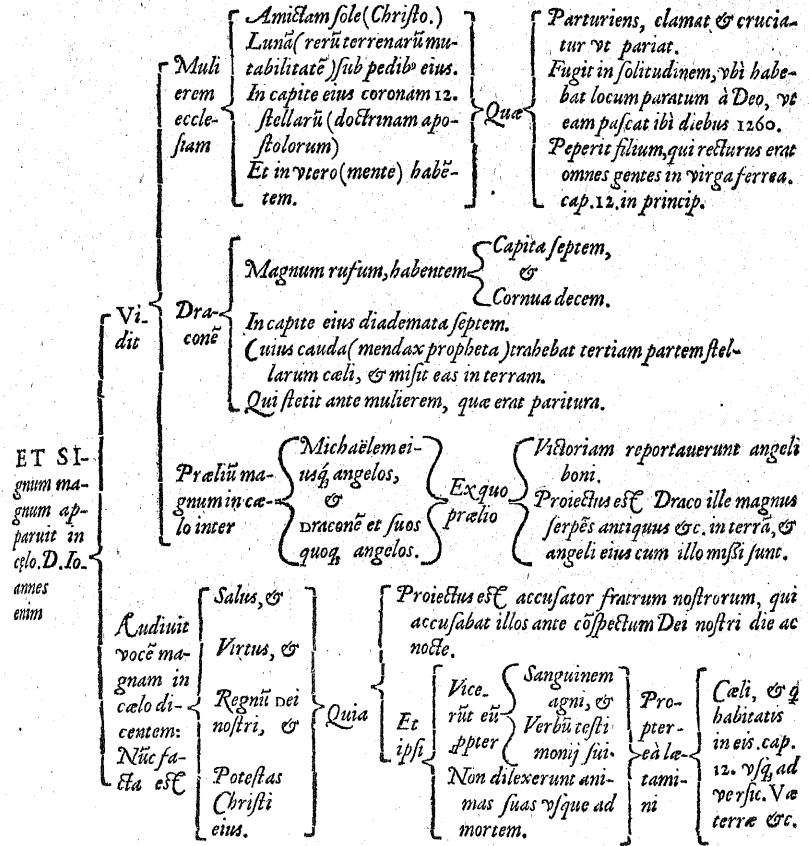
AD HVNC statum referuntur octo B. Ioannis prophetae, De

- Fuga Cosdroæ. In principio cap. 12. vers. Et signum, vsque ad vers. Væ terra.
- Pugna Heraclij & Cosdroæ. d. vers. Væ terræ. eod.
- Filij Cosdroæ debellati. in princip. ca. 13. vers. Et vidi de mari signum &c. vsque ad vers. Si quis habet aurem.
- Belli huius inter Heraclium & Cosdroam sine. d. vers. Si quis habet aurē.
- Lapsu Heraclij in hæresim. vers. Et vidi aliam bestiam. eodem.
- Multorum martyrum coronatione. cap. 14. in princip. vers. Et vidi, & ecce. vsque ad vers. Et vidi alterum angelum volantem.
- Notabili quadam gentium conuersione. vers. Et alius angelus secutus est. eod.
- Græcorum deprauatione. vers. Et alius angelus secutus est. eod.

DE CO.

DE COSDROAE FVGA, SVB IMAGINE MVlieris prægnantis & draconis præliantis, Prophetia prima.

TABVLA 224.

APPLICATIO PRIMAE IMAGINIS, DE MVLIERE amicta sole.

MVLIEREM hanc multi beatam dicunt esse virginem Mariam, artamen pro catholica etiam accipitur ecclesia. Hæc cum sub Phoca Imperatore varios experiretur cruciatus, clamabat parturiens & cruciabatur, vsquedum Heraclium perisset Imperatorem: qui rempub. admodum inuenit afflictam & dissolutam. Nam & Europam Barbari, & Asiam Persæ deuastauerant.

APPLICATIO SECVNDÆ IMAGINIS, DE DRACONE serpente antiquo.

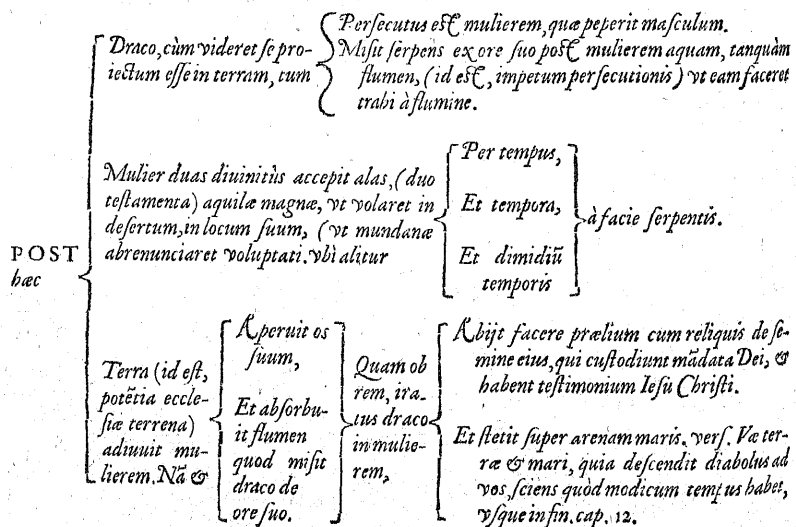
REGNANTE verò Heraclio, fuit in Perside rex Cosdroæ nomine, qui bello oppressit Palæstinã, & ciuitatem sanctam cepit Hierusalẽ. Quo in bello multos occidit, & Patriarcham captiuum duxit Zachariam, ablata etiam cruce Domini.

Neque his Cosdroas fuerat contentus, sed & Aphricam (aliàs & Carthaginē) occupauit. Ex quibus victorij aded factus est insolens, vt argenteam ædificaret turrim, in eaq; aureum statueret thronum. Vt autem simplici imponeret plebe, cula, & solis ibi quadrigam, & lunæ & stellarum posuit imagines, ac per meatus quosdam occultos, aquam adspergi curabat, vt sic pluuiam de cælo quasi demittere videretur. Quo nomine se ab incolis & vicinis gentibus suo imperio subiugatis, & regem regum, & dominum dominantium vocari, immò vt Deum coli voluit. Hic nimirum draco ille fuit rufus & callidus, Lucifero in hoc, qd se Deo æqualem statuere niteretur, perquam similimus: Qui septem diademata, hoc est, multa regna, & decem cornua, id est, instructissimos habebat exercitus, quibus stellarum, rotius putà orbis terrarum, partem tertiam ad se trahere videbatur: qui sanguinis Christianorum sitientissimus, ante mulierem illam, Catholicam scilicet stetit ecclesiam, cuius filium Heraclium Imperatorē cupiebat deuorare. Ipsa verò mulier siue ecclesia, quæ tum erat in Asia, præ timore Constantinopolim fugiebat & in Græciam, vbi locum à Deo habebat paratum, vt passeretur.

APPLICATIO TERTIAE IMAGINIS, DE PVGNA archangeli Michaëlis cum dracone.

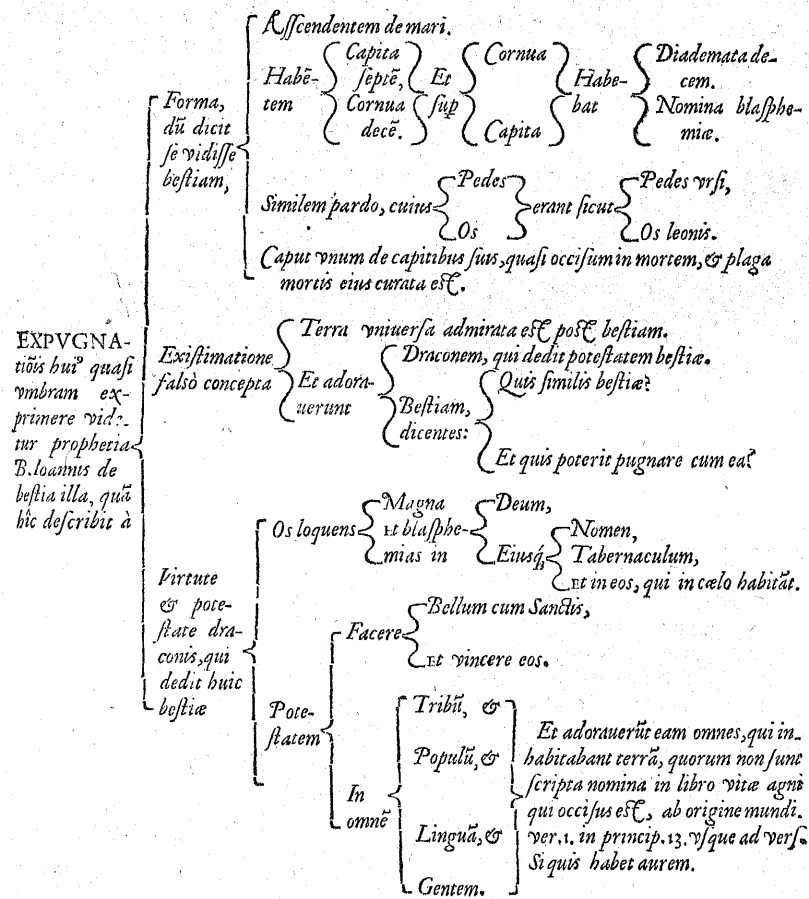
Hic tandem fuga tangitur Cosdroæ. Heraclius enim anno imperij sui 12. contra Persas armata manu, in qua D. virginis Mariæ gerebat imaginem, proficiscitur, quos etiam debellauit. Quo bello draconem illum Cosdroam mox à principio coëgit in fugam, ac temporis successu, ciuitates & regiones, quas ille deseruerat, omnes penè deuastabat. Quibus peractis, tum demum in ecclesia vox illa est audita: Nunc facta est salus & virtus, & regnum Dei nostri &c. Nam hoc prælium totum, non de angelis tantum, qui spiritus sunt, sed rectius etiam de hominibus intelligendum esse, ex illis maxime patet verbis quæ hic habentur in textu: Et non dilexerunt animas suas vsque ad mortem.

DE PVGNA HERACLII ET COSDROAE, Prophetia secunda. TABVLA 225.

FUGAM supradictam aded Cosdroas tulit indignè, vt temporis successu alios aduersus Heraclium mitteret exercitus: sed bello Heraclius victor euasit, atque sic flumen illud, quod iratus draco, qui propter vafriem suam & serpens di-ctus est, euomuerat, totum absorbit & extinxit.

DE FILII COSDROAE DEBELLATIONE, sub imagine bestiae. TABVLA 226.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
EVENTVS.

DE Antichristo potissimum hanc Prophetiam intelligi & posse & debere, communiter hic tradunt Doctores ecclesiastici penè omnes. Si quis tamen præteritum aliquod exemplum videre cupiat, quod similitudine quadam possit cum ea conferri, non absimile erit, quod de expugnatione Syroæ filij Cosdroæ scriptum reliquerunt historici. Cùm enim ab Heraclio victus esset Cosdroas, filium cum Principibus Persarum & exercitu prægrandi aduersus Heraclium misit vsque ad *Danubium. Vbi postquam ab vtraque parte diù multumq; pugnatū esset, in id tandè conuentum fuit, vt ipsi belli duces, Heraclius nimirum, & Cosdroæ filius, singulare inirent certamen: quod & factum, & filius Cosdroæ victus, nō tamen occisus est. Hunc ergò Syroën sub bestia illa comprehendere posse putant alii, qui, cui Draco ille suam dederit potestatem, & cui non absq; summa populi admiratione reuiuiscenti datum est bellum facere sanctis, & vincere eos. Multos enim martyrio affecit sanctos, vt Anastasium monachum, cumq; eo monachos 70. & alios Christianos permultos.

DE BELLII HVIVS INTER HERACLIVM ET
Cosdroam fine, Prophetia Quarta. TABVLA 227.

FINEM illi⁹ belli prædicat D. Ioanes his verbis: Si q̄s habet aurē, audiat. Qui in

Capriuitatē duxerit,	Oporet eum,	In captiuitatē duci,	Hic est	Patientia	Sanctorum, d. versic. Si quis habet aurem, eod. cap. 13.

EVENTVS.

SCRIBVNT quidam, hoc bellum per septennium ferè durasse integrum. Quò illud pertinere videtur, quod supra dictum fuit, mulierem fugisse ad locum, vbi aleretur à Deo per mille ducentos sexaginta dies, qui annos faciunt tres cum dimidio. Item per tempus, & tempora, & dimidium temporis. Vt tempus sit annus, temporabiennium, cum anno dimidio, qui toridè faciunt annos, tres scilicet & dimidium, & sic in summa annos septem. Finis autem belli eius hic fuit: Postquam Heraclius cum filio Cosdroæ sibi subiugato, in Persidè ad ipsum venisset Cosdroam, dicitur eum his allocutus esse verbis: Si credere volueris Domino Iesu Christo, & illius te seruum esse confessus fueris, regnum Persarū totum, & vitam tibi dabo illasam. Quod cùm recusaret, gladio extracto, caput ei proprijs amputauit manibus. Nam quod alij dicunt, id Cosdroæ fecisse filium, ita intelligendum sentiunt, quòd is rum Heraclio coniunctus fuerit. Atq; sic vt Persæ antea multos in captiuitatem duxerāt, ita multi vicissim ex eis, ducti sunt captiui. Heraclius enim multos tum secum reduxit captos antea à Persis, ac crucem Saluatoris sanctam in ciuitatem reportauit Hierusalem. Et quia Cosdroas multos occiderat gladio, & ipse gladio fuit occisus, tumque probata est fides & patientia Zachariæ patriarchæ, quem Heraclius de Perside in Hierusalem reduxerat.

DE LA

DE LAPSV HERACLII IN HAERESIN MONOTHELITARVM, & INSTAURATIONE MAHUMERICI ALCORANI, SUB FIGURA ALTERIUS BESTIÆ, PROPHETIA QUINTA. TABVLA 228.

Habebat cornua duo similia agni.
Loquebatur sicut draco.

Faciebat { Potestatem prioris bestie omnem in conspectu eius.
Terram & omnes habitantes in ea, adorare bestiam, cuius curata est
plaga mortis.
Signa magna, vt etiam ignem faceret de caelo descendere in terram
in conspectu hominum.

Et vi-
di (lo-
annes)
alia be-
stia as-
cendē-
tem de
terra,
Que

Seduxit habitantes in terra, vt faciant imaginem bestie, que habet plagam gladij, & vixit.

Accipit potestatem, vt { Daret spiritum imagini bestie.
Loquatur imago bestie.
Et faciet, vt quicumque non adorauerint imaginem bestie, occidantur.

Et fa- ciet oēs	Pueros, &	Habe- re cha- racterē aut in	Et nē quis pos- sit aut	Emerere, Vedere,	Nomen bestie, Numerum no- minis eius.
	Magnos, &				
	Diuites, &				
	Pauperes, &				
Liberos, &	Fron- tibus suis.	Videri,	Nisi qui ha- be- at vel	Nomen bestie, Numerum no- minis eius.	
Seruos					

HIC sapientia est: Qui habet intellectum, computet numerum bestie. Numerus enim hominis est, & numerus eius sexcenti sexaginta sex. versic. Et vidi aliam bestiam, vsque in finem cap. 13.

EVENTVS.

ECCLESIASTICA testatur historia, Heraclium Imperatorem in Monothelitarum tandè prolapsum esse hæresin, vt cum Sergio Patriarcha Cōstantinopolitano assereret, vnam tantum in Christo esse operationem. Vt autem dum in Catholica p̄sisteret fide, multis victorijs celebris erat Heraclius, ita post factam religionis mutationem, vires sibi mox labefactatæ sunt atq; diminutæ.

Insurrexit autem sub Heraclio Princeps quidam Arabum siue Saracenorū, nomine Mahumeres, nouæ cuiusdam & perfidæ sectæ author & inuentor, qui cum gente sua barbara, ita exagitaui Persas, vt tandè regnum Persarum, cui antea subditus fuerat, suo subijceret dominio.

Iste

ISTE igitur Mahumetes per hanc designatur bestiam, quæ duo habebat cornua agno similia, eò q̄ erroris sui affectu fingeret eum gratiam habere miraculorū: ad eò ut ei & angelum & agnum & bonem locutos esse: quin & arborem fici, ad eius vocem se humiliter inclinasse, asserere non vererentur.

LOQUEBATVR aut̄ sicut draco, id est, sicut Colthroas. Nam vt ille sibi diuinū adrogabat honorē, irā hic etiam vt Deus à suis adorari, aut saltem maximus inter nuncios Dei haberi voluit. Vnde gloriatur Saraceni, nomen Mahumetis fuisse ante creationem mundi in conspectu Dei, & nisi fuisset, nequaquam mundum condidisset.

POTESTATEM etiam prioris faciebat bestia: Quia regnū Persarum siue (quod idem est) Saracenorum, & continuauit, & crexit.

SED VIXIT habitantes in terra, vt impiæ, quam confinxerat, subscriberent sectæ. Id quod eo potuit facilius, q̄ ea ignis aliquid videretur habere cælestis. Vtebatur enim pro colorandis suis fraudibus & dolis, verbis quibusdam tam ex nouo, q̄ veteri testamento peritis, vt sic eo facilius & simpliciores Christianos, & stupidos deciperet Iudæos.

INSTITVIT imaginem bestia, hoc est, summum sectæ suæ post se reliquit Pontificem, quem Saraceni vocant Caliphā, vt ipsum decepti homines adorarent, tanq̄ habentē spiritū vitæ & potestātē spiritualē. Vnde vt Catholici Christiani Papæ, ita Saraceni in hodiernum vsq; diem suo illi obediunt Pontifici.

FECIT homines habere characterem, dum circumcisionem, dum alia quædam execranda, dumq; falsas instituit cæremonias.

PRAECEPIT nē quis possit emere vel vendere, nisi habeat characterem bestia. Quoniam statuit, vt non solum cum nemine, qui leges suas blasphemaret, nec communicare, nec disputare præsumerent, sed statim eos, alio non expectato iudicio, interficerent.

CVM autem vix vlla vnq̄ fuerit secta, q̄ tantoperè Christianæ nocuerit fidei, vt quæ non solum Persidem, Arabiam & Syriam, sed Aegyptum etiam & Aphricā, & partem Hispaniæ infecit non exiguam: ob id proculdubio D. Ioannes tam diligenter tempus illius inculcat sectæ, dicens: Qui habet intellectum, computet numerum bestia &c.

DE NUMERO BESTIAE.

PER numerū bestia, quæ D. Ioannes dicit esse D. C. LXVI. secundū expositionē Innocentij III. intelliguntur anni sexcenti sexaginta sex, quibus duratura sit secta Saracenorū. Quod tempus si à Mahumete, cuius Tyrannus incepit anno plus minus D. C. XXVII. numerare incipiamus, iam ante multos præterijt annos. Vnde & ipsos Mahumetanos fateri aiunt, q̄ ab annis permultis secta illorum, q̄ secundum Prophetas suos, proprios diū debuerit cessasse, ex mera tantum daret gratia.

ALIQVI verò aliam ineunt cōputandi rationem, & dicunt: q̄ post Mahumetis mortem vnusquisq; ad suam redierit sectā, atq; sic secta eius fuerit dissecta. Quā postea quidam successor eius, & post multa tempora alius de nouo quasi restaurari, ipsumq; Alcoranum & corrigi, & abbreviari, & exponi curauerunt. Vnde putant, Saracenorum legem tum demum propriè dici posse inchoatam. Quod si ita sit, nondum præterijt tempus illud à Ioanne prædictum & expressum. Sed quia de futuris humanæ rationi vix certi aliquid statuere concessum est, numeri huius mysterium Spiritu sancti relinqui debet arbitrio.

NOTA.

MAHUMETEM iuuit tum pseudomonachus quidam, nomine Sergius, Nestorianus, quem quidam volunt Arrianum fuisse. Idem verò monachus, bestia huius imago dici posse videtur. Vfus est verò etiam Iudæi Thalmudistæ opera Mahumetes, & cuiusdam Ioannis Nestoriani, vt ait Ludouicus Viues.

Mahumetes fraudulenter vsus est verbis diuinæ scripturæ.

Mahumetis successores.

Tum scilicet cum Aurelius nosster suum scriberet compendium

Sergius.

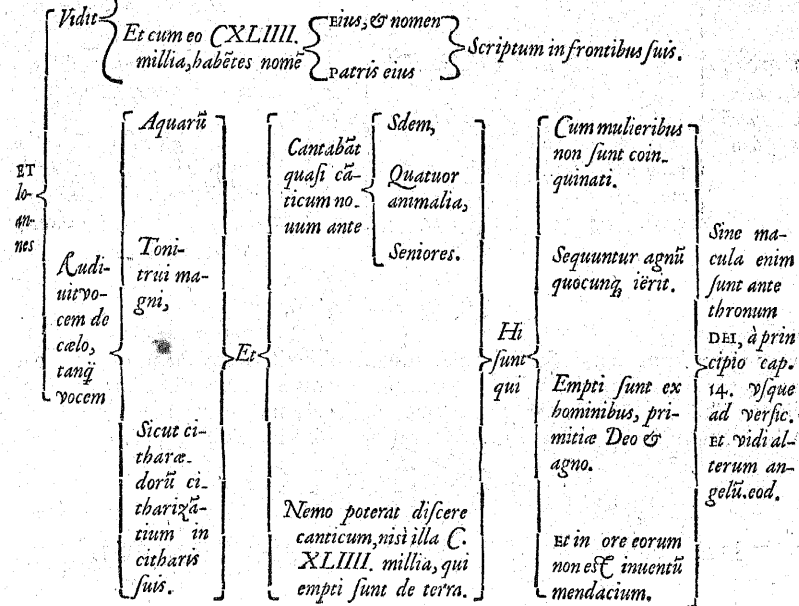
DE

DE MARTYRVM CORONATIONE, SVB

immagine agni stantis supra montem Sion, Prophetia sexta.

TABVLA 229.

Agnum stantem supra montem Sion, (id est, ecclesiam sanctam.)

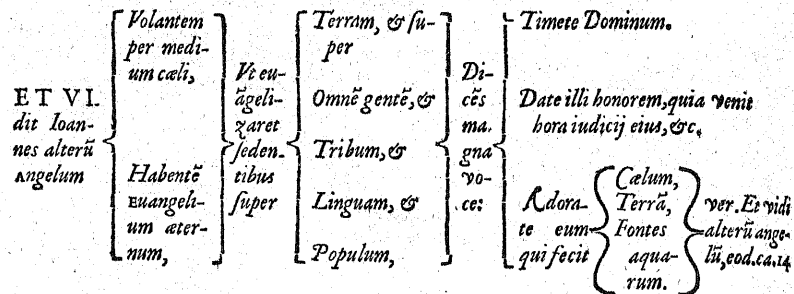

EVENTVS.

PRAEDICIT Ioannes plurimorum sexūs vtriusq; martyrum coronationem, q̄ contigit circa annum Domini D. C. XXXVI. &c. quando Saraceni infestabant Syriam, & captis Damasco, Phœnice & Aegypto, ipsam post biennij obsidionē expugnant Hierusalem: cœnobitas illorum regnorum, quotquot suæ impietati subscribere nollēt, crudelissimè trucidârūt partim anno D. C. XXXVIII. iisdemq; Saraceni anno 648. totam etiam Aphricam, Christiano cultui deditā, vi sua tyrannica occupârunt, & numerum piorum hominum ferè infinitum, persecutiōnibus diuexârunt, plagis item & cædibus cruentissimis. De quorum numero, præmij & Cantico Diuus hic loquitur Ioannes, cum dicit, se vidisse agnum supra montem Sion, id est, in ecclesia triumphante, & cum eo CXLIII. millia, q̄ cum mulieribus (id est, hæreticorum prauitatibus) non sunt coinquinati: quam non ignoro isthuc de virginibus solere patres Catholicos aptius & accõmodatiùs interpretari.

DE ME-

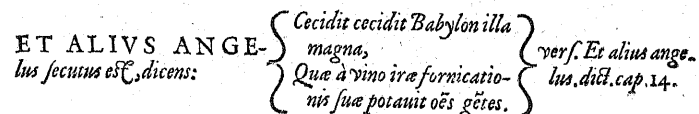
PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE MEMORABILI QVADAM GENTIVM CON-
uersione, sub figura angeli volantis per medium cæli, Prophetia
Septima. TABVLA 230.

EVENTVS.

ANGELVM hunc dicunt fuisse Bonifacium Archiepiscopum Moguntinum, qui
ablegatus à Gregorio Papa III. euangelium æternum p̄dicauit in Bauaria, Thu-
ringia, Phrisia, alijsque Germaniæ locis, passimq; multos ad fidem conuertit
Christianam, & docuit eos timere Dominum, & adorare eum, &c.

DE GRAECORVM DEFECTIONE, SVB
imagine secundi angeli, Babylonis casum annunciantis,
Prophetia octaua. TABVLA 231.

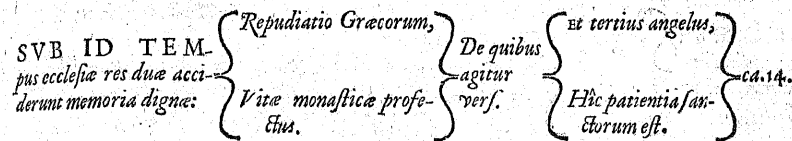

EVENTVS

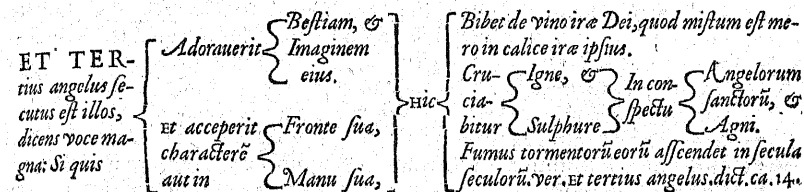
HIC angelus putatur fuisse Martinus Papa dictus Tudertinus. Ipsa autem Ba-
bylon imperium denotat Constantinopolitanum, quod apud Græcos in varios
cecidit errores. Id quod partim hoc accidit modo: Nam à Constantio filio Ma-
gni Constantini, qui imperij sedem Roma transtulit Constantinopolim, ad de-
fectionem vsq; regni Græcorum, non pauci Imperatores Constantinopolita-
ni hæretici fuerunt. Qualis etiam imperator fuit nepos Heraclij, qui dictus est
Constans, vel etiam Constantinus. Cuius hæresim condemnauit Martinus ille
Pontifex in Synodo, quam Romæ cum 105. celebravit episcopis contra Cyrum
Alexandrinum. Sergium, Pyrrhum & Paulum, Constantinopolitanos Patriar-
chas, atq; sic Græcorum detestatus est perfidiam. Quæ antea vino fornicationis
suæ, hoc est, diuersarum hæresum temulentia & prauitate, multos inebriauit.

DE

LIBER QVARTVS.
DE STATV ECCLESIAE SVB PHILIPPICO
Imperatore. TABVLA 232.

DE REPVDIATIONE GRAECORVM, SVB IMA-
gine angeli tertij, Prophetia huius partis prima. TABVLA 233.

EVENTVS.

PHILIPPICVM Imperatorē, qui præfuit imperio circa annū Domini DCCXII.
in eam impietatem incidisse ferunt, vt omnes Christi Diuorumque imagines au-
ferri præceperit, datis interim ad Constantinum Papam literis, quibus impia sua
dogmata profitebatur. Pontifex autem Constantinus, ea totius populi Romani
consilio refutauit, præcepitque, ne heretici Imperatoris nomen vel in chartis po-
neretur, vel in monetis, nec eius effigies statueretur in ecclesia, nec vlla eius in sa-
crificio Missæ fieret mentio. Hunc ergo Papam Constantinum, tertium putant
dici posse angelum, qui clamauit, vt qui turpissimam adoraret bestiam aut imagi-
nem eius, de vino iræ biberet diuine. Vt autem Philippicus antea Iustinianum in-
terfecerat Augustum prædecessorem suum: ita diuino accidit iudicio, vt eundem
Philippicum post Arthemius, qui dictus est & Anastasius, oculis priuauerit, eoque
ab Imperio deiecto, sibi eius vendicauerit authoritatem.

ddd DE VI.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE VITAE MONASTICAE INSIGNI PROFE-
ctu, Prophetia huius temporis secunda. TABVLA 234.

HIC EST { Mandata Dei, Et audiuit Ioannes vocem de caelo dicentem sibi: Scribe, Et fidem Jesu. } Beati mortui qui in Domino moriuntur. Amodò dicit Spiritus, vt requiescant à laboribus suis: opera enim illorū sequuntur illos. ver. Hic est patientia. eod. cap. 14.

E V E N T V S.

Si hec de ciuili etiam, quod fieri posse autumant, morte intelligas, insignem hic D. Ioannes praeuidit vitæ monasticæ profectum. Nam circa annum 715. cœnobii S. Benedicti apud castrum Cassinum, quod ante annos 110. à Longobardis fuerat deuastatum, concurrentibus in eum locum multis vndique monachis & religiosis, Gregorij secundi Papæ & Pertinacis cuius Brixiani auxilio iterum restitutum fuit. Circa hec tempora religionē ingressi sunt Choëret & Ophra reges Anglorum, Carolomannus quoque frater Pipini, Hildericus Rex Francorum, Rachis Longobardorum rex cum vxore & filijs, itemque alij multi, monasticam elegerunt vitam: qui quidē mundò, quem tam forti animo contemnere didicerunt, fuerunt mortui, Deo autem nequaquam ignoti. Opera enim eorum sequuntur illos, & amodò requiescunt à laboribus suis.

DE STATV ECCLESIAE TEMPORE Pipini Regis Gallorum. TABVLA 235.

AD HOC TEM- { Translatione regni Francorum in ipsum Pipinum. Aduentu Stephani Papæ in Franciam. Caroli Magni institutione in Regno Galliae. Fine imperij Longobardorum. } pus pertinere videntur Prophetia Ioannis de

DE TRANSLATIONE REGNI FRANCO- rum in personam Pipini, sub imagine nubis candidæ, Prophetia huius Partis prima. TABVLA 236.

ET VIDIT { Nubem candidam. } Ioannes { Sedentem similem filio hominis, (id est, Christum qui apparuit in nube carnis.) } Et super nubem { Capite suo coronam auream, Rex, & Sacerdos. } Habentem in { Manu sua falcem acusam, (id est, verbum Domini) ver. Et vidi, & ecce nubem. eod. cap. 14. } EVEN.

LIBER QVARTVS. E V E N T V S.

APPLICANT quidam hanc Prophetiam ad regnum Franciæ, quod sub appellatione intelligunt nubis. Virum autem huic nubi cum aurea corona & falce insidentē acuta, prefarum interpretantur esse Pipinum. Tradunt enim hunc Pipinū Caroli Marcelli Principis victoriosissimi filiū, cūm Hildericus Franciæ rex ocio deditus & inertie, nomine tantum & titulo Regis esset contentus, administrationis verò onera ipsi relinqueret Pipino, eundem Pipinum Romam scripsisse ad Zachariam Papam, atque indè responsū petiisse, vter ex his Regis nomine dignior videretur, illēne qui pondus sustineret diei, an qui ocio deliret, & solo regnaret nomine? Cui cūm Pontifex respondisset, illum potiùs adpelladum esse Regem qui benè Remp. gubernaret: Franci hac responsione animati, Hildericus Rege in monasterium detruso, Pipinum sibi statuerūt Regem, qui strenuissimus Rex latè passim Gallicas protendit vires.

DE ADVENTV STEPHANI PAPAЕ IN GAL- liam, sub imagine angeli de templo clamantis, Prophetia huius temporis secunda. TABVLA 237.

ET ALI- { De templo, clamas voce magna } Misit falcem tuam, } Venit hora } Misit qui sedebat super nubē, } us angelus } Ad sedentem super nubem: } & metes, } Et aruit } Demessit eam. ver. Et alius } exiit } } meses. } angelus. eod. cap. 14. }

E V E N T V S.

VOLVNT quidam hunc angelum fuisse Stephanum Papam, qui cūm vexaretur ab Aistulpho Longobardorum Rege, in Galliam venit, petiturus aduersus eum auxilium à Pipino, quod facile impetrauit: & eius ope mox ita defatigauit hostē, vt pacem cum Romanis inire cogretur. Quam vbi paulò post fregisset, atq; secundo Italianis esset adgressus, per Pipinum Papiæ tam diū fuit detentus, vsq; dum securam redderet Remp. Romanam, & Pontifici restitueret, quæ vtroque bello fuerant ablata. Alij quidam hanc Prophetiam de Ioāne intelligunt Baptista, nato ex Zacharia, qui gerebat curam templi.

DE SVBSTITVTIONE IN REGNO GALLIAE Caroli Magni, sub imagine secundi Angeli exeuntis de caelo, Prophetia tertia. TABVLA 238.

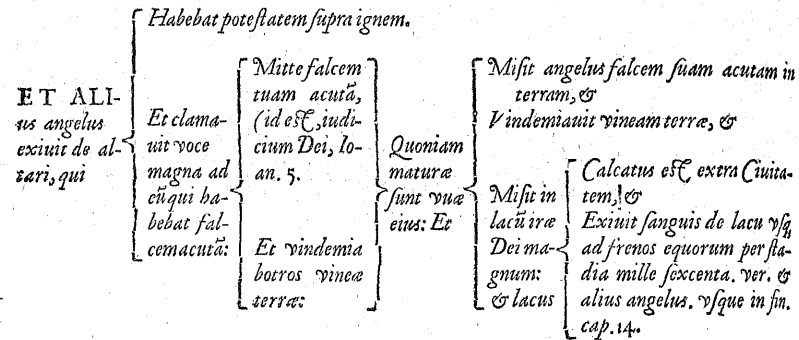
ET ALIVS { Exiit de templo, quod est in caelo, (id est, } Et alius angelus, eod. } angelus } de ecclesia Romana.) } cap. 14. } Habens ipse falcem acusam, (ad praeciden- } das nimirum bareses.) }

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
EVENTVS.

ISTE angelus fuit Carolus secundus Pipini filius, qui propter rerum præclarè gestarum magnitudinem, cognominatus est Magnus. Habuit enim duos filios Pipinus: vnum Carolomannum, & alterum Carolum Magnum, qui fratri suo Carolomanno successit in regno, habens & ipse falcem, id est, insignem potentiã, probitatem & auctoritatem, quã in profligandis à rep. sua hostibus habuerat Pater.

DE FINE IMPERII LONGOBARDORVM,

sub imagine tertij angeli exeuntis de altari, Prophetia huius temporis Quarta. TABVLA 239.

EVENTVS.

MISIT Deus Ecclesie suae angelum tertium Adrianum Pontificem, qui cum à Desiderio Longobardorum Rege Aistulphi filio, in magnas redactus esset angustias, auxilium implorauit à Carolo Magno. Is pro sua pietate præfato Adriano in Italiam occurrens, Desiderium primum intra Papiam includit, deinde Papiam capta, cum in Gallias perpetuum deportauit in exilium. A quo tempore Longobardorum regnum in totum fuit extinctum. Atque sic ira Dei lacus, extra ciuitatem, id est, ecclesie gremium calcatus, & fama Regis Caroli per mille sexcenta exiit stadia, hoc est, per vniuersam ferè sparsa est terram. Alij hanc Prophetiam de Elia intelligendam esse asserunt. Vt enim primum Domini aduentum præcessit Ioannes Baptista: sic secundum, quem intelligunt per hanc visionem angeli exeuntis de altari, præcessurus est Elias. Is enim exiit de altari, & potestatem habuit supra ignem, 3. Reg. 18.

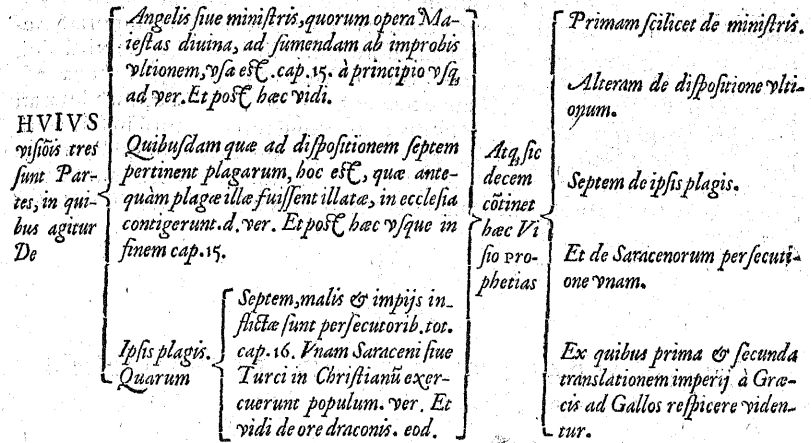
VISIO

VISIO QVARTA, DE

STATV ECCLESIAE SVB CAROLO MAGNO,

primo Germanorum Imperatore, siue de vltionibus diuinis.

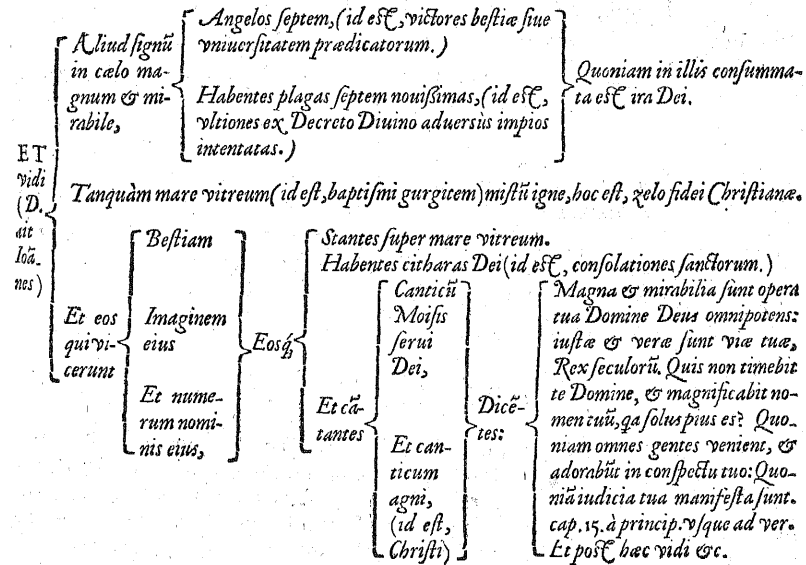
TABVLA 240.

DE SEPTEM ANGELIS, QVI PLAGAS

Dei iudicio decretas exequi debeant.

TABVLA 241.

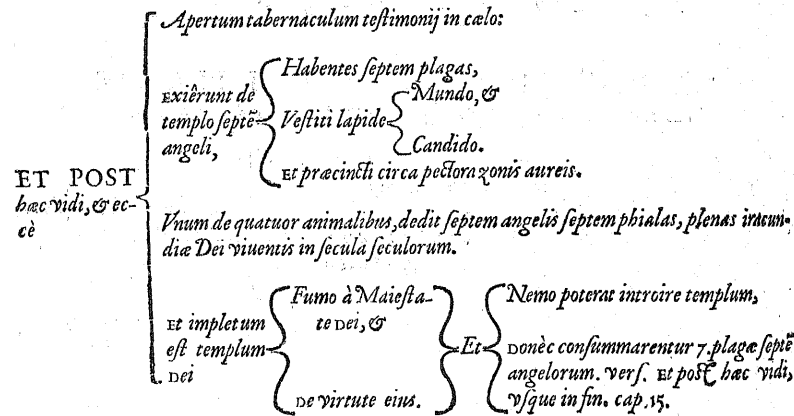
PARTITIONVM THEOLOGICARVM
A P P L I C A T I O.

QVIDAM intelligunt hanc Prophetiam de Carolo Magno & populo Gallico, vt ipse Carolus cum exercitu suo, angelorum referat personas, & populus Gallia, sub maris vitreæ continetur appellatione. Galli enim ad fidem cõuersi, ex sacro fonte cuius figuram exhibet mare, baptizati sunt, & ignem habuerunt mistum, zelum scilicet erga fidem Christianam. Vitreos etiã possumus intelligere Ethnicos, vt Saracenos, ac Hunnos, quos Carolus debellauit, & rum temporis Saxonnes, quos armis ad fidem Christi cõuertisse legitur. Hinc Carolus Canticũ Moisis & agni, id est, Ecclesiæ Romanæ, per vniuersas sparsit ecclesias, & Lutetiæ insignem instituit Academiam. Ad hanc ecclesiam venturos prædicit, qui adoraturi sunt Christum in conspectu Dei: & hoc propter constantiã Gallorũ in fide Christi semel suscepta. Nam id huic Genti præ cæteris datum esse aiunt quidam singulare, vt à primo eius Rege Christiano ad hæc nostra vsque tempora, nullus Gallorum Rex à fide Catholica defecisse depræhædatur: Vndè Christianissimi hi Reges dici vel foli meruerint.

Carolus Magnus ad fidem adduxit.

DE PRAEPARATIONE AD EFFUSIONEM

Plagarum, Prophetia secunda. TABVLA 242.

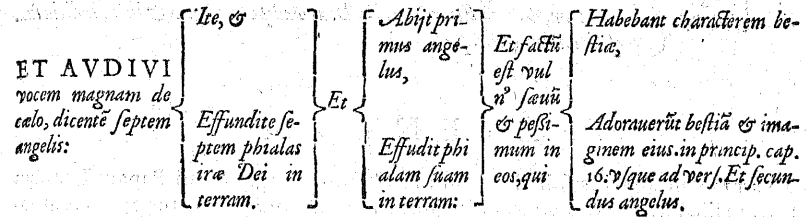
A P P L I C A T I O.

PER hoc, quòd angeli dicuntur mundo lapide vestiti, intelligitur quòd diuinæ potestatis & paratæ in malos vindictæ fuerint nuncij. Et quia quatuor animalium appellatione, toridem Euangelistas intelligendos esse, iam sæpius dictũ fuit, hinc vnus tantum animalis expressione, non abs re Lucam significari conijcere possumus, quòd is xxj. Euangelij sui capite præ cæteris, plagas mundo obuenturas prædixerit: Erunt signa, inquit, in sole & luna & stellis &c. Fumus autem, quo templũ fuit impletum, orationes sunt piorum hominum, quæ ex cœnobij & templis, per Carolum

Carolum varijs multisq; in locis, extractis, Deo quotidie sunt oblata. Denique, vt in hoc templum nemo introire potuit, donè septem complerentur plagæ: ita Christiani ciuitatem Hierusalem & templum Domini non recuperauerunt vsq; ad tẽpus Vrbanus pontificis, quo illæ septem plagæ fuerunt consummatae. De quibus plagis septem sequuntur tabulæ, sub imaginibus septem angelorum toridem effudentium phialas.

DE CONDEMNATIONE DVARVM HAERESUM, sub imagine primæ phialæ, Prophetia tertia.

TABVLA 243.

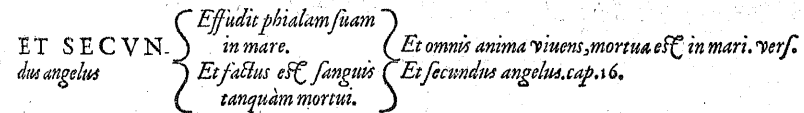

E V E N T V S.

PRIMAE huic effusioni comparatur factum Adriani Papæ, qui cõtra pseudosynodum Constantinopoli congregatam de abolendis imaginibus, cõdemnavit heresim Imperatoris Constantini, qui imagines sanctorum ciecit è templis: itemq; alteram Felicianam, quæ asserbat filium Dei in diuina natura verum esse Deum, in humana verò nuncupatum. Et, in diuina natura cum esse verum filium Dei, in humana verò adoptiuum: ita vt personam Dei & hominis in duas diuiderent personas, filij veri vnã, & alterã adoptiui. Et hoc fuit vulnus, quod primus angelus Adrianus infixit habentibus characterem bestia, id est, similitudinẽ quandam perfidia Mahumetana.

DE INIVRIIS QVIBVS A POPVLO ROM.

affectus fuit Leo Papa III. sub figura secundæ phialæ, Prophetia quarta. TABVLA 244.

E V E N T V S.

LEO papa eius nominis tertius, Carolo Magno misit clauem confessionis sancti Petri, cum vexillo vrbs Romanæ. Porrò Romani cum in publica quadam litania vel supplicatione capiunt, & in carcerem conijciunt.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE VINDICTA, QVAM CAROLVS MA-
gnus fumpfit de Romanis sub imagine tertiæ phialæ, Pro-
phetia quinta. TABVLA 245.

ET TERTIVS (angelus) effudit phialam suam super } Flumina
& } Et factus est sanguis.
Fuentes aquarum.

ET AUDIUIT (lo- } Angelum aquarum, dicentem: Iustus es Domine, qui es, & qui eras sanctus, qui hoc
ames) } iudicasti. Quia sanguinem sanctorum & prophetarum effuderunt, & sanguinem
Alterum, dicente: Etiam Domine Deus omnipotens, vera & iusta iudicia tua.
vers. Ex tertius. eod. cap. 16.

E V E N T V S.

TERTIVS hic angelus, fuit aliquo modo Carolus Magnus, qui Papam Leonem pro auxilio ad se fugientem restituit, illiusque seditionis auctores poena multavit. Sic ergo is phialam & indignationem suam super flumina & super fontes effudit aquarum, id est, malignos illos, qui flumen malitiae suae effuderunt in Leonem. Alius autem angelus Carolo datus in auxilium, dux fuit Spoletanus: tertius vero, populus Romanus: qui dixerunt, Iustus es Domine, vera & iusta iudicia tua: quorum Romanorum scito ac precibus ad imperium evectus est Romanus, & à Leone coronatus est Romanorum Imperator, salutatusque Augustus anno Domini DCCC.I.

DE REBELLIONE CRESCENTII, SVB
figura quartæ phialæ, Prophetia sexta. TABVLA 246.

ET QUARTIVS (angelus) effudit phialam suam in saltem, & datum est illi affligere homines igni.

ET AESTIVANTUR HOMINES AESTU MAGNO. Blasphemaverunt nomen Dei, habentis potestatem super has plagas.

ET EGREDIUNTUR PENITENTIAM. Et darent illi gloriam. vers. Et quartus angelus. eod. cap. 16.

E V E N T V S.

MORTVO Othone Imperatore secundo, & tertio Othone regnante, Crescentius quidam Patricius Romanus rebellavit, atque in eam incidit temeritatem, ut Gregorium Papam, de pontificatu deijceret, ei que antipapam substitueret nomine Ioannem. Multi quoque Romani impie tunc blasphemaverunt nomen Dei, utrunque contemnentes solem, id est, utrunque potestatem, tam ecclesiasticam, quam secularem.

DE PRAE-

LIBER QVARTVS.
DE PRAEFATAE REBELLIONIS VLT-
one seu vindicta per Imperatorem Othonem tertium sub imagine
quintæ phialæ, Prophetia septima. TABVLA 247.

ET QVINTIVS angelus effudit phialam suam super sedem bestiae, &

Factum est regnum eius tenebrosum.
Manducaverunt linguas suas pro dolore.
Blasphemaverunt Deum caeli pro doloribus & vulneribus.

ET NON EGREDIUNTUR PENITENTIAM EX OPERIBUS SUIS.

E V E N T V S.

PRÆDICTA Crescentij impietatem Otho tertius, velut angelus quartus vindicans, phialam effudit super sedem bestiae, id est, consularum Crescentij tyrannicum, quem ex fuga retractum, paulatim membris truncatis, aversè imposuit affino, & spectaculi loco per urbem Romam circumvectum, ante urbem suspēdi mandavit. Unde dominium eius factum est tenebrosum, & linguam suam comedit pro dolore.

Crescentius impietatis suae luit poenas.

DE LIBERATIONE ECCLESIASTICORVM
à iurisdictione laicorum, sub figura phialæ sextæ, Prophetia octava.
TABVLA 248.

ET SEXTIVS angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum Euphratem. Et siccauit aquam eius.

Et preparatur via regibus ab ortu solis. vers. Et sextus angelus. eod. cap. 16.

E V E N T V S.

EXEMPLVM huius prophetiae illustrissimum potest esse Gregorius pontifex sextimus, prius dictus Hildebrandus, vir eximia sanctitatis, & spiritu prophetiae praeditus. Nam is phialam suam effudit super flumen illud magnum, id est, quosdam ecclesiasticos, qui cum incontinentia, Simonia, & alijs vitijs essent corrupti, concilio celebrato, illis ex sacrorum canonum praescripto & uxoris interdixit, & concubinis. Ad haec cum seculares antea principes sibi iurisdictionem in clerum usurpare non vererentur, in eodem concilio id quoque salubriter statuit, ne vilius episcopus aut praelatus inuestituram à laico acciperet cuiuscunque conditionis principe.

Sacerdotibus & uxores prohibita, & concubinae.

DE SINGVLARI SARACENORVM PERSE-
cutione in ecclesiam Christianam, sub figura trium immundorum spirituum
in modum ranarum, prophetia nona. TAB. 249.

ET VIDI DE ORE BESTIAE, PSEUDOPROPHETAE, FACIENS SIGNA, & PROCEDIT AD REGES TOTIUS TERRAE, CŌGREGARE ILLOS IN PRÆLIUM AD DIEM MAGNUM OMNIPOTENTIS DEI.

VENIO SICUT FUR. Beatus qui vigilat & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius. Et congregabit illos in locum, qui vocatur Hebraice Armageddon. vers. Et vidi de ore draconis. eod. cap. 16.

EVEN-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
EVENTVS.

PRÆVIDIT hoc loco D. Ioannes, paulò post angelum sextum exire de ore draconis, regis scilicet Persarum & Turcarum: de ore item bestiarum, id est, Sulthani Babyloniarum, & de ore pseudoprophetae, collegij Mahumetani, tres immundos spiritus in modum ranarum, instigatores putat & adiutores Saracenorum contra populum Christianum. Quæ prophætia tum impleta est, quando bello & tyrannide extendit imperium suum in Antiochiam vsque & Asiam minorem. Beati autem erunt Christiani illi, qui tum in constantia fidei perseverauerunt. ut enim in terra sancta cum Christo compassi fuerunt, ita in loco Armageddon, id est, confectionis, cum eodem collatantur.

DE RESTITVTA ECCLESIAE PACE PER VR-
BANUM PAPAM, sub imagine phialæ septimæ, Prophetia decima.

TABVLA 250.

ET SE-
PTIMVS AN-
GELVS

Effudit phialam in aërem, &

Exiit vox
magna de tē-
plo à throno,
dicens: Factum
est. Et facta
sunt

Fulgura, &

Voces, &

Tonitrua, &

Terræ motus magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines fuerunt super terram, talis terræ motus sic magnus.

Civitas magna in tres facta est partes.

Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini indignationis iræ eius.

Omnis insula fugit, & montes non sunt inuenti.

Grando magna sicut talentum, descendit de celo in homines.

Et blasphemauerunt Deum homines propter plagam grandinis, quoniam magna facta est vehementer. versicul. Et septimus angelus vsque in finem cap. 16.

E V E N T V S.

SEPTIMI huius angeli imaginem refert Alexius Imperator Orientalis, qui effudit phialam suam in aërem, dum Urbano pontifici secundo angustias, quas Christiani ab infidelibus patiebantur Saracenis, per crebras exposuit literas. Qua fama permotus Urbanus, populis occidentalibus persuasit, ut hominum aliquot centena millia signo sanctæ crucis muniti proficiscerentur contra Christiani nominis hostes, videlicet Saracenos, tanta concordia, ut vix vlllo tempore vnquam tot homines in vnâ coierint sententiam. Tunc etiam terræ factus est motus, & fulgura apparuerunt atque tonitrua. Quin & Cometæ & alia signa multa sunt visa. Civitas autem magna siue multitudo illa Christianorum militum, in tres diuisa est partes. Alij per Hungariam, alij per Sclauoniam, alij verò per Apuliam profecti sunt Constantinopolim. Babylon denique ipsa, hoc est, Saracenis, ita fuit labefacta, ut vix vnquam antea maiorem senserit confusionem, ita ut compulsi fuerint Saraceni Christum blasphemare Dominum.

VISIO

VISIO QVINTA, DE
QVINTO ECCLESIAE STATV A
restauracione ciuitatis sanctæ Hierusalem, vsque ad tempus
Antichristi & diem iudicij extremi.

PARTITIO VISIONIS QVINTAE.

TABVLA 251.

Impietate sectæ Mahumetanae, cap. 17. per tot.

Diuina eius impietatis vindicta, à princip. cap. 18. vsque ad vers. Et audiui aliam vocem.

Causis præfatæ illius vindictæ, d. vers. Et audiui aliam vocem.

Tristitia malorum, vers. Et flebunt. eod.

Gaudijs bonorum, vers. Exulta, eod.

Confluctu Babyloniarum cum Sulthano, vers. Et sustulit vnus angelus. eodem.

Victoria & triumpho Christianorum, à principio cap. 19. vsque ad vers. Et audiui quasi vocem tubæ.

Congratulatione eorum Christianorum, qui tum remanserant in Syria, dict. vers. Et audiui quasi vocem.

Ipsius Ioannis apostoli congratulatione, vers. Et dixit mihi. eod. cap. 19.

Secundi regis Hierosolymitani successu, versic. Et vidi cælum apertum, eod.

Prophætia patriarchæ Hierosolymitani contra dæmoniacum Saracenorum vaticinium, vers. Vidi vnum angelum stantem in sole.

Balduni regis victoria contra Sulthanum, vers. Et vidi bestiam & reges terræ. sæpe d. cap. 19. vsque in fin. eiusd.

Concordia inter Calixtum Papam & Heinricum Imperatorem quintum, à princip. cap. 20. vsque ad vers. Et vidi sedes.

Pace imperij & sacerdotij firmata, d. vers. Et vidi sedes. eodem cap. 20.

Gravissima persecutione Sulthani contra Christianos, vers. Et animas decoloratorum. eod.

Damni ex ea persecutione illi recuperatione, vers. Et qui non adorauerunt. eodem.

Quodam alio inter pontificem & Imperatorem dissidio, versic. Ceteri mortuorum.

Resurrectione prima, vers. Hæc est resurrectio prima. eod.

Antichristi persecutione, versicul. Et cum consummati fuerint mille anni, eodem.

Die iudicij extremi, versicul. Et vidi thronum magnum, vsque in finem d. cap. 20.

DE IM.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE IMPIETATE SECTAE SARACENICAE, prophetia huius visionis prima. TABVLA 252.

Offendit ei damnatione meretricis magna, (quae est corpus omnium peccatorum, siue reproborum collectio) Quae sedet super aquas multas, (id est, super multos regnat populos) Cum qua fornicati sunt reges terrae, (homines terreni.) Et inebriati sunt, qui inhabitabant terram, de vino prostitutionis eius.

Sed etem super bestiam coccineam, plenam nominibus blasphemiae (id est, diabolum cui insident omnes reprobi.)

Capita septem, (per quae intelliguntur omnes reges impij, ab initio ecclesiae vsque in finem existentes.)

Habentem

Cornua decem (i. septem regna, quae contra diuinam dimicauerunt ecclesiam, vt

Aegyptiorum, Israelitarum carnalium, Babyloniurum, Persarum ac medorum, Macedonum, Romanorum, Antichristi.

Sed quia Macedonum regnum post interitum Alexandri Magni diuisum est in 4. regna, ideo dicuntur cornua.)

ET VENIT vnus de 7. angelis, qui habebant 7. phialas, & locutus est cum Ioanne, &

Abstulit eum in spiritu i desertum. Et vidit Ioannes mulieres multas, (videlicet profanas meretricem)

Circundatam

Purpura & Coccino.

Hoc est, cruentam siue plenam sanguine.)

Inauratam

Auro, & Lapide precioso, & Margaritis,

(i. fucatam ornamentis vere ecclesiae.)

Tenentem in

Manu sua poculum aureum plenum

Abominacione, & Immundicia fornicationis suae.

Qui sunt fructus reproborum.

Fronte nomen eius scriptum

Mysterium, Babylonia magna.

Mater

Fornicationum & Abominationum terrae.

Ebriam de sanguine

Sanctorum Martyrum Iesu,

Et miratus est Ioannes, cum videret illum, admiratione magna. a princip. cap. 17. vsque ad vers. Et dixit mihi angelus.

Et aperuit ei sacramentum

Mulieris, &

Bestiae, quae portat eam. a d. vers. Et dixit mihi. vsque in fin. cap. 17.

LIBER QVARTVS. E V E N T V S.

Haec de impia Saracenorum secta creduntur esse praedicta, quae (vt Ecclesiastica testatur historia) in duas dissecta est partes. Saracenorum enim alios Persidem, alios vero Aegyptum inhabitasse legimus, vtrique suum habuerunt Sulthanum. Damna ergo meretrix, secta est Mahumetica, in qua fornicati sunt reges terrae, & inebriati sunt vino prostitutionis eius, dum relicto vero Dei cultu, prophanos sectantur cultus. Per mulierem autem, Persarum: & per bestiam, Aegyptiorum intelligitur Sulthanus: tum quod hic illo ignobilior, tum quod ille hunc per multos annos ex suis eiecerit sedibus. Caetera huius visionis mysteria partim ab ipso notantur Ioanne, partim hic a sacris edifferuntur scriptoribus.

DE DIVINA EIVS IMPIETATIS VINDICTA, quinta visionis prophetia secunda. TABVLA 253.

Descendentem de caelo,

Habentem potestatem magnam,

Et terra illuminata est a gloria eius.

ET POST haec vidi alium angelum

Exclamantem in fornicatione, & dicentem:

Cecidit cecidit Babylonia magna, Et facta est habitatio demoniorum.

Spiritus immundi, Et custodia omnis Volucris immunda & odibilis.

Quia De vino irae fornicationis eius biberunt omnes gentes, (i. idola coluerunt) Reges terrae cum illa fornicati sunt, & Mercatores de virtute deliciarum eius diuites facti sunt. a princip. cap. 18. vsque ad vers. Et audivi aliam vocem.

E V E N T V S.

ANNO Domini M. XCVI. a summo pontifice contra Saracenos cum ingenti Christianorum exercitu missus fuit in Hierusalem Adamarus episcopus Podies. cuius opera & consilio crebro debellati fuerunt. Ex quo bello & Hierusalem & Antiochia, atque adeo pleraque in Syria Christianorum potestati subiecta sunt, atque sic Babylonia magna, hoc est, prophana illic cecidit secta Mahumetica.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE VINDICTAE ILLIVS CAVSIS, PROPHE- tia quintae visionis tertia. TABVLA 254.

ET AV. diu aliam vocem de caelo, dicentem: Exite de illa populus meus, Ne participes sitis delictorum eius, Et de plagis eius non accipiat: Quoniam Peruenerunt peccata eius usque ad caelum. Et recordatus est Dominus iniquitatum eius. Et ipsa reddidit vobis. Et duplicata duplicata, (id est, poenas tam de anima, quam de corpore sumite) secundum opera eius. In poculo quo miscuit vobis, miscete illi duplum. Mors, & Luctus, & Fames. Et igne comburentur: Quia fortis est deus qui iudicabit illam. d. vers. Et audivi aliam vocem de caelo & c. eod. cap. 18. Sedeo Regina, & Vidua non sum, Et luctum non videbo. Et ideo una die vementi plaga eius, Et igne comburentur.

E V E N T V S.

TRIS enumerat hic D. Ioannes causas, propter quas puniti fuerunt Saraceni, ac etiamnum omnes plerumque puniuntur impij, videlicet Homicidium & malitiam, in verb. Reddite illi sicut & ipsa: Luxuriam, ibi: Quantum glorificavit se, & in delicijs fuit, & c. Et superbiam, dum ait: Sedeo regina, & vidua non sum, & c.

DE TRISTITIA MALORVM, SIVE DE POENIS damnatorum, prophetia quintae visionis quarta. TABVLA 255.

ET FLEBUNT & plangent super illam Reges terrae, qui cum illa fornicati sunt, & in delicijs vixerunt, Dicentes: Vae vae civitas illa magna Babylon, Quoniam una hora venit iudicium tuum. Auri, Argenti, Lapidis preciosi, Margaritae, Byssi, Purpurae, Serici, Cocci &c. Mercatores horum à longè stabunt, Flentes, & Dicentes: Vae vae civitas illa magna. Quae similis civitati huic magis versic. Et flebunt, & plangent. illa magna. Vae vae civitas illa magna.

EVEN.

LIBER QVARTVS. E V E N T V S.

ISTA calamitas à regibus, mercatoribus & omnibus nauigantibus, tum maxime visa est, quando Christiani super muros Hierusalem ardentem proiecerunt picem, ac tandem totam occuparunt civitatem. Nam ubi ex communi decreto praefata civitatem nudis circumiissent pedibus, octavo dehinc die, Idibus scilicet Iulij, quae feria fuit sexta, leguntur eandem in sua redegisse potestate. Atque hinc etiam mystica interpretatione recte colligitur, omnium aetatum mala, vltionem in extremo pati iudicio.

DE GAUDIIS BONORVM, SIVE DE praemijs beatorum & consolatione sanctorum, prophetia quinta. TABVLA 256.

EXULTA super eam Calum, & Sancti Apostoli, Et propheta. Quoniam iudicavit Deus iudicium vestrum de illa, vers. Exulta super eam, cap. 18.

E V E N T V S.

LAETITIAM hanc ex antedicta victoria ceperunt calum, id est, totus piorum Christianorum coetus, S. apostoli, id est, episcopi apostolis succedentes, & prophetae, catholici videlicet concionatores.

DE CONFLICTV BABYLONIAE CVM Sulthano, prophetia quintae visionis sexta. TABVLA 257.

ET SVSTVLIVMUS angelus foris lapide quasi molarem magnum, & misit in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon civitas illa magna, & vlerà iam non inuenietur. Et vox: Citharædorum, Musicorum, Tibia canentium & tuba, Non audietur in te amplius: & Mercatores tui erant principes terrae: In beneficijs tuis errauerunt omnes gentes. Omnis artifex omnis artis non inuenietur in te amplius: & Mola vox non audietur in te amplius: & Lux lucernae non lucebit in te amplius: Et vox sponsi & sponsae non audietur adhuc in te. Quia Et in ea inuentus est sanguis prophetarum, Sanctorum, & omnium qui interfecti sunt in terra, vers. Et sustulit usque in finem capitulis 18.

E V E N T V S.

HVIC prophetiae aptari potest factum Godefridi regis Hierosolymitanorum primi, qui bellica virtute Sulthanum Aegyptium cum ingenti exercitu suo eò adiegit, ut se plurimi in mare praecipites mitterent, atque sic perirent. Quo facto, Saraceni non musico tantum concentu destituti, sed omni commercio humano, atque ipsa adeo vitae huius luce privati sunt.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE TRIUMPHO CHRISTIANORVM, SIVE
de pace Ecclesiæ vniuersali, Prophetia quintæ visionis septima.

TABVLA 258.

POST
audiri quasi
vocem
Tubarum multarum in celo, dicentem: Alleluia, Quia vera & iusta sunt iudicia eius &c.
Seniorum 24. & quatuor animalium, que adorauerunt Deum sedentem super thronum, & dixerunt: Amen, Alleluia.
De throno exeuntem & dicentem: Laudem dicite Deo nostro omnes sancti eius, & qui timetis eum pusilli & magni. à princip. cap. 19. vsque ad ver. Et audui quasi vocem tubæ magnæ.

E V E N T V S.

SIMILIGaudio perfunsi sunt ex victoria supradicta 24. seniores, id est, vniuersi Christiani orbis episcopi, & 4. animalia, sanctissimi putà quatuor patriarche, atq; adeo vniuersa Christi ecclesia, communi congratulatione Deo nostro Alleluia, hoc est, laudem dixit & gloriam, & gratiarum actionem.

DE CONGRATVLATIONE EORVM

Christianorum, qui tum remanserant in Syria, Prophetia
quintæ visionis octaua. TABVLA 259.

ET AV.
diui quasi
vocem
Tubæ magnæ, &
Sicut vocē aquarum multarum,
Et sicut vocē tonitruorum magnorum,
Dicē-
tium:
Alleluia: Quonia regnauit dominus Deus noster omnipotens.
Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam ei:
Quia
Venerunt nuptie agni, & vxor eius preparauit se.
Et datum est illi, vt cooperiat se byssino splendens candido. Byssini enim sunt iustificationes sanctorum, ver. & audui quasi. eod. cap. 19.

E V E N T V S.

CATHOLICORVM sacre scripturæ interpretum aliqui, hæc ad eam referunt letitiam, quam ex supradictis triumphis etiam reliqui conceperant Christiani, qui tum in Syria optatum expectabant belli Turcici euentū, qui & ipsi adclamabant, Gaudeamus, quia venerunt nuptiæ agni, Domini scilicet Iesu Christi: & vxor eius, id est, Christianorum exercitus ibi existens, preparauit se. Occurrunt autem in hac prophetia duo, quæ memoria videntur admodum digna; vnum, quod exercitus ille non potuerit saluari absque propria operū iustificatione, vel sine proprijs viuæ fidei operibus: Alterum, in sacris scripturis verba non in propria semper significatione accipienda, sed licere etiam mysticam ex eis colligere significationem: ita vt Ioānem hoc loco byssinum, & alibi cælū, tubam, tonitruum, equū, bestiam & similia, accepisse videmus.

Ad salutem etiam propria fidei opera esse necessaria.

DE IPSIVS

DE IPSIVS IOANNIS APOSTOLI CON-
gratulatione, Prophetia quintæ visionis nona. TABVLA 260.

ET
Ioanni (angelus) dixit:
Cecidit Ioannes ante pedes eius, vt adoraret eum.
Iterum dixit angelus ei: Vide nē feceris. conseruus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Iesu. Testimonium enim Iesu, est spiritus prophetiæ, vers. Et dixit mihi scribe &c. eod. cap. 19.
Scribe, Beati qui ad cenam nuptiarum agni vocati sunt.
Hæc verba Dei vera sunt.

E V E N T V S.

PRAEVIDENS D. Ioannes eam liberationem, quæ populo Christiano cōtigit circa annum Domini M.XC. præ nimia exultatione & reuerentia voluit angelum, veluti nunciij huius tam læti auctorem, adorare. Quem honorem recusauit angelus.

DE SECVNDI REGIS HIEROSOLYMITANI
suecessu, prophetia quintæ visionis decima. TABVLA 261.

ET
vidi
Cælum apertum,
Equū album: & qui sedebat super eum,
Vocabatur fidelis & verax, & cum iustitia iudicat & pugnat.
Oculi autem eius sicut flamma ignis, & in capite eius diademata multa, habens nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse. Et
Vestitus erat veste adspersa sanguine: & vocabatur nomen eius, Verbum Dei. Et
Exercitus qui sunt in celo, sequebatur eum in equis albis, vestiti byssino albo & mundo. Et
Reges eas in virga ferrea.
De ore eius, procedit gladius ex vtraque parte.
Calcet torcular vini furoris iræ dei omnipotentis.
Et habet in vestimento & in femore suo scriptum, Rex regum & Dominus dominantium. vers. et vidi cælum apertum. cap. 19.

E V E N T V S.

DE Christo tam hanc prophetiam, quàm pleraque superiores, intelligi & posse & debere, nemini dubium est. Magnam tamen similitudinem cum hac videntur habere ea, quæ in imperio suo contigerunt Balduino secundo Hierosolymitano regi. Nam & in fide erga Deum constans, & in promissis præstandis verus, in iudicando autem pariter & pugnando iustus erat. Oculi eius, pietatis zelo videntur ignei, & in capite diademata, id est, victorias habuit multas. Vestis eius Saracenorum sanguine adspersa, & nomen eius, propter prædicationem euāgelij, quam promouere solebat, cuiusque amore patriam reliquerat solum, nō iniuria verbum vocabatur Dei. Quem exercitus cæli, hoc est, Hospitalariorū, Templariorum, & Teutonicorum militum sequebantur ordines in equis albis, id est, in iustitia & sanctitate, & propter regni Hierosolymitani sua ætate florem, Rex poterat dici regum.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE VATICINIO PATRIARCHAE HIEROSOLYMITANI, prophetia quintae visionis undecima. TABVLA 262.

ET VI di angelu { Stantem in sole, & Clamavit voce magna, dicens omnibus aubus, quae volant per medium caeli: Venite & congregamini ad caenam magnam Dei, ut manduceis carnes Regum, Tribunalium, Fortium, Equorum & sedentium in ipsis, Omnium liberorum, & Seruorum, & Pusillorum, Et magnorum, versic. Et vidi angelum stantem in sole. cap. 19.

E V E N T V S.

SARACENOS perhibent a daemone tale accepisse responsum, fore ut breui caperent ciuitatem Hierusalem, ibique sepulcrum destruerent Domini, & quod dictu horrendum, crucem Christi in proximo demergerent mari. Contra hoc patriarcha Hierosolymitanus, Christianos tali animauit oraculo, ipsos futuros victores, atque tantam facturos Saracenorum stragem, ut aues caeli de carnibus & sanguine Regum, Tribunalium, equorum, &c. facile queat faturari. Et hoc est quod Ioannes dicit se vidisse angelum, scilicet patriarcham, stantem in sole intelligentiae ac autoritatis ecclesiasticae, & clamantem aubus.

DE ALIA REGIS BALDVINI VICTORIA CONTRA TURCAM, Prophetia quintae visionis duodecima. TABVLA 263.

ET Vidi { Bestiam, Reges terrae, & Exercitus eorum congregatos, Ad faciendum praeliu cum illo qui sedebat in equo, Et cum exercitu eius. Et apprehensa est bestia, & cum ea pseudopropheta: qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos. Qui acceperunt characterem bestiae, Et qui adorauerunt imaginem eius. Atque { Viui missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure: Et caeteri occisi sunt in gladio sedentis super equu, qui procedit de ore ipsius, & omnes aues saturatae sunt carnibus eorum. versic. Et vidi bestiam. vsque in fin. cap. 19.

EVEN

LIBER QVARTVS. E V E N T V S.

POSTEA QUAM rex Balduinus victoria potitus fuisset insigni, cesis multis hostium millibus, fortuna tandem inuersa, a Saracenis puentus capitur, ex qua hostes nominis Christiani insolentiores facti, exercitum ad LX. millia augebant militum, quo Christianos omnes a suis profligarent finibus. Ipsi vero Christiani, quorum vix tria erant millia, in summa angustia constituti, publicum omnibus indicunt ieiunium, aded ut Niniuitarum exemplo etiam iumentis negata sint pabula, ut Christi eo facilius pro se impetrent auxilium: quo facto, alijs signu crucis, alijs lanceam Domini, alijs alia Christi arma preferentibus, hostibus a quibus circumdati fuerant, progrediuntur in faciem, pro vita & religione dimicaturi. Vbi hostes, fulgore super eos caelitus coruscante, mox in fugam sunt conuersi, & non solum a viris, sed foeminis etiam & pueris cesi sunt atque profligati, ita ut eo bello septem millia Saracenorum perirent gladio, quinque vero millia in aquis fuerint submersi. At Christiani non solum euaserunt incolumes, sed etiam non diu post Tyrum urbem celeberrimam reliquis adiecerunt praedis. Et hoc est quod prauidit Ioannes bestia, id est, Regem barbarorum hominum, & ei subiectos, congregatos ad faciendum praedium cum eo, qui sedebat in equo albo, cum rege scilicet Hierosolymitano, sicut dictu est, capto atque circumdato. Comprahensa etiam bestia illa cum Propheta, qui ex diaboli suggestione praedixerat ciuitatem Hierusalem a Saracenis subuerendam, missi sunt in stagnu ignis ardentis, ita ut anima & corpore simul fuerint occisi.

DE CONCORDIA INTER REGNUM ET SACERDOTIUM, sub Calixto Pontifice & Henrico V. Imperatore, Prophetia quintae visionis decimatertia. TABVLA 264.

ET VIDI angelum { Descendentem de caelo, Flabentem clauem abyssi, & Catenam magnam in manu sua. Et apprehendit Draconem serpentem antiquum, qui est diabolus, & satanas, & Ligauit eum per annos mille. Misit eu in abyssum, Clausit & signauit super illum, Non seducat amplius gentes, Et post hoc oportet illum solui modico tempore a princip. cap. 20. vsque ad versic. Et vidi sedes. Donec consummentur mille anni.

E V E N T V S.

FUIT olim cotrouersia inter summos Pontifices, Gregorium scilicet, qui dictus est Hildebrandus, eiusque successores aliquot, Victorem, Urbanu atque Paschalē &c. & Imperatores aliquos per id temporis Romanos, de iure & modo conferendi dignitates Ecclesiasticas: Quas imperatores pro consuetudine sua, per virgam & anulum, summi vero Pontifices per liberam electionem conferri debere volebant. Tandem circa annu Domini M. C. XXII. Henricus Romanoru Imperator quintus, vltro venit Romam, ibique huic cotrouersie his renunciat verbis: Ego Henricus Dei gratia Roman. Imperator August pro amore Dei & S. Rom. Ecclesie & D. Papae Callisti, & pro remedio anime mee, Deo & sanctis eius apostolis Petro & Paulo, & Dno Papae Callisto, sancteq; Romanę ecclesie dimitto oem inuestituram per annulu & baculu, & cōcedo in omnibus ecclesijs fieri liberam electionem & consecrationem. Hanc concordiam prauidit hic Ioannes sub imagine angeli, Callisti scilicet Papae, qui habuit clauem abyssi, id est, potestatem absoluendi & catenam magnam, siue multitudinem prelatorum & episcoporum, apprehenditque, ligauit, & clausit per censuram ecclesiasticam antiquum aduersarium, nimirum persecutores ecclesie Catholice, ne amplius in Catholicum grassarentur clerum, donec compleatur tempus pacis longioris.

Renunciatio Imperatoris Henrici Quinti.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE PACE ILLA IMPERII ET SACERDOTII
firmata, Prophetia Quintę visionis xiiij. TABVLA 265.

ET VIDI } *Sederunt super eas, &*
sedes, & } *ver. Et vidi sedes &c. eodem*
} *Judicium datum est illis.* } *cap. 20.*

EVENTVS.

Pax illa inter Regnum & Sacerdotiũ facta, tempore Lotharij, qui præfato successit Heinrico, & Innocentij Papæ, anno scilicet M. C. XXXIII. publicè firmata est, pulso ab Imperatore Petro Leonis Antipapa, & à Pontifice Innocētio coronato Imperatore, cuius ope fuit restitutus.

DE ALIA GRAVISSIMA PERSECVTIONE
Saladini contra Christianos, Prophetia Quintę visionis xv.
TABVLA 266.

ET ANIMAS } *Testimonium IESV,*
(vidit Ioannes) de- } *&*
collatorum propter } *Verbum DEI.* } *ver. Et animas, d. cap. 20.*

EVENTVS.

ANIMAS decollatorum intelligunt quidam hoc loco corpora Christianorum, ex eo bello, quod terræ sanctę circa annum Domini M. C. LXXXV I. intulit Saladinus, trucidatorum. Quo & Hierusalem cum plerisque alijs ciuitatibus Saladino subiecta, & Christiani capti omnes, cæsi sunt cum tanta Christiani sanguinis effusione, quanta illis in locis vix antea vnquam fuerat comperta.

DE SINGVLARI PRAEDICTAE DESOLATIONIS
restitutione, Prophetia Quintę visionis decimasexta.
TABVLA 267.

ET (EORUM VIDIT ANIMAS) QUI } *Non adorauerunt bestiam, neque imaginem eius:*
} *Nec acceperunt characterem eius in frontibus aut in manibus suis.* } *Et*
} *Vixerunt, & Regnauerunt cum Christo mille annis.* } *d. ver. Et vidi sedes, cap. 20.*

EVEN-

LIBER QVARTVS.
EVENTVS.

CIRCA annum Domini M. CCXVII in auxilium Christianorum confluunt tum temporis aliquot Reges, & nō pauci Principes, Comites, & Barones: qui omnes cruce signati sunt, & Deo fauente recuperant bona Christianis ablata. Quo bello multa millia Saracenorum partim fame, partim gladio perijisse dicuntur. Atq; hoc est, quod Ioannes dicit se vidisse eos, qui non adorauerunt bestiam, Regem scilicet Aegypti, nec imaginem eius, videlicet Mahumetum: nec acceperunt characterem eius, circuncisionem aut cętera Saracenorum execramenta, & regnum Christianum ad tempus vsq; tenent Antichristi, quod temporis spatium per mille designatur annos.

DE ALIO QVODAM INTER PONTIFICEM
& Imperatorem Romanum dissidio, Prophetia quintę visionis
Decimasextima. TABVLA 268.

CAETERI } *Non vixerunt,*
mortuorum } *Donc consummentur mille anni* } *ver. Caeteri mortuorum &c. cap. 20.*

EVENTVS.

ILLAM innuere videtur imperij vacationem, quę sub Friderico Imperatore facta est secundo per ecclesię cęsuram atq; sententiã. Anno enim M. CC. XXXIX. ortum est inter summum Pontificem & Imperatorem dissidium: quo durante, à Friderico secundo Imperatore duo Cardinales cum multis alijs prælatis ad Concilium à Pontifice indictum proficiscentes, Pisis capti fuerunt. Tandem Fridericus cum emendare se nollet, in Lugdunensi Concilio per Innocentium Papã ab Imperio depositus est. Intrã quod tempus multi spiritualiter mortui, id est schismatici facti sunt, nec vixerunt donec consummarentur mille anni, numero definito pro indefinito posito.

DE RESVRRECTIONE PRIMA, PROPHETIA
quintę visionis xvij. TABVLA 269.

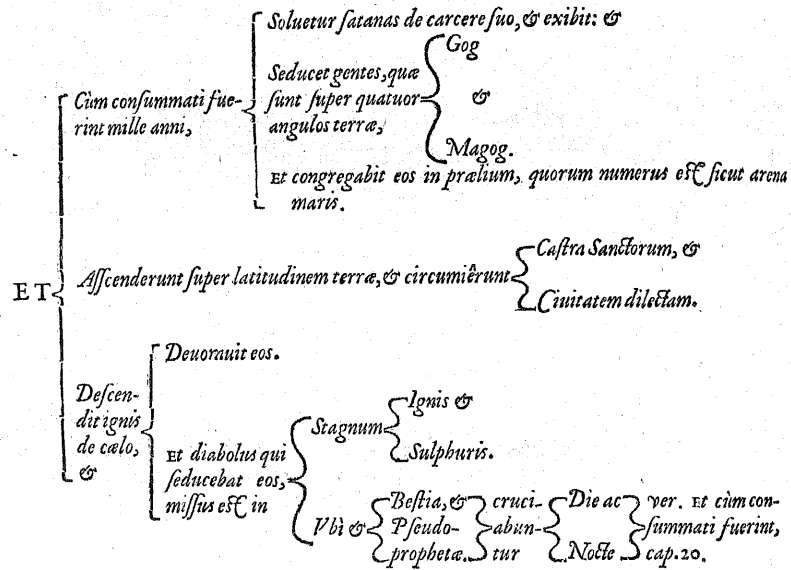
HAEC EST RESVRRECTIO PRIMA. BEATUS & SANCTUS QUI HABET PARTEM IN RESURRECTIONE PRIMA: IN HIS } *Secunda mors non habet potestatem.*
} *Erunt Sacerdotes Dei & Christi.* } *ver. Hęc est resurrectio prima, cap. 20.*
} *Sed Et regnabunt cum illo mille annis.*

EVEN.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
EVENTVS.

RESURRECTIO prima, hoc loco dicitur spiritualis illa, quæ fit, cum quis à morte animæ, quam illi peccata adferunt, redit ad vitam gratiæ: & qui priùs erat vitij deditus, deindè virtutibus nauat operam. Sicuti secunda carnis, ad gloriam dicitur excitatio. Hęc prima resurrectio tempore Diuorum Francisci & Dominici mundo insigniter contigisse videtur, quandò tum per illos, tum per vtriusque sectatores, quasi totus mundus innouatus est & illustratus.

DE ANTICHRISTI PERSECVTIONE, PROPHETIA quintæ visionis XIX. TABVLA 270.

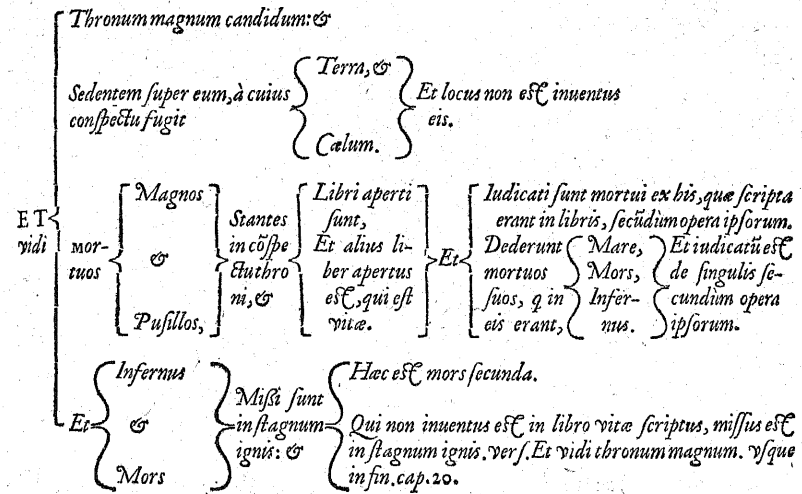

EVENTVS.

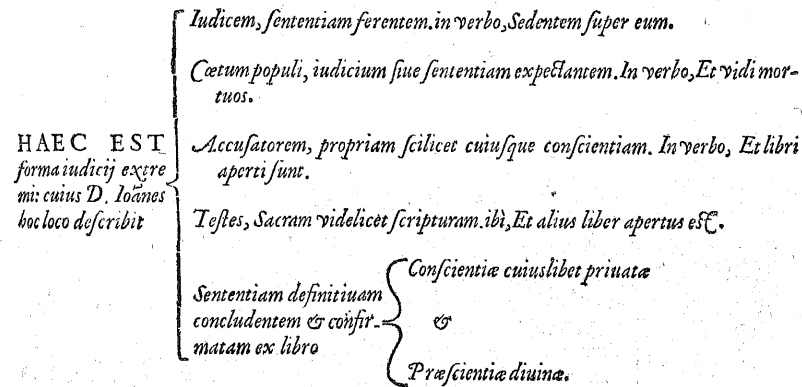
Gog & Magog. PER Gog & Magog, gentem intelligunt aliqui Tartarorum, quos vltra montes Caspios includit Alexander. Hi enim finibus suis egressi, vastauerunt Georgiam, Armeniam maiorem, Turquiam, & potentissimã ciuitatem Baldac. Post Iconiũ, Alapiam & Damascum inuaserunt. Irruerũt etiam in Hungariam, Poloniã, Russiam, ac tandem ad fines vsque peruenerunt Germaniæ. Nec desunt, qui ex huius gentis insatiabili Monarchiæ obtinendę cupiditate colligant, per eam Antichristum fore introducendum: Quò etiam D. Ioannem hoc loco respexisse putant. Augustinus verò dicit, Gentes Gog & Magog nõ vnum significare populum, sed rotum Diaboli & hominum impiorum corpus. Vndè Apostolus Ioãnes dicit eos esse super quatuor angulos terræ, eorumque numerum esse sicut arenam maris. Et hi omnes Antichristi tempore circumibunt castra sanctorum, & dilectam persequentur ciuitatem, Ecclesiam scilicet sanctam toto orbe diffusam: Sed tandem cum capite suo Antichristo in stagnum mittentur ignis & sulphuris, vbi cruciantur die ac nocte.

DE DIE

LIBER QVARTVS.
DE DIE IVDICII EXTREMI, PROPHE-
tia quintæ visionis XX. & vltima. TABVLA 271.

EVENTVS.

VISIO

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
VISIO SEXTA, DE
 SEXTO ET VLTIMO ECCLESIAE STA-
 tu post iudicium futuro, siue de Sabbatho & gloria electorum.

TABVLA 272.

HACTE- nis D. Ioannes de militante, hic nūc de tri- umphante agit ecclesia: in	GENE- re de- scribit	{	Innouati- onem & cōsumma- tionem	Elementorum, cap. 21. in principio. Et vidi calum no- uum &c.
				Hominum electorum, versic. Et audiui vocem magnam de throno. eod.
				Vniuersorum, versicul. Et dixit qui sedebat in throno, eodem.
				Distributionem praeiorum, pro cuiusque merito. ver. Ego sicuti da- bo &c. eodem.
SPECIE commen- dat eam a	{	Situ, ver. Et sustulit me in spiritu &c. eod.		
		Ornatu & pulchritudine, in verb. Habentem claritatem Dei, eod.		
		Aditu & ingressu, ver. Et habebat murum &c. eod.		
		Fundamenti robore, ver. Et murus ciuitatis, eod.		
		Ambitu, ver. Et qui loquebatur mecum, &c. eod.		
		Materia nobilitate & prestantia, ver. Ipsa vero ciuitas aurum, eod.		
		Aedificiorum forma, in verb. Et platea ciuitatis aurum, &c. eod.		
		Directore, qui claritas est Dei, ver. Et ciuitas non eget sole &c. eod.		
		Legibus & moribus, ver. Et portae eius non claudentur, &c. vsque in fin. cap. 22.		
		Victus ratio- ne, quae con- sistit in	Potu spirituali, cap. 22. in princip.	
	Cibo caelesti, ver. In medio plateae &c. eod.			
	Aetione & exercitio eam inhabitantium, ver. Sed sedes Dei & agni, diel. cap. 22.			

EPILOGVS. TABVLA 273.

IN EPILO- go D. Ioannes osten- dit libri huius	{	Auoritatem) ver. Haec verba fidelissima sunt, diel. cap. 22.
		Per spicuitatem in quibusdam in eo contentis. ver. ut dixit mihi &c. eod.
		Dignitatem, ver. ego sum Alpha & ω, &c. eod.
		Vtilitatem, ver. Beati qui lauant stolas suas &c. eod.
		Amabilitatem, ut potē missi ab amantiſſimo IESV. ver. ego IESVS misan- gelum meum, &c. eodem.
		Summam, quippe qui sit totius scripturae diuinae coronis quaedam & comple- mentum. ver. Confestor enim omni audienti &c. vsque in finem totius libri Apocalypſeos.

GRATIA DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI
 CVM OMNIBVS VOBIS, AMEN.

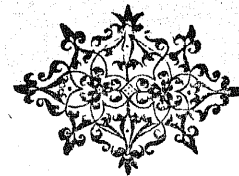
PAR

613
PARTITIO
 NVM THEOLO-
 GICARVM LI-
 BER QVINTVS,
 CONTINENS

**SVMMA DOCTRI-
 NAЕ CHRISTIANAE DE PRAECIPVIS**
 CATHOLICAE RELIGIONIS ARTICVLIS.

ESAIAE X. ET ROM. IX.

VERBUM AVTEM CONSUMMANS ET ABBRE-
 uians, quia verbum breuiatum faciet Dominus.

B. HIERON. SVPER ESAIAM

lib. 4. cap. 10.

ABBREVIATVS AVTEM ATQVE PERFECTVS SERMO
 Euangelicus est, qui pro cunctis lacrimose legis caeremonijs, dedit praecipuum bre-
 uissimum dilectionis & fidei: ut quod nobis fieri noluerimus, ne fecerimus
 alteri. Vnde & Dominus in Euangelio: In his, inquit, duobus
 mandatis pendet omnis lex & Prophet.a.

AVGVSTINVS:

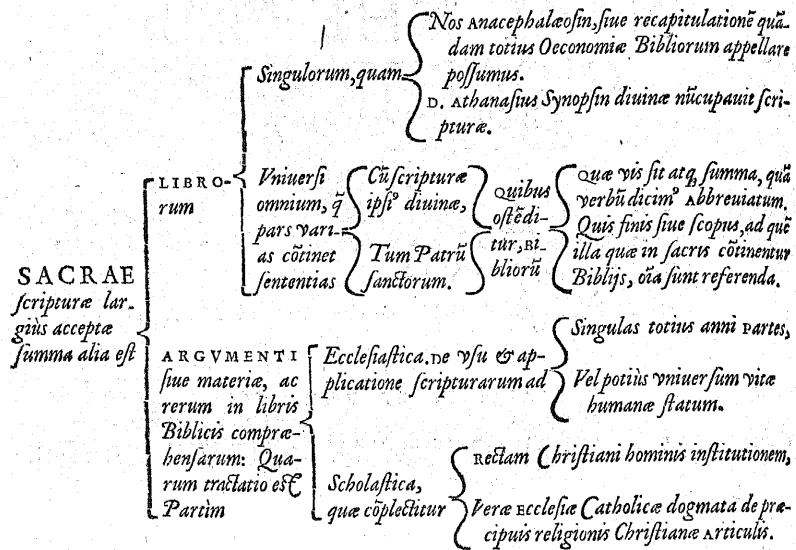
SVMMA RELIGIONIS EST, IMITARI QVOD COLIMVS.

fff

PAR

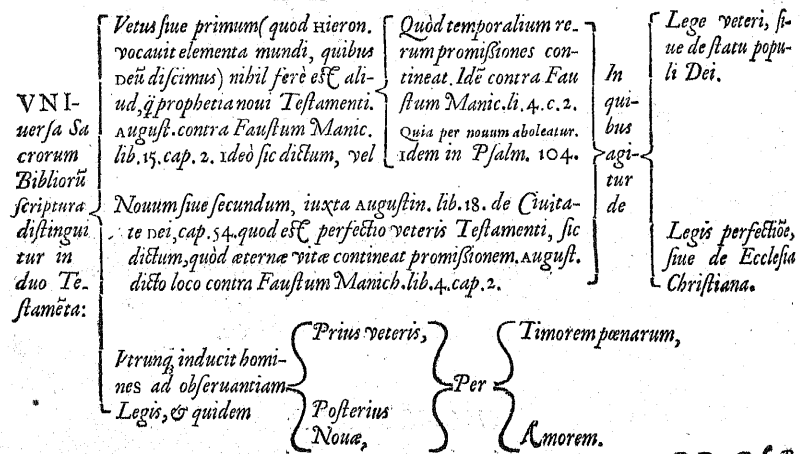
PARTITIONVM THEOLOGICARVM
PARTITIO LIBRI QVINTI

TABVLA I.

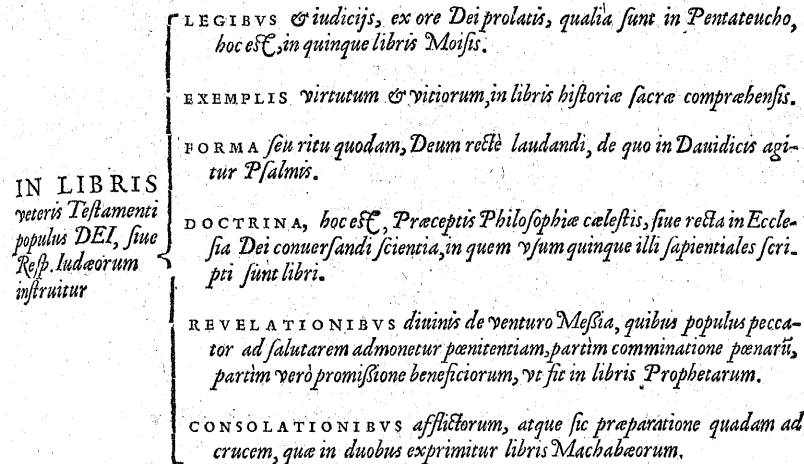
ANACEPHALAEQ̄SIS TOTIVS OECONOMIAE
Biblicae, continens

SYNOPSIS LIBRORVM VTRIVSQVE TESTAMENTI.
TABVLA 2.

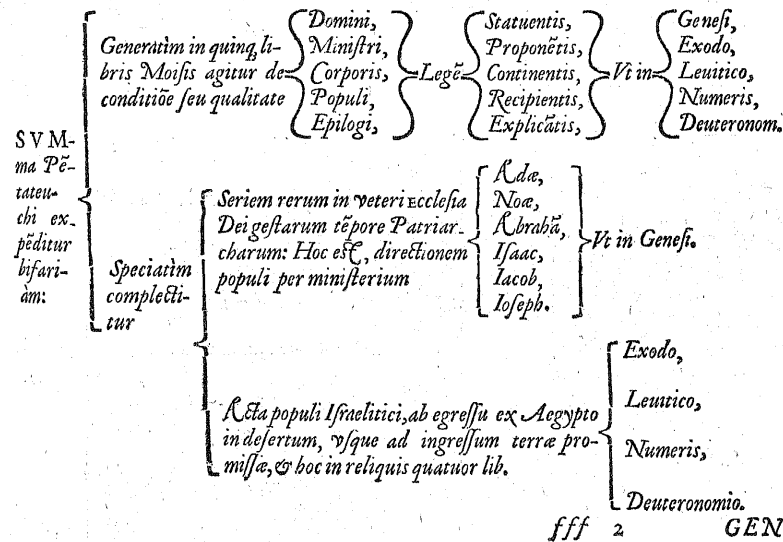

DE PAR.

LIBER QVINTVS.
DE PARTIBVS LIBRORVM VETERIS Testamenti. TABVLA 3.

DE LEGIBVS ET IVDICIIS DIVINIS,
quae in quinque libris continentur Moysis TABVLA 4.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
GENESIS, SEV DE CREATIONE
caeli & terræ. TABVLA 5.

GENESIS, ut ait Chryostomus, est liber caeli & terræ: in quo agitur de

Mundi ac generis humani, rerumq; creaturarum omnium exordio, cap. 1. 2. 3. 4. & 5.
 Diluuiio & Arca Noë, cap. 6. 7. 8. & 9.
 Diuisione terræ, cap. 10. & 11.
 Confusione linguarum, cap. 11.
 Descriptione gentium, siue electione populi Dei, & descensu eiusdem populi in Aegyptum, à cap. 12. vsque ad finem Genesis. Hieron. in episto. ad Paulinum.

Et habet cap. 50.

EXODVS, ID EST, DE EXITV FILIORVM
Israël de Aegypto. TABVLA 6.

HIC LIBER ideò sic dictus est, quòd earum præcipuè rerum continet historiam, que in exitu contigerunt filiorum Israel de Aegypto, estq; inter reliquos Pentateuchi libros ferè præcipuus, in quo agitur de

Vocatione Moïsis, & præseruatione eius miraculosa, à cap. 1. vsque ad cap. 7.
 Decem plagis, à cap. 7. vsque ad cap. 12.
 Corporali exitu filiorum Israel de terra Aegypti, ca. 12.
 Liberatione populi Dei ab Aegyptiaca seruitute Per
 Transitum maris rubri,
 Submerisionem Pharaonis cum omni suo exercitu, à cap. 13. vsque ad c. 17.
 Pugna Israelitarum cum Amalech, cap. 17. & 18.
 Lege data in monte Sinai, hoc est, decem præceptis ac iudicijs, & instructione populi Dei, cap. 19. & 20.
 Mysticis diuinisq; præceptis, id est, de arca fæderis Domini, & cõstructione tabernaculi, ac altaris, deq; Sacerdotum Vestibus, & Functiõne, à cap. 20. vsq; in finem Exodi.

Et habet cap. 40.

LEVITICVS, SIVE DE IIS, QVAE AD
externum Dei cultum pertinent. TABVLA 7.

LEVITICVS QUI totius Pentateuchi est quasi vmbilicus, & in quo, ut Paulino D. scripsit Hierony. singula sacrificia, immò singule penè syllabæ, & vestes Aaron, & totus ordo Leviticus, spirant celestia Sacramenta, agit

Potissimum de ceremonijs & legibus

Sacrificij & offerendorum, à principio Levitici ad cap. 8.
 Sacerdotij & consecrandorum, à cap. 8. vsq; ad cap. 12.
 Edulij & cibariorum, que animalia sunt munda, & que immunda, cap. 12.
 Purificationis immundorum, à cap. 12. vsq; ad cap. 23.
 Iubilei, vbasæ, & solemniorum, à cap. 23. vsque ad cap. 27.
 Votorum ac promissionum, à ca. 27. vsque in finem.

Et habet cap. 27.

Incidenter etiã de

præceptis

Moralibus à cap. 19. vsque ad cap. 21.
 Iudicialibus, à cap. 21. vsque ad cap. 24.
 Obsequijs præstandis, & ibi de legibus

Tabernaculi,
 Tentisilium,
 Indumentorum, à ca. 24. vsque in finem huius libri.

NUME-

LIBER QVINTVS.
NUMERI, SEV DE ORDINIBVS FILIORVM
Israël. TABVLA 8.

ORDINES sue Numeri, in quos Deus Opt. Maximus populum Israel primum distribuit, sunt octo, videlicet,

Pugnantium, siue bellatorum, à principio vsque ad cap. 7.
 Oblatorum, ipso cap. 7.

Ministrorum { Levitarum } eorumq; officia,
 { Sacerdotum } à cap. 8. vsque ad cap. 13.

Exploratorum, à cap. 13. vsque ad cap. 16.

Peccatorum, { Core, } à cap. 16. vsque ad cap. 26.
 { Dathan, & Abiron. }

Genitorum in deserto, à cap. 26. vsque ad cap. 33.
 Mansionum in eremo, cap. 33.
 Præsidiorum, cap. 34. & inde vsque in finem.

Et habet cap. 36.

DEUTERONOMIUM, HOC EST, EPITOME
Legis Mosaicæ. TABVLA 9.

CONTINET hic labor repetitionem siue summam & epitomen

Itineris & laborum ab Israelitis perpefforum, à principio vsque ad cap. 4.

Fæderis & Præceptorum { Iudicialium, } à cap. 4. vsq;
 { Ceremonialium, } ad cap. 27.
 { Moralium. }

Officiorum ecclesiasticorum, qualia in Deuteronomio per discursum hinc inde repetuntur plurima.

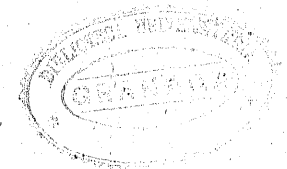
Benedictionum siue promissionum diuinarum, que filijs mandatis Dei obtemperantibus paratæ sunt. à cap. 27. vsq; ad cap. 33. & Leuit. 26.

Maledictionum siue pœnarum, que in Legum Transgressores constitutæ sunt.

Predictionum, in qua parte Moïses iam moriturus, benedicens filijs Israel, que cuiuslibet Tribui euentura erant, breuiter exposuit atque prophetauit cap. 33. Quibus peractis ipse tandem Moïses

Moritur,
 Deflectur ab Israelitis,
 Sepelitur à Deo,
 Substituuntur ei Iosue.

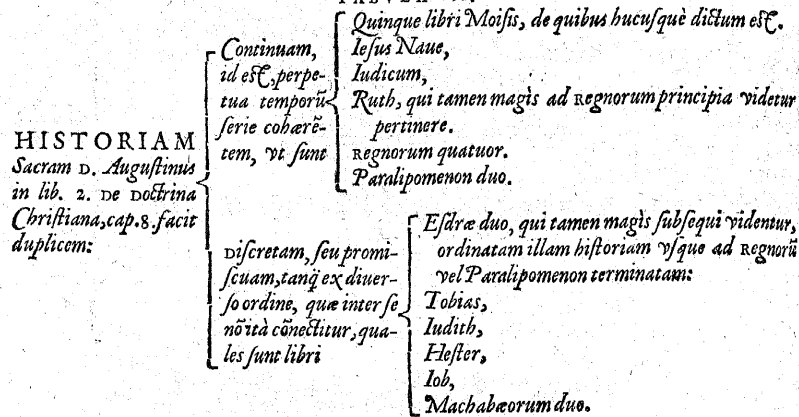
fff 3 DE

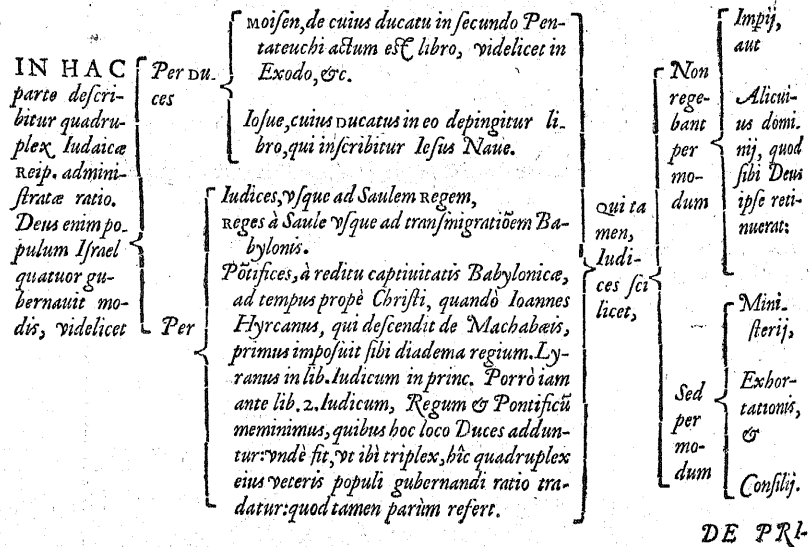
PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE EXEMPLIS VIRTVTVM ET VITIORVM, secunda veteris Testamenti Parte,

SIVE DE HISTORIA SACRA ET EIVS PARTIBVS.

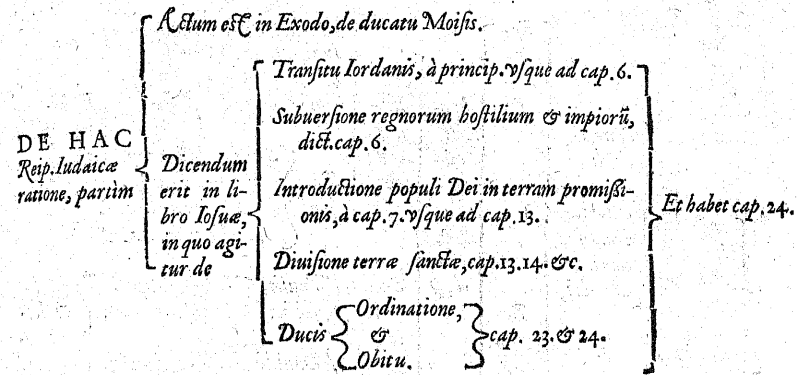
TABVLA IO.

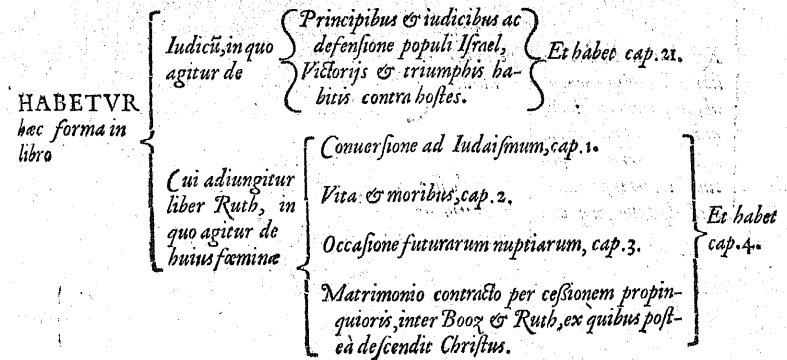
DE HISTORIAE CONTINVAE SVB- diuisione TABVLA II.

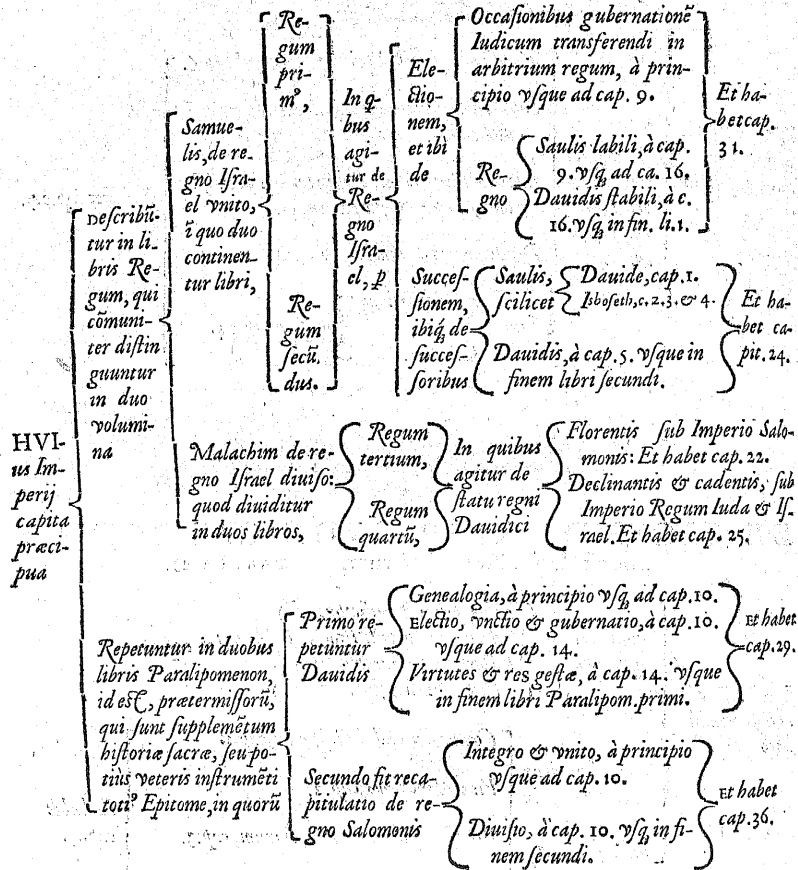
LIBER QVINTVS. DE PRIMA REIP. IVDICAIAE ADMINISTRANDæ ratione. TABVLA 12.

DE SECVNDIA REIP. IVDICAIAE FORMA, hoc est, de ministerio Iudicum. TABVLA 13.

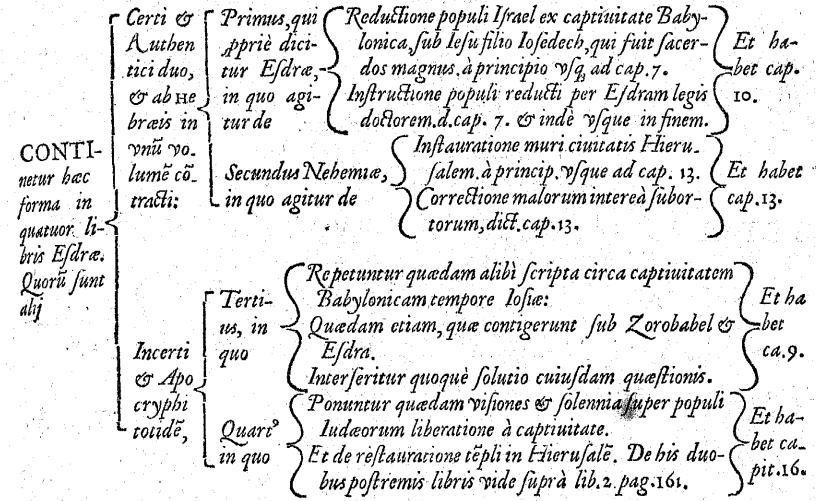

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE REGVM IMPERIO, TERTIA REIPVB. Iudaicæ administratione. TABVLA 14.

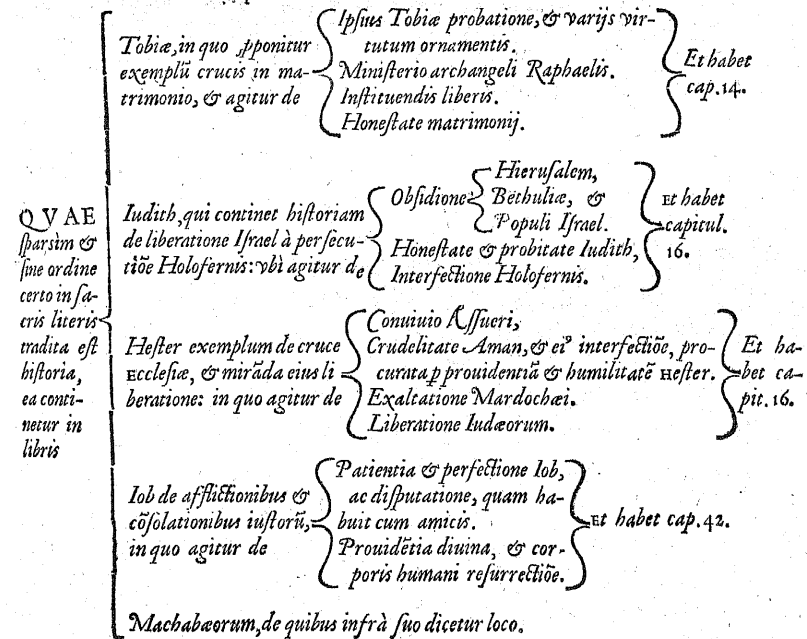

DE PON

LIBER QVINTVS. DE PONTIFICVM POTESTATE, QVARTA REIP. Iudaicæ forma, siue de gubernatione populi Israëlitici ministrio Pontificum. TABVLA 15.

DE HISTORIA BIBLIORVM DISCRETA & promiscua. TABVLA 16.

DE AN

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE ANTIQVA DEVM LAVDANDI FORMA, Parte Veteris Testamenti quarta. TABVLA 17.

LAVDES DIVINAE continentur in Psalterio Davidis, siue in libro Psalmorum, in quo agitur de CHRISTI Diuinitate, Humilitate, Passione, Resurrectione, Ascensione, Aduentu ad iudicium. Et habet Psalmos 150. Penis peccatorum, Beneficij diuini, & laudibus Dei.

DE STUDIO SAPIENTIAE, QVARTA VETERIS Testamenti parte. TABVLA 18.

BENE BEATAE VITAE PRaecepta, quae in illis quinque continentur libris, quos Maiores nostri appellauerunt sapientiales, pertinent vel ad Philosophiam, Theoricam siue contemplatiuam, Iudicia instruenda, Populi vniuersi institutionem. Quibus respondent Proverbiorum de dictis sapientiu, ubi agitur de Instructione & disciplina incipientium seruire Deo. Correctione morum, & virtutum informatione. Vanitate mundi, Contemptu vitiorum, Profectu ambulantium in via Dei. Canticum Canticorum, i. Epithalamiorum, in quo libro agitur de Viri iusti perfectione, Contemplatione animae sanctae. Sapietia, in quo libro agitur de Regimine praetorum & conseruatione iustitiae, Contemptu idolorum, Aduentu & passione Christi, q. est vera sapientia. Ecclesiasticus, id est, egegetor, in quo agitur de Obedientia subditorum, Institutione morum, Nobilitate sapientiae, Laude sanctorum. Et habet capitula 31. Et habet c. 12. Et habet c. 8. Et habet c. 19. Et habet cap. 51.

DE REVELATIONIBVS DIVINIS, SIVE DE ORACV- lis Prophetarum, quinta veteris testamenti parte. TABVLA 19.

PROPHETARUM NUMERO CONTINENTUR ALIJ IMPROPRIE, & sub quadam similitudine, vt Liber Psalmorum, Proverbia, Cantica Canticorum, Ecclesiastes, Sapietia, Ecclesiasticus. De quibus iam supra lib. 2. in quarta & quinta dictum est. parte. De libro Psalmorum vide pag. 219. MAIORES SUE PRINCIPALES 4. Esaias, Hieremias, Daniel, Ezechiel. Proprie Osee, Iohel, Amos, Abdias, Ionas, Michas, Nabum, Abacuc, Sophonias, Aggeus, Zacharias, Malachias. Minores, id est, minus principales.

DE MA.

LIBER QVINTVS. DE MAIORIBVS PROPHE- TIS. TABVLA 20.

ESAIAS, qui prophetauit Sub Ozia, Ioathan, Achaz, Ezechia, Regibus Iuda, Esa. I. in princip. Con- tra Iudaeam & Hierusalem. Deinde etiam contra gentes, videlicet Babylonem, Philistaeos, Damascum, &c. Et habet cap. 66. De Aduentu Christi, Vocatione gentium, Regno Iuda & Hierusalem. Hieron. hic in prologo. HIEREMI- as, qui prophetiam suam contexit In diebus Iosue, Ioachim filij Iosue, & Sedechiae eiusdem Iosue filij, vsq. ad quintum mensem captiuitatis Hierusalem. Orig. hic homil. 1. In Iuda & Beniamin. Hieronym. De Futura siccitate, & aduentu regis Babilonij. Achanaf. Captiuitate Iudaeorum & destructione ciuitatis Hierusalem. Et habet cap. 52. PRINCIPALITORES INTER PROPHETAS NUMERANTUR QUATUOR: Threni & oratio Hieremiae de planctu & Lamentatione propter istam destructionem. Et habet capit. 5. QVIBVS INTERFERUNTUR Prophecia eiusdem, quae facta est Post destructionem Hierusalem per Chaldaeos. Ad captiuos in Babilonia. De praenuntiatione reditus populi Israel, et eorum q. vetera erant tempora vltimis. Et oratio Hieremiae, in qua Narratur captiuitatis huius causa. Prohibetur idololatria. Detegitur idolorum falsitas et impietas. Et habet cap. 6. EZECHIEL, qui se testatur prophetauisse Tempore captiuitatis, in qua simul cum Daniele fuit. August. in Psal. 64. Eis qui cum eo captiui fuerant. Athanasius. De Sceleribus Iudaeorum, Ruina Hierusalem, Et de eius reparatione. Et in summa eundem habuit scopum, quem Hieremias. Et habet c. 48. DANIEL, qui praedicauit Eodem scilicet captiuitatis tempore in Babilone. Augustin. de mirabilibus sacrae scripturae. Populo Iudaico, cui etiam contemporaneus suus prophetauit Ezechiel. De Mundi monarchia, & de mutationibus temporum. Potestate ac aeternitate regni Christi. Historia Susanna. Destructione Belis, & interfectione draconis. Et habet ca. 14.

DE MI-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE MINORIBVS PROPHETIS. TABVLA 21.

E O- rum p- pheta- rum, qd Maio- ribus no- stris di- sti sunt Mino- res, fu- erunt 12.	1. Osee qui pro- phetavit	Sub Ozia &c. & Ieroboam. Vide Gloss. ordinariam Osee 1. in principio. Contra Samariam, id est, decem tribus Israel, ibid.	Et habet cap. 14.
	2. Iohel, cuius propheta- tia facta est	De Idololatria populi Israel, signata per mulierem meretricem. Inundatio peccatorum, cum admonitioe, ut filij Israel ad dnm cõuertantur.	Et habet cap. 3.
		Eisdem temporibus, quibus Osee. Vide August. de ciuitat. lib. 18. cap. 27. Tribus Iuda & Hierusalem. Hieron. hic in prolog.	
	3. Amos qui præ- dicauit	De Consumptioe terræ Iudeorum per ærucã, bruchũ, locustã & rubiginẽ. Iudicio futuro, & spiritus sancti effusione.	Et ha- bet cap. 9.
		Quãdo & Esaias pphetae sue habuit exordiu, nẽpe sub Ozia. Hier. & Aug. ibid. Contra gẽtes finitimas, Damascũ, Gazam, Ascalon, Rorũ, Accaron, Tyrũ, Idu- meam, Theman, filios Ammon & Moab. Hieron. & Athanas.	
	4. Abdias, quem pro- phetasse dicunt	De Ira Dei & vindicta super eos ventura. Penitentia, ad quam prædicit finalem reparationem.	Et habet cap. 1.
		Tempore regis Iosaphat. Contra Idumeos, & persecutores filiorum Israel. Athanasius. De venturis super Edom sue Esau calamitatibus.	
	5. Ionas, qui prophetavit	Sub Rege Ozia, & Ieroboam. Niniuis, sub quo nomine salutem gentiũ præfigurat.	Et habet cap. 4.
		De subuersione futura, nisi egerint penitentiam.	
	6. Mis- chaas, a quo di- cta est, p- pheta	Regnante Ioathan. Contra Hierusalem & Samariam, contra Achab, & contra prophetas seductores. Athan.	Et ha- bet cap. 7.
		De Vastatione & captiuitate Samariae. Inuicem principum Israel & pseudoprophetarum. Ingratitudine et malitia eorundem.	
	7. Nabum, qui tenuit vaticini- um suum	Eodem tempore, quo et Michæas, Assyrijs, et præcipue Niniuis iterum relapsis.	Et habet capit. 3.
De iudicio et interitu illis obuenturo.			
8. Abacuc, cuius prophetia emicuit	Tempore captiuitatis duarum tribuum sub Manasse. Aduersus Babylonem et Nabuchodonosor. Hiero. ad Chromatiũ.	Et habet cap. 3.	
	De Disputatione, quam propheta habuit cum Deo, cur in hoc mundo iusti conculcentur, et prosperè cedat impijs. Passione Christi. Aduentu Domini, et subuersione regni Babylonici.		
9. Sopho- nias, qui scripsit prophetiã	In dieb. Iosie filij Amon regis Iudæ. August. de ciuit. Dei li. 18. cap. 33. In Hierusalẽ et vniuersa Iudæa, ac deinde etiã contra gentes. Athanas.	Et habet cap. 3.	
	De Seruatore et resurrectione eius. Iudicio Dei contra falsos deos et gentes extraneas. Consolatione populi Israel.		
10. Agge- us in nu- merũ pro- phetarum cooptatus, scripsit	Secũ- dũ Augustini lib. 18. de ciuitat. Dei cap. 35. } Sub } Zorobabel et Glossam hęc, Post reditũ a captiuitate. } Dario.	Et habet cap. 2.	
	Zorobabeli, Iesu filio Iosedek, et toti populo, q̄ erat in Iuda et Hierusalẽ.		
11. Zachari- as, qui pro- phetavit	De Reuersione populi Iudeorum, Reedificatione templi, Renouatione ciuitatis, aduentu Christi.	Et habet capit. 14.	
	Duobus mensibus post Aggeum. Hieron. hic in prologo. Eisdem, quibus & Aggeus.		
12. Malachias, qui propheta spiritu illustra- tus, vaticina- tus est	De Liberatione Iudeorum, & vindicta contra inimicos eorum. Humilitate aduentus Christi & passionis eiusdem.	Et habet cap. 4.	
	Eisdem temporibus, quib. Aggeus & Zacharias. Hieron. hic in prolog. scilicet post reditum à Babylone. Ad Israel sue super Israel, & non contra eam. Hieron. hic. De Benedictione populi Iudeorum & sacrificiorum eius. Aduentu Christi & vocatione gentium.		

DE R. A.

LIBER QVINTVS. DE RATIONE CONSOLANDI AFFLICTOS, vltima veteris testamenti parte. TABVLA 22.

QVOMODO NOS ad crucem & tribulationes perseueras oporteat esse ani- matus, exemplo demonstra- tur Machabæorum in duo- bus libris:	primò, in quo agitur de	Prælijs inter Hebræorum duces & gentem Persarum.	Et habet cap. 16.
		Liberatione populi sub Matathia, Iuda, Ionatha, Simone.	
Secũdo, in quo	De nouo superad- ditur nõ paucade	Repetuntur quedam in primo libro dicta.	Et habet capita 15.
		Tribulatione populi. Constantia septem fratrum & ma- tris eorum in tormentis perfec- tis ab Antiocho. Liberatione populi per Iudã Ma- chabæum.	

DE SVMMA LIBRO-
RVM NOVI TESTAMENTI. TABVLA 23.

IN LIBRIS NO- ui testamenti agitur de Ecclesie Christiane	Capite & fundamento, quod est Christus. Continet autem hæc pars, di- ctorum factorumque Christi narrationem historicam. Corpore & membris eius, hoc est, de vniuerso Christianitatis statu: in qua parte populus Christianus varijs tam fidei præceptis instruitur, quã regulis morum.
---	--

DE DICTIS ET FACTIS CHRISTI, PRIMA
noui Testamenti parte. TABVLA 24.

FVNDAMEN- tum religionis Christia- ne, siue recta & vera in Iesum Christi fides, in quatuor cõrnetur euã- gelijs, secundũ	Mattheum, in quo principaliter de Christi agitur humanitate. Et habet capita 28.
	Marcum, in quo præcipue de Christi agitur fortitudine & resurrectione. Et habet capita 16.
	Lucam, in quo agitur specialiter de Sacerdotio Christi. Et habet cap. 24.
	Ioannem, in quo diuinitatis Christi aperiantur sacramenta. Et habet ca- pita 21.

ORIGENES DE RECTA IN DEVM FIDE
Dialogo 1.

Hæc tamen quatuor vnum tantum sunt Euangelium: quia vnum nobis decan-
tarunt Deum.

ggg DE VNI-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE VNIVERSO ECCLESIAE CATHOLICAE STATU, SECUNDA NOVI TESTAMENTI PARTE. TABVLA 25.

IN SECUNDA NOVI TESTAMENTI PARTE, QUAE VNIVERSALIS ECCLESIAE CONTINET STATUM, DESCRIBUNTUR IPSIUS SANCTAE & CATHOLICAE ECCLESIAE INITIA, UT IN ACTIBUS APOSTOLORUM. PROGRESSVS, UT IN EPISTOLIS. FINIS, UT IN APOCALYPSI B. IOANNIS, & APOSTOLI & EUANGELISTAE.

DE NASCENTIS ECCLESIAE CATHOLICAE INFANTIA & INITIJS. TABVLA 26.

INITIA NASCENTIS ECCLESIAE EXPLICANTUR IN ACTIBUS APOSTOLORUM, VBI AGITUR DE PRAEDICATIONE EUANGELII PER VNIVERSUM TOTIUS ORBIS AMBITUM, & PRAEDICATIONIS HUIUS FRUCTIBUS, A PRINCIP. VSQUE CAP. 11. PRIVILEGIO & OFFICIO HOMINIS CHRISTIANI, CAP. 11. & 12. CONVERSIONE GENTIUM, A CAP. 12. VSQUE IN FINEM. ECCLESIAE CATHOLICAE PERSECUTIONIBUS ET TRIUMPHIS. PER DISCURSUM.

DE DOCTRINAE ET FIDEI CHRISTIANAE PROGRESSU. TABVLA 27.

PROGRESSVS ECCLESIAE & FIDEI CATHOLICAE, NON PARVM PROMOTVS EST EPISTOLIS APOSTOLORVM. IACOBI 1. PETRI 2. IOANNIS 3. LUDA 1. ROMANOS 1. CORINTHIOS 2. GALATAS 1. EPHESIOS 1. PHILIPPENSES 1. COLOSSENSES 1. THESSALONICENSES 2. CUMEA QUAE DICITUR AD HEBRAEOS. DISCIPULOS QUATUOR TIMOTHEUM 2. TITUM 1. PHILEMONEM 1. OMNIA OMNIUM ECCLESIAE MEMBRA, DIVERsos HOMINUM ORDINES & STATVS, VIRTUTES THEOLOGICAS, CONFIRMATIONEM DOCTRINAE APOSTOLICAE, & SALVTORVM DOGMATVM EVERSIOEM.

EPISTO.

LIBER QVINTVS. EPISTOLA PAVLI AD ROMANOS DE LEGE, OPERIBUS & GRATIA. TABVLA 28.

IN EPISTOLA AD ROMANOS, PER QVAE DVVS PAVLVS EOS REVOCAT AB ERRORIBVS GENTILIVM & CEREMONIJS LEGIS, AD VERAM & CATHOLICAM FIDEM, AGITUR DE LEGE NATVRAE, CAP. 1. IMPERIO & POTESATE IUDICIARIA, CAP. 2. SCRIPTA LEGE DECALOGI, EOD. CIRCUNCISIONE & CEREMONIJS LEGIS MOISAICAE, CAP. 3. FIDE & CIVIS IUSTITIA, CAP. 4. MODO & FORMA IUSTIFICATIONIS, CAP. 5. NOVA LEGE SPIRITVS, SIVE GRATIAE, CAP. 6. & 7. LEGE PECCATI, SIVE CULPA ORIGINALI PRAEDICTAE GRATIAE LEGI CONTRARIA, CAP. 7. & 8. ELECTIONE DEI GRATVITA & PRAEDESTINATIONE ATERNA, CAP. 11. & INDE VSQVE IN FINEM.

EPISTOLAE PAVLI AD CORINTHIOS. TABVLA 29.

AD CORINTHIOS D. PAVLVS DVAS SCRIPSIT EPISTOLAS: PRIMAM DE VARIJS FIDEI DOGMATIBUS & CORRECTIONE MORVM, IN QVA REPHENDIT ERRORES EORVM, Q BAPTISMI VIM EX MINISTRORVM AESTIMABANT SANCTITATE, VERS. OBSECO, & TOTO CAP. 3. & 4. FIDEI SIMPLICITATEM AD PHILOSOPHIAM REDUCERE CONABANTUR, EOD. CAP. 1. VERS. VERBUM CRUCIS, VSQVE IN FIN. & TOTO CAP. 2. IMMUNDITIJS & FORNICATIONIBUS COINQUINARI ERANT, CAP. 5. & 6. MATRIMONIA DAMNABANT. CUM IDOLOLATRIJS COLLUDEBANT, DAEMONIJS OBLATA COMEDENTES, CAP. 8. 9. & 10. EUCHARISTIAE COMMUNIONE PERNICIOSAE ABUTEBANTUR, CAP. 11. DE DONIS GRATIAE GRATIS DATAE NON RECTE SENTIEBANT, CAP. 12. 13. & 14. DE MORTUORVM RESURRECTIONE MALE CREDEBANT, CAP. 15. AD COLLIGENDAS CONTRIBVTIONES IN VSVS PAUPERVM, TARDIORES ERANT. SECUNDA DE FRUCTIBUS PENAENTIAE, IN QVA EMENDATOS CONSOLATUR, & HOS TRAHIT LOCOS QUASI COMMUNES: DEVM SVORVM ESSE LIBERATOREM, CAP. 1. LITERAM OCCIDERE, SPIRITVM AUTEM VIVIFICARE, CAP. 3. PER VASA HUMILITATIS DEVM SEPE EFICERE MAGNA, CAP. 4. HIC NOS EXVLARE, UT IN CAELO AETERNAM HABEAMVS MANSIONEM, CAP. 5. TRISTITIAM QUAE EST SECUNDVM DEVM, NON CARERE CONSOLATIONE, CAP. 7. TANDEM DE VARIJS AGIT SVAE DOCTRINAE DEFENSIONIBUS, VSQVE IN FINEM EPISTOLAE.

ggg 2

EPISTO-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
EPISTOLA PAVLI AD GALATAS, DE
 Rerectiōe falsæ doctrinæ, in quam Galatæ per pseudoapostolos
 abducti fuerant. **TABVLA 30.**

IN HAC } *Fide semel suscepta non temerè mutanda, cap. 1.*
Fidei Catholicæ veritate atque certitudine, d. cap. 1. & 2.
Circumcisionis necessitate falsò præsumpta, cap. 3. & 4.
Iustificatiōe, ibique de operibus carnis & fructibus spiritûs.
 Epistola agitur de } *cap. 5. & 6.* } *Et habet cap. 6.*

EPISTOLA PAVLI AD EPHESIOS, DE
 laudibus constantiæ in retinenda verè fidei Catholicæ doctrina.
TABVLA 31.

IN QVA EPHE- } *Gratitudinem Deo pro beneficijs acceptis exhibendam, cap. 1. 2. & 3.*
 sios hortatur ad } *Omnis generis virtutum studia capessenda, à ca. 3. usque in finem.* } *Et habet cap. 6.*

AD PHILIPPENSES, DE FUGIENDA PR
 matûs ambitione, & studio humilitatis amplectendo.
TABVLA 32.

IN QVA } *Constantiam in perferendis persecutionibus, cap. 1.*
 diu? Paulus } *Vnitatem fidei,*
 Philippenses } *Humilitatem veram,*
 } *Timorem Dei,*
 } *Patientiam.* } *cap. 2.* } *Et habet capita 4.*
 } *Pseudoapostolis, quos vocat*
 } *Malos operarios, &*
 } *Concisionem.* } *cap. 3.*
 } *Solatur à vera voluptate, quæ ex solidis paratur virtutibus, ca. 4.*

EPISTOLA AD COLOSSENSES, DE RECTA
 ad Deum via. **TABVLA 33.**

CONTINET } *Amorem Christi, eiusque doctrinam seu fidem Catholicam, cap. 1. & 2.*
 exhortationem ad } *Honestam hominis Christiani Officia, cap. 3. & 4.* } *Et habet cap. 4.*

EPISTO-

LIBER QVINTVS.
EPISTOLA PAVLI AD THESSALONI-
 censes. **TABVLA 34.**

AD QVOS } *Vnâ de gratiarum actionem pro fructibus fidei, cap. 1.*
 duas scripsit epi- } *Tam submissis,*
 stolas: } *Consolationem* } *cap. 2.* } *Et habet c. 5.*
 } *in aduersis,*
 } *habentē* } *Quam Thessalonicensium.*
 } *Amorem diui Pauli erga Thessalonicen, cap. 3.*
 } *Correctionem errantium, cap. 4.*
 } *Regulas virtutum.*
 } *Alteram de nouis- Commendat Thessalonicenses,*
 } *mis temporibus, in qua* } *Præmunit à timore iudicij, cap. 2.*
 } *Monet* } *Ut caueant à conuersatione hereticorum.*
 } *Nè deficiant in bono, cap. 3.* } *Et habet cap. 3.*

EPISTOLAE PAVLI AD TIMOTHEVM.
TABVLA 35.

AD HVNC } *Defensione doctrinæ sanctæ, cap. 1.*
 quoquè duas } *Oratione, cap. 2.*
 scripsit Episto- } *Impositione manuum, cap. 3.*
 las, quarum } *Honestate vitæ, cap. 4.*
 } *Liberalitate erga pauperes, cap. 5.*
 } *Iurisdictione ecclesiastica, eod.*
 } *Prædicatione Euangelij, cap. 6.* } *Et habet cap. 6.*
 } *Secunda in qua substituit*
 } *Timothei, eumq; instruit* } *Martyrio pro vera fidei catholica doctrina libenter suscipiendo.*
 } *Regula Catholica veritatis,*
 } *Nouissimorum temporum malitia.* } *Et habet ca. 4.*

EPISTOLA D. PAVLI AD TITVM, DE VI-
 ta & honestate clericorum. **TABVLA 36.**

IN QVA } *Quales debeat ordinare* } *Episcopos,*
 instruit eun- } *Presbyteros,*
 dem, } *Diaconos.* } *cap. 1.* } *Et habet cap. 3.*
 } *Quæ vera sit Christiana* } *Fide*
 } *religionis doctrina de* } *&*
 } *Moribus,* } *cap. 2.*
 } *Quomodo tractandi sint* } *Falsi Christiani,*
 } *A fide alieni,*
 } *Hæretici.* } *cap. 3.*

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
AD PHILEMONEM, DE POENITENTI-
bus iterum in gratiam recipiendis. TABVLA 37.

ROGAT Philemonem, } *Viscera sua,*
v. ignoscat Onesimo per } *Commune societatis vinculum,*
} *Mutuum inter illos amorem.* } *Et habet cap. vnicum.*

AD HEBRAEOS, DE EVANGELIO ET FIDE CHR-
stiana, contra legis antiquę cultum & obseruantiam. TABVLA 38.

IN QVA APO- } *Defectum & euacuationem legis Mosaicę,*
stolus ostendit } *Perfectionem legis Euangelicę,*
} *Et quod Christus verus Deus sit & verus*
} *homo, Dei & hominum mediator.* } *Et habet cap. 13.*

DE EPISTOLIS CANONICIS.

TABVLA 39.

IN EPI- } *Sustinentia aduersitatis,*
stolis } *Fuga carnalis voluptatis,*
} *Amor supernę & diuine charitatis.*
} *Deleio veterum literarũ, hoc est, pecca-*
} *torum, & superscriptio nouarum, id est*
} *Gratiarum,*
} *Virtutum,*
} *Donorum,*
} *Bonorum operum.*

EPISTOLA D. IACOBI, DE FIDEI FRV-
ctibus, & hominis Christiani operibus. TABVLA 40.

D. IA- } *Fortitudine & constantia,*
cob in sua } *Spe & fiducia,*
Epistola } *Aequanimitate,*
agit de } *Pudicitia,*
} *Iustitia,*
} *Operibus misericordię,*
} *Absiduitate & vigilantia,*
} *Lingvę temperantia,*
} *Sapientia,*
} *Humilitate & obedientia,*
} *Pœnitentia,*
} *Boniguitate & benevolentia,*
} *Integritate conscientię,*
} *Mediocritate,*
} *Sobrietate & temperantia,*
} *Longauimitate,*
} *Religione,*
} *Charitate,*
} *Correptione mutua.*
} *cap. 1.*
} *cap. 2.*
} *cap. 3.*
} *cap. 4.*
} *cap. 5.*
} *Et habet cap. 5.*

LIBER QVINTVS.
EPISTOLAE D. PETRI.

TABVLA 41.

D. PETRI } *Prima de nouo induendo*
} *homine, siue de reformã-*
} *dis in Ecclesia moribus.*
} *Agitur enim in*
} *Specie de gratiarum actione, cap. 1.*
} *Genere*
} *de of-*
} *ficijs*
} *Seruorum, cap. 2.*
} *Coniugum, cap. 3.*
} *Hominis politici, cap. 4.*
} *Ecclesiasticarum personarũ,*
} *cap. 5.*
} *Et ha-*
} *bet ca-*
} *pit. 5.*
} *Secunda partim de futura*
} *rerum immutatione, In*
} *qua agitur de*
} *Laudibus fidei, cap. 1.*
} *Fugienda hereticorum consuetudine,*
} *cap. 2.*
} *Preparatione ad futurum iudicium,*
} *cap. 3.*
} *Et ha-*
} *bet ca-*
} *pit. 3.*

EPISTOLAE B. IOANNIS.

TABVLA 42.

B. IOAN- } *Primam, de virtutibus Theologicis,*
nes scripsit } *Fide,*
Episto- } *Spe, &*
las tres: } *Charitate.*
} *Et habet capita 5.*
} *Secundam, De perfecti-*
} *one fidei, quę consistit*
} *in charitate. vnde*
} *Electam & filios eius commendat.*
} *Monet vt hereticos deuicent.*
} *Et ha-*
} *bet cap.*
} *unicũ.*
} *Tertiam de veris Dei filijs, quales*
} *extollit pietatẽ Gaij, quam*
} *exercebat in peregrinos.*
} *Exhortatur eundem, vt in*
} *ipse pietate perseueret.*
} *Et ha-*
} *bet cap.*
} *unicũ.*

EPISTOLA IVDÆ CATHOLICA, DE
fide cum Charitate coniuncta. TABVLA 43.

IN QVA D. } *Impietatem detegit,*
Iudas } *Errores refutat,*
Hereticorum } *Mores describit.*
} *Doctrinam cõmendat.*
} *His in fine*
} *subijcit*
} *Regulam, quomodo tractandi sint*
} *heretici.*
} *Et capitulum habet vnicum.*

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE MILITANTIS ECCLESIAE FINE, & futuro triumphantis Ecclesiae statu: siue, de Prophecia Noui Testamenti, quae habetur in Apocalypsi B. Ioannis Apostoli.

TABVLA 44.

IN APOCALYPSI B. IOANNIS APOSTOLI continentur visiones septem.

- Prima, quae septem habet Epistolas, in quibus plenissime traditur, quid quoad verissimum pertinet Christianismum, à principio huius libri usque ad cap. 4.
Secunda, in qua sunt sigillorum mysteria, à cap. 4. usque ad octauum.
Tertia, quae habet septem angelos tuba canentes, à cap. octauo usque ad duodecimum.
Quarta, de Muliere amicta sole, draconeque mulierem insequente, ac de ore flumen aquarum post fugientem in desertum locum mittente.
Quinta, de Bestijs è mari terraque ascendentibus, à cap. 12. usque ad cap. 15.
Sexta, in qua describitur Babylon, & agitur cum de illius, tum de bestiarum draconisq; cõdemnatione, ac de terrore eorum qui pereunt, & consolatione eorum qui salui sunt.
Septima, quae est de Sabbatho & gloria, quam electi habituri sunt sub illud tempus & in seculo futuro, à cap. 21. usque in finem Apocalypso.

Et habet capit. 22.

VER-

LIBER QVINTVS. VERSVS F. PETRI A ROSENHEIM, MONACHI BENEDICTINI, quibus librorum vtriusq; testamenti & ordinem complectitur & argumentũ, adiecto ubiq; & libri & capituli cuiusq; Numero. Claruit is Petrus Anno 1420.

Libri Catalogus librorũ veteris Testamenti. Capicula

Table with 3 columns: Book Name, Page Number, and Description. Includes sections for Legales (Genesis to Deuteron), Historiales (Iosue to Iob), Sapientiales (Psalterium to Ecclesiasticus), and Prophetiales (Esaias to Malachias).

Et hi duo ad historicos pertinent.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
CATALOGVS LIBRORVM NOVI
Testamenti.

LIBRI		CAPITA			
NO- ui etiã testa- menti libro- rũ per- tinent aliq ad	Legem, sci- licet gratia, vt 4. Euan- gelia	1. Matthæi	28		
		2. Marci	16		
		3. Lucæ	24		
		4. Ioannis.	21		
	Historiam, vt Acta Apostolorum.	5. ELECTVM vas his scriptis Actus benè pandunt.	28		
		Roman.	6. LEGETUA, quã Paule doces, das Mystica Roman.	16	
			Corin- thios. {	7. Multos tu quæris doct̃inis Paule Corinthis.	16
				8. Hos tibi nunc Paule subiectos altera Cor. dat.	13
			Galatas.	9. Obiurgat tangens falsos Pseudo Galatas Paul.	6
			Ephesios.	10. Paule tuis facis Ephesios scriptis benè firmos.	6
			Philippen.	11. Quos tua doct̃ina cõuertit Paule, Philipp. st̃at.	4
			Colossens.	12. Robora tuta dedit Paulus reparã Colosenses.	4
				Thessal. lonicẽ. {	13. Scripta tenent etiam Pauli Thessalonenses.
			Timo- theum. {	14. Te tua confortet Pauli nunc altera Thessal.	3
				15. Vndiquè te fortem Paulus firmat Timothee.	6
		Titum.	16. Alterius vitam doct̃ina dedit Timo. scripti.	4.	
			17. Blandas vt caueas hæreses, te flagito Tite.	3	
		Philemonẽ.	18. Confidens vult te à Philemone Onesime sumi.	1	
			19. Dat validã normã Paulus scribens ad Hebræos.	13	
		Sapi- entiam diuinam, vt Epi- stolæ	20. Fastum, verbosus, æris cupidus reprobat Iac.	5	
			21. Gaudet, vt euadat Domini grex, Pastor ouilis.	5	
			Iacobi.	22. Nunc vitę cursum fluidum docet altera Petri.	3
				23. Instat, vt esset amor perfectus, prima Ioannis.	5
	Petri {		24. Iussit, vt alteruter amor assit deutra Ioannis.	1	
			25. Laudat vt ad melius harum trahat vltima Iohã.	1	
	Ioannis {	26. Multis verba bona Iudæ dant gaudia vitæ.	1		
		Iudæ.			
Prophetiã, vt Apocalypsis B. Ioannis.	27. Nos voluit benè sic Apocalypsis fore cautos.	22			
	SVMMA	260			
SVMMA	27	260			
	Summa vtriusque testamenti	Librorum 72. Capitum 1334.			

ALII

LIBER QVINTVS.
ALII VERSVS, QVI LIBRORVM VTRI-
usque testamenti non nisi simplicem complectuntur ordinem &
nomenclaturam.

GENESIS, Exo. Leui. Numerorum, Deuteronomi.
Post Iosue, Iudicum, Ruth, Regum, Paralip. Esdræ.
Tobias, Iudith, Esther, Iob, Dauidicusq̃.
Verba dat Eccle. Cantat, Sapir. Ecclesiastic.
Esai. Eheremi. Baruch, Ezech. Danielque.
Ose. Iobel, Amos, Abdi. Ionas, Michæ. Nabu, Abac.
Sophon. Aggeus, Zacha. Malachias, Machabeus.

MATTHAEVS, Marcus, Lucas, postremo Ioannes.
Roma. Corin. Galat. Eph. Philipen. Colosenses.
Thessal. & Timotheus, Titus, Philemon, Hebræus.
Et Actus, Iacob, Petrus, Ioan. & Iudas, Apoc.

SEQVVTVR NVNC

SENTENTIAE ALIQVOT IPSIVS SCRIP-
tura diuinæ, quæ vniuersam complectuntur totius do-
ct̃inæ Christianæ summam.

ESAIAE I.

QVIESCITE agere peruersè, discite benè facere, quærite iudiciũ, subuenite op-
presso, iudicate pupillo, defendite viduam.

TOBIAE IIII.

QVOD ab alio oderis fieri tibi, vide nè tu aliquandò alteri facias.

PSAL. XXXVI.

SPERA in Domino, & fac bonitatem.

IBIDEM.

DECLINA à malo, & fac bonum.

ECCLE. VLTIMO.

TIMÈ Deum, & mandata eius obserua: hoc est omnis homo.

ECCLESIASTICI II.

FILI, concupiscens sapientiam, conserva iustitiam.

MATTH. VII.

OMNIA ergò quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc
est enim lex & Prophetæ.

ET XIX.

SI VIS ad vitam ingredi, serua mandata.

ITEM XXII.

DILIGES Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in
tota mente tua. Deuter. 6. Hoc est maximum & primum mandatum,

Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum, Le-
uitic. 19. In his duobus mandatis vniuersa lex pendet & prophetæ.

MARCI XII.

MARVS horum aliud mandatum non est. Et paulò post: Vt diligatur Deus ex to-
to corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere
proximum tanquàm se ipsum, maius est omnibus holocaustomatibus & sacri-
ficijs.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
LVCAE X.

CHRISTVS his addit, Hoc fac, & vines.

IOAN. XIII. & XV.

Hoc est praeceptum meum, vt diligatis inuicem sicut dilexi vos.

AD ROMAN. XII.

DILECTIO sine simulatione. Odientes malum, adhaerentes bono.

ROM. XIII.

NEMINI quicquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis. Qui enim diligit proximum, legem impleuit. Nam, Non adulterabis, Non occides, Non furaberis, Non falsum testimonium dices, Non concupisces, & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio.

IBIDEM.

ABIICIAMVS ergo opera tenebrarum, & induamus arma lucis.

AD GALAT. V.

OMNIS enim Lex in vno sermone impletur: Diliges proximum tuum sicut te ipsum.

IBIDEM.

DICO autem in Christo: Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis. Caro enim concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem,

DE OPERIBVS CARNIS, IBIDEM.

TABULA 45.

MANIFESTA sunt autem opera carnis, quae sunt,

- Fornicatio,
- Immunditia,
- Impudicitia,
- Luxuria,
- Idolorum seruitus,
- Veneficia,
- Inimicitia,
- Contentiones,
- Aemulationes,
- Ira,
- Rixa,
- Dissensiones,
- Seclia, Inuidia,
- Homocidia,
- Ebrietates,
- Comestationes,

Et his similia: qualia qui agunt, regnum Dei non consequentur.

DE FRV.

LIBER QVINTVS.
DE FRVCTIBVS SPIRITVS, IBIDEM.

TABULA 46.

FRVCTVS autem spiritus sunt	}	Charitas,	} Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs.
		Gaudium,	
		Pax,	
		Patentia,	
		Benignitas,	
		Bonitas,	
		Longanimitas,	
		Mansuetudo,	
		Fides,	
		Modestia,	
Continentia,			
Castitas.			

SVMMA BIBLIORVM
EX SENTENTIA PATRVN, SIVE DE
VERBO BREVIATO.

AVGVSTINVS.

PRAECEPTA multa sunt in lege, quibus ipsa bona vita continetur, imperatur & discitur. Multa omnino praecepta sunt, & innumerabilia: Praeceptorum ipsorum paginas vix quisquam enumerat, quanto magis ipsa quae voluit? Tamen Deus propter eos, qui se possent excusare, vel quia eis non vacat legere, vel quia non norunt legere, vel quia non possunt facile intelligere, vt excusationem nemo habeat in die iudicij, voluit, sicut scriptum est, consummare & breuiare verbum super terram. Hoc ipsum verbum consummatum & breuiatum, nec obscurum Deus esse voluit. Ideo breue, ne non vacaret legere: ideo apertum, ne quis dicat, non mihi licuit intelligere. Est autem hoc verbum consummans & breuians: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Et proximum tuum sicut te ipsum. In his duobus praeceptis tota lex pendet & prophetarum. Matth. 22. Augustin. lib. de disciplina Christiana, cap. 1.

ORIGENES IN CAP. IX. AD ROMANOS, libro 7.

Sic Origenes interpretans illud Pauli ad Rom. 9. ex Isai. cap. 10. Quia verbum breuiatum faciet Dominus: Possumus autem, inquit, & totius doctrinae verbum dicere breuiatum: Vt quod prius lex & prophetarum continebant in latitudine praceptorum, veniens Dominus pronuntiaret & diceret: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex totis viribus tuis, & ex tota anima tua: & proximum tuum sicut te ipsum. In his duobus mandatis pendet omnis lex & prophetarum. In quo prophetas & legem duobus his sermonibus breuiavit.

QVIBVS IN REBVS CVLTVS CONSISTAT diuinus. TABULA 47.

DEVS (VT HABETUR in glossa Ecclesiast. 2.) vere colitur	}	Fide,	} Nam Deo nos	}	Fides excitat,	} Aug. in soliloquio.
		Spe, & Charitate.			Spes erigit,	

bbb IDEM

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
IDEM AVGVSTINVS DE EODEM.

TABVLA 48.

TRIA SVNT, } *Fides,*
quibus & sciētia omnia } *Spes,*
& prophetia militat. } *Charitas.* *Augustin. lib. 1. De Doctrina Christiana, cap. 37.*

CONFIRMATIO EIVSDEM, EX SEN-
tentia D. Pauli. TABVLA 49.

NVNC autem manent tria hæc, } *Fides,*
} *Spes,*
} *Charitas.* *Maior horum est Charitas. 1. Cor. 13.*

CVR PAVLVVS HOC LOCO CHARITATI
primas tribuat partes.

NON obscure his verbis D. Paulus innuit, Charitatē inter ceteras virtutes, quas vocant Theologicas, principem tenere locum, cuius rationem reddere videtur D. Augustinus super Ioan. sermone 83. his verbis: Vbi charitas est, quid est quod possit deesse? Vbi autem nō est, quid est quod possit prodesse? Dæmon credit, nec diligit: nemo diligit, qui non credit. Frustrā quidem, sed tamen potest sperare veniam, qui non diligit: Nemo autem potest desperare, qui diligit. Itaq; vbi dilectio est, ibi necessariō fides & spes: & vbi dilectio proximi, ibi necessariō dilectio dei. Qui enim non diligit Deum, quomodo diligit proximum tanquam seipsum quandoquidem non diligit & seipsum? Est quippe impius & iniq;us. Qui autem diligit iniquitatem, non planē diligit, sed odit animam suam. Hoc ergo præceptum Domini teneamus, vt nos inuicem diligamus: & quidquid aliud præcipit, faciemus, quoniam quidquid est aliud, hinc habemus. Augustinus.

DE VIRTVTVM THEOLOGICARVM, FIDEI,
Spei & Charitatis, vinculo. AVGVSTINVS.

PTA fides sine spe & sine charitate esse nō vult. Sic igitur homo fidelis debet credere, quod nondū videt, vt visionem & speret & amet. Et visibilia quidem rerū præteritarum, quæ temporaliter transierunt, sola fides est, quoniam non adhuc videnda sperantur, sed facta & transacta creduntur, sicut est illud, quod Christus semel pro peccatis nostris mortuus est & resurrexit, nec iam moritur, & mors ei vltra non dominabitur. Ea verō quæ nondū sunt, sed futura sunt: sicut nostrorum spiritualiū corporum resurrectio, ita creduntur, vt etiam videnda sperentur, sed ostendi modo nullo possunt modo. Quæ verō ita sunt, vt neq; prætereant, neq; futura sint, sed æterna permaneant, partim sunt invisibilia, sicut iustitia, sicut sapientia: partim invisibilia, sicut Christi immortale iam corpus: sed invisibilia intellecta conspiciuntur, ac per hoc & ipsa modo quodam sibi congruo videtur: & cum videntur, multo certiora sunt, quæ ea quæ corporis sensus attingit: sed ideō dicuntur invisibilia, quia oculis istis mortalibus videri omninō non possunt. At illa quæ visibilia sunt permanentia, possunt, si ostendantur, etiā his mortalibus oculis conspici, sicut se discipulis post resurrectionē Dñs ostendit, sicut etiā post ascensionē apostolo Paulo & Stephano Diacono. Proinde ista visibilia permanentia credimus, vt etiā si non demonstrantur, speremus ea nos quandoq; visuros. Nec ea tenemur ratione intellectuq; cōprehendere, nisi vt ea, quia visibilia sunt, ab invisibilibus distinctius cogitemus, & cum cogitatione, qualia sunt, imaginamur, satis vtique nouimus, eō nobis nota non esse & cætera. August. ad Consentii Epist. 85.

NVM ISTARVM VIRTVTVM ALIA SINE
alia existere, aut prodesse queat. IDEM.

SINE Charitate quippe fides potest quidē esse, sed non & prodesse. Propter quod & Apostolus Paulus: In Christo, inquit, Iesu neq; circuncisio, neq; præputium aliquid valet, sed fides, quæ per dilectionem operatur. Sic eam discernēs ab ea fide, qua & dæmones credunt, & contremiscunt. August. lib. 15. De Trinitate, cap. 18.

LIBER QVINTVS.
DE FIDE, PRIMA VER-
BI ABBREVIATI PARTE.

CONTINVATIO.

A fide scripturarum incipiant, qui cupiunt ad diuinæ magnificentiae notitiā peruenire. August. super Psal. 8. & Ambros. super Psal. quoquē 118. Primū oportet, inquit, vt credamus vera esse Dei summi, quæ in diuinis legimus, oracula.

ALIA ORDINIS RATIO.

FIDES ianua est, per quam introitur ad intelligendum & amandum Deum: & si-
gnum est, per quod idem agnoscitur Deus: Nisi enim credideritis, ait sancta scri-
ptura, non intelligetis. Ecce enim quomodo nō potest Deus agnosci, antequam
credatur in eum, inde dicit Apostolus: Quomodo inuocabunt, in quem nō cre-
diderunt? August. in lib. De expositione Dominicæ orationis & Symboli ad Ca-
techumenos, serm. 2.

DE FIDEI NECESSITATE, PAVL. AD HEB. XI.

SINE fide, ait, impossibile est placere Deo: credere enim oportet accedentem ad
Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit. Et Rom. 14. Omne quod nō
est ex fide, inquit, peccatum est.

DE NOMINIS NOTIONE.

FIDES appellata est ab eo, quod fit, duæ syllabæ sonant, cum dicitur, fides. Prima
syllaba est à factō, secunda à dictō. Interrogo ergo te, vt rrum credas: dicis, credo.
fac quod dicis, & fides est. August. serm. 237. de tempore.

QVOTVPLEX FIDEI SIT SIGNIFICATIO,

ex F. Dominico Soto.

DVPLEX tantū significatus est in hoc nomine, Fides. Significat enim & virtutem
moralē, quæ est in voluntate: & intellectualē, quæ est in intellectu. Quæ quidē expli-
catio, ex ipsa statim nominis etymologia perlucet. Etenim & Cicero prius lib. 1.
de Officijs, & postmodum August. epist. 19. ad Hieron. in duabus syllabis, quarum
prima est à fio, secunda verō à dico, adnotarūt, fidē eō dici, quia fit quod dicitur.
Vnde fides primū omnium significat constantiam & veritatem, quæ in dictis
quidpiam afferentis aut promittentis, inesse debet: quæ nimirum moralis virtus,
fidelitas etiam nuncupatur, &c.

Secundo modo accipitur fides, vt est intellectualis virtus: nempe assensus quē
præbemus enuncianti aut promittenti nobis aliquid. Quæ quidem notio ex pri-
ori nascitur. Cum enim ille, quem fidem primo modo habere scio, (id est, dicto-
rum constantiam & veritatem) mihi asserit quicquam, aut promittit, persuadet
quidem mihi, quod dicit, & (quod idem pollet) facit mihi fidem: hoc est, generat
in me assensum, quo illi credo. Qui quidem proinde assensus, dicitur fides. Domi-
nicus Soto De natura & gratia lib. 2. cap. 6.

ET PAVLOPOST HANC SENTENTIAM

ex verbis declarat D. Augustini.

Dvos ergo si demus huic nomini, Fides, significatus, satis est: Nempe vt sit fides,
quam mihi quispiam dat, dum quidquam asserit aut promittit, & quam ego vicif-
sim do illi dum credo. Has duntaxat notiones edocet Augustin. de spiritu & lite-
ra cap. 31. his verbis: De hac enim fide nunc loquimur, quam adhibemus, cum ali-
quid credimus: non quam damus, cum aliquid pollicemur: nam & ipsa dicitur
fides. Sed aliter dicimus, Non mihi habuit fidem: aliter autem, Nō mihi seruauit
fidem. Nam istud est, Non credidit quod dixi: illud, Non fecit quod dixit. Secun-
dum hanc fidem, qua credimus, fideles sumus Deo: secundum illam verō, qua fit
quod promittitur, etiā Deus ipse fidelis est nobis. Hoc enim dicit Apostolus: Fi-
delis Deus, qui non vos permittit tentari supra id quod potestis. Tārum August. 1. Cor. 10.

h h h 2

DE

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE FIDVTIA.

Ex his colligitur, non esse necessarium, vt alio modo accipiatur fides pro fiducia; vt tam nostri quidam, q̄ aduersarij omnes pro comperto habent. Nam fiducia res est alia à fide, & proles eius. Nec per se propriè est virtus, sed virtutis modus. Est enim, vt scienter ait S. Thomas 2. 2. q. 129. roborata spes ex aliqua firma opinione, seu robur spei, pertinet ad magnanimitatem. Inde enim quòd fidem habeo dictis assentis aut promittentis, spero & fido ita fore. Quinimòdò quauis ex fide nascitur, à charitate postmodum augetur & perficitur. Et ideò fiducia à fide nomen trahit, sicuti effectus à causa. Quamobrem firma certa que fides exprimitur nomine fiducia, veluti causa nomine effectus. Idem Soto cap. 6. lib. 2. De Natura & gratia.

DESCRIPTIO FIDEI, EX EODEM

Dominico.

FIDES Catholica, Christianæ familiæ necessaria, vtpotè qua Christiani cōsemur, nō est specialis illa, qua indubitato credit quisque, ac constituit sibi remitti peccata propter Christum, & esse in gratia dei, sed illa potius persuasio diuina atque assensus, quem debemus præstamusq; Deo, omnium in genere, quæ ab ipso sunt, Ecclesiæ reuelata per Christum, perque eius Prophetas, Euangelistas, & Apostolos: inter que & promissiones ipsæ diuinæ cōnumerantur. Duo hinc enunciamus:

PRIMUM EST,

Quòd nullatenus duæ, sed vna penitus fides est, quæ credimus vniuersa reuelata, siue historiæ sint, siue promissiones, siue præceptiones, aut consilia. Eiusdè enim habitus virtus est, credere, quòd Abraham genuit Isaac, & quòd in illo promissus est nobis redemptor, quòd Christus carnem suscepit, & quòd credentibus & baptizatis promiserit salutem. Atque eiusdè fidei est actus, credere promissiones illas, & quascunque alias, quæ sunt in sacra pagina, factas esse à Deo, quod ad historiam pertinet: & certò credere verissimas esse & firmissimas, quod propriè pertinet ad fidem promissionum, vnde spes nobis erigitur.

SECUNDVM EST,

Quòd promissionum assensus, ad fidem catholicam pertinens, non est specialis ille, quo quisque de se credit, seu recipere modò, seu habere iam gratiam: sed ille in genere, quo firmiter credimus, Iesum Christum vniuersalem esse redemptorem, vnum mediatorem Dei & hominum: & ideò nisi eius merito, nemini vllam condonari noxam: sed quidquid peccatorum à lapsu vsque Adam remissum est, & remitteretur, virtute sanguinis sui remitti: atque adeò nemini, nisi per ipsum, ad æternam hæreditatem accessum patere. Idem Soto cap. 7. d. lib. 2.

DE FIDEI HVIVS FVNDA MENTO.

CERTVM propriumque fidei Catholicæ fundamentum, Christus est. Fundamentum enim aliud, ait Apostolus, nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. August. in Enchirid. ad Laurent. cap. 4.

QVOMODO D. PAVLVS DEFINIAT Fidem.

EST autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentiū, ad Hebr. II. Quam qui habent, fideles vocantur: & qui non habent, infideles. August. lib. 13. De Trinitat. cap. 2. Veraciter autem fideles sumus, si quod verbis promittimus, operibus complemus. Gregorius Homil. 29.

EXPLICATIO EIVSDEM, D. IOAN.

Gropperi.

SUBSTANTIA, inquam, rerum sperandarum, id est, certitudo & quasi certa possessio quædam earum rerum, quas speramus, eò quòd eas mentis nostræ oculis sic representet ac sistat, vt iam illis quodammodo frui videamur. Et argumentum non apparentium, id est, perspicua ostensio, & certa demonstratio rerum non venientium in conspectum, vt de ijs persuasi sumus, ac si ocu-

lo cor.

LIBER QVINTVS.

lo corporali peruiderentur. Gropper. in institutionibus suis de doctrinæ Noui testamenti summa.

ALIA DECLARATIO D. SOTO.

Id est, habitus seu vis virtusque mentis, qua, licet obscure, certò tamen & firmiter assentimur his, quæ speramus apertè videre. lib. 2. De natur. & gratia, cap. 7. vel, Fides Catholica, vt est inter omnes Christianos cōstitutissimum, est assensus certus & firmus, obscurus quidem, tamen cui non potest subesse falsum. In quâ Definitione designantur duo:

PRIMO.

FIRMITAS assensus, cuius causa dicitur substantia, id est, inchoatio rerum sperandarum, quæ robur habet & firmamentum ex obedientia libertatis. Nam rerum, quæ nec videntur, nec rationatione demonstrantur, nunquam haberemus tam firmum assensum, nisi in captiuitatem redigentes intellectum in obsequium Christi.

SECUNDO.

SUBIECTVM Fidei esse intellectiuam potentiam obiecti autem rationem, ad oia patere, vniuersaque ambire quæcunque à Deo cælitus sunt reuelata, siue res gestæ sint, siue madata, vel monita, siue sua promissa. Hæc enim omnia in spem nos futurorum mittunt. Quocirca in eodem Symbolo vtrique copulantur articuli: scilicet, & qui historiales sunt, vt quòd Christus natus est, & crucifixus: & præterea qui de sanctorum communionem, & remissione peccatorum constituuntur, tanquam sub eodem obiecto fidei comprehensi, eodem cap. 7.

ILLATIO CONTRA FIDEM SPECIALEM.

EST ergò persuasus facilimum, fidem illam commentitiam, quam vocant specialem, ad fidem catholicam minimè pertinere. Fides enim Catholica ex sola diuina assertionem, vel promissione pendet: quòd autem quisque aptus sit & idoneus promisso beneficio suscipiendo, ex humano assensu & cooperatione etiam pendet, ergò huius fides non est Catholica. ibidem.

ALIA ILLATIO ADVERSVS DEFINITIONEM

Caluini.

INCONGRVA ergò est definitio Caluini, quam libro de Institut. relig. Christi. tribuit fidei, nempe quòd sit diuinæ erga nos benevolentia firma certa que cognitio, quæ gratuita in Christo promissionis veritate reuelatur mentibus nostris, & cordibus ob signatur. Nam si ad promissiones in genere referatur, non est nisi pusilla portio Catholicæ fidei: si verò ad illam suam specialem certitudinē, quam de se quisque habet, extra limites est eiusdè orthodoxæ fidei. Soto ibidem.

QVID FIDES CHRISTIANA CONVENIAT cum fide antiqua.

EADEM est fides nostra, quæ & Antiquorum: Augustinus lib. de Patientia cap. 21. Antiqui iusti ante incarnationem verbi in hac fide Christi & in hac vera iustitia, quod est nobis Christus, iustificati sunt: hoc credentes futurum, quod nos credimus factum: gratia salui facti per fidem, non ex seipsis, sed Dei dono: non ex operibus, nè fortè extollerentur. Bona quippe opera eorum non præuenerunt misericordiam Dei, sed secuta sunt.

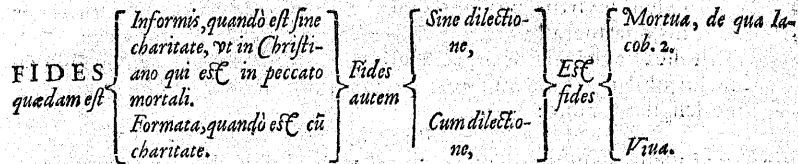
IDEM SVPER IOAN. TRACTAT. 45.

TEMPORA variata sunt, non fides: quia eadem fides vtroque coniungit, & eos qui crediderunt venturum, & eos qui venisse iam crediderunt. Diuersis quidem temporibus, sed vtroque per vnum fidei ostium, id est, Christū, videmus ingresses. Et alibi: Eundem spiritum habuerunt, qui venturum in carnem Christum prænunciarunt, quem etiam illi, qui eum venisse nunciauerunt.

h h h 3 DE

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE PARTITIONE FIDEI.

TABVLA 50.

DE FIDE INFORMI, SENTENTIA D. PAULI.

Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuerò prophetiam, & nouerim mysteria omnia & omnem scientiam, & habuerò omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Et si distribuero in cæcos pauperum omnes facultates meas, & si tradiderò corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuerò, nihil mihi prodest. 1. Cor. 13.

DE EADEM, SENTENTIA D. IACOBI.

Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habet? nunquid poterit fides saluare eum?

ET PAVLOPOST.

Vis scire o homo inanis, quoniam fides sine operibus ociosa est? Abraham pater noster nonne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filium suum super altare? Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides consummata est? Et suppleta est scriptura, dicens: Creditur Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est. Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum? Similiter & Raab meretrix, nonne ex operibus iustificata est, suscipiens nuncios, & alia via eiciens? sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est. Iacob. 2.

SENTENTIAE HVIVS LIMITATIO D. SOTO.

Ex his verbis quidam elicere conantur, quod fides mortua non sit fides, tñ quod eiusmodi fides nihil differat à fide demonũ. Vno enim contextu ait Iacobus, qd fides, si nō habeat opera, mortua est in semetipsa: & quod ille, qui hoc modo credit, nihil magis egregium facit qd demones, qui credunt & contremiscunt. Hac tamen ambo citra negotiũ dissoluet, qui verba Iacobi æstimatẽ fuerit meditatus.

Non enim refert fidem ad Charitatem, sicuti hominem ad animam, sed sicuti corpus ad animam. Non, inquã, ait: sicut homo, sed, sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est. Viuit enim per animã & homo, & corpus: sed homo tanq̃ per formam, quæ pars sui est: corpus autem tanquã per eam, quæ extrinsecus sibi accidit. Et ideo quia Deus, qui est nobis cœu anima vitæ spiritualis, habitat in nobis per charitatem, (Deus enim charitas est; & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo) expuncta charitate, & homo manet spiritualiter mortuus, & fides sua mortua. At tamen, vt corpus absq; anima suam retinet integram essentiam corporis, ita & fides absq; charitate, suam habet rationem, substantiam, & proprietatem fidei, quæ est assentire dictis Dei.

Neq; continuò consequens est, fidem illam mortuam nihil ab illa demonum distare. Ratio enim fidei non solum consistit in certitudine, quam forsã habere possunt demones maiorem, immò clariorem nobis: sed in eo, quod per obedientiam & voluntatis obsequium (vt in ipsa eius definitione innuebamus) suscipitur. Demones autem non vtrò, sed inuicẽ credunt: & inde fit, vt nostra fides suapte natura illiciat nos ad amorẽ Dei: illa verò sua, nihil aliud quã timorem illis incutiat & tremorem. D. Soto cap. 7. lib. 2. de Natura & Gratia.

DE

Gene. 15.
Rom. 4.
Galat. 3.

1. Ioan. 4.

DE FIDE FORMATA, D. PAULI SENTEN-

tia ad Galat. 5.

NAM in Christo Iesu neque circuncisio aliquid valet, neq; preputium: sed fides, quæ per charitatem operatur.

ET I. TIMOTH. I.

FINI S autem præcepti est charitas, de corde puro, & conscientia bona, & fide nõ ficta. Quæ verba sic interpretatur diuus Augustinus: Cum enim diceret, charitas: addidit, de corde puro: vt nihil aliud, quã id, quod diligendũ est, diligatur. Conscientia verò bona, subiunxit propter spem. Ille enim se ad id, quod credit & diligit, peruenturum esse desperat, cui male conscientie scrupulus inest. Tertio, & fide, inquit, non ficta. Si enim fides nostra mendacio caruerit, tunc & nõ diligimus quod non est diligendum, & rectè vitandũ id speramus, vt nullo modo spes nostra fallatur. Augustinus libro 1. de doctrina Christiana, cap. 40.

DE FIDEI EFFECTIBVS, QVOS D. PAVLVS AD

Hebræos per exempla sanctorum patrum veteris enumerat testamenti.

TABVLA 51.

NAM FIDE

- I.
INTELLIGIMVS aperta esse secula verbo dei, vt ex inuisibilibus visibilia fierent.
- II.
FIDE plurimam hostiam Abel, quã Cain, obreulit Deo: per quam testimonium consecutus est, esse iustus, testimonium per hibente muneribus eius deo: & per illam defunctus adhuc loquitur.
- III.
FIDE Enoch translatus est, nẽ videret mortem: & non inueniebatur, quia transtulit illum deus: ante translationem enim testimonium habuit, placuisse deo.
- IIII.
FIDE, Noẽ responsõ accepto de ijs, quæ adhuc non videbantur, metuens, aptauit arcam in salutem domus sue, per quam damnauit mundum: & iustitiæ, quæ per fidem est, hæres est institutus.
- V.
FIDE, qui vocatur Abraham, obediuit in locum exire, quem accepturus erat in hereditate: & exiit, nesciens quò iret.
- VI.
FIDE demortuus est in terra promissionis, tanquã in aliena, in casulis habitando cum Isaac & Iacob, cohæredibus repromissionis eiusdem.
- VII.
FIDE & ipsa Sara sterilis virtutem in conceptione seminis accepit, etiam præter tempus ætatis: quoniam fidelem credidit esse eum, qui repromiserat.
- VIII.
FIDE obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur: & vnguentum offerebat, in quo susceperat repromissiones, arbitrans quia & à mortuis suscitare potens est Deus.
- IX.
FIDE & de futuris benedixit Isaac Iacob & Esau.
- X.
FIDE, Iacob moriens, singulos filiorum Ioseph benedixit, & adorauit fastigium virgæ eius.
- XI.
FIDE, Ioseph moriens, de protectione filiorum Israel memoratus est, & de ossibus suis mandauit.
- XII.
FIDE, Moyses natus, occultatus est mensibus tribus à parentibus suis, eo quod vidissent elegantem infantem, et non timuerunt Regis edictum.

bbb 4

XIII.

XIII.

FIDE, *Mosis grandis factus, negavit se esse filium filiae Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere iucunditatem, maiores diuitias aestimans thesauro Aegyptiorum, improprium Christi. Adspiciebat enim in remunerationem.*

XIIII.

FIDE *reliquit Aegyptum, non veritus animositatem Regis: iniustitiam enim tanquam videns sustinuit.*

XV.

FIDE *celebrauit Pascha & sanguinis effusionem, ne qui vastabat primitiua, tangeret eos.*

XVI.

FIDE *transierunt mare rubrum, tanquam per aridam terram: quod experiri Aegyptij, deuorari sum.*

XVII.

FIDE *muri Hiericho corruerunt circuitu dierum septem.*

XVIII.

FIDE *Raab meretrix non periit cum incredulis, excipiens exploratores cum pace.*

XIX.

ET *quid adhuc dicam? Deficiet enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samson, Iephte, Dauid, Samuel, & prophetis, qui per fidem vicerunt regna, operari sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, obtulerunt ora leonum, extinxerunt imperum ignis, effugerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra vicerunt exterorum: acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos.*

Et hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid prouidente, ne sine nobis consummarentur. Ad Hebr. cap. 11. per totum.

DE DVOBVS ERRORIBVS, QVIBVS HOC

seculo doctrina vera & Catholicae fidei plurimum obscuratur.

PLVRES quidem & graues sanè, ijdemque perniciosi sunt errores hac tempestate, qua sepe multumque controuertitur de virtute siue efficacia fidei, qua fideles sumus: quorum tamè duo præcipui, ex quibus ceteri ferè omnes pendere vidètur, & connexi sunt, & quasi inseparabiles.

PRIMVS:

QVOD iustificatio nostra ex sola diuina pollicitatione, absque operibus nostris, dependeat.

SECVNDVS:

QVOD certus fieri quisque possit per fidem, se esse in gratia.

CONTRA PRIMVM DISPVATIO NON MINVS ELEGANS & diferta, q̄ grauis & crudita D. Augustini in lib. de vita Christiana, cap. 13.

PROPOSITIO.

ALIOS noui, inquit, quos ita insipientiæ & imprudètiæ tenebrosa caligo & ignorantia fallit ac decipit, vt fidem quã habere se simulât, sine iustitiæ operibus apud Deum sibi censeât profutura: & hoc erroris genere decepti, sine metu crimina nefanda committunt, dum credunt Deum non criminari, sed perfidiæ tantum ultorè. Et huiusmodi non solum seipfos perisse contèti sunt, sed etiã alios, in quibus nullum diuine scientiæ lumè est, suis nituntur laqueis implicare, & impletur in illis Saluatoris nostri sententia, dicentis: Cæcus si cæco ducatū p̄ter, ambo in foueam cadunt. Nam si nullū crimè, sed sola perfidia condènatur, ergo securi peccamus & liberi, & sine causa Deus dedit madata iustitiæ, si sola sine iustitiæ operibus fides prodest.

CAVSA HVIVS ERRORIS QVAE SIT.

VND è hic tam impius, tam scelestus, tam pfidus ignoratiæ error obrepserit, scire non possumus, nisi forè ex illis, q̄ hoc exèplo in lege veteri populum seducebât, & secum simul æternæ morti & perpetuo tradebant interitui, de quibus scriptū est: Nolite audire sermones prophetarū, q̄ prophetat vobis, quoniã vani sunt ipsi, &

& visiones à corde suo loquuntur, & non ab ore Domini. Dicunt enim ijs qui repulerunt verbum Domini, Pax erit vobis, & omnibus qui vadūt in voluntatibus suis. Omni qui vadit in errore cordis sui, dicunt, Non venient super te mala.

ERRORIS HVIVS CONFVATIO.

MVLTÀ quidè nobis, immò totius legis testimonia aderant, quibus tam perniciosum destruere errorè ac sepelire poteram: sed nè legentè diutius fatigemus, sufficiant pauca de plurimis. Respondeat ille mihi, cuius talis est sensus: Adam à Deo factus homo primus statim in principio mundi, perfidiæ, an peccati causa damnatus est? In quo nihil fuisse incredulitatis inuenio, p̄ter solam inobediètiã, cuius causa ille damnatus est, & omnes suo damnantur exemplo. Cain quoque non perfidiæ causa, sed quia fratrem interemerat, condènatus est. Quid plura? Vniuersus hic mundus vt diluuiò interiret, non perfidiæ causa lego factū fuisse, sed criminū. Sodoma & Gomorra vt repentino cremarentur incendio, nullam causam incredulitatis inuenio, nisi peccatorum & scelerum: quod scriptura euidenter demonstrat & dicit: Homines Sodomitæ, mali & peccatores erāt in conspectu Dei valdè. Populus ille Iudaicus vt tam frequenter interire videretur, & corripi, nonne peccatorum causa præstabat?

SOLVTIONES OBJECTIONVM, QVIBVS CONCLIANTUR SENTENTIAE PAULI & IACOBI DE FIDE & OPERIBVS.

SED dicit aliquis: Veteris legis testimonia tantum non accipio, nisi mihi & noui testamenti exempla protuleris: Accipe Saphiram & Ananiam, quos apostolica sententia, non perfidiæ crimine, sed furri & mendacij causa, damnauit.

Forſitan dicturus es mihi: Vt quid ergo Apostolus dicit, Arbitramur iustificari hominē per fidem sine operibus legis? Ipsiū qui hoc dicit, lego hominē absentē etiã condemnasse, quia vxorē patris acceperat. Intelligenda est ergo scriptura, q̄ scientibus conuenire videtur in omnibus, & non nisi solis, à quibus minimè intelligitur, discrepare. Iustificari hominē, inquit Apostolus, per fidē: sine legis operibus, dicit, sed non sine illis operibus, de quibus alterum Apostolum audio dicentem: Fides sine operibus mortua est. Paulus enim Apostolus de legis operibus locutus est, hoc est, de circuncisiōe carnali, & neomenia, & sabbatho, & huiusmodi ceteris, quæ lex fieri antè præceperat, & iam Christi tempore non erant necessaria. Iste verò Iacobus de operibus iustitiæ loquitur, quæ qui non fecerit, verè mortuus est, quauis se simulet esse fidelem.

Sed dicit aliquis illud Apostoli, dicentis: Corde enim creditur ad iustitiã, ore autem fit confessio ad salutem: Stulte, hoc baptismi impletur in tempore, quo vt baptizetur quis, sola confessio desideratur & fides. Nam quid tibi ipsius baptismi lauacrū prodest, si sola sine iustitia fides queritur? Baptismo enim peccata ablui, fides omnium tener. Si deinceps peccandum est, abluisse quid prodest?

SENTENTIAE CATHOLICAE CONFIRMATIO
ex collatione scripturarum.

AVDI quid dicat Dominus homini semel sanato: Ecce sanus factus es, iam noli peccare, nè quod tibi deterius eueniat. Hoc & beatus Petrus Apostolus manifestissime docet, ei deterius aliquid, q̄ post agnitã iustitiæ viam peccauerit, euenire, cum dicit: Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri Saluatoris Iesu Christi, his rursum impliciti superantur, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. Melius enim esset illis viam non cognoscere iustitiæ, quam post cognitam retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato. Contingit enim eis illud veri Prouerbij: Canis reuersus ad vomitum suum, & sus lora in volutabro luti.

Hoc & beatus Paulus Apostolus testatur, & loquitur, hominē post baptismi sanctificationē pristino errore peccantē, non sine ingenti pœnitentia cōseruari, dicēs: Impossibile est enim, eos q̄ postq̄ semel illuminati sunt, gustauerunt etiam donum cœleste, & participes sunt facti spiritus sancti, gustauerunt nihilominus bonum

bonum dei verbum, virtutesq; seculi venturi, & prolapsi sunt, renouari rursus ad poenitentiam, rursus crucifigentes sibi metipsis filium Dei, & ostentui habentes.
VIA SALVTIS.

Matth. 19. QVENDAM etiam ad Saluatorem accessisse, & quid faciendo vitam æternam perciperet, interrogasse Euangelista testatur: cui ita à Domino responsum est: Si vis vitam habere, serua mandata. Non dixit, Serua tantum fidem. Nam si sola fides q̄. ritur, superflue iubentur mandata seruari. Sed absit vt ego Deum meum aliquid dicam præcepisse superfluum. Sed dicant hoc illi, qui peccando iam filij perditionis effecti sunt: & in hoc tantum solatium se habere credunt, si alios secum poruerint morti perpetue mancipare.

PECCATIS HOMINES DAMNARI ETIAM FIDELES.

Pro. 11. iuxta 70. 1. Petr. 4. Psal. 98. 103. 67. NAM si Deus peccatorem non punit, vbi est illud propheticum, Si iustus vix saluus erit, peccator & impius vbi parebunt? Et alibi: Quia peccatores peribunt. Et iterum: Deficient peccatores à terra, & iniqui ita vt non sint. Et iterum: Sicut deficit fumus, ita deficiant: sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei. Nullum hinc tantum incredulum & infidelem, sed peccatores audio condemnari.

NEC SOLAM SVFFICERE FIDEM.

Matth. 7. ET Saluatorem nostrum quodam loco dixisse lego: Non omnes qui dicunt mihi, Domine Domine, intrabunt in regnum caelorum, sed qui faciunt voluntatem patris mei qui in caelis est. Vtique isti in Christum credebant, qui cum etiam Dominum nuncupabant. Nec idcirco illis caelestis regni ianua panditur, quia illum ore, quem factis abnegant, confitentur. Negari autem Deum factis, non minus quam verbis, Apostolus dixit: Deum confitentur se nosse, factis autem negant. Et Dominus in Euangelio: Multi mihi dicent in illa die: Nonne in nomine tuo demonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et dicam illis: Nunquam vos cognoui. Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem. Vique adeo isti credidisse dicuntur, vt in nomine Domini virtutes etiam operarentur. Nec tamen eis proderit fides, quia iustitiae opera non fecerunt.

SED NECESSARIA ETIAM AD SALVTEM sunt opera.

Matth. 23. ITA QVIB si sola fides prodest, cur illi cum angelis satanae in perpetuum gehennae ignibus mancipantur, qui non perfidiae causa, sed quia boni nihil fecerunt, iudicantur? sicut scriptum est: Et dicet eis rex qui ad sinistram sunt: Discedite à me maligni in gehennam aeternam, quam parauit pater meus diabolo & angelis eius. Esuriui, & non dedistis mihi manducare: &c. Non dixit vtiq; quia non credidistis mihi. Vnde intelligi datur, non eos incredulitatis causa, sed propter bonorum operum sterilitatem, esse damnandos.

DISPVATIONIS HVIVS EPILOGVS.

NEMO ergo alterum decipiat, nemo seducat, nisi quis iustus fuerit, vitam non habebit: nisi quis in omnibus Christi mandata seruauerit, partem non potest habere cum Christo: nisi quis terrena despexerit, diuina non accipiet: nisi humana contempserit, non potest habere caelestia. Nec quisquam Christianum se iudicet, nisi qui Christi & doctrinam sequitur, & imitatur exemplum. Haec enus Augustin.

CATHOLICA CONTRA HVNC ERROREM ASSERTIO.

SALVS itaque non offertur per Christum, nisi certo modo qualificatis, sicut demonstrant haec scripturae: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei, Ioan. 3. Poenitentiam agite, appropinquauit regnum Dei, Matth. 4. Nisi poenitentiam habueritis, similiter omnes peribitis, Luc. 13. Factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis, Ad Heb. 5. Ecce qualitates fidei, baptismi, poenitentiae, & spontaneae voluntatis, ad obtemperandum Christo praerequiruntur. Sonnius lib. 1. Demonstrationum de fide, cap. 6.

DETE

DETECTIO SECVNDI ERRORIS DE

certitudine gratiae. TABVLA 52.

CERTITUDO ex duobus estimari potest, vel ex parte	<p>Obiecti, cuius assensus non potest esse falsus.</p> <p>Subiecti est firmitas assensus illius rei, quam quis sibi per suadet, omni depulsa dubietate, propter sibi apparentem veritatem.</p>	<p>Quaestio autem praesens ita explicatur:</p>	<p>Non ligatur de certitudine ex parte subiecti. Nemo enim dubitat quin possit, quis ex leuitate tam firmum habere assensum, & iudicio suo tam certum de re falsa, quam Chri- stianus habet de fide catholica, vt haereticus de suis dogmatibus plerique omnes.</p> <p>Sed dubitatio est de certitudine, ex parte obiecti, verum eam quis possit habere, se esse in gratia, vt talis assensus esse nequeat falsus, magis quam fides catholicae fidei. D. Soto de nat. & gratia, lib. 3. cap. 10.</p>
---	--	--	--

SVBDIVISIO DE DVPLICI HVIVS

quaestionis sensu. TABVLA 53.

AT VERO QVAESTIO

Primus, secundum praesentem statum, An nunc scilicet sit quis in gratia.

Alterum, an possit habere certitudinem perseverantiae usque ad finem vitae & affectionis gloriae.

CONFVTATIO PRIMI MEMBRI EX LIBELLO

Ioannis Hessely contra Nouitiam fidem, quam vocant specialem, vndecim argumentis. Quorum PRIMUM est,

QVOD haec fides, qua quisque certo statuit sibi remissa peccata propter Christum sicut ea doctrina, qua docetur is habere peccati veniam, qui eam se per Christum habere firmiter statuit, non sit expressa in symbolo Apostolico, aut Niceno, vel Constantinopolitano, aut Athanasij. Et cum Augustinus libro de fide & symbolo, & in Enchiridio cap. 64. exponat Apostolicum symbolum, atq; expressè illam eius partem, (Remissionem peccatorum) huius fidei non meminit: Quinimmo docet, Deum in ignoscendis criminibus respicere mensuram doloris & cordis contriti. Item Fulgentius & Rufinus, aut alij dum ea quae fidei sunt exponunt, ne verbum quidem de hac fide faciunt, &c. proinde nouitia est, & veteri Ecclesiae ignota.

SECVNDVM ARGVMENTVM.

SECVNDò haec persuasio est in ijs etiam qui integram fidem non habent, sed haereticus sunt: vt in Eunomio, de quo scribit Augustin⁹ libro de haeresibus ad Quod. uult deum: Fertur, iniquens, vique adeo fuisse bonis moribus inimicus, vt affeueraret, quod nihil cuiquam obesset quorūlibet perpetratio ac perseverantia peccatorum, si huius, quae ab illo docebatur, fidei particeps esset.

TERTIVM.

TERTIò, haec persuasio tollit timorem diuinae seueritatis atque iudicij, dum iubet hominem esse securum.

QVARTVM.

QVARTò, reijcitur haec doctrina sic: Quisquis carni mēte seruit atque peccato, Deo placere non potest, iuxta Apostolum (Rom. 8.) dicentem, Qui in carne sunt, & secundum eam ambulant, Deo placere non possunt: Sed nemo certus est an dominetur sibi peccatum, & ambulet secundum carnem. Igitur nemo certus est se placere Deo.

QVIN-

QVINTÒ reijcitur hæc doctrina, quia tollit orationem Dominicā, qua oramus vt dimittantur nobis debita.

SEXTVM.

SEXTÒ, doctrina huius specialis fidei aduersatur doctrinæ scripturæ de baptismo. Nam si fide hac certus sit homo se esse Dei filium, Deumque sibi iam propitium: consequens est, baptismum non adhibendum, vt peccata remittantur, vel vt homo renascatur.

SEPTIMVM.

SEPTIMÒ, hæc persuasio aduersatur Apostoli doctrinæ de recto vsu Eucharistiæ. In qua requirit probationem suis ipsius, nè quis indignè māducet aut bibat. Doctrina aut hæc hominē certū esse iubet, atq; itā ab omni periculo securū fore pollicetur

OCTAVVM.

OCTAVÒ, hac vana doctrina euertitur veræ poenitentię sue conuersionis ad Deum prædicatio. Cū enim sacra scriptura doceat, veram poenitentiam cōuer- sionemque præcedere remissionem peccatorum, hæc doctrina contrā asserit, remissionem peccati obtineri ante omnia per hanc fidem: & tum demū sequi veram poenitentiam & conuersationem secundum Deum. Hinc est Luteri dictum: Qui credit se absolutum, est absolutus, quidquid sit de contritione.

NONVM.

NONÒ, aduersatur hæc vana fides potestati soluendi & ligandi, remittēdi & reti- nēdi peccata, quā dedit Dñs Petro & Apostolis. Habet enim hæc fides, q̄ peccata sint remissa sola fide, etiā si nemo solutor vel remissor accedat, vt ridiculū iam sit, quod Apostolis suis Dominus dixit: Quorum remiseritis peccata, remittūtur eis.

DECIMVM.

DECIMÒ, hæc fides adeò noua est & falsa, vt cūm sibi ipsi cōtraria sit, se ipsam destruat. Nam nemo cuiquā assentitur, nisi quod verū esse iudicārit, etiā priusquam assentiat. Cū itaq; hac vana persuasionē credat homo sibi remitti peccata p̄ eam ipsam fidem, qua credit hoc, necessē est id verum esse etiam prius quā credat, atque idē ipsā fides remissionis, posterior est remissione.

VNDECIMVM.

POSTREMÒ, hæc vana persuasio procedit ex exili intellectu Euāgelij & verbi Dei, sine potius per ipsam verbū Dei peruertitur. Fides enim in nihil aliud collimare debet, q̄ in Dei verbū: Nullū autē est verbū Dei, dicens cuiilibet hominum, esse ei remissa peccata. Sed Euangelium vnum & idem est apud omnes Christianos. Vnde Euangelium generalibus enunciatis in scriptura proponitur. At particularia pro personarum varietate mutantur. Ioan. Hesselius, apud quē fusiū tractantur.

CONCLUSIO PRIMI HVIVS MEMBRI CATHOLICA.

NEMO potest adeò esse certus suę proprię iustificationis, q̄ est Christianus de articulis fidei. Ratio est, quia certitudo huiusmodi, q̄ quisq; sit in gratia Dei, ex duobus p̄der: vt potē ex firmitate diuinę promissionis, q̄ est fides catholica: & ex nostra dispositione, nempe si fecerimus illa, q̄ a nobis ipse requirit. Huius autē secūdi mēbri fidē habere nō possum⁹, quāta est fides catholica: ergò neq; tantā vllus de cōmuni lege habere potest, q̄ sit in gratia. D. Soto c. 10. lib. 3. de natura & gratia.

CONFVTATIO SECVNDI MEMBRI, DE PERSEVERANTIA FIDEI, EX EODEM HESSELIO PER ARGUMENTA OCTO.

MVLTO porrò vanior est ea fides, qua quisq; statuit firmiter, se peruenturū ad vitam æternam, quā qua sibi statuit peccata remissa. Hęc enim etiam de futuris pronūciat, quę soli Deo nota sunt, iuxta illud Sapientis: Homo futura nullo scire potest nuncio. Et, Nē gloriēris in crastinum, ignorans quid superuentura pariat dies. Illa autem tantum de præsentī iustitia. Igitur & eius, licet iam satis sit reiecta, paucis ostendamus vanitatem.

ARGV.

PRIMÒ igitur, nullum symbolorum, neque Apostolicum, neq; Nicenum, neq; Constantinopolitanum, neq; Athanasij habet, quod quilibet debeat credere, se habiturū vitā æternā. Licet enim credamus vitam æternā, non tñ idcirco credimus nos eam possessuros. Credimus enim similiter & mortē impiorū æternā: & tñ nemo debet, etiā si hæcenus impiè vixerit, credere se intraturū ignē æternū.

SECVNDVM.

SECVNDÒ, hæc persuasio, qua quis statuit se peruenturum ad vitam æternam, est in hæreticis, qui certò non eò peruenient. Falsa est itaq; hæc persuasio, & nō innitens veraci verbo Dei.

TERTIVM.

TERTIÒ, si fides iustificans reddit hominem certum de æterna vita, igitur certum eum facit, q̄ in fide perseverabit, quod sibi certò polliceri potest nemo. Nā sicut Apostolus docet, multi repulsa bona conscientia, naufragium fecerūt circa fidem: & alios præ auaritia à fide excidisse dicit. 1. Timot. 6.

QVARTVM.

QVARTÒ, hæc persuasio pronūciat de occulta & inscrutabili Dei p̄destinatiōe. Nā p̄ eā firmiter statuit homo se p̄destinatum, securiorq; est de æterna sua salute, q̄ fuit homo & angeli ante lapsum. At secūs Augustinus: Licet, inq̄t, sancti de suæ p̄seuerantiæ p̄mio certi sint, de ipsa tñ p̄seuerantia sua reperiūtur incerti. Itē Hieronymus: Scriptū est, inquit: Nē beatū dixeris quempiam ante mortē, Eccle. 11. Quādiū enim viuimus, in certamine sumus: quādiū in certamine, nulla est certa victoria, q̄ etiam Apostolo fortissimè prælianti, in futuro seculo reseruabatur.

QVINTVM.

QVINTÒ, hac persuasiōe tollitur sollicitudo rectè agendi, & ille timor, quē iubet Apostolus: Tu autē fide stas. noli alrū sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, nè fortè nec tibi parcat. Vide ergò bonitatem & seueritatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, seueritatem: in te autem bonitatē Dei, si permanseris in bonitate: alioquin & tu excideris, Ad Rom. 11.

SEXTVM.

SEXTO, hac persuasionē iudicat homo se ipsam, nō solum p̄ p̄senti, sed etiā p̄ futuro tēpore, omnibus modis sic inuadēs Christi iudicis officium, & peccās in illud p̄ceptum sapientis: Ante mortē nè laudes hominem quenquam. Eccle. 11.

SEPTIMVM.

SEPTIMO, Nullum est Dei verbum, quod testetur cuiilibet fideli eum esse peruenturū in fide & charitate, & habiturū vitā æternā, quinimodò iam ostēsum est, scripturā docere, multos à charitate excidere, atq; dānari in æternū, vt Saul. Vana itaq; hæc persuasio non versatur circa Dei verbū, & p̄inde non est fides.

VLTIMVM.

POSTREMÒ, si statuunt, prout statuunt, q̄ conciliatā habeant erga se Dei beneuolentiā, itā vt hoc anno, mense, vel die, nō sint casuri à fide aut iustitia, sed p̄tendi à Deo: manifestè iam patet, nō hęc esse fidē qua iustificati fuerunt p̄phetæ aut apostoli: vel, si ea iustificati essent, falsa certè, seu q̄ falsum credidisset p̄ Dei verbo, iustificati essent. Hęc omnia vberius pertractat R. D. Ioannes Hesselius in dicta sua confutatione, ca. 10. Et Dominicus Soto lib. de natura & gratia.

REGVLA SIVE DECISIO HVIVS CONTROVERSIAE COMMVNIS.

ALITER ergò consideratur p̄missio de venturo Christo, & remissiōe peccatorū in genere, q̄ ex nullo p̄sūs opere legis pendebat, vt arbitrabantur Iudæi: Aliter verò, vt singulis p̄missum beneficiū applicatur: & secundum hęc considerationē p̄pter paruulos, q̄ iustificantur ante vsum rationis, p̄missio pendet ex operibus cuiusq;. Quādoquidem hoc modo nō est facta p̄missio cuius absolutè, sed sub conditione, si poenitentia egerimus, si vocē eius audierimus. Nam q̄ audit & dicit, venit ad me, Ioan. 6. Idē Soto lib. 3. ca. 10. de natura & gratia.

iii

D E.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DEFENSIO FIDEI CATHOLICAE ADVER-
SUS aliam calumniam, qua criminantur Catholicos docere, vt de salute sua
dubitent homines.

CATHOLICI docent, vt fidant quidem homines se vitam & veniam accepisse, vel accepturos esse, non tamen hoc tanq̄ Dei verbum credant, sed timeant ne forte excidant à pietate & vita. Absit autem, vt sic dubitet catholicus de assecutione vitæ æternæ vel veniæ, vt ea quæ ad horum assecutionem sunt agēda, agredi cesset. Hæc enim dubitatio spei est contraria, & in desperationem degenerat: sicut & timor non obtinendæ veniæ vel vitæ, qui tantus est, vt torporem ad orandum pro venia, & viriliter certandum pro vita, inducat. At timor, qui ex propriæ fragilitatis atque malitiæ, & diuinæ securitatis consideratione oritur, & tamen spei veniæ & vitæ coniungitur, humilitatem & sollicitudinem benè agēdi generat atq; custodit. Hunc timorem docemus, atque ex consequenti illud in quo fundatur, nempe nos certos non esse de pœnitentia & perseverantia nostra. Ioannes Hesselius in cōnfutat. fidei specialis, cap. 24.

DE SIGNIS GRATIÆ DIVINÆ.

TABVLA 54.

QUANVIS autem communi lege, hoc est, fidei certitudine, de salute sua nisi ex singulari quodam diuinæ reuelationis privilegio, omnino certus nemo esse queat: sunt tamen signa siue comēdatione quædam, ex quibus homo Christianus apud Deū se in gratia esse spe bona colligere potest, quorum in libello quodam antiquo & pio, qui Fundamentū æternæ inscribitur felicitatis, numeratur sexdecim:

SIGNVM PRIMVM.

DETESTATIO peccatorum: de quo sic dicit Hieronymus: Tunc peccatorum salus incipit, cum quis veraciter pro delictis ingemiscit.

II.

AMOR verbi diuini, de quo Ioan. 8. Qui ex Deo est, verba Dei audit. Nam verbum Dei est, cibis anima. Non enim in solo pane vivit homo &c. Matt. 4. Unde D. Augustinus: Nullum, inquit, minus est signum æternæ prædestinationis, quam libenter audire verbum Dei.

III.

PATIENTIA in rebus aduersis, eò quod dicit Apostolus: Flagellat omnem filium quem recipit, Heb. 12. Et, Ego quos amo, arguo & castigo. Apoc. 3.

IV.

CORRECTIONEM libenter admittere, atque ex ea in melius vitam commutare, vt cum Psal. mista dicere possit: Tribulationem & dolorem inveni, & nomen Domini inuocaui. Psal. 114.

V.

TIMENTES Deum honore afficere: & præsertim eos, quos describit David in Psalmo 23. Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo &c: Custodire autem illa præcepta, quæ ibi numerantur ex ordine, manifestum est bonæ gratiæ signum.

VI.

HVMILITAS: Nam D. Gregorio teste, euidentissimum signum electionis est humilitas.

VII.

DVBIA in meliorem interpretari partem, nec libenter audire obreccationes. Unde Saluator noster apud Ioan. 13. cap. In hoc cognoscent homines, inquit, quod mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinuicem.

VIII.

COMMISERATIO in necessitatibus proximorum. Sic enim, vt d. scribit Gregorius, membra nostri redemptoris non efficitur, quam si proximo compatiatur. Hinc Psal. cecini: locundus homo qui miseretur & commodat.

IX.

INIURIARVM remissio, quam sic commendat August. Vnusquisque ealem indulgentiam accipiet, qualem facit proximo.

X. Sin-

LIBER QVINTVS.

X.

STVDIVM probitatis, quando quis frequenter mouetur ab interiori animi sensu, vt bonus fieri & in melius proficere queat.

XI.

FREQVENS Passionis Christi meditatio, quæ cum gratiarum actione coniuncta sit. Quod pertinet illud Ezechielis: Signa Thau in frontibus eorum, id est, signum crucis. Ezech. 9.

XII.

BONA & deuota ad mandata Dei inclinatio. Quod signum ab ipso probatum est Saluatore ac Domino nostro, his verbis: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Matt. 19.

XIII.

VEHEMENS ad Dei visionem anelatio, iuxta illud Iob: Tædet animam meam vita mee, Iob. 10. Super quo B. Gregorius: Præsens, inquit, vita cadere incipit, cum vita celestis dulcescit.

XIIII.

IN omnibus præmissis bona intentio. Sicut enim oculus corporalis est ipsius humani corporis lucerna, sic per radium intentionis illustrantur actionis nostræ merita. Gregor.

XV.

IN præfatis virtutibus ad finem usque perseverantia. De qua Matth. 10. dicitur capite: Qui perseverauerit usque in finem, hic saluus erit. Et secundum Gregor. In casum bonum agitur, si ante terminum vitæ deseratur.

XVI.

SYNCERA & perfecta Dei charitas. Nihil enim cetera profunt omnia sine dilectione diuina. Hinc D. Augustinus: Sola, inquit, charitas distinguit inter filios Dei & filios diaboli.

DE HIS SIGNIS CONCLUSIO S. BERNARDI.

QUIS potest dicere, ego de electis sum, ego de p̄destinatis ad vitam, ego de numero filiorum? Quis hæc, inquam, dicere potest? reclamante nimirum scriptura, Nescit homo, si sit dignus amore, an odio. Certitudinem vtiq; non habemus, sed spei fiducia consolatur nos, ne dubitationis huius anxietate penitus cruciemur. Bernard. in serm. i. De Septuagesima.

QVAE FIDEI RATIO POTISSIMUM SEQVENDA ATQVE præ cæteris tenenda sit, ex Ambrosio.

SERVEMVS præcepta Maiorum, nec hæreditaria signacula ausi rudis temeritate violemus. Librum signatum illum propheticum non seniores, non potestates, non angeli, non archangeli aperire ausi sunt: soli Christo explanandi eius prerogatiua est seruata. Librum sacerdotalē quis nostrum resignare audeat, signatum à confessoribus, & multorum iam martyrio consecratum? Quem qui resignare coacti sunt, postea tamen, damnata fraude, signarunt. Qui violare non ausi sunt, confessores & martyres extiterunt. Quomodo fidem eorum possumus denegare, quorum victoriam prædicamus? Nemo metuat, nemo formidet: plus confert fidelibus, qui minatur. Venenatæ sunt blanditiæ perfidorum, tunc caudent, cum id quod negant, prædicare se simulant. Sic decepti sunt & antè, qui facile crediderunt, vt ibi perfidiæ laqueos inciderent, vbi fidem esse credebant. Qui dicit, inquit, Christum creaturam secundum ceteras creaturas, anathema sit, &c. Ambros. lib. 3. de fide sanctæ Trinitatis. cap. 7. tom. 2.

DE FIDEI CATHOLICAE LAVDIBVS EX AVGVST.

NULLAE maiores diuitiæ, nulli thesauri, nulli honores, nulla huius mundi maior est substantia, q̄ est fides catholica, quæ peccatores homines saluat, cæcos illuminat, infirmos curat, catechumenos baptizat, fideles iustificat, pœnitentes reparat, iustos augmentat, martyres coronat, virgines & viduas & coniugales casto pudore conseruat, clericos ordinat, sacerdotes consecrat, in æterna hæreditate cum sanctis angelis collocat. Augustinus serm. i. de verbis Apostoli.

iii 2 DE SPE,

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE SPE, SECVNDA
VERBI ABBREVIATI PARTE.

CONTINVATIO.

SED de fide hætenus, deinceps de spe dicamus: quæ sic affinis videtur fidei, vt & ea propemodum nasci credatur ex fide: Fides enim est, qua Dei verbo creditur: Spes, qua expectatur, quod per verbum Dei promissum est. Vt enim expectemus, potissimum fides verbi Dei facit, iuxta prophetam dicentem: Sperent in te omnes qui nouerunt nomen tuum. Psalm. 9.

DE NECESSITATE SPEI.

SPEM necessariam Christiano, inter cætera sacræ scripturæ testimonia, D. Paulus 6. ad Hebræos capite abundè testatur, cum spem appellat animæ nostræ ancoram tutâ ac firmâ, & incedentẽ vsq; ad interiora velaminis, hoc est, tabernaculum æternæ beatitudinis, vbi p̄cursor pro nobis introijt Iesus. Quemadmodum enim ancora, fluctuante mari, firmat naues, nẽ euertantur, aut in saxa impellantur & confringantur: ita spes in his mundi tempestatibus, de p̄missis diuinis nos confirmat, vt quæ nobis non in rebus fluxis, sed in cælo fixa est, vbi nullæ rerum vices, sed æterna stabilitas; omnia. Albert. Nouicampian. in Scopo Biblico de fide, spe & charitate.

SPEI DEFINITIO.

SPEs autem, quam D. Paulus modò confidentiam appellat, Heb. 10. modò fiduciam, Heb. 4. est summi boni, Deo miserante, potiùs expectatio. Marul. in Euãgelistariò suo lib. 2. cap. 1. Hoc est, certa rerum bonarum futurarũ, quas à Deo promissas fide indubitata credimus, cum patientia expectatio. Nouicampian. ibid.

DEFINITIONIS HVIVS CONFIRMATIO,
ex verbis D. Pauli ad Rom. 5.

IUSTIFICATI ergò ex fide, pacem habeamus ad Deum, per Dominum nostrũ Iesum Christum: per quem habemus accessum per fidem in gratiã istam, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei &c.

SPERARE QVIS DICAT VR.

ILLE sperat, qui bonam conscientiam gerit. Quem verò pungit mala conscientia, retrahit se à spe, & non sibi sperat nisi damnatiõem. Vt ergò speret regnum, habeat bonam conscientiam: & vt habeat bonam conscientiam, credat & operetur: quia quòd credit, fidei est: q̄ operatur, charitatis. Augustinus in præfatione in Psalm. 31.

SPES QVID DIFFERAT A FIDE, EX AVGVSTINO.

QVID autem sperari potest, quod non creditur? Porrò etiam aliquid, quod nõ speratur, credi potest. Quis nanq; fidelium, pœnas non credit impiorum, nec sperat tamen? Et qui quis eas imminere sibi credit, ac fugaci motu animi exhorret, rectius timere dicitur, q̄ sperare. Quæ duo Lucanus distinguens, ita cõplexus ait: Liceat sperare timenti. Non autem ab alio Poëta, quanuis meliore, propriè dictum est: Hunc ego si potui tantum sperare dolorem. Est itaque fides & malorum rerum, & bonarum: quia & bona creduntur, & mala, & hoc fide bona, nõ mala. Est etiam fides & præteritarum rerum, & præsentium, & futurarum.

Spes autem non nisi bonarum rerum est, nec nisi futurarum, & ad eum pertinentium, qui earum spem gerere perhibetur. De qua Apostolus ait: Spes quæ videtur, non est spes. Quod enim videt quis, quid sperat? Si autem quod nõ videmus speramus, per patientiam expectamus. Cum ergò bona nobis futura esse creduntur, nihil aliud quam sperantur. Augustinus in Enchir. ad Laurent. ca. 8.

QVO.

QVOTVPLEX SIT CHRISTIANA PATIENTIA.

PAVLVS in eo loco, vbi dicit: Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus: non vnus simplicis generis patientiam insinuat, sed duplicem: Illam videlicet primũ, quæ est longanimitas equanimiter expectandi bonum Rom. 8. illud excelsum, quod cum anxie percipimus, diutissimè nobis protrahitur, iuxta illud: Patientes estote vsque ad aduentum Dñi, Iaco. 5. Nam cum spes q̄ differatur, affligit animã, dilatio illa in genere malorũ est, circa q̄ patientia versatur.

Sed præterea cum gloria hæc filiorum Dei nõ nisi plurimis superatis pugnis, subactisq; hostibus obtineatur, quæ spe illius perpetimur, per huiusmodi etiã malorum patientiam, hoc est, tolerantiam, eandem gloriam expectamus. D. So. to in epistolam Pauli ad Rom. cap. 8.

QVID IN SPE CHRISTIANA TENENDVM,
sequendumq; sit.

OMNIVM Christianorum spes in futurum tempus extenditur, vt quòd hinc seruiamus Deo, alibi nos seruasse letemur: Hinc enim nobis posita sunt certamina, sed in futuro seculo certaminum præmia referuata. Iuste siquidem & prouidè diuina sapientia separauit tempus laboris & præmij. Hinc ergò laboramus, hinc seruiamus Deo, & mandata eius seruamus, vt in futuro seculo, id est, in cælorũ regno, æterna p̄mia capiamus. August. ser. 19. de verbis Apostoli: vel iuxta alios, ser. 34.

QVID VE IN EADEM MAXIME CAUENDVM,
fugiendumq; sit.

NHIL tam inimicum est spei, q̄ retrò respicere, id est, in eis rebus, quæ retrò labuntur & transeunt, spem ponere, & in ijs quæ nondum datæ sunt, sed dandæ quandoquè, nunquam transibunt, non sperare. Quando autem scætet tentationibus mundus, veluti pluuia Sodomæ sulphurea, metuendum est exemplũ vxoris Loth. Retrò enim respexit, & vbi respexit, ibi remansit. In salem cõuersa est, vt imprudens prudens condiret exemplo. Augustin. de verbis Domini ser. 29. Idem super Psalm. 95. Debet Christianus, inquit, vt mundo, nõ seruire mudo, vt habentes, sint tanquàm non habentes.

QVIS VERAE SPEI SIT SCOPVS.

TOTA spes nostra in Deo sit, nihilque de nobis, tanquàm de nostris viribus p̄sumamus, nõ nostrum facientes, quod ab illo est, & quod habemus, amittamus. August. super Psalm. 70. serm. 1. Factus est enim Christus spes nostra. In illo vides & laborem tuum, & mercedem tuam: laborem in passione, mercedem in resurrectione. Sic ergò factus est spes nostra. Habemus enim duas vitas: sed vnã in qua sumus, alteram quam speramus: In qua sumus, nota nobis est: quam speramus, ignota nobis est. Tolerã in qua es, & habebis, quam nõdum habes. Quomodo toleras? vt non vincaris à tentatore laboribus suis, tentationibus, passionibus, morte sua demonstrauit tibi vitam in qua es: resurrectione sua demonstrauit tibi vitam, in qua eris. Nos enim non noueramus, nisi nasci hominem & mori: resurgere hominem, & viuere in æternum, nõ noueramus. Suscepit quod noueras, & demonstrauit quod non noueras. Ideò ergò factus est spes nostra in tribulationibus, in tentationibus. Idem in Psalm. 60.

DE EODEM.

NOLI aliquid à Domino tuo sperare, sed ipse dominus tuus sit spes tua. Nanq; multi de Deo sperant pecuniam, multi de Deo sperant caducos honores & perituros, vel aliud quodlibet à Deo præter ipsum Deum: sed tu ipsum Deum pete. Immò contemptis alijs, perge ad illũ, obliuiscens alia, memeto illius: relinques retrò alia, extẽdere in illũ. Ipse certè auersum correxerit, ipse ducit rectũ. Ergò sit ipse spes tua, q̄ ducit, & p̄ducit. Et paulò post: Sit spes nostra Deus noster. Qui fecit hæc omnia, melior est omnibus: q̄ fortia, fortior: q̄ magna, maior: quidquid amaueris, ille tibi erit. Disce amare in creatura creatorẽ, & in factura factorẽ: nõ teneat te quod ab illo factum est, & amittas eum à quo & ipse factus es. August.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE GRADIBVS SPEI, SENTENTIA D.

Pauli ad Roman. 5.

Sed & gloriamur in tribulationibus, scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò spem, Spes autem non confundit: Quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis., Rom. 5.

DE EFFECTIBVS SPEI CHRISTIANAE

per exempla: NAM SPE

I.
MOISES stetit intrepidus ante Pharaonis conspectum, & tandem populum de Aegypto eduxit, Exod. cap. 5. & 6. & c.

II.
SPE in Deum nixi filij Israel, contra Beniamin tribum prestantes, tandem preualuerunt. Iudic. 20.

III.
SPE confisus in Deo David, dixit ad Goliath: Tu venis ad me cum gladio & hasta & clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum. 1. Reg. cap. 17.

III.
SPE & confidentia in Deum, Nathan propheta audacter corripuit David post adulterium. 2. Regum 12.

V.
SPE confidens Elias, dixit Achab: Non ego turbavi Israel, sed tu & domus patris tui, qui dereliquisti mandata Domini 3. Reg. 18.

VI.
SPE fretus Heliseus, dixit ad Ioram regem Israel: Quid tibi & tibi est? Vade ad prophetas patris tui. 4. Reg. 3.

VII.
SPE bona confisus Tobias, dixit increpantibus eum: Nolite ita loqui, quoniam filij sanctorum sumus: & vitam illam expectamus, quam deus daturus est illis, qui fidem suam nunquam mutant ab eo. Tobie 2.

VIII.
SPE iniuncta fultus Iob, amicis suis respondit: Etiam si deus occiderit me, in ipso sperabo. Iob 13.

IX.
SVS ANNA cum iniuste condemnaretur, erat in angustijs cor eius: sperans autem in Domino, libertata est. Erat enim cor eius fiduciam habens in Domino. Daniel. 13.

X.
DIVINA spe armati Matathias & filij eius, restiterunt nuncijs Antiochi regis, & dixit Matathias: Et si omnes gentes regi Antiocho obediant, ut discedant unusquisque à servitute legis Patrum suorum, & consentiant mandatis eius: ego & filij mei & fratres mei obedimus legi Patrum nostrorum. Propitius sit nobis deus: non est nobis utile relinquere legem & iustitias dei. non audimus verba regis Antiochi, nec sacrificabimus, transgredientes legis nostrae mandata, ut eamus altera via. 1. Machab. 2.

XI.
INVICTAE spei fuit mater cum septem filijs, è quibus cum tertius tormentis divinis occideretur à rege tyranno, inquit: E caelo ista possideo, sed propter dei leges nunc hæc ipsa despicio, quoniam ab ipso mea recepturum spero. 2. Machab. 7.

XII.
ABRAHAM, ut dicit Paulus ad Rom. 4. contra spem in spem credidit, ut fieret pater multarum gentium, secundum quod dictum est ei: erit semen tuum sicut stellæ cæli & arena maris. Gen. 13.

XIII.
IN Christi autem fidelibus spes divina atque Christiana quantæ virtutis fuerit, testantur gloriosi

LIBER QUINTVS.

ost martyres, qui illi inimicos, mundum & mundi tyrannos devicerunt. Ideo Servator noster Ioan. 14. cap. ad eam adhortatus est Apostolos, dicens: Confidite, quia ego vici mundum. quasi dicat: Sicut ego mundum vici, ita & vos, si veram spem ac confidentiam in me habueritis, mundum vincetis. Ex quibus omnibus facile constat, quantæ virtutis, & quàm mirabilium operum causa exierit spes divina atque Christiana.

EXHORTATIO D. PAULI AD RETINENDAM IN SPE
Christiana constantiam.

NOLITE ergo amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem. Heb. 10. Sed ad eam cum fiducia ad thronum gratiæ, ut misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio oportuno. Heb. 4.

ALIA D. AVGVSTINI EXHORTATIO.

SPEM tuam omni hora in Deo pone: & quicquid tibi accesserit, siue bonum, siue malum, ex toto corde, & cum pura mente semper dic: Deus, in adiutorium meum intende: Domine, ad adiuuandum me festina. Si vis saluus esse, versiculus iste de corde tuo non recedat: cum ipso dormi, & cum ipso vigila. August. ser. 1. de ieiunio Quadragesimæ.

EIVSDEM.

DEVM gratis diligamus, in illo semper speremus, nec hominem, nec diabolum timeamus. Nec ille, nec iste facit aliquid, nisi quantum permittitur. Permitti ad nihilum potest, nisi quod nobis prodest. Toleremus malos, simus boni: quia & nos fuimus mali. Pro nihilo saluos faciet, Deus omnes, de quibus desperare non debemus. Ergo de nemine desperemus: pro omnibus quos patimur, oremus: à Deo nunquam recedamus. Patrimonium nostrum ipse sit, spes nostra ipse sit, salus nostra ipse sit. Ipse hinc consolator, ibi remunerator, ubiq; vivificator, & victor: non alterius vitæ, sed illius de qua dictum est: Ego sum via, & veritas, & vita: ut & hinc in lumine fidei, & ibi in lumine speciei tanquam in lumine viventium in conspectu Domini placeamus. Idem super Psalm. 55.

VERAE CHRISTIANAE SPEI, DVO POTISSIMUM vitia maximè officere.

DVO sunt vitia generis humani, quibus homines pereunt. Alij sperando, alij desperando. Desperando perit, qui dicit, Ego scio facinora mea, ego novi scelera mea: quomodo fieri potest, ut illa quæ feci, dimittat mihi Deus? Sperando perit, qui dicit: Quid prodest quod dicis, iam faciam quod possum? Hoc perdo, quod non facio: sic me damnaturus est pro vno peccato, sicut pro multis. Et idè si illam vitam habiturus sum, vel istam perdere nolo, quare ergo non facio voluntatem meam? Quare non explebo libidines meas? Alius verò timens periculum desperationis, incipit sperando perire, quando dicit: Quando cunque fuero conuersus, promittit Deus dimittere mihi: Spero in ipsius misericordia, quia totum mihi dimittit. Sed desperanti dicit Deus, Nolo mortem peccatoris &c. Speranti verò, Nè tardes conuerti ad Dominum &c. August. serm. 5. in sermonibus communibus, ut citatur in Milleloquio. Interim vide similia serm. 48. & 39. de verb. Domini. Item tractatu 33. in Euangel. Ioannis, & Homil. 1. ex lib. 50. homiliarum.

EPILOGVS.

CONFIDIMVS autem, quia conscientiam habemus bonam, in omnibus bene volentes conuersari. Heb. 13.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE CHARITATE, PAR-
TE ABBREVIATI VERBI

TERTIA.

CONTINUATIO.

CHARITATEM fidei & spei adiungi debere, indè liquet, q̄ fides sine charitate, vt dictum est, poterit quidem esse, sed non prodesse. Fides enim in Christo valet, ait Paulus, quæ per dilectionem operatur. Ad Galat. 5.

DOCTRINA HVIVS, QUÆ DE CHARITATE
 suscipitur, Summa.

TOTAM magnitudinem diuinorum eloquiorum & latitudinem secura possidet charitas, qua Deum proximumq; diligimus. si ergò non vacat omnes paginas sanctas perferuari, omnia inuolucra sermonū euoluere, omnia scripturarū secreta penetrare, tene charitatē: ibi pendunt omnia: ita tenebis quod ibi didicisti, tenebis etiā quod nōdum didicisti. August. in tract. de laudibus Charitatis, to. 9.

DE EODEM, ALIA D. AVGVSTINI SENTENTIA.

QVAECVNQVE in ministerio tabernaculi siue tēpli, multis modis de sacrificijs leguntur diuinitus esse præcepta, ad dilectionem Dei & pximi significandam referuntur. In his enim duobus præceptis, vt scriptum est, tota lex pendet & propheræ. August. lib. 10. de ciuitate Dei, cap. 5.

DEFINITIO CHARITATIS, EX EODEM.

CHARITATEM B. Augustinus vocat, motum animi ad fruendum Deo propter ipsum, & se atque proximo propter Deum, lib. 3. De doctrina Christiana. cap. 10.

DE CHARITATIS FORMA.

QVALEM faciem habet dilectio? Qualem formam habet? Qualem staturam habet? Quales pedes habet? Quales manus habet? Nemo potest dicere. Habet tamē pedes, qui ducunt ad ecclesiam: habet manus, nam ipsæ pauperi porrigunt: habet oculos, nam indè intelligitur: ille qui eget. Beatus, inquit, qui intelligit super egenum & pauperem: Habet aures, de quibus dicit Dominus: Qui habet aures audiendi, audiat. Non sunt membra distincta per loca, sed intellectum. Torum simul habet, qui habet charitatem. Habita, & inhabitabitur: mane, & manebitur in te. Augustinus in primam Canonicam Ioannis, Tract. 7.

DE CHARITATIS EXCELLENTIA.

CHARITAS in omnibus Dei donis ita excellit, vt etiam Deus dicta sit. August. ad Iulian. epistola 143. Et super primam Canonicam Ioannis Tract. 9. Nescio vtrum magnificentius, inquit, nobis charitas cōmendari possit, q̄ vt diceretur, Deus charitas est. Breuis laus, & magna laus: Breuis in sermōe, & magna in intellectu. Quam citò dicitur, Deus dilectio est? Et hoc breue est. Si numeres, vnū est: si appēdas, quantum est? Deus dilectio est: & qui manet in dilectione, in Deo manet, & Deus in illo manet. Sit tibi domus Deus, esto domus Dei. Mane in Deo, & maneat in te Deus. Manet in te Deus, vt te cōtineat: maneat in Deo, nē cadas. Quia sic de ipsa charitate dicit Apostolus, Charitas nunq̄ cadit.

ADHVC DE PRAESTANTIA CHARITATIS, EX EODEM.

CHARITAS est via Dei ad homines, & via hominum ad Deum. Per charitatem enim venit Deus ad homines, venit in homines, factus est homo. Per charitatem homines diligunt Deum, eligunt Deum, ad Deum currunt, ad Deum perueniunt. Sic etiam familiaris est Deo charitas, vt ipse mansionem habere nolit, vbi charitas non fuerit. Si ergò charitatem habemus, Deum habemus: quia Deus charitas est. Augustinus libro de spiritu & anima, cap. 16.

CHA-

CHARITAS CVR FIDEI SIMVL ET SPEI

præferatur.

CHARITAS, quæ tertia nobis adiungitur ad fidem & ad spem, maior est supra fidem & spem: quia fides est rerum, quæ non videntur: erunt autem species, cum visæ fuerint: & spes rei est quæ non tenetur: adueniente ipsa re, nō erit iam spes, quia tenebimus, non sperabimus. Charitas autem non nouit, nisi crescere magis magisq; Si enim amamus, quæ non videmus: quomodo amaturi sumus, cum viderimus? Desiderium ergò nostrum crescat. Christiani nō sumus, nisi propter futurum seculum. August. in Psal. 91.

DE ORDINE CHARITATIS, SIVE DE DV-

plici dilectionis mandato.

ORDINEM esse in charitate, cōstat ex eo quod habetur Cantic. secundo: Intro-

duxit me Rex in cellā vinariā, & ordinauit in me charitatem. Vndè etiam Saluator noster Christus in cap. Matt. 22. duplex nobis p̄scripsit dilectionis mandatū: Vnū, q̄ amore Deū cōplecti debeam: alterū, quomodo, pximus sit diligendus.

DE CONDITIONIBVS AMORIS DIVINI, PRI-

mo dilectionis præcepto.

DILIGES, inquit, Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua: hoc est maximum & primum mandatū. Matt. 22.

DE CATHOLICA ISTARVM CONDITIONVM

explicatione, ex Euangelistario Maruli.

(EX TOTO CORDE)

DEVM ex toto corde tunc diligimus, cum nihil eius dilectioni æquamus: sed q̄, cunque nobis chara sunt, secundo loco habemus: quod nisi præstabimus, Deo frui non poterimus. Ait enim, Qui amat patrem aut matrē plus q̄ me, nō est me dignus: & q̄ amat filiū aut filiā plus q̄ me, non est me dignus. Matt. 10.

(EX TOTA ANIMA.)

Ex tota autē anima Deū diligimus, cum ne vitæ quidē nostræ parcimus, dum ei obsequimur, nihil timendo eos q̄ corpus occidunt: sed illum potius, q̄ corpus & animā potest mittere in gehennā, cum ipse dicat: Qui pdiderit animā suā p̄pter me, inueniet eam. Hoc quidē sancti p̄stiterunt martyres, qui temporale vitā pro Christo offerentes, accipere meruerunt æternam.

(EX TOTA MENTE)

EX tota verò mente Deum diligimus, quandò fide certissima, quidquid de Deo sancta sentit ecclesia, cōplectimur: & cūcta q̄ vel animo voluimus, vel opere implemus, ad ipsius cultum atq; honorem dirigimus: nec quidquam omittimus, quantum in nobis est, quod ad eius dilectionem referri possit.

REGVLA.

DILIGAMVS ergò Dominum Deum nostrum toto corde, nē quid illo charius habeamus: tota anima, nē p̄ illius nomine corporis tormenta, mortemq; ipsam, si casus inciderit, aut quidquā formidemus: tota mente, vt omnis nostra cogitatio, omnisq; actio ad vnū finem tendant, placendi videlicet Deo, eiusq; conspectu perpetuò perenniterq; perfruendi. Marul. in euangelistario suo lib. 4. cap. 1.

DE DILECTIONE PROXIMI, SECVNDV

Christianæ Charitatis præcepto.

SECVNDVM autem simile est huic: diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis vniuersa lex pendet & Prophetæ. Matt. d. cap. 22.

QVANTVM CHARITATIS FRATRI DEBEAMVS IMPENDERE. Nōc illa iam quæstio moueat, quantum Charitatis fratri debeamus impendere, quantum Deo. Incōparabiliter plus q̄ nobis, Deo: Fratri autem, quantum nobis. ipsi. Nos autem ipsos tanto magis diligimus, quāto magis diligimus Deum. ex vna igitur eademq; charitate Deum proximumq; diligimus. Sed Deum propter Deum, nos autem & proximum propter Deum. August. lib. 8. de Trinit. cap. 8.

REGV-

EA autem est fraternæ dilectionis regula, vt quæ sibi quisq; vult bona prouenire, & proximo velit: & quæ accidere sibi mala non vult, & illi nolit. Hanc voluntatem erga omnes homines seruat. Nam erga neminem operandum est malum. Et dilectio proximi malum non operatur. Diligamus ergo, vt præceptum est, etiam inimicos nostros, si verè inuicti esse volumus. August. de vera religione, cap. 46.

Rom. 13.
Matt. 5.

ALIA REGVLA DE VTROQUE PRAECEPTO

simul, ex Augustino.

SEMPER omninò cogitate, diligendum esse Deum & proximum: Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente, & proximum tãquàm teipsum. Hæc semper cogitanda; hæc meditanda; hæc retinenda; hæc agenda; hæc implenda sunt. Dei dilectio prior est ordine præcipiendi: Proximi autem dilectio, prior est ordine faciendi. Neque enim qui præciperet tibi dilectionem istam in duobus præceptis, prius tibi commendaret proximum, & postea Deum: sed prius Deum, & postea proximum. Tu autem quia Deum nondum vides, diligendo proximum, pmereris quem videas: diligendo proximum, purgas oculum ad videndum Deum, euidenter Ioanne dicente: Si fratrem, quem vides, non diligis: Deum què non vides, quomodo diligere poteris? August. in euangel. Ioan. Tractat. 17.

1. Iohan. 4.

IDEM IN LIBRO DE FIDE ET

operibus, cap. 19.

NOLLO pluribus immorari: nam si diligenter cõsideratur, ista duo præcepta ex alterutro connexa reperiuntur, vt nec dilectio Dei possit esse in homine, si non diligit proximum: nec dilectio proximi, si non diligit Deum.

QVIBVS MODIS AVGEATUR CHARITAS, SIVE DE GRADIBVS & PROGRESSU CHARITATIS.

SI quis habuit tantam charitatem, vt paratus sit pro fratribus etiam mori, perfecta in illo est charitas. Sed nunquid mox vt nascitur, iam prorsus perfecta est? vt perficiatur, nascitur: cum fuerit nata, nutritur: cum fuerit nutrita, roboratur: cum fuerit roborata, perficitur: & cum ad perfectionem venerit, quid dicit? Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. August. super primam B. Ioã. Canonice Tractatu 5.

DE EISDEM GRADIBVS, EX

D. Bernardo.

TABVLA 55.

CHARITAS
autem quæ deus est,

Nascitur, si cibaueris inimicum, si potum dederis ei: quia hæc faciens, carbores ignis congeres super caput eius. Carbores ignis, sunt opera charitatis, quæ congeruntur super diabolum, qui est caput omnium iniquorum, vt ablato eo, nascatur eis caput deus, qui est charitas.

Crescit, si necessitatem patienti subuenieris: si volenti mutuari præstiteris, si amico animum tuum aperueris.

Si loquendo, vel exhibendo etiam quæ non videntur necessaria, amicorum voluntati satisfeceris.
Seruat, si bono vultu, dulci sermone, bilari operatione: vt charitatem quam vultus & sermo indicant, pia & bilari operatio confirmet. Bernard. in quibusdam dictis.

CHARITAS QVID CAETERIS PRAESTET NON TANTUM virtutibus, sed diuinis etiam donis, ex Augustino super illud Ioan. 13.

IN hoc cognoscet oēs, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinuicem: tantum diceret: Alia mea munera habet vobiscum etiam non mei, non solum naturam, vitam,

vitam, sensus, rationem, & eam salutem, quæ hominibus pecoribusq; communis est: verum etiam linguas, sacramenta, Prophetiam, scientiam, fidem, distributionem rerum suarum pauperibus, & traditionem corporis sui vt ardeat: sed quoniam charitatem non habent, vt cymbala concrepant, nihil sunt, nihil eis pdest. Non ergo in illis, quamuis bonis, muneribus meis, quæ habere possunt etiam non discipuli mei: sed in hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinuicem. August. in Euangelium Ioannis, Tractat. 65.

1. Cor. 13.

QVAE CHARITATIS VIS SIT.

QVAPROPTER fratres lectamini charitatem, dulce ac salubre vinculum mentium, sine qua diues pauper est, & cum qua pauper diues est. Hæc in aduersitatibus tolerat, in prosperitatibus temperat, in duris passionibus fortis, in bonis operibus hilaris, in tentatione tutissima, in hospitalitate latissima, inter veros fratres latissima, inter falsos patientissima. August. in serm. 39. De tempore.

QVI EFFECTVS.

CHARITAS in Abel sacrificio grata, in Noë per diluuium secunda, in Abrahæ pegrinationibus miserrima, in tribus pueris iugulandis ignes innocenter expectat, in Machabæis sacros ignes fortiter tolerat. Casta in Sulanna erga virum, in Anna post virum, in MARIA præter virum, Libera in Paulo ad arguendum, humilis in Petro ad obediendum, humana in Christianis ad confitendum, diuina in Christo ad ignoscendum. Quanta est ista animorum salus, scientiæ solidamētum, fidei fructus, diuitiæ pauperum, vita morientium? Ibidem.

DE CHARITATIS FRUCTIBVS.

Paulus 1. Cor. 13.

CHARITAS patiens est, benigna est. Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non iritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Charitas nunquam excidit, siue prophetiæ euacuabuntur, siue linguæ cessabunt, siue scientia destruetur.

DE LAVDIBVS CHARITATIS.

CHARITAS causa est & mater omnium virtutum, quæ si desit, frustra habentur cætera: si autem adsit, habentur omnia. Omnia sunt facilia charitate. Mandatum Dei non habet graue. Quomodo enim est graue, cum sit dilectionis mandatū? Aut enim quis non diligit, & iam graue est: aut diligit, & graue esse non potest. August. in tractatu de laudibus Charitatis.

DE EISDEM, EX D. BERNARDO.

O bona mater Charitas, quæ siue foueat infirmos, siue exerceat prouectos, siue arguat inquietos, diuersis diuersa exhibens, sicut filios diligit vniuersos: cum te arguit, mitis est: cum blanditur, simplex est: pie solet sæuire, sine dolo mulcere: patienter nouit irasci, humiliter indignari. Ipsa est quæ hominum mater & angelorum, non solum quæ in terris, sed etiam quæ in cælo sunt, pacificauit. Ipsa est, quæ Deum homini placans, hominem Deo reconciliauit. Bernardus in epist. 2.

EXHORTATIO, AD MVTVAM FOVENDAM CHARITATEM, D. Augustini.

O charitas, quæ magnas vires habes? De cælo Deum posuisti. O chara fanitas. O sancta & vera charitas, quæ tanta es in terris, quanta eris sanctitas in cælis? Quæ tantum potes in hac pugna mortalitatis adhuc sollicita, quantum poteris? In illa perfecta pace securam? Euigila itaque, omnis anima Christiana, & si in te eminet virtus Charitatis, quæ omnia sustinet, Domini tui imitare vestigia. Christus enim, ait Petrus Apostolus, pro nobis passus est, relinquens vobis exemplum, vt sequamini vestigia eius. Et si ille propter te de cælesti sede ad terrena descendit, tu propter te fuge terrena, appere cælestia. Si dulcis est mundus, dulcior est Christus, si amarus est mundus, omnia pro te sustinuit Christus. Via tibi factus est ipse Saluator: surge, ambula. August. in tractat. de 4. Virtutibus charitatis.

ALIA

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
ALIA EXHORTATIO D. PAVLI.

ITAQVE consideremus inuicem in prouocatione charitatis & bonorum operum, non deserentes collectionem nostram, sicut est consuetudinis quibusdā, sed consolantes, & tanto magis, quanto videritis appropinquantem diē. Ad Heb. 10.

A DIVINA CHARITATE NOS DIVELLI NON
debere, ex eodem.

SCIMVS quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ijs qui secundum propositum: vocati sunt sancti &c. Quis ergo nos separabit à charitate Christi? Tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? sicut scriptum est, Quia propter te mortificamur tota die, aestimati sumus sicut oves occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos. Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profunditas, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quae est in Christo Iesu Domino nostro. Ad Rom. 8.

EPILOGVS DE TRIBVS HIS VIRTVTIBVS
Theologicis, Fide scilicet, spe, & charitate.

CVR HAEC TRIA IN CHRISTIANISMO ANTE
omnia sint necessaria.

CVR autem praedictae tres virtutes ad religionem Christianam imprimis requirantur, inde inter caetera colligere poteris. Cum Deus is sit, ut quid substantiae sit, neutrum intelligi possit: tum iudicia exuberantissime sapientiae diuinae talia sint, ut nullis mentibus humanis percipiantur: consilia sic instituta, ut eorum rationes nullis creatus intellectus peruestiget: De quibus quidem cum Paulus Apostolus, cui tertij caeli mysteria videre contigerat, dissereret, stupore contemplati oborto, exclamauit: O altitudo diuitiarum sapientiae & scientiae Dei: quae incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viae eius: quis enim cognouit sensum Domini?

CVM (inquā) haec talia sint, quaedam etiam, si sapientiam spectes mundanā, scandalosa: necessario erit hic fides, qua credat vnusquisque, vera esse, ad quaerendam: & spes, qua speret se illa posse consequi: & charitas, qua illa omnia diligat. Cum enim intellectus & voluntas principales vires animae protoplasti, illi in hoc diuinitus indita, ut Deum conditorem omnium cognosceret, agnatum (quoad fieri posset) contempleretur: per peccatum vitia suae fuere in illo, & in nobis ceu stirpe: Intellectus quidem quo iudicaret, quid eligendum, errore: voluntas verò, qua expeteret quod ratio diceret, carnali concupiscentia.

Igitur his remedijs opus est fide, (sine qua spes esse non potest) quae purificet cor, hoc est, mentem & rationem, ceu fontem animi: & charitate, quae submoueret prauas cupiditates, ut ad ea tantum feramur, quae praescripsit Deus. No-uicampian in Scopio Biblico.

DE FIDE ET SPE IUSTIFICANTE, SENTENTIA
Catholica.

FIDES illa, Catholicorum iudicio, ad iustitiam ducit, qua Deus creditur paratus omnibus poenitentibus & inuocantibus se per Christum, in sacramento baptisimi vel reconciliationis ignoscere.

ITEM,

QUAE creditur quotidiana iustorum peccata condonare inuocantibus se per eundem Christum crucifixum, dum ea derelinquunt, & dimittunt peccatis in se, atque elemosynis insistant.

ITEM

ITEM.

Qua creditur daturus bona opera inuocantibus se per Christum, & perseverantes in illis per eundem Christum resuscitaturus, eiusque merito ipsorum bonorum operum vitam aeternam redditurus.

Spes autem in Dei potentia & misericordia cuique nascitur, cum primum fuerit bonae voluntatis, cum primum coeperit esse bonae conscientiae, cum primum desiderium poenitentiae & bonae vitae conceperit: Spes, inquam, tali oritur de venia percipienda, & vita bona atque aeterna.

Huic spei timor connexus est ex consideratione diuinae iustitiae, & humanae malitiae, crebro nimis & occulte in corde latentis.

ITEM.

Ex consideratione humanae impotentiae ad bene agendum & perseverandum, si vnquam Dei desit auxilium, quod ille, cui voluerit, donat D. Ioan. Hesselius contra fidem specialem in principio.

SVMMA SVMMARVM D. AVGVSTINI DE
Trinitate lib. 13. in fine.

Nunc librum istum ita claudimus, ut admoneamus, quod iustus ex fide viuunt, quae fides per dilectionem operatur, ita ut virtutes quoque ipsae, quibus prudenter, fortiter, temperanter iusteque viuunt, omnes ad eandem referantur fidem. Non enim aliter poterunt esse vere virtutes, quae tamen in hac vita non valent tantum, ut aliquando non sit hic necessaria qualiumcunque remissio peccatorum, quae non fit nisi per eum, qui sanguine suo vicit Principem peccatorum. Ex hac fide & tali vita quaecunque notiones sunt in animo fidelis hominis, cum memoria continentur, & recordatione inspiciuntur, & voluntati placent, reddunt quandam sui generis Trinitatem.

SCOPVS BIBLICVS
ALBERTI NOVICAMPIANI.
DE CREATIONE HOMINIS.

DEVS vnus in essentia, trinus in Personis, qui in semetipso beatissime ab aeterno mansit, procurso temporis, verbo ex nihilo vniuersa propter semetipsum operatus est, ut Salomon ait, non quod ijs indigeret, sed ad ostendendam gloriam suam, abundantesque diuitias gratiae suae in bonitate rationali creaturae. Ea re igitur hominem ad imaginem & similitudinem suam creauit, hoc est, naturam compositam rationis & cogitationis ei impertiuit, ut esset, qui opera eius intelligeret, qui illius immensam potestatem, sapientiam, bonitatem admiraretur, praedicaret: utque cum caeterae animantes ventri pabuloque seruirent, ille in diuina Maiestate suspicienda ac praedicanda, omnem operam, mentem denique omnem collocaret, Deumque pie colendo, & assidue contemplando, summum bonum consequeretur.

DE LAPSV HOMINIS ET MORTE.

Primum autem hominem Deus ita condiderat, ut perfunctum obedientiae munere, sine interuentu mortis, angelica immortalitas & beata aeternitas sequeretur. At ille non considerans sibi tantum honorem à Deo exhiberi, praecipito diuino non obediens, fructum, quo illi in paradiso constituto Deus interdixerat, ex arbore decerptum comedit, atque ea ratione transgresso praecipito diuino, primus hominum

Sap. 2. Rom. 5. hominum peccauit, peccatumque inobedientia sua ex inuidia diaboli, qui illum seduxerat, profecta, in mundum inuexit tale tantumque, ut omnes qui ab eo secundum carnem gignerentur, subijcerentur peccato, morti, damnationique eterne, redacti sub iugum & tyrannidem diaboli.

DE CHRISTO PROMISSO.

Ephes. 1. Genes. 3. 12. 26. 28. Porro Deus qui diues est in misericordia, propter nimiam Charitatem suam, qua dilexit nos, filium suum seruatorem se missurum pollicitus est ipsi Adamo, Abrahamo, Isaaco, & reliquis, qui a peccato & tyrannide diaboli liberaret eos, qui uia fide huic promissioni fiderent, liberationem hanc ab ipso & per ipsum sperantes.

DE LEGE.

Rom. 3. 5, 7. Galat. 3. Interim uero dum expectabatur promissus Christus, (quoniam apud omnes fere homines, lex nature ita erat obscurata, ut etiam manifesta scelera, perinde ac si scelera non essent, dissimularentur) data fuit lex a Deo, que ostenderet peccatum, & terreret conturbaretque conscientiam, non ut per incusso hominibus timores perimat: sed ut humanas animas, quasi de innocentia securas, ipsa demonstratio, ne peccati reas faciat: quo tandem illa intelligentes peccatum sine gratia uinci non posse, reatus sollicitudine ad percipiendam gratiam promissi mediatoris conuerterentur, utque lege quasi pedagogo, a sceleribus coercerentur, illisque, lex esset norma recte uiuendi. Qui quidem mediator, constituto apud se tempore venire uoluerat, quo abundabat omnis iniquitas, cum diabolus omnem mensuram malitie a Christo delenda impluerat.

DE ADVENTU CHRISTI.

Isa. 53. Ioan. 1. 1. Ioan. 2. Heb. 9. 10. Ephes. 2. Heb. 1. Luc. 1. Vbi autem aduenit Plenitudo illa temporis, natus est ille Christus Iesus, & ante legem & tempore legis multis patribus promissus & predictus, poenasque peccato hominis debitas, ceu uerus agnus, uera hostia in cruce persoluit, (id quod futurum hostijs illis in ueteri lege a Deo prescriptis adumbratum erat) eoque modo homines natura filios ire existentes, Deo Patri reconciliauit, & a tyrannide diaboli, cui propter peccatum erant subiecti, liberauit, ut sine timore de manu inimicorum suorum liberati, illi seruirent in sanctitate & iustitia coram ipso omnibus diebus suis, Zacharia parente precursois Domini, spiritu sancto repleto, ita uaticinante.

DE FIDE IUSTIFICANTE, QUAE OPERATUR per charitatem, in spe firma fundatam.

Rom. 3. Galat. 5. 2. Cor. 5. Ephes. 1. Rom. 8. Rom. 5. Heb. 9. Vt quod, iustitia illa prima amissa, assequi non poterant, nunc adipiscantur iustificati, uelut Apostolus ait, gratis per gratiam Dei, per redemptionem qua est in Christo Iesu, quem proposuit Deus mediatorem per fide in sanguine ipsius. Quae quidem fides in Christo ualet, qua per charitatem operatur. Hac autem fide suscepta, dat Deus spiritum suum sanctum, quo signat omnes credentes, qui est pignus & arrhabo, nos certo uitam aeternam possessuros, testimoniumque reddit spiritui nostro, quod sumus filij Dei, simulque diffundit charitatem in viscera nostra, que Christianorum est quoddam peculiare inigne: & spem, quam (ut Paulus ait) sicut ancoram habemus animae tutam ac firmam, & incedentem usque ad interiora uelaminis, ubi praecursor pro nobis introiit Iesus, secundum ordinem Melchisedech Pontifex factus in aeternum.

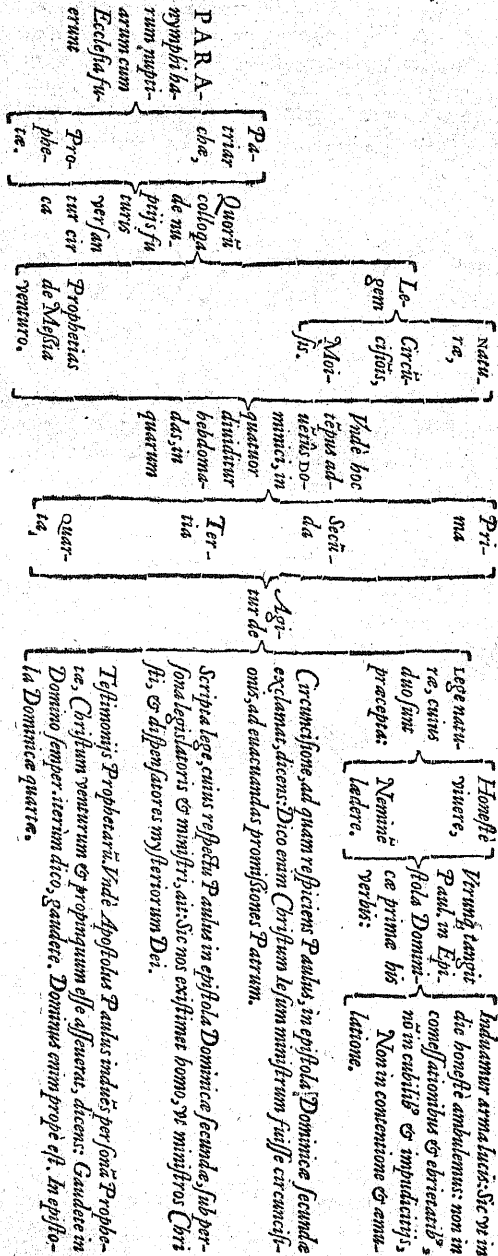
DE IUDICIO FUTURO.

Hic autem Christus Iesus, qui a mortuis tercio die resurgens, per quadragintaque dies apparens suis, & loquens illis de regno Dei, in conspectu discipulorum in caelum ascendit, spiritumque sanctum illis promissum misit: post interfectum spiritu oris sui hominem peccati, quando mortui resurgent, sedebit in Maiestate sua omnes iudicaturus, & redditurus unicuique propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum: diciturque his qui a dextris erunt, Venite benedicti patris mei, possidete paratum uobis regnum a constitutione mundi. Iis autem qui a sinistris: Discedite a me omnes maledicti in ignem aeternum mundi. Iis autem qui a sinistris: Discedite a me omnes maledicti in ignem aeternum mundi, qui paratus est diabolo & angelis eius. Tunc finis erit, Regnumque Deo Patri tradet.

DE VSV SACRAE SCRIPTURAE ECCLESIASTICO, ex Petro de Natalibus. TABULA 56.

REGNUM illud caelorum, de quo in tota agitur scriptura, per Saluatore ipsum humanis assumitur nuptijs. Ut autem in nuptijs sex diuersi plerumque actus intercedere solet: videlicet,	Paranymphorum, id est, internunciorum mediatorum, quales fuerunt	Propheetae, Patriarchae.	Sic totius uita humanae cursus, a mundi exordioque in fine eiusdem, in sex diuiditur tempora, in quibus agitur de	Tractatione sponsaliorum.	
	Stipulatio, siue mutui consensu declaratio.			Mutui consensu datione.	Atque hic cursus in Ecclesia singulis absoluitur annis.
	Subarrhatio per oblationem annuli.			Subarrhatio, quae per annuli fit dationem.	
	Nuptiarum solennitas, hoc est, sponse in domum sponsi traductio.			Nuptiarum solennitas.	
	Matrimonij copula siue consummatio.			Consummatio matrimonij per copulam carnalem.	
	Liberorum procreatio.			Procreatione uero dem liberorum.	

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE PRIMO TEMPORE, QVOD IN SPON saliorum occupatur præparatione, fuitque ab Adam vsque ad Christum, & hodiè repræsentatur in Ecclesia à principio aduentûs Domini vsq; ad Festum Natiuitatis Christi. TABVLA 57.

LIBER QVINTVS. DE SECVNDO TEMPORE, IN QVO FACTA EST Verbi & hominis mutui consensûs obligatio & stipulatio. Quod fuit à Christi incarnatione vsq; ad eius baptismum, repræsentatur autem à Christi natiuitate vsque ad Septuagesimam. TABVLA 58.

HOC TEMPORE de ipso agitur matrimonio Christi cū ecclesia Catholica contracto: hoc est, cum populo IVDÆICO, à festo Natiuitatis, in quo ipse mundo editus, per angelos primo omnium Pastoribus reuelatur Iudæis, à quibus vni notissimis visitatus est, vsque ad epiphaniam. GENTILI, à festo Epiphaniæ, in quo Christus primitiis gentium stella duce nunciatur, à quibus oblatis muneribus adoratur, vsque ad octauas Epiphaniæ. VTROQUE, per hoc ipsum Matrimonium in ouile vnum coacto. Ab octaua Epiphaniæ vsque ad septuagesimam.

Circa hoc enim tempus ille potissimum D. Pauli leguntur Epistole, quibus Christum non tantum Iudæorum, sed & gentium Deum esse probat, eumque pro virisq; salute venisse affirmat: inter quas illa que ad Romanam scribitur Ecclesiam, est præcipua.

DE TEMPORE SVBARRHATIONIS, QVOD FVIT à Christi Baptismate vsque ad Resurrectionem: Repræsentatur in Ecclesia à Septuagesima vsque ad festum Paschæ. TABVLA 59.

CHRISTUS sp̄sam suam ecclesiam Catholicam, vni reginam illustrissimam, triplici de unxit sibi annulo triū gemmarū, Saphiri coloris celestis, fidei videlicet superne per prædicationem: quam Christi ipse Incepit, in ipsa Septuagesima Conducendo operarios in vineam, id est, Ecclesiam suam. Mirando scilicet septuaginta duos Apostolos prædicatores ante faciem suam. Per seipsum perfecit Dominica sexagesima, sub parabola de Seminatore, id est, Christo. Semine, id est, verbo prædicationis Evangelicæ. Confirmavit miraculis in Quinquagesima. Quale est illud, quod iuxta eiusdem diei Euangelium cæco restituitur visus. Quo exemplo significatur genus humanum, à culpæ cæcitate, per verbi diuini prædicationem esse liberatum.

Leiuinum, De quibus agitur sequentibus quatuor Dominicis: Prima Quadragesima: quo tempore Christi prædicatur ieiunium, quod ipse quadraginta diebus & totidem pertulit noctibus. Secunda, vbi Christus ideo in montem Tabor ascendit excelsum, ut oraret, solusq; orans transfiguratus est, quod licet Mattheus prætereat, Marcus tamen & Lucas non reticent. Tertia, quando eleemosynam spiritalis distribuit gratiæ, sanando ægratos, ut demoniacum surdum & mutum. Quarta, in qua Iesus abiit trans mare Galilææ, &c. Ioan. 6.

Smaragdi, hoc est, virentis spei, quæ parauit nobis Christus operibus penitentiae: qualia sunt, Carbunculi, ignitæ videlicet charitatis per amarum Christi passionem, Tam animi, quam pertulit à Iudæis. Expulsus. Quam corporis, quæ sustulit. Passus, Cruci affixus, Mortuus. In Dominica Passionis. Dominica Palmarum, & per totam hebdomadam sanctam.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE QUARTO TEMPORE, ET GLORIOSA SPONSAE deductione. Quod tempus fuit à Resurrectione Domini vsq; ad missionem Spiritus sancti: & exhibetur in Ecclesia à ferijs Paschatis vsq; ad festum Pentecostes. TABVLA 60.

Deducitur de domo Tyranni diaboli, qui fraude pater eius effectus fuerat, per integram octauam Paschalis, vbi dicitur ei: Obliviscere populum tuum & domum patris tui.

Prima Dominica post Pascha, glorificatur in corpore Christi, per clausas ianuas intrantis, & incomparabilis donatur immortalitate. Atque hinc ista Dominica dicitur in Albis, quod stolis candidis Neophyti vestiantur.

SVB ID tempus promissa Christi, quae catholica dicitur ecclesia,

Mysticè induitur, colitur, & datur: Ab octavo Paschae vsque ad ascensionem. Nam in

In reliquis 4. dominicis sequentibus pia glorificatur in anima, cuius dotes secundum Augustinum sunt

Visio beatitudo, dilectio Christiana.

De quibus agitur in Dominica post Pascha

Secunda & tertia. Nam tunc leguntur quaedam ex lib. Apocalypsis: vbi fit mentio de 24. senioribus, & de Angelis ac turba magna sanctorum, stantium ante thronum, diuina fruendum visione.

Quarta & quinta, in quibus epistola leguntur Canonica, quae praeter ceteris mirè Christianam commendant dilectionem.

In domum sponsi solenniter introducit: & hoc in persona

Christi, & patrum glorificati.

Vnde tunc in Ecclesia cantatur, Ascendit Deus in iubilatione: Et, ascendit Deus in altum, captiuam duxit captiuitatem.

DE CONSUMMATIONE HVIVS MATRIMONII, quinto humanae vitae tempore. Quod in Ecclesia celebratur à festo Pentecostes, vsque ad octauas corporis Christi. TABVLA 61.

CONSUMMATIO Matrimonij, inter Christum & Ecclesiam contracta, fit per copulam

Spiritualem, per integram octauam pentecostes, vsque ad festum corporis Christi. Quo tempore Christiani homines omnes Christo haud aliter, quam membra capiti, Spiritus sancti connectuntur vinculo. Corporalem, à festo corporis Christi, vsque ad eius octauam, in quo memoria veneranda illius celebratur Eucharistia, per cuius sumptionem fideles Christo etiam corporaliter coniungi dicuntur.

DE SE.

DE SEXTO TEMPORE, SIVE DE PROCREATIONE filiorum Ecclesiae: Quorum vita & res gestae considerantur ab octaua corporis Christi, vsque ad tempus aduentus Domini. TABVLA 62.

ECCLESIA filij, dicitur eiusdem Ecclesiae Fundatores, Costrutores, Conseruatores, Defensores, Augmentatores,

Vi Apo-stoli. Doctores. Coesores. Martyres. Sancte virgines.

Re- Israel & gum & Luda, Salomonis, Tobie, Esdrae, Iudith, Hester, Machabeorum, Prophetarum.

Nam istorum, tunc leguntur libri: vide licet à festo corporis Christi, vsque ad Calendas Augusti. à Calendis Augusti, vsq; ad Calendas Septemb. Per totum mensem Septembrem. In mense Octobri. Toto mense Nouembri, vsque ad Dominicam aduentus Domini.

APPENDIX.

TABVLA 63.

SED ET ALIQUA sanctorum festa, etiam in supradicta quinque incidunt tempora. Quorum alia celebrantur tempore

Tractationis suae consultationis, Scipulationis, Subarrhationis, Deductionis, Consummationis.

Petrus de Natalibus, Aloysius Lipomani de Vicis sanctorum. Breuiarium Romanum & alia. De quibus vide Martyrologia Bedae, Vuardi, Adonis & ceterorum.

ALIA TEMPORVM PARTITIO, EX

Vuilhelmo Durando.

TABVLA 64.

VT ANnus solariis i quatuor diuisitur partibus, videlicet in

Hyemem, in qua semina iaciuntur:

Ver, in quo seminata prodeunt, & in spicas accuntur:

Aestatem, in qua Messes albescunt, & falce succiduntur:

Autumnū, in quo per ventilationem grana à paleis separata, in horreis reponuntur:

Sic & magnitudo praesentis annus, ab initio seculi

vsque ad finem mundi, 4. temporum distinguitur varietate.

Primum fuit deuationis à Dei cultu, ab Adam vsq; ad Moysen. Quod tempus dicitur ignorantiae & cecitatis.

Secundum, Reuocationis, à Moise, vsque ad natiuitatem Christi. Quod tempus dicitur promissionis.

Tertium, reconciliationis suae liberationis, à natiuitate Christi vsq; ad ascensionem eiusdem. Quod tempus dicitur salutis, & tempus acceptabile.

Quartum, peregrinationis, ab Ascensione Domini, vsque ad diem iudicij, vbi erit consummatio seculi.

Hyeme, in qua regnat obscuritas.

Verè, quod aliquid habet quidem luminis, sed etiam multum obscuritatis.

Aestate, in qua regnat claritas.

Autumno, qui & multum habeat luminis, habet tamen aliquid etiam obscuritatis.

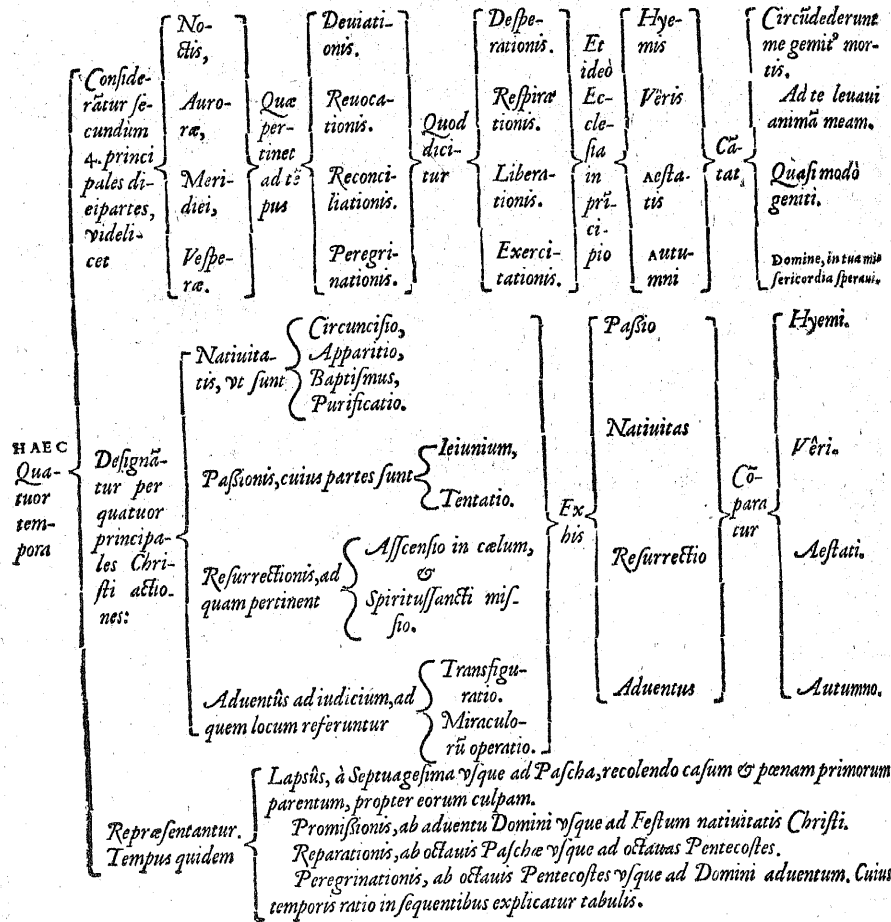
Quod tempus dicitur

Quod tempus dicitur

Quod tempus dicitur

Quod tempus dicitur

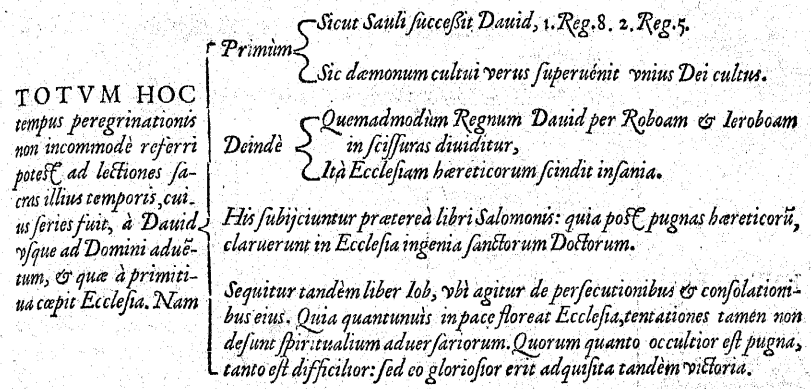
PARTITIONVM THEOLOGICARVM
PARTITIONIS HVIVS APPLICATIO AD VSVM
Ecclesiæ Catholicæ, quid in ea per totum agatur annuum. TABVLA 65.

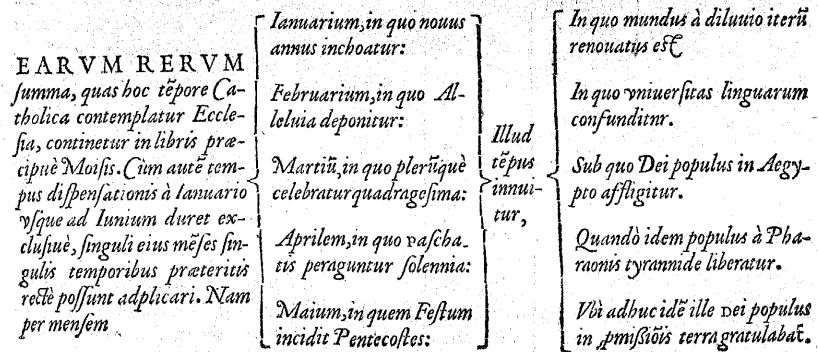
Haec sunt ex Rationali diuinorum officiorum sub initium libri sexti.

DE TEM-

DE TEMPORE PEREGRINATIONIS, QVOD
illo potissimum Catholica respiciat Ecclesia. Ex eodem in fine libri
sexti. TABVLA 66.

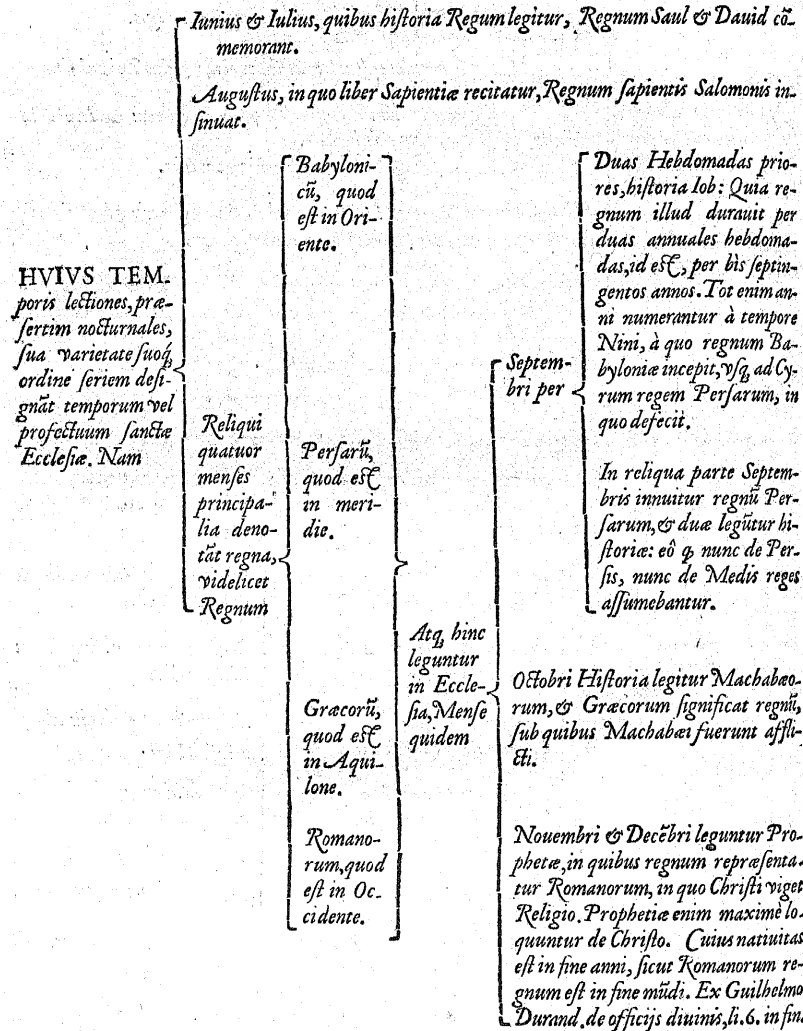

QVAE VETERIS PRAECIPVE TESTAMENTI
scripturae, singulis anni temporibus in Ecclesia Dei & legi & cantari
consueverint. Ac primum de hyeme, siue primo illo dispen-
sationis tempore. TABVLA 67.

QVAE

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
 QVAE VETERIS TESTAMENTI SCRIPTV-
 ræ, peregrinationis tempore in Ecclesia recitari soleant.
 TABLA 68.

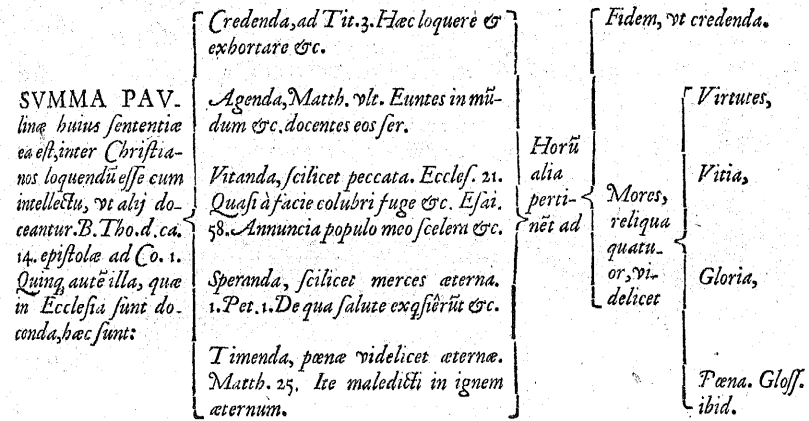

DE

LIBER QVINTVS.
 DE RECTA HOMINIS
 CHRISTIANI INSTITVTIONE.

PERFECTA hominis Christiani Institutio consistit in verbis illis quinque, qui-
 bus D. Paulus fidelem Dei populum in Ecclesia instruendum esse suo docet exē-
 plo: Sed in Ecclesia, inquit, volo quinque verba sensu meo loqui, vt & alios in-
 struam, quàm decem millia verborum in lingua, 1. Corin. 14. Hoc est, m̃lo pauca
 verba loqui, cūm à me, tum ab alijs rectè intellecta, quàm multa sine vero eorum
 sensu & intellectu. Gloss. ibid.

QVAENAM QVINQVE ILLA SINT
 verba. TABLA 69.

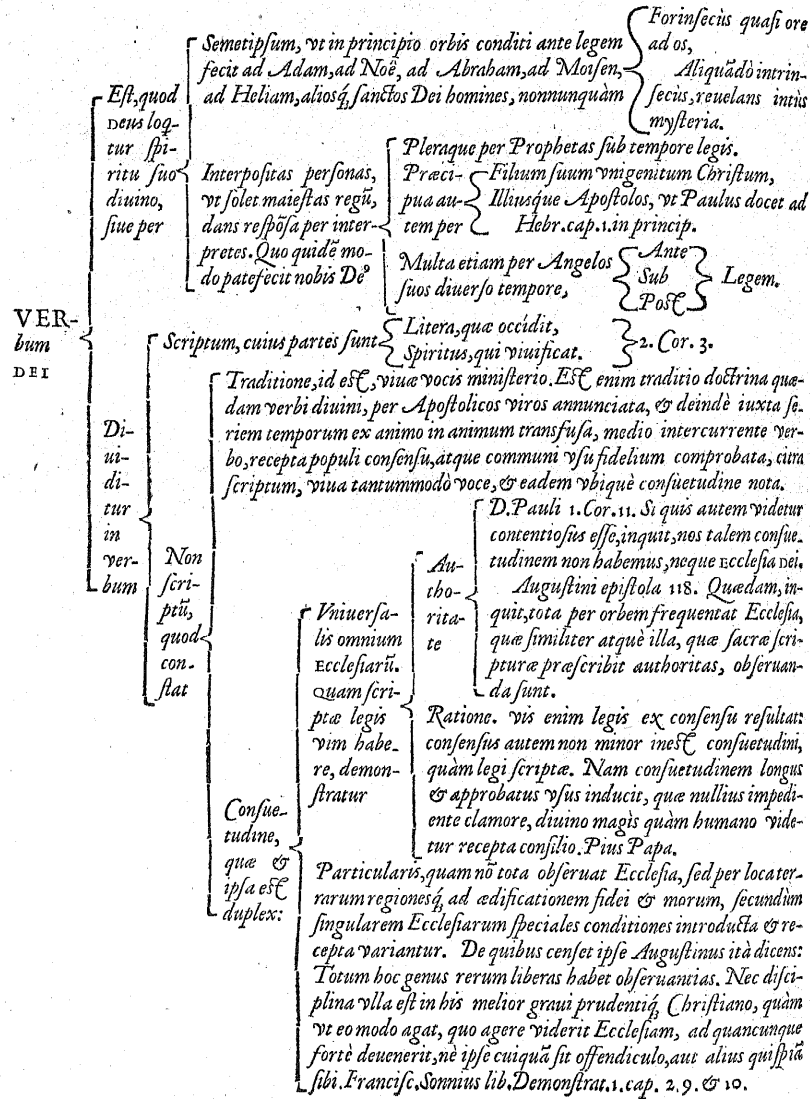
DE CREDENDIS, SIVE DE REGVLA
 fidei Catholicæ. TABLA 70.

CREDENDA sunt, quæcunque ad
 fidem pertinent Catholicam. In eorum verò
 cognitionem ducit præcipuè notitia

*Verbi Dei,
 Symboli Apostolorum,
 Oracionis Dominicæ,
 Sacramentorum,
 Sacrificiorum.*

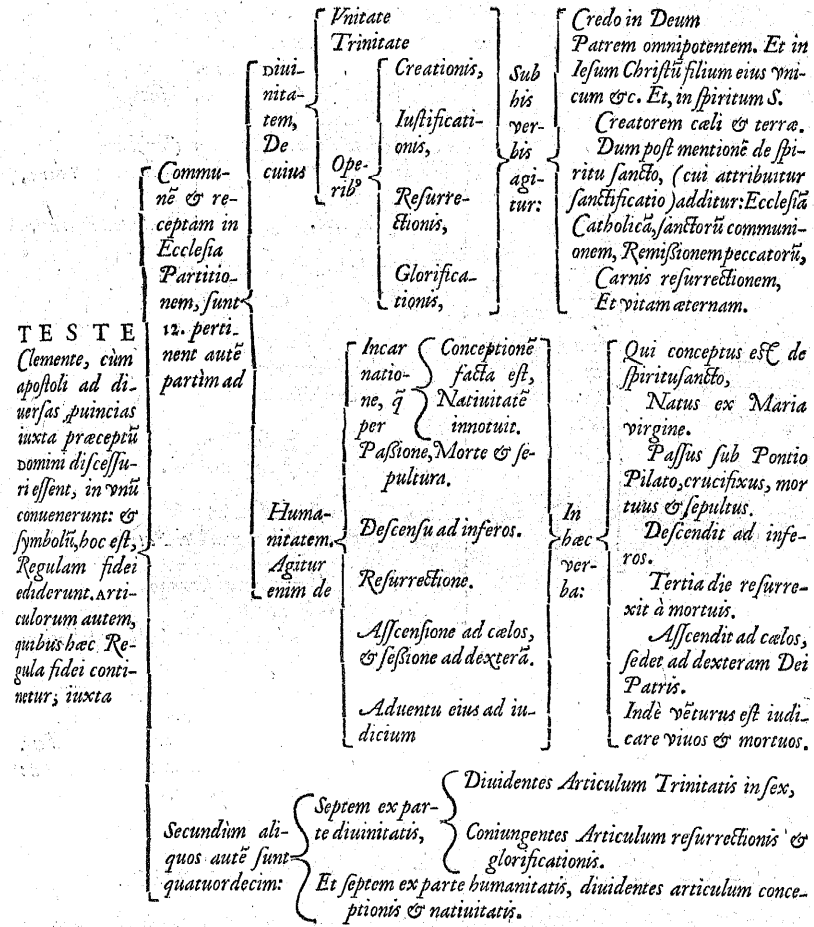
DE VER

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE VERBO DEI, EX FRANCISCO Sornio. TABVLA 71.

DE SYM.

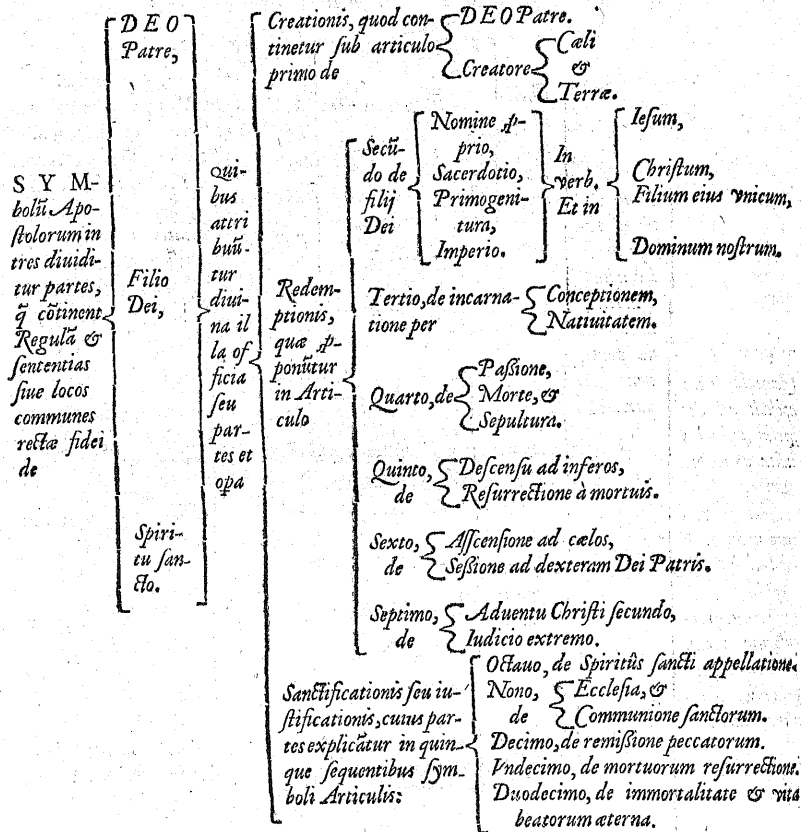
LIBER QVINTVS. DE SYMBOLO APOSTOLORVM, SIVE de duodecim fidei Catholicæ articulis, qui regulam & summam continent fidei Christianæ, ex Institut. D. Ioan. Viguerij. TAB. 72.

REGVLA.

Quauis autem non sit nisi vna fides, tamen ponuntur duodecim Articuli: qui omnes ad vnum reducuntur, qui est credere diuinæ reuelationi. Sic etiam, quauis non sit nisi vna fidei confessio, tamen propter exortas hæreses ponuntur diuersa symbola, hoc est, Regulæ, (habemus enim Apostolorum, Nicenum, Constantinopolitanum, & Athanasij symbolum) quæ ad vnum reducuntur, videlicet, vt recte cognoscamus solum verum Deum, & quem is misit Iesum Christum, Ioan. 17. Ioannes Viguer. Instit. cap. 10. §. 1. vers. 2.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM ALIA SYMBOLI APOSTOLICI PARTITIO, EX Traditione Ecclesiastica. TABVLA 43.

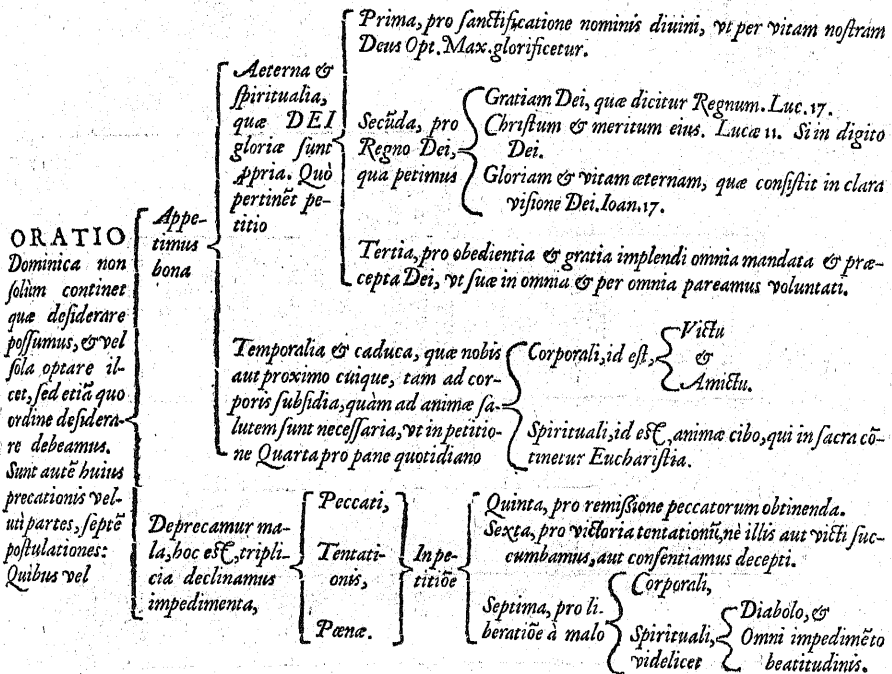

RABANVS DE INSTITVT. CLERICORVM.

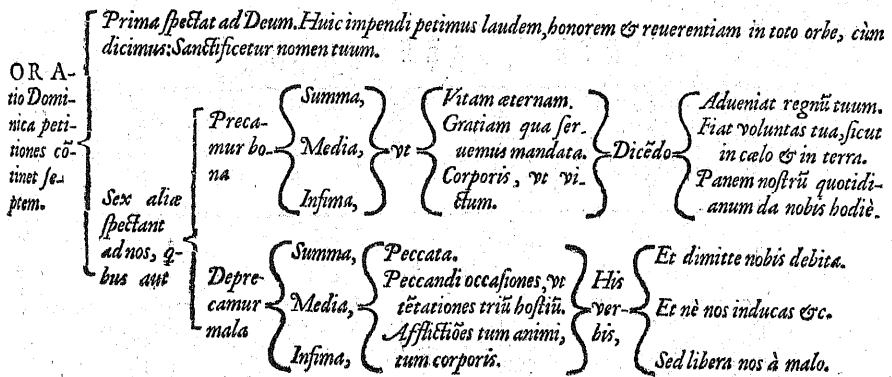
SYMBOLVM Græcè & indicium dicitur, & collatio. Est enim signum, per quod agnoscitur Deus, quodque proinde credentes accipiunt, vt nouerint qualiter contra diabolum fidei certamina præparent. In quo quidem pauca sunt verba, sed omnia continentur sacramenta. De totis enim scripturis hæc breuiatim collata sunt ab Apostolis, vt quoniam plures credentium literas nesciunt, vel qui sciunt, præ occupatione seculi scripturas legere non possunt, hæc corde retinentes habeant sufficientem sibi scientiam salutarem. Est enim breue fidei verbum & olim à propheta prædictum: Quoniam verbum breuiatum faciet Dominus super terram, lib. 2. cap. 56.

DE PAR.

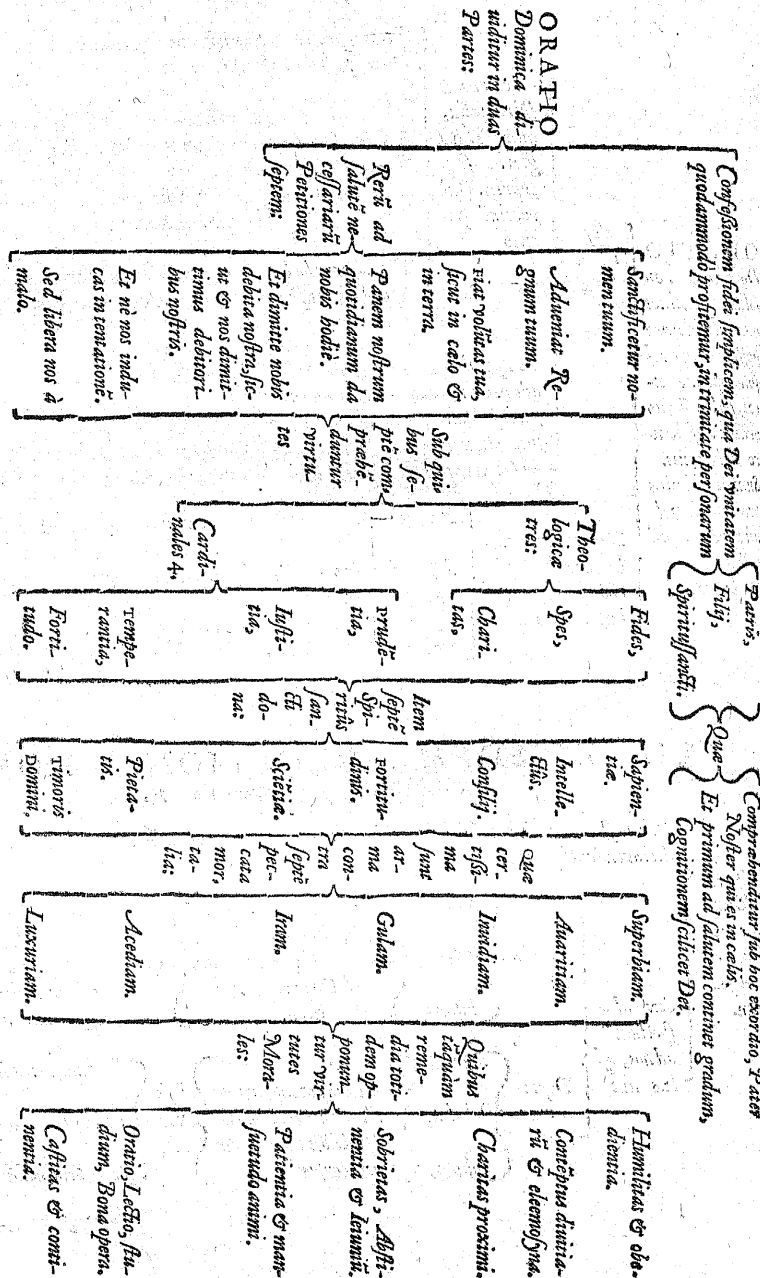
LIBER QVINTVS. DE PARTIBVS ORATIONIS DOMINICAE, ex Catechismo Catholico & Instit. Viguerij. TABVLA 74.

ALIA EIVSDEM PRECATIONIS DOMINICAE PARTITIO. TABVLA 75.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
APPENDIX AVTHORIS, DE ALIA PAR-
titione orationis Dominicæ. TABVLA 76.

LIBER QUINTVS.
DE SACRAMENTIS. ET PRIMVM DE
ijs, quæ legis antiquæ sunt Sacramenta, ex summa D. Thomæ.

TABVLA 77.

SACRAMENTA IN antiqua lege proprie dicebatur, que adhibebantur Dei cultori, per quam scilicet quodammodo deputabantur ad cultū Dei. Qui cultus ut generaliter quidem ad uniuersum populum, specialiter tamen ad sacerdotes pertinebat & Levitas: ut a Sacramēta partim pertinebant ad populum, partim vero ad sacerdotes: & circa utrosque tria erant necessaria. Quorum

Primū erat, institutio in statu colendi Deū: & hæc, quo ad

- Masculos oēs, Fiebat per Circumcisionem, Consecrationem.
- Sacerdotes, per Consecrationem.

Secundō requirebatur usus eorū, que pertinebat ad diuinum cultum, & sic

- Quantum ad oēs, erat usus Agni Paschalis cum certis solemnitatibus, ad quod nullus admitebatur incircumcissus. Exod. 12. Quo ad sacerdotes, erat oblatio victimarum & usus Panum propositionis, & aliorū que sacerdotum usibus erant deputata.

Tertiō requirebatur remotio immunditiarum. Atque hinc

- Populi respectu erant instituta quedam Purificationes & Expiationes à quibusdam immunditijs.
- Respectu vero sacerdotum & Levitarū, instituta erat Ablutio manuum, pedum, & Rasio capillorū. Horum rationes vide apud Tho. 1. 2. q. 101.

QVAE NVNC ISTORVM SACRAMENTORVM VIS SIT.

PROINDE prima sacramenta, quæ obseruabantur & celebrabantur ex lege, prænunciatiua erant Christi venturi. Quæ cum suo aduentu Christus impleuisset, ablata sunt, & idè ablata, quia impleta. Non enim venit soluere legē, sed adimplere. Et alia sunt instituta virtute maiora, utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora, tanquàm iustitia fidei reuelata. August. contra Faustum lib. 19. cap. 13.

QVID HAEC DIFFERANT A SACRAMENTIS NOVAE LEGIS.

PRAECEPTA eadem (in nouo & veteri testamento,) Sacramenta non cadē: quia alia sunt sacramenta dantia salutem, alia promittentia Saluatorem. Sacramenta noui testamenti dant salutem, Sacramenta veteris Testamenti promiserunt Saluatorem. In Psal. 73.

DE SACRAMENTIS NOVAE LEGIS.

TABVLA 78.

SACRAMENTVM, VT à B. definitur Augustino, est inuisibilis gratiae visibilis forma, (hoc est, res sensibilis) ad cultū Dei ordinata, eiusdem (scilicet gratiae) imaginem gerens, & causa ipsius existens. Sacramenta porro, ut ecclesiae & conciliorum constat auctoritate, neq. plura sunt, neque pauciora, quàm septem: videlicet,

- Baptismus,
- Confirmatio,
- Eucharistia,
- Pœnitentia,
- Extrema unctio,
- Ordo,
- Matrimonium.

Ex his

- Tria ad salutem sunt necessaria: Baptismus absolute, Pœnitentia post lapsū à baptisimo gratia. Ordo ecclesiae: quia vbi non est gubernator, populus corrumpit.
- Sed alia Sacramenta necessaria sunt tantum, ut ea, sine quibus non ita conuenienter habetur finis. D. Thom. in summ. 2. 2. q. 3.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE BAPTISMO.

TABVLA 79.

BAPTISMVS est ablutio cor- poris exterior. fa- cta sub forma præ- scripta verborum. Et est triplex:	Flumi- nis,	Qui fit per	Ablutionē aqua,	Diffe- runt. Nam	Primus à tota poena liberat & culpa, & gratiā in habitu infundit, & cha- racterem imprimi. Secundus delet culpam non semel tantum, sed pluries: & habet gratiam in usu, in quo consistit meritum. Tertius liberat ab omni tēratione, & confert statim præmium, quia p- prium est martyrum statim auolare. Compend. Theolog. Veritat.
	Flami- nis,		Spiritus S. gratiam,		
	Sāgu- inis.		Effusionem sanguinis.		

DE CONFIRMATIONE.

TABVLA 80.

CONFIRMATIO est sacramen- tum, quod baptizatis confertur cum imposi- tione manuum Episcopatum, & sacri Chri- smati inunctione. Causis, in sum. doctrin. Chri- stian. Cuius effectus sunt tres:	Primus est character.
	Secundus, robur & firmitas ad pugnandum contra inimicos.
	Tertius est deletio alicuius partis reatus peccatorū post baptismum commissorum. V. g. uer.

DE EVCHARISTIA.

TABVLA 81.

EVCHARISTIA est cibus & po- tus spiritalis, veri corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, sub speciebus panis & vini consecratis ad bonā & opti- mam consequendam gratiam. V. g. uer. in Institut. In quo eorū, quæ credenda pro- ponuntur homini Christiano, potissimum consideranda sunt quinque:	Primum, de veritate Eucha- ristiæ.	De quibus vide summā doctrinæ Christianæ de sacramento Eucharistiæ.
	Alterum, de panis & vini transubstantiatione.	
	Tertium, de adoratione eius.	
	Quartum, de oblatione & sa- crificio.	
	Postremū, de sumptione ipsius sub altera vel utraq. specie.	

DE POENITENTIA.

TABVLA 82.

POENITENTIA, quæ secunda post naufragium dicitur tabula, est signū sensibile, siue imago sacre rei, scilicet remissi- onis peccatorum, per contritio- nem, confessionem, & satisfactio- nem sensibilem, ac etiam per ab- solutionem, eius causa existens. Partes Poenitentiae sunt tres:	Contritio, quæ est dolor de peccatis proprijs, voluntariē assum- ptus propter Deum summē dilectum, cum proposito à talibus & alijs omnibus cauendi, & Dei mandata implendi, cum spe veniæ consequendæ.
	Confessio, est actus virtutis poenitentiae, quo specialis, distin- cta, & particularis, ac voluntaria peccatorum, quæ memoria oc- currunt, fit manifestatio, cum submissione sacerdoti potestatem clauium habenti facta, cum spe veniæ ad remissionem consequē- dam, & cum proposito in futurum cauendi, & iniunctam poenitē- tiam implendi.
	Satisfactio est solutio vel expiatio temporalis poenæ debite p- peccato præterito.

DE EX.

LIBER QVINTVS.
DE EXTREMA VNCTIONE.

Extremæ Vnctionis sacramentum, est vnctio sacra infirmorū cum olei liquore,
ex olearum baccis expresso, & ab episcopo consecrato, cum orationibus in no-
mine Domini, ad depellendam vel alleuiandam ægritudinem, & remissionē pec-
catorum maximē venialium. Iaco. 5. & ibi Beda.

DE SACRAMENTO ORDINIS.

TABVLA 83.

ORDO EST POTE- stas spiritalis, & gratia sin- gularis, q̄ certis quibusdā da- tur personis, per manū impo- sitionem, vt ex professo munus aliquod in Dei gerant ecclesia. Sum. doctr. Ordinum autē ec- clesiasticorum dicuntur alij	maio- res,	Presbyte- rorū, quo- rū 4. sum	Sacerdotes, Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ.	Caput & pater ac moderator vniuer- salis ecclesie est summus Pontifex
		gradus: Diaconorum, Subdiaconorum.		
Mino- res,	Acolytorum, Lectorum, Exorcistarum, Ostiatorum.	Officia singulorū vidē in Carechi- smo Catholico De Sacerdotio & eius gradibus.		

DE MATRIMONIO.

TABVLA 84.

MATRIMONIUM dupliciter considerari potest:	Vno modo, vt est officium quoddam naturæ, quod Philosophi & Iureconfulti deserviunt legitimam viri & mulieris coniunctionē, quæ indiuuam continet viuæ consuetudinem.
	Alio modo, vt est sacramentum, quo primum ista naturæ officia includit omnia, & præterea addit, quod fuerit contractum in fide fi- lij Dei incarnati, & ecclesie tanquam sponsæ. V. g. uer.

III 4

QVAM

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
QVAM RATIONEM HABEAT HIC NVMERVS
& ordo Sacramentorum. TABVLA 85.

PRIMA huius numeri & ordinis ratio sumitur à diuersis hominum conditio- nibus. HO- minum enim alij in Eccle- siam	Ingradiuntur primum.	Bapti- smus	Ianua	Fidem	Peccatum originale.
	deinde pugnam suscipiunt.	Confir- matio	Robur	Spem	Impotentia.
	In pugna fame tentantur spiri- tuali.	Eucha- ristia	Cibus & refectio	Chari- tatem	Malitiam.
	Sæpè etiã succu- bunt, & naufra- gium patiuntur.	penitẽ- tia	Secunda tabula	Iusti- tiam	Peccatum mortale.
	Ministerio rerum indigent sacrarum.	Ordo	Communi- catio reru spiritua- lium	Prudẽ- tiam	Ignorantiã.
Libris præcã- dis dant operã.	Matri- monium	Adiutoriu & socius laborum	Tem- peran- tiam	Concupiscẽ- tiam.	
Mox etiam non opinantes, ierũ ex hoc euocantur seculo.	Extre- ma Un- ctio	Viaticum iueris	Forti- tudi- nem	Veniale pec- catum.	

ALIA RATIO, SVMPTA A MEDICINA.

TABVLA 86.

VT ME- dicina corpo- ralis est qua- dru- plex,	Curatiua,	Simili modo & sacramẽ- ta, quæ spiritalẽ præbent medici- nam, aut	Bapti- smus	Simul & totaliter. Quantũ ad culpã primũ, ac deinde penã, quousquẽ nullus penã homo debitor sit. A morbis leuioribus, scilicet veniali- bus, sicut baptismus & penitentia curant à leualibus.
	Cõseruatiua,		Peniten- tia	
	Præseruati- ua,		Extrema unctio	
Augmenta- tiua, seu, vt dicunt, meli- oratiua:			qui- dem	
			Curat, vt	Conservant sanitatem spirituales, vt Confirmatio, in qua datur spiritus sanctus ad robur & conseruationem gratiæ datæ in baptismo. Præseruant, vt Matrimonium. In melius restitunt, vt Ordo.
				Curat venialia, quæ sunt occasio ruine maioris. Conseruat gratiam inuentam in homine. Auget hæc eadem. Et nihilominus à peccato præseruat. Compend. Theo- olog. veritat.

DE S.A.

LIBER QVINTVS.
DE SACRIFICIIS LEGIS ANTI-
quæ. TABVLA 87.

Holocauftum erat sacrificium, quod offerebatur Deo, specialiter ad reueren-
tiam Maiestatis ipsius, & ad amorem bonitatis eius, & totum comburebatur.
Et significabat sacrificium Christi: qui totum se obtulit Deo Patri pro nobis.
Hinc sacrificio succedit in noua lege professio religionis approbatæ, quæ potest
dici holocaustum, quia totus homo offert seipsum Deo, nihil sibi reseruans.

Hostia pro peccato, erat sacrificium quod offerebatur Deo, vt remitteret pec-
cata: & vocabatur sacrificium remissionis, & hostia pro peccato. Occidebatur
enim animal, & effundebatur sanguis illius coram arca Domini, & vna pars
comburebatur, & alia erat sacerdotis. Per huiusmodi sanguinis effusione pro-
testabantur offerentes, quod erant digni effundere proprium sanguinem, & oc-
cidi, sicut animal illud occidebatur: sic se recognoscens peccatores, veniam
precabantur, quemadmodum illis qui cum chorda in collo, venam petunt à
Rege. Comburebatur vna pars, quia fiebat in honorem Dei: Seruabatur alia
sacerdotibus, ad significandum, quod expiatio peccatorum fit à deo per mini-
sterium sacerdotum. Hoc sacrificium alio nomine vocabatur victima, quæ
etiam aliquandò dicitur de holocausto, cum determinatione: & significat eti-
am sacrificium Christi, qui se obtulit pro nobis hostiam Deo patri, & effudit
sanguinem pro peccatis nostris. Vnde ephes. 2. Christus dilexit nos, & iradi-
dit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo patri in odorem suauita-
tis. Loco huius sacrificij succedit in noua lege sacramentum penitentia, in quo
quis effundit sanguinem peccatorum suorum confitendo: & occiditur, & quasi
in partes multas diuiditur per contritionem.

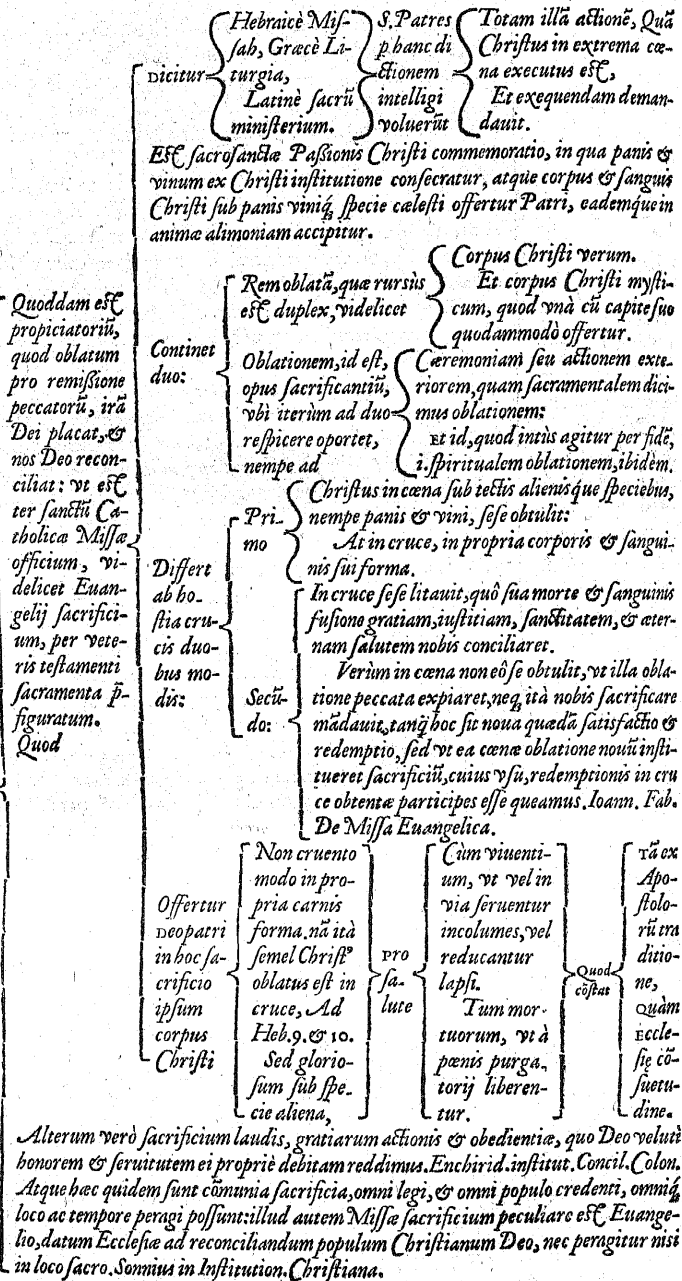
SACRIFICI-
um dicitur omnis
oblatio quæ offer-
tur Deo in recogni-
tionem supremi Do-
minij, vt solutio de-
cimarum & primi-
tiarum. Erat autem
sacrificium in lege
antiqua triplex:

Hostia Pacifica, erat sacrificium quod offerebatur Deo pro gratiarum actio-
ne, vel pro salute & prosperitate offerentium, ex debito beneficij accepti, vel
accipiendi, et erat communiter de rebus aridis & odoriferis: & vna pars in-
cendebatur, quia fiebat in honorem dei: alia cedebat in usum sacerdotum, &
tertia pars in usum offerentium, ad significandum quod sulus hominis proce-
dit à deo, mediantibus ministris & cooperantibus hominibus qui saluantur.
Huiusmodi sacrificium figurabat sacrificium Christi, qui reddidit Deo gratias
pro nobis, & se obtulit in odorem suauitatis. In cuius locum succedunt in
noua lege orationes, & gratiarum actiones, & omnia quæ ad huiusmodi or-
dinantur: horum sacrificiorum rationes vide apud D. Thom. 1. 2. quest. 102.
& Viquer.

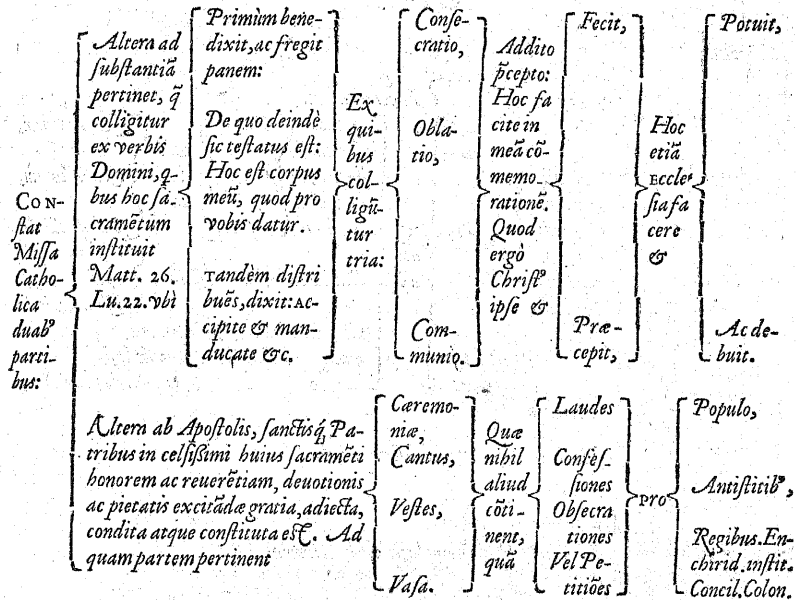
DE NO-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE NOVAE LEGIS SACROSANCTO ALTARIS, hoc est, Eucharistiæ seu Missæ, sacrificio. TABVLA 88.

ECCLESIA Catholica ex noua legis scripto duplex habet sacrificium:

LIBER QVINTVS. DE PARTIBVS MISSAE CATHOLICAE. TABVLA 89.

AVGVSTINVS.

Quatuor considerantur in omni sacrificio: Cui offeratur, à quo offeratur, quid offeratur, pro quibus offeratur: ipse vnus, uerusque mediator, per sacrificium pacis reconcilians nos Deo, vnum cum illo manet cui offerebat, vnum in se fecit pro quibus offerebat: vnus ipse est qui offerebat, & quod offerebat. Hęc ex sententia diui Augustini, De Trinitate lib. 4. cap. 14.

CYPRIANVS.

Nam si Iesus Christus Dominus & Deus noster, ipse est summus sacerdos Dei Patris, & sacrificium Deo Patri ipse primus obtulit, & hoc fieri in sui commemoratione præcepit, utique ille sacerdos vice Christi uerè fungitur, qui id quod Christus fecit, imitatur. Et sacrificium uerum & plenum tunc offert in Ecclesia Deo Patri, si sic incipiat offerre, secundum quod ipsum Christum uideat obtulisse. Cyprian. epist. 3. lib. 2.

AMBROSIVS.

Vnbra in lege, imago in Euangelio, ueritas in cælestibus. Antè agnus offerebatur, offerebatur vitulus: nunc Christus offertur, sed offertur quasi homo, quasi recipiens passionem: & offert se ipse quasi sacerdos, ut peccata nostra dimittat. Hic in imagine, ibi in ueritate, ubi apud patrem pro nobis quasi aduocatus intèruenit. Ambros. lib. Officiorum 1. cap. 48.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE CAEREMONIARVM, QVAE IN MISSAE SACRIFICIO ADHIBERI SOLENT, INTERPRETATIONE MORALI, EX COMPEND. THEOLOG.

TABVLA 90.

CAEREMONIAE, QUIBUS HOC SACROSANCTUM PAGITUR OFFICIUM MISSAE, SUMMA PROPEMODOU COEQUA COEQUA, nec otiosa sunt aut superflua, sed praeter mysticum, qui sub his laet, sensum, etiam morale habet significationem. Nam	Introitus	Boni operis inchoationem, & duplicatur, ut discamus	Declinare à malo, & Facere bonum.	Corde, Ore, Opere,	Quaerendum ad	Contritionem, Confessionem, Satisfactionem.	
	Kyrieelson	Inuocationem misericordiae Dei, quae noue modis indigemus.	Peccatorum remissionem, quae committimus				Spei, Charitatis.
	Collecta,	Tertius tribus	Glorificationem, quae gaudebimus in Deo				
	Epistola & Euangelium,	Orationem.	Nouae & veteris legis obseruationem.	Significat	Vita actiua & contemplatiua perfectionem.	Contribulati spiritus sacrificium.	
	Graduale & Alleluia,	Contra	Vita actiua & contemplatiua perfectionem.				
	Offertorium	Statum vitae.	Statum Patriae.				Exultationem angelorum praesentium.
	Secreta	Transitum membrorum in corpus Christi mysticum.	Filiationem per gratiam.				Liberationem per misericordiam, & triplicatur ut liberemur à malis
	Prefatio	Boni operis consummationem.					
	Hymnus triagius						
	Canon						
Pater noster							
Agnus Dei							
Communio seu Compenda.							

DE ALIIS

LIBER QUINTVS. DE ALIIS MISSAE RITIBVS.

TABVLA 91.

SVNT etiam alia, quae in sacrosancto Missae officio adhiberi solent: veluti	Indumenta, quorum alia	Presbyteris & episcopis suis communia, ut	Amictus sive superhumeralis, Podaris sive Alba, Cingulum, Orarium sive stola, Planeta.	Quorum omnium mysteria & significationes, cum allegoricis cum morales si quis plenius nosse velit, videat apud D. Abbatem Tutuensem de diuinis officijs, Innocent. III. de sacro altaris mysterio, D. Puitbel. Durand. in Rationali diuinorum, atque alios Liturgiae elucidatores.
		Episcopi praeter haec habent propria.		
Vasa & ornamenta, ut	Calice,	Per quae, iuxta significationem allegoricam, intelligimus	Crucem, Sepulcrum, Lapidem superpositum, Sindonem, in qua corpus Domini fuit inuolutum.	Compend. theolog. veritat. lib. 6. cap. 18.
	Patena,			
	Corpore,			

DE AGENDIS, HOC

EST, BENE BEATEQUE VIVENDI formula, de angusta illa via, quae ad vitam ducit immortalem.

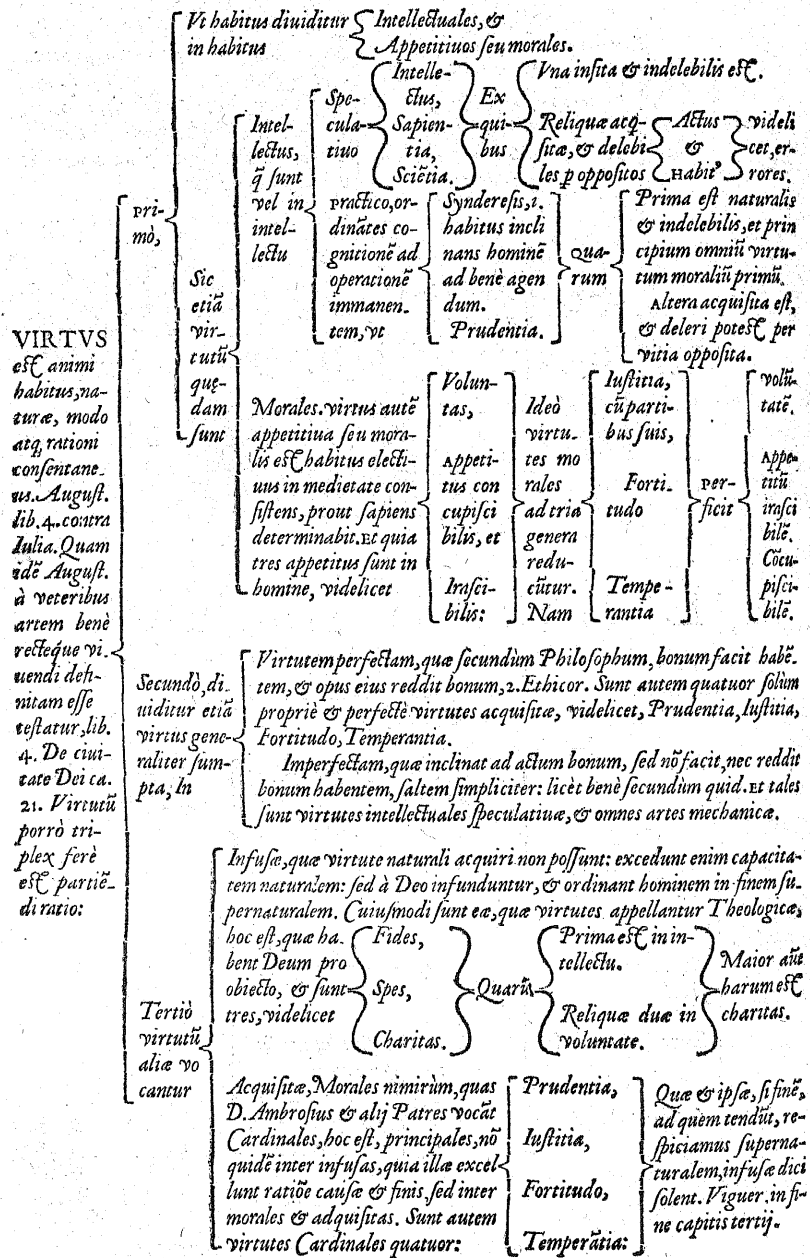
TABVLA 92.

AGENDORUM NUMERO CONIUNGUNTUR	Virtutes, praecipue	Dei, Ecclesiae, Consilia Evangelica,	Virtutes potentias disponunt.	Præcepta & consilia opera respiciunt.	Virtutibus bene operamur.	
						Bona opera eorum fructus, Dona Spiritus sancti, Gradus beatitudinis.
	Sed fructibus fruimur Deo. Compend. I. theolog.					

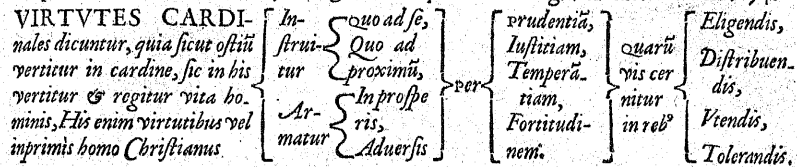
mm

DE VIR-

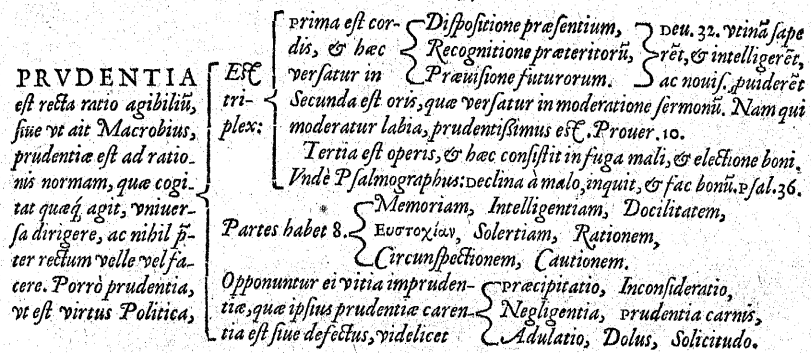
PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE VIRTVTVM PARTITIONE IN GENERE, ex Viguer. TABVLA 93.

LIBER QVINTVS. DE VIRTVTIBVS ACQUISITIS SEV MORALIBVS, quas vocant Cardinales, ex Vig. & Compen. Theolog. Veritat. TAB. 94.

DE PRVDENTIA. TABVLA 95.

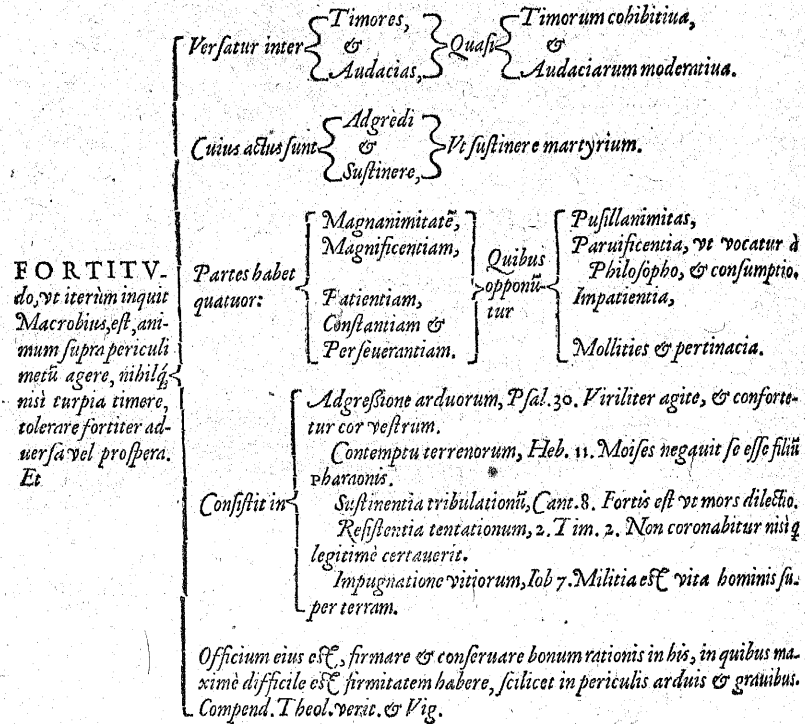

DE IVSTITIA. TABVLA 96.

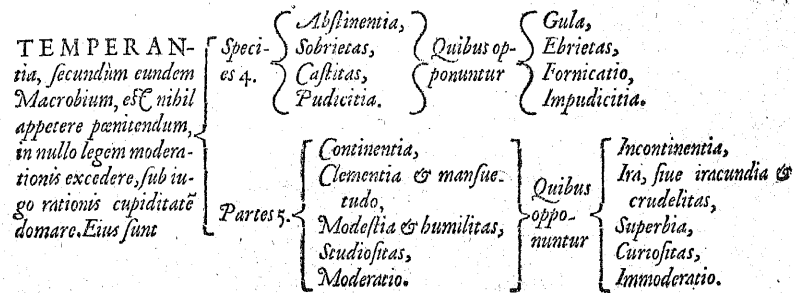
PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE FORTITVDINE.

TABVLA 97.

DE TEMPERANTIA.

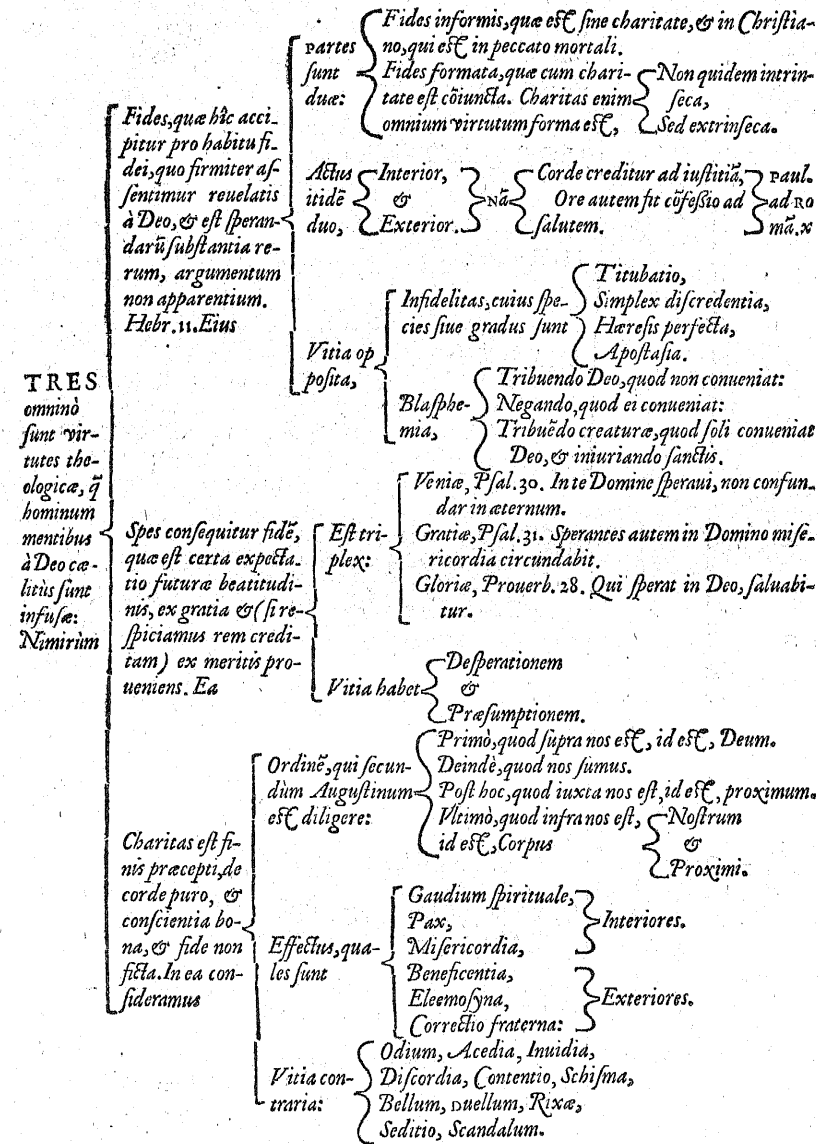
TABVLA 98.

DE VIR-

LIBER QVINTVS.
DE VIRTVTIBVS THEOLOGICIS.

TABVLA 99.

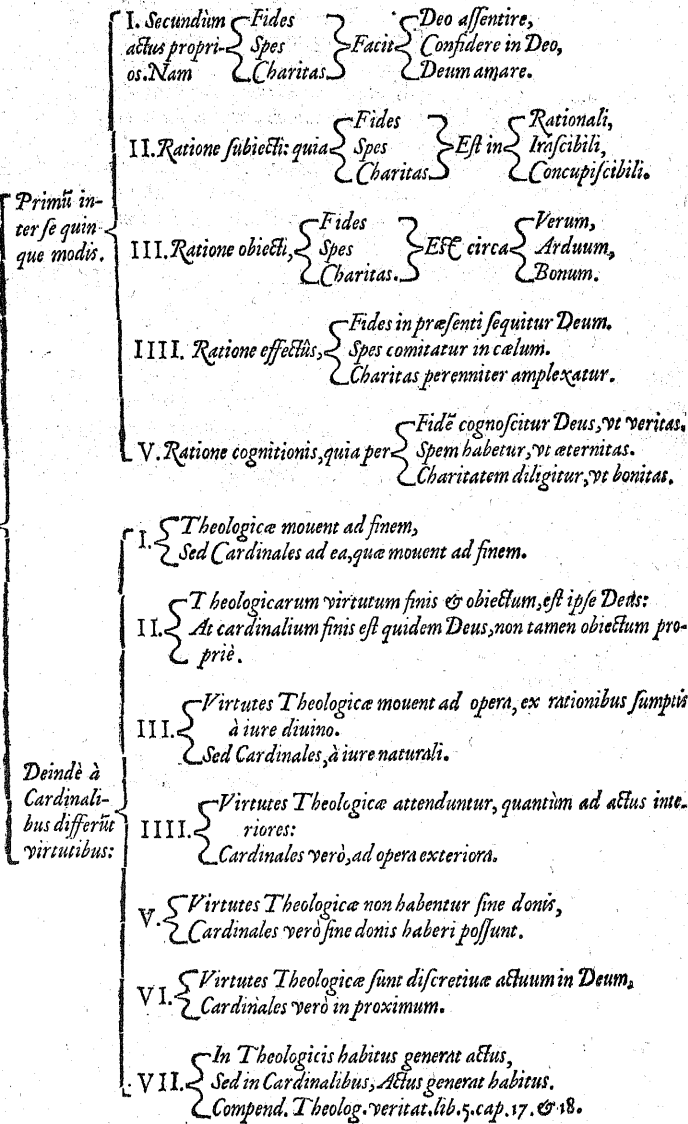

ORIGENES.

Puto, quod prima salutis initia, & ipsa fundamenta, fides est. Profectus vero, & augmenta edificij, spes est. Perfectio autem, & culmen totius operis, charitas. Origen. in cap. Rom. 4.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE PRAECIPVIS VIRTVTVM DIFFERENTIIS.

TABVLA 100.

VIRTUTES THEOLOGICAE DIFFERUNT

DE PRAE-

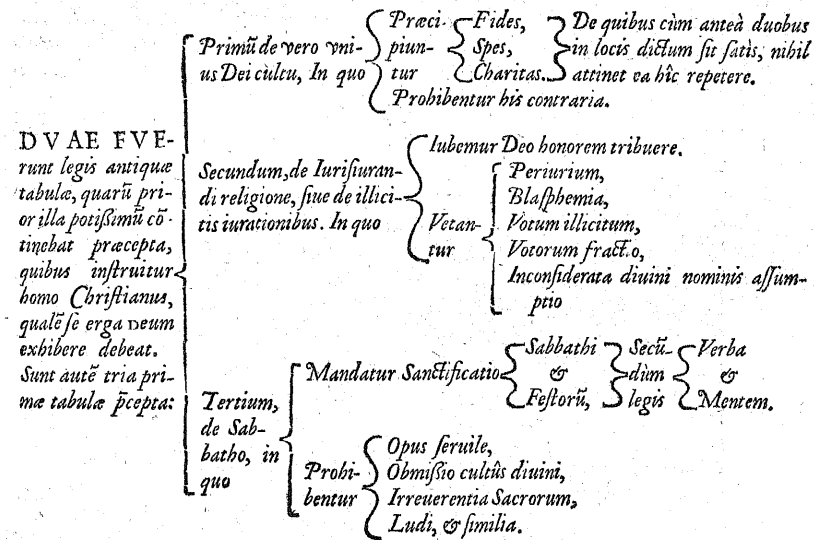
LIBER QVINTVS. DE PRAECEPTIS DECALOGI.

AVGVSTINVS.

DECALOGVS decem praepcepta legis habet. Quae decem praepcepta sic sunt distributa, ut tria pertineant ad Deum, & septem ad homines. Haec decem praepcepta, sunt decem chordae psalterij, quas tangendo, feras peccatorum occidis. Tangis primam chordam, qua vnus colitur Deus, & cecidit bestia superstitionis, Tangis secundam, qua non accipitur nomen Dei in vanum, & cecidit bestia erroris nefandarum haeresum. Tangis tertiam, vbi pro spe futurae quietis spirituale sabbatum custodis, & interficitur amor seculi. Tangis quartam, ut honorem parentibus deferas, & cecidit bestia impietatis. Non moechaberis: tangis quintam chordam, & occidis bestiam libidinis. No occides: tangis sextam, & cecidit bestia crudelitatis. Non falsum testimonium dices: tangis octauam, & cecidit bestia falsitatis. Non concupisces: tangis nonam, & cecidit bestia adulterinae cogitationis. No concupisces rem proximi tui: tangis decimam, & cecidit bestia cupiditatis. Et ita cadentibus omnibus bestijs, securus & innocens in dilectione & humana societate versaris. Augustinus de decem chordis, cap. 9.

DE LEGIBVS TABVLAE PRIMAE.

TABVLA 101.

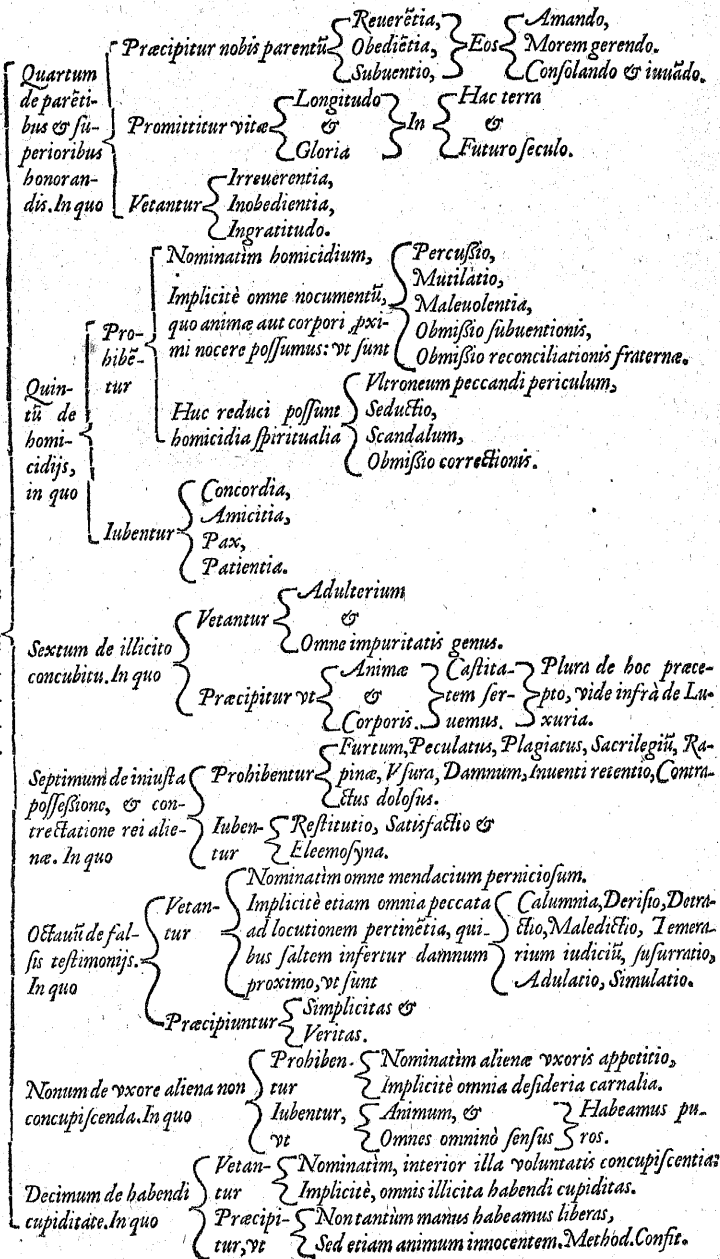

mm 4

DE PRAE-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE PRAECEPTIS TABVLAE SE- cundae. TABVLA 102.

ALTE- ra Tabu- la, in qua continen- tur officia hominis Christiani erga pro- ximum, se- ptim ha- bet praec- epta:

DE PRAE-

LIBER QVINTVS. DE PRAECEPTIS ECCLESIAE AV- gust. Epist. ius. cap. 5.

Si quid diuinæ scripturæ præscribit auctoritas, non est dubitandum quin ita fa- cere debeamus, vt legimus: Similiter etiam, si quid per orbem frequenter Eccle- sia. Nam hoc, quin ita faciendum sit, disputare, insolentissimæ infantiæ est.

IDEM AD CASVLANVM.

In his rebus de quibus nihil certi statuit scriptura diuina, mos populi Dei, vel in- stituta Maiorum pro lege tenenda sunt.

QVAE ET QVOT SINT ECCLESIAE præcepta. TABVLA 103.

PRAECEPTA quinq; numerantur, cuiq; Christiano & scitu, & obseruatu necessaria. Quae hisce continentur edictis: Statutos Ecclesiae Festos dies celebrato. Sacrum Missae officium diebus Festis reuerenter audito. Ieiunia certis diebus, temporibusque indicta obseruato. Peccata tua sacerdoti proprio annis singulis confiteor. Sacrosanctam Eucharistiam ad minimum semel in anno, idque circa Festum Paschae sumito. Canisus in Summa doct.

DE CONSILIIIS EVANGELICIS.

TABVLA 104.

OMNIA enumerare hoc loco non attinet: vrin- cipalia vero tria sunt, De Paupertate voluntaria, Castitate p- petua, Obedientia religiosa. Paupertas ad eos pertinet, qui semel omnia derelinquunt, vt Christum exemplo Petri & Apostolorum perfecte se- quantur. Castitas eorum est, qui seipfos castrauerunt propter regnum caelorum, & vt Tertullian. dixit, se voluntarios probam spadoes. Obedientia vero praestatur, qui, vt seipfos plenè abnegent, non solum à cupiditatibus, verum etià voluntate sua, quod scriptura admonet, prorsus aueruntur, dum eius quem sibi superiorè Christi loco elegerit, voluntarij sese totos abijciunt.

REGVLA DE MANDATORVM OBSERVATIONE Communis, ex Hieronym.

Non ideo putes aliqua contemnenda esse mandata, quia leuiora sunt. Tam enim maxima illa, quam minima imperata sunt: & contemptus cuiuscunque præcepti, præipientis iniuria est. In quouis proposito, in quouis gradu æquale peccatum est, vel prohibita admittere, vel iussa non facere. Hieron. ad Celantiam. Nam ius- sa, inquit D. Bernardus, sine culpa non negliguntur, & sine crimine non conte- mnuntur. Bernard. de præcepto & dispensat.

DE TRI.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE TRIPLICI GENERE BONORVM
operum, ex summa Doctrinæ Christianæ. TABVLA 105.

Ieiunium, quod est triplex:

Magnum & generale ieiunium Augustinus vocat, abstinere ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus.
Deinde, Philosophicum, vt quidam vocant, ieiunium est, parsimonia cibi & potus, moralis que sobrietas, qua temperatè etiam ab Ebrietas secundum rectam rationem viuatur.
Tertio Ecclesiasticum est ieiunium, vt potè cum iuxta certum Ecclesie morem atque prescriptum, certis diebus & carni-um esum subtrahimus, & vna dumtaxat refectioe contenti sumus.

IVSTITIA

Christiana tam latè patet, vt omnia bona, quæ honestè, iustè, ac piè fiunt, in se contineat, nobis que expetenda & confestanda proponat. Porro & si sint benefacta per multa, & ex fide viua proficiunt, & iustitiã Christianã comendant, augent atque consummat: tria tñ sunt, ad quæ cetera ferè omnia veluti ad fontes referri poterunt, videlicet

Eleemosyna, est beneficium seu munus, quo alterius miserie ex nostro commiserationis affectu subuenitur. Hæc in sacris literis per sepe accipitur pro misericordia, quæ (sicut Augustinus affirmat) est alienæ miserie quedam in nostro corde compassio, quæ utique, si possimus, subu- nire compellimur. Opera porro quæ vulgò dicuntur misericordia, dupli- cis generis esse inueniuntur, cum alia sint

Corporalia se- ptem:

- Esuriennes pascere,
- Potum dare sitientibus,
- Operire nudos,
- Capiuos redimere,
- Aegrotos inuisere,
- Hospitio peregrinos susci- pere,
- Mortuos sepelire.

Spiritu- alia to- tidem:

- Peccatores corrigere,
- Ignorantes docere,
- Dubitantibus rectè consu- lere,
- Pro salute proximi Deum orare,
- Consolari mæstos,
- Ferre patienter iniurias,
- Offensam remittere.

CHRYSOSTOMVS.

Misericordia est salutis præsidium, fidei ornamentum, propiciatio peccatorum: hæc est quæ iustos probat, sanctos roborat, Dei cultores ostendit. Chrysofo. in homil. de misericordia & duab. viduis. Quin etiam si Ambrosio credimus, Omnis summa disciplinæ Christianæ, in misericordia & pietate est. In 1. ad Timoh. cap. 5.

DE FRV-

DE FRVCTIBVS SPIRITVALIBVS BO-
norum operum. TABVLA 106

PRAECLARVM

sanè fructum pariunt opera iustitiæ Christianæ, atque multiplicem cum in hac, tum in fu- tura vita. Pietas enim ad omnia utilis est. 1. Tim. 4. & Bonorum laborum gloriosus est fructus, Sap. 3.

Primum enim hæc opera ex viua fide, id est, per charitatem operantem perfecta, non modo signa sunt Christianæ vocationis, sed eandem quoq; nobis confirmant, certamq; faciunt. Quamobrem Petrus Apostolus, qui ad opera bona nunquam non cohortatur, hoc etiam adiecit: Fratres, magis sata- gite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis. Hoc enim facientes, non peccabitis aliquando. 2. Per. 1.

Secundo gratiam credentibus augent, atque sanctificationem perficiunt, Apostolo teste, 2. Cor. 7. vt hinc etiã Iacobus assermet, quod fides, quæ operi- bus cooperatur, ex ipsis quoque consummerur. Iacob. 2.

Tertio fiduciam bonæ conscientie pariunt, magisq; ad orandum & quidli- bet à Deo impetrandum animant. scriptum est enim: Fiducia magna erit coram summo Deo eleemosyna omnibus facientibus eam.

Demum id efficiunt, vt laborâtes in vinea Christi, denarium diurnum ac- cipiamus, hoc est, promissam æternæ vitæ mercedem, iustitiæque coronam, quam in Ecclesia Dei mandata seruantes, in Christo promeremur. At enim Dominus: Voca operarios, & redde illis mercedem, Matth. 20. Quin etiam id pronunciat: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata, Matth. 19. Et ali- bi: Qui facit voluntatem patris mei qui in caelis est, ipse intrabit in regnũ caelorum, Matth. 7. Canis. in Summa.

CHRYSOSTOMVS.

Quemadmodum vitam vestram esca continet, atque istam vita vicissim dispensat: ita si bona opera habuerimus, Spiritum sanctum habebimus. Et, si spiritum sanctum habuerimus, bona etiam opera habebimus. Chry- sofo. Homil. 28. in cap. Rom. 15.

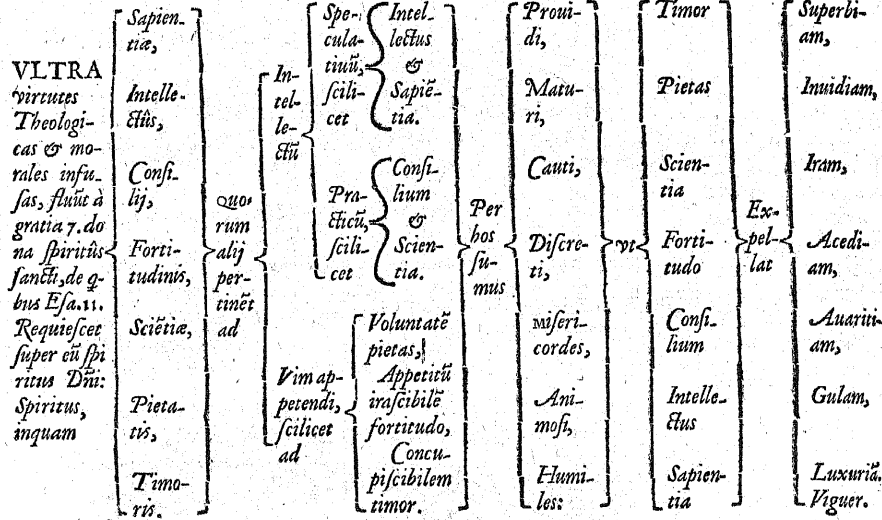
CAELESTINVS.

Tanta erga omnes homines est bonitas Dei, vt nostra velit esse merita, quæ sunt ipsius dona: & pro his, quæ largitus est, æterna præmia sit dona- turus: agit quippe in nobis, vt, quod vult, & velimus, & agamus: nec oci- osa in nobis esse patitur, quæ exercenda, non negligenda, donauit, vt & nos cooperatores simus gratiæ Dei: ac si quid in nobis ex nostra videri- mus remissione languescere, ad illum sollicitè recurramus, qui sanat oēs languores nostros, & redimit de interitu vitam nostram, & cui quotidie dicimus: Nè inducas nos in tentationem &c. Cælestin. Papa in decretis suis, Canon. 12. epist. 1. ad episcopos Gallia.

DE DO.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE DONIS SPIRITVS SANCTI.

TABVLA 107.

DE FRUCTIBVS SPIRITVS.

TABVLA 108.

AB APO-
stolo Paulo,
vt supr à
quoque de
verbo dictū
est breuia-
ro, duodecim
fructus spi-
ritus nūme-
rantur.

Primus est charitas, fructus quidem generosissimus, ac radix etiam bonorum omnium, sine qua non possunt prodesse cetera bona, & quae ipsa non potest haberi sine ceteris bonis, quibus homo efficitur bonus, vt inquit Augustinus.

Alter fructus est gaudium, hoc prestans, vt homo spiritualis alacriter letetq; seruiat Deo.

Tertius, Pax: quae eo spectat, vt in huius mundi procellis, animi seruetur tranquillitas.

Quartus, Patientia: quae in duris ferendis est sita.

Quintus, Longanimitas: quae magnitudinem animi in futuris bonis expectandis declarat.

Sextus, Bonitas: quae nulli nocet, sed bene vult omnibus.

Septimus, Benignitas: inuitans ad familiaritatem, dulcis alloquio, moribus temperata.

Octauus, Mansuetudo: quae omnes irae motus sedat & mitigat.

Nonus, Fides in proximum: vt fideles, paclorumque ac promissorum obseruatores simus.

Decimus, Modestia: quae omnem fastus & arrogantiae suspensionem excludit.

Vndecimus, Continentia: quae non solum ab efcis, sed etiam ab omni nequitia abstinemus.

Duodecimus, Castitas: quae mentem castam in corpore casto conseruat. Camf, in Summa.

QVE

QVAENAM SINT EVANGELICAE

legis beatitudines. TABVLA 109.

ILLAE SVNT, quas & Dominicas beatitudines, & benedictiones Am. brosius vocat, quae apud Matthaeum Euangelistam cctonario numero recensentur in hunc modum: Beati

Pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum.
Mites, quoniam ipsi possidebunt terram.
Qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.
Qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.
Misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.
Mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.
Pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.
Qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Mat. 7.

DE HARVM BEATITVDINVM OR-

dine & gradibus distinctis. TABVLA 110.

BEATITVDI-
num, quauis secundum
substantiam sint octo,
tamen iuxta distincti-
onē graduum sunt septē.
Quae inter sese hoc or-
dine coherere viden-
tur. Ad integritatem
perfectonis requiruntur
tria, videlicet

Recessus à malo.
Nam malū omne
procedit vel ex

Tumore superbiae,
Rancore malitiae,
Laguore concupiscentiae.

Contra haec
3. sunt 3. be-
atitudines.

Processus in bono, at-
tenditur secundum di-
uina imitationē, quae
est secundum duas
vias Domini, scilicet

Misericordiam
&
Veritatē.
Psal. 24.

Secundum has
duas vias su-
muntur duae
beatitudines,
videlicet

Esuries iustitiae,
&
Affectus miseri-
cordiae.

Perfectus status
in optimo, atten-
ditur in duobus,
scilicet in

Limpida
cognitiōe,
Tranquilla
affectiōe.

Et secundum hoc
sumuntur duae
ultimae beatitu-
dines, scilicet

Munditia cordis ad
Deum videndum:
Epax mēnis ad perfe-
ctē fruendū. Comp. Theol.

DE EARVNDEM BEATITVDINVM VSV.

TABVLA III.

PER HAS
septē beatitudi-
nes excluduntur
septem vitia ca-
pualia. Nam

Paupertas spiritualis
Mansuetudo
Luctus
Esuries iustitiae
Misericordia
Munditia cordis
Pax

EX-
clu-
dit

Superbiā.
Iram.
Inuidiam.
Acediam.
Auaritiā.
Gulam.
Luxuriā.

ET

Sicut in enumeratiōe do-
norū est ordo artificia-
lis, quo primò ponuntur
digniora:
Ita in Beatitudinib; est
ordo naturalis, quae di-
gniores ponuntur vltimò.

DE FV-

PARTITIONVM THEOLOGICARVM DE FVGIENDIS, HOC EST, DE VITIORVM CAVTIONE, siue de spatiosa via quæ ducit ad perditionem.

TABVLA II2.

AVGVSTINO testo, peccatū voluntas est retinendi vel consequendi quod iustitia vetat, & unde liberū est abstinere. lib. de duabus animabus cap. 11. Et alibi docet, peccatum esse dictum vel factum, vel concupitum contra legem Dei, lib. 22. contra Faustum cap. 27. Ambrosius vero, Quid est peccatum, inquit, nisi legis diuine præuicatio, & celestium inobedientia præceptorum? lib. De uariis cap. 8. Est autem peccatum triplex:

Originale uocamus, quod à primo humani generis parente Adam transfusum, nobisq; in ipsa conceptione contractum, per baptismum in Christo tollitur. De quo Paulus in hunc modum: Per hominem, inquit, peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & uia in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt.

Mortale, quod uitam spiritualem eripit, ac mortem adfert animæ peccantis: quæ mors est à Deo, Dei Regno separata, & supplicio æterno dignum facit. Unde scriptum est: Stipendia peccati mors, Rom. 6. Et iniustitia mortis est acquisitio: impij autem manibus & uerbis accersierunt illam. Sap. 1.

Veniale, quod est actuale quidem, sed quod Dei inimicum hominem non efficit, cuiusq; à Deo uenia fidelibus facile impetratur. Unde D. Ioannes dixit: Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est, 1. Ioan. 1. De mentis euagatio, uerbiu ociosum, risus immoderatus, & consilia, quæ quotidiana dicuntur, & sine quibus hæc uita non ducitur.

AVGVSTINVS.

Alia sunt peccata infirmitatis, alia imperitiæ, alia malitiæ. Infirmitas enim & imperitia, contraria sunt uirtuti & sapientiæ: malitia uero contraria est bonitati. Quisquis igitur nouit quid sit uirtus & sapientia Dei, potest existimare, quæ sint peccata uenialia. Et quisquis nouit quid bonitas Dei, potest existimare, quibus peccatis certa pœna debeatur & hic & in futuro seculo. Quibus bene tractatis, probabiliter iudicari potest, qui non sint cogendi ad pœnitentiam luctuosam & lamētabilem, quauis peccata fatcantur: & quibus nulla omnino salus speranda sit, nisi sacrificium obtulerint Deo, spiritum contribulatum per pœnitentiam. August. lib. 83. quæstionum, quæstione 26.

ALIA

INTER omnia peccata præcipue sunt animaduertenda ea, quæ dicuntur Capitalia, & sine ueluti fontes, uel capita reliquorum. Eiusmodi uero peccata sunt septē, quæ sic numerari solent:

LIBER QVINTVS. ALIA PECCATORVM PARTITIO. TABVLA II3.

Superbia est inordinatus appetitus excellentiæ, & uictorū omnium mater, princeps ac regina. Eius filie sunt: Præsumptio, Pertinacia, Hy-pocrisis, Lactantia, Ingratitudo, Contemptus aliorū, Inobedientia, Ambitio, Curiositas. Quæ uicia curantur: Obedientia & Humilitate.

Auaritia est habēdi appetitus inordinatus. Cuius soboles sunt: Proditio, Fraus, Fallacia, Periurium, Inquietudo, Corruptela, Sacrilegium, Furtum, Usura, Simonia, Rapina, Uolentia, Immisericordia, seu inhumilitas, & durities cordis. Quæ uicia curantur: Liberalitate & Eleemosyna.

Luxuria est appetitus inordinatus impure & libidinosæ uoluptatis. Gignit autem ex se: Mentis cæcitatem, Inconsiderationem, Inconstantiam, Præcipitationem, Amorem sui, Odium Dei, Desiderium huius uitæ nimium, mortis futurique iudicii horrorem, ac Felicitatis æternæ desperationem. Hæc opponuntur uirtutes: Castitas & Continentia.

Inuidia est tristitia de bono alterius, & odiū aliene felicitatis. Filias uero præcreat: Odiū, Surrationem, Detractionem, In aduersis aliorū rebus exultationem, In prosperis affectum, omniem Discordiam, Murmurationem, Damnum. Horū remediū est: Charitas. Nō tantum amicorum, Sed etiam inimicorum.

Gula est cibi ac potus appetitus inordinatus. Habet filias: Ineptam letitiam, Multiloquiū, Scurrilitatem, Spurcitiem, Sensuum & intellectus ueberudinem, Somnolentiam & Nauseam. Sanantur hæc mala: Sobrietate, Abstinentia, Ieiunio.

Ira est immoderata cupiditas puniendi eius, à quo læsum se quis arbitratur. Eius filie sunt: Rixæ, Tumor mentis, Contumelia, Clamor, indignatio, Minæ, Probrū, Ultio, Blasphemia. Iræ cōpescuntur: Patientia & Mansuetudo.

Acedia est remissi animi languor ad bene operandū, præsertim uero est tristitia de re spiritali. Gignit: Malitiam, Rancorem, Pusillanimitatem, Torporem circa præcepta necessaria, Mentis euagationem, Ociū, Incontinentiam, Desperationem, & Obmissionem. Quæ peluntur: Deuotione & Pijs exercitijs.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
III. PECCATORVM PARTITIO.

TABVLA II4.

Aliena, de quib' præcipitur, nè cõmunicaueris peccatis alienis, 1. Tim. 5. Quod no-nem sic modis:

Consilio, vt Caiphas, Ioann. 11.
Insone, sicut Dauid innocẽtem occidit Uriam, 2. Reg. 11.
Consensu, ita peccauit Saulus, in Stephani protomartyris necem consensiens, Actor. 7.
Iritatione, vt uxor Iob, patientissimo viro petulanter insultans, quantum in se quidem erat, suasi etiam Deum blasphemare, Iob. 2.
Laudatione seu adulatione, vt Ecclesiastici male vulgo blandientes, dum eius licentiæ palam fauent & applaudunt.
Reticentia culpæ alienæ. vult enim Deus Euangelizantes clamare, & annuntiare populo suo scelera eorum. Esa. 58.
Conniventia vel indulgentia. Ita peccant magistratus cum gladium frustra portant, vt Saul dum parceret Amalechitis 1. Reg. 15.
Participatione criminis. Sic Esaias obijcit populo Iudaico: Principes tui infideles, socij furum. Esa. 1. cap.
Praua defensione. Aduersus hoc peccatum, diuinum insonat oraculum: Vt qui dicitis malum bonum, & bonum malum. Esa. 5.

SVNT præterea peccata quæ dicuntur

In Spiritu sancto, quibus gratia diuini oblati, cõtemptim abijcitur. Eiusmodi 6. reconfentur:

Presumptio de misericordia Dei, vel Diuina misericordia confidenter abuti.
Desperatio.
De gratia Dei vel salute sua prorsus desperare.
Ignitæ veritatis impugnatio.
Veritatem religionis aduersus suam ipsius conscientiam hostiliter oppugnare.
Fraternæ charitatis inuidentia.
Pertinaci inuidia concitari grauitè ob alienæ salutis & virtutum fratrum successum.
Obstinatio.
Obfirmato animo in crimine scienter persistere.
Impænitentia.
Abque pænitentia proposito, peruersa vitæ finem nullum facere.

Clamantia in cælum, quæ præ cæteris manifestam habent improbitatem. Eiusmodi quatuor è scriptura numerantur:	Homicidium voluntarium, Peccatum Sodomiticum, Oppressio pauperum, Merces operariorum defraudata.	De quorum atrocitate & pænis agitur	Gen. 4. 9. Psal. 54.
			Genef. 13. 18. 19. Exech. 16. Exod. 3. 7. 14. Esa. 1. 3. 10. Iaco. 5. eccl. 34. Deut. 24.

DE TI.

DE TIMENDIS, SIVE

DE POENIS MALORVM. TITVLVS

TABVLA III5.

Mors, qua nihil est miserabilis. hæc

Est quadruplex:

- Corporis, quæ fit cum ab eo tollitur anima.*
- Anima, cum ab ea auferatur gratia Dei. Hæc mortem, quæ prima vocatur, sequitur mors gehennæ & æternæ damnationis, quæ Ioann. Apocalypsis 20. vocat secundam.*
- Est & alia mors propria Christianis & pijs omnibus, quæ spiritualis dicitur sive transformatoria, qua homo moritur peccato, & viuunt Deo: & ob id dicitur spiritualis.*
- Eius causa Origo Est Peccatum Diabolus* Ioan. Carrem. de 4. nouissimis.

TRIA

sunt, quæ vniuersis maxime a peccato abstrahere & debent: videlicet

Iudicium, quo nihil est terribilius, præsertim filiis huius sæculi obstinatè peccantibus. Est autè secundum Rechar-dum, Iudicium triplex:

- Primum est vniforme, hoc est, iudicium præsentis ecclesiæ, quæ nõ iudicat nisi de sola qualitate retributionis, & in genere tantum, secundum quod bona bonis, & malis mala reddentur: sed numerum & quantitatem retributionum nescit.*
- Secundum dicitur multiforme, quod quilibet experitur in morte, accipiendo sententiã de omnibus bonis & malis, quæ gessit: sed non omnia bona vel mala statim recipit, quia recipit in anima tantum, & non in corpore.*
- Tertium dicitur Omiforme, id est, vltimum iudicium, quando recipit vnusquisq; secundum numerum & quantitatem, siue bona siue mala, in corpore & in anima. Compen. Theol.*

Infernus, cuius pœna nihil intolerabilius ac infelicius potest excogitari. vbi scriptura teste, Fletus est & stridor denticum, Matt. 8. 13. 22. 24. 25. Luc. 13. Porro infernus

Est lacus sine mensura, profundus sine profundo, plenus ardore incomparabili, plenus fœtorè intolerabili plenus dolore innumerabili. Ibi miseria, ibi tenebræ, ibi ordo nullus, ibi horror æternus, ibi nulla spes boni, nulla desperatio mali. Hugo. lib. 4. de anima cap. 13.

In quo luxta modum culpæ pœna distinguitur, & secundum modum criminis, vnusquisque damnatus in igne cruciabitur.

Erit frigus intolerabile, ignis inextinguibilis, vermis immortalis, fœtor intolerabilis, tenebræ palpabiles, flagella cadentium, horrida visio demonum, confusio peccatorum, desperatio omnium bonorum. Erunt enim miseris mors sine morte, defectus sine defectu: quia mors ibi semper incipit, & deficere nescit. Gregorius.

DE SPERANDIS. HOC

EST, DE RERVM SPERANDARVM
conditionibus, siue de præmijs bonorum. TABVLA II.6.PRAEMIUM
Christiani certami-
nis, est æternæ glo-
riæ corona duode-
cim stellarum, quarū*Prima est, Memoria sine obliuione.**Secunda, Ratio sine errore.**Tertia, Voluntas sine omni perturbatione.**Quarta, Impassibilitas, in quam corpus nostrum surget sine corruptione.**Quinta, Claritas, qua configurabitur claritati corporis Christi.**Sexta, Agilitas, vt secundum mobilitatem cogitationum nostrarum sit agile.**Septima, subtilitas, qua, quantumlibet spissum vel solidū, erit impenetrabile.**Octaua, Diligere proximum in omni veritate tanquam seipsum.**Nona, Videre proximū suū in puritate diligenti se, sicut diligit semetipsum.**Decima, Deum perfecte diligere, sed plus quam seipsum.**Vndecima, Diligere seipsum tantummodo propter Deum.**Duodecima, Videre Deū diligenti se supra quam diligit seipsum. Bernard.*

PAVLVS 1. Cor. 2.

Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt,
que præparauit Deus his qui diligunt illum.

APOCALYP. 21.

Eccè tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit in eis: & ipsi po-
pulus eius erunt, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus, & absterget oēm
lachrymam ab oculis eorum: & mors vltra non erit, neq; luctus, neque
clamor, neq; dolor erit vltra, quæ prima abiērunt.

AVGVSTINVS.

Eccè venale est regnū Dei. eme, si vis: nec multum existimes de rema-
gna propter precij magnitudinem. tantum valet, quantum habes: noli
quærere quid habeas, sed qualis sis. Res ista valet tantum, quantum es.
tu te da, & habebis illam. Sed malus sum, inquires, & fortè me nō accipit.
dando te illi, bonus eris.

DOGMA-

DOGMATA VERA EC-

CLESIAE CATHOLICAE DE PRAECI-
pui Christianæ Religionis Articulis, sanctorum Patrum testimo-
nijs confirmata, ex Tabulis Lindani.

I. DE REGVLA FIDEI.

Quicumque fide verè Christiana & Euangelica Deo placere studet, non solum
recipit symbolum, quod Apostolorum & est & dicitur, sed scripturam etiā vni-
uersam Canonicam, insuper & quæcunq; per traditionem Apostolorum initio
accepit Catholica Christi ecclesia.

DE PECCATO ORIGINALI.

Infantes omnes nasci peccato originali infectos. Orige. Peri Archon, & ad Ro-
man. 6. August. epist. 28.

DE SACRAMENTIS.

I.

Sacramenta esse septem, hoc est, sacra & efficacia diuinæ gratiæ & beneficij si-
gna, quibus Christus Dominus nos sibi facrat, sanctificat & sanat, ex Concil.
vniuersali 8. Florent. An. 1438. toto ex orbe Christiano congregato.

II.

Eadem esse efficacia signa, per quoscunq; ministros, etiā malos publicè, adeoq;
doctores impios. Augustin. contra epistolam Parme. cap. 2.

DE BAPTISMO.

I.

Baptismum Christi, esse alium à baptismo Ioannis Baptista. Patres in Concil. Acto. 19.
Niceno, ex actis Græcis. Consentiant Basilius, Chryost. Nazian. Hierō. August.

II.

Infantes esse baptizandos. Orig. ad Rom. 6. August. epist. 28. Ioan. 3.

III.

Infantes sine baptismo non saluari. August. ibid.

IIII.

Paruulos Christianorum renasci, non nasci, Dei filios. August. ibid. Ibid.

V.

Exorcismum baptismo præmittendum. August. ferm. 10. de verbis Apostol. Exorcism⁹.

VI.

Abrenunciationem præmittendam. Dionys. Areopag. de ecclesiast. Hierarch. Abrenun-
ciatio.

VII.

Aquā fontis consecrandā. Basil. cap. 27. de spiritu sancto. Aug. lib. 6. cōt. Iuli. c. 8. Consecra-
tio aquæ.

VIII.

Baptismū requirere aquā elementū. Chryost. Homil. 24. in Ioan. Aug. epist. 28. Ioan. 3.
Ephes. 5.

IX.

Baptizatos esse oleo vngendos. Basil. d. cap. 27. De spiritu sancto. Dionys. Areop. Vnctio.

X.

Michael Syngelus.
Baptismum plenè tollere peccata semel omnia, ita vt non sint. 1. Cor. 6. Ephes. 5.
Qui semel lotus est, non eger nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus. Ioann. 13.
Concupiscentiam igitur reliquam, nō esse peccatum propriè, sed eius effectum
& causam, ad peccatum inuitantem. Rom. cap. 8. August. de nupt. & concup. lib.
1. cap. 23. & 26. Vide 2. cont. Iulian. & lib. 6. cap. 5. 6. & 8.

DE CONFIRMATIONE.

I.

Confirmationem esse sacramentum. Acto. 18. Concil. Floren. Cyprian. ferm. de
ablutione pedum, & epist. 12. lib. 1. August. lib. 5. contra Donatist. cap. 20.

nnn 4 II. Con.

Chrisma. Confirmationem habere chrismatismis illinitionem. Cyprianus vbi antea. Flavianus cum Synodo. Michael Syngelus.

Episcopū, huius esse administrum. Fabian. Martyr cū Synod. Hier. cōtra Lucif.

DE EUCHARISTIA.

Eucharistiam esse Sacramentum, quo vegetati, in Christo manemus, fouemur, alimur, & excrefcimus in virum adultum. Ioan. 6. Concil. Florent.

Luc. 22. 1. Cor. 11. Eucharistiam continere verum ac præsens Christi Domini corpus, de virgine natum, & in cruce passum. Iustin. Apol. 2. Irenæus lib. 4. cap. 32. Euseb. lib. 1. Eua-gelic. Demonstrat.

Eucharistiam fieri ex vino aqua permisto. Cyprian. epist. 3. lib. 2. concil. 6. Con- stan. & alijs.

Eucharistiam fieri verbis Sacerdotis, non fide suscipientis. Iustin. Apol. 2. Basil. de spiritu sancto, cap. 27.

Luc. 22. 1. Cor. 11. Eucharistiam non habere panem & vinum, sed meras eorum species ac qualita- tes tantum, non item substantias. Iustin. Apol. 2. Irenæus lib. 4. cap. 34.

Sacrificium Eucharistiam esse non solum alimentum, sed & holocaustum, hoc est, Sacrifici- um, non commemoratum tantum, aut Eucharisticum etiam, sed & propicia- torium, quod tam defunctis prodest, quam vivis. Sic Apostoli, testibus Chry- sostomo Homil. 69. ad populum Antiochenū, & ad Philip. cap. 1. Damasc. Ora- tione in defunctos. August. sermōe 32. de verb. Apostoli: & tota Africana eccle- sia ante Cypriani ætatem, teste ipso epist. 9. lib. 1.

Cōmunio Eucharistiam sub vtraq; sui specie verū ac totū Christū habere, cōc. Florēt. Qui alterutram igitur accipit, totū etiā accipere Christū: Vnde non est necessariū Lai- cis, vtriusq; speciei cōmunionem accipere, cōcil. vniuers. Cōstantien. Cū olim apud priscos liberū fuerit, vel vnā, vel vtranq; accipere. Clemēs Alexā. 1. Strom. & cū vigerent Manichæi Romæ, Item Hieronymi ætate contra Iouinian. & aliās. vide Ambrosium de fratre Satyro, Orat. Funeb. et Bedam lib. 2. cap. 5. & li. 4. cap. 24. De historia Ecclesiæ Anglicanæ. Non enim est omnibus à Christo p- ceptum, vtranq; speciem sumere, alioqui & infantibus esset sic communicandū, quod & aduersarij negant. vide Palladium in Macario.

Cōseruatio Eucharistie Eucharistiam rectè seruari, quia patres prisci Apostolici seruabant. Irenæus apud Euseb. lib. 5. cap. 23. concilium Nicenum. cap. 14. Hieron. ad Iouinianum, & de Exuperio epist. ad Rust.

Adoratio. Adorandam esse ipsa postulat religio, quæ Deum vbiq; agnoscit Deū, siue cum Magis in domuncula, siue in Eucharistia cum Augustino, epist. 120. cap. 17. & in Psal. 21. ac D. Eusebio Emiseno. 4. homil. in Pascha.

Gestatio. Gestationē verò pbet ipse pij operis finis & vsus, in quē circūfertur: siquidē nō ad Theatricū gestatur spectaculū, sed ad excitandā fideiū & piorū spectatorum fidē & pietatē, vt pro ea necessitate, cuius aut depellendę, aut impetrandę gratię circumfertur, orent ardentius, ac cōprecentur confidentius, maximū sibi à Deo Opt. Patre per filiū intercessorē hīc p̄sentem, & illic p nobis interpellantē pol- liciti patrociniū, & impetrandi auxiliū. vide Irenæum apud Eusebiū lib. 5. cap. 23. Solemniter transmittabatur Romæ Eucharistia episc. Catholicis.

Eucharistiæ mysteria ritè celebrari, si vel vnus de sacrificio edat: fit enim quod Dās fieri iussit, Hoc facite. tam enim fit per vnū, q̄ per multos: quos nullus ex- cludit, sed sua ipsi culpa suam animarum famē nō cōmunicando sapius augent. Sic olim infirmi soli. Sic & Chrysofom⁹ cōquerebatur, q̄ solus altari assisteret.

DE MISSA.

Missam, id est, sacram illam Apostolicam actionē, cuius in fine populo dicitur: Ite, Missa est: id est, dimissio, ritè pro quolibet fieri Christianorū vsu ac necessita- te. August. de ciuitate Dei lib. 22. cap. 8. pro fuganda Cacodæmonum vexatione. Sic & Missa Basil. & Chrysof. pro pace, fructibus, nauigantibus &c.

DE POENITENTIA.

Quia homo dum in hac vita degit, per liberum suæ voluntatis arbitrium, tam in actionibus salutis, quàm ciuilibus, potest ex bono fieri malus, (sicuti & con- trā, gratia adiutus) ideo & poenitentia sacramentum est à Christo Dño omni- bus à baptisimi gratia lapsis necessariū, Acto. 8. Fides autē, huius sacramenti fons est, immo quasi basis, non pars, sicuti nec baptisimi. Porrò illa fides, qua quis fir- miter credit, & certò statuit, propter Christum sibi remissa esse peccata, seseque possessurū vitā æternā, nō fides est, sed remeritas: nō spiritus sancti persuasio, sed humanæ audaciæ p̄sumptio, scripturis aduersaria, & Parribus Orthodoxis igno- ta, qui illa spe certa docent adultis expectanda p sacramenta & pietatis opera. Sed illa fides ad poenitentia agendā est idonea in adultis, qua verbo Dei credim⁹ tam cōmnanter q̄ pmittenti, potissimū verò, Christū Iesum, nobis ppitiatorem ppositum in sanguine suo. Acto. 8. Rom. 3. Quanquā hæc fides, symbolo Aposto- lico delineata, vt ad salutem non sufficit, ita nec ad impij iustificationem. Desi- derat enim veram animi conuersionē seu contritionē, Confessionē & Satisfa- ctionem, tres Euangelicæ poenitentia partes. Concil. Florent. Act. 8. Ioan. 20.

DE CONTRITIONE.

Contritio est dolor de peccatis propter Dei offensam susceptus, cum propo- sitō consistendi ac satisfaciendi.

DE CONFESIONE.

Confessio est diserta peccatorū (post legitimā & seriā conscientia inquisitionē) occurrentiū, etiam occultorū, enumeratio, sacerdoti ritè ordinato facta, vt ab eis per illum absoluator, Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata. Leo epist. 90.

DE SATISFACTIONE.

Satisfactio est persolutio poenæ plerunq; adhuc debite post remissam culpā, quā permanere interdum, docet suo exemplo Dauid 2. Re. 12. Huc faciunt Canones poenitentia concil. Nice. & arate Cypriani. Perficitur hæc p preces, ieiunia, & similia pia opera, q̄ Deo Opt. Max. ita sunt grata, vt eius irā placare possint, eūq; reddere ppitium. 3. Reg. 21. Cyprian. lib. 1. epist. 3. & 8. sermo. de elemosyn. 1. Au- gust. Enchirid. 71. & in Matt. 12. de Niniuitis. Hieron. 2. contra Iouinian.

DE SACRAMENTO ORDINIS.

Porrò qa religio Christiana sua quoq; habet mysteria, & sacra corā Deo peragē. da, non ea p quēlibet fieri voluit Christus noui Testamenti Archipresbyter, sed eos quos ad illa ordinauit. Vnde & Ordo sacramentum, quo vnā cum spiritus sancti cōmunionem, consecratis potestas confertur sacra illa mysteria peragendi. Hic porrò varios habet gradus, sed Clericorū p̄cipui sunt sacerdotes, quibus so- lis secundum Ecclesiæ ritum ordinatis data est à Christo potestas consecrandi verum eius corpus & sanguinem, eadem offerendi, peccataq; dimittendi. Augu- lib. 2. contra epist. Parme. cap. 13. lib. 1. De Baptif. contra Donat. cap. 1.

II.

Inter hos quidem sunt episcopi illis maiores & dignitate & potestate, sicuti inter eos præstant alijs Patriarche, & ijs omnibus, totiq; ad eò Christiano gregi ecclesie Rom. episc. D. Petri Apostolorum principis successor. Vnde omnes ei obedire tenentur tanq; familie Christi seruo præposito, atq; Christi vicario. Epiphani. Aërio. Ambros. in 1. ad Timot. 3. Hieron. epistola ad Damas. August. lib. 2. cap. 51. contra lit. Petil. Cyprian. lib. 1. epist. 3.

Agor. 15. Hunc sacerdotum ordinem Christus Dominus duplici armavit autoritate, præter Apostolicum docendi ministerium, putat leges ferendi, & excommunicandi, qua suam gubernari voluit Ecclesiam.

DE ECCLESIA.

August. ca. 4. con. Epistolam Fidei. Hunc autem Ecclesia visibilis hominum cœtus, à Christo Domino & Apostolis collectus, in hunc vsque diem perpetua successione cōtinuatus, in vna fide Apostolica sub Christo capite & eius in terris vicario, Pastore, ac summo Pontifice agens. His enim notis ab omnibus diaboli cōuenticulis fecernitur. Extra hæc vna verã catholicã & Apostolicã ecclesiam nulli speranda est salus. Hieron. ad Damas.

DE HAERETICIS.

August. epist. 75. Sunt autem extra eam, nō modò q; excommunicantur, (qua pœna mortifera nihil est atrocius aut formidabilius in omni terrarū orbe) sed etiã Hæretici oēs, id est, quotquot aliquem fidei articulum pertinaciter aut nō credūt, aut aliter credunt, q̄ illa vna Christi ecclesia, siue hic in scripturã relatus sit, siue non. Fidei em̄ Christianæ Regula est verbum Dei, siue per Apostolos euāgelizatum, Matt. 26. 1. Pet. 1. siue à spiritu sancto aliàs Ecclesie reuelatum, Ioan. 14.

REGVLA.

Vnde certa fide tenenda sunt, non solum quæ scripturis expressè sunt prodita, sed etiam quæ per traditionem ecclesie catholice credenda accepimus, & q̄ definita sunt super fidei & morum negocijs per Cathedram Petri, vel per concilia generalia legitime congregata. August. de ciuitate Dei lib. 19. cap. 18.

DE PRÆCEPTIS ECCLESIAE.

I.

Agor. 15. Cæterum quod ad legislatiuam attinet potestatem, ecclesie Pastoribus à Christo datam, obseruandum est, quidquid de festis, ieiunijs Litanijs, & alijs salutē promouentibus præcipiunt, quod neglectū, aut nō obseruatū, conscientiam hominis facit ream, etiam extra casum scandali. August. de hæres. Aërij.

II.

Quadragesimam igitur & quatuor tempora, vigiliis vsitatas & alia ieiunia, carnis abstinētia, & aliorum pro regionum varietate seruare debet Christianus, cum opinione necessitatis, sicut & sexta feria, & Sabbato, & diebus Rogationum à carnibus abstinere, ac publicis Christianorum consuetudinibus se accommodare. August. epist. 118. cap. 5. lib. 19. contra Faust. cap. 20.

DE LIBERTATE EVANGELICA.

Hæc atque id genus cætera libertatem Euangelicam ad eò non impediunt, nedū tollunt, vt eam magis promoueant, atque eius finem facilius nobis cōciliant, sicuti nec obedientia ciuilibus Magistratibus, aut voti & iuramenti obligatio. Est enim à peccatis libertas, & ijs omnibus, quæ animum quoquo modo impediunt, quominus Deo totus seruiat. Epiphani. Aërio.

DE MATRIMONIO.

Verum quia post baptismū nobis manet carnis stimulus, & ecclesia est ppaganda, ne quis igitur illo victus, à gratia excidat, institutū est à Christo Matrimonium, quo sacramēto, Christi cū ecclesia cōiunctionē significatē, cōiugibus gratia datur, qua adiuti,

adiuti, iura matrimonij castè peragant, liberosq; Christo Domino educant, arque instituant: quod præterea tam est indissolubile, vt nullo casu post cōsummationem dissolui queat, altero superstitē, qualiscunq; tandem fuerit: etsi ob fornicationem liceat dimittere, nunq; tamen alteram licet ducere. Concil. Mile. cap. 17. August. de nupt. li. 1. cap. 10. & de bon. coniug. cap. 7.

DE VOTO CASTITATIS.

Sed quia hoc vitæ genere virginitas & continētia Deo optimo gratior est, ideò rectè voto formata, sicut & alia, Deo optimo offertur: cuius tâta est obligatio, vt si quis post contrahat, non modò sit irritum, sed incestum etiam connubiū, quod & de clericis maiori Ordine initiatis est sentiendum. Vide Epiphani. in Apostolicis. Hieron. contra Iouinian. August. in Iouinian. in Psal. 73. de ciuitate Dei lib. 17. cap. 4.

DE EXTREMA VNCTIONE.

Quò deniq; fortiores mortis acerbissimæ agonem depugnemus, ac peccatorū reliquijs expiati, sponso nostro Christo Iesu hoc exilio liberati præsentemur, appositum est à Christo Domino sacramentum, quod Vnctiōe, quam dicimus Extremam, confertur. De hac locutum est D. Iacobus, restatur Chrysosto. lib. de sacerdot. Innocent. epistola ad Eugubinum.

DE SECURITATE SALVTIS.

Quantum interm nemo nostrum sine peccatis viuit, sed quæ Dei iram, vt nō merentur, aut à regno non excludunt, ita oratione Dominica, elemosyna, ieiunio, &c. purgatur assidue. Cæterum quadiū inter hostes infestissimos diabolos versamur, nullã nobis esse securitatem, sed cum timore ac tremore incolatus nostri tempore salutē esse operandã, vt per bona opera vocationem nostrã certam ac firmam faciamus, semper solliciti, nē qui stamus, concidamus, peccati fallacia decepti. Porro dum cadimus, ac scelere nos polluimus, peccato mortali offendimus, non fidem semper, nisi infidelitate, amittimus: semper verò spiritum sanctum à nobis expellimus, iramq; Dei sempiternam commeremur.

DE BONIS OPERIBVS, ET

eorum meritis.

Hic septem Catholicæ Christi ecclesie Sacramentis adiuti & instructi, vitam viuimus Christianam, q̄ cum actuosa sit, fieri non potest, vt bonorum operum sit sterilis. Hæc autem opera bona Deo non modò grata sunt, eiq; per se (quia ex Christi spiritu, immò in Deo sunt facta) placita, verique cultus, Luc. 2. sed merita etiam tam p̄miorum hac in vita, q̄ postea vitæ ad eò ipsius æternæ. Sunt enim ita iusta & perfecta, vt eis legem nei pij impleant, Rom. 12. Immo vt seueri Dei iudicium sustinere queant. 1. Tim. 4. 1. Ioan. 4. August. epist. 106.

II.

Ad hæc non suis modò profunt autoribus, dum iram Dei placant, nē nos iudicet ac puniat, sed & alijs quoq; pro quibus ea pij aut suscipiunt, aut Deo offerunt, ad peccatorum ad eò expiationem tam mortuorum q̄ viuorum: vt Deus videlicet misericordius cum eis agat, q̄ alioqui erat acturus. Hæc August. verba vide ser. 32. de verb. Apost. Enchir. cap. 61. & 110. vide de ciuit. Dei, lib. 21. ca. 27.

DE INDVLGENTIIS.

Quin etiam prisca illa Apostolica Ecclesia, propter aliorum piorū opera, pœnitentibus olim ex more mitigabat pœnam alioqui luendam, teste Cyprian. li. 3. epist. 15. 16. & 18. Terrullian. de pœnitē. Immo illi Corinthio incesto aliquid pœnitentiæ agendæ remisit & donauit Paulus, ait Theodoretus & Occumenius & Theophylactus 2. Cor. 2. propter Timothei preces, & aliorum colligentium tristitiam. Quare indulgentiæ, quæ pœnarum sunt remissio & imminutio, salutares sunt, ac verè, quod sonant, efficiunt. Concil. Lateranens. & Viennens.

PARTITIONVM THEOLOGICARVM
DE PVRGATORIO.

Quia verò Christianorum, hac vita exulū defunctorū, tria sunt genera, I. Beatorum cum Christo regnantū; II. Damnatorū, infinitate tormentorum miserum; III. Purgandorū à peccatorum reliquijs, sicut primū nullo nostro eget auxilio, & secundum nullo iuari potest patrocinio, ita tertium varijs modis iuari, & à pœnis, quas pendit, potest liberari, non viuorum tantum precibus, eleemosynis ac ieiunijs &c. sed salutarī etiam Dominici corporis sacrificio, ait Augustin, ferm. 32. de verbis Apost. de ciuitate Dei 21. cap. 13. Enchirid. no. Immo ipsi Apostoli pro mortuis offerendum docuere, ergo & Purgatorium agnouerunt, teste Chrysoft. Homil. 69. ad Antioch. August. loco iam commemorato, Gregorio Nyssē. & tota totius Africanæ Ecclesiæ synodo, Cyprian. lib. 1. epist. 9. Tertull. de exhortatione castitat.

DE VENERANDIS IMAGINIBVS
& reliquijs sanctorum.

Beatos autem homines rectè veneramur, ac imaginibus colimus atq; festis, ex traditionibus Apostolorum. Eorum reliquias honoramus, quas & peregrinationibus cohonestamus. August. epistola 103. quum apud eas deus per sanctos miracula operetur, quos ritè ad auxilium ferendum aut mala deprecanda inuocamus, vt eorum meritis & intercessione adiuuemur. August. de Ciuitat. Dei li. 22. cap. 8. & contra Faust. lib. 20. cap. 21. Vide & D. Hieron. in Throno, & plura apud eundem Lindanum. Tab. 1. numero 32. & scq. & tab. 5. numero 4.

DE FVTURO IVDICIO.

Phil. 1. Porro illæ purgandorū animæ, à pœna peccatis debita suo absolutæ tempore, nõ dormiunt vsq; ad iudiciū, sed cum Christo suo Dño regnant in calis beatæ: quò vt & omnes pios transferat Dei filios suos fratres, venturus est ad iudicium. Sed quo demum anno aut mense, omnibus est incognitum, vt credentibus & viuentibus in eo reddat vitam æternam: qui verò non crediderunt, aut credentes malè egerunt, ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Ambros. in Lucam 22. cap. August. in Psal. 119. August. de ciuitate Dei lib. 18. cap. 53. August. Hæc meæ fides est, quia fides Catholica est. Hilar. Veritatis autem ministros vera decet profiteri. Ambros. Christum enim negat, qui non omnia, quæ Christi sunt, confitetur.

CONFESSIO CATHOLICA
ACADEMIAE LOVANIENSIS,
de articulis controuersis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Sacramēta. Credendum est, septem esse Ecclesiæ Sacramenta, à Christo instituta: Quæ sunt, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitētia, Extrema Vnctio, Ordo, & Matrimonium. Per quæ, quanuis externa & corporalia signa Deus inuisibiliter, siue per bonos, siue per malos ministros, nostram salutem operatur.

II.

Baptismus. Baptismus ad salutem omnibus est necessarius, etiam infantibus, per quem peccata planè tolluntur, & fiunt filij Dei ac hæredes vitæ æternæ: nec vnquam est iterandus.

III. Pœ.

LIBER QVINTVS.

III.

Pœnitentiæ sacramentum (quod post Baptisum omnibus relapsis est ad salutem necessarium) complectitur Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem. Pœnitētia.

IIII.

Contritio est dolor de peccatis propter Dei offensam susceptus, cum proposito confitendi & satisfaciendi. non autē (vt quidam hoc seculo perniciosè docent) terror conscientie, propter apprehensum gehennæ supplicium peccatis debitū. Contritio. Præparat tamen hic terror & gehennæ metus, ad veram animi contritionem.

V.

Confessus, diligentiam legitimam adhibere debet, quò sacerdoti iudici suo, manifestet omnia peccata sua mortalia, etiam occulta cordis, vt ab eis per illum absoluantur: cuius absolutionis minister est solus sacerdos, secundum Ecclesiæ ritum consecratus. Confessio.

VI.

Satisfactio, est persolutio pœnæ plerūquē adhuc debite, remissa iam culpa. Nam omnem pœnam peccato debitam semper condonari, culpa remissa, erroneū est, & scripturis sacris aduersatur. Satisfactio.

VII.

Certa fide tenendum est, hominem habere liberum arbitrium, quo potest malè, & cum gratia Dei benè agere, & post mortale peccatum admissum, Deo adiuuante pœnitere, & peccatorum remissionem consequi. Liberum Arbitrium.

VIII.

Ad iustificatiōem ante omnia necessaria est in adultis fides, qua certò credimus, Christum Iesum Dei filium, nobis propiciatorem à patre propositum esse pro peccatis nostris in sanguine ipsius, sine qua nullis nostris operibus, nullaque pœnitentia iustificatio obrineri potest: sicut nec fide sola sine pœnitentia & proposito viuendi secundum mandata Dei. Iustificatio.

IX.

Fides qua quis firmiter credit, & certò statuit, propter Christum sibi remissa esse peccata, seque possessurum vitam æternam, nullum habet in scripturis testimonium, immò eisdem aduersatur: etiam si firma & certa spe expectare debemus in hac quidem vita per sacramentum baptismi & pœnitentiæ peccatorum remissionem, in seculo autem futuro vitam æternam. Fides Specialis.

X.

Itaq; quàm diu inter hostes nostros & aduersarias potestates hic viuimus, nulla nobis est securitas: sed cum timore & tremore iuxta sententiam Apostoli, nostram salutem operari debemus. Et secundum varias animorum nostrorū affectiones, nunc magis sperare, nunc magis timere, simpliciter tamen magis & frequentius de misericordia Domini sperandum est, quàm formidandum de securitate.

XI.

Opera bona omnibus adultis sunt ad salutem necessaria, & cum ex fidei & charitatis spiritu proficiuntur, ita grata sunt Deo, vt eis tanquam iustam mercedem vitam retribuat æternam. Opera.

XII.

Confirmatio & Extrema Vnctio, sacramenta sunt à Christo instituta: sed non, vt duo præcedentia, ad salutem necessaria: ex contemptu tamē illa omittere, mortale peccatum est. Confirmatio. Extrema Vnctio.

XIII.

In Eucharistiæ Sacramento est re ipsa verum corpus Domini nostri Iesu Christi, illud ipsum quod de virgine natum, & in cruce passum est. Eucharistia

XIIII.

In Eucharistia non manent panis & vinum, sed hæc in corpus & sanguinē Christi admirabili potentia verbi ipsius sunt conuersa, manentibus tantum panis vstantiatiōis, nique speciebus. Vndè certa fide tenendum est, sacram Eucharistiam sanctè à no-

bis adorari, siue in Missa, siue extra Missam vbicūque reposita fuerit, aut quotiēs in supplicationibus publicis à sacerdote circumferatur.

XV.

Comm. sub
vtraque
specie.

Non est Laicis necessaria ad salutem communio sub vtraque specie: iustisque de causis ab Ecclesia sancitum est, vt illis sub vna tantum panis specie Sacramentum communicetur: in quo carnem & sanguinem, atq; ita totum Christum sub vna specie sumunt.

XVI.

Sacrificium
vni & de
functis.

Sacrificium Missæ ex institutione Christi tam viuus prodest, quàm defunctis.

XVII.

Potestas cō
secrandi.

Soli sacerdotibus secundum Ecclesiæ ritum ordinatis, data est à Christo potestas consecrandi verum corpus Christi & sanguinem.

XVIII.

Matrimo-
nium.

Matrimonium contractum & consummatum inter Christianos, est indissolubile: qualiscunq; fiat alter coniugum, siue adulter, siue sterilis, siue hæreticus.

XIX.

Nunquam licet Christianos post diuortium contrahere matrimonium, viuente eo, cum quo prius legitime contraxerat.

XX.

Matrimonia contracta, contra Canones ipsa dirimentes, simpliciter sunt irrita & nulla.

XXI.

Ecclesia.

Firma fide tenendum est, vnam esse in terris veram atque Catholicam Christi Ecclesiam, eamque visibilem, quæ ab apostolis fundata, in hanc vsque nostram ætatem perdurans, retinet & suscepit quicquid de fide & religione tradidit, tradit, & traditura est cathedra Petri, super quam ita à Christo suo sponso est ædificata, vt in his quæ fidei sunt & religionis, errare non possit.

XXII.

Extra hanc nulli speranda est salus: suntq; extra eam, hæretici, schismatici & excommunicati: vnde vehementer formidanda est excommunicatio: nec humana, sed diuina est excommunicandi potestas.

XXIII.

Summus
Pontifex.

Vnus est Ecclesiæ summus pastor, cui omnes obedire tenentur: ad cuius iudicium controuersiæ, quæ super fide & religione existunt, sunt referendæ.

XXIII.

Summam hæc præposituram primus omnium gessit sanctus Petrus, verus Christi in terris vicarius, & totius familia eius pastor. Post Petrum verò ex Christi institutione omnes deinceps Pontifices, Petri in Cathedra successores.

XXV.

Traditio.

Certa fide tenenda sunt, non solum quæ scripturis expressè sunt prodita, sed etiã quæ per traditionem Ecclesiæ Catholicæ credenda accepimus, & quæ definita sunt super fidei & morum negocijs per Cathedram Petri, vel per Concilia generalia legitime congregata.

XXVI.

Constituti-
ones.

Constitutiones Ecclesiasticæ de ieiunijs, festis, & abstinentia ciborum, alijsque multis, obligant in conscientia, etiam extra casum scandali.

XXVII.

Sanctorum
veneratio.

Rectè fit in Ecclesia, quod sanctos in cælis cum Christo agentes veneramur & inuocamus, vt pro nobis orent, quorū etiã meritis & intercessione Christus nobis hæc multa largitur, aliàs non largiturus: pro quos etiã miracula multa in terris operatur.

XXVIII.

Peregrina-
tiones.

Qua propter sanctè & religiosè faciunt, qui loca eis dicata, vna cum ipsorum reliquijs religiosa pietate visitant, & hoc modo ab ipsis opitulationem quaerunt.

XXIX. Gra-

XXIX.

Gratus est etiam Dei imaginum vsus: rectèque coram eis procumbimus, inuocaturi sanctos quos repræsentant. Imagines.

XXX.

Firmiter credendum est, post hanc vitam Purgatorium esse animarū, in quo soluitur pœna peccatis adhuc debita. Eisdem tamen subuenitur sacrificio altaris, oratione, ieiunio, eleemosyna, alijsque bonis operibus viuorum, sicut & indulgentijs, quo citius ab ea liberentur. Purgatorij.

XXXI.

Animæ defunctorum purgatæ, mox regnant cum Christo in cælis, & animæ impiorum hinc migrantes, sempiternis inferni traduntur supplicijs.

XXXII.

Rectè vota Deo facimus, tam monastica, quàm alia: & facta, obligant apud Deū, nec aduersantur libertati Euangelicæ: quæ à peccatis libertas est & ijs, quæ spiritum nostrum quoquo modo impediunt, quo minus totus Deo seruiat: non autem, à voti vel iuramenti obligatione, nec ab obedientia magistratūs Ecclesiastici vel secularis. Vota.

Anno à Natiuitate Domini M.D.XLIII. mensis Decembris die sexta, Facultas Theologiæ congregata per iuramentum in collegio Theologorum super Articulis præcedentibus, probauit hos articulos sub forma qua scripti sunt.

DECLARATIO FIDEI ET RELIGIONIS CHRISTIANÆ Academiæ Parisiensis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Certa & firma fide credendum est, baptisma omnibus etiam paruulis, ad salutem necessarium esse, ac per ipsum dari gratiam spiritūs sancti. Baptismus.

II.

Eadem fidei constantia est tenendum, homini inesse liberum arbitrium, quo potest benè vel malè agere, & per quod, si etiam in peccato mortali fuerit, Deo adiuuante, ad gratiam resurgere valet. Liberum
Arbitrium.

III.

Nec minus certum est, adultis & ratione vrentibus, post peccatum mortale admisum, necessariam esse poenitentiam, quæ in contritione & confessione sacramentali vocaliter sacerdoti faciendâ, similiter & in satisfactione consistit. Pœnitentiâ.

III.

Ad hæc peccatorem non sola fide, sed & bonis operibus iustificari, quæ ad eò necessariæ sunt, vt sine illis nemo adultus vitam consequatur æternam. Iustificari.

V.

Quilibet Christianus tenetur firmiter credere, in consecratione Eucharistiæ panem & vinum conuerti in verum Christi corpus & sanguinē, remanentibus tantum panis & vini speciebus, sub quibus realiter verum Christi corpus cōtinetur, quod ex virgine natum est, & in cruce passum. Eucharistia.

VI.

Sacrificium Missæ est ex Christi institutione valens pro viuus & defunctis.

Missæ.

VII.

Non est Laicis ad salutem necessaria communio sub vtraque specie, rectèque certis ac iustis de causis olim ab Ecclesia sancitum est, vt illis sub vna tantum panis specie communicetur. Comm. sub
vtraque
specie.

VIII.

Potestas cōsecrandi & absoluedi. **P**otestā solis sacerdotibus secundū Ecclesiā ritum ordinatis data est à Christo potestas consecrandi verum Christi corpus, & in foro pœnitentiæ à peccatis absoluedi.

IX.

Sacerdotes mali. **Q**uos certum est, etiam si mali & in peccato mortali fuerint, consecrare verum Christi corpus, si quidem illud consecrare intendant.

X.

Cōfirmatio Vnctio extrema. **C**æterū Confirmatio & Vnctio extrema, sunt duo sacramenta à Christo instituta, per quæ datur gratia spiritūs sancti.

XI.

Miracula sanctorum. **N**ec dubitandum est, sanctos & in hac mortali vita, & in paradiso agentes, miracula operari.

XII.

Inuocatio sanctorum. **S**anctum est, & Deo maximè gratum, orare beatam Dei genitricem Mariam, & sanctos qui in cælo sunt, vt sint pro nobis aduocati & intercessores apud Deum.

XIII.

Ij itaque sancti beatam cum Christo vitam degentes, non solum sunt imitandi, sed & venerandi, & orandi.

XIII.

Peregrinationes. **O**b id quæ religiosè faciunt, qui loca eis dedicata, ex deuotione visitant.

XV.

Si quis in templo, aut extra templum, prius sua oratione ad beatam virginē, aut sanctorum aliquem recurrat, quàm ad Deum, non peccat.

XVI.

Imagines. **N**ec villo modo addubitandum est, quin genu flectere coram imagine Crucifixi, & beatæ Mariæ, & sanctorum, ad rogandum Christum & sanctos, opus sit bonum ac pium.

XVII.

Purgatoriū. **A**d hæc firmiter credendum est, & nullatenus dubitandum, Purgatorium esse, in quo animæ detentæ, oratione, ieiunio, elemosyna, alijsque bonis operibus iuantur, vt citius liberentur à pœnis.

XVIII.

Ecclesia. **T**enetur & quilibet Christianus firmiter credere, vnam esse in terris vniuersalem Ecclesiam visibilem, in fide & moribus errare non valentem, cui omnes fideles in his quæ sunt fidei & morum, obedire adstringuntur.

XIX.

Quod si quid in scripturis sacris controuersiæ aut dubij oriatur, ad præfatam Ecclesiam definire spectat & determinare.

XX.

Traditio. **E**st & certum, multa esse credenda, quæ non sunt expressè ac specialiter tradita in scripturis sacris, quæ tamen per traditionem Ecclesiæ sunt necessariò recipienda.

XXI.

Excommunicatio. **E**odem veritatis firmamento recipiendum, potestatem Excommunicandi, esse de iure diuino immediatè à Christo Ecclesiæ concessam, & ob id magnoperè commendas esse censuras Ecclesiasticas.

XXII.

Certum est, Concilium generale legitimè congregatum, vniuersalem repræsentans Ecclesiam, in fidei & morum determinationibus errare non posse.

XXIII.

Concilium Oecumenicum. **N**ec minus certum, vnum esse iure diuino summum in Ecclesia Christi militante Pontificem, cui omnes Christiani parere tenentur: Qui quidem potestatem habet & indulgentias conferendi.

XXIII. Con-

XXIII.

CONSTITVTIONES Ecclesiasticæ, vt de ieiunio, delectu ciborum, de abstinentia à carnibus, alijsque; multis, verè obligant in foro conscientiæ, etiam omni secluso scandalo.

Constituti-
ones ecclē-
siasticæ.

XXV.

In eodem conscientie foro vota obligant, etiam si monastica sint, perpetuè scilicet continentie, paupertatis & obedientie.

ANNO Domini M. D. XLII. Die decima mensis Martij, Facultas Theologie cōgregata per iuramentum in collegio Sorbonæ, super articulis præcedentibus, præbuit hos articulos sub forma, qua scripti sunt.

EPILOGVS
EX VINCENTIO LIRINENSI.

I.

Quæ propria sint veræ & Catholicae religionis Notæ.

In ipsa Catholica Ecclesia magnoperè curandum est, vt id teneamus, quod vbi-que, quod semper, quod ab omnibus creditum est: hoc est enim verè proprieque Catholicum, quod ipsa vis nominis ratioque declarat, quæ omnia verè vniuersaliter comprehendit. Sed hoc ita demùm fit, si sequamur Vniuersitatem, Antiquitatem, Consensionem. Sequemur autem vniuersitatem hoc modo: Si hæc vnam fidem veram esse fateamur, quam tota per orbem terrarum confitetur Ecclesia: Antiquitatem verò ita, si ab his sensibus nullatenus recedamus, quos sanctos Maiores ac patres nostros, celebrare manifestum est: Consensionem quoque itidem, si in ipsa veritate omnium, vel certè penè omnium sacerdotum pariter & Magistrorum definitiones, sententiasque sectemur.

II.

Quis verus & germanus sit Catholicus.

ILLE est verus & germanus Catholicus, qui veritatem Dei, qui Ecclesiam, qui Christi corpus diligit: quæ diuine religioni, qui Catholicæ fidei nihil præponit, non hominis cuiuspiam auctoritatem, non amorem, non ingenium, non eloquentiam, non philosophiam: sed hæc cuncta despiciens, & in fide fixus, stabilis permanens, quidquid vniuersaliter antiquitus Ecclesiam Catholicam tenuisse cognouerit, id solum sibi tenendum credendumque decernit. Quidquid verò ab aliquo deinceps vno, præter omnes, vel contra omnes sanctos nouum & inauditum, subinduci senserit, id non ad religionem, sed ad tentationem potius intelligat pertinere.

Quæ optima hæresum extirpandarum sit ratio, & primum de inueneratis vitandis hæresibus.

REGVLA.

ANTIQVAS & inueteratas hæreses quascunque, vel Schismatū, vel Hæresion prophanas, nullo modo nos oportet, nisi aut sola, si opus est, scripturarū auctoritate conuincere, aut certè iam antiquitus vniuersalibus sacerdotum Catholicorum Concilijs conuictas condemnatasque vitare.

Vt recentibus occurrendum sit hæresibus & prophanis nouitatibus.

REGVLA I.

QVVM primum mali cuiusque erroris putredo erumpere cœperit, & ad defensionem sui quædam sacre legis verba furari, eaque fallaciter & fraudulenter exponere, statim interpretando Canoni Maiorum sententiæ congregandæ sunt, quibus illud

quodcunque exurget nouitium, ideoque prophanum, & absq; vlla ambage prodatur, & sine vlla retractatione damnetur.

REGVLA II.

SED eorum duntaxat patrum sententiæ conferendæ sunt, qui in fide & communionem catholicam sanctè, sapienter, constanter viuentes, docentes & permanentes, vel mori in Christo fideliter, vel occidi pro Christo feliciter meruerunt.

REGVLA III.

QUIBUS tamen hac lege credendū est, vt quidquid vel omnes vel plures vno eodemque sensu manifestè, frequenter, perseueranter, velut quodam consentiente sibi Magistrorum Concilio, accipiendo, tenendo, tradèdo firmauerint, id pro indubitato, certo, raroque habeatur.

REGVLA IIII.

QUID QUID verò (vnus) quanuis ille sanctus & doctus, quanuis episcopus, quanuis confessor & martyr, præter omnes aut etiam contra omnes senserit, id inter proprias, & occultas, & priuatas opiniunculas, à communis & publicæ, generalis sententiæ autoritate secretum sit, nec cum summo æternæ salutis periculo, iuxta sacrilegam hæreticorum & schismaticorum consuetudinem, vniuersalis dogmatis antiqua veritate dimissa, vnus hominis nouitium sequeamur errorem.

IIII.

AXIOMATA EX EODEM, DE ISTARVM

Regularum vsu & praxi.

AXIOMA PRIMVM.

QUID igitur faciet Christianus Catholicus, si se aliqua particula, ab vniuersalis fidei communionem præciderit? Quid itaque, nisi vt pestifero corruptoque membro sanitatem vniuersi corporis anteponat?

AXIOMA II.

QUID si nouella aliqua contagio non iam portiunculam tantum, sed totam pariter ecclesiam commaculare conetur? Tunc item prouidebit, vt antiquitati inhæreat, que prorsus iam non potest ab vlla nouitatis fraude seduci.

AXIOMA III.

QUID si in ipsa vetustate duorum aut trium hominum, vel certè ciuitatis vnus, aut etiã prouinciæ alicuius error depræhendatur? Tunc omnino curabit, vt paucorum temeritati vel inscitie, si qua sunt vniuersaliter antiquitus vniuersalis concilij decreta, præponat.

AXIOMA IIII.

QUID si tale aliquid emergat, vbi nihil eiusmodi reperiatur? Tunc operã dabit, vt collatas inter se Maiorum consulat interrogetq; sententias, eorum duntaxat, qui diuersis licet temporibus & locis, in vnus tamè Ecclesiæ Catholicæ communionem & fide permanentes, Magistri probabiles extiterunt: & quidquid nõ vnus aut duos tantum, sed omnes pariter vno eodemque consensu apertè, frequenter, perseueranter tenuisse, scripsisse, docuisse cognouerit, id sibi quoque intelligat absque vlla dubitatione credendum.

IN SVMMA.

QUOD si neque Apostolica definita, neq; Ecclesiastica decreta temeranda sunt, quibus secundum sacrosanctam vniuersitatis & Antiquitatis consensionem cuncti semper hæretici, iure meritoq; damnati sunt, necesse est profecto omnibus deinceps Catholicis, qui sese Ecclesiæ matris legitimos filios probare student, vt san-

ctæ sanctorum Patrum fidei inhæreant, adglutinent, immoriantur: Profanas verò profanorum nouitates detestentur, horrescant, insectentur, persequantur.

LAVS DEO, PAX VIVIS, ET REQUIES DEFUNCTIS.

